

P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahỹỹh

Nadëb New Testament

Contents

Matew	1
Maah-Ko	72
Rukas	114
Jowāw	185
Atos	235
Roma	298
1 Korīn	330
2 Korīn	356
Garata	375
Epeso	387
Pirip	397
Korosa	404
1 Tesaronika	411
2 Tesaronika	417
1 Tsimoot	421
2 Tsimoot	429
Tiit	435
Piremon	439
Eberew	441
Tsijaag	465
1 Peed	473
2 Peed	482
1 Jowāw	488
2 Jowāw	495
3 Jowāw	496
Judas	497
Apokarip	500

Pop Hagä Do Panyyg Hanäm Do Hahÿÿh

The New Testament in the Nadëb language of Brazil (BR:mbj:Nadëb)

O Novo Testamento na língua Nadëb do Brasil

Language: Nadëb

Provided by: Wycliffe Bible Translators

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

4b87023b-fc0c-5580-bef4-ef8f2cf50a85

ISBN: 978-1-5313-0395-2

Matew

*Jesus ky n'aa hanäm do
Matew erii wät do hahÿÿh*

Jesus wahë makû sa häd ketsén do hahÿÿh

1 Jesus Kristo, Dawi panaa, Abaraãm panaa. Hahÿ ta wahë makû sa häd heen n'aa kerih doo:

² Abaraãm t'aah, Isak.

Isak t'aah, Jakóh.

Jakóh taah, Judah, ta hÿÿj daheeh.

³ Judah t'aah, Peres.

Peres taah, Eserôm Serah daheeh. Tamar mä sa ÿÿn makû häd.

Eserôm t'aah, Räm.

⁴ Räm t'aah, Aminadab.

Aminadab t'aah, Nasôm.

Nasôm t'aah, Saramon.

⁵ Saramon t'aah, Buwas. Buwas ÿÿn Rahab häd näng doo.

Buwas t'aah, Obed. Obed ÿÿn mä Rut häd näng doo.

Obed t'aah, Jesé.

⁶ Jesé t'aah kä, Dawi, ër wahë makû sa wahë n'aa paah.

Dawi t'aah, Saromāw. Saromāw ÿÿn Urija häd näng do ÿÿm paah.

⁷ Saromāw t'aah, Reoboām.

Reoboām t'aah, Abijah.

Abijah t'aah, Asah.

⁸ Asah t'aah, Josapa.

Josapa t'aah, Jorāw.

Jorāw panaa seeh, Usijah.

⁹ Usijah t'aah, Jotāw.

Jotāw t'aah, Akas.

Akas t'aah, Esekijah.

¹⁰ Esekijah t'aah, Manaséh.

Manaséh t'aah, Amom.

Amom t'aah, Josijah.

¹¹ Josijah panaa kä, Jekonija, ta hÿÿj daheeh. Babirôn buuj, Judah buuj maji, sa häj n'aa hënh Judah buuj ramahüüm noo gó Jekonija rababok.

¹² Babirôn häj n'aa bä rabaj'eenh do jawén paa bä henäk do hahÿ Jesus wahë makû sa häd: Jekonija t'aah, Saratijéw.

Saratijéw t'aah, Sorobab.

¹³ Sorobab t'aah, Abijuh.

Abijuh t'aah, Erijakim.

Erijakim t'aah, Asor.

¹⁴ Asor t'aah, Sadok.

Sadok t'aah, Akih.

Akih t'aah, Erijud.

¹⁵ Erijud t'aah, Erejasa.

Erejasa t'aah, Matän.

Matän t'aah, Jakóh.

¹⁶ Jakóh t'aah, Joséh kä. Marija häd näng do patug ti Joséh. Marija t'aah kä, Jesus, ramaneëenh do Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo.

¹⁷ ¹⁴ Jesus wahë makû sa häd ketsén do Abaraãm du doo bä naa, Dawi bä kä tagadäk. ¹⁴ sa häd ketsén do Dawi häd bä naa, Judah buuj Babirôn häj n'aa hënh ramahüüm bä kä. ¹⁴ kä m' Jesus Kristo* wahë makû sa häd ketsén do Babirôn häj n'aa hënh rabeboo nä do jawén paa bä naa, Kristo benäng bä kä.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Hahÿÿ da Jesus Kristo benäng do ky n'aa. Jesus ÿÿn pan'aa Marija häd näng doo. Joséh gatëë do pan'aa m' ti Marija. Ti m' Marija beta däk, dooh Joséh awäd bä ta wë. Marija wén eta däk, P'op Hagä Do Sahee hejój hyb n'aa. ¹⁹ Baad ub, P'op Hagä Do karën doo da Joséh, ta patug pan'aa bawät. Ti hyb n'aa m' dooh takarën bä Marija taky n'aa tapa bä hajök do sa matym gó. Dooh takarën bä

***1:17** Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ramaneëenh **Mesijas** . Gereg kyy me ramaneëenh **Kristo** . **“P'op Hagä Do h'yyb däng doo”** , tahanäng pé m' ti.

Marija tanu meby bä ta wób sa hä.[†] Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë däk, ta h'yyb gó, Marija tamejō hōm taganat'ëë wät hyb n'aa. Dooh m' takarēn bä ta wób tamaher'ood bä.

²⁰ Ti m', ta ti tahyb n'aa newë däk do jawén paa bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ääs kas'ee wät ta hä ta s'ëë gó. Ti m' ta s'ëë gó ääs ky hadoo ta hä. Hahÿÿ da ta kyyh:

—Joséh, Dawi panaa, —näng mäh — mahyb n'aa p'eed manäh. Magat'ëë né hē Marija. Ajän ta wog gó hasuun doo, P'op Hagä Do Sahee hejój hanaa. ²¹ Aj'yy da ta t'aah. Mahäd n'oo da Jesus,[‡] P'op Hagä Do karapee tabed'ëep hyb n'aa da nesaa do ramoo bok do mahänh —näng mä ääs kyyh Joséh hä.

²² Sahōnh hē tii d' tawén hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahÿÿ da taky däng do paah: ²³ “Etaah da maruus aj'yy manepäh nä doo. Enyy däk da aj'yy ta t'aah. Ramaneëenh da ta häd Imanuëw”,[¶] näng mäh. “Ër mahang P'op Hagä Do bawät”, tahanäng pé ti Imanuëw.

²⁴ Ti m' Joséh ty gawëej däk bä, ääs mejüü doo da né hē taky daheeh. Marija tagat'ëë däg kän. ²⁵ Tagat'ëë däk né hē, dooh ta wë tawäd bä Marija t'aah nenäng nä bä. Ti m' Marija t'aah benäng do jawén paa bä Joséh häd n'oo däk mä Jesus.

Sagōöh ky n'aa ma kamahet'ëek do Jesus henäng do resoos do panyyg n'aa hahÿÿh

2 Ti m' panang Berēnh häd näng doo bä, Judah häj n'aa bä Jesus benäng sa wahë n'aa Eróts häd näng do bag'äas noo gó. Tabenäng do jawén paa bä ajyy tak'ëp ma kamet'ëek doo, sagōöh ky n'aa ma kamahet'ëek do kaj'aa Jerusarēnh bä. Sa häj n'aa papÿÿj hana hēnh rahana. ² Ti m' rakajaa bä kä rabeaanh:

—Nyy bä tabadäg däk Judah buuj sa wahë n'aa nag'aap hē henäng doo? — näk mäh. —Ää hapäh sagōöh tabenyy däk do heen n'aa. Papÿÿj nu ganny hēnh tahana. Ää wén na bë wahë n'aa nag'aap hē henäng do ää weh'ëeh hyb n'aa —näk mä sagōöh ky n'aa ma kamahet'ëek do sa kyyh.

³ Ti m' tak'ëp mä Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do hyb n'aa tón mä taky n'aa napäh bä sagōöh ky n'aa ma kamahet'ëek do rahe'oot doo. Sahōnh hē Jerusarēnh panang buuj na-ääj hē m' rahyb n'aa tón mäh.[§] ⁴ Ti m' Eróts mejüü ranaëenh hyb n'aa ta wë sahōnh hē Judah buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hē. Ti m' tabeaanh mä sa hä nyy bä P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do benäng doo.

⁵ Ti m' raky hadoo:

—Berēnh panang bä, Judah häj n'aa bä tabenäng da —näk mäh. —Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod see erii wät paa ta ti ky n'aa —näk mäh:

[†]1:19 Aj'yy see sii Marija beta däk Joséh ed'oo. Ti hadoo né hē, dooh takarēn bä taher'ood bä ta wób sa hä Marija eta däk doo, Marija tanu maneb'yyh hyb n'aa.

[‡]1:21 Jawéh ji ted'ëep, tahanäng pé ti Jesus.

[¶]1:23 Isajas 7.14

[§]2:3 Eróts wén hyb n'aa tón, dooh takarēn bä ta see bag'äas doo. Ta mab hē takarēn tabag'äas. Panang buuj rawén hyb n'aa tón na-ääj hē Eróts hä rah'yy genäh do hyb n'aa. Rahapäh ti tak'ëp da nesaa do tamoo wät da karapee henäng do hä, taky n'aa napäh do hyb n'aa.

⁶“Panang Berēnh, Judah hāj n'aa bā badāk doo,
ōm ky n'aa netsēēh do nado panang ky
n'aa etsēēh do sa mahang, Judah hāj
n'aa bā.

Ky n'aa etsēēh da ōm, a babuuj mahang
ganyyh do hyb n'aa ta bagā n'aa,
Isaraēw buuj, karapé haa h'yyb mahūūm
doo.”**

—Tii d' né hē P'op Hagä Do kyyh, ta
ky n'aa rod see erih do paah —nāk mā
Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk
do sa kyyh Eróts hā.

⁷Ti m' Eróts mejūū rabats'yyt ta wē
kejēn doo gó sagōōh ky n'aa ma kama-
het'ēēk doo. Ti m' tabeaanh mā sa hā
ny noo gó ti sagōōh ganyyh. Ti m' raba-
her'oot ta hā. ⁸Ti m' Eróts mejūū mā
Berēnh hēnh rabahōm hyb n'aa. Ti m' ky
ken'yyim doo gó m' taky hadoo sa hā:

—Bē ahōm, baad bē esóts karapee
—nāng mäh. —Karapee bē awyyd bā,
nayyw hē ŷ karēn ŷ bē maher'ood, kara-
pee ŷ weh'ēēh hyb n'aa bē nemuun —
nāng mā Eróts kyyh.

⁹Ti m' sa hā Eróts maher'oot do
jawén paa bā, ratsyym kasog kán mäh.
P'aa hēnh mā sagōōh rabahapäh ēnh
ramahōm me. Sa pooj jé m' sagōōh
bahōm. Ti m' sagōōh bayyw ká kán
tób karapee t'aah yt sooh do pong jó.

¹⁰Tak'ēp mā ratsabee bong sagōōh raba-
hapäh bā ká. ¹¹Ti m' tób gó rabajēē p'ēē
bā ká rabawyyd kán mā karapee Marija
moo gó ká. Ti m' rabehyy b'ēēh tūū sa
taron nu paa me karapee t'aah wē. Ti m'
rawehēē kán ta hā. Ti m' raban'oo dāk
ta hā ta matym n'aa tak'ēp hanām doo,
ky n'aa gebah doo. K'āāts tēg gabarēēh
do s'ēēb, b'aa tág buu benyym do s'ēēb
in-sijēēn hād nāng doo, b'aa tág buu
benyym do s'ēēb miir hād nāng do ra-
ban'oo kán ta matym n'aa. ¹²Ti m' sa s'ēē

gó ká P'op Hagä Do maher'oot ranabaa
hōm hyb n'aa Eróts magä doo me, Eróts
ramanaher'oot hyb n'aa. Ti m' ta tyw n'aa
see me m' rababaa hōm kán sa hāj n'aa
hēnh.

Esit hāj n'aa hēnh Joséh rakejēn hōm do panyyg n'aa hahŷŷh

¹³Ti m' sagōōh ma kamahet'ēēk do rat-
syym kasok do jawén paa bā, Tak'ēp Hyb
N'aa Jawyk Do āās kasee mā Joséh hā ta
s'ēē gó. Ti m' ta s'ēē gó taky hadoo ta hā:

—As'ēēg g'ēēd! —nāng mäh.
—Mamahūūm wäd karapee t'aah ta ŷŷn
daheeh Esit hāj n'aa hēnh, t'īī hēnh bē
kejēn hōm hyb n'aa. Eróts mejūū da
resoos karapee t'aah tadaj'ēēp hyb n'aa.
Ti hyb n'aa da Esit bā bē ayyw dó, ōm ŷ
maher'oot bā ká da mabana —nāng mā
āās kyyh Joséh hā.

¹⁴Ti m' nayyw hē Joséh ty gawēēj dāk.
Ti m' atsēm né hē Joséh bado dāk kara-
pee t'aah, ti m' karapee ŷŷn daheeh rat-
syym kasog kán Esit hēnh hah'ūūm doo.

¹⁵Ti m' Esit hāj n'aa bā rabajeej kán Eróts
bedēp nā bā. Tii d' tawén hadoo P'op
Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod see her'oot
do paa kaja dāk hyb n'aa. Hahŷŷ d' mā
P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erih do
paah: “ŷ naēēj wāt tah ŷŷ, Esit bā naa ta-
banyyh hyb n'aa”,†† nāng kerih do hā.

¹⁶Ti m' Eróts h'yy kadaw'uuh sagōōh
ky n'aa ma kamahet'ēēk do rawadii doo.
Ti hyb n'aa tak'ēp mā takawajāān. Ti m'
tamejūū mā radej'ēēp hyb n'aa Berēnh
panang bā, panang nedaa bā na-āāj hē,
sahōnh hē karepé ajyy pawóp hē ta baab
n'aa hedo padēēk doo, ti yd jé ta baab
n'aa hedoo do na-āāj hē. Tii d' tawén
d'oo, pawóp dāg mā ta baab sagōōh ky
n'aa ma kamahet'ēēk do pooj jé raba-
hapäh sagōōh karapee henāng do heen

**2:6 Mika 5.2

††2:15 Osejas 11.1

n'aa ganyyh doo.^{‡‡} ¹⁷Tii d' né kä m' kaja däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod Jeremij häd näng do erih do paa kä. Hahÿÿ da paa m' ta kyyh:

¹⁸“Panang Rama^{¶¶} häd näng doo bä naa maa enä tak'ëp ha'oot doo.

Tak'ëp h'yy kat'oon do sa kyyh ji maa napäh da.

Rakëw panaa kyyh né hē tii, sa taah p'ää 'oot doo.

Dooh wäd sa taah. Ti hyb n'aa dooh rakarën bä ta wób rah'yyb enäw bä sa hä”,^{§§} näng kerih doo.

Joséh rababaaj nä do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹Ti m' Eróts dajëp do jawén paa bä, ta s'ëë gó m' ääs kas'ee wät Joséh hä.

²⁰Hahÿÿ da ääs kyyh ta hä:

—As'ëëg g'ëed! —näng mäh.

—Mamabaj hōm karapee t'aah ta ÿÿn daheeh Israéw häj n'aa hēnh kä. Dejëp karapee maji —näng mäh.

²¹Ti m' Joséh bas'ëëg geët mäh, tado däk karapee t'aah, ti m' karapee ÿÿn daheeh ratsyym kasog kän Israéw häj n'aa hēnh hah'üüm doo. ²²Ti m' Joséh ky n'aa napäh bä Akeraw häd näng do bag'ääs mä Judah häj n'aa* bä ta yb jawén buuj, eÿÿm mä t'ü hēnh tahōm bä kä. Ti m' ta s'ëë see gó P'op Hagä Do ääs maher'oot mä t'ü hēnh tanahōm hyb n'aa. Ti hyb n'aa kä m' Israéw häj n'aa bód Garirej häd näng doo hēnh mä tabahōm kän.

²³Ta tii bä, panang Nasaréh häd näng do bä rabajeej kän. Tii b' mä kaja kän hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod raheer'oot do paa P'op Hagä Do ky däng do ky n'aa

hā: “Ramaneëēnh da Nasaréh buuj”, näk paa sa kyyh.

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

3 Ti m' ta see pé noo gó, nu gemuun do paah, Jowāw häd näng do bahōm kän Judah häj n'aa bä tabanawäng hēnh. T'ü hēnh mä tamaher'oot maa new'ëë do sa hä P'op Hagä Do kyyh. ²Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'ääs doo. Ti hyb n'aa bë eréd hōm nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh.

³Jowāw né hē ti aj'yy ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa hahÿ tabaher'oot noo gó: “Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,[†] näng mä takerii däk do hä.

⁴Jowāw saroor mä kameer wii s'ëëb, ta pan'aa. Ta baa wyd paa m', ta byyh. Sabakar paa m' tawëh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa. ⁵Ti m' hajök Jerusarēnh babuj n'aa, Judah häj n'aa buuj, tamii Joradän nabyy me habong do na-ääj né hē m' rabahōm Jowāw wë. ⁶Nesaa do raka-woom bä, Jowāw nu gemuun hōm tamii Joradän häd näng doo me.

⁷Ti m' hajök Pariséw ramaneëēnh doo, hajök Saduséw ramaneëēnh do na-ääj hē ta wë, tanu gemuun doo bä rabana Jowāw bahapäh bä, taky hadoo mä sa hä:

^{‡‡}2:16 Tii d' sagōōh ky n'aa ma kamahet'ëëk do raheer'oot paa ta hä.

^{¶¶}2:18 Berēnh nedaa bä ti panang Rama häd näng doo. Ti hyb n'aa ta tii bä na-ääj hē sa taah rap'ää oot, Jeremij ky däng doo da né hē.

^{§§}2:18 Jeremij 31.15

^{*}2:22 Judah häj n'aa, Israéw häj n'aa bód né hē.

[†]3:3 Isajas 40.3

—Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëäh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hä P'op Hagä Do banoo do mahänh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahänh? ⁸Taw'ääts hē pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hōm bä. Bë metäh hanäm do bë moo bok do hä. ⁹Bë daab yb manä Abaraām panaa bë hanäk do hä. Bë edoo manäh: “Ää P'op Hagä Do gadoo Abaraām panaa ää bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karën bä tahajaa hahÿ pä tawareem bä, Abaraām panaa rado padäg bä —näng mäh. ¹⁰—Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do tabagëem hyb n'aa hadoo tii. Sahōnh hē joom tēeg neaak do tagëew jat da, ti tabaju hōm da —näng mä Jowāw kyyh.

¹¹Ti m' Jowāw ky hadoo ënh:

—ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me, baad hadoo do wë bë h'yy kawareem do metëë n'aa. Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahänh ÿÿ. Hä ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun ÿ patsä bä —näng mäh. —Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa. Tëëg hōō hadoo doo me bë d' tametyy baad tabanāw däk hyb n'aa bë h'yyb tym —näng mäh. ¹²Tsyt hē tabetyn hōm da P'op Hagä Do karën do moo heb'ook doo, tsyt hē ta wób. P'op Hagä Do karën do moo b'ook doo, banäm doo hēnh tabetyn hōm, tabanesaa hēnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hōm do hadoo tiriig ta bóg mahänh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hä. Ta bóg taju toonh tēeg hōō me, nadëëk doo me —näng mä Jowāw kyyh Kristo ky n'aa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' ti noo gó Garirej häj n'aa bä naa Jesus bawëēnh tamii Joradän häd näng doo hēnh, Jowāw nu gemuun hyb n'aa. ¹⁴Ti m' Jowāw geām paawä, ti m' taky hadoo:

—Hëd n'aa wë ÿ mabana òm ÿ nu gemuun hyb n'aa? ÿ paawä ti manu gemuun —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁵Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Taw'ääts hē ta tii da dó. ÿ manu gemuun né hē. Taw'ääts hē ër bad'oo sahōnh hē ër hä P'op Hagä Do karën doo —näng mäh.

Ti m' tii d' taky hadoo do hyb n'aa m', Jowāw nu gemuun kân Jesus.

¹⁶Jesus nu kemuun wät do jawén paa bä, nayyw hē tabanyyh tame naa. Tabanä sii hē m' wë kabasëëts hōm. Ti m' tahapäh mä P'op Hagä Do Sahee ahyng mä ta wë. Gurii-i bahyng doo da P'op Hagä Do Sahee bahyng. Ta hä m' tabadäng. ¹⁷Ti m' hÿ pong jé naa tamaa ena kân P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Hahÿ tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahän up doo. Baad ÿ h'yy gadajang tan'oo bä —näng mäh.

Jesus Dijab[‡] metyy do panyyg n'aa hahÿÿh

4 Ti m' P'op Hagä Do Sahee mahüüm kân Jesus tabanawäng hēnh, rabanabok hēnh, Dijab metyy hyb n'aa Jesus. ²Ti m' 40 ta ä noo gó dooh m' Jesus awa bä, dooh m' tawëë bä. Ti jawén mä Jesus basa däk. ³Tii bä Dijab, ji h'yyb tahet'uuk doo, ana ta wë, ti m' taky hadoo:

[‡]4:0 Gereg kyy me ramaneëēnh Nesaa Do Yb, *Dijab*. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananäng pé ti Dijab.

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —
näng mäh —mamejō hahy pä rakaw-
ereem padëek pāw —näng mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Hahy da P'op Hagä Do kyy
kerih doo: “Ji waa hā had'yyt nado ji
bedëp. Sahōnh hē P'op Hagä Do kyyh
hyb n'aa ji bedëb heh'äät”[¶] —näng mā
Jesus.

⁵ Ti m' Jesus Dijab mahūūm kân
Jerusarēnh hēnh, panang tsyt hē P'op
Hagä Do wē kasëew dāk doo hēnh. Ti m'
tabatsyyd hōm P'op Hagä Do tób n'aa jó
p'op nu dāk doo hēnh tabasëek hyb n'aa.
Ti m' taky hadoo:

⁶ —P'op Hagä Do T'aah mado bä, —
näng mäh —keréd hyy tūū. Hahy da
P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mā
Dijab kyyh: “P'op Hagä Do mejūū da ta
āās, baad ōm rabahag'āās hyb n'aa. Ōm
da ragadoo p'op pä hā a tsyym taganadas
hyb n'aa”,[§] näng P'op Hagä Do kyyh —
näng mā Dijab.

⁷ Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahy da na-āāj hē P'op Hagä Do
kyy kerih doo: “Mamety manā P'op Hagä
Doo, a hagā n'aa”^{¶¶} —näng mā Jesus.

⁸ Ti m' Jesus Dijab masāk waëë p'op
nu dāk do jó. Tii b' naa m' tametëeh ta
hā sahōnh hē badāk hahy hā hanäng do
hāj n'aa rabag'āās doo, sahōnh hē hanām
doo, hetsooh do badāk hahy hā hanäng
do na-āāj hē. ⁹ Ti m' taky hadoo ta hā:

—Sahōnh hē ta ti y anoo da a hā, wē
y, tūū a taron nuu me y mawehëë bä
—näng mā Dijab kyyh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ahōm mahānh y, Nesaa Do Yb! —
näng mäh. —Hahy da P'op Hagä Do kyy
kerih doo: “Jāām hē P'op Hagä Doo, bë
hagā n'aa, bë wehëë. Jāām hē ta ti bë
hyb n'aa jew'y, bë ky daheeh”,^{††} näng
kerih doo —näng mā Jesus.

¹¹ Ti m' Dijab bahōm kân Jesus
mahānh. Ti m' āās rabana, rahag'āās mā
Jesus, ranoo mā ta hā ta waa kă.

Jesus du doo tama metëek do panyyg n'aa hahy

¹² Ti m' Jowāw nu gahem'uun do
radawäts gëet do Jesus ky n'aa napäh
bä m', tababaaj hōm kân mā Garirej hāj
n'aa hēnh. ¹³ Ti m' panang Nasaréh bä
tabaym dó jawén paa bä m', takahy d
gä panang Kapar-Naūm häd näng doo
hēnh. Karaj'aa Garirej häd näng do
nabyy me Kapar-Naūm badāk, Seburūn,
Napatawi sa hāj n'aa bä.^{‡‡} ¹⁴ Tii da tawén
d'oo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd
näng do her'oot do paa takaja dāk hyb
n'aa. Hahy d' paa m' Isajas kyyh:

¹⁵ “Seburūn, Napatawi hāj n'aa babuuj,
karaj'aa nabyy me, tamii Joradān tamyyj
dāk hā badāk do buuj.

Garirej sa hāj n'aa häd, hājök do Judah
buuj nadoo do rabaj'eenh bä.

¹⁶ Ta tii bä, gadagyp do hadoo doo gó
habok doo, P'op Hagä Do nahap'ëeh
doo,

rahapëë däg kân ta bag ty eh do hadoo
doo.”^{¶¶}

[¶]4:4 Dew-Teronom 8.3

[§]4:6 Saaw-Mo 91.11-12

^{¶¶}4:7 Dew-Teronom 6.16

^{††}4:10 Dew-Teronom 6.13

^{‡‡}4:13 Garirej hāj n'aa bód ta ti Seburūn Napatawi sa hāj n'aa.

^{¶¶}4:16 Jesus né hē ti ta bag ty eh do hadoo doo. Sa mahang Jesus bawäd wät do hyb
n'aa, sa mahang Jesus ma met'ëeg wät do hyb n'aa, rahapëë dāk nyy da rabad'oo
P'op Hagä Do wē ranu kajäk hyb n'aa.

Dajëb bawät bä habok do sa hä ganä wät ta bag”,^{§§} näng kerih doo.

¹⁷ Ti m' ti noo gó Jesus du do däk tama-her'oot sahõnh hë sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'ääs doo. Ti hyb n'aa bë eréd nesaa doo, P'op Hagä Do wë bë h'yy kawareem hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me Jesus bawät bä m', tabahapäh mä pawóp hë ajyy. Simaw, Peed ramaneënh doo, ta hÿÿj Än-Deréh daheeh. Tah'ÿÿb mä res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hë m' tii. ¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—B'ëep bë ana, si ÿÿ bë abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bë hÿÿ kä. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bë hÿÿ kä P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

²⁰ Ti m' nanyw hë m' raberéd hõm karahi. Ah'üüm kán mä ta sii.

²¹ Ti bahänh mä Jesus bahapäh ajyy Tsijaag, Jowāw daheeh, Sebedew häd näng do taah. Marakate gó m' rabat'oonh, sa yb mä sa hata. Karahi m' renäm. Ti m' Jesus bats'yyt ta sii rabahõm hyb n'aa. ²² Ti m' nanyw hë m' ragatsëg n'yyh pong hënh. Ti m' raberéd hõm sa yb, marakate. Ti m' Jesus sii rabahõm kán mäh.

²³ Ti m' jé pad'yyt hë Garirej häj n'aa bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä, Jesus ma metëek mäh, tamaher'oot mä sa hä P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo. Jé pad'yyt hë m' tabaheso hõm sahõnh hë sa nahëeh. Tabaheso hõm na-ääj hë h'yyb

nahejooj padëek do nahëe haj'aa. ²⁴ Ti hyb n'aa, Sirija häd näng do häj n'aa bä na-ääj hë raky n'aa napäh mä Jesus mo haj'aa hä. Ti hyb n'aa ramena kán ta wë nahëe enäh doo. Hajõng mä ramenaa do sa nahëeh. Tak'ëp datës do hahoop do ta wób, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëek do ta wób, mera do kaj'uun do ta wób, nabong do ta wób. Ta ti sahõnh hë sa nahëe Jesus hahëen hõm mäh. ²⁵ Hajök mä Jesus jawén hah'üüm. Ta s'ee hënh naa m' hena ta jawén hah'üüm doo. Garirej häj n'aa bä naa m' ta wób, Dekaporis häd näng do häj n'aa hënh naa ta wób, Jerusarënh bä naa m' ta wób, Judah häj n'aa bä naa m' ta wób, hëej Joradän häd näng do tamyyj däk hënh naa m' ta wób kä.

Ky n'aa kedëng do ky n'aa hahÿÿh

5 Ti m' hajök do ta jawén han'aa do Jesus bahapäh bä m', tabasëek waëë hä m', ti m' tabahyy sooh. Ti m' ta ma metëek do rabana ta wë, ² ti m' tadu doo tama metëek do sa hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

³ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hä hë daab na'yyp doo, sa h'yyb gó jääm hë P'op Hagä Do hä daab 'yyp doo. Rawén ky n'aa kedëng, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee rabahadoo do hyb n'aa.

⁴ —Ky n'aa kedëng da jé ha'oot do hah'oop doo, P'op Hagä Do h'yyb en'yym do hyb n'aa da sa hä.

⁵ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng kaja hë sa h'yyb mahüüm doo, sa hejój hä h'yy kana'eeh doo. Rawén ky n'aa kedëng, hëej papuuj* P'op Hagä Do ky n'aa enooh do danäh rabahadoo do hyb n'aa da.

§§4:16 Isajas 9.1 hä takerii däk tii. P'op Hagä Do nahap'ëeh doo, ji edëb heh'äät do nahap'ëeh do tii, dajëb bawät bä habok doo. Kristo sa wë kajaa doo, papÿÿj bag ganyyh do hadoo.

*5:5 Taw'ääts hë ji ner'oot Apokarip 21.1.

⁶—P'op Hagä Do ky n'aa edëng takarën doo da ji bawät do hä tak'ëp h'yyb pad'ëëk doo. Rah'yyb pahadëëk do kan'oo däk da sa hä.

⁷—P'op Hagä Do ky n'aa edëng ta wób t'yyd mehiin doo. P'op Hagä Do t'yyd mehiin da sa hä kä.

⁸—P'op Hagä Do ky n'aa edëng baad hedoo do had'yyt hē h'yyb enäh doo. Ky n'aa kedëng da tii, rahapäh do hyb n'aa da P'op Hagä Doo sa matym me.

⁹—P'op Hagä Do ky n'aa edëng h'yyb nyyw gó habok do du n'aa doo. Ta ti hedoo doo ramaneëënh da P'op Hagä Do taah.

¹⁰—P'op Hagä Do ky n'aa edëng da P'op Hagä Do karën do ramoo bok do hyb n'aa rarahejää do hah'oop doo. Rawén ky n'aa kedëng, h̄y pong jé bag'ääs do karapee rabahadoo do hyb n'aa da.

¹¹—Ky n'aa kedëng bëëh, h̄ep ŷ n'aa bë raky n'aa rejä bä, bë rarahejä bä, daap hē nesaa do bë ky n'aa ran'oo bä. ¹²Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hä ta sām h̄y pong jé. Ti hyb n'aa da bë h'yy gadejah, bë tsebee da, tii d' bë hä radoo bä né paawä! Tii d' né paa sa wahē makū rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hä, rarahejää né paa sa hä —näng mä Jesus.

**Jukiir ky n'aa gó, ta bag ky
n'aa gó Jesus ma metëëk do
panyyg n'aa hah̄ȳh**

¹³Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jukiir hadoo bëëh, badäk hah̄ȳh hä habong do sa mahang.[†] Jukiir nadah'ëëd wäd bä, dooh ji haja bä ji an'oo bä p'aa hēnh tadah'ëëd däg bä. Tanadah'ëëd

wäd bä, dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hōm tii. Jé tabës pé tsab'eep da[‡] —näng mäh.

¹⁴—Badäk hah̄ȳh hä habong do sa bag hadoo bëëh. Dooh ji haja bä ji jejën bä panang waëë jó badäk doo. ¹⁵Dooh ta bag ji gataa so bä ji waa hood yt hä ji dasooh hyb n'aa. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, sahōnh hē tób yt hä haj'eenh do rabag enä hyb n'aa. ¹⁶Ti hadoo ēnh bë hä. Bë metäh, rabahapäh hyb n'aa, baad hedoo do bë babok doo, baad hadoo do bë moo bok doo, bë Yb h̄y pong jé hawät do hä raj'aa etsë hyb n'aa kä bë hä rahapäh do hyb n'aa —näng mä Jesus.

**Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky
n'aa hä Jesus ma metëëk do
panyyg n'aa hah̄ȳh**

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—ŷ ahyng babä ŷ gawats'iik hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ääj hē. Tii d' bë edoo manäh. ŷ wén hyng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa na-ääj hē, takaja däk hyb n'aa, hä ŷ kametëëh hyb n'aa na-ääj hē. ¹⁸Baad bë ŷ maher'oot. Wë, badäk hah̄ȳ hēëj bawät nä bä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh, sahōnh hē ta hä kerih do kametëëh bä kä. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mäh. ¹⁹—Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bód t'aats ky nadaheeh doo, ta wób tama met'ëëg bä ta nemuun raky nadaheeh hyb n'aa, jääm hē ky n'aa nets'äs da ta ti hedoo do h̄y pong jé hawät do tabag'ääs do mahang. Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do

[†]5:13 Jukiir me ji ty gewuuk ta dab takanarejää hyb n'aa. Jukiir hadoo P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do badäk hah̄ȳh hä habong do sa mahang. P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa nesaa do tak'ëp tawén kanah'ūum badäk hah̄ȳh bä.

[‡]5:13 Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo ta hä h'yy ka'eeh do baad naboo bong doo. Baad ji nawäd wäd bä, baad nadoo do ji metëëh tii bä ta wób sa hä. Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, ji aw'oong hōm do hado däk ji tii bä.

ky daheeh doo, ta wób hã tama met'ëëg bã na-ãāj hē, ky n'aa etsä dāk tii, hỹ pong jé hawät do tabag'ääs do mahang —näng mäh.

**Baad had'op Jesus karēn ji
bawät do ky n'aa hahỹyh**

²⁰—Baad bē ŷ maher'oot. Baad ub Pariséw red'oo raky daheeh P'op Hagä Do karēn do ji hã. Ti hadoo ênh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti hado né paawä, baad bē nado bã sa bahānh, dooh tabad'op hē bē haja bã hỹ pong jé hawät do bag'ääs do karapee bē hado bã —näng mäh.

1. Baad ji bawät sa mahānh ji da hadoo do hã ji hyb n'aa newëë do hã ky n'aa hahỹyh

²¹—Bē maa napäh né hē p'ooj ub ër wahë makũũ hã kamejũũ doo: “Man-aboh manä a da hadoo doo. Nesaa do hã ky n'aa kety dāk da jé ta da hadoo do daj'ëëp doo”,¹ näng kerih doo. ²²Ŷỹ kã, ŷ her'oot hahỹ bē hã: Jé ta da hadoo do wë kawajään do sii hē ky n'aa kety dāk da. Jé ta da hadoo do ky n'aa re-jää péh, taw'ääts hē ër wahë n'aa hedoo do raky n'aa etyy tii. Jé “h'yy gatamaa its òm!”, hanäng pé ta da hadoo do hã, p'eets hē tabanesaa hēnh, tēëg hõ gó da tabahoop —näng mäh.

²³—Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Do hã mama ejuu bã mahyb n'aa es'ee bã a hã a da hadoo do ganen'aak doo, baad nadoo do ta hã mamoo wät do hyb n'aa, ²⁴tii bã taw'ääts hē meréd dó mama ejuu do pan'aa ji ma ejuu do tyng pa. Tii bã ahõm a da hadoo do wë. Mets'ëë òm tahyb n'aa mabaan hyb n'aa, p'aa hēnh bē h'yyb

enyyw padëëk hyb n'aa. Tii bã maju kã P'op Hagä Do wë mamanaa doo —näng mäh.

²⁵—Taw'ääts hē nyyw hē mah'yyb enäw a wë kawajään doo, hyb n'aa jawyk do wë òm tamahũũm bã òm taky n'aa tapaa hyb n'aa paawä. Bē mahõm me, ta hõõ bã, mah'yyb enäw, hyb n'aa jawyk do ji hã ky n'aa etyy do hã, òm taky n'aa tapa mahānh. Tii d' manadoo bã, hyb n'aa jawyk do òm tabahaëēnh da warahén hã, òm tadawäts gëët hyb n'aa kã. ²⁶Dooh d' manä bã kã tii bã, sahõnh hē manepaag bã. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mäh.

2. Baad had'op, ta wób rabahed'oo do bahānh, ji bawät jỹj sa wë ky n'aa hahỹyh

²⁷Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bē maa napäh hahỹ kamejũũ doo: “Aã manä ta seeh ŷỹm sii”,⁸ näng kerih do paah. ²⁸Ŷỹ kã, ŷ her'oot hahỹ d' bē hã: Ŷỹnh wë ty gadäk doo, ta sii hahỹh do hyb n'aa newë dāk doo, baad nado däg ta h'yyb tym hã kã. Nesaa do tamoo wäd däg kã, dooh né ta sii taã bã paawä. ²⁹A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bã, taw'ääts hē paawä a matym mado nyyh. Madawäts hõm. Taw'ääts hē sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hēnh òm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahānh. ³⁰A moo hub hadäk do hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bã, taw'ääts hē paawä magakyd hõm a mooh. Madawäts hõm. Taw'ääts hē sét a hã hanäng do kaw'oong hõm, tabanesaa hēnh òm P'op Hagä Do aw'oong hõm mahānh** —näng mäh.

¹5:21 Esodo 20.13

§5:27 Esodo 20.14

**5:30 Dooh Jesus mejõ bã ji matym ji ado nã bã, ji moo see ji gakyd hõm bã. Jesus hapäh, ji h'yyb gó naa né hē ti nesaa do ji moo wät doo, ji heg'ääs doo. Tii da tawén her'oot, baad ji hyb n'aa matakëë hyb n'aa nesaa do ji moo nawät hyb n'aa. Dooh masuuj tado bã ta ti hedoo doo, Jesus hanäng péh.

3. *Baad had'op, ta wób rabahed'oo do sa bahānh, ji bawāt ji ŷym wē ky n'aa hahŷŷh*

³¹—Hahŷŷ da kamejūū do paah: “Jé ta ŷym heréd hōm doo, taw'āats hē taban'oo dāk né hē ta heen n'aa kerih do ta hā”,^{††} nāng kerih do hā. ³²ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: Jé daap hē ta ŷym heréd hōm doo, ta ŷym wadii do hyb n'aa tanado bā, ŷŷnh ta patug nadoo do sii he'ŷŷh do hado dāk tan'oo bā ta ŷŷm paah. Aj'yy see gat'ēē dāg bā ta ti ŷŷnh, nesaa doo, P'op Hagā Do ganadoo do tamoo wāt. Ta see ŷŷm sii he'ŷŷh do hado dāk tii —nāng mäh.

4. *Baad ji awād bā, dooh hyb n'aa tak'ēp ji ky n'aa h'ūūm pé do ky n'aa hahŷŷh*

³³—Bē maa napāh né hē p'ooj ub ēr wahē makūū hā kamejūū doo: “Maky kahŷŷd manā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā maky dāng doo. Mamoo wād né hē ta hā maky dāng doo”, nāng kerih doo. ³⁴ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: Bē ky dēē manā da. P'op Hagā Do bag'āās do tyng hadoo hŷ pong jé. Ti hyb n'aa bē ky dēē manā hŷ pong jé hā, bē ehuh né hē bē ky dāng do bē metēēh hyb n'aa. ³⁵P'op Hagā Do tsym tyng hadoo badāk hahŷ hēēj.^{‡‡} Ti hyb n'aa, bē ky dēē manā badāk hahŷ hēēj hā, bē ehuh né hē bē ky dāng do bē metēēh hyb n'aa. Bē ky dēē manā Jerusarēnh panang hā, bē ehuh né hē bē ky dāng do bē metēēh hyb n'aa. P'op Hagā Doo, sahōnh hē bag'āās do panang ti Jerusarēnh. Ta ma tii. ³⁶Bē ky dēē manā bē nuu hā. Dooh ji haj'as pé ji

hā hē ji ahŷŷd bā. Ji sēen na-āāj hē dooh ji haja bā ji ahŷŷd bā. ³⁷Ti hyb n'aa kā, “ŷŷ” bē noo bā, taw'āats hē “ŷŷ” né hē bē h'yyb gó. “Dooh” bē noo bā, “dooh” né bē h'yyb gó. Jāām ti bē kyyh. Dooh hyb n'aa tak'ēp bē ky n'aa h'ūūm pé bē metēēh hyb n'aa ta ti bē ehuh né hē. Nesaa Do Yb hanaa sahōnh hē ti bahānh tak'ēp ky n'aa h'ūūm doo —nāng mäh.

5. *Baad ji awād bā, dooh ji abaaj bā nesaa do ji tah moo wāt do ky n'aa hahŷŷh*

³⁸Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē maa napāh né hē hahŷ kamejūū doo: “Ta da hadoo do matym rejāā doo, ta ti mo haj'aa nāng do matym na-āāj ji rejāā. Ta da hadoo do tēg see gatēh hōm doo, ta ti mo haj'aa nāng do tēg see na-āāj hē ji rejāā”,^{¶¶} nāng kerih doo. ³⁹ŷŷ kā, ŷ her'oot hahŷŷ d' bē hā: Bē mahūūm manā hyb n'aa jewyk do sa wē nesaa do bē hā moo wāt doo, tamoo wāt do sām tagadoo hyb n'aa paawā. Ōm rapa ewyh bā manu mebyng hyb n'aa paawā, mamabaaj manāh. Man'oo a ta pa s'ee hēnh rabewyyh hyb n'aa. ⁴⁰Hyb n'aa jewyk do sa wē a da hadoo do ōm taky n'aa tapa bā a saroor hyb n'aa, man'oo ta hā a hatsē a hā hadāk do na-āāj hē. ⁴¹Ōm ramejō bā sa ma mas'ēēd bā raky n'aa jaw'yyk do anoo do pēnh, tii bā mamahāj manā ta ti ramejūū doo. Taw'āats hē raky dāng do bahānh mas'ēēd.^{§§} ⁴²Man'oo a da hadoo do ets'ēē bā a hā. A h'ēēd see a da hadoo do ets'ēē bā tab'aanh doo, man'oo né hē —nāng mäh.

^{††}5:31 Dew-Teronom 24.1

^{‡‡}5:35 Hŷ pong jé, P'op Hagā Do bag'āās do tyng hadoo. Badāk hahŷŷh, P'op Hagā Do tsym tyng hadoo Isaraéw buuj sa hā. Sahōnh hē P'op Hagā Do bag'āās. Ti né sahōnh hē danāh, tahanāng pé tii.

^{¶¶}5:38 Esodo 21.24, Rewitikos 24.20, Dew-Teronom 19.21

^{§§}5:41 Roma buuj warahén n'aa Isaraéw hāj n'aa bā mejūū do rahajaa, rakarēn bā, ramejūū Isaraéw buuj rasēēt sa ma dawēē péj. Tii d' radoo bā, ramejūū do bahānh ji asēēt, nāng Jesus kyyh. Dooh ji mahāj bā.

6. Baad ji awäd bä, ji maji sii hē ji kamahān do ky n'aa hahȳh

⁴³Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē maa napāh né hē hahȳ ramejūū do paah: “Makamahān a da hadoo doo. Mahyb n'aa wareem a maji.”* ⁴⁴Ȳy kă, ȳ her'oot hahȳ d' bē hā: Bē kamahān bē maji. Bē ky n'aa ets'ēē bē hā rejāā doo, ⁴⁵bē Yb h̄y pong jé hawät do taah né bēēh, bē metēēh hyb n'aa ta tii hā. Bē Yb h̄y pong jé hawät do anoo papȳy bag tapahuunh doo, baad habok do sa hā, baad nabok do sa hā na-āāj hē. Baad habok do rababong bā tabanoo naēng badoos hyb n'aa, baad nabok do rababong bā na-āāj hē. ⁴⁶Bē gadoo bē ed'oo g'eeh hanām do P'op Hagä Do hanaa, jāām né hē bē kamahān bā bē hā kamahān doo? Dajēēr Roma buuj hā ji hepak do taa n'aa, bē ty n'aa ges'yyk doo, ti na-āāj rakamahān sa hā kamahān doo. ⁴⁷Jāām hē bē wakāān hedoo do bē edēē bā, ta wób bad'oo do bahānh nado bē bad'oo. Jé P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapāh do na-āāj né hē redēng sa wakāān, sa najiis. ⁴⁸Ti hyb n'aa, taw'āāts hē baad had'yyt hē bē babok, bē Yb h̄y pong jé hawät do baad had'yyt hē tabawät doo da —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

**Tamawoob hē hedoo do Jesus
ma metēēk P'op Hagä Do ji
weh'ēēh do ky n'aa hā**

6 Ti m' Jesus ky hadoo:
—Baad hedoo doo, P'op Hagä Do karēn do bē moo bok bā, taw'āāts hē bē moo boo bē raj'aa etsē hyb n'aa nado. Baad hedoo do bē moo boo bā bē hā raj'aa etsē hyb n'aa, ti bā dooh bē gado wäd bā hanām do ta sām bē Yb h̄y pong jé hawät do hanaa.

1. Nyy da ji bad'oo kas'uut do matym n'aa ji an'oo bā do ky n'aa hahȳh

²—Ti hyb n'aa kas'uut do matym n'aa mabanoo bā, magamehā manā torōm-bet, ōm ramanatakēē hyb n'aa, j'ooj madāk doo me ky ken'yyim do rabahed'oo doo da panang tyw n'aa bā, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā, sa hā ta wób raj'aa etsē hyb n'aa. Baad bē ȳ maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hā raj'aa etsē doo me né hē ragado dāk ta sām. Dooh ragado wäd bā hanām do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. ³Kas'uut do matym n'aa mabanoo bā, maher'ood manā ta wób sa hā, ⁴ta wób ranahapāh hyb n'aa mamasa doo. Tii bā kă, a Yb h̄y pong jé hawät doo, hapāh do ranahapāh bā manoo doo, anoo da a hā ta sām baad hadoo doo —nāng mäh.

2. Nyy da ji bad'oo ji ky n'aa ets'ēē bā do ky n'aa hahȳh

⁵—Bē ky n'aa ets'ēē bā, j'ooj madāk doo me ky ken'yyim do rabahed'oo doo da bē adoo manā da. Panang tyw n'aa kajatsēk bā, hajök do rababok bā, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā na-āāj ti ragen'aak raky n'aa etsēē rabē bā, ta wób rabahapāh hyb n'aa. Baad bē ȳ maher'oot: Ta ti hedoo doo, sa hā raj'aa etsē doo me ragado dāk ta sām. Dooh ragado wät pé hanām do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. ⁶Ti hyb n'aa, maky n'aa ets'ēē bā, ajēē suun a tób gawakō gó, manoo gatsēē dāg ta gawakō, ti bā maky n'aa ets'ēē a Yb, h̄y pong jé hawät do ji nahapāh do hā. Tii bā kă, a Yb h̄y pong jé hawät doo, kejēn doo gó maky n'aa etsēē do hapāh doo, anoo da a hā ta sām baad hadoo doo. ⁷Bē ky n'aa ets'ēē bā, bē ky n'aa jebaaj manā bē etsēē doo, P'op Hagä Do sa h'yyb gó

*5:43 Rewitikos 19.18

nahapäh do rabahed'oo doo da. Rah'yy kaha'eeh do maa napäh raky n'aa etsëe doo, hajông do sa kyyh hyb n'aa red'oo. ⁸Bë ky n'aa etsëe pooj jé bë Yb hapäh bë wë badoh doo. Ti hyb n'aa bë ky n'aa etsëe manä nanäng raky n'aa etsëe doo da.

⁹—Taw'ääts hë hahÿÿ da d' bë kyyh bë ky n'aa etsëe bë:

“Ee, hÿ pong jé hawät doo,
ää karën sahõnh hë òm rahyb n'aa
jew'yyk.

¹⁰Ää etsëe a hä,
sahõnh hë mabag'ääs do nayyw hë taka-
jaa hyb n'aa ää wë.

Ää karën sahõnh hë badäk hahÿÿ hä
habong do ramoo bok makarën doo,
hÿ pong jé ramoo bok doo da makarën
doo.

¹¹Man'oo had'yyt hë ää waa.

¹²Mamabaan hõm nesaa do ää moo bok
do paah,

ää mabaan hõm doo da ää wë moo bong
do nesaa doo.

¹³Man'oo manä nesaa do ää tah'yyb
tatuk.

Ää mamoo n'aa jesu Nesaa Do Yb
mahänh.[†]

[Òm né ti sahõnh hë bagäa had'yyt doo.

Òm né ti hejooj had'yyt doo.

Òm né ti ji j'aa etsëe had'yyt doo. Ti né
hë. Taw'ääts hë]”, näk da bëeh.

¹⁴Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bë hyb n'aa mabaan bä nesaa do bë
wë ramoo boo bä, tii bä bë Yb hÿ pong jé
hawät do hyb n'aa mabaan da na-ääj hë
bë hä. ¹⁵Bë hyb n'aa manabaan bä nesaa
do bë wë ramoo bok doo, tii bä dooh na-
ääj hë bë Yb hyb n'aa mabaan bä bë hä
nesaa do bë moo bok doo.

*3. Nyy da ji bad'oo kas'aah doo me P'op
Hagä Do ji weh'ëeh bä ky n'aa hahÿÿh*

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagä Do bë weh'ëeh hyb n'aa
bë kas'aah bä, bë metä manä bë h'yy
gajëng doo, j'ooj madäk doo me habok
doo, ky ken'yyim do gó habok do raba-
hed'oo doo da. Ta ti rah'ÿÿt sa mamets
rakas'aah ta wób rabahapäh hyb n'aa.
Baad bë ÿ maher'oot: Ta ti hed'oo doo, sa
hä raj'aa etsë doo me, ragado däk ta sãm
sahõnh hë. Dooh ragado wät pé hanäm
do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ÿ né hë
ta ti ÿ her'oot doo. ¹⁷Ti hyb n'aa, kas'aah
doo me P'op Hagä Do maweh'ëeh bä,
taw'ääts hë mahetsyyd a mamets, ma-
hawug ta syyj buu benyyim do a nuu gó ji
bahed'oo doo da ¹⁸kas'aah doo me P'op
Hagä Do maweh'ëeh do ta wób rana-
hapäh hyb n'aa. Jääm hë a Yb, hÿ pong
jé hawät doo, ji nahapäh do hapäh hyb
n'aa. Tii bä kä, a Yb hÿ pong jé hawät
doo, kejën doo gó makas'aah do hapäh
doo, anoo da a hä ta sãm baad hadoo
doo —näng mäh.

Ji ma ky n'aa hahÿÿh

¹⁹Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bë ata manä bë ma takah'üüm hyb
n'aa badäk hahÿÿ bä, kamera hedoo do ji
ma rejää doo bä, ji ma hetöt bä, hets'ëëk
do bë tób ranoo eë hõm doo bä bë ma ra-
bets'ëëk hyb n'aa. ²⁰Taw'ääts hë bë moo
boo had'yyt hë ti P'op Hagä Do bë hä
takarën doo. Tii bä da bë gadoo da hÿ
pong jé ta sãm P'op Hagä Do hanaa. Hÿ
pong jé dooh kamera hedoo do rejä bä
ta sãm P'op Hagä Do hanaa ji gadoo doo.
Ta tii bä dooh tahetöd bä ta sãm, ta tii
bä dooh retsëëg bä P'op Hagä Do hanaa
ji gadoo doo. ²¹Ta tii d' ÿ wén her'oot,
tak'ëp bë kamahän do banäng bä, tii bä
bë h'yyb bawät —näng mäh.

[†]6:13 Tahajaa na-ääj hë ji erii bä: “Ää mamoo n'aa jesu nesaa do mahänh.”

²²—Ji bag hadoo ji matym. Baad tado bā ji matym,[‡] ta bag hado dāk sahōnh hē ji hā. ²³Baad tanado bā ji matym,[¶] badagyp hadoo sahōnh hē ji hā. Ti hyb n'aa, ta bag hadoo bē hā hanāng do paawā, badagyp do tado bā, tak'ēp tabadagyp tii bā bē hā.

²⁴—Dooh hajaa pé pawóp hē ta kariw n'aa sii moo wāt pé séd noo gó. Tii d' tahado bā, ta kariw n'aa see dooh takamahān bā, ta see ti takamahān. Ta see wē da baad tamoo wāt da, ta see taty n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bē hā. Dooh bē haja bā bē h'yy kesēj bā. Dooh bē haja bā P'op Hagā Do hā bē h'yyb dāg bā, dajēēr hā na-āāj bē h'yyb dāng bā —nāng mā Jesus.

²⁵—Ti hyb n'aa bē ŷ maher'oot hahŷŷh: Bē hyb n'aa tón had'yyt manā bē babok do hā, bē waa hā, bē eēēk do hā, bē saroor hā. Tii d' ŷ wén edoo, ji awa do bahānh ti ji edēp doo. Ji saroor bahānh ji. ²⁶Bē hegāā taw'ēēd. Dooh reloom bā joom tym. Dooh rata bā joom ag sa waa tób n'aa yt hā. Ti hado né paawā, P'op Hagā Doo, bē Yb, anoo sa waa. Taw'ēēd P'op Hagā Do kamahān do bahānh bē takamahān. ²⁷Tak'ēp bē hyb n'aa newē had'yyt né paawā, dooh bē haja bā bē aboo dawēd bā ta tii da —nāng mäh.

²⁸—Hēd n'aa bē hyb n'aa tón bē saroor bē padedēēk do pan'aa hā? Bē hegāā tabawā n'aa ts'oooh joom banāng bā hawāng doo —nāng mäh. —Dooh né paawā ramoo boo bā, dooh né paawā sa saroor rages'yyb bā, ²⁹Saromāw saroor anyyw né paawā, gabar'ēēng né paawā, ti bahānh tabanām ti tabawā n'aa ts'oooh. ³⁰Tii da baad ub P'op Hagā Do adoo bā tabawā n'aa hā, nayyw hē tsawyy jēng do hā, ji gatang do hā, dooh g'eeh ti bahānh baad ub tabahag'āās bēēh?

Tanoo né da bē hā bē saroor. H'ēēd hyb n'aa P'op Hagā Do hā baad bē h'yy kana'eēh? ³¹Ti hyb n'aa kā, bē hyb n'aa tón manāh. “H'ēēd g'ee d' āā awa? H'ēēd g'ee d' āā eēēk? H'ēēd g'ee d' āā dadāk?”, bē an'oo manāh. ³²P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapāh do ti tii, ti hā h'yyb padēēk doo. Bē ti dooh tii d' bē adoo bā. Bē Yb hŷ pong jē hawāt do hapāh bē wē bedoh doo. ³³Taw'āāts hē pooj jē baad bē h'yyb padāg bē Yb bag'āās do hā, baad hedoo do ji hā takarēn do hā na-āāj hē. Tii bā kā, tanoo da bē hā sahōnh hē bē wē bedoh doo. ³⁴Ti hyb n'aa kā, naga hē bē hyb n'aa tón manā bē pooj jē hawāt do hā. Jat'iip hadoo na-āāj hē ti anāng ji h'yy katón doo. Ti hyb n'aa taw'āāts hē jati pé bē hyb n'aa newē nyy d' bē bad'oo.

Ji da hadoo do ji ky n'aa netyy do panyyg n'aa hahŷŷh

7 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nadoo do hā bē ky n'aa ety manā had'yyt hē ta wób, P'op Hagā Do ky n'aa netyy hyb n'aa bēēh. ²Tii d' ŷ wén edoo, ta wób bē ky n'aa etyy doo da, bē da P'op Hagā Do ky n'aa etyy. Ta wób bē ky n'aa etyy do pénh, ti pénh da P'op Hagā Do ky n'aa etyy da bēēh.

³—Hēd n'aa mamatakēē b'aa hyyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anāng? ⁴Hēd n'aa, “Na b'aa hyyj a matym gó hatu do ŷ ado hōm”, mabanāng, dooh b'aa haeh do mamatakā bā a matym gó hanāng doo? ⁵J'ooj madāk do ti a h'yyb. Mado nā pooj jē b'aa haeh do a matym gó hakēē doo. Tii bā da mabahapāh baad ub mabado hōm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyyj —nāng mäh.

⁶—Bē an'oo manā awaar hā tsyt hē P'op Hagā Do wē kasēēw dāk doo. Bē

[‡]6:22 Ji etsēēh, P'op Hagā Do hā ji h'yyb dāk, tahanāng pé né m' ti *baad hadoo do ji matym*.

[¶]6:23 Ji netsēh, ji ma hyb n'aa ji bawāt tahanāng pé né m' ti *baad nadoo do ji matym*.

da regës. Bë an'oo manä too yb hã ma-
joor gabarëeh do perora häd näng do
s'ëëb. Ratsab'eep da bë majoor[§] —näng
mä Jesus.

Ji ky n'aa etsëe do ky n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ets'ëe, tii bã P'op Hagä Do anoo
bë hã. Bë esôts, tii bã bë aw'yyt da. ^{**} Bë
naëej tób noo bã naa, tii bã da ta danäh
noo gas'ëes. ^{††} ⁸ Jé hetsëe doo, gadoo da
P'op Hagä Do hanaa. Jé hesoos péh,
taw'yyt P'op Hagä Do hanaa. Jé tób noo
bã naa naëenh péh, tób noo kas'ëes da ta
hã P'op Hagä Do hanaa —näng mäh.

⁹ —Päw bë t'aah ets'ëe bã ta waa, pä
bë anoo g'eeh ta hã? ¹⁰ Tah'ÿÿb bë hã
tets'ëe bã ta tä, aw'yy g'eeh bë anoo ta
hã? Dooh. ¹¹ Nesaa do moo heb'ook do
né paawä bëeh, baad hadoo do bë heno
bë taah hã. Ti bahänh bë Yb hÿ pong jé
hawät do anoo da baad hadoo do ta hã
hetsëe do hã.

¹² —Ti hyb n'aa kä, sahönh hë bë
bad'oo do hã, bë moo boo ta wób sa
hã baad hadoo doo, bë karën do bë hã
ramoo bok doo. Tii d' tahanäng pé P'op
Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã, P'op
Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do hã
kerih doo —näng mä Jesus.

Ta tyw n'aa ky n'aa gó Jesus ma metëek hÿ pong jé ji bahôm do ky n'aa hahÿÿh

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Noo maeh ta tyw n'aa, maeh ta
tyw n'aa banesaa hënh, ji karejää doo

hënh hahôm doo. Hajök maeh doo me
hah'üüm. Ti hyb n'aa, taw'ääts hë bë ma-
jëe suun noo nad'ëed is do hadoo doo
me P'op Hagä Do wë, ji edëb had'yyt
doo hënh ji tamahüüm doo. ¹⁴ Noo
manad'ëed its, manad'ëed its ta tyw n'aa
ji edëb had'yyt doo hënh hahôm doo.
Dooh tahajöö bã ta ti ta tyw n'aa haw'yyt
doo —näng mäh.

Rababok do hã ji h'yy ganäng sa hã ky n'aa hahÿÿh

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bë hyb n'aa matakä, P'op Hagä
Do ky n'aa rod oow bë rawanadii hyb
n'aa. B'éé anyyw is do hadoo kawana-
jään do hadoo da rababok bë mahang.
J'ooj madäk doo me tii. T'öp, sa h'yyb
gó, tabanas'aa b'éé hek'ook do hadoo tii.
¹⁶ Ramoo bok do hã, rahe'oot do hã na-
ääj hë bë da h'yy genäh sa hã, joom ag hã
ji bahapäh do hadoo joom ÿÿn hã. Dooh
ji awyyd bã uwa ag sasëng tëeg hedoo
do hã. Dooh na-ääj hë ji awyyd bã wi-
igo ag hetëk do hã. ¹⁷ Joom baad hadoo
doo, baad ub ta ag. Joom seeh, baad
nadoo doo, ta hënh hënh ta ag hahôm,
dooh baad hadoo do ta ag. ¹⁸ Joom baad
hadoo doo, dooh teag bã baad nadoo
doo. B'aa p'yyim näng doo, dooh tahaja
bã baad hadoo do teag bã. ¹⁹ B'aa baad
nadoo do heaak doo, ji agëem, ji tëeg
hado däk tii bã. ²⁰ Joom ag hã bë hapäh
doo da ta ÿÿn, ti hadoo da, ramoo bok do
hã, rababok do hã bë da h'yy genäh P'op
Hagä Do ky n'aa rod oow sa hã —näng
mäh.

§7:6 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé apäh: Bë ky kahüüm manä P'op Hagä Do ky n'aa
hanäm do bë maher'ood bã kanar'ëen do maa nanewëe do sa hã. Sa hã ji ky kahüüm
bã, ji rarahejää da tii bã. Awaar ji tegës do hadoo tii. Sa hã ji ky kahüüm bã panyyg
hanäm do ky n'aa, raty n'aa ges'yyk da tii. Too yb majoor gabarëeh do tsab'eep do
hadoo tii.

****7:7** Baad ji hyb n'aa matakëe ji ky n'aa etsëe do hã tahanäng pé m' tii *bë esôts bã
bë aw'yyt*.

††7:7 Ji ky padäg had'yyt hë P'op Hagä Do hã ji etsëe doo, tahanäng pé m' ti *tób noo
bã naa ji naëenh doo*.

²¹—Dooh sahõnh hê “Tak’êp Hyb N’aa Jawyk Doo”, ÿ ramaneëënh doo, hÿ pong jê hawât do bag’âas do karapee rabahadoo da. Jââm hê Yp ÿ hÿ pong jê hawât do karên do moo b’ook doo, ta bag’âas bâ tagadoo. ²²Sahõnh hê P’op Hagä Do ky n’aa etyy noo gó, hahÿÿ da hajök do sa kyyh hã ÿÿ: “Tak’êp Hyb N’aa Jawyk Doo, a kyy gó nado g’eeh a ky n’aa ää baher’oot? A kyy gó nado g’eeh karap’aar h’yyb nesaa do sa hã padëëk do ää habëë hõm? A kyy gó nado g’eeh hajõng ää pehuunh doo?”, nãk da. ²³Tii bã kä, hahÿÿ da da kÿh ÿ sa hã: “Dooh noo gó bẽ ÿ hapëë bã. Bẽ anã matym ÿÿ gó naa, nesaa do moo heb’ook doo!”, nãng da kÿh ÿ sa hã.

²⁴—Ti hyb n’aa kä, hahÿ kÿh ÿ maa newëë doo, ky daheeh doo, a’jyy h’yy ganãng do hadoo, tababang bã, pä banãng bã, ta tób tatamaa sooh do hadoo. ²⁵Adots né paawä naëng, tamii agyyb né paawä ta tób hã, bah’ood ahëm né paawä ta hã, dooh tatë hyy bã, tababang bã ta tób tu n’aa baad tabejêh do hyb n’aa. ²⁶Kÿh ÿ maa newëë doo, ky nadaheeh doo, a’jyy h’yy gatamah do hadoo, hood jó ta tób tatamaa sooh do hadoo. ²⁷Adoos naëng, ag’yyp tamii ta tób hã, bah’ood ahëm ta hã. Tii bã tabatë hyng. Sahõnh hê takarejää ta tób —nãng mäh.

²⁸Ti m’ Jesus bahajaa bã sahõnh hê ta ti taher’oot doo, maa newëë do rahyb n’aa meuunh mã tama metëëk do hã. ²⁹Rawén meuuj bong mã tama metëëk mã hyb n’aa jawyk do ky n’aa me. Sa ma matëg, Mosees ky n’aa jaw’yik do ma mehetëk do rama metëëk doo da nahado m’ tii.

Rog manahuuh do Jesus haso däk do panyyg n’aa hahÿÿh

8 Ti m’ waëë bã naa Jesus bahyng bã kä hajök mã had’aa. ²Ti m’ a’jyy rog manahuuh do ana mã ta wë. Ti m’

tabahyy hãng mã ta taron nu paa me, ti m’ taky hadoo mã Jesus hã:

—Wahëh ÿ n’aa, —nãng mäh —makarên bã tii, mahajaa né hê nahäh ÿ mado hõm —nãng mã ta kyyh.

³Ti m’ Jesus moo däg ta hã. Ti m’ taky hadoo:

—Ej. ÿ karên —nãng mäh. —Has’oo däg! —nãng mã ta kyyh.

Ti m’ nayyw hê kä m’ ta nahëë badoo wät. Has’oo däg kãn mäh.

⁴Ti m’ Jesus baher’oot ta hã:

—Maher’ood manä ta wób sa hã —nãng mäh. —Ahõm jajé naga hê P’op Hagä Do tób n’aa yt hã moo wät do wë. Mametä ta hã õm has’oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejüü do paah, ta ti hedoo doo pé ji nahëë badoo wät do heen n’aa, õm has’oo däk do baad sahõnh hê rabahapäh hyb n’aa —nãng mã Jesus ta hã.

Warahén sa wahë n’aa see Jesus hã h’yy ka’eeh do panyyg n’aa hahÿÿh

⁵Ti m’ panang Kapar-Naüm häd nãng doo bã Jesus kajaa bã kä, Roma buuj warahén n’aa sa wahë n’aa see ana kãn ta wë, ta karom Jesus masa hyb n’aa. ⁶Ti m’ Jesus hã taky hadoo:

—Tak’êp Hyb N’aa Jawyk Doo, —nãng mäh —tak’êp karom ÿ nahëë nãng. Ti asooh tób hënh. Dooh tahaja bã tawäd wäd bã. Tak’êp tabahoop —nãng mã warahén.

⁷Ti m’ Jesus ky hadoo:

—Taw’ääts hê. Tii hënh ÿ bahõm ÿ bahaso däk hyb n’aa —nãng mäh.

⁸Ti m’ warahén wahë n’aa ky hadoo:

—Wahëh ÿ n’aa, hã ÿÿ, ÿ hyb n’aa sakog its a hã, tóp ÿÿ gó mabajëë suun hyb n’aa. Taw’ääts hê babä naa mamejüü ta nahëë hã, tii bã karom ÿ bahas’oo däk da. ⁹Tii d’ ÿ wén edoo, ÿ na-ääj né hê ÿ ky daheeh wahëh ÿ n’aa ramejüü do ÿÿh. ÿ na-ääj hê warahén ÿ n’aa ÿ mejüü, ÿ raky daheeh. Ta see ÿ mejö bã, “Ahõm”,

ÿ noo bä, ahôm né hê. Ta see ÿ mejô bä “Ana”, ÿ noo bä, ana né hê. Karom ÿÿ ÿ mejô bä, “Hahÿ mamoo wäd”, ÿ noo bä, ÿ taky daheeh né hê^{††} —näng mä warahén kyyh.

¹⁰Ti m' Jesus hyb n'aa meuunh mä warahén her'oot do tamaa napäh bä. Ti m' taky hadoo hajök do ta sii han'aa do hä:

—Né hup ÿ né hê hahÿ ÿ her'oot doo: P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ÿ hapäh nä pé Isaraéw buuj sa mahang tak'öp hä ÿ h'yy ka'eeh do hahÿ aj'yy, Isaraéw buuj nadoo do h'yy ka'eeh do hadoo. ¹¹Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Badäk hahÿÿ hä jé pad'yyt hê naa rabena da hÿ pong jé hawät do bag'aäs doo bä ratsebé do jäm n'aa tyng n'aa jó rabat'oonh hyb n'aa Abaraäm, Isak, Jakóh sa sii. ¹²Ti nuuj jé, pooj jé kats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa paawä, kaw'oong bong da ta w'oo hä, gadagyp doo bä. A'oot da tii bä. Sa tég kamegëëj däk da tak'öp nesaa do ra-hoop do hyb n'aa —näng mäh.

¹³Ti m' warahén hä Jesus ky hado kân:

—Abaaj hóm. Mah'yy ka'eeh do hyb n'aa metsëë do ÿ moo wät —näng mäh.

Ti m' ti noo gó né hê ta karom bahas'oo däk.

Jesus nahëë sog hóm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴Ti m' Peed tób bä Jesus bajëë suun bä, tahapäh mä Peed mayyn hasooh doo. Oom ta hä. ¹⁵Ti m' Peed mayyn moo hä tamoo däng, ti m' nayyw hê oom keréd hóm. Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' tamoo wäd däk Jesus waa.

¹⁶Tug bä kä m', ramenaa ta wë ha-jök karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk doo. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do tahe-

bëë bong, ta ky haj'aa. Nahëë enäh do ahub padëëk mä Jesus an'oo bä. ¹⁷Tii da tawén d'oo hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot do paa takaja däk hyb n'aa:

“Ää tedëëb wät ää h'yyb nahejoonh do mahänh.

Tado hóm ää nahëëh”, näng paa Isajas.^{¶¶}

Jesus sii hawät do karén do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸Ti m' hajök do ta w'oo hä kat'aa do Jesus bahapäh bä kä, taky hadoo mä tama metëëk do sa hä:

—Hamäh, ër atsëg hóm karaj'aa tamyyj jé —näng mäh.

¹⁹Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see ky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näng mäh —öm ÿ hadaa had'yyt hê mahahóm hënh —näng mäh.

²⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Kanari tób näng, taw'ëëd maag enäh. Ýÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ýÿ pé ÿ yd kameh'ääk péh —näng mäh.

²¹Ti m' Jesus sii hawät do see ky hadoo ta hä:

—Öm da ÿ hada. Pooj jé dó ÿ abaaj hóm Ee wë ÿ bahag'aäs hyb n'aa. Tadajëp jawén paa bä kä, ÿ dakä jëng jawén paa bä kä öm ÿ bahadaa kân —näng mäh.

²²Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Na hä ÿ h'yy kana'eeh doo, dejëp do hadoo doo, dakëë sa da hadoo doo —näng mäh. —Öm tii, ÿ mahadaa —näng mä Jesus.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

²³Tii kä, Jesus gatsëg so kân marakate gó, karaj'aa tamyyj jé rabatsëg hóm

^{††}8:9 Hahÿÿ da warahén hanäng pé taher'oot do hä: “ÿ mejüü do ÿ raky daheeh doo da, öm karom ÿ nahëë ky daheeh da, dawëë naa né paawä mamejö bä.”

^{¶¶}8:17 Isajas 53.4

hyb n'aa. Ta sii m' ta ma matëg ragsëg tooj kân. ²⁴Ti m' narryw hë m' bah'ood bana kân tak'ëp. Tewëep mä maadaka. Marakate m' tetaa m'. P'eets mä marakate bagyyb jëë paawä. Jesus mä ää sooh ti nuuj jé. ²⁵Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! Ää medëëb! Èr da ag'yyp! —näk mäh.

²⁶Ti m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa tak'ëp bë beyým? Kanahën d'os hë ub h'yy ka'eeh do bëëh! —näng mäh.

Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood, maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

²⁷Ti m' tak'ëp rameuuj bong bä m' raky hadoo:

—Ny hadoo do aj'yy ti hÿÿ eh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mä sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed h'üüm do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸Ti m' karaj'aa tamyyj jé, Geras buuj sa häj n'aa bä rakajaa bä kä, pawóp hë ajyy mera doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do ramamuun Jesus. Kamag pä gó naa m' rabana. Tak'ëp rakawajään do hyb n'aa, dooh m' t'ii hënh tabës péh.

²⁹Ti m' tak'ëp mä sa kyyh:

—H'ëëd makarën ää wë, P'op Hagä Do T'aah? P'op Hagä Do ky däng do ji tarejää do pooj jé makarën ää marejää? —näk mä mera do sa kyyh.

³⁰Hajông mä too yb dawë péj habëëh. Sa waa rabahew'aa tii bä. ³¹Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsëë Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë too yb hä. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Ää mahabëë nä bä, man'oo ää bajëë pëë too yb hä —näk mä sa kyyh.

³²Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë anäh! —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kân ajyy sa hä hanäng do paah, too

yb hä m' rabajëë pä kân. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame wajapëm doo hënh, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'öp mä rapehä. ³³Ti m' too yb hagä n'aa rawaj'aa jëk panang hënh. T'ii hënh ramaher'oot mä sahôn hë rahapäh doo, ajyy karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do paa sa ky n'aa na-ääj hë. ³⁴Ti m' sahôn hë panang buuj rabana Jesus rabaheg'ääs hyb n'aa. Ti m' Jesus raba-hapäh bä m', rabetsëë ta hä tabahöm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso däk do panyyg n'aa hahÿÿh

9 Ti m' Jesus gatsëg sooh marakate gó, ti m' ta panang hënh, karaj'aa tamyyj jé tabatsëg hóm. ²Ti m' ajyy wób ramanaa mä nahëë näng doo, nawät doo, ratóg nä ta tyng jó. Ti m' Jesus h'yyb hapäh bä m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hä, taky hadoo nawät do hä:

—Mahyb n'aa tón manäh, tah ÿÿ. Nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hóm —näng mäh.

³Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raky hadoo sa h'yyb gó:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejää hahÿÿ hä —näk mä sa h'yyb gó.

⁴Jesus h'yyb hapäh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hä:

—Hëd n'aa nesaa do bë hyb n'aa newëë bë h'yyb gó? —näng mäh. ⁵—Nyy da nahejooj bë hä? “Kado hóm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bä? “As'ëëg g'ëëd, awäd däg”, ji noo bä? ⁶Hÿÿ kä da, —näng mäh —bë bahapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa h'yyb gó hanäng do nesaa do ÿ ado hóm bä, ÿ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hä taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahôm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hä.

⁷Ti m' tabas'eëg gëët, ahöm kân mä ta tób hēnh. ⁸Sahōnh hē hap'eëh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hä raj'aa etsë, ta ti hadoo do hejój ajyy sa hä tabanoo do hyb n'aa.

Matew häd näng do Jesus naëenh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹Ti m' tii b' n'aa Jesus bahōm bä kä, tabahapäh Matew häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëër tagahed'aak bä hasooh doo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëep ana wë yÿ, hëp ÿ hata maba-hadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Matew bas'eëg gëët, ahöm kân mä ta sii.

¹⁰Ta jawén, Matew tób bä Jesus bawëh bä m', hajök dajëër gahed'aak doo, Matew hep'eëh doo,^{§§} ta wób sa hä pé nesaa do moo heb'ooh do na-ääj hē rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. ¹¹Ti m' Pariséw rabahapäh bä ta tii, rabeaanh Jesus ma matëg sa hä:

—Hëd n'aa bë ma matëg bawëh dajëër gahed'aak do sa sii, ta wób na-ääj hē nesaa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

¹²Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bä, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahōm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë. ¹³Taw'ääts hē baad bë hyb n'aa newë nyy da P'op Hagä Do hanäng pé hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó ta her'oot do hä: “Dooh rama ejuu do had'yyt hē

tado bä ti ÿ karën doo. ÿ gahëen sa hä, rat'yyd mehiin sa da hadoo doo”,* näng kerih doo.

Ti m' Jesus ky hado kân:

—Dooh ÿ ahyg bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ÿ naëenh hyb n'aa. ÿ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ÿ naëenh hyb n'aa.[†]

Jesus hä reaanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

¹⁴Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg rabana Jesus wë, ti m' reaanh ta hä:

—Ta see pé noo gó ääh, Pariséw na-ääj hē, noo kanawa doo me ää weh'eëh P'op Hagä Doo. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

¹⁵Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'eë do jām n'aa hēnh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bä rahyb n'aa tón do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'eëd bä. Ti awät da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hōm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kân[‡] —näng mäh.

¹⁶Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nä reaanh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Dooh ji gas'yyb bä pāan papuuj bäh me saroor säg noo eh doo. Tii d' ji adoo bä, papuuj bäh tsawyy däg bä, ta säg tanes'eëm, kawah'oob hōm tii bä. Ti bahānh tanoo ee dāk tii. ¹⁷Ti hadoo né hē uwa bëë hä. Dooh ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'éé byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa

^{§§}9:10 Judah buuj sa wób né ti dajëër gahed'aak doo. Roma buuj hä kahepak do rabataa. Ta see pé noo gó ta ti dajëër n'aa gahed'aak do rawedii sa wakān. Ta bahānh ragahëen dajëër, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh raganaag bä dajëër gedaag n'aa.

*9:13 Osejas 6.6

†9:13 Jesus wén naëenh, nesaa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

‡9:15 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratayy bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kân.

bëeh egän so bä, ta hood säg ganabäh hōm. Tii bä kä, uwa bëë waho bëeh da, ta hood kä karejā kän —näng mäh. —Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó. Uwa bëeh egän so bä, ta hood papuuj keh'ūūs nā. Tii bä uwa bëeh, ta hood na-āāj hē dooh takarejā bā[¶] —näng mā Jesus.

**Ŷŷnh has'oo dāk do ky n'aa,
karapee h'yy ganā dāk do ky
n'aa daheeh hahŷŷh**

¹⁸Ti m' ta ti Jesus baher'oot nā bä, aj'yy hyb n'aa jawyk doo, Judah buuj sa wahē n'aa see ana Jesus wē. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wē. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Tok ŷ h'yy gakog hōm —näng mäh.
—Ti hadoo né hē b'ëep si ŷŷ, ta hā moo dēē, tii bä da tok ŷ awād dāk da p'aa hēnh —näng mäh.

¹⁹Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahōm kän ta sii. ²⁰Tamahōm me m' ŷŷnh nahēē näng do ta jó gadāk hēnh tabana ta wē. Majyyw mā ta nahēēh. 12 m' ta baab ta nahēē badāk. Ti m' ta jó gadāk hēnh mā tabana ta wē, Jesus saroor noo hā m' tamoo däng. ²¹Tii d' tawén d'oo mā ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hā ŷ moo dēē bä, ŷ d' ahub dāk tii bä”, näng mā ta h'yyb gó.

²²Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk ta wē, ti m' taky hadoo:

—Eŷŷm manäh, tok ŷŷ —näng mäh.
—Ōm has'oo dāk, P'op Hagä Do hā mah'yy ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

Tii bä kä m', nyyw hē tabahas'oo dāk.

²³Ti m' Jesus kajaa bä m' hyb n'aa jawyk do tób bä, tabajëē suun bä m', tabahapäh bä m' manarapëw hadoo do rgamehŷŷh doo, séd dó m' raräb bä rabē bä, ²⁴taky hadoo mā sa hā:

—Bë anäh! Karapee dooh tadajëb bä. Aŷŷh tii —näng mäh.

Tii bä m' rakawew'aam ta kyyh. ²⁵Ti m' hajök do raban'yyh tan'oo bä do jawén paa bä, Jesus bajëē suun tób gawakō gó, ti m' karapee tamoo maso dāk, ti m' nyyw mā karapee bas'ëëg gëēt. ²⁶Ti m' jé pad'yyt hē m' ta ti hāj n'aa bä rapanyyg enä hōm kän mā ta tii bä tamoo wät do ky n'aa.

**Ty temaa bong do
panyyg n'aa hahŷŷh**

²⁷Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kadoo bä, pawóp hē ajyy ty temaa bok do ta jawén rabana. Ti m' rageëj bong. Hahŷŷ da m' sa kyyh:

—Mat'yyd mehīn āāh, Jesus, Dawi panaa![§] —näk mäh.

²⁸Ti m' ta tób gó tabajëē suun bä m', ty temah do rabana ta wē, ti m' Jesus beaanh sa hā:

—Bë ky daheeh g'eeh ŷ haja bä bë ty enä padëëk doo? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ŷŷ. Āā ky daheeh né hē, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh.

²⁹Ti m' Jesus moo däng sa matym hā, ti m' taky hadoo:

—Bë heso padäg, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa —näng mäh.

³⁰Ti m' nyyw hē m' p'aa hēnh mā rabahapëē padëëk. Ti m' Jesus ge'ŷŷm sa hā ranaher'oot hyb n'aa sa hā tamoo wät doo. Hahŷŷ d' mā ta kyyh:

—Bë her'ood manā ta wób sa hā —näng mäh.

³¹Ti m' ta ky geām né paawä m', jé pad'yyt hē rapanäk Jesus moo wät do ky n'aa.

³²Ty temaa bok do paa ratsyym ka-sog sii hē m', ramanaa Jesus wē aj'yy

[¶]9:17 Dooh ji mekuuj bä papuuj tama metëëk do ji h'yyb paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'ūūm doo.

[§]9:27 *Dawi panaa* rawén maneëēnh, ti né hē ti sa hā P'op Hagä Do p'ooj ub taky n'aa eno wät do hyb n'aa.

karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ner'oot doo. ³³Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habëë hõm jawén paa bã, aj'yy er'ood däg kân p'aa hênh. Hajök do t'i hênh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Dooh noo gó hapäh pé hahÿ hadoo pé Isaraéw buuj mahang —näk mä sa kyyh.

³⁴Pariséw kä m' raky hadoo:

—Dooh. Karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mä sa kyyh.

³⁵Ti m' sahõnh hë sa panang bã Jesus bewäd nä. Sa tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hã tama metëëk P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm doo. Sahõnh hë hedoo pé sa nahëë Jesus hahëen hõm mäh. ³⁶Ti m' hajök do taba-hapäh bã, tat'yyd mehüin mä sa hã. B'éé hagä n'aa tamah do hadoo mä ta hã. Hajõng baad nadoo do rahoop. Dooh rad'oo péh, dooh masa pé sa hã. ³⁷Ti m' panyyg gó m' tamaher'oot mä ta ma matëg sa hã. Hahÿ d' mä ta kyyh:

—Hajõng ti anyy däg paawä joom ag wah'ëë däk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa** —näng mäh. ³⁸—Ti hyb n'aa taw'ääts hë joom danäh hã, P'op Hagä Do hã, bë ky n'aa ets'ëë tamejõ nä ta wób joom hã ramoo bok hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahÿh

10 Ti m' Jesus naëenh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mä sa hã karap'aar h'yyb nesaa do raba-hajaa rabahebë hyb n'aa, sahõnh hë hedoo pé sa nahëë rahehëen hõm hyb n'aa

na-ääj hë. ²Hahÿ m' 12 tamejüü do sa häd: Simaw mäh, Peed ramaneëenh doo. Ta jawén mä Än-Deréh, Simaw hÿj. Ta jawén mä Sebedew taah, Tsijaag, Jowäw häd enäh doo. ³Ta jawén Pirip, Batoroméw, Toméh, Matew (Roma buuj hã Judah buuj rahepak do gedaag n'aa paah), Tsijaag Aw-Pew t'aah, Tadëw, ⁴Simaw Serot,†† Judas Ikarijot kä m', Jesus haëëj däk do maji hã.

⁵Ti m' Jesus mejüü ta wób sa panang hênh rabahõm hyb n'aa. Hahÿ d' mä tamejüü sa hã:

—Bë ahõm manä Judah buuj nadoo do wë. Bë ajëë pä manä Samarija buuj sa panang bã. ⁶Taw'ääts hë Isaraéw buuj sa h'yyb gó dawëë P'op Hagä Do mahänh habong do wë bë ahõm, b'éé kanapëë bong do hadoo do sa wë. ⁷Bë mahõm me hahÿ panyyg bë maher'ood sa hã: “Edaa däk hÿ pong jé hawät do ji tabag'ääs doo”, näk da bë kyyh. ⁸Taw'ääts hë sa nahëë bë hahëen hõm, dejëp do ragenä bong bë an'oo bã, rog manahuuh do sa nahëë bë ado hõm, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëëk do bë hebëë hõm. Bag hênh ÿ ban'oo däk bë hã ta ti bë bahajaa hyb n'aa. Ti hyb n'aa bag hênh bë masaa sa hã. ⁹Dooh d' bë mahüüm pé ta sãm hadoo péh. ¹⁰Dooh d' bë mahüüm ta hood hadoo péh, tatu hadoo péh, bë tsyym suun see hadoo péh, bë saroor see hadoo péh. Dooh bë mahüüm pé ÿ wén näng, moo bok do sa hã ramoo bok do sãm ji banoo do hyb n'aa. Bë masa do bë hã ranoo da bë wë badoh doo.

¹¹—Panang bã bë kajaa bã, bë esóts jé ky en'yyim doo, bë gad'oo doo. Tii bã ta ti hedoo do tób bã bë ayyw panang bë beréd hõm bã kä. ¹²Ta tób bã bë ajëë

**9:37 Hahÿ d' Jesus hanäng péh: Hajök ta hã h'yy ka'eeh do pan'aa paawä, pawóp its ta ky n'aa sa hã her'oot do pan'aa.

††10:4 Judah buuj sa hã n'aa bã Roma buuj ramejüü noo gó, Judah buuj wób rakarën rakamaj'i Roma buuj sa wë. Dooh rakarën bã Roma buuj mejõ bã sa hã. Roma buuj wë kamaj'i do ramaneëenh **Serot**. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw, rawén maneëenh “Simaw Serot”.

pä bä, bë ky n'aa edëë ta yt hä haj'eenh doo. ¹³Ta tii bä haj'eenh do ky en'yyim do rado bä, hanäm gó bë ragado bä, bë ky n'aa edëng do aym da sa wë. Hanäm gó bë raganado bä, bë ado hõm sa hä bë ky n'aa edëng do paah. ¹⁴Bë raganado bä, bë ramaa nanewë bä bë her'oot doo, bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ääts, ta ti tób bä naa, ta ti panang bä naa bë tsyym kasok bä. ¹⁵Baad bë y maher'oot. Sahõnh hë badäk hahỹy hä habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, Sodoma panang buuj, Gomoha panang buuj ta sãm bahãnh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bë ganadoo do panang buuj hä. [¶]Né hup y né hë ta ti y her'oot doo —näng mäh.

¹⁶—Sa mahang bë y mejüü b'éé tabanas'aa mahang habëëh do hadoo. Ti hyb n'aa taw'ääts hë baad bë matakä sa hä, aw'yy matakëë do hadoo. Taw'ääts hë na-ääj hë kaja hë denaa hë bë h'yyb bë mahüüm sa mahang bë aboo bä. Hanäm gó bë aboo sa wë, gurii-i bawät do hadoo. ^{§§}¹⁷Baad bë kanä sa mahãnh. Bë da rahaëënh panang enäh do sa wahë n'aa sa moo gó, bë raky n'aa etyy hyb n'aa. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó bë da rahewyyh. ¹⁸Hëp y n'aa bë da ramahüüm sa wahë n'aa wë, hëëj bagä n'aa sa wë na-ääj hë, sa matym gó bë raky n'aa tapaa hyb n'aa. Këh y n'aa bë her'ood kãn da tii bä sa hä, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hë, raky n'aa napäh hyb n'aa këh y n'aa. ¹⁹Bë ramoo maso däg bä, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do pan'aa hä, nyy da bë

her'oot do hä. Ti noo gó kan'oo däk da bë hä bë her'oot do pan'aa. ²⁰Bë nado ti noo gó her'oot doo. Bë Yb h̃y pong jé hawät do Sahee er'oot da bë her'oot do hä —näng mã Jesus.

²¹Ti m' taky hadoo ênh:

—H̃ỹy näng doo, ta h̃ỹy tan'oo däk da ta wób sa moo gó radaj'ëëp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hä. Sa taah da h'yy kawereem sa yb wë, sa ỹyn wë. Rahaëënh da sa yb sa ỹyn ta wób sa moo gó radej'ëëp hyb n'aa. ²²Tak'ëp da sahõnh hë rakawajään da bë wë hëp y n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hä ỹy, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hë da h̃y pong jé P'op Hagä Do pa. ²³Panang s'ee hënh bë rarejä bä, bë kejën hõm panang s'ee hënh. Baad bë y maher'oot hahỹy: Bë bahajaa do pooj jé panang haw'ääts hë Isaraéw häj n'aa bä bë moo bok bë y mejüü doo, ỹyh, Aj'yy Hadoo Do H̃y Pong Jé Hana Do matëëh da. Né hup y né hë ta ti y her'oot doo.

²⁴—Dooh ma kametëëk do ta ma matëg bahãnh tado bä. Dooh na-ääj hë sa karom sa kariw n'aa bahãnh rado bä. ²⁵Sa ma matëg hajaa do pénh ma kamet'ëëk do rahaja däg bä kä, taw'ääts hë ratsebé. Sa kariw n'aa pénh sa karom rahyb n'aa jewyg däg bä kä, taw'ääts hë ratsebé. Hahỹy d' y hanäng pé ti ta tii: Ỹyh, bë wahë n'aa hadoo doo, “Bere-sebu,” karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa” y ramaneëëj bä, ti bahãnh tii bä bë da raky n'aa rejää karapé haa bë bahadoo do hyb n'aa. ²⁶Tii d' radoo né paawä bë hä, bë jeỹym manä sa hä.

¶**10:14** Tii da Jesus mejüü rabad'oo, dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg panang buuj raky nadaheeh doo, panang buuj rabahapäh hyb n'aa.

¶**10:15** Dooh Sodoma, Gomoha panang buuj ramaa newë bä baad hadoo do Róh sa hä tamaher'oot do paah. Jesus ma matëg hyb n'aa jewyk Róh bahãnh, ti hyb n'aa sa kyyh maa nanew'ëë do ta bahãnh ragadoo da nesaa do ta sãm. Sodoma panang buuj ragadoo do bahãnh ragadoo ti ta sãm nesaa doo.

§§**10:16** Judah buuj sa hä aw'yy kamatakëë. Gurii-i kaja hë ta h'yyb tamahüüm sa hä.

***10:25** Nesaa Do Yb né ti Beresebu.

Sahõnh hē ta wób nahapäh nä doo, sahõnh hē sa hā kejēn doo, ta jawén rabahapäh da. ²⁷ Ta wób ramaa nanapäh bā bē hā y her'oot doo, sahõnh hē maa napäh bā bē her'ood. Kaja hē bē y hes-ēēnh doo, tak'ēp bē her'ood da sahõnh hē ramaa napäh hyb n'aa. ²⁸ Bē jeŷȳm manā ji majī ji daj'ēēp do hā. Jāām né ji hub rahajaa radaj'ēēp. Ji h'yyb tym dooh rahaja bā. Taw'āats hē bē jeŷȳm P'op Hagä Doo. Ti ti hajaa tarejāā ji hub ji h'yyb tym na-āāj hē tabanesaa hēnh. ²⁹ Pawóp hē taw'ēēd taah, kanahēn d'os hē rabesēm is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawā, dooh sa see dajēp pé bē Yb hŷ pong jé hawät do nan'oo bā. ³⁰⁻³¹ Ti hyb n'aa bē eŷȳm manäh. Hajōng taw'ēēd takamahān do bahānh bē P'op Hagä Do kamahān. Sahõnh hē ji sēēn sii hē P'op Hagä Do betsén. Baad ji tabahag'āās y hanāng péh —nāng mäh.

³² —Kēh y n'aa najejēn pé ta wób sa hā, y na-āāj hē dooh y ky n'aa jejēn bā ta tii, Ee hŷ pong jé hawät do matym gó. ³³ Kēh y n'aa jejēn péh, y na-āāj hē da y ky n'aa jejēn tii d' ēnh, Ee hŷ pong jé hawät do matym gó.

³⁴ —Y ahyy wät babā, bē ed'oo apäh, h'yyb nyw gó badāk hahŷȳ hā habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wē y an'oo bā do hyb n'aa. Tii d' bē edoo manäh. Ti hyb n'aa nado y wén hyng. Wawēē hē y bahyy wät do hyb n'aa ta wób rakamajī da ta wób sa wē. ³⁵ Y ahyy wät do hyb n'aa, ajyy wób rah'yy kawereem da sa yb wē. Y ahyy wät do hyb n'aa, sa toog wób rah'yy kawereem da sa yŷn wē, sa takaanh wób rah'yy kawereem da sa mayyn wē. ³⁶ Tii bā da sa wakāan sa tób yt hā haj'eenh do sa majī däg da.† ³⁷ Y bē kamahān do bahānh bē yb, bē yŷn bē kamahān bā, dooh bē haja bā hēp y hata bē do bā. Y

bē kamahān do bahānh bē taah, bē toog bē kamahān bā, dooh bē haja bā hēp y hata bē do bā. ³⁸ Jé hēp y n'aa tamo n'aa tahoop do tajeŷȳm bā, h'yyb nahedoo do nemon yŷ, dooh tahaja bā hēp y hata tado bā. ³⁹ Jé badāk hahŷȳ hā ji hawät do hā tak'ēp kamahān doo, dooh da tanu dēē bā P'op Hagä Do wē. Hēp y n'aa, hā y taky daheeh do hyb n'aa dajēp péh, baad tabawād had'yyt da P'op Hagä Do wē.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Jé bē gadoo doo, y na-āāj né tagadoo. Y gadoo doo, hā y mejūū do tagadoo. ⁴¹ Jé P'op Hagä Do ky n'aa rod gadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa taheer'oot do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa ta ky n'aa rod hā tanoo do pénh ta sām. Jé ta da hadoo do gadoo doo, baad hawät do ta da hadoo do bahadoo do hyb n'aa, tagadoo da P'op Hagä Do hanaa baad hawät do hā tanoo do pénh ta sām. ⁴² Jé naēng dagäp do hanyy is pé hanoo pé hahŷȳ hyb n'aa sakog is do see hā tabeēēk hyb n'aa, hata yŷ tabahadoo do hyb n'aa, ta ti tagadoo né hē da baad hadoo do ta sām P'op Hagä Do hanaa. Né hup y né hē ta ti y her'oot doo.

Jowāw nu gahem'uun do mejūū do Jesus reanh do panyyg n'aa hahŷȳh

11 Ti m' Jesus bahajaa bā kā 12 he-doo do ta ma matēg hā tama-her'oot doo, tatsyym kadoo mā tii b' naa, panang haw'āats hē Garirej hāj n'aa bā, panyyg hanām do tama metēēk hyb n'aa. ² Ti m' Kristo moo wät do radawäts gēēt bā Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa napäh bā, tamejūū mā ta ma matēg Jesus wē rabahōm.

³ Hahŷȳ da bē eaaj Jesus hā —nāng mäh: “Ōm né hē tii, P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wē hana doo, ta see ti āā

†10:36 P'op Hagä Do ky n'aa rod Mika häd nāng do kyy gó Jesus beh'ūūm ta ti taheer'oot doo. Mika 7.6 hā takerii dāk sa hā hē né hē sa wakāan kamajī do ky n'aa. Rawén kamajī, Jesus hā h'yy kana'eeh do rah'yy kawereem ta hā h'yy ka'eeh do wē.

gada?“, denoo da —näng mä Jowāw nu gahem'uun doo.

⁴Ti m' Jowāw mejūū do hā Jesus ky hadoo:

—Bē ahōm nā, bē maher'ood Jowāw hā hah̄y bē maa newēē doo, hah̄y bē bahapāh do na-āāj hē: ⁵Ty temah do paah, rahapēē padēēk. Nabong do paah, aboo padēēk p'aa hēnh. Rog manahuuh doo, ahub padēēk p'aa hēnh. Nabuuḡ gamemah do paah, ramaa napēē padēēk. Dejēp do wób genā bong ŷ an'oo bā. P'op Hagā Do panyyg hanām do na-āāj hē kaher'ood dāk kas'uut do sa hā. ⁶Ky n'aa kedēng da jé ŷ moo wāt do hyb n'aa, ŷ her'oot do hyb n'aa tah'yy kaneréd bā hā ŷ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bē her'ood Jowāw hā —näng mä Jesus kyyh Jowāw nu gahem'uun do mejūū do sa hā.

⁷Ti m' Jowāw mejūū do rababaaj hōm bā kā, hajōk do hā Jesus her'ood kām Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa. Hah̄y da m' ta kyyh:

—H'ēēd ti bē heg'āās paa tabanawāng hēnh? Jawii bah'ood ahēm do g'eeh bē heg'āās? ⁸Ti tanado bā, h'ēēd ti bē heg'āās t'īi hēnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadāk do bē heg'āās t'īi hēnh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do dadāk do dooh raboo bā tabanawāng bā. Sa wahē n'aa tób hanām doo gó rababok tii. ⁹Ti tanado bā, h'ēēd ti bē heg'āās t'īi hēnh? P'op Hagā Do ky n'aa rod bē heg'āās? ŷy. Ti né hē ti bē heg'āās. P'op Hagā Do ky n'aa rod bahānh tii.^{*} ¹⁰Ta ti né hē ta ti aj'yy ky n'aa näng do P'op Hagā Do kyy kerih do hā. Hah̄y da ta ky n'aa: “ŷ mejūū da panāk ŷ n'aa a pooj jé, a tyw

n'aa tabenyyw dāk hyb n'aa a pooj jé”[¶], näng kerih doo.

¹¹—Né hup ŷ né hē hah̄y ŷ her'oot doo: Badāk hah̄y bā habong do sa mahang, dooh Jowāw bahānh nu gadāk péh. Ti tahado né paawā, h̄y pong jé hawāt do bag'āās do karapee he-doo do sa mahang, jāām hē hyb n'aa sakog its né paawā, Jowāw bahānh tanu gadāk h̄y kā. ¹²Jowāw nu gahem'uun do du doo noo gó naa tanu gemuun doo, da hē kā na-āāj hē, h̄y pong jé hawāt do bag'āās do tak'ēp takah'uūm. Tak'ēp ta wób h'yyb hedoo, P'op Hagā Do bag'āās do karapee rabahadoo hyb n'aa. ¹³Jowāw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagā Do ky n'aa rod na-āāj hē raher'oot mā P'op Hagā Do bag'āās do ky n'aa, takajaa do pooj jé. ¹⁴Bē gado bā, bē gadoo né hē hah̄y bē ŷ maher'oot doo: Jowāw né hē ti Eriij, kajaa da P'op Hagā Do ky dāng do paa[§] ta kyy kerih doo gó. ¹⁵Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newē bā, taw'āāts hē tahyb n'aa matakēē.

¹⁶—Nyy gó da ŷ baher'oot da, da hē badāk hah̄y hā habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? Hah̄y hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ēēh do ramas'uunh do hadoo. Hah̄y da karepé wób sa kyyh ta wób sa hā: ¹⁷“Raketēē do pud n'aa āā gameh̄y hē tsebē hyb n'aa paawā, dooh masunh do bē as'āaw bā. Tii bā da-jēp do heen n'aa āā wareem, masuuḡ gó bē h'yy ketón hyb n'aa paawā. Ti na-āāj dooh bē karēn bā. Dooh h'yy katón gó bē masuuḡ bā”, nāk karepé ta wób sa hā.

¹⁸Ti hadoo né hē da hē habong doo —

^{*}11:9 P'op Hagā Do ky n'aa rod bahānh Jowāw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa tabahadoo do hyb n'aa.

[¶]11:10 Marakijas 3.1

[§]11:14 P'op Hagā Do ky n'aa rod Marakijas häd näng do erii wāt do hā P'op Hagā Do ky dāng, Mesijas kajaa do pooj jé Eriij kajaa da. P'op Hagā Do ky n'aa rod p'ooj ub hawāt do ti Eriij makūūh. Dooh Eriij Jowāw hā takas'ee bā. Dooh tii d' tahanāng péh. Eriij makū bawāt do paa hadoo Jowāw bawād wāt. Ti hyb n'aa Jowāw né hē ti Eriij Jesus wén her'oot.

näng mäh. —Tabad'op hē ji raky dahé bā. Jowāw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëëb mahÿÿnh do teëg bā. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'ymm. Ti hyb n'aa, “Karap'aar h'yyb mahüüm mä tii”, nāk sa kyyh Jowāw ky n'aa hā. Dooh Jowāw ragado bā. ¹⁹ ÿÿ kă, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ eëëk, ÿ awa. Ti hyb n'aa ÿ ramaneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajëer gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. Äā raganado né paawä, P'op Hagä Do né hē tii, ÿÿh, Jowāw na-ääj hē h'yy gan'yyh doo. Äā ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hā takametä dāk tii —näng mä Jesus.

²⁰ Ta wób sa panang bā tapehuuj wät do bahānh Korasīn, Betsaj-Da häd enäh doo bā Jesus pehuuj wät. Ti hado né paawä dooh rah'yy kawereem bā ta ti panang häd enäh do buuj. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa tapaa mä sa hā. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

²¹ —Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bē hā Korasīn, Betsaj-Da panang buuj. Hajōng ÿ pehuunh do paa bē mahang. Dooh ÿ bē ky dahé bā. Panang Tiir, Sidōn häd enäh doo bā ÿ pehuuj wäd bā paawä rababong noo gó bē mahang ÿ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hā rat'yyd kamehīn paawä, P'op Hagä Do hā rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä saroor hebaan doo, hejooh doo, rapadadäg däg paawä, rehaa paawä sa nuu hā tēëg ooj rat'yyd kamehīn do heen n'aa. ²² Bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahōnh hē badāk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kă, Tiir Sidōn buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta sām bahānh P'op Hagä Do banoo da bē hā nesaa doo, bē t'yyd kamehīn

do hyb n'aa, bē h'yy kawanereem do hyb n'aa.

²³ —Bëëh, Kapar-Naüm panang buuj, hÿ pong jé has'ëëk do bē ed'oo g'eeh bëëh? Dooh. Tabanesaa hēnh bē bahyk da P'op Hagä Do an'oo bā. Panang Sodoma häd näng doo bā ÿ pehuuj wäd bā paawä rababong noo gó bē mahang ÿ pehuuj wät doo, da hē ti badāk nā paawä panang Sodoma.^{**} ²⁴ Bē ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahōnh hē badāk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kă, Sodoma buuj p'ooj ub habong doo, nesaa do ta sām bahānh P'op Hagä Do banoo da bē hā nesaa doo, bē t'yyd kamehīn do hyb n'aa, bē h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

²⁵ Ti noo gó kă m' Jesus ky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hā ÿ j'aa etsē. Sahōnh hē hÿ pong jé, badāk hahÿÿ hā hanäng do na-ääj hē mabag'ääs. Ma-jejēn hahÿ mamoo wät do haj'ap do sa mahānh, tak'ëp ma kamet'ëëk do sa mahānh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hā, baad h'yy ka'eeh pé hā. ²⁶ Ta tii da magen'aak Ee —näng mäh.

²⁷ Ti m' taky hadoo:

—Sahōnh hē Ee banoo ta hejój hā ÿÿ. Dooh baad hapäh pé ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah. Jāām né Ee hapäh ÿÿh. Dooh Ee, P'op Hagä Doo, baad hapäh péh. Jāām né ÿÿh, ta T'aah hapäh. Jāām né hē sa hā ÿ metëëh do hapäh Ee —näng mäh.

²⁸ Ti m' taky hado kän:

—B'ëëp wē ÿ sahōnh hē bëëh, hakaaj padëëk do hedoo doo, h'yy ketón do hedoo doo, tii bā da ÿ anoo bē kameh'ääk hyb n'aa. ²⁹ Kaja hē hëp ÿ mahüüm. Hanām gó ÿ bawät sahōnh hē sa wē. Dooh ÿ h'yy kasabé bā. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bē ky dahé ÿÿh. Taw'ääts hē bē ma kamet'ëëg hā ÿ bē hapäh doo. Tii

^{**} **11:23** *Da hē ti badāk nā paawä panang Sodoma* Jesus wén näng, rat'yyd kamehīn do hyb n'aa paawä. Tii bā, dooh p'ooj ub P'op Hagä Do gawatsiig bā paawä sa panang.

bä da bë baw'yyt da bë h'yyb kameh'ääk doo, bë h'yyb näw. ³⁰Nahejooj bë hä ŷ ma metëek doo. Tahajaa bë ky dahé bä. Nahejooj bë ŷ mejüü doo —näng mä Jesus kyyh.

Saab ky n'aa hahŷŷh

12 Ti noo gó m', Saab hä m', Judah buuj rakamehehâk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. As'aah mä ta ma matëg, ti hyb n'aa m' tiriig ag mä rateh'yp rabawa hyb n'aa. ²Ti m' rateh'yp do Parisëw wób rabahapäh bä, raky hadoo Jesus hä:

—Mahegää! Dooh a ma matëg raky dahé bä ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hä. Saab hä ramoo bok —näk mä sa kyyh.

³Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bë ner'ood bä g'eeh nyy da ër wahë makû Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bä? ⁴Dawi ajëë suun mä P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa yt hä, ti m' ta hataa daheeh rabawa pāw P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa yt hä hatoonh doo, jāām hē né paawä ta ti tób yt hä moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa. Dawi dooh rahaja bä paawä rawa bä ta ti pāw. ⁵Dooh bë ner'ood bä g'eeh ër ky n'aa jaw'yyk do hä, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa ky n'aa? Saab hä ramoo bok né paawä ta tób n'aa yt hä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa tapa bä sa hä. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh doo, rahajaa Saab hä ramoo boo bä. ⁶Hŷŷ kâ, baad bë ŷ maher'oot hahŷŷh: P'op Hagä Do tób n'aa ky n'aa jawyg né paawä, ti bahānh hyb n'aa jawyk do kajaa bë mahang. ^{††} ⁷Hahŷŷ da P'op Hagä Do kyyh: “Dooh rama ejuu do

had'yyt tado bä ti ŷ karën doo. ŷ gahëen sa hä rat'yyd mehiin sa da hadoo doo”,^{‡‡} näng kerih doo. Bë hapëë bä paawä nyy d' tahanäng pé ta tii, dooh daap hē bë ky n'aa ety bä paawä nesaa do hä moo nahadoo doo. Dooh daap hē bë ky n'aa ety bä paawä ma matëk ŷŷ. ⁸Ta ti ŷ wén her'oot, ŷŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ŷ né hē ti Saab ky n'aa hä mejüü doo —näng mä Jesus Parisëw sa hä.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahŷŷh

⁹Ti m' tii b' naa Jesus tsyym kado kân. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh tabajëë suun. ¹⁰Ti yt hä m' tabasooh aj'yy moo gadóm doo. Ti m' ta wób rakarën paawä m' Jesus raky n'aa tapaa, Jesus ky nadaheeh do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa m' rabeaanh ta hä:

—Ër ky n'aa jaw'yyk do anoo Saab hä ji haso däg bä nahëë näng doo? —näk mäh.

¹¹Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë mas'ää b'éé tadëë hyy bä t'öp gadarong doo gó Saab hä, dooh g'eeh nayyw hē bë ej'ooj nä bä, Saab hä né paawä? ¹²Ji masāäh ji kamahān do bahānh tak'ëp ji kamahān ji da hadoo doo! Ti hyb n'aa ër ky n'aa jaw'yyk do anoo né hē baad hadoo do ji moo wäd bä Saab hä —näng mäh.

¹³Ti m' aj'yy hä kâ taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow dāk. Ahub däg kân mäh, baad däg mä ta moo kâ. Hahup doo, ta moo see hado dāk. ¹⁴Ti m' nayyw hē m' Parisëw raban'yyh. Ti m' rahyb n'aa newëë mäh, kaner'oot mäh, nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ëep hyb n'aa.

^{††}12:6 Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē Jesus her'oot. Ky n'aa jawyg né paawä P'op Hagä Do tób n'aa, ti bahānh Jesus hyb n'aa jawyk. Ti hyb n'aa tahajaa tan'oo bä ta ma matëg tiriig ag rateh'yyb bä Saab hä.

^{‡‡}12:7 Osejas 6.6

¹⁵ Jesus h'yyb hap'ëeh mă rakarên rada'j'ëep doo. Ti hyb n'aa ta s'ee hênh tabahôm kân. Hajök mă ta jawén hah'üüm. Ti m' sahôn hē sa mahang habong do nahëē enäh do sa nahëē tasog hōm mäh. ¹⁶ Jesus ky ge'ÿm mă sa hā ranaher'oot hyb n'aa ta ky n'aa ta wób sa hā. ¹⁷ Tii d' tawén mejüü, P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'ood wät do paa kametä däk hyb n'aa ta hā. Hahÿy da tii, P'op Hagä Do kyyh Isajas erii wät do paah:

¹⁸ “Hahÿ karom ÿÿ, ÿ asëew däk doo, ÿ kamahän doo.

Baad ÿ h'yy gadajang ta wë.

ÿ anoo da Sahé ÿÿ, ta h'yyb gó tabawät hyb n'aa.

Tamaher'oot da sahôn hē badäk hahÿy hā habong do hā

nyy da ÿ bad'oo baad had'op rabahadoo hyb n'aa matym ÿÿ gó.

¹⁹ Dooh da taky gedag bä. Tak'ëp nado da ta kyyh.

Dooh da tak'ëp ter'ood bä hajök do sa mahang.

²⁰ Baad hadoo doo me da tagadoo sa h'yyb gó nahejoonh doo.

Dooh da tahajëew bä h'yyb nahed'oo doo.

Tii da tabad'oo da sa hā baad had'op do j'aa ketsé bä kâ nesaa do hā tan'oo bä.

²¹ Ta hā badäk hahÿy hā habong do radaab yyp,

rabadëp hyb n'aa nesaa do mahänh.”^{¶¶}

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahÿy

²² Ti m' ramanaa mă Jesus wë aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadäk doo, ty tamah doo, ner'oot doo. Ti m' Je-

sus habëē hōm karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hā hadäk do paah. Ti m' aj'yy er'ood däg kân p'aa hênh. P'aa hênh mă taba-hapëē däk. ²³ Hajök doo, ta ti hap'ëeh doo, rahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' raky hadoo:

—Hahÿ g'eeh Dawi panaa P'op Hagä Do Ky Däng Doo? —näk mäh.

²⁴ Ti m' reanh do Parisëw ramaa napäh bä, raky hadoo:

—Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó ti hÿy tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo! —näk mă sa kyyh.

²⁵ Jesus hapäh mă sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hā:

—Sa da hadoo do wë sa hāj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bä, gawatsik tii bä sahôn hē —näng mäh. —Panang buuj sa hā hē rah'yy kawereem bä, sa wakāän na-āāj hē sa hā hē rahyb n'aa wareem bä, sahôn hē kahāj jëng tii bä —näng mäh. ²⁶ —Ti hadoo ënh Nesaa Do Yb hā kâ. Ta daaj hē takahabëē bä, ta hā hē paawä ti tah'yy kawareem däk.^{§§}

Te hub tado bä paawä ta tii, nanyw hē tabahëej jëe paawä Nesaa Do Yb bag'āas doo. ²⁷ Bë her'oot doo da tado bä, Beresebu kyy gó ÿ hebëē bä paawä karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bë karapee hebë do karap'aar h'yyb? Bë karapee né da bë raky n'aa etyy daap bë menyyh do hyb n'aa bë her'oot do hā.

²⁸ P'op Hagä Do Sahee hejój gó né hē ti ÿ hebë do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do ji tabag'āas do kaja doo kâ bë wë, ta ti metëeh bë hā —näng mäh.

²⁹ —Panyyg see gó bë ÿ metëeh: Dooh aj'yy hejoonh do tób gó hajëe suun pé ta ma tado hōm hyb n'aa, pooj jé tób

^{¶¶}12:21 Isajas 42.1-4

^{§§}12:26 Jesus wén her'oot ta tii, Beresebu, karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa kyy gó tabahebë karap'aar h'yyb nesaa do rahe'oot do hyb n'aa. Nesaa Do Yb häd see ti Beresebu.

danäh moo tamanaw'yyd bä. Ta moo kamaw'yyd bä tahajaa ta ma tado hõm bä.*

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ÿ hata nadoo doo, majë ÿ tii. ÿ manasa do P'op Hagä Do wë ÿ ataa doo, dawëë rabehüüm tii bä tan'oo bä. ³¹ Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hë nesaa do ji moo wät do P'op Hagä Do mabaan né paawä, ta hä ji ky n'aa rejää do P'op Hagä Do mabaan né paawä na-ääj hë ji hä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää pé kä. ³² Jé Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do ky n'aa rejää péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hä. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää pé kä, dooh P'op Hagä Do mabaan bä. Badäk hahÿÿ bä rababok nä bä, ta jawén na-ääj hë, dooh P'op Hagä Do mabaan bä tii —näng mäh.

³³ —Joom baad hadoo do tado bä, baad ta ag. Baad nadoo do tado bä joom, baad nado na-ääj hë ta ag. Ta ti ÿ wén her'oot, joom ag hä ji bahapäh joom ÿÿn. ³⁴ Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëëh! Baad nadoo do bëëh. Ti hyb n'aa dooh bë haja bä baad hadoo do bë her'ood bä. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né ji her'oot. ³⁵ Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. ³⁶ Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Sahõnh hë ta sãm baj P'op Hagä Do banoo noo gó da, P'op Hagä Do matym gó ji kawoom da sahõnh hë ji her'oot do paa daap hadoo doo. ³⁷ Baad tado bä ji her'oot do paah, dooh P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bä nesaa do hä. Baad tanado bä ji her'oot do paah, ji

P'op Hagä Do ky n'aa ety da nesaa do hä.

Parisëw ramejüü Jesus pahuunh sa matym haj'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Ti m' Parisëw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ääj mã raky hadoo ta hä:

—Ma matëg, —näk mäh —ää karën ää bahapäh mapahuunh doo, ää matym haj'aa† —näk mã sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Da hë badäk hahÿÿ hä habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hä rahyb n'aa eréd hõm ta see hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, ÿ ramejüü ÿ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa. Dooh da ÿ metä bä sa hä. Jääm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëë n'aa hadoo sa hä kametëëh. ⁴⁰ Tamawoob hë adëb bä, tamawoob hë ta äh, tah'ÿÿb yb wog gó Jonas basuun doo da, ti hadoo, tamawoob hë adëb bä, tamawoob hë ta äh, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do bakëë da k'ääts gó. ⁴¹ Niniwéh buuj raky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó da hë badäk hahÿÿ hä habong doo, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa ety noo gó kä. Jonas maher'oot noo gó, rat'yyd kamehiün nesaa do ramoo bok do hä. Nesaa do reréd hõm. Jonas bahãnh ÿ ti hÿÿh. Ti hado né paawä, dooh bë t'yyd kamehiün bä nesaa do bë moo bok do hä, dooh bë eréd bä, ti hyb n'aa né hë Niniwéh buuj bë da raky n'aa tapaa. ⁴² Seba häd näng do häj n'aa sa wahë n'aa ÿÿnh, da hë badäk hahÿÿ hä habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó,

*12:29 Hahÿÿ d' tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo: Aj'yy hejooonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooonh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooonh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebé karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejooonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahãnh.

†12:38 Sa hä Jesus dooh P'op Hagä Do hanaa tado bä. Ti hyb n'aa rakarën Jesus pahuunh sa matym haj'aa, Jesus rametty hyb n'aa.

sahõnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä. Dawëe naa paa m' tabana tii, tamaa newëe hyb n'aa Saromāw haa jaa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hā. Saromāw bahānh ŷ ti hahŷ bē hapāh doo. Ti hado né paawä, dooh bē karēn bā bē maa newē bā hahŷŷh —näng mā Jesus kyyh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hā hadäk do paa ahõm wäd bā ta mahānh, tabanawäng hēnh tabahew'ëet, ta tób tabesoos takameh'āäk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bā. ⁴⁴ Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “ŷ abaaj hõm p'aa hēnh ŷ hadäk do paa hā, tóp ŷŷ hēnh”, näng. Tii bā ta tób paa bā takajaa bā, dooh ta yt hagä péh, yd kabak'ood dāk tabahapāh, baad takabenäm ta hā. ⁴⁵ Tii bā tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahānh nesaa doo. Tii bā rabajëe pëe ta tób paa gó. Tii bā rabanyy kán ta hā kä. Ta hā hanäng do paa bahānh tii kä. Tak'ëp tii kä ta hā kä nesaa doo kä. Tii da né da bē hā kä, bëeh, nesaa do moo heb'ooh doo[‡] —näng mā Jesus kyyh sa hā.

Jesus wakāān heh'äät do panyyg n'aa hahŷŷh

⁴⁶ Ti m' hajök do hā Jesus maher'oot nä bā ta ŷŷn kajaa, ta wakāān sii hē m'. Ta w'oo hā m' rababē dāk. Rakarēn paawä ta sii raber'oot. ⁴⁷ Ti m' rē tanyy ky hadoo ta hā:

—A ŷŷn, a wakāān ta w'oo hā rabab'ëeh. Rakarēn mā õm rasii er'oot —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' her'oot do hā Jesus ky hadoo:

—Jaa ti ëen, jaa ti wakān haa? —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' teheet mā ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

—B'ëeh hahŷŷh, ān ŷ hedoo doo, wakān haa hedoo doo —näng mäh. ⁵⁰ —Sahõnh hē Ee hŷ pong jé hawät do karēn do moo heb'ooh doo, ti né hē wakān haa hadoo, ti né hē ānh ŷ hadoo, ti né hē ëen hadoo —näng mā Jesus.

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahŷŷh

13 Ti m' ti noo gó né hē Jesus banyyh tób bā naa, ti m' karaj'aa hēnh tabawëenh. Ta nabyy me tabahyy sooh. ² Hajök kata b'ëeh ta hā. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajök doo m' ayyw b'ëeh ta takëen hā. ³ Ti m' hajöo m' tama metëek mā sa hā panyyg ky n'aa me m'. Hahŷŷ d' mā ta kyyh:

—Hŷ hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. ⁴ Tatsawyh hõm joom tym. Joom tym tatsawyh hõm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëed rabajöh jëng. ⁵ Joom tym wób kajäk pä ta yt hē tabahadoo do jó. Kanahën its k'äats tii bā. Ti nyyw hē taganyyh, kanahën d'os do k'äats ta h'yyb. ⁶ Tabajuu bā nyyw hē tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb. ⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banäng bā. Sasëng gajewäng bā kä, dooh tawëe wäd bā. ⁸ Ta tym wób kajäg kán baad tabadoo bā. Taganyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kán baad tabadoo bā kajäk do ta tym wób. 60 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kán ta tym wób. 30 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kán baad tabadoo bā kajäk do ta tym wób kä —näng mā Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'oot.

⁹ Ti m' taky hadoo:

—Jé karēn pé ŷ her'oot do tamaa newëe bā, taw'äats hē tahyb n'aa matakëe —näng mäh.

[‡]12:45 Hahŷŷ d' Jesus hanäng péh: Tak'ëp ta bahānh nesaa doo kä sa hā, Jesus raganadoo do hyb n'aa.

¹⁰Ti m' ta ma matëg rabana Jesus wë ti m' rabeaanh ta hã:

—Hëd n'aa mamaher'oot sa hã panyyg ky n'aa me? —näk mäh.

¹¹Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa hã, ta wób sa hã dooh. ¹²Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahähñ P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Baad tabahapëë kân tii bã. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hõm da ta hã kanahën had'os doo.[¶] ¹³Rahegäã né paawä m', dooh m' rah'yy genä bã. Ramaa newë né paawä m', dooh m' ramaa napëë bã, dooh m' tagah'ood bã sa hã. Ti hyb n'aa né hë ÿ wén her'oot sa hã panyyg ky n'aa me. ¹⁴Sa hã kametä däk hahÿ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erii wät do paa P'op Hagä Do kyyh Judah buuj sa hã:

“Bë maa newë had'yyt hë né paawä, dooh da tagah'ood bã bë hã.

Bë hegäã had'yyt hë né paawä, dooh bë h'yy ganyy bã.”

¹⁵“Ta ti ÿ wén her'oot Judah buuj sa ky n'aa hã”, näng mä P'op Hagä Do Isajas hã,

“Dooh rah'yy kadawuung wäd bã baad hadoo do hã, hajõo nuu me raky nadaheeh do hyb n'aa.

Sa nabuuj ragetsëë hõm do hadoo.

Raty gatsëë däk sa matym ranahapäh hyb n'aa.

Tii d' tanado bã paawä rahapäh né paawä,

ramaa napäh né paawä, h'yy kadewuung né paawä,

wë ÿ rah'yy kawereem né paawä hã ÿ rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Tii d' radoo bã paawä ÿ h'yyb wareem paawä baad rababok hyb n'aa kã.”[§]

¹⁶Ti m' ta ma matëg hã Jesus ky hadoo:

—Ky n'aa kedëng bëeh, bë matym kã rahapäh do hyb n'aa, bë nabuuj kã ramaa napäh do hyb n'aa. ¹⁷Né hup ÿ né hë hahÿ bë hã ÿ her'oot doo: Rababong noo gó, hajök P'op Hagä Do ky n'aa rod maküüh, hajök baad habok do maküüh, rakarën paawä rahëg'ääs bë hapäh doo, dooh paa rahapëë bã. Rakarën paawä ramaa newëë bë maa newëë doo, dooh paa ramaa napëë booh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hã.

¹⁸Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë nyy d' tahanäng pé joom tym parar'aah do panyyg: ¹⁹P'op Hagä Do bag'ääs do hã rah'yy ganenä bã ta ky n'aa ramaa newëë bã, tii bã Nesaa Do Yb asog hõm sa h'yyb tym gó kejoom do hadoo doo. Joom tym ta tyw n'aa me takajäk hadoo do tii. ²⁰Joom tym pä banäng bã kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, h'yy gadajaa gó gad'oo doo. ²¹H'yy gadajaa gó ragado né paawä, nayyw hë rah'yy gejë hõm, joom kóm nanäng nä do hadoo sa hã. Hejooñh do kametä bã sa hã, sa hã rarahejã bã na-ääj hë P'op Hagä Do panyyg metëëk doo da rababok do hyb n'aa, nayyw hë rah'yy gejë hõm. ²²Joom tym sasëng mahang kajäk doo, P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hë badäk hahÿ hã ji bawät do hã.** Dajëer hã, sa ma ji tawadii do hã rahyb n'aa h'üüm. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahõm. Joom neaak do hedo padëëk tii. ²³Joom tym baad tabadoo bã kajäk doo,

[¶]13:12 Ta ti tawén kado hõm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bã P'op Hagä Do panyyg hã.

[§]13:15 Isajas 6.9-10

**13:22 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, P'op Hagä Do panyyg hã h'yy gah'oot doo. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom 100 nuu me, 60 nuu me, 30 nuu me takejoom do bahänh tabeak do hadoo do tii —näng mä Jesus.

Jawii tiriig mahang joom danäh maji hejoom do panyyg n'aa hahỹh

²⁴Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹh da ta kyyh:

—Hahỹ panyyg ky n'aa hadoo h̃y pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa: Ti awät aj'yy joom tym baad hadoo do ta gëw gó hejoom doo. ²⁵Tii kä, sahönh hē raba'ỹh bā, ta maji bana. Jawii tym tatsawyyh mä tiriig mahang. Ti tabahöm kän. ²⁶Ti tiriig tym ganyyh. Ti tiriig ag ganyyh bā, raty gepëë kän jawii mahang tabahëë dāk.^{††}

²⁷Ti joom danäh karom rabahöm ta wë, ti raky hadoo ta hã:

—Kariw n'aa, —näk —baad hadoo do joom tym mabejoom wät. N'yy hēnh naa jawii ta mahang ganyyh doo? —näk sa kyyh.

²⁸Tii bā sa kariw n'aa ky hadoo sa hã:

—Majë ỹ see tii, ti tsawyh häng doo —näng.

Ti ta karom rabeaanh:

—Makarën ää asog hōm jawii? —näk mäh.

²⁹—Dooh —näng sa kariw n'aa. —Jawii bē basok bā, tiriig tēg wób bē asog hōm ta mahang —näng. ³⁰—Na mabëë dó tiriig mahang, tiriig ji bataa bā kä. Tiriig ag ji bataa noo gó ỹ mejüü da tiriig ag hat'aa do sa hã, jawii pooj jé

rasiip, ta natuu hã ramaw'yyd dāk hyb n'aa ji ajuu hyb n'aa. Tii bā ỹ mejüü tiriig ag rabataa, joom tób n'aa yt hã rabenäm —näng joom danäh ta karom sa hã —näng mä Jesus panyyg gó tabeh'üüm.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh hahỹh hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa

³¹Ti m' panyyg see ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹh da ta kyyh:

—Joom motaad häd näng do tym nad'ëëd is do aj'yy ejoom do ky n'aa hadoo, h̃y pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. ³²Jääm nad'ëëd its né paawä motaad tym bē joom tym mahang, ji waa ty gamabuuj see bahänh tabawäng. P'op tanu dāk. Tii bā kä, taw'ëëd batooj kän ta hã kä^{‡‡} —näng mäh.

³³Ti m' panyyg see ky n'aa me Jesus maher'oot mä sa hã. Hahỹh da ta kyyh:

—Pāw makuj n'aa ỹyñh ado dāk doo, hajōng tiriig s'ëëb mahang tamekuuj dāk do ky n'aa hadoo h̃y pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. Baad ỹyñh bajōōts dāk, baad takamekuuj wät bā kä sahönh hē tiriig s'ëëb mahang^{¶¶} —näng mäh.

³⁴Sahönh hē ta ti Jesus her'ood wät sa hã panyyg ky n'aa me m'. Sahönh taher'oot do sa hã, panyyg ky n'aa me né hē m' tamaher'oot. ³⁵Tii da tawén d'oo hahỹ P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod erii wät do paa kametä dāk hyb n'aa:

“Ỹ maher'oot da panyyg ky n'aa me.

Ỹ maher'oot da sa hã

badāk hahỹ tadu dahäng do noo gó naa

kejën wät do paah.”^{§§}

^{††}13:26 Jawii hadoo rawén hapäh, taneaak do hyb n'aa. Tiriig ti heaak doo.

^{‡‡}13:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ääs do kah'üüm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'üüm.

^{¶¶}13:33 Pāw makuj jé pad'yyt hē tiriig s'ëëb mahang kamekuuj dāk doo da, jé pad'yyt hē badāk hahỹh bā P'op Hagä Do bag'ääs do bawäd däg da.

^{§§}13:35 Saaw-Mo 78.2

**Jesus maher'oot nyy d' tahanäng pé
jawii joom mahang
hawäng do ky n'aa hahÿÿh**

³⁶ Ti m' hajök do hä Jesus kedëë hõm. Ti m' tób gó tabajëë suun mäh. Ti m' ta ma matëg rabana ta wë ti m' raky hadoo:

—Nyy d' mahanäng pé jawii joom mahang hawäng do panyyg n'aa hä? —näk mä sa kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom tym baad hadoo do hejoom doo, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo. ³⁸ Joom banäng bä, badäk hahÿÿ hä habong doo. Joom tym baad hadoo doo, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee. Jawii, Nesaa Do Yb karapee.

³⁹ Joom danäh maji, jawii tym tsawyyh doo, Dijab tii. Tiriig ag rabataa noo gó, badäk hahÿÿ hä ji bawät do gawatsig hõm noo gó tii. Tiriig ag taa n'aa, ääs tii. ⁴⁰ Jawii rasok doo da, tëeg hõ gó kadawäts toonh do hadoo da, badäk hahÿÿ hä ji bawät do gawatsig hõm noo gó. ⁴¹ Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do mejüü da ta ääs rasog hõm hyb n'aa tabag'ääs doo bä naa sahõnh hë nesaa do wë ji tah'yyb tatuk doo, nesaa do ji moo wät hanoo doo, sahõnh hë nesaa do moo heb'ook doo na-ääj hë.

⁴² Tëeg hõ gó, tak'ëp haju doo gó da radawäts toonh tii. A'oot da tii bä. Sa tëg kamegëej padëek da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa. ⁴³ Tii bä da baad habok do tak'ëp rakawehëë däk da sa Yb bag'ääs doo bä. Papÿÿj bag däk doo da, hanäm do sa hä. Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ääts hë tahyb n'aa matakëë —näng mä Jesus.

**Tak'ëp ji karën do hadoo hÿ
pong jé hawät do bag'ääs do
panyyg n'aa hahÿÿh**

⁴⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tak'ëp ky n'aa gebah doo, joom banäng bä kejën këë do ky n'aa hadoo hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. Tak'ëp ky n'aa gebah do aj'yy see baw'yyt joom banäng doo bä. Ti p'aa hënh taje'aa këë. Tii bä, sahõnh hë tabesëem hõm ta wë hanäng doo, tak'ëp tah'yy gadajang do hyb n'aa. Tii kä, ta ma paa sãm me tametsëë joom banäng doo, ky n'aa gebah do bakëë bä —näng mäh.

⁴⁵ —Aj'yy hetsë doo, hesäm doo, tak'ëp nu gabarëeh do perora häd näng do hesoos do ky n'aa hadoo na-ääj hë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. ⁴⁶ Perora tak'ëp hetsooh doo, ky n'aa gebah do tabaw'yyt bä kä ta ti hedoo do hes'ëem do sa wë, tabahõm, tabesëem hõm sahõnh hë ta ma ta wë hanäng doo. Tii kä ta sãm me tametsëë perora tak'ëp hetsooh doo.*

**Karahi panyyg n'aa gó Jesus
eh'üüm do hÿ pong jé hawät
do bag'ääs do ky n'aa**

⁴⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Karahi me tah'ÿÿb rames'aak do ky n'aa hadoo na-ääj hë, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa. Karaj'aa me radatu karahi. Hajõng hedoo pé sa mo haj'aa. ⁴⁸ Ramo haj'aa enäh bä kä, rej'ooj nä kãn ta takëen hä. Ahyy t'oonh mäh. Tii bä arook gó rabataa rasëew hõm doo. Baad nadoo doo, ji nawëh doo, radewäts bëenh tii bä. ⁴⁹ Ti hadoo da badäk hahÿÿ hä ji bawät do gawatsig hõm noo gó ääs rabad'oo da. Ääs rabana, tii bä rasëew

* **13:46** Hahÿÿ d' tahanäng pé pawóp hadoo do panyyg gó Jesus eh'üüm doo: P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa ji ky n'aa napäh bä, dooh ji hyb n'aa p'eed wäd bä pooj jé ji wë hanäng doo. Dooh ji hyb n'aa hüüm wäd bä badäk hahÿÿ bä ji karën doo, tak'ëp hetsooh do hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa ji karën do hyb n'aa.

hôm da badäk hahÿÿ hã habong doo. Tsyt hê rabasëm da nesaa do moo bok doo, P'op Hagä Do karën doo da habok do sa mahãnh. ⁵⁰Tii kä tääg hõo gó, tak'öp haju doo gó radewäts bëenh da nesaa do moo bok doo. A'oot da tii bã. Sa tääg kamegëej padëek da tak'öp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh.

⁵¹Ti m' Jesus eanh mäh:

—Bë maa napäh sahõnh hê ta ti ÿ her'ood wät doo? —näng mäh.

—Äã maa napäh —näk mäh.

⁵²Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, hÿ pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa hã na-ääj hê ma kamet'ëeg wät doo, tób danäh ta tób bã naa ky n'aa gebah do manyyh do hadoo ta wób hã tametëeh hyb n'aa. Ta gawakõ gó naa, aj'yy manyyh ky n'aa gebah do tenäm do paah. Ky n'aa gebah do papuuj hedoo do tamanyyh ta mahang, ky n'aa gebah do pooj nä ta mahang[†] —näng mäh.

Ta panang bã Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵³Ti m' Jesus bahajaa bã kä panyyg gó tama metëek doo, tatsyym kado kãn ta tii bã naa. ⁵⁴Ti m' panang tabawäng do paa bã takajaa bã, ta du doo mã tama metëek tób panang bã hasooh do P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hê. Maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mã taher'oot do sa hã. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hënh naa hahÿ aj'yy tah'yy ganäng doo? N'yy hënh naa ta hejój tamapehuunh doo? —näk mäh. ⁵⁵—B'aa bäh gaheh'õök do t'aah nado ti hahÿÿh? Marija nado ta ÿÿn? Tsijaag, Joséh, Simaw, Judas nado ta wakãan? ⁵⁶Sahõnh hê ta ãnh, bã ab'ëeh ër pa.

N'yy hënh naa tahapäh doo, ta hejój? —näk mã tabawäng do babuj n'aa sa kyyh.

⁵⁷Ti m' rakawajãan ta wë. Raty n'aa gesygg däk mäh. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Sahõnh hê sa panang bã raweh'ëeh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jãam hê tabawäng do panang bã, ta tób bã, dooh rawehëë bã —näng mäh.

⁵⁸Ti m', ta hã rah'yy kana'eeh do hyb n'aa, dooh denaa hê m' Jesus pehuuj bã ta tii bã.

Jowāw nu gahem'uun do dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' ti noo gó né hê Garirej hāj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh mã Jesus moo wät doo, Jesus ma metëek doo. ²Ti m' ta masa n'aa hã taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do paa né tii. Ganä wät dejëp do paa mahang! Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näng mã Eróts.

³Eróts mejüü paa ramoo maso däk, ramoo maw'yyd däk, radawäts geët Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mã Erodija, ta hÿÿj Pirip häd näng do ÿÿm hyb n'aa. ⁴Hahÿÿ d' paa Jowāw kyyh Eróts hã:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bã magat'ëë bã a hÿÿj ÿÿm —näng paa Jowāw nu gahem'uun do kyyh Eróts hã.

⁵Eróts karën né paawä m' tadaj'ëep Jowāw, tajeÿÿm mã hajök doo. Hajök do tawén jeÿÿm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jowāw sa hã.

⁶Ti m' Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó, jãm ta heen n'aa ramoo bok noo gó, Erodija toog bajãm sa matym gó. Ti m' tak'öp mã Eróts tsebee kãn ta wë. ⁷Ti hyb n'aa taky däng tabanoo maruus hã,

[†]13:52 Hahÿÿ d' apäh tahanäng pé tii: Jé P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerih do baad ma kamet'ëeg wät doo, papuuj Jesus met'ëeg wät do na-ääj hê baad tamaa napëë bã, taky dahé bã, tahajaa tama met'ëeg bã ta wób sa hã baad hadoo doo, hetsooh do pooj jé kerih do hã, papuuj hã na-ääj hê hanäng doo.

maruus karēn do né hē. P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng, dooh taky kahÿÿd bä maruus bahapäh hyb n'aa. ⁸Ti m' maruus ÿÿn ta hä taky mejüü do hyb n'aa taky hadoo:

—Na, ÿ karēn ta hood gó mabanoo hä ÿÿ Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

⁹Ti m' tak'ëp mä sa wahē n'aa hyb n'aa tón wät. Ti hadoo né hē, ta ky bajawaa hyb n'aa m', tatsyid bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa tagadoo maruus ets'ēē wät doo. ¹⁰Ti m' tame-jüü tadawäts gēēt doo gó ranu gahög hōm hyb n'aa Jowāw. ¹¹Ti m' ta hood gó ramanaa ta nu gabóg maruus wē. Ti m' maruus an'oo däg kän mä ta ÿÿn hä kä. ¹²Ti m' Jowāw ma matëg rabana rabeheēn hyb n'aa ta hub. Ti m' radakä jëng. Ti m' Jesus rapanäk.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' Jowāw radaj'ëp Jesus ky n'aa napäh bä m', ta m'aa hēnh mä ta ma matëg daheeh rabahōm kän marakate gó ta wób rabadoh hēnh paawä. Ta wób, hajök do raky n'aa napäh bä m' n'yy hēnh Jesus rabah'üüm, sa jawén mä rabah'üüm sa panang bä naa ta takēēn hä. Sa pooj jé m' rakajaa. ¹⁴Ti m' Jesus basoop bä, hajök do tabahapäh bä m', tat'yyd mehīn mä sa hä. Nahēē enäh do sa mahang habong do taheso hōm mäh.

¹⁵Tüüh däg kä m', ta ma matëg rabana ta wē, ti m' raky hadoo ta hä:

—Tüüh däg —näk mäh. —Dawēē hÿÿh. Mamejō hajök do panang banäng hēnh rabahōm sa waa retsēē hyb n'aa —näk mäh.

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Na mayw babä. Bē né hē hanoo sa waa —näng mäh.

¹⁷Ti m' raky hadoo:

—Jāām hē ti hanyy is āā wē ji ma poo oow pé pāw, pawóp its tah'ÿÿb —näk mäh.

¹⁸—Na b'ëp. Bē mana wē ÿÿ —näng mä Jesus.

¹⁹Ti m' Jesus mejüü hajök do rabehyy b'ëēh hyb n'aa jawii jó. Ti m' tabasog däk mä pāw, tah'ÿÿb na-āāj mäh. Hÿ pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Ōm taw'āāts hē Ee. Man'oo däk āā tä, man'oo däk āā waa —näng mäh.

Ti m' pāw taganebäh bong, tets'ëē hōm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëē hōm hyb n'aa hajök do hä kä. ²⁰Tii bä kä m', sahōnh hē m' rabawēē bong. Wog enä hōm mä sahōnh hē. Ti m' mad'aak do ta ma matëg rata hōm kawaju gó. ¹²m' kawaju gedē hōm mäh. ²¹Hawēē bong doo, 5 miw mä ajyy. ÿÿj, karepē na-āāj hē, dooh m' taketsén bä.

Tamii pong jó Jesus bawät do panyyg n'aa hahÿÿh

²²Ti m' nanyw hē ta ma matëg Jesus mejüü ragatsëg t'oonh marakate gó, ta pooj jé tamyyj däk hēnh rabatsëg hōm hyb n'aa. Ti nuuj jé m' takedēē hōm hajök do sa hä. ²³Takedēē hōm do jawén paa bä m', tabasēēk ta mab hē waēē jó, P'op Hagä Do sii taber'oot hyb n'aa. Tabadajuu däk bä m', ta mab hē m' Jesus bayyw gēēt. ²⁴Dawēē péj mä ta ma matëg rababoo däg kän mä ti nuuj jé karaj'aa me. Tak'ëp maadaka betaam marakate hä. Dooh m' tahōm rahēē doo. Bah'ood ty gahēm mäh.

²⁵Ti m' tapaj'ëē pooj jé Jesus bahōm kän sa wē tamii pong jó. ²⁶Ti m' rabahapäh tamii pong jó hana doo, tak'ëp mä rabeÿÿm bong.

—Wät ta ti dajëp do saw'ëëng paah! —näk mäh.

Awaaw bong mäh, tak'ëp rabeÿÿm bong do hyb n'aa m'.

²⁷ Ti m' nawayw hē m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē eỹm manāh! Ỹ ti hỹh —nāng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ōm tado bā, ỹ mamejō tamii pong jó a wē ỹ bahōm hyb n'aa —nāng mäh.

²⁹ —Ej. B'ēp ana —nāng mā Jesus ta hā.

Ti m' Peed gatsēg nyh, ti m' tamii pong jó tabahōm kām mā Jesus wē. ³⁰ Ti m' tak'ēp bah'ood bahēm do tabahapäh bā m', tabeỹm wāt mäh. Ti m' ta du doo bā m' tadasug jēng bā, tak'ēp mā tageēnh Jesus hā:

—Ỹ medēeb Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo! —nāng.

³¹ Ti m' nawayw hē m' Jesus moo maso dāk Peed. Ti m' taky hadoo:

—Kanaheh d'os hē h'yy ka'eeh do ōm! —nāng mäh. —Hēd n'aa mah'yy gana-hoot? —nāng mā ta kyyh Peed hā.

³² Ti m' marakate gó ragatsēg t'oonh bā m', bah'ood badoo wāt. ³³ Ti m' marakate gó hat'oonh do Jesus mā raj'aa etsē. Hahỹ d' mā sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hē ōm —nāk mäh.

³⁴ Rabatsēg hōm bā m', Genesaréh häj n'aa bā m' marakate badēē jad kām. ³⁵ Ti m' ta ti babuj n'aa rabahapäh bā Jesus né ti kajaa doo, ramejū jē pad'yyt hē hēēj ta ti w'oo hā hanāng doo bā rapanāk hyb n'aa. Ti m' ramenaa nahēē enāh do sa mahang habong do Jesus wē. ³⁶ Ti m' rabetsēē ta hā tabanoo nahēē enāh do ramoo kejāk hyb n'aa ta saroor noo byh hā. Ti m' sahōnh hē nahēē enāh do ta hā moo kajāk doo, heso padäg kām mäh.

Ji h'yyb gó naa né hē nesaa do ky n'aa hahỹh

15 Ti m' Parisēw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do wób na-āāj mäh, Jerusarēnh bā naa han'aa do rabana Jesus wē, ti m' rabeaanh ta hā:

² —H'ēēd hyb n'aa a ma matēg raky nadaheeh ēr wahē makū metēēk doo? Rawa do pooj jē, dooh ramoo ketsyid bā ēr wahē makū rabahed'oo doo da! —nāk mā sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Ỹ eaaanh bē hā —nāng mäh. —Tii ēnh bē ky nadaheeh ēnh P'op Hagä Do mejūū doo? Bē wahē makū mejūū do bē ky daheeh? —nāng mäh. ⁴ —Hahỹ da P'op Hagä Do kyyh: “Bē wehēē bē yb, bē wehēē bē ỹn.”[‡] “Ji daj'ēep ta yb, ta ỹn ky n'aa wasee doo.”[¶] ⁵ Tii d' né paawā ta kyyh, ta see hado dāk bē metēēk doo —nāng mā Jesus. —Hahỹ da bē kyyh: “Jē ta yb, ta ỹn hā taky hado bā, ‘Hā ỹ naa magadoo do pan'aa paawā, P'op Hagä Do matym n'aa däg tii. Dooh bē hā ỹ an'oo wäd bā', taky hado bā, ⁶ tii bā, ta tii d' ky hadoo doo, dooh ji mejō wäd bā ta tii me ta yb taweh'ēēh hyb n'aa”, nāk bē kyyh. Bē wahē makū ma metēēk do bē ky süüt do hyb n'aa bē eréd hōm P'op Hagä Do mejūū doo. ⁷ J'ooj madāk doo me ky ken'yyim do bēēh! Baad né paa hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd nāng do kyyh bē ky n'aa: ⁸ “J'ooj madāk doo me ỹ raweh'ēēh. Sa kyyp tii. Dawēē sa h'yyb bawät mahānh ỹ. ⁹ Dooh kēh ỹ tado bā ti rama metēēk doo. Raky n'aa jawyig ub tii. Ti hyb n'aa daap hē ti ta ti ỹ rahyb n'aa jew'yyk doo”[§] —nāng mā Jesus Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

[‡]15:4 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16

[¶]15:4 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

[§]15:9 Isajas 29.13

¹⁰ Ti m' hajök do ta tii bä hab'ëëh do Jesus naëënh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë maa newë da, bë h'yy genä da y her'oot do hä. ¹¹ Ji noo me hajëng do hyb n'aa nado ji nas'aa däk P'op Hagä Do hä. Ji noo me hanyyh do tii, hanoo ji nas'aa däk do P'op Hagä Do hä —näng mäh.

¹² Ti m' badah peej ta ma matëg raky hadoo ta hä:

—Mahapäh a kyyh, dooh taw'ääts hë tado Parisëw sa hä? —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—Kasog hóm da sahónh hë joom Ee hý pong jé hawät do nejoom hóm doo —näng mäh. ¹⁴ —Na manäh. Na kamawe-jän. Ta wób sa h'yyb mahüüm n'aa ty temah do tii. Ty tamah do ta da ty hadoo do tamahüüm bä, gadarong doo hënh rakajäk séd hä —näng mäh.

¹⁵ Ti m' Peed ky hadoo:

—Ää mamaher'ood. Nyy d' mahanäng pé ta ti ji noo me hajëng do panyyg? —näng mäh.

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë h'yy ganah'ood nä? —näng mäh.

¹⁷ —Ji hä hajëng doo, ji wog gó ti tabajëng, ta jawén anyyh p'aa hënh. ¹⁸ Tii d' nado ji noo me henyh do hä. T'öp naa, ji h'yyb tym gó tabana tii. Ti né hë ti P'op Hagä Do hä ji nas'aa däg hanoo doo. ¹⁹ Ji h'yyb tym gó naa tabana nesaa do ji hyb n'aa newëë doo. Ji h'yyb gó naa né hë tabana ji da hadoo do ji daj'ëep doo. Ji h'yyb gó naa tabana ji karën do ji bagä do ji yým nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h'yyb gó naa né hë tabana ti ji ets'ëek doo, daap hë ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa doo, ji da hadoo do ji ky n'aa rejää doo kä. ²⁰ Ta ti hadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do hä ji nas'aa däg.

Ji moo kanets'yyt doo me ji awa do hyb n'aa nado ji nas'aa däg P'op Hagä Do hä** —näng mä Jesus kyyh ta ma matëg sa hä.

Yñh ta s'ee hënh naa ta toog ky n'aa her'oot do panyyg n'aa hahyñh

²¹ Ti m' ta tii b' naa Jesus bahóm hëej panang Tiir häd näng doo, Sidón häd näng do nedaa bä badäk doo hënh. ²² Ti m' yñh, Kanaäh buuj, Isaraëw buuj nado, ta tii bä hawät do ana kän Jesus wë. Ti m' tak'ëp mä ta kyyh Jesus hä tabetsëë bä. Hahyñ d' mä ta kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —Dawi makü panaa, —näng mäh —y mat'yid mehiin! Tak'ëp nesaa do tok y bahoop karap'aar h'yyb nesaa do ta hä hadäk do hyb n'aa —näng mäh.

²³ Ti m' dooh Jesus ky gado bä. Ti m' ta ma matëg rabana ta wë, ti m' tak'ëp mä rabetsëë yñh tamejö hóm hyb n'aa. Hahyñ d' mä sa kyyh:

—Mamejö hóm. Èr jawén tabana. Tageëj had'yyt hë —näk mäh.

²⁴ Ti m' yñh hä Jesus ky hadoo:

—Jääm hë Isaraëw buuj dawëë P'op Hagä Do mahänh habong do sa wë y P'op Hagä Do mejüü —näng mäh.

²⁵ Ti m' Jesus wë ta taron nu paa me yñh bahyy häng. Ti m' taky hadoo:

—Y mamasaa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näng mäh.

²⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:

—Taw'ääts hë nado karepé sa waa ji ado hóm bä ji banoo hyb n'aa sa masääh awaar taah hä —näng mä Jesus kyyh yñh hä.

²⁷ Ti m' yñh ky gadoo. Jesus kyy gó né hë m' taky hóm:

** 15:20 Parisëw, sahónh hë Judah buuj wób sii hë, dooh rawëë bä, dooh rawa bä ramoo kanetsyyd bä pooj jé, sa wahë makü mahetëk doo da. Baad ub né paawä ji moo ketsyyd bä ji awa, ji awëh do pooj jé, ta bahänh Parisëw ran'oo bä. Dooh rage-naag bä, hajöo nuu me, sa wahë makü mahetëk doo da ta wób sa moo ranahetsyyd bä.

—Ehub né hē ōm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawä, awaar sii hē rabawa sa danäh waa hyjy tũũ kajäk doo —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hado kãn ta hã:

—Tak'ëp né hē mah'yy ka'eeh! Ti hyb n'aa y an'oo däk hã y metsëe doo —näng mã Jesus ta hã.

Ti m' ti noo gó né hē tabahub däk yñnh toog.

Hajõng sa nahëe Jesus asog hõm do panyyg n'aa hahyñh

²⁹ Ti m' Jesus tsyym kado kãn. Karaj'aa Garirej häd näng do nabyy me tatabës. Ti m' tabasoo. Waëe hã m' tabasëek, ti m' tabahy sooh. ³⁰ Hajök rabana ta wë. Ramenaa ta wë nabong doo, ty temah doo, moo gedóm doo, tsyym gedóm doo, nabuuj gatamah doo, hajök nahëe enäh do wób. Ti m' sa nahëe Jesus basog hõm.

³¹ Ti m' tsyym gedóm do aboo padëek, nabong do paa aboo padëek, ty temah do paa ty enä padëek, ner'oot do paa er'ood padëek, ta tii bã hab'ëeh do rabahapäh bã, rahyb n'aa meuuj kãn mäh. Ti m' raj'aa etsëe kãn P'op Hagä Doo, Isaraëw buuj h'yy kaha'eeh doo.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahyñh

³² Ti m' Jesus naëej nã ta ma matëg, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Y t'yyd mehĩn hahy ãr wë kata pad'ëek doo. Tamawoob däg ta ãh si y rababok. Dooh sa waa péh. Dooh y karën bã sah me rabaaj hõm bã. Naheba padäg da, degõn jëng da sah mahyñj ta hõõ bã —näng mã Jesus ta ma matëg sa hã.

³³ Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Hajök né hahyñh. Nyy bã ãã baw'yyt babä sa waa? Dawëe bã. Dooh ta nawaa babä —näk mäh.

³⁴ Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hë pãw bë wë? —näng mäh.

—Ti anäng setsi pãw, pawóp its tah'yñb ned'ëed is doo —näk mäh.

³⁵ Ti m' Jesus mejũũ hajök do rabehyy b'ëeh tũũ. ³⁶ Ti m' tabasog däk pãw, tah'yñb na-ãaj mäh. Ti m' taky n'aa etsëe sa waa hyb n'aa. Tii bã m' taganebäh boo kãn, tets'ëe hõm mã ta ma matëg sa hã, rabets'ëe hõm hyb n'aa hajök do sa hã kã. ³⁷ Tii bã kã m', sahõnh hë m' rabawëe bong. Wog enä hõm mã sahõnh hë. Ti m' rabawëh do jawén paa bã m' mad'aak do ta ma matëg rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedë hõm doo. ³⁸ 4 miw mã ajyy ti hawëe bong doo. Yñj, karepé na-ãaj hë m', dooh m' taketsén bã. ³⁹ Ti m' hajök do hã Jesus kedëe hõm jawén paa bã, tagatsëg sooh mã marakate gó. Ti m' tabahõm kãn hëej panang Magadãn häd näng do nedaa bã badäk doo hënh.

16 Ti m' Parisëw, Sadusëw daheeh rabana Jesus wë. Ti m' Jesus rametyy hyb n'aa ramejũũ mã tapahuuj bã sa matym haj'aa wë hã.^{††}

² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Papýj badëe hyng bã, “Jati d' banãm”, bë ky hetëg, bahiin do hyb n'aa wë puh. ³ Bãp paah, “Ti awät da bah'ood. Adoos da”, nãk bë kyyh, tabahiin do hyb n'aa naëng pooh. Bë h'yy genä né paawä naëng hadoos do heen n'aa hã, banãm do heen n'aa hã wë hã kametëeh doo, dooh bë h'yy genä bã da hë ta heen n'aa bë hã kametëeh do hã.^{‡‡} ⁴ Da hë badäk hahyñ hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. P'op Hagä Do hã rahyb n'aa eréd hõm ta

^{††} **16:1** Jesus wë Parisëw, Sadusëw daheeh rakamaj'ĩ. Dooh raky dahé bã P'op Hagä Do mejũũ do Jesus tado bã. Sa hã péh, dooh Jesus haja bã wë hã tapahuuj bã, rawén mejũũ sa matym haj'aa Jesus pahuunh wë hã. J'ooj madäk doo me ramejũũ do hyb n'aa, Jesus wén manetëeh sa hã rakarën do paawä.

^{‡‡} **16:3** Hajõng Jesus pehuuj né paawä, dooh rah'yy genä nã bã P'op Hagä Do T'aah tado bã.

see hā rah'yy kawereem hyb n'aa. Tii d' né paawä sa h'yyb, y ramejũũ y pahuunh hyb n'aa ta metëe n'aa sa matym haj'aa. Dooh da y metä bä sa hā. Jāām né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd näng do ta metëe n'aa hadoo sa hā kametëeh da —näng mä Jesus.

Ti m' Jesus bahôm kân sa mahānh. Panang s'ee hēnh mä tabahôm.

Pariséw, Saduséw rama metëek do mahānh ji hyb n'aa matakëe do ky n'aa hahy̆y̆h

⁵Ti m' karaj'aa ta ma matëg rabatsëg hōm bä, ramabaan sa waa pāw. ⁶Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw, Saduséw sa pāw makuj n'aa mahānh —näng mäh.

⁷Ti m' ta ma matëg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahy̆y̆ d' mä sa kyyh:

—Dooh ër mana pāw. Tii d' tawén edoo —näk mä sa kyyh.

⁸Ti m' Jesus hapäh ti raky n'aa hajëm doo. Ti m' tabeaanh sa hā:

—Kanhën d'os hē h'yy ka'eeh do bëeh. H'ëed hyb n'aa bë hyb n'aa tón pāw bë mabaan doo? ⁹Dooh tagah'ood nä bä bë hā? Bë mabaan hōm 5 pāw y etyn bong do 5 miw sa hā? Bë mabaan hōm nyy hē kawaju bë gedē hōm mad'aak doo? ¹⁰Bë mabaan hōm setsi pāw y etyn bong do 4 miw sa waa? Nyy hē arook bë gedē hōm mad'aak doo? ¹¹Hëd n'aa bë h'yy ganenä nä pāw ky n'aa nado bë y maher'oot doo? “Bë hyb n'aa matakä da Pariséw, Saduséw sa pāw makuj n'aa”, näng këh y̆y̆ —näng mäh.

¹²Ti m' rah'yy kadawuung kân nyy d' tahanäng péh. Dooh pāw makuj n'aa

mahānh rakan'yyh do pan'aa tado bä. Dooh. Pariséw, Saduséw rama metëek do mahānh Jesus karën rakan'yyh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahy̆y̆h

¹³Ti m' hëej panang Sesareja Pirip häd näng do nedaa badäk doo hēnh Jesus kajaä bä, tabeaaj kân mä ta ma matëg sa hā:

—Jaa m' y̆y̆h, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, sa nooh?

¹⁴Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' òm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' òm mä Eriij makũũh. Ta wób noo m' òm mä Jeremij makũũh. Ta wób noo m' òm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do see paah —näk mä sa kyyh ta hā.

¹⁵—Bë hā ënh? Jaa y̆ bë hā ënh? —näng mä Jesus sa hā.

¹⁶Ti m' Simaw Peed ky hadoo:

—Òm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Doo, hedëb had'yyt do T'aah òm —näng mäh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng do òm, Simaw, Jonas t'aah. Òm wén ky n'aa kedëng, dooh aj'yy tado bä a hā metëeh do ta ti maher'oot doo. Ee, h̄y pong jé hawät do né tii, ta ti a hā metä wät doo. ¹⁸Ti hyb n'aa y̆ ti her'oot hahy̆y̆h: Òm Peed, pä tahanäng doo. Pä tób ta jó ji tama sooh do hadoo da òm. Òm da hā y̆ h'yy ka'eeh do du n'aa doo. Dooh da Ades häd näng doo, dajëb hejój, haja bä hā y̆ h'yy ka'eeh doo, kahũũm had'yyt da. ¹⁹Y̆ anoo da a hā h̄y pong jé hawät

do bag'āās doo gó mabag'āās hyb n'aa.^{¶¶} Badāk hahỹỹ bā mananoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né tii. Badāk hahỹỹ bā manoo doo, hỹ pong jé P'op Hagä Do anoo do né tii —nāng mā Jesus kyyh Peed hā.

²⁰Ti m' Jesus mejũũ ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hā Kristo tado bā.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

²¹Ti m', ti noo gó naa Jesus du doo tamaher'oot ta ma matëg sa hā nesaa do tabahoop do pan'aa ky n'aa. Hahỹỹ d' mā ta kyyh:

—P'op Hagä Do karën Jerusarënh hënh ỹ bahôm ër wahë n'aa moo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'oooh do sa wahë n'aa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa moo gó na-āāj hë hajông ỹ bahoop hyb n'aa, ỹ radaj'ëëp hyb n'aa, tamawoob hë ta āh tabado dāk bā ỹ ganä wät p'aa hënh hyb n'aa —nāng mā ta ma matëg sa hā.

²²Ti m' Peed naëënh dawë hā. Ti m' taky ge'ỹym Jesus, tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

—Dooh. Tii d' edo manäh, Hyb N'aa Jawyk Doo! Dooh ỹ karën tii d' a hā —nāng mäh.

²³Ti m' Jesus ty kaw'ööd dāk ta wë. Ti m' Peed taky geām wät:

—J'eeep! Ahôm mahānh ỹỹ, Nesaa Do Yb!^{§§} —nāng mäh. —Ỹ mah'yyb panas'ëëh. Dooh mah'yyb dëë bā P'op Hagä Do karën do hā. Ajyy rakarën do hā ti mah'yyb dāk —nāng mäh.

²⁴Ti m' sahõnh hë ta ma matëg hā Jesus ky hadoo:

—Jé karën pé hëp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'āāts hë teréd hõm ta hā hë tah'yy ka'eeh doo, taw'āāts hë teréd hõm ta hā hë tahyb n'aa newëë doo. Taw'āāts hë da tagado had'yyt hë tahoop do hëp ỹ n'aa. Taw'āāts hë tagadoo hëp ỹ n'aa radajëëb bā na-āāj hë. Taw'āāts hë ỹ taky daheeh, taw'āāts hë ỹ bawät doo da da ti bawät. ²⁵Tii d' ỹ wén edoo, badāk hahỹỹ hā ji hawät do tak'ëp kamahān doo, jé tahoop do hëp ỹ n'aa je'ỹym doo, dooh da P'op Hagä Do wë tanu dëë bā. Jé hëp ỹ n'aa tahoop do gadoo péh, hëp ỹ n'aa tadajëb bā, ta h'yyb tym P'op Hagä Do wë da tanu däng. ²⁶Hëd n'aa ji karën sahõnh hë badāk hahỹỹ ji ta danäh, ji h'yyb tym banesaa hënh tahõm bā? Dooh ta sām ji ad'oo pé ta s'ee hënh ji h'yyb tym nahõm hyb n'aa. ²⁷Ta ti ỹ wén her'oot, ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ bahyng da Ee bag tak'ëp gabarëëh doo gó, ta āās sa daheeh. Tii bā da ramoo bok do pénh da ỹ banoo sahõnh hë sa hā ta sām. ²⁸Baad bë ỹ maher'oot. Ta wób babä ër mahang habong doo, rahapäh nā da ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do ỹ du doo noo gó ỹ bag'āās do hā ỹ bag'āās doo. Radejëp do pooj jé rahapäh nā da tii. Né hup ỹ né hë ta ti ỹ her'oot doo —nāng mā Jesus kyyh.

Jesus kawareem do panyyg n'aa hahỹỹh

17 Ti m' ji moo oow see pé sa ā jawén paa bā m', Jesus mahũũm

^{¶¶}16:19 Hahỹỹ da Gereg kyy me pooj jé hahỹ kerih do kyyh: “Ỹ anoo da a hā hỹ pong jé hawät do bag'āās doo bā ta noo tëg. Badāk hahỹỹ bā mamaw'yyd dāk doo, hỹ pong jé kamaw'yyd dāk né d' tii. Badāk hahỹỹ hā masood hõm doo, hỹ pong jé kasood hõm né d' tii.” P'ooj ub, sa kariw n'aa ta s'ee hënh rabok bā ranoo sa kaser n'aa sa tób tëg, sahõnh hë rabaheg'āās hyb n'aa ti nuuj jé. Dooh P'op Hagä Do bag'āās do noo nyy bā, dooh ta noo tëg nyy bā. Panyyg gó Jesus maher'oot Peed.

^{§§}16:23 Jesus h'yyb hapäh Nesaa Do Yb kyy gó m' Peed her'oot doo. Ti hyb n'aa tii da Peed tawén ky geām wät.

ta sii Peed, Tsijaag, Jowāw daheeh. Tsi-
jaag h̄ȳj mā ti Jowāw. Ti m' rabas'ëëg
kän waë p'op nu dāk do hā. Sa mab
hē m' rabasëëk. ²Ti m' Jesus kawareem
dāk sa matym gó. Ta see hado dāk mäh.
Pap̄ȳj bag hadoo mā Jesus mamets
gabar'ëëng dāk. Tak'ëp mā ta saroor ba-
hawag dāk, ta bag hadoo mäh. ³Ti m'
p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees hād
enäh do rakas'ee b'ëëh sa matym gó. Je-
sus sii m' raber'oot.

⁴Ti m' Peed ky hadoo Jesus hā:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng
mäh —taw'ääts hē babä ër hā! —näng
mäh. —Makarën bā tamawoob hē ta tób
n'aa ỹ temaa toonh. Sét hē a tób, sét hē
Mosees tób, sét hē Eriij tób —näng mäh.

⁵Ti m' Peed ber'oot nā bā nayyw mā
wē puh gabarëëh do tabadäng sahōnh
hē sa hā. Wē puh gó m' P'op Hagä Do
ber'oot. Hah̄ȳ d' mā ta kyyh:

—Hah̄ȳ tah ỹ, tak'ëp ỹ kamahān doo.
Baad ỹ h'yy gadajang ta wē. Bē maa
newē, bē ky dahé ta kyyh —näng mäh.

⁶P'op Hagä Do kyyh Jesus ma matëg
ramaa napäh bā m', tūū m' rabehyy b'ëëh
tak'ëp rabe'ỹm do hyb n'aa. Tūū m' sa
maboore me rabehyy b'ëëh. ⁷Ti m' Jesus
bana sa wē, ti m' sa hā tamoo däng bā m'
taky hadoo:

—Bē as'ëëg bēh! Bē e'ỹm manäh! —
näng mäh.

⁸Ti m' rabaheg'ääs bā m', jāām hē
Jesus rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa
hab'ëëh do paah.

⁹Ti m' rabahyk bā m' Jesus mejūū
ranaher'oot hyb n'aa rahapäh doo.
Hah̄ȳ d' mā ta kyyh:

—Bē her'ood manā ta wób hā bē hapäh
doo, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana
Do ganā wāt bā ká dejëp do mahang —
näng mäh.

¹⁰Ti m' rabeaanh ta hā:

—Hēd n'aa, Kristo kajaa do pooj jé
Eriij m' matëëh Mosees ky n'aa jaw'yyk
do ma mehetëk do rahe'ood bā? —näk
mā sa kyyh.

¹¹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Se hub né hē. Eriij matëëh né da
sahōnh hē tabenām hyb n'aa —näng
mäh. ¹²—Ti hadoo né hē, bē ỹ maher'oot
hah̄ȳh: Eriij ewād hyng né hē. Ewād
hyy né paawā, dooh rah'yy genā bā ta hā,
dooh ramepëë bā. Rah'yy kajäk doo da
né hē rabad'oo paa ta hā. Ta hā rabad'oo
doo da, sa moo gó ỹh, Aj'yy Hadoo Do
H̄y Pong Jé Hana Doo, ỹ ahoop da na-āāj
hē —näng mā Jesus kyyh.

¹³Tii bā m' ta ma matëg rah'yy
kadawuung kän: Jowāw nu gahem'uun
do paa ky n'aa Jesus her'oot wāt.*

Pahëew Jesus haso dāk do panyyg n'aa hah̄ȳh

¹⁴Ti m' Jesus rakajaa bā ká m' hajök do
rabab'ëëh bā, sa see ana ta wē. Ta taron
nu paa me m' tabahyy häng ta wē. ¹⁵Ti
m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo —näng
mäh. —Mat'yyd mehūū tah ỹ —näng
mäh. —Mera. Tūū takepëëd had'yyt
hē, tsanamäts dāk. Tak'ëp nesaa do
tabahoop. Ta hā ta nahëë adëë bā,
hajōō nuu me tëëg hōō gó takadewëës.
Ta me tabahop na-āāj hē —näng mäh.
¹⁶—Y mana wāt a ma matëg sa wē.
Dooh rahaja bā rado hōm bā ta nahëëh
—näng mā aj'yy kyyh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh
do bëëh, da hē badäk hah̄ȳ bā habok
doo! Baad nado bē h'yyb tym —näng
mäh. —Hajōō nuu me ỹ bawāt nā g'eeh
bē mahang bē ky dahé dāk hyb n'aa ká?

***17:13** Rukas 1.17 hā na-āāj hē takerii dāk hah̄ȳ ky n'aa. Eriij makū bawād wāt doo
da Jowāw bawāt paah. Ti hyb n'aa *ti né hē ti Eriij* Jesus wén näng, Eriij tanado né
paawā. Dooh Jowāw hā Eriij makū kesog bā, jāām hē tabawād wāt doo da tabawād
wāt.

ÿ häd h'yyb napan däg bë hä, hä ÿ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëëp pahëew —näng mäh.

¹⁸ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa doo, pahëew hä hadäk doo, Jesus geäm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' karap'aar h'yyb banä kän pahëew hä hadäk do paah. Ti noo gó né hë karapee bahas'oo däk.

¹⁹ Ti m' sa m'aa hënh mä ta ma matëg rabeaanh ta hä:

—H'ëed hyb n'aa ää wén nahajaa ää habëë hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooch baad P'op Hagä Do hä bë h'yy kae nä do hyb n'aa bë wén nahajaa —näng mäh. —Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Motaad häd näng do tym nu nad'ëet do ta tym. Ti tahanyy bä paawä bë h'yy ka'eeh doo, tii b' bë haja paawä hahÿ waëë bë mejüü takahÿÿd häng hyb n'aa. Bë paawä taky daheeh. Kanahën d'os hë né paawä baad bë h'yy kae bä, dooh paawä bë nahajaa péh —näng mäh. [²¹ —Jääm hë P'op Hagä Do hä ji ky n'aa etsëe doo me, ji noo kanawa doo me, ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do banyyh —näng mäh.]

²² Ta jawén mäh, Garirej häj n'aa bä m' rakataa bä m', Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. ²³ ÿ radaj'ëep da. Tamawoob hë ta ä jawén paa bä, ÿ ganä wät da p'aa hënh —näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

Ti m' rah'yy ketón bong mä taheer'oot do hyb n'aa.

P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa ji hepak do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁴ Tii kä m', Kapar-Naüm bä Jesus rakajaa do jawén paa bä m', P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa Judah buuj rahepak do taa n'aa rabana Peed wë, ti m' rabeaanh:

—Äkä? Dooch bë ma matëg epaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa er hepak doo? —näk mäh.

²⁵ —Tahepak né hë —näng mä Peed kyyh sa hä.

Ti m' badah, tób gó Peed bajëe suun bä kä, Peed ky ganyyh do pooj jé, Jesus eanh mä ta hä:

—Nyy da a hä, Simaw? —näng mäh. —Sa wahë n'aa hedoo do häj n'aa bä, jaa hä ramejüü rabep'aak häj n'aa wahë n'aa hä kahepak doo? Sa taah hä ramejüü rep'aak, ta wób ta s'ee hënh naa ramejüü g'eeh hep'aak? —näng mäh.

²⁶ Ti m' Peed ky hadoo:

—Ta s'ee hënh naa ti hep'aak —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Tii d' tado bä, sa taah, sa karapee, dooh rep'aak péh† —näng mäh.

²⁷ Ti hado né paawä, hahÿÿ d' mabad'oo dajëer gedaag n'aa rakawanaj'ään hyb n'aa: Awëej karaj'aa majat bä. Tah'ÿÿb matakgy. Mado däg pooj jé a mo haj'aa tah'ÿÿb, manoo gegää, tii b' ta noo gó maw'yyt da moweed tég hawak do s'ëeb. Tii me mepaag sa hä, hä ÿ naa, a hanaa rakarën doo —näng mä Jesus kyyh Peed hä.

†17:26 Panyyg gó Jesus beh'üüm P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa rahepak do ky n'aa. Jesus, ta ma matëg na-ääj hë, dooh paawä repaag bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa. P'op Hagä Do T'aah né ti Jesus. Ti né P'op Hagä Do tób n'aa danäh paawä. Ti hyb n'aa dooh paawä ji mejö bä tepaag hõm bä P'op Hagä Do tób n'aa dajëer n'aa.

**Sa bahānh hyb n'aa jawyk do
panyyg n'aa hahȳh**

18 Ti m' ti noo gó ta ma matëg ra-bana Jesus wë ti m' rabeaanh:

—Ny hadoo do sa bahānh hyb n'aa jawyk doo, h̄y pong jé hawät do bag'aās doo bā? —nāk mäh.

² Ti m' karapee t'aah Jesus naëenh, ti m' tamaher'oot mä sa mahang tabag'ëed dāk hyb n'aa. ³ Ti m' taky hadoo:

—Bë h'yyb bë wanereem bā, hahȳ karapee hadoo bë bahadoo hyb n'aa bë h'yyb gó,[‡] dooh tabad'op hē bë haja bā h̄y pong jé hawät do bag'aās do karapee bë do bā. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. ⁴ Ti hyb n'aa jé ta daaj hē kadaduu doo, hahȳ karapee hyb n'aa sakog is doo da tabahadoo hyb n'aa, ti né hē ti sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa jawyk do h̄y pong jé hawät do bag'aās doo bā —nāng mä Jesus.

⁵ Ti m' ahōm nä ta kyyh:

—Hät ȳy gó hahȳ karapee t'aah hadoo do see gadoo péh, ȳ né ti tagadoo —nāng mäh.

⁶ Ti m' taky hado kän:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hä ranu hüü däg bā, ji radawäts tu tame t'öp ji pahäs hyb n'aa, ti bahānh tak'ëp baad nado ji hä da, ky n'aa netsëeh do seeh, hahȳ karapee hedoo doo, hä ȳ h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bā nesaa do tamoo wät hyb n'aa —nāng mäh.

⁷ —Tak'ëp da rabahoop nesaa do ta sām, badāk hahȳ hä habong doo, nesaa do ta wób ramoo bok do du n'aa doo! Tanyy had'yit né hē nesaa do hä ji tah'yib tatuk doo. Ti hado né paawä da, tak'ëp nesaa do ahoop da nesaa do hä h'yyb tatuk do du n'aa doo! ⁸ Ti hyb n'aa, a moo hyb n'aa, a tsyym hyb n'aa

nesaa do mamoo wäd bā, taw'ääts hē paawä magakyd hōm a mooh. Madawäts hōm. Taw'ääts hē mabasëek h̄y pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, sét hē a tsyym, tēeg hōō gó, nadëek doo gó, òm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh, pawóp hē tado bā a mooh, a tsyym. ⁹ A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'ääts hē paawä a matym mado nyh. Madawäts hōm. Taw'ääts hē mabasëek h̄y pong jé P'op Hagä Do wë sét hē a matym, tabanesaa hēnh tēeg hōō gó, òm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh, pawóp hē tado bā a matym —nāng mä Jesus kyyh.

**B'éé kanapëe wät do
panyyg n'aa hahȳh**

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad bë ȳ maher'oot hahȳh: Ee h̄y pong jé hawät do wë had'yit hē rahajaa rakajaa ääs, hahȳ hyb n'aa sakog is do sa hagä n'aa. Ti hyb n'aa bë ty n'aa gesyyg manä hahȳ hyb n'aa sakog is do seeh. [¹¹ Ȳh, Aj'y Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo ȳ ahyng babä ȳ bed'ëep hyb n'aa ta s'ee hēnh habong do paa P'op Hagä Do mahānh —nāng mäh.]

¹² Ti m' panyyg gó tamaher'oot mäh:

—100 b'éé aj'y masāh see takanapëe wäd bā, dooh g'eeh ta danäh eréd dó 99 hadoo do ta masāh waë hēnh, kanapëe wät do tabesoos hyb n'aa? ¹³ Ti tabaw'yit bā kä, tak'ëp da tatsebé ta mas'āa kanapëe wät do paa hyb n'aa. B'éé 99 hadoo do hyb n'aa tatsebee né paawä, ta bahānh tatsebé kanapëe wät do paa hyb n'aa. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. ¹⁴ Masāh danäh bad'oo doo da, dooh bë Yb h̄y pong jé hawät do karēn bā dawëe ta mahānh hahȳ hyb n'aa sakog is do see tawäd bā.

[‡]18:3 Taw'ääts hē karepé h'yy ka'eeh doo da ji h'yy ka'eeh. Karepé taah dooh raky sëew bā. Baad ragadoo ji her'oot doo. Rah'y ka'eeh ji hä nayyw hē. Jesus karēn karepé h'yyb hadoo ji h'yyb hado dāk P'op Hagä Do wë.

**Ji h̄ȳj ky n'aa hadoo do ji
maher'oot do ky n'aa hah̄ȳh**

¹⁵—A h̄ȳj ky n'aa hadoo doo, a ne-muun P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh doo, baad nadoo do tamoo wäd bä [a wē], ahöm ta wē a mab hē. Tsyt hē, bē m'aa hēnh mamaher'ood baad nadoo do tamoo wäd wät doo. Ōm taky dahē bä, bē h'yyb hata däg p'aa hēnh ta tii. ¹⁶Ōm taky nadahē bä, takanarēn bä tamaa newē bä ta hä maher'oot doo, matsyyd tii bä P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do seeh. Makarēn bä, sét hē matsyyd, makarēn bä pawóp hē matsyyd, a sii rabahöm hyb n'aa ta wē, pawóp hē, tamawoob hē ky n'aa maa napäh do tabanäng hyb n'aa sahōnh hē ta ti hedoo pé ji kaner'oot bä.[¶] ¹⁷A sii mamahūūm do sa kyyh na-āāj hē takanarēn bä tamaa newē bä, taky nadahē bä, tii bä mamaher'ood sahōnh hē hä ỹ h'yy ka'eeh do sa hä. Hajök do sa kyyh tamaa nanewē bä, taky nadahē nä bä, tii bä P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do see hado dāk bē hä bē h̄ȳj ky n'aa hedoo do paah. Ēr uuh dajēēr gedaag n'aa Roma buuj hä ji hepak doo, raty n'aa ges'yyk do hado dāk tii bä bē hä bē h̄ȳj ky n'aa hedoo do paah —näng mā Jesus.

¹⁸Ti m' taky hadoo ēnh ta ma matēg sa hä:

—Baad bē ỹ maher'oot hah̄ȳh: Badāk hah̄ȳ bä bē nanoo doo, h̄ȳ pong jé P'op Hagä Do nanoo do né hē tii. Badāk hah̄ȳ bä bē anoo doo, h̄ȳ pong jé P'op Hagä Do anoo né tii d' ēnh. Né hup ỹ né hē ta ti ỹ her'oot doo —näng mā Jesus.

¹⁹Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta see bē ỹ maher'oot nä: Badāk hah̄ȳ bä, pawóp hē bē wób séd hä bē h'yyb hedo bä bē ky n'aa etsēē do hä,

Ee h̄ȳ pong jé hawät do anoo né da bē hä. ²⁰Bē hä tawén noo, pawóp hē, tamawoob hē hēp ỹ n'aa rakahet'aa bä, sa mahang ỹ bawät do hyb n'aa —näng mäh.

**Ta kaser n'aa ta da hadoo do tat'yyd
manehiīn do panyyg n'aa hah̄ȳh**

²¹Ti m' Peed bana kăn Jesus wē, ti m' teanh mäh:

—Ma matēg, nyy hē nuu me makarēn ỹ hyb n'aa mabaan hāj ỹ ky n'aa hedoo doo, baad nadoo do tamoo wäd bä hä ỹy? Setsi nuu me apäh ỹ hyb n'aa mabaan? —näng mäh.

²²Ti m' Jesus ky gadoo:

—Setsi nuu me nado mamabaan —näng mäh. —Taw'āāts hē hah̄ȳ d' mabad'oo: Mahyb n'aa mabaan hōm had'yyt hē[§] —näng mäh.

²³—Ta tii da ỹ wén mejūū, hah̄ȳ panyyg ky n'aa hadoo do hyb n'aa h̄ȳ pong jé hawät do bag'āās do ky n'aa: Ti awät hēēj bagā n'aa. Kūūt enäh ta karom ta wē. Tii bä tanaēēnh ta wē ta karom sa kūūt rabep'aak hyb n'aa. ²⁴Tii bä, tadu doo bä sa sii taber'oot doo, ramanaa ta wē ta karom see tak'ēp kūūt eh doo. 10 miw moweed tak'ēp ky n'aa gebah do ta kūūt. ²⁵Tanahajaa do hyb n'aa tepaag bä, tak'ēp ta bahānh haeh do hyb n'aa ta kūūt, ta kariw n'aa mejūū rabesēēm hōm hyb n'aa ta ti ta karom, ta karom ỹym, ta taah, sahōnh hē ta wē hanäng do na-āāj hē, ta kūūt sām hata.

²⁶—Tii bä, ta taron nu paa me ta karom bahyy häng ta wē, ti m' tak'ēp tabetsēē ta hä. Hah̄ȳ d' ta kyyh: “Nayyw hē kawaj'āān manā wē ỹy”, näng. “Magadaa bä, sahōnh hē kūt ỹy ỹ ep'aak da a hä”, näng. ²⁷Ti ta kariw n'aa t'yyd mehiīn kăn. Ti tabawug hōm sahōnh hē

[¶]**18:16** Tii da né hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejūū ji bad'oo. Dew-Teronom 19.15 hä kerii dāk doo da.

[§]**18:22** Hah̄ȳ da Gereg kyy me takerii dāk: “Taw'āāts hē 77 nuu me mahyb n'aa mabaan.” Ji hyb n'aa mabaan had'yyt hē tahanäng pé m' tii.

ta kũūt, ti m' tabanoo baad tabahōm hyb n'aa.

²⁸—Ti ta karom anyyh ta kariw n'aa tób bā naa. Tamahōm me takataa ta da hadoo do see ta wē kũūt nāng doo. 100 moweed its ta kũūt. Ti tamaso dāk ta da hadoo doo, ta garagoor gamaso dāk, ti taky hadoo: “Nayyw hē mepaag a kũūt!”, nāng.

²⁹—Ti ta taron nu paa me ta da hadoo do bahyy hāng ta wē, ti tak'ēp tabetsēē ta hā: “Nayyw hē kawaj'āān manā wē ȳy”, nāng. “Magadaa bā, sahōnh hē kūt ȳy y ep'aak da a hā”, nāng.

³⁰—Tii bā, tak'ēp tabets'ēē né paawā, dooh takarēn bā tamaa newē bā ta da hadoo do etsēē doo. Ti tamejūū ta da hadoo do radawäts gēēt hyb n'aa ta kũūt tabep'aak bā kā. ³¹Ti tak'ēp hāj n'aa wahē n'aa karom wób rah'yy kawaj'āān bong nyy da ta ti karom bad'oo ta da hadoo do wē rabahapāh bā. Tii bā rabahōm kǎn sa kariw n'aa wē, ti ramaher'oot ta ti karom ky n'aa.

³²—Tii bā sa kariw n'aa mejūū ranaēēnh ta ti ta karom. Ti taky hadoo ta hā: “Karom ky nesaa do ōm!”, nāng. “Sahōnh hē a kũūt ȳ bawug hōm tak'ēp hā ȳ mabetsēē do hyb n'aa. ³³Taw'āāts hē mat'yyd mehīn wād paawā a da hadoo doo, ōm ȳ t'yyd mehīn wāt doo da”, nāng. ³⁴Tii bā kawaj'āān gó ta kariw n'aa bahaēēj dāk ta karom ragadahew'ēēs doo bā hagā n'aa sa hā, karom rarejāā hyb n'aa sahōnh hē ta kũūt tabepaag hōm bā kā —nāng mā Jesus. Panyyg gó tabeh'ūūm.

³⁵Ti m' taky hado kǎn:

—Sa kariw n'aa bad'oo doo da, tii da Ee h̄y pong jé hawāt do bad'oo da sahōnh hē bē hā, bē h'yyb gó naa bē hyb n'aa manabaan bā bē h̄ȳj ky n'aa hedoo doo —nāng mā Jesus kyyh.

Dooh ji ȳym ji eréd hōm bā do panyyg n'aa hahȳh

19 Ti m' Jesus bahajaa bā kā ta ti taher'oot doo, teréd hōm Garirej hāj n'aa. Ti m' Judah hāj n'aa hēnh tabahōm, tamii Joradān tamyyj dāk hā hadāk do hēēj. ²Hajōk mā ta jawén hah'ūūm. Nahēē enāh do sa mahang habok do taheso hōm.

³Ti m' Pariséw wób rabana ta wē rametyy hyb n'aa m'. Hahȳh da m' rake'aanh: —Er ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh daap hē né hē aj'yy eréd hōm bā ta ȳym, dooh hyb n'aa pé né paawā? —nāk mäh.

⁴Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh bē ner'ood bā g'eeh P'op Hagā Do kyy kerih do hā, nyy da sahōnh hē tadu dahāng noo gó P'op Hagā Do aj'yy ȳynh daheeh tapehuunh? ⁵Hahȳh da takerih P'op Hagā Do kyyh: “Ti hyb n'aa kā aj'yy kā ta yb, ta ȳyn mahānh kā sa m'aa hēnh kā, tagatēē hyb n'aa ta ȳym kā. Takatēē jawén paa bā sét rabahado padēēk ta ȳym daheeh”,** nāng mäh. ⁶Ti hyb n'aa pawóp hē ranado bong. Sét hado dāg kǎn. Ti hyb n'aa séd hā P'op Hagā Do ata dāk doo, dooh tahaja bā ji etyn bā —nāng mā Jesus kyyh Pariséw sa hā.

⁷Ti m' raky hadoo:

—Tii d' tado bā, h'ēēd hyb n'aa Mosees mejūū ji erii dāk ji ȳym ji eréd hōm do heen n'aa, tii b'ji mejō hōm tabahōm hyb n'aa? —nāk mā Pariséw sa kyyh.

⁸Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta tii da Mosees wén n'oo dāk bē hā, bē nabuj keh'ūūm do hyb n'aa. Taduhāng noo gó dooh ta tii da tahado bā. ⁹Ti hyb n'aa bē ȳ maher'oot hahȳh da: Jé ta ȳym heréd hōm doo, dooh né paawā ta patug tawad'ii bā, tii bā ȳynh see hā takat'ēē dāg bā, nesaa do tamoo wāt, ta

**19:5 Genesis 2.24

ÿÿm h'yyb tarejää tii kä —näng mä Jesus kyyh.

¹⁰Ti m' ta ma matëg raky hadoo ta hä:

—Tii d' tahado bä ji ÿÿm ji patug ky n'aa hä, taw'ääts hë dooh ji kat'ëë bä —näk mäh.

¹¹Ti m' Jesus ky gadoo:

—Dooh sahõnh hë rahaja bä ragado bä tii. Jääm né hë P'op Hagä Do anoo do gadoo rakanetëë doo. ¹²Ajyy wób dooh tahaja bä rakat'ëë bä pooj jé rabenäng bä ta nyy né hë tii. Ajyy wób dooh rahaja bä rakat'ëë bä ta wób ramoo bok do hyb n'aa sa hä.^{††} Ta wób rakanetëë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do hyb n'aa. Jé hajaa do ji kanatëë do tagado bä, taw'ääts hë tagadoo —näng mä Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' ta wób ramenaa karepé ned'ëëd is do Jesus wë, sa hä Jesus moo däng hyb n'aa, P'op Hagä Do hä taky n'aa etsëë hyb n'aa sa hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'ÿÿm mä karepé men'aa doo.

¹⁴Ti m' Jesus ky hadoo:

—Na ramena karepé wë ÿÿ. Bë geãm manäh. Hahÿ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hë hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee hedo padëëk doo —näng mäh.

¹⁵Tii bä m' sa nu gad'oo bä m' tamoo däng, ta ky n'aa edëë bong mäh. Ti m' tatsyym kadoo, tabahõm.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶Ti m' aj'yy see bana Jesus wë, teanh Jesus hä:

—Ma matëg! —näng mäh. —H'ëëd baad hadoo do ÿ moo wät da edëb

had'yyt do ÿ gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ÿ bawät hyb n'aa kä? —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hëd n'aa baad hadoo do ky n'aa, hä ÿ meanh? —näng mäh. —Jääm hë sét hë baad hadoo doo, P'op Hagä Doo. Taw'ääts hë maky dahé ta ky n'aa jaw'yyk doo, makarën bä magadoo edëb had'yyt doo —näng mäh.

¹⁸—Ny hadoo doo? —aj'yy eanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—“Manaboh manä a da hadoo doo. Aä manä a ÿÿm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hë maky n'aa tapa manä ta wób. ¹⁹Mawe-hëë a yb, mawehëë a ÿÿn.^{‡‡} Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da.”^{¶¶} —näng mä Jesus.

²⁰Ti m' aj'yy ky hadoo:

—ÿ panyyg kadeheeh né hë tii hä —näng mäh. —H'ëëd ti hawät ÿ moo wät? —näng mäh.

²¹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Makarën bä baad had'op doo da mawäd bä P'op Hagä Do matym gó, abaa j hõm, mesëëm hõm a wë hanäng doo. Man'oo ta sãm paa kas'uut do sa hä. Tii d' madoo bä hÿ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana kä wë ÿÿ, hëp ÿ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hä.

²²Ti m' aj'yy maa napäh bä Jesus her'oot doo, ahõm kân Jesus mahänh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekäp do hyb n'aa. ²³Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

—Hejooñh né hë wekâp do sa hä hÿ pong jé hawät do bag'ääs do karapee

^{††}19:12 Ta wób rah'ëëd ehõk do hyb n'aa tahanäng pé tii. Tii da p'ooj ub sa kariw n'aa wób rabad'oo sa karom hä.

^{‡‡}19:19 Esodo 20.12-16, Dew-Teronom 5.16-20

^{¶¶}19:19 Rewitikos 19.18

n'aa rabahadoo hyb n'aa. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —näng mäh. ²⁴— Hejooj né paawä kameer hā tatabëej bā gats'uus doo gó, ta bahānh tabahejooñh wekāp do sa hā P'op Hagä Do bag'āas do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁵ Ta ti ta ma matëg ramaa napäh bā m', tak'ëp mǎ rameuuj bong, ti m' raky hadoo:

—Jaa ĕnh ti P'op Hagä Do wē hasëek ĕnh? —näk mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ty gadäg dāk sa wē, ti m' taky hadoo:

—Ji daaj hē dooh né ji haja bā P'op Hagä Do wē ji as'ëeg bā. Ti hadoo né hē, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wē ji tamasäk —näng mäh.

²⁷ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahōnh hē āā beréd hōm a hataa āā bahadoo hyb n'aa. H'ëed da āā gadoo ta sām? —näng mäh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Sahōnh hē papuuj tabahadoo bā kā, sa wahē n'aa heh'äät do tyng n'aa jó, tak'ëp hetsooh do jó, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do basooh bā kā, tadu doo bā kā tabag'āas doo, bëeh, 12 he-doo doo, hëp ŷ hata hadoo doo, bë na-āāj da bë at'oohñ da 12 bagä n'aa tyng n'aa jó, 12 Isaraéw taah panaa bë bag'āas hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo. ²⁹ Hëp ŷ n'aa heréd hōm pé ta tób, heréd hōm do ta wakāān, ta ānh, ta yb, ta ŷŷn, ta taah, ta joom banäng doo, 100 nuu me bahānh do hajōng do tagadoo da baad hadoo do ta mabaj. Ta jawén kā, hŷ pong jé kā tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da. ³⁰ Hajök babä hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kā hyb n'aa sekog padäg its da hŷ pong jé. Hajök babä hyb n'aa sekog is do wób kā ti

noo gó kā hyb n'aa jewyg kǎn da —näng mǎ Jesus kyyh.

Panyyg gó Jesus ma metëek hahŷŷ hā hŷ pong jé ta sām ji gadoo do ky n'aa

20 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta ti ŷ wén her'oot, joom danäh bad'oo doo da hahŷ panyyg hā, ti hadoo hŷ pong jé hawät do bag'āas doo bā^{ss} —näng mäh. —Bāp paa joom danäh bahōm kǎn ajyy tabats'yyt hyb n'aa ta joom uwa häd näng do mahang ramoo bok hyb n'aa. ² Sét hē moweed denaari häd näng do taky däng sa hā ta sām, sét adëb bā ramoo bok do sām. Baad ub mǎ ti sa hā. Tii bā ta joom banäng hēnh tamejũũ ramoo bok.

³ —Tii bā, p'op däg papŷŷj, p'aa hēnh tabahōm kǎn rabahe sām hēnh ajyy wób tabats'yyt hyb n'aa. Tii bā tabahapäh moo nabok doo. ⁴ Ti taky hadoo sa hā: “Bë na-āāj hē bë ahōm jóm ŷ uwa mahang bë moo bok hyb n'aa. Baad hadoo do ŷ bep'aak bë hā”, näng. ⁵ Ti rabahōm kǎn. Ti p'aa hēnh tabahōm wasyk, tug bā na-āāj hē, ta wób tabats'yyt hyb n'aa ta wē ramoo bok hyb n'aa. ⁶ Edah papŷŷj badëe hyng bā kā, sét nuu me tabewäd nä. Ti anäng nä ta wób moo nabok doo. Ti tabeaanh sa hā: “Hëd n'aa adëb yd jé dooh bë moo boo bā?”, näng. ⁷ “Dooh āā hats'yyt pé sa sii āā moo bok hyb n'aa”, nāk sa kyyh. Ti joom danäh ky hadoo: “Bë na-āāj hē bë ahōm jóm ŷ uwa mahang bë moo bok hyb n'aa”, näng ta kyyh.

⁸ —Tii, papŷŷj badëe hyng bā kā, joom danäh ky hadoo moo bok do sa wahē n'aa hā: “Manaëej sahōnh hē moo bok doo. Man'oo sa hā ramoo bok do sām. Pooj jé manoo tagadëeg ub kajaa do ramoo bok do sām. Tagadëeg ub ma-

^{ss} **20:1** Hahŷ panyyg hā Jesus metëeh nyy da ta jawén hyb n'aa jewyk do wób hyb n'aa sekog padäg its hŷ pong jé, hyb n'aa sekog is do wób hyb n'aa jewyg padëek na-āāj hē.

banoo pooj jé kaj'aa do ramoo bok do sām", näng.

⁹—Ti tanaëenh tagadëëg ub kaj'aa doo. Sét ken'yyh ragadoo sét hē moweed denaari häd näng do ramoo bok do sām.

¹⁰Tii bā kā, pooj jé kaj'aa doo, ti bahānh red'oo ragadoo. Ti hadoo né hē, séd pénh né hē ragadoo. ¹¹Ragadoo do jawén paa bā kā, raky n'aa hajēm. Baad nado sa hā ta danāh bad'oo doo da. ¹²Hahȳy d' sa kyyh: “Hahȳy ajyy tagadëëg ub matsyyd hōm doo, jāām hē sét hē oor its ti ramoo bok”, nāk. “Āā tak'ēp āā moo boo paawā, tabajuu bā, āā gadoo do pénh ragadoo”, nāk sa kyyh.

¹³—Tii d' né paawā sa kyyh, ti sa kariw n'aa ky hadoo sa kanatëë hā: “Najis ȳy”, näng, “dooh ōm ȳ wad'i bā. Sét denaari né paa maky däng mamoo wät do sām”, näng. ¹⁴“Magado däg, ahōm kā. Tagadëëg ub ȳ ats'yyt doo, magadoo do pénh né hē ȳ karēn ȳ anoo ta hā”, näng. ¹⁵“Dooh g'eeh ȳ haja bā ȳ karēn doo da ȳ adoo bā dajēr ȳy me? Mahyb n'aa jewēs apāh ȳ betseēh do hyb n'aa?”, näng joom danāh kyyh.

¹⁶—Ti hyb n'aa kā —näng mā Jesus —hyb n'aa sekog is doo, hyb n'aa jewyg kán da. Hyb n'aa jewyk doo, ta jawén kā hyb n'aa sekog padäg its —näng mā Jesus kyyh.

P'aa hēnh Jesus her'oot tadajēp do ky n'aa panyyg n'aa hahȳy

¹⁷Ti m' Jerusārēnh hēnh Jesus rabahōm bā, sa m'aa hēnh Jesus naëēnh 12 hedoo do ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hā:

¹⁸—Ēr ah'ūūm Jerusārēnh hēnh —näng mäh. —Ȳy, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ȳ da rahaëēj dāk da P'op Hagā Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahē n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa

jaw'yyk do ma mehetēk do sa moo gó na-āāj da. Dajēb hā raky n'aa etyy da ȳy.

¹⁹Ȳ rahaëēj dāk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, ȳ raky n'aa ej'ees hyb n'aa da, ȳ rabahewyyh hyb n'aa da, b'aa kajatsēk do hā ȳ rabepëēm dāk hyb n'aa kā ȳ dajēp hyb n'aa. Tii bā, tamawoob hē āh ȳ tabahadoo bā da, ȳ d' ganā wäd kán —näng mā Jesus.

Tsijaag, Jowāw sa ȳyn etsēē do panyyg n'aa hahȳy

²⁰Ti m' aj'yy Sebedew häd näng do taah ȳyn ana Jesus wē. Ta sii ta taah rabana. Ti m' ta taron nuu me m' sa ȳyn bahyy häng ta wē, ti m' tetsēē Jesus banoo hyb n'aa tetsēē doo.

²¹Ti m' Jesus eanh ta hā:

—H'ëēd ti makarēn? —näng mäh.

Ti m' ȳynh ky hadoo:

—Ȳ karēn paawā, a hub hadāk hēnh tah ȳ see basoo man'oo bā, s'ȳy me ta seeh, mabag'āās doo bā kā* —näng mā Tsijaag Jowāw sa ȳyn kyyh.

²²Ti m' Jesus ky hadoo ȳynh taah hā:

—Dooh bē hapëē bā ti bē etsēē doo —näng mäh. —Bē hajaa da bē ahob bā ȳ ahoop doo? —näng mā Jesus sa hā.

—Āā hajaa! —nāk mäh.

²³Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē ahoop né da ȳ d' ahoop do hadoo doo —näng mäh. —H̄y kā, ta ti bē etsēē do hā ȳy, ȳ nado ti hanoo. Ee anoo da hup ȳy hēnh, s̄ā ȳy hēnh rabat'oohn, ta pooj jé tabenām do tah'yyb däng do sa hyb n'aa —näng mäh.

²⁴Ti m' ta ma matëg wób, ji moo sahōnh hē hadoo do raky n'aa napāh bā retsēē doo, rah'yy kawaj'āān bong ta h̄ȳy daheeh sa wē. ²⁵Ti m' Jesus naëēj nā ta wē sahōnh hē ta ma matëg. Ti m' taky hadoo sa hā:

*20:21 Sa wahē n'aa hub hēnh, s'ȳy me na-āāj hē rabat'oohn tak'ēp hyb n'aa jew'yyk doo, ta sii bag'āās doo. Jesus sii rabag'āās Jesus an'oo bā sa ȳyn karēn paawā.

—Bë hapäh né hē, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, tak'ëp ramejũũ sa hã. Bë hapäh né hē ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ëp ramejũũ sa karapee n'aa —näng mäh. ²⁶—Bë mahang taw'ääts hē dooh tii d' tado bã. Bë mahang karën pé kaweh'ëeh péh, taw'ääts hē da ta wób sa karom hadoo tabahado däk, ta wób tamasa. ²⁷Bë mahang karën pé ta wób sa bahänh nu gadäk péh, taw'ääts hē bë wë takadad'uuh. Taw'ääts hē da bë masa n'aa, bë karom kanep'aak do hado däk tii. ²⁸Taw'ääts hē y̆y̆h, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, bad'oo doo da tabad'oo. Y̆ ahyng babä y̆ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. Y̆ ahyng babä y̆ masa hyb n'aa ta wób, y̆ ky n'aa en'yyim hyb n'aa ta wób sa hã, y̆ dajëp hyb n'aa hajök do nesaa do sa mo haj'aa sãm hyb n'aa —näng mã Jesus kyyh.

Ty temaa bong do panyyg n'aa hahy̆y̆h

²⁹Ti m' panang Jerikó häd näng doo bã naa Jesus ratsyym kasok bã, hajök ta jawén hah'ũũm. ³⁰Ti m' ti ab'ëeh mã ta tyw n'aa nabyy me pawóp hē ajyy ty temaa bong doo. Ti m' ta tii bã Jesus tabës do raky n'aa napäh bã m', tak'ëp mã rageëëj bong:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehiin ääh! —näk mäh.

³¹Ti m' hajök do Jesus sii hah'ũũm do raky ge'y̆ym mäh, bag hēnh rabab'ëeh hyb n'aa. Raky geãm né paawä m', tak'ëp rageëëj magyys hē:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus, Dawi panaa, mat'yyd mehiin ääh! —näk mäh.

³²Ti m' Jesus baym. Ti m' tanaëënh ta wë. Ti m' tabeaanh sa hã:

—H'ëed ti bë karën y̆ moo wät bë hã? —näng mäh.

³³—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mäh. —Ää karën p'aa hēnh ää begää padëëk —näk mäh.

³⁴Jesus t'yyd mehiin mã sa hã. Ti m' sa matym hã tamepaa. Ti m' nyyw hē rabahapëë padëëk p'aa hēnh. Ti m' Jesus rabahadaa kãn.

Baad Jerusarēnh bã Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahy̆y̆h

21 Ti m' Jerusarēnh bedaa däk bã m', panang Betapagéh häd näng doo hēnh rakajaa bã, waëë joom oriib häd näng do banäng bã, pawóp hē ta ma matëg Jesus mejũũ sa pooj jé m' rabahôm hyb n'aa. ²Hahy̆y̆ d' mã ta kyyh sa hã:

—Bë ahôm panang hēnh bë pooj jé badäk doo hēnh ti nuuj jé. Bë kajaa bã da, nyyw hē da bë baw'yyt jumeto y̆ynh. Ta pa d' ta t'aah bahäng. Ta tyd hã d' rababëëh. Bë asood hôm da, séd hã bë manaa wawëë hē —näng mäh. ³—“Hëd n'aa ti bë as'oot jumeto?”, raky hado bã, tii bã hahy̆y̆ da bë kyyh: “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën. Badah takatajooh p'aa hēnh da”, näk da bë kyyh —näng mã Jesus pawóp hadoo do sa hã.

⁴Tii d' tahe'oot, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh ta ky n'aa rod hã tahe'ood wät do paa kaja däk hyb n'aa. Hahy̆y̆ da paa m' ta ky n'aa rod kyyh:

⁵“Hahy̆y̆ da d' mamaher'ood Sijôn† buuj: Bë hegää! Bë wahë n'aa ti awät da. Kaja hē da ta h'yyb tamahũũm sahõnh hã.

Jumeto t'aah jó d' tabana, näng da a kyyh.”‡

Ti né hē P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod hã, Jerusarēnh buuj hã tamaher'oot do pan'aa.

†21:5 Jerusarēnh panang ti *Sijôn* . Isaraéw buuj na-ääj hē kã ramaneëëj kãn *Sijôn* .

‡21:5 Sakarija 9.9

⁶Ti m' pawóp hadoo do ta ma matëg rabahôm kân. Jesus mejûû doo da né hë m' rabad'oo. ⁷Ti m' ramanaa mã jumeto yÿnh, ta t'aah daheeh Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hã padëëk do paa radatoonh jumeto sa jó. Ti m' Jesus bas'ëëg so kân jumeto t'aah jó hatsë jó. ⁸Hajök ta tii bã. Ti m' hajök do sa hatsë sa hã padëëk do paa rat'ëëg hõm ta tyw n'aa me tamahõm doo me, raweh'ëëh hyb n'aa. Ta wób mã ragekyyt mã bag'aad, rat'ëëg hõm mã ta tyw n'aa me. ⁹Ti m' sahõnh hë pooj jé hah'ûûm doo, duu hënh han'aa do na-ääj mã tak'ëp mã sa kyyh:

—Ôm ää j'aa etsë, Dawi panaa!

Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana dool[§]

Hÿ pong jé hawät do hã ää j'aa etsë! —näk mã sa kyyh.

¹⁰Ti m' Jerusarënh bã Jesus bajëë suun bã kä, tak'ëp mã sahõnh hë panang buuj ratsebee kân, sa wób reaanh mãh:

—Jaa ti hÿÿ? —näk mãh.

¹¹Ti m' hajök doo, Jesus sii kaj'aa do raky gadoo:

—Jesus ti hÿÿh, P'op Hagä Do ky n'aa rod Nasaréh panang bã naa, Garirej häj n'aa bã naa —näk mãh.

**P'op Hagä Do tób wahoo
gó hes'ëëm do Jesus hebëë
bong do panyyg n'aa hahÿÿh**

¹²Ti m' Jesus bajëë suun mã P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' tabahabëë bong hes'ëëm doo, hets'ëë do na-ääj mãh. Ti m' tabaûûj bëëh dajëër rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëëm do tyng n'aa na-ääj mã taûûj bëëh. ¹³Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp yÿ ji maneëënh da P'op Hagä

Do hã ji ky n'aa etsëë do tób n'aa”^{**} —näng mãh. —Hÿÿ kä baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bã! —näng mã Jesus sa hã.

¹⁴Ti m' ty temah doo, nabong do na-ääj hë ramanaa ta wë, P'op Hagä Do tób n'aa hënh. Ti m' sa nahëë Jesus basog hõm. ¹⁵Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë rakawajään mãh, baad hadoo do Jesus moo wät do rabahapäh bã. Rawén kawajään na-ääj hë karepé sa kyyh P'op Hagä Do tób n'aa kahadë doo gó hab'ëëh do ramaa napäh bã. Hahÿÿ d' mã karepé sa kyyh:

—Ôm ää j'aa etsë, Dawi panaa! —näk mãh, hajöo nuu me rageëënh.

¹⁶Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hë moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë rahajëm mã Jesus, karepé sa kyyh hyb n'aa. Hahÿÿ d' mã sa kyyh:

—Dooh mamaa napëë bã karepé a hã raj'aa etsë doo? —näk mãh.

—ÿÿ. ÿ maa napäh —näng mã Jesus. —Dooh g'eeh bë ner'ood nä bã hahÿ P'op Hagä Do kyyh hahÿ ky n'aa hã? Hahÿÿ d' paa ta kyyh: “Karepé, karepé taah its na-ääj hë òm raj'aa etsë man'oo bã”^{††} —näng mã Jesus kyyh P'op Hagä Do hã Dawi her'oot do paah.

¹⁷Ti m' Jesus bahõm sa mahänh. Taberéd däk mã Jerusarënh. Panang Betanija häd näng doo hënh tabahõm. Tÿÿ hënh mã tabayÿh.

**Joom Jesus ky n'aa was'ee
häng do panyyg n'aa hahÿÿh**

¹⁸Ti m' jati pé báp paa Jerusarënh hënh tamatëëh bã, asa däk mãh. ¹⁹Ti m'

[§]21:8 Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë ragado bã.

[§]21:9 Saaw-Mo 118.26

^{**}21:13 Isajas 56.7

^{††}21:16 Saaw-Mo 8.2

ta tyw n'aa nabyy me tahapäh mä joom wiigo häd näng doo. Taheg'ääs mä teag bä. Dooh m' ta hä ta ag. Ta g'aad had'yyt hē m'. Ti m' joom hä taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bä! —näng mäh.

Ti m' nanyw hē joom tsawyy häng.

²⁰ Ti m' nanyw hē tatsawyy häng do ta ma matëg rabahapäh bä, raky hadoo:

—Nyy da nanyw hē joom wén tsawyy häng? —näk mä sa kyyh.

²¹ Ti m' Jesus ky gadoo mäh:

—Baad bē h'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do bē ky nasëew bä, bē na-ääj hē bē hajaa bē moo boo bä hahy joom hä y moo wäd wät doo. Ti bahänh bē hajaa bē moo boo bä. Hahy da bē hajaa tii bä bē mejō bä hahy waëë hä: “Ahöm, ahob tame”, bē d' taky daheeh tii bä. Né hup y né hē ta ti y her'oot doo. ²² Baad bē ky dahé bä, bē ky nasëew bä, bē gadoo né da P'op Hagä Do hä bē ky n'aa etsëe doo —näng mä Jesus kyyh.

Jesus hä reanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahyŷh

²³ Ti m' Jesus bajëë suun kahadë doo gó, P'op Hagä Do tób n'aa basooch bä. Ti m' tama metëëk bä kä, rakajaa mä ta wë P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooch do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hē. Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahy mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?†† —näk mä sa kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Y eanh bē hä ënh. Bē her'ood bä, tii bä y baher'oot bē hä jaa ky gabuuj hahy y moo wät doo, hahy y bad'oo doo —näng mäh. ²⁵ —Jaa ky gabuuj Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hy pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hē paah? —näng mäh.

Tii bä m' sa m'aa hēnh mä raky n'aa hajëew bong. Hahyŷ d' mä sa kyyh:

—Hy pong jé hawät do kyy gó ër noo bä, teanh da ër hä tii bä: “Hëd n'aa paa ti bē ky nadaheeh ënh?”, näng da. ²⁶ Ajyy kyy gó ër noo bä, hajök do kawaj'ään da tii bä ër wë, hajök do hä m' P'op Hagä Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowāw —näk mä sa kyyh sa m'aa hēnh raky n'aa hajëm bä.

²⁷ Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hä:

—Dooh ää hapëë bä —ken'ooch mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Y na-ääj né hē dooh y her'ood bä ky gabuuj näng do hä yŷ, tii da y bad'oo doo —näng mä ta kyyh sa hä.

Aj'yy pawóp hē taah näng do panyyg n'aa hahyŷh

²⁸ Ti m' Jesus eanh sa hä:

—Nyy d' bē hä hahy panyyg? —näng mäh. —Ti awät aj'yy pawóp hē taah näng doo. Ta see pé noo gó wah'ëeh hadoo do hä tamejüü sa joom uwa häd näng do mahang tamoo wät hyb n'aa ta ti noo gó. ²⁹ Ti wah'ëeh hadoo do ky hadoo: “Dooh. Dooh y ahöm bä”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh, nanyw hē ta h'yyb tabah'yŷt, ti tabahöm tamoo wät hyb n'aa. ³⁰ Tii bä ta gad'oo hadoo do wë sa yb bahöm. Tamejüü sa joom mahang tamoo wät hyb n'aa. Ti ta gad'oo hadoo do ky hadoo: “Ej. Y né ahöm”, näng. Tii d' né paawä ta kyyh, dooh tahöm bä.

³¹ Ti m' Jesus beanh:

—Ny hadoo do ky daheeh ta yb karën doo? —näng mäh.

Ti m' raky gadoo:

—Pooj jé tamejüü doo —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Roma buuj hä kahepak do ga-hed'aak doo, yŷ hajök do sii hahyŷh do na-ääj hē, bē pooj jé da rabajëë pëë da

††**21:23** Hes'ëëm do Jesus hebëë bong do hyb n'aa, hajök do tama metëëk do hyb n'aa na-ääj hē rawén eanh. Jesus hä he'anh do sa kyy gó ta tii bä hes'ëëm do rabehes'ëëm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bä Jesus bad'oo doo.

P'op Hagä Do bag'aäs doo hēnh. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo. ³²Ta tii d' ŷ wén edoo ta tii hā, Jowāw kajaa bā, nyy da baad ji bahado dāk P'op Hagä Do matym gó bē tametēēh hyb n'aa, dooh bē ky dahé bā ta hā. Roma buuj hā kahepak do gahed'aak doo, ŷŷ hajōk do sii haŷŷh do na-āāj hē, ti ti ky dah'eeh. Bē hapēē né paawā nyy da ti raky daheeh, dooh bē h'yy kawareem bā bē ky daheeh hyb n'aa paawā Jowāw metēēk doo —nāng mā Jesus kyyh P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahē n'aa sa hā, Judah buuj sa wahē n'aa sa hā na-āāj hē.

**Joom nāng do kaser n'aa
panyyg gó Jesus beh'ūūm do
panyyg n'aa hahŷŷh**

³³Ti m' Jesus ky hadoo sa hā: ¶

—Bē maa newē hahŷ panyyg seeh — nāng mäh. —Hŷ hadoo aj'yy bejoom hōm uwa hād nāng do ta joom. Tahedēē hōm. Ti tagagoos uwa bēēh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wād sooh p'op nu dāk do joom hagā n'aa tyng. Tii b' tabahaēēj dāk ta joom banāng do ta kaser n'aa sa hā. Ti ta danāh bahōm dawēē. ³⁴P'eets hē joom ag wah'ēē dāk bā kā, ta danāh mejūū ta sii moo heb'ook do wób ta kaser n'aa sa wē, tagadoo hyb n'aa paawā ta joom ag. ³⁵Ti rakajaa bā kā, ta danāh mejūū do ta kaser n'aa rameso padēēk. Ta mejūū do see rahewyh wāt, ta see radaj'ēēp, ta see radaj'ēēp pā me ramakut do haj'aa. ³⁶Tii bā ta karom wób joom danāh mejūū, pooj jé tamejūū do hawób bahānh. Ti hadoo né hē, tii d' né rabad'oo tii d' ēnh sa hā. Rarahejāā né

tii d' ēnh. ³⁷Tii bā, tagadēēg ub tamejūū ta t'aah. “Tah ŷ raweh'ēēh da”, nāng mā ta h'yyb gó.

³⁸—Tii bā ta t'aah ta kaser n'aa raba-hapāh bā, raky hadoo: “Ta danāh t'aah hahŷŷh. Tii d' ta danā dāg ta yb jawén buuj dāg”, nāk mäh. “Ti bā, ēr dajēēb! Ēr ado hōm ta ma pan'aa paah”, nāk mā sa kyyh. ³⁹Tii d' né kā, ramejō hōm joom bahānh, ti ranaboh jad kán —nāng mā Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ūūm sa hā.

⁴⁰Ti m' teanh sa hā:

—Nyy da joom danāh bad'oo sa hā takajaa bā? —nāng mäh.

⁴¹Ti m' raky gadoo:

—Tadej'ēēp da ta kaser n'aa ky nes'aa doo. Dooh d' tat'yyd mehīn bā sa hā. Tii bā, ta kaser n'aa wób hā tabahaēēnh da ta joom, joom wah'ēē dāk bā kā ta ag wób ta hā hanoo do sa hā —nāk mäh.

⁴²Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Dooh noo gó g'eeh bē ner'ood bā hahŷ P'op Hagä Do kyy kerih doo? “Pā tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hŷŷ kā pā ta ba n'aa, mesoo n'aa dāg.” ^{§§}Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'āāts hē ēr hā tii”, * nāng kerih doo —nāng mäh. ⁴³—Ti hyb n'aa —nāng mā Jesus —bē ŷ maher'oot hahŷŷh: P'op Hagä Do bag'aās do kado hōm da bē mahānh. Kan'oo dāk da ta wób sa hā, ta ag hadoo hanoo do sa hā. [†]
⁴⁴Sahōnh hē hahŷ pā hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pā tadēē bā, sahōnh hē ji gawatsik —nāng mā Jesus.

⁴⁵Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Pariséw na-

¶^{21:33} Ta wē kamaj'īi do sa hā ti tabaher'oot.

§§^{21:42} Ta ky n'aa hē né hē Jesus her'oot. Jesus né ti pā hadoo doo. Judah buuj sa wahē n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do na-āāj, dooh rakarēn bā Jesus, tób tahem'aa do ty n'aa ges'yyk do hadoo nanāng pā. Raty n'aa gesyyg né paawā, tak'ēp hyb n'aa jawyk dāk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bā.

*^{21:42} Saaw-Mo 118.22-23

†^{21:43} P'op Hagä Do mejūū do ramoo boo had'yyt hē tahanāng pé m' ti ta ag hadoo rabanoo.

āāj hē ramaa napäh bā panyyg gó Jesus metëek doo, rah'yy genäh mä Jesus pes'āap mä panyyg ky n'aa gó sa hā. ⁴⁶Ratw n'aa esoos mä ramaso dāk hyb n'aa m' Jesus. Ti hadoo né hē, e'ŷŷm mä hajök do Jesus maa new'ëë do sa hā. Rawén e'ŷŷm, P'op Hagä Do ky n'aa rod ti Jesus hajök do sa hā.

Hŷ pong jé jām haeh do hadoo panyyg n'aa hahŷŷh

22 Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus maher'oot mä sa hā. Hahŷŷ d' mä ta kyyh:

²—Hahŷ panyyg ky n'aa hadoo hŷ pong jé hawät do bag'āas do ky n'aa — näng mäh. —Ti awät hëej bagä n'aa ta t'aah katëë do waa n'aa, ta tä n'aa tamoo wät doo. ³Sahönh hē ta waa n'aa ta tä n'aa tabahajaa bā, tamejūū ta karom wób rabahôm hyb n'aa pooj jé tatsyyd bong do rabats'yyt hyb n'aa. Ratsyyd né paawä, dooh rakarên bā rana bā.

⁴—Tii bā ta karom pooj jé tamejūū do hawób bahānh tamejō kân. Hahŷŷ d' ta kyyh sa hā: “Bē maher'ood ŷ atsyyd bong do sa hā, kaja toonh ta tä n'aa, ta waa n'aa. Bē maher'ood, masāh ŷ booj yb ajyy, booj yb tak'ëp hesynh do na-āāj hē ŷ naboh jat jām tä n'aa. Sahönh hē takaja dāk. Bē maher'ood ŷ ats'yyt do sa hā, tah ŷ katëë do jām n'aa hēnh rabana hyb n'aa”, näng hāj n'aa bagä n'aa.

⁵—Tii bā, rapanäg né paawä, dooh rah'yy kap'eed bā. Kats'yyt do paa ah'ūūm ta s'ee hēnh. Ta joom banäng hēnh ta see bahôm, tamoo wät doo hēnh ta see bahôm. ⁶Kats'yyt do wób rameso padëek hāj n'aa bagä n'aa karom, rarehejāā, ti radejëeb kân. ⁷Tii bā, tak'ëp hëej bagä n'aa kawaj'āān kân ta ti taky n'aa napäh bā. Tii b' tamejūū ta warahén

sa wē. Ti ragawats'iik ta ti ji da hadoo do dahej'ëep doo. Ti ragatang sa panang paah.

⁸—Ti taky hado kân ta karom wób sa hā: “Kaja däg né paawä tah ŷ katëë do tä n'aa ta waa n'aa, pooj jé ŷ atsyyd wät doo, dooh ŷ gado wäd bā jām hēnh. Ta ti hedoo do dooh né hē ji atsyyd bā. ⁹Hŷŷ kâ, bē ahôm panang tyw n'aa kajatsëk doo hēnh hajök do rabab'ëeh hēnh. Bē atsyyd nā sahönh hē bē aw'yyt doo”, näng hëej bagä n'aa. ¹⁰Tii bā ta karom rabahôm kân panang tyw n'aa me, ti rabats'yyt sahönh hē ta tii bā raw'yyt doo. Baad habok do rats'yyt, baad nabok do na-āāj hē. Tii bā kâ, gabad'ëë dāk jām tób n'aa.

¹¹—Tii bā kâ, hëej bagä n'aa, jām noo gana do bajëë suun, rats'yyt do tabedëng hyb n'aa. Tii bā tabahapäh aj'yy jām katëë do saroor n'aa nadadäk doo. ¹²Ti taky hadoo ta hā: “Najis ŷŷ”, näng, “dooh paawä ta tii da majëë suun bā manadadäk do hyb n'aa jām saroor n'aa”, näng. Bag hēnh aj'yy maa new'ëp. Dooh ta kyy péh. ¹³Tii bā ta karom hā hëej bagä n'aa ky hadoo: “Bē moo maw'yyd däg, bē tsyym maw'yyd däg hahŷ aj'yy. Bē dawäts nā gadagyp doo hēnh. A'oot da tii bā. Sa tég kamegëej dāk da tii bā tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa”, näng hëej bagä n'aa kyyh.

¹⁴Ti m' Jesus ky hado kân:

—Hajōō né paawä P'op Hagä Do ats'yyt doo, pawóp its ta wób tasëew hōm doo[‡] —näng mä Jesus kyyh.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁵Ti m' Parisëw rakata padëek raky n'aa her'oot hyb n'aa nyy da rabad'oo Jesus rano n'aa masoo taher'oot do hyb

[‡]22:14 Panyyg metëeh doo da né da, hŷ pong jé hawät do bag'āas doo bā. Judah buuj né hē ti pooj jé P'op Hagä Do ats'yyt do ta karapee rabahadoo hyb n'aa. Hajök sa wób dooh rakarên bā ragado bā Jesus. Judah buuj mahang pawóp its gadoo Jesus. Judah buuj nadoo do mahang, hajök gad'oo.

n'aa. ¹⁶ Ti m' ramejũũ mã Jesus wě sa ma matěg, Judah buuj sa wahě n'aa Eróts häd näng do karapee sii hě, ky ken'yym doo gó rake'aanh hyb n'aa. Hahỹ d' mã sa kyyh Jesus hā:

—Ma matěg! —näk mäh. —Ää hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooh daap mamenä bä. Ehüb né hě P'op Hagä Do karēn do hā mama metěek doo —näk mäh. —Dooh mahyb n'aa p'eed bä ky n'aa et-sěeh do hā, hyb n'aa jawyk do hā mama metěek bä. Dooh maky n'aa ehỹd bä sa hyb n'aa ma metěek doo. ¹⁷ Ti hyb n'aa, —näk mäh —ää mamaher'ood nyy da a hā. Taw'ääts hě a hā ji epaag bä Roma buuj sa wahě hā rahepak doo, Sesa hā? Nyy d' a hā? Ji ep'aak g'eeh ta tii?[¶] —näk mã sa kyyh.

¹⁸ Jesus hapäh mã sa h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo sa hā:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bēeh! Hěd n'aa tii da bē ke'aanh, kēh ŷ hyb n'aa ŷ bē no n'aa maso paawä? —näng mäh. ¹⁹ —Bē metäh hā ŷ moweed ji mahepak doo —näng mäh.

Ti m' raban'oo dāk ta hā moweed de-naari häd näng doo. ²⁰ Ti m' tabeaanh sa hā:

—Jaa heen n'aa hahỹh? Jaa häd hahỹ kerih do ta hā? —näng mäh.

²¹ Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hado kän sa hā:

—Bē an'oo Sesa hā ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bē an'oo P'op Hagä Do hā ta no n'aa hě —näng mäh.

²² Ti m' rahyb n'aa meuunh mã Jesus her'oot do ramaa napäh bä m'. Ti m' rabahõm kän mã ta mahānh.

Sadusėw Jesus hā rake'aanh do panyyg n'aa hahỹh

²³ Ti m', ti noo gó né hě rakajaa Jesus wě Sadusėw häd enäh doo, ta hā rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hā m' dooh m' ji ganä wäd bä ji dajěb bä. ²⁴ Hahỹ d' mã sa kyyh:

—Ma matěg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees mejũũ ěr hā, aj'yy dajěb bä, ta ŷym teréd wäd bä tanetaa nā bä, tii bä m' ta hỹj mã gat'ěe dāk tii, ta hỹj makũ panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. ²⁵ —Panyyg gó õm ää maher'oot —näk mäh. —Hỹ hadoo aj'yy 6 ta hỹj ää mahang habok do paah. Tagat'ěe dāk mã ta ŷym. Dooh m' teta nā bä, aj'yy dajěp. Ti hyb n'aa ta hỹj seeh, ta jawén nāh, gat'ěe dāk mã ta hỹj makũ ŷym paah. ²⁶ Ti na-ääj mã dajěp né tii d' ěnh. Dooh m' reta nā bä tadajěp. Ti hadoo né m' ta wób ěnh. Sahõnh hě m' raget'ěe bok ta ti ŷynh. Sahõnh hě m' dooh reta nā bä radejěp. Tagaděeg ub ta gad'oo hadoo do kat'ěe dāk ta hā. Ti na-ääj hě dajěp. ²⁷ Tii kã m' ŷynh dajěb kän —näk mã Sadusėw.

²⁸ Ti m' rabeaaj kän Jesus hā:

—Ji genyyh bä kã ěnh, dejěp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ŷym kã ta ti ŷynh ti noo gó kã? Sahõnh hě paa ta ti ta pat'uuk —näk mã sa kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Dooh bē h'yy genä bä baad hadoo do hā, P'op Hagä Do kyy kerih do bē nahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bē nahapäh do hyb n'aa na-ääj hě —näng mäh. ³⁰ —Dejěp do ragenyyh bä kã, dooh ji kat'ěe wäd bä. Ääs hỹ pong jé habong do kanetěe do hadoo da ji tii bä kã —näng mäh. ³¹ —Dejěp do genyyh

[¶]22:17 Tii da rawén eanh, rakarēn paawä Jesus her'oot do hā rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hā. “Dooh ji epaag bä Sesa hā” taky hado bä paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hā. “Ji ep'aak né hě” Jesus ky hado bä paawä, hajók do maa new'ěe doo, dooh ragenaag bä ta tii. Tii b' rakawaj'ään paawä ta wě. Hejoonh né hě ta hā reaanh doo.

doo kä, dooh bë ner'ood bä hahÿ bë hä P'op Hagä Do her'oot doo?^{§ 32} “Abaraām hagä ÿÿh, Isak hagä ÿÿh, Jakóh hagä ÿÿh.” Dooh, “Abaraām makû hagä, Isak makû hagä, Jakóh makû hagä”,^{**} tanoo bä. Dejêp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedêp do sa hagä n'aa tii —näng mä Jesus kyyh.

³³ Ti m' hajök do ramaa napäh bä ta ti taher'oot doo, rahyb n'aa meuunh mä tama metëek do hä.

Tak'êp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁴ Ti m', Pariséw raky n'aa napäh bä, dooh m' Saduséw sa kyy wät pé sa hä Jesus her'oot do hyb n'aa, séd hä m' rakata padëek nyy d' rabad'oo rahyb n'aa newëë hyb n'aa. ³⁵ Ti m' sa seeh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do metyy mä Jesus teanh doo me. Hahÿÿ d' mä teanh doo:

³⁶ —Ma matëg —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mahang, ny hadoo do tak'êp ji hyb n'aa jaw'yyk? —näng mäh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—“Taw'ääts hë tak'êp bë kamahän Tak'êp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ääts hë tak'êp bë h'yyb padäg ta hä. Taw'ääts hë bë h'yyb tym gó naa né hë bë kamahän ta hä.”^{†† 38} Ti né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tak'êp ji hyb n'aa jaw'yyk doo. Ti né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, tak'êp ky n'aa jawyk do ta wób bahänh. ³⁹ Hahÿ ta ky n'aa jaw'yyk do seeh, ta ti hadoo né hë: “Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo

da”^{‡‡} —näng mäh. ⁴⁰ —Ji kamahän do hä tabana né hë sahönh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paa na-ääj né hë —näng mä Jesus.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Séd hä m' Pariséw rakataa nä bä, Jesus eanh sa hä:

⁴² —Nyy da bë hä Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Jaa t'aah bë hä? —näng mäh.

—Dawi t'aah, Dawi panaa —näk mäh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Tii d' tado bä, h'ëed hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee hejój gó Dawi ber'oot noo gó, ta wahë n'aa tamaneëenh ti Kristo? Ti ÿ wén eanh, hahÿÿ d' paa Dawi kyyh:

⁴⁴ “Wahë ÿ n'aa hä Tak'êp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo:

‘Aso hup ÿÿ hënh,
si ÿ mabag'ääs hyb n'aa
a majiï ÿ nes'ëem bä kä.”^{¶¶}

⁴⁵ Hÿÿ kä, “Wahë ÿ n'aa” Dawi maneëej bä ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo? —näng mä Jesus.

⁴⁶ Dooh m' sa kyy péh. Dooh m' reaaj boo bä kä ti bahänh kä. H'yyb e'ÿÿm mä reaaj bä kä.

J'ooj madäk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahÿÿh

23 Ti m' hajök do sa hä, ta ma matëg hä na-ääj hë Jesus ky hadoo:

² —Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Pariséw na-ääj né hë rama metëek ky n'aa jawyk do ky n'aa ji hä. Ji ramaher'oot ta ky n'aa. ³ Ti hyb

§22:31 Mosees hä né paawä P'op Hagä Do maher'oot do paa ta tii, sa hä na-ääj hë taher'oot ta kyy kerih do raner'oot bä, ti hyb n'aa bë hä P'op Hagä Do her'oot doo, Jesus wén näng.

**22:32 Esodo 3.6

††22:37 Dew-Teronom 6.5

‡‡22:39 Rewitikos 19.18

¶¶22:44 Saaw-Mo 110.1

n'aa, taw'ääts hē bē ky daheeh sahōnh hē bē hā ramejūū doo. Ramejūū do bē ky dahé né paawä, rabad'oo doo da bē adoo manäh. Ta ti ŷ wén her'oot, dooh rama metēēk doo da rabooh, ta see da rababok. Dooh né raky dahé bā ta wób hā ramejūū doo. ⁴Tak'ēp ramejō né paawä ji hā, P'op Hagä Do ji h'yyb en'yym hyb n'aa sa hā, tabad'op pé hē ji ramasa ramejūū do ji bahajaa hyb n'aa.

⁵—Ta wób raj'aa etsē hyb n'aa sa hā ti sahōnh hē rabahed'oo doo. Gaeh ran'oo bā P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood^{§§} ji mabooh hā, ji moo hā ji ahūū dāk doo, ta wób rabahapäh hyb n'aa. Dawēēt ran'oo bā ta tyd sa saroor noo hā ragasyyp doo.* Rakametēēh do hyb n'aa tii da rawén d'oo. ⁶Ratsebé do tā n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsēēh do rabahetōnh bā ratooj bā. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bā ragen'aak ratooj bā hyb n'aa jewyk do rabahetōnh bā. ⁷Rakarēn ji bedēng hajōk do mahang rabahesām bā. Rakarēn ji maneēēnh “āā ma matēg”.

⁸—Bēēh, bē an'oo manä bē ramaneēēnh sa “ma matēg”. Ta tii d' ŷ wén her'oot, jāām né hē sēt ub bē Wahē N'aa. Bē tii, bē h'yyj had'yyt hē. ⁹“Ee” bē maneēēj manä ta wób.† Jāām hē sēt ub bē yb. H'yy pong jé tabawät tii. ¹⁰Bē an'oo manä sa h'yyb mahōm n'aa bē tii d' ramaneēēj bā. Ta tii d' ŷ wén her'oot, sēt hē bē h'yyb mahōm n'aa do hyb n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. ¹¹Bē mahang karēn pé ta wób sa

mahānh ky n'aa etsēēh péh, taw'ääts hē sa karom hadoo da tii. ¹²Tii d' tawén d'oo, jé kaweh'ēēh doo, kadad'uu dāk da P'op Hagä Do an'oo bā. Jé ta daaj hē kadaduu doo, kawehēē dāk da tii, P'op Hagä Do an'oo bā.

¹³Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do hā, Pariséw hā na-āāj hē Jesus ky hadoo:

—Baad nado bē hā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hā Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēēh! —näng mäh. —Bē gatsē h'yy pong jé hawät do bag'ääs doo, ta bag'ääs do karapee ta wób ranadoo hyb n'aa. Bēēh, dooh bē karēn bā tabag'ääs do karapee bē do bā. Jé karēn do hā bē gatsē sa mahānh. [¹⁴Baad nado bē hā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hā Pariséw. J'ooj madāk do bē h'yyb. Patug tema bong do sa wē hanäng do bē esok. Ti bāp peej hadoo doo me bē ky n'aa etsēē, bē hā ta wób raj'aa etsē hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta bahānh tak'ēp P'op Hagä Do rajāā da bēēh.]

¹⁵—Baad nado bē hā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hā Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēēh! —näng mäh. —Dawēē, jé pad'yyt hē bē ahōm, sēt ub né paawä Judah buuj nadoo do bē h'yyb wareem do hyb n'aa, bē ma metēēk do tagadoo hyb n'aa. Tii bā, bē karapee tabahado dāk bā kă, tak'ēp nes'aa däg, bē nesaa do bahānh däg bē an'oo bā. Bē ne-

§§23:5 Ta byy me Judah buuj ramoo bok paa ta hood t'aah sa mabooh hā, sa moo s'yy hā na-āāj hē ramawyyt doo. Ta ti ta hood gó rabenām P'op Hagä Do kyy kerih do bód. Tii d' rawén d'oo, raky n'aa ets'ēē bā, ramanabaan hyb n'aa P'op Hagä Do mejūū doo. Gaeh Pariséw rawén moo bok P'op Hagä Do kyy kerih do bód hood, sa daaj hē rakametēēh hyb n'aa.

*23:5 Sa saroor noo bā Judah buuj ragesyyp ta tyd jabaruut doo. Tii da né paa P'op Hagä Do mejūū rabad'oo, ta ky n'aa jaw'yyk do ramanabaan hyb n'aa.

†23:9 Ta see pé noo gó ta wób ramaneēēnh sa see “ee”, sa yb nadoo do hā. Tii d' rawén maneēēnh raweh'ēēh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus wén her'oot ta tii. Jāām hē sēt ub ji yb, P'op Hagä Doo, tak'ēp ji weh'ēēh doo.

muun tabanesaa hēnh tabahōm bē an'oo bā.[‡]

¹⁶—Baad nado bē hā, sa h'yyb mahōm n'aa ty temah do hadoo! Hahȳy da bē ky hetēg: “P'op Hagä Do tób n'aa hā ta see ky dēē bā, te hub né hē taky dāng do tametēēh hyb n'aa, dooh ji gado bā ti ta tii. K'āats tēg gabarēēh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hā hanāng do hā ji ky dēē bā kă, tii bā dooh tahaja bā ji ky kahȳyd bā. Ji moo wāt né hē ji ky dāng doo”, nāk bē kyyh. ¹⁷H'yy gatamah doo, ty temah do hadoo na-āāj hē bēēh! P'op Hagä Do tób n'aa tak'ēp ji hyb n'aa jaw'y'yk k'āats tēg gabarēēh do ta gó hanāng do bahānh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do tób n'aa né hē tii, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew dāk hanoo do hyb n'aa k'āats tēg gabarēēh doo. ¹⁸Hahȳy d' bē kyyh seeh: “P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng hā ta see ky dēē bā, te hub né hē taky dāng do tametēēh hyb n'aa, dooh ji gado bā ta tii. P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng jó kan'oo dāk do hā ji ky dēē bā kă, tii b' dooh tahaja bā ji ky kahȳyd bā ji ky dāng doo. Ji moo wāt né hē ji ky dāng doo”, nāk bē kyyh. ¹⁹H'yy ganehot do né hē bēēh! P'op Hagä Do ji ma ejuu do tyng tak'ēp ji hyb n'aa jaw'y'yk ta jó kanoo do bahānh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do hā ji ma ejuu do tyng hyb n'aa tsyt hē P'op Hagä Do wē takasēew dāk ta jó kan'oo dāk doo. ²⁰P'op Hagä Do hā ji ma ejuu do tyng hā ky dāng doo, sahōnh hē ta jó kan'oo dāk do hā na-āāj hē taky dāng. ²¹P'op Hagä Do tób n'aa hā ky dāng doo, ta gó hanāng do hā, P'op

Hagä Do hā na-āāj hē taky dāng né hē tii.

²²Hȳ pong jé hā ky dāng doo, P'op Hagä Do bag'āas do tyng hā taky dāng tii. P'op Hagä Do hā, tabag'āas do tyng jó hasooh do hā na-āāj hē taky dāng né hē tii.

²³—Baad nado bē hā Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hā Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēēh! —nāng mäh. —Bē waa ty gamabuuj men-ta, anis, komino hād enāh do uuh sii hē né paawā bē banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawā bē ky dahé bā tak'ēp ky n'aa jaw'y'yk do P'op Hagä Do mejüü doo. Dooh baad hadoo do bē moo boo bā bē da hadoo do hā. Dooh bē t'yyd mehiin bā bē da hadoo doo. Dooh baad had'yyt hē bē h'yy kae bā P'op Hagä Do hā, ȳ hanāng pé tii. Taw'āats hē né paawā P'op Hagä Do hā bē banoo bē wē hanāng do uuh, taw'āats hē dooh bē mabaan bā tak'ēp ky n'aa jaw'y'yk do tamejüü doo. ²⁴Sa h'yyb mahōm n'aa ty temah do hadoo bēēh! Bē asōō né paawā bē eēek doo, ta babo n'aats bē karēēb jēē mahānh, nepāh bē hā bē karēēb jēng kameer[¶] —nāng mäh.

²⁵—Baad nado bē hā Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ma mehetēk doo. Baad nado bē hā Pariséw. J'ooj madāk do ky ken'yym do bēēh! —nāng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bēēh. Baad bē babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madāk doo me tii. T'ōp, bē h'yyb gó, tak'ēp bē karēn do jawén bē babok. Ta wób sa ma hā bē h'yyb pad'ēek. ²⁶H'yy ganehot do bē Pariséw. Taw'āats hē paawā pooj jé ta gó

[‡]23:15 Banesa hēnh sa karapee rabahōm ran'oo bā, dooh P'op Hagä Do karēn do tado bā do hyb n'aa sa hā rama metēek doo. Sa daaj hē rahyb n'aa jaw'y'yk do ti rama metēek do sa hā.

[¶]23:24 Pariséw rasōng paa sa waa reēek doo. Tii d' rawén d'oo, dooh rakarēn bā rakarēeb jēē bā ta babo n'aats ji nawēh doo, “Bē awēē manāh” P'op Hagä Do mejüü do hyb n'aa. Ti sii hē ramatakā né paawā, dooh tagah'ood bā sa hā ramabaan tak'ēp ky n'aa jaw'y'yk do P'op Hagä Do mejüü doo. Ti hyb n'aa bē karēēb jēng kameer Jesus wén nāng. Kanahēn d'os do hā rahyb n'aa matakēē. Tak'ēp P'op Hagä Do karēn do hā dooh rahyb n'aa matakā bā.

bë benäm baad ub bë kanek. Tii bä kä, sahõnh hë baad däg^s —näng mäh.

²⁷—Baad nado bë hä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hä Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yyim do bëëh! —näng mäh. —Kamag hood hawak doo me rahewyk do hadoo bëëh. J'ooj hë tabanäm. T'öp, ta gó, séd dó dajëp do k'yy. Séd dó hasaats jëng doo. ²⁸Ti hadoo bëëh. J'ooj hë, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do bëëh, ji ed'oo. Bë h'yyb gó, j'ooj madäk do had'yyt hë bëëh. Heh'äat nado bë h'yyb. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bëëh —näng mäh.

²⁹—Baad nado bë hä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Baad nado bë hä Parisëw. J'ooj madäk do ky ken'yyim do bëëh! —näng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do sa kamag n'aa hood pä s'ëëb bë tema. Ta hetsó n'aa bë moo bok baad habok do makū sa kamag n'aa paa bakëë bä. ³⁰Hahÿÿ da bë kyyh, ta tii d' bë wén d'oo: “Ää wahë makū rababong noo gó ää aboo bä paawä, dooh paawä ää masaa bä ää wahë makū sa hä P'op Hagä Do ky n'aa rod dej'ëep doo”, näk bë kyyh. ³¹Ta ti bë her'oot do hä bë hä hë bë ky n'aa katepaa. P'op Hagä Do ky n'aa rod dahej'ëep do sa panaa bëëh, bë nooh. Bë daaj hë bë kaher'oot ta ti ky n'aa hä. ³²Ti b' hää éh. Bë hajaa nesaa doo, bë wahë makū du doo do paah!^{**} —näng mäh.

³³—Aw'yy hadoo bëëh! Aw'yy taah né hë bëëh! Nyy da bë ed'oo bë ked'ëep tabanesaa doo hënh bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahānh? ³⁴Taw'ääts hë bë maa newë hahÿÿh: ÿ mejüü da bë ma-

hang P'op Hagä Do ky n'aa rod. ÿ mejüü da ajyy tak'ëp hajaa doo. ÿ mejüü da P'op Hagä Do kyyh ma mehetëk doo. Sa wób bë dej'ëep da, sa wób bë epëëm da b'aa kajatsëk do hä. ÿ mejüü do wób bë hewyyh da tób P'op Hagä Do panyyg bë yd naherot do yt hä. Sa wób bë no n'aa masoo da badäk hahÿ haw'ääts hë. ³⁵Ti hyb n'aa bë hä kä P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë baad habok do badäk hahÿÿ hä radej'ëep do paa sām baj. Abëw ran-abooh noo gó du däk do né hë tii. Tii kä tagadëëg ub Sakarija, Berekija t'aah, radaj'ëep doo kä. Ti bë daj'ëep paa m' ji ma ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. ³⁶Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Bë hä kä, da hë habong do sa hä, P'op Hagä Do anoo da sahõnh hë radej'ëep do sām baj nesaa doo —näng mäh.

³⁷ Ti m' taky hado kän:

—Jerusarënh, Jerusarënh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pä me ramahek'uut bë wë P'op Hagä Do mejüü doo, radejëp hyb n'aa. Hajöo nuu me ÿ karën paawä ÿ bataa a babuuj nesaa do mahānh ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hä, karaak ta taah ÿÿn ta këg yt hä tata bëëh do mo n'aa me. Tii da ÿ badoo paawä sa hä, dooh tii d' rakarën bä.

³⁸—Bë hegäa da Jerusarënh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm bë panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bë panang. ³⁹Hahÿ hyb n'aa ÿ wén her'oot ta tii: Dooh da ÿ bë hapëë wäd bä kä. Jääm né da p'aa hënh ÿ bë bahapäh da bë h'yy kawareem bä, hahÿÿ da bë her'ood bä: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”^{††}

^s23:26 Kanek ky n'aa me Jesus ma metëëk sa h'yyb ky n'aa. Taw'ääts hë pooj jé ji benäm t'öp ji h'yyb, tii bä sahõnh hë ji hä, ji moo wät doo, ji her'oot doo, baad däg na-ääj hë. Ti né hë tahanäng pé né ti kanek ky n'aa me teh'üüm doo.

^{**}23:32 Jesus h'yyb hapäh rakarën do radaj'ëep. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot sa hä. Takarën paawä rah'yy kadaw'uuh rahyb n'aa newëë do hä.

^{††}23:39 Saaw-Mo 118.26

**Jesus her'oot ta jawén hawät do
panyyg n'aa hahÿÿh**

24 Ti m' Jesus ratsyym kasok bä m' P'op Hagä Do tób n'aa bä naa, ta ma matëg rabana ta wë, ti m' rametëëh mã ta hã P'op Hagä Do tób n'aa. Anäm mã sa hã. ² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë hapäh sahõnh hë hahÿÿh? Dooh da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahõnh hë da rabakud bëëh tüü. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh.

³ Ti m' waëë joom oriib banäng doo hënh Jesus rabahõm kän. Ta tii bä Jesus bahäng bä, sa m'aa hënh ta ma matëg rabana ta wë, ti m' raky n'aa eanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëëd hado da õm kajaa do heen n'aa, badäk hahÿ bahëëj jëng do heen n'aa? —näk mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Baad bë matakä da bë rawanadii hyb n'aa. ⁵ Hajök da han'aa ji hã wad'ii doo. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, näk da sa kyyh. Hajök da rawedii. ⁶ Kaneb'ooh do ky n'aa bë ky n'aa napäh da. Ti hadoo né hë bë eÿÿm manäh. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hë, dooh takaja nä bä badäk hahÿ bahëëj jëng doo. ⁷ Hjä n'aa see babuuj rakaneb'ooh da hjä n'aa see babuuj sa da-heeh. Hjä n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da hjä n'aa see sa wahë n'aa wë. Hajõng hjä n'aa bä as'aah da. Hajõng hjä n'aa bä k'ääts katajuus da. ⁸ Sahõnh hë tii, badäk hahÿ bahëëj jëng do du däk do metëë n'aa. Ajän pooj jé ta mahÿÿj ganyyh do hadoo da tii.

⁹ —Ti noo gó bë da rahaëënh bë maji moo gó bë rarejää, bë radej'ëep hyb n'aa. Tak'ëp da sahõnh hë hjä n'aa buuj rakawajään da bë wë hëp ÿ n'aa. ¹⁰ Ha-

jök da ti noo gó h'yy gejë hõm doo. Dooh hã ÿ rah'yy kae boo bä da. Ta ti hedoo doo, rahaëënh da sa da hadoo do sa maji moo gó. Tak'ëp da rakawajään sa da hadoo do wë. ¹¹ Hajök da ti anäng ti noo gó daap men'yyh doo, “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh”, hanäk doo. Hajök da rawedii. ¹² Tak'ëp däg do hyb n'aa nesaa do ti noo gó, hajök dooh rakamahän wäd bä sa da hadoo doo. ¹³ Ti hadoo né da, jé h'yy kanerét do hã ÿÿ, tadajëb bä kä, edëb had'yyt hë da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. ¹⁴ Hahÿ ji P'op Hagä Do bag'ääs do panyyg hanäm doo, jé pad'yyt hë da rabaher'ood hõm, sahõnh hë badäk hahÿ hã habong do raky n'aa napäh hyb n'aa. Tii bä kä, badäk hahÿ bahëëj jëng do kaja kän da —näng mäh.

¹⁵⁻¹⁶ —Ti hyb n'aa, nanäng tak'ëp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejää doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hõm hanoo doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk doo bä tahëë däg bä bë hapëë bä, ta ky n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod Daniéw häd näng do erii wät do paa bë hapëë bä, taw'ääts hë Judah hjä n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hënh. (Bë hyb n'aa matakä Daniéw erii wät do hã.) ¹⁷ Ta ti bë bahapäh bä, taw'ääts hë jajú p'op tób gadäk do jó hasooh péh, nayyw hë da takejën hõm, dooh da pooj jé tób gó tehëen péh. ¹⁸ Ti hadoo né da ta joom hood hënh hawät doo. Taw'ääts hë dooh da tajëë bä ta hatsë tabehëen hyb n'aa paawä —näng mäh. ¹⁹ —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebi do sa hã kä ti noo gó kä!†† —näng mäh. ²⁰ —Taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hã, bë kejën hõm do tabahahëem noo gó, tak'ëp naëng badoos noo gó tanadoo hyb n'aa, Saab hã tanadoo hyb n'aa na-ääj

††24:19 Tak'ëp tawén nesaa ti noo gó sa hã, dooh tahaja rawaj'aa bä do hyb n'aa.

hē.^{¶¶} ²¹ Tak'ëp né da ji bahoop ti noo gó. Badäk hahÿ du däk noo gó naa, dooh ná paa ti hadoo pé tak'ëp rabahoop. Ti jawén kä dooh ti tahado wäd bä kä. Ti hyb n'aa da taw'ääts hē bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hä, tabahahëëm noo gó, Saab noo gó ta ti tanadoo hyb n'aa, ÿ wén näng. ²² P'op Hagä Do bód gagog hóm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bä paawä, dooh paawä hedëp péh. Ta wë tasëëw hóm do sa hyb n'aa tawén bód gagog hóm ti noo gó rahoop doo —näng mäh. ²³ —Ti noo gó, “Wät hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ranoo bä, bë ky dahé manä da raheer'oot doo. ²⁴ Ta ti ÿ wén her'oot, ti abok da hajök “ÿ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿÿh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ëp hadoo do ta heen n'aa rametëëh da, rapehuunh da, ta wë P'op Hagä Do asëëw hóm do sii hē rawedii hyb n'aa paawä. ²⁵ Bë hyb n'aa matakä! Ta pooj jé ÿ baher'ood däk bë hä.

²⁶ —Ta wób daap bë rapanäg bä, “Tabanawäng bä tabawät”, ranoo bä, bë ahóm manä t'ïï hēnh. “Gëët nanäng, tób gawakō gó”, ranoo bä, bë ky dahé manäh. ²⁷ Hawyp do wë hä naa jé pad'yyt hē ji hapäh do hadoo da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kajaa doo. Sahönh hē da rabahapäh ÿ kajaa doo. ²⁸ Wyt ta maab hē da ÿ kajaa doo, dajëp do bajat bä wyt ta maab hē hadoo doo, kuruj-du ta tii bä rakataa do hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Ti noo gó tak'ëp rabahoop do jawén paa bä né hē, nayyw hē, papÿÿj da badagyb däk. Kamarab da, dooh ta bag nyy wäd bä. Sagōoh wë hä naa kejäk da. Wë hä habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hē, ta see hedo hóm da P'op Hagä Do an'oo bä.^{§§} ³⁰ Ti noo gó kä da sahönh hē rabahapäh da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do kaja hyng do metëë n'aa wë puh mahang. Tii bä rah'yy ketón bong da sahönh hē badäk hahÿÿ hä habong doo. Rahapäh da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do ÿ bahyng bä wë puh mahang, P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëh do hadoo doo gó. ³¹ Ti noo gó ÿ mejüü da äs ÿÿ, toröm-bet häd näng do tak'ëp ragamehÿÿh hyb n'aa, ta naëj n'aa. Tii bä da rabataa jé pad'yyt hē badäk hahÿÿ hä habong do ÿ asëëw hóm doo —näng mä Jesus.

³² Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Bë hyb n'aa matakä joom wiigo häd näng do ky n'aa hä —näng mäh. —Wiigo tëëg tadu doo bä tagajewäng doo, bë hapäh tabanyyw edaa däk.* ³³ Ti hadoo né da, sahönh hē ta ti bë ÿ maher'ood wät do kaja däk bä bë bahapäh bä, edaa däk ÿ kajaa do bë bahapäh da. ³⁴ Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: Da hē habong do rahapäh nä da sahönh hē[†] ÿ her'ood wät do bawäd kän. ³⁵ Badäk hahÿÿh, wë na-ääj da, ahëëj jëë né paawä, këh ÿÿ da dooh tahëëj bä.

³⁶ Ti m' ahóm nä Jesus her'oot doo:

—Dooh d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Ääs, hÿ pong jé habok do dooh rahapëë bä. ÿÿh, P'op Hagä Do T'aah, na-ääj hē dooh ÿ hapëë bä. Jääm né

^{¶¶}24:20 Saab noo gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä dawëë Judah buuj raboo bä. Ti hyb n'aa Saab tado bä paawä rakejën hóm doo, dooh paawä rahaja bä dawëë rakejën hóm bä.

^{§§}24:29 Isajas kyy gó Jesus beh'üüm ta ti taher'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hä takerii däk ta ti ky n'aa.

*24:32 Tagajewäng doo, tabanyyw heen n'aa.

†24:34 Sahönh hē Jerusarënh ky n'aa sa hä Jesus maher'ood wät do né hē tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooh badäk hahÿ bahëëj jëng do tado bä rahapäh doo.

hē Ee hapäh. ³⁷P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät noo gó habong doo da né hē da rababok da, ȳȳh, Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. ³⁸Sahōnh hē tabag'yyp do pooj jé, h'ȳy kanapeed gó rababok. Ratsebé do waa n'aa rawa, ratsebé do waa n'aa reëk. Rakehet'ëë doo da raketëë. Dooh rahyb n'aa peet péh. Tii d' né rabad'oo marakate gó Nowéh rabajëë p'ëë bā kā. ³⁹Dooh rahapëë bā sa pooj jé hawät doo, hag'yyp do kaja kân. Ti m' hag'yyp do kaja kân, dejëb kân sahōnh hē. Ti hadoo da Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do kajaa do pooj jé. ⁴⁰Ti noo gó, pawóp hē hedoo pé ajyy gëëw gó moo bok doo, sa see da ȳ mahũum si ȳȳ, ta see da keréd hōm. ⁴¹Pawóp hē hedoo pé ȳȳj tiriig ramoo bok doo, sa see da ȳ mahũum si ȳȳ, ta see da ȳ eréd gëët.*

⁴²—Ti hyb n'aa baad bē hyb n'aa matakä da, baad bē gadaa. Dooh bē hapëë bā ny noo gó Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, bē h'ȳy kaha'eeh do kajaa. ⁴³Bē hyb n'aa newë hah̄y panyyg gó bē ȳ maher'oot doo: Tób danäh hapëë bā paawä nyy b' akëë atsëm hets'ëëk do kaja, baad paawä tamatakëë, baad paawä tagada. Dooh paawä tan'oo bā hets'ëëk do ta tób tanoo eë nā bā. ⁴⁴Ti hadoo bē hā. Taw'ääts hē baad bē hyb n'aa matakä, baad bē gadaa ta pooj jé. Ta ti ȳ wén her'oot, bē ganadaa bā Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hēnh —näng mäh.

⁴⁵—Ti hyb n'aa, jaa bē mahang ta kaser n'aa baad had'ȳy hē ta kariw n'aa mejũũ do moo wät do hadoo? Jaa bē mahang ta kaser n'aa h'ȳy ganäng do hadoo doo, ta hā ta kariw n'aa hanoo do ta wób tabahag'ääs hyb n'aa, ta äh had'ȳy hē baad ta wób sa waa tabetsëëh hyb n'aa sa hā, ta s'ee hēnh ta kariw n'aa awäd

nuuj jé? ⁴⁶Taw'ääts hē ta kaser n'aa hā, ta kariw n'aa awyyd bā tamejũũ do hā moo wät doo, ta kariw n'aa matëëh bā. ⁴⁷Ta kariw n'aa weh'ëëh da ta ti hadoo doo. Sahōnh hē tahaëënh ta hā ta ma, ta ma hagā n'aa tabahado dāk hyb n'aa kā. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. ⁴⁸H̄ȳy kā, baad ta kaser n'aa moo nawäd bā paawä, ta h'ȳy gó taky hado bā: “Dooh nyyw hē kariw ȳ n'aa kaja bā”, tanoo bā, ⁴⁹karom wób tahewyh had'ȳy bā kā, tadu do bā jarakë he'ëëk do sii tawa bā, teëg bā, ⁵⁰ti taganada bā né kā ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bā kā takajaa. ⁵¹Tii bā tak'ëp da ta kariw n'aa rejā kân da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop j'ooj madäk doo me, ky ken'yym doo gó habok do nesaa do rabahoop doo da. A'oot da tii bā. Sa tēg kamegëëj dāk da tii bā tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa —näng mäh Jesus takajaa do pooj jé ky n'aa hā.

Maruus sa bag yt hā gad'aa do panyyg n'aa hah̄ȳh

25 Ti m' Jesus ky hadoo ënh: —Hah̄y panyyg ky n'aa hadoo h̄y pong jé hawät do bag'ääs do ky n'aa Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do matëëh noo gó: Atsëm ji moo sahōnh hē maruus rabahōm sa najiis patug pan'aa hā rakataa hyb n'aa ta ȳym pan'aa tabehëen hēnh. Sa moo gó sa bag rapatsëë. ²Sa wób, ji ma poo oow péh, h'ȳy gatemah. Ta wób h'ȳy genäh. ³H'ȳy gatemah doo, sa bag ramahũũ né paawä, dooh m' ramahũũ ta syj sa bag waa. ⁴H'ȳy genäh do ti ramahũũ sa bag waa. ⁵Tii bā, nyyw hē sa najiis patug pan'aa kanajaa do hyb n'aa, ji moo sahōnh hē hadoo do raty jewyk, tii b' rabaä jëk.

*24:41 Ta wób ta sii tamahũũm, ta wób ti ha'yym tahananäng pé tii. Dooh jãam hē pawóp hē tado bā ti taw'ȳy doo. Baad gada do ti tamahũũm, h'ȳy kanapeet doo, ta hā h'ȳy kana'eeh do ti ha'yym.

⁶—Tii bā atsēm ub rē tanyy naēēnh: “Wāt ta ti ta patug pan'aa!”, nāng. “B'ēēp, bē gado!”, nāng ta kyyh.

⁷—Tii bā maruus raty gewēēj padēēk. Ti raty enām sa bag hō n'aa. ⁸Ti h'yy gatemah do raky hadoo h'yy genāh do sa hā: “Na bē bag waa uuh. P'eets hē tabahānh āā bag waa”, nāk.

⁹—“Dooh”, nāk ta wób, “āā bag waa uuh āā an'oo bā bē hā, dooh da tahaja bā tii bā”, nāk. “Bē ahōm nā ji bag waa rabahešām hēnh ta waa bē betšēē hyb n'aa”—nāk.

¹⁰—Ti rabahōm nuuj jé sa bag waa hets'ēē doo, takajaa sa najiis patug pan'aa. Tii bā maruus baad gad'aa do rabahōm kán ta sii. Ket'ēē do jām hēnh rabahōm ta sii. Tii bā noo gatsēē dāk jām tób n'aa.

¹¹—Ta jawén rakaja kán hets'ēē doo. “Āā wahē n'aa, manoo gasēēts tób āā ba-jēē p'ēē hyb n'aa”, nāk.

¹²—Tii bā jām noo gana do ky gadoo: “Né hup ŷ né hē tii, dooh bē ŷ hapēē bā”, nāng jām noo gana doo —nāng mā Jesus panyyg gó teh'ūūm doo.

¹³Ti m' Jesus ky hado kán:

—Ti hyb n'aa, baad bē gadaa ta pooj jé, bē nahapāh do hyb n'aa ny noo gó ŷ matēēh. Dooh bē hapēē bā nyy b' akēē ŷ kajaa —nāng mā Jesus kyyh.

**Dajēēr karom sa hā aj'yy ets'ēē
hōm do rabahag'āās hyb
n'aa panyyg n'aa hah'ŷh**

¹⁴Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Hah'ŷ panyyg ky n'aa hadoo na-āāj hē h'ŷ pong jé hawāt do bag'āās do ky n'aa, Aj'yy Hadoo Do H'ŷ Pong Jé Hana Do kajaa noo gó. Aj'yy dawēē tabahōm do pooj jé ta dajēēr ta karom hā tets'ēē hōm do rabahag'āās hyb n'aa ta s'ee hēnh tawād nuuj jé hadoo tii. Tabahōm do pooj jé, aj'yy naēēnh ta karom ta wē.

¹⁵Ta see hā tabanoo ji ma poo oow pé ta hood moweed k'āāts tēg gabarēēh do

s'ēēb. Ta see hā tabanoo pawóp hē ta hood, ta see hā sēt hē. Rahajaa do pénh ramoo bok doo, tets'ēē dāk sa hā. Ti tabahōm kán dawēē. ¹⁶Tii bā nanyw hē ji ma poo oow pé gadoo do du do kán ta tii me tamoo wāt doo, dajēēr kah'ūūm hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ji ma poo oow pé jó tagadoo ji ma poo oow pé wób. ¹⁷Tii d' né hē pawóp hē dajēēr hood gadoo do bad'oo. Pawóp hē hadoo do jó tagadoo pawóp hē ta wób. ¹⁸Tii d' nado sēt gadoo doo. Ta kariw n'aa dajēēr tagadoo do jawén paa bā tabahōm, ti tadakā jēng ta dajēēr. Séd debaa hē tabado nyyh ta kariw n'aa matēēh bā kā.

¹⁹—Tii bā hajōō ta baab jawén paa bā sa kariw n'aa kaja kán. Tii b' tanaēēnh ta wē ta karom dajēēr tahanoo do paah, tabahapāh hyb n'aa nyy da rabad'oo ti dajēēr kā. ²⁰Ji ma poo oow pé dajēēr hood gadoo do ky hadoo ta hā: “Kariw ŷ n'aa”, nāng, “ji ma poo oow pé ta hood man'oo dāk hā ŷŷ, ta tii me ŷ moo wāt hyb n'aa”, nāng. “Mahegāā. Ta jó ŷ gado dāk ji ma poo oow pé ta hood wób gedē hōm doo”, nāng.

²¹—Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'āāts hē mamoo wāt doo. Karom baad hadoo do ōm. Baad had'yyt hē maban'yyh a hā ji anoo doo”, nāng. “Kanaheh d'os hē né paawā, baad maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahānh ŷ anoo a hā h'ŷ kā mabag'āās hyb n'aa kā. B'ēēp, tsebee si ŷŷ”, nāng ta kariw n'aa kyyh.

²²—Tii bā pawóp hē dajēēr hood gadoo do ky hadoo: “Kariw ŷ n'aa”, nāng, “pawóp hē ta hood man'oo dāk hā ŷŷ, ta tii me ŷ moo wāt hyb n'aa”, nāng. “Mahegāā. Ta jó ŷ gado dāk pawóp hē ta hood wób gedē hōm doo”, nāng.

²³—Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Taw'āāts hē mamoo wāt doo. Karom baad hadoo do ōm. Baad had'yyt hē maban'yyh a hā ji anoo doo”, nāng. “Kanaheh d'os hē né paawā, baad

maban'yyh. Ti hyb n'aa ti bahānh ŷ anoo a hā hŷŷ kā mabag'aās hyb n'aa kā. B'ëep, tsebee si ŷŷh", nāng ta kariw n'aa kyyh.

²⁴—Ti ta karom seeh, sét dajëēr hood gad'ëē dāk do gadoo do tabana, ti taky hadoo: "Kariw ŷ n'aa", nāng, "tak'ëp mamejūū ji hā, hëp ŷŷ. Manu gekāā joom ag manejoom doo. Joom ag manejoom do mataa. ²⁵Ti hyb n'aa ōm ŷ jeŷŷm", nāng. "Tii bā k'āats gó ŷ jeh'aa kēē a dajëēr", nāng. "Hŷŷh, a dajëēr hā ŷ manoo do paah", nāng.

²⁶—Ti ta kariw n'aa ky hadoo: "Karom nesaa do ōm! Moo nahūūj ōm!", nāng. "Mahapāh mā a nooh, joom ag ŷ nejoom do ŷ nu gekāā, nāng a kyyh. Joom ag ŷ nejoom do ŷ bataa, nāng a kyyh", nāng. ²⁷"Hëd n'aa dajëēr manan'oo dāk dajëēr me moo heb'oooh do sa hā? Tii bā kā, ŷ kajaa bā kā, ta bahānh ŷ gadoo paawā dajër ŷŷ", nāng ta kariw n'aa ta hā.

²⁸—Ti sa kariw n'aa ky hadoo: "Bë ado hōm sét hadoo do ta wë hanāng doo. Bë an'oo ji moo sahōnh hē wë nāng do hā", nāng. ²⁹"Jé wë nāng do hā, ti bahānh takan'oo dāk ta hā. Hajōng da anāng ta wë.[†] Kanahën d'os hē wë nāng doo, kanahën d'os do ta wë hanāng do kado hōm da ta mahānh", nāng. ³⁰"Bë dawäts nā ta w'oo hā gadagyp doo hēnh karom nahūūnh doo. A'oot da tii bā. Sa tēg kamegëēj dāk da tak'ëp nesaa do rahoop do hyb n'aa", nāng sa kariw n'aa kyyh — nāng mā Jesus panyyg gó teh'ūūm doo.

Sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do ky n'aa kety dāk do ky n'aa hahŷŷh

³¹Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ta kabaj'aa doo gó, ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó sahōnh hē āas sa da-heeh tabahyng bā kā, sa wahë wahë tyng n'aa jó, tsyt hē kasëew dāk do tyng n'aa

jó tabasoooh da. ³²Tii bā sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do rakata padëek da ta wë tan'oo bā. Tii bā tsyt hē tabasëew hōm da sa mahang, b'éé hagā n'aa tsyt hē tabasēm doo da b'éé kabara mahānh. ³³Hub hēnh tabasëew hōm da b'éé, s'ŷŷ hēnh da kabara. ³⁴Tii bā ta bagā n'aa ky hadoo da ta hub hadāk hēnh hab'ëeh do sa hā: "B'ëep bëeh, Ee ky n'aa edēng doo. Bë gado badāk hahŷŷ tadu dahāng noo gó naa bë hyb n'aa tenyyw hōm doo, ta bag'aās doo. ³⁵Bë ŷ wén ts'yyt, ŷ paa asaah, wa ŷ paa bë anoo hā ŷŷ. ŷ paa hoo kaanh, bë anoo paa naēng ŷŷ. Ta s'ee hēnh naa paa ŷŷh, bë gadoo paa ŷ bë tób bā. ³⁶ŷ paa saroor tamaah, bë anoo paa saror ŷŷ. ŷ paa nahëē nāng, bë heg'aās paa ŷŷh. Ragadahe'w'ëes doo gó paa ŷ bagëēt, ŷ paa bë hehëen", nāng da ta kyyh sa hā.

³⁷—Tii bā baad habok do reaanh da ta hā: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó āā bahapāh mabasaah doo, ny noo gó a waa āā banoo? Ny noo gó mahoo kaanh, a naēng āā banoo? ³⁸Ny noo gó ta s'ee hēnh naa ōm āā bahapāh, ōm āā gadoo? Ny noo gó ōm saroor tamaah, ōm āā saroor noo? ³⁹Ny noo gó ōm āā bahapāh manahëē nāng doo, radawäts gëēt do ōm? Ny noo gó ōm āā bahehëen?", nāk da baad habok do sa kyyh.

⁴⁰—Tii bā ta bagā n'aa ky hadoo da hahŷŷ da: "Baad bë ŷ maher'oot hahŷŷh: Sahōnh hē hāj ŷ hedoo do hā, hā ŷ h'yy ka'eeh do hā bë bad'oo do paah, rahyb n'aa sekog its né paawā, hā ŷ né hē ti tii d' bë bad'oo doo. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo", nāng da ta bagā n'aa baad habok do sa hā.

⁴¹—Tii bā ta s'ŷŷ hēnh hab'ëeh do sa hā taky hadoo da: "Bëeh, ky n'aa kawas'ee bong doo, bë ahōm mahānh ŷŷ tēeg hōō nadëek doo hēnh, Dijab, āas nesaa do Dijab karom sa daheeh sa hyb

[†]25:29 Baad taban'yyh do hyb n'aa tii.

n'aa P'op Hagä Do benyyw däk doo hēnh.
⁴²Ti hēnh bē wén hōm, y né asaah paah, dooh paa wa y bē an'oo bā. Y paa hoo kaanh, dooh paa naēng y bē an'oo bā. ⁴³Ta s'ee hēnh naa paa yŷh, dooh paa y bē gado bā bē tób bā. Y paa saroor tamaah, dooh paa saror y bē an'oo bā. Y paa nahēē nāng, ragadahew'ēēs doo gó paa y bagēēt, dooh paa y bē hegāā bā", nāng da ta kyyh.

⁴⁴—Tii bā kă, ti na-āāj da reaanh da. Hahŷy da da sa kyyh: "Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ny noo gó paa ōm āā bahapāh mabasaah doo, mahoo kaanh doo, ta s'ee hēnh naa do ōm, saroor tamah do ōm, manahēē nāng doo, ragadahew'ēēs doo gó mabagēēt doo? Ny noo gó ōm āā manasa?", nāk da sa kyyh.

⁴⁵Tii d' taky hadoo: "Baad bē y maher'oot hahŷy: Hahŷ hyb n'aa sakog its do see hā bē manasa doo, y né hē ti bē manasa. Né hup y né hē ta ti y her'oot doo", nāng da ta bagā n'aa baad nabok do sa hā.

⁴⁶—Tii bā, ah'ūūm da rahoop do had'yyt doo hēnh. Baad habok doo, dooh t'ī hēnh rahōm bā. Hŷ pong jé ji edēb had'yyt do ragadoo tii hā —nāng mā Jesus.

Ratyw n'aa esoos do nyy da radaj'ēep Jesus panyyg n'aa hahŷy

26 Ti m' Jesus bahajaa bā sahōnh hē ta ti ta her'oot doo, taky hadoo mā ta ma matēg sa hā:

²—Bē hapāh, edaa dāk Pas-kowa. Pawóp nā ta āh. Ti noo gó Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Doo, ran'oo dāk da ta majī sa moo gó b'aa kajatsēk do hā takepēēm dāk hyb n'aa —nāng māh.

³Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa na-āāj mā sēd hā m' rakata padēek P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āät do tób bā. Kajapas mā P'op Hagä Do tób n'aa yt

hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āät do hād. ⁴Ti m' ratyw n'aa esoos mā Jesus ramoo maso hōm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapāh bā m', radaj'ēep hyb n'aa kă m'. ⁵Rakaner'oot bā m' raky hadoo:

—Doo do ēr dajēeb bā Pas-kowa noo gó, hajök do ēr wē rah'yy kawereem mahānh —nāk māh.

Buu benyyw do yŷnh ahoog wāt do Jesus nuu gó panyyg n'aa hahŷy

⁶Ti m' panang Betanija hād nāng doo bā m', Simaw saraa hā dāk do paa tób bā, ⁷sa waa tyng hā m' Jesus basoo bā m', ana mā ta wē yŷnh. Buu benyyw do hood mā ta moo gó m' tabadāk. Pā s'ēēb mā ta hood. Tak'ēp mā taky n'aa gebah ta ti gó hanāng do buu benyyw doo. Ti m' Jesus nuu gó m' tabahah'ook.

⁸Doo m' Jesus ma matēg ragenaag bā ta ti tabad'oo doo.

—Hēd n'aa tarejāā tii? —nāk māh.

⁹—Taw'āāts hē paawā takes'ēēm. Tak'ēp paawā ji ky n'aa geb'aah. Ta sām ji an'oo paawā kas'uut do sa hā —nāk māh.

¹⁰Jesus maa napāh bā sa kyyh, taky hadoo:

—Bē hajēew manā hahŷ yŷnh! Tak'ēp baad hadoo do tamoo wād wāt hā yŷ.

¹¹Kas'uut do aboo had'yyt hē bē mahang. Y ti hŷy, dooh bē mahang had'yyt hē y awād wād bā. ¹²Y radakā jēng noo gó buu benāw n'aa tii d' nuh yŷ gó tah'ook doo. ¹³Né hup y né hē hahŷ y her'oot doo: Jé pad'yyt hē badāk hahŷy hā P'op Hagä Do T'aah panyyg hanām do rabaher'ood hōm bā, raher'oot da na-āāj hē hā y tamoo wād wāt do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hā —nāng māh.

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaēēnh do ky n'aa hahŷy

¹⁴Ti m' 12 hedoo do Jesus ma matēg seeh, Judas Ikarijot hād nāng do bahōm P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh

do sa wahë n'aa wë. ¹⁵ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Nyy hë ta sãm bë anoo da hã ÿÿ, Jesus ÿ haëëj bã bë hã? —näng mäh.

Ti m' ranoo ta hã 30 moweed k'ääts tęg hawak do s'ëëb ta sãm. ¹⁶ Ti m', ti noo gó naa Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kãn tabahaëënh hyb n'aa kã sa hã.

**Jesus ta ma matęg daheeh
Pas-kowa tä n'aa rabawëh do
panyyg n'aa hahÿÿh**

¹⁷ Ti m' pãw makuj n'aa tamah do rata-heb'ëës do du däk noo gó m', Jesus ma matęg rabana ta wë, ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy bã makarën äã benäm Pas-kowa tä n'aa, matab'ëës hyb n'aa? —näk mäh.

¹⁸ Ti m' taky hadoo:

—Bë ahôm nä panang hënh, aj'yy tób hënh. Hahÿÿ da da bë maher'ood ta hã: “Hahÿÿ da äã ma matęg kyyh a hã, ‘Kaja däk ÿ hajaa do noo gó ÿ jawén hyng doo. A tób hënh da ÿ tab'ëës Pas-kowa tä n'aa ma matęg ÿ sa daheeh’”, nãk da bë kyyh —näng mã Jesus ta ma matęg sa hã.

¹⁹ Jesus mejüü doo da né hë m' ta ma matęg rabad'oo. Ti m' ramoo boo kãn tii bã kã Pas-kowa tä n'aa kã.

²⁰ Papÿÿj badëë hyng bã kã, Jesus bahyy sooh mã 12 hedoo do sii hë sa waa tyng pa. ²¹ Sa tä rabawëh bã kã m' taky hadoo sa hã:

—Bë see ÿ tahaëënh da maji moo gó. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng Jesus sa hã.

²² Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mã raky hadoo:

—Hã ÿÿ, dooh ÿ tado bã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo! —näk mäh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë see né da. Nemon ÿ hehoots wät do pãw, ti né da ÿ haëënh doo —näng mäh. ²⁴ —ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do

kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do maji moo gó han'oo däk do hã! Taw'ääts hë paawä ta ti aj'yy hã tanenyyts bã paawä! —näng mã Jesus kyyh.

²⁵ Ti m' Judas, Jesus haëëj däk do pan'aa, ky hadoo ta hã:

—Hã ÿÿ, dooh ÿ tado bã ma matęg! —näng mäh.

Ti m' Jesus ky gadoo:

—A daaj hë ti makaher'ood däk —näng mäh.

²⁶ Ti m' rabawëh bã, Jesus bado däk pãw, ti m' P'op Hagä Do hã taky hadoo:

—Taw'ääts hë òm, Ee. Man'oo däk pãw äã hã —näng mäh.

Ti m' taganabäh däk pãw, tan'oo däk mã ta ma matęg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—Bë gado däg, bë awa. Hup ÿ heen n'aa hahÿÿh —näng mäh.

²⁷ Ti m' Jesus bado däk uwa bëëh hood, ti m' P'op Hagä Do hã ta ky hadoo:

—Taw'ääts hë òm, Ee. Man'oo däk uwa bëëh äã hã —näng mäh.

Ti m' tan'oo däk mã sa hã, ti m' taky hadoo:

—Bë sahõnh hë, bë eëg ta uuh —näng

mäh. ²⁸ —Majyw ÿÿ ÿ anoo do ÿ da-jëp noo gó heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahõnh hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kã. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky däng. Hajök do sa hyb n'aa takan'oo däk majyw ÿÿ, ÿ dajëp noo gó, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do kawug hõm hyb n'aa —näng mäh. ²⁹ —Hahÿÿ d' bë ÿ maher'oot: Hÿ jawén dooh ÿ eëg wäd bã hahÿ uwa s'ëëb. Jããm hë p'aa hënh papuuj däg ÿ eëëk da bë sii Ee bag'ääs doo bã —näng mäh.

³⁰ Ti m' Saaw-Mo hã hanäng do see me P'op Hagä Do rama ejãm do jawén paa bã m', rabahõm kãn waëë joom oriib häd näng do banäng hënh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Badah, atsëm, hã ỹ rabad'oo do bë bahapäh bä, bë sahõnh hẽ da ỹ bë beréd hõm —näng mäh. —Hahỹỹ da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih do hã ti ky n'aa: “B'ée hagä ỹ daj'ëep da. Tii bä da jé pad'yyt hẽ b'ée rabehüüm bong”³⁸ —näng mäh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Ta tii d' né paawä da hã ỹỹ, ỹ ganä wät jawén paa bä da, bë pooj jé da ỹ bahõm Garirej hênh —näng mäh.

³³ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hẽ õm reréd hõm bä, a wë ramoo bok do rabahapäh bä, ỹ ti dooh noo gó õm ỹ eréd bä —näng mäh Peed.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Badah né hẽ, atsëm, karaak bahỹỹh do pooj jé, tamawoob nuu me da ỹ maky n'aa jejën da. Né hup ỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot doo —näng mäh Jesus Peed hã.

³⁵ Ti m' Peed ky kah'üüm mã ta hã:

—Dooh! —näng mäh. —Ỹ radajëeb bä na-ääj hẽ a sii, dooh noo gó da õm ỹ hyb n'aa eréd bä! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hẽ m' Jesus ma matëg wób.

Getsemani bä Jesus ky n'aa ketsëe do panyyg n'aa hahỹỹh

³⁶ Ti m' ta ma matëg daheeh Jesus bahõm joom banäng hênh Getsemani häd näng doo hênh. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Babä bë ayyw dó jajé ỹ ky n'aa ets'ëe nuuj jé —näng mäh.

³⁷ Ti m' Peed, Sebedew taah pawóp hadoo do daheeh tamahüüm ta sii dawë hã. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mã tah'yy katón wät. Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb. ³⁸ Ti m' tamawoob hẽ hadoo do sa hã taky hadoo:

—Tak'ëp ỹ h'yy katón. Ỹ h'yyb dajëp do hadoo —näng mäh. —Babä bë ayyw.

Bë matakä si ỹỹ. Bë aã manä da! —näng mäh.

³⁹ Ti m' tabahõm dawë hã. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, tũũ m' ta maboob hyy jat, ti m' taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Tahaja bä paawä, mado hõm mahãnh ỹỹ wät hahỹ ỹ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ỹ betseë paawä, makarën doo d' né hẽ mabad'oo, ỹ karën doo da nado —näng mäh.

⁴⁰ Tabana bä m' ta ma matëg tama-woob hẽ hadoo do rahab'ëeh hênh, taheg'ääs mäh, aã b'ëeh mäh. Ti m' Peed hã tabeaanh:

—Dooh bë haja bä kanahën d'os hẽ bë ty gapadäg bä si ỹỹ? —näng mäh. ⁴¹ —Bë matakä, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa ets'ëe, nesaa do h'yyb natatuk hyb n'aa bëeh, ỹ bë eréd hõm mahãnh —näng mäh. —Ji h'yyb karën né paawä baad hadoo do ji moo wät, nahejooj ji, ti hyb n'aa bë ky n'aa ets'ëe ỹ wén näng —näng mäh.

⁴² Ahõm ênh mã p'aa hênh, ti m' taky n'aa etsëe ênh p'aa hênh. Hahỹỹ d' mã ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Tanahaja bä ỹ ahoop do pan'aa kado hõm mahãnh ỹỹ, ỹ mamo n'aa najesu bä ta mahãnh, tii bä, makarën doo da né hẽ ỹ karën hã ỹ kametëeh —näng mäh.

⁴³ Ti m' p'aa hênh tabana bä ênh, aã b'ëeh ênh mäh, tak'ëp mã raty jewyk sa h'yyb. ⁴⁴ Ahõm ênh p'aa hênh, taky n'aa etsëe do paa taky n'aa etsëe ênh p'aa hênh.

⁴⁵ Ti m' tamatëeh ta ma matëg tama-woob hẽ hadoo do wë, ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë kameh'ääk nä? Bë aã magyys hẽ? —näng mäh. —Bë hegää. Edaa däk Aj'yy Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh do sa moo gó rabahaëj däk

doo. ⁴⁶ Bē as'ēēg bēh! Hamäh, ēr ah'ūūm! Wät ta ti ỹ han'oo dāk do majē ỹỹ hā — nāng mā Jesus kyyh.

Jesus ramaso dāk do panyyg n'aa hahỹỹh

⁴⁷ Jesus ber'oot nā bā m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajōk mā han'aa ta sii. Sēn-jeer yt hā m', boh yt hā m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa kyy gó m', Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-āāj hē ti rabana. ⁴⁸ Haēēnh doo, baad ub mā taky n'aa her'ood dāk. Hahỹỹ da m' ta kyyh sa hā:

—Ta ti ỹ tapa tsanetsup doo da, ti né hē tii. Tii d' bē maso dāk, bē maso hōm —tii da m' ta kyyh dó sa hā.

⁴⁹ Ti m' nanyw hē Judas bana Jesus wē, ti m' tedēng:

—Taw'āāts hē ōm, ma matēg? —nāng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo Judas hā:

—Ti bā, mamoo wäd ti majawén na doo, najis ỹỹ —nāng mäh.

Ti m' ta hā rakajäk, ramaso däg kán mā Jesus. ⁵¹ Ti m' Jesus hata see bado dāk ta sēn-jeer, tekyyt mā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj gakyd hōm mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Menyyw däg a sēn-jeer —nāng mäh.

—Sēn-jeer me ta wób hekyyt doo, sēn-jeer me tadajēp. ⁵³ Ỹ nahaja med'oo, ỹ karēn bā paawä, Ee hā ỹ ky n'aa etsēē 12 ken'yyh kata dāk do tak'ēp kanekan do āās nanyw hē tamejũũ hyb n'aa, ỹ ramo n'aa jesuu hyb n'aa? ⁵⁴ Tii d' tado bā paawä, ỹ ramo n'aa jesu bā paawä, dooh paawä takaja bā tii bā P'op Hagä Do kyy kerih doo, hahỹ né hē kametēēh doo ká hā ỹ taher'oot doo —nāng mā Jesus ta ma matēg hā, sēn-jeer hado dāk do hā.

⁵⁵ Ti m' hajōk do hā ká Jesus ky hadoo:

—Ēr wahē n'aa wē h'yy kawereem do sa h'yyb mahũũm n'aa bē ed'oo g'eeh ỹỹh, bē wén n'aa wē ỹỹ sēn-jeer yt hā, boh yt hā, ỹ bē masoo hyb n'aa? —nāng mäh. —P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ỹ awäd had'yyt hē ỹ ma metēēk bā. Dooh ēnh ỹ bē maso bā tii bā ēnh? —nāng mäh. ⁵⁶ —Hỹỹ ká, taw'āāts hē —nāng mäh. —Ỹ hapäh, sahōnh hē tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, hā ỹ kametä dāk hyb n'aa —nāng mā Jesus.

Ti m' sahōnh hē ká ta ma matēg rawaj'aa bong. Reréd hōm mā Jesus.

Judah buuj sa wahē n'aa wē Jesus ramahũũm do ky n'aa hahỹỹh

⁵⁷ Ti m' Jesus ramaso dāk do ramahũũm kán Kajapas häd nāng do tób hēnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do ti Kajapas. Kata b'ēēh mā ta tii bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo, Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do sii hē m'. ⁵⁸ Peed bahōm mā Jesus sa jawén. Dawēē m' tagadāk. Ajēē suun mā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do tób w'oo hā. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy hāng, tabahēg'āās hyb n'aa nyy d' rabad'oo Jesus hā.

⁵⁹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa hedoo doo, sahōnh hē Sinedirijo häd nāng do ajyy n'aa sii hē m' resoos mā Jesus hā rap'āā daj'ēēp péh. Resoos mā daap hē Jesus raky n'aa tapaa doo. ⁶⁰ Hajōō né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hā, dooh m' raw'yyt pé rap'āā daj'ēēp pé Jesus.

Ti m' tagadēēg ub ká pawóp hē han'aa, ⁶¹ ti m' raky hadoo:

—Hahỹỹ da hahỹ aj'yy kyyh: “Ỹ hā-jaa ỹ gawatsiig hōm bā P'op Hagä Do tób n'aa”, nāng. “Tamawoob hē ta āh, ỹ

tamaa sooh p'aa hēnh", nāng ta kyyh — nāk mā sa hā.

⁶² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do p'op mā tabas'ëeg gëet. Ti m' taky hadoo mā Jesus hā:

—Dooh maher'oot pé òm raky n'aa tapaa do hā? —nāng mäh.

⁶³ Dooh m' Jesus ky gado bä. Bag hēnh mā tabagëet.**

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do ky hadoo ēnh mā ta hā:

—P'op Hagä Do hedëb had'yyt do matym gó kã òm ÿ mejüü, ää mama-her'oot hyb n'aa ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —nāng mäh.

⁶⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Òm né tii, ti tii d' her'oot —nāng mäh. —Ti hadoo né hē, hahÿÿ da bë sahõnh hā ÿ maher'oot: Hÿ jawén bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do, Sahõnh Sa Bahānh Hado Do hub hēnh tabasoooh bä, ta hā P'op Hagä Do weh'ëeh doo bä. Bë hapäh né da ēnh tabahyng bä wë puh mahang —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

⁶⁵ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do kawaj'ään gó tawén s'ëed hõm ta daaj hē ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do taky n'aa rejä dāk! Jääm hē. Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa her'oot péh. Bë maa napäh né hē ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejää doo. ⁶⁶ Nyy da bë hā? —nāng mäh.

—Taw'ääts hē tadajëp! —nāk mā ta wób sa kyyh.

⁶⁷ Ti m' ta mamets rabahetsoos, ti m' rabetuu sa moo me. Ta wób ratapa ewyyh mäh, ⁶⁸ ti m' raky hadoo ta hā:

—Maher'ood mahapëë bä, Kristo, jaa mo haj'aa? —nāk mäh.

Jesus Peed ky n'aa jejën do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁹ Ti noo gó, tób w'oo hā Peed bahäng bä, tób danäh karom ÿÿnh ana ta wë, ti m' taky hadoo:

—Òm na-ääj hē Jesus Garirej buuj sii hawät doo —nāng mäh.

⁷⁰ Ti m' Peed ky n'aa jejën wät sahõnh hē sa matym gó.

—Dooh ÿ heen n'aa nyy bä ta ti maher'oot doo —nāng mā ta kyyh.

⁷¹ Ti m' Peed bahõm ta hadë noo bä. T'ii hēnh tób danäh karom ÿÿnh see bahapäh bä m', taky hadoo sa pa hab'ëeh do sa hā:

—Jesus Nasaréh buuj sii hawät do hahÿÿh —nāng mäh.

⁷² Ti m' Peed jejën ēnh mā p'aa hēnh. P'op Hagä Do hā m' taky däng, raky da-heeh hyb n'aa paawä:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy —nāng mäh.

⁷³ Ti noo gó né hē badawëd dāk mäh, ta pa hab'ëeh do p'op raky hadoo ta hā:

—Sa hata see né hē òm —nāk mäh. —Garirej buuj raber'oot doo da né hē ti maber'oot —nāk mā sa kyyh.

⁷⁴ Ti m' Peed ta daaj hē taky n'aa kawas'ee kân. Ti m' P'op Hagä Do hā taky däng:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy! —nāng mā ta kyyh sa hā.

Ti m' nanyw hē m' karaak bahÿÿ kân.

⁷⁵ Tii bä m' Peed hyb n'aa newë dāk Jesus her'oot do paa kã ta hā: “Karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me ÿ maky n'aa jejën da.” Ti né paa kã m' Jesus her'oot do paa kã ta hā. Ti m' Peed banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód

** 26:63 Dooh Jesus kawaj'ään bä. Daap hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do ke'aanh, Jesus wén ky ganadoo.

g'ëed kân mä taky n'aa jejën do hyb n'aa Jesus.

**Pirato häd näng do wë
Jesus ramahũũm kân do
panyyg n'aa hahỹh**

27 Băp paa m' P'op Hagă Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób, rahyb n'aa eno dăk Jesus radaj'ëep hyb n'aa. ²Ramoo maw'yyd dăk, ramahũũm Pirato häd näng do wë, Roma buuj Judah hăj n'aa bă bag'ăās doo.

³Ti m' dajëb hă Jesus raky n'aa ety dăk do Judas, Jesus haëej dăk do ky n'aa napăh bă m', t'yyd kamehiin wăt mă ta-moo wăt do paa hă. Ti m' moweed k'ăāts tęg hawak do s'ëeb tabaj hōm P'op Hagă Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa wób hă.

⁴—Nesaa do ỹ moo wăd wăt —năng mă sa hă. —Mo haj'aa kad'oo do nado dajëb hă ỹ haëej dăk doo —năng mă Judas kyyh sa hă.

Ti m' sa wahë n'aa hedoo do raky gadoo:

—Dooh hyb n'aa āā hyb n'aa peet pé ta tii. A ky gabuuj hë ti ta tii —năk mă sa kyyh.

⁵Ti m' Judas dawäts bëeh tũũ moweed P'op Hagă Do tób n'aa yt hă, ti m' tabahōm kân, nu kasagiĩw dăk mă tyd me.

⁶Ti m' P'op Hagă Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabata dăk moweed tũũ kajăk doo, ti m' raky hadoo:

—Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bă P'op Hagă Do tób n'aa dajëer n'aa tabahado dăk hyb n'aa hahỹ dajëer. Majjyw dajëer n'aa ti hỹh —năk măh.

⁷Ti hyb n'aa m' rahyb n'aa newë dăk ramametsëe hyb n'aa hew'yyt do joom banăng doo, Judah buuj nadoo do kamag kadabong do pan'aa. ⁸Ti hyb n'aa,

da hë na-ăāj nă ta hăd ramaneëenh “ta majjyw hood”, hew'yyt do joom hood paah. ⁹Tii d' né kă m' kametă dăk P'op Hagă Do ky n'aa rod Jeremiih häd năng do erih do paa kă. Hahỹh d' paa m' ta kyyh: “Rado dăk 30 hedoo do moweed k'ăāts tęg hawak do s'ëeb. Sa moo gó rahăej dăk do sām Isaraew buuj raky kajăk do tii. ¹⁰Ta sām me rabets'ëe hōm hew'yyt do joom banăng doo. Tii d' né hë Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do mejũũ hă ỹh”,^{††} năng paa Jeremiih erii wăt do kyyh.

¹¹Ti nuuj jé m' Roma buuj Judah hăj n'aa bă bag'ăās do pooj jé m' Jesus bagëet. Ti m' Jesus hă ta bagă n'aa eanh măh:

—Ōm né Judah buuj sa wahë n'aa? —năng măh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ỹh. Tii d' né hë, maher'oot doo d' né hë —năng mă Jesus.

¹²Ti m' P'op Hagă Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj wahë n'aa wób Jesus raky n'aa tapaa bă kă Pirato hă, dooh m' Jesus ky gedag bă. ¹³Ti m' Pirato ky hadoo ta hă:

—Nepăh a hă ōm raky n'aa tapaa doo? —năng mă Pirato.

¹⁴Dooh né paawă Jesus kawaj'ăan bă, dooh m' taky gedag bă raky n'aa tapaa doo. Ti hyb n'aa m' tak'ep Pirato hyb n'aa meuuj wăt.

¹⁵Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hōm radewëes do seeh. Teréd hōm hajōk do retsëe doo. ¹⁶Ti noo gó m' ragadahew'ëes doo gó m' tabagëet Jesus Barabas häd năng doo, moo nesaa do ky n'aa etsëeh doo. ¹⁷Ti m' hajōk do rakat'aa bă kă ta tób hënh, Pirato beanh sa hă:

—Ny hadoo do bë karën ỹ eréd hōm: Jesus Barabas, Jesus ramaneëenh do

^{††}**27:10** Jeremiih 19.1-13, 32.6-9. Taw'ăāts hë ji ner'oot na-ăāj hë Sakarija 11.12-13.

P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? —näng mäh.

¹⁸ Tii d' tawén eanh, tahapäh mäh, ta hä rahaëej däk Jesus, rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa ta hä.

¹⁹ Ti m' ti noo gó né hē m', ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó Pirato basooh bā kā m', Pirato ŷym mejūū mā Pirato rapanāk hyb n'aa. Hahŷŷ d' mā ta kyyh:

—Marejā manā ta ti aj'yy mo haj'aa kanadoo doo. Ta ti hyb n'aa tak'ēp ŷ ba-hob wāt säh ŷŷ gó naga hē atsēm —näng mā ta ŷym kyyh Pirato panāk do hä.

²⁰ Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa na-āāj hē m' rame-jūū mā hajök doo, Barabas rabetsēē hyb n'aa Pirato hä. Ramaher'oot na-āāj hē Pirato ramejūū Jesus tadj'ēep hyb n'aa.

²¹ Ti m' Pirato beanh sa hä:

—Ny hadoo do bē karēn ŷ eréd hōm? —näng mäh.

—Barabas —näk mā hajök do sa kyyh.

²² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bā, ny da ŷ bad'oo Jesus hä, Kristo ramaneēēnh do hä? —näng mäh.

—Mepēēm däg b'aa kajatsēk do hä! —näk mā sahōnh hē sa kyyh.

²³ —Hēd n'aa? —näng mā Pirato. —Doo mo haj'aa kad'oo do tado bā —näng mäh.

Taher'ood né paawā m' tak'ēp rageēēj bong tii bā:

—Mepēēm däg! Mepēēm däg! —näk mäh.

²⁴ Pirato bahapäh bā m' sa h'yyb rawanareem doo, Pirato hapäh mā rah'yy kawereem do ta wē, tado dāk

naēng, ti m' ta moo tabahetsyyd wāt hajök do matym gó.^{‡‡}

—Hēp ŷ n'aa nado hahŷ aj'yy dajēp doo —näng mäh. —Bē né hē ti ta tii d' karēn doo —näng mäh.

²⁵ —Taw'āats hē —näk mā sahōnh hē. —Āāh, āā panaa na-āāj hē, āā gadoo ta majyyw hyb n'aa āā raky n'aa tapa bā —näk mā Pirato hä.

²⁶ Ti m' Pirato beréd hōm Barabas häd näng doo. Ti m' tamejūū rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëej dāk warahén sa hä rabepēēm dāk hyb n'aa b'aa kajatsēk do hä.

Jesus warahén rarejāā do panyyg n'aa hahŷŷh

²⁷ Ti m' bag'āās do warahén n'aa ramahūūm Jesus sa wahē n'aa tób wahoo hēnh. Tii bā m' ranaëej nā sahōnh hē sa hataa, séd hä rakata padēēk hyb n'aa Jesus w'oo hä. ²⁸ Ti m' rakabo nyh ta saroor, ti m' radasuun jēng ta hä ta hatsē hahiin doo. ²⁹ Ti m' hetēk do moo m' ramap'ōōd dāk, ta nuu gó m' rada-sooh. Ti m' ranoo ta tatu hub hēnh tama-soo hyb n'aa. ^{¶¶} Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy bēēh ta wē. Raweh'ēēh doo gó m' raky n'aa mes'uunh. Ti m' raky n'aa ej'ees. Hahŷŷ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ēēh Judah buuj sa wahē n'aa! —näk mäh.

³⁰ Ti m' rabahetsoos sa matsós me. Hājōō nuu me m' ranu gewyyh tatu me.

³¹ Raky n'aa ej'ees jawén paa bā m' rado nyh mā ta hatsē hahiin doo, radasuun jēng mā ta saroor hē. Ti m' ramahūūm rabepēēm dāk hyb n'aa.

^{‡‡}27:24 Tii d' tawén d'oo, ta ky gabuuj gó nadoo do radaj'ēep doo, tametēēh hyb n'aa sa hä.

^{¶¶}27:29 Ta hatsē rawén dadāk, sa wahē n'aa ky n'aa hadoo ramanes'uunh hyb n'aa. Ti hadoo hetēk do kapōōs doo. Tēg gabarēēh do sa wahē n'aa nuu gó radasooh do ky n'aa hadoo ramanes'uunh. Ti hadoo na-āāj hē ta tatu. Ta moo gó sa wahē n'aa atón tatu n'aa hedoo do k'āats tēg hawak do s'ēēb rahyb n'aa jew'yyk do metēē n'aa. Ta tii me ramanes'uunh.

Jesus rabepëem däk do panyyg n'aa hahÿÿh

³² Panang bä naa raban'yyh bä m' rakataa aj'yy panang Sirené häd näng doo bä naa, Simaw häd näng do hä. Ti m' warahén ramejüü mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëem däk do b'aa n'aa. ³³ Ti m' rakajaa Gogota häd näng doo bä. (Gogota häd näng doo m' ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) ³⁴ Ti m' ramenoo ta hä joom uwa häd näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh mä ti datsäng doo me.^{§§} Ti m' tameëëk kanahën d'os hë, dooh teëg bä. ³⁵ Ti m' rabepëem däk do jawén paa bä m', ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.* ³⁶ Ti m' rabehyy b'ëëh Jesus rabahag'ääs hyb n'aa.

³⁷ P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepëem däk kerih do Jesus moo p'ää tadajëp do heen n'aa. Hahÿÿ da m' kerih do hä: “Jesus hahÿÿh, Judah buuj sa wahë n'aa”, näng mä kerih do hä. ³⁸ B'aa kajatsëk do wób hä rabepëem padëëk na-ääj hë pawóp hë ajyy baret-sëk doo. Hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng. Hōō gó Jesus kahep-ëem däk do bahäng. ³⁹ Ta tii me teb'ëës do raky n'aa rejää mä Jesus, sa nuu m' rewōnh Jesus wë. ⁴⁰ Hahÿÿ d' m' sa kyyh: —Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mä ta äh mamoo wäd sooh p'aa hënh, a nooh. A daaj kedëëb! Ahyy b'aa hä hadäk do òm, P'op Hagä Do T'aah mado bä! —näk mä sa kyyh.

⁴¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj

sa wahë n'aa na-ääj hë raky n'aa ej'ees mäh:

⁴² —Ta wób ted'ëep —näk mäh. —Dooh tahaja bä ta daaj hë takedëëb bä! Isaraëw buuj sa wahë n'aa m', tanooh. Taw'ääs hë tabahyng b'aa kajatsëk do hä tahadäk do hä naa, tii bä ää ky daheeh da! ⁴³ P'op Hagä Do hä m' tah'yy kasadä, tanooh. Na P'op Hagä Do edëëb hää, P'op Hagä Do genaag bä ta hä. P'op Hagä Do T'aa m', tanooh —näk mä sa wahë n'aa sa kyyh.

⁴⁴ Baret-sëk do ta pa pad'ëëk do ti na-ääj raky n'aa rejää mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Wasyk mä ta bag badoo wät, badagyb däk mä badäk hahÿÿ hä. Jääm hë tug bä tabawag däk p'aa hënh. ⁴⁶ Tug bä m', tak'ëp mä Jesus geëëj wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

“P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ÿ mamakyy?”[†] tahanäng pé m' tii.

⁴⁷ Ta tii bä p'eets hë hab'ëëh do wób ramaa napäh bä m' ta kyyh, raky hadoo: —Eriij[‡] ti tanaëënh —näk mäh.

⁴⁸ Ti m' nawayw hë sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëëb oow me, b'aa hä m' tagadahäng, tamenoo mä Jesus hä tabeëëk hyb n'aa. ⁴⁹ Ti m' ta wób raky hadoo:

—Na madëëg! —näk mäh. —Ti b' er heg'ääs Eriij ana bä tabed'ëep hyb n'aa —näk mäh.

⁵⁰ Ti m' tak'ëp mä Jesus geëëj wät, ti m' h'yy keréd hōm mäh.

⁵¹ Tii bä m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ëëd hyng mäh. Hëëj katajus wät mäh, pä

§§27:34 Datés do biin tii. Tii d' né hë rabahed'oo radej'ëep do hä.

*27:35 Saaw-Mo 22.18

†27:46 Saaw-Mo 22.1 hä takerii däk doo hä tabeh'üüm.

‡27:47 P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub hawät do paa ti Eriij.

ganebäh bong P'op Hagä Do an'oo bä.
⁵²Noo kesëets hõm mä kamag hood. Ha-
 jök mä baad habok do paa genä bok
 mäh. Edëb bë kân mäh. ⁵³Genä bok do
 raban'yyh sa kamag hood paa bä naa. Ti
 m' Jesus ganä wät do jawén paa bä, raba-
 jëë p'ëë panang Jerusarënh hënh. Kas'ee
 bok mä hajök do hä.

⁵⁴Ti m' hëëj katajuus doo, sahõnh hë
 hawäd wät do warahén sa wahë n'aa,
 ta warahén n'aa Jesus hag'ääs do raba-
 hapäh bä m', raky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿÿh!
 —näk mä sa kyy kä.

⁵⁵Hajök ÿÿj tii b' hab'ëëh. Dawëë naa
 m' rabaheg'ääs. Garirej häj n'aa bä naa
 rahada mä Jesus. Jesus karën do hä, ta
 waa hedoo do hä m' ramasa. ⁵⁶Sa ma-
 hang mä rabab'ëëh Marija Madarën häd
 näng doo, Marija see Tsijaag Joséh sa
 ÿÿn, Sebedew taah sa ÿÿn. Tamawoob hë
 ÿÿj.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁵⁷⁻⁵⁸Tüüh däg bä m' papÿÿj, aj'yy
 tak'ëp ma näng do bahõm Pirato wë.
 Joséh mä ta häd. Arimatsija hënh naa
 m' tii. Jesus ma matëg see hado däk
 mäh. Ti m' tabahõm Pirato wë. Tetsëë
 mä Jesus kamag n'aa tabado hyng hyb
 n'aa. Ti m' Pirato mejüü rahaëëj däk ta
 hä tadakä jëng hyb n'aa. ⁵⁹Ti m' Joséh
 bado hyy kân Jesus kamag n'aa, ti m'
 tahabën däk mä pään hanäm doo me,
 rino häd näng do s'ëëb. ⁶⁰Ti m' tada-
 suun jëng pä gabaho doo gó. Papuuj mä
 ta ti kamag hood pan'aa. Joséh kamag
 hood paawä ti ragagots däk doo. Ti m' pä
 gatsabak do tepëed nä, taty gatsëë däk
 mä ta me. Ti m' tabahõm kân. ⁶¹Marija
 Madarën, Marija see Jesus kamag hood
 pa m' rabat'oonh.

⁶²Ti m' jati péh, Saab hä, P'op Hagä Do
 tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë

n'aa, Pariséw sa daheeh rabahõm Pirato
 wë.

⁶³—Hyb n'aa jawyk doo —näk mä Pi-
 rato hä. —Ää hyb n'aa es'ee däk ta ti aj'yy
 noo kanesa do ky hadoo do paah. Hahÿÿ
 d' paa ta kyyh: “Tamawoob hë tabahado
 däk bä kä äh ÿÿ, ÿ d' ganä wät p'aa
 hënh”, näng paa ta kyyh. ⁶⁴Ti hyb n'aa
 ää karën paawä mamejüü warahén raba-
 hag'ääs hyb n'aa ta kamag hood tama-
 woob hë ta äh. Ta kamag hood rana-
 hagäa bä, ta ma matëg an'aa da ta ka-
 mag rabado nyyh hyb n'aa. Jesus ganä
 wät, näk da tii bä. Hajök paa tawedii. Je-
 sus makü ganä wät ranoo bä, ti bahänh
 kawad'ii padëëk hajök do tii bä —näk
 mä sa kyyh Pirato hä.

⁶⁵Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ääts hë bë mahüüm warahén
 kamag hood rabahag'ääs hyb n'aa. Baad
 bë ennyw. Bë hapäh né hë nyy d' bë
 bad'oo —näng mäh.

⁶⁶Ti m' ta kamag hood noo bä ra-
 bats'aa däk ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa,
 ta ma matëg ranoo gasëëts hõm mahänh.
 Ti m' ramejüü warahén rabahag'ääs hyb
 n'aa.

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

28 Ti m', Saab bahëëj jëng bä m', bap
 paah, met'uuh hä, papÿÿj ty ganä
 këë bä, Marija Madarën, Marija see da-
 heeh rabahõm Jesus kamag hood raba-
 heg'ääs hyb n'aa.

²Ti m' nayyw hë, tak'ëp k'ääts kata-
 jus këë. Tak'ëp tawén katajus wät P'op
 Hagä Do ääs bahyng do hyb n'aa, ti m' pä
 kepëed hõm ta noo gatsë paah, ti m' ta
 jó tabaso däk. ³Tak'ëp mä ääs gabarëëh,
 hawyp do gabarëëh doo da. Tak'ëp mä ta
 saroor bahawak. ⁴Tak'ëp mä warahén,
 Jesus kamag hood hag'ääs do paah, ra-
 jeÿÿm bong mä ääs. Kajajän b'ëëh mä
 ÿÿm haj'aa, dejëp do hedo padëëk mäh.

⁵Ti m' ääs ky hadoo ÿÿj sa hä:

—Bë eÿÿm manäh! —näng mäh. —ÿ hapäh, Jesus repëem däk do paa bë es-oos. ⁶ Dooch wäd bä. Ganä wät, bë tamarher'ood wät doo da né paah! B'ëep, bë hegää nyy bä takadasuun jëng do paa bä —näng mäh. ⁷ —Nayyw hë bë ahôm, ta ma matëg bë maher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da d' bë kyyh: “Ganä wät dejëp do sa mahang. Ahôm da bë pooj jé Garirej hënh. Bë hapäh da t'ïi hënh”, näk da bë kyyh. Tii d' këh ÿ bë hä —näng mä ääs kyyh ÿÿj sa hä.

⁸ Ti m' rawaj'aa jëk ta ma matëg ramaher'oot hyb n'aa. Rajeÿÿm né paawä m' tseb'ee mä ti hyb n'aa. ⁹ Ti m' rabajëk bä m', nayyw hë m' Jesus kas'ee wät sa hä, ti m' takedëng sa hä. Ti m' ta wë rabana, ti m' rabehty b'ëeh tûu, ta tsyym hä ramoo kajäk ta hä raweh'ëeh hyb n'aa. ¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë eÿÿm manäh. Bë ahôm, bë maher'ood häj haa sa hä Garirej hënh rabahôm hyb n'aa. Tii bä da ÿ rabahapäh —näng mä Jesus.

Warahén ramaher'oot do rahapäh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jesus ma matëg wë ÿÿj rahôm nuuj jé m', warahén wób rabajëk mä panang hënh P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë. Ti m' ramaher'oot mä sa hä sahôn hë rahapëë wät doo. ¹² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa rakataa Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa sii, rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo hyb n'aa. Ti m' hajông dajëër rabanoo warahén sa hä, ¹³ ti m' raky hadoo sa hä:

—Taw'ääts hë hahÿÿ da bë maher'ood ta wób sa hä: “Atsëm, ää ää nuuj jé ta ma

matëg rabana, tii b' retsëëg hôm ta kamag”, näk da bë kyyh —näk mä sa wahë n'aa hedoo do sa kyyh.

¹⁴ Ti m' raky hadoo ënh:

—Pirato, babä bagä n'aa ky n'aa napäh bä panyyg bë her'ood hôm doo, ää h'yyb en'yyim da, dajëb hä bë taky n'aa ety mahänh[†] —näk mä sa kyyh.

¹⁵ Ti m' warahén ragado däk dajëër, ti m' sa hä ramejüü doo da né hë m' ramaher'ood hôm daap men'yyh do panyyg. Ti m' jé pad'yyt hë m' Judah buuj mahang kaher'ood däk ta ti panyyg. Da hë na-ääj nä kaher'oot.

Jé pad'yyt hë ta ky n'aa ji maher'ood hôm Jesus mejüü do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' 11 hedoo do rabahôm kän Garirej hënh, waëë hënh, Jesus mejüü do paa hënh. ¹⁷ Ti m' Jesus rabahapäh bä, raj'aa etsëë kän mä ta hä. Ti hadoo né hë dooh baad tagah'ood nä bä ta wób sa hä. ¹⁸ Ti m' Jesus bana kän p'eets hë sa wë. Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hä:

—Sahôn hë, hÿ pong jé hawät do hä, badäk hahÿÿ bä hawät do hä na-ääj hë P'op Hagä Do an'oo däk ÿ mejüü hyb n'aa. Sahôn hë sa bahän hÿ hyb n'aa jawyg däk tan'oo bä. ¹⁹ Ti hyb n'aa, bë ahôm. Ma matëk ÿÿ rabahado padëëk bë an'oo bä sahôn hë häj n'aa babuuj. Bë nu gemuun hôm da ta ti Ee häd gó, ta T'aa häd gó, P'op Hagä Do Sahee häd gó. ²⁰ Bë ma met'ëëg sa hä sahôn hë bë ÿ mejüü do paa raky daheeh hyb n'aa. Hahÿ ÿ ky däng bë hä: ÿ awäd had'yyt hë da bë sii badäk hahÿ gawatsik bä kä.[§] Jääm hë kä.

[†]28:14 Roma buuj sa warahén n'aa raä bä rabahag'ääs bä, radej'ëep ta säm. Ti hyb n'aa “ää h'yyb en'yyim da bë wahë n'aa” rawén näng.

[§]28:20 Sahôn hë badäk hahÿ bahëëj jëng do jawén paa bä, hÿ pong jé Jesus pa ër aboo had'yyt hë.

Maah-Ko

*Jesus ky n'aa hanäm do
Maah-Ko erii wät do hahÿÿh*

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Hahÿ tadu doo Jesus Kristo, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanäm doo.

² Hahÿÿ do takerii däk P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do mo haj'aa hä:

“ÿ mejüü do panäk ÿ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw däk hyb n'aa a pooj jé.”**

³ “Hahÿÿ do tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah”,†† näng mä takerii däk do hä.‡‡

⁴ Nanäng panäk doo, Jowāw nu gahem'uun do paa m' tii. Tabanawäng bä paa m' tabawät. Tanu gemuun hōm paa m' hajök. Taher'oot sa hä raberéd hōm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hōm hyb n'aa nesaa do raberéd hōm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hōm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁵ Ti m' hajök Judah häj n'aa buuj, panang Jerusarēnh häd näng do babuj n'aa na-ääj né hē m' rabahōm Jowāw wē. Nesaa do rakawoom bä, Jowāw nu gemuun hōm tamii Joradān häd näng doo me. ⁶ Jowāw saroor mä kameer wii

s'ëëb ta pan'aa. Ta baa wyd paa m' ta byyh. Sabakar paa m' tawēh ta tä, mabaa bëëh paa m' ta waa. ⁷ Hahÿ d' paa ta kyy sa hä:

—Ti awät da jawén ÿÿ tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿÿ. Hä ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta tsyym suun kabo n'aa ÿ do bā^{¶¶} — näng mäh. ⁸ —ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naēng me. Tii kä P'op Hagä Do Sahee tabajëë suun bë h'yyb tym gó, bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa —näng mä Jowāw nu gahem'uun do kyyh sa hä.

Jesus Jowāw nu gemuun wät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹ Ti noo gó kä m' Jesus bana panang Nasaréh häd näng doo bä naa. Garirej häj n'aa bä ta ti Nasaréh panang. Jesus Jowāw nu gemuun wät doo kä tamii Joradān häd näng doo me. ¹⁰ Ti m' Jesus nu ganä däk bä m' tabaheg'ääs wē hä, wē kabasëëts däk. Ti m' P'op Hagä Do Sahee tabahapäh, ahyng mä ta wē gurii-i hadoo mäh. ¹¹ Ti m' hÿ pong jé naa tamaa ena kän P'op Hagä Do kyyh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Öm tah ÿÿ, tak'ëp ÿ kamahān up doo.

Baad ÿ mah'yyb n'yyim —näng mäh.

¹² Ti m' nanyw hē tabanawäng hēnh, rabanabok hēnh, Jesus P'op Hagä Do Sahee mahüüm kän. ¹³ T'ii hēnh mä Jesus baym 40 m' ta äh. Tii bä m' Nesaa Do Yb, Satanas häd näng doo, mety paawä m'. Ta tii bä m', Jesus baym bä, ti abong mä tababo n'aa. Ääs rahag'ääs mä Jesus.

**1:2 Marakijas 3.1 hä takerii däk hahÿ bód t'aats. P'op Hagä Do kyyh ta T'aah hä tabedoo do tii. Ta bód see ti Isajas erii wät do paah.

††1:3 Ji h'yyb tym ji enäm, baad P'op Hagä Do T'aah ji gadoo ji h'yyb gó, tahanäng pé m' ti ji tyw n'aa ji bak'ood däk, ji tyw n'aa ji daj'aah.

‡‡1:3 Isajas 40.3

¶¶1:7 P'oyj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bä sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowāw Jesus matym gó, ta hä hē Jowāw hegāā bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaj'as pé Jesus wē tamoo wäd bä, ta hä hē tahegāā bä, tahanäng pé tii.

**Jesus ats'yyt do ta sii habong do
pan'aa panyyg n'aa hahÿÿh**

¹⁴Ti m', Jowāw nu gahem'uun do radawäts gëët do jawén paa bā kā m', Jesus bahōm kǎn Garirej hǎj n'aa hēnh kā. T'īi hēnh kā P'op Hagā Do panyyg hanām do tamet'ëëg kǎn. ¹⁵Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Kaja dǎg kǎn ji P'op Hagā Do bag'āās doo. Ti hyb n'aa taw'āäts hē bē eréd hōm nesaa doo. P'op Hagā Do hā bē h'yy kawareem. Bē ky dahé ti panyyg hanām doo —nǎng mā Jesus.

¹⁶Ti noo gó m', tabawāt bā m' karaj'aa Garirej hǎd nǎng do nabyy me, taba-hapāh mā pawóp hē ta hÿÿj daheeh habok doo. Simaw, Ān-Deréh mā sa hǎd. Tah'ÿÿb mā res'aak karahi me. Tah'ÿÿb sag né hē m' tii. ¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—B'ëep bē ana, si ÿ bē abooh. Tah'ÿÿb sag nado boo da bē hÿÿ kā. Ajyy, ÿÿj sag hadoo da bē hÿÿ kā P'op Hagā Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa —nǎng mā ta kyyh.

¹⁸Ti m' nanyw hē m' raberéd hōm karahi. Ah'ūūm kǎn mā ta sii.

¹⁹Ti bahǎnh mā tabahapāh Sebedew hǎd nǎng do taah, Tsijaag, Jowāw daheeh. Marakate gó m' rabat'oonh. Karahi m' renām. ²⁰Jesus ats'yyt né m' tii d' ĕnh. Ti m' nanyw hē m' raberéd sooh sa yb sa hataa sii hē m'. Ti m' Jesus sii rabahōm kǎn mǎh.

**Jesus habëë hōm do mera do
hadāk do panyyg n'aa hahÿÿh**

²¹Ti m' Jesus bahōm panang Kapar-Naūm hǎd nǎng doo hēnh. Ti m' Saab, Judah buuj rakamehehāk do hā, tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo hēnh tabahōm. Tii bā m' tama metëëk P'op Hagā Do panyyg. ²²Ti m' maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mǎh. Rawén meuuj bong mǎh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me

tama metëëk do hyb n'aa m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa nahado m' tii. ²³Tii bā m' tabasoooh sa mahang aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hadāk doo, mera doo. Ti m' tak'ëp mā ta kyyh:

²⁴—H'ëëd makarēn āā wē Jesus, Nasaréh buuj? Āā marejāā mawén na! —nǎng mǎh. —ÿ hapāh ōm baad ub. Ōm P'op Hagā Do hanaa, tak'ëp hanām doo, baad hadoo do moo wëëd ōm —nǎng mā ta kyyh.

²⁵Ti m' Jesus ky geām wāt mā karap'aar h'yyb nesaa doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manāh! Bag hēnh! Ahōm aj'yy mahǎnh! —tah'eed hōm mǎh.

²⁶Tii bā m' aj'yy tak'ëp karap'aar h'yyb nesaa do behats wāt. Tii bā m' awaaw wāt mǎh, ti m' tabahōm kǎn ta mahǎnh.

²⁷Ti m' ta wób rameuuj bong mǎh, raky n'aa jōg bong mǎh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëëd hÿÿ éh? Ta see ky n'aa hadoo hÿÿh. Tametëëk mā hyb n'aa jawyk do ky n'aa me. Karap'aar h'yyb nesaa do sii hē tamejūū. Raky daheeh né hē —nǎk mā sa kyyh.

²⁸Ti hyb n'aa m' dawëë Jesus ky n'aa dǎg dāk Garirej hǎj n'aa bā.

**Jesus nahëë sog hōm do
panyyg n'aa hahÿÿh**

²⁹Tii kā m' Jesus raban'yyh tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo bā naa. Ti m' Tsijaag, Jowāw daheeh Jesus bahōm kǎn Simaw, Ān-Deréh sa tób hēnh. ³⁰Asooh mā Simaw mayyn. Oom ta hā. Ti m' Jesus hā rabaher'oot taoom.

³¹Ti m' Jesus bajëë suun tahasoooh hēnh, tamoo ej'ooj sëëk mǎh. Ti m' oom keréd hōm. Nanyw hē m' Peed mayyn moo wād dāk sa waa.

³²Tug bā kā, papÿÿj badëë hyng jawén paa bā, Kapar-Naūm buuj ramena sa hōnh hē nahëë enāh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahadëëk do

sii hē. ³³Hajōk Kapar-Naūm buuj kata padēek Simaw tób w'oo hā, Jesus yt gā do w'oo hā. ³⁴Hajōk mā sa nahēē Jesus hahēen hōm. Hajōō m' nahēēh. Hājōng mā karap'aar h'yyb nesaa do tahebēē bong mera do sa hā hanāng doo. Doo h m' Jesus an'oo bā karap'aar h'yyb nesaa do rer'ood bā, rahapāh do hyb n'aa, Jesus P'op Hagā Do T'aah né hē.

P'op Hagā Do hā Jesus ky n'aa etsēē do panyyg n'aa hahȳȳh

³⁵Ti m' jati péh, bāp paah, badajung nā, tabas'ēēg gēet, ti m' tabahōm dawē hā, ranabok hēnh, P'op Hagā Do sii taber'oot hyb n'aa. ³⁶Ti m' Simaw ta hataa daheeh raty gawēēj padēek bā m' rabahōm Jesus rabesoos hyb n'aa. ³⁷Ra-mamuun bā m' raky hadoo ta hā:

—Hajōk ōm hes'oo! —nāk mā ta hā.

³⁸Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hamāh! Ta s'ee hēnh ēr bahōm, ta wób panang hēnh ȳ baher'oot hyb n'aa P'op Hagā Do panyyg hanām do sa hā na-āāj né hē. Ti hyb n'aa né hē ȳ wén na —nāng mā Jesus kyyh.

³⁹Tii d' paa tabawāt jé pad'yyt hē Garirej hāj n'aa bā. Sahōnh hē m' tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do hā tabaheer'oot, tametēek P'op Hagā Do ky n'aa. Tahebē mā karap'aar h'yyb nesaa doo.

Rog manahuuh do Jesus haso dāk do panyyg n'aa hahȳȳh

⁴⁰Ti m' aj'yy rog manahuuh do hanāng do ana mā Jesus wē. Ti m' tabahyy hāng mā ta taron nu paa me, tetsēē mā Jesus bado hōm hyb n'aa ta nahēēh. Hahȳȳ d' mā ta kyyh:

—Makarēn bā mahajaa né hē nahāh ȳ mado hōm —nāng mā ta kyyh.

⁴¹Ti m' Jesus t'yyd mehiin mäh. Ti m' tamoo dāng ta hā, ti m' taky hadoo:

—Ej. Ȳ karēn —nāng mäh. —Has'oo dāg! —nāng mā ta kyyh.

⁴²Ti m' nanyw hē kā m' ta nahēē badoo wāt. Has'oo dāg kán mäh.

⁴³Ti m' baad tabaheer'oot ta hā:

⁴⁴—Maher'ood manā ta wób sa hā —nāng mäh. —Ahōm jajé naga hē P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo wāt do wē. Mametā ta hā ōm has'oo dāk doo. Mamoo wād Mosees mejūū do paah, ta ti hedoo pé ji nahēē badoo wāt do heen n'aa, p'aa hēnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó, baad sahōnh hē rabahapāh hyb n'aa ōm has'oo dāk doo —nāng mā Jesus ta hā.

Ti m' tamejō hōm.

⁴⁵Tii d' né paawā Jesus maher'oot, dooh m' taky dahé bā. Taher'oot mā tamahōm me. Jé pad'yyt hē rapanyyg enā hōm mäh. Ti hyb n'aa kā m' dooh Jesus haja wād bā sa panang hēnh tahōm bā rabahapāh bā kā. Dawē hā kā m' takan'oo kán. Ti hadoo né hē m' jé pad'yyt hē naa rabena ta wē.

Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso dāk do panyyg n'aa hahȳȳh

2 Ti m' pawóp hē ta ā jawén paa bā, Jesus matēēh p'aa hēnh panang Kapar-Naūm hād nāng doo hēnh. Tii bā m' rapanyyg enā dāk, p'aa hēnh mā Jesus bagēē dāk tób ta yd nu hed'ēēh bā. ²Hajōk mā t'ii hēnh hah'ūūm. Hajōk mā rakata padēek tób bā. Du daa m' ta tyw n'aa wāt pé tób w'oo hā na-āāj hē. Ti m' Jesus met'ēēg kán P'op Hagā Do panyyg. ³Ti m' ji meheet pé ajyy ramanaa mā nahēē nāng doo, nawāt doo, ratóg nā ta tyng jó. ⁴Du daa m' rakad'oo pé ramajē suun paawā m' Jesus wē, gatag'uu dāk do hyb n'aa m' hajōk doo. Ti m' p'op ramasāk. Ratyw n'aa gas'ēēs mā Jesus bagēēt nemuun. Ti m' ramahy kán Jesus wē kā ta tyng jó. ⁵Ti m' Jesus h'yyb hapāh bā m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hā, taky hadoo nawāt do hā:

—Tah ỹỹ,^{§§} nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do kado hõm —näng mäh.

⁶Ti m' rabat'oonh sa mahang Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo. Ti m' sa h'yyb gó raky hadoo:

⁷—Hëd n'aa m' ti h'ỹ ti d' tabaher'oot? P'op Hagä Do taky n'aa rejää ti h'ỹh —näk mã sa h'yyb gó. —Jääm né hë P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tado hõm bã —näk mã sa h'yyb gó.

⁸Nayyw hë m' Jesus h'yyb hapäh mã sa h'yyb, ti hyb n'aa m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tii da bẽ hyb n'aa newëë bẽ h'yyb gó? —näng mäh. ⁹—Nyy da nahe-jooj bẽ hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanäng do paah”, ji noo bã? “As'ëëg g'ëed, mado däg a tyng, awäd däg”, ji noo bã nawät do hã? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ênh sa hã:

¹⁰—H'ỹ kã da —näng mäh. —Bẽ bahapäh hyb n'aa ỹỹh, Aj'yy Hadoo Do H'ỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ hajaa sa hã hanäng do nesaa do ỹ ado hõm bã, ỹ haso däk da nahëë näng doo —näng mã Jesus kyyh.

Tii bã m' k'yy gadów däk do hã taky hadoo:

¹¹—As'ëëg g'ëed, mado däg a tyng, ahõm kã a tób hënh —näng mã Jesus ta hã.

¹²Ti m' tabas'ëëg gëët, tabado däk mã ta tyng, ahõm kãn mã hajök do matym gó. Tii bã kã m', rameuuj kãn sa h'yyb gó. Ti m' P'op Hagä Do hã raj'aa etsë. Hah'ỹ d' mã sa kyyh:

—Dooch äã hapäh pé h'ỹ hedoo péh —näk mã sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëenh do panyyg n'aa hah'ỹh

¹³Ti m' Jesus bahõm ênh karaj'aa Garirej häd näng doo hënh. Hajök mã han'aa ta wë. Ti m' Jesus ma metëëk sa hã. ¹⁴Ti m' ta jawén, Jesus bawät bã kã, tabahapäh Rewi häd näng doo, sa wahë n'aa Roma buuj ky gabuuj dajëër tagahed'aak bã hasooh doo. Aw-Pew t'aa m' ti Rewi. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—B'ëep ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, ahõm kãn mã ta sii.

¹⁵Ta jawén, Rewi tób bã Jesus bawëh bã m', hajök dajëër gahed'aak doo, Matew hep'ëeh doo,* ta wób sa hã pé nesaa do moo heb'ooh do na-ääj hë rabana rabawëh hyb n'aa Jesus sii, Jesus ma matëg sa sii. Hajök né hë m' Jesus sii heb'ooh doo. ¹⁶Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rabahapäh bã m' ta ti hedoo do sa sii Jesus bawa doo, Jesus ma matëg hã rabeaanh:

—Hëd n'aa dajëër gahed'aak do sa sii, ta wób na-ääj hë nesaa do moo heb'ooh do sa sii tabawëh? —näk mã sa kyyh.

¹⁷Ti m' reaanh do Jesus maa napäh bã, panyyg gó taky gadoo:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bã mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë. Dooch ỹ ahyy bã h'ỹ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ỹ naëenh hyb n'aa. Ỹ ahyng, nesaa do moo heb'ooh do ỹ naëenh hyb n'aa† —näng mã Jesus kyyh Pariséw sa hã.

§§2:5 Dooch Jesus t'aah tado bã. “Tah ỹỹ, najis ỹỹ” Judah buuj raheer'oot sa da hadoo do hã ramaher'oot bã. Tii d' né hë sa kyyh.

*2:15 Judah buuj sa wób né ti dajëër gahed'aak doo. Roma buuj hã kep'aak do rabataa. Ta see pé noo gó dajëër gahed'aak do rawedii sa wakään. Ta bahánh ragahëen dajëër, sa wë ta uuh baym hyb n'aa. Ti hyb n'aa Judah buuj wób dooh ragenaag bã dajëër gedaag n'aa.

†2:17 Jesus wén naëenh, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa kã.

Jesus hã reanh do ratayy do ky n'aa hahỹỹh

¹⁸ Ti anäng paa m' ta heen n'aa Jowāw nu gahem'uun do ma matëg, Pariséw na-ääj mäh, ranoo kanawa doo me raweh'ëeh P'op Hagä Doo. Ti m' ta wób reanh mä Jesus hã:

—Jowāw ma matëg, Pariséw ma matëg na-ääj hë ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee hyb n'aa. Hëd n'aa a ma matëg tii d' ranad'oo? —näk mäh.

¹⁹ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jām n'aa hēnh ji ats'yyt doo, dooh ratabëej bā ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëed bā. Jām bawāt nā bā rawëë had'yyt hë. Dooh ratay bā. ²⁰ Ti awāt da ti noo gó sa najiis, ta patug pan'aa, rado hōm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kăn* —näng mäh.

²¹ Ti m' panyyg wób ky n'aa gó Jesus ky gadoo nā reanh doo. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

—Dooh ji gas'yyb bā saroor säg noo eh do pāan papuuj bāh me. Tii d' ji adoo bā, papuuj bāh tsawyy däg bā, ta säg tanes'ëem, kawah'oob hōm tii bā. Ti bahānh tanoo ee dāk tii.

²² Ti hadoo né hë uwa bëeh hã. Dooh ji gedu bā uwa bëeh papuuj hegān sooh do pan'aa ta hood b'ée byyh säg gó. Tii d' ji adoo bā, uwa bëeh egān so bā, ta hood säg ganabāh hōm. Tii bā kã, uwa bëë waho bëeh da, ta hood kã karejã

kän —näng mäh. —Uwa bëeh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'üüs doo gó —näng mäh Jesus kyyh sa hã.[†]

Saab ky n'aa hahỹỹh

²³ Saab hã m', Judah buuj rakamehehãk do noo gó m', Jesus ta ma matëg sa sii joom tiriig banäng doo me m' ratabës. Ramahōm me m', ta ma matëg tiriig ag mäh rateh'yyt rabawa hyb n'aa. ²⁴ Ti m' Pariséw sa sii habong do raky hadoo Jesus hã:

—Mahegāā! Hëd n'aa a ma matëg raky nadaheeh ër ky n'aa jaw'yyk do Saab ky n'aa hã? Saab hã ramoo bok[§] —näk mäh sa kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bë ner'ood bā g'eeh nyy da ër wahë makū Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bā, sa waa tamah bā? ²⁶ Abi-jatah P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äat do tabahadoo noo gó, Dawi ajëë suun P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hã, ti m' tabawa ti pāw P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt hatoonh doo. Ti m' tanoo mäh ta hataa rabawa. Jāām né paawä ta ti tób yt hã moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā** —näng mäh Jesus sa hã.

²⁷ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ji kameh'ääk do hyb n'aa P'op Hagä Do wén pahuuj wät paa ji kameh'ääk do heen n'aa. Dooh ji tapahuuj bā ji

*2:20 Hahỹỹ d' Jesus hanäng pé ta tii hã: Ta ma matëg sii tabawāt nā bā, dooh ratay bā. Sa mahānh Jesus badoh bā, tii bā da ratay kăn.

†2:22 Dooh ji mekuuj bā papuuj tama metëëk do ji h'yyb säg paa me, tahanäng pé ti panyyg gó teh'üüm doo.

§2:24 Dooh ji moo wäd bā Saab hã, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü. Tak'ëp Pariséw rahyb n'aa jew'yyk Saab. Sa hã m' Jesus ma matëg ramoo bok, tiriig ag rateh'yyt do hyb n'aa.

**2:26 Jāām né paawä P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw, P'op Hagä Do sa hã kahesé do tób n'aa yt moo heb'ooh do sa wahë n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyd mehiin do hyb n'aa.

kameh'āāk do heen n'aa hyb n'aa —näng mäh.

²⁸—Ti hyb n'aa, ŷȳh, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, Saab ky n'aa hā sii hē ŷ mejūū —näng mā Jesus Pariséw sa hā.

Moo gadóm do panyyg n'aa hahŷȳh

3 Ta see pé noo gó Jesus bahōm ēnh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh. Ti yt hā m' tabasooch aj'yy moo gadóm doo. ²Tii bā m' ta wób ramatakēē mā Jesus aj'yy moo tahaso däg bā Saab hā. Ta moo tahaso däg bā, Jesus moo wāt né hē Saab hā kā sa hā. Rakarēn paawā m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yk doo. ³Ti m' Jesus ky hadoo aj'yy hā:

—Ag'ēēd däg sa mahang.

⁴Ti m' taky hadoo ta wób sa hā:

—Nyy da ēr ky n'aa jaw'yk do metēēk Saab ky n'aa hā? H'ēēd ti taw'āāts hē ji moo wāt Saab hā? Baad hadoo do ji moo wāt, nesaa do ji moo wāt? Ji da hadoo do ji ed'ēēp Saab hā, ji da hadoo do ji daj'ēēp Saab hā? —näng mā Jesus kyyh sa hā.

Rahapēē né paawā m', dooh m' raky gado bā. ⁵Ti m' kawaj'āān gó Jesus ty kawōōt sa wē. Tahyb n'aa tón mā sa h'yyb tym ganahoot do hyb n'aa m'. Ti m' aj'yy hā kā taky hadoo:

—Madajoow a mooh! —näng mäh.

Ti m' ta moo tadajoow dāk. Ahub däg kán mäh, baad däg mā ta moo kā. ⁶Ti m' nayyw hē m' Pariséw raban'yyh. Eróts karapee sii hē m' rakaner'oot mā nyy d' rabad'oo Jesus radaj'ēēp hyb n'aa.

Hajōk mā Jesus gen'aak do hah'ūūm do ta sii panyyg n'aa hahŷȳh

⁷Ti m' karaj'aa hēnh Jesus ta ma matēg sii hē m' rabawēēj kán. Hajōk mā Garirej

hāj n'aa hēnh naa Jesus jawén hah'ūūm. ⁸Raky n'aa napäh bā m' sahōnh hē Jesus moo wāt doo, rabana Judah hāj n'aa hēnh naa, panang Jerusarēnh hād näng doo hēnh naa, Idumeej hāj n'aa hēnh naa, tamii Joradān tamyyj dāk hēnh naa. Ta wób mā Tiir, Sidōn panang hād enāh do hāj n'aa hēnh naa. ⁹Hajōk do hyb n'aa m', Jesus mejūū ta ma matēg rabenām hyb n'aa marakate ta pooj jé, ragatatug dāk do hyb n'aa ta hā. ¹⁰Hajōk sa nahēē heso hōm do hyb n'aa m', nahēē enāh do rawén gatatug kán ta wē. Rakarēn mā ramoo kajäk ta hā. ¹¹Jesus karap'aar h'yyb nesaa do hā hadäk do rabahapäh bā m', tūū m' rakajäk ta matym gó. Tak'ēp mā rageēēnh:

—Ōm P'op Hagä Do T'aah! —näk mäh.

¹²Jesus ky ge'ŷȳm mā karap'aar h'yyb nesaa doo, ranaher'oot hyb n'aa m' ta ky n'aa.

Jesus asēm do 12 hedoo do tamejūū do pan'aa panyyg n'aa hahŷȳh

¹³Ti m' Jesus basēēk waēē jó. Tanaēēnh mā ta wē tah'yyb däng doo. Ti m' rabahōm ta wē. ¹⁴Sa mahang tasēm mā 12 ta hataa, ta sii rababok hyb n'aa, tamejūū hyb n'aa ta ky n'aa rabaher'oot hyb n'aa. ¹⁵Tanoo mā sa hā karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebē hyb n'aa. ¹⁶Hahŷȳ m' 12 hedoo do tamejūū doo: Simaw mäh, “Peed” ta hād n'oo dāk doo. ¹⁷Ta jawén mā Sebedew taah, Tsijaag, Jowāw hād enāh doo, “Darung Do Taah” tamaneēēnh doo. ¹⁸Ta jawén mā Ān-Deréh, Pirip, Batoroméw, Matew, Toméh, Tsijaag see Aw-Pew

t'aah, Tadéw, Simaw Serot,^{††} ¹⁹ Judas Ikarijot kä m', Jesus haäej däk do majiĩ hä.

Nesaa Do Yb ky gabuuy gó Jesus moo wät rahanäng do panyyg n'aa hahỹỹh

²⁰ Ti m' Jesus ta ma matëg sii hë raba-jëë p'ëë tób gó. P'aa hënh mä rakata padëek hajök doo. Du daa m' rabawa pé hajök do hyb n'aa. ²¹ Ta ỹyn, ta wakāan rapanyyg enä däg bã m', rabahöm t'iĩ hënh rahahëen paawä m'. Sa hä m' baad nado wäd Jesus h'yyb.^{‡‡}

²² Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do Jerusarënh hënh naa han'aa doo, hajök do mahang hab'ëeh doo, raky hadoo ta wób sa hä:

—Beresebu,^{¶¶} karap'aar h'yyb nesaa do wahë n'aa ti adäk ta hä. Ti kyy gó ti tabahebë karap'aar h'yyb nesaa doo —näk mã sa kyyh.

²³ Ti m' tii d' ky hedoo do Jesus naëënh ta wë. Ti m' panyyg ky n'aa gó taba-her'oot sa hä. Hahỹỹ d' mã ta kyyh:

—Ta daaj hë g'eeh Nesaa Do Yb taka-habë? —näng mãh. ²⁴ —Sa da hadoo do wë sa häj n'aa babuuy rahyb n'aa wareem bã, gawatsik tii bã sahõnh hë —näng mãh. ²⁵ —Sa wakāan sa hä hë rahyb n'aa wareem bã, kahäj jëng tii bã. ²⁶ Ti hadoo ënh Nesaa Do Yb hä kä. Ta hä hë takawareem bã, ta karapee hä tahyb n'aa wareem bã, ahëej jëng né hë tii bã

ta hejój. Gawatsik da tii bã —näng mã Jesus kyyh.

²⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Dooch aj'yy hejooñh do tób gó hajëë suun pé ta ma tado hõm hyb n'aa, pooj jé tób danäh moo tamanaw'yyd bã. Ta moo kamaw'yyd bã, tahajaa ta ma tado hõm bã —näng mã Jesus sa hä.^{§§}

²⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Sahõnh hë nesaa do ji moo wät doo, sahõnh hë P'op Hagä Do ji ky n'aa rejää do na-ääj hë P'op Hagä Do mabaan hõm da ji hä. ²⁹ P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejää doo kä, dooch P'op Hagä Do mabaan bã tii. Ta ti hedoo péh, dooch tahëej bã nesaa do ta hä. Tadajep jawén paa bã na-ääj hë nesaa do adäg had'yyt hë ta hä —näng mã Jesus kyyh sa hä.

³⁰ Tii d' tawén edoo mã sa hä, P'op Hagä Do Sahee kyy gó tawén hebë. Sa hä m' Nesaa Do Yb ky gabuuy mãh. Ra-her'oot do hä P'op Hagä Do Sahee raky n'aa rejää.

Jesus wakāan heh'äät do panyyg n'aa hahỹỹh

³¹ Ti m' Jesus ỹyn, ta wakāan sii hë m' rakajaa. Ta w'oo hä m' rababë däk. Ti m' ramejüü ranaëënh Jesus. ³² Hajök mã ta pa hat'oonh. Ti m' raky hadoo ta hä:

—A ỹyn, a wakāan, ta w'oo hä rabab'ëeh. Õm mã resoos —näk mãh.

^{††}3:18 Judah buuy sa häj n'aa bã Roma buuy ramejüü noo gó, Judah buuy wób rakarën rakamaj'iĩ Roma buuy sa wë. Dooch rakarën bã Roma buuy mejö bã sa hä. Roma buuy wë kamaj'iĩ do ramaneëënh **Serot**. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëënh “Simaw Serot”.

^{‡‡}3:21 Baad nado wäd Jesus h'yyb rawén ed'oo, ta bahānh däg sa hä Jesus moo wät doo. Hajök do ta wë hehüüm do tagado had'yyt hë, nahëë enäh do tabaheso, ta see pé noo gó dooch tawa wäd bã tak'ëp taty kanewaat do hyb n'aa. Dooch rah'yy genä nã bã P'op Hagä Do T'aah tado bã.

^{¶¶}3:22 Nesaa Do Yb né hë ti Beresebu.

^{§§}3:27 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti panyyg gó tehüüm doo: Aj'yy hejooñh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejooñh do ma hado hõm do hadoo Jesus. Aj'yy hejooñh do ma hadoo, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hejój gó Jesus bahebë karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ëp tabahejooñh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh.

³³—Jaa ti ëën, jaa ti wakān haa? — teaanh mäh.

³⁴Ti m' taty kawōōt ta w'oo gadāk hēnh rahat'oonh hēnh. Ti m' taky hadoo:

—T'oonh hahy ān yŷy, wakān haa — nāng mäh. ³⁵—Sahōnh hē P'op Hagä Do karēn do moo heb'ooh doo, ti né hē wakān haa hadoo, ti né hē ānh y hadoo, ti né hē ëën hadoo —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

Joom tym ky n'aa gó Jesus metëek do panyyg n'aa hahyŷh

4 Ti m' Jesus ma metëek ēnh karaj'aa Garirej häd nāng do nabyy me. Hajōk do nu sabuk mā ta hā. Ti hyb n'aa m' marakate gó tagatsëg sooh. Hajōk do ayyw b'ëeh mā ta takëen nabyy me. ²Ti m' hajōō m' tama metëek mā sa hā panyyg ky n'aa me m'. Hahyŷ d' mā ta kyyh:

³—Bē hyb n'aa matakā hahy panyyg! Hy hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. ⁴Tatsawyh hōm joom tym. Joom tym tatsawyh hōm do wób ta tyw n'aa me takajäk, ti taw'ëed rabajóh jëng. ⁵Joom tym wób kajäk pä ta yt taba-hadoo do jó. Kanahēn its k'āats tii bā. Ti nyyw hē taganyyh, kanahēn d'os do k'āats ta h'yyb. ⁶Tabajuu bā, nyyw hē tatsawyy jëng, dooh ta kóm ta h'yyb. ⁷Ta tym wób kajäk sasëng kóm banāng bā. Sasëng gajewāng bā kă, dooh tawëë wäd bā. Ti hyb n'aa dooh teag bā. ⁸Ta tym wób kajäg kân baad tabadoo bā. Taganyyh, baad tabawāng, baad tabeaak. 30 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kân baad tabadoo bā kajäk do ta tym wób. 60 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kân ta tym wób. 100 nuu me tabejoom do bahānh tabeag kân baad tabadoo bā kajäk do ta tym wób kă — nāng mā Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ūūm.

⁹Ti m' taky hadoo:

—Jé karēn pé y her'oot do tamaa newë bā, taw'āats hē tahyb n'aa matakëë — nāng mäh.

¹⁰Ta jawén kă m', ta mab hē 12 he-doo do ta ma matëg hē kă, ta wób hē kă, rabeaanh ta hā nyy d' tahanāng pé m' ti panyyg. ¹¹Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē hā P'op Hagä Do an'oo dāk bē bahapāh hyb n'aa pooj jé ji nahapāh do P'op Hagä Do bag'āas do ky n'aa hā. Ta wób sa hā, sa h'yyb gó naa maa new'ëë kanarēn doo, sahōnh hē takaher'oot da panyyg ky n'aa me —nāng mäh. ¹²—Tii d' tawén hadoo, —nāng mäh — “Rahegāā had'yyt né paawā m', dooh m' rah'yy genä bā. Ramaa newë had'yyt hē né paawā m', dooh m' tagah'ood bā sa hā. Dooh né rakarēn bā P'op Hagä Do hā rah'yy kawereem hōm, P'op Hagä Do nawug hōm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanāng doo” —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹³Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Taganah'ood bā bē hā hahy panyyg, nyy d' tagahoot panyyg wób bē hā? —nāng mäh. ¹⁴—P'op Hagä Do kyyh herot doo, aj'yy joom tym hejóm do hadoo. ¹⁵Joom tym ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hā. Ramaa newë sii hē, nyyw hē, P'op Hagä Do panyyg Nesaa Do Yb asog hōm sa h'yyb gó naa. ¹⁶P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, pä banāng bā kajäk do hadoo sa hā. P'op Hagä Do panyyg ramaa newë sii hē, nyyw hē, h'yy gadajaa gó ragadoo. ¹⁷H'yy gadajaa gó ragado né paawā, nyyw hē rah'yy gejë hōm, joom kóm nanāng nā do hadoo sa hā. Hejoonh do kametä bā sa hā, sa hā rarahejā bā na-āāj hē P'op Hagä Do panyyg metëek doo da rababok do hyb n'aa, nyyw hē rah'yy gejë hōm. ¹⁸P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, joom tym sasëng

*4:12 Isajas erii wät doo gó Jesus beh'ūūm. Isajas 6.9-10 hā takerii dāk tii.

mahang kajäk do hadoo sa hä. ¹⁹P'op Hagä Do panyyg ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hë badäk hahÿÿ hä ji bawät do hä.[†] Dajëër hä, sa ma ji tawadii do hä rahyb n'aa h'üüm. Rah'yy karën do jawén rababok. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahôm. Joom neaak do hado däk tii. ²⁰P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób, joom tym baad tabadoo bä kajäk do hadoo sa hä. Ti ramaa newëë P'op Hagä Do panyyg, baad ragadoo, baad rabenäm sa h'yyb gó. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom 30 nuu me, 60 nuu me, 100 nuu me takejoom do bahánh tabeak do hadoo tii —näng mä Jesus.

²¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë gataa sooh bë bag, ji waa hood yt hä, ji jó ÿÿh do yt hä bë bejën hyb n'aa apäh? Dooh. Ta bag bë dasooh ta tyng jó, baad ta bag däk hyb n'aa. ²² Ta ti hadoo da ÿ ma metëek do hä: Sahôn hë sa hä da hë kejën nä doo, sahôn hë rah'yy ganenäh nä doo, kametä däk né da sa hä. ²³ Jé karën pé ÿ her'oot do tamaa newë bä, taw'ääts hë tahyb n'aa matakëë —näng mäh.

²⁴ Ti m' taky hadoo ënh:

—Taw'ääts hë baad bë matakä ti bë maa newëë doo. Bë matakëë do pénh, bë maa newëë do pénh, bë da P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Ti bahánh baad bë da tah'yy gan'yyh. ²⁵ Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahánh P'op Hagä Do banoo nä ta hä ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, P'op Hagä Do ado hóm da ta hä kanahën had'os doo[‡] —näng mä Jesus.

Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh hahÿÿ hä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa

²⁶ Ti m' taky hadoo:

—Aj'yy joom tym hejóm do ky n'aa hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. ²⁷ Ta äh tatebëj nuuj jé, adëb bä, at-sëm, ta ti joom tym ganyyh, tabawäng. Dooh joom hejóm do hapëë bä nyy da tabawäng ti joom. ²⁸ Ta daaj né hë joom k'ääts baw'ëeh. Pooj jé tagajewäng, tii b' tabae däk, tii b' tabeag kän. ²⁹ Ta ag wah'ëë däk bä kä, ta heen n'aa hä, tii bä kä joom näng do bak'ääd kän ta joom, joom ji nu gekää do nahëë me —näng mä Jesus kyyh.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bë hä P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mäh. ³¹ —Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ääs doo, tadu doo noo gó. ³² Jääm nad'ëed its né paawä ta tym, ji waa ty gamabuuj see bahánh tabawäng. Tak'ëp ta moo bawäng. Tii hä kä taw'ëed batooj kän ta hä kä, tabadahëem bá[†] —näng mä Jesus kyyh.

³³ Hajóng ta ti hedoo pé panyyg ky n'aa gó Jesus baher'oot sa hä P'op Hagä Do panyyg n'aa. Jesus her'oot mä sa hä rahyb n'aa hajaa doo. ³⁴ Sahôn taher'oot do sa hä, panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot. Sa mab hë, rabedoh bä m', Jesus baher'oot ta ma matëg sa hä nyy d' tahanäng pé panyyg gó teh'üüm doo.

[†]4:19 Ta ti hedoo do raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

[‡]4:25 Ta ti tawén kado hóm sa hä, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa p'eed bä P'op Hagä Do panyyg hä.

[†]4:32 Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ääs do kah'üüm, ny hadoo ta hä h'yy ka'ëeh do kah'üüm.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵ Ti noo gó m', tug bã kã m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

—Hamäh, ër atsëg hõm karaj'aa tamyyj jé.

³⁶ Ti m' raberéd b'ëëh hajök doo, ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó Jesus gasooh doo gó. Ti m' rabatsëg kãn. Marakate wób an'aa sa jawén. ³⁷ Ti m' tak'ëp bah'ood bana. Tewëëp mã maadaka. Marakate tetaa m'. P'eets mã marakate bagyyb jëë paawä. ³⁸ Marakate duu hënh mã Jesus baÿÿh. Ta nu tyng jó m' ta nu sooh.

Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Ma matëg! Õm h'yy kanap'eed! Ër da ag'yyp! —näk mäh.

³⁹ Ti m' tabas'ëëg geët, ti m' bah'ood tameduuk. Ti m' maadaka hã taky hadoo:

—Bag hënh!

Ti m' bah'ood badoo wät. Badatih däk mäh.

⁴⁰ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tak'ëp bë beÿÿm? Dooh P'op Hagä Do hã bë h'yy kae nä bã? —näng mäh.

⁴¹ Ti m' tak'ëp mã rabeÿÿm bong, ti m' rakaner'oot sa mab hë:

—Jaa ti hÿÿ éh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mã sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã hadäk do Jesus ah'eed hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

5 Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bã, karaj'aa tamyyj jé. ² Ti m' Jesus gatsëg nyyh jawén paa bã m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo, nayyw hë m' tabana ta wë. Pã gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bã naa tabana. ³ Tii b' né hë m' tabahe'ÿÿh. Dooh m' ha-

jaa pé moo mawyyt péh. Haak sapuuw hadoo doo me né hë m' ramoo maw'yyd né paawä m', dooh m' rahaja bã. ⁴ Hajõo nuu me m' haak sapuuw hadoo doo me ramoo mawyyt, ratsyym maw'yyd paawä m'. Ti m' tagahet'ëëh mã haak sapuuw hadoo doo. Sapaar ta tsyym pëm tagahet'ëëh né m' tii d' ënh. Dooh ta hã hajaa meduuk péh. ⁵ Adëb bã, atsëm na-äaj mã tabahew'ëët kamag habong hënh, waëë jó na-äaj hë. Tak'ëp mã tageëënh, ta daaj hë m' takahej'oooh pä bãh me.

⁶ Dawëë naa m' Jesus tabahapäh bã m', waj'aa däk mã ta wë. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng Jesus wë. ⁷ Ti m' tak'ëp mã ta kyyh:

—H'ëëd makarën wë ÿÿ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hë Bahãnh Hadoo Do T'aah? Maky dëë P'op Hagä Do häd gó, dooh da ÿ marejä bã! —näng mäh.

⁸ Tii d' tawén edoo mäh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hahÿÿ da m' Jesus kyyh:

—Meréd hõm hahÿ aj'yy! —näng mã karap'aar h'yyb nesaa do hã.

⁹ Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Nyy d' a häd? —näng mäh.

—“Hajök Doo” ää häd, —näng mäh —hajök do hyb n'aa ääh —näng mäh.

¹⁰ Ti m' tets'ëë had'yyt mã Jesus hã tanah'eed hõm hyb n'aa dawëë karap'aar h'yyb nesaa do ta tii bã naa.

¹¹ Hajõng mã too yb tii b' habëëh karaj'aa takëën hã, wajapëm doo bã. Ta tii b' mã sa waa rabahe'w'aa. ¹² Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rabetsëë Jesus hã:

—Man'oo ää ajëë pëë too yb hã —näk mäh.

¹³ Ti m' Jesus banoo tii d' sa hã. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kãn aj'yy hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pä kãn. Hajõng mã ti too yb. 2 miw mäh. Ti m' rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh

tame, tame m' rakejäg bëenh. Ti m' t'öp m'ä rapehä.

¹⁴Ti m' too yb hagä n'aa waj'aa bong mäh. Sa panang bä, panang nedaa bä na-ääj mä ramaher'oot sahönh hē rahapäh doo. Ti m' panang buuj raban'yyh t'ii hēnh, rabaheg'ääs hyb n'aa ky n'aa näng doo. ¹⁵Ti m' Jesus wē rakajaa bä kă, rabahegää kăn aj'yy hajöng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mäh, saroor näng mäh, baad däg mä ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿym bong. ¹⁶Ti m', ta ti hap'ëeh do paa rabaher'ood kăn han'aa do sa hä kă ta ti aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa ky n'aa. Too yb ky n'aa na-ääj mäh. ¹⁷Ti m' han'aa do rabetsēe Jesus hä, tabahöm hyb n'aa sa häj n'aa bä naa. ¹⁸Ti m' Jesus gatsäg sooh bä m', aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paa betseē Jesus hä, Jesus sii tabahöm hyb n'aa. ¹⁹Dooch m' Jesus karēn bä ta sii aj'yy ahöm bä. Hahÿÿ d' mä Jesus kyyh ta hä:

—Ahöm nä a yb, a ÿyn, a wakään wē. Maher'ood sa hä sahönh hē taw'ääts hē hadoo do a hä Tak'öp Hyb n'aa Jawyk Do bad'oo doo. Maher'ood sa hä nyy da öm tat'yyd mehün doo —näng mä Jesus kyyh ta hä.

²⁰Ti m' aj'yy bahöm kăn. Hēej bód, Dekaporis häd näng doo bä taher'oot mä tak'öp hanäm do Jesus bad'oo do ta hä. Ti m' sahönh hē maa nap'ëeh do rahyb n'aa meuunh mäh.

**ÿynh has'oo dāk do ky n'aa,
karapee h'yy ganä dāk do ky
n'aa daheeh hahÿÿh**

²¹Ti m' Jesus batsäg höm bä p'aa hēnh karaj'aa ta myyj jé, tabag'ëed dāk bä ta takēen hä, hajök nu sabug dāk. ²²Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd näng do bana Jesus wē. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahē n'aa see m' tii. Ti m' Jesus tabahapäh bä, ta taron nuu me m'

tabahyy häng ta wē. ²³Ti m' tak'öp mä tabetsēe ta hä. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Edah tok ÿ tadajöp. B'ëep ÿ karēn paawä. Moo dēe ta hä tabahub dāk hyb n'aa, tabedöp hyb n'aa —näng mäh.

²⁴Ti m' Jesus bahöm ta sii. Tabahöm bä hajök mä hah'üüm ta sii, gatat'uuk mä ta hä. ²⁵Sa mahang ti awät mä ÿynh. Majyyw mä ta nahēeh. 12 m' ta baab ta nahēe badäk. ²⁶Hajök mä mediko hegää bong do ta nahēeh. Mediko moo m' tahoop. Dooch m' rahaja bä. Ta wē hanäng do tahä jēe né paawä m', dooh m' tahas'oo däg bä. Teg'yyis mä tii bä ta nahēeh. ²⁷Jesus taky n'aa napäh bä m', ta jó gadäk hēnh mä tabana ta wē hajök do mahang. Ta saroor hä m' tamoo däng. ²⁸Tii d' tawén d'oo mäh, ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Ta saroor hä ÿ moo dēe bä, ÿ d' ahub dāk tii bä”, näng mä ta h'yyb gó. ²⁹Tii bä kă m', nyyw hē m' dooh wäd mä ta hä ta nahēeh. Ta hä m' tahegää bä, ta h'yyb gó, has'oo dāk mäh. ³⁰Tii bä m' nyyw hē m' Jesus hegää bä m' ta hä naa anyyh ta ky gabuuj. Ti m' ta jawén p'aa hēnh tabegää wät hajök do mahang, ti m' teanh:

—Jaa saror ÿÿ hä moo däng? —näng mäh.

³¹Ti m' ta ma matög raky hadoo:

—Nepäh a hä hajök gatat'uuk do a hä? —näk mäh. —Hēd n'aa ti meanh?

³²Ti m' ty kaneréd had'yyt hē hajök do sa wē, tabaheg'ääs hyb n'aa jaa ti ta hä moo däng doo. ³³Ti m' ÿynh hegää bä kă m' ta hä has'oo dāk mäh, ana mä Jesus wē, ti m' tabahyy häng mä ta taron nuu me ta wē. Kajajän mä ta äm n'aa. Ti m' sahönh hē m' tabaher'ood jäng ta hä. ³⁴Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Tok ÿÿ, öm has'oo dāk P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahöm kă h'yyb näm doo me. Dooch wäd a nahēe kă —näng mäh.

³⁵ Jesus ber'oot nä bä m', rakajaa ajyy Jaj-Ro tób bä naa. Ti m' raky hadoo Jaj-Ro hä:

—A toog h'yy gakog hōm —näk mäh. —Hēd n'aa ti mah'yyb panas'ēeh ma matēg? —näk mäh.

³⁶ Dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bä panāk do sa kyy hä. Hahȳy d' mā ta kyyh Jaj-Ro hä:

—Mahyb n'aa tōn manäh. Hā ȳ h'yy kasadēē!

³⁷ Ti ta bahānh mā dooh m' tan'oo bä hajōk do rahōm ta sii. Jāām mā takarēn Peed, Tsijaag, Tsijaag hȳy Jowāw hād nāng doo. ³⁸ Jesus rakajaa bä m' Jaj-Ro tób kä tahapäh mā sēd dó m' rarāb bä rabē bä. A'oot mā ta wób. ³⁹ Ti m' tabajēē suun tób gó, ti m' taky hadoo sa hä:

—H'ēēd ti bē harāp? H'ēēd ti bē ha'oot? Karapee dooh tadajēb bä. Aỹh tii —nāng mäh.

⁴⁰ Tii bä m' Jesus raky kawew'aam.

Jesus mejūū raban'yyh jawén paa bä m', tats'yyt mā karapee yb, karapee ȳn, ta ma matēg ta sii han'aa doo, ti m' raba-jēē p'ēē karapee hasooh hēnh. ⁴¹ Ti m' ta-moo maso dāk, ti m' taky hadoo ta hä:

—Tabita kūm —nāng mā ta kyyh. (“Maruus, as'ēēg g'ēēd!”, tahanāng pé m' tii.)

⁴² Tii bä m', nayyw mā tabas'ēēg gēēt, awād dāk mäh. (12 m' ta baab n'aa.) Tii bä m', tak'ēp mā rameuuj bong. ⁴³ Ti m' tak'ēp Jesus mejūū sa hä ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. Ti m' tamaher'oot sa hä rabanoo hyb n'aa maruus awa.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahȳh

6 Ti m' ta tii bä naa Jesus ta ma matēg daheeh rabahōm panang tabawäng do paa hēnh. ² Saab hä kä m' tama metēēk tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hē. Hajōk maa new'ēē do rahyb n'aa meuunh mā taher'oot do sa hä. Ti m' raky hadoo:

—N'yy hēnh naa taher'oot do P'op Hagä Do ky n'aa? —näk mäh. —N'yy hēnh naa tah'yy ganäng doo? —näk mäh. —Nyy da tabad'oo tapehuunh doo? —näk mā sa kyyh. ³ —B'aa bāh ga-heh'ōōk do nado ti hahȳh? Marija t'aah nado ti hȳh? Tsijaag, Josés, Judas, Simaw nado ta wakāān? Ta ānh, bä ab'ēēh ēr pa —näk mā sa kyyh.

Ti m' rakawajāān ta wē. Raty n'aa gesyyg dāk mäh. ⁴ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Sahōnh hē sa panang bä raweh'ēēh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Jāām hē tabawäng do panang bä, ta wakāān ma-hang, ta tób bä, dooh rawehēē bä —nāng mā Jesus kyyh.

⁵ Dooh denaa hē m' Jesus pehuuj bä ta tii bä. Jāām né hē m' pawóp its nahēē enäh do hä ta moo tadasooh rabahe-so padēēk hyb n'aa. ⁶ Tahyb n'aa meuunh mäh, dooh panang buuj rah'yy kae bä tahegāā bä.

Ta ma matēg 12 hedoo do Jesus mejūū do panyyg n'aa hahȳh

Ti m' sét panang ken'yyh bä m' Jesus ma metēēk. ⁷ Ti m' tanaēēnh 12 hedoo do ta ma matēg ta wē. Ti m' Jesus anoo mā sa hä karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebē hyb n'aa. Pawóp hē ken'yyh mā tamejūū rabahōm Jesus bad'oo doo da rabad'oo hyb n'aa. ⁸ Hahȳy da m' tamejūū:

—Dooh d' bē mahūūm péh, pāw hadoo péh, ta hood hadoo péh, ta sām hadoo péh. Jāām hē da bē mahūūm tatu —nāng mäh. ⁹ —Jāām ub da bē saroor bē hä hadāk do bē gahōm. Bē tsyym suun hē kä bē padedēēk —nāng mā ta kyyh. ¹⁰ Bē nu kajāg bä ta wób tób bä, tii bä da bē ayyw dó sa panang bē beréd hōm bä kä. ¹¹ Jē bē raganado bä, bē ramaa nanewē bä bē her'oot doo, bē ahōm sa mahānh. Sa panang bä naa bē ahōm bä bē tsyym suun bē tepyng padäg k'āāts. Tii da bē

bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bä P'op Hagä Do panyyg raky nada-heeh doo —näng mä ta kyyh sa hä.

¹² Ti m' rabahôm kân. Raketyn hóm. Jé pad'yyt hē m' rabaher'oot reréd hóm hyb n'aa nesaa doo. ¹³ Hajōng karap'aar h'yyb nesaa do rahebēē hóm mäh. Hajök nahēē enäh do ta syj me m' ratahed'yyd hóm, heso hóm mäh.

Jowāw nu gahem'uun do dajēp do panyyg n'aa hahȳh

¹⁴ Ti m' Garirej häj n'aa wahē n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napäh tii. Dawēē m' Jesus raky n'aa napēē dāk. Hahȳh d' mä ta wób sa kyyh:

—Jowāw nu gahem'uun do paa né tii, dejēp do mahang ganä wät doo. Ti hyb n'aa tawén kabaj'aa —näk mä sa kyyh.

¹⁵ —Ta ti Eriij p'ooj ub hawät do paah —näk mä ta wób sa kyyh.

Ti m' ta wób hē raky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do paa hadoo pé ta tii —näk mä sa kyyh.

¹⁶ Eróts ky n'aa napēē dāk bä kã ta wób her'oot doo, taky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do tii, ȳ mejūū do paa ranu gahōg hóm. Ganä wät dejēp do paa mahang! —näng mä Eróts kyyh.

¹⁷ Eróts né ti mejūū do paa ramoo maso dāk, ramoo maw'yyd dāk, radawäts gēēt Jowāw nu gahem'uun doo. Tii d' Eróts wén d'oo mäh, Erodija, ta hȳj Pirip häd näng do ȳm hyb n'aa. Eróts gat'ēē dāk mä Erodija, ta hȳj ȳm. ¹⁸ Ti hyb n'aa m' Jowāw ky hadoo paa ta hä:

—Doo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä magat'ēē bä a hȳj ȳm.

¹⁹ Jowāw kyyh hyb n'aa m' Erodija ty n'aa gesygg kân, tawén kawaj'ään kân ta wē. Takarēn paawä m' tamejūū radaj'ēep Jowāw. Du daa m'. ²⁰ Eróts mo n'aa jesuu mä Jowāw. Eróts mä ēȳm Jowāw hä.

Tahapäh mäh, baad ub né hē ti Jowāw bawät P'op Hagä Do matym gó. Tsyt hē P'op Hagä Do wē Jowāw bawät tahapäh. Eróts maa newēē bä m' Jowāw her'oot doo, dooh m' baad tado ta h'yyb gó. Ti hadoo né hē, tamen mä Jowāw her'oot do tamaa newēē bä.

²¹ Tii bä kã m', ti bahānh kã m', Erodija bawyyd kân nyy d' tabad'oo. Eróts ta yd enäng do heen n'aa noo gó m' Eróts moo wät jām. Tatsyyd bong mä ta karapee sa wahē n'aa, ta warahén sa wahē n'aa, sahōnh hē m' ky n'aa etsēēh do Garirej häj n'aa bä naa. ²² Ti m', jām noo gó m', Erodija toog bana tabajām hyb n'aa sa matym gó. Baad mä maruus sa matym gó, Eróts matym gó na-āāj mäh. Ti hyb n'aa m' Eróts ky hadoo ta hä:

—Mets'ēē hä ȳ makarēn péh. Ȳ anoo né da a hä —näng mä ta kyyh.

²³ P'op Hagä Do häd gó m' ta ky däng:

—Metsēē pé hä ȳy, ȳ anoo né da a hä. Wē ȳ hanäng do uuh ȳ anoo da a hä, makarēn bä. Né hup ȳ né hē tii —näng mä Eróts kyyh.

²⁴ Ti m' maruus banyyh ta ȳn wē tabeaanh hyb n'aa tetsēē pé Eróts hä. Ti m' ta ȳn ky hadoo:

—Mets'ēē Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg —näng mäh.

²⁵ Ti m' nyyw hē m' maruus matēēh p'aa hēnh. Ti m' tabets'ēē kân:

—Na, ȳ karēn nyyw hē mabanoo hä ȳy Jowāw nu gahem'uun do nu gabóg ta hood gó —näng mä maruus kyyh Eróts hä.

²⁶ Ti m' tak'ēp sa wahē n'aa hyb n'aa tón wät mäh. Ti hadoo né hē, ta ky bajawaa do hyb n'aa m', tatsyyd bong do taky däng do ramaa napäh do hyb n'aa m', tawén wanadii. ²⁷ Ti m' nyyw hē m' tamejūū warahén see Jowāw tadaj'ēep hyb n'aa, tamanaa hyb n'aa ta nu gabóg. Ti m' warahén bahôm Jowāw ragadahew'ēēs doo hēnh, tadaj'ēep mä Jowāw, tanu gahōg hóm mäh. ²⁸ Tamanaa mä ta

hood gó, tan'oo dāk mā maruus hā. Ti m' maruus gado dāk, tan'oo dāg kǎn mā ta yǐn hā kā. ²⁹Ti m' Jowāw ma matēg ky n'aa napēē dāk bā m', rabana rabeheēn ta hub. Ti m' ti m' radasuun jēng gabaho doo gó, kamag hood n'aa gó.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahȳh

³⁰Ti m' 12 hedoo do Jesus mejūū do rababaaaj nā Jesus wē. Ti m' rabaher'oot ta hā sahōnh hē rametēēk doo, ramoo bok doo. ³¹Ta tii bā m' sēd dó m' ta wē heg'āas doo. Sēd bā m' ranu kejāk do hyb n'aa, du daa m' Jesus ta hataa da-heeh rabawa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo ta hataa sa hā:

—Hamāh, ēr ah'ūūm ta wób rabadoh hēnh, bē kameh'āāk hyb n'aa —nāng mäh.

³²Ti m' sa mab hē m' rabahōm marakate gó ta wób rabadoh bā paawā. ³³Ta wób mā rahapāh raban'yyh. Ti m' sahōnh hē panang bā naa rabahōm ta takēēn hā sa pooj jé. Sa pooj jé m' raka-jaa. ³⁴Ti m' Jesus basoop bā, hajōk do tabahapāh bā m', tat'yyd mehīn mā sa hā. B'éé hagā n'aa tamah do hadoo mā ta hā. Ti m' hajōng ky n'aa tama met'ēēg kǎn sa hā.

³⁵Tūūh dāg bā kā m' ta ma matēg rabana ta wē, ti m' raky hadoo ta hā:

—Tūūh dāg —nāk mäh. —Dawēē hȳh. ³⁶Mamejō hōm hajōk doo, panang tabanāng bā, sēt ken'yyh rabaj'eenh hēnh na-āāj hē, sa waa rabetsēē hyb n'aa —nāk mā sa kyyh.

³⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē né hē hanoo sa waa —nāng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Ta ti 8 kamarab ji moo wāt ta sām —nāk mäh. —Āā né hē g'eeh ti hets'ēē ta ti sa waa pāw? —reanh mäh.

³⁸Ti m' Jesus beanh:

—Nyy hē ti hanāng bē wē pāw? Bē hegāā —nāng mā ta kyyh.

Ti m' rabaheg'āās, ti m' raky hadoo:

—Ti anāng ji ma poo oow pé pāw. Pawóp its tah'ȳb —nāk mā sa kyyh.

³⁹Ti m' Jesus mejūū ramejūū hajōk do rabehyy b'ēēh hyb n'aa jawii jó. ⁴⁰Ti m' rabehyy b'ēēh, 50 ken'yyh mā ta wób, 100 ken'yyh mā ta wób ketyn hōm doo.

⁴¹Ti m' Jesus basog dāk pāw, tah'ȳb na-āāj mäh. H̄y pong jé taty dāng bā m', P'op Hagā Do hā taky hadoo:

—Ōm taw'āās hē Ee. Man'oo dāk āā tā, āā waa —nāng mäh.

Ti m' pāw taganebāh bong, tets'ēē hōm mā ta ma matēg sa hā, rabets'ēē hōm hyb n'aa hajōk do sa hā kā. Tah'ȳb na-āāj né hē m' pawóp had'os do tetyn hōm né hē m' tii d' ēnh. ⁴²Tii bā kā m', sahōnh hē m' rabawēē bong. Wog enā hōm mā sahōnh hē. ⁴³Ti m' mad'aak do ta ma matēg rata hōm kawaju gó. 12 m' kawaju gedē hōm mäh. ⁴⁴Hawēē bong doo, 5 miw mā ajyy.[§]

Tamii pong jó Jesus bawāt do panyyg n'aa hahȳh

⁴⁵Ti m' nayyw hē ta ma matēg Jesus mejūū ragatsēg t'oonh marakate gó, ta pooj jé rabahōm hyb n'aa Betsaj-Da hād nāng do panang nemuun. Ti nuuj jé m' takedēē hōm hajōk do sa hā. ⁴⁶Takedēē hōm do jawén paa bā m' tabasēēk mā waēē jó P'op Hagā Do sii taber'oot hyb n'aa.

⁴⁷Tabadajuu dāk bā m', karaj'aa hoo gad'oo bā kā m' ta ma matēg raba-boo dāk. Ta mab hē m' Jesus bayyw gēēt. ⁴⁸Ti m' tabaheg'āās, dooh m' tahōm rahēē doo. Bah'ood ty gahēm mäh. Ti m' tapaj'ēē pooj jé Jesus bahōm kǎn sa wē tamii pong jó. Jesus tabēēg paawā m',
⁴⁹⁻⁵⁰rabahapāh tamii pong jó hana doo.

§6:44 Dooh m' taketsén bā ȳyj, karepé.

Tak'ëp mä rabeÿÿm bong. Awaaw bong mäh. Dajëp do saw'ëëng paa red'oo mäh.

Ti m' nawayw hë m' Jesus ber'oot sa sii:

—Bë eÿÿm manäh! Ý ti hÿÿh —näng mäh.

⁵¹ Ti m' tagatsëg sooh sa sii. Ti m' bah'ood badoo wät. H'yy gabedo bong mäh. Rameuuj bong mäh. ⁵² Dooh rah'yy gah'ood nä bä Jesus hä, päw tapehuuj né paawä. Dooh rah'yy genä bä.

⁵³ Rabatsëg hóm bá m', Genesaréh häj n'aa bá m' marakate badëë jad kán. Tii bá m' rabahûü jad kán. ⁵⁴ Ragatsëg bë sii hë m' pong hënh, ti babuj n'aa rabahapëë kán Jesus. ⁵⁵ Tak'ëp mä raty gapedäg bong ramenaa hyb n'aa nahëë enäh do Jesus wë. Jé pad'yyt hë hëëj Genesaréh w'oo hä hanäng doo bá naa ramenaa nahëë enäh doo. ⁵⁶ Jé pad'yyt hë Jesus nu kejäk bá m', panang rakahet'aa bá m' ramena bëëh nahëë enäh doo. Ti m' rabetsëë nahëë enäh do ramoo kejäk hyb n'aa ta saroor noo byyh hä. Ti m' sahõnh hë nahëë enäh do moo kejäk doo, heso padäg kán mäh.

Ji h'yyb gó naa né hë nesaa do ky n'aa hahÿÿh

7 Ti m' Pariséw wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób na-ääj mä rakajaa Jerusarënh hënh naa. Ti m' rakata däk Jesus wë. ² Ti m' rabahapäh, Jesus ma matëg wób rawëh mä ta si n'aa hë. Dooh m' ramoo ketsyyd wäd rabahed'oo doo da. Sa hä m' nesaa do ta ti P'op Hagä Do hä. ³ (Pariséw, sahõnh hë Judah buuj wób na-ääj hë, dooh rawëë bä, dooh rawa bä, sa wahë makû mahetëk doo da ramoo kanetsyyd pooj jé. ⁴ Rabana bá jé sa waa hets'ëë do paah,

dooh rawa bä, dooh rawëë bä, ramoo kanetsyyd bä, rabahed'oo doo da. Hajõõ tamo n'aa tii da rabahed'oo doo. Sarej ragejõs, sa waa hood ragets'yyt sa wahë makû mahetëk doo da.)**

⁵ Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj mä rabeaanh Jesus hä:

—Hëd n'aa a ma matëg ranad'oo ää wahëh metëëk doo da? Hëd n'aa dooh ramoo ketsyyd bá ër wahë makû rabahed'oo doo da? —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me ky ken'yym do bëëh! Baad né paa ti P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do kyyh, bë ky n'aa. Hahÿÿ d' paa m' takerii däk P'op Hagä Do kyyh bë ky n'aa: “J'ooj madäk doo me ý raweh'ëëh. Sa kyyt tii. Dawëë sa h'yyb bawät mahãnh ýÿ. ⁷ Dooh këh ý tado bá ti rama metëëk doo. Raky n'aa jawyyg ub tii. Ti hyb n'aa daap hë ti ta ti ý rahyb n'aa jew'yyk doo”†† —näng mä Jesus, Isajas her'oot do paa P'op Hagä Do kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë eréd hóm P'op Hagä Do mejüü doo. Bë wareem däg bë wahë makû metëëk do hä —näng mäh.

⁹ Ti m' Jesus ej'ees sa hä:

—Baad né ta ti bë hä P'op Hagä Do mejüü do bë eréd hóm doo, bë wahë makû mejüü doo da bë bad'oo hyb n'aa kä. ¹⁰ Hahÿÿ da Mosees metëëk do paa P'op Hagä Do mejüü doo: “Bë wehëë bë yb, bë wehëë bë ýÿn.”‡‡ “Ji daj'ëëp ta yb, ta ýÿn ky n'aa wasee doo.”¶¶ ¹¹ Tii d' né paawä ta kyyh, ta see hado däk bë metëëk doo —näng mä Jesus. —Hahÿÿ da bë kyyh: “Jé ta yb, ta ýÿn hä taky

**7:4 Mosees ma metëëk do paa bahãnh rakarën rabawëëd däk. Sa hä, tii da ji adoo bä, baad ub ji P'op Hagä Do gadoo.

††7:7 Isajas 29.13

‡‡7:10 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16

¶¶7:10 Esodo 21.17, Rewitikos 20.9

hadoo bā, ‘Hā ŷ naa magadoo do pan’aa paawā, P’op Hagä Do matym n’aa däg tii. Dooh bē hā ŷ an’oo wäd bā’, taky hado bā, ¹²⁻¹³tii bā, ta tii d’ ky hadoo doo, dooh ji mejō wäd bā ta ŷŷn, ta yb tamasa”, nāk bē kyyh. Hajōng nā tii d’ bē bad’oo doo —näng Jesus. —Bē wahē makū ma metēēk do bē ky sūūt do hyb n’aa bē eréd hōm P’op Hagä Do mejūū doo —näng mā Jesus Parisēw, Mosees ky n’aa jaw’yyk do ma mehetēk do sa hā.

¹⁴Ti m’ p’aa hēnh hajōk do ta tii bā hab’ēēh do Jesus naēēnh ta wē. Ti m’ taky hadoo sa hā:

—Bē sahōnh hē, bē maa newē da, bē h’yy genā da ŷ her’oot do hā: ¹⁵⁻¹⁶Ji noo me hajēng pé hyb n’aa nado ji nas’aa dāk P’op Hagä Do hā. T’ōp ji h’yyb gó naa hanyyh do ti hanoo ji nas’aa dāk do P’op Hagä Do hā —näng mäh.

¹⁷Ti m’ Jesus kedēē hōm hajōk do sa hā. Ti m’ tób gó tabajēē suun jawén paa bā ta ma matēg rabeaanh ta hā ta ti tahe’oot do ky n’aa. ¹⁸Ti m’ Jesus bahe’oot sa hā:

—B’ēs h’yy ganah’ood éh? —näng mäh. —Ji hā hajēng pé hyb n’aa nado ji nas’aa dāk P’op Hagä Do hā. ¹⁹Ta ti dooh tajēē bā ji h’yyb tym gó. Ji wog gó ti tabajēng, ta jawén anyyh p’aa hēnh. Ti hyb n’aa dooh ji nas’aa bā P’op Hagä Do hā ji noo gó hejēng do hyb n’aa —näng mäh.

(Ta ti m’ Jesus her’oot do ky n’aa m’, taw’ääts mā sahōnh hē baad ub ji waa. Dooh m’ ti haj’aa tado bā ji nas’aa bā.)

²⁰Ti m’ taky hadoo ēnh:

—Ta ti ji h’yyb gó naa henyh do hyb n’aa ji nas’aa dāk P’op Hagä Do hā. ²¹Tii d’ ŷ wén her’oot, t’ōp naa, ji h’yyb tym gó naa tabana do hyb n’aa nesaa do ji hyb n’aa newēē doo. Ji h’yyb gó naa tabana

ji karēn do ji bagä do ji ŷŷm nadoo do sii, ji patug nadoo do sii. Ji h’yyb gó naa tabana ti ji ets’ēēk doo. Ji h’yyb gó naa né hē tabana ji da hadoo do ji daj’ēēp doo. ²²Ji h’yyb gó naa né hē tabana ti ji hyb n’aa h’ūūm do ji ma, sahōnh hē ji moo nesaa doo, ji noo kanesa doo, nu meby n’aa näng doo, ji hyb n’aa jewēs doo, ji da hadoo do ji ky n’aa rejāā doo, ji kasab’ee doo, daap hadoo do ji moo wät doo kă. ²³Sahōnh hē ta ti hedoo doo, ji h’yyb gó naa had’yyt tabana. Ta ti hyb n’aa ti ji wén nas’aa dāk P’op Hagä Do hā —näng mā Jesus kyyh ta ma matēg sa hā.

ŷŷnh ta s’ee hēnh naa ta toog ky n’aa her’oot do panyyg n’aa hahŷŷh

²⁴Ti m’ ta tii b’ naa Jesus bahōm panang Tiir häd näng do nemuun. Ajēē suun mā tób gó. Dooh m’ takarēn raky n’aa napēē bā tii b’ tabagä doo. Ti hadoo né hē, dooh m’ tahaja bā tajejēn bā. ²⁵⁻²⁶Ti m’ ŷŷnh, Gereg buuj, Siro-Penisija bā m’ henāng doo, ky n’aa napāh Jesus. Judah buuj nadoo do m’ tii. ŷŷnh toog hā mera do badāk. Ti m’ tabana Jesus wē. Ti m’ ta taron nu paa me tabahyy häng Jesus wē. Ti m’ tak’ēp mā tabetsēē Jesus bahabēē hōm hyb n’aa karap’aar h’yyb nesaa do ta toog hā hadāk doo.

²⁷Ti m’ Jesus ky hadoo:

—Na rawa dó sa waa rakarēn do sa taah hā —näng mäh. —Taw’ääts hē nado sa waa ji ado hōm bā ji banoo hyb n’aa sa masāāh awaar taah hā —näng mā Jesus kyyh ŷŷnh hā. §§

²⁸Ti m’ ŷŷnh ky gadoo Jesus. Jesus kyy gó né hē m’ taky hōm:

—Ehub né hē ōm, Tak’ēp Hyb N’aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ti hado né paawā, awaar sii hē rawa sa taah waa

§§7:27 Tii da Jesus wén her’oot, tametyy hyb n’aa ŷŷnh baad ta hā tah’yy kae bā. Panyyg gó taky n’aa her’oot, tahyb n’aa newēē hyb n’aa baad tado bā tamasaa bā Judah buuj nadoo do sa hā. Jesus ky n’aa eh’ūūm Judah buuj sa taah. Awaar taah gó taky n’aa ed’oo Judah buuj nadoo doo.

hyj sa noo m' kejäk doo —näng mä
ÿñh kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Abaaj hõm. H'yy ka'eeh doo me ÿ
maky gadoo do hyb n'aa, dooh wäd
karap'ar h'yyb nesaa do a toog hä —
näng mä Jesus ta hä.

³⁰ ÿñh babaaj hõm bä kä m', takajaa
ta toog wë, ahub däk ta toog. H'yy kame-
hääg sooh mäh. Karap'ar h'yyb nesaa do
ahõm ta hä hadäk do paah.

Aj'yy Jesus nabuuj genä däk do panyyg hahÿÿh

³¹ Ti m' Jesus raberéd hõm Tiir häj
n'aa. Sidõn häd näng do hëej, Dekaporis
häd näng do häj n'aa na-ääj hë ratabës.
Ti m' karaj'aa Garirej häd näng doo hënh
rabaw'ëenh. ³² Jesus rakajaa bä m', ra-
manaa mä ta wë aj'yy nabuuj gatamah
doo, hebä doo. Ti m' rabetsëe Jesus moo
däng ta hä tabahub däk hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus mahüüm mä dawë hä,
hajök do sa mahänh. T'ii hënh kä m' ta
nabuuj gó m' tamoo jëe pëe. Ti m' ta
mo poo hä Jesus betsós wät, tii bä kä
m' aj'yy nag'aad hä m' tamoo däng. ³⁴ Hÿ
pong jé m' taty dëe wät, tak'ëp mä tah'yy
kawabaag wät, ti m' taky hadoo:

—Epata! —näng mäh. (“Genä däg”,
tahanäng pé m' tii.)

³⁵ Tii bä m' nayyw hë m' aj'yy nabuuj
genä padëek, ta nag'aad na-ääj mä nahe-
jooj wäd mäh. Baad ub mä taber'ood däg
kän.

³⁶ Ti m' Jesus mejüü ranaher'oot hyb
n'aa ta wób sa hä. Nabuj keh'üüm mä tii.
Tak'ëp mä Jesus mejö paawä ranaher'oot
hyb n'aa, tak'ëp mä tii bä rabaher'oot Je-
sus mo haj'aa. ³⁷ Sahõnh hë m' rameuunh
Jesus mo haj'aa hä. Ti m' raky hadoo:

—Baad sahõnh hë tamo haj'aa —näk
mäh. —Nabuuj gatamah do sii hë nabuuj
genä padëek, ner'oot do sii hë er'ood
padëek tan'oo bä —näk mä sa kyyh Jesus
mo haj'aa ky n'aa hä.

Jesus pahuunh do 4 miw sa waa panyyg n'aa hahÿÿh

8 Ti m' ta see pé noo gó hajök do
rakata padëek p'aa hënh ënh. Dooh
m' sa waa péh. Ti hyb n'aa m' Jesus
naëenh ta ma matëg, sa sii taber'oot hyb
n'aa. Ti m' taky hadoo:

² —ÿ t'yyd mehün hahÿ ër wë kata
pad'ëek doo. Tamawoob däg ta äh si ÿ
rababok. Dooh sa waa péh —näng mäh.

³ —Dawëe naa ta wób rabana. ÿ mejö bä
rababaaj hõm sa gó, naheba padäg da,
degõn jëng da sah mahÿÿj ta hõo bä —
näng mä Jesus ta ma matëg sa hä.

⁴ Ti m' ta ma matëg raky hadoo:

—Nyy bä ji baw'yyt babä sa waa?
Dawëe bä. Dooh ta nawaa babä —näk
mäh.

⁵ Ti m' Jesus beaanh:

—Nyy hë päw bë wë? —näng mäh.

—Ti anäng setsi —näk mä sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus mejüü hajök do rabehyy
b'ëeh tüü. Ti m' tabasog däk päw, ti m'
taky n'aa etsëe sa waa hyb n'aa. Tii bä
m' taganebäh boo kän, tets'ëe hõm mä
ta ma matëg sa hä, rabets'ëe hõm hyb
n'aa hajök do sa hä kä. ⁷ Tah'ÿÿb na-ääj
mä ti anäng mä sa wë. Ned'ëed its mä ti
tah'ÿÿb. Tii da né hë m' taky n'aa d'oo
ënh tii. Ti m' tamejüü ta ma matëg ra-
bets'ëe hõm hajök do sa hä. ⁸ Tii bä kä
m', sahõnh hë m' rabawëe bong. Wog enä
hõm mä sahõnh hë. Ti m' rabawëh do
jawén paa bä m' mad'aak do ta ma matëg
rabata däk arook gó. Setsi m' arook gedë
hõm doo. ⁹ 4 miw mä ajyy tahyb n'aa
pé ti hawëe bong doo.

Hajök do hä Jesus kedëe hõm jawén
paa bä m', ¹⁰ tagatsëg sooh mä marakate
gó ta ma matëg sa sii hë m'. Ti m'
rabahõm Daramut häd näng do häj n'aa
hënh.

¹¹ Rakajaa bä m', Parisëw rabana ta
wë. Hajõng mä reanah ta hä. Jesus ram-
etyy hyb n'aa ramejüü mä tapahuuj bä sa

matym haj'aa wě hā. * ¹² Ti m' tak'ēp mā tah'yy kawabaag wāt, j'ooj madāk doo me ramejūū do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo:

—Daap hē da hē habong do rabetsēē hā ȳy ȳ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa —nāng mäh. —Dooch ȳ metēēh pé ta heen n'aa hahy sa hā. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo —nāng mā ta kyyh.

¹³ Tii bā m' Pariséw taberéd b'ēēh, ti m' p'aa hēnh tagatsēg sooh marakate gó, ti m' rabatsēg hōm karaj'aa ta myyj jé.

Pariséw, Eróts daheeh raheer'oot do mahānh ji hyb n'aa matakēē do ky n'aa hahȳȳh

¹⁴ Ta ma matēg ramabaan mā ramahūūm sa waa pāw. Jāām hē sēt its mā pāw marakate gó. ¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Baad bē hyb n'aa matakā da. Baad bē kanā da Pariséw, Eróts sa pāw makuj n'aa mahānh —paa tamaher'oot mäh.

¹⁶ Ti m' ta ma matēg rakaner'ood bong Jesus her'oot do ky n'aa. Hahȳȳ d' mā sa kyyh:

—Dooch ēr wě pāw. Tii d' tawén edoo† —nāk mā sa kyyh.

¹⁷ Ti m' Jesus hapāh ti raky n'aa hajēm doo. Ti m' tabeaanh sa hā:

—H'ēēd hyb n'aa pāw bē mabaan hōm bē banāng? —nāng mäh. —Dooch tagah'ood nā bā bē hā? Dooch bē h'yy kadawuung nā bā? —nāng mā ta kyyh sa hā. ¹⁸ —Bē matym enā né paawā, dooh bē hapēē bā. Bē nabuuj genā né paawā,

dooch bē maa napēē bā. Bē mabaan ¹⁹ 5 pāw ȳ etyn bong do 5 miw sa hā? Nyy hē kawaju bē gedē hōm mad'aak doo?

—¹² kawaju mad'aak —nāk mā sa kyyh.

²⁰ Ti m' Jesus eanh ēnh:

—Setsi pāw ȳ etyn bong do 4 miw sa waa, nyy hē arook bē gedē hōm mad'aak doo?

—Setsi arook mad'aak —nāk mäh.

²¹ Ti m' Jesus bedoo sa hā:

—Dooch bē h'yy genā nā bā? —nāng mā ta kyyh ta ma matēg sa hā.

Aj'yy ty gadajuu dāk do Jesus ty nā dāk do panyyg n'aa hahȳȳh

²² Ti m' Jesus rakaja kăn Betsaj-Da hād nāng doo bā panang bā. Ti m' ramanaa mā ta wě aj'yy ty gadajuu dāk doo. Ret-sēē mā Jesus moo dāng ta hā tabahub dāk hyb n'aa. ²³ Ti m' Jesus maso dāk ta moo hā, tamahūūm mā dawē hā panang bahānh. Ti m' Jesus ty hetsós wāt, ti m' tamoo dāng ta hā. Ti m' tabeaanh ta hā:

—Ākā, mahapēē dāk? —nāng mäh.

²⁴ Ti m' tabeg'āās, ti m' taky hadoo:

—Dooch baad ȳ hapēē nā bā. Ȳ hapāh habong doo. B'aa hadoo hā ȳy.

²⁵ Ti m' p'aa hēnh Jesus moo dāng ta matym hā ēnh. Ti m' ta matym baad dāg kā. Baad mā tabahapāh tii kā. Dooch m' taty gadajuu wād bā kā. ²⁶ Ti m' Jesus mejūū tababaa hōm ta tyw n'aa see me ta tób hēnh. Dooch m' takarēn myyj hēnh tajēē wād.

* **8:11** Jesus wě Pariséw rakamaj'īī. Dooch raky dahé bā P'op Hagā Do mejūū do Jesus tado bā. Sa hā péh, dooh Jesus haja bā wě hā tapahuuj bā, rawén mejūū sa matym haj'aa Jesus pahuuj bā wě hā. J'ooj madāk doo me ramejūū do hyb n'aa Jesus wén manetēēh sa hā rakarēn do paawā.

† **8:16** Dooch rah'yy kadawuung bā panyyg gó Jesus her'oot do hā. Jesus hā Pariséw Eróts daheeh ranu mer'oot. Dooch m' raky dahé bā Jesus P'op Hagā Do t'aah tado bā. Nayyw hē jé pad'yyt hē takah'ūūm ranu mer'oot do ky n'aa. Pāw makuj nayyw hē takamekuunh tiriig mahang hadoo do tii.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahỹỹh

²⁷ Ti m' Jesus rabahōm panang wób Sesareja Pirip panang häd näng nedaa badäk doo hēnh. Ti m' ramahōm me tabeaanh ta ma matēg sa hā:

—Jaa m' ỹỹh, sa nooh?

²⁸ Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m', ōm mā Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m', ōm mā Eriij makūūh. Ta wób noo m', ōm mā P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa seeh —näk mā sa kyyh ta hā.

²⁹ —Bē hā ēnh? Jaa ỹ bē hā ēnh? —näng mā Jesus sa hā.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ōm ti Kristo,[‡] P'op Hagä Do H'ỹỹb Däng Doo —näng mā Peed kyyh ta hā.

³⁰ Ti m' Jesus mejūū ranaher'oot hyb n'aa ta wób sa hā ta ky n'aa.

Jesus her'oot do tadajëp do ky n'aa hahỹỹh

³¹ Ti m' Jesus du doo tama metēëk do ta hataa. Tama metēëk bā m' taky hadoo:

—Ỹỹh, Aj'ỹỹ Hadoo Do H̃ỹ Pong Jé Hana Doo, hajōng da ỹ ahoop. Ēr wahē n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa na-āāj da, Mosees ky n'aa jaw'ỹyk do ma mehetëk do na-āāj hē, ỹ da rahyb n'aa wareem. Ỹ da dajëp ran'oo bā. Tamawoob hē ta ā jawén paa bā, ỹ ganā wät da p'aa hēnh —näng mā ta kyyh.

³² Baad mā ta ky n'aa tabaher'oot. Ti m' Peed naēēnh dawē hā. Ti m' taky ge'ỹỹm, Jesus tii d' tanaher'oot hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk ta ma matēg wób sa wē. Ti m' Peed taky geām wät.

—J'eeep! Ahōm mahānh ỹỹ, Nesaa Do Yb —näng mäh.[¶] —Dooh mah'ỹyb dēē bā P'op Hagä Do karēn do hā. Ajyy rakarēn do hā ti mah'ỹyb dāk —näng mā Jesus kyyh.

³⁴ Ti m' hajök do ta wē kata dāk doo, ta ma matēg na-āāj hē Jesus naēēj wät ta wē. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Jé karēn pé hēp ỹ hata tabahadoo hyb n'aa, taw'āāts hē teréd hōm ta hā hē tah'ỹỹ ka'eeh doo, taw'āāts hē teréd hōm ta hā hē tahyb n'aa newēē doo. Taw'āāts hē da tagado had'ỹyt hē tahoop do hēp ỹ n'aa. Taw'āāts hē tagadoo hēp ỹ n'aa radajëēb bā na-āāj hē. Taw'āāts hē ỹ taky daheeh, taw'āāts hē ỹ bawät doo da da ti bawät. ³⁵ Tii d' ỹ wén edoo, badäk hahỹỹ hā ji hawät do tak'ëp kamahān doo, jé tahoop do hēp ỹ n'aa je'ỹỹm doo, dooh da P'op Hagä Do wē tanu dēē bā. Jé hēp ỹ n'aa, panyyg hanām do hyb n'aa na-āāj hē, tahoop do gadoo péh, hēp ỹ n'aa tadajëb bā, panyyg hanām do hyb n'aa tadajëb bā, ta h'ỹyb tym P'op Hagä Do wē da tanu däng —näng mā ta kyyh.

³⁶ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hēd n'aa ji karēn sahōnh hē badäk hahỹ ji ta danāh, ji h'ỹyb tym banesaa hēnh tahōm bā? —näng mäh. ³⁷ —Dooh ta sām ji ad'oo pé ta s'ee hēnh ji h'ỹyb tym nahōm hyb n'aa —näng mā Jesus kyyh. ³⁸ —Hēp ỹ n'aa, ỹ ma metēëk do hyb n'aa na-āāj hē nu mebyng pé P'op Hagä Do hā hyb n'aa eréd hōm do sa matym gó, nesaa do moo heb'ooh do sa matym gó, ỹỹh, Aj'ỹỹ Hadoo Do H̃ỹ Pong Jé Hana Doo, ỹ d' nu mebyng ēnh ta hyb n'aa, Ee hejój gó, ta bag tak'ëp gabarēēh doo gó ỹ bahyng noo gó āās tak'ëp baad hedoo do sa daheeh —näng mā ta kyyh.

[‡]8:29 Ji h'ỹyb tym dēēb, p'ooj ub Judah buuj hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneēēnh *Mesijas*. Gereg kyy me ramaneēēnh *Kristo*. “*P'op Hagä Do h'ỹyb däng doo*”, tahanäng pé m' ti.

[¶]8:33 Tah'ỹyb hapäh, Satan kyy gó m' Peed ber'ood wät tawén ky geām wät.

9 Ti m' taky hadoo ênh:
—Ta wób babä ér mahang habong do rahapäh nä da ý du doo noo gó sahõnh hē ý bag'ääs P'op Hagä Do hejój me. Radejép do pooj jé rahapäh nä da tii. Né hup ý né hē ta ti ý her'oot doo.

**Jesus kawareem do
panyyg n'aa hahýỹh**

²Ti m' ji moo oow see pé sa ā jawén paa bá m', Jesus mahūum ta sii Peed, Tsi-jaag, Jowāw daheeh. Ti m' rabas'ëëg kân waëë p'op nu dāk do hā. Sa mab hē m' t'ī hēnh rabaym dó. Ti m' Jesus kawareem dāk sa matym gó. Ta see hado dāk mäh. ³Tak'ëp mā ta saroor gabar'ëëng dāk, tak'ëp mā tabahawag dāk. Dooh m' badāk hahýỹ bá hajaa pé saroor ti hadoo pé tak'ëp hawak péh. ⁴Ti m' p'ooj ub habong do paa Eriij, Mosees häd enäh do rakas'ee b'ëeh sa matym gó. Jesus sii m' raber'oot.

⁵Ti m' Peed ky hadoo Jesus hā:

—Ma matëg! —näng mäh. —Taw'ääts hē babä ér hā! —näng mäh. —Taw'ääts hē tamawoob hē ta tób n'aa āā temaa toonh. Sét hē a tób, sét hē Mosees tób, sét hē Eriij tób —näng mäh.

⁶(Dooh m' tadoo wät pé tak'ëp rabeýym bong do hyb n'aa m', tii d' tawén edoo.) ⁷Ti m' nanyw mā wë puh ganyyh, sahõnh hē sa hā m' tabadäng. Wë puh gó m' P'op Hagä Do ber'oot. Hahýỹ d' mā ta kyyh:

—Hahý̃ tah ýỹ, tak'ëp ý kamahän doo. Bë maa newë, bë ky dahé ta kyyh —näng mäh.

⁸Ti m', nanyw hē m', raty kaw'ööd bong bá m', rabaheg'ääs bá m', jääm hē Jesus rahapäh. Dooh boo m' Jesus pa hab'ëeh do paah.

⁹Ti m' rabahyk bá m' Jesus mejüü ranaher'oot hyb n'aa rahapäh doo, Aj'yy Hadoo Do Hý Pong Jé Hana Do ganä

wät bá kã dejëp do mahang. ¹⁰Ti m' sa h'yyb gó m' rabenäm. Sa mab hē m' rakaner'ood bong. Hahýỹ da m' sa kyyh:

—H'ëed ky n'aa tii, dajëp do ganä wät do taher'oot doo? —näk mã sa kyyh.

¹¹Ti m' rabeaanh ta hā:

—Hëd n'aa Kristo kajaa do pooj jé Eriij m' matëeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do raheer'oot? —näk mã sa kyyh.

¹²⁻¹³Ti m' Jesus ky hadoo:

—Se hub né hē. Eriij matëeh né da sahõnh hē tabenäm hyb n'aa —näng mäh. —Ti hadoo né hē, bë ý maher'oot hahýỹh: Eriij ewäd hyng né hē. Tii bá rah'yy kajäk doo da né hē rabad'oo paa ta hā. Tii d' né hē takerii dāk ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do hā^s —näng mäh.

Ti m' taky hadoo ênh:

—Ýỹh, Aj'yy Hadoo Do Hý Pong Jé Hana Do ky n'aa ênh? Nyy da këh ý n'aa kerih do P'op Hagä Do kyyh? Ý na-ääj da hajõng ý ahoop da. Ý rahyb n'aa wareem da na-ääj hē —näng mã Jesus kyyh.

**Pahëew Jesus haso dāk do
panyyg n'aa hahýỹh**

¹⁴Ti m' Jesus rakajaa bá kã m' ta ma matëg wób rabab'ëeh bá, hajök mã ranu sabug dāk sa pa rahapäh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky ked'aak mã sa daheeh. ¹⁵Tii bá m', nanäng nu sabuk do rahapäh bá m' Jesus, raty ge-ee bong. Ti m' rawaj'aa nä ta wë rabadëng hyb n'aa m' Jesus.

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matëg wób sa hā:

—H'ëed p'ää ti bë ky ked'aak sa wë? —näng mäh.

¹⁷Tii bá m' hajök do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Ý manaa a wë paawä tah ýỹ. Karap'aar h'yyb ne-

^s9:12-13 Eriij tahanäng doo, Jowāw nu gahem'uun do né hē tii.

saa do ta hã adäk —näng mäh. —Dooh ter'ood wäd tan'oo bä. ¹⁸Ta hã tabadäng bä, tüü tadewëes. Ti tah y gadów däk, tęg kamatsëe däk, tsanamäts däk tan'oo bä —näng mäh. —Y eaj wät a ma matëg sa hã rabahabëe hõm hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta kyyh Jesus hã.

¹⁹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do bëeh, da hë badäk hahỹy bä habok doo! —näng mäh. —Hajõõ nuu me y bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kã? Y häd h'yyb napan däg bë hã, hã y bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Bë mana b'ëep pahëew —näng mäh.

²⁰Ti m' pahëew ramanaa ta wë. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahapäh bä m' Jesus, pahëew tabahehats wät. Ti m' tadawäts jat tüü. Tüü m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Tsanamäts jat mäh.

²¹Ti m' Jesus beaanh ta yb hã:

—H'ëed pénh tabadäk ta hã? —näng mäh.

—P'ooj ub takarapee noo gó tadäg né hë ta hã —näng mä ta yb kyyh. ²²Hajõõ nuu me karap'aar h'yyb nesaa do dahewëes tüü tëeg hõo me, tame na-ääj hë. Takarën tadaj'ëep. Mahaja bä, mado hõm. Mat'yyd mehün ääh —näng mäh.

²³—Y haja bä? —näng mä Jesus kyyh. —Dooh hejoonh pé P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh pé hã —näng mäh.

²⁴Ti m' nyyw hë pahëew yb ky hadoo:

—Y h'yy ka'eeh né hë —näng mäh. —Man'oo tak'ëp y h'yy ka'eeh hyb n'aa, y ky nasëm hyb n'aa! —näng mäh.

²⁵Ti m' hajök waj'aa padëek sa wë rabaheg'ääs hyb n'aa Jesus hapäh bä m', nyyw hë m', hajök do kaj'aa do rabaheg'ääs do pooj jé, karap'aar h'yyb nesaa do tageäm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Karap'aar h'yyb nesaa doo, ky tamah doo, nabuuj gatamah doo, anä pahëew hã hadäk doo! Dooh da ta hã madëe wäd bä! —näng mä Jesus kyyh.

²⁶Ti m' tak'ëp mä karap'aar h'yyb nesaa do geëej wät. Ti m' tak'ëp tabahehats wät, ti m' tabanä kän pahëew hã hadäk do paah. Ta wób sa hã m' pahëew dajëp. Bag hënh mä tabajad hõm, ti hyb n'aa m' dajëp rawén ed'oo. ²⁷Ti m' Jesus moo taky g'ëek. P'op mä tabag'ëed däg kän.

²⁸Ti m' Jesus tób gó tabajëe suun jawén paa bä, sa m'aa hënh mä ta ma matëg rabeaanh ta hã:

—H'ëed hyb n'aa ää wén nahajaa ää habëe hõm bä karap'aar h'yyb nesaa doo? —näk mäh.

²⁹Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jääm hë P'op Hagä Do ji ky n'aa et-sëe doo me, [ji noo kanawa doo me na-ääj hë] ta ti hadoo pé karap'aar h'yyb nesaa do tabanyyh —näng mä Jesus.

³⁰Ti m' ratsyym kasok ta tii b' naa. Garirej häj n'aa me m' ratabës. Dooh m' Jesus karën bä ta wób raky n'aa napëe bä rabaym doo, ³¹ta ma matëg tama metëek do hyb n'aa m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Yỹh, Aj'y y Hadoo Do Hỹ Pong Jé Hana Doo, y da ran'oo däk da ta wób sa moo gó. Y radaj'ëep da. Tamawoob hë ta ä jawén paa bä y ganä wät da p'aa hënh —näng mä Jesus ta ky n'aa hã.

³²Dooh m' rah'yy genä bä ti tahe'oot do sa hã. H'yyb e'ỹm mä rawén neaanh.

Raky ked'aak doo, jaa sa bahānh hadoo do panyy g'n'aa hahỹy

³³Ti m' rakajaa Kapar-Naūm häd näng panang bä. Tób bä tabajëe suun bä m' teaanh mä ta ma matëg sa hã. Ti m' taky hadoo:

—H'ëed p'ää ti bë ky ked'aak ta tyw n'aa me, ër mana me? —näng mäh.

³⁴Dooh m' raky gado bä. Raky n'aa meb'yyh mäh. Tyw me rababoo däk bä

raky kedag bong ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahānh. Ti hyb n'aa m' rawén ky n'aa meb'yyh.

³⁵ Ti m' Jesus bahyy sooh, ti m' ta ma matëg tanaëenh ta wë. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Jé karēn pé ta wób sa bahānh hadoo doo, taw'āats hē da sa yd jé tanu gadāk. Taw'āats hē sahōnh hē sa karom hadoo tabahadoo —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

³⁶ Ti m' karapee t'aah ta moo takyg gëēt sa mahang, ti m' tabado dāk, ti m' taky hadoo:

³⁷ —Hëp ÿ n'aa hahÿ karapee t'aah hadoo pé gadoo péh, ÿ né ti tagadoo —nāng mäh. —ÿ gadoo péh, ÿ had'yyt nado tagadoo, hā ÿ mejũũ do ti na-āāj né hē tagadoo —nāng mā Jesus sa hā.

³⁸ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ma matëg! —nāng mäh. —Āā hapäh aj'yy a häd tabesok bā tahebē karap'aar h'yyb nesaa doo. Ēr h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa āā ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —nāng mā Jowāw kyyh Jesus hā.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bë geām manäh! —nāng mäh. —Dooh hāt ÿÿ gó pahuunh pé ta jawén ÿ tanu mer'oot tii bā —nāng mäh. ⁴⁰ —Ti hyb n'aa, ěr wë h'yy kawanereem doo, ěr h'yyb hata tii —nāng mäh.

⁴¹ Ti m' taky hadoo ěnh:

—Jé naëng han'oos pé hāt ÿÿ gó bë hā, hata ÿÿ bë bahadoo do hyb n'aa, ta ti gadoo né da ta sām baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Né hup ÿ né hē ti ÿ her'oot doo —nāng mā Jesus sa hā.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo ěnh:

—Baad nado né paawä pä ta jawyyg n'aa ji hā ranu hũũ däg bā ji radawäts tu tame t'öp ji pahās hyb n'aa, ti bahānh tak'ëp baad nado ji hā da, ky n'aa netsëeh do seeh, hahÿ karapee hedoo doo, hā ÿ

h'yy ka'eeh do ji h'yyb tatug bā nesaa do tamoo wät hyb n'aa —nāng mäh.

⁴³ Ti m' taky hadoo ěnh:

—A moo hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'āats hē paawä magakyd hōm a mooh. Taw'āats hē mabasëëk hÿ pong jé P'op Hagä Do wë sét a mooh, mahōm mahānh ta s'ee hēnh, tabanesaa hēnh, pawóp hē tado bā a mooh. T'ĩ hēnh mahōm bā, tēëg hōō nadëëk do mahoop da had'yyt hē. [⁴⁴ T'ĩ hēnh madoh-ro ji hawēh doo, dooh radejëb bā. T'ĩ hēnh tēëg hōō dooh tadäg bā —nāng mäh.] ⁴⁵ —A tsyym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'āats hē paawä magakyd hōm. Taw'āats hē matsyym ga-het mabasëëk hÿ pong jé P'op Hagä Do wë, ta s'ee hēnh, tabanesaa hēnh, òm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh, pawóp hē tado bā a tsyym. [⁴⁶ T'ĩ hēnh madoh-ro ji hawēh doo, dooh radejëb bā. T'ĩ hēnh tēëg hōō dooh tadäg bā —nāng mäh.] ⁴⁷ —A matym hyb n'aa nesaa do mamoo wäd bā, taw'āats hē paawä a matym mado nyyh. Taw'āats hē mabasëëk hÿ pong jé, P'op Hagä Do ji tabag'āas doo hēnh, sét a matym, jé ta s'ee hēnh, tabanesaa hēnh, òm P'op Hagä Do aw'oong hōm mahānh pawóp hē tado bā a matym. ⁴⁸ “T'ĩ hēnh madoh-ro ji hawēh doo, dooh radejëb bā. T'ĩ hēnh tēëg hōō dooh tadäg bā”*** —nāng mā Jesus.

⁴⁹ Ti m' taky hadoo ěnh:

Sahōnh hē ma matëk ÿÿ P'op Hagä Do metyy da ji ahoop do hā, sa h'yyb tym banyyw dāk hyb n'aa ta hā, ta dab P'op Hagä Do hā ji ma ejuu do jukiir me ji enyyw dāk doo da.

⁵⁰ Ti m' taky hadoo ěnh:

—Taw'āats hē ti jukiir. Ti hadoo né hē, tanadah'ëed wäd bā, taw'āats hē nado wäd. Ti hadoo né da bë hā. Taw'āats hē

**9:48 T'ĩ hēnh ji ahob had'yyt hē, tahanāng pé tii. Isajas 66.24 hā takerih do hā tabeh'üüm.

baad had'yyt hē bē babok bē da hadoo do wē. Baad bē babok do bē da hadoo do wē gawatsiig bā, taw'āats hē nado wād —nāng mäh. —Taw'āats hē h'yyb nyyw gó bē baboo had'yyt hē bē da hadoo do wē —nāng mā Jesus ta ma matëg sa hā.

**Dooh ji y̆ym ji eréd hōm
bā do panyyg n'aa hahy̆yh**

10 Ti m' Jesus raberéd dāk Kapar-Naüm, atsëg hōm mā tamii Jo-radān hād nāng doo. Tamyyj dāk hā m', ta tyw n'aa me m' ramahyk Judah hāj n'aa hēnh. Ti m' p'aa hēnh hajōk mā ta wē han'aa. Ti m', tabahed'oo doo d' né hē m' tama metëek mā sa hā.

² Ti m' Pariséw wób rabana ta wē ram-ettyy hyb n'aa m'. Hahy̆yh da m' rake'anh: —Ēr ky n'aa jaw'yyk do anoo g'eeh aj'yy eréd hōm bā ta y̆ym? —nāk mäh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy da Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'ood bā ěnh? —nāng mā Jesus sa hā.

⁴ Ti m' raky hadoo:

—Mosees anoo ji erii dāk ji y̆ym ji eréd hōm do heen n'aa, tii b' ji mejō hōm tabahōm hyb n'aa —nāk mā Pariséw sa kyyh.

⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē nabuj keh'üüm do hyb n'aa tii d' Mosees wén erii wāt ta ti ky n'aa jawyk do ky n'aa —nāng mäh. ⁶ —P'ooj ub dooh ta tii da tahado bā. Sahōnh hē tadu dahāng noo gó P'op Hagä Do pahu-unh aj'yy y̆ynh daheeh. ⁷ “Ti hyb n'aa kă, aj'yy kă, ta yb, ta y̆yn mahānh kă, sa m'aa hēnh kă, tagatëe hyb n'aa ta y̆ym kă. ⁸ Takatëe jawén paa bā sët rabahado padëek ta y̆ym daheeh”,^{††} nāng mäh. Ti hyb n'aa pawóp hē ranado bong. Sët hado däg kăn. ⁹ Ti hyb n'aa séd hā P'op Hagä Do ata dāk doo, dooh tahaja bā ji etyn bā —nāng mā Jesus kyyh Pariséw sa hā.

¹⁰ Tób bā kă m' ta ma matëg rabeaanh ta ti ky n'aa. ¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Jé ta y̆ym heréd hōm doo, tii bā y̆ynh see hā takatëe däg bā, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wāt. Ta see y̆ym sii he'y̆yh do hado dāk tii. Ta y̆ym paa tah'yyb rejāā —nāng mäh. ¹² —Jé ta patug heréd hōm do ta see tagatëe däg bā, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wāt. Ta see patug sii he'y̆yh do hado dāk tii —nāng mā Jesus kyyh.

**Karepé Jesus ky n'aa edëng do
panyyg n'aa hahy̆yh**

¹³ Ti m' ta wób ramena karepé ned'ëed is do Jesus wē, sa hā Jesus moo dāng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'y̆ym mäh. ¹⁴ Ti m' dooh Jesus genaag bā ta ma matëg rabad'oo doo. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Na ramena karepé wē y̆y. Bē geām manäh! Hahy̆ karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hē P'op Hagä Do bag'āas do karapee hedo padëek doo —nāng mäh.

¹⁵ Ti m' taky hadoo ěnh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'āas do karapee tado bā da. Né hup y̆ né hē ta ti y̆ her'oot doo —nāng mā Jesus.

¹⁶ Ti m' karepé tabasog dāk ta hā, tii bā m' sa nu gad'oo bā m' tamoo dāng, taky n'aa edëe boo kăn mäh.

**Tak'ëp ma nāng do
panyyg n'aa hahy̆yh**

¹⁷ Ti m' ta tii b' naa Jesus tsyym kadoo bā m', ana mā aj'yy ta wē. Ta taron nuu me m' tabahyy hāng ta wē. Ti m' taky hadoo:

—Baad òm, ma matëg! —nāng mäh. —Nyy da y̆ bad'oo edëb had'yyt do y̆

^{††}10:8 Genesis 2.24

gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa ỹ bawät hyb n'aa kä? —näng mä a'jyy kyyh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hëd n'aa baad ub hä ỹ mabanäng? —näng mäh. —Jääm hë P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh. ¹⁹ Mahapäh hahỹ P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Manaboh manä a da hadoo doo. Aä manä a ỹm nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Etsëëg manäh. Daap hë maky n'aa tapa manä ta wób. Mawad'i manäh. Mawehëë a yb, mawehëë a ỹyn”^{††} —näng mä Jesus kyyh ta hä.

²⁰ —Ma matëg! —näng mä a'jyy kyyh. —P'ooj ub, ỹ karapee noo gó ỹ panyyg kadeheeh né hë ta tii hä —näng mä ta kyyh Jesus hä.

²¹ Ti m' Jesus ty däng ta wë, takamahän wät mäh. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Sët hë ti hawät a hä —näng mäh. —Abaaj hõm, mesëëm hõm sahõnh hë a wë hanäng doo. Man'oo ta sãm paa kas'uut do sa hä. Tii d' madoo bä hỹ pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hanaa. Ti jawén ana wë ỹỹ, hëp ỹ hata mabahadoo hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh ta hä.

²² Ti m' a'jyy h'yy katón gëët. Ti m' ahõm mä Jesus mahänh. H'yy katón wät mäh, tak'ëp tawekäp do hyb n'aa.

²³ Ti m' Jesus ty däg ta ma matëg sa wë, ti m' taky hadoo:

—Hejoonh né hë wekäp do sa hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁴ Ti m' sa h'yyb gó ta ma matëg rameuunh mä Jesus her'oot do hyb n'aa. Ti m' p'aa hënh Jesus ky hadoo sa hä:

—Tah haa —näng mäh. —Hejoonh né hë ji hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji bahadoo hyb n'aa —näng mäh. ²⁵ —

Hejooj né paawä kameer hä tatabëëj bä gats'uus doo gó, ta bahänh tabahejoonh wekäp do sa hä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁶ Ti m' ti bahänh mä ta ma matëg rameuuj bong mäh. Sa mab hë m' rakaner'oot. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Jaa ênh ti P'op Hagä Do wë hasëëk ênh? —näk mäh.

²⁷ Ti m' Jesus ty gadäg däk sa wë, ti m' taky hadoo:

—Ji daaj hë dooh né hë ji haja bä P'op Hagä Do wë ji as'ëëg bä. Ti hadoo né hë, dooh P'op Hagä Do nahajaa péh. Ti hajaa ta wë ji tamasäk —näng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahõnh hë ää beréd hõm a hataa ää bahadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Hëp ỹ n'aa, P'op Hagä Do panyyg hanäm do hyb n'aa na-ääj hë heréd hõm pé ta tób, heréd hõm do ta wakään, ta änh, ta yb, ta ỹyn, ta taah, ta joom banäng doo, ³⁰ ta bahänh hajõng tagadoo da badäk hahỹỹ bä ta mabaj. Tagadoo da tób, ta wakään, ta änh, ta ỹyn, ta taah, ta joom banäng doo. Ta no n'aa na-ääj da tagadoo. Ta jawén kä, hỹ pong jé kä, tagadoo da edëb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawäd had'yyt da. ³¹ Hajök babä hyb n'aa jewyk do wób, ta jawén kä hyb n'aa sekog padäg its da hỹ pong jé. Babä hyb n'aa sekog is do wób kä ti noo gó kä hyb n'aa jewyg kân da —näng mä Jesus kyyh sa hä.

P'aa hënh Jesus her'oot tadajëp do ky n'aa panyyg n'aa hahỹỹh

³² Ti m' Jesus rabahõm Jerusarënh hënh. Jesus mä sa pooh. Ti m' ta ma matëg rahyb n'aa newëë mä t'ii hënh

Jesus bahōm doo.^{¶¶} Ta wób mã sa sii hah'ũũm do e'ỹm mãh. Ti m' sa m'aa hēnh Jesus naēēnh ēnh 12 hedoo do ta ma matēg. Ti m' tamaher'oot sa hã ta mo n'aa.³³ Ti m' taky hadoo:

—Ēr ah'ũũm Jerusarēnh hēnh —nāng mãh. —Ȳh, Aj'y Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ȳ da rahaēēj dāk da P'op Hagā Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahē n'aa sa moo gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do sa moo gó na-āāj da. Dajēb hã raky n'aa etyy da ȳh. Ȳ da rahaēēj dāk Judah buuj nadoo do sa moo gó —nāng mãh.³⁴ —Ta ti ȳ da raky n'aa ej'ees, ȳ da rahetsoos. Ȳ da rahewyyh. Ȳ da radajēēb kãn —nāng mãh. —Tamawoob hē āh ȳ jawén paa bã, ȳ d' ganā wād kãn —nāng mã Jesus ta ma matēg sa hã.

Tsijaag, Jowāw daheeh retsēē do panyyg n'aa hahȳh

³⁵ Ti m' Sebedew taah hedoo doo, Tsi-jaag, Jowāw daheeh, rabana Jesus wē. Ti m' raky hadoo ta hã:

—Āā karēn paawā manoo āā etsēē do a hã —nāk mãh.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—H'ēēd ti bē karēn hã ȳh? —nāng mãh.

³⁷ Ti m' raky hadoo:

—Āā karēn paawā tak'ēp makabaj'aa doo me mabag'āās doo bã, a hub hadāk hēnh āā see basooh man'oo bã, s'ȳy me āā see^{§§} —nāk mã sa kyyh.

³⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Doooh bē hapēē bã ti bē etsēē doo —nāng mãh. —Bē hajaa da ȳ ahoop do bē ahob bã? Bē hajaa da bē dajēb bã ȳ dajēp doo da? —nāng mã Jesus sa hã.

³⁹ —Āā hajaa! —nāk mãh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ahoop né da ȳ ahoop do hadoo doo. Ȳ dajēp do hadoo né da bē dejēp —nāng mãh.⁴⁰ —H̄y kã, ta ti bē etsēē do hã ȳh, ȳ nado ti hanoo. P'op Hagā Do anoo da hup ȳh hēnh, sã ȳh hēnh rabat'oonh, ta pooj jé tabenām do tah'yyb dāng do sa hyb n'aa —nāng mãh.

⁴¹ Ti m' ta ma matēg wób, ji moo sahōnh hē hadoo do raky n'aa napāh bã retsēē doo, rah'yy kawaj'āān bong Tsi-jaag Jowāw sa wē.

⁴² Ti m' Jesus naēēj nã ta wē sahōnh hē ta ma matēg. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bē hapāh né hē, ta ti Judah buuj nadoo do sa wahē n'aa ky n'aa hedoo doo, tak'ēp ramejũũ sa hã. Bē hapāh né hē ti hyb n'aa jew'yyk doo, tak'ēp ramejũũ sa karapee n'aa —nāng mãh.

⁴³ —Bē mahang taw'āāts hē dooh tii d' tado bã. Bē mahang karēn pé kaweh'ēēh péh, taw'āāts hē da ta wób sa karom hadoo tabahado dāk, ta wób tamasa.

⁴⁴ Bē mahang karēn pé ta wób sa bahānh nu gadāk péh, taw'āāts hē takadad'uuh sahōnh hē sa wē. Taw'āāts hē sahōnh hē sa masa n'aa, sa karom kanep'aak do hado dāk tii —nāng mãh.⁴⁵ —Ȳh, Aj'y Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ȳ na-āāj né hē. Ȳ ahyng babā ȳ rahyb n'aa jew'yyk do jawén nado. Ȳ ahyng babā ȳ masa hyb n'aa ta wób, ȳ ky n'aa en'yym hyb n'aa ta wób sa hã, ȳ dajēp hyb n'aa hajōk do nesaa do sa mo haj'aa sãm hyb n'aa —nāng mã Jesus kyyh.

Baritsiméw häd nāng do panyyg n'aa hahȳh

⁴⁶ Ti m' rakajaa panang Jerikó häd nāng doo bã. Ti m', ta jawén, panang bã naa Jesus, ta ma matēg, hajōk do wób ratsyym kasok bã, ta tyw n'aa nabyy me m' tabahäng ty tamah doo. Baritsiméw

^{¶¶}10:32 Ta ma matēg rawén hyb n'aa newēē Jerusarēnh hēnh Jesus bahōm doo, t'ĩ hēnh Jesus majĩ rababok sa h'yyb.

^{§§}10:37 Tak'ēp hyb n'aa jewyk do tii, sa wahē n'aa basooh do pa hat'oonh doo. Rakarēn paawā ta wób sa wahē n'aa rabahadoo Jesus sii.

mä ta häd. Tsiméw häd näng do t'aa m' tii. Ta tyw n'aa me tabahäng dajëër tetsëe hyb n'aa m' ta tii me tebës do sa hä. ⁴⁷ Ti m', Jesus, Nasaréh buuj ramaneëenh do né hē ti ta tii bā tabës taky n'aa napäh bā m', tak'ëp mā tageëej wät. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehīn ÿÿh, Jesus, Dawi panaa! ^{*} —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' ta wób raky ge'ÿÿm mäh, bag hēnh tabahäng hyb n'aa. Raky geām né paawä m', tak'ëp tageëej wät tii bā:

—Mat'yyd mehīn ÿÿh, Dawi panaa! —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus baym.

—Bē naëej! —näng mäh.

Ti m' raky hadoo Baritsiméw hä:

—Tsebee wäd! P'op as'ëeg g'ëed! Õm tanaëenh! —näk mäh.

⁵⁰ Ti m' ta hatsë taw'oong jat mäh, gat-sëg geët, ahöm mā Jesus wë.

⁵¹ Ti m' Jesus beaanh ta hä:

—H'ëed ti makarēn ÿ moo wät a hä? —näng mäh.

—Ma matëg! ÿ karēn ÿ begā dāk —näng mäh.

⁵² Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahöm nā. Hā ÿ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa òm has'oo dāk —näng mäh.

Ti m' nayyw hē m' tabahapëe dāk. Ti m' tabahöm Jesus sa jawén.

Baad Jerusarēnh bā Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahÿÿh

11 Ti m' Jesus rabahöm. Ti m' Jerusarēnh bedaa dāk bā m', panang Betapagéh, Betanija häd enäh do w'oo hä rakajaa bā, waëe joom oriib

häd näng do banäng bā, pawóp hē ta ma matëg Jesus mejüü sa pooj jé m' rabahöm hyb n'aa. ² Hahÿÿ d' mā ta kyyh sa hä:

—Bē ahöm panang hēnh bē pooj jé badāk doo hēnh ti nuuj jé. Bē kajaa bā, bē hapäh da jumeto t'aah ji najasooch nā doo. Ta tyd hā da tabahäng —näng mäh. —Bē asood hōm da, bē manaa wawëe hē —näng mäh. ³ —“Hëd n'aa ti bē as'oot?”, ranoo bā, “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karēn, bada m' tamejüü rababaj nā”, nāk da bē kyyh —näng mā Jesus pawóp hadoo do sa hä.

⁴ Ti m' rabahöm, ti m' jumeto t'aah rabawyyd kän tób w'oo hä. Tób noo hā m' takahō. ⁵ Ti m' rabas'oot bā m', p'eets hē hab'ëeh do rabeaanh:

—H'ëed ti bē hab'ëeh? Hëd n'aa ti bē as'oot? —näk mā sa kyyh.

⁶ Ti m' Jesus ma matëg raky hadoo Jesus bedoo doo d' né hē m'. Ti m' rabanoo ramahüüm. ⁷ Ti m' Jesus ma matëg ramana kän Jesus wë. Ti m' sa hatsë sa hä padëek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' Jesus bas'ëeg sooh ta jó. ⁸ Hājök mā sa hatsë sa hä padëek do paa rat'ëeg hōm ta tyw n'aa me, tamahöm doo me, raweh'ëeh hyb n'aa. Ta wób mā ragekyyt mā bag'aad, rat'ëeg hōm mā ta tyw n'aa me. [†] ⁹ Ti m' sahōnh hē pooj jé hah'üüm doo, duu hēnh han'aa do na-ääj mā tak'ëp mā sa kyyh:

—P'op Hagä Do ää j'aa etsë! —näk mäh. —Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo! [‡] —näk mäh. ¹⁰ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng da ër wahë makū Dawi bag'ääs do paa

^{*}10:47 Sa h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëenh *Mesijas*. Dawi panaa mahang ta ti ganyyh P'op Hagä Do ky däng do paa hyb n'aa, “*Dawi panaa*” ramaneëenh na-ääj hē P'op Hagä Do Ky Däng Doo. Tii da Jesus Baritsiméw wén maneëenh, ta hā pé Jesus né hē ti P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa kaja dāk doo.

[†]11:8 Tii d' né paa m' rabahed'oo sa wahë n'aa ragadoo bā. Ratsebé, raweh'ëeh do heen n'aa tii.

[‡]11:9 Saaw-Mo 118.25-26 hā takerii dāk do hā rabe'h'üüm.

hadoo bag'aās doo¹ —näk mäh. —Hÿ pong jé hawät do hä ää j'aa etsë! —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' Jerusarēnh bä Jesus bajëë suun kän. Ti m' tabahôm P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Tabegäa däk mäh. Tug bä däg do hyb n'aa m', 12 hedoo do sa sii hē m' tabahôm ta s'ee hēnh, Betanija häd näng doo hēnh, raba'yÿh hyb n'aa m' tii bä.

**P'op Hagä Do tób wahoo
gó hes'ëēm do Jesus hebëë
bong do panyyg n'aa hahÿÿh**

¹² Ti m' jati péh, Betanija bä naa ratsym kasok bä, Jesus asa däk. ¹³ Dawëë naa m' tabahapäh joom wiigo häd näng doo. Taheg'aās mä teag bä. Dooh m' ta hä, ta ag noo gó nado m' ta h'yyb.[§] ¹⁴ Ti m' joom hä taky hadoo:

—Dooh da meag wäd bä! Dooh d' a ag repoo wäd bä! —näng mäh.

Ta ma matëg ramaa napäh mä ta kyyh joom hä.

¹⁵ Ti m' rakajaa bä kä m' p'aa hēnh Jerusarēnh bä, Jesus bajëë suun mä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, kahadë doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabëë bong tii bä hes'ëēm doo, hets'ëē do na-ääj mäh. Ti m' tabaüüj bëēh dajëēr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Gurii-i hes'ëēm do tyng n'aa na-ääj mä taüüj bëēh. ¹⁶ Dooh m' tan'oo bä ramatabëj bä wak'ääb ta tii me, P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó. ¹⁷ Sa hä tama metëek bä m' taky hadoo:

—Nepäh bë hä kerih do P'op Hagä Do kyyh? —näng mäh. —Hahÿÿ da takerih P'op Hagä Do kyyh: “Tóp yÿ ji maneëēnh da sahōnh hē badäk hahÿÿ bä habong do P'op Hagä Do hä raky n'aa etsëē do

tób n'aa^{***} —näng mä Jesus. —Hÿÿ kä, baretsëg tób n'aa hado däk bë an'oo bä! —näng mä Jesus kyyh sa hä.

¹⁸ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj mä raky n'aa napëë kän mä ta tii. Ti m' ratyw n'aa esoos mä radaj'ëep hyb n'aa m' Jesus, Jesus rajeÿÿm do hyb n'aa m'. Rawén jeÿÿm mäh, hajök mä gen'aak Jesus metëek do hä.

¹⁹ Ti m' tug bä kä m' Jerusarēnh Jesus raberéd däg kän, ah'üüm kän mäh.

**Baad ji h'yy ka'eeh do
panyyg n'aa hahÿÿh**

²⁰ Jati pé bap paa m', Jerusarēnh hēnh rabahôm bä m', joom wiigo häd näng doo me m' ratabës. Tsawyy häng mä sahōnh hē m' rabahapäh. ²¹ Ti m' Peed hyb n'aa newë däk mä Jesus ky hadoo do paa joom hä. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! Mahegäa! —näng mäh. —Tsawyy häng joom mawas'ee häng doo —näng mäh.

²² Ti m' Jesus ky hadoo:

—Taw'aäts hē P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh —näng mäh. ²³ —Né hup y né hē hahÿ y her'oot doo: Hahÿ waëë hä ky hadoo péh: “Ahôm, ahob tame”, hanäng péh, P'op Hagä anoo ti ta hä, ta hä baad tah'yy kae bä, P'op Hagä Do ky däng do taky nasëew bä ta h'yyb gó. ²⁴ Ti hyb n'aa bë y maher'oot hahÿÿ da: Bë gadoo né da sahōnh hē P'op Hagä Do hä bë ky n'aa etsëē doo, baad bë ky dahé bä, bë ky nasëew bä bë hä tanoo do hä —näng mäh. ²⁵ —Bë ky n'aa ets'ëē bä, tanyy bä bë h'yyb gó baad nadoo do bë da hadoo do wë, taw'aäts hē pooj jé bë hyb n'aa

¹11:10 Tii d' rawén her'oot, sa hä pé edaa däk Jesus du doo do Isaraéw buuj tabag'aās doo.

[§]11:13 Ta ag noo gó nado né paawä, joom baad hadoo do hä ji aw'yyt né hē pawóp its ta ag tabeak do pooj jé ganyyh doo. Kas'uut do sa waa tii. Ti ti Jesus esoos do tabepóh hyb n'aa paawä.

^{**}11:17 Isajas 56.7

mabaan hõm tii, bë Yb h̄y pong jé hawät do hyb n'aa mabaan hyb n'aa nesaa do bë hã na-ääj hē. [26 Bë hyb n'aa manabaan hõm bã, dooh na-ääj hē bë Yb h̄y pong jé hawät do hyb n'aa mabaan bã nesaa do bë moo bok do paah —näng mã Jesus kyyh.]

Jesus hã reanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

27 Ti m' rakajaa Jerusarēnh hēnh. Jesus bawät bã m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadē doo gó, kajaa mã ta wē P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo, Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do sii hē. 28 Ti m' raky hadoo ta hã:

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj gó hahÿ mamoo wät doo?^{††} —näk mã sa kyyh.

29 Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ eanh bë hã ĕnh. Bë her'ood bã, tii bã ÿ baher'oot bë hã jaa ky gabuuj hahÿ ÿ moo wät doo, hahÿ ÿ bad'oo doo —näng mãh. 30 —Jaa ky gabuuj Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hē paah? Bë her'ood hã ÿÿ —näng mãh.

31 Tii bã m' sa m'aa hēnh mã raky n'aa hajēew bong. Hahÿÿ d' mã sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ĕr noo bã, teanh da ĕr hã tii bã: “Hēd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ĕnh?”, näng da. 32 Ajyy kyy gó ĕr noo bã, hajōk do kawaj'āan da ĕr wē —näk mã sa kyyh sa m'aa hēnh raky n'aa hajēm bã.

(Rawén jeÿÿm mãh, hajōk do hã m' P'op Hagä Do ky n'aa rod né hē paa m' sa h'yyb Jowāw.) 33 Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hã:

—Dooh āā hapēē bã —ken'ooh mãh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ na-ääj né hē, dooh ÿ her'ood bã ky gabuuj näng do hã ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mã ta kyyh sa hã.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũũm do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m' Jesus baher'oot panyyg ky n'aa me sa hã.^{‡‡} Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hõm uwa häd näng do ta joom. Tahedēē hõm. Ti tagagoos uwa bëēh hood tagatsi hyb n'aa. Ti tamoo wäd sooh p'op nu dāk do joom hagä n'aa tyng. Ti tabahaēēj dāk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hã. Ti ta danäh bahõm dawēē. 2 Joom ag wah'ēē däg bã kã, ta danäh mejũũ ta sii moo heb'ooh do see ta kaser n'aa sa wē, tagadoo hyb n'aa paawä joom ag wób. 3 Ti takajaa bã kã, ramaso dāk, rahewyyh, ramejō hõm p'aa hēnh bag hēnh. 4 Tii bã ta danäh mejũũ ĕnh ta seeh. Tii kã ranu ganabooh, rarahejāā tii. 5 Ti tamejũũ ĕnh ta seeh. Radajēēb kãn tii. Ti ta danäh mejũũ nã hajōk. Tii b' sa wób rahewyh bong, sa wób raneboh bëēh. 6 Sét hē mad'aak ta pa. Ta t'aah takamahän do tii. Ti tamejũũ. Ta h'yyb gó m' taky hadoo: “Tah ÿ raweh'ēēh da”, näng mã ta h'yyb gó. 7 Ti ta kaser n'aa rabahapäh bã raky hadoo: “Ta danäh t'aah hahÿÿh. Ti d' ta danä däg ta yb jawén buuj däg”, näk mãh. “Ti bã, ĕr da-jēēb! Ēr ma däg da tii bã kã hahÿ joom banäng doo”, näk mã sa kyyh. 8 Tii d' né kã, ranaboh jad kãn. Dawēē radawäts hõm joom bahänh —näng mã Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũũm sa hã.

9 Ti m' teanh sa hã:

^{††}11:28 Hes'ēēm do Jesus hebēē bong do hyb n'aa, hajōk do tama metēēk do hyb n'aa na-ääj hē rawén eanh. Jesus hã he'anh do sa kyy gó ta tii bã hes'ēēm do rabehe'sēēm. Ti hyb n'aa dooh ragenaağ bã Jesus bad'oo doo.

^{‡‡}12:1 Ta hã kamaj'ĩi doo, ta hã he'anh do sa hã ti tabaher'oot.

—Nyy da joom danäh bad'oo hÿy kä? —näng mäh. —Ana da, tadej'ëep da ta kaser n'aa, ta wób hã da tabahaëënh tii bã —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh sa hã:

—Dooch bẽ ner'ood bã g'eeh hahÿ P'op Hagã Do kyy kerih doo? “Pã tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'y'yk doo, hÿy kä pã ta ba n'aa, mesoo n'aa däg. ¹¹ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa né tii. Taw'ääts hẽ êr hã tii”, ¶[¶] näng kerih doo —näng mäh.^{§§}

¹² Tii bã kä m', P'op Hagã Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ma mehetëk do na-ääj hẽ, Judah buuj sa wahẽ n'aa hedoo do na-ääj mäh, ratyw n'aa esoos mã ramaso däk hyb n'aa m' Jesus. H'y' genäh mã Jesus pes'ääp mã panyyg ky n'aa me sa hã. Ti hadoo né hẽ, e'yÿm mã hajök do Jesus maa new'ëẽ do sa hã, ti hyb n'aa m' Jesus mahãnh rabahôm.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿh

¹³ Ta jawén kä m' ramejüü Pariséw wób, Judah buuj sa wahẽ n'aa Eróts häd näng do karapee wób na-ääj mã Jesus wẽ. Rakarën paawä rano n'aa masoo tahe'oot do hyb n'aa. ¹⁴ Ti hyb n'aa m' ky ken'yym doo gó rake'aanh:

—Ma matëg! —näk mäh. —Äã hapäh õm. Baad ub mabawät. Dooch daap ma-menä bã. Dooch mahyb n'aa p'eed bã ky n'aa etsëeh do hã, hyb n'aa jawyk do hã mama metëek bã. Dooch maky n'aa ehÿy'd bã sa hyb n'aa ma metëek doo. Ehüb né hẽ P'op Hagã Do karën do hã mama

metëek doo —näk mäh. —Ti hyb n'aa —näk mäh —ää mamaher'ood. Taw'ääts hẽ a hã, ji epaag bã Roma buuj sa wahẽ hã rahepak doo, Sesa hã? —näk mäh. ¹⁵ —Ji ep'aak g'eeh, dooh apäh ji epaag bã? Nyy da a hã? —näk mã sa kyyh.

Jesus hapäh mã ti sa h'y'yb, j'ooj madäk doo me ti raky hadoo. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa tii da bẽ ke'aanh, kẽh y hyb n'aa y bẽ no n'aa maso paawä? —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hã:

—Na moweed denaari ramaneëënh doo. Y megãä —näng mäh.

¹⁶ Ti m' raban'oo däk ta hã. Ti m' tametëeh, ti m' tabeaanh sa hã:

—Jaa heen n'aa hahÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hã? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mäh.

¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bẽ an'oo Sesa hã ta no n'aa, ta heen n'aa hadäk doo. Bẽ an'oo P'op Hagã Do hã ta no n'aa hẽ[†] —näng mäh.

Ti m' sa h'y'yb gó rameuuj b'ëeh ta kyyh hyb n'aa.

Saduséw Jesus hã rake'aanh do panyyg n'aa hahÿh

¹⁸ Ti m' rakajaa Jesus wẽ Saduséw häd enäh doo, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hã m' dooh m' ji ganä wäd bã ji dajëb bã.

¹⁹ Ti m' raky hadoo Jesus hã:

—Ma matëg! —näk mäh. —P'ooj ub Mosees erii däk do paa êr hã, aj'y' da-jëb bã, ta yÿm teréd wäd bã tanetaa nä bã, tii bã m' ta hÿy'j mã gat'ëẽ däk tii,

¶[¶]12:11 Saaw-Mo 118.22-23

§§12:11 Ti pä tahanäng péh, ta daaj hẽ né m' ti takaher'oot.

*12:14 Tii da rawén eanh, rakarën paawä Jesus her'oot do hã rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ta hã. “Dooch ji epaag bã Sesa hã” taky hado bã paawä, Eróts karapee raky n'aa tapa paawä Jesus Roma buuj sa hã. “Ji ep'aak né hẽ” Jesus ky hado bã paawä, hajök do maa new'ëẽ doo, dooh ragenaag bã ta tii. Tii b' rakawaj'ään paawä ta wẽ. Hejoonh né hẽ ta hã reaanh doo.

†12:17 Ji né hẽ ti P'op Hagã Do karën doo.

ta hÿÿj makû panaa näng hyb n'aa m' —näk mäh. ²⁰—Panyyg gó òm ää ma-her'oot —näk mäh. —Hÿ hadoo aj'yy, 6 ta hÿÿj. Tagat'ëë däk mäh. Dooh m' teta nä bä, aj'yy dajëp. ²¹Tii bä ta hÿÿj seeh, ta jawén näh, gat'ëë däk mä ta hÿÿj makû ÿÿm paah. Ti na-ääj mä dajëp né tii d' ënh. Dooh m' reta nä bä tadajëp. Ti hadoo né m' ta wób ënh. ²²Sahõnh hë m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hë m' radejëp ranetaa nä bä. Tagadëëg ub kä ÿÿnh dajëb kân.

²³Ti m' rabeaj kân Jesus hä:

—Ji genyyh bä kä ënh, dejëp do paa ji? —näk mäh. —Ny hadoo do ÿÿm kä ta ti ÿÿnh ti noo gó kä? Sahõnh hë paa m' ta ti ta pat'uuk —näk mä sa kyyh.

²⁴Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Dooh bë h'yy genä bä baad hadoo do hä, P'op Hagä Do kyy kerih do bë na-hapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do hejój bë nahapäh do hyb n'aa na-ääj hë —näng mäh. ²⁵—Dejëp do ragenyyh bä kä, dooh ji kat'ëë wäd bä. Ääs hÿ pong jé habong do kanetëë do hadoo da ji tii bä kä —näng mä Jesus.

²⁶Ti m' taky hadoo ënh:

—Dejëp do genyyh doo kä, dooh bë ner'ood bä Mosees mo haj'aa kerih do hä, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wäd do ky n'aa? —näng mäh. —Tii gó naa P'op Hagä Do ber'oot Mosees hä. Hahÿÿ d' mä ta kyyh: “Abaraäm hagä ÿÿh, Isak hagä ÿÿh, Jakóh hagä ÿÿh”,[‡] näng mäh. ²⁷—Dooh, “Abaraäm makû hagä, Isak makû hagä, Jakóh makû hagä”, tanoo bä. Dejëp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagä n'aa tii —näng mäh. —Tak'ëp bë h'yy gatamah —näng mä Jesus kyyh Saduséw sa hä.

Tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁸Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do see bana. Tamaa napäh mä raky kedag bong do Jesus daheeh. Ta hä m', baad mä Jesus ky gadoo sa hä rake'aanh doo. Ti hyb n'aa m' teaanh mäh:

—Ny hadoo do P'op Hagä Do mejüü do see tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk tamejüü do wób bahãnh? —näng mäh.

²⁹Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hahÿ tak'ëp ji hyb n'aa jaw'yyk: “Bë maa newë da hahÿÿh, Isaraëw buuj. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk doo, P'op Hagä Doo, ër hagä n'aa, sét né hë. ³⁰Taw'ääts hë tak'ëp bë kamahãh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bë h'yy kaha'eeh doo. Taw'ääts hë tak'ëp bë h'yyb padäg ta hä. Taw'ääts hë bë h'yyb tym gó naa né hë bë kamahãh ta hä, sahõnh hë bë hajaa doo me”,[¶] näng mäh. ³¹—Hahÿ ta seeh: “Makamahãh a da hadoo doo, a hä makamahãh doo da”[§] —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooh tak'ëp ky n'aa jawyk pé ta ti pawóp hadoo do bahãnh —näng mä Jesus ta hä.

³²Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky hadoo:

—Baad ti a kyyh, ma matëg —näng mäh. —Sét né hë ti P'op Hagä Doo. Dooh ta see péh —näng mäh. ³³—P'op Hagä Doo tak'ëp ji kamahãh, tak'ëp ji h'yyb däk ta hä. Ji h'yyb tym gó naa né hë, sahõnh hë ji hajaa doo me né hë ji kamahãh ta hä. Ji kamahãh né hë ji da hadoo, ji hä ji kamahãh doo da —näng mäh. —Ji ajuu doo, ji anoo do P'op Hagä Do hä bahãnh ti ta tii.

[‡]12:26 Esodo 3.6

[¶]12:30 Dew-Teronom 6.4-5

[§]12:31 Rewitikos 19.18

³⁴Ti m' Jesus h'yyb hapäh bā baad ta kyyh, ta h'yy ganäng doo me tabedoo, ti m' taky hadoo:

—P'eets hē paawä P'op Hagä Do hä mah'yy ka'eeh takarēn doo da. P'eets hē paawä P'op Hagä Do bag'ääs do karapee n'aa mabahadoo —näng mäh.

Ti bahānh kă m' dooh m' reaaj boo bā kă. H'yyb e'ÿym mäh reaaj bā kă.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

³⁵Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó Jesus ma metëek bā m' taky hadoo:

—Dawi panaa m' ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa nooh. Nyy da tii? ³⁶Hahÿÿ d' mäh P'op Hagä Do Sahee hejój gó Dawi baher'oot paa m' Kristo ky n'aa: “Wahë ÿ n'aa hä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo ky hadoo, ‘Aso hup ÿÿ hēnh, si ÿ mabag'ääs hyb n'aa a majiï ÿ nes'ëem bā kă”,** näng paa Dawi. ³⁷Hÿÿ kă, “Wahë ÿ n'aa” Dawi maneëej bā ti Kristo, nyy d' ti ta t'aah tabahadoo?†† —näng mäh Jesus.

Baad mäh hajök do sa hä Jesus kyyh.

³⁸Jesus ma metëek bā m' taky hadoo:

—Baad da bē kanä ta ti Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa mahānh —näng mäh. Baad ub raken'yyim, baad rakametëeh saroor henyym doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarēn ji bedēng hajök do sa mahang —näng mäh. ³⁹—Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bā ragen'aak ratooj bā hyb n'aa jewyk do rabahetonh bā. Ratsebē do tä n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëeh doo bā rabahetonh bā ratooj bā —näng mäh. ⁴⁰—Patug tema bong do radajëer esok, rama esok. Tii bā h'yy kamep'ëeh, bāp péj hadoo doo me raky

n'aa ets'ëē bā —näng mäh. —Ta ti hedoo do tak'ëp P'op Hagä Do rejää da —näng mäh Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa ky n'aa.

Patug tamaa wäd is do tanoo do dajëer panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹Ti m' Jesus bahyy sooh dajëer rada-het'ooh do dawëē bā. Ti m' tabahag'ääs hajök do radatoonh do dajëer tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëer n'aa. Hajök mäh dajëer enäh doo, hajōng mäh radatoonh. ⁴²Ti m' tabana patug tamaa wäd is doo, tadatooj is mäh pawóp its moweed. Kanahēn its mäh tii. ⁴³Ti m' Jesus naēēnh ta ma matëg ta wē, ti m' taky hadoo sa hä:

—Hahÿ ÿÿnh patug tamaa wäd is doo, sa bahānh tabanoo. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh. ⁴⁴—Sahōnh hē ta wób ranoo sa wē mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahōnh hē taban'oo däg is ta wē hanäng do paats —näng mäh Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' Jesus ratsyym kasok bā m' P'op Hagä Do tób n'aa bā naa, ta ma matëg see ky hadoo ta hä:

—Mahegää, ma matëg! Ewëeh hÿ pä tób pan'aa. Anām hahÿ tatama n'aa! —näng mäh.

²Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahapäh hahÿ tób yb —näng mäh. —Doo da hahÿ pä ta see jó haso wät pé da. Sahōnh hē da rabakud bëeh tüü —näng mäh.

³Ti m' waëë joom oriib banäng doo hēnh Jesus rabahōm kän. P'op Hagä Do tób n'aa nu masee me tii. Ta tii bā Jesus bahäng bā, sa m'aa hēnh Peed, Tsi-

** 12:36 Saaw-Mo 110.1

†† 12:37 Dawi panaa né hē ti Jesus aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneëēnh do paah, P'op Hagä Do T'aah tabahadoo do hyb n'aa na-ääj hē ti Jesus.

jaag, Jowāw, Ān-Deréh rabana ta wě, ti m' raky n'aa eanh:

⁴—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu dāk? H'ēēd hado da tabedaa dāk do heen n'aa? —nāk mäh.

⁵Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Baad bē matakā da bē rawanadii hyb n'aa. ⁶Hajök da han'aa ji hā wad'ii doo. Hät yŷ gó rabana, sa nooh. “Ŷ Kristo”, nāk da sa kyyh. Hajök da rawedii —näng mäh. ⁷—Bē eyŷm manā da kaneb'ooh do bē ky n'aa napäh bā. Ti awät né da ta ti hedoo doo. Ti hadoo né hē, dooh takaja nā bā badāk hahŷ bahēēj jēng doo —näng mäh. ⁸—Hāj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da hāj n'aa see babuuj sa daheeh. Hāj n'aa sa wahē n'aa, rah'yy kawereem da hāj n'aa see sa wahē n'aa wě. Hājōng hāj n'aa bā k'āāts katajuus da, sah na-āāj da anäng. Badāk hahŷ bahēēj jēng do du dāk do metēē n'aa d' tii. Ajān pooj jé ta mahŷyŷ ganyyh do hadoo da tii —näng mā Jesus.

⁹Ti m' taky hadoo ēnh:

—Baad bē kanā sa mahānh —näng mäh. —Bē da rahaēēnh panang enäh do sa wahē n'aa sa moo gó, bē raky n'aa etyy hyb n'aa. Bē da rahewyyh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo gó. Hēp ŷ n'aa bē da ramahūūm sa wahē n'aa wě, hēēj bagā n'aa sa wě na-āāj hē, sa matym gó bē raky n'aa tapaa hyb n'aa. Kēh ŷ n'aa bē her'ood kän da tii bā sa hā —näng mäh. ¹⁰—Badāk hahŷ gawatsig pooj jé, P'op Hagä Do T'aah panyyg hanām do jé pad'yyt hē da rabaher'ood hōm sahōnh hē hāj n'aa babuuj sa hā —näng mäh.

¹¹—Bē ramoo maso hōm bā, bē raheaaj bā bē raky n'aa etyy hyb n'aa, bē hyb n'aa tón manā bē her'oot péh. Bē her'oot bā, bē her'ood bē hā P'op Hagä Do anoo do ti noo gó. Bē h'yyb gó naa nado da ti bē

her'oot doo. P'op Hagä Do Sahee da ti her'oot doo —näng mā Jesus sa hā.

¹²Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hŷyŷ näng do ta hŷyŷ tan'oo dāk da ta wób sa moo gó, radaj'ēēp hyb n'aa. Ti hadoo né da t'aah näng do bad'oo ta t'aah hā. Sa taah da h'yy kawereem da sa yb wě, sa ŷyŷn wě. Rahaēēnh da ta wób sa moo gó radej'ēēp hyb n'aa. ¹³Tak'ēp da sahōnh hē rakawajāan da bē wě hēp ŷ n'aa. Ti hadoo né da, jé h'yy kanerēt do hā ŷyŷ, tadajēb bā kā, edēb had'yyt hē da hŷ pong jé P'op Hagä Do pa —näng mā Jesus kyyh.

¹⁴Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tak'ēp nasaa doo, P'op Hagä Do tób n'aa rejāā doo, P'op Hagä Do tób n'aa rahyb n'aa eréd hōm hanoo doo, P'op Hagä Do tób n'aa bā tahēē dāg bā bē hapēē bā, taw'āāts hē Judah buuj hāj n'aa bā haj'eenh do rakejēn hōm da waēē banäng hēnh. (Sahōnh hē hahŷ ner'oot doo, taw'āāts hē ramatakēē tagahoot hyb n'aa sa hā nyy d' Jesus hanäng pé ti tak'ēp nesaa doo.)^{††} ¹⁵Ta ti bē bahapäh bā, taw'āāts hē jajé p'op tób gadāk do jó hasooh péh, nayyw hē da takejēn hōm, dooh da pooj jé tób gó tehēēn péh. ¹⁶Ti hadoo né da ta joom hood hēnh hawāt doo. Taw'āāts hē dooh da tajēē bā ta hatsē tabehēēn hyb n'aa paawā —näng mäh. ¹⁷—Tak'ēp tanesaa het'aah doo, sa taah nebii do sa hā kā ti noo gó kā!^{¶¶} —näng mäh.

^{18–19}Ti m' taky hadoo ēnh:

—Tak'ēp né da ji bahoop ti noo gó. Badāk hahŷ P'op Hagä Do pahuuj wāt noo gó naa, dooh nā paa ti hadoo pé tak'ēp rabahoop. Ti jawén kā dooh ti tahado wād bā kā. Ti hyb n'aa da, bē ky n'aa ets'ēē P'op Hagä Do hā, bē ke-jēn hōm do tabahahēēm noo gó, tak'ēp naēng badoos noo gó, tanahadoo hyb

^{††}13:14 Maah-Ko erii wāt ta tii, Daniéw erii wāt do hā Jesus beh'ūūm do hyb n'aa.

^{¶¶}13:17 Tak'ēp tanesaa sa hā, du daa d' rawaj'aah pé do hyb n'aa.

n'aa —näng mäh. ²⁰ —P'op Hagä Do bód gakoḡ hōm da nanäng ji ahoop doo. Tii d' tanado bā paawā, dooh paawā hedēp pēh. Ta wē tasēew hōm do sa hyb n'aa tawén bód gakoḡ hōm ti noo gó rahoop doo —näng mäh. ²¹ —Ti noo gó, “Wät hahȳ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo”, “Jajé tahawät”, ranoo bā, bē ky dahé manā da rahe'oot doo. ²² Ta ti ȳ wén her'oot, ti abok da hajōk “Ȳ Kristo” ken'ooh do hyb n'aa. Ti abok né da “P'op Hagä Do ky n'aa rod ȳȳh” ken'ooh doo, noo kanesa doo. Tak'ēp hadoo do ta heen n'aa rametēeh da, rapehuunh da, ta wē P'op Hagä Do asēew hōm do rawedii hyb n'aa paawā. ²³ Ti hyb n'aa, bē hyb n'aa matakā! Ta pooj jé ȳ baher'ood dāk bē hā —näng mā Jesus kyyh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta ti rahoop do jawén paa bā, pa-pȳȳj da badagyb dāk, kamarab da dooh ta bag nyy wäd bā. ²⁵ Sagōōh wē hā naa kejāk da. Wē hā habong do ta bag keh'ȳyt da jé pad'ȳyt hē, ta see hedo hōm da P'op Hagä Do an'oo bā.^{§§} ²⁶ Ti noo gó kā da sahōnh hē da rabahapäh ȳȳh, Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ȳ bahyng bā kā wē puh mahang. Ȳ ahyng da tak'ēp P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ēp gabarēeh do hadoo doo me. ²⁷ Ti noo gó ȳ mejūū da ās ȳȳ rabata hōm hyb n'aa jé pad'ȳyt hē badāk hahȳy hā habong do ȳ asēew hōm doo —näng mā Jesus kyyh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bē hyb n'aa matakā joom wiigo häd näng do ky n'aa hā —näng mäh. —Wiigo

tēeg tadu doo bā tagajewäng doo, bē hapäh tabanyyw edaa dāk.* ²⁹ Ti hadoo né da, sahōnh hē ta ti bē ȳ maher'ood wät do kaja dāk bā bē bahapäh bā, edaa dāk ȳ kajaa do bē bahapäh da —näng mäh.

³⁰ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Né hup ȳ né hē hahȳ ȳ her'oot doo: Da hē habong do rahapäh nā da sahōnh hē ȳ her'ood wät do bawäd kän.[†]

³¹ Badāk hahȳȳh, wē na-āāj da, ahēej jēē né paawā, kēh ȳȳ da dooh tahēej bā —näng mäh.

³² Ti m' Jesus ky hado kän:

—Dooch d' hapäh pé ny noo gó ta ti bawät. Āās, h̄y pong jé habong doo, dooh rahapēē bā. Ȳȳh, P'op Hagä Do T'aah, na-āāj hē dooh ȳ hapēē bā. Jāām né hē Ee hapäh. ³³ Dooch da bē hapēē bā ny noo gó ta ti bawät. Ti hyb n'aa baad ub da bē gadaa ta pooj jé, baad ub da bē matakā. ³⁴ Aj'ȳy karom näng do ta s'ee hēnh hahōm do hadoo tii. Tabahōm pooj jé tamejūū ta karom sahōnh hē raba-hag'āās hyb n'aa. Tamaher'ood hōm sa hā ramoo bong do hā. Tamejūū na-āāj hē tób noo hag'āās doo, baad tabahag'āās hyb n'aa. Dooch raheen n'aa enā bā ny noo gó sa kariw n'aa matēeh. ³⁵ Ti hadoo bē hā kā. Taw'āāts hē baad da bē gadaa, baad bē hyb n'aa matakā da. Dooch da bē hapēē bā ȳ matēeh bā, tób danāh matēeh do ta karom nahapäh do hadoo da. Dooch ji hapēē bā tób danāh kajaa bā, tug bā, atsēm, atsēm ub, tapaj'ēē bā. ³⁶ Dooch taw'āāts hē tado bā bē h'ȳy gatamah bā tób danāh nanyyw hē takaja bā —näng

§§ **13:25** Isajas kyy gó Jesus beh'ūūm ta ti tahe'oot doo. Isajas 13.10, 34.4 hā kerii dāk ta ti ky n'aa.

* **13:28** Tabahahēm noo gó, hajōng do hāj n'aa bā ti anäng joom ti noo gó barak doo. P'aa hēnh tagajewäng tabanyyw bedaa dāk bā. Ti hyb n'aa ta ti ky n'aa gó Jesus beh'ūūm ta panyyg.

† **13:30** Jesus hā reaj wät ny noo gó P'op Hagä Do tób n'aa rarejāā. ³⁷ ta baab jawén paa bā, hahȳ Jesus her'oot do jawén paa bā, Roma buuj sa warahén n'aa rarejāā P'op Hagä Do tób n'aa Jerusarēnh bā hasooh do paah. Sahōnh hē P'op Hagä Do tób n'aa pan'aa pā kepyȳy hyng Roma buuj sa warahén ran'oo bā.

mäh. ³⁷—Ti hyb n'aa ȳ bedoo bē hā, sahōnh hē sa hā: Baad bē gadaa, baad bē matakā! —nāng mā Jesus.

**Buu benyym do ȳnh ahoog wāt do
Jesus nuu gó panyyg n'aa hahȳh**

14 Ti m' pawóp nā m' ta āh Pas-kowa³ hād nāng do bawāt, pāw makuj tamah do rabawa nuu gó. Ti m' P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yryk do ma mehetēk do na-āāj mā ratyw n'aa esoos mā Jesus ramoo maso hōm hyb n'aa ta wób raky n'aa nanapāh bā m', radaj'ēep hyb n'aa kā m'. ²Rakaner'oot bā m' raky hadoo:

—Doooh da ēr dajēeb bā Pas-kowa nuu gó, hajōk do ēr wē rah'yy kawereem mahānh —nāk mäh.

³Ti m' panang Betanija hād nāng doo bā m', Simaw saraa hā dāk do paa tób bā, sa waa tyng hā m' Jesus basooh bā m', ana mā ta wē ȳnh. Buu benyym do hood mā ta moo gó m' tabadāk. Pā s'ēeb mā ta hood. Tak'ēp mā taky n'aa gebah, joom nah-do hād nāng do s'ēeb heh'āāt ta ti gó hanāng do buu benyym doo. Ti m' tanoo gatēh hōm, ti m' tabahah'ook Jesus nuu gó m'. ⁴Ti m' Jesus pa hat'oonh do wób rakawaj'āan bong, ti m' raky hadoo sa da hadoo do sa hā:

—Hēd n'aa tarejāā tii? ⁵Taw'āats hē paawā takes'ēēm. Tak'ēp paawā ji ky n'aa geb'aah. Ta sām ji anoo paawā kas'uut do sa hā —nāk mäh.

Ti m' rabahajēew wāt ti ȳnh.

⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē hajēew manāh! Na magēd ti ȳnh —nāng mäh. —Tak'ēp baad hadoo do tamoo wād wāt hā ȳ. ⁷Kas'uut do aboo had'yyt hē bē mahang. Bē h'yy kajāk bā bē banoo sa hā. Ȳ ti hȳh, dooh bē ma-

hang had'yyt hē ȳ awād wād bā —nāng mäh. ⁸—Tahajaa do né hē ti tamoo wāt hā ȳ. Ȳ radakā jēē pooj jé buu benāw n'aa tii d' nuh ȳ gó tah'ook doo —nāng mäh.

⁹Ti m' taky hadoo ēnh:

—Né hup ȳ né hē hahȳ ȳ her'oot doo: Jé pad'yyt hē badāk hahȳ hā P'op Hagā Do T'aah panyyg hanām do rabaher'ood hōm bā, raheer'oot da na-āāj hē hā ȳ hahȳ ȳnh moo wād wāt do ky n'aa, ji hyb n'aa esee hyb n'aa ta hā —nāng mäh.

¹⁰Ti m' Judas Ikarijot hād nāng doo, 12 hedoo do ta ma matēg sa seeh, bahōm P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa wē, Jesus tahaēēnh hyb n'aa sa hā. ¹¹Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hā. Ti m' ta sām raky kajāk mā ta hā. Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kán tabahaēēnh hyb n'aa kā sa hā.

**Jesus ta ma matēg daheeh
Pas-kowa tā n'aa rabawēh do
panyyg n'aa hahȳh**

¹²Ti m' pāw makuj n'aa tamah do ratahebeēes do du dāk bā m', b'éé t'aah aj'yy P'op Hagā Do matym n'aa ranaheb'oooh nuu gó m', Jesus ma matēg rabeaanh ta hā:

—Nyy bā makarēn āā benām Pas-kowa tā n'aa, matab'ēēs hyb n'aa? —nāk mäh.

¹³Ti m' tamejūū pawóp hē ta ma matēg, ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē ahōm nā panang hēnh. Bē kajaa bā, bē kataa da aj'yy hā naēng hes'oooh do hā. Ta jawén bē ahōm da.

¹⁴Ti bajēē suun bā tób gó, bē eaaj da tób danāh hā hahȳ da: “Āā ma matēg mejūū āā beaanh nyy bā tagadāk ta gawakō, tatab'ēēs hyb n'aa Pas-kowa ta ma matēg sa daheeh”, denoo da. ¹⁵Tii bā

³14:1 Pas-kowa ramaneēēnh do nuu gó Isaraēw buuj rahyb n'aa esee P'op Hagā Do t'yyd mehiin doo, Esit bā naa rabah'ūūm nuu gó. Pas-kowa ratab'ēēs nuu gó ranaheb'oooh b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa tii. Ti nuu gó m' ratab'ēēs né hē pāw makuj tamah doo. Séd hā ratahebeēes.

da ta gawakō gaeh doo, p'op gadāk doo, tametēēh da bē hā. Ta tii bā tyng n'aa nāng da. Kabenyyw dāk da —nāng mäh. —Ta tii bā bē moo boo ta tā n'aa, ta waa n'aa ēr tab'ēēs hyb n'aa —nāng mā Jesus sa hā.

¹⁶Ti m' pawóp hē ta ma matēg rabahōm panang hēnh. Rakajaa bā m' panang bā, Jesus her'oot do hadoo né kā m'. Ti m' ramoo boo kán tii bā kā Pas-kowa tā n'aa kā.

¹⁷Papýýj badēē hyng bā kā Jesus kajaa 12 hedoo do sa sii. ¹⁸Sa waa tyng pa rabat'ooh bā kā m', rabawēh bā kā m', taky hadoo sa hā:

—Bē see ý tahaēēnh da majī moo gó. Né hup ý né hē ta ti ý her'oot doo —nāng mäh.

¹⁹Ti m' rah'yy ketón bong. Ti m' sét ken'yyh mā raky hadoo:

—Hā ýý, dooh ý tado bā! —nāk mäh.

²⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bēēh, 12 hedoo do see né da, nemon ý heh'oos do pāw né da —nāng mäh.

²¹—Ýýh, Aj'yy Hadoo Do Hý Pong Jé Hana Doo, ý da dajēp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hē —nāng mäh. —Ti hadoo né hē, baad nado da aj'yy hā, Aj'yy Hadoo Do Hý Pong Jé Hana Do majī moo gó han'oo dāk do hā! Taw'āāts hē paawä ta ti aj'yy hā tanenyyts bā paawä! —nāng mā Jesus kyyh.

²²Ti m' rabawēh bā, Jesus bado dāk pāw, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'āāts hē ōm, Ee. Man'oo dāk pāw āā hā —nāng mäh.

Ti m' taganabāh dāk, tan'oo dāk mā ta ma matēg sa hā. Ti m' taky hadoo:

—Bē gado dāk. Hup ý heen n'aa hahýýh —nāng mäh.

²³Ti m' Jesus bado dāk uwa bēēh hood, ti m' P'op Hagä Do hā ta ky hadoo: —Taw'āāts hē ōm, Ee. Man'oo dāk uwa bēēh āā hā —nāng mäh.

Ti m' taban'oo dāk sa hā. Ti m' rabeēg pēē uwa bēēh.

²⁴Ti m' taky hadoo sa hā:

—Majyw ýý, ý anoo do ý dajēp noo gó hajök do sa hyb n'aa heen n'aa hahýýh. Papuuj sahōnh hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii kā. Hý jawén majyw ý hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagä Do ky dāng[¶] —nāng mā ta kyyh sa hā.

²⁵Ti m' taky hadoo ēnh sa hā:

—Dooh ý eēg wäd bā hahý uwa s'ēēb. Jāām hē p'aa hēnh papuuj dāg ý eēēk da P'op Hagä Do bag'āās doo bā. Né hup ý né hē ta ti ý her'oot doo —nāng mäh.

²⁶Ti m' Saaw-Mo wób me P'op Hagä Do rama ejām do jawén paa bā m', rabahōm kán waēē joom oriib hād nāng do banāng hēnh.

²⁷Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē sahōnh hē ý bē beréd hōm da —nāng mäh. —Hahýý da takerii dāk P'op Hagä Do kyy kerih do hā ti ky n'aa: “B'éé hagä ý daj'ēēp da. Tii bā da jé pad'yyt hē b'éé rabehūūm bong”[§] —nāng mäh.

²⁸Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta tii d' né paawä da hā ýý, ý ganā wät jawén paa bā da, bē pooj jé da ý bahōm Garirej hēnh —nāng mäh.

²⁹Ti m' Peed ky hadoo ta hā:

—Sahōnh hē ōm reréd hōm bā, ý dooh ōm ý eréd bā —nāng mäh.

³⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Badah né hē, atsēm, pawóp nuu me karaak bahýýh do pooj jé ý maky n'aa jejēn da. Né hup ý né hē ta ti ý her'oot doo —nāng mā Jesus Peed hā.

³¹Ti m' Peed ky kah'ūūm mā ta hā:

[¶]14:24 P'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do nahado hahýýh. P'ooj ub b'éé t'aah majyyw rakaner'oot do heen n'aa. Papuuj dāk hýý kā. Jesus majyyw hyb n'aa, sét nuu me sahōnh hē sa hyb n'aa dajēp doo, P'op Hagä Do gadoo hýý kā ta wē sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh doo.

[§]14:27 Sakarija 13.7

—Dooh! —näng mäh. —ÿ radajëeb bä na-ääj hē a sii, dooh noo gó da òm ÿ hyb n'aa eréd bá! —näng mäh.

Ti ky hedoo né hē m' ta ma matëg wób.

**Getsemani bä Jesus ky n'aa
ketsëe do panyyg n'aa hahÿÿh**

³²Ti m' Jesus rabahôm joom banäng hēnh Getsemani häd näng doo hēnh. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Babä bē ayyw dó ÿ ky n'aa ets'ëe nuuj jé —näng mäh.

³³Ti m' Peed, Tsijaag, Jowāw daheeh tamahūūm ta sii dawë hä. Ti m' Jesus h'yyb gó tak'ëp mä tah'yy katón wät. Dooh baad tado wäd bä ta h'yyb. Ti m' taky hadoo sa hä:

³⁴—Tak'ëp ÿ h'yy katón. ÿ h'yyb dajëp do hadoo —näng mäh. —Babä bē ayyw, bē matakä. Bē aä manä da! —näng mäh.

³⁵Ti m' tabahôm dawë hä. Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m' taky n'aa etsëe P'op Hagä Do hä tanahoop hyb n'aa tamo n'aa, tahaja bä. ³⁶Hahÿÿ da m' ta kyyh:

—Ee —näng mäh. —Dooh hejoonh pé a hä. Ti hyb n'aa ÿ karēn paawä mado hōm mahānh ÿÿ wät hahÿ ÿ ahoop do pan'aa. Ta tii d' né ÿ bet'sëe paawä, makarēn doo d' né hē mabad'oo, ÿ karēn doo da nado —näng mäh.

³⁷Tabana bä m' ta ma matëg tama-woob hē hadoo do rahab'ëeh hēnh, taheg'ääs mäh, aä b'ëeh mäh. Ti m' tanaëëj nyh Peed ta häd heh'äät doo me:

—Simaw! —näng mäh. —Ōm aä jëng? —näng mäh. —Dooh mahaja bä kanahēn d'os hē maty gadäg bä si ÿÿ? —näng mäh. ³⁸—Bē matakä, P'op Hagä Do hä bē ky n'aa ets'ëe, nesaa do h'yyb tatug mahānh bēeh, ÿ bē eréd hōm mahānh —näng mäh. —Ji h'yyb karēn né paawä baad hadoo do ji moo wät, nahejooj ji, ti hyb n'aa bē ky n'aa ets'ëe ÿ wén näng —näng mäh.

³⁹Ahōm ēnh p'aa hēnh, taky n'aa etsëe do paa taky n'aa etsëe ēnh p'aa hēnh.

⁴⁰Ti m' p'aa hēnh tabana bä ēnh, aä b'ëeh ēnh mäh, tak'ëp mä raty jewyk sa h'yyb. Dooh m' sa kyyh pé ta hä.

⁴¹Tamawoob nuu me m' tabahado däk bä m' taky hadoo sa hä:

—Bē kameh'ääk nā? Bē aä magyys hē? Jääm hē dó! —näng mäh. —Kaja däk ÿ ran'oo däk doo. Bē hegäa. Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ooh do sa moo gó rabahaëëj däk hÿÿ kä —näng mäh. ⁴²—Bē as'ëeg bēh! Hamäh, ēr ah'ūūm. Wät ta ti ÿ han'oo däk do majë ÿÿ hä —näng mä Jesus kyyh sa hä.

**Jesus ramaso däk do
panyyg n'aa hahÿÿh**

⁴³Jesus ber'oot nā bä m', takajaa Judas, 12 hedoo do see paah. Hajōk mä han'aa ta sii. Sēn-jeer yt hä m', boh yt hä m' rabana. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa kyy gó m', Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do sa kyy gó m', Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sa kyy gó m' na-ääj hē ti rabana.

⁴⁴Haëēnh do baad ub mä taky n'aa her'ood däk. Hahÿÿ da m' ta kyyh sa hä:

—Ta ti ÿ tapa tsanetsup doo da, ti né hē tii. Tii d' bē maso däk, bē maso hōm baad ub —tii da m' ta kyy dó sa hä.

⁴⁵Ti m' nanyw hē Judas bana Jesus wē, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh.

Ti m' ta tapa tsanetsup mäh. ⁴⁶Ti m' ta hä rakajäk, ramaso däg kän mä Jesus.

⁴⁷Ti m' Jesus pa hageët do seeh, bado däk ta sēn-jeer, tekyyt mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do karom. Ta nabuuj gakyd hōm mäh.

⁴⁸Ti m' han'aa do hä Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n'aa wē h'yy kawereem do sa h'yyb mahūūm n'aa bē ed'oo g'eeh

ÿÿh, bë wén n'aa wë ÿÿ sën-jeer yt hã, boh yt hã, ÿ bë masoo hyb n'aa? —näng mäh. ⁴⁹—P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó ÿ awäd had'yyt hë bë sii ÿ ma metëëk bã. Dooh ênh ÿ bë maso bã tii bã ênh? —näng mäh. —Hÿÿ kã, taw'ääts hë —näng mäh. —ÿ hapäh, tii da tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do hã ÿ kaja däk hyb n'aa —näng mã Jesus.

⁵⁰Ti m' sahõnh hë kã ta hata rawaj'aa bong. Reréd hõm mã Jesus.

⁵¹Jääm hë sét hë wanajaah, pahëew. Sét mã tadadäk ta hatsë pään rino s'ëëb. Jesus jawén paawä tabahõm, ti m' ramaso däg bã paawä m', ⁵²teréd däk mã ta hatsë. Hahót mã tawaj'aa hõm.

Judah buuj sa wahë n'aa wë Jesus ramahũũm do ky n'aa hahÿÿh

⁵³Ti m' Jesus ramahũũm kãn P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do wë kã. Ti m' rakata padëëk t'ĩ hënh sahõnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, Judah buuj sa wahë n'aa hedoo do sii hë m'. ⁵⁴Ti m' Peed bahõm mã Jesus sa jawén. Dawëe m' tagadäk. Ajëë suun mã P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do tób wahoo gó. Ti m' warahén sa pa m' tabahyy häng. Katëng mã sa ne-muun tëëg me.

⁵⁵Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa hedoo doo, sahõnh hë Sinedirijo** häd näng do ajyy n'aa sii hë m' resoos mã Jesus hã rap'ää daj'ëep péh. Resóts né paawä m' Jesus raky n'aa tapaa doo, dooh m' raw'yyt pé

rap'ää daj'ëep péh. ⁵⁶Hajõõ né paawä m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã, dooh m' séd gó rer'ood bã. Raky n'aa eh'ÿÿt mäh. Ta see ky n'aa hadoo mã ta see an'oo bã.

⁵⁷Ti m' p'op mã ta wób rabes'ëëg b'ëëh, ti m' daap ramenyyh Jesus ky n'aa hã. Hahÿÿ d' mã sa kyyh:

⁵⁸—Ää maa napäh taheer'oot doo. Hahÿÿ da ta kyyh: “ÿ gawatsiig hõm da hahÿ P'op Hagä Do tób n'aa, ajyy sa mo haj'aa. Tii bã, tamawoob hë ta äh, ÿ moo wäd sooh P'op Hagä Do tób n'aa seeh, ajyy mo haj'aa nadoo doo”, näng ta kyyh —näk mã sa hã.

⁵⁹Tii d' né paawä m' sa kyyh, ti na-ääj mã dooh m' séd gó rer'ood bã.

⁶⁰Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do p'op mã tabas'ëëg geët sa mahang. Teaanh Jesus hã:

—Dooh maher'oot pé òm raky n'aa tapaa do hã? —näng mäh.

⁶¹Dooh m' Jesus ky gado bã. Bag hënh mã tabagëët.††

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaaj kãn ta hã:

—Òm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo? Òm P'op Hagä Do T'aah? —näng mã ta kyyh.

⁶²—ÿÿ. ÿ né hë —näng mã Jesus. —Bë hapäh né da Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do Sahõnh Sa Bahãnh Hado Do hub hënh tabasooch bã, ta hã P'op Hagä Do weh'ëëh doo bã. Bë hapäh né da ênh tabahyng bã wë puh mahang —näng mã Jesus kyyh sa hã.

⁶³Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do

**14:55 Sinedirijo ramaneëënh doo, ta ti m' 71 ajyy rakaheta padëëk do raber'oot hyb n'aa nyy d' rabad'oo Judah buuj sa mahang ji da hadoo do moo nesaa doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do na-ääj mäh. Ta ti m' ta wób mã P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób, ta wób mã Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, ta wób sa wahë n'aa na-ääj mäh.

††14:61 Dooh Jesus kawaj'ään bã. Daap hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do ke'aaanh Jesus wén ky ganadoo.

kawaj'ään gó tawén s'ēēd hōm ta daaj hē ta saroor. Ti m' taky hadoo:

—Jāām hē. Dooh hyb n'aa wāt pé ta ky n'aa her'oot péh —nāng mäh. ⁶⁴—Bē maa napäh né hē ta kyyh, P'op Hagä Do taky n'aa rejāā doo —nāng mäh. —Nyy da bē hā? —nāng mäh P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do kyyh.

Ti m' sahōnh hē raky hadoo:

—Taw'ääts hē tadajēp! —näk mäh.

⁶⁵Ti m' ta wób rabahetsoos, ti m' raty maw'yyd däk tanahapäh hyb n'aa, ti m' rabetuu sa moo me, ti m' rabeaanh ta hā:

—Maher'ood mahapēē bā! Jaa mo haj'aa? —näk mäh.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa warahén n'aa ramahūūm kán, ti m' rahewyyh mäh Jesus.

Jesus Peed ky n'aa jejēn do panyyg n'aa hahyŷh

⁶⁶Ti m' Peed bahäng bā m' tób w'oo hā, tabēs mäh tii bā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do karom ŷyñh. ⁶⁷Tahapäh bā m' Peed katēng tēēg noo pa, tabaheg'ääs ta hā. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Ōm na-āāj hē Jesus Nasaréh buuj sii hawāt do paa ōm —nāng mäh.

⁶⁸Ti m' Peed ky n'aa jejēn wāt.

—Dooh ŷ hapēē bā ta ti maher'oot doo. Dooh ŷ heen n'aa nyy bā —nāng mäh.

Ti m' Peed bahōm ta hadē noo bā.

⁶⁹Ti hēnh ŷyñh bahapäh bā m', taky hadoo sa pa hab'ēēh do sa hā:

—Hahy sa hata see né hē —nāng mäh.

⁷⁰Ti m' Peed jejēn ēnh mäh.

Badah peej hadoo mäh käh, ta pa hab'ēēh do p'op, raky hadoo ta hā:

—Sa hata see né hē ōm —näk mäh. —Garirej hēnh naa né hē ōm —näk mäh sa kyyh.

⁷¹Ti m' Peed ta daaj hē taky n'aa kawas'ee kán. Ti m' P'op Hagä Do hā taky dāng:

—Dooh ŷ hapēē bā ta ti aj'yy bē ky n'aa her'oot doo —nāng mäh.

⁷²Ti m' nawayw hē m' karaak bah'ŷy kán pawóp nuu me däg käh. Tii bā m' Peed hyb n'aa newē däk Jesus her'oot do paa ta hā käh: “Pawóp nuu me karaak bah'ŷy do pooj jé, tamawoob nuu me ŷ maky n'aa jejēn da.” Ti né paa käh m' Jesus her'oot do paa käh ta hā.

Ti m' tak'ēp Peed baód kán taky n'aa jejēn do hyb n'aa Jesus.

Pirato häd nāng do wē Jesus ramahūūm kán do panyyg n'aa hahyŷh

15 Bāp paa m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo, Judah buuj sa wahē n'aa, sahōnh hē Sinedirijo ajyy n'aa sii hē m' rahyb n'aa n'oo däk Jesus. Ramoo maw'yyd däk, ramahūūm Pirato häd nāng do wē.^{††}

²Ti m' Pirato beaanh Jesus hā:

—Ōm né Judah buuj sa wahē n'aa? —nāng mäh.

—ŷy. Tii d' né hē, maher'oot doo d' né hē —nāng mäh Jesus.

³Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa hajōng mäh Jesus raky n'aa tapaa Pirato hā. ⁴Ti m' Pirato ky hadoo ta hā:

—Dooh maky gado bā? Hajōng do hā ōm raky n'aa tapaa —nāng mäh Pirato.

⁵Dooh m' Jesus ky gedag bā.^{¶¶} Ti hyb n'aa m' Pirato hyb n'aa meuuj wāt.

⁶Pas-kowa noo gó m' Pirato bahed'oo doo da taberéd hōm radewēēs do seeh. Teréd hōm hajōk do retsēē doo. ⁷Ti noo gó m' ragadahew'ēēs doo gó m' tabagēēt

^{††}15:1 Pirato häd nāng doo, Roma buuj. Ta ti Judah hāj n'aa bagā n'aa.

^{¶¶}15:5 Dooh Jesus kawaj'ään bā. Daap hē raky n'aa tapaa Jesus wén ky ganadoo.

Barabas häd näng doo, ta hataa sa da-heeh. Ta see tadj'ëep paa ta wób sa sii m' Roma buuj wë rah'yy kawereem noo gó. ⁸Ti m' hajök do rabana Pirato wë, ti m' rabetsëë ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do see tamanyyh hyb n'aa, Pas-kowa noo gó tabahed'oo doo da.

⁹Ti m' Pirato beanh sa hã:

—Bë karën ÿ ado nyh bë matym n'aa Judah buuj wahë n'aa ramaneëenh doo? —näng mäh.

¹⁰Tii d' tawén eanh, tahapäh mäh, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ta hã rahaëëj däk Jesus, Jesus hã rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa. ¹¹Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa ky mejüü mä hajök do rabetsëë hyb n'aa Pirato hã Barabas häd näng do Jesus jawén buuj.

¹²Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bä, ny da ÿ bad'oo hÿ Judah buuj sa wahë n'aa bë maneëenh do hã? —näng mäh.

¹³Tii bä m' tak'ëp rageëëj bong:

—Mepëëm däg b'aa kajatsëk do hã! —näk mäh.

¹⁴—Hëd n'aa? —näng mä Pirato. —Doo mo haj'aa kad'oo do tado bä —näng mäh.

Taher'ood né paawä m' tak'ëp rageëëj bong tii bä:

—Mepëëm däg! Mepëëm däg! —näk mäh.

¹⁵Hajök do Pirato h'yyb en'ym hyb n'aa m' taberéd hõm mä Barabas häd näng doo. Ti m' tamejüü rabahewyyh Jesus. Ti m' tahaëëj däk warahén sa hã rabepëëm däk hyb n'aa b'aa kajatsëk do hã.

Jesus warahén rarejää do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶Ti m' warahén ramahüüm Jesus sa wahë n'aa tób wahoo hënh. Tii bä m'

ranaëëj nä sahõnh hë sa hataa, séd hã rakata padëëk hyb n'aa. ¹⁷Ti m' rada-suun jëng ta hã ta hatsë hahiin doo. Ti m' hetëk do moo m' ramap'ööd däk, ta nuu gó m' radasoo. ¹⁸Tii bä m' radu doo raky n'aa ej'ees do ta hã. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Kaweh'ëeh Judah buuj sa wahë n'aa! —näk mäh.

¹⁹Hajöo nuu me m' ranu gewyyh tatu me, rabahetsoos sa matsós me. Ti m' sa taron nuu me m' ramehyy b'ëeh ta wë, raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa mes'uunh hyb n'aa. ²⁰Ti m' raky n'aa ej'ees jawén paa bä m' rado nyh mä ta hatsë hahiin doo, radasuun jëng mä ta saroor hë. Ti m' ramanyyh rabepëëm däk hyb n'aa.

Jesus rabepëëm däk do panyyg n'aa hahÿÿh

²¹Ti m' ramanyyh bä m', aj'yy Simaw häd näng doo, panang hënh hajëng doo, tabëëj paawä m' sa hã. Panang Sirené häd näng doo bä naa m' tii. Aresän, Rupu häd enäh do sa yb tii. Jerusarënh panang hënh tabajëë paawä. Ti m' warahén ramejüü mä tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepëëm däk do b'aa n'aa. ²²Ti m' Jesus ramahüüm Gogota häd näng doo hënh. (Gogota häd näng doo m', ji nu gabóg k'yy rahanäng pé m' tii.) ²³Ti m' ramenoo ta hã joom uwa häd näng do s'ëëb hejoonh doo. Kamekuunh mä ti datés do biin me, miir häd näng do s'ëëb. Doo Jesus eëg bä. ²⁴Tii bä kä m', repëëm däg kân mäh. Ti m' ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wë ym doo.

²⁵P'op däg mä papÿÿj, 9 oor däg mä ti rabepëëm däk. ²⁶Hahÿÿ da m' takerii däk Jesus moo p'ää tadjëp do heen n'aa hã: “Judah buuj sa wahë n'aa hahÿÿh”, näng mä kerih do hã.^{§§}

^{§§}15:26 P'op ta nu gad'oo pong jé m' rabepëëm däk kerih doo.

²⁷ B'aa kajatsëk do wób hã rabepëem padëek na-ääj hë pawóp hë ajyy baret-sëk doo. Hub hënh ta see hahäng, s'ÿÿ hënh ta see hahäng. Hõõ gó Jesus kahep-ëem däk do bahäng. [²⁸ Ta tii hã kaja däk P'op Hagä Do kyy kerih do paa hahÿÿ d' her'oot doo: "P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do h'yyb hata däk ran'oo bã P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo." ²⁹ Ta tii me teb'ëes do raky n'aa rejää mã Jesus, sa nuu m' rewõnh Jesus wë. Hahÿÿ d' m' sa kyyh:

—Magawats'iik mäh, a nooh, P'op Hagä Do tób n'aa. Tamawoob mã ta äh mamoo wäd sooh p'aa hënh, a nooh. ³⁰ Ahyy b'aa hã hadäk do òm! A daaj kedëeb! —näk mäh.

³¹ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë raky n'aa e'jes mäh. Sa daaj hë m' rakaner'oot:

—Ta wób ted'ëep —näk mäh. —DooH tahaja bã ta daaj hë takedëeb bã! ³² Hahÿ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo, Isaraëw buuj sa wahë n'aa hanäng doo, taw'ääts hë tabahyng b'aa kajatsëk do hã tahadäk do hã naa, ää baheg'ääs hyb n'aa, ää ky daheeh hyb n'aa! —näk mã sa kyyh.

Ta pa habëeh do b'aa hã pad'ëek doo, ti na-ääj hë raky n'aa rejää mäh.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

³³ Wasyk mã ta bag badoo wät, badagyb däk mã badäk hahÿÿ hã. Jääm hë tug bã tabawag däk p'aa hënh. ³⁴ Tug bã m', tak'ëp mã Jesus geëëj wät:

—Eroj, Eroj, rama sabakatani? —näng mäh.

"P'op Hagä Doo, ÿ h'yy kasahadä doo, hëd n'aa ÿ mamakyys?" [†] tahanäng pé m' tii.

³⁵ Ta tii bã p'eets hë hab'ëeh do wób ramaa napäh bã m' ta kyyh, raky hadoo: —Bë maa newë! —näk mäh. —Erij ti tanaëënh —näk mäh.

³⁶ Ti m' sa see waj'aa däk, sapum do tehoots däk uwa s'ëeb oow me, b'aa hã m' tagadahäng, tamenoo mã Jesus hã tabeëek hyb n'aa. Ti m' ti ky hadoo:

—Na madëëg! —näng mäh. —Ti b'ër heg'ääs Erij ana bã tamahyyh hyb n'aa —näng mäh.

³⁷ Ti m' tak'ëp mã Jesus geëëj wät, ti m' tadajëb kân.

³⁸ Tii bã m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsë hebaan do kas'ëed hyng mäh. ³⁹ Ti m' warahén sa wahë n'aa Jesus ty gadäk hënh hab'ëeh doo, tamaa napäh bã Jesus geëëj wät doo, tahapäh bã m' nyy da Jesus dajëp doo, taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah né paa ti hÿ aj'yy! —näng mäh.

⁴⁰ Dawëë naa m' ÿÿj wób rabaheg'ääs. Sa mahang mã ab'ëeh Marija Madarën häd näng doo, Sarome häd näng doo, Marija seeh. Tsijaag, ta jawén nã ramanëënh doo, Josés ta hÿÿj daheeh sa ÿÿn ti Marija. ⁴¹ Jesus hep'ëeh né hë m' ti ta tii. Garirej hãj n'aa bã Jesus hataa né paa m' tii. Sa tä moo bo n'aa né paa m' tii. Hajök mã ÿÿj ta sii han'aa do Jerusarënh hënh, ti na-ääj mã tii bã m' rabab'ëeh ënh.

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahÿÿh

⁴² Saab pooj jé m' ti tabahadoo. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj raba-henyw hõm Saab hã rakamehehãk hyb n'aa. Tug bã kã m', ⁴³ Joséh, panang Ari-matsija häd näng do buuj, bahõm Pi-rato wë. Sinedirijo ajyy n'aa see ky n'aa etsëeh do m' ti Joséh. Tagada né hë m' P'op Hagä Do bag'ääs do du däk. Ti

*15:28 Isajas 53.12

†15:34 Saaw-Mo 22.1 hã takerii däk do hã tabeh'üüm.

m' tabahôm Pirato wë. Dooh m' tah'yyb eÿÿm bã. Tetsëe mã Jesus kamag n'aa.
⁴⁴ Ti m' Pirato hyb n'aa meuuj wät mã Jesus nayyw hë dajëp tahanäng doo. Ti m' tamejüü ranaëenh warahén sa wahë n'aa tabeanh hyb n'aa ta hã te hub tado bã.
⁴⁵ Ti m' ta heen n'aa nyy dāk bã warahén sa wahë n'aa her'oot doo, ti m' tabahaëej däg kân Joséh hã. ⁴⁶ Ti m' Joséh etsëe mã pään hawak doo, rino häd näng do s'ëeb. Ti m' tabado hyy kân Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën dāk mã hawak doo me. Ti m' tadasuun jëng pä gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots dāk doo gó. Ti m' pä gatsabak do tepëed nã, taty gatsëe dāk mã ta me. ⁴⁷ Marija Madarën, Marija see Josés ÿÿn raheg'ããs. Rahapäh mã ragadasuun jëng do Jesus kamag n'aa.

Jesus ganä wät do panyyg n'aa hahÿÿh

16 Ti m' papÿÿj badëe hyng jawén paa bã, Saab bahëej jëng bã, Marija Madarën, Sarome, Marija Tsijaag ÿÿn ah'üüm mã buu benyym doo m' retsëe. Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m' tii.
² Ti m' bap paah, met'uuh hã, papÿÿj ty ganä këe bã, rabahôm kân pä gabaho doo hënh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hënh. ³ Ramahôm me, tytyw me, rakaner'oot:

—Jaa da pä jawyk do ty gas'ëes? —näk mäh.

⁴ Ti m' raty kajäk, pä kepëed hóm taty gatsë. Aeh mã ti pä. ⁵ Ti m' rabajëe p'ëe gabaho doo gó. Ti m' rabahapäh, asooh mã pahëew hadoo. Hawak mã ta saroor tagasooh. Hub tabanäng hënh mã tabasooh. Ti m' rah'yyb e'ÿÿm bong.

⁶ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë eÿÿm manäh! —näng mäh. —Bë esoos Jesus Nasaréh buuj, repëem dāk do paah. Dooh wäd bã. Ganä wät! B'ëep, bë hegãã radasuun jëng do paa bã —näng mäh. ⁷ —Bë ahôm nã, bë maher'ood ta ma matëg sa hã, Peed hã sii

hë. Hahÿÿ da da bë kyyh: “Ahôm da bë pooj jé Garirej hënh. Bë hapäh da t'ii hënh, bë tamaher'oot do paa da” —näng mäh.

⁸ Ti m' rawaj'aa hóm, kaj'uun mäh, h'yyb manepëe boo m'. Dooh m' raher'ood bã sa hã rabeÿÿm bong do hyb n'aa.

[⁹ Ti m' met'uuh hã bap paah, Jesus ganä wät. Pooj jé Marija Madarën hã m' takas'ee wät. Ta ti m' Marija setsi karap'ar h'yyb nesaa do hanäng do tahebëe bong do paa m'. ¹⁰ Ti m' tabahôm Jesus sii habok do paa wë. A'oot mã tii. H'yy ketón bong mã Jesus hyb n'aa. ¹¹ Ti m' Marija Madarën baher'oot bã m' sa hã Jesus ganä wät doo, Jesus tahapäh doo, dooh m' raky dahé bã.

¹² Ta jawén kã Jesus kas'ee wäd kân ta see hado dāk mã pawóp hë ajyy panang s'ee hënh hah'üüm do sa hã, ta tyw n'aa me rababok bã. ¹³ Ti m' ajyy mat'ëeh p'aa hënh, raher'oot mã ta wób sa hã. Ti sa hã na-ãaj mã dooh raky dahé bã.

¹⁴ Tii bã kã m', Jesus kas'ee wäd kân 11 hedoo do ta ma matëg sa hã kã sa tä rabawëh bã m'. Ti m' taky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa ti bë nabuj keh'üüm bë ky nadaheeh ÿ hap'ëeh do ÿ ganä wät jawén paa bã? —näng mã Jesus kyyh sa hã.

¹⁵ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë ahôm jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ hã. Bë maher'ood hóm sahõnh sa hã hanäm do panyyg këh ÿ n'aa —näng mäh. ¹⁶ —Panyyg ky dah'eeh doo, nu ke-muun bong doo, P'op Hagä Do ed'ëep da ta wë. Panyyg ky nadah'eeh doo, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da banesaa hënh —näng mäh.

¹⁷⁻¹⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Panyyg këh ÿ n'aa ky dah'eeh do hã P'op Hagä Do anoo da hahÿ tak'ëp rahajaa doo: Karap'ar h'yyb nesaa do rahebë da hät ÿÿ gó. Ta wób kyyh rer'oot da. Aw'yy rameso bã da, p'yyim reëg bã da,

dooh da ramahỹj hob bä. Sa moo rada-toonh da nahëë enäh do nu gad'oo bä, heso padëëk da nahëë enäh doo. Ta heen n'aa ti ta tii, te hub né hë këh y n'aa ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mã Jesus kyyh sa hã.

¹⁹ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ber'oot jawén paa bä sa sii, P'op Hagä Do masäg kän hỹ pong jé. P'op Hagä Do

hub hënh, takaweh'ëëh doo bä tabaso däg kän. ²⁰ Ti m' ta ma matëg rabahôm kän, ti m' jé pad'yyt hë rabaher'ood hõm mã Jesus ky n'aa kä. Jesus, p'op naa né hë tamasa sa hã tapehuunh doo me, sahõnh hë rabahapäh hyb n'aa te hub né hë ta ti ta ky n'aa.]

Jääm né hë hahỹ Jesus P'op Hagä Do T'aah panyyg kä.

Rukas

*Jesus ky n'aa hanäm do
Rukas erii wät do hahÿÿh*

Rukas Teopiro tamaher'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

1 Õm ÿ ma erih hahÿÿh, Teopiro.
Hajök herii bong ää häj n'aa bä hawäd wät do ky n'aa, Jesus ky n'aa.
²Sahõnh hē tadu dāk bä hap'ëeh doo,
P'op Hagä Do panyyg hanäm do her'ood
hõm do raher'oot sa hä raberih hyb n'aa.
Tii d' né paa raberih. ³Hÿÿ kä, Teopiro,
hyb n'aa jawyk doo, sahõnh hē baad ÿ
ma kamet'ëeg wät jawén paa bä ta ti
ky n'aa, ÿ na-ääj hē hÿÿ kä ÿ erih ta
ky n'aa. Sét ken'yyh ÿ ma erih doo. ⁴Ta
tii da ÿ wén erih, õm rama met'ëeg wät
do Jesus ky n'aa hä, se hub né hē baad
mabahapäh hyb n'aa ÿ erii wät do hä
maner'ood bä.

Ääs ky n'aa her'oot Jowāw nu gahem'uun do benäng do ky n'aa hahÿÿh

⁵Ti m' sa wahë n'aa Erõts häd näng
do Judah häj n'aa bä tabag'ääs noo gó,
ti awät mä P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'ooh do seeh. Sakarija m' ta häd.
P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh
do wahë n'aa see Abijah makū panaa né
m' tii. Ta ÿÿm häd mä Isabew. Sa ky n'aa
rod P'op Hagä Do wë wahë n'aa makū
Arāw häd näng do panaa né m' tii ënh.
⁶Baad ub mäh, P'op Hagä Do karën doo
da rababok. Baad ub né hē raky daheeh
sahõnh hē P'op Hagä Do mejüü doo, ta
ky n'aa jaw'yyk do kerih doo. ⁷Dooch m'
rataah nyy bä. Dooch m' Isabew eta bä.
Wehëh padäg mä ta patug daheeh.

⁸Ti m' ta see pé noo gó, P'op Hagä
Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do wób,
Abijah makū karapee, P'op Hagä Do tób
n'aa yt hä ramoo bok noo gó, Sakar-
ija moo wät mä tii bä. ⁹Sakarija hä m'
rah'yy kajäk t'öp gadäk doo gó tabajëë
suun hyb n'aa, buu benyym do in-sijëen
häd näng do tabajuu hyb n'aa. ¹⁰Ti m'
buu benyym do tabajuu bä m', hajök mä
ta noo bä hab'ëeh. P'op Hagä Do hä m'
raky n'aa etsëe. ¹¹Ti m' P'op Hagä Do
ääs kasee Sakarija hä m'. Buu benyym do
rabahej'uu do tyng hēnh, hub hēnh mäh,
ääs bag'ëed dāk. ¹²Tak'ëp mä Sakarija
beÿÿm wät. H'yy gabadoo wät mäh. ¹³Ti
m' ääs ky hadoo ta hä:

—Eÿÿm manäh, Sakarija —näng mäh.
—P'op Hagä Do maa napäh metsëe do ta
hä —näng mäh. —Etaah da a ÿÿm. Aj'yy
da bë t'aah. Man'oo da ta häd Jowāw —
näng mäh. ¹⁴—Tak'ëp da bë h'yyb tsebé
ta hyb n'aa. Hajök ratsebé tabenäng bä,
¹⁵hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym
gó tabahadoo do hyb n'aa da —näng
mäh. —Taw'ääts hē dooh d' teeg da uwa
bëeh hejoonh doo, ta wób na-ääj hē
mahÿÿnh doo. P'op Hagä Do Sahee h'yyb
mahüüm da a t'aah ta ÿÿn wog gó taba-
suun nä bä na-ääj hē —näng mäh. ¹⁶—
Hajök da Isaraëw buuj tah'yyb wapëen
hõm p'aa hēnh P'op Hagä Do wë, sa hagä
n'aa wë, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa —
näng mäh. ¹⁷—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
do pooj jé da Jowāw bawäd dāk da, Is-
araëw buuj sa h'yyb tym tabenäm hyb
n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë. P'op
Hagä Do Sahee hejój gó tabawät da, P'op
Hagä Do ky n'aa rod Eriij makū hawäd
wät do paa hadoo da, sa yb sa taah
rah'yyb en'yyim hyb n'aa sa wë, nabuj
keh'üüm do rah'yy kawapëen hyb n'aa,
rah'yy genäh hyb n'aa kä baad P'op Hagä

¹1:9 Jääm né sét né hē sa ky n'aa rod hajëë suun t'öp gadäk doo gó, taber'oot hyb
n'aa P'op Hagä Do wë, P'op Hagä Do tah'yyb en'yyim hyb n'aa.

Do karēn doo da habok do rah'yy genāh doo da —nāng mā āas kyyh Sakarija hā.

¹⁸ Ti m' Sakarija ky hadoo:

—Nyy d' ŷ bahapāh ta ti te hub tado bā? —nāng mäh. —Wah'ēē dāg ŷ ti hŷȳh. Wah'ēē dāg ām ŷ né tii ēnh —nāng mäh.

¹⁹ Ti m' āas ky hadoo Sakarija hā:

—Gabirijēw hād nāng do ŷ ti hŷȳh —nāng mäh. —P'op Hagä Do pa hegēt do ŷ hŷȳh. Ta ti né hē ti ŷ tamejūū hahŷ hanām do ky n'aa ōm ŷ maher'oot hyb n'aa —nāng mäh. ²⁰ —Hŷȳ kā, —nāng mā —dooh d' mer'ood wād bā a t'aah benāng bā kā, ŷ maky nadaheeh do hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb dāng noo gó da ti awāt né da a hā ŷ her'oot do a t'aah ky n'aa —nāng mā āas kyyh Sakarija hā.

²¹ Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa noo bā kata b'ēēh doo, ky n'aa ets'ēē doo, ragada mā Sakarija banyy. “H'ēēd hyb n'aa ti tabadoh?”, nāk mā sa h'yyb gó. ²² Ti m' tabanyy bā kā m', dooh m' tahaja wād ter'ood bā. Ta moo me m' tameh'eed dāg up. Ti hyb n'aa rah'yy genāh. P'op Hagä Do metēēh do tahapāh sa hā.

²³ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa gó tamoo wāt do bahānh bā kā, tababaa j hōm kán mā ta tób hēnh. ²⁴ Ti m' nanyw hē denaa hē kā m', ta ŷym Isabew hād nāng do beta dāg kán mäh. Ji ma poo oow pé kā m' ta kamarab n'aa ta ŷym gada ta tób bā, dooh m' tawād bā ta s'ee hēnh. Ti m' Isabew ky hadoo:

²⁵ —Hahŷ P'op Hagä Do anoo hā ŷȳ —nāng mäh. —ŷ tat'yyd mehūn. Tado hōm hā ŷȳ ŷ nu mebyng doo, ŷ netaah doo —nāng mā Isabew kyyh.

Āas ky n'aa her'oot do Jesus benāng do ky n'aa hahŷȳh

²⁶ 6 kamarab tabahado dāk bā m', P'op Hagä Do mejūū āas, Gabirijēw hād nāng doo, tabahōm hyb n'aa panang Nasaréh hād nāng doo hēnh, Garirej hāj n'aa bā. ²⁷ Tamejūū mā tabeg'āas hyb n'aa

maruus wē, Joséh hād nāng do ŷym pan'aa wē. Dawi panaa né m' ti Joséh. Dooh m' aj'yy tamepēē nā bā ti maruus. Ta hād mā Marija. ²⁸ Ti m' āas bahōm ta wē, ti m' taky hadoo:

—ŷ ana a wē ōm ŷ panāk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky ennym a wē. A hā hē tabawāt —nāng mā āas Gabirijēw hād nāng do kyyh.

²⁹ Ti m' Marija hyb n'aa tón geēt mā āas her'oot do hā. Ti m' tahyb n'aa newēē. Ta h'yyb gó m' tabedoo:

—H'ēēd ky n'aa ti hŷȳ éh? —nāng mā Marija ta h'yyb gó.

³⁰ Ti m' āas ky hadoo ta hā:

—Eŷym manā Marija! —nāng mäh. —A hā P'op Hagä Do h'yyb dāng. ³¹ Ōm da eta dāk, enny dāg da a t'aah. Mahād n'oo dāk da Jesus. ³² Ky n'aa etsēēh da. P'op Hagä Doo, Sahōnh Hē Sa Bahānh Hadoo Do T'aah da ramaneēēnh —nāng mäh. —P'op Hagä Do anoo da ta wahē makū Dawi hād nāng do jawén buuj tabahadoo hyb n'aa, sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. ³³ Jakóh panaa sa wahē pan'aa da had'yyt da. Tabagāā had'yyt da —nāng mā āas kyyh.

³⁴ Ti m' Marija ky hadoo āas hā. Teaanh mäh:

—Nyy d' mā tii? Dooh aj'yy ŷ mepēē bā —nāng mäh.

³⁵ Ti m' āas ky hadoo:

—P'op Hagä Do Sahee da ahyng a wē —nāng mäh. —P'op Hagä Doo, Sahōnh Hē Sa Bahānh Hadoo Do hejój a hā da tabadāng. Ti hyb n'aa da hahŷ karapee hā P'op Hagä Do h'yyb dāng. Ramaneēēnh da P'op Hagä Do T'aah —nāng mā āas kyyh Marija hā.

³⁶ Ti m' taky hadoo ēnh:

—A wakāān, Isabew hād nāng doo, ti na-āāj hē etaah ta wah'ēē gó. Rahe'oot né paa ti netah. Hŷȳ kā eta dāk —nāng mäh. —Ji ma poo oow see pé dāg ta kamarab n'aa. ³⁷ Dooh hejoonh pé P'op

Hagä Do hä —näng mä ääs kyyh Marija hä.

³⁸ Ti m' Marija ky hadoo:

—P'op Hagä Do karom né ȳyh. Tamejū do ȳ moo wät da —näng mäh. —Taw'ääts hē ta ti tahado bā, maher'oot do hä ȳy —näng mäh.

Ti m' ääs ahöm kän mä p'aa hēnh ta mahānh.

³⁹⁻⁴⁰ Ti m' nanyw hē denaa hē Marija bahöm kän mä panang hēnh, Isabew hagä hēnh, waëë habëë hēnh, Judah hāj n'aa bā. Ta tsym n'aa kaw'aat mä tabahöm. Ti m' tób gó m' tabajëë suun. Isabew mä tedëng. ⁴¹ Ti m' takedëë sii hē m' ajān Isabew wog gó hasuun do kahasyg wät mä ta wog gó. Baad mä P'op Hagä Do Sahee badäg dāk Isabew h'yyb gó. ⁴² Ti m' Isabew ky hadoo Marija hä, tak'ëp mä ta kyyh:

—Baad öm P'op Hagä Do ky n'aa edëng ȳȳj wób sa mahānh. Ajān hä na-ääj né hē baad hadoo do tah'yyb dāng —näng mäh.

⁴³ Ti m' Isabew ky hadoo ënh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ta hä ȳ h'yy kaha'eeh do ȳyn pan'aa mabahado né paawä mabana ȳ mabaheg'ääs. Ȳ maweh'ëeh ta ky n'aa hä. ⁴⁴ Ȳ medëë sii hē, wok ȳȳ gó ajān kahasyg wäd is, tsebee wät —näng mäh. ⁴⁵ —Baad öm P'op Hagä Do ky n'aa edëng maky daheeh do hyb n'aa a hä taher'oot doo —näng mä Isabew kyyh Marija hä.

⁴⁶ Ti m' Marija ky hadoo:

—Hëp ȳ tym P'op Hagä Do taj'aa etsë.

⁴⁷ Hëp ȳ tym tsebee kän P'op Hagä Doo, hëp ȳ tym dëëb wë.

⁴⁸ Ta wë hëp ȳ tym wén tsebé, ȳ ta karom its tahyb n'aa esee do hyb n'aa.

H̄y jawén sahōnh hē ȳ ramaneëēnh da ȳynh ky n'aa kedëng doo,

⁴⁹ tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Doo, sahōnh haj'ap do banoo do hyb n'aa hä ȳȳ.

Tsyt hē, sahōnh hē nesaa do mahānh né tii. Baad had'op do né tii.

⁵⁰ Sahōnh hē badāk hahȳȳ hä habong doo,

sa panaa na-ääj né hē,

ta hä hyb n'aa jew'yyk doo,

P'op Hagä Do t'yyd mehiin had'yyt hē.

⁵¹ Tak'ëp hejooñh do P'op Hagä Do mo haj'aa.

Hahȳȳ da tamo haj'aa:

Jé pad'yyt hē dawë hä tabetyn hōm h'yy kasab'ee doo gó sa hä hē h'yy kasadä doo,

P'op Hagä Do karēn do raty n'aa ges'yyk doo.

⁵² Tasog hōm hyb n'aa jewyk do sa hejój, ti taban'oo kän hyb n'aa sakog is do sa hä.

⁵³ Baad taban'oo kän sa tä, sa waa, has'aah do sa hä.

Tan'oo kän ta si n'aa hē rababaaj hōm tak'ëp ma enäh do paah.

⁵⁴ Tamasaa wät Isaraéw buuj, ta karom.

Ta t'yyd mehiin had'yyt sa hä.

⁵⁵ Dooh tamabaan bā Abaraām hä, Abaraām panaa[†] hä taky n'aa enooh doo.

Nahëëj sa hä taky n'aa enooh do paah —näng mä Marija kyyh.

⁵⁶ Ti m' tamawoob hē kamarab Marija bayyw kän mä Isabew tób bā. Ti m' tababaaj hōm kän ta tób hēnh.

Jowāw nu gahem'uun do henāng do panyyg n'aa hahȳȳh

⁵⁷ Ti m' Isabew t'aah benyy dāk bā kă, enāng mä kă aj'yy. ⁵⁸ Isabew pa haj'eenh doo, ta wakāān na-ääj mä rapanyyg enā hōm bā kă, ratsebee kän mä ta sii. Isabew P'op Hagä Do t'yyd mehiin, rahegāā bā.

[†]1:55 Isaraéw buuj né hē ti Abaraām panaa.

⁵⁹Ti m' ta t'aah 8 ta āh tabahado dāk bā, sa wakāān, sa pa haj'eenh do na-āāj hē rabana ta t'aah masuuj noo byyh kahōg hōm do raheg'āās. Rakarēn mā ta hād ramaneēēnh Sakarija, ta yb hād.

⁶⁰Ti m' Isabew ky hadoo:

—DooH —nāng mäh. —Ta hād da Jowāw —nāng mäh.

Ti m' raky hadoo ta hā:

⁶¹—Hēd n'aa ta tii d' ta hād? —nāk mäh. —DooH ta tii da Jowāw hād nāng pé bē wakāān —nāk mäh.

⁶²Ti m' sa moo me rameaanh ta yb hā nyy da ta t'aah hād. ⁶³Ti m' ta moo me Sakarija metsēē ta hā rabanoo rahe'iih doo. Ti m' rahyb n'aa meuuj bong terih do hā. “Jowāw” mā terii dāk. ⁶⁴Tii bā kā m', taber'ood dāg kān p'aa hēnh kā. Ti m' Sakarija j'aa etsēē kān mā P'op Hagā Doo. ⁶⁵Ti m' sa pa haj'eenh do rahyb n'aa meuuj bong mā tak'ēp. Jé pad'yyt hē waēē habēēh hēnh mā Judah hāj n'aa bā ta ky n'aa rahe'ood hōm kān mäh. ⁶⁶Sahōnh hē ta ti maa new'ēē do panyyg hā, rahyb n'aa newēē, rahyb n'aa tón. Sa h'yyb gó m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk da ta ti karapee —nāk mā sa h'yyb gó.

Tii da sa h'yyb gó rawén her'oot, P'op Hagā Do hejój karapee hā tabawät do hyb n'aa.

**Hahỹ Sakarija her'oot do
ta jawén hawät do ky n'aa
P'op Hagā Do metēēh doo**

⁶⁷Ti m' baad mā Sakarija h'yyb gó P'op Hagā Do Sahee badāng. Ti m' tadu doo tabahe'oot ta jawén hawät doo, P'op Hagā Do metēēh doo. Ti m' taky hadoo:

⁶⁸—Taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā,

Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do ēr j'aa etsē.

Tabahyng ta karapee tabed'ēēp hyb n'aa nesaa do mahānh.

^{69–70}P'ooj ub, ta ky n'aa rod tsyt hē ta wē kasēēw bong do hā taky n'aa enooh doo,

tii da P'op Hagā Do bad'oo hỹ kā.

Tamejō kān hỹ kā ēr mahang tak'ēp ta hejój me ēr hed'ēēp doo,

ta karom Dawi makū panaa hā.

⁷¹ēr da ted'ēēp ēr majī mahānh, ēr wē h'yy gaēēnh do mahānh.

⁷²Tat'yyd mehīin paa ēr wahē makūūh.

Tahyb n'aa esee baad had'op do sa hā taky dāng do paah,

⁷³Abaraām makūū hā taky n'aa enooh do paah.

⁷⁴ēr ted'ēēp da ēr majī mahānh, h'yyb neỹm doo me ēr moo bok hyb n'aa P'op Hagā Do wē.

⁷⁵Tsyt hē nesaa do mahānh, takarēn doo da ēr baboo had'yyt hyb n'aa ta matym gó.

⁷⁶Ti m' ta t'aah hā Sakarija ky hadoo: —Ōm da ramaneēēnh P'op Hagā Doo, Sahōnh Hē Sa Bahānh Hadoo Do ky n'aa rod.

Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé panāg n'aa da ōm.

Ōm da henām sa h'yyb tym, baad ragadoo hyb n'aa takajaa bā.

⁷⁷P'op Hagā Do karapee hā mamaher'oot da nyy da sa h'yyb tym tabed'ēēp hỹ pong jé ta pa rababoo had'yyt hyb n'aa,

nesaa do sa h'yyb tym gó hanāng do tabawug hōm do hyb n'aa da.

⁷⁸Tii da P'op Hagā Doo, ēr h'yy kaha'eeh do wén d'oo, taky enyym do hyb n'aa.

Ji tat'yyd mehīin.

Ti hyb n'aa Tah'yyb Dāng Doo, ta bag hadoo ēr hā,

papỹj bag hadoo doo, p'op tabana ēr hā.

⁷⁹Ta bag tanoo da gadagyp do hadoo doo gó habok do sa hā,

dajēb gó habok do sa hā.

ēr hā tanoo da h'yyb nyyw gó ēr babok hyb n'aa —nāng mā Sakarija kyyh.

⁸⁰Ti m' karapee bawëë gëët. H'yyb hejooj g'ëed kän. Tabanawäng bä kä tabawäd had'yyt hë. Tii bä kä, tadu do kän tama metëëk do Isaraéw buuj.

Jesus benäng do panyyg n'aa hahÿh

2 Ti noo gó m', hajōng hāj n'aa sa wahë n'aa Aw-Kus hād nāng do tamejūū rabetsén hyb n'aa sahōnh hē ta karapee jé pad'yyt hē habok doo, sa hāj n'aa had'yyt bā habok doo, Roma buuj ramejūū doo bā. ²Jāām né hē ti pooj jé rabetsén doo. Kirinijo hād nāng doo, hēēj Sir-ija hād nāng do babuuj sa wahë n'aa noo gó m' tii. ³Tii bā m' sahōnh hē rabebanh sa wahë makū panang p'aa hēnh, ta heen n'aa hā sa hād raberih hyb n'aa.

⁴Ti hyb n'aa m' panang Nasaréh, Garirej hāj n'aa bā badāk doo bā naa Joséh ratsyym kasog kän, Judah hāj n'aa hēnh, panang Berēnh hād nāng doo hēnh rabahōm hyb n'aa. Dawi hād nāng do panang paa né hē m' ti Berēnh. Dawi panaa see m' Joséh. ⁵T'īi hēnh tawén hōm mā Marija, ta ŷym pan'aa daheeh, retsén do heen n'aa hā sa hād raberih hyb n'aa m'. Etaah mā ti Marija. ⁶Ta tii bā rabajeej bong noo gó ká m' karapee benyy dāg kän. ⁷Ti m' pooj jé ta t'aah, aj'yy m'. Ti m' tabahabēn dāk. Ta wób sa masāāh tób n'aa yt hā m', b'éé waa hood gó m' tadasooh. Du daa m' dawëë hena do tób ranu kahej'ëëk doo bā m', gabad'ëë dāk do hyb n'aa m'.

⁸Ti noo gó ká m', atsēm, b'éé hagā n'aa rabaj'eenh p'eets hē. B'éé mā rahag'āās. ⁹Ti m' P'op Hagā Do āās kasee sa hā. Ti m' P'op Hagā Do hejój tametëeh sa pa. Ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo mäh. Ti m' b'éé hagā n'aa tak'ëp mā rabeÿÿm bong. ¹⁰Ti m' āās ky hadoo sa hā:

—Bë eÿÿm manäh! Ý manaa tak'ëp ji tsebë do panyyg, sahōnh hē panyyg

pan'aa —nāng mäh. ¹¹—Naga hē enyy dāk bē mahang, Dawi panang paa bā, bē h'yyb tym dëeb. Kristo,⁸ P'op Hagā Do H'yyb Dāng Doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tii —nāng mā āās kyyh.

¹²Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hahÿÿ da da bē heen n'aa: Bē aw'yyt da kahabēn is karapee. B'éé waa hood gó da tabasooh —nāng mā āās kyyh b'éé hagā n'aa sa hā.

¹³Ti bā m' nayyw hē m' ragenā b'ëeh hajök do āās ta see pa. Tii bā m' P'op Hagā Do hā rama ejām. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

¹⁴—Taw'āāts hē hÿ pong jé tak'ëp raweh'ëeh, tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagā Doo. Badāk hahÿÿ bā, ta hā habong do hā, takamahān do hā, P'op Hagā Do anoo da h'yyb nāw n'aa —nāk mā āās sa kyyh.

¹⁵Āās rabedo bong bā m', p'aa hēnh hÿ pong jé rabasëëk bā m', b'éé hagā n'aa rakaner'ood kän, ti m' raky hadoo:

—Hamäh, Berēnh hēnh ër hegāā ti P'op Hagā Do her'oot do āās hā. Hamäh, hamäh —nāk mäh.

¹⁶Ti m' nayyw hē m' rah'yy kabawaad bong. Resoos mäh. Ti m' rabawyyd kän Joséh, Marija, karapee ká. Karapee basooh mā b'éé waa hood gó. ¹⁷Karapee rabahapäh jawén paa bā ká m', jé pad'yyt mā rabaher'ood hōm karapee t'aah ky n'aa, sa hā āās panāk doo. ¹⁸Sahōnh hē maa nap'ëeh do rameuunh mā ta ky n'aa. ¹⁹Ti m' Marija enyyw hōm mā ta ti ta h'yyb gó. Ta h'yyb gó m' tahyb n'aa newëë mäh. ²⁰Ti m' b'éé hagā n'aa rababaa hōm. P'op Hagā Do raky n'aa ejām hōm mäh. P'op Hagā Do raj'aa etsë mäh. Ti rawén ky hadoo rahapäh mäh, ramaa napäh mā sa h'yyb. Baad né hē m', āās her'oot doo d' né hē ká m'.

§2:11 Ji h'yyb tym dëeb, p'ooj ub Judah buuj hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh doo, ramaneëēnh *Mesijas*. Gereg kyy me ramaneëēnh *Kristo*. “*P'op Hagā Do h'yyb dāng doo*”, tahanäng pé m' ti.

²¹ 8 ta āh tabahado dāk bā m' karapee, ta masuuj noo byyh kahōg hōm bā kā m', rahād n'oo dāk mā Jesus, tabasuun dāk do pooj jé āās hād n'oo dāk doo d' né hē ta hād karapee hā.

²² Ti m' takaja kăn mā ti noo gó Marija ta patug daheeh sa h'yyb rabenām hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da ji t'aah benäng do jawén paa bā. ^{**} Ti m' ramahūūm Jesus Jerusarēnh hēnh, P'op Hagä Do wē rametēēh hyb n'aa ta tób n'aa gó. ²³ Tii da rawén d'oo, hahȳy da m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do tamejūū do hyb n'aa: “Taw'āāts hē pooj jé ji t'aah wah'ēēh ji ky n'aa enooh P'op Hagä Do hā tsyt hē.”^{††} ²⁴ T'īi hēnh rabahōm na-āāj hē, P'op Hagä Do hā rama ejuu hyb n'aa pawóp hē taw'ēēd, h'ooh its hadoo doo, gurii-i hadoo doo. Tii d' né hē ta ky n'aa jaw'yyk do mejūū rabad'oo sa h'yyb rabenām hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó.

Simijāw hād näng do her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahȳy

²⁵ Ti m' ti awät mā Jerusarēnh bā aj'yy wah'ēē dāk doo, P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo. Simijāw mā ta hād. Baad mā P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm. Tagada mā Isaraéw buuj hed'ēēp doo. ²⁶ P'op Hagä Do Sahee metēēh mā ta hā, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, tahapäh nā né hē m' tadajēb pooj jé. ²⁷ Ti m' ti noo gó né hē m' P'op Hagä Do Sahee mahūūm mā Simijāw P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hēnh Marija Joséh daheeh ramanaa bā m' karapee t'aats, Jesus, sa ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da ramoo bok hyb n'aa ta hyb n'aa,

²⁸ ti agēēt mā Simijāw tób w'oo hā. Ti m' karapee tabado dāk ta moo gó, ti m' P'op Hagä Do taj'aa etsē. Hahȳy da m' ta kyyh: ²⁹ —Hȳy kā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk doo, sahōnh hē mabag'āās doo,

man'oo ȳyh, a karom, h'yyb nām doo me ȳy dajēp.

Man'oo dāk maky däng do ȳy bahapäh.

³⁰ Hȳy kā matym ȳy me baad ȳy bahapäh ji h'yyb tym dēēb,

³¹ sahōnh hē badāk hahȳy hā habong do sa matym gó manoo doo.

³² Judah buuj nadoo do sa h'yyb bag hadoo,

sa h'yyb kadawuung n'aa P'op Hagä Do hā.

Isaraéw buuj ky n'aa etsēēh da ta hyb n'aa —näng mā Simijāw kyyh karapee t'aah ky n'aa hā.

³³ Marija Joséh daheeh rahyb n'aa meuuj bong mā Simijāw her'oot do sa t'aah ky n'aa hā. ³⁴ Ti m' Simijāw taky n'aa edēē bong sa hā. Ti m' Marija hā, Jesus ȳyn hā, ta ky hadoo:

—Hajök Isaraéw buuj wób raty n'aa ges'yyk da hahȳ karapee tawah'ēē dāk bā. Ti hyb n'aa banesaa hēnh rabahōm da P'op Hagä Do an'oo bā. Ta wób da baad ragadoo. P'op Hagä Do ed'ēēp ta tii —näng mäh. —Ta heen n'aa hadoo da hahȳ karapee. Tametēēh da P'op Hagä Do gen'aak doo. Ti hyb n'aa hajök da h'yy kawereem ta wē. ³⁵ Tii bā da kametä dāk da rahyb n'aa newēē doo —näng mäh. — Ōm da Marija, tak'ēp da mah'yy katón da ta hā ramoo bok do hyb n'aa da —näng mā Simijāw kyyh.

³⁶ Ti noo gó né hē m' ti agēēt mā t'īi hēnh ȳynh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Ān mā ta hād. Wah'ēē däg né m' tii. Panuéw mā ta yb makū hād, Aseer makū panaa see m'. Patug tamaa wäd, marahud wäd

^{**} 2:22 Isaraéw buuj sa taah benäng jawén paa bā, 40 ta āh noo gó ajān ȳyn dooh tahaja bā P'op Hagä Do tób n'aa hēnh tahōm bā. Dooh na-āāj hē tahaja bā tamep'aa bā tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēēw dāk doo.

^{††} 2:23 Esodo 13.2, 12

mäh. Raket'ëë däk do jawén paa bä, 7 ta baab tabahado däk bä m' An patug maa badoo wät mäh. ³⁷ Wah'ëë däk mäh. 84 däg mä ta baab n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa hēnh had'yyt mä tabehēh'ūūm. Adēb bä, atsēm na-āāj mä P'op Hagä Do tahyb n'aa jaw'yyk. Ta hä taky n'aa etsēē mäh. Kas'aah mä taky n'aa etsēē hyb n'aa P'op Hagä Do hä. ³⁸ Ti m' Marija, Joséh wē tabana bä m', taky n'aa tsebee wäd kän P'op Hagä Doo. Ti m' Jesus ky n'aa taher'ood kän t'īi hēnh hab'ēēh do mahang Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ēep do gad'aa do sa hä.

³⁹ Ti m' Joséh Marija rabahajaa bä kä m' sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo, rababaa j hōm kän sa panang hēnh Nasaréh häd näng doo, Garirej häj n'aa hēnh. ⁴⁰ Awēē däg kän mä karapee. Hejooj däg kän mäh. P'op Hagä Do h'yy gan'yyh. Baad P'op Hagä Do hag'āās ta hä.

P'op Hagä Do tób n'aa yt hä Jesus baym dó panyyg n'aa hahyŷh

⁴¹ Ta heen n'aa hē had'yyt hē Jesus ŷŷn ta patug daheeh rabahōm Jerusarēnh hēnh, Pas-kowa häd näng do ratab'ēēs hyb n'aa. ⁴² 12 m' Jesus ta baab däg rabahōm Pas-kowa ratab'ēēs hyb n'aa rabahed'oo doo da. Jesus ahōm sa sii. ⁴³ Pas-kowa ratab'ēēs do tabahēēj jēng bä m', rababaa j nā sa panang hēnh. Jesus mä aym Jerusarēnh bä. Dooch m' rahapēē bä ta ŷŷn hä tabaym. ⁴⁴ Sa wakāān mahang hawät red'oo mäh. Ti m' tug bä kä rabaheg'āās, dooch m' Jesus. Re-soos mä sa wakāān mahang. ⁴⁵ Dooch m' rawyyd bä. Ti m' rabaheg'āās p'aa hēnh Jerusarēnh hēnh. ⁴⁶ Tamawoob däg kän mä sa āh Pas-kowa jawén paa bä m', rabawyyd kän P'op Hagä Do tób n'aa yt hä m'. Mosees ky n'aa jaw'yyk do

ma mehetēk do mahang mä tabasoo. Tamaa newēē mäh, teanh mä sa hä. ⁴⁷ Sahōnh hē Jesus maa napäh do rahyb n'aa meuunh mä tahapäh do hä m', tah'yy ganäng do hä m'. ⁴⁸ Ti m' ta ŷŷn ta patug daheeh rabahapäh bä m' rah'yy gabedo bong mäh. Ti m' ta ŷŷn ky hadoo: —Hēd n'aa tii d' mabahadoo āā hä, tah ŷŷ? —näng mäh. —Ōm āā esoos, ōm āā hyb n'aa tón —näng mäh.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hēd n'aa ŷ bē esoos? Nepäh bē hä Ee tób bä né paawä ti ŷ bē baw'yyt? —näng mä Jesus.

⁵⁰ Dooch m' ta ŷŷn rah'yy genä bä tii d' tahanäng do hä. ⁵¹ Ti m' tababaa j hōm kän sa sii. Baad mä taky daheeh sa hä. Baad mä Marija benäm ta ti ta h'yyb gó. ⁵² Awēē gēēt mä Jesus. Anäng mä ta hä kä tahapäh doo. P'op Hagä Do kamahān ta hä, ta wób na-āāj rakamahān.

Jowāw nu gahem'uun do panyyg n'aa hahyŷh

3 ¹⁻² Ti m' 15 ta baab tabahado däk bä m' Tiberijo häd näng do Roma bä tabag'āās noo gó, tabanawäng hēnh P'op Hagä Do ban'oo kän mä ta panyyg Jowāw hä, ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Sakarija m' Jowāw yb. Ti noo gó, Judah häj n'aa bä Pon-Sijo Pirato häd näng do sa wahē n'aa. Garirej häj n'aa bä, Eróts häd näng do sa wahē n'aa. Eróts hŷŷj mä Pirip häd näng doo, Itureej, Taronit häd enäh do häj n'aa bä m' sa wahē n'aa. Risāān häd näng doo, Abirēn häj n'aa bä sa wahē n'aa. ^{††} Anas, Kajapas häd enäh doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āāt do ti noo gó. ³ Ti m', P'op Hagä Do panyyg Jowāw gado däk jawén paa bä kä m', tamaher'ood hōm mä sahōnh hē tamii Joradān nabyy me habong doo. Taher'oot

^{††} **3:1-2** Roma buuj had'yyt nado Tiberijo bag'āās. Hajōng ta wób sa häj n'aa na-āāj hē tabag'āās. Pon-Sijo Pirato, Eróts, Pirip, Risāān na-āāj hē Tiberijo karom tii, Tiberijo kyy gó ta wób sa häj n'aa bä rabag'āās doo.

sa hã raberéd hõm hyb n'aa nesaa doo, ranu kemuun hõm hyb n'aa nesaa do raberéd hõm do heen n'aa, P'op Hagä Do awug hõm hyb n'aa nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng doo.

⁴Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paa Jowāw ky n'aa:

“Hahÿÿ da tabanawäng bä her'oot do kyyh:

Bë tyw n'aa bak'ood däg da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah.

⁵Bë geh'aa hõm gaderoh doo.

Bë epug hõm wajau doo, waëë na-ääj hë.

Bë deja hõm ta tyw n'aa gajeroh doo.

Bë benyyw däg baad ta tyw n'aa.

⁶Tii bä da sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong do rahapäh da nyy da P'op Hagä Do ji tabed'ëëp nesaa do mahānh.”^{¶¶}

⁷Ti m' hajök rakata däk Jowāw wë ranu kemuun hyb n'aa. Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—Aw'yy p'yyim näng do taah hadoo bëëh! —näng mäh. —Nyy da bë ed'oo bë kejën nesaa do bë hã P'op Hagä Do banoo do mahānh? J'ooj madäk doo me bë ed'oo bë nu kemuun nesaa do mahānh. ⁸Taw'ääts hë pooj jé bë metäh te hub tado bä nesaa do bë eréd hõm bä. Bë metäh hanām do hã bë moo bok do hã. Bë daab yb manä Abaraām panāa bë hanäk do hã. Bë edoo manäh: “Ää P'op Hagä Do gadoo Abaraām panāa ää bahadoo do hyb n'aa.” P'op Hagä Do karēn bä, tahajaa hahÿ pä tawareem bä Abaraām panāa rado padäg bä —näng mäh. ⁹Edaa däk h'yy kawanereem do P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Aj'yy myym joom kóm pa tadahëë däk do

tabagëëm hyb n'aa hadoo tii. Sahõnh hë joom tëëg neaak do tagëëw jat da, ti tabaju hõm da —näng mä Jowāw kyyh.

¹⁰Ti m' rabeaanh ta hã:

—Nyy d' ää bad'oo hÿÿ kä?

¹¹Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Pawóp hë saroor näng péh, sét tanoo saroor tamah pé hã. Waa näng doo, tanoo waa tamah do waa ta waa uuh —näng mä Jowāw kyyh.

¹²Ti m' sa wahë n'aa dajëër n'aa gedaag n'aa an'aa mä Jowāw wë tanu gemuun hyb n'aa.

—Ma matëg —näk mäh. —Ää ënh, nyy d' ää bad'oo?

¹³Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—Bë wad'ii manä ta wób —näng mäh.

—Dooh ta bahānh bë ets'ëë sa hã dajëër. Jääm hë bë ets'ëë Roma buuj ky kajäk doo —näng mäh.

¹⁴Ti m' warahén reaanh:

—Ää ënh? Nyy d' ää bad'oo? —näk mä warahén sa kyyh.

Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bë eäm manä ta wób dajëër rabanoo hyb n'aa bë hã. Bë ky n'aa tapa manä daap hë ta wób. Bë h'yy gadeja dajëër bë wahë n'aa bë hã rep'aak do hã, bë hyb n'aa hüüm manä ti bahānh —näng mä Jowāw sa hã.

¹⁵Ti m' hajök do t'ĩ hënh kat'aa do rah'yy kahas'äap Jowāw hyb n'aa. Sa h'yyb gó m' rahyb n'aa newëë. Sa h'yyb gó m' raky hadoo: “Hahÿ né g'eeh P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd näng doo?” ¹⁶Ti m' Jowāw ky hadoo sa hã:

—ÿ ti hÿÿh, bë ÿ nu gemuun naëng me. Ti awät da tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahānh ÿÿ. Hã ÿÿ, ÿ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ÿ haja bä ta

tsyym suun kabo n'aa ȳ do bā^{ss} —näng mäh. —Tii kã P'op Hagã Do Sahee tabanoo da bẽ hã, tabajëë suun hyb n'aa bẽ h'yyb tym gó, bẽ tah'yyb mahũũm hyb n'aa. Tëëg hõõ hadoo me baad tabanãw dāk bẽ h'yyb tym, bẽ d' tametyy —näng mäh. ¹⁷ Tsyt hẽ tabetyn hõm da P'op Hagã Do karẽn do moo heb'ook doo, tsyt hẽ ta wób. P'op Hagã Do karẽn do moo b'ook doo, banãm doo hẽnh tabetyn hõm, tabanesaa hẽnh ta wób, aj'yy ta nahëë me tetyn hõm do hadoo tiriig ta bóg mahãnh. Ta joom ag tiriig tabataa ta tób n'aa yt hã. Ta bóg taju toonh tëëg hõõ me, nadëëk doo me —näng mã Jowãw kyyh Kristo ky n'aa hã.

¹⁸ Hajõng mã Jowãw her'oot sa hã. Panyyg wób gó tabeh'ũũm. Baad tametëëk sa hã. Panyyg hanãm do taher'oot mã sa hã.

¹⁹ Ti m' Jowãw nabuuj gedoo mã Garirej hãj n'aa wahë n'aa Eróts hãd näng doo, ta hỹj ȳm, Erodija, tagat'ëë dāk do hyb n'aa. Hajõng baad nadoo do wób Eróts moo wāt do hyb n'aa na-ãāj hẽ Jowãw nabuuj gedoo mã Eróts. ²⁰ Ti m' ti bahãnh tabeggyts wāt. Tamejũũ mã Jowãw radawäts gëët ragadahew'ëës doo gó.

Jesus Jowãw nu gemuun do panyyg n'aa hahỹȳh

²¹ Ti m' ragadahew'ëës doo gó radawäts g'ëed pooj jé m', hajök do Jowãw nu gemuun bong bã m', Jesus na-ãāj mã tanu gemuun wāt. Tanu gemuun bã m', Jesus ky n'aa etsëë bã m', wẽ kabasëëts wāt. ²² Ti m' P'op Hagã Do Sahee ahyng mã ta wẽ gurii-i hadoo mäh. Ti m' hỹ pong jé naa tamaa ena kãn P'op Hagã Do kyyh. Hahỹȳ da m' ta kyyh:

—Öm tah ȳȳ, tak'ëp ȳ kamahãn up doo. Baad ȳ mah'yyb n'yyim —näng mäh.

²³ 30 ta baab Jesus bahado dāk bã m' tadu doo tamoo wāt do sa mahang.

Jesus wahë makũ sa hãd ketsén do hahỹȳh

Joséh t'aah red'oo mã Jesus.

Joséh yb makũ hãd Eri.

²⁴ Eri yb makũ hãd Matat.

Matat yb makũ hãd Rewi.

Rewi yb makũ hãd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makũ hãd Janaj.

Janaj yb makũ hãd Joséh.

²⁵ Joséh yb makũ hãd Matatijas.

Matatijas yb makũ hãd Amos.

Amos yb makũ hãd Naũm.

Naũm yb makũ hãd Eseri.

Eseri yb makũ hãd Nakaj.

²⁶ Nakaj yb makũ hãd Maat.

Maat yb makũ hãd Matatijas.

Matatijas yb makũ hãd Semej.

Semej yb makũ hãd Josek.

Josek yb makũ hãd Jodah.

²⁷ Jodah yb makũ hãd Jowanan.

Jowanan yb makũ hãd Resa.

Resa yb makũ hãd Serubab.

Serubab yb makũ hãd Saratijéw.

Saratijéw yb makũ hãd Neri.

²⁸ Neri yb makũ hãd Mew-Ki.

Mew-Ki yb makũ hãd Adih.

Adih yb makũ hãd Kosã.

Kosã yb makũ hãd Ew-Madãn.

Ew-Madãn yb makũ hãd Eer.

²⁹ Eer yb makũ hãd Josuwéh.

Josuwéh yb makũ hãd Erijés.

Erijés yb makũ hãd Jorĩm.

Jorĩm yb makũ hãd Matat.

Matat yb makũ hãd Rewi.

³⁰ Rewi yb makũ hãd Simijãw.

Simijãw yb makũ hãd Judah.

Judah yb makũ hãd Joséh.

§§3:16 P'ooj ub sa karom rakeboo paa m' sa kariw n'aa tsyym suun. Tii bã sa kariw n'aa tsyym rahets'yyt. Tak'ëp hyb n'aa sakog its Jowãw Jesus matym gó, ta hã hẽ Jowãw hegãã bã. Ti hyb n'aa dooh tahaj'as pé Jesus wẽ tamoo wād bã ta hã hẽ tahegãã bã, tahanäng pé tii.

Joséh yb makû häd Jonam.
 Jonam yb makû häd Erijakîm.
³¹ Erijakîm yb makû häd Mereja.
 Mereja yb makû häd Mena.
 Mena yb makû häd Matatah.
 Matatah yb makû häd Natân.
 Natân yb makû häd Dawi.
³² Dawi yb makû häd Jesé.
 Jesé yb makû häd Obed.
 Obed yb makû häd Buwas.
 Buwas yb makû häd Saramon.
 Saramon yb makû häd Nasôm.
³³ Nasôm yb makû häd Aminadab.
 Aminadab yb makû häd Adimih.
 Adimih yb makû häd Râm.
 Râm yb makû häd Eserôm.
 Eserôm yb makû häd Peres.
 Peres yb makû häd Judah.
³⁴ Judah yb makû häd Jakóh.
 Jakóh yb makû häd Isak.
 Isak yb makû häd Abaraâm.
 Abaraâm yb makû häd Terah.
 Terah yb makû häd Nahóh.
³⁵ Nahóh yb makû häd Serug.
 Serug yb makû häd Rakaw.
 Rakaw yb makû häd Pereg.
 Pereg yb makû häd Eber.
 Eber yb makû häd Serah.
³⁶ Serah yb makû häd Kaj-Nan.
 Kaj-Nan yb makû häd Apasad.
 Apasad yb makû häd Sêm.
 Sêm yb makû häd Nowéh.
 Nowéh yb makû häd Ramék.
³⁷ Ramék yb makû häd Metusarêm.
 Metusarêm yb makû häd Enók.
 Enók yb makû häd Jaréd.
 Jaréd yb makû häd Marareew.
 Marareew yb makû häd Kenan.
³⁸ Kenan yb makû häd Enós.
 Enós yb makû häd Seet.
 Seet yb makû häd Adâw.

P'op Hagä Do t'aah hadoo Adâw
 makûûh, P'op Hagä Do pahuunh do
 hyb n'aa.

Jesus Dijab metyy do panyyg n'aa hahÿÿh

4 Ti m' Jesus basoop pong hênh tamii
 Joradân häd doo me naa. Baad mä
 P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm. Ti
 m' P'op Hagä Do Sahee mahüüm kân Je-
 sus tabanawäng hênh, rabanabok hênh.
² 40 m' ta äh Dijab* metyy mä Jesus. Ta-
 banawäng hênh tabaym bä, dooh Jesus
 awa bä. 40 ta äh tabahado däk bä m' Je-
 sus mä asa däk tak'ëp.

³ Ti m' Dijab ky hadoo ta hã:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä,
 mamejō hahÿ pä takawareem däk pãw
 —näng mäh.

⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Doo. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy
 kerih doo: “Ji waa hã had'yyt nado ji
 bedëp”† —näng mä Jesus.

⁵ Ti m' Jesus Dijab masäk waëë jó.
 Tii b' naa m' nayyw hē tametëeh ta hã
 sahōnh hē badäk hahÿÿ hã hanäng do
 häj n'aa rabag'ääs doo. ⁶ Ti m' taky hadoo
 ta hã:

—Mahegää! —näng mäh. —Sahōnh
 hē ta ti ÿ anoo da a hã. Sa wahë
 wahëh mabahadoo ÿ an'oo bä. Sahōnh
 hē hanäm doo, hetsooh do ta hã hanäng
 do ÿ anoo da a hã —näng mäh. —ÿ ti ta
 ti gadoo. ÿ ta danäh. Ti hyb n'aa ÿ anoo ÿ
 karën pé hã —näng mäh. ⁷ —Sahōnh hē
 ÿ banoo a hã, wë ÿÿ, tũũ, a taron nuu me
 ÿ mawehëë bä —näng mä Dijab kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih
 doo: “Jääm hē P'op Hagä Doo, bë hagä
 n'aa, bë wehëë. Jääm hē ta ti bë hyb

*4:2 Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”,
 tahanäng péh ti Dijab.

†4:4 Dew-Teronom 8.3

n'aa jew'yyk, bë ky daheeh”[‡] —näng mä Jesus.

⁹Ti m' Jesus Dijab mahüüm kân Jerusarênh hênh. Ti m' tabatsyyd hõm P'op Hagä Do tób n'aa jó p'op nu däk doo hênh tabasëek hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—P'op Hagä Do T'aah mado bä, —näng mäh —keréd hyy tüü babä naa.

¹⁰Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Dijab kyyh: “P'op Hagä Do mejüü da ta ääs baad õm rabahag'ääs hyb n'aa. ¹¹Õm da ragadoo p'op pâ hä a tsyym taganadas hyb n'aa”,[¶] näng P'op Hagä Do kyyh —näng mä Dijab.

¹²Ti m' Jesus ky gadoo:

—Hahÿÿ da na-ääj hê P'op Hagä Do kyy kerih doo: “Mamety manä P'op Hagä Doo, a hagä n'aa”[§] —näng mä Jesus.

¹³Ti m' Dijab bahajaa bä kä Jesus tametty doo, tabahõm dó Jesus mahänh.

Ta panang bä Jesus raty n'aa ges'yyk do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁴Ti m' Garirej häj n'aa hênh Jesus babaaj hõm kân. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm mä Jesus. Jé pad'yyt hê Garirej häj n'aa bä rapanyyg enä hõm kân mä ta ky n'aa. ¹⁵Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä tama metëek mäh. Sahõnh hê m' raj'aa etsë ta hä.

¹⁶Ti m' panang Nasaréh hênh tabahõm, tabawäng do paa hênh. Saab hä kä m' tabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hênh, tabehed'oo doo da. Ti m' tabas'ëeg geët P'op Hagä Do kyy kerih do taner'oot hyb n'aa. ¹⁷Ran'oo däk mä ta hä P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas makû erii wät do paah, ta heen n'aa. Kapõõs mä

ta ti ma kahé bäh. Tii b' mä tabapyn, taw'yyt mä ta hä kerih doo. Hahÿÿ da m' takerih:

¹⁸“Hä ÿ P'op Hagä Do Sahee banäng.

ÿ tasëew hõm tsyt hê, P'op Hagä Do Panyyg Hanäm Do

kasuud is do sa hä ÿ maher'oot hyb n'aa. ÿ tamejüü ÿ bed'ëep hyb n'aa ta wób moo gó naa.

ÿ tamejüü ty temah do ÿ matym nä padëek hyb n'aa.

ÿ tamejüü tak'ëp rarejää do ÿ bed'ëep hyb n'aa sa moo gó naa, rabahõm hyb n'aa.

¹⁹ÿ tamejüü hahÿÿ da ÿ maher'oot hyb n'aa sahõnh hê sa hä:

Kaja kân P'op Hagä Do ji tat'yyd mehiin doo.”^{**}

²⁰Ti m' tabahëej jëng bä taner'oot doo, tap'õøj däk mä p'aa hênh kerih doo. Tan'oo däk mä p'aa hênh tób kaser n'aa hä. Sahõnh hê m' tii b' hat'oonh do baad mä rabahag'ääs Jesus wë. Ragada mä taber'oot. ²¹Ti m' taky hadoo:

—Naga hê, bë hapëë kân tadu dahëë kân kerih do ÿ ner'ood wät doo kä —näng mäh.

²²Ti m' sahõnh hê tii b' hat'oonh do baad mä raj'aa etsë ta hä. Rahyb n'aa meuunh mä baad taher'oot do hä. Ti m' rakaner'oot jé hat'oonh doo. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Nyy d' tii éh? Joséh t'aah nado ti hÿÿh? —näk mäh.

²³Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—ÿ hapäh né tii, hahÿÿ da bë kyyh bë ky hetëg hä: “A daaj hê makebiin mediko mado bä”, näk da bëeh —näng mäh. —Hahÿÿ da d' bë kyyh: “Taw'ääts hê mamoo wäd meuj n'aa näng doo, babä, a panang bä, Kapar-Naüm bä mapahu-

[‡]4:8 Dew-Teronom 6.13

[¶]4:11 Saaw-Mo 91.1, 12

[§]4:12 Dew-Teronom 6.16

^{**}4:19 Isajas 61.1-2

unh doo da, āā ky n'aa napāh doo da ra-her'oot doo", nāk da bēēh —nāng mā Jesus sa hā.

²⁴ Ti m' taky hadoo ēnh sa hā:

—Ta panang bā, tabawāng doo bā, dooh P'op Hagā Do ky n'aa rod ragado bā. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo.

²⁵ Eriij hawāt noo gó m', hajōk mā Isaraéw hāj n'aa bā patug tema bong do kas'uut doo, tak'ēp sahōnh hē rabas'aah noo gó m', tamawoob hē ta baab bahānh tanadots wāt do hyb n'aa. ²⁶ Ti hadoo né hē m', dooh m' P'op Hagā Do mejō bā Eriij sa wē tamasa hyb n'aa. Tamejūū ta s'ee hēnh ŷyñh patug tamah do bawāt bā. Panang Sarep-Ta hād nāng doo bā tabawāt. Hāj n'aa Sidōn hād nāng doo bā tii. Baad mā tamasa tii. ²⁷ Ta jawén mäh, P'op Hagā Do ky n'aa rod seeh, Erisew hād nāng do hawāt noo gó m', hajōk mā nahēē enāh doo, rog manahuuh do Isaraéw hāj n'aa bā. Ti hadoo né hē m', dooh m' sa nahēē Erisew ado hōm bā. Jāām né m' sét hē tanahēē do hōm, Namah hād nāng doo. Sirija hād nāng doo buuj mā tii —nāng mā Jesus sa hā.

²⁸ Ti m' tii b' hat'oonh do ramaa napāh bā m', tak'ēp mā rakawaj'āān kǎn ta wē. ^{††} ²⁹ P'op mā rabes'ēēg b'ēēh. Kawaj'āān gó m' Jesus ramahūūm panang bā naa, p'op tabadoo hēnh. Gadarong doo gó m' rakarēn radawäts hyy paawā tadajēp hyb n'aa. ³⁰ Ti m' Jesus bahōm sa mahānh, sa mahang mā tatabēs.

**Jesus habēē hōm mera do
hadāk do panyyg n'aa hahŷŷh**

³¹ Ti m' Jesus bahyng panang Kapar-Naūm hād nāng doo hēnh, hāj n'aa Garirej hād nāng doo bā. Ti m' Saab hā kǎ tadu doo tama metēēk sa hā P'op

Hagā Do panyyg. ³² Ti m' maa new'ēē do rahyb n'aa meuunh mäh. Rawén meuuj bong mäh, hyb n'aa jawyk do ky n'aa me tama metēēk do hyb n'aa m'. ³³ Ti m' tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo gó m' tabasoooh aj'yy karap'aar h'yyb nesaa doo, mera doo. Ti m' tak'ēp mā ta kyyh:

³⁴ —Ej! H'ēēd makarēn āā wē Jesus Nasaréh buuj? Āā marejāā mawén na! —nāng mäh. —ŷ hapāh ōm baad ub. Ōm P'op Hagā Do hanaa, tak'ēp hanām doo, baad hadoo do moo wēēd ōm —nāng mā ta kyyh.

³⁵ Ti m' Jesus geām wāt karap'aar h'yyb nesaa do ta hā hadāk doo. Ti m' taky hadoo:

—Er'ood manäh! Bag hēnh! Ahōm aj'yy mahānh —tah'eed hōm mäh.

Tii bā m' aj'yy karap'aar h'yyb nesaa do dawäts jat tūū sahōnh hē sa matym gó. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do bahōm kǎn, ta hā hadāk do paah. Tabanyyh bā dooh tarejā bā aj'yy. ³⁶ Ti m' tii bā kata b'ēēh do rameuuj bong mäh, raky n'aa jōg bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ēēd pé ti tama metēēk hahŷŷ hā? Hyb n'aa jawyk doo me, hejoonh doo me tamejūū karap'aar h'yyb nesaa do rabanyyh hyb n'aa. Raky daheeh né hē —nāk mā sa kyyh.

³⁷ Ti hyb n'aa m' dawēē Jesus ky n'aa däg dāk Garirej hāj n'aa hēnh.

**Jesus nahēē sog hōm do
panyyg n'aa hahŷŷh**

³⁸ Tii kǎ m' Jesus banyyh tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot doo bā naa. Simaw tób hēnh mā tabahōm. Ti m' Simaw mayyn asoooh mäh. Tak'ēp oom ta hā. Ti m' Jesus hā rabaher'oot tamasa hyb n'aa. ³⁹ Ti m' p'eets hē tabana gēēt

^{††} 4:28 Rawén kawaj'āān bong, rahapāh do hyb n'aa nyy d' Jesus hanāng pé Eriij, Erisew sa panyyg gó sa hā tamaher'oot doo. Ta ti sa hā Eriij, Erisew masa do paah, dooh sa hāj n'aa babuuj rado bā. Dooh m' Jesus pahuuj bā sa matym haj'aa rakarēn doo da, tahanāng péh.

Simaw mayyn hasooh hēnh. Tameduuk mā oom keréd hōm hyb n'aa. Ti m' oom keréd hōm. Nayyw hē m' Peed mayyn moo wäd dāk sa waa.

⁴⁰Ti noo gó né hē, tug bā kā m', pa-pýj badēē hyng bā kā m', Saab bahēēj jēng jawén paa bā, Kapar-Naūm buuj ramēnaa sahōnh hē nahēē enāh doo. Hajōk mā sa nahēēh. Ti m' sét ken'yyh hā tamoo dāng. Sa nahēē tahehēen hōm mäh. Ahub padēēk mäh. ⁴¹Karap'ar h'yyb nesaa doo, ta wób sa hā hanāng do enā kán mā sa hā hanāng do paah. Raban'yyh bā m' tak'ēp mā sa kyyh:

—P'op Hagä Do T'aah né hē ōm —nāk mā karap'ar sa kyyh.

Ti m' Jesus ky ge'ŷm mäh. Dooh m' Jesus an'oo bā karap'ar h'yyb nesaa do rer'ood bā, rahapäh do hyb n'aa m', Jesus ta ti Kristo P'op Hagä Do H'yyb Dāng Doo.

⁴²Ti m' jati pé tapaj'ēē bā, Jesus bahōm dawē hā, rabanabok hēnh. Ti m' Jesus rabesoos jé pad'yyt hē. Ti m' Jesus ramamuun bā kā m' retsēē ta hā sa panang bā tabaym hyb n'aa. ⁴³Ti m' taky hadoo sa hā:

—P'op Hagä Do bag'āās do ky n'aa hanām do ŷ karēn ŷ her'oot panang wób hēnh na-āāj né hē. Ti hyb n'aa ŷ P'op Hagä Do mejō hyng —nāng mā Jesus kyyh.

⁴⁴Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā m', sahōnh hē Judah hāj n'aa panang bā tama met'ēēg kán mäh.

Jesus ats'yyt do ta sii habong do pan'aa panyyg n'aa hahŷh

5 Ti m' ta see pé noo gó m' karaj'aa Genesaréh^{††} häd nāng do nabyy me Jesus ma metēēk. Hajōk doo, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ēē doo, gatat'uuk mā ta hā. ²Ti m' pawóp hē marakate tabapäh ta nabyy me, tah'ŷb h'oo n'aa.

Karahi rahets'yyt mā marakate danāh hā. ³Ti m' tagatsēg sooh marakate see gó. Simaw mā marakate danāh. Ti m' tabetsēē taūj hōm hyb n'aa dawē hā marakate. Tii b' naa m' tama met'ēēg kán.

⁴Ti m' tabahajaa bā kā tama metēēk doo, tamejū Simaw tabadajong hēnh marakate t'ī hēnh radatu hyb n'aa tah'ŷb nahēēh.

—T'ī hēnh bē mo haj'aa enāh da —nāng mā Jesus Simaw hā.

⁵Ti m' Simaw ky hadoo:

—Wahēh ŷ, —nāng mäh —atsēm had'yyt hē āā baboo paawā, dooh āā mo haj'aa péh. Ti hadoo né hē, mamejū do hyb n'aa ŷ datu p'aa hēnh karahi —nāng mäh.

⁶Ti m' tii d' rabad'oo bā kā m', hajōng mā tah'ŷb karahi gó. Tak'ēp hajōng do hyb n'aa karahi gekog bong.

⁷Ti m' marakate see gó hat'oonh do ranaēēnh ramasa hyb n'aa. Ti m' tah'ŷb rabata tooj kán marakate gó. Pawóp hē marakate gad'ēē dāk mäh. P'eets hē paawā m' tabaggyb paawā marakate tah'ŷb jawyg hā.

⁸Ti m' Simaw Peed bahapäh bā m' Jesus ky haj'aa, ta taron nu paa me tabahyy hāng mā Jesus wē. Ti m' taky hadoo:

—Ahōm mahānh ŷ, wahē ŷ. Dooh ŷ haja bā a matym gó ŷ ag'ēēd bā, nesaa do moo hew'ēēt do hyb n'aa ŷh —nāng mäh.

⁹Simaw ta hataa daheeh rameuuj bong mā hajōng do hyb n'aa tah'ŷb.

¹⁰Sebedew taah, Tsijaag, Jowāw häd enāh doo, Simaw kanatēē, ti na-āāj mā rameuuj bong. Ti m' Jesus ky hadoo Simaw hā:

—Eŷm manāh —nāng mäh. —Ajyy, ŷj sag hadoo da ōm hŷ kā, P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa —nāng mā Jesus.

^{††}5:1 Karaj'aa häd see Garirej.

¹¹Ti m' hood jó kä ratakyg jat marakate kä. Sahõnh hẽ raberéd hõm. Ah'ũũm kãn mã ta sii.

**Rog manahuuh do Jesus haso
däk do panyyg n'aa hahỹỹh**

¹²Ti m' panang s'ee hẽnh Jesus ma-muun mã aj'yy rog manahuuh do hanãng doo. Tak'ẽp mã ta hã dæg ta rog. Jesus tabahapäh bã m', ahyh hãng mã tũũ, tetsẽ mã Jesus bado hõm hyb n'aa ta nahẽeh:

—Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Doo, —nãng mãh —makarẽn bã mahajaa né hẽ nahäh ÿ mado hõm —nãng mã ta kyyh.

¹³Ti m' Jesus moo dæg ta hã. Ti m' taky hadoo:

—Ej. ÿ karẽn —nãng mãh. —Has'oo dæg! —nãng mã ta kyyh.

Ti m' nanyw hẽ kä m' ta nahẽẽ badoo wät. Has'oo dæg kãn mãh.

¹⁴Ti m' Jesus baher'oot ta hã:

—Maher'ood manã ta wób sa hã —nãng mãh. —Ahõm jajé naga hẽ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo wät do wẽ. Mametã ta hã õm has'oo däk doo. Mamoo wäd Mosees mejũũ do paah, ta ti hedoo pé ji nahẽẽ badoo wät do heen n'aa, p'aa hẽnh baad mabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa õm has'oo däk doo —nãng mã Jesus ta hã.

¹⁵Ti m' Jesus mejõ né paawã m' ta wób tamanaher'oot hyb n'aa, jé pad'yyt hẽ nanyw hẽ rapanyyg enã hõm mã Jesus ky n'aa hã. Ti hyb n'aa m' hajõk han'aa ta wẽ ramaa newẽẽ hyb n'aa tama metẽek doo. Ta wób nahẽẽ enãh do na-ããj hẽ an'aa ta wẽ tabaheso hõm hyb n'aa sa nahẽeh. ¹⁶Ti m' Jesus, ta see pé noo gó, tabehũũm takabanawät hẽnh taky n'aa etsẽẽ hyb n'aa P'op Hagä Do hã.

**Aj'yy k'yy gadóm do Jesus haso
däk do panyyg n'aa hahỹỹh**

¹⁷Hỹ hadoo mãh, ta see pé noo gó, tób gó Jesus ma metẽek bã kä, Pariséw ramaneẽẽh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetẽk do na-ããj mãh, ti at'oonh mã maa new'ẽẽ do sa mahang. Jé pad'yyt hẽ naa rabena. Garirej, Judah häd enãh do hãj n'aa bã naa rabana. Jerusarẽnh hẽnh naa ta wób rabana. Baad ub P'op Hagä Do hejój Jesus h'yyb gó tabawät nahẽẽ enãh do sa nahẽẽ tawén do hõm.

¹⁸Ti m' ajyy wób ramanaa mã nahẽẽ nãng doo, nawät doo. Ratóg nã ta tyng jó. Rakarẽn paawã m' ramajẽẽ suun tób gó Jesus wẽ. ¹⁹Du daa m' rakad'oo pé gatag'uu däk do hyb n'aa m' hajõk doo. Ti m' p'op ramasäk. Ratyw n'aa gas'ẽẽs mãh, ti m' tii b' naa m' ramahy kãn kata däk do mahang Jesus bagẽet bã. ²⁰Ti m' Jesus h'yyb hapäh bã m' hat'ook do rah'yy ka'eeh do ta hã, nawät do hã taky hadoo:

—Najis ÿỹ —nãng mãh. —Nesaa do a h'yyb tym gó hanãng kado hõm —nãng mãh.

²¹Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetẽk do na-ããj hẽ raky hadoo sa h'yyb gó:

—Nyy d' mã hỹ ta hã! —nãk mãh. —P'op Hagä Do taky n'aa rejãã hahỹỹ hã. Jããm né hẽ P'op Hagä Do hajaa nesaa do ji h'yyb tym gó hanãng do tado hõm bã —nãk mã sa h'yyb gó.

²²Jesus h'yyb hap'ẽeh mã sa h'yyb. Ti hyb n'aa m' tabeaaanh sa hã:

—Hẽd n'aa tii da bẽ hyb n'aa newẽẽ bẽ h'yyb gó? —nãng mãh. —Bẽ ÿ h'yyb hapäh —nãng mãh. ²³—Nyy da nahe-jooj bẽ hã? “Kado hõm nesaa do a h'yyb tym gó hanãng do paah”, ji noo bã? “As'ẽeg g'ẽed, awäd dæg”, ji noo bã? —nãng mã Jesus sa hã.

²⁴Ti m' taky hadoo ênh sa hã:

—Hÿÿ kä da —näng mäh. —Bë ba-hapäh hyb n'aa ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ hajaa sa hä hanäng do nesaa do ÿ ado hõm bä, ÿ haso däk da nahëë näng doo —näng mä Jesus kyyh.

Tii bä m' k'yy gadów däk do hä taky hadoo:

—As'ëëg g'ëëd, mado däg a tyng, ahõm kä a tób hënh —näng mä Jesus ta hä.

²⁵ Ti m' nanyw hë kä tabas'ëëg g'ëëd kän, tabado däk ta tyng kä, ahõm kän sahõnh hë m' rabahapëë kän. P'op Hagä Do hä taj'aa etsë mä tababaa j hõm bä kä.

²⁶ Sahõnh hë hap'ëëh do rameuuj bong mäh. P'op Hagä Do hä m' raj'aa etsë. Ti m' rah'yyb e'ÿÿm bong. Ti m' raky hadoo:

—Meuj n'aa näng do ää hapäh naga hë —näk mä sa kyyh.

Rewi häd näng do Jesus naëenh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷ Ti m' ta jawén Jesus bahõm bä kä panang bä naa, taw'yyt mä Rewi häd näng doo. Roma buuj ky gabuuj dajëër ragahed'aak bä m' tabasoo. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—B'ëëp ana wë ÿÿ, hëp ÿ hata maba-hadoo hyb n'aa —näng mäh.

²⁸ Ti m' Rewi bas'ëëg gëët, sahõnh mä taberéd hõm, ti m' ahõm kän mä ta sii.

²⁹ Ti m' Rewi moo wät mä ta tób bä sa tä, sa waa Jesus tatsebë do ky n'aa, Jesus taweh'ëëh do ky n'aa. Hajök dajëër gahed'aak doo, Rewi hep'ëëh doo, ta wób na-ääj mä tatsyyd bong do rabana rabawa hyb n'aa ta sii. ³⁰ Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do Pariséw wób hedoo doo, häd kawaj'ään gó m' rabeaanh Jesus ma matëg sa hä:

—Hëd n'aa bë bawëh, bë beëëk dajëër gahed'aak do sa sii, ta wób na-ääj hë ne-

saa do moo heb'ooh do sa sii? —näk mä sa kyyh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Nahëë temah doo, dooh rahõm bä mediko wë. Nahëë enäh do ti hah'üüm ta wë. ³² Dooh ÿ ahyy bä hÿ pong jé naa P'op Hagä Do karën doo da habok red'oo do ÿ naëenh hyb n'aa. ÿ ahying, nesaa do moo heb'ooh do ÿ naëenh hyb n'aa, nesaa do raberéd hõm hyb n'aa, P'op Hagä Do hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa kä —näng mä Jesus kyyh, Pariséw sa hä.

Jesus hä reaanh do ratayy do ky n'aa hahÿÿh

³³ Ti m' h'yy gaëëj gó raky hadoo ta hä:

—Jowāw nu gahem'uun do ma matëg ranawa P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do heen n'aa, P'op Hagä Do hä raky n'aa etsëë. Tii da na-ääj hë Pariséw ma matëg rabad'oo. Tii d' nado a ma matëg. Ti rawa had'yyt hë. Reëg had'yyt hë —näk mäh.

³⁴ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Ket'ëë do jām n'aa hënh ji ats'yyt doo, dooh tahaja bä ji mejō bä ratabëëj bä ranoo kanawa do heen n'aa ta patug pan'aa sa mahang tag'ëëd bä. Jām bawät nä bä ji ats'yyt do rawëë had'yyt hë. Dooh ratay bä. ³⁵ Ti awät da sa najiis, ta patug pan'aa, rado hõm sa mahānh. Ti noo gó da ratay kän[¶] —näng mäh.

³⁶ Ti m' panyyg see ky n'aa gó taky hadoo:

—Dooh ji as'ëëd bä ji saroor papuuj bäh ta säg hä ji gasyyp hyb n'aa. Tii d' ji adoo bä ji rejāā ji saroor papuuj. Papuuj bäh dooh baad tado bä saroor säg hä —näng mä ta kyyh. ³⁷ —Ti hadoo né hë uwa bëëh hä. Dooh ji gedu bä uwa bëëh papuuj hegän sooh do pan'aa ta hood b'ëë byy säg gó. Tii d' ji adoo bä, uwa bëëh egän so bä, ta hood säg ganabäh

[¶]5:35 Hahÿÿ d' Jesus hanäng pé ta tii: Ta ma matëg sii tabawät nä bä, dooh ratay bä. Sa mahang Jesus badoh bä, tii bä da ratay kän.

hôm. Tii bā kā, uwa bēē waho bēēh da, ta hood kā karejā kăn^{§§} —nāng mäh.
³⁸—Uwa bēēh papuuj ji geduuh ta hood papuuj gó, keh'ūūs doo gó —nāng mäh.

³⁹Ti m' taky hadoo ênh ta see ky n'aa gó:

—Jé uwa bēēh mahȳnh do hajōō ta baab haso dāk do heēēk doo, papuuj dooh tagenaag bā. “Taw'āats hē pooj nāh”, nāk sa kyyh* —nāng mā Jesus.

Saab ky n'aa hahȳh

6 H̄y hadoo mā Saab, Judah buuj rakamehehāk do noo gó, Jesus ta ma matēg sa sii joom tiriig banāng doo me m' ratabēs. Ramahôm me m', ta ma matēg tiriig ag mā rabarik ta byyh banyyh hyb n'aa, tiriig rabawa hyb n'aa.
²Ti m' Pariséw sa sii habok do raky hadoo sa hā:

—Hēd n'aa bē ky nadaheeh ēr ky n'aa jaw'yyp do Saab ky n'aa hā? Saab hā bē moo bok† —nāk mā sa kyyh.

³Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Dooch bē ner'ood bā g'eeh nyy da ēr wahē makū Dawi bad'oo, tii, ta hataa rabas'aah bā? ⁴Dawi ajēē suun P'op Hagā Do sa hā kahesē do tób n'aa yt hā, ti m' tabadoo pāw P'op Hagā Do sa hā kahesē do tób n'aa yt hā hatoonh doo, ti m' tabawa. Ti m' tanoo mā ta hataa rabawa. Jāām né hē paawā ta ti tób yt hā moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw Mosees ky n'aa jaw'yyp do an'oo bā‡ —nāng mā Jesus sa hā.

⁵Ti m' Jesus ky hadoo ênh sa hā:

—Ȳh, Aj'yyp Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, ȳ né hē ti Saab ky n'aa hā mejūū doo —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

Moo gadóm do panyyp n'aa hahȳh

⁶Ta see pé noo gó m', Saab see hā m', Jesus bahôm ênh tób P'op Hagā Do panyyp rayd naherot doo hēnh. Ti m' tama met'ēēg kăn P'op Hagā Do ky n'aa. Ti yt hā m' tabasooh aj'yyp moo gadóm doo. Ta hub mā ti gadóm. ⁷Ti m' Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyp do ma mehetēk do na-āāj hē m' ramatakēē mā Jesus aj'yyp moo tahaso dāg bā Saab hā. Ta moo tahaso dāg bā Jesus moo wāt né hē Saab hā kā sa hā. Rakarēn paawā m' Jesus raky n'aa tapaa Jesus ky nadaheeh do Mosees ky n'aa jaw'yyp doo. ⁸Jesus hapāh mā sa h'yyp. Ti m' Jesus ky hadoo aj'yyp moo gadóm do hā:

—Ag'ēēd dāg sa mahang —nāng mäh.

Ti m' aj'yyp as'ēēg g'ēēd kăn. ⁹Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Ȳ eanh bē hā —nāng mäh. —Nyy da ēr ky n'aa jaw'yyp do metēēk Saab ky n'aa hā? H'ēēd ti taw'āats hē ji moo wāt Saab hā? Baad hadoo do ji moo wāt, nesaa do ji moo wāt? Ji da hadoo do ji ed'ēēp Saab hā, ji da hadoo do ji daj'ēēp Saab hā? —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹⁰Ti m' taty kaw'ōōd dāg kăn sa wē. Ti m' aj'yyp hā kā taky hadoo:

—Madajoow a mooh —nāng mäh.

Ti m' ta moo tadojoow dāk. Ahub dāg kăn mäh, baad dāg mā ta moo kā. ¹¹Ti m' tak'ēp mā Pariséw, Mosees ky n'aa

§§5:37 Hahȳh da Jesus hanāng péh: Dooch ji mekuuj bā papuuj tama metēēk doo, pooj jé rabahed'oo do paa da.

*5:39 Dooch papuuj Jesus ma metēēk do rakarēn bā, tahananāng pé m' tii. Ragenaa g dāk pooj jé rabahed'oo doo. Dooch rakarēn bā reréd bā tii.

†6:2 Dooch ji moo wād bā Saab hā Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejūū. Tak'ēp Pariséw rahy n'aa jew'yyp Saab. Sa hā m' Jesus ma matēg ramoo bok tiriig ag rateh'yyp do hyb n'aa.

‡6:4 Jāām né hē paawā P'op Hagā Do sa hā kahesē do tób n'aa yt moo heb'ooh do haw'aa ta ti pāw, P'op Hagā Do sa hā kahesē do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa anoo Dawi rabawa, Dawi tat'yyp mehiin do hyb n'aa.

jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hē m' rakawaj'ään kân Jesus wë. Kaner'oot mä nyy d' rabad'oo ta hä.

Jesus asēm do 12 hedoo do tamejūū do pan'aa panyyg n'aa hahȳȳh

¹² Ti m' ta jawén Jesus basëëk waëë jó taky n'aa etsëë hyb n'aa. Taky n'aa ets'ëë had'yyt hē m' atsēm. ¹³ Ti m' tabawag hōm bā kâ tanaëēnh mā ta wë sahōnh hē ta ma metëëk doo. Tasëew hōm mā 12 sa mahang habong doo, tamejūū do rabahadoo hyb n'aa. ¹⁴ Hahȳȳ d' mā tasëew hōm do sa häd: Simaw mäh, Peed ta häd n'oo däk doo. Ta jawén mā Ān-Deréh, Simaw hȳȳj. Ta jawén mā Tsijaag, Jowāw, Pirip, Batoroméw, ¹⁵ Matew, Toméh, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw “Serot” ramaneëēnh doo, ¹⁶ Judas (Tsijaag t'aah), Judas Ikarijot kâ m', Jesus haëëj däk do majiī hä.

Jesus metëëk do nyy da P'op Hagä Do bad'oo ji hä panyyg n'aa hahȳȳh

¹⁷ Ti m' Jesus ta ma matëg daheeh rabahyng waëë jó naa. Ta hōō bā m' rabaym dó tabasatē bā. Hajōk ta hataa wób tii bā hab'ëēh. Hajōk né hē m' ta wób tii bā m' rakata padëëk. Judah häj n'aa bā naa m' rabana ta wób. Jerusarēnh bā naa m' ta wób. Panang Tiir, Sidōn häd enäh doo, akajar nabyy me badäk doo bā naa m' ta wób. ¹⁸ Tii bā m' rabana Jesus ma metëëk do ramaa newëë hyb n'aa. Nahëë enäh do na-ääj mā rabena Jesus basog hōm hyb n'aa sa nahëēh. Sa mahang ti abong karap'aar h'yyb hä hadäk doo. Jesus hebëë hōm mā karap'aar h'yyb nesaa do sa hä hanäng do paah. Heso padëëk mäh. ¹⁹ P'op Hagä Do anoo ta hejój tabahajaa hyb n'aa sahōnh hē sa nahëë tasog hōm hyb n'aa.

Ti hyb n'aa m' sahōnh hē rakarēn mā ta hä ramoo kajäk.

²⁰ Ti m' ta ma matëg wë Jesus ty däng, ti m' taky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, kas'uut doo,

P'op Hagä Do bag'ääs do karapee bë bahadoo do hyb n'aa.

²¹ —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hȳȳ kâ has'aah doo,

ta jawén kâ bë waa enäh do hyb n'aa.

—P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hȳȳ kâ h'yy kame'oot doo,

ta jawén bë kawew'aam bë tsebë do hyb n'aa.

²² —P'op Hagä Do ky n'aa edëng bëeh, hëp ȳ n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hȳ Pong Jé Hana Do hyb n'aa, bë wë rah'yy gaëëj bā, bë raty n'aa gesyyg bā, bë raky n'aa rejā bā, nesaa do bë ky n'aa ran'oo bā. ²³ Baad had'op do P'op Hagä Do anoo da bë hä ta sām hȳ pong jé. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bë tseb'ee tii d' bë hä radoo bā. Bë getsëg da tak'ëp bë tsebë do hyb n'aa. Tii d' né paa sa wahë makū rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hä, rarejāā na-ääj hē sa hä —näng mā Jesus.

²⁴ —Ta wób dooh da rah'yy gadajaa bā. Baad nado da bë hä da hē tak'ëp ma näng doo,

ta jawén kâ dooh bë gado wäd bā do hyb n'aa hanäm doo.

Sahōnh hē bë gado wät paah.

²⁵ —Baad nado bë hä da, da hē tak'ëp waa enäh doo,

ta jawén bë basaah do hyb n'aa da.

—Baad nado bë hä da, da hē bë kawew'aam doo,

ta jawén bë h'yy kame'oot do hyb n'aa da, bë h'yy katón do hyb n'aa da.

²⁶ —Baad nado bë hä da sahōnh hē bë hä raj'aa etsëë bā.

¶6:15 Judah buuj sa häj n'aa bā Roma buuj ramejūū noo gó, Judah buuj wób rakarēn rakamaj'iī Roma buuj sa wë. Dooh rakarēn bā Roma buuj mejō bā sa hä. Roma buuj wë kamaj'iī do ramaneëēnh **Serot**. Ta ti sa see paa apäh ta ti Simaw rawén maneëēnh “Simaw Serot”.

Tii d' né paa sa wahë makū raj'aa etsë
P'op Hagä Do ky n'aa rod heh'äät
nadoo doo.[§]

**Ji majiĩ ji kamahän do
panyyg n'aa hahyĩh**

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Bëeh, y her'oot do maa new'ëë doo,
y maher'oot hahyĩ da: Bë kamahän da
bë majiĩ. Bë moo bok baad hadoo do
bë wë h'yy gaënh do hä. ²⁸ Bë ky n'aa
edëë bë ky n'aa wasee do hä. P'op Hagä
Do hä bë ky n'aa ets'ëë bë hä rejää
doo —näng mäh. ²⁹ —Om rapa ewyh bä
manu mebyng hyb n'aa paawä, mam-
abaaj manäh. Man'oo a ta pa s'ee hënh
rabewyyh hyb n'aa. A hatsë a hä hadäk
do rado hõm bä, na ramahüüm a sa-
roor na-ääj hë. ³⁰ Man'oo a hä retsëë
doo. A ma rado hõm bä, mamejõ manä
ragabaanh. ³¹ Taw'ääts hë bë moo boo ta
wób sa hä baad hadoo doo, bë karën do
bë hä ramoo bok doo —näng mä Jesus
kyyh.

³² —Jääm né hë bë kamahän bä bë hä
kamahän doo, dooh P'op Hagä Do bë
taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo do hyb
n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo, ti na-
ääj hë rakamahän sa hä kamahän doo. Ti
hyb n'aa bë hä kamahän do bë kamahän
bä, dooh sa bahänh bë ado bä. ³³ Baad
hadoo do bë moo boo bä bë hä baad
hadoo do moo bok do sa hä, dooh P'op
Hagä Do bë taj'aa etsëë bä tii d' bë bad'oo
do hyb n'aa. Nesaa do moo heb'ooh doo,
tii d' né hë rabad'oo ênh. ³⁴ Jääm né hë
bë an'oo bä bë dajëër uuh hedoo doo,
bë waa hedoo doo, p'aa hënh hab'aanh
do hä, dooh P'op Hagä Do bë taj'aa et-
sëë bä tii d' bë bad'oo do hyb n'aa. Nesaa
do moo heb'ooh doo, ti na-ääj né hë tii
da né hë rabad'oo ênh sa da hadoo do
hä. Ragahëen p'aa hënh rabaj hõm doo.

³⁵ Dooh tii d' bë adoo bä —näng mäh. —
Bë kamahän bë majiĩ. Baad hadoo do bë
moo boo sa hä. Bë an'oo retsëë doo. Bë
gadaa manä p'aa hënh rabaj bä. Tii bä da
baad had'op do P'op Hagä Do banoo bë
hä ta sãm. Sahõnh Hë Sa Bahänh Hadoo
Do taah bë tii bä. P'op Hagä Do ky enyym
tamasa do baad ganadoo do sa hä, ky
nes'aa do sa hä na-ääj hë. ³⁶ Taw'ääts hë
ta wób kamahän gó bë t'yyd mehiĩn bë
Yb, P'op Hagä Do t'yyd mehiĩn doo da.

**Ji da hadoo do ji ky n'aa
netyy do panyyg n'aa hahyĩh**

³⁷ —Bë ky n'aa ety manä ta wób, dooh
tii bä bë P'op Hagä Do ky n'aa ety bä kä.
Baad nadoo do hä bë ky n'aa ety manä
bë da hadoo do sa mo haj'aa p'ää, dooh
bë tii bä P'op Hagä Do ky n'aa ety bä bë
mo haj'aa p'ää. Bë hyb n'aa mabaan sa hä
taw'ääts hë nadoo do sa mo haj'aa hä, tii
bä da P'op Hagä Do mabaan nesaa do bë
mo haj'aa hä. ³⁸ Bë an'oo ta wób sa hä, tii
bä da P'op Hagä Do banoo bë hä. Baad
P'op Hagä Do banoo da bë hä. Panyyg
gó bë y maher'oot nyy da P'op Hagä Do
banoo bë hä: Ky en'yym doo, baad tiriig
tym hes'ëëm doo, baad ta hood gad'ëë
däk do hanoo do hadoo P'op Hagä Doo.
Baad ub bë hä tabanoo, dooh tabaa es'ĩ
bä. Ta wób hä bë anoo do pénh da, tii da
né da P'op Hagä Do banoo bë hä.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh. Panyyg gó
m' tabeh'üüm:

—Ty tamah do dooh tahaja bä ta da
ty hadoo do tamahüüm bä ta tyw n'aa
hënh. Ta s'ee hënh, gadarong doo hënh
rakajäk séd hä —näng mäh. ⁴⁰ —Dooh
ma kametëek do ta ma matëg bahänh
tado bä. Ma kametëek do tahaja däk
bä tama kametëek doo, ta ma matëg da
hado däk, séd demuun rabahaja padëek
—näng mäh.

^{§6:26} Baad nado sa hä Jesus wén her'oot, P'op Hagä Do rejää do hyb n'aa da sa hä,
ta ky n'aa rod heh'äät nadoo do tarejää do paa hadoo.

⁴¹—Hëd n'aa mamatakëë b'aa hyj its a da hadoo do matym me hahop doo, b'aa haeh do a matym gó anäng? ⁴²Hëd n'aa, “Na b'aa hyj a matym gó hatu do ȳ ado hōm”, mabanäng, dooh b'aa haeh do mamatakä bā a matym gó hanäng doo? J'ooj madäk do ti a h'yyb. Mado nä pooj jé b'aa a matym gó hakëë doo. Tii bā da mabahapäh baad ub mabado hōm hyb n'aa a da hadoo do matym gó hatu do b'aa hyj —näng mä Jesus.

Ji bawät do hä ji h'yyb gó hanäng do kametëeh do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴³Ti m' taky hadoo ênh:

—Joom baad hadoo doo, baad ub ta ag, dooh ta ag nes'aa bā. Ti hadoo né hē joom see baad nadoo doo. Ta hēnh hēnh ta ag hahōm. Dooh baad hadoo do ta ag. ⁴⁴Joom ag hä ji bahapäh joom ȳn. Dooh ji awyyd bā wiigo ag sasēng tēēg hedoo do hä. Dooh na-āāj hē ji awyyd bā uwa ag hetëk do hä. ⁴⁵Ti hadoo ji hä. Baad hawät doo, baad hadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Baad nawät doo, baad nadoo do ta h'yyb gó hanäng do ta her'oot. Ji h'yyb tym gó ji hyb n'aa newë had'yyt doo, ti né hē ji her'oot —näng mä Jesus kyyh.

Tób tema do ky n'aa gó Jesus beh'üüm do ky n'aa hahÿÿh

⁴⁶Hëd n'aa ȳ bē maneëēnh “Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Doo”, dooh ȳ bē ky dahé bā ênh? ⁴⁷Ȳ metëeh da ny hadoo ȳ ma metëek do maa newëë doo, ky daheeh doo. ⁴⁸Tób tama do hadoo da tii. T'öp tagagoos ta tu n'aa tyw n'aa tababang bā, pä banäng bā. Tamii bag'yyp bā ta tób hä, wän n'aa hejooñh do badäng bā ta hä, dooh ta tób tatë hyy bā, baad ta tób ta tu n'aa babang bā tabejëh do hyb n'aa. ⁴⁹Ti nado këh ȳ maa newëë do ky nadaheeh doo. Tób tama doo, j'ooj ta tu n'aa tabetuu daap hē, dooh tahej'oonh péh. Tamii bag'yyp bā ta tób hä, wän

n'aa hejooñh do adäng ta hä, tii b' tabatë hyng. Sahōnh hē takarejāā ta tób.

Warahén sa wahë n'aa see Jesus hä h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

7 Ti m' Jesus bahajaa bā kã ta ti sa hä ta her'oot doo, tababaa hōm kã panang Kapar-Naüm häd näng doo hēnh. ²Tii bā panang bā ti awät mä Roma buuj warahén n'aa sa wahë n'aa seeh. Nahëë näng mä ta karom. P'eets mä tadajëp ta nahëë mahÿÿj. Baad mä ta kariw n'aa kamahän tii. ³Ti m' ta kariw n'aa, warahén sa wahë n'aa, ky n'aa napäh mä Jesus. Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa wób tamejüü mä Jesus wë, ramaher'oot hyb n'aa tabana hyb n'aa, ta karom tabahaso däk hyb n'aa m'. ⁴Ti m' rakajaa bā kã, tak'ep mä Jesus ramaher'oot rats'yyt doo. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Taw'ääts hē maky dahé òm tats'yyt doo —näk mäh. ⁵—Takamahän né hē ëër, Judah buuj. Taky gabuuj ratama tób P'op Hagä Do panyyg ää yd naherot doo —näk mä sa kyyh Jesus hä.

⁶Ti m' Jesus bahōm kã sa sii. Ti m' warahén tób bedaa däk bā m' warahén mejüü ta najiis wób ragadoo hyb n'aa Jesus, ramaher'oot hyb n'aa. Hahÿÿ da m' rapanäk Jesus hä warahén kyyh:

—Wahëh ȳ n'aa, hä ȳ ȳ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa mahyb n'aa tón manä tóp ȳ gó mabajëë suun do hä. Jääm né hē mabana. ⁷Ȳ hyb n'aa sakog its a hä. Ti hyb n'aa a wë ȳ nahōm. Taw'ääts hē babä naa mamejüü ta nahëë hä, tii bā karom ȳ bahas'oo däk da. ⁸Tii d' ȳ wén edoo ȳ na-āāj né hē ȳ ky daheeh wahëh ȳ n'aa ramejüü do ȳh. Ȳ na-āāj hē, warahén ȳ n'aa ȳ mejüü, ȳ raky daheeh. Ta see ȳ mejō bā, “Ahōm”, ȳ noo bā, ahōm né hē. Ta see ȳ mejō bā, “Ana”, ȳ noo bā, ana né hē. Karom ȳ ȳ mejō bā, “Hahÿ mamoo wäd”, ȳ noo bā, ȳ taky da-

heeh né hē —tii da m' sa kyyh, warahén kyyh hā.

⁹Ti m' Jesus maa napāh bā m' warahén mejūū do raher'oot do warahén kyyh, tahyb n'aa meuunh mäh. Ti m' taty kaw'ōöd dāk hajōk ta sii han'aa do sa wē, ti m' taky hadoo sa hā:

—Baad bē ŷ maher'oot —nāng mäh. —P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh sa noo né paawä, dooh ŷ hapāh nā pé Isaraēw buuj sa mahang tak'ēp hā ŷ h'yy ka'eeh doo, hahŷ aj'yy, Isaraēw buuj nadoo doo, h'yy ka'eeh do hadoo —nāng mäh Jesus.

¹⁰Ti m' warahén Jesus wē tamejūū do rababaa j nā bā m' warahén tób hēnh, has'oo däg kän mäh ta karom käh ta hā rahēgā bā käh.

Jesus h'yyb tym ganä dāk do dajēp do paa panyyg n'aa hahŷŷh

¹¹Ti m' ta jawén käh m' Jesus bahōm kän mäh panang Naīn häd nāng doo hēnh. Ta ma matēg, hajōk ta wób na-āāj hē Jesus rahada mäh. ¹²Panang noo bā m' Jesus kajaa bā käh m' tamamuun mäh ti buuj. Ramanaa mäh dajēp doo. Radakā paawä m'. Jāām né m' sēt né hē m' ta ti patug tamaa wät do t'aah. Hajōk ta tii bā buuj rahadaa nā ta ŷŷn. ¹³Ti m' Jesus baheg'āās bā m' ta ŷŷn, tat'yyd mehīn mäh ta ti ŷŷnh.

—Aód manäh —nāng mäh ta hā.

¹⁴Ti m' Jesus bahōm rabatook hēnh ta tyng jó, ti m' ta tyng hā tamoo dāng. Ti m' kamag hat'ook do rabaym. Ti m' Jesus ky hadoo:

—Pahēew —nāng mäh. —A hā ŷ mejūū: Nu gas'ēeg gahēē! —nāng mäh Jesus kamag hā.

¹⁵Ti m' tanu gas'ēeg gahäng dajēp do paah. Ti m' taber'ood däg kän. Ti m' Jesus bahaēēj däg kän ta ŷŷn hā.

¹⁶Ti m' sahōnh hē rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do hā m' raj'aa etsē mäh.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod tak'ēp haj'ap do kas'ee kän ēr mahang —näk mäh

sa kyyh. —P'op Hagä Do bahyng ta kara-pee tamasa hyb n'aa —näk mäh.

¹⁷Ti m' Jesus mo haj'aa hā käh sahōnh hē rapanäg hōm ta wób, Judah hāj n'aa haw'āāts hē m', Judah hāj n'aa pa hē habong do na-āāj mäh.

Jowāw nu gahem'uun do mejūū do Jesus reanh do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁸Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matēg ramaher'oot mäh ta hā sahōnh hē Jesus moo wät do ky n'aa. Ti m' Jowāw naēēnh ta wē pawóp hē ta ma matēg. ¹⁹Ti m' tamejūū mäh Jesus wē rabahōm.

—Hahŷŷ da bē eaaj Jesus hā: “Ōm né hē ti P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wē hana doo, ta see ti āā gada?”, denoo da —nāng mäh Jowāw nu gahem'uun doo.

²⁰Ti m' Jesus wē rakajaa bā käh m' raky hadoo ta hā:

—Jowāw nu gahem'uun do āā tamejūū, ōm āā eanh hyb n'aa ōm né tado bā P'op Hagä Do Ky Däng Do ta wē hana doo, ta see apāh ti āā gada doo? —näk mäh sa kyyh.

²¹Ti noo gó né hē hajōk sa nahēē Jesus asog hōm doo. Hajōng nahēē Jesus asog hōm doo. Ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh, ta see hedoo ta seeh. Sahōnh ta ti nahēē tabasog hōm. Karap'ar h'yyb nesaa do ta wób hā hanäng do tahebeē hōm. Ty tsehēt doo, sahōnh hē taty enā hōm, baad rabahapēē padēēk Jesus mo haj'aa. ²²Ti m' Jowāw mejūū do hā Jesus ky hadoo:

—Bē ahōm nā, bē maher'ood Jowāw babā bē hapāh doo, bē maa newēē doo: Ty temah do paah, rahapēē padēēk. Nabong do paah, aboo padēēk p'aa hēnh. Rog manahuuh doo, ahub padēēk p'aa hēnh. Nabuuj gatamah doo, ramaa napēē padēēk. Dejēp do wób genā bong ŷ an'oo bā. P'op Hagä Do panyyg hanām do na-āāj hē kaher'ood dāk kas'uut do sa hā. ²³Ky n'aa kedēng da jē ŷ moo wät do hyb n'aa, ŷ her'oot do hyb n'aa tah'yy

kaneréd bá hã ŷ tah'yy ka'eeh doo. Tii d' bẽ her'ood Jowāw hã —nāng mã Jesus kyyh Jowāw nu gahem'uun do mejũũ do sa hã. ^{**}

²⁴ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do mejũũ do rababaa j hõm jawén paa bá kã, hajõk do hã Jesus her'ood kãn Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa. Hahỹỹ da m' ta kyyh:

—H'ëed ti bẽ heg'ãās tabanawäng hẽnh? Jawii bah'ood ahẽm do g'eeh bẽ heg'ãās? ²⁵ Ti tanado bá, h'ëed ti bẽ heg'ãās t'ĩ hẽnh? Aj'yy saroor ky n'aa gebah do dadäk do bẽ heg'ãās t'ĩ hẽnh? Dooh. Saroor ky n'aa gebah do hanãm do dadäk doo, sahõnh hẽ rah'yy karẽn do sa wẽ hanäng doo, dooh raboo bá tabanawäng bá. Sa wahẽ n'aa tób hanãm doo gó rababok tii. ²⁶ Ti tanado bá, h'ëed ti bẽ heg'ãās t'ĩ hẽnh? P'op Hagä Do ky n'aa rod bẽ heg'ãās? Ÿỹ. Ti né ti bẽ heg'ãās. P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh tii. ^{††} ²⁷ Ta ti né hẽ ta ti aj'yy ky n'aa nāng do P'op Hagä Do kyy kerih do hã. Hahỹỹ da ta ky n'aa: “Ÿ mejũũ da panäk ŷ n'aa a pooj jé, a tyw n'aa tabenyyw dāk hyb n'aa a pooj jé”, ^{‡‡} nāng kerih doo.

²⁸ —Baad bẽ ŷ maher'oot —nāng mã Jesus. —Badäk hahỹỹ bá habong do sa mahang, dooh Jowāw bahãnh nu gadäk pẽh. Ti tahado né paawä, P'op Hagä Do bag'ãās do karapee hedoo do sa mahang,

jãām hẽ hyb n'aa sakog its né paawä, Jowāw bahãnh tanu gadäk hỹỹ kã —nāng mã Jesus. ^{¶¶}

²⁹ Ti m' hajõk doo, dajëer gahed'aak do sii hẽ né hẽ m', ramaa napäh bá m' Jesus her'oot doo, P'op Hagä Do hã m' raky kajäk. Baad ub sa hã P'op Hagä Do moo wät doo. Jesus her'oot do rawén gen'aak, Jowāw nu gemuun hõm do hyb n'aa p'ooj ub sa hã. ³⁰ Parisëw, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hap'ëeh do na-ääj hẽ, dooh m' ragado bá sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Rawén ganadoo mäh, dooh paa m' rakarẽn Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Nyy gó da ŷ baher'oot da, da hẽ badäk hahỹỹ hã habong do panyyg ky nadah'eeh do sa ky n'aa? —nāng mäh.

³² Hahỹ hadoo tii: Karepé wahoo gó hab'ëeh do ramas'uunh do hadoo. Hahỹỹ da karepé wób sa kyyh ta wób hã: “Raketëe do pud n'aa äã gamehỹỹh bẽ tsebé hyb n'aa paawä, dooh masunh do bẽ as'ääw bá. Tii bá dajëp do heen n'aa äã wareem, masuuj gó bẽ ba'oot hyb n'aa paawä. Ti na-ääj dooh bẽ karẽn bá. Dooh h'yy ketón gó bẽ masuuj bá”, nāk karepé ta wób sa hã. ³³ Ti hadoo né hẽ da hẽ habong doo. Tabad'op hẽ ji raky dahé bá, dooh na-ääj hẽ ragenaag bá ji moo wät doo. Jowāw nu gahem'uun doo, dooh uwa s'ëeb mahỹỹnh do teëg

^{**}7:23 Jesus moo wät do hã wyt ta maab hẽ P'op Hagä Do hanaa. Ti hyb n'aa tamejũũ Jowāw ramaher'oot tamoo wät do hã. Isajas 61.1 hã takerii dāk ti P'op Hagä Do ky dāng do ky n'aa.

^{††}7:26 P'op Hagä Do ky n'aa rod bahãnh Jowāw Jesus wén edoo, Jesus kajaa do pooj jé panäg n'aa Jowāw bahadoo do hyb n'aa.

^{‡‡}7:27 Marakijas 3.1

^{¶¶}7:28 Jesus kajaa do pooj jé Isaraëw buuj P'op Hagä Do bag'ãās. Sa hã tabanoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, raky daheeh hyb n'aa. Ti noo gó Isaraëw buuj P'op Hagä Do ky dah'eeh do ramaneëenh P'op Hagä Do karapee. Ti see né hẽ Jowāw nu gahem'uun doo. Sa mahang dooh hanäng pé Jowāw bahãnh pé hyb n'aa jawyg ub doo. Jesus du doo tabag'ãās do sahõnh hẽ ta hã h'yy ka'eeh doo, Isaraëw buuj, Isaraëw buuj nadoo do na-ääj hẽ. Ta ti tamaneëenh ta karapee, tabag'ãās doo. Sahõnh hẽ ta ti Jowāw bahãnh kã. Ky n'aa netsëeh do sa mahang habong doo, ti na-ääj hẽ Jowāw nu gahem'uun do bahãnh ranu gapad'ëek hỹỹ kã.

bä. Ta see pé noo gó noo kanawa doo me P'op Hagä Do tah'yyb en'yyim. Ti hyb n'aa, "Karap'aar h'yyb mahüüm mä tii", bë nooh. ³⁴ÿÿ kä, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ eëëk, ÿ awa. Ti hyb n'aa ÿ bë maneëënh, tahawaa, heëëk do men, dajëër gahed'aak doo, nesaa do moo heb'ooh do sa najiis. ³⁵Ää raganado né paawä, P'op Hagä Do né hë ti ÿÿh, Jowäw na-ääj hë h'yy gan'yyh doo. Ää ma met'ëëg wät do ky dah'eeh do baad rababok do hä takametä däk tii.

Buu benyym do Jesus tsyym hä ÿÿnh ahoog wät do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁶Ti m' Pariséw see Jesus tabats'yyt ta tób hënh tabawëh hyb n'aa ta sii. Ti m' Jesus bahôm kân ta tób hënh. Ti m' tabahyy sooh ta tyng hä rabahed'oo doo da, ta jawén p'aa hënh mä ta tsyym bëëh. Ti m' rabawëë kân. ³⁷Ti m' ta ti panang bä ti awät mä ÿÿnh nesaa do moo hew'ëët do paah. Ti m' taky n'aa napäh bä m', Pariséw tób hënh Jesus bawëh bä m', t'îi hënh mä tabahôm. Buu benyym do ta moo gó. Pä s'ëëb, buu benyym do hood. ³⁸Ti m' Jesus tsyym hä m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tabaoot. Ta ty nabëëh Jesus tsyym hä takajäk. Ti m' tabahawuuk ta sëën me. Jesus mä tatsyym tsanetsup, ta hä taweh'ëëh do heen n'aa. Buu benyym do tah'ook mä Jesus tsyym hä.

³⁹Ti m' Pariséw Jesus hats'yyt do bahapäh bä m' ta tii, ta h'yyb gó m' taky hadoo: "P'op Hagä Do ky n'aa rod tado bä paawä hahÿ aj'yy, tahapäh paawä jaa ti ta ti ÿÿnh. Tahapäh paawä ti nesaa do moo hew'ëët doo. Tabahapäh bä paawä, dooh tagado bä ÿÿnh ta hä moo wät doo", näng mä Pariséw ta h'yyb gó.

⁴⁰Ti Jesus h'yyb hapäh mä ta ti Pariséw. Ti m' taky hadoo:

—Simaw —näng mä ta hä. —ÿ karën paawä öm ÿ maher'oot —näng mäh.

—Éj. ÿ mamaher'ood ma matëg —näng mäh.

⁴¹Ti m' Jesus ky hadoo, panyyg gó m' tabenaa wät:

—Ti abong pawóp hë ajyy. Kūūt enäh sa kariw n'aa wë. Ta see kūūt 50, ta see kūūt 500. ⁴²Dooh rahaja bä repaag bä sa kūūt. Ti hyb n'aa sa kariw n'aa bawug hōm sa kūūt. Hÿÿ kä, ÿ eanah a hä —näng mä Simaw hä. —Ny hadoo do sa kariw n'aa tak'ëp takamahän up a hä péh? —näng mä Jesus.

⁴³Ti m' Simaw ky hadoo:

—Hä ÿÿ, kūūt eh do paah —näng mäh.

—Ti né hë —näng mä Jesus. —Baad a kyyh —näng mäh.

⁴⁴Ti m' ÿÿnh wë taty kaw'ööd däk. Ti m' Simaw hä ta ky hadoo:

—Mahegää hahÿ ÿÿnh —näng mäh. —

A tób gó ÿ bajëë suun bä, dooh naëng ÿ man'oo bä ji bahed'oo doo da, tsym ÿ hetsyd. Hahÿ ÿÿnh kä, tsym ÿ ta ty nabëë me tatsahë däk, ti tabawug hōm ta sëën me —näng mäh. ⁴⁵—ÿ kajaa bä, dooh ÿ matsanetsub bä makedëng do heen n'aa ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh kä, dooh teréd bä tatsanetsup do tsym ÿÿ hä, ÿ kajaa bä tadu dahäng do né hë. ⁴⁶Dooh mahawug bä ta syyj buu benyym do nuh ÿÿ gó ji bahed'oo doo da. Hahÿ ÿÿnh, buu benyym do tahah'ook tsym ÿÿ hä.

⁴⁷Tak'ëp ÿ tawén kamahän, hajōng nesaa do ta wë hanäng do paa P'op Hagä Do mabaan hōm do hyb n'aa. Kanahën hadoo do nesaa do hä näng do P'op Hagä Do awug hōm doo, kanahën doo hë P'op Hagä Do takamahän —näng mä Jesus Simaw hä.

⁴⁸Ti m' ÿÿnh hä kä Jesus ky hadoo:

—Nesaa do a hä hanäng do paa kado hōm —näng mäh.

⁴⁹Ti m' Simaw atsyid bong do wób sa h'yyb gó m' rabedoo:

—Jaa ti hÿÿh? Tahajaa g'eeh nesaa do tado hōm bä? Jääm né hë P'op Hagä Do hajaa tii —näk mä sa h'yyb gó.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ênh ȳnh hã:

—Ōm P'op Hagä Do wén ed'ëep nesaa do mahānh, hã ȳ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahôm kã h'yyb nãm doo me —nāng mã Jesus.

**Joom tym ky n'aa gó Jesus
metëek do panyyg n'aa hahȳh**

8 Ti jawén mã sét panang ken'y'yh bã m' Jesus her'ood hōm mã P'op Hagä Do bag'āas do ky n'aa hanām doo. ¹² he-doo do ta ma matëg rahada mã Jesus. ² Ah'ūūm mã na-āāj hē ta sii ȳy wób, karap'aar h'yyb nesaa do sa hã padëek do paa Jesus habëë hōm do sa hã, sa nahëë tado hōm do sa hã. Sa mahang ti awät mã Marija Madarēn häd nāng doo, ⁷ karap'aar h'yyb ta hã heny'yh do paa Jesus habëë hōm doo. ³ Ta see häd mã Jowān, Kusa häd nāng do ȳm. Hāj n'aa wahē n'aa Eróts häd nāng do kaser n'aa m' ti ta patug. Ta see häd mã Susān. Hājōk mã ȳy wób rahada Jesus. Sa dajëēr me ramasa Jesus ta ma matëg daheeh sa waa hã.

⁴ Ti m' hajōk ta wób kata padëek mã Jesus wē. Jé pad'yyt hē naa rabena. Ti m' ta ma matëg hã tamaher'oot hahȳ panyyg:

⁵ —Hy hadoo joom hejóm do bejoom joom tym. Tatsawyh hōm joom tym. Joom tym tatsawyh hōm do wób ta tyw n'aa me takajäk. Ta wób ratsabeeb hōm, ta wób taw'ëed rabajōh jëng. ⁶ Joom tym wób kajäk pä ta yt tabahadoo do jó. Kanahēn its k'āāts tii bã. Ti taganyyh bã nanyw hē tatsawyh jëng, dooh tabat-sahëë ta h'yyb. ⁷ Ta tym wób kajäk sasëng kóm banāng bã. Ta nemuun sasëng gajewäng. Tii bã kã, dooh tawëë wäd bã kã sasëng hyb n'aa. ⁸ Ta tym wób kajäg kãn baad tabadoo bã. Genyyh, baad tabawäng, baad tabeaak. 100 nuu

me tabejoom do bahānh tabeag kãn baad tabadoo bã kajäk doo —nāng mã Jesus, panyyg ky n'aa me m' tabaher'ood kãn.

Ti m' tabahajaa bã panyyg taher'oot doo, taky hadoo:

—Jé karēn pé ȳ her'oot do tamaa newë bã, taw'āāts hē tahyb n'aa matakëë —nāng mäh.

⁹ Ti m' ta ma matëg beanh ta hã nyy d' tahanāng pé m' ti panyyg. ¹⁰ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë hã P'op Hagä Do an'oo däk bë bahapäh hyb n'aa pooj jé ji nahapäh do P'op Hagä Do bag'āas do hã. Ta wób sa hã, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hã, ȳ maher'oot panyyg ky n'aa me —nāng mäh. —Ti hyb n'aa, “rahegāā né paawä m', dooh m' rah'yy genä bã. Ramaa newë né paawä, dooh tagah'ood bã sa hã”^{ss} —nāng mã Jesus kyyh sa hã.

¹¹ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Hahȳ d' tahanāng pé panyyg ky n'aa: Joom tym, P'op Hagä Do kyyh.

¹² Joom tym wób ta tyw n'aa me kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb gó kajäk do Dijab asog hōm raky nadaheeh hyb n'aa, ranedëp hyb n'aa nesaa do mahānh. ¹³ Joom tym wób pä banāng bã kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Ramaa newëë bã h'yy gadajaa gó ragado né hē paawä, nanyw hē rah'yy gejë hōm. Joom kóm nanāng nã do hadoo sa hã. Pooj jé dó raky daheeh. Tii bã, hejoonh doo me P'op Hagä Do metyy bã baad rah'yy kae bã, nanyw hē rah'yy gejë hōm. ¹⁴ Joom tym wób sasëng mahang kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. P'op Hagä Do kyyh ramaa napëë né paawä, rahyb n'aa newë had'yyt hē badäk hahȳ hã ji bawät do

hã. * Dajëer hã, sa ma hã, rakarën do hã rahyb n'aa hüüm had'yyt hë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do panyyg sa h'yyb gó hadäk do tawén nahôm. Joom neaak do hado däk tii. ¹⁵ Joom tym wób baad tabadoo bã kajäk do hadoo P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë do wób sa hã. Baad ub sa h'yyb, t'öp madäk doo me ramaa newëë. P'op Hagä Do kyyh ramaa napäh bã, baad rabenäm sa h'yyb gó. Rahyb n'aa matakä had'yyt hë ta hã. Tabad'op hë rah'yy gejë hóm. P'op Hagä Do karën do baad ramoo bok tii kä. Joom he'aak do hadoo tii —näng mã Jesus.

¹⁶ Ti m' taky hadoo ënh:

—Ta bag dooh ji gataa so bã ji bejën hyb n'aa manajuu yt hã, ji bejën hyb n'aa ji jó yÿh do yt hã. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë pëë do rabahapäh hyb n'aa. ¹⁷ Ta ti hadoo da y ma metëëk do hã: Sahôn timer hë kejën nä doo, ji nahapäh nä doo, ta jawén kä da sahôn timer hë da rabahapäh, wyt ta maab däg da sa hã. ¹⁸ Ti hyb n'aa taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä bë maa newëë do hã. Jé h'yy ganyy däk doo, ti bahänh P'op Hagä Do banoo nä ta hã ta h'yy ganäng doo. Jé kanahën d'os hë h'yy ganäng doo, tahajaa do ted'oo doo, P'op Hagä Do ado hóm da ta hã kanahën d'os hadoo doo† —näng mã Jesus.

Jesus wakään heh'äät do panyyg n'aa hahyÿh

¹⁹ Ti m' ta see pé noo gó Jesus yÿn, ta wakään sii hë m' rabana, Jesus raheg'ääs. Du daa m' rakad'oo pé hajök do hyb n'aa ta w'oo hã hab'ëeh doo. ²⁰ Ti m' rë tany ky hadoo ta hã:

—A yÿn, a wakään ta w'oo hã rabab'ëeh. Õm mã raheg'ääs —näng mãh.

²¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahôn timer hë P'op Hagä Do panyyg maa new'ëë doo, ky dah'eeh doo, ti né hë ëën hadoo, ti né hë wakän haa hadoo —näng mãh.

Bah'ood Jesus meduuk do panyyg n'aa hahyÿh

²² Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus baher'oot ta ma matëg sa hã:

—Ti bã, ër atsëg hóm karaj'aa tamyyj jé.

Ti m' ragatsëg t'oonh marakate gó. ²³ Ti m' rabatsëk bã kä m' Jesus aä sooh mãh. Ti m' bah'ood bana kän tak'ëp. Tewëëp mã maadaka. Marakate m' tetaa m'. Äm n'aa näng. P'eets mã marakate bagyyb jëë paawä.

²⁴ Ti m' ta ma matëg ramebëë nyyh, ti m' raky hadoo:

—Ää Wahë N'aa! —näk mãh. —Ër ag'yyp da! —näk mãh.

Ti m' tabas'ëëg gëët, ti m' bah'ood, maadaka tameduuk. Ti m' bah'ood badoo wäd. Badatih däk mãh.

²⁵ —Dooh hã y bë h'yy kasadëë bã? —näng mãh.

Ti m' tak'ëp mã rabeÿÿm bong, tak'ëp mã rameuuj bong. Ti m' rakaner'oot sa mab hë:

—Jaa ti hyÿ éh? Bah'ood, maadaka sii hë raky daheeh! —näk mã sa kyyh.

Karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hóm do panyyg n'aa hahyÿh

²⁶ Ti m' rakajaa Geras buuj sa häj n'aa bã, karaj'aa tamyyj jé, Garirej häj n'aa nu masee me. ²⁷ Ti m' Jesus gatsëg nyyh bã kä m', nayyw hë m' tabana ta wë aj'yy mera doo, karap'aar h'yyb hã näng doo, ta tii bã babuuj. Bãp peej mã tabawät ta si n'aa hë. Bãp peej däg mã tanaä wät tób

*8:14 Ta ti hedoo do hã raty kanewad had'yyt hë. Rahyb n'aa tón had'yyt hë sa waa, sa taah, nyy d' rabad'oo doo.

†8:18 Ta ti tawén kado hóm sa hã, rahyb n'aa manatakëë do hyb n'aa. Dooh rahyb n'aa pëed bã P'op Hagä Do panyyg hã.

yt hã. Pã gabaho doo gó, panang buuj dejëp do sa kamag n'aa radebong doo bã tabahe'ÿÿh. ²⁸ Ti m' Jesus tabahapäh bã m' tak'ëp mã tageëj wät. Jesus matym gó m' tabadëë hyng. Tak'ëp mã ta kyyh:

—H'ëed makarën wë ÿÿ, Jesus, P'op Hagä Do T'aah, Sahõnh hë Bahãnh Hadoo Do T'aah? ÿ d' marejã manäh! — nãng mãh.

²⁹ Tii d' tawén edoo mãh, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus ah'eed hõm do hyb n'aa m'. Hajõõ nuu me m' karap'aar h'yyb bejëng ta hã tamera doo. Haak sapuuw hadoo doo me né hë m' ramoo maw'yyd né paawä m', ratsyym mew'yyd hõm paawä m', hagã nyy né paawä m', tagahet'ëëh mã haak sapuuw hadoo doo. Tabanawäng hënh daap mã tawajaah karap'aar h'yyb an'oo bã.

³⁰ Ti m' Jesus beaanh ta hã:

—Nyy d' a häd? —nãng mãh.

—“Hajök Doo” äã häd —nãng mãh.

Hajök karap'aar h'yyb ta hã hanäng, tii d' ta häd tawén hadoo. ³¹ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do rets'ëë had'yyt mã Jesus hã tanah'eed hyng hyb n'aa tabanesaa hënh.

³² Hajõng mã too yb tii b' habëëh karaj'aa takëën hã, wajapëm doo bã. Tii b' mã sa waa rabahe'w'aa. Ti m' karap'aar h'yyb rabetsëë Jesus banoo hyb n'aa rabajëë pëë too yb hã. Ti m' Jesus banoo t'ÿ hënh sa hã kã. ³³ Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do benä kãn aj'yy hã hanäng do paah, too yb hã m' rabajëë pã kãn. Ti m' too yb rapah'uud bong, rameraa bong, ti m' rawaj'aa wëënh tame wajapëm doo hënh, tame m' rakejäg bëënh. Ti m' t'öp mã rapehäs.

³⁴ Ti m' too yb hagã n'aa rabahapäh bã m' ta tii, waj'aa bong mãh. Sa panang bã, panang nedaa bã na-ääj mã ramaher'oot sahõnh hë rahapäh doo. ³⁵ Ti m' t'ÿ hënh buuj rabana t'ÿ hënh rabaheg'ääs hyb n'aa ky n'aa nãng doo. Ti m' Jesus wë rakajaa bã kã, rabahegää kãn aj'yy ha-

jõng do karap'aar h'yyb nesaa do hanäng do paah. Asooh mã Jesus tsyym pa. Sa-roor nãng mãh, baad däg mã ta h'yyb tym. Ti m' rabeÿÿm bong. ³⁶ Ti m', ta ti hap'ëëh do rabaher'ood kãn han'aa do sa hã kã, ta ti aj'yy ky n'aa, Jesus ahub däk do ky n'aa. ³⁷ Ti m' ta ti babuuw rabetsëë Jesus hã, tabahõm hyb n'aa sa hãj n'aa bã naa. Tak'ëp mã rabeÿÿm bong rawén eanh tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus gat-sëg so kãn marakate gó, ti m' tabahõm kãn.

³⁸ Aj'yy kã m' karap'aar h'yyb nesaa do hadäk do paa m' betsëë Jesus hã, Jesus sii tabahõm hyb n'aa. Ti m' Jesus baher'oot ta hã tabahõm hyb n'aa. Hahÿÿ da m' taky hadoo ta hã:

³⁹ —Abaaj hõm a tób hënh, a wakään rababong hënh. Maher'ood sa hã sahõnh hë taw'ääts hë hadoo do a hã P'op Hagä Do mo haj'aa, õm tahuub däk doo — nãng mã Jesus kyyh ta hã.

Ti m' aj'yy bahõm kãn. Taher'oot mã sahõnh hë panang buuj hanäm do Jesus mo haj'aa ta hã.

**ÿÿnh has'oo däk do ky n'aa,
karapee h'yy ganä däk do ky
n'aa daheeh hahÿÿh**

⁴⁰ Ti m' Jesus batsëg hõm bã p'aa hënh karaj'aa tamyyj jë, hajök baad ragadoo. Jesus mã ragadaa b'ëëh. ⁴¹ Ti m' aj'yy Jaj-Ro häd nãng do bana Jesus wë. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do sa wahë n'aa see m' tii. Ti m' ta taron nuu me m' tabahyy häng ta wë. Ti m' tak'ëp mã tabetsëë ta hã ta tób hënh tabahõm hyb n'aa ta sii. ⁴² Jääm né m' sét its mã ta toog. P'eets mã tadajëp. 12 m' ta hyb n'aa pé ta baab n'aa.

Ti m' Jesus bahõm ta sii. Tamahõm me m', hajök do ta sii hah'üüm do gatata'uuk mã ta hã. ⁴³ Sa mahang ti awät mã ÿÿnh. Majyyw mã ta nahëëh. 12 m' ta baab ta nahëë badäk. Dooch m' hajaa pé masa pé ta hã. ⁴⁴ Ti m' Jesus jó gadäk hënh mã

tabana ta wë. Ta saroor noo hã m' ta-moo däng. Tii bã kä m', nayyw hë m', dooh wäd mä ta hã ta nahëeh. Ti m' Jesus beaanh:

⁴⁵—Jaa hã ý moo däng? —näng mäh.

—Ý ti dooh —näk mã sahõnh hë ta pa hab'ëeh doo.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Ma Matëg —näng mäh. —Hajök gata'uuk a hã. Hajök a hã moo kajäk —näng mäh.

⁴⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Dooh. Hã ýý pé ý hapäh hã ýý moo däng doo. Hã ý naa anyyh hejój ý ky gabuuj —näng mäh.

⁴⁷Ti m' ýýnh hegãã bã kä du daa m' takejën pëh, ana mã Jesus wë. Kajajän mã ta äm n'aa gó m', tabahyy häng mã ta wë ta taron nuu me. Sahõnh hë ramaa napäh bã m' tamaher'oot h'ëed hyb n'aa tawén moo däng ta hã. Taher'oot mã nyy d' tabahas'oo däk nayyw hë. ⁴⁸Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Tok ýý, òm has'oo däk P'op Hagä Do hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ahõm kä h'yyb näm doo me —näng mäh.

⁴⁹Jesus ber'oot nä bã m', takajaa aj'yy Jaj-Ro tób hënh naa. Ti m' taky hadoo Jaj-Ro hã:

—A toog h'yy gakog hõm —näng mäh.

—Dooh mah'yyb panasä wäd bã ma matëg —näng mäh.

⁵⁰Jesus maa napäh bã m' ta kyyh, ta ky hadoo Jaj-Ro hã:

—Mahyb n'aa tón manäh. Hã ý h'yy kasadëë. Tii bã da a toog da has'oo däk! —näng mäh.

⁵¹Ti m' Jaj-Ro tób bã rakajaa bã m', dooh m' Jesus an'oo bã hajök rabahõm ta sii. Jääm né hë m' tanoo hajëë p'ëë Peed, Tsijaag, Jowāw, dajëp do yb, dajëp do ýýn. ⁵²Séd dó m' tób yt hã raräb bã rabë bã. A'oot mã ta wób. Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Jääm hë ti bë kyyh —näng mäh. —Bë aód manäh. Karapee dooh tadajëb bã. Aýýh tii —näng mäh.

⁵³Tii bã m' rakawew'aam ta kyyh. Dajëp né hë m' sa hã. ⁵⁴Ti hadoo né hë dooh m' Jesus hyb n'aa p'eed bã sa kyy hã. Ti m' karapee hã tamoo maso däk, ti m' taky hadoo ta hã:

—As'ëëg g'ëed tok ýý! —näng mäh.

⁵⁵Tii bã m' h'yy ganä däk mã p'aa hënh. Nayyw mã tabas'ëëg gëet. Ti m' Jesus maher'oot sa hã rabanoo hyb n'aa maruus awa. ⁵⁶Tii bã m' ta yb, ta ýýn rameuuj bong mäh. Ti m' tak'ëp Jesus mejüü sa hã ranaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa.

Ta ma matëg 12 hedoo do Jesus mejüü do panyyg n'aa hahýýh

9 Ti m' ta see pé noo gó m' Jesus naëenh 12 hedoo do ta ma matëg ta wë. Ti m' tabanoo mã sa hã karap'aar h'yyb nesaa do rabahajaa rabahebë hyb n'aa, nahëë näng do rabaheso hyb n'aa na-ääj hë. ²Ti m' tamejüü mã rabahõm, ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa rabaher'ood hõm hyb n'aa, nahëë enäh do rabaheso hõm na-ääj né hë. ³Hahýý da m' tamejüü:

—Dooh d' bë mahüüm pëh. Ji tatu hadoo pëh, pāw hadoo pëh, ta hood hadoo pëh, ta sām hadoo pëh, bë saroor see hadoo pëh —näng mäh. ⁴—Bë nu kajäk bã ta wób tób bã, tii bã da bë baym dó panang bë beréd hõm bã kä. ⁵Bë raganado bã, bë ahõm sa mahānh. Sa panang bã naa bë ahõm bã bë tsyym suun bë tepyng padäg k'ääts. Tii da bë bad'oo, rabahapäh hyb n'aa dooh baad tado bã P'op Hagä Do panyyg raky nada-heeh doo —näng mã ta kyyh sa hã.

⁶Ti m' rabahõm kän. Sét ken'yyh panang bã m' rabaher'oot mã P'op Hagä Do panyyg hanām doo. Jé pad'yyt hë heso hõm mã nahëë enäh doo.

⁷ Ti m' Garirej häj n'aa wahë n'aa, Eróts häd näng doo, taky n'aa napëë däk mä tii. H'yyb manepëë wäd mä Eróts Jesus ky n'aa rahe'oot do hä.

—Jowāw nu gahem'uun do paa ti ta ti dejëp do mahang ganä wät doo —näk mä ta wób.

⁸ —Eriij p'ooj ub hawät do paa kas'ee wät do tii —näk mä ta wób.

—P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paa see ganä wät do ti ta tii —näk mä ta wób.

⁹ Ti m' Eróts ky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun doo, ý mejüü paa ranu gahög hóm. Jaa ti ta tii, hä ý ramaher'oot do ta ky n'aa? —näng mä Eróts kyyh.

Takarën paawä m' taheg'ääs Jesus.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahýyh

¹⁰ Ti m' 12 hedoo do Jesus mejüü doo, rababaaaj nä bä m' Jesus wë, ramaher'oot mä ta hä sahönh hë ramoo bok doo. Ti m' 12 hedoo do Jesus mahüüm sa m'aa hënh kä, panang Betsaj-Da häd näng doo hënh. ¹¹ Ta wób, hajök doo, raky n'aa napäh bä m' n'yy hënh Jesus rabahöm, ah'üüm mä sa jawén. Rakajaa bä Jesus gadoo mä hajök doo, ti m' tama metëëk sa hä ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. Nahëë enäh do heso hóm mäh.

¹² Tüüh tabado däk bä kä m' 12 hedoo do rabana Jesus wë, ti m' raky hadoo ta hä:

—Mamejō hóm hajök do panang tabanäng bä, sét ken'yyh rabaj'eenh hënh na-ääj hë, sa waa rabetsëë hyb n'aa, t'ii hënh rabaýyh hyb n'aa. Dawëë hahý babä —näk mä sa kyyh.

¹³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né hë hanoo sa waa —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Dooh tahaja bä —näk mäh. —Jääm hë ti hanyys ji ma poo oow pé päw, pawóp its tah'ýyb —näk mäh. —

Makarën ää bahöm ää betseë hajök do sa waa? —näk mäh.

¹⁴ (5 miw ajyy tahyb n'aa pé m' tii bä hab'ëeh doo.) Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë mejō rabehyy b'ëeh tüü, 50 ken'yyh ketyn hóm doo —näng mäh.

¹⁵ Ti m' Jesus mejüü doo da né hë m' rabad'oo. Sahönh hë m' rabehyy b'ëeh.

¹⁶ Ti m' Jesus asog däk mä päw, tah'ýyb na-ääj mäh. Hý pong jé taty däng bä m', P'op Hagä Do hä taky hadoo:

—Öm taw'ääts hë Ee. Man'oo däk ää tä, man'oo däk ää waa —näng mäh.

Ti m' päw, tah'ýyb na-ääj né hë taganebäh bong mäh, tets'ëë hóm mä ta ma matëg sa hä, rabets'ëë hóm hyb n'aa hajök do hä kä. ¹⁷ Tii bä kä m', sahönh hë m' rabawëë bong. Wog enä hóm mä sahönh hë. Ti m' mad'aak doo m' ta ma matëg rata hóm mä kawaju gó. ¹² m' kawaju gedë hóm mäh.

Jesus ky n'aa Peed her'oot do panyyg n'aa hahýyh

¹⁸ Ti m' ta see pé noo gó ta m'aa hënh Jesus ky n'aa etsëë mäh. P'eets hë m' ta ma matëg rabab'ëeh. Ti m' tabahajaa bä kä m' taky n'aa etsëë doo, tabeaanh ta ma matëg sa hä:

—Jaa m' ýyh, sa nooh?

¹⁹ Ti m' raky hadoo:

—Ta wób noo m' öm mä Jowāw nu gahem'uun do paah. Ta wób noo m' öm mä Eriij maküüh. Öm mä P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub dejëp do paa see ganä wät do m', ta wób sa nooh —näk mä sa kyyh ta hä.

²⁰ —Bë hä ënh? Jaa ý bë hä ënh? —näng mä Jesus sa hä.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Öm ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo —näng mäh.

²¹ Ti m' Jesus mejüü tak'ëp sa hä ranaher'oot hyb n'aa ta ti ta wób sa hä. ²² Ti m' taky hadoo:

—Ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong J  Hana Doo, haj ng da   ahoop.  r wah  n'aa, P'op Hag  Do t b n'aa yt h  moo heb'ooh do sa wah  n'aa na-  j da, Mosees ky n'aa jaw'y k do ma mehet k do na-  j h    da rahyb n'aa wareem.   da daj p ran'oo b . Tamawoob h  ta  h,   gan  w t da p'aa h nh —n ng m  ta kyyh.

²³ Ti m' taky hadoo sah nh h  sa h :

—J  kar n p  h p   hata tabahadoo hyb n'aa, taw'  ts h  ter d h m ta h  h  tah'yy ka'eeh doo, taw'  ts h  ter d h m ta h  h  tahyb n'aa new   doo. Taw'  ts h  da tagado had'yyt h  tahoop do h p   n'aa. Taw'  ts h  tagadoo h p   n'aa radaj  b b  na-  j h . Taw'  ts h    taky daheeh, taw'  ts h    baw t doo da da ti baw t. ²⁴ Tii d'   w n edoo, bad k hah   h  ji haw t do tak' p kamah n doo, j  tahoop do h p   n'aa je  ym doo, dooh da P'op Hag  Do w  tanu d   b . J  h p   n'aa tahoop do gadoo p h, h p   n'aa tadaj  b b , ta h'y b tym da P'op Hag  Do w  da tanu d ng. ²⁵ H d n'aa ji kar n sah nh h  bad k hah  ji ta dan h, ji h'y b tym ta s'ee h nh tah m b ? —n ng m  ta kyyh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo  nh:

—H p   n'aa,   ma met  k do hyb n'aa na-  j h  nu mebyng p h,   h, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong J  Hana Doo,   d' nu mebyng  nh ta hyb n'aa hej j    h    bahyng b  ta bag tak' p gabar  h doo g , Ee hej j g ,   s tak' p baad hedoo do sa hej j g  na-  j h    bahyng noo g  —n ng m h. ²⁷ —Baad b    maher'oot. Ta w b bab   r mahang habong do rahap h n  da   du doo noo g  sah nh h    bag'  s P'op Hag  Do hej j me. Radej p do pooj j  rahap h n  da tii. N  hup   n  h  ta ti   her'oot doo —n ng m  Jesus ta ma mat g sa h .

Jesus kawareem do panyyg n'aa hah  h

²⁸ Ti m' 8 ta hyb n'aa p  sa   jaw n paa b  m', Jesus mah  m ta sii Peed, Tsijaag, Jow w daheeh. Ti m' rabas'  g k n wa   j  taky n'aa ets   hyb n'aa. ²⁹ Ti m' taky n'aa ets   b  m', Jesus mamets kawareem d k sa matym g .

Ta see hado d k m h. Tak' p m  ta sa-roor gabar'  ng d k, hawyp do gabar  h doo da. ³⁰ Ti m' paw p h  ajyy, p'ooj ub habong do paah, Eriij, Mosees h d en h do ³¹ rakas'ee b'  h sa matym g , ta bag gabar  h doo g . Er'oot m  Jesus sii. Er'oot m  ta sii Jerusar nh b  Jesus daj p do ky n'aa h . ³² Ty jaw'y k m  Peed ta najiis daheeh. Ti hyb n'aa    b'  h m h. Ti m' raty gaw  j pad  k b  m', Jesus bag tak' p gabar  h do raba-hap h. Ti m' ajyy ta pa ab'  h m  raba-hap h. ³³ Ti m' ajyy rabah m b  Jesus mah nh, Peed ky hadoo m  Jesus h :

—Ma Mat g! —n ng m h. —Taw'  ts h  bab   r h ! —n ng m h. —Taw'  ts h  tamawoob h  ta t b n'aa    temaa toonh. S t h  a t b, s t h  Mosees t b, s t h  Eriij t b —n ng m h.

(Dooh m' tadoo w t p  tak' p rabe  ym bong do hyb n'aa m', tii d' taw n edoo.)

³⁴ Ti m' Peed ber'oot n  b  m' w  puh ganyyh. Sah nh h  sa h  w  puh hadoo do bad ng b  m' Jesus ma mat g rabe  ym bong m h. ³⁵ W  puh g  m' P'op Hag  Do ber'oot. Hah   d' m  ta kyyh:

—Hah  tah   ,   h'y b d ng doo. B  maa new , b  ky dah  ta kyyh —n ng m h.

³⁶ Tii b  m', kyyh hadoo do ky dawuh b  m', rabaheg'  s, dooh boo m' Jesus pa hab'  h doo. Ta mab h  m' tabayyw g  t. Ti m' sa h'y b g  m' raben m ta ti rahap h doo, ramaa nap h doo. Dooh m' raher'ood b  ta w b sa h .

**Pahëew Jesus haso däk do
panyyg n'aa hahÿÿh**

³⁷ Ti m' jati pé Jesus rabahyk bä kä m' waëë jó naa, hajök kataa sa hä. ³⁸ Ti m' hajök do see ky ganyyh. Ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh. —Mahegää tah ÿÿ. Jääm né hë sét had'os do tah ÿÿ. ³⁹ Karap'aar h'yyb nesaa do ta hä adäk. Ta hä tadëë bä tak'ëp tah ÿ geëenh, tak'ëp tameraa wät, tüü takepëed had'yyt hë, tsanamäts däk tan'oo bä. Dooh tahyb n'aa eréd bä, tak'ëp tarejää —näng mäh. ⁴⁰ —ÿ eaaj wät a ma matëg sa hä rabahabëë hõm hyb n'aa. Dooh rahaja bä —näng mä ta kyyh Jesus hä.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do bëeh, da hë badäk hahÿÿ bä habok doo! Baad nado bë h'yyb tym —näng mäh. —Hajöo nuu me ÿ bawät nä g'eeh bë mahang bë ky dahé däk hyb n'aa kä? ÿ häd h'yyb napan däg bë hä, hä ÿ bë h'yy kanasadä nä do hyb n'aa —näng mäh. —Mamana b'ëep a t'aah —näng mä aj'yy hä.

⁴² Ti m' ramanaa bä m', karap'aar h'yyb nesaa do pahëew tadawäts jat tüü. Meraa wät mäh. Tüü m' takawereem, kawereem, kawereem jat mäh. Ti m' karap'aar h'yyb nesaa do Jesus geäm wät tabanyyh hyb n'aa. Ti m' pahëew taba-haso däk. Ti m' Jesus bahaëëj geët ta yb hä. ⁴³ Tak'ëp mä sahõnh hë rameuunh P'op Hagä Do mo haj'aa hä.

Jesus mo haj'aa hä sahõnh hë rameuuj bong bä m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hä:

⁴⁴ —Baad bë hyb n'aa matakä da bë ÿ maher'oot doo: ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da ran'oo däk da ta wób sa moo gó —näng mä Jesus ta ky n'aa hä.

⁴⁵ Dooh m' rah'yy genä bä ta ti Jesus edoo do sa hä. Dooh m' rahapëë bä ta ti tedoo do sa hä. Kejën do hadoo mä sa hä. H'yyb e'ÿÿm mä rawén neaanh.

**Raky ked'aak doo, jaa sa bahãnh
hadoo do panyyg n'aa hahÿÿh**

⁴⁶ Ti m' ta ma matëg ky ked'aak mä ny hadoo do sa mahang hyb n'aa jawyk ta wób sa bahãnh. ⁴⁷ Jesus h'yyb hap'ëeh mä sa h'yyb, ti hyb n'aa m' karapee t'aah ta moo takyg geët ta pa. ⁴⁸ Ti m' taky hadoo:

—Hëp ÿ n'aa hahÿ karapee t'aah gadoo péh, ÿ né ti tagadoo —näng mäh. —ÿ gadoo péh, hä ÿ mejüü do tagadoo. Tii d' ÿ wén edoo, tak'ëp hyb n'aa sakog is do bë mahang, ti né da hyb n'aa jawyk P'op Hagä Do matym gó —näng mä Jesus sa hä.

⁴⁹ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ma Matëg! —näng mäh. —Ää hapäh aj'yy a häd tabesok bä tahebë karap'aar h'yyb nesaa doo. Ër h'yyb hata nado tii, ti hyb n'aa ää ge'ÿÿm tii d' tanad'oo hyb n'aa —näng mä Jowāw kyyh Jesus hä.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë geäm manäh! —näng mäh. —Bë wë h'yy kawanereem doo, bë h'yyb hata tii —näng mäh.

**Samarija buuj wób Jesus
raganadoo do panyyg n'aa hahÿÿh**

⁵¹ Tabedaa däk bä m' p'aa hënh Jesus basëek do hÿ pong jé, Jerusarënh hënh tabahõm tah'yyb däng mäh, tahapëë né paawä m' rarejää t'ÿ hënh. ⁵² Ramahõm me m' tamejüü ta panäg n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa ta tii bä. Tamejüü mä Samarija häj n'aa panang s'ee hënh rabenäm hyb n'aa ta pooj jé, takajaa hyb n'aa tii bä. ⁵³ Dooh m' panang buuj ragado bä, Jerusarënh hënh Jesus bahõm do hyb n'aa. ⁵⁴ Ti m' Tsijaag Jowāw daheeh raky n'aa napäh bä Jesus

raganadoo do ky n'aa, raky hadoo Jesus hā:

—Āā wahē n'aa —nāk mäh.
—Makarēn p'op naa tēēg hōō āā mejō hyng ragawatsik hyb n'aa? —nāk mäh, reanh mäh.

⁵⁵ Ti m' duu hēnh Jesus ty kawareem wāt, ti m' taky geām bong tii d' rahyb n'aa newēē do hyb n'aa. ⁵⁶ Ti m' panang s'ee hēnh kā Jesus bahōm kăn.

Jesus sii ji bawāt do ky n'aa hahȳh

⁵⁷ Ti m' ta tyw n'aa me ramahōm me aj'yy see ky hadoo ta hā:

—Ōm ȳ hadaa had'yyt hē mahahōm hēnh —nāng mäh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Kanari tób nāng, taw'ēēd maag enäh. Ȳh Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Doo, dooh tóp ȳy pé ȳ yd kameh'āāk péh —nāng mäh.

⁵⁹ Ti m' aj'yy see Jesus bats'yyt:

—B'ēep ana si ȳy, hēp ȳ hata maba-hadoo hyb n'aa —nāng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Pooj jé dó ȳ abaaj hōm Ee wē ȳ ba-hag'āās hyb n'aa. Tadajep jawén paa bā kā, ȳ dakā jēng jawén paa bā kā ōm ȳ bahadaa kăn —nāng mäh.

⁶⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Na hā ȳ h'yy kana'eeh doo, dejēp do hadoo doo, dakēē sa da hadoo doo —nāng mäh. —Ōm tii kā, ȳ karēn maher'ood ta wób sa hā P'op Hagā Do bag'āās do ky n'aa —nāng mā Jesus.

⁶¹ Ti m' aj'yy see ky hadoo:

—Ōm da ȳ hada wahē ȳ n'aa. Pooj jé ȳ karēn paawā ȳ babaaj hōm wakān haa, ee, ēēn ȳ kedēē wāt hyb n'aa —nāng mā ta kyyh.

⁶² Ti m' panyyg gó m' Jesus ky gadoo:

—K'āāts wapēn n'aa boo j yb takyyk doo me du doo do moo wāt doo, ta jawén p'aa hēnh tahegāā bā, nas'aa dāg tamo haj'aa. Ti hadoo né hē jé du doo do ȳ hada doo, tii bā ta see hā tahyb n'aa newēē bā, dooh tahaja bā tamoo wād bā P'op Hagā Do bag'āās do hā —nāng mā Jesus kyyh.

Jesus mejūū 72 hadoo do ta ma matēg panyyg n'aa hahȳh

10 Ti m' ta ti jawén paa bā 72 ta ma matēg wób Jesus asēēw hōm mäh. Pawóp hē ken'y yh mā tamejūū ta pooj jé, ta wób sa panang hēnh tabahōm doo hēnh. ² Rabahōm do pooj jé taky hadoo sa hā, panyyg gó m' tamaher'oot:

—Hajōng ti anyy dāg paawā joom ag wah'ēē dāk do ji ataa do pan'aa, pawóp its ta taa n'aa[‡] —nāng mäh. —Ti hyb n'aa taw'āāts hē joom danāh hā, P'op Hagā Do hā, bē ky n'aa ets'ēē tamejō nā ta wób joom hā ramoo bok hyb n'aa. ³ Sa mahang bē ȳ mejūū, b'ée tabanas'aa mahang habēēh do hadoo[†] —nāng mäh. ⁴ —Dooh d' bē mahūūm dajēēr hadoo doo, ta hood hadoo, tsyym suun ta gó bē gawāt do jawén buuj hadoo doo —nāng mäh. —Bē kehewad manā bē kedēng do hā ta hōō bā —nāng mā sa hā.

⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē nu kajāg bā ta wób tób bā, hahȳh da bē edēē ta yt hā haj'eenh doo: “Bē P'op Hagā Do h'yyb n'yy m”, denoo da. ⁶ Tii bā haj'eenh do baad rado bā, hanām gó bē ragado bā, P'op Hagā Do h'yyb n'yy m do aym sa wē bē kedēng doo. Hanām gó bē raganado bā, dooh da P'op Hagā Do h'yyb enāw bā tii. ⁷ Panang bā bē ka-jaa bā, bē kahȳd manā tób wób hēnh. Bē ayyw jeej da bē gadoo do tób bā. Taw'āāts hē bē ēēēk, bē awa, bē awēē bē

[‡]10:2 Hahȳh d' Jesus hanāng péh: Hajōk ta hā h'yy ka'eeh do pan'aa paawā, pawóp its ta ky n'aa sa hā her'oot do pan'aa.

[†]10:3 Ta wób rakawajāān da sa wē rakanarēn do hyb n'aa P'op Hagā Do wē rah'yy kawereem bā, tahananāng pé tii.

hã ranoo doo. Taw'ääts hē moo bok do sa hã ramoo bok do sãm ji banoo. Ti hyb n'aa, bē nu mebyy manā bē gadoo do hã —näng mäh.

⁸—Panang bā bē kajaa bā kã, bē rago bā, bē hyb n'aa sēew manā bē waa. Taw'ääts hē bē awa, bē awēē bē hã ranoo doo. ⁹Nahēē enäh doo, bē nahēē sog hōm. Hahȳy da bē her'oot sa hã: “Edah bē hã P'op Hagä Do bag'ääs doo”, denoo da —näng mäh. ¹⁰—Panang bā bē kajaa bā, bē raganado bā, bē ahōm panang tyw n'aa me. Hahȳy da bē maher'ood sa hã: ¹¹“Ää tsym suun ää tepyng padēēk bē panang k'ääts, P'op Hagä Do bē ganadoo do heen n'aa tii. Bē ää maher'oot hȳy kã: P'eets hē paawä P'op Hagä Do bag'ääs do bē wē, dooh paawä bē gado bā.” Tii da bē kyyh sa hã —näng mäh. ¹²—Baad bē ȳ maher'oot. Sahōnh hē badäk hahȳy hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã, Sodoma panang buuj sa sãm bahānh P'op Hagä Do anoo da nesaa doo, bē ganadoo do panang buuj hã —näng mäh.

¹³Ti m' panang Korasīn, Betsaj-Da häd enäh do buuj ky n'aa tahe'oot mäh:

—Nesaa do P'op Hagä Do anoo da bē hã Korasīn, Betsaj-Da panang buuj. Hajōng ȳ pehuunh do paa bē mahang. Dooh ȳ bē ky dahé bā. Panang Tiir, Sidōn häd enäh doo bā ȳ pehuuj bā paawä bē mahang ȳ pehuuj wät doo, p'ooj ub paawä ti buuj nesaa do hã rat'yyd kamehiin paawä, P'op Hagä Do hã rah'yy kawereem paawä. P'ooj ub paawä sa-roor hebaan do hejooh do rapadadäg né paawä. Rehaa paawä sa nuu hã tēeg ooj rat'yyd kamehiin do heen n'aa paawä ti ta tii. ¹⁴Sahōnh hē badäk hahȳy hã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã, Tiir Sidōn buuj p'ooj ub habong do nesaa do ta sãm bahānh P'op Hagä Do anoo da bē hã nesaa doo, bē t'yyd kamanehiin do hyb n'aa, bē h'yy kawanereem do hyb n'aa —näng mäh.

¹⁵Bēēh, Kapar-Naūm panang buuj, hȳ pong jé has'ēēk bē ed'oo g'eeh bēēh? Dooh. Tabanesaa hēnh bē bahyk da P'op Hagä Do an'oo bā —näng mäh Jesus.

¹⁶Ti m' ta ma matēg sa hã taky hadoo: —Bē her'oot do maa new'ēē doo, ȳ né hē ti tamaa newēē. Bē ty n'aa ges'yyk doo, ȳ né hē ti taty n'aa ges'yyk. Ȳ ty n'aa ges'yyk doo, hã ȳ mejüü do taty n'aa ges'yyk —näng mäh.

¹⁷Tii bā m' 72 hadoo do rababaa j nã bā m' Jesus wē, h'yyb tseb'ee doo me m' ramaher'oot ta hã rabeboo nã do ky n'aa.

—Ma matēg —näk mäh. —Karp'aar h'yyb nesaa do sii hē m' ää raky daheeh a ky gabuuj gó —näk mäh sa kyyh.

¹⁸—Ȳy. Ȳ hapäh —näng mäh Jesus. —Matym ȳy gó Nesaa Do Yb het'oom do hadoo tabadēē hyng ȳ hegāā bā. ¹⁹Bē hã ȳ an'oo dāk bē bahajaa hyb n'aa aw'yy, sēēj bē tseb'eep hyb n'aa. Bē hã ȳ an'oo dāk bē bahajaa bē nes'ēēm hyb n'aa Nesaa Do Yb, ji maji. Dooh tahaja bā nesaa do tan'oo bā bē hã. ²⁰Taw'ääts hē bē tsebee manā karap'aar h'yyb nesaa do bē raky daheeh do hyb n'aa. Taw'ääts hē bē tsebē bē häd kerii dāk do hyb n'aa hȳ pong jé, P'op Hagä Do karapee sa häd kerih do heen n'aa hã —näng mäh Jesus 72 hadoo do sa hã.

²¹Ti noo gó kã m', baad Jesus P'op Hagä Do Sahee h'yyb tsebee kã. Tsebee gó m' taky hadoo:

—Ee, P'op Hagä Doo, a hã ȳ j'aa etsē. Sahōnh hē hȳ pong jé, badäk hahȳy hã hanäng do na-ääj hē mabag'ääs. Majējēn hahȳ mamoo wät do haj'ap do sa mahānh, tak'ēp ma kamet'ēēk do mahānh. Mametä wät sa h'yyb gó karapee hadoo pé hã, baad h'yy ka'eeh pé hã. Ta tii da magen'aak Ee —näng mäh Jesus.

²²Ti m' taky hadoo sa hã:

—Sahōnh hē Ee banoo ta hejój hã ȳy. Dooh baad hapäh pé ȳyh, P'op Hagä Do T'aah. Jāām né hē Ee hapäh ȳyh. Dooh Ee, P'op Hagä Do baad hapäh péh. Jāām

né hē ȳȳh, ta T'aah hapäh. Jāām né hē sa hā ȳ metēēh do hapäh Ee —näng mäh.

²³ Ti m' ta ma matēg wē taty kawōōt. Ta m'aa hēnh tamaher'oot:

—Ky n'aa kedēng bēēh, hahy bē ba-hapäh do hyb n'aa. ²⁴ Baad bē ȳ maher'oot: Rababong noo gó, hajök P'op Hagä Do ky n'aa rod makūūh, hajök sa wahē n'aa hedoo do makūūh, rakarēn paawä raheg'āas bē hapäh doo, dooh paa rahapēē bā. Rakarēn paawä ramaa newēē bē maa newēē doo, dooh paa ramaa napēē booh —näng mā Jesus ta ma matēg sa hā.

Samarija buuj ky en'yym do panyyg n'aa hahȳȳh

²⁵ Ti m' ta see pé noo gó baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do as'ēēg gēēt mā Jesus tametty hyb n'aa.

—Ma matēg —näng mäh. —Nyy da ȳ bad'oo edēb had'yyt do ȳ gadoo hyb n'aa, h̄y pong jé P'op Hagä Do pa ȳ bawād had'yyt hyb n'aa ȳ dajēp bā? —näng mäh.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ny hadoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hā takerih ti ky n'aa? —näng mäh. —Nyy da ta hā maner'oot doo? —Jesus eanh mäh.

²⁷ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Hahȳȳ da takerii dāk: “Taw'āāts hē tak'ēp bē kamahān Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Doo, bē h'yy kaha'eēh doo. Taw'āāts hē tak'ēp bē h'yyb padäg ta hā. Taw'āāts hē bē h'yyb tym gó naa né hē bē kamahān ta hā, sahōnh hē bē hajaa doo me.”[§] Hahȳȳ da na-āāj takerii dāk —näng aj'yy: “Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān doo da”^{**} —näng mā aj'yy kyyh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad ub a kyyh, baad maky gadoo —näng mäh. —Taw'āāts hē tii d' né hē madoo, tii bā baad mabawād k̄n h̄y pong jé k̄a —näng mā Jesus.

²⁹ Ti m' aj'yy karēn paawä tajejēn ta h'yyb j'ooj madāk doo me m' ti takeaj wād paawä. Ti hyb n'aa m' Jesus hā tabeaanh ta seeh:

—Jaa tii da ȳ hadoo doo? —näng mā ta kyyh.

³⁰ Ti m' panyyg ky n'aa me m' Jesus ky gadoo:

—Ti awāt aj'yy panang Jerikó hēnh hahōm doo. Jerusarēnh bā naa tabana. Ta tyw n'aa me tamahōm me takataa moo nes'aa do sa hā. Ramaso dāk, rara-hejāā mäh. Rasaroor kabo nyyh mäh, rahewyyh mäh. Tii bā m' radejaad hōm ta tyw n'aa noo dāk bā. P'eets mā tada-jēb paawä sa moo gó. ³¹ Ti m' aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do see tii me m' tamahōm. Aj'yy tabahapäh bā m', dawēē takenaa wāt ta mahānh. Ta tyw n'aa nu masee me m' tatabēs. Dooh m' tat'yyd mehiin bā. ³² Ti hadoo né m' ta seeh. Rewi hād nāng do panaa né tii. Tii me né m' tamahōm tii d' ēnh. Ti na-āāj mā dooh tat'yyd mehiin bā aj'yy tyw me hajad hōm doo. ³³ Ti m' tagadēēg ub aj'yy, Samarija buuj, bana. Ti m' ti t'yyd mehiin k̄n aj'yy. ³⁴ Ta wē m' tabahōm, ti m' ta rog taty mebiin ta syj hadoo doo me, uwa s'ēēb hadoo doo me. Ti m' ta rog maw'yyd dāk mäh. Ti m' aj'yy batóg sooh ta mas'āā jó. Ti m' tamahūūm k̄n dawēē hena do tób n'aa bā. Tii bā m' aj'yy tabahagāā k̄n. ³⁵ Jati pé k̄a m' tets'ēē dāk mā tób danāh hā pawóp hē moweed k'āāts hawak do s'ēēb. Ti m' taky hadoo ta hā: “Mahagāā hahȳȳ aj'yy. H̄y ta sām. Ta sām nahaja bā, ȳ matēēh bā sahōnh hē ȳ ep'aak a hā”, nāng Samarija buuj

[§]10:27 Dew-Teronom 6.5

^{**}10:27 Rewitikos 19.18

kyyh tób danäh hä —näng mä Jesus. Panyyg gó m' tabaher'oot ta tii hä.

³⁶ Ti m' Jesus eanh:

—Ny hadoo do ky enyym a hä, ta ti rarejää do hä? Ny hadoo do ta da hadoo a hä? —näng mä Jesus.

³⁷ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh do ky hadoo:

—T'yyd mehiin doo —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahöm nä, tii d' né hē mabadoo kán a da hadoo do hä —näng mäh.

Maah-Ta Marija daheeh Jesus heg'ääs do panyyg n'aa hahÿÿh

³⁸ Ti m' Jerusarēnh hēnh Jesus ramahōm me, panang see bā m' ranu kajäg kán. Ta tii bā m' ÿÿnh Maah-Ta häd näng do gadoo. Tats'yyt mä ta tób hēnh Jesus ta ma matëg daheeh.

³⁹ Maah-Ta ānh, Marija häd näng do asooh mäh. Jesus ma metëek do tamaa newëë mäh. ⁴⁰ Maah-Ta m' ty kanewaat. Ta waa n'aa m' tamoo wät Jesus rawa do pan'aa. Ti m' Jesus wë tabana ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Nepäh a hä, dooh ānh ÿÿ ÿ tamoo masaa bā? Mamaher'ood ÿ tamoo masa hyb n'aa —näng mä Maah-Ta.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Maah-Ta, —näng mäh —hajōng do hä maty kanewaat. Tii hä mah'yyb dāk —näng mäh. ⁴² —Mahyb n'aa tón manä ta tii hä. Jāām né hē sét hē ti taw'ääts hē. Ta tii hä Marija h'yyb dāk. Dooh da ÿ mejō bā ta ti teréd hōm —näng mä Jesus Maah-Ta hä.

Jesus ma metëek ji ky n'aa etsëë do ky n'aa hahÿÿh

11 Ti m' ta see pé noo gó Jesus ky n'aa etsëë mä P'op Hagä Do hä. Tabahajaa bā ká m' taky n'aa etsëë doo, ta ma matëg see ky hadoo ta hä:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Ää mama met'ëëg nyy da ër ky n'aa etsëë, Jowāw nu gahem'uun do ta ma matëg tama metëëk doo da —näng mäh.

² Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë ky n'aa ets'ëë bā, taw'ääts hē hahÿÿ da d' bë kyyh:

“Ee, ää karēn sahōnh hē òm rahyb n'aa jew'yyk.

Ää etsëë a hä, sahōnh hē mabag'ääs do nayyw hē takajaa hyb n'aa ää wë.

³ Man'oo had'yyt hē ää waa.

⁴ Mamabaan hōm nesaa do ää moo bok do paah.

Ää na-ääj hē ää mabaan hōm ää wë moo bong do nesaa doo.

Man'oo manä nesaa do ää tah'yyb tatug”, nāk da bëeh, bë ky n'aa ets'ëë bā —näng mä Jesus.

⁵ Ti m' panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot sa hä ji ky n'aa etsëë do ky n'aa:

—Bë see ahōm bā atsēm ub ta najiis tób hēnh, pāw tets'ëë bā paawā ta wë, ta wë heg'ääs do waa n'aa paawā, hahÿÿ da ta kyyh ta najiis hä: “Na a waa uuh, pāw uuh. Tamawoob hē paawā ÿ karēn.

⁶ Najis ÿ kajaa nag'aap hē wë ÿÿ atsēm ub. Dooh wë ÿ ta waa péh”, näng da.

⁷ Tii bā da ta najiis tób gó ta gawakō gó hagä do ky gedak ta hä: “ÿ maty hasyyg manäh. Baad tób noo gatsëë dāk ta tég me. Ää a'jeenh tah haa daheeh. Dooh ÿ haja bā ÿ an'oo bā a hä metsëë doo”, näng da ta najiis ta hä.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ÿ maher'oot —näng mäh. —Tii d' edo né paawā as'ëëg gëët né hē, pāw tabanoo hyb n'aa ta najiis hä. Ta najiis tabadoo do hyb n'aa nado ti tabas'ëëg gëët. Tawén s'ëëg g'ëed kán, tanaëej had'yyt ta h'yyb.

⁹ Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot: Bë ets'ëë, tii bā P'op Hagä Do anoo bë hä. Bë esóts,

tii bā bē aw'yyt da.^{††} Bē naēēj tób noo bā naa, tii bā da ta danāh noo gas'ēēs.^{‡‡}
¹⁰ Jē hetsēē do gadoo da P'op Hagā Do hanaa. Jē hesoos pé taw'yyt P'op Hagā Do hanaa. Jē tób noo bā naa naēēnh péh, tób noo kas'ēēs da ta hā P'op Hagā Do hanaa.

¹¹ Ti m' Jesus eanh sa hā:

—Bē t'aah ets'ēē bā tah'yīb, bē anoo ta hā aw'yy? ¹² Karaak tyb bē hā tets'ēē bā, sēēj bē anoo ta hā? Dooh. ¹³ Nesaa do moo heb'ook do né paawā bēēh, baad hadoo do bē heno bē taah hā. Ti bahānh bē Yb hī pong jē hawāt do anoo da ta Sa-hee, ta hā hetsēē do hā —nāng mā Jesus.

Nesaa Do Yb ky gabuuj Jesus moo wāt rahanāng do panyyg n'aa hah'yīh

¹⁴ Ti m' ta see pé noo gó, karap'aar h'yyb nesaa do Jesus habēē hōm ner'oot do hā hadāk do paah. Aj'yy karap'aar h'yyb beréd hōm bā, aj'yy er'ood dāg kán p'aa hēnh. Hajōk do t'īī hēnh kat'aa do rahyb n'aa meuunh mäh. ¹⁵ Ta wób raky sēm Jesus. Ti m' raky hadoo:

—Beresebu,^{¶¶} karap'aar h'yyb nesaa do wahē n'aa kyy gó ti tabahebē karap'aar h'yyb nesaa doo —nāk mā sa kyyh.

¹⁶ Ta wób rakarēn mā Jesus rametty, P'op Hagā Do hejój me tado bā tamoo wāt doo. Ti hyb n'aa rabetsēē mā Jesus hā, tapahuuj bā sa matym haj'aa wē hā.

¹⁷ Jesus hapāh mā sa h'yyb, ti m' panyyg ky n'aa me taky hadoo sa hā:

—Nesaa do Yb kyy gó y hebē karap'aar h'yyb nesaa doo, bē nooh. Nyy d' tii éh? Sa da hadoo do wē sa hāj n'aa babuuj rahyb n'aa wareem bā, gawatsik tii bā sahōnh hē —nāng mäh. —Sa wakāān sa hā hē rahyb n'aa wareem bā, sahōnh hē kahāj jēng tii bā —nāng mäh. ¹⁸ —Ti hadoo ēnh Nesaa Do Yb hā kā. Ta hā hē takawareem bā, ta karapee hā tahyb n'aa wareem bā, nyyw hē tabahēēj jēē paawā tii bā Nesaa Do Yb bag'āās doo. Ta ti y wén her'oot, Beresebu kyy gó y hebē karap'aar h'yyb nesaa do bē her'oot do hyb n'aa. ¹⁹ Bē her'oot doo da tado bā, Beresebu kyy gó y hebēē bā paawā karap'aar h'yyb nesaa doo, jaa ky gabuuj bē karapee hebē do karap'aar h'yyb? Bē karapee né da bē raky n'aa etyy, daap bē menyyh do hyb n'aa bē her'oot do hā. ²⁰ P'op Hagā Do ky gabuuj gó né hē ti y hebē do karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagā Do ji tabag'āās do kaja doo kā bē wē, ta ti metēēh bē hā —nāng mäh.

²¹ Ti m' panyyg ky n'aa see me m' Jesus maher'oot sa hā:

—Aj'yy hejoonh do hajōng ta kuman yt hā ta tób tahagāā bā, dooh ta ma hado hōm péh. ²² Ti aj'yy seeh, ta bahānh hejoonh do kajaa bā ta wē, ta sām tam'aah tii, ta hā taj'aa ketsē. Ta kuman paa tasog hōm, ta mejój paah. Tii bā kā, ta ma paa tabasog hōm kán, tets'ēē bong ta wób hā kā^{§§} —nāng mā Jesus.

²³ —Hēp y hata nadoo doo, majē y tii. Y manasa doo, P'op Hagā Do wē y ataa

^{††}11:9 Baad ji hyb n'aa matakēē ji ky n'aa etsēē do hā tahanāng pé m' ti bē esóts, tii bā bē aw'yyt.

^{‡‡}11:9 Ji ky padāg had'yyt hē P'op Hagā Do hā ji etsēē doo, tahanāng pé m' ti tób noo bā naa ji naēēnh doo.

^{¶¶}11:15 Nesaa Do Yb né ti Beresebu.

^{§§}11:22 Hah'yī d' tahanāng pé ti panyyg gó teh'ūūm doo: Aj'yy hejoonh doo, Nesaa Do Yb. Aj'yy hejoonh do ma hado hōm do hadoo Jesus. Aj'yy hejoonh do ma, karap'aar h'yyb nesaa doo. P'op Hagā Do Sahee hejój gó Jesus bahebē karap'aar h'yyb nesaa doo, Nesaa Do Yb karapee, tak'ēp tabahejoonh do hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh.

doo, dawëë rabehũũm tii bã tan'oo bã — nãng mãh.

²⁴ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do aj'yy hã, ỵñh hã hadäk do paa ahôm wäd bã ta mahãnh, tabanawäng hênh tabahew'ëët. Ta tób tabesoos takameh'ääk hyb n'aa. Ti dooh tawyyd bã. Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “Ỵ abaaj hõm p'aa hênh ỵ hadäk do paa hã, tóp ỵ hênh”, nãng. ²⁵ Tii bã ta tób paa bã takajaa bã, yd kabak'ood däk tabahapäh, baad takabenãm ta hã.*

²⁶ Tii bã tats'yyt 7 karap'aar h'yyb nesaa do wób ta hataa, ta bahãnh nesaa doo. Tii bã rabajëë pëë ta tób paa gó. Tii bã rabany kãn ta hã kã. Ta hã hanäng do paa bahãnh tii kã. Tak'ëp tii kã ta hã kã nesaa doo kã —nãng mã Jesus.

²⁷ Ti m' Jesus ber'oot bã m', hajök do mahang ỵñh see ky ganyyh:

—Ky n'aa kedëng ta ti a ỵñ òm haw'ëëh doo —nãng mãh.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ta bahãnh ky n'aa kedëng, P'op Hagä Do kyyh maa newëë doo, ky da-heeh doo —nãng mã Jesus ta hã.

Jonas Jesus beh'ũũm do ky n'aa hahỵh

²⁹ Ti m' hajök do gatat'uuk bã m' ta hã, Jesus ky hadoo:

—Da hë, badäk hahỵh hã habong doo, nes'aa sa h'yyb. Ti hadoo né hë, ỵ ramejũũ ỵ pahuunh hyb n'aa sa matym haj'aa.† Dooh da ỵ metä bã sa hã. Jããm né da P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas häd nãng do ta metëë n'aa hadoo sa hã kametëëh da. ³⁰ Jonas hã P'op Hagä Do bad'oo do hã, Niniwéh buuj rah'yy genä hõm, P'op Hagä Do né ti mejũũ. Ti hadoo

né da hã ỵy, Aj'yy Hadoo Do Ḥy Pong Jé Hana Do hã rah'yy genä hõm da, P'op Hagä Do né hë ti ỵ tamejũũ doo. ³¹ Seba häd nãng do hãj n'aa sa wahë n'aa ỵñh, da hë, badäk hahỵh hã habong do taky n'aa tapaa da P'op Hagä Do matym gó, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kã. Dawëë naa paa m' tabana tii, tamaa newëë hyb n'aa Saromãw haa doo, P'op Hagä Do anoo do ta hã. Saromãw bahãnh ỵ ti hahỵh, bë hapäh doo. Ti hado né paawä, dooh bë karën bã bë maa newëë bã hahỵh. ³² Niniwéh buuj na-ãäj da raky n'aa tapaa né tii da ênh ti noo gó kã, da hë badäk hahỵh hã habong doo. P'op Hagä Do ky n'aa rod Jonas sa hã taheer'oot noo gó, rat'yyd kamehiin nesaa do ramoo bok do hã. Nesaa do reréd hõm. Hahỵh, Jonas bahãnh ti ỵ ḥỵh. Bë tii, dooh bë t'yyd kamehiin bã nesaa do bë moo bok do hã, dooh bë eréd bã —nãng mã Jesus hajök do sa hã.‡

Ji bag hadoo do panyyg n'aa hahỵh

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji bag ji gataa bã ji jejën hyb n'aa. Dooh ji daso bã ji waa hood yt hã. Dooh. Ta bag ji dasooh ta tyng jó, tób gó hajëë p'ëë do rabahapäh hyb n'aa. ³⁴ Ji h'yyb bag hadoo ji matym —nãng mãh. —Baad tado bã ji matym, ta bag hado däk sahõnh hë ji hã. Baad tanado bã ji matym, badagyp hadoo ji hã. ³⁵ Baad bë hyb n'aa matakä, ta bag hadoo bë hã hanäng bë ed'oo doo, badagyp do tanadoo hyb n'aa. ³⁶ Bë h'yyb tym gó ta bag hadoo do baad tabawag däg bã, badagyp do hadoo do tanado wäd bã, sahõnh hë tii bã tabawag däk ji hã, ta

*11:25 Ta tób paah, aj'yy, ỵñh hã hadäk do paa tii.

†11:29 Rawén karën Jesus pahuunh sa matym haj'aa, rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa Jesus tado bã.

‡11:32 Jonas, tahỵh haeh do wog gó tabasuun wät doo, tamawoob hë ta ãh. Ti hadoo né hë Jesus, tamawoob hë né hë ta ãh tabakä wät k'ääts gó. Tii da tahanäng pé m' ti Jesus her'oot do sa hã.

bag hadoo do mehānh ji hā[¶] —nāng mā Jesus kyyh. Panyyg gó m' tabeh'ūum.

J'ooj madāk do ky ken'yym do Jesus nabuuj gedoo do ky n'aa hahȳh

³⁷ Ti m' Jesus baher'oot do bahānh bā kā, Pariséw see ats'yyt mäh, ta tób hēnh tabawēh hyb n'aa. Ti m' Jesus bahōm kām mā ta tób hēnh, ti m' tabasoo, sa sii tabawēh hyb n'aa. ³⁸ Ti m' tób danāh hyb n'aa meuunh mā Jesus basoo do hyb n'aa, tabawa hyb n'aa ta si n'aa hē. Dooh m' ta moo tahetsyyd bā sa wahē makū rabahed'oo doo da. ³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Bē Pariséw —nāng mäh. —Ji waa hood ta gó hasus doo, ta jó ub ji hets'yyt do hadoo bēēh. Baad bē babok P'op Hagä Do matym gó ji ed'oo. J'ooj madāk doo me tii. T'öp, bē h'yyb gó, tak'ep bē karēn do jawén bē babok. T'öp bē h'yyb tym gó, hajōng nesaa doo. ⁴⁰ Bē h'yy gatemah —nāng mäh. —Ji hub pahuunh doo, ji h'yyb tym na-āāj hē tapahuunh. ⁴¹ Taw'āats hē bē h'yyb gó naa, t'öp naa, bē masaa kas'uut do sa hā, tii bā kā, P'op Hagä Do hā baad ub tabanām sahōnh hē bē hā[§] —nāng mäh.

⁴² —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Bē waa ty gamabuuj uuh sii hē né paawā bē banoo P'op Hagä Do matym n'aa, dooh paawā baad hadoo do bē moo boo bā bē da hadoo do hā, bē

mabaan P'op Hagä Do hā bē kamahān doo. Taw'āats hē paawā dooh bē mabaan bā ta tii. Taw'āats hē P'op Hagä Do matym n'aa bē banoo na-āāj hē —nāng mā Jesus.

⁴³ —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Bē gen'aak hyb n'aa jewyk do bat'oonh bā bē atooj bā, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bā. Bē gen'aak bē redēng, bē raweh'ēēh, hajōk do mahang rakahet'aa bā, rabahesām bā —nāng mäh.

⁴⁴ —Baad nado bē hā da, Pariséw —nāng mäh. —Kamag hood ta jó ji tsab'eep bā ji nahapäh do hadoo bēēh^{**} —nāng mā Jesus.

⁴⁵ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yik do baad hapäh do see ky hadoo ta hā:

—Ma matēg —nāng mäh. —Ta ti mapes'āap doo, āā na-āāj hē mapes'āap —nāng mäh.

⁴⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Baad nado bē hā da Mosees ky n'aa jaw'yik do baad hap'ēēh doo —nāng mäh. —Hajōng hejoonh do bē mejūū ta wób raky daheeh hyb n'aa. Ti bahānh bē bawēēd dāk Mosees ky n'aa jaw'yik doo. Ti hadoo né hē, dooh tabad'op hē bē masaa bā bē mejūū do rabahajaa hyb n'aa —nāng mäh.

⁴⁷ —Baad nado bē hā —nāng mäh. —P'op Hagä Do ky n'aa rod, p'ooj ub habong do bē wahē makū radej'ēep do sa

[¶]**11:36** Ta bag ky n'aa nado ti Jesus hedoo. Panyyg ky n'aa me tabaher'oot. Ta wób sa hā dooh m' tagah'ood nā bā. Ti hyb n'aa rakarēn p'aa hēnh Jesus pahuunh, baad rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do T'aah tado bā. Sa hā kejēn Jesus hejój. Ti hyb n'aa Jesus ky n'aa eh'ūum ta bag ky n'aa me tama metēēk doo. Dooh kejēn do tado bā ti tametēēk doo. Baad ji karēn bā baad hadoo do ji bahapäh bā, baad tagahoot ji h'yyb tym gó Jesus metēēk doo. Ji hā ta bag hado dāk. Ji kanarēn bā baad hadoo do ji bahapēē bā, dooh tagah'ood bā ji hā Jesus metēēk doo. Badagyp do hadoo ji hā.

[§]**11:41** Hahȳh da na-āāj hē tahajaa ji tab'ēēs ta tii: “Taw'āats hē bē waa hood gó hanāng do bē anoo kas'uut do sa hā, tii bā kā baad ub tabanām sahōnh hē bē hā, P'op Hagä Do hā.”

^{**}**11:44** Kamag hood banāng bā tsab'eep doo, hasuts dāk hadoo P'op Hagä Do hā, Mosees ky n'aa jaw'yik do her'ood bā. Ti hadoo né sa hā ēnh, Pariséw sii raboo bā. J'ooj madāk doo me raky ken'yym do hyb n'aa, dooh ji h'yy ganyy bā baad tanado bā sa h'yyb tym.

kamag n'aa hood pä s'ëëb, bë tema. ⁴⁸ Ta ti tametëëh, bë wahë makū h'yyb hadoo bëëh. Bë wahë makū né hë dej'ëëp P'op Hagä Do ky n'aa rod paah. Hÿÿ kä bë temaa toonh ji hyb n'aa esee do heen n'aa sa kamag n'aa hood jó. ^{†† 49} Hahÿÿ d' né hë P'op Hagä Do baher'oot ta hapäh doo gó bë ky n'aa: “Sa mahang ÿ mejüü da käh ÿ n'aa rod, panäk ÿ na-ääj né hë. Sa wób né da radej'ëëp, ta wób da rarejää”, näng paa m' P'op Hagä Do kyyh —näng mä Jesus.

⁵⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh sa hä:

—Ti hyb n'aa da bë hä, da hë habong do hä kä, P'op Hagä Do ban'oo kän sahönh hë ta ky n'aa rod radej'ëëp do paa säm kä. P'ooj ub, badäk hahÿ tadu dahäng jawén paa bä radej'ëëp doo, ⁵¹ Abéw Kaïh naboo noo gó du däk do né hë. Tii kä, tagadëëg ub, Sakar-ija radaj'ëëp doo kä. Ti radaj'ëëp paa m' rama ejuu do tyng, P'op Hagä Do tób n'aa ganahaang gó. Baad ÿ her'oot bë hä, da hë habong do sa hä kä P'op Hagä Do ban'oo kän sahönh hë radej'ëëp do säm kä —näng mäh.

⁵² —Baad nado bë hä Mosees ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo —näng mäh. —Dooh bë karën bä ta wób raky n'aa napëë bä P'op Hagä Doo. Tób noo tęg ji jejën do hadoo sa mahänh, ranajëë p'ëë hyb n'aa hadoo bëëh. Bë né hë, dooh bë karën bä bë ajëëh, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä. Ta wób, karën do hajëng doo, bë ge'ÿÿm ranajëng hyb n'aa, P'op Hagä Do ranahapäh hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh sa hä.

⁵³ Ti m' Jesus banyyh bä kä m', tak'ëp mä Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë rakawa-

jään ta wë. Hajök mä gatatug däk, tak'ëp mä rabeaanh. Kawaj'ään gó m' rabeaanh ta hä. ⁵⁴ Rakarën paawä m' raw'yyt taher'oot do hä raganen'aak doo, raky n'aa tapaa hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä.

J'ooj madäk doo me raky ken'yym do panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti noo gó m', hajök rakata b'ëëh mä Jesus wë. Hajök né hë ti kaher'aa doo. Hajök do hyb n'aa, ta wób sa tsyym mä rabep. Ti m' ta ma matëg sa hä Jesus ky hadoo:

—Baad bë hyb n'aa matakä da. Baad bë kanä da Pariséw sa päw makuj n'aa mahänh, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym do mahänh, ÿ hanäng péh tii —näng mäh. ² —Dooh ji haja bä ji jejën bä ji h'yyb. Sahönh hë ji h'yyb P'op Hagä Do hapäh. Ti awät da ti noo gó, sahönh hë ji jejën doo P'op Hagä Do metëëh. ^{††} ³ Atsëm, kejën do hadoo ta wób ramaa nanapäh bä bë her'oot doo, adëb bä kä, sahönh hë maa napäh bä takaher'oot da ta jawén, P'op Hagä Do an'oo bä. Kaja hë ta gawakó gó kahesëënh do ta see hä, tak'ëp da takaher'oot tii kä, sahönh hë ramaa napäh hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bë hyb n'aa matakä ti bë her'oot doo!

⁴ —Najis haa, bë jeÿÿm manä ji majÿ ji daj'ëëp do hä. Jääm né hë ji hub rahajaa radajëëb bä. Ji h'yyb tym dooh rahaja bä. ⁵ ÿ maher'oot bëëh, ny hadoo do bë jeÿÿm. Taw'ääts hë P'op Hagä Do ji jeÿÿm. Ti ti hajaa ji tadaj'ëëp do jawén paa bä, ji h'yyb tym taw'oong hóm kän tabanesaa hënh. Ti hyb n'aa, ji hyb n'aa jaw'yyk, ji jeÿÿm P'op Hagä Doo —näng mäh.

^{††}11:48 Dooh sa wahë makū rapanyyg kadehé bä P'op Hagä Do ky n'aa hä, P'op Hagä Do ky n'aa rod raher'oot do paah. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób, rawehëë né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod makūü, dooh raky dahé bä sa kyyh paah. J'ooj madäk doo me raky kenäw ub tii.

^{††}12:2 Tii d' Jesus wén her'oot, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yym mahänh Pariséw rabad'oo doo da.

⁶—Ji moo oow pé taw'ëed taah, kanahën d'os hē rabesëem is, ky n'aa ganebats. Ti hado né paawä, dooh sét had'os do sa see P'op Hagä Do mabaan bä. ⁷Ti hyb n'aa, bë eÿÿm manäh. Hajōng taw'ëed takamahän do bahänh bë P'op Hagä Do kamahän. Sahōnh hē ji sēen sii hē P'op Hagä Do betsen. Baad ji tabahag'ääs ÿ hanäng péh —näng mä Jesus.

⁸Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Baad bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Kēh ÿ n'aa najejën pé ta wób sa hā, ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Doo, ÿ na-āāj hē, dooh ÿ ky n'aa jejën bä ta tii, āās P'op Hagä Do pa hab'ëeh do sa hā. ⁹Kēh ÿ n'aa jejën péh, ÿ na-āāj da ÿ ky n'aa jejën tii d' ênh, āās P'op Hagä Do pa hab'ëeh do sa matym gó. ¹⁰Jé Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do ky n'aa rejāā péh, P'op Hagä Do mabaan ti ta hā. P'op Hagä Do Sahee ky n'aa rejāā pé kā, dooh P'op Hagä Do mabaan bä, dooh tat'yyd mehīn bä kā tii kā —näng mäh.

¹¹—Bë ramoo maso däg bä, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hēnh bë ramahūūm bä, sa wahē n'aa wób wē bë ramahūūm bä, hyb n'aa jewyk do wē na-āāj né hē, bë hyb n'aa tón manä bë her'oot do hā bë ky n'aa. ¹²P'op Hagä Do Sahee anoo da bë her'oot do pan'aa —näng mä Jesus.

H'yy gatamah doo, tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' hajök do mahang ta see ky ganyyh:

—Ma matëg —näng mäh. —Mamaher'ood hāj ÿÿ, tabetyn hyb n'aa āā yb wē naa —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁴Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Najis ÿÿ, ÿ nado ti hetyn bë hā bë yb ma paah —näng mäh.

¹⁵Ti m' sahōnh hē sa hā Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa matakä da, bë hyb n'aa nah'ūūm hyb n'aa bë ma, bë dajëer. Ji ma tak'ëp hajōng do nado ji h'yy gadajang hanoo do babä ji awät bä —näng mäh.

¹⁶Ti m' panyyg ky n'aa gó m' tabeh'ūūm ta ti ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy tak'ëp wekāp doo. Baad ta gëew bä. Ti hyb n'aa baad né hē ta joom beaak. ¹⁷Ti ta h'yyb gó taky hadoo: “N'yy d' ÿ bad'oo hÿÿ kā?”, näng. “Gedē hōm joom ag tób n'aa”, näng ta kyyh. “N'yy hēnh hÿÿ kā ta wób ÿ bataa?”, näng ta h'yyb gó. ¹⁸Ti taky hado kän: “ÿ hapäh. Hahÿÿ da ÿ bad'oo”, näng ta kyyh. “ÿ apyn hōm dó joom ag tób n'aa”, näng ta kyyh. “P'aa hēnh da ÿ tamaa sooh. Aeh da hÿÿ kā joom s'ëëb tób n'aa, ma ÿ tób n'aa na-āāj né hē”, näng. ¹⁹“ÿ bahajaa bä kā”, näng, “hahÿÿ da d' kēh ÿÿ hā ÿÿ hē”, näng “Hajōng wakāp ÿÿ. Dooh d' nanyyw tahëej bä. Hajōng da ta baab teh'ëēnh wakāp ÿÿ hā”, näng. “Taw'āāts hē hÿÿ kā, ÿ kameh'āāk hÿÿ kā. Baad ÿ hÿÿ kā. Baad ÿ beëek hÿÿ kā, baad ÿ bawa hÿÿ kā, ÿ tsebē hÿÿ kā”, näng ta ti aj'yy h'yyb gó.

²⁰Ti P'op Hagä Do ky hadoo ta hā: “H'yy gatamaa ōm”, näng. “Badah atsēm da madajëp! Jaa wē tabayyw kän a ma paah?”, näng P'op Hagä Do kyyh aj'yy hā kā —tii d' mä Jesus baher'oot ji ma ky n'aa, ji dajëer ky n'aa.

²¹Ti m' Jesus ky hado kän sa hā:

—Ti hadoo né kā ta ti tak'ëp sa wak'āāb hyb n'aa h'ūūm do hā, P'op Hagä Do dooh rahyb n'aa es'ee bä —näng mä Jesus.

Ji P'op Hagä Do kamahän do ky n'aa hahÿÿh

²²Ti m' ta ma matëg hā Jesus ky hadoo:

—Ti hyb n'aa bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Bë hyb n'aa tón had'yyt manä bë babok do hā, bë waa hā, bë saroor hā. ²³Ti

d' ŷ wén edoo, ji awa do bahānh ti ji edēp doo. Ji saroor bahānh ji. ²⁴Bē hegāā taw'ēēd. Dooh rejoom bā joom tym. Dooh rata bā joom ag. Dooh sa waa tób n'aa rayd taa péh. Ti hado né paawā P'op Hagā Do anoo sa waa. Taw'ēēd P'op Hagā Do kamahān do bahānh bē takamahān! ²⁵Tak'ēp bē hyb n'aa newē had'yyt né paawā, dooh bē haja bā bē aboo dawēd bā ta tii da. ²⁶Ta ti bē nahaja bā, nahejooj né paawā, h'ēēd hyb n'aa bē hyb n'aa newē had'yyt hē ta wób.

²⁷—Bē hegāā tabawā n'aa ts'oooh — nāng mäh. —Dooh né paawā ramoo boo bā, dooh né paawā sa saroor rages'yyb bā, Saromāw saroor anyyw né paawā, gabar'ēēng né paawā, ti bahānh tabanām ti tabawā n'aa ts'oooh. ²⁸Tii da baad ub P'op Hagā Do adoo bā tabawā n'aa hā, nayyw hē tsawyy jēng do hā, ji gatang do hā, ti bahānh da P'op Hagā Do bahag'āās bēēh. Tanoo né da bē hā bē saroor. H'ēēd hyb n'aa P'op Hagā Do hā baad bē h'yy kana'eeh? ²⁹Bē hyb n'aa newē had'yyt manā bē eēēk doo, bē awa doo, bē awēh doo. Bē hyb n'aa tón had'yyt manā ta tii. ³⁰P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapāh do ti tii, ti hā h'yyb pad'ēēk doo. Bē ti dooh tii d' bē adoo bā. P'op Hagā Doo, bē Yb, hapāh bē wē bedoh doo. ³¹Taw'āāts hē baad bē h'yyb padāg bē Yb bag'āās do hā. Tii bā kā, tanoo da bē hā sahōnh hē bē wē bedoh doo —nāng mäh.

³²—Bē eŷŷm manā b'éé taah nahejooj is doo. Hanām gó bē Yb, hŷ pong jé hawāt do tabanoo bē hā, ta sii bē bag'āās hyb n'aa. Ti hyb n'aa, bē eŷŷm manāh, ŷ wén nāng. ³³Taw'āāts hē bē esēēm hōm bē wē hanāng doo. Kas'uut do hā bē banoo bē ma paa sām. Tii bā kā, bē ma nāng hŷ pong jé kā. Ta ti dooh tahēēj bā. T'īī hēnh dooh retsēēg bā kā bē ma. T'īī hēnh dooh kamera rejā bā kā bē ma. ³⁴Ta tii d' ŷ wén her'oot, tak'ēp bē kamahān do banāng bā, tii bā bē h'yyb bawāt —nāng mā Jesus.

Baad ji gada do Jesus bahyng do panyyg n'aa hahŷŷh

³⁵Ti m' taky hadoo:

—Taw'āāts hē bē h'yy kahasāāb bē moo bok hyb n'aa, baad ub da bē gadaa had'yyt da, atsēm na-āāj hē bē gada, p'aa hēnh ŷ bahyng bā. ³⁶Taw'āāts hē tób danāh karom, atsēm sa kariw n'aa raket'ēē hēnh jān n'aa baad gad'aa do hadoo da bēēh. Ta bag ahōō had'yyt hē ran'oo bā. Ty gapad'ēēk ragada sa kariw n'aa, tanaēēnh bā, nayyw hē ragas'ēēs hyb n'aa tób, sa kariw n'aa bajēē suun hyb n'aa. ³⁷Baad da gad'aa do sa hā, sa kariw n'aa kajaa bā kā raty gapad'ēēk do hyb n'aa —nāng mā Jesus. —Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Sa kariw n'aa ats'yyt da, rabat'oonh, rabawēh hyb n'aa. Tii bā da ta saroor see tah'ŷŷt, tii bā sa tā, sa waa taban'oo kán sa hā. ³⁸Taw'āāts hē da sa kariw n'aa awyyd bā ty gapad'ēēk do sa hā, atsēm ub takaja bā, tapaj'ēē bā takaja bā na-āāj hē —nāng mäh.

³⁹Ti m' tabaher'oot ēnh panyyg see ky n'aa me sa hā:

—Bē hyb n'aa newē hahŷŷh: Tób danāh hapēē bā paawā hets'ēēk do kajaa bā, dooh paawā tan'oo bā hets'ēēk do ta tób tanoo eē nā bā. Baad paawā tagada. ⁴⁰Ti hadoo bē hā. Taw'āāts hē baad bē hyb n'aa matakā, baad bē gadaa ta pooj jé. Ta ti ŷ wén her'oot, bē ganadaa bā Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do kajaa da p'aa hēnh —nāng mā Jesus.

⁴¹Ti m' Peed beanh ta hā:

—Āā wahē n'aa —nāng mäh. —Āā hā ub ti mabaher'oot ta ti panyyg? Sahōnh hā ti mabaher'oot? —nāng mäh.

⁴²Ti m' Jesus ky gadoo panyyg see ky n'aa me m':

—Ta ti ŷ maher'oot, sahōnh hē bē mahang ta kaser n'aa baad had'yyt hē ta kariw n'aa mejūū do moo wāt doo, h'yy ganāng do hadoo rabahadoo doo. Ta tii hā ta kariw n'aa banoo, ta karom taba-

hag'āās hyb n'aa, sa waa tabetsēēh hyb n'aa sa hā, ta s'ee hēnh ta kariw n'aa awād nuuj jé. ⁴³Taw'āāts hē ta kaser n'aa hā, ta kariw n'aa awyyd bā ta mejūū do hā moo wāt doo, ta kariw n'aa matēēh bā. ⁴⁴Ta kariw n'aa weh'ēēh da ta ti hadoo doo. Sahōnh hē tahaēēnh ta hā ta ma, ta ma hagā n'aa tabahado dāk hyb n'aa kā. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo. ⁴⁵Hỹ kā, baad ta kaser n'aa moo nawād bā paawā, ta h'yyb gó taky hado bā: “Dooh nanyw hē kariw ŷ n'aa kaja bā”, tanoo bā, karom wób tahewyh had'yyt bā kā, tasebé do waa n'aa tamoo hewēēd bā, taom bā jarakē hedoo do mahỹj, ⁴⁶ti taganada bā né kā ta kariw n'aa kajaa da. Tahyb n'aa napeet bā kā takajaa. Tii bā, tak'ēp da ta kariw n'aa rejā kán da. Tanoo da ta kaser n'aa paa ahoop, P'op Hagā Do ky nadah'eeh do nesaa do rahoop doo da.

⁴⁷—Jé karom ta kariw n'aa ganada doo, ta kariw n'aa karēn do tamoo nawāt doo, tahapēē né paawā baad ub ta kariw n'aa mejūū doo, tak'ēp da rabahewyyh ta mabaj. ⁴⁸Jé nesaa do moo wāt doo, ta kariw n'aa mejūū do nahapāh doo, dooh denaa hē rahewyh ta mabaj. Ti hyb n'aa kā, ji hā P'op Hagā Do anoo do pénh, ti pénh né takarēn ji moo wāt ta wē. Hajōng do hā kahanoo doo, hajōng na-āāj takarēn tamoo wāt ta wē, hajōng takarēn ta mabaj. Ta bahānh kahanoo do hā, ta pénh né ta mabaj.

Jesus hyb n'aa raketyn hōm do ky n'aa hahỹh

⁴⁹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hỹ pong jé naa ŷ bahyng, tēēg hadoo ŷ gahō jat hyb n'aa, badāk hahỹh hā habong do sa mahang tetyn hōm hyb n'aa. ŷ karēn paawā nanyw hē tabahōō

jat ti tēēg hadoo doo. ⁵⁰Tak'ēp da nesaa do ŷ bahoop da. Tak'ēp ŷ h'yy katón ta ti ŷ bahajaa bā kā. ⁵¹ŷ ahyy wāt babā, bē ed'oo apāh, h'yyb nyyw gó badāk hahỹh hā habong do rababok hyb n'aa sa da hadoo do wē, ŷ an'oo bā do hyb n'aa. Tii d' bē hyb n'aa newē manāh. ŷ ahyy wāt do hyb n'aa, hēp ŷ n'aa raketyn bong da. ⁵²Hỹ jawén da, sa wakāān hedoo do ketyh hōm da hēp ŷ n'aa. Sa wakāān tamawoob hē hadoo do ragadoo da kēh ŷ n'aa. Pawóp hē, dooh d' ragado bā. Ky kedak da hēp ŷ n'aa. ⁵³Ta wób da, sa yb sa taah daheeh ketyh bong da hēp ŷ n'aa. Ti hadoo né da sa ŷyn sa toog daheeh, raketyn bong da hēp ŷ n'aa. Sa mayyn sa takaanh na-āāj da —nāng mā Jesus ta ma matēg hā.

⁵⁴Ti m' hajōk do hā taky hadoo:

—Papỹj badēē hyng hēnh naa naēng poo wād bā, “Badah tabadoos”, nāk bē kyyh. Te hub né hē, adoos né hē. ⁵⁵Ta karawaa me tagahēm bā, “Badah banām”, nāk bēēh. Te hub né hē, banām né kā, baju né hē kā. ⁵⁶J'ooj madāk doo me ky ken'yyim do bēēh! Bē h'yy genā né paawā naēng hadoos do heen n'aa hā, banām do heen n'aa hā, dooh bē h'yy genā bā, da hē kā, ta heen n'aa bē hā kametēēh do hā[¶] —nāng mäh.

⁵⁷—Hēd n'aa bē hyb n'aa nanewēē bē daaj hē, baad hadoo do ji moo wāt doo? ⁵⁸Bē ky n'aa tapaa pé sii bē ahōm bā, hyb n'aa jawyk do wē ōm taky n'aa etyy hyb n'aa, taw'āāts hē ta hōō bā, bē sii hōm do sii baad bē ber'oot, taberéd hōm hyb n'aa ta ti bē ky n'aa tamahūūm do hyb n'aa jawyk do wē. Tii d' bē nadoo bā, bē d' tamahūūm hyb n'aa jawyk do wē. Ta tii kā, warahén hā bē tabahaēēnh, bē tadewāts bēēh hyb n'aa kā. ⁵⁹Baad bē ŷ maher'oot: Dooh d' bē anā bā kā tii bā,

[¶]**12:56** Naēng badoos do pooj jé, rahapāh ta heen n'aa. Tabanām do pooj jé, rahapāh na-āāj hē ta heen n'aa. Hajōng Jesus pehuunh né paawā, dooh rah'yy genā bā P'op Hagā Do T'aah tado bā né hē.

sahõnh hē bē nepaag bā —nāng mā Jesus.^{§§}

Nesaa do ji neréd bā, ji da P'op Hagä Do rejãã do ky n'aa hahÿÿh

13 Ti noo gó m' ta wób rabana Jesus wē. Jesus mā ramaher'oot Pirato häd nāng do warahén n'aa radej'ëëp do Garirej buuj wób, P'op Hagä Do hā rama ejuu bā. ²Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Garirej buuj wób sa mahānh nesaa do ramoo bok, rawén dejëp, bē ed'oo?

³Dooh. Tak'ëp nesaa do sa hā, ta wób sa mahānh hyb n'aa nado. Bē hā na-āāj hē da tabadāng P'op Hagä Do mo haj'aa nesaa do bē moo bok do sām, nesaa do bē neréd bā. Tabanesaa hēnh bē da tah'eed hōm. ⁴Ta ti 18 hedoo doo, Siroéh häd nāng do tób yb sa jó hatēh hyng doo ēnh? Radejëp bē ed'oo g'eeh, tak'ëp rane-saa do hyb n'aa Jerusārēnh buuj wób sa mahānh? ⁵Dooh. Ti hyb n'aa nado. Bē hā na-āāj hē da tabadāng P'op Hagä Do mo haj'aa, nesaa do bē moo bok do sām, nesaa do bē neréd bā. Tabanesaa hēnh bē da tah'eed hōm —nāng mā Jesus.

⁶Ti m', panyyg gó m' Jesus baher'oot nny da P'op Hagä Do bad'oo ji hā, baad hadoo do ji moo nawäd bā. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom joom wiigo häd nāng doo, uwa tyd mahang. Hajōo nuu me tabahōm tabaheg'āās hyb n'aa ta joom teag bā. Dooh tawyyd bā ta ag ta hā. ⁷Tii kā, tagadëëg ub, ta joom mahang moo wät do hā taky hadoo: “Tamawoob hē ta baab ÿ gadaa wät teag bā. Dooh teag bā. Tabad'op hē ta ag ÿ aw'yyt péh. ÿ karēn mabagëëw jat”, nāng mäh. “Daap tabewaat”, nāng mäh. “Joom see ër ejoom paawä tabasoo bā”, nāng joom danāh ta sii moo wät do hā. ⁸Ti m' ta sii moo wät do ky

hadoo: “Taw'āāts hē sét hē ta baab ër gamedaa wät”, nāng mäh. “Baad ÿ bahag'āās hÿÿ kā”, nāng mäh. “Baad ÿ w'oo eh'aa kēë k'āāts baad hadoo doo me”, nāng mäh. ⁹“Wät hahÿÿ hā ta baab teag bā, taw'āāts hē. Taneag bā kā, tii bā kā mamejō ÿ bagëëw hyng”, nāng aj'yy ta kariw n'aa hā —nāng mā Jesus.

ÿÿnh jadatog is do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰Ti m' Saab hā kā, Judah buuj rakamehehāk bā kā m', tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā m' Jesus ma metëëk bā kā m', ¹¹tahapäh mā tii bā ÿÿnh jadatog is doo, karap'aar h'yyb nesaa do ta hā hadāk do haj'aa. Dooh m' tahaja tadojoo bā. ¹²Ti m' ÿÿnh Jesus bahapäh bā, tanaëēnh mā ta wē. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Tok ÿÿ, òm has'oo dāk! —nāng mäh.

¹³Ti m' ta hā tamoo dāng. Ta hā tamoo dëë sii hē m', takadojoo gëët. Tak'ëp mā ÿÿnh j'aa etsëë kän P'op Hagä Doo.

¹⁴Ti m', dooh m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa genaag bā Saab hā ÿÿnh nahëë Jesus ado hōm doo.

—Ti anāng ji moo oow see pé ji moo wät do pan'aa ta āh —nāng mā tób hagä n'aa tób gó kahet'aa do sa hā. —Taw'āāts hē tii hā bē bana, bē nahëë kado hōm hyb n'aa. Saab hā ti dooh! —nāng mā ta kyyh.

¹⁵Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—J'ooj madāk do ta ti bē h'yyb! —nāng mäh. —Bē na-āāj hē bē moo bok Saab hā. Dooh g'eeh bē asood hōm bā bē masāāh booj yb, jumeto, sa tób n'aa yt hā habëëh do Saab hā, bē mahūūm hyb n'aa rabeheëk doo hēnh? ¹⁶Dooh g'eeh taw'āāts hē tado bā, Saab noo gó ÿ asood hōm bā hahÿ Abaraām panaa paa seeh,

^{§§}12:59 Ji da hadoo do ji ky n'aa tapaa do ky n'aa had'yyt nado hahÿÿh. Hahÿÿ d' tahanāng pé na-āāj hē: Taw'āāts hē nayyw hē, ji hajaa nā bā, ji h'yyb tym ji benām P'op Hagä Do wē, ta jawén ji tanarej'ää hyb n'aa.

18 ta baab takamawyyt do Nesaa Do Yb moo gó? —näng mã Jesus kyyh.

¹⁷ Ta ti tabedoo bã kä m', ta majiĩ m' nu mebyy bong. Hajök do tii bã hab'ëeh do ratsebë mã sahõnh hë hanäm doo, Jesus moo wät do hä.

**Panyyg ky n'aa gó Jesus metëeh
hahÿÿ hã P'op Hagä
Do bag'ääs do ky n'aa**

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Panyyg ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mãh. ¹⁹ —Joom motaad häd näng do tym nad'ëed is do hadoo né hë P'op Hagä Do bag'ääs doo, tadu doo noo gó. Motaad tym aj'yy ejoom ta joom wób babëeh bã. Ti tabawëë kãn, ti tabaee hëë kãn. Tii hã kä taw'ëed batooj kãn ta hã kä* —näng mã Jesus kyyh.

²⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Panyyg see ky n'aa me ÿ her'oot bë hã P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa —näng mãh. ²¹ —Pãw makuj ÿÿnh ado däk doo, tiriig s'ëeb hajõng do mahang tamekuuj däk do hadoo né tii. Baad tabajõots däk, baad takamekuuj wät hyb n'aa sahõnh hë tiriig s'ëeb mahang† —näng mã Jesus panyyg gó m' tabeh'üüm.

**Hÿ pong jé, P'op Hagä Do panang bã,
ji bajëe suun do panyyg n'aa hahÿÿh**

²² Ti m' Jesus bahõm Jerusarënh hënh. Ti m' tamahõm me, tama metëek panang ta hõo bã habong do sa hã. ²³ Ti m' aj'yy see eanh ta hã:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mãh. —Jããm hë pawóp its g'eeh ked'ëep P'op Hagä Do wë? —näng mã aj'yy kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo sa hã. Panyyg gó m' tabeh'üüm:

²⁴ —Noo nad'ëed its do hadoo hÿ pong jé ji bajëe suun doo. Ti hyb n'aa taw'ääs hë tak'ëp bë hyb n'aa eréd manäh, bë bahajaa hyb n'aa bë bajëng do t'iĩ hënh. Ta jawén, hajök né paawä da karën hajëe p'ëe, dooh da rahaja wäd bã. ²⁵ Tób danäh noo gatsëe däg bã, dooh ji haja wäd bã ji ajëe suun ta gó. Tób w'oo hã bë wób rababë hõm tii bã. Tak'ëp bë wób ranaëenh da tagas'ëes hyb n'aa: “Äa wahë n'aa, manoo gasëets a tób, äa bajëe p'ëe hyb n'aa”, nãk da bë wób kyyh ti noo gó. Ti d' taky hadoo: “Jaa bëeh? Dooh bë ÿ hapëe bã”, näng da bë wób hã. ²⁶ Ti d' bë wób raky gedak: “A sii paa äa beëek, a sii paa äa bawa. Äa panang bã, ta tyw n'aa me, mama metëek do paa ääh.” ²⁷ Ti d' bë wób hã taky hadoo: “Dooh bë ÿ hapëe bã. Bë ahõm mahãnh ÿÿ, nesaa do moo heb'ooh doo”, näng da ta kyyh —näng mã Jesus ta hã h'yy kana'eeh do ky n'aa.

²⁸ Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp bë wób ba'oot da. Sa tög kamegëej däk da. Tak'ëp bë wén oot da, bë hapäh do hyb n'aa da hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ääs bã Abaraãm, Isak, Jakóh, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod, bëe kä, dooh ran'oo bã t'iĩ hënh kä. ²⁹ Badäk hahÿÿ hã jé pad'yyt hë naa rabena da, P'op Hagä Do bag'ääs doo bã ratsebë do jãm n'aa tyng n'aa jó rabat'ooh hyb n'aa. ³⁰ Babä hyb n'aa sekog is do wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa jewyk kãn da. Babä hyb n'aa jewyk do paa wób kä, ti noo gó kä, hyb n'aa sekog padäg its tii kä —näng mã Jesus.

**Jerusarënh panang hyb n'aa Jesus
h'yy katón do panyyg n'aa hahÿÿh**

³¹ Ti noo gó né hë m' Parisëw wób rabana Jesus wë. Ti m' raky hadoo:

***13:19** Joom motaad häd näng do ky n'aa gó Jesus metëeh nyy da P'op Hagä Do bag'ääs do kah'üüm, ny hadoo ta hã h'yy ka'eeh do kah'üüm.

†**13:21** Pãw makuj, jé pad'yyt hë tiriig s'ëeb mahang kamekuuj däk doo da, jé pad'yyt hë badäk hahÿÿ bã P'op Hagä Do bag'ääs do bawäd däk da.

—Ahôm ta s'ee hênh. Ôm da Eróts daj'ëp —näk mã sa kyyh.

³² Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Bê ahôm nã. Bê maher'ood ta ti aj'yy ji rahejãã do yb. Bê her'ood ta hã, pawóp nã ta ãh karap'aar h'yyb sa hã hanãng do ÿ bahebê nã. Pawóp nã ta ãh nahëë enãh do ÿ asog hõm nã sa nahëëh. Tii bã kã, ÿ haja kãn da ÿ moo wät doo kã badäk hahÿÿ bã. Tii da bê kyyh ta hã. ³³ Jerusarênh bã né hê P'op Hagä Do ky n'aa rod ranaheb'ooh. Ti hyb n'aa, t'ïi hênh né hê ÿ bahôm, ÿ dajëp hyb n'aa sa nemuun —nãng mã Jesus ta ky n'aa hã.

³⁴ Ti m' taky hadoo:

—Jerusarênh, Jerusarênh! A babuuj ranaheb'ooh P'op Hagä Do ky n'aa rod. Pã me ramahek'uut bê wê P'op Hagä Do mejüü doo, radejëp hyb n'aa. Hajõõ nuu me ÿ karên paawä ÿ bataa a babuuj, ne-saa do mahãnh ÿ mo n'aa jesuu hyb n'aa sa hã, karaak ta taah ÿÿn ta këg yt hã tata bëëh do mo n'aa me. Tii da ÿ badoo paawä sa hã, dooh tii d' rakarên bã. ³⁵ Bê hegãã da Jerusarênh buuj, P'op Hagä Do beréd hõm da bê panang. P'op Hagä Do mak'yyts däk bê panang. Dooh da ÿ bê hapëë bã kã. Jããm né da p'aa hênh ÿ bê bahapäh da, bê h'yy kawareem bã, hahÿÿ da bê her'ood bã: “Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!”[‡]

Saab hã Jesus nahëë do hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m', ta see pé noo gó Saab hã, Pariséw hyb n'aa jawyk do see tób bã Jesus bawëh bã m', baad mã Jesus ramatakëë. ² Tii bã m' ti anãng mã aj'yy nahëë nãng doo. Dehepung bëëh mã ta tsyym, ta mooh. Rakarên mã raheg'ããs Jesus ado hõm bã ta nahëë Saab hã, ratayy do hã. ³ Ti m' Pariséw hã, Mosees

ky n'aa jaw'yyk do baad hap'ëëh do hã na-ãaj mã Jesus beaanh:

—Mosees ky n'aa jaw'yyk do anoo, nahëë nãng do sa nahëë ji ado hõm Saab hã? Dooh g'eeh tan'oo bã? —nãng mã Jesus.

⁴ Dooh m' raky gedag bã. Bag hênh mã rabab'ëëh. Ti m' Jesus moo däng nahëë nãng do hã. Ta nahëë do hõm. Ti m' tamejüü tababaaj hõm hyb n'aa. ⁵ Ti m' tabeaanh ta wób sa hã:

—Bê t'aah, bê mas'ãã booj yb t'aah, tadëë hyy bã t'öp naëng gajat doo gó Saab hã, dooh g'eeh nayyw hê bê ej'ooj nã bã, Saab hã né paawä? —nãng mã Jesus.

⁶ Dooh m' sa kyy péh.

Jesus metëëk ji kanasab'ee do panyyg n'aa hahÿÿh

⁷ Ti m', sahõnh hê Pariséw atsyid wät do resoos mã ta tyng n'aa baad hadoo doo bã, ji weh'ëëh do tyng n'aa. Ta ti Jesus bahapäh bã m' taky hadoo, panyyg gó m' tabeh'üüm:

⁸ —Ket'ëë do jãm n'aa hênh ji ratsyyd bã, bê esóts manã baad hadoo doo, hyb n'aa jawyk do tyng bê tyng. Hyb n'aa jawyk do tyng n'aa bê esóts bã, hyb n'aa jawyk do bê mahãnh tatsyyd wät do kajaa bã, ⁹ kat'ëë do noo gana do ky hadoo da bê hã: “Man'oo hahÿÿ hã ta tyng majasoooh doo”, nãng da. Tii bã kã da, sa matym gó da bê da nu mebyy bong. Tii bã kã, bê kahÿÿd kãn ky n'aa nets'äs do tyng jó kã. ¹⁰ Bê ratsyyd bã, taw'ãäts hê bê atooj dawë hã, hyb n'aa najewyk do tyng jó. Ti m' jãm no gana do kajaa bã, hahÿÿ da ta kyyh bê hã: “B'ëëp dana, p'eets hê, baad hadoo doo bã bê atooj.” Tii bã kã, tats'yyt do wób sa matym gó bê kawehëë däk da. ¹¹ Jé ta daaj hê kaweh'ëëh doo, nu mebyy wät da, ta wób sa yd jé tanu gadäg hõm. Jé ta

[‡]13:35 Saaw-Mo 118.26

daaj hē kawaneh'ēēh doo, raweh'ēēh da, P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jesus.

¹² Ti m' tób danäh hā Jesus baher'oot:

—A waa, a tā mamoo wäd bä a sii ratsebē, a sii rabawa hyb n'aa, matsyyd manä a najiis hedoo doo, a h̄ȳj hedoo doo, a wakān hedoo doo, a pa haj'eenh do tak'ēp ma enäh doo. Ti matsyyd bä, om da rats'yyt ta mabaj. ¹³ Taw'āats hē matsyyd kasuud is do hedoo doo, k'yy gedóm do hedoo doo, nabong do hedoo doo, ty tsehēt do hedoo doo. ¹⁴ Tii bä kã da om P'op Hagä Do ky n'aa edēng. Dooh né paawä rahaja bä rabaj bä, P'op Hagä Do tii kã hanoo a hā ta mabaj, baad habong do paa ragenä bong noo gó —näng mäh.

H̄y pong jé jām haeh do hadoo panyyg n'aa hah̄ȳh

¹⁵ Ti m' Pariséw ats'yyt do see Jesus her'oot do tamaa napäh bä m', taky hadoo:

—Ky n'aa kedēng da jé h̄y pong jé, P'op Hagä Do bag'āas do jām n'aa bä ta waa n'aa tawa bä sa sii —näng mä aj'yy kyyh.

¹⁶ Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ky gadoo:

—H̄y hadoo aj'yy ratsebē do waa n'aa, ta tā n'aa tamoo wät. Hajök tats'yyt ta sii ratab'ēēs hyb n'aa ta ti jām. ¹⁷ Sahōnh hē ta waa n'aa, ta tā n'aa, tabahaja dāk bä, tamejūū ta karom tabahōm, pooj jé tatsyyd bong do tabats'yyt hyb n'aa. ¹⁸ Ti m' sahōnh hē tats'yyt do raky kamep'ēēh. Ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ȳ bet'sēē hōm hēej. Ȳ karēn ȳ heg'āas”, näng. “Dooh ȳ haja bä ȳ ahōm bä”, näng. “Mama-her'ood a kariw n'aa, du daa ȳ bahōm péh”, näng ta kyyh.

¹⁹ Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ȳ bet'sēē wät 10 booj yb. H̄ȳ kã ȳ metyy, baad rado bä. Ti hyb n'aa, dooh tahaja

bä ȳ ahōm bä”, näng ta kyyh. “Mama-her'ood a kariw n'aa, du daa ȳ bahōm péh”, näng ta kyyh.

²⁰ Ti ta see ky hadoo: “Nag'aap hē ȳ gat'ēē dāk ām ȳ. Dooh tahaja bä ȳ ahōm bä”, näng ta kyyh.

²¹ Ti ta karom babaaj hōm kãn, tama-her'oot mä ta kariw n'aa sa kyyh. Tii bä kã, jām no gana do kawaj'āan wäd kãn sa wē, ti taky hadoo kãn ta karom hā kã: “Nayyw hē, ahōm nã. Panang tyw n'aa me matsyyd hōm kas'uut doo, k'yy gedóm doo, ty tsehēt doo, nabong do sii hē”, näng ta hā.

²² Ti tabahajaa bä sahōnh hē tamejūū doo, taky hadoo ta kariw n'aa hā: “Sahōnh hē ȳ bahajaa mamejūū doo da. Ti hadoo né hē, ti anäng nã ta tyng n'aa, ti anäng nã ta waa n'aa”, näng ta karom kyyh ta kariw n'aa hā.

²³ Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hā: “Ahōm panang bahānh. Sahōnh maw'yyt do matsyyd. Ȳ karēn tóp ȳ gabad'ēē dāk.

²⁴ Baad ȳ her'oot a hā. Pooj jé katsyyd bong doo, dooh da ȳ an'oo bä sa tä, dooh ȳ an'oo bä sa waa”, näng ta kariw n'aa kyyh¹ —näng mä Jesus sa hā.

Nyy da ji bawät Jesus h'yyb hata ji karēn bä ji hado bä do ky n'aa hah̄ȳh

²⁵ Hajök mä Jesus had'aa doo, Jerusarēnh hēnh tabahōm bä. Ti m' ta jawén p'aa hēnh taty kaw'ōōd dāk, ti m' taky hadoo:

²⁶ —Bē karēn bä hēp ȳ hata bē hado bä, taw'āats hē bē yb, bē ȳyn, bē ȳym, bē taah, bē h̄ȳj, bē ānh bē kamahān do bahānh ȳ bē kamahān. Taw'āats hē bē kamahān do bē hā bahānh ȳ bē kamahān. Sahōnh hē sa bahānh ȳ bē kamanahān bä, dooh bē haja bä hēp ȳ hata bē do bä. ²⁷ Jé hēp ȳ n'aa tamo n'aa tahoop do tajej̄ȳm bä, h'yyb nahedoo do

¹14:24 P'op Hagä Do bag'āas do jām n'aa hēnh, ji P'op Hagä Do bats'yyt do ky n'aa hah̄ȳh.

nemon ÿ̃y, dooh tahaja bä hëp ÿ̃ hata tado bä —näng mä Jesus.

²⁸Ti m', panyyg gó m' tabaher'oot, pooj jé m' baad mä ji hyb n'aa newëë, ji haja bä ta h'yyb hata ji ado bä. Ti taky hadoo:

—Tób pä s'ëëb haeh do tama doo, pooj jé dó taw'ääts hë tahyb n'aa newëë tahaja bä ta wë hanäng do ta sãm, sahõnh hë tahaja so bä ta tób. ²⁹Daap tadu do bä, tanetsén ná bá ta sãm, dooh ji hapëë bá ta baa bá tabawäd däk bá, ta sãm bahëëj jëng. Tii bá ta wób rawajehëët ta há: ³⁰“Wät ta ti tób tama doo. Ahëëj jëng ta wë ta sãm, kanaja ná tób”, näk da.

³¹Hah̃y panyyg see bë maa newëë: Kaneb'ooh do du doo pooj jé, dooh g'eeh sa wahë n'aa hyb n'aa newë, rahaja bá sa majiĩ há raj'aa ketsë, sa yd jé né paawä ta warahén n'aa? 20 miw ta majiĩ warahén n'aa, 10 miw ta warahén tanyy bá? ³²Tahyb n'aa newë bá tana-hajaa doo, nayyw hë tamejüü rapanäk ta majiĩ wë, dawëë ná rababok ná ta majiĩ, raky n'aa her'oot rakananeb'ooh hyb n'aa —näng mä Jesus.

³³Ti m' taky hadoo:

—Ti hyb n'aa, sahõnh hë ta wë hanäng doo, hëp ÿ̃ n'aa tanerët doo, dooh tahaja bá hëp ÿ̃ hata tado bä —näng mäh.

³⁴Ti m' taky hado kãn:

—Taw'ääts hë ti jukiir. Ti hadoo né hë, tanadah'ëëd wäd bä, taw'ääts hë nado wäd.[§] ³⁵Dooh hyb n'aa ji karën wät péh. Ji aw'oong hõm tii. Jé karën pé ÿ̃ ma metëëk do tamaa newë bá, taw'ääts hë tamatakëë —näng mä Jesus kyyh.

B'éé kanapëë wät do panyyg n'aa hah̃ỹh

15 Ti m' Jesus ma metëëk bá m', sa wahë n'aa dajëër gedaag n'aa, ne-saa do moo heb'ooh do na-ääj hë rabana, Jesus metëëk do ramaa newëë hyb n'aa.

²Ti hyb n'aa m', Pariséw, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääj hë, raky hadoo:

—Hah̃y aj'yy nesaa do moo heb'ooh do tagadoo. Awëh na-ääj hë sa sii —näk mä sa kyyh.

³Ti m' Jesus baher'oot panyyg sa hã:

⁴—Bë see tanyy bá 100 b'éé, ta masääh, ti m' 100 hedoo do see takanapëë wäd bá, dooh g'eeh teréd dó 99 hedoo do ta masääh, kanapëë wät do tabesoos hyb n'aa? ⁵Ti tabaw'yyt bá kä, tatsebee wät do hyb n'aa tatóg sooh ta nu k'yy hã, tamajëeh hyb n'aa kä. ⁶Tób bá takajaa bá kä, tanaëënh da ta najiis, tanaëënh ta wób ta pa haj'eenh doo, ratsebé hyb n'aa ta sii, ta mas'ää see taw'yyt do hyb n'aa kä, kanapëë wät do paah. ⁷Bë ÿ̃ maher'oot hah̃ỹh —näng mä Jesus: Ti hadoo né da h̃y pong jé P'op Hagä Do pa habong doo, tak'ëp da ratsebé baad nadoo do paa see h'yy kawareem bá P'op Hagä Do hã. 99 hadoo baad habong doo, dooh hyb n'aa rah'yy kawareem pé sa hyb n'aa ratsebee né paawä, ta bahãnh ratsebé, sét hë baad nadoo do paa P'op Hagä Do wë h'yy kawareem do hyb n'aa —näng mä Jesus.

Moweed nepä wät do panyyg n'aa hah̃ỹh

⁸Ti m' tabaher'oot ënh panyyg see gó. Ti m' taky hadoo:

—ÿ̃nh see wë tanyy bá 10 moweed k'ääts tëg hawak do s'ëëb, tii bá, ta see badoo wäd bá, tagataa däk ta bag, tabakoot tób, baad tabesoos da. ⁹Tabaw'yyt bá kä, tanaëënh ta najiis, tanaëënh ta pa haj'eenh doo, ta sii ratsebé hyb n'aa moweed nepä wät do taw'yyt do hyb n'aa. ¹⁰Ta ti hadoo, P'op Hagä Do ääs ta pa hab'ëeh do ratsebé ne-saa do moo hew'ëët do paa see P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem bá.

[§]14:34 Jukiir nadah'ëëd wät do hadoo, Jesus hã h'yy ka'eeh do h'yy gejë hõm doo.

Aj'yy ta yb wë matëëh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹ Ti m' Jesus baher'oot ënh panyyg seeh. Ti m' taky hadoo:

—Ti awät aj'yy ma näng doo. Pawóp hë ta taah. ¹² Ta see pé noo gó, ta t'aah tagad'oo hadoo do ky hadoo ta yb hã: “Na ÿ karën no n'aa ÿÿ, madajëb nuuj jé no n'aa paah. Nayyw hë ÿ karën ÿ gadoo”, näng ta t'aah. Tii bã sa yb betyn hõm ta ma ta taah sa hã.

¹³ Dooh tahajõõ nã bã ta äh, tagad'oo hadoo do bata hõm kãn sahõnh hë ta ma, ta yb mo haj'aa kã. Ti tabahõm kãn dawëë, hëëj s'ee hënh. T'ĩ hënh kã tabahäj kãn sahõnh hë ta wë hanäng do paah. Tah'yyb däng do hã tabeh'ënh.

¹⁴ Ti bahãnh kã ta dajëër bahëëj jëë kãn. Dooh wäd ta dajëër kã. Tii bã awäd kãn sah. Asa kãn. Dooh tadoo wät péh. ¹⁵ Ti ta tyw n'aa esóts kãn tamoo wät doo. Ti awät aj'yy too yb masãäh näng doo. Ti hã tabetsëë tamoo wät doo. Ti tamoo wäd kãn, too yb tahagã kãn. Too yb tanejë kãn. ¹⁶ Tak'ëp ta ti aj'yy basa kãn. Takarën paawä too yb waa tabawa. Dooh hanoo pé ta hã ta waa.

¹⁷ Tii bã tat'yyd kamehĩn kãn. Ta h'yyb gó taky hadoo: “Jajé, sahõnh hë ee sii moo bong doo, ee karom, dooh rasa bã. Anäng sa waa. Mad'aak né sa waa. Ti ÿ bas'as babä”, näng. ¹⁸ “Taw'ääts hë ÿ babaaj hõm ee wë”, näng ta kyyh. “ÿ maher'oot ta ti ee”, näng. “‘Ee’, näng da këh ÿÿ”, näng, “‘nesaa do ÿ moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ääj hë’, näng da këh ÿÿ”, näng ta kyyh ta h'yyb gó. ¹⁹ Ti tahyb n'aa newëë ta h'yyb gó: “ÿ et-sëë da ÿ moo wät doo. ‘A karom däg da ÿÿh. Dooh a t'aah ÿ doo wäd bã’, näng da ÿÿh”, näng ta h'yyb gó. ²⁰ Ti tababaaj nã kãn p'aa hënh kã ta yb wë kã.

Takajaa bã kã ta yb wë, dawëë naa ta yb gadoo. Baad ta yb gadoo. Dawëë naa tabahapäh bã, tat'yyd mehĩn. Ti

tawaj'aa däk ta wë, takedëng hyb n'aa. Tawaké däk, ta tapa tsanetsub wät takedëng do heen n'aa. ²¹ Ti ta t'aah ky hadoo: “Ee”, näng, “nesaa do ÿ moo wäd wät P'op Hagä Do hã, a hã na-ääj hë”, näng. “Dooh a t'aah ÿ mamaneëëj wäd bã”, näng ta kyyh.

²² Ti ta yb ky hadoo ta karom hã: “Nayyw hë, bë mana saroor tak'ëp hanäm doo, ta hã bë dadäg. Ta ma poo heen n'aa, ta tsym suun sii hë bë mana. ²³ Bë naboh booj yb t'aah hepuh doo, ër nejë häng doo, ër tsebë do tä n'aa”, näng. “Ër tsebë da, p'aa hënh tah ÿ kajaa do hyb n'aa”, näng. ²⁴ “Dajëp do hadoo hahÿ tah ÿÿ. Edëb wät p'aa hënh hÿÿ kã. Nepä wäd paah. Hÿÿ kã kaw'yyt p'aa hënh”, näng ta yb kyyh ta karom hã. Tii kã ratsebee kãn, rabajãm kãn ta hyb n'aa kã.

²⁵ Ta t'aah seeh, wah'ëëh hadoo do moo wät sa joom banäng bã. Ti nuuj jé takajaa. Wah'ëëh hadoo do bajëng bã kã, tamaa newë däk ketën doo, kejãm doo. ²⁶ Ti tanaëënh sa karom seeh. Tabeaanh hëd n'aa ta tii. ²⁷ “A hÿÿj kaja nã p'aa hënh”, näng. “A yb mejüü äã naboh jat booj yb t'aah hepuh doo, ër tsebë do tä n'aa, baad takajaa do hyb n'aa”, näng sa karom kyyh ta hã.

²⁸ Ti wah'ëëh hadoo do kawaj'ään kãn. Dooh takarën bã tajëë suun tób gó. Ti ta yb banyyh tamaher'oot hyb n'aa, tabajëë suun hyb n'aa. ²⁹ Dooh ta t'aah karën bã tamaa newë bã ta ti taher'oot doo. “Hajõõ ta baab tak'ëp ÿ moo wäd wät a sii”, näng ta yb hã. “Dooh noo gó òm ÿ ky nadaheeh péh”, näng. “Dooh noo gó tabad'op hë man'oos pé b'ée t'aah, najis ÿ daheeh äã tsebë do tä n'aa”, näng ta kyyh. ³⁰ “Hÿÿ kã a t'aah mahanäng doo, ÿÿj hajök sii he'ÿÿh do hã tabahäj jëng do a dajëër tababaaj nã bã kã, mame-jüü ranabooh booj yb hepuh doo!”, näng wah'ëëh hadoo do ta yb hã.

³¹ Ti ta yb ky hadoo: “Tah ỹỹ”, năng, “pa ỹ had'yyt ti ôm bagă”, năng ta yb kyyh. “Sahôn hê wê ỹ haym doo, a ma had'yyt né hê tii”, năng. ³² “A hỹỹj ti hỹ dajëp do paa hadoo. Hỹỹ kă edëb wăt p'aa hên h. Nepă wăt do hadoo, p'aa hên h takaw'yyt”, năng. “Ti hyb n'aa, taw'ääts hê né hê tii d' ër tsebé, taw'ääts hê né hê jăm ji moo wăt”, năng ta yb kyyh wah'ëeh hadoo do hă —năng mă Jesus panyyg ky n'aa me m' tamaher'oot.

Ta kaser n'aa kamatakëë do panyyg n'aa hahỹỹh

16 Ti m' ta ma matëg hă Jesus maher'oot hahỹ panyyg:

—Ti awăt aj'yy tak'ëp ma năng doo. Ta see pé noo gó ramaher'oot ta kaser n'aa ky n'aa. Dooh m' baad tană ta kariw n'aa ma, tah'ëên hă ma. ² Ti hyb n'aa tanaëj kăn ta wê. Teanh ta hă: “Nyy d' ti a ky n'aa ỹ ky n'aa napăh doo?”, năng. “Taw'ääts hê maheen n'aa eta hôm dajëer n'aa hă, ma ỹỹ hă na-ăăj hê. Dooh da kaser ỹ n'aa mado wăd bă”, năng ta kariw n'aa kyyh.

³ Ti ta h'yyb gó ta kaser n'aa ky hadoo: “Nyy d' ỹ bad'oo hỹ kă?”, năng. “Kariw ỹ n'aa dooh da takarên wăd bă ỹ moo wăd wăt ta sii. Dooh ỹ haja bă tak'ëp hadoo do ỹ moo wăd bă. Ỗ nu mebyng na-ăăj ỹ ets'ëe ub bă dajëer”, năng ta kyyh ta h'yyb gó. ⁴ Ti taky hadoo ênh ta h'yyb gó: “Ỗ hapëë dăk hỹ kă nyy d' ỹ bad'oo, sa tób hên h ỹ ragadoo hyb n'aa, ỹ moo wăt do bahëj jëng bă”, năng ta kaser n'aa ta h'yyb gó.

⁵ Ti tanaëên hă ta wê sét ken'yyh ta kariw n'aa wê kũut enăh doo. Pooj jé kajaa do hă tabeanh: “Nyy hê a kũut kariw ỹ n'aa wê?”, năng.

⁶ “100 ta hood joom syyj”, năng aj'yy.

Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahỹ a kũut heen n'aa. Nayyw hê, merii dăg ta heen n'aa papuuj”, năng. “Merii dăg a kũut 50”, năng ta kyyh ta hă. ⁷ Ta see

hă tabeanh ênh: “A kũut ênh kariw ỹ n'aa wê?”, năng ta kaser n'aa. “100 wog tiriig s'ëeb”, năng kũut năng do see kyyh. Ti ta kaser n'aa ky hadoo: “Hahỹ a kũut heen n'aa. Papuuj merii dăg. 80 wog da merii”, năng ta kyyh. Tii d' had'yyt tabedoo hôm ta wób sa hă.

⁸ Tii bă ta kariw n'aa hyb n'aa meuunh ta hă, kamatakëë do hyb n'aa ta kaser n'aa paa kă, ta ma baad nan'yyh do paah —năng mă Jesus her'oot do panyyg.

—Te hub né hê —năng Jesus. —P'op Hagă Do hă h'yy kana'eeh doo, baad rakamatakëë ta wób sa hă rabahed'oo do hă. P'op Hagă Do hă h'yy ka'eeh do sa mahănh rakamatakëë ta tii hă —năng mă Jesus.

⁹ Ti m' Jesus baher'ood kăn ta ma matëg sa hă panyyg ky n'aa kă:

—Bê ỹ maher'oot —năng mäh. —Taw'ääts hê badăk hahỹỹ bă hanăng do hă bê wê hanăng doo me ta wób bê masaa, bê najiis rabahadoo hyb n'aa kă. Tii bă da, ta jawén, bê wê hanăng do badoo wăt bă kă, ti anyy kăn bê gadoo do hỹ pong jé. P'op Hagă Do gadoo da bê t'ĩ hên h —năng mäh.

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Kanhên d'os hê ji ma hedoo doo, ji dajëer hedoo doo, baad han'yyh doo, hajông do na-ăăj hê baad taban'yyh. Kanhên d'os hê hadoo do baad nan'yyh doo, hajông do na-ăăj hê dooh baad tană bă. ¹¹ Ti hyb n'aa, badăk hahỹỹ bă bê wê hanăng do baad bê nană bă, dooh da P'op Hagă Do an'oo bă bê hă bê ma heh'ăät do hỹ pong jé. ¹² Badăk hahỹỹ bă bê hă P'op Hagă Do anoo do baad bê nană bă, dooh bê ma hanoo pé bê hă hỹ pong jé —năng mäh.

¹³ Ti m' Jesus ky hado kăn:

—Dooh sa karom haja bă pawóp ta kariw n'aa sii tamoo wăd bă séd noo gó. Tii d' tahado bă, ta kariw n'aa see dooh takamahănh bă, ta see ti takamahănh. Ta see wê da baad tamoo wăt da, ta see taty

n'aa ges'yyk da. Ti hadoo bë hä. Dooh bë haja bä bë h'yy keséj bä. Dooh bë haja bä P'op Hagä Do hä bë h'yyb däg bä, dajëër hä na-ääj hë bë h'yyb däng bä —näng mä Jesus.

¹⁴ Pariséw dajëër mä ragen'aak. Ti hyb n'aa Jesus her'oot do ramaa napäh bä m', raky n'aa rejää mä Jesus. ¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—J'ooj madäk doo me bë ky ken'yym ta wób sa matym gó. Ti hado né paawä bë h'yyb, P'op Hagä Do hapäh bë h'yyb tym. P'op Hagä Do mak'yyts däk badäk hahÿÿ bä hanäng do tak'ëp rakamahän doo.

P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do kajaa do pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa kametëek paah. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa hanäm do kamet'ëeg däg kän. Hajök tak'ëp rah'yyb hedoo, P'op Hagä Do bag'ääs do karapee raba-hadoo hyb n'aa. ¹⁷ Ti hado né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tahëej bä. Wë, badäk hahÿ hëej gawatsig né paawä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do dooh tagawatsig bä. Dooh ta bód had'os pé gawatsik péh. ¹⁸ Ti hyb n'aa, jé ta ÿym heréd hõm doo, tii bä ÿÿnh see hä takat'ëë däg bä, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii. Aj'yy see gat'ëë däg bä ÿÿnh ta patug heréd hõm doo, nesaa doo, P'op Hagä Do ganadoo do tamoo wät. Ta see ÿÿm sii he'ÿÿh do hado däk tii —näng mä Jesus.

Tak'ëp ma näng do Rasaro daheeh panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Ti m' panyyg gó m' Jesus tabeh'üüm. Ti m' taky hadoo:

—Hÿ hadoo aj'yy tak'ëp wekâp doo. Tak'ëp ky n'aa gebah, hetsooh, ta saroor ta hä hadäk doo. Tak'ëp hanäm doo gó tabawäd had'yyt hë. ²⁰ Ta tób noo bä tabahäng aj'yy kasuud is doo, ta waa hets'ës doo. Nahëë nyy is ta tii. Rog man-ahuuh do tii. Rasaro ta häd. ²¹ Tak'ëp takarën paawä tabawëh, tak'ëp wekâp do tä hyyj kajäk do tüü. Awaar rahedëp ta rog, ta tii bä tabahëës bä.

²² Ti aj'yy hets'ës do dajëp bä kä, ääs ramasäg kän ta h'yyb tym hÿ pong jé kä, Abaraäm pa. Ti tak'ëp wekâp do dajëb kän na-ääj hë. Ti radakä jëng, tabanesaa hënh kä tabahõm. ²³ Tabanesaa hënh tak'ëp tabahoop bä kä nesaa doo, dawëë naa tabahapäh Abaraäm, Rasaro häd näng doo kä, ta pa. ²⁴ Ti wekâp do ky hadoo Abaraäm hä, tak'ëp ta kyyh: “Wahëh ÿÿ, Abaraäm”, näng, “ÿ mat'yyd mehiin”, näng ta kyyh. “Mama-her'ood Rasaro ta moo poo tadatu naëng taheh'oos, nagat ÿ tadah'ëëm hyb n'aa”, näng. “Tak'ëp ÿ bahoop baju doo, hahÿ tëeg hõh”, näng wekâp do paa kyyh.

²⁵ Ti Abaraäm ky hadoo ta hä: “Tah ÿÿ”, näng, “mahyb n'aa es'ee baad mabawät do paah. Sahõnh paa tabanäng makarën doo”, näng. “Rasaro paa ti dooh. Nesaa do tagadoo paah. Hÿÿ kä baad ta hä kä. Hÿÿ kä h'yy gadajaa kän. Õm hÿÿ kä hahoop nesaa doo”, näng Abaraäm kyyh. ²⁶ “Ti anäng gaeh gadarong doo, t'öp gajëng do ta baa besuu. Babä naa karën pé t'ii hënh tahõm bä, dooh tahaja bä. T'ii hënh naa na-ääj hë, dooh tahaja bä ënh”, näng Abaraäm kyyh tak'ëp ma näng do paa hä.

²⁷ Ti aj'yy betsëe Abaraäm hä tak'ëp, ti m' taky hadoo: “Wahëh ÿÿ”, näng, “mamejō Rasaro tabahyng ee tób hënh”, näng. ²⁸ “Ti abong nä ji ma poo oow pé wakän haa tii bä”, näng ta kyyh. “Mamejō baad tamaher'oot, babä tak'ëp ji ahoop doo bä ranana hyb n'aa nemon ÿÿ”, näng tak'ëp ma näng do paa kyyh.

²⁹Tii bā Abaraām ky hadoo: “Dooh. Ti anäng Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah. Taw'ääts hē ti né ramaa newē raner'oot bā. Tii hā rapanyyg enā kän”, näng Abaraām.

³⁰“Dooh, wahē ŷ n'aa”, näng aj'yy. “Sét hē dejēp do mahang ganä wäd bā, sa wē tahōm bā, tii bā kā da rah'yy kawereem P'op Hagä Do wē”, näng aj'yy kyyh.

³¹Ti Abaraām ky hadoo: “Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa ramaa nanewē bā, tii bā na-āāj da dooh ramaa newē bā ganä wät doo”, näng Abaraām kyyh tak'ēp wekāp do paa hā.

Nesaa do hā ta see ji h'yyb tatuk do ky n'aa hahŷŷh

17 Ti m' Jesus ky hadoo ta ma matēg hā:

—Tanyy had'yyt né hē nesaa do hā ji tah'yyb tatuk doo. Ti hado né paawā da, P'op Hagä Do rejāā da nesaa do hā h'yyb tatuk do du n'aa doo —näng mäh. ²—Baad nado né paawā pā ta jawyyg n'aa ji hā ranu hūū dāg bā, ji radawāts tu tame t'ōp ji pahās hyb n'aa, ti bahānh tak'ēp baad nado ji hā da, ky n'aa netsēēh do seeh, hahŷ karapee hedoo doo, hā ŷ h'yy ka'eeh doo, ji h'yyb tatug bā, nesaa do tamoo wät hyb n'aa —näng mäh. ³—Ti hyb n'aa, baad bē hyb n'aa matakā, ji h'yyb tanatuk hyb n'aa ta seeh —näng mäh.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahŷŷh

—A da hadoo doo, hā ŷ h'yy ka'eeh do seeh nesaa do tamoo wäd bā, mageām, tamoo nawät hyb n'aa baad nadoo doo. Nesaa do hā tat'yyd kamehīn bā, taw'ääts hē mahyb n'aa mabaan hōm ta hā tii bā. ⁴Séd noo gó né hē 7 nuu me nesaa do a wē tamoo wäd bā, 7 nuu me tets'ēē bā mamabaan hyb n'aa, taw'ääts

hē baad mahyb n'aa mabaan hōm né hē —näng mā Jesus.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hahŷŷh

⁵Ti m' 12 hedoo do Jesus mejūū do raky hadoo ta hā:

—Tak'ēp man'oo magyys hē P'op Hagä Do hā āā h'yy ka'eeh hyb n'aa —nāk mäh.

⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—Motaad hād näng do tym, nu nad'ēēt do ta tym. Ti tahanyy bā paawā bē h'yy ka'eeh doo, tii b' bē haja paawā hahŷ b'aa bē mejūū takadawāts nyyh, takadawāts tu ta me akajar me. Bē paawā taky da-heeh —näng mäh.

⁷Ti m' panyyg gó m' tabeh'ūūm. Ti m' taky hadoo:

—Ji karom kanep'aak do gēew gó ta-moo wät do jawén paa bā tabajēng bā kā, b'éé tahagāā wät do jawén paa bā tabajēng bā kā, dooh ta kariw n'aa an'oo nā bā nyyw hē ta waa tabawa. ⁸Tabawēh pooj jé ta kariw n'aa mejūū da tamoo wät ta tā n'aa, tii bā tamana kän ta kariw n'aa tā kā. Tii bā kā, ta kariw n'aa baha-jaa bā kā tawēh doo, tii bā kā ta karom bawēē kän. ⁹Ta karom moo hew'ēēt ub né tii. Ti hyb n'aa, “taw'ääts hē” ta kariw n'aa nahe'oot ta hā. ¹⁰Ti hado kän bē hā kā. Sahōnh hē bē bahaja dāk bā bē P'op Hagä Do mejūū doo, taw'ääts hē hahŷŷ da da bē kyyh: “Āā moo heb'oooh do né hē tii. Dooh āā gahēen bā āā hā P'op Hagä Do j'aa etsē doo, tamejūū do āā bahajaa do hyb n'aa”, bē noo da —näng mā Jesus ta ma matēg sa hā.

Ajyy rog maneh'uuh do Jesus heso hōm do panyyg n'aa hahŷŷh

¹¹Ti m' Jerusārēnh hēnh Jesus bahōm bā, Samarija hād näng do hāj n'aa, Garirej hāj n'aa baa besuu n'aa me tamahōm. ¹²Panang see bā takajaa bā kā, tamamuun 10 ajyy, rog maneh'uuh do sa nahēēh. Dawē mā rabab'ēēh. ¹³Ti m' tak'ēp mā ranaēēnh:

—Jesus, āā Wahē N'aa —nāk mäh. —
Mat'yyd mehīin āāh! —nāk mäh.

¹⁴Ti m' Jesus bahapäh bä m' taky
hadoo sa hā:

—Bē ahōm nā P'op Hagä Do tób n'aa
yt hā moo heb'ooh do sa wē, bē hā ra-
heg'āās hyb n'aa bē heso padäg bä —
näng mäh.

Ti m' rabahōm. Ramahōm me m' rame-
heso padēēk.

¹⁵Ti m' sēt hē m' matēh nā Jesus wē,
tahapäh do hyb n'aa has'oo dāk doo.
Tak'ēp mā ta kyyh. P'op Hagä Do taj'aa
etsēē kän. ¹⁶Tiū takadawäts hyng Jesus
bagēēt bä, taweh'ēēh hyb n'aa. Ti m' taky
hadoo:

—Taw'āāts hē Jesus. Ÿ mahaso dāk! —
näng mäh.

Samarija buuj mā ta tii.

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo:

—N'yy hēnh ta wób? —näng mäh. —Ÿ
heso hōm sahōnh hē. Hēd n'aa sahōnh hē
ranana? —näng mäh. ¹⁸—Ta wób dooh
ramatēh bä. Jāām hē hahŷ Judah buuj
nadoo do matēēh p'aa hēnh, P'op Hagä
Do hā taj'aa etsē hyb n'aa —näng mā
Jesus.

¹⁹Ti m' aj'yy hā taky hadoo:

—As'ēēg g'ēēd! Ōm has'oo dāk ŷ maky
daheeh do hyb n'aa —näng mäh.

P'op Hagä Do bag'āās do panyyg n'aa hahŷh

²⁰Ti m' ta see pé noo gó, Pariséw
reanh Jesus hā:

—Ny noo gó sahōnh hē P'op Hagä Do
bag'āās do du dāk? —nāk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahōnh hē P'op Hagä Do bag'āās do
du dāk doo, dooh da ji hapēē bä ji matym
me ta heen n'aa —näng mäh. ²¹—Dooh
da raky hado bä: “Wät nanäng, wät
hahŷh”, ranoo bä takajaa bä. Ji hapäh
do nado ta ti ji matym me. Ji matym me
ji wén napäh, ji h'yyb tym gó da P'op
Hagä Do bag'āās do banäng —näng mäh.

²²Ti m' taky hadoo ta ma matēg sa hā:

—Ti awät da ti noo gó tak'ēp nesaa do
ji wē. Ti noo gó da tak'ēp da bē karēn
ŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana
Do bē bahapäh. Sēt nuu me hadoo pé da
bē karēn bē baheg'āās. Dooh da bē haja
nā bä bē hegāā bä. ²³Ta wób da daap da
bē rapanāk ŷ kajaa doo. “Wät hahŷh”,
nāk da ta wób. “Wät nanäng”, nāk da
ta wób. Bē ky dahé manā ta ti hedoo
doo. ²⁴ŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé
Hana Do kajaa bä, sahōnh hē da ŷ raba-
hapäh. Hawyp doo, wē hā naa jé pad'yyt
hē sahōnh hē tabawag hōm do ji hapäh
do hadoo da ŷ kajaa do rabahapäh. ²⁵Ti
pooj jé da ŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong
Jé Hana Doo, hajōng da tak'ēp ŷ ahoop
näh. Badāk hahŷh bä da hē habong do ŷ
raty n'aa ges'yyk da.

²⁶P'ooj ub, Nowéh häd näng do hawät
noo gó habong doo da né da rababok
da ŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé
Hana Do kajaa do pooj jé. ²⁷Sahōnh hē
tabag'yy do pooj jé, h'yy kanap'eed gó
rababok. Ratsebé do waa n'aa reēēk, rat-
sebé do waa n'aa rawa. Rakehet'ēē doo
da raketēē. Dooh rahyb n'aa peet péh. Tii
d' né rabad'oo marakate gó Nowéh raba-
jēē p'ēē bä kā. Ti m' rabagyyb kän, ti m'
sahōnh hē radejēb kän.

²⁸Ti hadoo né hē m' Róh häd näng do
hawät noo gó ēnh. H'yy kanap'eed né hē
m' ti noo gó ēnh. Ramoo heb'ooh paa
m' ratsebé do wa n'aa, reēēk ratsebé do
waa n'aa. Rahesäm paa m', rahetsē paa
m', rahejóm paa m', ratahem'aa sa tób.
²⁹Sa panang, Sodoma häd näng do Róh
beréd hōm bä kā m', tēēg hōō, saw'aak
do mahŷh doo, kajäk sa jó. Ti mahŷh
mā sahōnh hē ragawatsig hōm Sodoma
panang buuj.

³⁰Ti hadoo né da, dooh rah'yy kap'eed
bä, ŷh, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé
Hana Do kajaa do pooj jé. ³¹Ti noo
gó kā, p'op tób gadäk do jó hasooh
péh, taw'āāts hē da dooh tajēē suun

bä tób gó, ta h'ëed tabehëen hyb n'aa paawä. Taw'ääts hē nawayw hē takejēn hōm, tabedēp hyb n'aa. Ti hadoo né da ta joom hood hēnh hawät doo. Taw'ääts hē nawayw hē da takejēn hōm. Taw'ääts hē dooh tajeē bä, tehëen bä ta h'ëed hedoo doo. ³² Bē hyb n'aa newē Róh ȳym ti noo gó. ³³ Jé badāk hahȳy hā ji hawät do hā tak'ēp kamahān doo, ta ma hyb n'aa hawät péh, dooh da P'op Hagä Do wē tanu dēē bä. Jé ta wē hanäng do heréd hōm péh, dooh ta hā tabaa es'īi bä, edēp da, P'op Hagä Do wē da tanu däng. ³⁴ Ȳ kajaa bä kă, pawóp hē ha'ȳyh do sa see da ȳ mahūūm si ȳy, ta see da keréd hōm. ³⁵ Pawóp hē hedoo pé ȳy tiriig ramoo bok do sa see da ȳ mahūūm si ȳy, ta see da ȳ eréd gëet. [³⁶ Pawóp hē hedoo pé ajyy gëew gó moo bok do sa see ȳ mahūūm, ta see dooh ȳ mahūūm bä — näng mä Jesus.]††

³⁷ Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Nyy bä ti bawät maher'oot doo? — nāk mäh.

Ti m' panyyg gó m' Jesus ky hadoo:

—Dajëp do bajat bä, tii bä da kuruj-du rakata padëek — näng mä Jesus.††

Patug tamah do panyyg n'aa hahȳyh

18 Ti m' panyyg gó m' Jesus ma metëek ta ma matëg hā, raky n'aa ets'ëē had'ȳyt hyb n'aa, ranerét hyb n'aa raky n'aa etsëē doo. ² Ti m' taky hadoo:

—Sa panang bä ti awät aj'ȳy tak'ēp hyb n'aa jawyk doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa. Dooh P'op Hagä Do hā tah'ȳy kae bä ti aj'ȳy. Dooh tawehëē bä ta wób. ³ Ti ȳynh patug tamah do tets'ëē had'ȳyt hē, tamasa hyb n'aa ta maji ky n'aa.

⁴ Pooj jé dó, dooh tahyb n'aa p'eed bä, dooh taky dahé bä ȳynh her'oot doo. Ti ta jawén kă, taky hadoo ta h'ȳyb gó: “Dooh né paawä P'op Hagä Do hā ȳ h'ȳy kae bä, dooh né paawä ta wób ȳ wehëē bä, ⁵ ȳ masa dó h'ȳy kă, ȳ mo n'aa jesuu h'ȳy kă. Ȳ mo n'aa najesu bä, ȳ ky nap'eed bä, ȳ d' h'ȳyb napan däg, ȳ tah'ȳyb panasä had'ȳyt do hyb n'aa”, näng aj'ȳy hyb n'aa jawyk do kyyh ta h'ȳyb gó — näng mä Jesus.

⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē hyb n'aa newē aj'ȳy ky n'aa ka-her'oot do hā. Bē hyb n'aa newē ta ti kametëek doo — näng mäh. ⁷ —Ky nes'aa né paawä ta ti aj'ȳy hyb n'aa jawyk doo, ta jawén kă tamasa kă. Ti bahānh P'op Hagä Do ky ennym. Baad P'op Hagä Do masa, baad tamo n'aa jesuu ta wē tasëew hōm doo, ta hā had'ȳyt hē ky n'aa etsëē doo. Dooh bāp peeji gi gadaa bä P'op Hagä Do an'oo bä. Nawayw hē tagadoo ji ky n'aa etsëē doo. ⁸ Nawayw hē baad hadoo do tabanoo ji hā — näng mäh.

Ti m' tabeaanh:

—Ȳyh, Aj'ȳy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do kajaa bä, ȳ aw'ȳyt g'ee da badāk hahȳy bä hā ȳ h'ȳy ka'eeh doo? — näng mä Jesus.

Parisëw, dajëer gahedak do daheeh panyyg n'aa hahȳyh

⁹ Ti m' Jesus ma metëek do maa new'ëē do mahang ti abong mä ta wób, baad ub, P'op Hagä Do karēn doo da rababok red'oo doo, sa hā hē rahegāā bä. Kasab'ee do me ta wób ramakyys. Sa hā m' Jesus baher'oot hahȳ panyyg:

¹⁰ —Ti abong pawóp hē ajyy P'op Hagä Do tób n'aa hēnh hah'ūūm doo, P'op Hagä Do hā raky n'aa etsëē hyb n'aa.

** 17:32 Róh ȳy wén dajëp, ta wak'āāb takamahān do hyb n'aa!

†† 17:36 Ta hā h'ȳy ka'eeh do tamahūūm, ta wób ta hā h'ȳy kana'eeh do rabaym da, tahanäng pé m' ti.

†† 17:37 Wyt ta maab hē, ji bahapäh da ti ta tii, tahanäng pé m' Jesus her'oot doo.

Sét hē Pariséw, ta see sa wahë n'aa da-jëer n'aa gahedak doo.^{¶11} Ti Pariséw, ta m'aa hēnh mā tabag'ëed dāk, ti m' taky n'aa etsëe. “P'op Hagä Doo”, näng, “a hā y'hyb tsebë, dooh ta wób nesaa do moo heb'ooh do y' hado bā do hyb n'aa. Dooh wahed'i do y' do bā. Dooh nesaa do moo hed'oo do y' do bā. Dooh ta wób sa y'ym sii he'y'hyb do y' do bā. Dooh hahy da-jëer gahedak do hadoo y' hado bā”, näng.¹² “Pawóp nuu me sét semaan ken'y'hyb òm y' hyb n'aa esee y' noo kanawa doo me. Sahōnh hē y' gadoo do uuh y' an'oo had'yyt a hā”, näng Pariséw kyyh P'op Hagä Do hā.

¹³ Dajëer gahedak doo, dawëe tabagëet. Dooh hy pong jé taty däg bā, rabahed'oo doo da raky n'aa etsëe bā. Ta h'yyb tagedyyk t'yyd kamehiin do ky n'aa. Ti taky hadoo: “P'op Hagä Doo, y' mat'yyd mehiin”, näng. “Nesaa do moo hew'ëet do y'hyb”, näng ta kyyh —näng mā Jesus panyyg gó taker'oot doo.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë y' maher'oot baad ub —näng mäh. —Sa tób hēnh rababaa j' hōm bā kă, dajëer gahedak do ky n'aa etsëe do P'op Hagä Do gadoo. Ta ti tii, baad hado dāk ta h'yyb tym P'op Hagä Do an'oo bā. Pariséw, ti dooh P'op Hagä Do gado bā. Sahōnh hē sa daaj hē kaweh'ëeh doo, nu mebyy bong da, ta wób sa yd jé da ranu gapadäg hōm. Jé ta daaj hē kawaneh'ëeh doo, raweh'ëeh da P'op Hagä Do an'oo bā —näng mā Jesus.

Karepé Jesus ky n'aa edëng do panyyg n'aa hahy'hyb

¹⁵ Ti m' ta wób ramena sa taah ned'ëed is do Jesus wë, sa hā Jesus moo däng hyb n'aa, taky n'aa edëng hyb n'aa. Ti m' ta ma matëg rage'y'ym mäh. ¹⁶ Ti

m' karepé Jesus naëenh ta wë, ti m' taky hadoo ta ma matëg sa hā:

—Na ramena karepé wë y'hyb. Bë geëm manäh! Hahy karepé h'yy ka'eeh do hadoo, ti né hē P'op Hagä Do bag'ääs do karapee hedo padëek doo —näng mäh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—Karapee t'aah ky daheeh do hadoo ky nadaheeh péh, dooh P'op Hagä Do bag'ääs do karapee tado bā da. Né hup y' né hē ta ti y' her'oot doo —näng mā Jesus.

Tak'ëp ma näng do panyyg n'aa hahy'hyb

¹⁸ Ti m' a'j'yy sa wahë n'aa see eanh mā Jesus hā. Ti m' taky hadoo:

—Baad òm ma matëg! —näng mäh. —Nyy da y' bad'oo edëb had'yyt do gadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do pa y' bawät hyb n'aa kă? —näng mā a'j'yy kyyh.

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hëd n'aa baad ub hā y' mabanäng? —näng mäh. —Jāam hē P'op Hagä Doo, baad hadoo doo. Dooh ta see pé baad hadoo péh —näng mäh. ²⁰ —Mahapäh hahy P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aā manā a y'ym nadoo do sii, a patug nadoo do sii. Manaboh manā a da hadoo doo. Etsëeg manäh. Daap hē maky n'aa tapa manā ta wób. Mawehëe a yb, mawehëe a y'yn”^{§§} —näng Jesus ta hā, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hā.

²¹ —P'ooj ub, y' karapee noo gó y' panyyg kadeheeh né hē tii hā —näng mā a'j'yy Jesus hā.

²² Ti m' taker'oot do Jesus maa napäh bā kă, taky hadoo ta hā:

—Sét hē ti hawät a hā —näng mäh. —Mesëem hōm sahōnh hē a wë hanäng doo. Man'oo ta sām paa kas'uut do sa hā. Tii d' madoo bā, hyb pong jé magadoo da tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do

^{¶¶}18:10 Dooh m' ragenaag bā dajëer Roma buuj hā kan'oo dāk do gahedaag n'aa.

^{§§}18:20 Esodo 20.12, Dew-Teronom 5.16-20

hanaa. Ti jawén, ana wě ȳy, hēp ȳ hata mabahadoo hyb n'aa kā —nāng mā Jesus kyyh ta hā.

²³ Ti m' ta hā Jesus her'oot do aj'yy maa napāh bā m', h'yy kátón wāt mäh, tak'ēp tawekāp do hyb n'aa.

²⁴ Ti m' Jesus ty gadāk ta wě, ti m' taky hadoo:

—Hejoonh né hē wekāp do sa hā P'op Hagä Do bag'āas do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —nāng mäh. ²⁵ —Hejooj né paawä kameer hā tatabēēj bā gats'uus doo gó, ta bahānh tabahejoonh wekāp do sa hā, P'op Hagä Do bag'āas do karapee n'aa rabahadoo hyb n'aa —nāng mäh.

²⁶ Tii bā m', ta ti maa nap'ēeh do raky hadoo:

—Jaa ēnh ti P'op Hagä Do wě hasēek ēnh? —nāk mäh.

²⁷ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ji daaj hē ji nahaja bā paawä P'op Hagä Do wě ji as'ēeg bā, P'op Hagä Do hajaa ta wě ji tamasāk —nāng mäh.

²⁸ Ti m' Peed ky hadoo:

—Sahōnh hē āā wě hanāng do paa āā beréd hōm, a hataa āā bahadoo hyb n'aa —nāng mäh.

²⁹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Né hup ȳ né hē hahȳ ȳ her'oot doo: P'op Hagä Do bag'āas do hyb n'aa heréd hōm pé ta tób, heréd hōm do ta ȳym, ta wakāān, ta yb, ta ȳyn, ta taah, ³⁰ ta bahānh hajōng da tagadoo badāk hahȳy bā ta mabaj. Ta jawén kā, h̄y pong jé kā tagadoo da edēb had'yyt doo. P'op Hagä Do pa tabawād had'yyt da —nāng mā Jesus kyyh.

P'aa hēnh Jesus her'oot tadajēp do ky n'aa panyyg n'aa hahȳy

³¹ Ti m' sa m'aa hēnh Jesus naēēnh 12 hedoo do ta ma matēg. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Ēr ah'ūūm Jerusarēnh hēnh —nāng mäh. —Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa

rod rerii bong do paah, Aj'yy Hadoo Do H̄y Pong Jé Hana Do ky n'aa hā, kametä däg kán h̄y kā hā ȳy —nāng mäh. ³² —Ȳ da rahaēēj dāk Judah buuj nadoo do sa moo gó —nāng mäh. —Ȳ da raky n'aa ej'ees. Ȳ da raky n'aa rejāā. Ȳ da rahetsoos. Ȳ da rahewyyh. Ȳ da radajēeb kán —nāng mäh. ³³ —Tamawoob hē āh ȳ jawén paa bā, ȳ d' ganā wād kán —nāng mā Jesus.

³⁴ Dooh m' Jesus ma matēg rah'yy genā bā Jesus her'oot do hā. Kejēn Jesus hanāng pé ta ti sa hā. Dooh m' rah'yyb mepēē bā Jesus her'oot do hā.

Ty tamah do panyyg n'aa hahȳy

³⁵ Ti m' panang Jerikó häd nāng doo bā Jesus kajaa bā kā m', ti ahāng mā ta tyw n'aa nabyy me ty tamah doo. Tahetsē mā dajēer ta tii me tebēs do sa hā. ³⁶ Ti m' hajōk do ta tii me m' tab'ēēs do tamaa napāh bā m', teanh sa hā h'ēed ta tii. ³⁷ Ti m' raky hadoo ta hā:

—Jesus, Nasaréh hēnh naa, ti ti tabēs —nāk mā ta hā.

³⁸ Ti m' tageēēj wāt. Hahȳy da m' ta kyyh:

—Mat'yyd mehīn ȳy, Jesus, Dawi panaa! —nāng mäh.

³⁹ Ti m' poo hēnh hah'ūūm do raky ge'ȳym, bag hēnh tabahāng hyb n'aa. Raky geām né paawä m', tak'ēp tageēēj wāt tii bā:

—Mat'yyd mehīn ȳy, Dawi panaa! —nāng mäh.

⁴⁰ Ti m' Jesus baym. Ti m' tamejūū ramanaa ta wě. P'eets hē Jesus wě tabag'ēed dāk bā m', Jesus beaanh ta hā:

⁴¹ —H'ēed ti makarēn ȳ moo wāt a hā? —nāng mäh.

—Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo —nāng mäh. —Ȳ karēn ȳ begāā dāk —nāng mäh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mabegãä däg —näng mäh. —Hã ÿ mah'yy ka'eeh do hyb n'aa òm has'oo dāk* —näng mäh.

⁴³Ti m' nyyw hē m' tabahapēē dāk. Ti m' tabahōm kăn Jesus sa jawén. P'op Hagä Do hã m' taj'aa etsēē kăn. Hajōk do na-ãäj mäh, rabahapäh bā m', raj'aa etsē né hē m' tii d' ĕnh.

Sakéw häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

19 Ti m' Jesus bajēē suun panang Jerikó häd näng do noo bā. Ti m' panang me m' tatabēs. ²Tii bā m' ti awät mä aj'yy Sakéw häd näng doo. Dajēēr ga-hed'aak do wahē n'aa see m' ta ti Sakéw. Tak'ēp mä ta ma näng. ³Takarēn paawä m' Jesus taheg'ãās. Dooh m' tahaja bā, tūū tanu däg is do hyb n'aa, hajōk do raty gasuu do hyb n'aa m'. ⁴Ti m' sa pooj jé tawaj'aa hōm, b'aa hã m' tabas'ēēg sooh, tabaheg'ãās hyb n'aa baad ub Jesus hana doo.

⁵B'aa basooh bā m' Jesus kajaa bā m', tabaheg'ãās p'op b'aa hã, ti m' taky hadoo Sakéw hã:

—Nyyw hē ahyh —näng mäh. —Badah a tób bā ÿ nu däng —näng mäh.

⁶Ti m' tabahy gēēt, h'yyb tsebē doo me tagadoo Jesus ta tób bā.

⁷Sahōnh hē m' rabahapäh bā m' ta tii, baad nadoo doo me m' ramaher'oot. Baad nado m' ti sa hã. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Nesaa do moo hew'ēēt do tób hēnh tabajēē suun. Tawēh ta sii —näk mäh.

⁸Ti m' Sakéw bas'ēēg gēēt, ti m' Jesus hã taky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. —ÿ anoo hÿÿ kã wakāp ÿ bód, ÿ gakook kas'uut do sa hã —näng mäh. —ÿ wad'ii

bā ta wób, 4 nuu me ÿ banoo ÿ ab'aanh doo.

⁹Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Naga hē hahÿÿ bā tób bā haj'eenh do P'op Hagä Do bed'ēēp, Abaraām panaa heh'äät, Abaraām karapee hahÿ aj'yy tabahadoo do hyb n'aa —näng mäh. ¹⁰—ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ ahyng babä ÿ besoos hyb n'aa, ÿ bed'ēēp hyb n'aa ta s'ee hēnh habong do paa P'op Hagä Do mahānh —näng mã Jesus kyyh.

Ji moo sahōnh hē hadoo do karom panyyg n'aa hahÿÿh

¹¹Ti m', ta ti tahe'oot do maa napäh do hã Jesus baher'oot panyyg. Edaa dāk Jerusarēn panang. Nyyw hē P'op Hagä Do bag'ãās do tadu doo red'oo mäh. Ti hyb n'aa Jesus baher'oot sa hã hahÿ panyyg:

¹²—Ti awät aj'yy sa wahē n'aa t'aah. Dawēē, hāj n'aa s'ee hēnh takarēn tabahōm, t'ii hēnh hajōng hāj n'aa bagä n'aa ta hã tamejūū hyb n'aa, ta hāj n'aa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Tii b' naa da tababaaj nã p'aa hēnh ta hāj n'aa hēnh. ¹³Ti m', tabahōm pooj jé, tatsyid bong ta wē 10 ta karom wób. Sét moweed k'ääts tēg gabarēēh do tabanoo sét ken'yyh sa hã. Ti tamejūū ta tii me ramoo bok hyb n'aa, ta dajēēr kah'ūūm hyb n'aa ta s'ee hēnh tawād nuuj jé. Ti tabahōm kăn.

¹⁴Ta karapee wób dooh ragenaa g bā ta ti aj'yy. Ti hyb n'aa ramejūū ta rod n'aa, ta jawén rabahōm hyb n'aa, hajōng hāj n'aa bagä n'aa hã ramaher'oot hyb n'aa, rakanarēn do ta ti aj'yy sa wahē n'aa tado bā.

¹⁵Tii kã m', ta wób dooh né paawä ragenaa g bā, ti né sa wahē n'aa däg. Ti ta

*18:42 Dawi makū panaa mahang ti ganyyh da ji h'yyb tym dēēb, P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa p'ooj ub Dawi hã. Jesus né hē tii, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa aj'yy ty tsahēt do ky daheeh. Ti hyb n'aa “ōm has'oo dāk hã ÿ mah'yy kae dāk do hyb n'aa”, Jesus wén näng.

hāj n'aa hēnh tababaaj hōm kăn. Taka-jaa bā kā tamejūū ranaēnh ta wē ta karom, dajēer tahanoo do paah, tahapäh hyb n'aa nyy da rabad'oo ta ti dajēer kă.

¹⁶ Ti m' pooj jé hana do ky hadoo: “Wahē ȳ n'aa”, näng, “a dajēer jó ana 10”, näng ta kyyh.

¹⁷ Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “Baad ub mamoo wäd wät”, näng. “Karom baad hadoo do òm”, näng. “Baad maban'yyh, kanahēn d'os hē né paawä, ti hyb n'aa da ȳ anoo hyy kă a hă 10 panang mabag'ääs hyb n'aa”, näng ta kariw n'aa kyyh.

¹⁸ Ti ta see bana ta wē, ti taky hadoo: “Wahēh ȳ n'aa”, näng, “a dajēer jó ana 5”, näng ta kyyh.

¹⁹ Ti ta kariw n'aa ky hadoo: “A hă kă ȳ anoo 5 panang bagā n'aa òm kă”, näng.

²⁰ Ti ta see bana ta wē, ti taky hadoo: “Wahē ȳ n'aa”, näng, “h̄y a dajēer hă ȳ manoo do paah”, näng. “Saroor me ȳ bahabēn dāk, ti ȳ benyyw dāk matēēh bā kă”, näng. ²¹ “Tak'ēp mamejūū a karom sa hă. Ti hyb n'aa òm ȳ jejȳm”, näng. “Mado hōm a ma nadoo doo. Mataa joom manejoom doo”, näng ta karom kyyh.

²² Ti ta kariw n'aa ky hadoo ta hă: “Karom ky nesaa do òm”, näng. “A kyy hyb n'aa òm ȳ ky n'aa etyy hyy kă”, näng. “Mahapäh mǎ, a nooh, tak'ēp baad ȳ ban'yyh karom ȳ moo bok doo, ma ȳ nadoo do ȳ ado hōm mǎh, joom ȳ ne-joom do ȳ ataa, a nooh”, näng. ²³ “Mahapäh mǎh, a nooh. Hēd n'aa dajēer manan'oo dāk dajēer me moo heb'oooh do sa hă? Tii bā kă, ȳ kajaa bā kă, ta bahānh paawä ȳ gadoo dajēr ȳy”, näng ta kariw n'aa ta hă.

²⁴ Ti ta pa hab'ēēh do hă taky hadoo: “Bē ado hōm sét hē moweed ta wē

hanäng doo. Bē an'oo 10 moweed wē näng do hă”, näng ta kyyh.

²⁵ Ti raky hadoo: “Āā wahē n'aa”, năk. “Ti anyy dāk ēnh 10 ta wē.”

²⁶ Ti taky hadoo: “Bē ȳ maher'oot”, näng. “Jé wē näng do sa hă, ti bahānh takan'oo dāk sa hă.[†] Kanahēn d'os hē wē näng doo, kanahēn had'os do sii hē ta wē hanäng do kado hōm da”,[‡] näng. ²⁷ “Hȳy kă majē ȳy hă kă, ȳ rakanarēn do sa wahē n'aa ȳ nahadoo hyb n'aa, bē manaa babā. Bē dajēeb matym ȳy gó”, näng hēēj wahē n'aa kyyh —näng mǎ Jesus panyyg gó m' tabeh'ūūm sa hă.

Baad Jerusarēnh bā Jesus ragadoo do panyyg n'aa hahȳy

²⁸ Ti m' Jesus bahajaa bā kă panyyg taher'oot doo, tabahōm kăn mǎ Jerusarēnh hēnh. ²⁹ Ti m' tabedaa dāk bā panang Betapagéh, Betanija häd enāh doo, waēē joom oriib häd näng do banäng bā, pawóp hē ta ma matēg Jesus mejūū mǎ sa pooj jé. Hahȳy d' mǎ ta kyyh sa hă:

³⁰ —Bē ahōm panang hēnh bē pooj jé badāk doo hēnh ti nuuj jé. Bē kajaa bā, bē hapäh da jumeto t'aah ji naja-sooh nă doo. Ta tyd hă da tabahäng —näng mǎh. —Bē asood hōm da, bē mana wawēē hē —näng mǎh. ³¹ —“Hēd n'aa ti bē as'oot?”, ranoo bā, “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn”, năk da bē kyyh —näng mǎ Jesus pawóp hadoo do sa hă.

³² Ti m' rabahōm, ti m' Jesus maher'oot doo da né hē m' rabawyyd kăn. ³³ Ti m' rabas'oot bā kă m', ta danäh rabeaaj kăn: —H'ēēd ti bē hab'ēēh? Hēd n'aa ti bē as'oot? —năk mǎh.

³⁴ Ti m' raky hadoo:

—Āā wahē n'aa karēn —năk mǎh.

[†]19:26 Tii d' tawén hadoo, baad raban'yyh do hyb n'aa tii. Baad ramoo bok do hyb n'aa.

[‡]19:26 Tii d' tawén hadoo, baad tanan'yyh do hyb n'aa ta hă kan'oo dāk doo. Baad tamoo nawät do hyb n'aa.

³⁵ Ti m' ramana kân Jesus wê. Ti m' sa hatsê sa hã padêek do paa radatoonh jumeto jó. Ti m' ramasa, Jesus bas'êëg so kân ta jó. ³⁶ Jumeto jó tabahôm me m', hajök do sa hatsê sa hã padêek do paa rat'êëg hóm ta tyw n'aa me, tamahôm doo me, raweh'êëh hyb n'aa. ³⁷ Ti m' ta tyw n'aa waëë Oriib häd näng doo hênh naa ta poo hyng bã kã rakajaa bã kã m', hajök do ta ma matëg h'yyb tsebê doo me P'op Hagä Do hã m' raj'aa etsêë kân. Tak'ëp mã sa kyyh. Raj'aa etsêë kân, sahôn hê Jesus pahuunh do paa rahapäh do hyb n'aa. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

³⁸ —Ky n'aa kedëng hahÿ ër wahê n'aa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo![¶] —näk mäh. —Äã karên sahôn hê hÿ pong jé h'yyb nyyw gó raky daheeh P'op Hagä Doo. —Hÿ pong jé hawät do hã äã j'aa etsê —näk mäh.

³⁹ Ti m' Pariséw, sa mahang habong doo, raky hadoo:

—Ma matëg! —näk mäh. —Maky geäm a ma matëg —näk mäh.

⁴⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bag hênh rabê bã paawä, hã ÿ raj'aa netsêë bã paawä, hahÿ pã paawä ÿ raj'aa etsêë kân sa jawén buuj —näng mäh.

Jerusarên hÿb n'aa Jesus baoot do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹ Ti m' tabedaa däk bã Jerusarên hên hÿ, panang tabahapäh bã m', Jesus p'ää oot mäh. ⁴² Ti m' taky hadoo:

—Tak'ëp ÿ karên paawä hahÿÿ hã, a babuj n'aa, rabahapäh hyb n'aa paawä nyy d' rabaw'yyt sa h'yyb nãw. Dooh rah'yy genä bã ta hã. Kejën sa hã —näng mäh. ⁴³ —Ti awät da a majiï ramoo bok do a hadê rabehaa doo, tii me ramajëë p'êë hyb n'aa. Ôm da ranu get'êë

däk. Ôm da ranoo gatsêë hóm. ⁴⁴ Ôm da ranes'êëm, a babuj n'aa radej'êëp da. Dooh paa a babuj n'aa rakarên ragado P'op Hagä Do mejüü do sa mahang. Ti hyb n'aa a majiï da dooh da a babuuj tób n'aa pã hadoo pé rerét pé ta see jó. Sahôn hê takepyy hyng —näng mã Jesus Jerusarên hã.

P'op Hagä Do tób wahoo gó hes'êëm do Jesus hebêë bong do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴⁵ Ti m' Jesus bajêë suun mã P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hã, kahadê doo gó, wahoo gó. Ti m' Jesus bahabêë bong tii bã hes'êëm doo. ⁴⁶ Ti m' taky hadoo:

—Hahÿÿ da takerii däk P'op Hagä Do kyyh: “Tóp ÿÿ da, P'op Hagä Do hã ji ky n'aa etsêë do tób n'aa da”[§] —näng mäh. —Hÿÿ kã baretsëg tób n'aa hado däk bẽ an'oo bã!^{**} —näng mã Jesus sa hã.

⁴⁷ Ti m' tama met'êëg had'yyt hê m' P'op Hagä Do tób n'aa bã. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahê n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, ta wób sa wahê n'aa na-ääj mã rakarên mã Jesus radaj'êëp.

⁴⁸ Du daa m' rabad'oo pé hajök do Jesus manew'êë do hyb n'aa m'.

Jesus hã reanh doo, jaa ky gabuuj rahanäng do panyyg n'aa hahÿÿh

20 Ti m' ta see pé noo gó P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, kahadê doo gó, panyyg hanäm do Jesus ma met'êëk bã kã m', kajaa mã ta wê P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahê n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, na-ääj mã Judah buuj sa wahê n'aa hedoo doo. ² Ti m' raky hadoo ta hã:

[¶]19:38 Saaw-Mo 118.26

[§]19:46 Isajas 56.7

^{**}19:46 Baretsëg tób n'aa hado däk bẽ an'oo bã Jesus wén näng, tak'ëp taky n'aa gebah rabes'êëm do hyb n'aa. Tak'ëp rabetsêëg häng tii.

—Jaa kyy gó mabad'oo hahÿ mabad'oo doo? Jaa ky gabuuj?^{††} —näk ma sa kyyh.

³Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—ÿ eanh bë hã ênh —näng mäh. —Bë her'ood hã ÿÿ —näng mäh. ⁴—Jaa kyy gó Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun paah? Hÿ pong jé hawät do kyy gó, sa ky gabuuj hë paah? —näng mäh.

⁵Tii bā m' sa m'aa hēnh mǎ raky n'aa hajēew bong. Hahÿÿ d' mǎ sa kyyh:

—Hÿ pong jé hawät do kyy gó ər noo bǎ, teanh da ər hǎ tii bǎ: “Hēd n'aa paa ti bë ky nadaheeh ênh?”, näng da. ⁶Ajyy kyy gó ər noo bǎ, hajōk do ər da rakut pǎ me ər deÿp hyb n'aa, sa hǎ m' P'op Hagǎ Do ky n'aa rod paa m' sa h'yyb Jowāw —näk mǎ sa kyyh.

⁷Ti hyb n'aa m' raky hadoo Jesus hǎ:

—Dooh āā hapēē bǎ jaa kyy gó —ken'ooh mäh.

⁸Ti m' Jesus ky hadoo sa hǎ:

—ÿ na-āāj né hē dooh ÿ her'ood bǎ ky gabuuj näng do hǎ ÿÿ, tii da ÿ bad'oo doo —näng mǎ ta kyyh sa hǎ.

Joom näng do kaser n'aa panyyg gó Jesus beh'ũm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁹Ti m' Jesus baher'ood kǎn panyyg ky n'aa me sa hǎ. ^{††}Hahÿÿ da m' tabaher'oot:

—Hÿ hadoo aj'yy bejoom hōm uwa hǎd näng do ta joom. Tii b' tabahaēēj dǎk ta joom banäng do ta kaser n'aa sa hǎ. Ti ta s'ee hēnh ta danǎh bahōm hajōō ta baab n'aa. ¹⁰Joom ag wah'ēē dǎk bǎ kǎ, ta danǎh mejūū ta sii moo wät do see ta kaser n'aa sa wē, tagadoo

hyb n'aa joom ag wób. Ti takajaa bǎ kǎ, rabahewyh wät, ramejō hōm p'aa hēnh bag hēnh. ¹¹Ti ta danǎh mejūū ênh ta seeh. Rahewyh wät né tii d' ênh, rarahe-jāā, ramejō hōm né tii d' ênh bag hēnh. ¹²Ti tamejō kǎn ta seeh. Rog näng sa mo haj'aa tii kǎ, ti radawäts nyh joom bahǎnh.

¹³Ti joom danǎh ky hadoo ta h'yyb gó: “Nyy d' ÿ bad'oo hÿÿ kǎ”, näng mäh. “Tah ÿÿ, ÿ kamahǎn do ÿ mejūū hÿÿ kǎ. Tah ÿ apǎh da raweh'ēēh”, näng mǎ ta h'yyb gó.

¹⁴Ti tamejō kǎn. Ta kaser n'aa raba-hegāā dǎk bǎ kǎ, sa mab hē rakaner'oot. Hahÿÿ da sa kyyh: “Ta danǎh t'aa hahÿÿh. Ti d' ta danǎ dǎg ta yb jawén buuj dǎg”, nāk mäh. “Ti bǎ, ər dajēēb! Ǝr ma dǎg da tii bǎ kǎ hahÿ joom banäng doo”, nāk mǎ sa kyyh. ¹⁵Tii d' né kǎ, ramejō hōm joom bahǎnh, ti ranaboh jad kǎn —näng mǎ Jesus. Panyyg gó m' tabeh'ũm sa hǎ.

Ti m' teanh sa hǎ:

—Nyy da joom danǎh bad'oo hÿÿ kǎ sa hǎ? —näng mäh. ¹⁶—Ana da, tadej'ēēp da ta kaser n'aa, ta wób hǎ da taba-haēēnh tii bǎ —näng mǎ Jesus.

Ti m' maa new'ēē do raky hadoo:

—Dooh paawǎ tii d' āā karēn P'op Hagǎ Do an'oo bǎ^{¶¶} —nāk mäh.

¹⁷Ti m' Jesus ty dǎng sa hǎ, ti m' tabeaanh:

—Nyy da bë hǎ ênh hahÿ P'op Hagǎ Do kyy kerih doo? “Pǎ tób n'aa tehem'aa do raty n'aa ges'yyk doo, hÿÿ kǎ pǎ ta ba n'aa dǎg, mesoo n'aa dǎg”^{§§} —näng mäh.

¹⁸Ti m' Jesus ky hadoo:

^{††}20:2 Hes'ēēm do Jesus hebēē bong do hyb n'aa, hajōk do tama metēēk do hyb n'aa na-āāj hē rawén eanh. Jesus hǎ he'anh do sa kyy gó ta tii bǎ hes'ēēm do rabehe'sēēm. Ti hyb n'aa dooh ragenaag bǎ Jesus bad'oo doo.

^{††}20:9 Ta hǎ he'anh do sa hǎ ti tabaher'oot.

^{¶¶}20:16 Tii da maa new'ēē do rawén ky hadoo, rahapǎh do hyb n'aa Jesus hanäng péh. Judah buuj sa wahē n'aa hedoo do Jesus pes'āāp. Ti né ti joom danǎh kaser n'aa hadoo.

^{§§}20:17 Saaw-Mo 118.22

—Sahõnh hē pä hadoo do ty n'aa ges'yyk péh, rahoop da nesaa doo. Ji jó ta ti pä tadëë bā, sahõnh hē ji gawatsik —näng mǎ Jesus.*

¹⁹Tii bā kǎ m', Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahë n'aa na-ääj mǎh, ratyw n'aa esoos mǎh, nayyw hē ramaso dāk hyb n'aa paawä m' Jesus. H'yy genäh mǎ Jesus pes'ääp mǎ panyyg ky n'aa me sa hā. E'ÿÿm mǎ ha-jök do Jesus maa new'ëë do sa hā.

Jesus rano n'aa maso paawä ta kyyh hyb n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰Ti m' baad mǎ ramatakä had'yyt hē Jesus. Ti hyb n'aa m' ramejüü ta wób ky ken'yyim doo gó rake'aanh Jesus hā. Rakarën paawä rano n'aa masoo taher'oot do hyb n'aa, rahaëënh hyb n'aa Roma buuj ta tii bā hagä n'aa hā. ²¹Ti m' j'ooj madāk doo me raky hadoo Jesus hā:

—Ma matëg! —näk mǎh. —Ää hapäh baad hadoo do né hē ti mama metëëk, baad hadoo do né hē ti maher'oot —näk mǎh. —Dooch maky n'aa ehÿÿd bā ta wób sa hā, séd gó mabaher'oot sahõnh hē sa hā. Ehub né hē P'op Hagä Do karën do hā mama metëëk doo —näk mǎh. —Ti hyb n'aa —näk mǎh —ää mamaher'ood. ²²Taw'ääts hē a hā ji epaag bā Roma buuj sa wahë hā rahepak doo, Sesa hā? —näk mǎh. —Ji ep'aak a hā? —näk mǎ sa kyyh.

²³Jesus hapäh mǎ ti sa h'yyb. J'ooj madāk doo me ti raky hadoo doo. Ti m' taky hadoo sa hā:

²⁴—Bë metäh hā ÿÿ moweed denaari ramaneëënh doo —näng mǎh. —Jaa

heen n'aa hahÿÿh? Jaa häd hahÿ kerih do ta hā? —näng mǎh.

²⁵Ti m' raky hadoo:

—Sesa heen n'aa, Sesa häd —näk mǎh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë an'oo Sesa hā ta no n'aa, ta heen n'aa hadāk doo. Bë an'oo P'op Hagä Do hā ta no n'aa hē† —näng mǎh.

²⁶Dooch m' raw'yyt pé ta hā ta s'ee hēnh taher'oot pé hajök do maa napäh bā. Rahyb n'aa meunh mǎ ta kyyh hyb n'aa, ti hyb n'aa dooh radoo wät péh. Bag hēnh rababë hōm.

Saduséw Jesus hā rake'aanh do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁷Ti m' rakajaa Jesus wë Saduséw häd enäh do wób, rake'aanh hyb n'aa m'. Sa hā m' dooh m' ji ganä wäd bā ji dajëb bā.

²⁸Ti m' raky hadoo Jesus hā:

—Ma matëg! —näk mǎh. —P'ooj ub Mosees erii dāk do paa ër hā, aj'yy dajëb bā, ta ÿÿm teréd wäd bā tanetaa nä bā, tii bā m' ta hÿÿj mǎ gat'ëë dāk tii, ta hÿÿj makü panaa näng hyb n'aa m' —näk mǎh. ²⁹—Panyyg gó òm ää maher'oot —näk mǎh. —Hÿ hadoo aj'yy 6 ta hÿÿj. Tagat'ëë dāk mǎ ta ÿÿm paah. Dooch m' teta nä bā, aj'yy dajëp. ³⁰Tii bā ta hÿÿj seeh, ta jawén nǎh, gat'ëë dāk mǎ ta hÿÿj makü ÿÿm paah. ³¹Ta jawén mǎ ta hÿÿj seeh. Ti hadoo né m' ta wób ënh. Sahõnh hē m' raget'ëë bok ta ti ÿÿnh. Sahõnh hē m' dooh reta nä bā radejëp. ³²Tii kǎ m' ÿÿnh dajëb kǎn —näk mǎ Saduséw panyyg gó m' rabeh'üüm Jesus hā.

³³Ti m' rabeaaj kǎn Jesus hā:

—Ji genyyh bā kǎ ënh, dejëp do paa ji? —näk mǎh. —Ny hadoo do ÿÿm kǎ ta ti ÿÿnh ti noo gó kǎ? Sahõnh hē paa ta ti ta pat'uuk —näk mǎ sa kyyh.

***20:18** Ta ky n'aa hē né hē Jesus her'oot. Jesus né ti pä hadoo doo. Judah buuj sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do na-ääj, dooh rakarën bā Jesus, tób them'aa do rakanarën do hadoo nanäng pä. Rakanarën né paawä, tak'ëp hyb n'aa jawyg dāk Jesus, P'op Hagä Do an'oo bā.

†**20:25** Ji né hē ti P'op Hagä Do karën doo.

³⁴Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Ji ketëë badäk hahÿÿ bã tii. ³⁵Tii d' nado hÿ pong jé hasëëk do hã. P'op Hagä Do anoo do ragenä bong doo, dooh raket'ëë boo bã. ³⁶Aäs kanetëë do hadoo da tii kã. P'op Hagä Do anoo ragenä bong hyb n'aa, ti hyb n'aa P'op Hagä Do taah kã —näng mäh. ³⁷—Mosees mo haj'aa kerih do hã, b'aa kadoo do panyyg n'aa gó, ji ganä wät Mosees metëëk. Hahÿÿ da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh Mosees erii wät do hã: “P'op Hagä Doo, Abaraãm hagä n'aa, Isak hagä n'aa, Jakóh hagä n'aa ÿ ti hÿÿh.”³⁸ Dooh, “Abaraãm makü hagä, Isak makü hagä, Jakóh makü hagä” tanoo bã. P'op Hagä Do hã ti edëp. Dejëp do hagä n'aa nado P'op Hagä Doo. Hedëp do sa hagä n'aa tii —näng mã Jesus kyyh.

³⁹Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do wób raky hadoo:

—Baad mabaher'oot, baad a kyyh, ma matëg! —näk mäh.

⁴⁰Ti bahãnh kã m' dooh m' reaaj boo bã kã. H'yyb e'ÿÿm mã reaaj bã kã.

Jesus eanh do Kristo ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴¹Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dawi panaa mã ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, sa nooh. Nyy da tii? ⁴²Hahÿÿ da paa m' Dawi kyyh Saaw-Mo hã: “Wahë ÿ n'aa hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky hadoo, ‘Aso hup ÿÿ hënh, ⁴³si ÿ mabag'aäs hyb n'aa a majiÿ ÿ nes'ëëm bã kã”,⁴⁴ nãng paa Dawi. ⁴⁴Hÿÿ kã, “Wahë ÿ n'aa” Dawi maneëëj bã ti Kristo, nyy da ti ta t'aah tabahadoo?⁴⁵ —näng mã Jesus.

⁴⁵Ti m' sahõnh hë maa new'ëë bã m', Jesus ky hadoo ta ma matëg sa hã:

⁴⁶—Baad da bẽ kanä Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk doo da bẽ nad'oo hyb n'aa —näng mäh. —Baad ub da raken'yyim, baad rakametëëh saroor henyyim doo me, ky n'aa gebah doo me —näng mäh. —Rakarën ji bedëng hajök do sa mahang —näng mäh. —Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bã ragen'aak ratooj bã hyb n'aa jewyk do rabahetõnh bã. Ratsebé do tã n'aa noo gó, ragen'aak ky n'aa etsëëh do rabahetõnh bã ratooj bã —näng mäh. ⁴⁷—Patug tema bong do sa wẽ hanãng do bẽ esok. Ti bãp peej hadoo doo me bẽ ky n'aa etsëë, bẽ hã ta wób raj'aa etsë hyb n'aa. Ta ti hedoo do ta bahãnh tak'ëp P'op Hagä Do rajãã da —näng mã Jesus kyyh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa.

P'op Hagä Do matym n'aa patug tamah do an'oos do panyyg n'aa hahÿÿh

21 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa bã Jesus bagëët bã, tahapäh tak'ëp dajëër enäh do radatoonh do dajëër, tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do dajëër n'aa. ²Ti m' tabana ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo. Tadatooj is mã pawóp its moweed. Kanahën its mã tii. ³Ti m' Jesus bahapäh bã ta tii, taky hadoo:

—Hahÿ ÿÿnh, patug tamaa wäd is doo, sahõnh hë sa bahãnh tabanoo. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mäh. ⁴—Sahõnh hë ta wób ranoo do tii, hajõng do sa wẽ mad'aak do uuh —näng mäh. —Hahÿ ÿÿnh, kasuud its né paawä, sahõnh hë taban'oo däg is ta wẽ hanãng do paats —näng mã Jesus.

³⁴20:37 Esodo 3.6

⁴¹20:43 Saaw-Mo 110.1

⁴⁵20:44 Dawi panaa né hë ti Jesus, aj'yy gó tabahyng do hyb n'aa. Dawi wahë ÿ n'aa tamaneëënh do paah, P'op Hagä Do T'aah do hyb n'aa na-ääj ti Jesus.

Jesus her'oot ta jawén hawät do panyyg n'aa hahÿÿh

⁵ Ti m' Jesus ma matëg wób raheer'oot mã pä s'ëëb P'op Hagä Do tób n'aa. Hetsooh mã sa hä. Raheer'oot na-ääj mã ta wób sa mo haj'aa ta hetsó wób, P'op Hagä Do matym n'aa retsëëh doo. Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

⁶ —Ti awät da ti noo gó kä, ta ti pä jé pad'yyt hë takajäg jëng. Dooch da ta see jó haso wät pé hahÿ bë hapäh do pä. Sahõnh hë da rabakud bëëh tüü —näng mäh.

⁷ Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ny noo gó da ti tii d' maher'oot do tadu däk? H'ëëd hado da tabedaa däk do heen n'aa? —näk mäh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Baad bë matakä da, bë rawanadii hyb n'aa. Hät ÿÿ gó rabana, sa nooh. “ÿ Kristo”, näk da sa kyyh. “Edaa däk sahõnh hë tagawatsik doo”, näk da. Bë ky dahé manä tii —näng mäh. ⁹ —Bë eÿÿm manä da kaneb'ooh do bë ky n'aa napäh bä, ta wób sa wahë n'aa wë rah'yy kawereem do bë ky n'aa napäh bä na-ääj hë. Badäk hahÿ gawatsik do pooj jé, ti hadoo né da. Ti hado né hë paawä, dooh nanyw hë takaja bä badäk hahÿ bahëëj jëng doo —näng mäh.

¹⁰ Ti m' taky hadoo ënh sa hä:

—Häj n'aa see babuuj rakaneb'ooh da hāj n'aa see babuuj sa daheeh. Hāj n'aa sa wahë n'aa, rah'yy kawereem da hāj n'aa see sa wahë n'aa wë. ¹¹ Hajõng hāj n'aa hënh da tak'ëp né da hëëj katajuus. Sah na-ääj da anäng. Hajök da tak'ëp ranahëë enäh da. Äm n'aa näng do ti awät da. Äm n'aa näng do heen n'aa ganyyh da wë hä. ¹² Ti pooj jé da bë da rano n'aa masoo. Bë da rarejää. Bë da rahaëënh tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa sa moo gó, bë

raky n'aa etyy hyb n'aa. Bë da radewäts b'ëëh. Bë da ramahüüm hëëj bagä n'aa sa wë, sa wahë n'aa wób wë na-ääj hë, bë raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hä. Hëp ÿ n'aa tii da rabad'oo da bë hä —näng mäh. ¹³ —Këh ÿ n'aa bë her'ood kän da tii bä sa hä —näng mäh. ¹⁴ —Bë hyb n'aa tón manäh, bë ky n'aa sa hä bë her'oot do hä. ¹⁵ ÿ anoo da bë hä bë er'oot do pan'aa. Tak'ëp da bë ÿ h'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa bë maji dooh da bë rahaja bä, dooh d' sa kyy péh —näng mäh. ¹⁶ —Bë yb, bë ÿÿn, bë wakään, bë najiis na-ääj né hë bë né rahaëëj padëëk bë maji sa hä. Radej'ëëp da bë wób. ¹⁷ Tak'ëp da sahõnh hë rakawajään da bë wë, hëp ÿ n'aa. ¹⁸ Ti hadoo né hë, dooh P'op Hagä Do mabaan bëëh. Sahõnh hë bë hä tahapäh. ¹⁹ Bë h'yy kaneréd bä hä ÿ bë h'yy ka'eeh do hä, P'op Hagä Do wë da bë baboo had'yyt hë kä —näng mã Jesus.

²⁰ Ti m' taky hadoo ënh:

—Jerusarënh nu kat'ëë däk ta maji warahén n'aa ran'oo bä bë bahapäh bä, edaa däk da bë bahapëë kän tagawatsik doo. ²¹ Tii bä da taw'ääts hë Judah hāj n'aa bä haj'eenh do rakejën hõm da waëë banäng hënh. Jerusarënh bä haj'eenh do taw'ääts hë rakejën hõm sa panang bä naa. Panang bahánh habong do taw'ääts hë da dooh rana bä p'aa hënh panang hënh. ²² Ti noo gó da P'op Hagä Do anoo da Isaraéw buuj ta sām baan. Sahõnh hë P'op Hagä Do kyy kerih do kametä kän sa hä kä —näng mäh. ²³ —Tak'ëp tanesaa het'aah doo, sa taah nebi do sa hä kä ti noo gó kä! ^{**} Tak'ëp nesaa do rabahoop Isaraéw hāj n'aa bä. Tak'ëp da P'op Hagä Do banoo sa hä nesaa doo —näng mäh. ²⁴ —Ta wób da dejëp sa maji kuman haj'aa. Ta wób da ramoo maw'yyd hõm ta s'ee hënh, jé pad'yyt hë hāj n'aa hënh. Panang kä, Jerusarënh, rababep da Judah buuj nadoo do hä. Tii

^{**} 21:23 Du daa m' rakejën péh.

da rabad'oo P'op Hagä Do h'yyb däng do peeĵ kă —näng mä Jesus.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ênh:

—Ta jawén, papÿÿj hă, kamarab hă, sagôôh sa hă ji hapäh da meuĵ n'aa näng do heen n'aa, äm n'aa näng do heen n'aa. Sahônĥ hê häĵ n'aa babuuj rahyb n'aa tón da, h'yy gabedo bong da, hewëëĥ do hyb n'aa akajar maadaka, tak'ëp hadoo do hyb n'aa akajar maadaka kyyh. ²⁶ Tak'ëp rajëÿÿm do hyb n'aa da ti noo gó, ta wób degôn jëng da. H'yyb eÿÿm bong da, tak'ëp nesaa do ti hawät do hă rahyb n'aa newëë do hyb n'aa. Wë hă habong do ta bag keh'ÿÿt da jé pad'yyt hê, ta see hedo hõm da P'op Hagä Do an'oo bă.

²⁷ Ti noo gó kă da sahônĥ hê rabahapäh da ÿÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo kă, ÿ bahyng bă kă wë puh mahang. ÿ ahyng da P'op Hagä Do hejój me, ta bag tak'ëp gabarëëĥ do hadoo doo gó —näng mäh. ²⁸ —Bë h'yy kahasâab kă ta ti ta heen n'aa bë bahapäh bă kă, edaa dăk do hyb n'aa kă bë P'op Hagä Do ed'ëëp do nesaa do mahănh —näng mä Jesus.

²⁹ Ti m' panyyg gó m' tabaher'oot sa hă. Ti m' taky hadoo:

—Ta heen n'aa ÿ her'oot doo, joom wiigo hăd näng doo, joom wób ky n'aa hadoo na-ääĵ hê tii —näng mäh. ³⁰ —Joom tadu doo bă tagajewäng doo, baad bë bahapäh, edaa dăk tabanyyw. ³¹ Ti hadoo né da, sahônĥ hê ta ti bë ÿ maher'ood wät do kaja dăk bë bahapäh bă, edaa dăk P'op Hagä Do bag'ääs doo —näng mäh.

³² Ti m' taky hadoo ênh:

—Né hup ÿ né hê hahÿ ÿ her'oot doo: Da hê habong do rahapäh nă da sahônĥ hê ÿ her'ood wät do bawäd kă.††

³³ Badăk hahÿÿh, wë na-ääĵ da, ahëëĵ jëë né paawă, këh ÿÿ da dooh tahëëĵ bă —näng mäh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hado kăh:

—Bë hyb n'aa matakă da, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Bë h'yyb padăĵ mană jarakë hedoo do hă. Bë an'oo mană badăk hahÿÿ hă ji hyb n'aa tón do bë hyb n'aa hũum bă, ta s'ee hënh bë h'yyb nawät hyb n'aa. Taw'ääts hê bë hyb n'aa matakă bë h'yy ganatemah hyb n'aa ÿ kajaa bă. ³⁵ ÿ kajaa do heen n'aa, nanyw hê da, raganada bă, takajaa sahônĥ hê badăk hahÿÿ hă habong do sa wë —näng mäh. ³⁶ —Taw'ääts hê bë hyb n'aa matakă had'yyt hê. Bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hă, bë ked'ëëp hyb n'aa ta ti ÿ her'oot do paa nesaa do mahănh. Bë ky n'aa ets'ëë na-ääĵ hê, bë bahajaa hyb n'aa matym ÿÿ gó, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do matym gó, bë bab'ëëĥ hyb n'aa, baad bë ÿ gadoo hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

³⁷ Jesus ma met'ëëg had'yyt mă P'op Hagä Do tób n'aa bă. Tug bă hadoo tabaheh'ũum panang bahănh, waëë Oriib hăd näng doo hënh, t'ĩĩ hënh mă tabahe'ÿÿh hyb n'aa. ³⁸ Băp paa m' hajök do rabaheh'ũum, ramaa newëë hyb n'aa Jesus P'op Hagä Do tób n'aa yt hă.

Judas taky n'aa enooh Jesus tahaëënh do ky n'aa hahÿÿh

22 Ti m', edaa dăk Pas-kowa hăd näng do bawät, pāw makuj tamah do rabawa noo gó. ² Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ääĵ mă ratyw n'aa es-oos mă Jesus radaj'ëëp hyb n'aa. Rahyb n'aa newëë nyy d' rabad'oo, hajök do rakawaj'ään bă sa wë rajëÿÿm do hyb n'aa. ³ Ti m' Judas Ikarijot hăd näng do h'yyb gó Nesaa Do Yb bajëë suun. ⁴ Ti m' Judas bahôm P'op Hagä Do tób n'aa yt hă moo heb'ooh do sa wahë n'aa wë, P'op

††21:32 Sahônĥ hê Jerusarënh ky n'aa sa hă Jesus maher'ood wät do né hê tii, ti noo gó habong do rahapäh doo. Dooĥ badăk hahÿ bahëëĵ jëng do tado bă rahapäh doo.

Hagä Do tób n'aa warahén n'aa sa wahé n'aa wē na-āāj hē, séd hā rakaner'oot hyb n'aa nyy da sa hā Jesus tabahaēēnh. ⁵Ti m' rah'yy gadejah Judas Ikarijot kyy hā. Ti m' ta sām raky kajäk ta hā. ⁶Ti m' Judas Ikarijot tyw n'aa esóts kán, tabahaēēnh hyb n'aa ká sa hā rabanahajök bá.

**Jesus ta ma matëg daheeh
Pas-kowa tä n'aa rabawëh do
panyyg n'aa hahÿÿh**

⁷Ti m' pāw makuj n'aa tamah do rata-heb'ëes do du dāk. Ti noo gó b'éé t'aah aj'yy ranaheb'oooh P'op Hagä Do matym n'aa, Pas-kowa rahyb n'aa esee do hyb n'aa. ⁸Ti m' Jesus mejüü Peed Jowāw daheeh, ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē ahōm nā Pas-kowa tä n'aa bē moo bok hyb n'aa, ēr tab'ëes hyb n'aa —näng mäh.

⁹Ti m' rabeaanh ta hā:

—Nyy bä makarēn āā benām Pas-kowa tä n'aa? —näk mäh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ahōm nā panang hēnh. Panang bä bē kajaa bä, bē kataa da aj'yy hā, naēng hes'oooh do hā. Ta jawén bē ahōm da. Ta ti bajëē suun bä tób gó, ¹¹bē eaaj da tób danäh hā hahÿÿ da: “Āā ma matëg mejüü āā beaanh, nyy bä tagadäk ta gawakō, tatab'ëes hyb n'aa Pas-kowa, ta ma matëg sa daheeh”, denoo da. ¹²Tii bä da ta gawakō gaeh doo, p'op gadäk doo, tametëeh da bē hā. Ta tii bä tyng n'aa näng da. Kabenyyw dāk da —näng mäh. —Tii bä bē moo boo Pas-kowa tä n'aa, ta waa n'aa —näng mä Jesus sa hā.

¹³Ti m' rabahōm kán. Rakajaa bä m' panang bä, Jesus her'oot do hadoo né ká m'. Ti m' ramoo boo kán tii bä ká Pas-kowa tä n'aa ká.

¹⁴Ti m' Pas-kowa tä n'aa kajaa bä ká m', Jesus bahyy sooh mä 12 hedoo do tamejüü do sii hē sa waa tyng pa. ¹⁵Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Baad ÿ h'yyb däng né hē hahÿ ÿ awëh bē daheeh, ÿ rarejāā do ÿ ahoop do pooj jé —näng mäh. ¹⁶—Dooh ÿ awëē wäd bä ká hahÿ ta jawén. Séd debaa hē ÿ bawëē kán Pas-kowa heh'āāt doo ká hÿ pong jé, P'op Hagä Do bag'āās bä ká —näng mäh.

¹⁷Ti m' tabado dāk uwa bēeh hood, ti m' P'op Hagä Do hā ta ky hadoo:

—Taw'āāts hē ōm, Ee. Man'oo dāk uwa bēeh āā hā —näng mäh.

Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē gadoo, bē ets'ëeh bē hā —näng mäh. ¹⁸—Hahÿÿ d' bē ÿ maher'oot: Hÿ jawén dooh ÿ eēg wäd bä uwa s'ëeb. Jāām hē p'aa hēnh ÿ eēek da P'op Hagä Do bag'āās do kajaa bä ká —näng mäh.

¹⁹Ti m' tabado dāk pāw, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'āāts hē ōm, Ee. Man'oo dāk pāw āā hā —näng mäh.

Ti m' taganabäh dāk, tan'oo dāk mä ta ma matëg sa hā. Ti m' taky hadoo:

—Hup ÿÿ, bē hyb n'aa ÿ an'oo dāk do heen n'aa hahÿÿh —näng mäh. —Hÿ jawén hahÿÿ d' bē bad'oo, ÿ bē hyb n'aa esee do hyb n'aa —näng mäh.

²⁰Ti hadoo ënh, rabawëh, rabawa do jawén paa bä, Jesus bado dāk ënh uwa bēeh hood, ti m' taky hadoo:

—Majyw ÿÿ, ÿ anoo do ÿ dajëp noo gó bē hyb n'aa heen n'aa hahÿÿh. Papuuj sahōnh hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do tii ká. Hÿ jawén majyw ÿ hyb n'aa ji tagadoo, P'op Hagä Do ky däng^{‡‡} —näng mä Jesus.

²¹Ti m' taky hadoo ënh:

—Bē maa newë! —näng mäh. —Ēr mahang ti asooh majë ÿ moo gó ÿ

^{‡‡}22:20 P'ooj ub Mosees sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, b'éé majyyw ta heen n'aa. Papuuj hahÿ ji hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

tahaëenh doo —näng mäh. ²²—ÿh, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Doo, ÿ da dajëp P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo da né hë —näng mäh. —Ti hadoo né hë, baad nado da aj'yy hã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do maji moo gó han'oo däk do hã! —näng mäh.

²³Ti m' sa mahang rabeaanh:

—Jaa g'eeh tii? —näk mäh.

²⁴Ti m' sa bahānh hadoo do p'āā m' raky ked'aak. ²⁵Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Judah buuj nadoo do sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk hedoo doo, tak'ëp ramejũ sa karapee n'aa. “Sa masa n'aa” sa daaj hë rakamaneëenh —näng mäh.

²⁶—Bë mahang taw'āāts hë dooh tii d' tahado bä —näng mäh. —Bë mahang karēn pé ta wób sa bahānh hyb n'aa jawyk péh, taw'āāts hë da ta wób sa yd jé da tanu gadäk. Bë wahë n'aa hadoo doo, taw'āāts hë ta wób sa karom hado däk —näng mäh. ²⁷—Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng n'aa jó hasooh doo, ta tyng jó hasoo do waa manaa doo? Ny hadoo pé hyb n'aa jawyk? Ta tyng jó hasooh do né hë —näng mäh. —ÿ tii, dooh tii da ÿ adoo bä. Sa karom sa tä manaa do hadoo ÿ bë mahang, ÿ hyb n'aa jawyg né paawä bë bahānh —näng mäh. ²⁸—Hëp ÿ hata had'yyt hë bëeh, nesaa do ÿ ahoop noo gó. ²⁹Ti hyb n'aa hã ÿ Ee banoo do hadoo ÿ bag'āās doo, tii da ênh bë ÿ banoo bë bag'āās si ÿÿ. ³⁰Ti hyb n'aa bë awëh da, bë eëek da si ÿÿ, ÿ bag'āās do noo gó, bë ÿ weh'ëeh do ky n'aa. Bë da at'oonh wahë n'aa tyng jó, 12 hedoo do Isaraéw taah panaa bë bag'āās hyb n'aa, bë ky n'aa etyy hyb n'aa —näng mäh Jesus.

³¹Ti m' Jesus ky hadoo Peed hã:

—Simaw, Simaw —näng mäh. —Nesaa Do Yb ets'ëë wät tak'ëp bë tamety hyb n'aa. Takarēn paawä bë beréd hōm hã ÿ bë h'yy ka'eeh doo. ³²Ti hado né paawä, P'op Hagä Do hã ÿ ky n'aa ets'ëë wät òm, manerét hyb n'aa hã ÿ mah'yy ka'eeh doo —näng mäh. —Mah'yy kawa-reem bä, p'aa hēnh tak'ëp hã ÿ mah'yy kae bä, mah'yyb enāw ta wób hã ÿ h'yy ka'eeh doo —näng mäh Jesus Peed hã.

³³Ti m' Peed ky hadoo:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh. —Dooh ÿ h'yy keréd bä a hã —näng mäh. —ÿ radawäts g'ëed bä, na radawäts g'ëed ÿ a sii. ÿ radajëeb bä, na ÿ radajëeb a nemuun, näng mäh.

³⁴Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Baad òm ÿ maher'oot Peed —näng mäh —Badah, atsēm, karaak bahÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejēn da —näng mäh Jesus Peed hã.

³⁵Ti m' Jesus beaanh ta ma matëg sa hã:

—Bë ÿ mejũ noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë baher'ood hōm hyb n'aa, dooh ÿ an'oo bä bë mahũm pé dajëer hadoo péh, ta hood hadoo péh, bë tsyym suun bë wareem péh. Bedoh bë wë ti noo gó? —näng mäh.

—Dooh —näk mäh. —Dooh badoh pé āā wë —näk mäh sa kyyh.

³⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hÿÿ kã bë mahũm bë wë tanyy bä dajëer, bë h'ëed hood na-āāj hë. Bë wë tananyy bä bë kuman mariij, taw'āāts hë bë esëem hōm bë hatsë bë hã hadäk doo, bë kuman bë betseë hyb n'aa ta sām[¶] —näng mäh. ³⁷—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ÿ n'aa hã:

[¶]22:36 Kuman ky n'aa nado ti Jesus her'oot. Kuman ky n'aa me tamaher'oot. Kaneb'ooh do du doo do pooj jé ji benām ji kuman, baad ji gada hyb n'aa ji wë ji maji kajaa bä. Ti noo gó né tadu doo Jesus, ta ma matëg na-āāj hë rano n'aa masoo doo. Ti hyb n'aa ta ma matëg Jesus maher'ood wät, baad rahyb n'aa matakëe hyb n'aa baad nadoo do hã, sa h'yyb rabenām hyb n'aa, edaa däk do hyb n'aa sa hã rarejää doo.

“P’op Hagä Do ky n’aa jaw’yyk do ky nadah’eeh do h’yyb hata däk ran’oo bä P’op Hagä Do H’yyb Däng Doo”,^{§§} näng P’op Hagä Do kyy kerih doo —näng mä Jesus. —Sahõnh hē kēh y n’aa kerih doo gó her’oot doo, ta ti hadoo né kã —näng mä Jesus.

³⁸ Ti m’ ta ma matëg raky hadoo ta hã:
—Ma matëg! —näk mäh. —Pawóp hē
ää wë kuman mariij —näk mäh.
—Jääm tii —näng mäh.*

Getsemani bä Jesus ky n’aa ketsëe do panyyg n’aa hahy̆h

³⁹ Ti m’ tabahed’oo doo da, waëë joom oriib banäng doo hēnh Jesus bahõm kãn. Ta ma matëg had’aa mäh. ⁴⁰ Rakajaa bä m’ Jesus ky hadoo sa hã:

—P’op Hagä Do hã bë ky n’aa ets’ëë, nesaa do h’yyb tatug mahãnh bëëh, y bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

⁴¹ Ti m’ tabahõm dawë hã. Ti m’ ta taron nu paa me tabahyy häng, ti m’ taky n’aa etsëe P’op Hagä Do hã. Hahy̆h da m’ ta kyyh:

⁴² —Ee, —näng mäh —makarën bä mado hõm mahãnh y̆h wät hahy̆h y ahoop do pan’aa. Ta tii d’ né hē y bets’ëë paawä, makarën doo da né hē mabad’oo, y karën doo da nado —näng mäh.

[⁴³ Ti m’ h̆y pong jé naa ääs see kasee ta hã, tah’yyb hej’oonh hyb n’aa. ⁴⁴ Ti m’ tak’ëp mä taky n’aa etsëe, tak’ëp tah’yy katón do hyb n’aa. Baad nado ta h’yyb tym. Majyyw hadoo mä tahehud. Tüü m’ tabatõõm.] ⁴⁵ Ti m’ tabas’ëëg gëet jawén paa bä m’, taky n’aa etsëe do jawén paa bä, tabahõm ta ma matëg rahab’ëëh hēnh. Aã b’ëëh mä tii. Tak’ëp mä raty jeyyk rah’yy ketón do hyb n’aa. ⁴⁶ Ti m’ taky hadoo sa hã:

—Hëd n’aa bë ba’y̆h? —näng mäh. —
Bë as’ëëg bëh! P’op Hagä Do hã bë ky n’aa ets’ëë, bë nesaa do h’yyb tatug mahãnh, y bë eréd hõm mahãnh —näng mäh.

Jesus ramaso däk do panyyg n’aa hahy̆h

⁴⁷ Jesus ber’oot nä bä m’, rakaja kãn hajök do ta wë. Judas, ta ma matëg 12 hedoo do see paah, sa pooj jé tabana. Ti m’ Jesus wë Judas bana. Ta tapa tsanet-sub wät. Kedëng do ky n’aa né paawä tii. ⁴⁸ Ti m’ Jesus beaanh ta hã:

—Judas, —näng mäh —matsanetsup doo me y̆h, Aj’yy Hadoo Do H̆y Pong Jé Hana Do maban’oo däk? —näng mä Jesus Judas hã.†

⁴⁹ Ti m’ Jesus sii habok do rabahapäh bä m’ hajök do rakarën ramasoo, raky hadoo ta hã:

—Makarën ër gadoo kuman me?

⁵⁰ Ti m’ Jesus sa hata see tekyyt mä P’op Hagä Do tób n’aa yt hã moo heb’ooh do sa wahë n’aa heh’äät do karom. Ta nabuuj hub hēnh hadäk do tagakyd hõm mäh. ⁵¹ Ti m’ Jesus ky hadoo:

—Ti moo hado manäh —näng mäh.

Ti m’ Jesus moo däng aj’yy rog hã. Has’oo däk mäh.

⁵² Ti m’ P’op Hagä Do tób n’aa yt hã moo heb’ooh do sa wahë n’aa hã, P’op Hagä Do tób n’aa hagä n’aa sa wahë n’aa hã, Judah buuj sa wahë n’aa hã na-ääj hē, Jesus ramaso däk hyb n’aa ta no n’aa han’aa do sa hã Jesus ky hadoo:

—Ër wahë n’aa wë h’yy kawereem do sa h’yyb mahüüm n’aa bë ed’oo g’eeh y̆h, bë wén n’aa wë y̆h sën-jeer yt hã, boh yt hã? —näng mäh. ⁵³ —P’op Hagä Do tób n’aa wahoo gó y awäd had’yyt hē bë sii. Dooh ënh y bë maso bä tii bä ënh?

§§22:37 Isajas 53.12

*22:38 “Jääm tii” Jesus wén her’oot, dooh ta ti tado bä do hyb n’aa tahanäng doo. Dooh kuman ky n’aa tado bä sa hã tamaher’oot doo.

†22:48 Tsanetsup doo me Judas metëeh ta wób sa hã Jesus, ti né hē ramaso däk hyb n’aa.

—näng mäh. —Hÿÿ kä, taw'ääts hē —
näng mäh. —ÿ hapäh, da hē né kä ÿ bë
bahajaa. Da hē né hē Nesaa Do Yb mejüü
—näng mä Jesus.

**Jesus Peed ky n'aa jejën do
panyyg n'aa hahÿÿh**

⁵⁴Ti m' ramaso däk Jesus, ti m'
ramahüüm kân P'op Hagä Do tób n'aa yt
hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät
do tób hēnh kä. Peed bahôm sa jawén.
Dawëë m' tagadäk. ⁵⁵Ti m' warahén ra-
gahô jat tēëg tób w'oo hä, ti m' rabehty
b'ëëh tēëg noo pa. Sa pa m' Peed bahyy
häng. ⁵⁶Ti m' ÿÿnh, sa karom, bahapäh
Peed tēëg bag hä m' tabahäng bä. Ti m'
baad tabahëg'ääs ta hä. Ti m' taky hadoo:

—Hahÿ Jesus hata seeh —näng mäh.

⁵⁷Ti m' Peed ky n'aa jejën wät.

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti aj'yy —näng
mäh.

⁵⁸Badah peej däg kä m', ta see ba-
heg'ääs Peed hä, ti m' taky hadoo:

—Ta hata see né hē òm —näng mäh.

—Dooh. Dooh sa see ÿ do bä —näng
mä Peed.

⁵⁹Badah peej däg kä m', sét oor taba-
hado däk bä m', ta see ky hadoo:

—Jesus ma matëg see né ti hÿÿh.
Garirej buuj né ti hÿÿh —näng mäh.

⁶⁰Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh ÿ hapëë bä ta ti maher'oot doo
—näng mäh.

Ti m' nayyw hē, taher'oot nä bä m',
karaak ky ganä kân, tabahÿÿ kân. ⁶¹Ti
m' Jesus ty kaw'ööd däk Peed wë. Tii bä
m' Peed hyb n'aa newë däg kân Jesus
her'oot do paa ta hä kä: “Karaak bahÿÿh
do pooj jé da ÿ maky n'aa jejën tama-
woob nuu me.” Tii d' né paa kä m', Je-
sus her'oot do paa kä ta hä. ⁶²Ti m' Peed
banyyh wahoo gó naa. Tak'ëp tabaód
g'ëëd kân mäh, taky n'aa jejën do hyb
n'aa Jesus.

**Jesus warahén rarejää do
panyyg n'aa hahÿÿh**

⁶³Ti m', warahén Jesus hag'ääs do
raky n'aa ejeets kân mäh, rarejää mä
tak'ëp. ⁶⁴Ti m' raty maw'yyd däk, tana-
hapäh hyb n'aa. Ti m' rabahewyyh bä m'
raky hadoo:

—Maher'ood mahapëë bä! Jaa mo
haj'aa? —näk mäh.

⁶⁵Hajông nä m' sa kyyh, raky n'aa re-
jää doo.

**Judah buuj sa wahë n'aa Jesus hä
rake'anh do panyyg n'aa hahÿÿh**

⁶⁶Ti m', bap paa m', rakata padëëk Ju-
dah buuj sa wahë n'aa hedoo doo, P'op
Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do
sa wahë n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do
ma mehetëk doo. Ti m' ramahüüm kân
Jesus sa wë, ⁶⁷ti m' raky hadoo:

—Mamaher'ood ää hä, òm Kristo, P'op
Hagä Do H'yyb Däng Do mado bä —näk
mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë ÿ maher'ood bä paawä, dooh
paawä ÿ bë ky dahé bä. ⁶⁸Bë ÿ eaaj bä,
dooh bë ky gedag bä —näng mäh. ⁶⁹—Ti
tahado né paawä, hÿ jawén Aj'yy Hadoo
Do Hÿ Pong Jé Hana Do asooh da P'op
Hagä Doo, Sahônñ Sa Bahänñ Hado Do
hub hēnh, ta hä P'op Hagä Do weh'ëëh
doo bä —näng mä Jesus.

⁷⁰Ti m' sahônñ hē kata däk do raky
hadoo:

—Öm mä P'op Hagä Do T'aah, a nooh?
—näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë né tii, ti tii d' her'oot. Baad ub ti
bë kyyh —näng mäh.

⁷¹Ti m' raky hadoo:

—Dooh hyb n'aa wät pé ta ky n'aa
her'oot péh. Ta daaj né hē ti taky n'aa
kaher'oot —näk mäh.

**Pirato häd näng do wë
Jesus ramahũũm kãn do
panyyg n'aa hahỹỹh**

23 Ti m', sahõnh hẽ ajyy kata däk do ramahũũm kãn Jesus Pirato häd näng do wë.[‡] ²Ti m' radu doo Jesus raky n'aa tapaa Pirato hä. Hahỹỹ da m' sa kyyh:

—Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj, raky nadahẽ wät hyb n'aa sa wahẽ n'aa, Roma buuj. Tamoo ge'ỹym ranep'aak hyb n'aa Sesa hä ji hepak doo, Roma buuj sa wahẽ n'aa hä ji hepak doo. “Ỗ Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Häj n'aa wahẽ n'aa ỹỹh”, näng mã ta kyyh —näk mã ta ti ajyy Pirato hä.

³Ti m' Pirato beanh Jesus hä:

—Õm né Judah buuj sa wahẽ n'aa? —näng mãh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—ỖỖ. Tii d' né hẽ, maher'oot doo da né hẽ —näng mã Jesus.

⁴Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa hä, hajõk do t'ĩ hẽnh kat'aa do hä na-ãaj mã Pirato ky hadoo:

—Dooch ỹ aw'yyt pé ta hä ta sãm ỹ anoo péh —näng mã Pirato.

⁵Ti m' raky kah'ũũm Pirato hä:

—Sahõnh Judah häj n'aa bã, sa wahẽ n'aa wë rah'yy kawereem tan'oo bã tama metëek do hä. Garirej häj n'aa bã tadu doo tama metëek doo. Hỹỹ kã babã Jerusarẽnh bã tama met'ëeg kãn —näk mã sa kyyh.

**Eróts häd näng do wë Jesus
ramahũũm do panyyg n'aa hahỹỹh**

⁶Garirej häj n'aa bã Jesus du doo paa tama metëek do Pirato ky n'aa napäh bã m', teajj wät sa hä:

—Garirej häj n'aa babuuj ti hỹ aj'yy? —näng mãh.

⁷Ti m' Pirato ky n'aa napäh bã m' Jesus t'ĩ hẽnh naa, tamejũũ ramahũũm Eróts Ân-Tipas häd näng do wë, Garirej häj n'aa wahẽ n'aa tabadoo do hyb n'aa. Jerusarẽnh panang bã Eróts bag'ãas dó ti noo gó.

⁸Ti m' Eróts tsebee wät Jesus tahapäh bã. P'ooj né hẽ m' takarẽn paawä m' Jesus tabahapäh. Ta ky n'aa napëẽ däk paa m' Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa m' takarẽn paawä m' tabahag'ãas Jesus pahuunh doo. ⁹Ti m' Jesus ramanaa bã m', hajõng mã teanh ta hä. Dooch m' Jesus ky gedag bã.[¶] ¹⁰Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do na-ãaj hẽ, tak'ep mã raky n'aa tapaa ta ky n'aa Eróts hä. ¹¹Ti m' Eróts, Eróts warahẽn n'aa sii hẽ m' raky n'aa ej'ees mãh, raky n'aa rejã mã Jesus. Ti m' radadäk ta hä saroor tak'ep hanãm doo, sa wahẽ n'aa hedoo do saroor n'aa, raweh'ëeh doo gó m' raky n'aa manes'uunh hyb n'aa. Ti m' Jesus Eróts mejõ hõm p'aa hẽnh Pirato wë. ¹²Ti pooj jé m' Eróts Pirato daheeh ta majĩ dó m'. Ti noo gó kã m' ta najiis hado däg kãn mãh.

¹³Ti m' Pirato mejũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa, Judah buuj sa wahẽ n'aa, hajõk do na-ãaj rakataa hyb n'aa ta wë. ¹⁴Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bẽ mana wät hahỹ aj'yy wë ỹỹ —näng mãh. —“Hahỹ aj'yy h'yyb mahũũm Judah buuj raky nadahẽ wät hyb n'aa sa wahẽ n'aa, Roma buuj”, bẽ nooh —näng mãh. —Baad ỹ beaaj wät bẽ matym gó ta ky n'aa bẽ her'oot doo. Dooch ỹ aw'yyt pé ta hä nesaa do bẽ her'oot doo. ¹⁵Ti hadoo né hẽ Eróts. Dooch taw'yyt pé nesaa do ta hä, ti hyb n'aa tamejũũ p'aa

[‡]23:1 Pirato häd näng doo, Roma buuj ta ti Judah häj n'aa bagä n'aa.

[¶]23:9 Jesus wén ky ganadoo Eróts, j'ooj madäk doo me Eróts eanh do hyb n'aa.

hēnh āā wē —nāng mäh. —Dooch tamo haj'aa pé ta p'āā dajēp péh. ¹⁶ Ti hyb n'aa ŷ mejūū da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ŷ eréd hōm tabahōm hyb n'aa —nāng mā Pirato kyyh.

[¹⁷ Pas-kowa noo gó né m' Pirato mahen'yyh radewēēs do seeh, hajōk do retsēē doo.] ¹⁸ Ti m' hajōk doo, séd hā m' raky hadoo, tak'ēp mā sa kyyh:

—Manaboh hŷ aj'yy. Āā karēn maberéd hōm Barabas hād nāng doo —nāk mā sa kyyh.

¹⁹ Ragadahew'ēēs doo gó m' tabagēēt ta ti Barabas hād nāng doo, Jerusarēnh panang bā Roma buuj sa hā tah'yy kawareem do hyb n'aa ta h'yyb hataa sa daheeh, ta see tadaj'ēep do hyb n'aa na-āāj mäh. ²⁰ Pirato karēn paawā taberéd hōm Jesus, ti hyb n'aa p'aa hēnh taky kah'ūūm sa hā. ²¹ Ti m' rageēēj bong:

—Mepēēm däg! Mepēēm däg! Mepēēm däg! —nāk mā hajōk do sa kyyh.

²² Ti m' tamawoob nuu me däg mā Pirato ky hadoo sa hā:

—Hēd n'aa? —nāng mäh. —Dooch mo haj'aa kad'oo do tado bā —nāng mäh. —Dooch ŷ aw'yyt pé ta hā ta p'āā dajēp péh. Ti hyb n'aa ŷ mejūū da rahewyyh hyb n'aa, ti jawén da ŷ eréd hōm tabahōm hyb n'aa —nāng mā Pirato kyyh.

²³ Ti m' raky kah'ūūm Pirato hā. Tak'ēp rageēēj bong, Jesus tabepēēm hyb n'aa. Ti m' sa kyy me m' rahaja kăn Pirato. ²⁴ Ti hyb n'aa kă m' Pirato ban'oo kăn rakarēn doo da. ²⁵ Tado nyyh mā Barabas, Jerusarēnh panang bā Roma buuj sa wē tah'yy kawareem do hyb n'aa radawäts gēēt do paah, ta see tadaj'ēep do paah. Ti né m' ti retsēē Pirato hā. Ti m' Pirato mejūū Jesus rabepēēm dāk b'aa hā, rakarēn doo d' né hē m'.

Jesus rabepēēm dāk do panyyg n'aa hahŷŷh

²⁶ Jesus warahén ramahūūm bā rabepēēm hyb n'aa, ramaso dāk mā aj'yy Simaw hād nāng doo. Panang Sirené hād nāng doo bā naa m' tii. Jerusarēnh panang hēnh tabajēē paawā. Ti m' warahén ramejūū mā tabes'ooh hyb n'aa b'aa Jesus rahepēēm dāk do b'aa n'aa. Ti m' ramejūū Jesus jawén tabahōm. ²⁷ Hajōk mā hah'ūūm sa jawén. ŷŷj na-āāj mā ah'ūūm sa sii. A'oot mäh. Sa h'yyb mā ragedyyk. Rah'yy ketón do ky n'aa m' ta tii. ²⁸ Ti m' Jesus ty kaw'ōōd dāk sa wē, ti m' taky hadoo sa hā:

—ŷŷj, Jerusarēnh buuj —nāng mäh. —ŷ had'yyt nado bē p'āā ód. Bē daaj hē bē p'āā kaód, bē taah na-āāj hē bē p'āā ód, tak'ēp nesaa do bē wē hana do hyb n'aa. ²⁹ Ti awät da ti noo gó hahŷŷ da d' bē kyyh: “Taw'āäts hē ŷŷj taah nanāng do hā, ŷŷj netaah do hā, ŷŷj nanebii do hā”, tak'ēp nesaa do taah enäh do rabahoop do hyb n'aa. ³⁰ Ti noo gó Judah buuj raky hadoo da waēē hā: “Keréd hyy āā jó, nayyw hē ēr dejēp hyb n'aa.” Wajapēm do hā raky hadoo da: “Āā jó wamii hyyh”,[§] nāk da. ³¹ Hahŷŷ da hā ŷ ran'oo bā, b'aa tsahē do hadoo do ŷŷh, nesaa do nahanāng doo, ta bahānh da ti P'op Hagä Do bad'oo sa hā, b'aa hawoonh do hadoo, hajōng nesaa sa hā hanāng doo. Sahōnh hē haooj jēng do hadoo sa hā —nāng mā Jesus ŷŷj sa hā.

³² Pawóp hē aj'yy moo nesaa do ramahūūm, Jesus sii rabepēēm padēēk hyb n'aa sa moo p'āā. ³³ Ti m' rakajaa Ji Nu Gabóg K'yy ramaneēēnh doo bā. Ti m' rabepēēm dāk Jesus b'aa kajatsēk do hā kă. B'aa kajatsēk do wób hā rabepēēm padēēk moo nesaa do Jesus pa. Ta hub

[§]23:30 P'op Hagä Do ky n'aa rod pooj jé hawät doo, Osejas hād nāng do erih do hā Jesus ky dāng. Osejas 10.8 hā takerii dāk tii.

hēnh ta see hahāng, s'ŷŷ hēnh ta see hahāng.

³⁴ [Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ee, —nāng mäh —mamabaan sa hā hahŷ nesaa doo, hā ŷ ramoo bok doo. Dooh rah'yy genä bā ramoo bok do hā** —nāng mäh Jesus.]

Ti m' warahén ramoo bong ramas'uunh doo, rabahapäh hyb n'aa ta saroor uuh wē ym doo.

³⁵ Hajök do rabaheg'āās bā m', Judah buuj sa wahē n'aa raky n'aa ej'ees mäh, rakawew'aam mäh Jesus. Hahŷŷ da m' sa kyyh:

—Ta wób ted'ēēp —näk mäh. —Taw'āāts hē ta daaj hē taked'ēēp Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do asēew hōm do tado bā? —näk mäh sa kyyh.

³⁶ Ti ky hadoo né hē m' warahén ēnh. Ramenoo ta hā uwa s'ēēb oow, ramanes'uunh do heen n'aa. ³⁷ Ti m' raky hadoo:

—A daaj hē kedēēb, Judah buuj sa wahē n'aa mado bā! —näk mäh sa kyyh.

³⁸ P'op, ta nu gad'oo pong jé m', warahén rabepēēm dāk kerih doo. Hahŷŷ da m' kerih do hā: “Judah buuj sa wahē n'aa hahŷŷh”, nāng mäh kerih do hā.

³⁹ Ti m' moo nesaa do see Jesus pa hahāng do ky n'aa rejāā mäh Jesus. Hahŷŷ da m' taky n'aa ej'ees:

—Ōm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ōm? Ti bā, a daaj hē kedēēb, āā na-āāj né hē! —nāng mäh ta kyyh.

⁴⁰ Ti m' ta see ky geām wät:

—Dooh P'op Hagä Do majeyŷm bā? Ōm na-āāj né da dajēp ta nemuun —nāng mäh ta hā. ⁴¹ —Taw'āāts hē ti āā radej'ēēp, nesaa do āā moo bok do hyb n'aa —nāng mäh. —Hahŷ aj'yy dooh nesaa pé tamo haj'aa —nāng mäh ta hā.

⁴² Ti m' Jesus hā kāk taky hadoo:

—Mahyb n'aa es'ee ŷŷh, mabag'āās doo hēnh, hŷ pong jé makajaa bā —nāng mäh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Né hup ŷ né hē hahŷ a hā ŷ her'oot doo: Badah mabasēēk da si ŷŷ hŷ pong jé, P'op Hagä Do wē —nāng mäh Jesus.

Jesus dajēp do panyyg n'aa hahŷŷh

⁴⁴ Wasyg dāk mäh ti nuuj jé. Ti m' ta bag badoo wät, badagyb dāk mäh badāk hahŷŷ hā. Jāām hē tug bā tabawag dāk p'aa hēnh. ⁴⁵ Dooh m' papŷŷj bag wät péh. Tii bā m', P'op Hagä Do tób n'aa t'öp ta gó noo gatsē hebaan do kas'ēēd hyng mäh. ⁴⁶ Tii bā m' tak'ēp mäh Jesus geēēj wät:

—Ee, —nāng mäh —a moo gó ŷ banoo hēp ŷ tym —nāng mäh.

Ti m' ta ti taky hadoo bā m', tadajēb kän mäh.

⁴⁷ Ti m' sahōnh hē ta ti warahén sa wahē n'aa hapäh bā m', P'op Hagä Do hā taj'aa etsēē kän. Hahŷŷ d' mäh ta kyyh:

—Te hub né hē, —nāng mäh —baad hadoo do né paa ti hŷ aj'yy —nāng mäh.

⁴⁸ Ti m' hajök doo, kepēēm do heg'āās doo, sahōnh hē ta ti rabahapäh bā m', sa h'yyb ragedyyk rabajēk, rah'yy ketón do heen n'aa. ⁴⁹ Dawēē naa m' Jesus najiis rabaheg'āās. Sa mahang mäh ab'ēēh mäh ŷŷj Garirej hāj n'aa bā naa, Jesus hataa paah.

Jesus radakä jēng do pä gó panyyg n'aa hahŷŷh

⁵⁰⁻⁵¹ Ti awät mäh aj'yy ky ennym doo, P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo, Judah hāj n'aa, panang Arimatsija häd nāng doo bā naa. Joséh mäh ta häd. Tagada né hē m' P'op Hagä Do bag'āās do du dāk. Judah buuj sa wahē n'aa see né paawä m' tii, dooh m' ta h'yyb hedo bā sa sii, Jesus hā rabad'oo do hā.

**23:34 Dooh rah'yy genä P'op Hagä Do T'aah tado bā ti radaj'ēēp doo.

⁵²Ti m' ti Joséh bahôm Pirato wë, Jesus kamag n'aa tabetsëë hyb n'aa. ⁵³Ti m' tabado hyy kân Jesus kamag n'aa, ti m' tahabën dâk mǎ pǎân hawak doo me rino häd nǎng do s'ëëb. Ti m' tadasuun jëng pǎ gabaho doo gó, kamag hood n'aa ragagots dâk doo gó. Papuuj mǎ ta ti kamag hood. ⁵⁴Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hë m' ta ti Judah buuj rabahenyw hóm, Saab hǎ rakamehehâk hyb n'aa. Tüüh dǎg mǎ papýjy. Edaa dâk Saab du dâk doo.^{††}

⁵⁵ÿjy Garirej hǎj n'aa bǎ naa, Jesus had'aa do paah, rabahôm Joséh jawén. Rahapǎh mǎ gabaho doo. Rahapǎh mǎ na-ǎǎj hë ragadakǎ jëng do Jesus kamag n'aa. ⁵⁶Ti m' rabajëk myyj hënh. Ti m' rabenyw dâk bag'aad, buu benyym do bëëh, Jesus kamag n'aa hahog pan'aa m'. Rabenyw dâk do rabahajaa bǎ m', Saab dǎg mǎh. Ti hyb n'aa ragada mǎ Saab tabëej hóm hyb n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk mejüü doo da.

Jesus ganǎ wät do panyyg n'aa hahýjy

24 Ti m' bǎp paah, met'uuh hǎ, ýjy rabahôm kân pǎ gabaho doo hënh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hënh. Buu benyym do renyyw dâk do paa ramahüüm. ²Kepëëd hóm mǎ pǎ gabaho do ty gatsë paah, rakajaa bǎ. ³Ti m' rabajëë p'ëë ta gó. Dooh m' tii bǎ Jesus kamag n'aa. ⁴Rahyb n'aa newë b'ëëh bǎ m', nayyw hë kasee sa pa pawóp hë ajyy. Gabarëëh mǎ sa saroor, hawyp do gabarëëh doo da. ⁵Tak'ëp mǎ ýjy rah'yyb e'ýym bong. Ti hyb n'aa, tüü rabehyw b'ëëh. Ti m' ǎas raky hadoo sa hǎ:

—Hëd n'aa hawät do bë esoos dejëp do mahang? —nâk mǎh. ⁶—Dooh wäd bǎ. Ganǎ wät! Dooh bë hyb n'aa es'ee wäd bë hǎ taher'oot do Garirej hǎj n'aa bǎ? ⁷Hahýj d' paa ta kyyh bë hǎ: “Ran'oo

dâk da Aj'yy Hadoo Do Hý Pong Jé Hana Do nesaa do moo heb'ook do sa moo gó, rabepëëm dâk hyb n'aa. Tamawoob dǎg bǎ kǎ ta ǎh, ganǎ wät da p'aa hënh”, nǎng bë hǎ —nâk mǎ ǎas kyyh sa hǎ.

⁸Ti m' rahyb n'aa es'ee kân Jesus her'oot do paa kǎ. ⁹Ti m' rabajëk, 11 hedoo do Jesus mejüü do hǎ, ta wób na-ǎǎj hǎ, rapanâk hyb n'aa. ¹⁰Marija Madarën, Jowân, Marija Tsijaag ýyn, ýjy wób mǎ na-ǎǎj hë m', ti panâk do sa hǎ. ¹¹Dooh m' Jesus ma matëg raky dahé bǎ. Daap hë red'oo mǎ ti ýjy rahe'oot doo. ¹²Ti hadoo né hë m', Peed as'ëëg gëët, ti m' waj'aa hóm Jesus kamag n'aa hood gadâk hënh. Gabaho do tageg'ǎas bǎ m', jáâm né hë m' pǎân hawak do rino häd nǎng do s'ëëb tahapǎh. Ti m' tabajëng. Tahyb n'aa newëë mǎ ta tii.

Pawóp hë ajyy hǎ Jesus kasee do panyyg n'aa hahýjy

¹³Ti noo gó né hë, pawóp hë Jesus ma matëg wób rabahôm panang Emaus häd nǎng doo hënh. Dawëë péj tii, Jerusarënh bǎ naa. ¹⁴Ramahôm me rahe'oot mǎ Jesus dajëp do ky n'aa. ¹⁵Ti bahǎnh mǎ Jesus kataa sa hǎ. Sa sii m' tabahôm. ¹⁶Dooh m' rah'yy genǎ bǎ Jesus tado bǎ, P'op Hagǎ Do an'oo bǎ. ¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo sa hǎ:

—H'ëëd ti bë her'oot? —nǎng mǎh.

Ti m' rabayyw b'ëëh dó. Rahyb n'aa tón mǎh. ¹⁸Ti m' sa seeh, Kerew-Pas häd nǎng do ky hadoo:

—Jǎâm né hë õm Jerusarënh bǎ heg'ǎas do ky n'aa nanapǎh do t'ii hënh hawäd wät doo? —nǎng mǎ ta kyyh.

¹⁹—H'ëëd ky n'aa? —nǎng mǎ Jesus.

—Nasaréh buuj, Jesus häd nǎng do ky n'aa —nâk mǎh. —P'op Hagǎ Do ky n'aa rod né tii. Tak'ëp ta hejój gó tama metëëk, tapehuunh na-ǎǎj hë. Baad ub ti P'op Hagǎ Do matym gó. Baad ub na-

^{††}23:54 Judah buuj sa hǎ, papýjy badëë hyng do jawén paa bǎ Saab du dǎg dâk.

āāj hē ta wób sa matym gó —nāk mäh.
²⁰—Tii bā P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'oo do sa wahē n'aa, ēr wahē n'aa wób na-āāj hē, raban'oo kán Roma buuj sa moo gó, radaj'ēep hyb n'aa. Tii bā rabepēem dāk b'aa hā —nāk mäh. ²¹—Kristo, ēr majī moo gó naa ēēr, Isaraēw buuj ted'ēep do paawā, āā ed'oo. Tama-woob däg mā ta āh tadajēp —nāk mäh.
²²—Ti anäng nā ta ky n'aa —nāk mäh. —Bāp paa ŷȳj wób, āā h'yyb hataa, rabe-boo nā Jesus kamag n'aa hood hēnh. Āā h'yyb gabedo bong ran'oo bā. ²³Dooch wād mā ta kamag n'aa ta gó, sa nooh. Āās kas'ee bong mā sa hā, sa nooh. Jesus mā ganā wāt āās her'ood bā, ŷȳj sa nooh. ²⁴Tii bā āā wób rawaj'aah raba-heg'āās hyb n'aa. Se hub né hē m' ŷȳj sa kyyh. Dooch wād mā Jesus kamag n'aa tii bā. Dooch né hē m' rahapēē bā Jesus —nāk mā ajyy kyyh.

²⁵Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—H'yy gatemah bēēh! —näng mäh. —Nayyw hē nado bē ky daheeh sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod rahe'oot do paah —näng mäh. ²⁶—Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ahoop do pan'aa né hē sahōnh hē ta tii, h̄y pong jé, raweh'ēēh hēnh, tabasēēk do pooj jé. Baad né hē P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ta tii —näng mā Jesus sa hā.

²⁷Ti m' Jesus ma met'ēēg wāt mā sa hā sahōnh hē ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hā hanäng doo. Mosees erii wāt do hā tadu doo ta ky n'aa tama metēēk doo. Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do ta ky n'aa, Jesus her'oot né m' tii kā.

²⁸Ti m' edaa dāk mā panang Emaus hād näng doo. Panang bahānh mā Jesus kateb'ēēs. ²⁹Ti m' tak'ēp rabetsēē sa pa tabaym hyb n'aa, tūūh däg do hyb n'aa pap̄ȳj. Badajuu dāk mäh. Ti m' Jesus bahōm kán sa sii. Sa pa m' tabayyw kán. ³⁰Rabehyy t'oonh bā kā rabawa hyb n'aa kā, Jesus bado dāk pāw, ti m' P'op Hagä

Do hā taky n'aa etsēē ta hyb n'aa, ti m' taganabāh hōm, ti m' tabanoo sa hā kā. ³¹Tii bā kā m', rah'yy kadaw'uuh Jesus hā. Rah'yy kadawuung sii hē m' Jesus dawuh.

³²Ti m' sa daaj hē rakaner'oot. Ti m' raky hadoo:

—Mahapāh né hē, ti baad ēr h'yyb tym tsebē do hadoo ēr sii taber'oot bā, P'op Hagä Do kyy kerih do hā ēr tamaher'oot bā ēr mana me —nāk mā sa kyyh.

³³Ti m' nayyw hē kā rabajēē kán Jerusārēnh hēnh, 11 hedoo do Jesus ma matēg, ta wób na-āāj hē rakata padēēk bā. Rakajaa bā kā m', kata b'ēēh do raky hadoo sa hā:

³⁴—Se hub né hē. Ganā wāt né hē ēr Wahē N'aa! —nāk sa kyyh. —Simaw hā takas'ee wāt! —nāk mā kata b'ēēh do sa kyyh.

³⁵Ti m', panang Emaus hād näng doo hēnh naa han'aa do rabaher'oot sa hā nyy da Jesus kasee sa hā ta tyw n'aa ramahōm me, nyy da rah'yy kadaw'uuh ta hā pāw taganebēēh bā.

³⁶Tii bā kā m', rabaher'oot nā bā m', Jesus ganā g'ēēd kán mā sa mahang. Ti m' takedēng sa hā:

—Taw'āāts hē bē P'op Hagä Do h'yyb en'yyim —näng mäh.

³⁷Ti m' tak'ēp rabeŷȳm bong. H'yy gabedo bong mäh. Maēts red'oo mäh.

³⁸Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hēd n'aa bē beŷȳm? —näng mäh. —Hēd n'aa bē panyyg ky nadaheeh hah̄y bē hapāh do hā? —näng mäh. ³⁹—Bē hegāā moh ŷȳ, tsym ŷȳ, atapuwa tyw n'aa paah. ŷ né ti h̄ȳh. Maēs ŷ nado ti h̄ȳh. Bē mep'aa hā ŷȳ, maēts nado ŷȳh, bē bahapāh hyb n'aa. Maēts dooh ta dab nyy bā, dooh ta k'yy nyy bā, baad bē hapāh do ŷȳh —näng mā Jesus sa hā.

⁴⁰Ti m' tametā däg kán mā sa hā ta mooh, ta tsyym. ⁴¹Dooch m' raky dahē nā bā, tak'ēp rah'yyb tsebē do hyb n'aa,

tak'ëp rah'yyb meuunh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa Jesus ky hadoo sa hã:

—Ti anyy ji awa péh? —näng mäh.

⁴² Ti m' rabanoo tah'ÿÿb dab. ⁴³ Ti m' tabawëë kãn sa matym gó.

⁴⁴ Ti m' taky hadoo sa hã:

—Bë mahang ÿ bawät nä bã, ÿ dajëp do pooj jé, “Kametä däk da hã ÿ sahõnh hë këh ÿ n'aa Mosees erii wät do paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, Saaw-Mo hã kerih do na-ääj hë”, bë ÿ maher'ood bong paah —näng mäh.

⁴⁵ Ti m' rah'yy genä padëëk P'op Hagä Do kyy kerih do hã, Jesus an'oo bã. ⁴⁶ Ti m' taky hadoo ënh sa hã:

—Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do këh ÿ n'aa: Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop né da dajëb. Ta jawén kã da, tamawoob hë ta äh tabado däk bã, taganä wät da p'aa hënh. ⁴⁷ Kristo ky gabuuj sahõnh hë häj n'aa babuuj sa hã rabaher'ood hõm da hahÿ ky n'aa: P'op Hagä Do awug hõm da sahõnh hë nesaa do ji moo wät do paah, ta hã ji h'yy kawareem bã. Jerusarënh bã naa da radu doo raher'ood hõm doo —näng mã Jesus.

⁴⁸ Ti m' taky hadoo ënh:

—Bë hapäh sahõnh hë ta ti nesaa do ÿ ahoop doo, ÿ dajëp doo, ÿ ganä wät doo, ti hyb n'aa ÿ karën bë baher'oot ta ti këh ÿ n'aa ta wób sa hã —näng mäh. ⁴⁹ —ÿ mejüü da bë wë P'op Hagä Do Sahee, Ee ky n'aa enooh doo —näng mäh. —Ti hyb n'aa bë ayyw dó Jerusarënh bã, bë gado däk bã kã p'op naa P'op Hagä Do Sahee hejój —näng mã Jesus.

Hÿ pong hënh Jesus basëëk do ky n'aa hahÿÿh

⁵⁰ Ti m' ta ma matëg Jesus mahüüm kãn panang bahãnh, panang Betanija häd näng doo hënh. Ti m', p'op ta moo tagadabë sëëk, ti m' taky n'aa edëë bong sa hã. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsëë sa hyb n'aa. ⁵¹ Ta ky n'aa edëng bã m', P'op Hagä Do masäg kãn hÿ pong jé. ⁵² Ti m', sa taron nu paa me m' ta ma matëg rame-hyy b'ëëh, Jesus raweh'ëëh do ky n'aa, Jesus hã raj'aa etsë hyb n'aa. Ti m' tak'ëp rah'yy gadejah doo gó m', rah'yyb tsebé doo gó m' rabajëk. ⁵³ P'op Hagä Do tób n'aa bã m' P'op Hagä Do hã raj'aa etsëë had'yyt hë m'. Jääm hë kã hahÿ Jesus panyyg.

Jowāw

Jesus ky n'aa Jowāw erih do hahỹh

P'op Hagä Do kyyh Jesus hä takesok do ky n'aa hahỹh

1 P'ooj ub, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, tawäd né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.^{††} P'op Hagä Do sii tabawät. P'op Hagä Do né hẽ tii. ²Sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé, P'op Hagä Do sii tabawät tii. ³Sahõnh hẽ tamo haj'aa hanäng doo. Dooh tapanahuunh péh. ⁴Ji edëb had'yyt up doo, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do hã né hẽ tabana. Ji h'yyb tym bag hadoo né hẽ ta ti edëb had'yyt ub doo. ⁵Badagyp doo gó, nesaa do badäk hahỹh hã hanäng doo gó ta ti bag kadaw'uuh. Dooh badagyp do haja bã ta hã.

⁶Ti m' ti awät mã aj'yy P'op Hagä Do kyy gó hana doo. Ta häd mã Jowāw.^{¶¶} ⁷P'op Hagä Do mejũũ ta hã, ta wób tamaher'oot hyb n'aa ta ti ji h'yyb tym bag ky n'aa, ta tii hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. ⁸Dooh Jowāw tado bã ta ti ji h'yyb tym bag. Ta bag ky n'aa rod ub ti Jowāw. ⁹Ahyy kãn badäk hahỹh bã, ta bag heh'äät ub doo, Jesus Kristo, sahõnh hẽ badäk hahỹh hã habong do sa h'yyb tym bag.^{§§}

¹⁰Badäk hahỹh bã paa tabawäd wät. Badäk hahỹh hã habong do tapehuuj né paawä, dooh ragado bã tii, dooh rah'yy genä bã ta hã. ¹¹Ta karapee, Is-araéw buuj wẽ tabahyng, ti hadoo né hẽ, dooh ragado bã. ¹²Sahõnh hẽ gad'oo doo, ta hã h'yy ka'eeh do sa hã P'op Hagä Do banoo ta taah rabahadoo hyb

n'aa. ¹³P'op Hagä Do taah ti rawén hedo padëëk, aj'yy karën do jawén nado, aj'yy panaa ji bahadoo do hyb n'aa nado. P'op Hagä Do taah rawén hedo padëëk, P'op Hagä Do tii d' tabanoo do hyb n'aa sa hã. Sa yb hado däk P'op Hagä Doo.

¹⁴Ti m' aj'yy gó P'op Hagä Do Kyyh häd näng do kesok. Äã mahang paa tabawäd wät. Äã hapäh né hẽ tak'ëp hadoo do ta hejój, sét ub P'op Hagä Do T'aah tak'ëp hadoo do hejój. Tak'ëp né hẽ taky enyym. Heh'äät ub had'yyt né hẽ ta tii.

¹⁵Baad ub Jowāw nu gahem'uun do paa baher'oot paa ta ti ky n'aa. Hahỹh da m' ta kyyh:

—Hahỹ ti y ky n'aa her'oot doo, hahỹh da y baher'oot bã: “Jawén y hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahãnh yỹ, tawäd däg né hẽ pój yỹ jé do hyb n'aa” —näng mã Jowāw kyyh.

¹⁶Tak'ëp né hẽ P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky enyym. Ti hyb n'aa ër hã taky enyyw had'yyt hẽ. Baad hadoo do ër hã tametä had'yyt hẽ. ¹⁷Mosees makũ anoo paa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Jesus Kristo kã metä kãn P'op Hagä Do ji takamahãn doo, ky n'aa heh'äät ub do na-ääj hẽ. ¹⁸Dooh noo gó hapäh pé P'op Hagä Doo. Tii d' né paawä, jãam né sét hadoo do ta T'aah, ta da hadoo doo, ta pa hawät doo, ër tamaher'oot ta ky n'aa. Ta hã hẽ takametëh P'op Hagä Doo.

Jowāw nu gahem'uun do ky n'aa hahỹh

¹⁹Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa panang Jerusarënh bã habong do rame-jũũ P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób, t'ĩĩ hënh ramoo heb'ook do Rewi panaa wób na-ääj hẽ, Jowāw

^{††}**1:1** Jesus né ti P'op Hagä Do Kyyh häd näng doo.

^{¶¶}**1:6** Jowāw nu gahem'uun do tii. Hajõk ti noo gó Jowāw häd enäh doo. Hahỹ Jesus panyyg hanäm do herii wät doo, Jowāw seeh, Jesus ma matëg seeh.

^{§§}**1:9** Jesus ji tah'yy gan'yyh baad hadoo do hã, P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé m' ti ji h'yyb tym bag.

hã rabeaanh hyb n'aa Kristo, P'op Hagä Do Ky Däng Do tado bã. ²⁰ Baad ub mã Jowāw baher'oot sa hã, dooh taky n'aa jejën bã. Hahỹỹ da m' Jowāw kyyh sa hã:

—Dooh Kristo,* P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ỹ do bã —näng mã sa hã.

²¹ Ti m' rabeaanh:

—Ôm Eriij, p'ooj ub hawät do paah? —näk mãh.

—Dooh —näng mã Jowāw.

P'aa hênh mã rabeaaj wät ênh:

—Ôm nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyy kerih do ky däng doo? —näk mãh.

—Dooh ỹ ti tado bã —näng mãh.

²² Ti m' tagadëëg ub rabeaanh:

—Jaa ti ôm? —näk mãh. —Äã mama-her'ood, äã panäk hyb n'aa äã hã mejũũ doo. Jaa ôm, a nooh? —näk mã sa kyyh.

²³ Ti m' Jowāw ky hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod, Isajas häd näng do her'oot doo da:

—“Ỹ né hẽ hahỹỹ da tabanawäng bã her'oot doo: Baad ub da bë tyw n'aa daj'aah Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.”†

²⁴ Ti m' sa wób, Pariséw ramaneëënh doo, ²⁵ rabeaaj wät ta hã:

—Hëd n'aa manu gemuun, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nadoo do ôm? Hëd n'aa manu gemuun Eriij p'ooj ub hawät do paa nadoo do ôm, nanäng P'op Hagä Do ky n'aa rod nadoo do na-ääj hẽ ôm? —näk mã sa kyyh.

²⁶ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Ỹ ti hỹh, bë ỹ nu gemuun naëng me —näng mãh. —Ti awät bë mahang

bë nahapäh doo. ²⁷ Ti né ti jawén ỹ hana doo, tak'ëp hyb n'aa jawyk do bahãnh ỹỹ. Hã ỹỹ, ỹ hyb n'aa sakog its ta hã. Ti hyb n'aa dooh ỹ haja bã ta tsyym suun kabo n'aa ỹ do bã —näng mãh.

²⁸ Ta ti reaanh doo, panang Betanija häd näng doo bã tii, tamii Joradân häd näng do ta myyj jé. Tii bã m' Jowāw nu gemuun bong mã ta wẽ han'aa doo.

Jowāw nu gahem'uun do her'oot do Jesus ky n'aa hahỹỹh

²⁹ Ti m' jati péh, Jesus Jowāw nu gahem'uun do hapäh ta wẽ hana doo. Ti m' Jowāw ky hadoo:

—Bë hegãã, —näng mãh —P'op Hagä Do mas'ää b'éé t'aah hadoo, badäk hahỹỹ hã habong do nesaa do sa hã hanäng do hado hõm doo* —näng mã Jowāw Jesus ky n'aa hã. ³⁰ —Hahỹ né hẽ ta ti ỹ her'oot do paa kã, hahỹỹ da ỹ baher'oot noo gó: “Jawén ỹ hana doo, hyb n'aa jawyk ti bahãnh ỹỹ, tawäd däg né hẽ pój ỹỹ jé do hyb n'aa”, ỹ hanäng do paah. ³¹ —Dooh paa ỹ hapëë nã bã nanäng hyb n'aa jawyk do hahỹ tado bã. Ỹ wén nu gemuun bong tame, takametëëh hyb n'aa Isaraéw buuj sa hã —näng mã Jowāw.

³² Ti m' Jowāw ky hado kãn:

—P'op Hagä Do Sahee ỹ hapäh hỹ pong jé naa tabahyng ta wẽ gurii-i hadoo. Ta hã tabaym. ³³ Pooj jé, dooh ỹ hapëë nã bã ti tado bã. Hahỹỹ da paa ỹ P'op Hagä Do maher'oot, ỹ paa tamejũũ tame ỹ nu gemuun hyb n'aa: “Aj'yy

*1:20 Ji h'yyb tym dëëb, p'ooj ub Judah buuj hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, ramaneëënh **Mesijas**. Gereg kyy me ramaneëënh **Kristo**. “**P'op Hagä Do h'yyb däng doo**”, tahanäng pé m' ti.

†1:23 Isajas 40.3

*1:29 P'ooj ub, Jesus hewäd hyng do pooj jé, P'op Hagä Do mejũũ b'éé t'aah radaj'ëëp nesaa do sa mo haj'aa sãm. B'éé t'aah majyyw hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hõm nesaa do ramoo bong do paah. B'éé t'aah jawén buuj däg Jesus. Jesus dajëp nesaa do ër moo bok do hyb n'aa. Ta majyyw hyb n'aa kã P'op Hagä Do bawug hõm sahõnh hẽ nesaa do ër moo bok doo. Ti hyb n'aa, b'éé t'aah gó Jowāw wén eh'ũũm Jesus ky n'aa.

wě Sahé ȳ ahyy bā, ta wě tabaym maba-hapäh bā”, näng P'op Hagä Doo, “ti né hē tii kă tabanoo sa hā Sahé ȳy kă sa h'yyb tym gó tabajëë suun hyb n'aa, Sahé ȳy h'yyb mahūūm hyb n'aa kă sa hā”, näng P'op Hagä Do hā ȳy. ³⁴ Ȳ hapäh ta ti Jesus wě kă. Ti hyb n'aa baad ȳ baher'oot ta ky n'aa kă: P'op Hagä Do T'aah né hē ti h̄ȳh —näng mā Jowāw nu gahem'uun doo.

Pooj jé Jesus sii habok do sa ky n'aa hahȳh

³⁵ Ti m' jati péh, p'aa hēnh mā Jowāw nu gahem'uun do tii bā tabawät. Pawóp hē m' ta ma matëg rahada. ³⁶ Jesus tabës bā Jowāw bahapäh bā m', taky hadoo ta ma matëg sa hā:

—Bē hegāā! P'op Hagä Do mas'āā b'ée t'aah hadoo —näng mā Jowāw.

³⁷ Ti m' ta ma matëg ramaa napäh bā m' Jowāw her'oot doo, Jesus sii m' raba-boō kăn. ³⁸ Ta jawén p'aa hēnh Jesus ba-heg'āās bā m', ta jawén han'aa do taba-hapäh bā m', tabeaanh sa hā:

—H'ëed bē karēn? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Rabi[¶] —näk mäh, —nyy bā mabagä? —näk mā sa kyyh.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—B'ëep, bē hegāā —näng mäh.

Ti m' rabahôm ta sii, ti m' rabaheg'āās tabahe'ȳh doo. Ti m' rabaym ta pa, tüüh däg do hyb n'aa papȳy, 4 oor m'.

⁴⁰ Aj'ȳy Ān-Deréh häd näng doo, Simaw Peed häd näng do h̄ȳy, Jowāw nu gahem'uun do her'oot do maa napäh do seeh, Jesus sii hawäd dāk do seeh.

⁴¹ Ti m' nayyw hē Ān-Deréh bahôm ta h̄ȳy tesoos, Simaw. Ti m' tabaw'yyt bā kă, taky hadoo ta hā:

—Āā aw'yyt Mesijas rahanäng doo —näng mäh. (Kristo, P'op Hagä Do h'yyb däng doo, tahanäng pé ti Mesijas.)

⁴² Ti m' Ān-Deréh mahūūm kăn Simaw Jesus wě kă. Ti m' Jesus begāā dāk Simaw wě, ti m' taky hadoo ta hā:

—Ōm né Simaw. Jowāw häd näng do t'aah ōm[§] —näng mäh. —H̄y jawén Sepas a häd kă —näng mäh. (Peed rahanäng pé ti ta tii, sa kyy me ti Sepas. “Pā” rahanäng pé m' tii.)

Pirip, Natanajéw daheeh Jesus naëñh do panyyg n'aa hahȳh

⁴³ Ti m' jati pé Jesus h'yyb däng Garirej häj n'aa hēnh tabahôm. Tabahôm pooj jé tahapäh mā aj'ȳy Pirip häd näng doo.

—Hata ȳ ōm h̄ȳ kă —näng mā Jesus ta hā.

⁴⁴ Betsaj-Da panang häd näng doo bā naa ti Pirip. Ti né hē na-āāj hē Ān-Deréh Peed sa panang. Sét panang buuj né tii.

⁴⁵ Ti m' aj'ȳy seeh, Natanajéw häd näng do hā Pirip kataa. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Āā awyyd kăn Mosees erii wät do paa gó kaher'oot doo kă, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paa gó kaher'oot do na-āāj hē —näng mäh. —Jesus né ti ta tii, Nasaréh häd näng do panang hēnh naa, Joséh t'aah —näng mā Pirip Natanajéw hā.

⁴⁶ —Nasaréh hēnh naa? —näng mā Natanajéw. —Nasaréh bā naa dooh baad hadoo do ana bā —näng mā Natanajéw.

Ti m' Pirip ky hadoo ta hā:

—Hamäh, ër hegāā —näng mā Pirip.

⁴⁷ Ti m' rabahôm. Ti m' Jesus bahapäh bā Natanajéw kaja nā bā, taky hadoo:

—Wät ta ti Isaraéw buuj heh'äät ub doo. Dooh tawad'ii bā, dooh tajejēn bā —näng mäh.

⁴⁸ Ti m' Natanajéw ky hadoo:

[¶]1:38 “Āā ma matëg” rahanäng pé m' ti Rabi. Raweh'ëeh do ky n'aa tii.

[§]1:42 Jowāw see ta ti Simaw yb. Dooh Jowāw nu gahem'uun do paa tado bā. Dooh na-āāj hē ti Jesus ma metëek do seeh, Jowāw häd näng do tado bā. Hajök Jowāw häd enäh doo.

—Nyy d' ŷ mabahapäh? —näng mä Jesus hä.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Öm Pirip aw'yyt do pooj jé, öm ŷ bahapäh joom wiigo häd näng do yt hä —näng mä Jesus.

⁴⁹Ti m' Natanajéw hyb n'aa meuuj wät, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg! —näng mäh —Öm né P'op Hagä Do T'aa. Öm né hē Isaraëw buuj sa wahë n'aa —näng mäh.

⁵⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hä ŷ mah'yy ka'eeh, joom wiigo yt hä öm ŷ bahapäh ŷ banäng do hyb n'aa? —näng mäh. —Ti bahänh da mabahapäh da meuuj n'aa näng doo —näng mäh.

⁵¹Ti m' Jesus ky hado kän:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Wë gasëëts hōm do bē bahapäh da. P'op Hagä Do ääs rabehyng rabesëëk Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do wë, bē hapäh da —näng mä Jesus sa hä.

Naëng kawapëën däk do panyyg n'aa hahŷŷh

2 Ti m', jati hawät hadoo hä, panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä, ramoo bong ket'ëë do jām waa n'aa, ta tā n'aa. Jesus ŷŷn awät tii bä, raket'ëë do jām noo gó. ²Jesus, ta ma matëg sii hē, rabats'yyt jām hēnh. ³Ti bahänh, tabahëëj jëng uwa bëh hejoonh doo. Ti m' Jesus ŷŷn ky hadoo Jesus hä:

—Ahëëj jëng uwa bëh hejoonh doo —näng mä Jesus ŷŷn.

⁴Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Hëd n'aa tii hä ŷ mamaher'oot? —näng mäh. —Doo takaja nā bä hejój ŷŷ metëëh doo —näng mäh.

⁵Tii bä m', ta ti tób yt moo bo n'aa hä m' Jesus ŷŷn ky hadoo:

—Bë moo boo da sahōnh hē bë tamejūū doo —näng mä ta ŷŷn kyyh sa hä.

⁶Tób yt hä ti abëëh ji ma poo oow see pé naëng hood pä s'ëëb. Sa moo hetsyd, sa waa hood getsyd naëng n'aa. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do ky n'aa né tii. Tamawoob hē raat ken'yyh tahyb n'aa pé ta ti ta gabuuj. ⁷Ti m', tii b' moo heb'ooh do sa hä Jesus ky hadoo:

—Bë gedu bëh naëng ta hood gó —näng mä Jesus.

Ti m' ragedu bëh sahōnh hē. ⁸Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Bë agób ta uuh. Bë mahūūm jām kaser n'aa wë —näng mä ta kyyh.

Ti m' ramahūūm kån ta wë ta uuh. ⁹Ti m' jām kaser n'aa tameëëk naëng paah, uwa bëh hejooj dāk doo. Doo tahapëë bä n'yy hēnh naa tii. Tii bä moo heb'ooh doo, ti rahapäh ta tii. Ti m' dawë hä aj'yy katëë do tanaënh, ¹⁰ti taky hadoo ta hä:

—Pooj jé ji heno uwa bëh hejoonh do baad hadoo doo. Ta jawén, baad rabeëg bong bä kã, rahäd kanahapëë bong bä kã, ji heno baad nadoo doo. Öm tii, dooh tii d' madoo bä. Menyyw hōm baad had'op do tagadëëg ub —näng mä ta kaser n'aa kyyh aj'yy katëë do hä.

¹¹Pooj jé Jesus du doo do tapahunh do ta tii. Ta tii hä kã tametä kån tak'ëp hadoo do ta hejój, ti hyb n'aa ta ma matëg ta hä rah'yy kae padäg kån. Panang Kanah häd näng doo bä, Garirej häj n'aa bä ti ta tii.

P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó hes'ëëm do Jesus hebëë bong do panyyg n'aa hahŷŷh

¹²Ti jawén mäh, panang Kapar-Naūm häd näng doo hēnh Jesus rabahōm ta ŷŷn, ta hŷŷj, ta ma matëg sa daheeh. T'ī hēnh mä tabaym pawóp hē ta äh.

¹³Tabedaa dāk bā Pas-kowa** hād nāng do Judah buuj rahyb n'aa esee doo, Jesus bahōm kǎn mā Jerusārēnh hēnh.

¹⁴P'op Hagā Do tób n'aa w'oo hā, kahadē doo gó, wahoo gó, tabahapāh mā booj yb, b'éé, gurii-i hes'ēēm doo. Da-jēēr meb'aanh doo, tii b' né rabat'ooh, Jesus hapāh. ¹⁵Ti m' tabarig dāk ta tyd tamehewyyh hyb n'aa. Ti m' tabahabēē bong booj yb, b'éé sii hē. Ti m' tabaūūj bēēh mā dajēēr rabaheb'aanh do tyng n'aa. Jé pad'yyt hē taparara bong mā moweed, Jesus mo haj'aa. ¹⁶Ti m' taky hadoo gurii-i hes'ēēm do hā:

—Bē manā ti j'leep! —nāng mäh. —Ji es'ēēm do tób n'aa bē adoo manā Ee tób! —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

¹⁷Ti m' ta ma matēg rahyb n'aa es'ee dāg kǎn P'op Hagā Do kyy kerih do hā kerih doo: “Ÿ gawats'iik da tak'ēp Ÿ kamahān do hyb n'aa a tób n'aa.”††

¹⁸Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rabana Jesus wē, ti m' raky hadoo ta hā:

—Jaa kyy gó hahŷŷ d' mabad'oo? —nāk mā sa kyyh. —Mametā āā hā meuj n'aa nāng do heen n'aa, P'op Hagā Do ky gabuuj tado bā —nāk mā sa kyyh.

¹⁹—Ej —nāng mā Jesus. —Bē karēn bā, bē apyn hōm hahŷ P'op Hagā Do tób n'aa. Tamawoob hē tabado dāk bā ta āh, Ÿ tamaa sooh p'aa hēnh —nāng mā Jesus.

²⁰—Nyy d' ti ta tii? —nāk mā Judah buuj wahē n'aa sa kyyh. —46 ta baab ramoo bok rabahaja sooh hyb n'aa. Tamawoob mā ta āh matamaa sooh p'aa hēnh? —nāk mā sa kyyh Jesus hā.

²¹DooH P'op Hagā Do tób n'aa Jerusārēnh bā hasooh do paa tado bā,

Jesus hanāng péh. Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti taher'oot. ²²Ta jawén, Jesus ganā wāt jawén paa bā kǎ m', ta ma matēg rahyb n'aa newē kǎn ta ti taher'oot doo. Tii bā kǎ m' raky dahé kǎn Jesus her'oot do paa kǎ. Raky daheeh na-āāj hē P'op Hagā Do kyy kerih doo kǎ.

²³Ti m', Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó, Jerusārēnh bā Jesus baym bā, hajōk h'yy kae kǎn ta hā, hajōng tapehu-unh do rahapāh do hyb n'aa. ²⁴DooH Jesus h'yyb dahé bā sa hā, baad tabahapāh do hyb n'aa sa h'yyb. ²⁵DooH hyb n'aa rabaher'oot pé Jesus hā badāk hahŷŷ hā habong do sa ky n'aa, baad Jesus bahapāh do hyb n'aa sa h'yyb.

Aj'yy Nikodēm hād nāng do sii Jesus ber'oot do panyyg n'aa hahŷŷh

3 Ti m', ti awāt mā aj'yy Nikodēm hād nāng doo, Parisēw sa seeh, Judah buuj sa wahē n'aa see m'. ²Atsēm tabana Jesus wē, ti taky hadoo ta hā:

—Ma matēg, —nāng mäh —āā hapāh, ōm P'op Hagā Do mejūū, āā mama metēēk hyb n'aa. Ta ti āā wén hapāh, dooh hajaa pé ta tii d' mapahuunh doo da P'op Hagā Do nawād bā ta sii —nāng mā Nikodēm kyyh.

³Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—DooH hajaa pé P'op Hagā Do bag'āās do karapee ji do bā, p'aa hēnh ji nenyi bā. Né hup Ÿ né hē ta ti Ÿ her'oot doo —nāng mā Jesus Nikodēm hā.

⁴Ti m' Nikodēm ky hadoo:

—Nyy d' tii? —nāng mäh. —Nyy da p'aa hēnh ji benāng, wah'ēē dāk do ji? Ny daa p'aa hēnh ji bajēē suun ji Ÿyn wog

**2:13 Pas-kowa ramaneēēnh doo, Isaraēw buuj rahyb n'aa esee do P'op Hagā Do t'yyd mehīn doo, rabah'ūūm do Esit bā naa. Pas-kowa ratab'ēēs noo gó m' ranaheb'ooh mā b'éé t'aah aj'yy. Rahyb n'aa esee do heen n'aa m' tii. Ti noo gó m' ratab'ēēs né hē m' pāw makuj tamah doo. Séd hā m' rataheb'ēēs.

††2:17 Saaw-Mo 69.9 hā takerii dāk tii. Dawi kyy gó Jesus beh'ūūm. Tak'ēp Jesus kamahān P'op Hagā Do tób n'aa. Baad takarēn P'op Hagā Do rahyb n'aa esee ta ti yt hā. DooH tagenaag bā ta see hyb n'aa tii bā ramoo bong doo.

gó, p'aa hēnh ji benäng hyb n'aa? —näng mä Nikodēm kyyh.

⁵ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'aäs do karapee ji do bä, ji h'yyb ji nenyw bä nesaa do mahänh, P'op Hagä Do Sahee ji h'yyb gó tanajëë suun bä na-ääj hē. ^{††} Né hup y né hē ta ti y her'oot doo —näng mäh. ⁶ —Aj'yy hä hana doo, ta da hadoo né hē tii. P'op Hagä Do Sahee hä hana doo, P'op Hagä Do taah hedo padëek tii. ⁷ Ti hyb n'aa mahyb n'aa meuj manäh, “Taw'aäts hē p'aa hēnh bë benäng do hadoo”, y hanäng do hä —näng mä Jesus.

⁸ Ti m' taky hadoo:

—Tabahēm do ky n'aa gó òm y maher'oot p'aa hēnh ji benäng do ky n'aa. Tabahēm do tabahēm takarēn hēnh. Ji maa napëë né paawä ta kyyh, dooh ji hapëë bä n'yy hēnh tahana, dooh ji hapëë bä nyy bä tabaym. Ti hadoo P'op Hagä Do Sahee gó p'aa hēnh henäk do sa hä ^{¶¶} —näng mä Jesus Nikodēm hä.

⁹ Ti m' Nikodēm ky hadoo:

—Nyy d' tii?

¹⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Isaraéw buuj sa ma matëg né paawä òm, dooh tagah'ood bä a hä? —näng mäh. ¹¹ —Né hup y né hē hahy òm y maher'oot doo: Ää her'oot ää hapäh do ky n'aa, ää hapäh do ää matym me na-ääj hē. Ti hadoo né hē, dooh bë gado bä ää her'oot doo —näng mäh. ¹² —Òm y maher'ood wät badäk hahy bä ky n'aa, dooh y maky dahé bä. Nyy da da y bë ky daheeh hy pong jé ky n'aa y her'ood bä? —näng mäh. ¹³ —Dooh hewäd sëek pé hy pong jé. Dooh ta ky

n'aa her'oot péh. Jääm né hē hawät t'ii hēnh Aj'yy Hadoo Do Hy Pong Jé Hana Doo. ¹⁴ P'ooj ub, tabanawäng bä, aw'yy heen n'aa Mosees gadahäng p'op, b'aa hä, ta wë rahegää bä ranadejöp hyb n'aa. Ti hadoo né da b'aa hä, p'op, rabepëem däk da Aj'yy Hadoo Do Hy Pong Jé Hana Doo, ¹⁵ sahönh hē ta hä h'yy ka'eeh do redëb had'yyt hyb n'aa hy pong jé P'op Hagä Do pa. ¹⁶ Tak'öp badäk hahy hä habong do P'op Hagä Do kamahän. Ti hyb n'aa taban'oo däg kän sét hadoo do ta T'aah, sahönh hē ta hä h'yy ka'eeh do tabanesaa hēnh ranahöm hyb n'aa, rabedëb had'yyt hyb n'aa hy pong jé P'op Hagä Do pa kä. ¹⁷ Taky n'aa etyy hyb n'aa nado nesaa do sa hä P'op Hagä Do wén mejö hyng ta T'aah badäk hahy bä. Tawén mejö hyng, ta hä rabedöp hyb n'aa nesaa do mahänh —näng mä Jesus kyyh.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety bä nesaa doo hēnh, ta T'aah hä h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do h'yyb gó tabanny däk taky n'aa etyy do sa hä nesaa doo hēnh, ta T'aah hä h'yy kana'eeh do sa hä. Ta wén ky n'aa etyy nesaa doo hēnh sa hä, sét had'os do ta T'aah hä rah'yy kana'eeh do hyb n'aa —näng mäh. ¹⁹ —Hahy hyb n'aa P'op Hagä Do rejää da sa hä: Ta t'aah, ji h'yyb tym bag, baad hadoo do P'op Hagä Do gen'aak do ji hä tametëeh doo, kajaa badäk hahy hä habong do sa mahang. Ti hado né paawä, dooh rakamahän bä ta ti bag. Rakamahän badagyp do hadoo doo, nesaa do ramoo bong do hyb n'aa. ²⁰ Nesaa do moo heb'ook doo, dooh rakamahän

^{††}3:5 Hahy d' Gereg kyy me, Jowāw erih doo me: “Dooh ji haja bä P'op Hagä Do bag'aäs doo gó ji ajëë suun bä, naëng me ji nenyw bä, P'op Hagä Do Sahee me ji nenyw bä na-ääj hē.” Hahy da ta ti naëng ky n'aa: Ji kahetsyid wät do hadoo naëng me hasus do mahänh, ji h'yyb ji benäm nesaa do mahänh.

^{¶¶}3:8 Hahy d' tahanäng pé tii: Dooh né paawä ji hapëë bä nyy d' ti p'aa hēnh rabenäng do hadoo, wyt ta maab hē sa h'yyb tym kawareem kän P'op Hagä Do Sahee an'oo bä.

bä ta bag. Dooch rakarên bä ta bag hadoo doo gó rabooh, nesaa do ramoo bok do kamanetëeh hyb n'aa. ²¹ Baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metëek doo da habok doo, tabawak bä hadoo doo gó rababok, P'op Hagä Do ky gabuuj né ta ti ramoo bong doo, takametä däk hyb n'aa —näng mä Jesus Nikodēm hä.

Jesus ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

²² Ta jawén mäh, Jesus, ta ma matëg daheeh raberéd hōm mä Jerusarēnh panang. Panang bahānh, Judah häj n'aa bä tabaym dó ta ma matëg daheeh. Ta tii bä tanu gemuun bong ta wë han'aa doo. ²³ Ti noo gó Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wät panang Anon häd näng doo bä, panang Sarīm häd näng do nedaa bä, tamii maeh do hyb n'aa tii bä. Hajök Jowāw wë han'aa ranu kemuun hyb n'aa. ²⁴ (Jowāw nu gahem'uun do radawäts gëet do pooj jé tii.) ²⁵ Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg raky ked'aak Judah buuj see sii. Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do mejüü nyy da ji behop ji h'yyb enyyw däk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti p'ää raky ked'aak. Ti m' Jowāw nu gahem'uun do ma matëg rabana ta wë, ti m' raky hadoo ta hä:

²⁶ —Ää ma matëg —näk mä Jowāw hä. —Aj'yy tamyyj däk hä makahataa doo, maky n'aa her'oot do paah, ta ti na-äaj hë nu gemuun hÿÿ kä. Sahōnh hë rabahōm kân ta wë. Dooch ää wë rana boo bä —näk mä Jowāw nu gahem'uun do ma matëg ta hä.

²⁷ Ti m' Jowāw ky hadoo:

—P'op Hagä Do né hë ti hanoo ji hä ji moo wät do pan'aa. P'op Hagä Do ky gabuuj né hë ti tamoo wät doo. ²⁸ Bë hapäh né hë, bë maa napäh né hë bë hä ÿ her'oot do paah. P'op Hagä Do H'yyb Däng Do nado ÿ hÿÿh, näng paa ÿÿh. P'op Hagä Do mejüü ÿ ta pooj jé, näng paa ÿÿh. ²⁹ —Raketëe do jām n'aa

rabajām noo gó, ta patug pan'aa wë né ta ÿÿm pan'aa bahōm. Aj'yy najiis, jām h'yyb mahūūm n'aa, tsebee kân katëe do pan'aa kyyh hä. Katëe do najiis tsebé do hadoo ÿ hÿÿh —näng mä Jowāw. —Baad ÿ tsebee kân sahōnh hë rabahōm do hyb n'aa ta wë. ³⁰ Taw'ääts hë rahyb n'aa jawyyg magyys hë ta tii. Ti yd jé taw'ääts hë ÿ rahyb n'aa sakog magyys hë —näng mä Jowāw.

³¹ Ti m' Jowāw ky hadoo ênh:

—Hÿ pong jé hana doo, sahōnh hë sa bahānh ta tii. Badäk hahÿÿ bä naa ÿ ti hÿÿh. Badäk hahÿÿ bä naa ti ÿ haa ÿ her'ood bä. Hÿ pong jé hana doo, sahōnh hë bahānh hadoo doo, ³² ti né hë sahōnh hë tabaher'oot t'ii hēnh tahapäh doo, tamaa napäh do ky n'aa. Ti hado né paawä, dooh ragado bä taher'oot doo. ³³ ÿ gadoo ti hÿ pong jé hana do her'oot doo. Te hub né hë P'op Hagä Doo, baad ÿ ky däng. ³⁴ ÿ P'op Hagä Do mejüü ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa. Baad tabanoo hä ÿ ta Sahee. Ti hyb n'aa, te hub né hë bë hapäh Jesus ky n'aa ÿ her'oot doo. ³⁵ —P'op Hagä Do kamahān ta T'aah. Sahōnh hë bagä n'aa tabahadoo ta Yb an'oo bä. ³⁶ P'op Hagä Do T'aah hä h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa hÿ pong jé. Nabuj keh'üūm doo, ta hä h'yy kana'eeh doo, dooh da t'ii hēnh raboo bä. Rahob had'yyt hë da nesaa doo, P'op Hagä Do an'oo bä —näng mä Jowāw kyyh.

Samarija häj n'aa buuj ÿÿnh panyyg n'aa hahÿÿh

4 Ti m', hajōō däk Jesus ma matëg, Jowāw nu gahem'uun do ma matëg bahānh däg, Jowāw bahānh däg na-äaj hë Jesus ranu gemuun doo, Parisëw raky n'aa napëe kân. ² (Dooch m' Jesus nu gemuun bä. Ta ma matëg ti nu gemuun Jesus wë han'aa doo.) ³ Jesus heen n'aa nyy däk bä m', Parisëw raky n'aa napäh bä kä, teréd hōm Judah häj n'aa. Garirej

hāj n'aa hēnh tabahōm kăn p'aa hēnh.
⁴Ta tyw n'aa Samarija hāj n'aa tabēs doo me m' tabahōm.

⁵Ramahōm me m', rakajaa panang Sikar hād nāng doo bā, Samarija hāj n'aa bā. Hēēj Jakóh ta t'aah Joséh hā tanoo do paa nedaa hēnh ti panang. ⁶Tii bā ti majat mā naēng Jakóh gagots dāk do paah. Jesus akaaj dāk mäh, dawēē rababok do hyb n'aa. Ti m' Jesus baso dāk naēng majat do pa. Wasyg kēē mäh.

⁷⁻⁸Ti nuuj jé ta ma matēg rabahōm panang hēnh, sa waa rabetsēē hyb n'aa. Ti m' naēng majat bā ȳnh, Samarija buuj, kajaa mā naēng tabagóp hyb n'aa. Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Na ȳ eēg naēng uuh —nāng mäh.

⁹Ti m' ȳnh hyb n'aa newēē teanh do hyb n'aa. Dooh Judah buuj raheerod bā Samarija buuj sa sii.^{§§} Ti hyb n'aa m' taky hadoo:

—H'ēēd hyb n'aa mabetsēē hā ȳ naēng? —nāng mäh. —Ōm Judah buuj, ȳ ti Samarija buuj —nāng mäh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mahapēē bā paawā ji matym n'aa P'op Hagā Do anoo do ji hā, mahapēē bā paawā hahy naēng hetsēē do a hā, metsēē paawā ta hā naēng. Ji h'yyb ed'ēēp do naēng n'aa paawā tanoo a hā —nāng mā Jesus.

¹¹Ti m' ȳnh ky hadoo:

—Ny ta hood? T'öp hahy naēng majat. N'yy hēnh naa mabagóp ti naēng menooh doo? —nāng mäh. ¹²—Ēr wahē makū Jakóh gagots jat hahy naēng. Ti mo haj'aa paah, ti ti hanoo paa āā hā. Ti ti heēēk paah, ta taah reēēk paah, ta masāāh reēēk paa hahy naēng. Ēr wahē makū bahānh g'eeh ōm? —nāng mā ȳnh kyyh.

¹³Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Majat hahy naēng heēēk doo, p'aa hēnh da tahoo kaaj dāk —nāng mäh.

¹⁴—Naēng ȳ anoo do heēēk doo, dooh da tahoo kaaj wād bā. Naēng ȳ anoo do tawād had'yyt hē da sa h'yyb tym gó.* Tanoo sa hā h̄y pong jé, P'op Hagā Do pa sa h'yyb tym edēb had'yyt hē —nāng mā Jesus.

¹⁵Ti m' ȳnh ky hadoo:

—Na ta ti naēng ȳ karēn, ȳ hoo nakaaj wāt hyb n'aa, ȳ nana wāt hyb n'aa, ȳ nagób wāt hyb n'aa hahy naēng —nāng mā ȳnh kyyh.

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Abaaj hōm! Mahahēēn nā a patug —nāng mā Jesus.

¹⁷—Dooh ȳ patug nyy bā —nāng mā ȳnh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hē ōm, “Dooh ȳ patug nyy bā”, hanāng do ōm —nāng mäh. ¹⁸—Ji ma poo oow pé paa a pat'uuk. H̄y kā mapa gā doo, dooh né hē a patug tado bā. Ehub né hē ōm ti hedoo doo —nāng mā Jesus.

¹⁹Ti m' ȳnh ky hadoo ēnh ta hā:

—P'op Hagā Do ky n'aa rod ti ōm —nāng mäh. ²⁰—Soooh nanāng waēē jó āā wahē makū rahyb n'aa jew'yyk P'op Hagā Doo. Bēēh, Judah buuj, Jerusarēnh bā m' ji hyb n'aa jaw'yyk, bē nooh. Nyy da a hā? —nāng mäh.

²¹Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Baad ȳ baher'oot a hā, ȳ maky dahē. Ti awāt da ti noo gó, dooh da P'op Hagā Do ji Yb ji hyb n'aa jewyyg wād bā nanāng waēē jó, Jerusarēnh bā na-āāj né da —nāng mäh. ²²—Bēēh, Samarija buuj, dooh bē hapēē bā ta ti bē hyb n'aa jew'yyk doo. Āā hahy Judah buuj, āā hapāh ta ti āā hyb n'aa jew'yyk doo. Āāh, Judah buuj, āā mahang né hē ti

^{§§}4:9 Dooh Judah panaa heh'āät do Samarija buuj rado boo bā. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj ragado bā sa mahang, dooh raheerod bā sa sii. Dooh Judah buuj ragenaag bā Samarija buuj. Dooh na-āāj hē Samarija buuj ragenaag bā Judah buuj.

*4:14 P'op Hagā Do Sahee tii, naēng hadoo do Jesus anoo doo.

taganyyh sahōnh hē sa h'yyb tym dēēb —nāng mäh. ²³—Ti awät da ti noo gó kä, da hē né hē ta du dāk, baad P'op Hagä Do ji Yb hyb n'aa jaw'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee hejój gó, tak'ēp baad hadoo doo gó na-āāj hē rahyb n'aa jew'yyk da. Ta ti hedoo do P'op Hagä Do ji Yb karēn. ²⁴Sahee né hē ti P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa taw'āats hē ta hā hyb n'aa jew'yyk doo, ta Sahee hejój gó, tak'ēp baad hadoo doo gó na-āāj hē P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk —nāng mäh Jesus yŷnh hā.

²⁵Ti m' yŷnh ky hadoo:

—Y ky n'aa napäh ti awät da Mesijas (Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ramaneēēnh doo) —nāng mäh. —Takajaa bā, sahōnh hē da ēr tamaher'oot —nāng mäh yŷnh kyyh.

²⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Y né ti hŷ Mesijas, a sii her'oot do né hē —nāng mäh Jesus.

²⁷Tii bā kä m', Jesus ma matēg raka-jaa. Rahyb n'aa meuunh mäh yŷnh sii Jesus ber'oot do hyb n'aa. Rahyb n'aa meuuj né paawä, dooh m' reaja bā ta hā yŷnh hā taher'oot doo.

²⁸Ti m' yŷnh beréd häng ta naēng hood, myyj hēnh tabajēng. Takajaa bā m' tabaher'ood kän myyj bā haj'eenh do sa hā. Ti m' taky hadoo:

²⁹—Hamäh, ēr hegāā aj'yy sahōnh hē y moo wät do paa y tamaher'oot doo —nāng mäh. —Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hyb n'aa hadoo ti ta tii —nāng mäh.

³⁰Ti m' rabahōm kän rabaheg'āās hyb n'aa kä.

³¹Ti nuuj jé Jesus ma matēg ramejō bong tabawa wät hyb n'aa ta waa:

—Mawa wäd a waa, ma matēg! —näk mäh sa kyyh.

³²Ti Jesus ky hadoo sa hā:

—Ti anäng wa y bē nahapäh doo —nāng mäh ta kyyh.

³³Ti m' sa da hadoo do hā ta ma matēg rabeaanh:

—Ramana wät g'eeh ta waa? —näk mäh sa kyyh.

³⁴Ti m' Jesus baher'oot sa hā:

—Ta ti hā y mejō hyng do karēn do y moo wät. Y karēn y bahajaa hā y tamejūū doo. Ti né hē wa y hadoo doo, y hanäng doo. Ti né hē hēp y hejój —nāng mäh. ³⁵—Hahŷŷ da bē ky hetēg: “4 nā ta kamarab n'aa takata dāk hyb n'aa joom tym”, bē nooh. —Bē hegāā, bok ta ti hajōk wē y han'aa doo. Joom ag hahōō dāk do hadoo tii. Kaja kän ji ataa P'op Hagä Do wē, joom ag ji ataa do hadoo. ³⁶Ta ti wē y hataa do gadoo da tamoo wät do sām. Hŷ pong jé, P'op Hagä Do pa ragadoo da edēb had'yyt doo, wē y hata dāk doo. Jé P'op Hagä Do kyyh sa h'yyb tym gó hejoom do hadoo doo, hā y h'yy ka'eeh do taa n'aa na-āāj né hē, séd hā da rah'yy gadejah. ³⁷Te hub né hē hahŷ sa ky hetēg: “Ta see tejóm n'aa, ta see tataa n'aa.” ³⁸Tii da da bē hā kä. Bē y mejūū bē bataa hyb n'aa bē nejoom doo. Ta wób ti moo bong tii.† Ta wób ramoo bok do sām bē gado kän —nāng mäh Jesus ta ma matēg hā.

Hajōk Samarija buuj Jesus hā h'yy kae padēēk do ky n'aa hahŷŷh

³⁹Ti m', hajōk Samarija buuj, ta ti panang buuj, rah'yy kae padäg kän mäh Jesus hā, yŷnh maher'oot do hyb n'aa sa hā. Hahŷŷ d' mäh yŷnh kyyh sa hā: “Sahōnh hē y tamaher'oot y moo wät do paah”, nāng paa m' yŷnh sa hā. ⁴⁰Ti m', Jesus wē panang buuj rakajaa bā, rabetsēē ta hā sa panang bā tabaym hyb n'aa. Tii bā kä, pawóp hē ta āh tabayyw wät. ⁴¹Ti bahānh kä, hajōk panang buuj

†4:38 Ta wób paa ti rer'oot sa hā P'op Hagä Do kyyh, tahanäng pé tii.

rah'yy kae kăn, sa hă Jesus her'oot do hyb n'aa. ⁴²Ti m' ȳynh hă raky hadoo:

—Maher'oot do hyb n'aa nado wäd ää wén ky daheeh. Ää wén ky daheeh h̄ȳy kă, ta kyyh ää maa napäh do hyb n'aa. Sahōnh hē badāk hah̄ȳy hă habong do sa h'yyb tym dēēb né hē ti hah̄ȳy kă, ää hapäh h̄ȳy kă —nāk mā sa kyyh ȳynh hă.

Aj'yy hyb n'aa jawyk do t'aah nahēē nāng do panyyg n'aa hah̄ȳy

⁴³Pawóp däg kă m' ta ä kă sa panang bā tatab'ēēs doo, Jesus bahōm kăn Garirej hăj n'aa hēnh. ⁴⁴Hah̄ȳy d' mā Jesus her'oot do paah: “Ta hăj n'aa bā dooh ragado bā P'op Hagä Do ky n'aa rod.” ⁴⁵Ti m', Garirej hăj n'aa bā takajaa bā, ragadoo Jesus. Rawén gadoo, sahōnh hē Jesus pahuunh doo, Pas-kowa Jerusarēnh bā ratab'ēēs noo gó, raba-hapäh do hyb n'aa paah.

⁴⁶P'aa hēnh mā Jesus bahōm ēnh panang Kanah häd nāng doo hēnh, naēng, uwa bēēh matsing do tawareem paa bā. Ti awät aj'yy hyb n'aa jawyk doo, sa hăj n'aa wahē n'aa kaser n'aa. Nahēē nāng ta t'aah. Kapar-Naūm panang bā m' tabagä ti ta t'aah. ⁴⁷Ti m' aj'yy ky n'aa napäh bā Jesus kajaa do Garirej hăj n'aa bā, Judah hăj n'aa bā naa, panang Kanah hēnh tabahōm Jesus wē. Ti m' Jesus hă tabetsēē ta sii tabahōm, ta t'aah nahēē tabahahēēn hōm hyb n'aa. P'eets mā ta t'aah dajēb paawä.

⁴⁸Ti m' Jesus ky hadoo sa hă:

—Bē nahapēē bā tak'ēp hadoo do ji pe-huunh doo, dooh né da bē ky dahé bā ēnh —nāng mā Jesus kyyh.

⁴⁹—Hyb n'aa jawyk doo, —nāng mā aj'yy —hamä si ȳy, tah ȳ nadajēp hyb n'aa —nāng aj'yy kyyh.

⁵⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hă:

—Abaaj hōm. Has'oo dāk da a t'aah. Nadajēb da a t'aah —nāng mā Jesus.

Aj'yy ky dahé kăn Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa tababaaaj hōm kăn. ⁵¹Ti m' ta tyw n'aa me, ta hōō bā, takata dāk mā ta karom sa hă, ta tób hēnh han'aa doo.

—Has'oo dāk a t'aah —nāk mā ta hă.

⁵²Ti m' tabeaanh sa hă:

—Nyy b' akēē pap̄ȳy, ta nahēē badoo wät? —nāng mäh.

—Tsém né hē, atēh kēē —nāk mā sa kyyh.

⁵³Ti m' aj'yy hyb n'aa newēē, tii b' akä dāk né hē m' Jesus baher'oot ta hă: “Has'oo dāk da a t'aah”, tabanāng. Ti m' aj'yy, ta tób yt hă haj'eenh do na-āāj mā rah'yy kae padäg kăn Jesus hă.

⁵⁴Pawóp däg kă m' Jesus pahuunh do Garirej hăj n'aa bā takajaa bā, Judah hăj n'aa hēnh naa.

Aj'yy nawät do Jesus haso dāk do panyyg n'aa hah̄ȳy

5 Ti m', ta jawén Jesus bahōm kăn Jerusarēnh hēnh, Judah buuj rahyb n'aa esee do ratab'ēēs hyb n'aa. ²Kahadē panang Jerusarēnh häd nāng doo. Panang noo seeh, B'éé Sa Tyw N'aa häd nāng do pa ti majat karaj'aa bā mahanyyts its. Betés-Da mā karaj'aa häd. Eberew[‡] kyy me tii. Ta w'oo hă 4 tób hatoonh kawōot doo, sét hē ta hoo gad'oo bā hasooh. ³Ta ti yt hă hajōk nahēē enäh. Sa mahang ty temah doo, nabong doo, k'yy gedóm doo. [Ta tii bā ragada mā naēng ketaam doo. ⁴Ta see pé noo gó m' P'op Hagä Do äās bahyng mäh, tabetaam hyb n'aa naēng. Tabetaam jawén paa bā, pooj jé tame hahop do has'oo dāk mā nahēē nāng do paah.] ⁵Nahēē enäh do sa mahang ti asooh mā aj'yy, 38 däg ta baab ta nahēēh. Nawäd tii. ⁶Ti m' Jesus bahapäh

[‡]5:2 Judah buuj sa kyyh ji manēēēnh Eberew. Badāk hah̄ȳy hă Jesus bawät noo gó, tamawoob hē kyyh rahe'ood Judah hăj n'aa bā: Eberew kyyh, Aramew kyyh, Gereg kyyh. Eberew kyyh ti sa kyyh heh'äat doo.

bä aj'yy hasooh doo, taky n'aa napäh bä p'ooj däg ta nahëh taky hadoo ta hä:

—Makarën mabahas'oo däk? —näng mäh.

⁷ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh y haja bä —näng mäh. —Dooh y masa pé naëng ketaam jawén paa bä, y bahop hyb n'aa. Y kakoon nuuj jé, ta see bahop pój y y jé. Ti hedo had'yyt hē —näng mä aj'yy kyyh.

⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—As'ëëg g'ëëd! —näng mäh. —Mado däg a tyng. Awäd däg —näng mä Jesus kyyh aj'yy hä.

⁹ Nayyw hē m' tabas'ëëg g'ëëd kân, tado däk ta tyng kä, awäd däg kân mäh.

Saab noo gó m' ta tii, Judah buuj rakamehehāk do hä. ¹⁰ Ti hyb n'aa Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo aj'yy hä:

—Saab naga hē. Dooh ër ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä ji tyng ji atón bä Saab hä —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'yy ky hadoo sa hä:

—Aj'yy y haso däk do ky hadoo hä y y: “Mado däg a tyng. Awäd däg”, näng hä y y —näng mä aj'yy.

¹² Ti m' raky hadoo ta hä:

—Jaa ti ta ti a hä hedoo doo? —näk mäh.

¹³ Dooh m' aj'yy hapëë bä. Dooh wäd mä tii bä Jesus. Hajök do mahang tabawäd däk.

¹⁴ Ti noo gó né hē m', badawëd däk, Jesus hapëë kân aj'yy P'op Hagä Do tób n'aa bä. Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Mahegāā. Ōm has'oo däk —näng mäh. —Mamoo wäd wäd manā nesaa doo, ti bahānh tanahadoo hyb n'aa nesaa do a hä —näng mä Jesus kyyh aj'yy hä.

¹⁵ Ti m' aj'yy bahōm kân. Tamaher'oot mä Judah buuj sa wahë n'aa sa hä, Jesus ta ti haso däk doo.

¹⁶ Tii bä kä m' Jesus raky n'aa hajëew kân, ranu mer'ood kân, Saab hä tahaso

däk do hyb n'aa aj'yy. ¹⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Ee moo wäd had'yyt hē. Y na-āāj né hē y moo wäd had'yyt hē —näng mäh.

¹⁸ Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa, tak'ëp kä Judah buuj sa wahë n'aa rakarën radajëëb kân. Pooj jé, dooh Saab tatay bä sa hä, ta jawén kä P'op Hagä Do m' ta yb mäh, tanooh. Sa hä, P'op Hagä Do hadoo mäh, tanooh.

P'op Hagä Do T'aah hyb n'aa jawyk do ky n'aa hah'yh

¹⁹ Ti m' Jesus ky hadoo Judah buuj sa wahë n'aa hä:

—Né hup y né hē hah'y y her'oot doo: Y y h, P'op Hagä Do T'aah, dooh daj y y hē y hajaa péh. Jāām né hē y moo wät Ee, P'op Hagä Do moo wät do y hapäh doo. Ee moo wät do né hē ti y moo wät. ²⁰ Ee, P'op Hagä Doo, y takamahān. Sahōnh hē tamoo wät doo, hä y tametëëh. Hah'y aj'yy y haso däk do bahānh da, hä y P'op Hagä Do banoo y moo wät hyb n'aa. Bē hyb n'aa meuunh da ta tii. ²¹ Dejëp do genā bong, Ee an'oo bä. Rabadëb had'yyt doo kä, tanoo. Ti hadoo né y y h, P'op Hagä Do T'aah, y anoo rabadëp, y h'yyb däng do sa hä. ²² Ee nado ta wób ky n'aa etyy. Hä y y, T'aah hä, Ee banoo sahōnh hē y ky n'aa etyy hyb n'aa. ²³ Ta tii d' tawén d'oo y raweh'ëëh, y rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ta hä raweh'ëëh doo da, ta hä rahyb n'aa jew'yyk doo da. P'op Hagä Do T'aah waneh'ëëh doo, dooh né hē tawehëë bä ënh Ee P'op Hagä Doo, hä y mejō hyng doo —näng mä Jesus sa hä.

²⁴ Ti m' taky hadoo ënh:

—Né hup y né hē hah'y y her'oot doo: Y her'oot do gad'oo doo, hä y mejūū do hä h'yy ka'eeh doo, edëb had'yyt do ta hä däg, tawäd had'yyt hē da h'y pong jé P'op Hagä Do pa. Dooh nesaa do hä taky n'aa kety däk da. Dooh banesaa doo hēnh tahōm wäd bä. Edëb had'yyt hē kä ta

h'yyb tym. P'op Hagä Do pa da tabawäd had'yyt hē kā —näng mā ta kyyh.

²⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Ti awät da ti noo gó, da hē né hē tadu dāk, P'op Hagä Do hā h'yy gatemah doo, dejēp do hadoo doo, ramaa napäh da kēh ŷŷ, P'op Hagä Do T'aah kyyh. Kēh ŷ ky dah'eeh doo, edēb had'yyt hē da sa h'yyb tym. ²⁶ Ee, P'op Hagä Do hanaa né hē ji edēp doo. Ti hadoo né hē ta T'aah hā hana doo, P'op Hagä Do an'oo bā. ²⁷ Hā ŷŷ, T'aah hā P'op Hagä Do banoo ŷ hyb n'aa jawyk hyb n'aa, sahōnh hē sa hā ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa, Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do ŷ bahadoo do hyb n'aa. ²⁸ Bē hyb n'aa meuuj manā ta ti ŷ her'oot do hā. Ti awät da ti noo gó, P'op Hagä Do T'aah kyyh sahōnh hē dejēp do paa ramaa napäh da. ²⁹ Tii bā da ragenā bong. Baad hadoo do moo heb'ooh do paah, hŷ pong jé da, P'op Hagä Do pa raboo had'yyt hē da. Nesaa do moo heb'ooh do paah, tabanesaa hēnh da raky n'aa kety dāk.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Dooch ŷ hajaa pé ti daj ŷŷ hē. P'op Hagä Do ŷ tamaher'oot doo da né hē ŷ bad'oo sa hā. Ti hyb n'aa baad ub had'yyt hē ta ti sa hā ŷ ky n'aa etyy doo. Hā ŷ mejüü do karēn doo da ŷ bad'oo. ŷ karēn do jawén nado —näng mā Jesus.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh Judah buuj wahē n'aa sa hā:

—Daj ŷŷ hē kēh ŷ n'aa ŷ her'ood bā paawä, dooh paawä baad tado bā tii. ³² Ti awät nā ta seeh baad ub kēh ŷ n'aa her'oot doo. P'op Hagä Do né tii. Te hub né hē kēh ŷ n'aa taher'oot doo, ŷ hapäh. ³³ Bē mejüü paa raky n'aa eanh Jowāw wē. Baad Jowāw nu gahem'uun do baher'oot sa hā kēh ŷ n'aa. ³⁴ Dooch hyb n'aa ŷ karēn pé badāk hahŷŷ bā naa kēh ŷ n'aa rod, tii d' ŷ wén her'oot. ŷ wén ky

däng Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paa hā kēh ŷ n'aa, taher'ood wät do bē ky daheeh hyb n'aa, bē h'yyb tym bedēp hyb n'aa nesaa do mahānh. ³⁵ Ji bag bawag dāk do hadoo Jowāw nu gahem'uun do ma metēek doo. Pooj jé dó, bē tsebee bong tama metēek do hā —näng mā Jesus kyyh sa hā.

³⁶ Ti m' taky hadoo:

—Baad ub né paawä Jowāw nu gahem'uun do baher'ood wät kēh ŷ n'aa, ti anäng ta bahānh hadoo do kēh ŷ n'aa metēek doo. Hā ŷ Ee P'op Hagä Do anoo do ŷ pehuunh do pan'aa né tii. ŷ pehuunh do hā ji bahapäh ŷ P'op Hagä Do mejō hyng do ŷ ti hŷŷ. ³⁷ Ee, P'op Hagä Doo, hā ŷ mejō hyng doo, baad ub naāŷ hē taher'oot kēh ŷ n'aa. Dooch noo gó bē maa napäh pé ta kyyh. Dooch noo gó ta mamets bē ty gahapäh péh. ³⁸ Dooch bē h'yyb tym gó tayyw bā ta kyyh, tamejüü do hā bē ky nadaheeh do hyb n'aa. ³⁹ Baad né paawä bē ma kametēek P'op Hagä Do kyy kerih do hā. Tii d' bē wén ma kametēek, tii hā bē aw'yyt bē ed'oo bē edēb had'yyt do P'op Hagä Do wē. Hajōo nuu me né hē bē ner'ood paawä, dooh bē h'yy ganyy bā kēh ŷ n'aa hā ta hā taher'oot do hā! ⁴⁰ Kēh ŷ n'aa ti taher'ood né paawä, dooh bē ana bā wē ŷŷ, edēb had'yyt do ŷ banoo hyb n'aa bē hā.

⁴¹ Ti m' taky hadoo:

—ŷ raj'aa etsē do jawén nado ŷ bawät. ⁴² ŷ h'yyb hapäh bēeh! Dooch bē kamahān bā P'op Hagä Do bē h'yyb gó. ⁴³ Ee kyy gó né paawä ŷ bahyng, dooh ŷ bē gado bā. Ta seeh, ta daaj hē ta ky gabuuj gó hana doo, ti paawä bē gadoo. ⁴⁴ Bē gen'aak bē da hadoo do bē hā raj'aa etsē bā. Dooch bē hyb n'aa p'eed bā bē ky n'aa, P'op Hagä Doo, sét had'op do her'oot do hā. Ti hyb n'aa bē nahajaa hā ŷ bē h'yy ka'eeh doo.

[†]5:28 Ta jawén tii, p'aa hēnh Jesus bahyng bā.

⁴⁵—Bē ŷ ky n'aa tapaa bē edoo manā Ee, P'op Hagā Do wē. ŷ nado tii, bē hā ky n'aa tapaa doo. Mosees hā ti bē h'yy ke-jāg ub. Ti né hē da bē taky n'aa tapaa. ⁴⁶Mosees bē ky dahé bā paawā, ŷ né paawā bē ky daheeh. Mosees né hē kēh ŷ n'aa herih do paah. ⁴⁷Dooh bē ky dahé bā ti terih do paah. Ti hyb n'aa bē wén ky nadaheeh ŷ her'oot doo —nāng mā Jesus kyyh Judah buuj sa wahé n'aa sa hā.

Jesus pahuunh do 5 miw sa waa panyyg n'aa hahŷŷh

6 Ta jawén kā m', karaj'aa Garirej hād nāng do Jesus batsēg hōm. Tiberijas karaj'aa hād seeh. ²Hajōk Jesus jawén habok, hajōng tapehuunh doo, nahēē enāh do taheso padēēk do na-āāj hē rabahapāh do paa hyb n'aa. ³Ti m', Jesus ta ma matēg daheeh rabasēēk waēē hā. Tii b' rabaym, ti m' rabehyy b'ēēh. ⁴Edaa dāk mā Judah buuj Pas-kowa rataheb'ēēs doo. ⁵Ti m' Jesus baheg'āās, hajōk ti han'aa doo. Ti m' Pirip hā taky hadoo:

—N'yy hēnh da ēr betseē hajōk do sa waa? ⁶—nāng mā Jesus, Pirip tametyy hyb n'aa. Jesus hapāh ta h'yyb gó nyy d' tabad'oo.

⁷Ti m' Pirip ky hadoo:

—8 kamarab ji moo wāt do sām dooh tahaja nā bā sa waa sām —nāng mā Pirip.

⁸Ti m' ta ma matēg seeh, Ān-Deréh, Simaw Peed hŷŷj, ky hadoo mäh:

⁹—Gēēt hŷ karapee. Ti anāng ta wē its ji ma poo oow pé pāw ned'ēēd is doo, se-wada hād nāng do s'ēēb. Tah'ŷŷb pawóp hē. Tahaj'as mā ti hajōk do hā? —nāng mā ta kyyh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē mejō rabehyy b'ēēh jawii jō —nāng mäh.

Baeh jawii tii bā. Ti m' rabehyy b'ēēh. 5 miw ajyy tahyb n'aa pé tii bā hab'ēēh doo. ¹¹Ti m' Jesus basog dāk pāw, P'op Hagā Do hā taky hadoo:

—Ōm taw'āāts hē Ee. Man'oo dāk āā waa —nāng mäh.

Ti m' taban'oo kān hab'ēēh do sa hā. Ti hadoo né tah'ŷŷb ēnh. Wog enā hōm mā sahōnh hē. ¹²Rabahajaa bā kā rawēh doo, Jesus ky hadoo:

—Bē ata dāg mad'aak doo, takanerejāā hyb n'aa —nāng mā Jesus.

¹³Ti m' mad'aak do ta ma matēg rata hōm kān kawaju gó. ¹²m' kawaju gedē hōm doo. Ji ma poo oow hadoo do paa madaag kān hajōng pāw bód.

¹⁴Ti m' hajōk do rabahapāh bā Jesus pahuunh doo, raky hadoo:

—Hahŷ né hē P'op Hagā Do ky n'aa rod badāk hahŷŷ hēnh hana doo, kerih do hā taher'oot doo —nāk mā sa kyyh.

¹⁵Jesus h'yyb gó tabahapāh bā, tak'ēp rah'yyb tatug paawā sa hāj n'aa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa, ta mab hē kā p'op tabasēēk waēē jō sa mahānh.

Tamii pong jé Jesus bawāt do panyyg n'aa hahŷŷh

¹⁶Tūūh dāg kā m', Jesus ma matēg rabawēēj kān karaj'aa hēnh. ¹⁷H'oo gó m' ragatsēg t'oonh, Kapar-Naūm hād nāng do panang nemuun rabatsēg paawā. Badajuu dāk mäh. Dooh m' Jesus awēēj nā bā sa wē. ¹⁸Ti m', tak'ēp bah'ood ty gahēm. Tewēēp maadaka. ¹⁹Dawēē péj rababoo dāk bā kā, Jesus rahapāh. Tamii pong jō tabana sa wē. Ti m' tak'ēp rabeŷŷm bong. ²⁰Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē eŷŷm manāh! ŷ ti hŷŷh —nāng mäh.

²¹Ti m' rah'yyb tsebee kān tagatsēg sooh bā sa sii. Ti m', nyyw hē rakaja kān jajé raty gapad'ēēk hēnh.

Ji h'yyb tym dēēb panyyg n'aa Jesus hanāng do hahŷŷh

²²Ti m' jati péh, hajōk do tamyyj dāk hā ha'ŷŷm do Jesus mā resoos. Tsém hadoo, sét né h'oo tii bā hajāt. Ti gó né

hē Jesus ma matëg rabatsëg hōm. Dooh m' Jesus gatsëg so bā sa sii, sa hā. Ti hyb n'aa m' tii bā aym, red'oo. ²³Ti noo gó né hē panang Tiberijas hād nāng doo bā naa marakate wób ranu kajāk, pāw rabawa p'aa hēnh tabanāng hēnh. Tsém hadoo pāw rabawa do paah, Jesus P'op Hagā Do hā taky n'aa etsēē do jawén paa bā. ²⁴Ti m' rah'y kadaw'uuh, dooh né hē m' Jesus tii bā, dooh ta ma matëg tii bā. Ti m' ragatsëg tooj kán marakate gó. Panang Kapar-Naüm tabanāng hēnh rabatsëg hōm kán mäh, t'ii hēnh Jesus rabesoos hyb n'aa.

²⁵Karaj'aa ta myyj jé Jesus rabaw'yyt bā ká m' raky hadoo ta hā:

—Ma matëg, —näk mäh —nyy b' aká makajaa? —näk mäh.

²⁶Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Né hup y né hē hahy y her'oot doo: Y pehuunh do hā bē h'y genā dāk do hyb n'aa nado y bē wén esoos. Y bē wén esoos, pāw hā bē wog enā padëëk do hyb n'aa. ²⁷Taw'ääts hē dooh bē waa hā had'yyt hē bē h'yyb padäg. Nayyw hē takarejāā tii. Taw'ääts hē bē h'yyb padäg had'yyt hē ji h'yyb tym edëb had'yyt do hanoo do hā. Kanarejā tii. Yy'h, Aj'yy Hadoo Do Hy Pong Jé Hana Doo, y né hē bē hā hanoo tii. Ee, P'op Hagā Do ky gabuuj gó y moo wät —nāng mäh Jesus sa hā.

²⁸Ti m' rabeaanh Jesus hā:

—H'ëed ti P'op Hagā Do karēn āā moo bok? —näk mäh sa kyyh.

²⁹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hahy da P'op Hagā Do karēn bē hā: Takarēn bē h'y ka'eeh tamejō hyng do hā —nāng mäh Jesus.

³⁰Ti m' raky hadoo:

—Āā karēn mametā ta heen n'aa. Ma-pahuunh do āā bahapäh bā ká, ōm āā ky daheeh. H'ëed mametëeh āā hā? ³¹Ēr wahē makū na-āāj hē rawa paa pāw

hadoo do Manah hād nāng doo, ta-banawāng hēnh rahabok noo gó. Hahy da P'op Hagā Do kyy kerih do ta ky n'aa hā: “Tanoo sa hā hy pong jé hana do pāw.” ³²Ti bahānh ti āā karēn mametëeh —näk mäh sa kyyh Jesus hā.

³²Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Né hup y né hē hahy y her'oot doo: Mosees nado ti hanoo ta ti pāw hy pong jé hana doo. Ee mo haj'aa ti ta ti pāw. Ee né hē ti hyy'h, bē hā han'oo kán pāw heh'äät do hy pong jé hana doo. ³³Badāk hahy bā hahyng doo, badāk hahy hā habong do sa h'yyb hed'ëep doo, ti né ká ta ti Pāw heh'äät ká P'op Hagā Do anoo doo.

³⁴Ti m' raky hadoo Jesus hā:

—Man'oo had'yyt hē ta ti āā hā, maky dāng doo —näk mäh sa kyyh.

³⁵Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Y né ti pāw hadoo do edëb had'yyt hē hanoo doo. Wē y hana doo, dooh tasa wād bā. Hā y h'y ka'eeh doo, dooh tahoo kaaj wād bā —nāng mäh. ³⁶—Y her'ood wät né paa bē hā, dooh hā y bē h'y kae bā, y bē hapëē né paawā. ³⁷Ti hadoo né hē, wē y rabana da sahōnh hē Ee anoo do hā yy. Dooh da y mak'yyts bā wē y han'aa doo. ³⁸Baad y wén gadoo sa hā, P'op Hagā Doo, hā y mejō hyng do karēn do y moo wät hyb n'aa. Dooh daj yy hē y karēn do jawén nado. ³⁹Hahy da P'op Hagā Do karēn hā yy: Dooh takarēn bā hā y tanoo do see tabanesaa hēnh tahōm bā, y an'oo bā. Takarēn y genyy bong sahōnh hē hā y tanoo doo, hy pong jé, P'op Hagā Do pa rababoo had'yyt hyb n'aa, sahōnh hā ta sām tabanoo noo gó. ⁴⁰Ee P'op Hagā Do karēn sahōnh hē ta T'aah hā h'yyb padëëk doo, ta T'aah hā ky dah'eeh doo, redëb had'yyt hē ká hy pong jé ta pa. Sahōnh hē ta sām ragadoo bā ká, y genyy boo

kän P'op Hagä Do wë, hä ÿ h'yy ka'eeh doo —näng mä Jesus.

⁴¹ Ti m' hajök do raky n'aa hajëm, “ÿ pāw hadoo doo, hÿ pong jé naa hahyng doo”, tahanäng do hyb n'aa. ⁴² Hahÿÿ d' mä sa kyyh rabaher'oot bā:

—Hahÿ ta see nado ti hÿÿh. Joséh t'aah né hë ti hÿÿh —näk mäh. —Ää hep'ëeh ti ta yb, ää hep'ëeh ti ta ÿÿn. H'ëed hyb n'aa, “Hÿ pong jé naa ÿÿh”, tabanäng? —näk mä sa kyyh.

⁴³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Jääm ti bë kyyh, bë ky kak'ëe doo —näng mäh. ⁴⁴ —Dooch hajaa pé wë ÿ hana péh, hä ÿ h'yy ka'eeh péh, Ee, mejö hyng do ÿÿh, wë ÿ tanatsyrd bā sa h'yyb tym. Jääm hë hajaa wë ÿ rana bā, Ee h'yyb tatug bā wë ÿÿ. Hä ÿ h'yy ka'eeh do ÿ genyy bong da, P'op Hagä Do wë ranu kajäk hyb n'aa, sahõnh hä ta sām ÿ banoo noo gó. ⁴⁵ Hahÿÿ da P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong paa ji ta h'yyb tatuk do ky n'aa: “Sahõnh hë sa hä P'op Hagä Do ma metëek da.”** Ti hyb n'aa, sahõnh hë Ee ma metëek do maa new'ëe doo, sa h'yyb gó renäm doo, wë ÿÿ da rabana, hä ÿÿ da rah'yy ka'eeh. ⁴⁶ Dooch hapäh pé Ee, P'op Hagä Doo. Jääm né hë ÿÿh, P'op Hagä Do wë naa hahyng do hapëe wät —näng mä Jesus hajök do sa hä.

⁴⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ënh:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Hä ÿ ky dah'eeh do redëb had'yyt da hÿ pong jé, P'op Hagä Do pa. ⁴⁸ ÿ né ti pāw hadoo do edëb had'yyt hë hanoo doo. ⁴⁹ Tabanawäng hënh pāw hadoo Manah häd näng do bë wahë makû rawa né paawä, dejëp né hë. ⁵⁰ Hahÿ pāw hadoo do hÿ pong jé naa hahyng do hawa doo, dooh tadajëb bā ta h'yyb tym, dooh tabanesaa hënh tahõm bā. ⁵¹ ÿ né hë ta ti pāw hadoo do ji hed'ëep doo, hÿ pong jé naa hahyng doo. Sahõnh hë hahÿ pāw

hawa doo, raboo had'yyt hë da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. Hup ÿ ta ti pāw ÿ anoo do ÿ dajëp bā, badäk hahÿÿ hä habong do hÿ pong jé rabadëb had'yyt hyb n'aa P'op Hagä Do pa —näng mä Jesus.

⁵² Ti m' tak'ëp Judah buuj raky kakä bong, tii da Jesus edoo do hyb n'aa. Hahÿÿ d' mä sa kyyh:

—Nyy da hahÿ aj'yy banoo ër bawëh hyb n'aa ta dab? —näk mä sa kyyh.

⁵³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ÿ né hë hahÿ ÿ her'oot doo: Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do dab bë nawëe bā, ta majyyw bë neëg bā, dooh bë haja bā hÿ pong jé bë nu kajäg bā P'op Hagä Do pa. ⁵⁴ Jé dap ÿ hawëh doo, majyw ÿ heëek doo, hÿ pong jé edëb had'yyt da P'op Hagä Do pa. ÿ ganny wät da P'op Hagä Do wë, sahõnh hä ta sām ÿ banoo noo gó kä. ⁵⁵ Tanawë heh'äät hadoo dap ÿÿ. Ji heëk do heh'äät hadoo majyw ÿÿ. ⁵⁶ Jé dap ÿ hawëh doo, majyw ÿ heëek doo, séd hä däg ta h'yy kata däk hä ÿÿ. ÿ na-äaj da ta h'yyb gó ÿ bawäd kän. ⁵⁷ Ee hä tabana hedëp doo. Ti né hë ÿ tamejüü. Ta hyb n'aa ÿ bedëp. Ti hadoo né hë, hä ÿ h'yy kamasoo doo, edëp da hëp ÿ n'aa. ⁵⁸ Gëet hahÿ pāw hadoo do hÿ pong jé hana doo. P'ooj ub bë wahë makû rawa do paa nahado ti hÿÿh. Rawa né paawä ti dejëp. Hahÿ pāw hawa doo, tawäd had'yyt hë da P'op Hagä Do pa ⁵⁹ —näng mä Jesus, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä tama metëek noo gó, Kapar-Naüm panang bā.

Hajök Jesus heréd hõm do panyyg n'aa hahÿÿh

⁶⁰ Ta ti Jesus her'oot do ramaa newëe däk bā, hajök Jesus ma matëg wób raky hadoo mäh:

**6:45 Isajas 54.13

—Ti bahānh hēeh ta ti taheer'oot doo. Dooh ky daheeh pé ta ti hedoo doo — nāk mā sa kyyh.

⁶¹Ta ma matēg wób kawaj'āān gó rabaher'oot ta kyyh p'āā Jesus bahapāh bā m' ta h'yyb gó m', taky hadoo sa hā:

—Ÿ her'oot do hā bē h'yy kejāg bong? ⁶²Bē h'yy kejāg bong tan'oo bā, nyy da da bē baher'oot Ÿh, Aj'yy Hadoo Do HŸ Pong Jé Hana Do bē bahapāh bā, p'aa hēnh hŸ pong jé tabasēēk bā? ⁶³P'op Hagā Do Sahee ti ji h'yyb tym hed'ēep doo. Ji daaj hē ji hejój me dooh ji hajaa péh. P'op Hagā Do Sahee hā naa né hē ti ta ti kēh ŸŸ, bē hā Ÿ her'oot doo, hŸ pong jé, P'op Hagā Do pa ji edēb had'yyt hē hanoo doo. Te hub né hē kēh ŸŸ. ⁶⁴Ti hadoo né hē, bē mahang dooh raky dahé bā —nāng mā Jesus.

Ta tii da Jesus wén her'oot, pooj jé Jesus hapēē dāk do hyb n'aa ta h'yyb gó sa mahang ky nadah'eeh doo. Tahapēē dāk né hē ēnh ta majiī moo gó haēēnh do pan'aa.

⁶⁵Ti m' Jesus ky hado kán:

—Ti hyb n'aa bē hā Ÿ bedoo, dooh ha-jaa pé wē Ÿ hana pé Ee natatug bā — nāng mā Jesus.

⁶⁶Ti noo gó né ká m' hajók heréd hōm Jesus. Dooh ta sii raboo boo bā. ⁶⁷Ti m' 12 hedoo do ta ma matēg hā Jesus beaaj wāt:

—Bē na-āāj bē karēn bē bahōm mahānh ŸŸ? —nāng mäh.

⁶⁸Ti m' Simaw Peed hād nāng do ky hadoo ta hā:

—Hyb n'aa jawyk doo, —nāng mäh —jaa sii āā bahōm kán? Ōm ti her'oot ji h'yyb tym hedēb had'yyt do ky n'aa hā. ⁶⁹Ōm né hē baad had'op doo, P'op Hagā Do H'yyb Dāng Doo, āā ky daheeh.

Āā hapēē dāk né hē tii —nāng mā Peed kyyh.

⁷⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ÿ né hē, bēēh, 12 hedoo doo, wē ŸŸ Ÿ asēēw hōm doo. Sét hē bē mahang Dijab^{††} karom!

⁷¹(Judas, Simaw Ikarijot hād nāng do t'aah ky n'aa ti taheer'oot. 12 hedoo do see né tii, ta jawén Jesus taky n'aa her'ood dāk do pan'aa kā majiī hā.)

Judah buuj rahyb n'aa esee do rataheb'ēēs doo hēnh Jesus bahōm do ky n'aa hahŸŸh

7 Ta jawén kā Jesus bawād kán mā Garirej hāj n'aa hēnh. Dooh m' takarēn tahōm bā Judah hāj n'aa hēnh, ta tii bā wahē n'aa rakarēn rada'j'ēep do hyb n'aa. ²Tabedaa dāk bā m', bag'aad me tób Judah buuj rabahemak do rataheb'ēēs doo,^{‡‡} ³Jesus hŸŸj raky hadoo mā ta hā:

—Ayyw manā babā. Taw'āāts hē Judah hāj n'aa hēnh mabahōm, mapahu-unh do a hataa rabahapāh hyb n'aa. ⁴Ji karēn bā ji raky n'aa ets'ēēh, dooh ji jejēn bā ji moo wāt doo. Taw'āāts hē sahōnh hē rabaheg'āās ti mapahuunh doo —nāk mā sa kyyh.

⁵Ta hŸŸj na-āāj hē dooh m' rah'yy kae bā ta hā, tii d' rawén edoo.

⁶Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Doo takaja nā bā ti noo gó Ÿ bahōm doo. Bēēh, bē h'yyb karēn do noo gó né hē bē bahōm. ⁷Badāk hahŸŸ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, dooh bē hā rakamajē bā. Wē Ÿ rawén kamaj'ī, nesaa do ramoo heb'ooh do ky n'aa, nesaa do rahyb n'aa nahew'ēē do ky n'aa Ÿ her'oot do hyb n'aa. ⁸Bē ahōm ta ti rataheb'ēēs hēnh. Dooh Ÿ ahōm nā bā ta t'īī hēnh. Dooh takaja nā bā ti noo gó

^{††}**6:70** Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanāng péh ti Dijab.

^{‡‡}**7:2** Sét ta baab ken'yyh Judah buuj rabahemak tób bag'aad me, tabanawāng hēnh sa wahē makū rababok do paa rahyb n'aa esee hyb n'aa.

ỹ bahōm doo —nāng mā Jesus kyyh ta hỹj sa hā.

⁹Ta ti taher'oot do jawén paa bă m', Jesus baym dó Garirej hāj n'aa bă.

¹⁰Ti m', ta hỹj rabahōm jawén paa bă, Jesus bahōm kăn. Kején do hadoo tabahōm, ta wób ranahapäh bă. ¹¹Ti m' rahyb n'aa esee do rataheb'ëēs hēnh Judah buuj sa wahē n'aa resoos mā Jesus. Rabesoos bă m' rabeaanh n'yy hēnh Jesus.

¹²Jé pad'yyt hē hajök do wób raher'oot mā Jesus ky n'aa hā.

—Ky enyym —nāk mā ta wób.

—DooH —nāk mā ta wób. —Ji tawadii tii —nāk mäh.

¹³Kaja hē m' rabahesēēnh ta ky n'aa, sa wahē n'aa rajej̄ym do hyb n'aa.

¹⁴Rataheb'ëēs do hōō bă, 4 ta ă däg, Jesus bahōm kăn mā P'op Hagä Do tób n'aa hēnh. Tii bă tama met'ëēg kăn. ¹⁵Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rahyb n'aa meunh, ti m' raky hadoo:

—Nyy d' hajōng tabahajaa, ma kamane't'ëēg né paawä hahỹ aj'yy? —nāk mā sa kyyh.

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hā ỹ naa nado ti ỹ ma metëēk doo. Hā ỹ mejüü do hanaa né tii. ¹⁷P'op Hagä Do gen'aak do karēn moo wāt doo, ti tahapäh da ta h'yyb gó, P'op Hagä Do hanaa tado bă, hana ỹ tado bă ỹ ma metëēk doo. ¹⁸Jé ta daaj hē, ta ky gabuuj her'oot doo, ta hā raweh'ëēh do hyb n'aa tii. Ti hadoo nado ta hā mejüü do raweh'ëēh karēn doo. DooH ji tawad'ii bă ta tii hā. DooH j'ooj madāk do tado bă ta h'yyb. Baad had'op do tii —nāng mā Jesus.

¹⁹Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Mosees né hē bē hā hanoo P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hado né paawä, dooh bē ky dahé bă. H'ëēd hyb n'aa ti bē karēn ỹ bē daj'ëēp? Ta ky n'aa bē ky dahé bă paawä, dooh paawä bē

karēn bă ỹ bē daj'ëēb bă —nāng mā Jesus kyyh Judah buuj sa wahē n'aa sa hā.

²⁰Ti m' ta wób raky hadoo:

—Krap'aar h'yyb nesaa do a hā anāng! DooH ōm daj'ëēp péh —nāk mā sa kyyh.

²¹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sét hē ỹ pahuunh do hyb n'aa Saab hā, bē h'yy kejāg bong. ²²Bē na-āāj né hē Saab hā né bē moo bok. Bē taah masuuj noo byyh kahök do heen n'aa Saab noo gó tado bă, tii hā né hē bē moo bok, Mosees mejüü do hyb n'aa. (Mosees nado du n'aa tii. Mosees pooj jé habong do paa ēr wahē makūūh, ti ti du n'aa.) ²³Hỹ kă bē hā ỹ beaanh: Saab hā bē an'oo bă ji t'aah masuuj noo byyh ji gahōg bă, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, h'ëēd hyb n'aa ti bē kawajān wē ỹ, Saab hā aj'yy baad ỹ ahub dāk do hyb n'aa? ²⁴Daap hē ỹ bē ky n'aa ety manäh. Taw'āāts hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hā bē baheg'āās ta ky n'aa —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

Rahyb n'aa newëē P'op Hagä Do H'yyb Däng do Jesus tado bă ky n'aa hahỹh

²⁵Ti m' Jerusarēnh panang buuj wób raky hadoo:

—Hahỹ nado aj'yy radaj'ëēp rahanāng doo? ²⁶Ti babä tabagëēt ēnh. Hajōō mahang tabaher'ood né paawä, dooh sa kyy pé ta hā. Ēr wahē n'aa rahyb n'aa newē dāk apäh, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, Kristo häd nāng do tado bă tii? ²⁷Nyy d' ti hỹ ēh? Āā hapäh ti hahỹ aj'yy n'yy hēnh naa. Kristo häd nāng do kajaa bă, dooh ji hapëē bă n'yy hēnh tahana —nāk mā sa kyyh.

²⁸Ti hyb n'aa m', P'op Hagä Do tób n'aa bă Jesus ma metëēk bă taky hadoo, tak'ep mā ta kyyh:

—Bē hapäh mā ỹ, bē nooh. Bē hapäh mā n'yy hēnh naa ỹ, bē nooh. DooH kēh ỹ gabuuj tado bă hỹ ỹ bahyng. Ti awāt né hē ta ti hā ỹ mejō hyng doo. Te hub

né hē ta tii. Tahajaa ji h'yy kasadēē bā taky dāng do hā. Ti dooh bē hapēē bā. ²⁹ Ÿ ti hapāh. Ÿ wén hapāh, ta wē naa Ÿ bahyng. Ÿ tamejō hyng —nāng mā Jesus sa hā.

³⁰ Tii d' tabedoo do hyb n'aa m', sa wahē n'aa rakarēn ramoo maso dāg paawā. Dooh hajaa pé ta hā, dooh nā tadajēp do noo gó tado nā bā do hyb n'aa. ³¹ Sa wahē n'aa rakarēn ramaso dāg né paawā, hajōk mā ta hā h'yy kae padēēk. Hahȳ da m' sa kyyh:

—Kristo, P'op Hagā Do Ky Dāng Do kajaa bā, dooh tapehuu da hahȳ pehuunh do bahānh[¶] —nāk mā sa kyyh.

³² Ti m' Pariséw ramaa napāh bā ta tii da Jesus ky n'aa rabaher'oot bā, P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē n'aa daheeh ramejūū, P'op Hagā Do tób n'aa warahén n'aa Jesus ramasoo hyb n'aa.

³³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ÿ aym nā bē pa, ta jawén Ÿ babaaj hōm hā Ÿ mejō hyng do wē. ³⁴ Ÿ da bē esoos tii bā. Dooh da Ÿ bē awyyd bā, bē nahajaa do hyb n'aa bē ahōm bā Ÿ hawāt hēnh —nāng mā Jesus.

³⁵ Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa rabaher'oot ta tii d' tedoo do ky n'aa. Dooh tagah'ood nā bā sa hā taher'oot doo. Hahȳ da m' sa kyyh:

—N'yy hēnh g'eeh tabahōm āā naw'yyt, tahanāng doo? Gereg sa panang hēnh g'eeh ti tahahōm, ēr wakāān wób rahabong hēnh? Gereg buuj g'eeh tama met'ēēg kán? ³⁶ Nyy d' tahanāng pé ti: “Ÿ da bē esoos tii bā. Dooh da Ÿ bē awyyd bā, bē nahajaa do hyb n'aa bē ahōm bā Ÿ hawāt hēnh”, tahanāng doo? —nāk mā sa kyyh.

³⁷ Tagadēēg ub rataheb'ēēs do ā n'aa, tak'ēp rahyb n'aa jew'yyk. Tii bā ká m', ti noo gó ká m' Jesus bas'ēēg gēēt. Ti m' taky hadoo, tak'ēp mā ta kyyh:

—Taw'āāts hē hoo kaanh do hadoo do ta hā, wē Ÿ tabana tabeēēk do hadoo hyb n'aa. ³⁸ Hahȳ da P'op Hagā Do kyy kerih doo: “Hā Ÿ h'yy ka'eēh do h'yyb gó naa ganyyh da ji h'yyb bed'ēēp do nēng n'aa” —nāng mā Jesus.

³⁹ P'op Hagā Do Sahee tahanāng pé tii, Jesus hā h'yy ka'eēh do ta jawén ragadoo doo ká. Dooh Jesus an'oo nā bā ti noo gó P'op Hagā Do Sahee, dooh tadajēb nā bā, dooh taganā wād nā bā, dooh P'op Hagā Do wē takawehēē dāk doo hēnh tas'ēēg nā bā do hyb n'aa.

⁴⁰ Jesus her'oot do ta wób ramaa napāh bā m', raky hadoo:

—Hahȳ né ti P'op Hagā Do ky n'aa rod, P'op Hagā Do Ky Dāng Doo —nāk mā sa kyyh.

⁴¹ Ta wób mā raky hadoo:

—Hahȳ né hē Kristo hād nāng doo —nāk mā sa kyyh.

—Dooh. Garirej hāj n'aa hēnh naa nado Kristo bana —nāk mā ta wób.

⁴² —Dawi panaa da ta ti Kristo. Panang Berēnh hād nāng doo bā naa, Dawi panang paa bā naa Kristo bana da, nāng P'op Hagā Do kyy kerih do hā^{§§} —nāk mā sa kyyh.

⁴³ Sa h'yyb retyn hōm kán mā Jesus ky n'aa hā. ⁴⁴ Ta wób rakarēn paawā Jesus ramaso dāk. Ti hadoo né hē m', dooh ta hā moo dāng péh.

⁴⁵ Ti m' P'op Hagā Do tób n'aa warahén n'aa, ramejō nā do Jesus ramasoo hyb n'aa paawā, abaaj h'ūūm P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahē

[¶]7:31 Sa hā m', Jesus né hē ti Kristo.

^{§§}7:42 Se hub né hē raher'oot doo. Berēnh panang bā né hē Kristo hād nāng do benāng, P'op Hagā Do kyy kerih do ky dāng. Rawén ky nadah'eeh, dooh rahapēē bā do hyb n'aa Berēnh panang bā né hē Jesus benāng. Sa hā m' Garirej hāj n'aa bā naa Jesus, tii bā tabawēē gēēt do hyb n'aa.

n'aa sa wě, Pariséw sa wě na-āāj hē. Ti m' rabeanh sa hā:

—Hēd n'aa bē manana wāt? —nāk mā sa kyyh warahén sa hā.

⁴⁶ Ti m' warahén raky hadoo:

—Dooh noo gó her'oot pé ta ti aj'yy her'oot doo da —nāk mā sa kyyh.

⁴⁷ Ti m' Pariséw raky hadoo warahén sa hā:

—Bē na-āāj hē tawadii? —nāk mäh.

⁴⁸ —Dooh ēr wahē n'aa raky dahé bā ta hā. Āā Pariséw, āā na-āāj hē dooh āā ky dahé bā ta hā. ⁴⁹ H'yy gatamah ti hajōk do ta hā ky dah'eeh doo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do rahapēē bā, ti rawén sūūt. P'op Hagā Do was'ee bong ti ta ti hajōk doo —nāk mā Pariséw sa kyyh warahén sa hā.

⁵⁰ Ti m' sa seeh, Nikodēm hād nāng doo, Jesus wē hegāā wāt doo, ky hadoo ta wób sa hā:

⁵¹ —Dooh ēr ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā daap hē ēr ky n'aa ety bā ēr da hadoo doo. Taw'āāts hē pooj jé ēr beanh ta hā tamoo wāt doo, tama metēek doo, ēr ky n'aa napāh hyb n'aa —nāng mā Nikodēm.

⁵² Ti m' ta wób raky n'aa rejā kăn, ti m' raky hadoo ta hā:

—Ōm na-āāj né hē apāh Garirej hēnh naa? —nāk mäh. —P'op Hagā Do kyy kerih do hā mahēgāā bā, mabahapāh, P'op Hagā Do ky n'aa rod dooh Garirej hāj n'aa hēnh naa tana bā —nāk mā sa kyyh Nikodēm hā.

[⁵³ Ti m' sahōnh hē rabahōm sa tób hēnh.

**Ŷynh ta patug nadoo do sii
hāȳh do raky n'aa tapaa do
panyyg n'aa hahȳh**

8 Ti m' Jesus baym panang bahānh péj, waēē Oriib hād nāng doo bā. ² Jati péh, bāp paah, Jesus bahōm ēnh p'aa hēnh P'op Hagā Do tób n'aa hēnh. Hajōk kata dāk ta wē, P'op Hagā Do tób

n'aa w'oo hā. Ti m' tabahyy sooh, ti m' tama met'ēēg kăn. ³ Ti m' Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk doo, Pariséw sa daheeh, ramanaa ŷynh ta patug nadoo do sii hāȳh doo, ta wób raw'yyt doo. Ti m' ŷynh ramejūū hajōō gó tabag'ēēd dāk hyb n'aa. ⁴ Ti m' Jesus hā raky hadoo:

—Ma matēg, —nāk mäh —hahȳ ŷynh raw'yyt ta patug nadoo do sii tabaȳh bā —nāk mäh. ⁵ —Ēr ky n'aa jaw'yyk do hā ēr Mosees mejūū, pā me ji daj'ēēp ta ti hedoo do hyb n'aa. Nyy da a hā pé ji bad'oo? —nāk mā sa kyyh.

⁶ Ta tii da rawén ke'anh, rakarēn Jesus kyyh hā rabaw'yyt raky n'aa tapaa do ky n'aa. Ti m' Jesus nu wajakoo sooh, tama poo me tūū taberih. ⁷ Raky n'aa h'ūūm do hyb n'aa, as'ēēg gēēt, ti m' taky hadoo sa hā:

—Taw'āāts hē bē mahang nesaa do h'yyb gó nanāng doo, ti pooj jé hakut pā me —nāng mā Jesus sa hā.

⁸ Ti m' p'aa hēnh tanu wajakoo sooh ēnh. Tūū m' taberih p'aa hēnh. ⁹ Ta tii d' Jesus bedoo bā sa hā, rabahōm kăn sét kenāh hōm. Wahēh hedoo do ti pooj jé hah'ūūm. Jāām né hē haym Jesus. Ŷynh hayyw gēēt ta pa. ¹⁰ Ti m' Jesus as'ēēg gēēt, ti m' ŷynh hā taky hadoo:

—N'yy hēnh ta wób? Dooh ōm ky n'aa etyy péh? —nāng mā Jesus ta hā.

¹¹ —Dooh. Tabad'op hē —nāng mā ŷynh kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ŷ na-āāj hē, dooh ōm ŷ ky n'aa ety bā. Ahōm kă. Meréd hōm hŷy kă nesaa do sahōnh hē —nāng mā Jesus ta hā.]

**Jesus badāk hahȳ bā habong
do sa h'yyb tym bag
hadoo do ky n'aa hahȳh**

¹² Ti m' p'aa hēnh Jesus baher'oot kata b'ēēh do sa hā. Hahȳ d' mā ta kyyh:

—Badāk hahȳ hā habong do sa h'yyb bag hadoo ŷȳh. Hā ŷ ky dah'eeh doo, dooh tabad'op hē badagyp do hadoo doo

gó, nesaa doo gó, raboo bă tii. Ti anäng da sa wê sa h'yyb bag, P'op Hagä Do wê ji ted'ëep doo, ta pa ji bawäd had'yyt hê hanoo doo —näng mă Jesus kyyh.

¹³ Ti m' Pariséw raky hadoo ta hă:

—A mab hê, a daaj hê maky n'aa her'oot a ky n'aa —näk mäh. —Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bă ji mab hê, ji daaj hê, ji ky n'aa ji her'ood bă. Ti hyb n'aa taw'ääts hê nado ta ti maher'oot doo —näk mă sa kyyh.

¹⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Map ȳy hê, daj ȳy hê, kêh ȳ n'aa ȳ her'ood né paawă, né hup ȳ né hê ta ti ȳ her'oot doo. Ȳ hapäh ti n'yy hênh ȳ bana, ȳ hapäh ti n'yy hênh ȳ bahôm, né hup ȳ né hê ȳ wén näng. Bê tii, dooh bê hapëë bă n'yy hênh ȳ hana, n'yy hênh ȳ bahôm.

¹⁵ Ȳ bê ky n'aa tapaa j'ooj hanäng do hă bê hapäh do hă. Ȳ dooh ȳ ky n'aa tapaa péh. ¹⁶ Sa hă ȳ ky n'aa ety bă paawă, baad paawă ȳ ky däng sa hă, map ȳy hê nadoo do hyb n'aa ȳ ky n'aa etyy. Ti anäng hă ȳ ky masa doo. Ee, hă ȳ mejô hyng doo, ti né hê ȳ taky masa —näng mäh. ¹⁷ —Pawóp hê ajyy sêd demuun raheer'ood bă, baad ub tii, ji ky daheeh sa kyyh, bê ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo. ¹⁸ Tii d' né hê ää bad'oo. Ȳ her'oot kêh ȳ n'aa. Ee, hă ȳ mejô hyng doo, ȳ taky masa kêh ȳ n'aa hă —näng mă Jesus kyyh Pariséw sa hă.

¹⁹ Ti m' rabeaaj kân:

—N'yy hênh a yb? —näk mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh ȳ bê hapëë bă. Dooh né hê Ee bê hapëë bă ênh —näng mäh. —Ȳ bê hapëë bă paawă, Ee na-ääj hê paawă bê hapäh —näng mă Jesus kyyh.

²⁰ P'op Hagä Do matym n'aa rabeheho do hood basoo do pa Jesus baher'oot tii, tama met'ëek bă P'op Hagä Do tób n'aa yt hă. Rakarên né paawă ramasoo, dooh ta hă moo däng péh. Rawén moo nadäng, dooh takaja nă bă tadajêp do heen n'aa kă.

²¹ Ti m' p'aa hênh Jesus baher'ood wät sa hă:

—Ȳ da ahôm bê mahănh. Ȳ d' bê esoos. Nesaa do anäng nă da bê hă bê dejêp. Ȳ hahôm hênh, dooh bê haja bă bê ahôm bă —näng mă Jesus.

²² Ta tii d' tabedoo do hyb n'aa rakeaj kân mă sa hă hê né hê. Hahȳy d' mă sa kyyh:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh: “Ȳ hahôm hênh dooh bê haja bă bê ahôm bă”, tahanäng doo? Ta daaj hê g'eeh takadaj'ëep? —näk mă sa kyyh.

²³ Ti m' Jesus ky hadoo ênh sa hă:

—Babă naa bê ti hȳy. P'op naa ȳ ti hȳy. Badäk hahȳy bă naa bê ti hȳy. Ȳ ti dooh. Dooh badäk hahȳy bă naa tado bă ȳy. ²⁴ Nesaa do anäng nă da bê hă bê dejêp, näng ȳy. Ȳ né hê ti hawäd had'yyt do bê ky nadahé bă, bê da dejêp né hê nesaa do bê h'yyb tym gó anäng nă —näng mă Jesus.

²⁵ Ti m' raky gakog hôm:

—Jaa ênh ôm? —näk mă sa kyyh.

—Pooj jé bê ȳ maher'oot do né hê —näng mă Jesus.

²⁶ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ti anäng nă wê ȳy hajông nă bê ȳ ky n'aa tapaa do pan'aa —näng mäh. —Te hub né hê hă ȳ mejô hyng do her'oot doo. Tahajaa ji h'yy kasadëë bă taky däng do hă. Ȳ tamaher'oot do né hê ti ȳ her'oot do badäk hahȳy hă habong do sa hă —näng mă Jesus.

²⁷ Dooh m' rah'yy genă bă ta Yb ky n'aa Jesus her'oot bă. ²⁸ Ti hyb n'aa m' Jesus ky hadoo sa hă:

—P'op, b'aa hă Aj'yy Hadoo Do Hy Pong Jé Hana Do bê basäg häng do jawén paa bă, ȳ né hê ti hawäd had'yyt do tii bă bê h'yy genă kân. Dooh daj ȳy hê ȳ moo wät péh, ȳ her'oot péh, ti noo gó kă bê bahapäh. Ti noo gó kă bê bahapëë kân hahȳy: Jăâm hê ȳ her'oot bê hă, Ee ȳ tama metëek doo. ²⁹ Hă ȳ mejô hyng do awäd had'yyt hê si ȳy.

Dooh ȳ teréd bā, tagen'aak do ȳ moo wād had'yyt do hyb n'aa —näng mā Jesus kyyh.

³⁰ Ta ti tabaher'oot bā m', hajök h'yy kae padäg kän ta hā.

Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom, ky n'aa hahȳh

³¹ Ti m' Judah buuj ta hā h'yy kae padëek do hā Jesus ky hadoo:

—Ȳ ma metëek do bë ky dahé had'yyt bā, hëp ȳ hata heh'äät padäg bë tii bā.

³² Bë hapäh da tii bā baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bë da ted'ëep, baad bë babok hyb n'aa kã —näng mā Jesus sa hā.

³³ Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hyb n'aa tii da mabaher'oot? Abaraām panāa né hē ti āāh. Dooh noo gó ta wób sa karom kanep'aak do āā ado bā. Nyy d' mahanäng pé ta ti maher'oot doo? —näk mā sa kyyh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Né hup ȳ né hē hahȳ ȳ her'oot doo: Nesaa do moo wät doo, nesaa do karom né kã tii. ³⁵ Dooh da ta kariw n'aa tób yt hā ta karom awād had'yyt hē. Jāām né hē ta t'aah hadoo do ti haym ta tób bā. ³⁶ Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah bë tedëeb bā, baad né tii bā bë baboo kän, nesaa do karom nado boo bëeh —näng mäh. ³⁷ Ȳ hapäh, Abaraām panāa né ti bëeh. Ti hado né paawä, ȳ bë karën ȳ bë daj'ëep, baad takanejäk do hyb n'aa bë h'yyb gó ȳ ma metëek doo. ³⁸ Bë ȳ ma metëek Ee metëek do hā ȳy. Bë tii, bë yb wë bë ma kametëek doo, ti bë moo bok —näng mā Jesus sa hā.

³⁹ Ti m' raky hadoo:

—Abaraām ti āā wahë makūūh —näk mā sa kyyh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Abaraām panāa bë do bā paawä, Abaraām bad'oo doo da paawä bë bad'oo —näng mā Jesus. ⁴⁰ —Baad hadoo do ky n'aa, hā ȳ P'op Hagä Do an'oo däk do bë ȳ maher'oot. Tii d' né paawä ȳ metëek bë hā, bë karën ȳ bë daj'ëep. Dooh paa ta tii da Abaraām adoo bā. ⁴¹ Bë yb moo wät do ti ta ti bë moo bok doo —näng mā Jesus sa hā.

Ti m' raky hadoo:

—Äā yb daap nado. Jāām né hē P'op Hagä Do āā Yb. Ta taah heh'äät āā —näk mā sa kyyh.

⁴² Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—P'op Hagä Do tado bā paawä bë Yb, bë kamahän paawä ȳy, P'op Hagä Do wë ȳ bana do hyb n'aa. Dooh këh ȳy gó tado bā ȳ bahyng. Ti né hē ti hā ȳ mejō hyng doo. ⁴³ Hëd n'aa ti taganahoot bë hā, ȳ her'oot doo? Bë h'yyb gó tawén ganahoot, këh ȳ bë ganadoo do hyb n'aa. ⁴⁴ Dijab taah bëeh. Takarën do bë karën bë moo bok. P'ooj ub, tadu däk noo gó, dahej'ëep do né paa tii. Dooh baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa tage-naag bā. Dooh baad hadoo do ky n'aa ta h'yyb gó tabawäd bā. Daap tamenyyh bā, ta kyyh né hē ti taher'oot doo. Daap menyyh do tii. Daap menyyh do yb né tii. ⁴⁵ Baad hadoo doo, heh'äät ub do ky n'aa ȳ her'oot do hyb n'aa ȳ bë ky nada-heeh. ⁴⁶ Jaa bë mahang hajaa pé nesaa do hā ȳ taky n'aa tapa bā? Baad hadoo do ky n'aa ȳ her'oot. H'ëed hyb n'aa ȳ bë ky nadaheeh? ⁴⁷ P'op Hagä Do taah hedoo do ramaa newëe P'op Hagä Do her'oot doo. Bë tii, dooh P'op Hagä Do taah bë do bā, ti hyb n'aa bë wén maa nanewëe ta kyyh —näng mā Jesus kyyh sa hā.

⁴⁸ Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo Jesus hā:

—Baad né āā ky kajäk. Samarija buuj né òm! * Karap'aar h'yyb nesaa do a hā adäk! —näk mä sa kyyh Jesus hā.

⁴⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh. Dooh karap'aar h'yyb nesaa do adäg bā hā ȳy —näng mäh. Ȳ ti h̄ȳh, ȳ weh'ëeh Ee. Bē tii, ȳ bē ky n'aa rejāā.

⁵⁰ Dooh ȳ as'üüd bā ȳ raweh'ëeh doo. Sét hē ti hawät ȳ raweh'ëeh karēn doo. Ti né hē ti taky däng ji hā baad ji hado bā, baad ji nado bā. Bē nado ti ky kajäk doo.

⁵¹ Né hup ȳ né hē hah̄ȳ ȳ her'oot doo: Ȳ ma metëek do ky daheeh doo, dooh tada-jëb wäd bā —näng mä Jesus sa hā.

⁵² Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa raky hadoo:

—Āā hapäh né hē h̄ȳ kă, karap'aar h'yyb nesaa do a hā adäk né hē —näk mäh. —Abaraām dajëp paah, P'op Hagä Do ky n'aa rod dejëp né paah, ti hadoo né hē, jé mama metëek do ky daheeh doo, dooh tadajëb bā, näng òm. ⁵³ Āā wahë makū Abaraām bahānh g'eeh òm? Abaraām dajëp paah, ti hadoo ênh P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habok do paah. Jaa òm a hā péh? —näk mä sa kyyh.

⁵⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Daj ȳy hē ȳ kawehëe bā paawä, dooh taw'ääts hē tado bā ta tii. Ee, bē h'yy kaha'eeh bē hanäk doo, ti né ti ȳ taweh'ëeh. ⁵⁵ Dooh bē hapëe bā tii. Ȳ ti hapäh. “Dooh ȳ hapëe bā”, ȳ noo bā paawä, ȳ paawä noo kanesa bē nemuun. Ȳ hapäh né hē ti P'op Hagä Doo. Ȳ ky daheeh ta kyyh. ⁵⁶ Abaraām, bē wahë makūūh, tsebee wät ȳ kajaa noo gó tabahapäh bā. Tahapäh né paah† —näng mä Jesus.

⁵⁷ —Ōm ky kew'oonh ta ti maher'oot do hā —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa.

—Dooh mawah'ëe nā bā, dooh 50 ta baab mado nā bā, mahapäh mā Abaraām a nooh —näk mä sa kyyh.

⁵⁸ Ti m' Jesus ky hado kân:

—Né hup ȳ né hē hah̄ȳ ȳ her'oot doo: Abaraām benäng do pooj jé ȳ awäd däg né hē! —näng mä Jesus sa hā.

⁵⁹ Ti m' ta ti ramaa napäh bā, raba-sog padëek pā, ta hā radewëes hyb n'aa paawä, radajëeb paawä. Ti Jesus kejën hōm. Ahōm P'op Hagä Do tób n'aa bā naa.

Ty tamah do panyyg n'aa hah̄ȳh

9 Tamahōm me tabahapäh aj'yy ty tamah doo. Ta hā d' né hē m' tabenäng bā. ² Ti m' ta ma matëg rabeaanh:

—Ma matëg —näk mäh. —H'ëed hyb n'aa hah̄ȳ aj'yy tawén ty tamah tabenäng? Ta yb, ta ȳyn nesaa do ramoo bok do hyb n'aa, ta daaj hē apäh nesaa do tamoo wät do hyb n'aa? —näk mä sa kyyh.

³ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooh, ti hyb n'aa nado ti hah̄ȳ tabahadoo —näng mäh. —Ty tamaa gó tawén enäng, ta hā P'op Hagä Do hejój kametëeh hyb n'aa —näng mäh. ⁴ —Taw'ääts hē tabawak nā bā èr moo bok, hā ȳ mejō hyng do karēn doo. Ti awät tabadajuuh, du daa d' ji moo wät péh.[‡] ⁵ Badäk hah̄ȳ hā habong do sa h'yyb tym bag hadoo ȳy, badäk hah̄ȳ hā ȳ bawät nā bā —näng mä Jesus kyyh.

⁶ Ta ti taky hadoo do jawén paa bā, tūū tabetsós wät. K'ääts me tamekuu wät, ti m' aj'yy matym hā tahawug hōm mā ta uu.

⁷ —Ahōm kă —näng mä aj'yy hā. —Mahetsyyd a matym naëng majat do

*8:48 Sa majī hadoo Samarija buuj. Dooh ragenaa bā Samarija buuj. *Samarija buuj né òm* Jesus hā rawén her'oot, raky n'aa ej'ees hyb n'aa.

†8:56 2.000 ta baab Jesus bewäd hyng do pooj jé Abaraām bawät paah. P'op Hagä Do metëeh paa Abaraām hā, badäk hah̄ȳ bā tabawät nā bā.

‡9:4 Taw'ääts hē ji moo wät ji bahajaa nā bā, tahanäng pé m' tii.

Siroéh häd näng doo me —näng mä Jesus aj'yy hä.

(“Mejüü doo”, tahanäng pé ti Siroéh.)
Ti m' aj'yy bahôm kân, tahetsyyd wät mäh, tabahapëë däg kân mäh. Ti m' tababaaaj hôm kân ta tób hënh.

⁸ Ti m', ta tób pa haj'eenh doo, pooj jé dajëer tabehetsë bā hep'ëeh do paa m' rahapäh mä aj'yy. Ti m' raky hadoo:

—Hah̄y nado dajëer hetsë do paah? —näk mä sa kyyh.

⁹ Ti né m' ta wób sa hä. Ta wób raky hadoo:

—Dooh ti tado bā —näk mäh. —Ta da hed'op —näk mäh.

—ÿ né tii —näng mä aj'yy ty tamah do paa kyyh.

¹⁰ Ti m' rabeaaj kân:

—Nyy da mabahapëë däk? —näk mä sa kyyh.

¹¹ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Aj'yy, Jesus ramaneëenh doo, mekuuj wät k'ääts, tii bā matym ÿ̄ hä tahawug hôm ta uuh. Siroéh hënh ÿ̄ tamejüü, ÿ̄ bahets'yyt hyb n'aa. ÿ̄ ahôm, ÿ̄ hetsyyd wät, ti ÿ̄ bahapëë däg kân —näng mä aj'yy kyyh.

¹² —Ny tawät ti aj'yy? —näk mä ta hä.

—Dooh ÿ̄ hapëë bā —näng mä aj'yy kyyh.

Pariséw rabeaanh do aj'yy ty tamah do paa hä ky n'aa hah̄ȳh

¹³ Ti m' ramahüüm mä aj'yy ty tamah do paa Pariséw sa wë. ¹⁴ Saab né hë paa m' k'ääts Jesus mekuuj wät, aj'yy taty nā dāk. ¹⁵ Ti m' aj'yy hä Pariséw rabeaanh nyy da ta matym nyy däg kân. Ti m' aj'yy ky hadoo:

—K'ääts me matym ÿ̄ tabahawug wät. ÿ̄ hetsyyd wät. H̄ȳ kâ ÿ̄ bahapëë dāk —näng mäh.

¹⁶ Ti m' Pariséw wób raky hadoo:

—Dooh P'op Hagä Do mejüü do tado bā ta ti aj'yy. Dooh Saab hä ky n'aa ka-

jew'yyk do taky dahé bā —näk mä sa kyyh.

Ti m' ta wób raky gadoo:

—Nesaa do moo hew'ëet do tado bā paawä, dooh paawä tahaja bā hah̄y hadoo do meuj n'aa näng do tapahuuj bā —näk mä ta wób sa kyyh.

Séd h'yyb nehedo boo m' Jesus hä.

¹⁷ Ti m' p'aa hënh rabeaaj wät aj'yy hä:

—Nyy d' mabaher'oot ta ti aj'yy ky n'aa? Òm né ti tamatym nā dāk —näk mä sa kyyh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—P'op Hagä Do ky n'aa rod né hë tii —näng mäh.

¹⁸ Dooh nā Judah buuj sa wahë n'aa raky dahé nā bā aj'yy ty tamah doo, dooh né hë m' raky dahé nā bā aj'yy ty nyy dāk doo. Ti hyb n'aa m' ta yb, ta ÿ̄n ranaëëj kân. ¹⁹ Ti m' rabeaanh sa hä:

—Bë t'aah né hah̄ȳh? —näk mäh. —

Hah̄ȳ né hë ti ty tamah do bë hanäk doo, tabenäng noo gó? Nyy da tabahapëë dāk h̄ȳ kâ? —näk mä sa kyyh ta yb sa hä.

²⁰ Ti m' ta yb raky hadoo:

—Ää t'aah né ti ta tii. Ta hä d' né hë tabenäng —näk mäh. ²¹ —Dooh ää hapëë bā nyy da taty nyy dāk, jaa ty nā dāk. Ta hä bë eaaj. Wah'ëë tii, karapee nado. Tahajaa taher'ood bā ta daaj hë ta ky n'aa —näk mä sa kyyh.

²² Hah̄ȳ d' paa m' Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh: “Ää ado nyh da, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do hanäng doo. Dooh da ää gado wäd bā tób P'op Hagä Do panyyg ää yd naherot do yt hä”, näk mä sa kyyh. Ti hyb n'aa m' ta yb tii da rawén edoo. Judah buuj sa wahë n'aa rajeÿ̄m. ²³ Ti hyb n'aa m', “Wah'ëë däg. Ta daaj hë tabaher'oot”, rawén näng.

²⁴ Ti m' p'aa hënh ënh ranaëënh sa wë ty tamah do paah. Ti m' raky hadoo ta hä:

—P'op Hagä Do hä maky dëe te hub tado bā! Baad maher'ood! —näk mäh. —

Āā hapäh né hē, nesaa do moo hew'ëët do ti ta ti aj'yy —näk mä sa kyyh.

²⁵ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—Dooh ŷ hapëë bä nesaa do moo hew'ëët do tado bä, nesaa do moo hew'ëët do tanado bä. Sét hē ti ŷ hapäh: Ty tamaa né paa ŷŷh, ŷ taty nä dāk —näng mä aj'yy Pariséw sa hā.

²⁶ Ti m' p'aa hēnh rabeaanh ēnh:

—Nyy da tabad'oo? Nyy da ōm taty nä dāk? —näk mäh.

²⁷ —Bē ŷ maher'ood wät. Dooh ŷ bē ky dahé bä. Hēd n'aa bē karēn p'aa hēnh ŷ baher'oot? Bē na-āāj né hē bē karēn ta ma matēg bē bahadoo? —näng mä aj'yy sa hā.

²⁸ Ti m' raky n'aa rejāā aj'yy. Ti m' raky hadoo ta hā:

—Ōm ti ta ma matēg! Mosees ma metēek do āā ti hŷŷh! ²⁹ P'op Hagä Do her'oot paa Mosees hā. Ti ti āā hapäh, āā ky n'aa napäh. Ta ti aj'yy, dooh āā hapëë bä n'yy hēnh naa tii —näk mä sa kyyh.

³⁰ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—B'ēs ky kewooj éh. ŷ né matym nyy dāg paawä tamo haj'aa, dooh m' bē hapëë bä, bē nooh. ³¹ Ji hapäh né ti hahŷŷh: Dooh P'op Hagä Do maa newē bä nesaa do moo heb'ooh doo. P'op Hagä Do weh'ëeh doo, takarēn do moo heb'ooh doo, ti né hē ti tamaa newē. ³² Pooj jé tadu dahäng noo gó, dooh ji ky n'aa napäh pé ty tamah doo gó henäng do hapëë dāk doo —näng mäh. ³³ —P'op Hagä Do wē naa tanado bä paawä, dooh paawä tahajaa péh, tabad'op hē —näng mä aj'yy kyyh sa wahē n'aa sa hā.

³⁴ Ti m' raky gadoo:

—Nesaa do a hā anäng mabenäng, āā mama metēek? —näk mä sa kyyh aj'yy hā.

Ti m' rah'eed nyyh mä P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo bä naa. Dooh m' ran'oo wäd bä tajëë wäd bä p'aa hēnh t'ī hēnh.

H'yy ganehot do sa ky n'aa hahŷŷh

³⁵ Ti m' Jesus ky n'aa napäh aj'yy rah'eed nyyh doo. Aj'yy tamamuun bä, taky hadoo ta hā:

—Ōm h'yy ka'eeh Aj'yy Hadoo Do Hŷ Pong Jé Hana Do hā? —teaanh mä ta hā.

³⁶ Ti m' aj'yy ty tamah do paa ky hadoo:

—Jaa tii? ŷ mamaher'ood, ta hā ŷ h'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä ta kyyh.

³⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Mahapäh paah. ŷ tii, a sii her'oot doo —näng mäh.

³⁸ Ti m' aj'yy ky hadoo:

—A hā ŷ h'yy kae dāg kän, hyb n'aa jawyk doo —näng mäh.

Ti m' ta taron nuu me m' aj'yy bahyy häng Jesus wē, Jesus taweh'ëeh hyb n'aa.

³⁹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—ŷ wén hyng babä, ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa sa hā, ty temah do ŷ ty nä padëek hyb n'aa, matym enäh do ranahapäh hyb n'aa, rah'yy ganahoot hyb n'aa —näng mä Jesus kyyh.

⁴⁰ Ti m' Pariséw wób ta sii habong do ramaa napäh taher'oot doo. Ti m' rabeaanh ta hā:

—Nyy d' mahanäng pé tii? Āā sii hē ty temah mahanäng? —näk mä sa kyyh.

⁴¹ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ty temah do bē hado bä paawä, bē h'yy ganah'ood bä paawä, bē h'yyb haj'aa hē nado tii, hā ŷ bē h'yy kana'eeh doo —näng mäh. “Āā hapäh, āā h'yy ganäng a hā”, bē hanäk do hyb n'aa, bē h'yyb haj'aa hē né hē hā ŷ bē h'yy kana'eeh doo —näng mä Jesus kyyh Pariséw sa hā.

B'éé hagä n'aa heh'äät do panyyg n'aa hahŷŷh

10 Ti m' Jesus ky hadoo ēnh, panyyg ky n'aa gó tabenaa wät:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: B'éé hood kahadē do noo me na-jëë suun doo, ta hadē pong jé gatsëk

doo, baretsëk do tii, kamaj'ii do tii. ²Ta noo me hajëë suun doo, ti né hë ta masāāh b'éé hagā n'aa. ³B'éé hagā n'aa kajaa bā kā, ta noo hagā n'aa tagas'ëes ta nooh tabajëë suun hyb n'aa. Ta masāāh hā ramaa napāh ta kyyh, sét ken'y'yyh tanaëēnh bā sa häd me. Ti tamahüüm kån ta masāāh ta w'oo hā. ⁴Sahōnh hē ta masāāh tamanyyh do jawén paa bā kā, sa pooj jé tabahōm, tamahüüm kån. Ta masāāh ah'üüm sa hagā n'aa jawén, ta kyyh ramepāh do hyb n'aa. ⁵Tabad'op hē rahōm ramanepāh do jawén. Waj'aa bong ta mahānh, raky manepāh do hyb n'aa.

⁶Ta ti ky n'aa me Jesus baher'oot sa hā. Dooh m' tagah'ood bā Pariséw sa hā taher'oot doo. ⁷Ti hyb n'aa m', p'aa hēnh Jesus ky hadoo sa hā:

—Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: ŷ né hē b'éé hood noo hadoo. ⁸Sahōnh hē pój ŷŷ jé heboo nā doo, ma matëg oow hedoo doo, P'op Hagā Do H'yyb Däng do hanāk do na-āāj, baretsëg paa tii, kamaj'ii paa tii. ⁹Doo paa raky dahé bā sa kyyh, b'éé ky nadah'eeh do hadoo sa hagā n'aa nadoo doo. ⁹ŷ né hē b'éé hood noo hadoo. Wë ŷ nu däng doo, edëb had'yyt hē kā nesaa do mahānh. P'op Hagā Do wë da tanu däng. Baad tabajëng, baad tabanyyh, tawyyd had'yyt hē baad hadoo doo, sa waa b'éé raw'yyt do hadoo. H'yyb nyyw gó, neŷŷm doo gó, tabawäd kån P'op Hagā Do matym gó kā. ¹⁰Hets'ëëk do rabana rabets'ëëk hyb n'aa, radej'ëëp hyb n'aa, ragawats'iik hyb n'aa. Ti no n'aa rabana. Dooh ti ŷ hado bā. ŷ ahyng babā ŷ bed'ëëp hyb n'aa, baad hadoo doo gó rababoo had'yyt hyb n'aa —näng mā Jesus.

¹¹Ti m' taky hadoo ënh:

—ŷ né hē b'éé hagā n'aa baad hadoo doo. B'éé hagā n'aa baad hadoo do kan'oo dāk da, tadajëp ta masāāh hyb n'aa. ¹²Sa karom, b'éé tabahag'āas ramejüü doo, ta sām tagadoo hyb n'aa, dooh b'éé hagā heh'äät tado bā. B'éé danāh nado tii. Eŷŷm wät tii, waj'aa wät tabanas'aa b'éé hek'ook do tabahapāh bā. Teréd bëëh b'éé. Tii bā awad japuk b'éé seeh, tii bā ta wób jé pad'yyt hē rawaj'aa bong ta ti hyb n'aa. ¹³Ta sām hyb n'aa paa ti sa karom bahag'āas b'éé. Dooh b'éé tahyb n'aa p'eed bā. Ti hyb n'aa tawajaah. ¹⁴⁻¹⁵ŷ ti hŷŷh, b'éé hagā n'aa heh'äät hadoo. Ee, P'op Hagā Doo, ŷ tamepāh, ŷ na-āāj hē ŷ mepāh Ee, P'op Hagā Doo. Ti hadoo né hē baad ŷ mepāh masāh haa. Masāh haa na-āāj né hē, baad né hē ŷ ramepāh. Daj ŷŷ hē ŷ kan'oo dāk, ŷ dajëp hyb n'aa masāh haa sa hyb n'aa. ¹⁶Ti abong nā masāh haa hedoo do wób, bong hahŷ wób nado tii. ⁸Ti na-āāj né da ŷ manaa wë ŷŷ. Raky da-heeh né da ŷŷh. Séd hā däg da rakata padëëk, hā ŷ h'yy ka'eëh doo. Sét né hē da ŷŷh, sa hagā n'aa. ¹⁷ŷ Ee kamahān. ŷ tawén kamahān, daj ŷŷ hē ŷ kan'oo dāk ŷ dajëp hyb n'aa, p'aa hēnh ŷ bedëb wät hyb n'aa. ¹⁸Dooh hajaa pé ŷ daj'ëëp péh. Daj ŷŷ hē ti ŷ kan'oo dāk dajëb hā. ŷ hajaa ŷ kan'oo däg bā dajëb hā. ŷ hajaa p'aa hēnh ŷ ganā wät p'aa hēnh ŷ edëb wät hyb n'aa. Tii d' né hē Ee mejüü ŷ bad'oo —näng mā Jesus kyyh.

¹⁹Ti m' p'aa hēnh séd h'yyb nehedo boo Jesus hā, Jesus kyyh hyb n'aa. ²⁰Hahŷŷ da hajök do wób sa kyyh:

—Karap'aar h'yyb nesaa do ta hā adāk. Baad h'yyb nado. Hëd n'aa bë maa newëë ti ta kyyh? —nāk mā sa kyyh.

²¹Ti m' ta wób raky hadoo:

†10:8 Jesus ewäd hyng do pooj jé, hajök rawad'ii paawä Judah buuj. “ŷ ti Kristo, P'op Hagā Do H'yyb Däng Doo”, nāk paa sa kyyh. Daap ramenyyh tii. Sa ky n'aa né hē Jesus her'oot hahŷŷ hā.

§10:16 Judah buuj wób nadoo doo, ta jawén ta hā h'yy ka'eëh do tii.

—Dooh. Dooh ti taky hado bā karap'aar h'yyb nesaa do hadāk doo. Dooh karap'aar h'yyb ta ti hadoo do tahir'ood bā. Dooh karap'aar h'yyb haja bā ty tsehēt do raty nā padāg bā —nāk mā ta wób sa kyyh.

Jesus kyyh raganadoo do ky n'aa hahỹỹh

²²Ti m', Jerusarēnh bā P'op Hagā Do tób n'aa hyb n'aa ratsebē do rataheb'ēēs do kajaa. Tabahahēēm bawāt noo gó m' tii. ²³Jesus awāt P'op Hagā Do tób n'aa yt hā, Saromāw hād nāng doo bā. ²⁴Ti m' Judah buuj sa wahē n'aa ranu get'ēē dāk Jesus. Ti m' raky hadoo ta hā:

—Jāām hē, āā mah'yyb manepā wād manāh! Baad ub āā mamaher'ood hỹỹ kā ōm P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do mado bā —nāk mā sa kyyh.

²⁵Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē ŷ maher'ood wāt, dooh bē ky dahé bā —nāng mäh. —Ee ky gabuuj ta ti ŷ pehuunh doo. Ti ti metēēh kēh ŷ n'aa.

²⁶Baad kēh ŷ n'aa rametā né paawā bē hā, dooh bē ky dahé bā. Bē wén ky nadaheeh, dooh masāh haa b'éé wób bē do bā. ²⁷Masāh haa b'éé raky daheeh ŷỹh. ŷ mepāh masāh haa. ŷ rahadaa had'yyt hē. ²⁸Sa hā ŷ banoo edēb had'yyt do P'op Hagā Do pa. Tabad'op hē rahob bā tabanesaa hēnh. Dooh hajaa pé masāh haa moh ŷỹ gó naa tado hōm bā. ²⁹Ee, masāh haa hanoo doo, tak'ēp takabaj'aa sahōnh hē sa bahānh. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé masāh haa tado hōm bā Ee moo gó naa. ³⁰ŷỹh, Ee, sét āā —nāng mā Jesus.

³¹Ti m', p'aa hēnh Judah buuj wób, Jesus majīi hedoo doo, rabasog padēēk pā, ta hā radewēēs hyb n'aa paawā, tadajēp hyb n'aa paawā. ³²Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hajōng baad hadoo do Ee ky gabuuj ŷ pehuunh do ŷ metā wāt bē hā. Ny

hadoo do ŷ pahuunh do p'āā bē karēn ŷ bē daj'ēēp? —nāng mā Jesus sa hā.

³³Ti m' Judah buuj wahē n'aa raky hadoo:

—Baad hadoo do mamoo wād wāt do hyb n'aa nado ōm āā daj'ēēp pā me. Ōm a wén kut pā me, P'op Hagā Do maky n'aa rejāā do hyb n'aa. Aj'yy né paawā ōm, “ŷ P'op Hagā Doo”, mabanāng —nāk mā sa kyyh.

³⁴Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Hahỹỹ da P'op Hagā Do her'oot paa sa hā, bē ky n'aa jaw'yyk do hā takerih: “P'op Hagā Do hadoo bēēh.”³⁵ Ti né hē P'op Hagā Do kyyh. Bē hapāh né hē, dooh P'op Hagā Do kyy kerih do ji haja bā ji ahỹỹd bā. Ti hyb n'aa, ajyy tamejūū do hā P'op Hagā Do ky n'aa hadoo ta hād n'oo dāg bā, ³⁶hēd n'aa, “P'op Hagā Do maky n'aa rejāā”, bē banāng hā ŷỹ, “ŷ P'op Hagā Do T'aah”, ŷ hanāng do hyb n'aa? ŷ né hē, Ee P'op Hagā Do asēēw hōm doo, tah'yyb dāng doo, wawēē hē tamejō hyng doo. ³⁷ŷ moo nawād bā paawā Ee, P'op Hagā Do moo wāt doo, bē ky dahé manā ŷỹh. ³⁸Ee moo wāt do ŷ moo wād bā, ŷ bē ky nadahé nā bā, taw'āāts hē bē ky daheeh ŷ pehuunh do metēēh do hā, hēp ŷỹ gó Ee bawāt, Ee h'yyb gó ŷ bawāt, baad bē bahapāh hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh sa hā.

³⁹Ti m' p'aa hēnh rakarēn ramoo maso dāk Jesus ta kyyh p'āā. Dooh m' rahaja bā. Jesus ahōm sa mahānh.

⁴⁰Ti m' Jesus batsēg hōm p'aa hēnh tamii Joradān hād nāng do ta myyj jé. Ta myyj dāk hā, Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wāt paa bā tabaym dó.

⁴¹Hajōk an'aa ta wē. Ti m' raky hadoo:

—Dooh né paawā Jowāw nu gahem'uun do pehuuj bā, te hub né hē sahōnh hē hahỹ aj'yy ky n'aa Jowāw nu gahem'uun do her'oot do paah —nāk mā sa kyyh.

⁴²Tii bā m', hajōk rah'yy kae dāk Jesus hā.

**Aj'yy Rasaro hād nāng do
panyyg n'aa hahȳȳh**

11 Ti m', ti awāt aj'yy Rasaro hād nāng doo. Nahēē nāng mā Rasaro. Panang Betanija hād nāng doo bā tabawāt ta ānh Maah-Ta, Marija dahēeh. ²Ta ti né hē Marija, Jesus tsyym hah'ook do buu benyym doo me, ta sēen me tahawug hōm doo. ³Ti m', Rasaro ānh ramejūū Jesus rapanāk. Hahȳȳ d' mā sa kyyh:

—Mahegāā, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk doo. Nahēē nāng a najiis makamahān doo —nāk mäh.

⁴Ti m' Jesus maa napāh bā kā ta ky n'aa taky hadoo:

—Rasaro madajēp do nado ti ta nahēēh. Rasaro wén nahēē nāng, P'op Hagä Do kabaj'aa do kametēēh hyb n'aa, P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do kametēēh hyb n'aa na-āāj hē da ta hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh.

⁵Maah-Ta, Maah-Ta ānh, Rasaro, Jesus kamahān né paawā, ⁶dooh nayyw hē tahyb n'aa jōh bā. Pawóp nā ta āh tatab'ēēs, Rasaro nahēē nāng do taky n'aa napāh bā. ⁷Ta jawén kā Jesus ky hadoo ta ma matēg sa hā:

—Hamāh, p'aa hēnh ēr bah'ūūm Judah hāj n'aa hēnh, Rasaro rahabok hēnh —nāng mā Jesus kyyh.

⁸Ti m' Jesus ma matēg raky hadoo ta hā:

—Ma matēg, —nāk mäh —nag'aap hē Judah buuj sa wahē n'aa rakarēn ōm

radaj'ēēp. Hēd n'aa t'īī hēnh makarēn mababaa jōm? —nāk mā sa kyyh.

⁹Ti m' panyyg gó Jesus ky hadoo:

—Badawēēt adēb bā tabawag. Adēb bā ji awād bā, baad ji bawāt. Dooh ji tsyym poo dāng péh, badāk hahȳ bag n'aa yt ji bawāt do hyb n'aa —nāng mäh. ¹⁰—Badagyp doo gó ji awād bā, daap ji tsyym poo kejāk, ta bag badoh do hyb n'aa ta hā —nāng mā Jesus kyyh.^{††}

¹¹Ti m', ta ti Jesus her'oot do jawén paa bā, taky hadoo ēnh:

—Ēr najiis Rasaro aā jēng. Ÿ ahōm dó t'īī hēnh Ÿ mebeē nyy hyb n'aa —nāng mā Jesus.

¹²Ti m' ta ma matēg raky hadoo:

—Āā wahē n'aa, —nāk mäh —tabaȳȳh bā, has'oo dāk da —nāk mā sa kyyh.

¹³Dajēp né hē Rasaro, nāng Jesus. Ayȳh ta ma matēg red'oo. ¹⁴Ti m' baad ub Jesus baher'ood kán sa hā:

—Dajēp Rasaro Ÿ hanāng doo —nāng mäh. ¹⁵—Baad tanyy Ÿ badoh t'īī hēnh tadajēp do hā, hā Ÿ bē h'yy kae kán hyb n'aa kā —nāng mäh. —Hamāh, ēr ah'ūūm t'īī hēnh —nāng mā Jesus kyyh.

¹⁶Ti m', Toméh, “Kawareeh” ramaneēēnh doo, ky hadoo ta wób sa hā:

—Hamā ta sii, ta sii ēr dejēp hyb n'aa^{‡‡} —nāng mā Toméh kyyh.

¹⁷Ti m' panang Betanija bedaa dāk bā, Jesus ky n'aa napāh, ji meheet pé dāg mā ta āh Rasaro pā gabaho doo gó radakā jēng doo.

¹⁸Edah panang Betanija, Jerusarēnh bā naa. ¹⁹Ti hyb n'aa hajōk Judah buuj sa wahē n'aa hedoo doo, ta wób na-āāj

^{††}**11:10** Dooh Jesus majīī rahaja bā, dooh na-āāj hē Nesaa Do Yb haja bā Jesus hā raj'aa ketsēē bā Jesus moo wāt do nahānh nā bā, tahanāng pé m' tii. Ta see ky n'aa Jesus her'oot na-āāj hē ta tii da. Jesus né ti badāk hahȳ hā habong do bag n'aa hadoo. Jesus sii ji nawād bā, gadagyp doo gó hawāt do hadoo ji. Nesaa do j'aa ketsēē tii bā ji hā.

^{‡‡}**11:16** Dooh tahajōō nā bā ta āh, t'īī hēnh Jesus majīī rakarēn radaj'ēēp Jesus. T'īī hēnh Jesus matēēh do hyb n'aa, Jesus radaj'ēēp Toméh ed'oo. Ti hyb n'aa tii da tawén edoo sa hā.

mä an'aa Maah-Ta wë, Marija wë rah'yyb en'ymm hyb n'aa, rahyb n'aa natón hyb n'aa sa hÿÿj makûüh. ²⁰Ti m' Maah-Ta ky n'aa napäh bā Jesus kajaa, anyyh mā ta tób bā naa, ahôm ta wë. Marija ahäng mā sa tób yt hā.

²¹Ti m' Maah-Ta kajaa Jesus wë kã, ti m' taky hadoo ta hā:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magëë bā paawä, dooh paawä hāj ŷ dajëb bā —näng mäh. ²²—Ti hadoo né hē paawä, ŷ hapäh, P'op Hagä Do anoo né da a hā sahôn hē ta hā maky n'aa etsëë doo —näng mā Maah-Ta kyyh.

²³Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ganä wät da a hÿÿj —näng mäh.

²⁴Ti m' Maah-Ta ky hadoo:

—ŷ hapäh, ganä wät né da sahôn hē ragenä bong do hā kã P'op Hagä Do betyn bong do hā kã banäm doo hēnh, banesaa doo hēnh —näng mā Maah-Ta.

²⁵Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—ŷ né da hanoo ta ti genyy bong doo. ŷ né ti hedëb had'yyt hanoo doo. Hā ŷ h'yy ka'eeh doo, dajëb né paawä, tawäd had'yyt hē da hÿ pong jé P'op Hagä Do pa. ²⁶Hahÿ hedëp nã doo, hā ŷ h'yy ka'eeh doo, tabad'op hē da tadajëp ta h'yyb tym. P'op Hagä Do pa had'yyt hē da tabawäd kãn —näng mā Jesus.

Ti m' Maah-Ta hā tabeaa j kãn:

—Maky daheeh ta ti ŷ her'oot doo? —näng mäh.

²⁷—ŷÿ, Hyb N'aa Jawyk Doo. ŷ ky daheeh òm Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah —näng mā Maah-Ta kyyh Jesus hā.

²⁸Ti m' ta ti tabaher'oot do jawén paa bā kã m' Maah-Ta bahôm, ta änh Marija tanaëënh hyb n'aa. Ta m'aa hēnh mā tanaëënh, ti m' taky hadoo:

—Ma matëg kajaa. Ta kyy gó òm ŷ naëënh —näng mā Maah-Ta ta änh hā.

²⁹Ti m', Marija maa napäh bā ta tii, nanyw hē m' tabas'ëëg gëët, ahôm kãn

mä Jesus wë. ³⁰Dooh Jesus ajëë suun nã bā panang bā. Ta hā Maah-Ta mamuun doo bā tabagëët nã. ³¹Ti m' Judah buuj tób bā hat'oonh doo, Marija h'yyb en'ymm doo, rabahapäh bā nanyw hē Marija bas'ëëg gëët bā, tabanyyh bā, rabahôm kãn ta jawén. Kamag hakëë hēnh hahôm red'oo mäh. T'ii hēnh haoot red'oo mäh.

³²Ti m', Marija kajaa bā kã Jesus bagëët bā, ta taron nu paa me tabahyy häng ta wë. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —babä magëë bā paawä, hāj ŷ dooh paawä tadajëb bā —näng mäh.

³³Ti m' Jesus bahapäh bā Marija haoot doo, Judah buuj Marija sii han'aa do na-äaj hē ha'oot doo, baad nado wäd ta h'yyb, tak'ëp tahyb n'aa tón wät. Tahyb n'aa esów wät. ³⁴Ti m' tabeaa j kãn:

—Nyy bā bë dakä jëng? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—B'ëëp, mahegää, Hyb N'aa Jawyk Doo —näk mā sa kyyh.

³⁵Ti m' Jesus baód wät.

³⁶Ti m' Judah buuj raky hadoo:

—Bë hegää, tak'ëp paa takamahän —näk mā sa kyyh.

³⁷Ti m' ta wób raky hadoo:

—Ty tamah do taty nã däk, tanoo. Hëd n'aa tananoo hahÿ tanadajëp hyb n'aa? —näk mā sa kyyh.

³⁸P'aa hēnh ënh baad nado wäd Jesus h'yyb. Tak'ëp tahyb n'aa tón takajaa bā kamag basuun bā. Pã gabaho doo gó radakä jëng. Pã gatsabak doo me ranoo gatsëë däk. ³⁹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bë noo gatsë do hôm —näng mäh.

Ti m' Maah-Ta, dajëp do änh, ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —buu banes'aa däg. Ji meheet pé däg ta äh tadajëp —näng mā Maah-Ta kyyh.

⁴⁰Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hā ŷ mah'yy kae bā, mahapāh da P'op Hagā Do kabaj'aa doo —nāng mā Jesus Maah-Ta hā.

⁴¹ Ti m' ranoo gasēets hōm kăn. Ti m', p'op Jesus ty dēē wāt taky n'aa etsēē hyb n'aa P'op Hagā Do hā. Ti m' taky hadoo:

—Taw'āats hē Ee. Mamaa napāh, maky daheeh ŷ ky n'aa etsēē doo. ⁴² ŷ hapāh né hē ŷ mamaa napāh, ŷ maky dahē had'yyt hē. Ta tii d' ŷ wén edoo, babā hab'ēēh do sa hyb n'aa, ōm né hē ti ŷ mejō hyng do raky daheeh hyb n'aa —nāng mā Jesus kyyh P'op Hagā Do hā.

⁴³ Ti m' ta ti tabedoo do jawén paa bā kā, tak'ēp tanaēēj kăn mäh:

—Rasaro! —nāng mäh. —Anäh! —nāng mäh.

⁴⁴ Ti m' dajēp do paa anā kăn. Kahapōōs ta mooh, ta tsyym sii hē pāān hawak doo me. Ta matym na-āāj mā kahabēn pāān me.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bē apyn hōm pāān, baad tabahōm hyb n'aa kā —nāng mā Jesus.

⁴⁵ Ti m' hajōk Judah buuj Marija heg'āas do Jesus pahuunh do hapāh doo, ta hā rah'yy kae padäg kăn. ⁴⁶ Ta wób ah'ūūm mā Pariséw sa wē, ramaher'oot mā Jesus mo haj'aa ky n'aa hā.

Jesus hā Pariséw rakamaj'īi do panyyg n'aa hah'yyh

⁴⁷ Ti m' P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Pariséw daheeh ratsyyd bong Sinedirijo ajyy n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa hedoo doo, séd hā rakata padēēk hyb n'aa. Rakata dāk bā kā m', raky hadoo mäh:

—Nyy d' ēr bad'oo? Bē hegāā! Hajōng hah'yy aj'yy pehuunh doo. ⁴⁸ Ēr hyb n'aa nap'eed had'yyt bā tapehuunh do hā, sahōnh hē da rah'yy kae padēēk ta hā, sa wahē n'aa tabahado dāk hyb n'aa. Roma buuj warahén n'aa kamajē bong da āā hā

tii bā. Rado hōm da P'op Hagā Do tób n'aa. Rado hōm da āā hāj n'aa —nāk mā sa kyyh.

⁴⁹ Ti m' sa seeh, Kajapas hād nāng doo, ti noo gó P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āat do ky hadoo sa hā:

—Dooh bē hapāh péh —nāng mäh.

⁵⁰ —Dooh bē h'yy genā bā? Taw'āats hē ta ti sét né hē dajēp, sahōnh hē Judah buuj ranadejēp hyb n'aa —nāng mā Kajapas kyyh.

⁵¹ Ta daaj hē tahajaa do hyb n'aa nado ta tii d' tabaher'oot. P'op Hagā Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āat do tado hyb n'aa, P'op Hagā Do banoo ta hā ti tabaher'oot hyb n'aa, ta pooj jé Jesus ky n'aa hā. Jesus dajēp da Judah buuj sa hyb n'aa tahanāng pé m' tii d' taheer'oot doo. ⁵² Tadajēp Judah buuj sa hyb n'aa had'yyt nado. Tata dāk séd hā da na-āāj hē sahōnh hē P'op Hagā Do taah hedoo do jé pad'yyt hē habong doo.

⁵³ Ti jawén paa bā kā m', Kajapas her'oot jawén paa bā kā m', Judah buuj wahē n'aa rabaher'ood kăn nyy da da Jesus radaj'ēēp.

⁵⁴ Ti hyb n'aa, dooh Jesus awād wāt bā sahōnh hē mahang kā. Ti hyb n'aa ahōm kăn mā ta ma matēg sa sii kā panang Eparajim hād nāng do tabanāng hēnh, tabanawāng do nab'yy hēnh kā. T'īi hēnh rabaym dó.

⁵⁵ Tabedaa dāk bā Pas-kowa hād nāng do Judah buuj rataheb'ēēs doo, hajōk hah'ūūm mā Jerusarēnh hēnh, t'īi hēnh ratab'ēēs hyb n'aa. Pas-kowa pooj jé rabahōm, sa h'yyb rabenām hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó, baad ratab'ēēs hyb n'aa. ^{¶¶} ⁵⁶ Jesus mā resoos P'op Hagā Do tób n'aa yt hā rabab'ēēh bā. Hah'yy d' mā sa kyyh:

—Nyy da bē hā? Ana g'eeh da Pas-kowa ēr tab'ēēs bā? —nāk mäh.

^{¶¶}11:55 Tii da P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do mejūū paah.

⁵⁷ Tii da rawén edoo, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa, Pariséw sa daheeh ramejüü do hyb n'aa ramaher'oot hyb n'aa Jesus rahapëë bä. Rakarën paawä ramaher'oot ramaso däk hyb n'aa.

Buu benyym do Marija ah'ook do Jesus tsyym hä panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ji moo oow see pé ta äh Pas-kowa häd näng do pooj jé, Jesus matëh kân panang Betanija häd näng doo hënh, Rasaro tagany wät do panang bä. ² Takajaa bä kä m', Jesus najiis ramoo bok Jesus raweh'ëëh do tä n'aa. Maah-Ta manaa ti hat'oonh do sa waa, sa tä. Rasaro asooh sa mahang. ³ Ti m' Marija bado däk buu benyym do hood. Häd eh ta hood.^{§§} Tak'ëp ky n'aa gebah, heh'äät, joom nah-do häd näng do s'ëëb ti buu benyym doo. Ti m' tabahah'ook Jesus tsyym hä. Ti m' tatsyym hawug hõm ta sëën me. Jé pad'yyt hë däg tób yt hä buu benyym do buu bewäd däk.

⁴ Ti m' Judas Ikarijot häd näng doo, Jesus ma matëg seeh, ta jawén Jesus tahaëëj däk doo, ky hadoo:

⁵ —Hëd n'aa buu benyym do takanes'ëëm? 300 moweed k'ääts tëg hawak paawä ta sãm. Ta sãm ji an'oo paawä kas'uut do sa hä —näng mä Judas kyyh.

⁶ Kas'uut do tat'yyd mehīn do hyb n'aa nado ta tii da tawén her'oot. Baret-sëg tii. Jesus sa dajëër hagä n'aa Judas. Tahes'ook mä ta gó radahep'ëë doo.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Na magëd ti ÿÿnh. ÿ radakä jëng noo gó buu benäw n'aa tii d' tabad'oo.

⁸ Kas'uut do aboo had'yyt hë bë mahang. ÿ ti hÿÿh, dooh bë mahang ÿ awäd wäd bä had'yyt hë —näng mä Jesus Judas hä.

⁹ Ti nuuj jé m' hajök Judah buuj raky n'aa napëë däk Betanija bä Jesus bawäd däk doo. Ti m' rabana kân Jesus raba-heg'äas hyb n'aa. Rasaro, dajëp do paah, Jesus gany wät do rabaheg'äas hyb n'aa na-äaj né hë. ¹⁰⁻¹¹ Rasaro hyb n'aa hajök Judah buuj rahyb n'aa eréd hõm sa wahë n'aa. Jesus hä m' rah'yy kae padäg kân. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa Rasaro sii hë rakarën radaj'ëëp.

Baad Jesus ragadoo Jerusarënh bä panyyg n'aa hahÿÿh

¹² Ti m', jati pé hajök doo, Pas-kowa hyb n'aa Jerusarënh hënh han'aa doo, Jesus raky n'aa napäh hana do Jerusarënh hënh. Ta hõh bä tabawäd däk. ¹³ Madyyk g'aad hadoo do rakekyyt mäh, an'yyh mä panang bä naa, Jesus ragadoo hyb n'aa. Ti m' raky hadoo, tak'ëp sa kyyh:

—P'op Hagä Do ää j'aa etsë! —näk mäh.

—Ky n'aa kedëng tii, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó hana doo!*

—näk mäh. —Ky n'aa kedëng, Isaraéw buuj sa wahë n'aa! —näk mä sa kyyh.

¹⁴ Ti m' jumeto t'aah jó Jesus baso kân. Tii d' né paa ta ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih doo. Hahÿÿ da takerih:

¹⁵ “Bë eÿÿm manä Sijôn† buuj.

Bë hegä! Bë wahë n'aa ti awät da.

Jumeto t'aah jó tabana.”‡

¹⁶ Pooj jé dó, dooh Jesus ma matëg rah'yy genä nä bä ta ti P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hä kametä wät ti noo gó. Ta jawén, Jesus dajëp, Jesus ganä wät,

§§12:3 Riit gó ji ety bä, ta baa bä tagadäk.

*12:13 Saaw-Mo 118.25-26

†12:15 Jerusarënh panang ti *Sijôn*. Isaraéw buuj na-äaj hë kä ramaneëëj kân *Sijôn*.

‡12:15 Sakarija 9.9

Jesus basëek do jawén paa bä kä, rahyb n'aa es'ee däg kän ta ti ta ky n'aa kerih doo, ta hä kametëeh doo.

¹⁷ Ti m' hajök do wób, hap'ëeh do Rasaro Jesus ganyy wät doo, rahe'oot mä ta wób sa hä. ¹⁸ Ti hyb n'aa kä m', ta ti Jesus pahuunh do raky n'aa napäh do hyb n'aa, hajök an'y'yyh panang bä naa Jesus ragadoo hyb n'aa. ¹⁹ Ti m' Pariséw raky n'aa jög bong sa da hadoo do hä. Hahỹ d' mä sa kyyh:

—Bë hegää! Dooh ää haja bä hahỹh. Sahõnh hë ta wë rabahõm kän —näk mä sa kyyh.

Gereg buuj wób rakarën do raheg'ääs Jesus panyyg n'aa hahỹh

²⁰ Ti m' Pas-kowa noo gó, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'y'yyk hyb n'aa han'aa do sa mahang ti abong mä Gereg buuj wób.

²¹ Pirip wë rabana. Betsaj-Da panang bä, Garirej häj n'aa bä naa ti Pirip. Ti m' raky hadoo:

—Hyb n'aa jawyk doo, —näk mäh — ää karën Jesus ää bahegää paawä —näk mäh.

²² Ti m' Pirip ahõm Än-Deréh wë, tamaher'oot hyb n'aa. Ti m' Än-Deréh bahadaa hõm Pirip. Jesus wë rabahõm ramaher'oot hyb n'aa Gereg buuj rakarën doo. ²³ Ti m' Jesus ky hadoo sa hä:

—Kaja däk hỹ kä ỹh, Aj'y'yy Hadoo Do H̃y Pong Jé Hana Do dajëp doo, baad ỹ P'op Hagä Do wén weh'ëeh da —näng mäh. ²⁴ —Né hup ỹ né hë hahỹ ỹ her'oot doo: Tiriig ag k'ääts gó takanajäg bä, k'ääts gó ta bóg nadajëb bä, ta mab hë, sét hë had'y'yt hë tabaym ti ta ag. Ta bóg dajëb bä, papuuj ganyyh bä, tii bä hajõng ta ag ganä kän ta hanaa[†] —näng mäh. ²⁵ —Jé badäk hahỹ hä ji hawät do hä tak'ëp kamahän doo, dooh da tanu dëë bä P'op Hagä Do wë. Badäk hahỹ

hä ji hawät do hä kamanahän doo, edëb had'y'yt da P'op Hagä Do pa. ²⁶ Jé karën pé wë ỹ moo wät péh, taw'ääts hë hëp ỹ hata had'y'yt hë. Ỹ bawät bä tabawäd had'y'yt hë da wë ỹ moo wät doo. Ee weh'ëeh da tii —näng mäh.

²⁷ Ti m' taky hadoo ënh:

—H̃ỹ kä, taw'ääts hë nado hëp ỹy. Nyy da da këh ỹy P'op Hagä Do hä? “Ee, ỹ medëeb nesaa do ỹ ahob mahänh, ỹ dajëb mahänh”, näng g'ee d' ỹy? Dooh. Ỹ dajëp hyb n'aa né hë ỹ bahyng —näng mä Jesus.

²⁸ Ti m' Jesus ky hadoo P'op Hagä Do hä:

—Ee, mametä baad had'op do õm, tak'ëp kabaj'aa do sahõnh hä —näng mä Jesus kyyh.

Ti m', h̃y pong jé naa tamaa ena kyyh. Hahỹ da m' ta kyyh:

—Ỹ metä wät. P'aa hënh da ỹ metëeh ënh —näng mäh.

²⁹ Darung mä hajök do tii bä hab'ëeh do sa hä.

—Ääs ti her'oot ta sii —näk mä ta wób sa kyyh.

³⁰ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hëp ỹ n'aa nado ti kyy ber'oot. Bë hyb n'aa ti taber'oot, bë ky daheeh hyb n'aa —näng mä Jesus.

³¹ Ti m' taky hadoo ënh:

—H̃ỹ kä kajaa däk P'op Hagä Do ky n'aa etyy do badäk hahỹ hä habong do ta hä h'yy kana'eeh doo. Da hë kä Nesaa Do Yb, badäk hahỹ hä habong do hä mejüü do kahabëë hõm kän. ³² Ỹ kä, p'op kajatsëk do hä, b'aa hä, ỹ radahëë däk bä, ỹ naëenh da wë ỹy sahõnh hë badäk hahỹ hä habong doo —näng mä Jesus.

³³ Ta tii d' tawén her'oot, tametëeh hyb n'aa nyy da tadajëp.

³⁴ Ti m' hajök do raky hadoo:

[†]12:24 Ta ky n'aa hä né hë Jesus her'oot ta tii. Jesus né hë tiriig ag hadoo. Jesus nadajëb bä paawä, dooh takahüüm boo tii bä ta hä h'yy ka'eeh doo, tahanäng pé tii.

—Āā ky n'aa napäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. Kristo häd näng doo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, awäd had'yyt hē m', dooh tadajēb bā takerih doo gó tahe'ood bā. Hēd n'aa Aj'yy Hadoo Do H'yy Pong Jé Hana Do p'op radahäng, ma-banäng? —näk mä sa kyyh.

³⁵Ti m' panyyg ky n'aa gó Jesus ba-her'oot sa hä:

—Kanañen doo nä ta bag bawät nä bē mahang.[§] Taw'ääts hē bē babok tabawak nä bā, badajung do** adēē pooj jé bē hä. Ta tii d' y wén her'oot bē hä, tabada-juu gó hawät doo, dooh tabahapēē bā do hyb n'aa n'yy hēnh tahahōm. ³⁶Bē ma-hang ta bag bawät nä bā, taw'ääts hē bē h'yy ka'eēh ta hä tabahajaa nä bā, ta bag taah†† bē bahadoo hyb n'aa —näng mä Jesus hajōk do sa hä.

Ta ti tahe'oot do jawén paa bā ká m', Jesus bahōm kán hajōk do sa mahānh. Ta m'aa hēnh mä tabawäd dāk, ta ma matēg ta sii.

Hēd n'aa Jesus hä rah'yy kana'eēh do panyyg n'aa hah'yyh

³⁷Hajōng ta metēē n'aa Jesus pehuuj né paawā sa matym gó, ta wób dooh rah'yy kae padäg bā ta hä. ³⁸Rawén h'yy kana'eēh, Isajas, P'op Hagä Do ky n'aa rod makū her'oot do paa kametēēh hyb n'aa. Hah'yy da Isajas bahe'oot paa P'op Hagä Do H'yyb Däng Do kyyh:

“Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bā ēr her'oot doo.

Dooh rah'yy genä bā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk do hejój sa hä kametēēh doo.”^{‡‡}

³⁹Rawén nahajaa rah'yy ka'eēh, hah'yy da Isajas erii wät do paa hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh:

⁴⁰“P'op Hagä Do gatsēē dāk sa matym, ranahapäh hyb n'aa.

P'op Hagä Do gatsēē dāk sa h'yyb tym, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa, rah'yy kawanareem hyb n'aa. Rah'yy kadawuung bā paawā hä y'y, rah'yy kawereem bā paawā, y' h'yyb wareem paawā, baad rababok hyb n'aa ká.”^{¶¶}

⁴¹Ta tii da Isajas wén her'oot paah, Jesus hejój, Jesus bag tak'ēp gabarēēh do tabahapäh do hyb n'aa dawēē naa. Ti m' ta ky n'aa né m' ti tahe'oot, Isajas hä.

⁴²Dooh né paawā hajōk do raky dahé bā, hajōk Judah buuj wahē n'aa sii hē rah'yy kae padäg kán Jesus hä. Dooh ra-he'ood bā Jesus hä rah'yy ka'eēh doo, Pariséw raje'yym do hyb n'aa. Rahabēē nyh tii bā sa h'yyb, tób P'op Hagä Do pa-nyyg rayd nahe'oot doo bā naa. Sa h'yyb gó ub rah'yy ka'eēh. ⁴³Sa hä baad ub sa da hadoo rawehēē bā sa hä. Dooh denaa hē ragenaa bā P'op Hagä Do ji taweh'ēēh do hä.^{§§}

⁴⁴Ti m' Jesus ky hadoo, tak'ēp ta kyyh:

—Jé hä y' h'yy ka'eēh doo, hä y' had'yyt nado tah'yy ka'eēh. Hä y' mejüü do hä né hē tah'yy ka'eēh tii. ⁴⁵Y' hapäh doo, hä y' mejüü do na-āāj né hē tahapäh. ⁴⁶H'yy pong jé naa y' bahyng, badāk hah'yy hä habong do sa h'yyb bag y' bahadoo

[§]12:35 Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē ti tahe'oot. Jesus né hē ti ji bag hadoo.

^{**}12:35 Tabadajung doo, Nesaa Do Yb hejój ji tamasoo doo. Jesus, sa bag hadoo, edaa dāk ti noo gó takado hōm, P'op Hagä Do wē tamatēēh. Jesus hä rah'yy kanae bā, Nesaa Do Yb moo gó rababok tii bā. Tabadajuu gó ji bawät do hadoo tii.

^{††}12:36 Jesus né hē ti ta bag hadoo. Ta hä h'yy ka'eēh doo, ta karapee, ta bag taah.

^{‡‡}12:38 Isajas 53.1

^{¶¶}12:40 Isajas 6.10

^{§§}12:43 Ti hyb n'aa rajejēn Jesus hä rah'yy ka'eēh doo, ta wób rakawanajāan hyb n'aa sa wē.

hyb n'aa, sahōnh hē hā ŷ h'yy ka'eeh do badagyp doo gó ranaym hyb n'aa. ⁴⁷Dooh ŷ tado bā hā ŷ ky nadah'eeh do ky n'aa etyy doo. ŷ wén hyng babā, nesaa do ŷ ky n'aa etyy do jawén nado badāk hahŷŷ hā habong do sa hā. ŷ wén hyng ŷ bed'ēep hyb n'aa nesaa do mahānh. ⁴⁸Ti anāng né hē ŷ ty n'aa ges'yyk doo, ŷ her'oot do ganadoo do sa ky n'aa etyy n'aa. Kēh ŷŷ, sa hā ŷ her'ood wāt do né hē ti sa ky n'aa etyy n'aa. Kēh ŷŷ, sa hā ŷ her'ood wāt do paa ky n'aa etyy sa hā, P'op Hagā Do banoo noo gó sahōnh hā ta sām. ⁴⁹Ta ti ŷ ma metēek doo, kēh ŷ gabuuj nado. Ee, ŷ mejō hyng doo, ti né hē hanoo hā ŷŷ, ŷ tamejūū ŷ her'oot doo. Ti hyb n'aa, “sa ky n'aa etyy n'aa dāg, ŷ her'ood wāt doo”, ŷ wén nāng. ⁵⁰ŷ hapāh né hē hahŷŷh: Ee kyyh ji ted'ēep, ji bawād had'yyt hē hyb n'aa. Ti hyb n'aa ŷ tamejūū do ŷ her'oot do pan'aa, ti né hē ŷ her'ood had'yyt hē.

Ta ma matēg sa tsyym Jesus hets'yyt do panyyg n'aa hahŷŷh

13 Ti m' sēt wād Pas-kowa ratab'ēēs do āh. Jesus hapāh ta h'yyb gó, kaja dāk ti noo gó taberéd dāk hyb n'aa badāk hahŷŷh, ta Yb wē tabasēek hyb n'aa kā. Jesus kamahān bong né paa ta ma matēg badāk hahŷŷ hā ta sii habok doo. Ta tii d' né kā m' tametēeh sa hā tak'ēp takamahān doo.

²Atsēm mā Pas-kowa tā n'aa rabawēh. Dijab h'yyb tatug dāk mā Simaw t'aah, Judas Ikarijot, Jesus tabahaēēnh hyb n'aa. ³Jesus hā ta Yb an'oo dāk sahōnh hē ta hejooj, Jesus hapāh. P'op Hagā Do hā tabana, p'aa hēnh tamatēeh ta wē Jesus hapāh na-āā hē. ⁴Ti m' Jesus bas'ēeg gēet, tado nyyh ta saroor j'ooj hadāk doo. Tawaho dāk mā ta baa bā pāan ji kamehewuuk doo. ⁵Ti m' naēng tagedu

jat ta hood gó, ti m' ta ma matēg sa tsyym tahetsyyd kām. Ti m' tabawug hōm ta hā hadāk doo me.

⁶Simaw Peed wē takajaa bā kā m', Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —nāng mäh —
tsym ŷ sii hē mabahets'yyt? —nāng mäh.

⁷Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Dooh mah'yy ganny nā bā hahŷ ŷ moo wāt doo. Ta jawén da mabahapāh —nāng mäh.

⁸Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh. Tabad'op hē tsym ŷ mahet-syyd* —nāng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—A tsyym ŷ nahetsyyd bā, dooh hēp ŷ hata mado wād da —nāng mā Jesus ta hā.

⁹Ti m' Simaw Peed ky hado kām:

—Tii d' madoo bā, ŷ karēn paawā sahōnh hē ŷ mabahets'yyt! —nāng mā Peed kyyh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Hehob wāt doo, baad dāg ta hā sahōnh hē. Jāām né hē ta tsyym tahets'yyt nā. Baad dāg bē hā. Jāām né hē sēt hē bē see baad nadoo —nāng mā Jesus.

¹¹Jesus hapāh mā ta hā haēēnh doo. Ti hyb n'aa, “Dooh sahōnh hē baad tado bā”, tawén nāng.

¹²Jesus bahaja dāk bā sa tsyym tahets'yyt doo, p'aa hēnh tadadāk ta saroor j'ooj hadāk doo, ahyy sooh p'aa hēnh, ti m' taky hadoo:

—Bē hapāh nyy d' tahanāng pé ta ti ŷ moo wāt do bē hā? —nāng mäh. ¹³— ŷ bē maneēēnh “Ma matēg”, “Hyb N'aa Jawyk Doo”, nāk bēeh. Baad né ti bē kyyh. Ti né hē ŷŷh. ¹⁴ŷŷh, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, bē ma matēg né paawā, bē tsyym ŷ hetsyyd wāt. Ti hyb n'aa

*13:8 Peed wén ganadoo paawā, ji karom moo heb'ooh do mo n'aa me Jesus bad'oo sa hā. Hyb n'aa jawyk Jesus, Peed matym gó.

taw'āāts hē bē na-āāj hē da bē hetsyyd bē h'yy kanatēē tsyym. ¹⁵Taw'āāts hē ŷ metā wāt doo da da bē bad'oo.† ¹⁶Né hup ŷ né hē hahŷ ŷ her'oot doo: Doo sa karom sa kariw n'aa bahānh tanu gadāg bā. Doo sa panāg sa hā mejūū do sa bahānh tado bā.‡ ¹⁷Bē hapēē dāg kán ta tii. Ti hyb n'aa P'op Hagā Do bē taky n'aa edēng da ta tii da bē moo hedo bā.

Ta majī moo gó rahaēēnh do ky n'aa Jesus her'oot do panyyg n'aa hahŷh

¹⁸Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Doo sa hōnh hē bē ky n'aa had'yyt tado bā ta ti ŷ her'ood wāt doo. ŷ hapāh ta ti sa hōnh hē ŷ asēēw dāk doo. Hahŷh da P'op Hagā Do kyy kerih do ŷ asēēw hōm do see ky n'aa: “Si ŷ hawa do ŷ tahyb n'aa wareem dāk.”¶ Kametā kán ta ti kerih doo gó ta ky n'aa kā. ¹⁹Ta pooj jé ta ti bē ŷ maher'oot, kametēēh do pooj jé, takametā dāg bā, ŷ né hē Hawād Had'yyt Do bē ky daheeh hyb n'aa. ²⁰Jé ŷ mejūū do gadoo doo, ŷ na-āāj né hē tagadoo. ŷ gadoo doo, hā ŷ mejūū do tagadoo. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mäh.

²¹Jesus bahajaa bā kā m' ta ti ta her'oot doo, baad nado wād ta h'yyb. Ti m' baad taba her'oot sa hā:

—Bē see ŷ tahaēēnh da majī moo gó. Né hup ŷ né hē ta ti ŷ her'oot doo —nāng mā Jesus sa hā.

²²Ti m' sa daaj hē ta ma matēg raky kakā bong. Doo sa rapēē bā jaa ky n'aa ta ti ta her'oot doo. ²³Sa kanatēē, Jesus

tak'ēp kamahānh do asooh p'eets hē Jesus pa.§ ²⁴Ti m' ta moo me Simaw Peed hād nāng do beheet, p'eets hē hasooh do hā tabeaanh hyb n'aa ta hā jaa ti tahadoo doo. Ti m' taky hadoo ta hā:

—Mameaaj ta hā jaa péh —nāng mā Peed kyyh.

²⁵Ta ti Peed mejūū doo, p'eets hē takatahā dāk ta hā, tabeaanh hyb n'aa. Ti m' tabeaanh:

—Jaa tii, Hyb N'aa Jawyk Doo? —nāng mäh.

²⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hahŷh pāw ŷ heh'oos do ŷ hanoo doo. Ti né kā —nāng mā Jesus.**

Ti m' tabehoots kán, tan'oo kán Judas Ikarijot hā, Simaw t'aah hā kā.†† ²⁷Judas gado dāg sii hē m', Nesaa Do Yb bajēē suun ta h'yyb tym gó.

Ti m' Judas hā Jesus ky hadoo:

—Nayyw hē mamoo wād mamoo wāt doo kā —nāng mā Jesus kyyh ta hā.

²⁸Tii bā hat'oonh doo, dooh m' rah'yy genā bā tii d' Jesus bedoo do Judas hā.

²⁹Sa dajēē wē nāng do ta ti Judas. Ti hyb n'aa Jesus mejō hōm Pas-kowa waa n'aa hata hetsēē, red'oo mäh. Kasuud is do sa hā dajēē tanoo, ta wób red'oo mäh. ³⁰Ti m', pāw tagadoo do jawén paa bā, Judas bahōm kán. Badajuu dāk.

Papuu ky n'aa jawyk do ky n'aa hahŷh

³¹Judas banyyh do jawén paa bā kā Jesus ky hadoo ta wób sa hā:

†13:15 Ji da hadoo do ji masa, tahanāng pé tii. Doo sa ji daaj hē ji kawehēē bā. Doo sa hahŷh da ji kyyh: “Doo sa ti ŷ moo wād bā. Ta karom nado ŷh.” Doo sa tii da ji kyyh. Ji da hadoo do ji masa sa hōnh hā.

‡13:16 Doo sa Jesus bahānh rado bā, tahanāng pé tii.

¶13:18 Saaw-Mo 41.9

§13:23 Jowāw tii.

**13:26 Kaja hē apāh Jesus her'oot ta ti Jowāw hā. Ta wób apāh doo sa ramaa napēē bā Jowāw hā Jesus her'oot doo, ti hyb n'aa doo sa rah'yy genā bā Jesus bedoo do Judas hā.

††13:26 Simaw see ti Judas Ikarijot yb. Simaw Peed nado.

—Kametä däg kän hÿy kã Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do tak'ëp hadoo do ta kabaj'aa doo, tak'ëp raweh'ëeh doo. P'op Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, kametä däk Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do hyb n'aa. ³²P'op Hagä Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, ta hyb n'aa kametä däg bã, Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong jé Hana Do tak'ëp ta kabaj'aa doo, raweh'ëeh doo, kametä däk da P'op Hagä Do an'oo bã. Nayyw hë ÿ P'op Hagä Do weh'ëeh.

³³Ti m' taky hadoo ênh:

—Tah haa hedoo doo, dooh tabadawëd wäd bã bë mahang ÿ bawät doo. Bë esóts né paawä da ÿÿh, dooh bë haja nä bã bë ahôm bã ÿ hawät hënh. Tii d' né hë ti ÿ her'oot do paa Judah buuj sa wahë n'aa hã —näng mäh. ³⁴Papuu ky n'aa jawyk do bë hã ÿ mejüü: Taw'ääts hë bë kamahän ta wób. Taw'ääts hë bë ÿ kamahän doo da bë kamahän ta wób. ³⁵Ta wób bë kamahän do hã, ma matëk ÿÿ bëeh, tii hã da sahôn timer hë rabahapäh —näng mäh.

³⁶Ti m' Simaw Peed ky hadoo ta hã:

—N'yy hënh mabahôm, Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Dooch tahaja nä bã ÿ hahôm hënh mahôm bã nag'aap hë. Ta jawén da, jawén ÿ mabana kän —näng mã Jesus Peed hã.

³⁷Ti m' Peed ky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —hëd n'aa tanahajaa nayyw hë ÿ ahôm bã a sii? —näng mäh. —ÿ radajëeb bã a hyb n'aa, na madajëeb its ÿÿh. A hyb n'aa né hë ÿ kan'oo däk —näng mã Peed.

³⁸—Ôm dajëp né da hëp ÿ n'aa? —näng mã Jesus. —Karaak bahÿÿh do pooj jé, tamawoob nuu me da ÿ maky n'aa jejën da. Né hup ÿ né hë ta ti ÿ her'oot doo —näng mã Jesus kyyh Peed hã.

Ta ma matëg Jesus h'yyb en'yym do panyyg n'aa hahÿÿh

14 Ti m' sahôn timer hë ta ma matëg sa hã Jesus ky hadoo:

—Bë hyb n'aa tón manäh. Taw'ääts hë bë h'yy kae had'yyt hë P'op Hagä Do hã. Hã ÿ na-ääj hë taw'ääts hë bë h'yy kae had'yyt hë. ²Hÿ pong jé, Ee tób bã, tabawät bã, ti anäng hajông bë baym doo. T'ii hënh ÿ basëek bë pooj jé, ÿ benäm hyb n'aa bë baym do hood. Tii d' tanado bã paawä ÿ her'oot paawä bë hã. ³ÿ basëek bë tyw n'aa ÿ benäm hyb n'aa. Tii bã ÿ matëeh da bë ÿ mahüüm hyb n'aa wë ÿÿ, ÿ bawät bã bë babok hyb n'aa na-ääj hë. ⁴Bë hapäh né hë ta tyw n'aa ÿ mahôm doo —näng mã Jesus kyyh.

⁵Ti m' Toméh ky hadoo ta hã:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —näng mäh —dooch ää hapëë bã n'yy hënh mabahôm. Ti hyb n'aa nyy da ää bahapäh ta ti ta tyw n'aa? —näng mã Toméh kyyh.

⁶Ti m' Jesus ky hadoo:

—ÿ né hë ta tyw n'aa, ÿ né hë ta hub her'oot doo, ÿ né hë hanoo hedëb had'yyt do P'op Hagä Do pa. Jääm né hë hëp ÿ n'aa Ee wë ji nu däng. ⁷Baad ub ÿ bë mepëë bã, bë mepäh na-ääj hë Ee. Sét né hë ääh. Hÿÿ kã bë mepëë däk, bë ty gepëë däk na-ääj hë Ee —näng mã Jesus sa hã.

⁸Ti m' Pirip ky hadoo:

—Mametä ää hã a Yb. Jääm né ti ää karën, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mã Pirip.

⁹Ti m' Jesus ky hadoo:

—Bäp peej né paawä ÿ bawäd däk bë sii, dooh ÿ mamepëë nä bã, Pirip? —näng mäh. —Tahapëë däk do ÿÿh, Ee na-ääj hë tahapëë däk. H'ëed hyb n'aa ti mabedoo, “Mametä ää hã a Yb”, mabanäng? ¹⁰Dooch maky dahé bã? Ee h'yyb gó ÿ bawät, hëp ÿÿ gó Ee bawät. Bë hã ÿ her'ood wät doo, këh ÿ gabuu

had'yyt nado tii. Ee kyyh né hē tii. Ỹ moo wāt doo, Ee, hēp ỹỹ gó had'yyt hawāt doo, ti né hē moo wāt tii. ¹¹Taw'āats hē bē ky daheeh, Ee h'yyb gó ỹ bawāt, hēp ỹỹ gó Ee bawāt, ỹ hanāng doo. Bē ky nadahé nā bā, taw'āats hē bē ky daheeh ỹ pehuunh do hyb n'aa. ¹²Né hup ỹ né hē hahỹ ỹ her'oot doo: Hā ỹ h'yy ka'eeh do tamoo wāt da ỹ moo wāt do paah. Ỹ moo wāt do paa bahānh da tamoo wāt tii kă, Ee wē ỹ basēēk do hyb n'aa kă.^{‡‡} ¹³Sahōnh hē hāt ỹỹ gó bē etsēē do ỹ moo wāt da bē hā, ỹ moo wāt do hā Ee kawehēē dāk hyb n'aa. ¹⁴Sahōnh hē hāt ỹỹ gó hā ỹ bē etsēē bā, ỹ ky daheeh né hē, ỹ anoo né hē.

P'op Hagā Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹh

¹⁵Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ỹ bē kamahān bā, bē ky daheeh da ỹ mejūū doo —nāng mäh. ¹⁶⁻¹⁷—Ee hā ỹ etsēē da, tii bā da bē hā taban'oo kăn bē masa n'aa seeh, bē sii tabawād had'yyt hyb n'aa. P'op Hagā Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēēh do né tii. Badāk hahỹh hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do dooh rahaja bā ragado bā ta Sahee, ranahapāh do hyb n'aa, ramaa nanapāh do hyb n'aa na-āāj hē. Bē ti bē mepāh, bē sii tabawāt do hyb n'aa, ta jawén kă bē h'yyb gó tabajēē suun kăn. ¹⁸Dooch bē ỹ éréd bā. Dooch da kabarii boo bē do bā. P'aa hēnh da ỹ bana bē wē.^{¶¶} ¹⁹Dooch tabadawēd nā bā, tii bā badāk hahỹh hā dawēē P'op Hagā Do mahānh habong do dooh ỹ rahapēē wād bā. Bē hapāh da ỹ tii. Ỹ awād had'yyt do hyb n'aa, bē na-āāj hē bē aboo had'yyt hē da. ²⁰Ỹ ganā wāt noo gó, Sahé ỹỹ ỹ

mejūū noo gó, tii bā da bē bahapāh Ee h'yyb gó ỹ bawāt. Hēp ỹỹ gó bē babok, bē h'yyb gó ỹ bawāt bē bahapāh na-āāj né hē ti noo gó. Séd ēr h'yyb hedoo. ²¹Kēh ỹ gadoo doo, ky daheeh doo, ti né hē ta ti hā ỹ kamahān doo. Hā ỹ kamahān doo, Ee kamahān da. Ỹ na-āāj hē ỹ kamahān tii. Ta hā ỹ banoo, tah'yy gahoot hyb n'aa hā ỹỹ.

²²Ti m' Judas see (Ikarijot nadoo doo), ky hadoo ta hā:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, —nāng mäh —h'ēēd hyb n'aa āā hā had'yyt hē ma-banoo a hā ji h'yy ganāng doo, ta wób sa hā dooh? —nāng mā Judas see kyyh.

²³Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Hā ỹ kamahān do ky daheeh né hē ỹ ma metēēk doo. Ee kamahān ti ta tii. Āā an'aa da ta wē. Ta h'yyb tym gó da āā babok. Jāām hē hā ỹ kamahān do hā ỹ banoo tah'yy ganāng hyb n'aa hā ỹỹ. ²⁴Hā ỹ kamanahān doo, dooh taky dahé bā ỹ ma metēēk doo. Ti hyb n'aa, dooh sa hā ỹ an'oo bā hā ỹ rah'yy genāh hyb n'aa. Kēh ỹ nado ta ti bē maa newēē doo. Ee, hā ỹ mejūū do kyy né tii.

²⁵Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Ta ti bē ỹ maher'ood wāt, babā bē sii ỹ bawāt nā bā. ²⁶Bē masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee, kēh ỹỹ gó Ee P'op Hagā Do mejūū doo, ti né da bē tama metēēk sahōnh hā. Sahōnh hē bē hā ỹ her'ood wāt do paah, bē hyb n'aa newēē tan'oo bā bē hā.

²⁷H'yyb n'yym do ỹ banoo bē hā. Bē wē da tabaym. Ỹ anoo hēp ỹ nāw bē hā. Badāk hahỹh hā habong do P'op Hagā Do nahapāh do ranoo do nahado tii. Bē h'yy ketón manāh. Bē eỹym manāh —nāng mā Jesus kyyh.

^{‡‡}**14:12** Ta yb wē Jesus basēēk do jawén paa bā, tamejō hyng P'op Hagā Do Sahee, ta hā h'yy ka'eeh do h'yyb tym gó tabawāt hyb n'aa. Jé pad'yyt hē rabaher'ood hōm kăn Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajōk h'yy kae padäg kăn Jesus hā, P'op Hagā Do Sahee an'oo bā. Ti hyb n'aa, ỹ moo wāt do paa bahānh da tamoo wāt tii kă, Jesus wén nāng.

^{¶¶}**14:18** P'op Hagā Do Sahee gó Jesus bana sa wē p'aa hēnh, tahanāng pé m' tii.

²⁸Ti m' taky hadoo ênh:

—Bê maa napëë bok hahÿ bë hã ÿ her'ood wät doo: “ÿ da ahôm, tii bã p'aa hênh ÿ bana bë wë”, näng ÿÿh. ÿ bë kamahăn bã paawä, bë paawä tseb'ee Ee wë ÿ basëëk do hyb n'aa. ÿ hyb n'aa jawyk do bahănh Ee hyb n'aa jawyk. ²⁹Ta pooj jé bë ÿ maher'ood wät, tametëëh bã kã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa hã ÿÿ. ³⁰P'eets dăg Nesaa Do Yb, badăk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do hã mejüü doo. Ti hyb n'aa, dooh tabadawëd wäd bã ÿ her'oot bë hã. Dooh Nesaa Do Yb haja bã hã ÿÿ. ³¹Daj ÿÿ hë ÿ kan'oo dăk dajëb hã, sahônň hë hã ÿ Ee mejüü do ÿ ky daheeh do hyb n'aa, Ee ÿ kamahăn do hyb n'aa. Taw'ääts hë sahônň hë dawëë P'op Hagä Do mahănh habong do rabahapăh ÿ ky daheeh Ee, ÿ kamahăn Ee.

Ti m' Jesus ky hado kăn:

—Hamăh, êr ah'üüm ta s'ee hênh.

Jesus joom uwa hăd năng do hadoo do ky n'aa hahÿÿh

15 Ti m' Jesus ky hadoo:

—Joom uwa patuuh heh'ăăt hadoo ÿÿh. Ee, uwa danăh, ta hã moo wät doo. Uwa tyd hadoo hã ÿ h'yy ka'eeh doo. ²Uwa tyd, tyt ÿ hadoo do neaak do Ee gakyd hôm da. Uwa tyd, tyt ÿ heaak do baad taban'yyh. Ta poo gekyd hôm, baad tabeaak hyb n'aa ta bahănh kă. ³Baad dăg bëëh. Tabenyyw dăk bëëh, bë ÿ ma metëëk do hyb n'aa. ⁴ÿ karên sêd hã bë h'yy kata dăg had'yyt hã ÿÿ, tii bã ÿ h'yy kata dăg had'yyt hë bë hã kă. Dooh uwa tyd haja bã ta m'aa hênh teag bã. Taw'ääts hë ta patuuh hã tadăg had'yyt hë. Ti hadoo bë hã. Dooh bë haja bã joom heaak do bë hado bã, dooh bë haja bã P'op Hagä Do gen'aak do bë moo boo bã, hã ÿ bë h'yy kanata bã.

⁵—ÿ né hë uwa patuuh hadoo. Tyt ÿ hadoo bëëh. Hã ÿ had'yyt h'yy kata dăk doo, ta hã ÿ h'yy kata dăk doo, ti ti ta ti baad heaak do hadoo. Ta tii d' ÿ wén her'oot, dooh bë daaj hë bë hajaa péh. Hã ÿ bë nayyw bã, dooh bë hajaa péh. ⁶Hã ÿ h'yy kanata wät doo, uwa tyd kaw'oong hôm, tsawyy bëëh do hadoo da tii. Ti hedoo do rabataa, tēëg hōō gó radewäts toonh, tii bã tabahōō jēng. ⁷Hã ÿ had'yyt hë bë h'yy kata dăg bã, ÿ ma met'ēëg wät do bë h'yyb gó tayyw bã, bë ky dahé bã, bë ky n'aa ets'ēë bë karên do né hë, tii bã bë gadoo né hë. ⁸Baad bë beaak do hadoo do hã Ee kaweh'ēëh. Bë eaak do hadoo do hã bë kametëëh hëp ÿ hata hadoo bëëh.^{§§}

⁹—Ee ÿ takamahăn doo da bë ÿ kamahăn. Taw'ääts hë ÿ kamahăn do bë h'yyb gó tabawăd had'yyt hë. Bë eréd mană tii hã. ¹⁰Bë hã ÿ mejüü do bë ky dahé bã, ÿ kamahăn do awăd had'yyt da bë h'yyb tym gó. Dooh bë eréd bã tii bã. Bë gado had'yyt hë tii bã bë ÿ kamahăn doo. Taw'ääts hë ÿ bad'oo doo da bë bad'oo: Hã ÿ Ee mejüü do ÿ ky daheeh. Ti hyb n'aa Ee kamahăn do awăd had'yyt hë hëp ÿ tym gó. Ti hyb n'aa, dooh ÿ eréd bã takamahăn do hã. ¹¹Ta ti bë hã ÿ her'ood wät, ÿ tsebé doo da bë tsebé hyb n'aa, baad bë tsebee had'yyt hë hyb n'aa. ¹²Hahÿ ti ÿ mejüü doo: Bë kamahăn bë da hadoo doo, bë ÿ kamahăn doo da. ¹³Jăăm né hë tak'êp kamahăn doo, jé ta năjiis sa hyb n'aa dăjêp doo, ÿ bad'oo doo da. ¹⁴Năjis haa né hë bëëh, ÿ mejüü do bë ky dahé bã. ¹⁵Dooh “karom ÿÿ” ÿ manëëj wäd bëëh. Dooh sa karom rahapëë bã sa kariw n'aa h'yyb. “Năjis haa” bë ÿ wén manëënh, sahônň hë hã ÿ Ee maher'oot do ÿ taběj dăk do hyb n'aa bë hã. ¹⁶Bë nado ti ÿ hasëëw wät doo. ÿ ti hasëëw bong bëëh. Bë ÿ wén sëëw

§§15:8 Ji da hadoo do ji masa, ji da hadoo do ji kamahăn, P'op Hagä Do karên do ji moo wät, ji *heaak* do ky n'aa.

hōm, ŷ mejūū joom heaak do hadoo bë bahadoo hyb n'aa. Joom ag kanarejāā do hadoo ti ŷ karēn bë hā. * Tii bā da sahōnh hē hāt ŷŷ gó bë ky n'aa etsēē doo, Ee anoo da bë hā. ¹⁷ Bë ŷ mejūū bë kamahān bë da hadoo doo.

¹⁸ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do bë wē rakamajē bā, bë hyb n'aa es'ee, pooj jé hā ŷ rakamajē bong. ¹⁹ Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do wób bë ado bā paawā, bë paawā rakamahān, sa da hadoo do rakamahān doo da. Dooh sa wób bë ado boo bā. Bë ŷ asēēw hōm sa mahānh. Ti hyb n'aa bë hā rakamaj'ī. ²⁰ Bë hyb n'aa es'ee bë hā ŷ her'oot do paah. Dooh sa karom ta kariw n'aa bahānh tanu gadāg bā, nāng paa ŷ bë hā. Ta wób ŷ rano n'aa masoo paah. Bë na-āāj né da rano n'aa masoo né da. Ta wób, kēh ŷ raky dahé wāt paah. Bë na-āāj da raky da-heeh. ²¹ Hēp ŷ n'aa da bë rano n'aa masoo, hā ŷ mejō hyng do ranahapāh do hyb n'aa. ²² ŷ nahyy bā paawā, sa hā ŷ naher'ood bā paawā, dooh P'op Hagā Do ky n'aa ety bā sa hā nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hŷŷ kā, ŷ ahyy wāt do hyb n'aa, panyyg hanām do ŷ maher'ood wāt do hyb n'aa sa hā, dooh da sa kyy pé sa hā P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó. Sa h'yyb haj'aa hē tii d' rabad'oo. ²³ Hā ŷ kamaj'ī doo, Ee hā na-āāj hē takamaj'ī. ²⁴ Sa mahang tak'ēp ŷ pehuuj wāt. Dooh hajaa pé ta tii da pehuunh péh, ŷ pehuunh doo. Ta ti ŷ panehuuj bā paawā, dooh paawā P'op Hagā Do ky n'aa ety bā sa hā, nesaa do sa mo haj'aa hyb n'aa. Hŷŷ kā, rahapēē wāt né hē ŷ pehuunh doo. Ti hadoo né hē hā ŷŷ, Ee hā na-āāj hē rakamajē bong. ²⁵ Ta tii da rawén

d'oo, P'op Hagā Do kyy kerih do kametā dāk hyb n'aa. Hahŷŷ da takerih: “Daap hē hā ŷŷ rakamajē dāk”,[†] nāng mā kerih doo gó.

²⁶ Ti m' Jesus ky hadoo ēnh:

—Bë masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metēēh do kajaa bā kā, tahe'oot da kēh ŷ n'aa. Ee hanaa ŷ mejūū da bë wē. ²⁷ Bë na-āāj hē ŷ karēn bë her'ood hōm kēh ŷ n'aa, pooj jé, ŷ du doo noo gó bë baboo had'yyt do hyb n'aa si ŷŷ.

16 —Sahōnh hē ta ti bë hā ŷ wén her'oot, bë h'yy kanerét hyb n'aa hā ŷ bë h'yy ka'eeh doo. ² Bë da rahabēē nyh tób P'op Hagā Do panyyg rayd naher'oot doo bā naa. Ta ti bahānh da ti awät nā. Ti awät ti noo gó, P'op Hagā Do rah'yyb en'yyim red'oo da bë rade-jēēb bā. ³ Ta ti hedoo do ramoo bong da, Ee daheeh ŷ ranahapāh do hyb n'aa sa h'yyb gó. ⁴ Hahŷ ŷ wén her'ood wāt bë hā, takametā wāt bā kā, bë hyb n'aa esee hyb n'aa bë ŷ maher'ood wāt do paah. ŷ wén naher'oot nā paah, ŷ awät nā do hyb n'aa bë sii.

P'op Hagā Do Sahee ji hā metēēh do ky n'aa hahŷŷh

⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Hŷŷ kā ŷ basēēk hā ŷ mejō hyng do wē. Ti hado né paawā, dooh ŷ bë eaaj bā n'yy hēnh ŷ bahōm. ⁶ Bë h'yy ketón up ta ti bë hā ŷ her'ood wāt do hyb n'aa. ⁷ Né hup ŷ né hē hahŷ bë ŷ maher'oot doo: Baad tanyy bë hā Ee wē ŷ basēēk. ŷ nas'ēēg bā, dooh paawā bë masa n'aa, P'op Hagā Do Sahee ana bā bë wē. ŷ basēēk bā kā ŷ mejō hyng bë wē. ⁸ Takajaa bā kā, badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do hā baad tametēēh ta s'ee hēnh rahyb

*15:16 Hahŷ joom ag kanarejāā do hedoo do ji hā: Ji da hadoo do ji kamahān doo, ji tsebé doo, baad ji bawāt doo, P'op Hagā Do karēn do ji moo wāt doo. P'op Hagā Do matym gó dooh tahēēj bā tii.

†15:25 Saaw-Mo 35.19, 69.4

n'aa newëë nesaa do ramoo bok do hã. Tametëeh da ta s'ee hënh rahyb n'aa newëë baad had'op do hã. Tametëeh da ta s'ee hënh rahyb n'aa newëë sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hã sa mo haj'aa p'ää. ⁹Ta s'ee hënh rahyb n'aa newëë nesaa do ramoo bok do hã, hã y rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. ¹⁰P'op Hagä Do Sahee metëeh da sa hã, ta s'ee hënh rahyb n'aa newëë baad had'op do hã, Ee wë y basëek hyb n'aa, y bë nahapäh hënh kä. ¹¹P'op Hagä Do Sahee metëeh da ta s'ee hënh rahyb n'aa newëë sa hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hã sa mo haj'aa p'ää, Nesaa Do Yb, sa hã mejüü do hã, P'op Hagä Do ky n'aa ety däg kân do hyb n'aa nesaa doo.

¹²Ti m' taky hadoo ênh:

—Hajông nã paawä y her'oot bë hã, dooh bë haja nã bä bë gado bä. ¹³P'op Hagä Do Sahee, baad hadoo do ky n'aa metëeh do kajaa bä kä, sahôn hë baad hadoo do ky n'aa bë da tametëek. Dooh ta ky gabuuj tado bä ta her'oot doo. Hana y naa tamaa napäh do bë d' tamar'oot. Ta her'oot na-ääj da ta jawén hana do ky n'aa. ¹⁴Y da tahyb n'aa jaw'yyk. Y tawén hyb n'aa jaw'yyk, hana y y tagadoo, tatab'ëes hyb n'aa bë hã. ¹⁵Sahôn hë Ee wë hanäng doo, ma y had'yyt hë. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee gadoo ma y y, bë hã tatab'ëes hyb n'aa, y wén näng —näng mã Jesus kyyh.

¹⁶Ti m' taky hadoo ênh:

—Nayyw hë denaa hë, dooh da y bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hë denaa hë da, p'aa hënh y bë bahapäh ênh —näng mã Jesus.

¹⁷Ti m' ta ma matëg wób raky hadoo sa da hadoo do sa hã:

—Nyy d' tahanäng pé tii éh, “Nayyw hë denaa hë m', dooh da y bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hë denaa hë da, p'aa hënh y bë bahapäh ênh”, tahanäng doo? Nyy d' tahanäng péh, “Ee wë y basëek hyb n'aa”, tahanäng doo? —näk mã sa kyyh.

¹⁸Ti m' sa m'aa hënh rakaner'ood kân:

—Nyy d' tahanäng pé g'eeh, “Nayyw hë denaa hë”, tahanäng doo? Dooh ää h'yyb mepëë bä ti ta her'oot do hã —näk mã sa kyyh.

¹⁹Jesus hapäh rakarên reaanh ta hã. Ti m' taky hadoo kân:

—Bë karên paawä bë eanh ta ti y her'oot do hã? Hahy da paawä bë kyy bë h'yyb gó: “Nyy d' tahanäng pé tii éh, ‘Nayyw denaa hë dooh da y bë hapëë wäd bä kä. Nayyw hë denaa hë da p'aa hënh y bë bahapäh ênh’, tahanäng doo”, näk bë kyyh. ²⁰Né hup y né hë hahy y her'oot doo: Bë da a'oot, bë da h'yy ketón. Badäk hahy hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do tseb'ee da ti noo gó kä. Bë h'yy ketón né paawä da, bë h'yy katón do kawareem da tsebé do hã. ²¹Y ynh wog mahy ynh ajän henäng doo kä, kajaa do hyb n'aa ti noo gó tabenäng doo. Ta t'aah henäng do jawén paa bä kä, tamabaan hóm tak'ëp ta mahy y tahoop do paah, tak'ëp tatsebé do hyb n'aa kä. ²²Ti hadoo né da bë hã: Hy y kä bë d' h'yy ketón. Y bë bahapäh bä p'aa hënh kä, tii bä bë tsebee kân. Dooh hado hóm pé ta ti bë tsebé doo. ²³Ti noo gó kä, dooh hã y bë ets'ëë wät péh. Né hup y né hë hahy y her'oot doo: Ee, P'op Hagä Do banoo da bë hã sahôn hë hât y y gó bë etsëe doo. ²⁴Dooh bë etsëe nã pé hât y y gó. Bë ets'ëe da. Bë gadoo né hë da, tii bä baad da bë tsebee kân.

²⁵Ti m' taky hadoo ênh:

—Panyyg ky n'aa gó bë y maher'ood bong paah. Ti awät da ti noo gó, dooh da bë y maher'ood wäd bä ta tii da. Baad ub, kejën do hadoo nado da bë y maher'ood kân Ee ky n'aa hã. ²⁶Ti noo gó bë etsëe da hât y y gó. Dooh hyb n'aa da bë y ky masa pé ta hã. ²⁷Ta daaj hë bë Ee kamahän. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa bë y ky masa péh, y wén näng. Bë Ee wén kamahän, y bë kamahän do hyb n'aa, P'op Hagä Do hanaa y bahyng bë ky

daheeh do hyb n'aa na-āāj hē. ²⁸ Ee, P'op Hagä Do wē naa ȳ bahyng badäk hahȳy bā. Badäk hahȳy hā ȳ bawād wāt. Hȳy kă ȳ beréd dāk badäk hahȳy. Ee wē ȳ basēek p'aa hēnh —nāng mā Jesus kyyh.

²⁹ Ti m' Jesus ma matēg raky hadoo:

—Baad hȳy kă mabaher'ood wāt. Pannyg gó nado wād. ³⁰ Sahōnh hē mabahapäh, āa hapäh hȳy kă. Ji eanh do pooj jé mabahapēē dāk ji karēn do ji eanh doo. P'op Hagä Do hanaa om̄ tii hā āa bahapäh, āa wén ky daheeh —näk mā sa kyyh.

³¹ Ti m' Jesus ky hadoo sa hā:

—Bē ky dahé däg né hȳy kă. ³² Ti awāt da ti noo gó, kaja kăn, bē waj'aa bong doo kă bē tób hēnh. Map ȳy hē da ȳ bē beréd wāt. Tii d' né paawā, map ȳy hē nawād ȳy. Ee si ȳ awāt. ³³ Ta ti P'op Hagä Do Sahee ky n'aa bē ȳ wén maher'ood wāt, h'yyb nyyw gó bē babok hyb n'aa, si ȳy séd bē h'yyb hedoo do hyb n'aa. Badäk hahȳy hā bē ahoop né da nesaa doo. Ti hado né paawā, bē h'yy gadeja da, badäk hahȳy hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do hā ȳ j'aa ketsē do hyb n'aa.[‡]

Jesus ky n'aa etsēē do panyyg n'aa hahȳy

17 Ti m' Jesus bahajaa bā kă ta ti taker'oot doo, wē hā taty däg, ti m' P'op Hagä Do hā taky n'aa etsēē kăn:

—Ee, —nāng mäh —kaja kăn ȳ dajēp doo kă sahōnh hē sa hyb n'aa. Mametā a T'aah tak'ēp ta makamabaj'aa doo. Ȳ mawehēē, om̄ a T'aah weh'ēeh hyb n'aa, makabaj'aa do tametēeh hyb n'aa. ² Hā ȳ maban'oo dāk sahōnh hē badäk hahȳy hā habong do ȳ bag'āas hyb n'aa, ȳ bedēeb had'yyt hē hyb n'aa a wē, hā ȳ manoo doo. ³ Hahȳ hedēb had'yyt hadoo do rawén gadoo: Om̄, jāām hē sét had'op

doo, P'op Hagä Do heh'äat do rabahapäh do hyb n'aa. Jesus Kristo, mamejō hyng do rabahapäh do hyb n'aa na-āāj né hē. ⁴ Ȳ haja dāk sahōnh hē hā ȳ mamejūū doo. Tii hā om̄ ȳ wehēē dāk badäk hahȳy bā. ⁵ Hȳy kă Ee, man'oo tak'ēp ȳ kabaj'aa hyb n'aa a matym gó, p'ooj ub, badäk hahȳy madu dahäng do pooj jé, a pa ȳ bawāt noo gó, ȳ kabaj'aa doo da.

⁶ A ky n'aa ȳ metā wāt badäk hahȳy hā habong do wób hā, hā ȳ manoo do sa hā. A karapee paa tii, ti man'oo dāk do hā ȳy. A ky n'aa raky dahé dāk. ⁷ Sahōnh hē hā ȳ man'oo dāk doo, a hanaa né ti rabahapēē dāk hȳy kă. ⁸ Ti rawén hapäh, sa hā ȳ tab'ēes do hyb n'aa a kyyh hā ȳ manoo do paah, ti ragadoo. Baad rabahapäh, a wē naa né hē ȳy. Om̄ né hē ȳ mejō hyng doo, raky daheeh.

⁹ A hā ȳ ky n'aa etsēē sa hyb n'aa. Dooh ȳ ky n'aa ets'ēē bā badäk hahȳy hā dawēē a mahānh habong do sa hyb n'aa. Hā ȳ manoo do sa hyb n'aa ȳ ky n'aa etsēē, a karapee rabahadoo do hyb n'aa. ¹⁰ Sahōnh hē karapé haa, a karapee né tii. A karapee, karapé haa. Sa hyb n'aa ȳ kawehēē dāk. ¹¹ Dooh da badäk hahȳy bā ȳ ayyw wād bā, a wē da ȳ bas'ēēg kăn. Ti d' hayyw kăn badäk hahȳy bā. Ti hyb n'aa, Ee, tsyt hē hawāt do om̄ nesaa do mahānh, mamo n'aa jesu da a hejój me, hā ȳ manoo doo me né hē, séd hā rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hā ēr h'yyb hedoo doo da. ¹² Sa mahang ȳ hawāt noo gó, ȳ mo n'aa jesu bong a hejój me, hā ȳ manoo doo me. Dooh h'yy kawareem pé nesaa do hā. Jāām hē sét hē nesaa do hā h'yy kawareem. Karejāā do pan'aa né tii. Ti tawén hadoo, a kyy kerih do kametēeh hyb n'aa. ¹³ Hȳy kă da, dooh sa mahang ȳ awād wāt bā kă. A wē da ȳ bas'ēēg kăn. Badäk hahȳy bā ȳ bawāt nā bā ȳ her'oot nā ta tii, ȳ tsebē do baad sa

[‡]16:33 Badäk hahȳy hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do hā Jesus j'aa ketsēē kăn. Nesaa do Yb hā, sa hā mejuū do hā Jesus j'aa ketsēē kăn na-āāj hē.

h'yyb gó tabawät hyb n'aa. ¹⁴ÿ an'oo däk sa hä a kyyh. Badäk hahÿÿ hä habong do a hä h'yy kana'eeh do kamajë däk sa hä, sa wób ranahado bong do hyb n'aa, sa see ÿ nahadoo do hadoo né tii. ¹⁵Dooh ÿ ets'ëë bā mabasog hōm hyb n'aa badäk hahÿÿ bā habong do sa mahānh. Jāām né hē ÿ ets'ëë a hä, mamo n'aa jesuu hyb n'aa Nesaa Do Yb mahānh. ¹⁶Badäk hahÿÿ hä habong do a hä h'yy kana'eeh do wób nado tii, ta ti see ÿ nahadoo doo da. ¹⁷Tsyt hē mabetyn dāk hanām do ky n'aa me, magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. A kyyh né hē ti hanām do ky n'aa.

¹⁸Badäk hahÿÿ bā mamejō hyng doo da ÿÿh, tii da ÿ mejūū sa hä badäk hahÿÿ hä habong do sa mahang. ¹⁹Sa hyb n'aa ÿ kan'oo dāk, tsyt hē magen'aak do ÿ moo wät hyb n'aa, ta ti na-āāj hē baad tsyt hē magen'aak do ramoo bok hyb n'aa. ²⁰Sa hyb n'aa had'yyt nado ÿ ky n'aa ets'ëë. ÿ ky n'aa ets'ëë na-āāj né hē ta jawén hä ÿ h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, hahÿ sa kyyh hyb n'aa h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa. ²¹ÿ ky n'aa ets'ëë sahōnh hē hä ÿ h'yy ka'eeh doo, séd hä rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hä ër h'yyb hedoo doo da. Hēp ÿÿ gó mabawät, a h'yyb gó ÿ bawät doo da. ÿ karēn séd hä rah'yy kata dāk ër hä, badäk hahÿÿ hä habong do rabahapäh hyb n'aa òm né hē hä ÿ mejō hyng doo. ²²Tak'ëp baad hadoo do hä ÿ man'oo dāk do paa ÿ an'oo dāk né sa hä, séd hä rah'yyb hedoo hyb n'aa, séd hä ër h'yyb hedoo doo da. ²³Sa h'yyb gó ÿ bawät. Hēp ÿÿ gó mabawät. ÿ karēn baad ub, séd hä rah'yyb hedoo, ÿ mamejō hyng ta wób rabahapäh hyb n'aa, hä ÿ h'yy ka'eeh do hä makamahān ÿ makamahān do hadoo, ta wób rabahapäh hyb n'aa —näng mā Jesus taky n'aa ets'ëë bā.

²⁴Ti m' taky hado kän ta yb hä:

—Ee, —näng mäh —ÿ karēn ÿ bawät bā rababok hä ÿ manoo doo. ÿ karēn rabahapäh ÿ kabaj'aa doo, bak ÿ tak'ëp gabarëeh doo, badäk hahÿ madu dahäng

noo gó pooj jé, ÿ makamahān do hyb n'aa hä ÿ man'oo dāk do paah. ²⁵Ee, baad had'op do had'yyt moo wät do òm. Badäk hahÿÿ hä dawëë a mahānh habong doo, dooh né paawä òm rahapëë bā sa h'yyb gó, ÿ ti hapäh òm. B'ëeh hahÿ rahapäh ÿ mamejō hyng doo. ²⁶A ky n'aa ÿ metä wät sa hä. A ky n'aa ÿ metä had'yyt hē da sa hä, ÿ makamahān do sa h'yyb gó tabawät hyb n'aa, ÿ na-āāj hē sa h'yyb gó ÿ bawät hyb n'aa.

Jesus ramaso dāk do panyyg n'aa hahÿÿh

18 Ti m', Jesus bahajaa bā kă taky n'aa ets'ëë doo, ahōm kän mā ta ma matëg sa daheeh. Kapÿÿj madarong doo, Kidorōn häd näng do rabatsëg hōm. Tii bā tabanäng joom Oriib häd näng doo. Tii bā, joom banäng bā Jesus baym.

²Judas, Jesus haëëj dāk do tahapäh mā Jesus bahe'yyim doo. Hajōō nuu me ta tii bā Jesus bahew'ëët ta ma matëg sa daheeh. ³Ti m' Judas bahōm kän joom banäng bā. Warahén, ta wób P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa ramejūū doo, Pariséw ramejūū do na-āāj hē tamanaa. Bag enäh rabana. Kuman yt hä m' rabana.

⁴Jesus hapäh ta h'yyb gó sahōnh hē ta hä rabad'oo doo. Ti hyb n'aa m' sa wë tabahōm, ti m' tabeaj kän:

—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.

⁵Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mā sa kyyh.

—ÿ né hÿÿh —näng mā Jesus sa hä.

(Sa mahang Judas, ky ken'yyim doo gó haëëj dāk do bagëët.) ⁶“ÿ né hÿÿh” Jesus her'ood sii hē, sa jawén p'aa hēnh rakajäk tūū.

⁷Ti m' Jesus beaanh ënh p'aa hēnh:

—Jaa no n'aa bë ban'aa? —näng mäh.

—Jesus, Nasaréh buuj no n'aa —näk mäh p'aa hēnh sa kyyh.

⁸Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ÿ né hÿÿh, ŷ hanäng do bë hä —
näng mäh. —No na ŷ tado bä, bë an'oo
hata haa rabahôm hyb n'aa —näng mä
Jesus sa hä.

⁹(Ta tii d' Jesus wén edoo, “Dooh
h'yy kawareem pé nesaa do hä”, ta yb
hä taher'ood wät do paa kametëeh hyb
n'aa.) ¹⁰Ti m' Simaw, Peed häd näng do
bado däk ta sën-jeer, ta nabuuj hub hënh
hadäk do tagakyd hōm mä a'jyy Maw-Kó
häd näng doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt
hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät
do karom tii. ¹¹Ti m' Jesus ky hadoo
Peed hä:

—Menyyw däg a sën-jeer. Dooh g'eeh
ŷ gado bä ŷ ahoop doo, Ee anoo doo? —
näng mä Jesus ta hä.

Anas wë Jesus ramahūūm do ky n'aa hahÿÿh

¹²Ti m' warahén sa wahë n'aa, ta
warahén n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa
hagä n'aa sii hë ramaso däk Jesus.
Ramoo maw'yyd däg kën, ¹³tii bä pooj
jé ramahūūm a'jyy Anas häd näng do wë.
Kajapas mayb ti Anas. Ti noo gó P'op
Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'oooh do
sa wahë n'aa heh'äät do ti Kajapas. ¹⁴Ta
ti Kajapas né hë ta ti her'oot do paa Ju-
dah buuj sa wahë n'aa sa hä, “Taw'ääts
hë sét hë dajëp sahōnh sa hë hyb n'aa”,
hanäng doo.

Jesus Peed ky n'aa jejen do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵Simaw, Peed häd näng doo, Jesus
ma matëg see sii tabahôm warahén sa
jawén. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do
hep'ëeh do ta ti ta ma metëëk do seeh.
Ti hyb n'aa rabanoo tabajëë suun tób wa-
hoo gó, kahadë doo gó, Jesus ramajë sun
doo gó. ¹⁶Peed gada ta noo bä. Jesus
ma matëg seeh, tób danäh hep'ëeh doo,
anyyh p'aa hënh maruus ta noo hagä n'aa

wë tabetsëë hyb n'aa Peed bajëë suun
hyb n'aa. Ti m' tamajë sun kën Peed.

¹⁷Ti m' maruus, ta hadë noo hagä n'aa
ky hadoo Peed hä:

—Nanäng a'jyy ma matëg see nado
ōm? —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh ta ma matëg see ŷ do bä —
näng mäh.

¹⁸Tak'ëp tabahahëem ti atsëm. Ti hyb
n'aa tób danäh karom, P'op Hagä Do tób
n'aa hagä n'aa sii hë ragahō sooh tëëg
sëh. Tëëg noo pa rabab'ëeh rakatëng hyb
n'aa. Peed agëët katëng sa pa.

Sa wahë n'aa Jesus hä teanh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹Ti nuuj jé m', tób gó, P'op Hagä Do
tób n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë
n'aa heh'äät do eanh mä Jesus ta ma
matëg ky n'aa, tametëëk do ky n'aa na-
ääj hë. ²⁰Ti m' Jesus ky hadoo:

—Sahōnh hë ramaa napëë had'yyt hë
ŷ her'ood wät doo —näng mäh. —Tób
P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt
hë, P'op Hagä Do tób n'aa yt hë na-ääj hë
ŷ ma met'ëëg wät paah. Dooh kejën gó ŷ
her'ood bä —näng mäh. ²¹—Hëd n'aa hä
ŷ bë beanh? Bë eaaj këh ŷ maa new'ëë
do sa hä. Ta ti rahapäh ŷ her'ood wät doo
—näng mä Jesus kyyh.

²²Ta tii d' Jesus baher'oot do hyb n'aa,
P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa see Je-
sus ta tapa ewyh wät, ti taky hadoo:

—Tii da ji kyyh P'op Hagä Do tób
n'aa yt hä moo heb'oooh do sa wahë n'aa
heh'äät do hä? —näng mäh.

²³Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Mametä nesaa do ky n'aa ŷ her'ood
bä. Baad hadoo do ŷ her'oot do p'ää ŷ
matapa ewyyh? —näng mä Jesus ta hä.

²⁴Ti m' Anas mejüū mä ramahūūm Je-
sus, Kajapas, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä
moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät do
wë. Moo kamewyyt nä m' Jesus.

**P'aa hēnh Peed ky n'aa jejēn do
Jesus panyyg n'aa hahȳȳh**

²⁵ Ti m' tēēg noo pa Peed katēng bā, rabeaaj kăn mā ta hā:

—Ta ma matēg see nado ōm? —nāk mäh.

Ti m' Peed ky n'aa jejēn:

—Dooh. Ta ma matēg see nado ȳȳh —nāng mäh.

²⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do karom seeh, Peed nabuuj gakyd hōm do wakāān ky hadoo:

—Ōm nado ta ti ȳ hapäh do ta sii, joom mahang? —nāng mā ta kyyh.

²⁷ Ti m' p'aa hēnh Peed ky n'aa jejēn ēnh. Tii bā karaak ky ganā kăn, tabah'ȳȳ kăn.

**Pirato häd nāng do wē
Jesus ramahūūm kăn do
panyyg n'aa hahȳȳh**

²⁸ Ti m', Kajapas tób bā naa ramahūūm kăn Jesus aj'yy Roma buuj Judah häj n'aa bagä n'aa tób hēnh, Pirato häd nāng do wē. Jati pé bāp paa m' tii. Judah buuj wahē n'aa Jesus man'aa doo, dooh rajēē pä bā Roma buuj tób gó. Rakarēn mā baad ratayy rabawēh nā do hyb n'aa Pas-kowa tā n'aa.[†] ²⁹ Ti hyb n'aa Pirato banyyh sa wē, ti m' taky hadoo:

—H'ēēd p'āā bē ky n'aa tapaa hahȳ aj'yy? —nāng mäh.

³⁰ Ti m' raky hadoo:

—Moo nesaa do tanado bā, dooh paawä āā haēēj bā a hā —nāk mā sa kyyh.

³¹ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bē né hē ky n'aa etyy ta hā bē ky n'aa jaw'yyk do banoo doo da —nāng mäh.

—Dooh āā haja bā āā dajēēb bā. Dooh Roma buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā —nāk mā sa kyyh Pirato hā.

³² Tii d' tawén hado kăn, nyy d' tada-jēp Jesus her'ood wāt do paa kametä wāt hyb n'aa.[§]

³³ P'aa hēnh Pirato bajēē suun tób gó, Jesus tanaēēnh mā ta wē, teaaj kăn:

—Ōm Judah buuj sa wahē n'aa? —nāng mäh.

³⁴ Ti m' Jesus ky hadoo:

—A ky gabuuj hē ti meaanh? Ōm ta wób ramaher'oot do kēh ȳ n'aa hyb n'aa mabeaanh? —nāng mā Jesus.

³⁵ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Judah buuj nado ȳ h̄ȳh —nāng mäh. —A wakāān, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa ti ōm haēēnh hā ȳȳ. H'ēēd p'āā? —nāng mā Pirato.

³⁶ Ti m' Jesus ky hadoo:

—Badāk hahȳȳ bā nado ȳ bag'āās doo. Badāk hahȳȳ bā tado bā paawä, karapé haa ȳ ramo n'aa jesu paawä Judah buuj sa wahē n'aa sa mahānh. Badāk hahȳȳ bā nado ȳ bag'āās doo —nāng mäh.

³⁷ Ti m' Pirato ky hadoo:

—Tii d' tado bā, ōm né hē häj n'aa wahē n'aa? —teaaanh mäh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ehub né hē ōm tii d' hanāng. Baad hadoo doo, heh'äät do ky n'aa ȳ her'oot hyb n'aa ȳ benāng, ti hyb n'aa né hē ȳ bahyng badāk hahȳȳ bā. Baad hadoo do ky n'aa gen'aak do ky daheeh ȳ her'oot doo —nāng mā Jesus Pirato hā.

³⁸ Ti m' Pirato ky hadoo:

[†]18:28 Dooh Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā, Judah buuj nadoo do tób bā rabajēē pä bā. Hasus do hadoo sa hā P'op Hagä Do matym gó red'oo, tii d' radoo bā. Ta ti hedoo doo, dooh rahaja bā Pas-kowa tā n'aa rawēē bā.

[§]18:32 Judah buuj radajēēb bā paawä, pä me paawä ramakut. Roma buuj radej'ēep, b'aa kajatsēk do hā rabepēēm dāk. B'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp, ta daaj hē paa tabaher'oot.

—H'ëed ti baad hadoo do mahanäng? —näng mäh.

Ti m' nanyw hē Pirato banyyh Judah buuj sa wē. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Dooh ỹ aw'yyt pé ta hā ky n'aa ketyy doo —näng mäh.³⁹ —Pas-kowa bē teheb'ëes do hā bē mehejō ỹ bado nyh ỹ dawäts gëet do seeh. Bē karēn ỹ ado nyh bē matym n'aa Judah buuj wahē n'aa ramaneëēnh doo? —näng mäh.

⁴⁰Ti m' raky hadoo, tak'ëp mā rageēēnh:

—Ta ti nado āā karēn! —näk mäh. —Barabas häd näng do ti āā karēn! —näk mäh.

Roma buuj wē h'yy kawereem do see paa ti Barabas.

Jesus raky n'aa ety dāk do b'aa hā tadajëp hyb n'aa panyyg n'aa hahỹh

19 Ti m' Pirato mejũũ Jesus raba-hewyyh. ²Ti m' hetëk do moo m' warahén ramap'ööd dāk, ta nuu gó m' radaso kán. Ti m' radasuun jëng ta hā ta hatsë hahiin doo.^{**} ³Ti m' hajōo nuu me m' rabena ta wē raky n'aa ej'ees hyb n'aa. Hahỹ d' mā sa kyyh:

—Kaweh'ëēh Judah buuj sa wahē n'aa! —näk mäh.

Ti m' ratapa ewyyh hajōo nuu me.

⁴Ti m' p'aa hēnh Pirato ber'oot Judah buuj sa sii:

—Ỹ manyyh da hỹ kã bē wē ta w'oo hā, dooh ỹ aw'yyt pé ta hā ky n'aa ketyy do hā bē bahapäh hyb n'aa —näng mäh.

⁵Ti m' ta nu gaheen n'aa hetëk do mooh, ta hatsë hahiin doo gó tabanyyh bā, Pirato ky hadoo sa hā:

—Bē hegāā! Gëet hahỹ aj'yy —näng mäh.

⁶Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, P'op Hagä Do

tób n'aa hagä n'aa Jesus rabahapäh bā, nanyw hē rageëej bong:

—Mepëēm däg, mepëēm däg! —näk mäh.

Ti m' Pirato ky hadoo:

—Bē né hē hepëēm dāk. Ỹ ti dooh ỹ aw'yyt pé ta hā ky n'aa ketyy do hā —näng mā Pirato.

⁷Ti m' Judah buuj wahē n'aa raky kah'ũm ta hā:

—Āā ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa hyb n'aa taw'äats hē tadajëp né hē, P'op Hagä Do T'aah tabanäng do hyb n'aa —näk mā sa kyyh.

⁸Pirato maa newë dāk bā tii da, tak'ëp mā tabeyym tii bā kã. ⁹Ti m' p'aa hēnh tabajëē suun tób gó, ti m' Jesus hā tabeaanh:

—N'yy hēnh naa òm? —näng mäh.

Jesus kawanaj'ään né paawä, dooh m' taky gado bā. ¹⁰Ti m' Pirato ky hadoo ta hā:

—Dooh maky gado bā? Mahapäh né hē, ỹ hajaa ỹ mejō bā òm raberéd hōm hyb n'aa, ỹ hajaa na-ääj hē ỹ mejō bā òm rabepëēm dāk —näng mā Pirato.

¹¹Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Dooh paawä mahaja bā hā ỹỹ, P'op Hagä Do nan'oo bā. Ti hyb n'aa, ỹ haëej dāk do sa hā, a hā hanäng do nesaa do bahānh sa hā —näng mā Jesus Pirato hā.

¹²Ti m' ta ti Pirato maa newë dāk bā takarēn paawä taberéd hōm Jesus. Tak'ëp mā Judah buuj rageëej had'yyt hē tii bā:

—Ta ti aj'yy meréd hōm bā, dooh Sesa, sahōnh hē bā wahē n'aa h'yyb hata mado bā. Hāj n'aa wahē n'aa hanäng doo, Sesa tahyb n'aa wareem —näk mā sa kyyh.

¹³Ti m' Pirato maa napäh bā m' ta tii, tamanyyh Jesus, ahyy sooh mā ji ky n'aa etyy n'aa tyng jó. Pā ta yt ta tii bā. (Eberew kyy me ramaneëēnh ta

^{**}**19:2** Raky n'aa mes'uunh do ky n'aa m' ti hetëk do moo ramap'ööd dāk do ta nuu gó radasooh doo. Sa wahē n'aa soog ky n'aa ti ta tii. Ti hadoo né hē ēnh ta hatsë hahiin doo. Sa wahē n'aa hatsë ky n'aa né ti ta tii ēnh.

ti Gabatah.) ¹⁴ Pas-kowa rataheb'ëes do pooj jé noo gó m' tii. Wasyk mäh. Ti m' Pirato ky hadoo Judah buuj sa hä:

—Gëet hahy bë wahë n'aa —näng mäh.

¹⁵ Ti m' raky hadoo tak'ëp:

—Mado hõm, mado hõm, mepëem däg! —näk mäh.

—Bë wahë n'aa y epëem däk g'eeh? —näng mä Pirato.

Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa raky hadoo:

—Jääm né hë sét hë ää wahë n'aa, Sesa! —näk mäh.

¹⁶ Ti m' tagadëeg ub kä, Jesus Pirato bahaëj däg kän sa hä takepëem däk hyb n'aa.

Jesus rabepëem däk do panyyg n'aa hahyÿh

Ti m' warahén sa hä kä takahaëj däk Jesus. ¹⁷ Ta daaj hë Jesus besoo hõm b'aa rahepëem däk do pan'aa ta hä. Ji Nu Gabóg K'yy ramaneënh doo hënh ramahüüm. (Eberew kyy me ramaneënh ta tii bä Gogota.) ¹⁸ Tii bä rabepëem däk b'aa kajatsëk do hä kä. B'aa kajatsëk do wób hä rabepëem däk na-ääj hë pawóp hë ajyy. Hub hënh ta see hahäng, s'yÿ hënh ta see hahäng. Hõö gó Jesus kahepëem däk do bahäng.

¹⁹ Pirato kyy gó raberii bong ta heen n'aa, ti m' p'op, Jesus nu gad'oo pong jé, rabepëem däk. Hahyÿ da m' tak-erih ta hä: “Jesus, Nasaréh buuj, Judah buuj wahë n'aa hahyÿh.” ²⁰ Edah tii, Jerusarënh bä naa. Ti hyb n'aa hajók ner'ood bong kerih doo. Tamawoob hë kyyh takamerih doo: Eberew kyy me, Ratün kyy me, Gereg kyy me. ²¹ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa rabahõm kän Pirato wë, ti m' raky hadoo:

—Merii manäh: “Judah buuj sa wahë n'aa”, hanäng doo da. Taw'ääts hë merii: “Ta daaj hë Judah buuj sa wahë n'aa tabanäng hahy aj'yy” —näk mä sa kyyh.

²² Ti m' Pirato ky hadoo:

—Taw'ääts hë y erii wät doo. Dooh y ahÿyd wäd bä —näng mä sa hä.

²³ Ti m' Jesus warahén rabepëem däk do jawén paa bä m', rabasog hõm ta saroor. Retyn hõm ji meheet pé hadoo do sa hä. Sét hë, ta hatsë, mad'aak kanasuuh doo. ²⁴ Ti m' raky hadoo:

—Dooh ër as'ëed bä hahyÿh. Hamäh, masuuj ër moo bong ër bahapäh hyb n'aa jaa wë tabaym —näk mä sa kyyh.

Ti tawén hadoo, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëeh hyb n'aa. Hahyÿ da takerih ta ti ky n'aa:

“Rabetyn hõm sa hä hë saror yÿ.

Masuuj ramoo bong saror y hyb n'aa.”^{††}

Tii da né hë warahén ramoo boo kän.

²⁵ B'aa kajatsëk do Jesus hadäk do dewë hä, ti ab'ëeh ta yÿn, ta kaat, Keropas häd näng do yÿm Marija häd näng doo, Marija Madarën häd näng do daheeh. ²⁶ Ti m' Jesus bahapäh bä ta yÿn, ta ma matëg seeh, tak'ëp takamahän do rabab'ëeh bä, Jesus ky hadoo ta yÿn hä:

—Gëet ta ti a t'aah —näng mäh.

²⁷ Ti m' ta ma matëg hä m' taky hadoo:

—Gëet ti a yÿn —näng mä Jesus ta yÿn ky n'aa hä.

Tii bä kä, ta ti tagado kän Jesus yÿn ta tób bä kä, tabahag'ääs hyb n'aa kä.

Jesus dajëp do panyyg n'aa hahyÿh

²⁸ Ta jawén kä, sahõnh hë tabahaja däk bä kä tamoo wät do paah, P'op Hagä Do kyy kerih do kametëeh hyb n'aa kä taky hado kän: “ÿ hoo kaanh”, näng mäh. ²⁹ Ti asooh tii bä uwa s'ëeb oow. Ti m' raheh'oos sapum doo, Jesus hä rabanoo hyb n'aa. B'aa isop häd näng do

hā radadāk, ti rabanoo p'op, Jesus beëek hyb n'aa ta naëng hadoo. ³⁰ Jesus beëek do jawén paa bă, taky hadoo:

—Jāām né kă ỹ moo wăt doo —nāng mäh.

Ti m' ta nu wakoo däg kăn, ti m' h'yy keréd hōm mäh.

³¹ Saab pooj jé m' ti ta tii. Saab pooj jé né hē m' ta ti Judah buuj rabahenyww hōm Saab hā rakamehehāk hyb n'aa. Tak'ep ratayy ti noo gó, Pas-kowa noo gó tabadoo do hyb n'aa. Dooh Judah buuj rakarēn bă Saab hā rapadäg nă bă kepēem padēek doo. Ti hyb n'aa rabetsēē Pirato hā tamejūū hyb n'aa warahén ragetēh bong hyb n'aa sa tsyym k'yy, nayyyw hē radejēp hyb n'aa. Rabetsēē rasog hyk hyb n'aa sa kamag Saab du doo do pooj jé. ³² Ti m' Pirato mejūū warahén sa tsyym k'yy ragetēh bong hyb n'aa. Ti m' Jesus pa hadāk do ragetēh bong ta tsyym k'yy, ta jawén mäh ta see tsyym k'yy. ³³ Jesus tsyym k'yy ragetēh paawä, tii bă rabahapäh Jesus dajēp. Dooh Jesus ratsyym k'yy getēh boo bă.

³⁴ Ti warahén bejōh kăn ta baa bă. Ti m' majyyw banyyh naëng mahang. Dajēp né kă m'. ³⁵ Aj'yy ta ti hapäh doo, baad tabaher'oot ta ti ky n'aa. Dooh daap tamenä bă. Ta ti aj'yy hapäh né hē, te hub né hē taher'oot doo. Ta ti tawén erii wăt hahỹ hā, bē na-āāj bē ky daheeh hyb n'aa, bē h'yy ka'eeh hyb n'aa.

³⁶ Jesus tsyym wén ganetēēh, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerih do kametēēh hyb n'aa. Hahỹ d' paa m' takerih ta ky n'aa: “Dooh da ta k'yy gatēh is péh.”^{††}

³⁷ Rawén baa ejoooh, hahỹ kerih do paa kametēēh hyb n'aa: “Raheg'āās da rabaa ejoooh do wē.”^{¶¶}

Jesus radakä jëng do pä gó panyyg n'aa hahỹh

³⁸ Tii bă kă, Jesus kamag n'aa paa Joséh, panang Arimatsija häd nāng do buuj hadoo doo, bet'sēē kăn Pirato hā. Jesus h'yyb hata ta ti Joséh. Dooh tametä bă ta h'yyb, ta hā tah'yy ka'eeh doo, tajejỹm do hyb n'aa Judah buuj sa wahē n'aa wób. Ti m' Pirato bahaēēj dāk ta hā. Ti m' Joséh bana, tado hyy kăn mäh Jesus kamag n'aa paah. ³⁹ Nikodēm Joséh hata. Nikodēm né hē tii, p'ooj ub Jesus heg'āās do atsēm. Nikodēm manaa mäh 35 m' ta nu jawyng b'aa s'ēēb buu benyym doo. Aroé ramaneēēnh do s'ēēb, miir ramaneēēnh do s'ēēb ta ti buu benyym.

⁴⁰ Ti m' Jesus kamag n'aa paa rahabēn dāk pāān me, hawak doo me, rino häd nāng do s'ēēb. Buu benyym mäh ta hā. Judah buuj rabahed'oo doo da né hē rabad'oo Jesus kamag n'aa hā. ⁴¹ Jesus rabepēem dāk doo bă ti anāng joom. Ti mahang tagadāk papuuj kamag hood, pä gó ragagots dāk doo. ⁴² Saab pooj jé, Judah buuj rabahenyww hōm noo gó tado hyb n'aa, p'eets hē ta ti kamag n'aa hood tagadāk do hyb n'aa na-āāj hē, tii b' né radasuun jēē kăn Jesus kamag n'aa.

Jesus ganä wăt do panyyg n'aa hahỹh

20 Ti m' bāp paah, met'uuh hā, bada-jung nă, Marija Madarēn häd nāng do bahōm kăn pä gabaho doo hēnh, Jesus kamag n'aa radasuun jëng hēnh. Taheg'āās mäh, noo gasēēts hōm gabaho do ty gatsē. ² Ti m' tawaj'aa jëng Peed, Jesus ma matēg baad Jesus kamahān do daheeh rabab'ēēh hēnh. Ti m' taky hadoo pawóp hadoo do sa hā:

^{††}19:36 Esodo 12.46, Numeros 9.12, Saaw-Mo 34.20

^{¶¶}19:37 Sakarija 12.10 hā takerii dāk tii. Dooh warahén raky n'aa napēē bă ta ti kerih doo. P'op Hagä Do né hē hanoo, kerih do kametēēh hyb n'aa.

—Rado nyih Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do kamag n'aa. Dooh āā hapēē bā n'yy hēnh ramahūūm —nāng mā ta kyyh.

³Ti m' Peed, Jesus ma matēg see da-heeh ah'ūūm mā Jesus kamag n'aa hood gadāk hēnh. ⁴Waj'aa h'ūūm. Tak'ep Jesus ma matēg see wajaah ta pooj jé. Peed pooj jé takajaa. ⁵Ta noo bā takajaa bā, dooh tajēē suun bā. Nu hyy dāk, tabahēg'āas ta gó. Tahapāh pāan hewak doo, rino hād nāng do s'ēēb. ⁶Ti m' Peed, duu hēnh hana do kaja nā. Gabaho doo gó tabajēē suun. Pāan hewak doo, Jesus kamag n'aa ramahabēn dāk do paah, tahapāh. ⁷Pāan hawak doo, ta mamets jesuu n'aa paah, tahapāh na-āāj hē. Ti asooh tsyt hē, baad takamatēh dāk. ⁸Tii bā m' Jesus ma matēg seeh, pooj jé kaja doo, bajēē suun kán. Ta ti tabahapāh bā kā, Jesus ganā wāt do taky dahé kán. ⁹(Dooh tagah'ood nā bā sa hā P'op Hagā Do kyy kerih doo gó taher'oot doo, Jesus ganā wāt da hanāng doo.)

Marija Madarēn hā Jesus kasee do panyyg n'aa hahȳȳh

¹⁰Ti m' rabajēk sa tób hēnh. ¹¹Marija Madarēn baym kamag hood paa noo bā. Aoot māh. Ta ód gó tanu hyy dāk gabaho doo gó tageg'āas hyb n'aa. ¹²Tii bā m' pawóp hē āas tabahapāh. Hewak mā sa saroor. At'oonh mā Jesus kamag n'aa basooh do paa bā m'. Ta nuu hēnh tabanāng hēnh mā ta seeh, ta tsyym tabanāng hēnh ta seeh. ¹³Ti m' āas rabeaanh ta hā:

—H'ēēd p'āā mabaoot? —nāk māh.

Ti m' taky hadoo:

—Rado hōm wahē ȳ n'aa. Dooh ȳ hapēē bā n'yy hēnh rahed'oo —nāng mā Marija Madarēn.

¹⁴Ti m' ta jawén p'aa hēnh tabegāā wāt. Taheg'āas mā Jesus tii bā hageēt.

Dooh m' tah'yy ganyy bā Jesus tado bā. ¹⁵Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—H'ēēd p'āā mabaoot? Jaa ta ti mesoos doo? —nāng māh.

Ta tii bā joom mahang moo hew'ēēt do ted'oo māh. Ti hyb n'aa taky hadoo ta hā:

—Ōm tado bā ti hado nyih, maher'ood hā ȳ n'yy hēnh mamahūūm, ȳ behēen hyb n'aa ta kamag n'aa —nāng mā Marija Madarēn.

¹⁶Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Marija! —nāng māh.

Ti m' Marija ty kaw'ōōd dāk ta wē, ti m' Eberew kyy me^{ss} taky hadoo:

—Raboni! —nāng māh. (“Ma matēg”, tahanāng pé m' tii.)

¹⁷Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Moo dēē manā hā ȳy —nāng māh.

—Dooh Ee wē ȳ ewād s'ēēg nā bā. Ahōm hāj haa hedo padēēk do sa wē. Hahȳȳ da maher'ood sa hā kēh ȳ n'aa: “Ȳ asēēk Yp ȳ wē, bē Yb na-āāj, P'op Hagā Do ȳ h'yy kaha'eeh doo, bē h'yy kaha'eeh do wē”, tii da a kyyh —nāng mā Jesus ta hā.

¹⁸Ti m' Marija Madarēn bajēng Jesus ma matēg sa wē. Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do tahapāh mā tanooh. Tapanāk sa hā Jesus kyyh.

Ta ma matēg hā Jesus kasee do panyyg n'aa hahȳȳh

¹⁹Ti noo gó né hē m', met'uuh hā, atsēm, séd hā Jesus ma matēg rakata padēēk. Baad ranoo gatsēē dāk ta tēg me tób nooh, sa wahē n'aa rajej̄ym do hyb n'aa. Ti m' Jesus kas'ee g'ēēd kán sa mahang, ti m' takedēng sa hā:

—Taw'āāts hē bē P'op Hagā Do h'yyb en'yyim —nāng māh.

²⁰Takedēng do jawén paa bā tametēēh sa hā ta mooh, ta baa. Tak'ep ta ma matēg ratsebee bong Jesus Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do rabahapāh bā kā.

²¹P'aa hēnh Jesus ky hadoo sa hā:

^{ss}20:16 Judah buuj sa kyyh ti Eberew kyyh.

—Bē P'op Hagä Do h'yyb en'yym —
näng mäh. —Ee ȳ tamejūū doo da, bē ȳ
mejūū h̄ȳ kă —näng mäh.

²²Ti m' tapahuunh sa wē, ti m' taky
hadoo:

—Bē gado P'op Hagä Do Sahee —näng
mäh. ²³—Bē hyb n'aa mabaan bā nesaa
do sa mo haj'aa, P'op Hagä Do mabaan
né sa hā. Bē hyb n'aa manabaan bā sa
hā, dooh P'op Hagä Do mabaan bā sa hā
—näng mäh.

²⁴12 hedoo do sa seeh, Toméh häd
näng doo, “Kawareeh” ramaneëenh doo,
doo sa mahang Jesus kasee bā. ²⁵Ti m'
ta wób rabaher'oot bā Jesus Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do rahapäh doo, dooh taky
dahé bā.

—Atapuwa tyw n'aa ȳ nahapëe bā ta
moo hā, moh ȳ me ȳ manep'aa bā ata-
puwa tyw n'aa ta moo hā, ta baa rejoooh
do tyw n'aa na-ääj hē, dooh ȳ ky dahé
bā! —näng mäh Toméh.

²⁶Ti m' met'uuh see hā, p'aa hēnh ta
ma matëg rakata p'ëe tób gó. Toméh
sa sii kă. Noo gatsëe né paawä tób, Je-
sus kas'ee g'ëed kân sa mahang, ti m'
takedëng sa hā:

—Bē P'op Hagä Do h'yyb en'yym —
näng mäh.

²⁷Ti m' Toméh hā taky hadoo:

—Mamep'aa hahȳh —näng mäh. —
Mahegää moh ȳy. Magadahëe a mooh,
mamep'aa bah ȳy bā —näng mäh. —
Maky sëew manäh! Maky dahé! —näng
mä Jesus Toméh hā.

²⁸Ti m' Toméh ky hadoo:

—Wahëh ȳ n'aa, P'op Hagä Do ȳ h'yy
kaha'eeh do òm! —näng mäh Toméh
kyyh.

²⁹Ti m' Jesus ky hadoo ta hā:

—Ȳ mahapäh do hyb n'aa mawén ky
daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa edëng da
jé ȳ ranahapëe né paawä ky dah'eeh doo
—näng mäh Jesus.

³⁰Hajōng nā Jesus pehuunh ta ma
matëg rabahapäh bā. Dooh ta ti takerii
bā hahȳ hā. ³¹Hahȳ hā kerih do wén
kerii wät, Jesus ti Kristo, P'op Hagä Do
H'yyb Däng Doo, P'op Hagä Do T'aah bē
ky daheeh hyb n'aa. Ta hā bē h'yy kae
bā, bē d' edëb had'yyt hē P'op Hagä Do
wē Jesus hyb n'aa.

Karaj'aa nabyy hā Jesus kas'ee wät do panyyg n'aa hahȳh

21 Ta jawén Jesus kas'ee wät p'aa
hēnh ta ma matëg sa hā karaj'aa
Tiberijas* häd näng do nabyy me.
Hahȳ d' paah: ²Simaw Peed häd näng
doo, Toméh (“Kawareeh” ramaneëenh
doo), Natanajéw häd näng doo (panang
Kanaah, Garirej hāj n'aa bā hana doo),
Sebedew häd näng do taah, pawóp hē Je-
sus ma matëg wób, séd hā rababoo däk.
³Ti m' Simaw Peed ky hadoo sa hā:

—Tah'ȳb ȳ es'aak —näng mäh.

—Ej. A sii äā bah'ūūm —näk mäh ta
wób sa kyyh.

Ti m' rabaw'ëenh. H'oo yb gó ragat-
sëg t'oonh. Ti m' rabesaag kân. Resaag
had'yyt hē paawä atsëm, dooh sa mo
haj'aa péh.

⁴Bäp paa Jesus bag'ëed kân karaj'aa
takeen hā. Dooh ta ma matëg rah'yy
genä bā Jesus tado bā.

⁵Ti m', tii b' naa Jesus naëenh:

—Najis haa —näng mäh. —Äkä, bē
mo haj'aa? —näng mäh.

—Tabad'op hē äā mo haj'aa —näk mäh
sa kyyh.

⁶Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hē hub hēnh tabanäng
hēnh bē datu karahi, tii bā bē mo haj'aa
enäh da —näng mäh.

Tii d' rabad'oo bā kă, hajōng tah'ȳb
karahi gó. Dooh rahaja bā rej'ooj nā bā,
tak'ëp hajōng do hyb n'aa tah'ȳb.

*21:1 Karaj'aa häd see Garirej, ta häd see Genesaréh. Tamawoob hē ta häd.

⁷Ti m' Jesus ma matëg baad Jesus kamahăn do ky hadoo Peed hă:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do né tii — năng.

Ti m' Simaw Peed hăd năng do maa napăh bă kă Jesus tii, tahanăng doo, nanyw hē tadadăg dăk ta hatsē pooj jé tado nyh dō. Ti tabahop tame, Jesus wē tabatsóm hōm hyb n'aa. ⁸Ta wób ah'ūum ta jawén h'oo gó. Edah ta nabyh. 100 meet tahyb n'aa péh. Ti hyb n'aa karahi rabejoonh tame naa. ⁹Rakajaa bă kă ta nabyy me, tēeg sēh hahōng do rahapăh. Tah'ÿyb kejă ta jó. Pawóp na-ăaj păw tii b' hatoonh.

¹⁰Ti m' Jesus ky hadoo sa hă:

—Bē mana tah'ÿyb bē mo haj'aa wób — năng măh.

¹¹Ti m' Simaw Peed gatsëk h'oo gó. Tii b' naa tabej'ooj nă kă karahi. Hajōng tah'ÿyb hew'ăp do ta gó. 153 tah'ÿyb. Jawyg né paawă, dooh karahi gekog boo bă. ¹²Ti m' Jesus ky hadoo sa hă:

—B'ēep bē ana, bē awēh — năng măh.

H'yyb e'ÿym “Jaa ōm?” rawén neaanh. Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do né sa hă. ¹³Ti m' Jesus bado dăk păw, tah'ÿyb daheeh, ti m' taban'oo dăk sa hă.

¹⁴Tamawoob nuu me dăg tii, Jesus kasee do sa hă, tagană wăt do jawén paa bă.

Peed sii Jesus her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁵Rabahaja dăk bă rawēh doo, Jesus ky hadoo mă Simaw Peed hă:

—Simaw, Jowāw t'aah, ta wób ÿ rakamahăn do bahănh ÿ makamahăn? — năng măh.

—ÿÿ — năng mă Peed. —Mahapăh né hē ōm ÿ gen'aak — năng măh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagăă masăh ÿ b'ée taah hedo padëek doo — năng măh.

¹⁶P'aa hēnh Jesus beaanh ta hă:

—Simaw, Jowāw t'aah, ÿ né makamahăn? — năng măh.

Ti m' Peed ky hadoo:

—ÿÿ — năng măh. —Mahapăh né hē ōm ÿ gen'aak — năng măh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagăă masăh ÿ b'ée hedo padëek doo — năng măh.

¹⁷Ti m' tamawoob nuu me dăg kă tabeaanh ênh:

—Simaw, Jowāw t'aah, ÿ né ma-gen'aak? — năng măh.

Peed hyb n'aa tón wăt mă tamawoob nuu me, “ÿ makamahăn?” tahanăng do hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Hyb N'aa Jawyk Doo, — năng măh —sahōnh hē mabahapăh. Mahapăh né hē ōm ÿ gen'aak doo — năng măh.

Ti m' Jesus ky hadoo:

—Mahagăă masăh ÿ b'ée hedo padëek doo — năng măh. ¹⁸—Né hup ÿ né hē hahÿ ÿ her'oot doo: Mapapunh nă bă mabeheh'yyh, mabaheh'ūum mah'yyb dăng doo hēnh. Mawah'ēē dăk bă kă, madajoom da a mooh, ōm da ramaw'yyd dăk, makanarēn hēnh ōm da ramahūum — năng mă Jesus ta hă.

¹⁹(Ta tii d' tawén her'oot, tametëeh hyb n'aa nyy da Peed dajëp, tadajëp do hă P'op Hagă Do kawehëē dăk hyb n'aa.)

Ti m' Jesus ky hadoo Peed hă:

—Hamăh, jawén ÿ ahōm — năng măh.

Jesus ma matëg baad Jesus kamahăn do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰Dawē hă Jesus sii Peed bawăt bă kă, ta jawén p'aa hēnh tabegăă wăt. Tahapăh Jesus ma matëg baad Jesus kamahăn do sa jawén hana doo. (Ti né hē ta ti Jesus ma matëg Pas-kowa tă n'aa rabawēh noo gó p'eets hē takatahă dăk Jesus hă, “Jaa ti ōm haēēnh doo, Hyb N'aa Jawyk Doo”, heaanh doo.) ²¹Ta ti Peed bahapăh bă, tabeaanh mă Jesus hă:

—H'ëed hado da ēr jawén hana do hă? — năng măh.

²²Ti m' Jesus ky hadoo:

—Ÿ karēn bā paawā tanadajēb bā, p'aa hēnh hỹ pong jé naa Ÿ bahyng bā kā, hēd n'aa ti a hā? Ÿ karēn ti ōm hēp Ÿ hata had'yyt hē —nāng mā Jesus Peed hā.

²³ Ta tii d' Jesus her'oot do hyb n'aa, ra-her'ood hōm kăn Jesus ma matēg sa ma-hang, dooh m' ta ti Jesus ma matēg da-jēb bā. Dooh tii d' Jesus edo bā. Jāām hē hahỹ da Jesus kyyh: “Ÿ karēn bā paawā tanadajēb bā, p'aa hēnh hỹ pong jé naa Ÿ bahyng bā kā, hēd n'aa ti a hā”, nāng paa m' Jesus ta hā.

²⁴ Ÿ né hē ti ta ti ta ma matēg. Ÿ né hē ta ti Jesus ky n'aa her'oot doo. Ÿ né hē hahỹ ta ky n'aa herii wāt doo. Baad Ÿ bahapāh, te hub né hē sahōnh hē ta ky n'aa Ÿ erii wāt doo.

²⁵ Hajōng Jesus moo wād wāt do Ÿ nerii wāt doo. Hā Ÿỹ, ji erii bā paawā sahōnh hē, dooh paawā badāk hahỹ tahaja wād bā ta tyw n'aa, ji erii bā sahōnh hē. Jāām hē kā.

Atos

*Jesus mejũũ do ramoo bok
do paa panyyg n'aa hahỹỹh*

P'op Hagä Do Sahee Jesus ky n'aa enooh do panyyg n'aa hahỹỹh

1¹⁻² Teopiro, õm ti ỹ ma erih. Pooj jé ỹ erii wät doo gó, ỹ erii wät sahõnh hẽ Jesus mo haj'aa paah, tama metëëk do paa na-ãäj hẽ, hỹ pong jé Jesus bas'ëëg kãn P'op Hagä Do an'oo bã. Hỹ pong jé tabasëëk do pooj jé, P'op Hagä Do Sahee kyy gó, tamejũũ do sa hã, tasëëw hõm do sa hã, Jesus maher'ood hõm nyy d' rabad'oo da. Sahõnh hẽ ti ỹ erii wät, pooj jé ỹ erih do hã.[†]

³ Ti m' Jesus dajëp jawén paa bã kã m', Jesus kas'ee wät sa hã. Baad takas'ee wät sa hã. Baad tametëëh sa hã rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, edëb wät né hẽ rabahapäh hyb n'aa. Hajõõ nuu me takametëëh sa hã. 40 m' ta ãh takas'ee wät sa hã. Taher'oot mã sa hã ji P'op Hagä Do bag'ãas do ky n'aa, ji tah'yyb mahũũm do ky n'aa. ⁴ Ti m', ta see pé noo gó m', sa sii tabawëh noo gó m', hahỹỹ d' mã tamejũũ sa hã:

—Panang Jerusarënh bã bẽ ayyw dó. T'ĩi hënh da bẽ gada Ee ky n'aa enooh doo, ta Sahee, bẽ hã ỹ her'oot do paah. ⁵ Hahỹ né hẽ ti ỹ her'oot do paah: “Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Dooh ta ãh hajõõ bã, bẽ hã P'op Hagä Do banoo ta Sahee bẽ h'yyb tym gó, bẽ tah'yyb mahũũm hyb n'aa” —näng mã Jesus ta mejũũ do sa hã.

⁶ Ti m' ta see pé noo gó, rakata padëëk bã séd hã, tamehej'ũũ do reaanh Jesus hã. Hahỹỹ d' mã sa kyyh:

—Hahỹỹ hã mabanoo ãã hã, Isaraéw buuj hã, ãã wahë n'aa, ãã tabahag'ãas hyb n'aa? —näk mã sa kyyh ta hã.

⁷ Ti m' Jesus ky hadoo sa hã:

—Dooh bẽ panyyg enäh do jawén tado bã, Ee ky däng do heen n'aa ta hejój hã. Dooh ti hyb n'aa tado bã. ⁸ P'op Hagä Do Sahee bajëë suun bã bẽ h'yyb tym gó, tii bã da bẽ h'yyb tym hejooñh, këh ỹ n'aa bẽ baher'oot hyb n'aa. Këh ỹ n'aa bẽ her'ood da panang Jerusarënh bã, Judah hãj n'aa bã, Samarija hãj n'aa bã na-ãäj da. Badäk hahỹ haw'ãäts hẽ da bẽ baher'oot këh ỹ n'aa —näng mã Jesus kyyh sa hã.

⁹ Ti m' ta ti taher'oot do jawén paa bã kã m', P'op Hagä Do masäg kãn hỹ pong jé. Sa matym gó né hẽ tabasëëk. Wë puh ejën wät mã rawén nahapëë wäd kãn. ¹⁰ Rabahag'ãas bã Jesus hasëëk doo, nayyw hẽ m' rakasee pawóp hẽ ajyy sa pa. Hewak mã sa saroor. ãas mã tii. ¹¹ Ti m' ãas raky hadoo sa hã:

—Hëd n'aa babä bẽ bab'ëëh, wë hã bẽ baheg'ãas, Garirej buuj? —näk mãh. —Ti né hẽ Jesus bẽ mahang hawät doo, hỹ pong jé hasëëk doo, ti né hẽ da paa me hahyng. Bẽ hapäh do hadoo tabasëëk, ti hadoo né da tabahyng p'aa hënh —näk mã ãas sa kyyh sa hã.

Judas Ikarijot jawén buuj resoos do panyyg n'aa hahỹỹh

¹² Ti m', tii b' naa, waëë joom oriib banäng doo bã naa, rababaa j nã Jerusarënh panang hënh. Dawëë nado m' tii. Judah buuj sa hã Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanoo do rabeheb'oooh do Saab hã, ti pénh mã tii. ¹³ Ti m' rakajaa bã m', rabajëë p'ëë mã ta gawakõ p'op gadäk doo gó, rabahej'eenh doo hënh. Hahỹỹ d' paa m' kata j'eenh do sa häd: Peed, Jowāw, Tsijaag, Ān-Deréh, Piriip,

[†]1:1-2 Rukas ti mo haj'aa hahỹ kerih doo. Jesus ky n'aa hanām do tii, pooj jé terii wät doo.

Toméh, Batoroméw, Matew, Tsijaag Aw-Pew t'aah, Simaw Serot, Judas Tsijaag t'aah. ¹⁴ Sahōnh hē ta ti rakahet'aa, Jesus wakān, Marija (Jesus ȳyn), ȳyj wób sa sii, séd hā raky n'aa etsēē hyb n'aa.

¹⁵⁻¹⁶ Ti m', ta see pé noo gó Jesus hā h'yy ka'eeh do rakataa séd hā. (120 hyb n'aa hadoo mā ti kata pad'ēēk doo.) Ti m' Peed bas'ēēg gēēt sa mahang, ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē maa newē kēh ȳy, wakān haa —nāng mäh. —P'ooj ub ēr wahē makū Dawi hād nāng doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot Judas Ikarijot makū ky n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do paa gó. Dawi erih do paah, P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, ti d' né paa Judas ky n'aa. Jesus maso dāk do metēē n'aa ti Judas Ikarijot. ¹⁷ Āā see paa né tii, āā kanatēē paah. ¹⁸ (Jesus majī sa moo gó tan'oo dāk do sām n'aa me tamets'ēē hōm tób hood pan'aa. Ti m' ta jawén tabadēē hyng p'op naa ta nuu paa me. Sahōnh mā taganabāh hōm. Ta j'aa tyd mā gatsēk. ¹⁹ Ti m' sahōnh hē Jerusārēnh buuj raky n'aa napāh bā m', ta hād ramaneēēnh “ta majyyw hood” ta tób hood paah. Sa kyy me ramaneēēnh Akaredām) —nāng mā Peed kyyh.

²⁰ Ti m' taky hadoo ēnh:

—P'op Hagä Do kyy kerih do paa hā, Saaw-Mo hā, takerii dāk Judas Ikarijot ky n'aa. Hahȳy da takerii dāk:

“Ta tób paah, dooh ta yt hagēē wāt pé.”[†]

Saaw-Mo see hā takerii dāk hahȳy da: “Taw'āāts hē ta see ta jawén buuj”,[†] nāng mā Peed kyyh, P'op Hagä Do kyyh taher'oot do Saaw-Mo hā.

²¹⁻²² Ti m' Peed ky hadoo:

—Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ēr esoos hapāh do seeh, Jesus Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun noo gó, Jesus hawāt noo gó āā mahang, tabasēēk

jawén paa bā hapāh doo. Ti né hē da āā ky hata. Āā sii her'oot do pan'aa, Jesus ganā wāt do tadajēp jawén paa bā ky n'aa —nāng mā Peed kyyh sa hā.

²³ Ti m' rah'ȳy kajāk pawóp hē ajyy. Hahȳy d' paa m' sa hād: Joséh, Bar-Saba ramaneēēnh doo (ta hād see ramaneēēnh Jus-To). Ta see hād mā Matsijas. ²⁴⁻²⁵ Ti m' hahȳy da Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa etsēē:

—Jesus, baad mah'ȳyb hapāh āā sahōnh hē —nāk mäh. —Mametä jaa ta ti masēēw dāk do Judas jawén buuj, mamejūū do see tabadoo hyb n'aa ta jawén buuj. Dooh Judas makūū mamejūū do see tado wād bā. Ahōm nesaa do tamoo wāt do sām tagadoo hēnh —nāk mā sa kyyh Jesus hā.

²⁶ Ti m' pä taah hā raberii padēēk sa hād. Ti m' ramekuuj bong pä taah, ti m' pä t'aah adēē hyng tūū. Ti m' rabaheg'āās. Matsijas hād mā ta hā. Ti hyb n'aa 12 rabado däg kän p'aa hēnh Jesus mejūū doo.

Jām Pēn-Tekos hād nāng do noo gó P'op Hagä Do Sahee bahyng do panyyg n'aa hahȳy

2 Ti m', jām Pēn-Tekos hād nāng do noo gó m', séd hā m' sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do rakata padēēk sét tób yt hā. ² Ti m' nayyw hē, h̄y pong jé naa ky ganā dāk bah'ood tak'ēp hana do ky hadoo mäh. Tób rayd t'oonh do haw'āāts hē m' maa ena ta ti kyyh. ³ Ti m' raba-hapāh, tēēg hōō hadoo mā tabehūūm sa hā. ⁴ Ti m' sahōnh hē kat'aa do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajēng, tabanyy dāk hyb n'aa. Baad mā sa h'yyb tamahūūm. Ti m' radu doo ta wób sa kyy me rer'oot doo. P'op Hagä Do Sahee anoo do hadoo sa hā, ti hadoo né m' rer'oot.

[†]1:20 Saaw-Mo 69.25

[†]1:20 Saaw-Mo 109.8

⁵ Ti noo gó m' ti abong mä Jerusarēnh panang bä Judah buuj, P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, badäk hahÿ haw'ääts hē häj n'aa bä naa han'aa doo. ⁶ Ti m' bah'ood hadoo do kyyh ramaa napäh bä m', séd hä m' rakata padëëk. Ramaa napäh Jesus hä h'yy ka'eeh do ramer'oot mä sa kyy me. Sahōnh hē häj n'aa s'ee hēnh han'aa do sa kyy me m' ramer'oot. Ti hyb n'aa m' rameuuj bong. ⁷ Tak'ëp rameuuj bong mäh. Ti m' raky hadoo:

—H'ëed hado hÿÿ éh? —näk mäh. —Sahōnh hē her'oot doo, Garirej häj n'aa buuj né ti hÿÿh —näk mäh. ⁸ —H'ëed hyb n'aa ti rabahajaa sahōnh hē ër kyyh rer'ood bä? Ër maa napäh rer'oot do ër kyyh —näk mä sa kyyh. ⁹ —Ër mahang ti abong Par-Tos häj n'aa babuj n'aa, Medija häj n'aa bä naa, Mesopotām babuj n'aa, Judah häj n'aa bä naa, Kapados häj n'aa babuuj, Pōn-Tus häj n'aa babuuj, Asija häj n'aa babuuj, ¹⁰ Pirik-ija häj n'aa bä naa, Pam-Pirija häj n'aa bä naa, Esit häj n'aa bä naa, Ribija häj n'aa Sirené nedaa bä naa ta wób —näk mäh. —Ti abong na-ääj hē panang Roma häd näng doo bä naa ta wób. ¹¹ (Ër mahang ti abong Judah buuj heh'äät ub doo. Ta wób Judah buuj nadoo do né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh Judah buuj rabahed'oo doo da.) Tsyt dëëg hä, Keret häd näng doo bä naa ta wób. Arab häj n'aa babuuj ta wób. Ër sahōnh hē ër maa napäh ër kyy me P'op Hagä Do tak'ëp haj'ap do mo haj'aa rer'oot doo —näk mä sa kyyh.

¹² Ti m' sahōnh hē rah'yyb manepëë bong. Rameuuj bong mäh. Ti m' sa da hadoo do hä rabeaanh:

—H'ëed hado hahÿÿ éh? —näk mäh.

¹³ Dooh. Ti a'oom sa h'yyb —näk mä ta wób. Raky n'aa ej'ees mäh.

¹⁴ Ti m' Peed, 11 hedoo do Jesus mejüü do wób, sa sii tabas'ëëg gëët. Ti m' kata

pad'ëëk do sa hä tabaher'oot. Tak'ëp mä ta kyyh. Ti m' taky hadoo:

—Judah buuj, wakān haa, Jerusarēnh buuj na-ääj hē, baad bë maa newë bë ÿ maher'oot doo —näng mäh. —ÿ her'oot bë hä hahÿ bë hapäh do ky n'aa —näng mäh. ¹⁵ —Ha'oom doo, bë ed'oo hahÿ ajyy. Dooh raoom bä. Báp paa nä. Dooh ji aoom bä nayyw hē báp paah. ¹⁶ Hahÿ bë hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Jowéw häd näng do her'oot do paah. Hahÿÿ da m' ta kyyh:

¹⁷ “Sahōnh hē tagawatsig pooj jé, näng mä P'op Hagä Doo, ÿ anoo da Sahé ÿÿ sahōnh hē badäk hahÿ haw'ääts hē habong do sa hä. Bë taah, bë toog na-ääj hē raheer'oot da ta jawén ganyyh do ky n'aa. S'ëëh hadoo da pahëëw sa hä. Wahëh s'ëëh enäh da.

¹⁸ Wë ÿ moo bok do sa hä né da ÿ banoo da ti noo gó Sahé ÿÿ.

ÿ anoo ajyy sa hä, ÿÿj sa hä na-ääj hē. Ti hyb n'aa ta jawén ganyyh do pan'aa raheer'oot da.

¹⁹ Wë hä ÿ pehuunh da tak'ëp had'op doo.

Tüü ta heen n'aa ÿ metëëh da.

Majyyw, tëëg hōöh, atsyg na-ääj hē ÿ metëëh da.

²⁰ Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ahyng do pooj jé,

ti noo gó né hē, papÿÿj badagyb däk da. Kamarab ty hahiin majyyw hado däk da. Tak'ëp da tabanäm, hetsooh né hē da, gabarëëh do bag hadoo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hahyng noo gó.

²¹ Sahōnh hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ky n'aa etsëë doo,

wë ÿÿ da sa h'yyb tym edëp ÿ an'oo bä.”^s

²² Ti m' Peed ky hadoo ënh:

—Isaraëw buuj, bë maa newë hahÿÿh —näng mäh. —Jesus Nasaréh buuj pehuunh tak'ëp hadoo doo. Tametëëh P'op

Hagä Do hejój. P'op Hagä Do né hē ti hanoo ta ti ta hā, baad P'op Hagä Do h'yyb dāng ta hā ji bahapäh hyb n'aa. Bē hapäh né hē tii. ²³ Ti né hē Jesus ran'oo dāk do bē moo gó, p'ooj ub P'op Hagä Do h'yyb dāng do hadoo né hē. Ti né hē Jesus bē daj'ēep doo, bē epēem dāk doo. Ajyy P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bē mejüü repēem dāk. ²⁴ Tii da bē badoo né paawä, Jesus ganä wät dejep do mahang P'op Hagä Do an'oo bä. Tadjep jawén paa bä, edēb wät P'op Hagä Do an'oo bä. Tii d' tawén d'oo, dooh dajēb haja bä taj'aa ketsēē bä Jesus hā. ²⁵ Hahȳ da ēr wahē makū Dawi her'ood dāk do paa Jesus ky n'aa: “Matym ȳy gó Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk

Do ȳ hapäh had'yyt hē, pój ȳy jē tabahōm. Hup ȳy hēnh tabawät do hyb n'aa, dooh ȳ h'yyb eỹm bä.

²⁶⁻²⁷ Ti hyb n'aa ȳ h'yy gadajang, ti hyb n'aa ȳ ma ejām ȳ tsebē do hyb n'aa. Dooh kamak ȳ n'aa meréd bä ȳ radakä jēng doo hēnh.

Dooh man'oo bä a karom tsyt hē a wē moo wät do ta kamag n'aa karejā bä. Ti hyb n'aa, dooh ȳ eỹm bä ȳ dajēb né paawä.

²⁸ Hā ȳ mametēeh ta tyw n'aa h̄y pong jē hahōm doo, ji awäd had'yyt doo hēnh.

Tak'ēp ȳ tsebē a matym gó man'oo bä”, ** nāng mā Dawi Jesus ky n'aa hā.

²⁹ Ti m' Peed baher'oot ēnh sa hā:

—Wakān haa —nāng mäh. —Wyt ta maab hē ti ȳ her'oot do bē hā. Ēr wahē makū Dawi, ta ti her'oot do paah, dajep. Radakä jēng. Da hē ti anāng nā ēr panang bä ta kamag n'aa paa hood. ³⁰ Noo ese ti Dawi makūūh, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh. Dooh ta daaj hē ta ky n'aa taher'ood bä. Tahapäh né hē ky

kaneh'ȳyt doo me P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta hā. Ti awät, P'op Hagä Do ky n'aa enooh ta hā, Dawi panaa see ēr wahē pan'aa tabahadoo hyb n'aa ta jawén buuj. ³¹ Ta jawén hawät do tahapäh do hyb n'aa Dawi makū wén her'ood dāk, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dāng Do ky n'aa, Kristo dajep do jawén paa bä ganä wät do ky n'aa. Dooh P'op Hagä Do H'yyb Dāng Do radakä jēng doo hēnh tayyw bä, tanooh. Dooh ta kamag n'aa karejā bä, tanooh. ³² Ta ti Jesus, ta ky n'aa bē hā ȳ her'oot doo, ti né hē P'op Hagä Do an'oo bä edēb wät p'aa hēnh. Taganä wät jawén paa bä, āā sahōnh hē āā bahapäh, ta ky n'aa āā wén maher'oot. ³³ H̄y pong jē tabasēek P'op Hagä Do an'oo bä. P'op Hagä Do hub hēnh tabasoooh P'op Hagä Do an'oo bä, ta sii tabag'āās hyb n'aa. Tii bä ta Yb an'oo dāk ta Sahee ta hā, ēr hā taky n'aa enooh do paah. Ti né hē h̄y k̄a tanoo do āā hā k̄a. Ti né hē ti bē maa newēē doo, babä bē hapäh doo. ³⁴ Dooh Dawi makū h̄y pong jē hasēek do tado bä. Ti hadoo né hē hahȳ da ta kyyh:

“Wahēh ȳy hā P'op Hagä Do ky hadoo: ‘Aso hup ȳy hēnh, si ȳ mabag'āās hyb n'aa.

³⁵ Tii bä k̄a da a majñ da ȳ nes'ēem, òm da raky daheeh ȳ an'oo bä.”†† Tii da né Peed kyyh Dawi erih do paa hā P'op Hagä Do kyyh.

³⁶ Ti m' Peed ky hado k̄an sa hā:

—Isaraēw buuj, wakān haa, bē ȳ maher'oot baad ub, bē sahōnh hē baad bē bahapäh hyb n'aa ti hahȳh: Ta ti Jesus, bē epēem dāk doo, P'op Hagä Do an'oo dāk tak'ēp hyb n'aa jawyk tabado dāk hyb n'aa, Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dāng Do tabado dāk hyb n'aa na-āāj hē —nāng mā Peed kyyh.

** 2:28 Saaw-Mo 16.8-11

†† 2:35 Saaw-Mo 110.1

³⁷Ti m' kat'aa do ramaa napäh bä m' Peed kyyh, tak'öp mä rah'yy ketón bong. Ti m' rabeaanh Peed sa hä:

—Wakān haa, —nāk mäh —nyy da ər bad'oo hỹ kã?

³⁸Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hē bē h'yy kawareem P'op Hagä Do wē. Taw'ääts hē Jesus Kristo häd gó bē ranu gemuun hōm, ta ti heen n'aa. Tii da nesaa do bē h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hōm da. Tii bä da tanoo da ta Sahee bē hä —näng mäh. ³⁹—Bē hä, bē panaa hä, ta wób hä na-ääj hē dawēē habong do P'op Hagä Do mahānh taky n'aa enooh paa ta Sahee. Sahōnh hē tanaēēnh do sa hä taky n'aa enooh ta tii —näng mä Peed kyyh kata padēēk do sa hä.

⁴⁰Ti m' hajōng Peed her'oot nä sa hä. Tak'öp tabetsēē sa hä rah'yy kawereem hyb n'aa. Hahỹ da ta kyyh:

—Bē kedēēb, ky nes'aa do sa nemuun bē P'op Hagä Do narejää hyb n'aa —näng mäh.

⁴¹Ti m' ranu gemuun hōm mä Peed her'oot do gad'oo doo. Kata däg kán mä P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do sa hä. Kata dāk doo kã ti noo gó tahyb n'aa pé 3 miw. ⁴²Baad mä rahyb n'aa matakēē 12 hedoo do Jesus mejüü do rama metēēk do hä. Séd hä had'yyt hē rababong. P'op Hagä Do sii raber'oot, ta hä raky n'aa etsēē. Raganebäh hōm pāw, sahōnh hē rabawa, Jesus sa hyb n'aa dajēp do rahyb n'aa esee hyb n'aa.

⁴³Hajōk do rameuuj bong mä Jesus mejüü do rametēēk doo, rapehuunh do hyb n'aa. Tak'öp né hē rapehuunh mäh.

⁴⁴Séd hä rababok Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Sahōnh hē sa ma sa hä né hē rabetyn. ⁴⁵Ti m' res'ēēm sa ma sa wē hanäng doo. Ta sām retyn hōm mä sahōnh hä, wē bedoh do sa hä. ⁴⁶P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, séd hä Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa had'yyt hē. Sa tób yt hä séd hä sa tä rabawēh, sa waa

rabawa, rah'yyb tsebé do hyb n'aa, baad tabahadoo do hyb n'aa sa h'yyb. ⁴⁷P'op Hagä Do rama ejām, P'op Hagä Do raj'aa etsē do ky n'aa rahe'oot. Sahōnh hē ta wób ragen'aak Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Ti m' Jesus an'oo bä ta hä h'yy ka'eeh do kahüüm magyys hē.

K'yy gadóm do Peed haso dāk do panyyg n'aa hahỹh

3 Ti m' ta see pé noo gó, tug bä, Peed Jowāw daheeh rabah'üüm P'op Hagä Do tób n'aa hēnh, P'op Hagä Do hä Judah buuj raky n'aa hetsē do heen n'aa gó m'. ²Tób wahoo n'aa hadē noo bä aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hä d' né hē takenäng noo gó. Ta noo “Hanām Doo” ramaneēēnh doo bä tabahäng. Tii hēnh ramana had'yyt hē, dajēēr tabetsēē hyb n'aa hejēng do sa hä. ³Ti m' tabahapäh bä Peed Jowāw daheeh hajēē p'ēē doo, tetsēē mä sa hä. ⁴Ti m' rabaheg'ääs ta hä, ti m' Peed ky hadoo:

—Mahegää ää wē —näng mäh.

⁵Ti m' aj'yy hyb n'aa matakä dāk mäh. Ranoo ted'oo dajēēr ta hä. ⁶Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Dooch wē y hanäng pé k'ääts tēg gabarēēh doo, hewak do na-ääj hē. Wē y hanäng do y anoo da Jesus Kristo, Nasaréh buuj ky gabuuj: Awäd däg! —näng mäh.

⁷Tii bä m' Peed moo ej'ooj sēēk mäh. Ta hub me m' tamoo ej'ooj sēēk. Ti m' nanyw hē ta tsyym bahub dāk. ⁸Tabas'ēēg gēēt bä getsēg wāt mäh. Ti m' tadu doo tabawäd dāk. Ajēē suun kán mä sa sii P'op Hagä Do tób n'aa wahoo gó, awäd dāk mäh, getsēk mä tawäd bä. P'op Hagä Do m' taj'aa etsēē wāt. ⁹Ti m' sahōnh hē rabahapäh bä hawäd dāk doo, P'op Hagä Do taj'aa etsēē dāk bä, ¹⁰raky hadoo:

—Ti né paa ər hep'ēēh doo, tób noo bä “Hanām Do” häd näng doo bä hahäng doo, dajēēr hetsē doo —nāk mä sa kyyh.

Ti m' rahyb n'aa meuuj bong mä hawäd däk do hyb n'aa.

¹¹ Ti m' ta tii kä a'jyy hawäd däk doo, dooh m' teréd bä Peed Jowāw daheeh. Ti m' sahōnh hē t'īi hēnh rawaj'aa padēek, raheg'āas hyb n'aa. Saromāw häd näng doo bä rabab'ēeh. ¹² Ti m' Peed rabab'ēeh bä m' ranu sabug dāk. Ti hyb n'aa m' Peed ky hadoo sa hā:

—Isaraéw buuj —näng mäh. —H'ēēd hyb n'aa bē meuunh? H'ēēd hyb n'aa āa wē bē baheg'āas? Āa ky gabuuj bē ed'oo, baad P'op Hagä Do hā āa h'yy kasadä do hyb n'aa bē ed'oo, ti a'jyy bawäd däk —näng mäh. ¹³ —P'op Hagä Doo, Abaraām, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo, ēr wahē makū rah'yy kaha'eeh doo, ti hanoo tak'ēp Jesus kawehēē däk hyb n'aa. Ti né hē bē an'oo däk paa ta wób sa moo gó tadajēp hyb n'aa. Baad né paawä Pirato beréd hōm tabahōm, bē ty n'aa ges'y'yk. ¹⁴ Bē h'yy kawareem baad had'op do wē, P'op Hagä Do karēn doo da hawät do wē. Bē mejūū Pirato beréd hōm ta da hadoo do dahej'ēēp doo, Jesus jawén buuj. ¹⁵ Bē daj'ēēp paa ji hed'ēēp doo. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do an'oo bä taganä wät p'aa hēnh. Āa sahōnh hē, baad ub āa bahapäh ta tii, ta ky n'aa āa wén maher'oot. ¹⁶ Jesus häd gó āa h'yy ka'eeh do hyb n'aa, hahy a'jyy bē hep'ēēh do wén k'yy hub dāk. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus häd gó né hē tawén has'oo dāk, baad ub bē bahapäh doo kä —näng mä Peed sa hā.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ēnh:

—Wakān haa —näng mäh. —Y hapäh, dooh bē h'yy ganny bä, bē wahē n'aa na-āāj hē, tii da bē bad'oo do paa Jesus bē rejāā noo gó. ¹⁸ Tii da né hē takaja dāk P'op Hagä Do an'oo bä, ta pooj jé sahōnh hē ta ky n'aa rod rahe'oot do paa

Kristo ky n'aa hā. Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, ahoop mä da dajēb, rahe'oot paah. ¹⁹ Ti hyb n'aa, taw'āats hē bē t'yyd kamehīin bē bad'oo do hā. Bē h'yy kawareem, P'op Hagä Do hā bē h'yy ka'eeh, nesaa do bē h'yyb tym gó hanäng do tabawug hōm hyb n'aa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do bē tah'yyb en'yym hyb n'aa, ²⁰ Jesus, Kristo, p'ooj ub bē hyb n'aa tasēm do P'op Hagä Do mejūū hyb n'aa bē mahang —näng mäh.

²¹ Ti m' Peed ky hadoo ēnh:

—Hy pong jé Jesus bagä nä, takajaa bä kä sahōnh hē P'op Hagä Do benäm doo. Tii da né hē p'ooj ub taky däng tabad'oo ta ky n'aa rod tsyt hē ta wē kasēew bong do rahe'oot do hā. ²² Hahy da m' taky n'aa enooh do Mosees her'oot do hā: “P'op Hagä Do ky n'aa rod y hadoo doo da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do bē h'yy kaha'eeh do an'oo bä bē mahang gannyh da. Bē ky dahé da ta kyyh taher'oot doo. ²³ Jé ta hā ky nadaheeh doo, dooh né hē P'op Hagä Do gado wäd bä ta karapee mahang”,^{††} näng Mosees kyyh —näng mä Peed.

²⁴ Ti m' Peed ky hadoo ēnh:

—Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa rod, Samuéw, P'op Hagä Do ky n'aa rod wób na-āāj hē Samuéw jawén her'oot doo, rahe'oot paah, da hē ēr mahang Jesus bad'oo doo. ²⁵ Bē né hē ti gadoo do pan'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa ta ky n'aa rod sa hā. Bē né hē ti gadoo do pan'aa ēr wahē makū sii P'op Hagä Do kaner'oot doo. Hahy da P'op Hagä Do ky däng do paa ēr wahē makū Abaraām hā: “Sahōnh hē badäk hahy hā habong do raky n'aa kedēng da a panaa see^{¶¶} hyb n'aa”,^{§§} näng mäh.

²⁶ Ti m' taky hado kän:

^{††}3:23 Dew-Teronom 18.15, 18, 19

^{¶¶}3:25 Jesus né hē ti **Abaraām panaa see** , taky däng doo.

^{§§}3:25 Genesis 22.18, 26.4

—Ta t'aah P'op Hagä Do ganyy wät jawén paa bä, pooj jé tamejüü bē wē, bē taky n'aa edēng hyb n'aa, bē tah'yyb wareem hyb n'aa nesaa do bē moo bok do mahānh.

**Sinedirijo ajyy n'aa raky
ge'ŷŷm do Peed Jowāw daheeh
panyyg n'aa hahŷŷh**

4 Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh doo, P'op Hagä Do tób n'aa hagā n'aa sa wahē n'aa, Sadusēw hād enāh do na-āāj hē, an'aa Peed Jowāw daheeh rabaher'oot bā hajōk do mahang. ²Tii kā m', han'aa do tak'ēp mā rakawajāān, Peed Jowāw daheeh rama metēek do hyb n'aa ti Jesus edēb wät dajēp do paa P'op Hagä Do an'oo bā. ³Ti m' rameso padēek Peed Jowāw daheeh. Tūūh dāg mā papŷŷj rawén dewäts bēeh dó, jat'iip hadoo rabaher'oot hyb n'aa. ⁴Ti hadoo né hē, hajōk raky daheeh Jesus ky n'aa Peed raheer'oot doo. Kahūūm magyys hē Jesus hā h'yy ka'eeh doo. 5 miw dāk mā tahyb n'aa péh.

⁵Ti m' jati pé Judah buuj sa wahē n'aa, sa wahē n'aa wób, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do na-āāj hē, Jerusarēnh bā rakata padēek rabaher'oot hyb n'aa. ⁶Ti abok sa mahang P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'āāt do Anas hād nāng doo, Kajapas, Jowāw, Aresān, ajyy wób na-āāj hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa wakāān. ⁷Ti m' ramejüū ramena b'ēeh Peed Jowāw daheeh sa wē. Ti m' radu doo reanh doo. Hahŷŷ da m' sa kyyh:

—H'ēed hejój me, jaa kyy gó aj'yy k'yy gadóm do bē haso dāk? —nāk mā sa kyyh.

⁸Ti m' baad mā Peed P'op Hagä Do Sa-hee h'yyb mahūūm. Ti m' Peed ky gadoo:

—Bēeh, Judah buuj bag'āās doo, bēeh, sa wahē n'aa hedoo doo —nāng mäh ⁹—āā bē eanh nahēē nāng do hā baad āā moo bok do ky n'aa. Bē karēn mā bē bahapāh nyy da tabahas'oo dāk. ¹⁰Ŷ her'oot baad ub bē hā, baad bē bahapāh hyb n'aa, sahōnh hē Isaraéw buuj na-āāj hē: Jesus Kristo, Nasaréh buuj, bē epēēm dāk do paah, P'op Hagä Do an'oo bā ganā wät do hejój gó né hē tabahas'oo dāk hahŷ aj'yy bē mahang hag'ēed dāk doo —nāng mäh. ¹¹—Jesus né hē ti pā hadoo, bēeh, tób n'aa tehem'aa do hedoo do ty n'aa ges'yyk doo, hŷŷ kā pā ta ba n'aa, mesoo n'aa hado dāk doo —nāng mā Peed kyyh, P'op Hagä Do kyy kerih do paa hā.†

¹²Ti m' taky hadoo ēnh:

—Jāām hē Jesus hād gó ji P'op Hagä Do bed'ēep nesaa do mahānh ta wē ji basēek hyb n'aa. Dooh ta see pé badāk hahŷ haw'āāts hē ji h'yyb tym hed'ēep doo —nāng mäh.

¹³Ti m' sa wahē n'aa rameuuj bong, h'yyb neŷŷm doo me Peed Jowāw daheeh raheer'oot rabahapāh bā, dooh né paawā tak'ēp rama kamet'ēeg bā, ky n'aa netsā né paawā. Peed raheer'oot do hā, Jesus sii rababong do paa sa wahē n'aa rahapāh. ¹⁴Sa mahang né hē aj'yy has'oo dāk do bagēēt. Baad rabahapāh ti has'oo dāk né hē, ti hyb n'aa dooh sa kyy péh. ¹⁵Ti m' ramejüū Peed Jowāw daheeh raban'yyh dó. Ti m' sa wahē n'aa rakaner'oot nyy d' rabad'oo. ¹⁶Ti m' raky hadoo:

—Nyy d' ēr bad'oo sa hā? Sahōnh hē Jerusarēnh buuj raheen n'aa enā hahŷ baad rapahuunh doo. Dooh tahaja bā ēr ky n'aa jejēn bā —nāk mäh. ¹⁷—Taw'āāts hē ēr meduuk sa hā, ranaher'ood bong hyb n'aa ta wób sa hā Jesus hād gó, rapahuunh do ky n'aa

*4:2 Sadusēw sa hā ji dajēp jawén paa bä, dooh ji ganā wäd bā p'aa hēnh.

†4:11 Saaw-Mo 118.22 hā takerii dāk tii, Peed ky dāng doo.

kanah'ūūm hyb n'aa —näk mä Judah buuj sa wahë n'aa sa kyyh, sa daaj hë rakaner'ood bä.

¹⁸ Ti m' ramejūū Peed Jowāw daheeh rabajëë p'ëë p'aa hēnh. Ti m', tak'ëp ramejūū sa hā ranaher'oot hyb n'aa, rama manetëëk hyb n'aa Jesus häd gó.

¹⁹ Ti m' Peed raky hadoo:

—Bë daaj hë bë hyb n'aa newë baad hadoo do P'op Hagä Do matym gó. Bë mejūū do hā ää ky daheeh, P'op Hagä Do mejūū do hā ää ky daheeh? ²⁰ Dooch ää haja bä ää ky n'aa eréd bä ää her'oot do ää maa napäh do hā, ää hapäh do hā —näk mä Peed sa kyyh.

²¹ Ti m' p'aa hēnh rage'ÿÿm sa hā. Rage'ÿÿm jawén paa bä m', raberéd hōm rabah'ūūm hyb n'aa. Dooch rahapëë bä nyy d' rabad'oo Peed Jowāw daheeh rarejāā hyb n'aa, hajōk do P'op Hagä Do raj'aa etsë do hyb n'aa, aj'yy has'oo däk do hyb n'aa. ²² Aj'yy has'oo däk doo, 40 bahānh däg ta baab n'aa.

Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa etsëë do panyyg n'aa hahÿÿh

²³ Ti m' Peed Jowāw daheeh raberéd hōm jawén paa bä kã m', rabahōm sa najiis hedoo do sa wë, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wë. Ti m' rabaher'oot sa hā sahōnh hë P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wób sa kyyh. ²⁴ Ti m' raky n'aa napäh bä m', séd hā m' raky n'aa etsëë P'op Hagä Do hā. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hë mabag'āās doo —näk mäh. —A mo haj'aa sahōnh hë badäk hahÿÿh, wë, aka-jar na-āāj hë, sahōnh hë ta hā habong do na-āāj hë. ²⁵ Hahÿÿ da maher'ood wät paa a Sahee kyy gó, a karom kyy hā, Dawi, ää wahë makū kyy hā, a wë rah'yy kawapëen do ky n'aa:

“H'ëed hyb n'aa badäk hahÿ haw'āāts hë habong doo,

Judah buuj nadoo doo, rakawajāān?

H'ëed hyb n'aa daap hë rahyb n'aa newëë nyy d' rah'yy kawereem P'op Hagä Do wë,

ta hā raky nadaheeh hyb n'aa.

²⁶ Badäk hahÿ haw'āāts hë hāj n'aa sa wahë n'aa rakataa séd hā,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë,

Kristo, Tah'yyb Däng Do wë na-āāj hë,

rakamaj'ÿÿ hyb n'aa.”[‡]

²⁷ —Te hub né hë —näk mäh. —Babä panang bä, ää wahë n'aa Eróts häd näng do kataa Pirato sii, Isaraéw buuj nadoo do sii, Isaraéw buuj sii na-āāj hë rah'yy kawapëen hyb n'aa a karom tsyt hë a wë kasëew däk do wë, Jesus wë, mah'yyb däng do wë. ²⁸ P'ooj ub maky däng do paa hadoo doo da né hë rabad'oo. ²⁹ Mahapäh né hë ää rage'ÿÿm doo. A karom né hë ääh. Man'oo baad ub, h'yyb neÿÿm doo me, a ky n'aa ää baher'oot hyb n'aa. ³⁰ Man'oo ää hā a hejój, nahëë enäh do ää baheso hyb n'aa, ää pehuunh hyb n'aa, ää moo bok hyb n'aa ji hyb n'aa meuunh doo, Jesus a karom tsyt hë a wë kasëew däk do häd gó —näk mä sa kyyh raky n'aa etsëë bä.

³¹ Rabahajaa bä raky n'aa etsëë doo, rabab'ëeh bä katajus wät mä k'āāts. Tii bä kã m', P'op Hagä Do Sahee sahōnh hë sa hā tak'ëp mä sa h'yyb tamahūūm. Ti m' h'yyb neÿÿm doo me rabaher'ood kãn P'op Hagä Do ky n'aa.

Séd rah'yyb hedo padëëk do panyyg n'aa hahÿÿh

³² Ti m', séd rah'yyb hedoo sahōnh hë Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Jé ma enäh do ky en'yyim ta wób sa hā. Dooch sa mab hë sa ma tado bä, sahōnh hë sa ma hadoo.

³³ Tii kã m' 12 hedoo do Jesus mejūū doo, P'op Hagä Do hejój me raher'oot

mä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ganä wät do ky n'aa. Baad P'op Hagä Do moo wät sa hä, baad tabahag'aäs sa hä. ³⁴Dooh kas'uut pé sa mahang. Ta see pé noo gó ken'yyh, jé tób see enäh doo, tób hood pan'aa enäh do na-ääj hē, resëem hōm mä tii. ³⁵Ta sām ramanaa Jesus mejüü do sa wē, rabets'ëē hōm hyb n'aa wē bedoh do sa hä.

³⁶Sa mahang ti awät Rewi panaa, tsyt dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo bä henäng doo. Joséh mä ta häd. Jesus mejüü do rahäd n'oo däk Béh-Nabéh. (“Ji h'yyb en'yyim doo”, tahanäng pé ti Béh-Nabéh.) ³⁷Béh-Nabéh besëem hōm tób hood pan'aa ta ma paah, ti m' ta sām tamanaa Jesus mejüü do sa wē, rah'yyb däng doo da rabad'oo hyb n'aa ta me.

Ananijas Sapira daheeh rawad'ii paawä do panyyg n'aa hahÿÿh

5 Sa mahang ti awät mä aj'yy seeh. Ta häd mä Ananijas. Ta ÿÿm Sapira häd näng do daheeh resëem hōm mä na-ääj hē tób hood pan'aa, sa ma paah. ²Ta ÿÿm daheeh rakaner'oot jawén paa bä m', Ananijas manaa mä ta sām uuh Jesus mejüü do sa wē. Ta uuh sa wē tabaym.

³Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—Ananijas, —näng mäh —ny hadoo Satanas, Nesaa Do Yb, òm tah'yyb mahüüm P'op Hagä Do Sahee mawadii hyb n'aa paawä? A wē tabaym tób hood pan'aa a ma paa sām, a hä rep'aak do uuh. ⁴A h'ëed né hē paa ti tób hood pan'aa. Ta sām, mesëem hōm do jawén paa bä, a ma né hē paawä. H'ëed hyb n'aa, sahōnh hē a hä rep'aak do mets'ëē däk maken'ooh? Dooh ää tado bä ti mawadii doo, P'op Hagä Do ti mawad'ii paawä —näng mä Peed kyyh ta hä.

⁵Ananijas maa napäh bä m' Peed her'oot doo, adëe hyng mä tūü, dajëp mäh. Ti m' sahōnh hē raky n'aa napäh bä m' ta tii, rajeÿÿm bong mä tak'ëp. ⁶Ti

m' pahëew wób rabana, rahabën däk mä ta hub, ti m' radakä jëng mäh.

⁷Nayyw hē denaa hē Ananijas makū ÿÿm bajëe suun mä tób gó, Peed rabab'ëeh bä. Dooh m' ta heen n'aa nyy bä ta patug dajëp doo. ⁸Ti m' Peed eanah ta hä:

—Baad maher'ood hä ÿÿ —näng mäh. —Jääm né hē hahÿ tób sām, a patug da-heeh bë gadoo doo? —näng mäh.

—ÿÿ. Ti né hē ta sām —näng mä ÿÿnh.

⁹Ti m' Peed ky hadoo ta hä:

—H'ëed hyb n'aa bë kaner'oot bë metyy hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee? —näng mäh. —Mahegää, bok ta ti a patug dakä jëk doo. Òm da ramahüüm hÿÿ kä —näng mä Peed Sapira hä.

¹⁰Ti m' Sapira badëe hyng Peed bagëet bä, dajëp mäh. Pahëew hedoo do rabajëe p'ëe bä, rahapäh mä Sapira dajëp doo. Ti m' ramanyyh, radakä jëng ta patug makū pa. ¹¹Ti m' sahōnh hē Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ta wób heen n'aa enäh do na-ääj hē rajeÿÿm bok mäh.

Jesus mejüü do hajōng ranahëe esog hōm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹²Ti m' Jesus mejüü doo, 12 hedoo doo, hajōng mä rapehuunh. Meuj n'aa näng do ramoo bok hajök do sa mahang. Jesus hä h'yy ka'eeh do rakahet'aa mä tób P'op Hagä Do rayd hyb n'aa esee do yt hä, Saromāw häd näng doo bä. ¹³Ta wób, ragnaag né paawä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, dooh sa sii rakata bä, h'yyb e'ÿÿm do hyb n'aa. ¹⁴Ti hadoo né hē m' ajyy, ÿÿj, Jesus hä h'yy ka'eeh do ka'oot. ¹⁵Ti m' nahëe enäh do ramenaa tyw n'aa hahäd hä. Sa tyng jó m' radatoonh, Peed tabës bä, ta wób sa hä ta maëts badäng hyb n'aa. ¹⁶Hajök panang Jerusarēnh nedaa bä haj'eenh do han'aa. Ramenaa nahëe enäh doo, karap'aar h'yyb nesaa do pahad'ëek do na-ääj hē. Ti m' sahōnh hē rabaheso hōm.

**Jesus mejüü do Judah buuj wahë
n'aa rarejää do panyyg n'aa hahÿyh**

¹⁷ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, Sadusëw häd enäh do ta sii habong do na-ääj hë rah'yy kajewëets kân Jesus mejüü do sa wë. ¹⁸ Ti m' rameso padëek, ti m' ragadahew'ëes doo gó m' radewäts b'ëeh. ¹⁹ Ti m' atsëm, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk do äas tanoo gasëets nyih mä Jesus mejüü doo. ²⁰ Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë ahôm nä P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä. T'ĩ hënh bë her'ood hajök do sa hä hahÿ ji bawät do papuuj ky n'aa, ji h'yyb näm do Jesus an'oo däk do ky n'aa. Sahônñ hë bë her'ood sa hä —näng mä ääs kyyh.

²¹ Ti m' tabawag hóm bã kä rabahôm P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä, ääs mejüü doo da sa hä. Ti m' radu doo rama metëek doo.

Ti nuuj jé m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ta sii habong doo, ranaëënh sahônñ hë Isaraëw buuj sa wahë n'aa, séd hä rakata padëek hyb n'aa. Sahônñ hë sa wahë n'aa ramaneëënh Sinedirijo. Tii bã m' ramejüü rahahëen Jesus mejüü do radewäts b'ëeh do paa bã. ²² Ti m' warahén rakaja hóm bã t'ĩ hënh, dooh m' rawyyd bã. Ti m' rababaaj nä, raky n'aa manaa. ²³ Ti m' raky hadoo:

—Ää kaja hóm bã, baad tanoo katsë. Ta noo bã warahén rabab'ëeh. Ää noo gasëets hóm bã, dooh ta gó hab'ëeh péh! —näk mä sa kyyh.

²⁴ P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa wób raky n'aa napäh bã m' tii, h'yyb manepëë boo m'. Ti m' rakaner'oot:

—Nyy d' tii éh? —näk mäh.

²⁵ Ti nuuj jé m' ta see kajaa, ti m' taky hadoo:

—Ajyy bë dewäts b'ëeh do paa ti ab'ëeh P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hä. Hajök do hä rama metëek —näng mäh.

²⁶ Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa hagä n'aa sa wahë n'aa, ta sii moo bok do daheeh rahahëen mä 12 hedoo do Jesus mejüü doo. Rakaja hóm bã, baad raber'oot sa sii, dooh m' rarahejä bã. Rajeÿÿm hajök doo, Jesus mejüü do sa kyyh maa new'ëë doo. Pã me ramakut red'oo do hyb n'aa, 12 hedoo do rarahejä bã paawä. ²⁷ Ti m' rakaja hóm bã, rame-naa Sinedirijo ajyy n'aa rabat'ooh bã, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do beaanh hyb n'aa sa hä. Ti m' ta ti ky hadoo sa hä:

²⁸ —Tak'ëp bë ää mejüü paa ää ky n'aa jaw'yyk doo me, bë ma manetëek hyb n'aa ta ti aj'yy ky n'aa. “Tabad'op hë da bë her'ood”, näk paa ää kyyh bë hä. Ti hadoo né hë bë nabuj keh'üüm. Sahônñ hë Jerusarënh buuj sa hä bë met'ëeg hóm nanäng Jesus ky n'aa. Ää daj'ëep ta ti aj'yy bë ky n'aa h'üüm. Ää hä bë ky n'aa tapaa —näng mä ta kyyh.

²⁹ Ti m' Peed, ta wób Jesus mejüü do na-ääj hë raky hadoo:

—Taw'ääts hë P'op Hagä Do kyyh ti ää ky daheeh. Dooh tahaja bã ajyy sa kyyh ää ky dahé bã, ää hä ramejüü do baad tanu nadëë bã P'op Hagä Do mejüü do hä —näk mäh. ³⁰ —P'op Hagä Doo, ër wahë makü rah'yy kaha'eeh doo, Jesus ganä wät dejëp do sa mahang tan'oo bã. Ti d' né hë Jesus bë epëem däk do paa b'aa kajatsëk do hä. ³¹ P'op Hagä Do wehë däk tii. Hÿ pong jé tabasëek tan'oo bã. P'op Hagä Do hub hënh tabasoooh ta sii sahônñ hë tabag'äas hyb n'aa tan'oo bã. Ji h'yyb tym dëëb tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bã, P'op Hagä Do hä Isaraëw buuj rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus an'oo bã, nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo tabasog hóm hyb n'aa. ³² Ää sahônñ hë ää bahapäh ta tii. P'op Hagä Do Sahee, ta hä ky dah'eeh do sa

hã P'op Hagä Do an'oo däk doo, ti na-ääj hē tahapäh sahōnh hē tii —näk mä Peed sa kyyh.

³³Ti m' ramaa napäh bä m' Peed rahe'oot doo, tak'öp mä rakawajään. Rakarēn mä radej'ēep. ³⁴Ti m' Parisēw see sa mahang hawät do as'ēeg gēet mäh. Ti m' tabahe'oot sa hã. Gamarijēw mä ta häd. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do seeh. Hyb n'aa jawyk Isaraēw buuj sa mahang. Ti m' tamejūū 12 hedoo do raman'yyh dó. ³⁵Ti m' taky hadoo ta da hadoo do sa hã:

—Bē maa newē kēh yŷ, Isaraēw buuj —näng mäh. —Baad bē hyb n'aa newē bē bad'oo do sa hã —näng mäh. ³⁶— Bē hyb n'aa newē p'ooj ub du n'aa doo, Tew-Das häd näng doo. Ky n'aa etsēeh paa m', tanooh. 400 ajyy tahyb n'aa pé ta sii habok do paah. Ti m' radajēeb kăn. Radaj'ēep jawén paa bä m', ta sii habok do paa ketyn bong. Tadajēp bä, ahēej jēng sahōnh hē. ³⁷Ta jawén, sahōnh hē hāj n'aa babuuj rabetsén noo gó, du n'aa do ta see Judas häd näng doo, Garirej buuj. Ti hadoo né hē tii. Ta wób ta sii rababok. Ti na-ääj hē radajēeb kăn. Ti m' ta sii habok do paa ketyn bong mä na-ääj hē. ³⁸Ti hyb n'aa y bahe'oot bē hã: Na maboh. Bē eréd rabahōm hyb n'aa. Aj'yy du n'aa do tado bä ti rametēek doo, ti ramoo bok doo, tii b' gawatsik da —näng mäh. ³⁹—P'op Hagä Do du n'aa do tado bä, dooh bē haja bä bē medug bä sa hã —näng mäh. —Baad bē matakä, ji hapäh mä ti P'op Hagä Do hã bē kamaj'ti —näng mä Gamarijēw kyyh sa hã.

⁴⁰Ti m' raky daheeh ta kyyh. Ti hadoo né hē, 12 hedoo do ramena, ti m' ramejūū rabahe'yyh. Ti m' ramejūū mä sa hã ranaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Ti m' raberéd hōm rabahōm hyb n'aa.

⁴¹Ti m' Jesus mejūū do raban'yyh Sinedirijo sa mahang hab'ēeh do paah. Tseb'ee mä rabahe'yyh jawén paa bä, P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo rabahoop

hyb n'aa Jesus hyb n'aa. ⁴²Ti m', P'op Hagä Do tób n'aa yt hã, sa tób hēnh na-ääj hē rahe'oot ta äh hã had'yyt hē, rama metēek Jesus, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa.

Resoos do 7 ajyy Jesus mejūū do ramoo masa hyb n'aa panyyg n'aa hahyŷh

6 Ti noo gó Jesus hã h'yy ka'eeh do kah'ūūm. Sa mahang ti abong mä Judah buuj, ta s'ee hēnh hena doo, Gereg kyyh her'oot doo. Ta ti m' ramaher'oot mä Jesus mejūū do sa hã ta tii bä babuuj sa ky n'aa. Hahyŷ da m' sa kyyh:

—Patug tema bong do sa waa rabahet-sēh doo bä, dooh ran'oo bä ää sii habok do sa hã —näk mä sa kyyh.

²Ti m' 12 hedoo do ramejūū sahōnh hē Jesus hã h'yy ka'eeh do rakata padēek séd hã, sa hã rabaher'oot hyb n'aa. Ti m' raky hadoo:

—Dooh baad tado bä ää eréd bä P'op Hagä Do kyyh ää metēek doo, sa waa ää betseeh hyb n'aa paawä. ³Ti hyb n'aa, wakān haa, ää karēn bē esoos bē mahang ajyy bē hep'ēeh do h'yy genäh doo, P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm doo. Ti ää mejūū sa hã rabetsēeh hyb n'aa sa waa. ⁴Ää né hē, ää ky n'aa etsēē, P'op Hagä Do sii ää ber'oot. Ää né hē ää ma metēek P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

⁵Ti m' baad mä sa hã rahe'oot doo. Tii bä m' rasēm mä Es-Tew häd näng doo. Tak'öp paa m' tah'yy ka'eeh P'op Hagä Do hã. Baad P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm mä tii. Hahyŷ d' mä rasēm do wób sa häd: Pirip, Porokoro, Nikanóh, Timom, Paramenas, Nikoraw. Än-Tijoka panang häd näng doo hēnh naa ta ti Nikoraw. Jesus hã tah'yy ka'eeh do pooj jé, Judah buuj nado né paawä, Mosees ky n'aa jaw'yyk do taky dahé däk Judah buuj rabahed'oo doo da. ⁶Ti m' rabasēm jawén paa bä, ramehūūm kăn mä Jesus mejūū do sa wē. Tii bä kä m', Jesus

mejũũ do sa moo radatoonh sa nuu gó, raky n'aa etsẽẽ sa hyb n'aa.

⁷Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa kah'ũũm. Nayyw hẽ Jerusarẽnh bã takah'ũũm Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Hajök P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do wób rah'yy kae kãn Jesus hã.

Es-Tew ramaso däk do panyyg n'aa hahỹỹh

⁸Ti m', baad mã P'op Hagä Do hejój awät Es-Tew häd nãng do h'yyb gó. Baad mã P'op Hagä Do ky n'aa edẽng. Es-Tew pehuunh, meuj n'aa nãng do heen n'aa tamoo wät hajök do sa mahang. ⁹Ti m' Judah buuj wób, ta wób sa karom paah, radu doo Es-Tew raky gedak. Ti asooh tsyt hẽ sa tób P'op Hagä Do panyyg ti rayd naherot do yt hã. Sa sii ti abong Sirené panang buuj wób, Aresãndirija panang buuj wób, Siris hãj n'aa buuj wób, Asija hãj n'aa buuj wób. ¹⁰Es-Tew mã raky hũũm paawä, dooh m' rahaja bã. Es-Tew P'op Hagä Do Sahee h'yy gan'yyh do hyb n'aa rawén nahajaa.

¹¹Ti m' ramaher'oot ajyy wób sa hã, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa.

—Hahỹỹ da bã her'ood —näk mäh. —“Äã maa napäh Mosees, P'op Hagä Do na-ääj hẽ Es-Tew ky n'aa rejää doo”, de-noo da —näk mã sa kyyh.

¹²Ti m' Judah buuj, Judah buuj sa wahẽ n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetẽk do na-ääj hẽ rakawajään Es-Tew wẽ ta ti ajyy sa kyyh hyb n'aa. Ti m' ramaso däk, ti m' ramahũũm Sinedirijo ajyy n'aa sa wẽ, sa wahẽ n'aa wẽ. ¹³Ti m' ramejũũ ta wób, noo kanesa doo, daap ramenyyh hyb n'aa Es-Tew ky n'aa sa wahẽ n'aa hã. Ti m' daap mehen'yyh do raky hadoo:

—Doo hahỹ aj'yy eréd bã taky n'aa rejää do P'op Hagä Do tób n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk do na-ääj hẽ —näk mäh.

¹⁴—Äã maa napäh ta kyyh. P'op Hagä Do tób n'aa Jesus Nasaréh buuj ahãj jẽng da, tanooh. Ky n'aa jaw'yyk do Mosees metẽek do Jesus ahỹỹd hõm da, tanooh —näk mã noo kanesa do sa kyyh.

¹⁵Ti m' sahõnh hẽ Sinedirijo ajyy n'aa, t'ĩĩ hẽnh hat'ooh doo, baad mã raty padẽek Es-Tew wẽ. Ta mamets, ääs mamets hado däk mã sa hã.

Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã panyyg n'aa hahỹỹh

7 Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa heh'äät do eanh Es-Tew hã:

—Äkä, se hub né hẽ ta ti rahe'oot do a ky n'aa? —nãng mäh.

²Ti m' Es-Tew ky hadoo:

—Wakãn haa, yp ỹ hyb n'aa hed'oo doo, bã maa newẽ kẽh ỹỹ —nãng mäh. —P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahãnh hadoo doo, kas'ee wät ẽr wahẽ makũ Abaraãm hã, Mesopotãm häd nãng do hãj n'aa bã Abaraãm bawät nã bã, Arãn panang hẽnh takahỹỹd gã do pooj jé.

³Hahỹỹ d' paa m' P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Maberéd dæg mabawät do paah, a wakãan, a yb tób paah. Ahõm da hẽej s'ee hẽnh, õm ỹ metẽeh hẽnh”,¹ nãng mã P'op Hagä Do ta hã. ⁴Ti m' taberéd däk Kaw-Dew sa hãj n'aa, Mesopotãm häd nãng doo, ti m' tabahõm Arãn panang häd nãng doo hẽnh. Ta yb dajẽp do jawén paa bã, P'op Hagä Do manaa wawẽẽ hẽ ẽr babong do hãj n'aa bã.

⁵Doo P'op Hagä Do an'oos pé ta hã, hẽej uuh hadoo pé paawä, taky n'aa enooh né hẽ paawä hahỹ hẽej ta panaa pan'aa sa hãj n'aa pan'aa, Abaraãm dajẽp jawén paa bã. Tii d' taky n'aa enooh ta hã, dooh nã né paawä Abaraãm t'aah nyy nã bã ti noo gó. ⁶Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh ta hã: “Sa hãj n'aa nadoo hẽnh da a panaa rababok da. Tak'ẽp da rame-

jũu sa hã 400 ta baab noo gó. Ta si n'aa hẽ da ramoo bok da t'ĩ hẽnh. Rarahe-jã da t'ĩ hẽnh a panaa. ⁷ Ỹ abaanh da ta sãm ta tii d' moo hed'oo do sa hã. Ỹ rahejã da. Ti jawén paa bã, tii b' naa a panaa rababaaj nã bã wawěe hẽ. Babã ỹ rahyb n'aa jew'yyk da", ⁸ nãng mã P'op Hagã Do kyyh Abaraãm hã —nãng mã Es-Tew kyyh.

⁸ Ti m' taky hadoo ênh:

—Ti m' Abaraãm P'op Hagã Do mejũu sa taah ramasuuj noo byyh ehók, P'op Hagã Do karapee rabahadoo do heen n'aa. Ti hyb n'aa m' Abaraãm t'aah, Isak hãd nãng doo, 8 tabado dāk bã ta ãh, Abaraãm masuuj noo byyh hõg hõm. Tii d' né hẽ kã Isak Jakóh yb. Jakóh kã, ta hãd see Isaraéw, 12 hedoo do radu na do Isaraéw buuj sa panaa. ⁹ Ti né hẽ Jakóh taah, ẽr wahẽ makũũh, rahyb n'aa jewës do sa hỹj Joséh. Ti hyb n'aa rabesëem hõm Esit hãj n'aa hẽnh, ta si n'aa hẽ tamoo wät hyb n'aa t'ĩ hẽnh. Ti hadoo né hẽ, P'op Hagã Do hagã had'yyt hẽ Joséh. ¹⁰ Joséh P'op Hagã Do ed'ëep sahõnh hẽ nesaa do mahãnh. Tah'yy gan'yyh. Baad Esit hãj n'aa wahẽ n'aa, Paraóh ramaneëenh do gadoo, P'op Hagã Do an'oo bã. Ti hyb n'aa Paraóh an'oo bã kã sahõnh hẽ Esit hãj n'aa hagã n'aa, ta tób hagã n'aa na-ããj hẽ tabahadoo hyb n'aa. ¹¹ Ta jawén ji hasaah do bawäd kãn Esit hãj n'aa bã, Kanaãh hãj n'aa bã na-ããj hẽ. Sahõnh hẽ m' raba-hoop sah. Dooh m' ẽr wahẽ makũ sa waa rawyyd bã. ¹² Tii bã kã, Jakóh ky n'aa napãh bã joom s'ëeb Esit bã hanãng doo, tamejũũ ẽr wahẽ makũ t'ĩ hẽnh sa waa rabetsëe hyb n'aa. ¹³ Ti m', ta jawén, p'aa hẽnh t'ĩ hẽnh rabahõm bã kã sa waa hets'ëe doo, Joséh baher'ood kãn sa hã sa hỹj né hẽ. Tii bã Paraóh na-ããj hẽ heen n'aa nyy dāk Joséh wakãan hã, Joséh yb hã. ¹⁴ Tii bã kã m', Joséh mejũu ramanaa

ta yb, ta wakãan had'yyt hẽ Esit hẽnh. 75 sahõnh hẽ han'aa do paah. ¹⁵ Ti m' Jakóh rakahỹyd j'eenh Esit bã. T'ĩ hẽnh tadajëb kãn. Tii b' né paa m' ẽr wahẽ makũ rade-jëb kãn. ¹⁶ Sa kamag paa ramahũũm p'aa hẽnh Sikëm panang hẽnh. Gabaho doo gó, Sikëm bã Amoor taah sa hã Abaraãm ets'ëe hõm do paa radaboo jëng sa kamag n'aa —nãng mã Es-Tew kyyh.

¹⁷ Ti m' taky hadoo ênh:

—Tabedaa dāk bã kã Abaraãm hã P'op Hagã Do ky n'aa enooh do kajaa doo, tak'ëp ẽr wahẽ makũ panaa rakaood bong Esit hãj n'aa bã. ¹⁸ Ti m' ta see pé noo gó Esit hãj n'aa wahẽ n'aa see tadu doo tabag'ãas doo. Dooh m' ta ti ky n'aa napëe bã Joséh makũũh. ¹⁹ Ta ti sa wahẽ n'aa tawedii ẽr wahẽh makũũh, tare-jã na-ããj hẽ. Tamejũũ sa taah papuuj henyys do raberéd is, radejëp hyb n'aa. ²⁰ Ti noo gó m' tabenãng Mosees hãd nãng doo. Anãm ti karapee. Ta yb, ta ỹyn rawä wät, rejën sa tób bã tamawoob hẽ kamarab. ²¹ Ranahaja wäd bã rejën doo, raberéd tu ta hood gó jawii mahang. Tii bã kã, Paraóh toog rabawyyd kãn, taw'ëeh mãh, ta t'aah hadoo tan'oo bã. ²² Sahõnh hẽ Esit buuj rahajaa do rama metëek ta hã. Tak'ëp tii bã kã tahyb n'aa jawyk taheer'oot do hã, tamoo wät do hã. ²³ 40 ta baab Mosees bahado dāk bã, takarën tabaheg'ãas ta wakãan, Isaraéw buuj. ²⁴ Takajaa bã, tahapãh ta wakãan see Esit buuj see rejãã. Ti hyb n'aa ta sãm baanh. Tanaboh jat Esit buuj. ²⁵ Ta h'yyb gó Mosees ed'oo, ta wakãan raheen n'aa enãh P'op Hagã Do ti mejũu tabed'ëep sa hã Esit buuj sa moo gó naa. Dooh rah'yy genä bã. ²⁶ Jat'iip hadoo tabahapãh pawóp hẽ Isaraéw buuj kep'uuk doo. Mosees karën paawä dooh ti d' radoo bã. “Wakãan haa”, nãng, “bẽ wakãan had'yyt hẽ. H'ëed hyb n'aa bẽ kamaj'ĩ?”, nãng. ²⁷ Ta see rejãã do aũũj

hôm mã Mosees, ti m' taky hadoo ta hã: “Jaa g'eeh hanoo äã wahë n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa maba-hadoo hyb n'aa?” ²⁸ ÿ makarên manaboh jat Esit buuj tsém hë manaboh jat doo da?”, ^{**} nãng mäh. ²⁹ Ti m' aj'yy kyyh Mosees maa napäh bã, kejën hôm Midi-jân hãj n'aa hënh. T'ïi hënh tabag'ëed däg kãn ta wakään nadoo do sa mahang. T'ïi hënh takat'ëe däk. Pawóp hë ta taah.

³⁰ Ti m' Es-Tew ky hadoo ênh:

—40 ta baab jawên paa bã P'op Hagä Do ääs kasee Mosees hã tëtëg hõo gó, b'aa tũu nu däg is do kadoo doo gó naa. Banawäng bã, waëë Sinaih häd nãng do nedaa bã tii. ³¹ B'aa kado né paawä, dooh m' taooj jëë bã Mosees ba-hapäh bã, tahyb n'aa meuunh mäh. T'ïi hënh tabahôm bã, p'eets hë tabaheg'ääs hyb n'aa, tamaa napäh mã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh her'oot do ta hã: ³² “ÿ né hë P'op Hagä Doo, a yb h'yy kaha'eeh doo. ÿ né hë P'op Hagä Doo, Abaraâm, Isak, Jakóh rah'yy kaha'eeh doo”, ^{††} nãng mäh. Mosees kajajân wät mã tak'ëp tabeÿÿm wät do hyb n'aa. Dooh tahegää bã t'ïi hënh, eÿÿm wät do hyb n'aa m'. ³³ Ti m' P'op Hagä Do ky hadoo ta hã: “Makabo nã a tsyy m' suun, majó gëet do k'ääts ma ÿ hadoo do hyb n'aa, tsyt hë takasëew däk ti wë ÿÿ. ³⁴ ÿ hapäh né hë ny hadoo karapé haa rarejää do Esit hãj n'aa bã. ÿ maa napäh sa kyyh rah'yy kame'oot doo. Ti hyb n'aa hÿ pong jé naa ÿ bahyng ÿ bed'ëep hyb n'aa Esit buuj sa moo gó naa. Ti hyb n'aa kã, Esit hënh òm ÿ mejüü, karapé haa t'ïi hënh naa mabasog nyhy hyb n'aa”, ^{‡‡} nãng mã P'op Hagä Do kyyh Mosees hã, nãng mã Es-Tew.

³⁵ Ti m' Es-Tew ky hadoo ênh:

—Ti né hë ti Mosees ta wakään raty n'aa ges'yyk do paah. “Jaa hanoo äã wahë n'aa, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa mabahadoo hyb n'aa?”, nãk paa sa kyyh ta hã. Ääs b'aa kadoo doo gó Mosees hã kasee do kyyh hã P'op Hagä Do mejüü sa wahë n'aa pan'aa Mosees bahadoo hyb n'aa, Esit buuj sa moo gó naa ta wakään tabed'ëep hyb n'aa. ³⁶ Ti né hë Mosees ër wahë makü manyyh do Esit hãj n'aa bã naa. Tapahuunh paa m', hyb n'aa meuj n'aa nãng do tametëeh Esit bã, akajar Hahiin Do häd nãng doo bã, tabanawäng bã na-ääj hë 40 ta baab noo gó m'. ³⁷ Ti né hë ti Mosees hahÿÿ da Isaraëw buuj hã ky hadoo doo: “P'op Hagä Do ky n'aa rod ÿ hadoo do P'op Hagä Do an'oo bã bë mahang ganyyh da.” ^{¶¶} ³⁸ Ti né hë ti Mosees Isaraëw buuj sa mahang hawät do paa tabanawäng bã rakata padëek noo gó, waëë Sinaih häd nãng doo bã ääs her'oot do gadoo doo. Ti né hë ti ër wahë makü sa mahang hawäd wät doo. Ti né hë gadoo do paa P'op Hagä Do kyyh ji edëb had'yyt hë hanoo doo, ër wahë makü sa hã tama metëek hyb n'aa. ³⁹ Ti hadoo né paa m', dooh paa m' ër wahë makü raky dahé bã Mosees. Raty n'aa gesyyg wät mã Mosees. Rakarên mã rababaaj hôm p'aa hënh Esit hënh. ⁴⁰ Ti m' ta hÿÿj hã, Arãw häd nãng do hã ramejüü: “Mamoo wäd ër h'yy kaha'eeh do pan'aa, ër pooj rababok hyb n'aa. Dooh ji hapëë bã h'ëed hado ta ti aj'yy Mosees hã, Esit hãj n'aa bã naa ër manyyh doo”, ^{§§} nãk mã sa kyyh. ⁴¹ Ti noo gó m' ramoo wäd kãn kabarii, booy yb t'aah heen n'aa. Tii bã m' sa masãh wób raneboh bëeh, rajú

^{**}7:28 Esodo 2.14

^{††}7:32 Esodo 3.6

^{‡‡}7:34 Esodo 3.5, 7, 8, 10

^{¶¶}7:37 Dew-Teronom 18.15

^{§§}7:40 Esodo 32.1

toonh kabarii sa mo haj'aa raweh'ëeh hyb n'aa. ⁴²Ti hyb n'aa m' dawë hã P'op Hagä Do wén kanä däk sa mahänh. Tanoo mä wë hã habong do rahyb n'aa jew'yyk. Ti hadoo né hë takerii däk P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã: “Isaraëw buuj, hã ÿ g'eeh ti bë banoo ta ti bë ejuu doo 40 ta baab banawäng hënh bë babok noo gó?

⁴³Hã ÿ nado ti bë banoo.

Bë kabarii Morók häd näng do tób n'aa its ti bë mahang bë manaa doo.

Kabarii Repä häd näng do sagööh n'aa hã bë h'yy kaha'eeh.

Ta ti né hë kabarii bë mo haj'aa, sa hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa.

Ti hyb n'aa bë ÿ ah'eed n'yyh da bë häj n'aa bä naa.

Bë ÿ mejüü da Babirôn panang bahänh.”*

Tii da né hë P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hã —näng mä Es-Tew kyyh.

⁴⁴Ti m' Es-Tew ky hadoo ënh:

—Tabanawäng bä ër wahë makû rababok noo gó, P'op Hagä Do sa hã kah-esé do tób n'aa ramahüüm mä sa sii. P'op Hagä Do mejüü doo da Mosees hã, P'op Hagä Do metëeh do hadoo ta hã waëë hã, tii d' né paa ratama. ⁴⁵Josuwéh sa wahë n'aa tabahadoo noo gó, ër wahë makû ramanaa sa sii ta ti tób hahÿ häj n'aa bä. Ti noo gó Josuwéh bado hõm ta wób sa häj n'aa, P'op Hagä Do habëë n'yyh do sa häj n'aa. Tii bä kä, ta ti tób ër häj n'aa bä aso had'yyt hë. Asooh nä paa m' na-ääj hë Dawi ër wahë makû sa wahë n'aa tabahadoo noo gó. ⁴⁶Baad P'op Hagä Do hyb n'aa gadoo mä Dawi. Ti tetsëë mä P'op Hagä Do hã, tanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Jakóh panaa rah'yy kaha'eeh do tób n'aa pä s'ëëb tata-maa sooh hyb n'aa. ⁴⁷Tii d' Dawi karën

né paawä, ta t'aah Saromāw häd näng do tii, P'op Hagä Do tób n'aa tatamaa sooh doo. ⁴⁸Ta tób n'aa tamoo wäd né paawä, dooh P'op Hagä Do Sahõnh Hë Sa Bahänh Hadoo Do agëë bä tób ji tamaa sooh do yt hã. Tii d' né hë ta ky n'aa rod see her'oot paa P'op Hagä Do kyyh:

⁴⁹“Wë, ÿ bag'ääs do tyng.

Badäk hahÿ hëëj, tsym ÿ tyng hadoo.

Tii d' tahadoo do hyb n'aa,

ny hadoo pé tób ÿ pan'aa ti bë karën ti bë tamaa sooh doo?

Ny yt hã bë ed'oo ÿ kameh'ääk?

⁵⁰ÿ né hë sahõnh hë mo haj'aa näng doo”,[†] näng mä P'op Hagä Do kyyh, näng mä Es-Tew.

⁵¹Ti m' Es-Tew ky hado kân Sinedirijo ajyy n'aa sa hã:

—Nabuj keh'üüm bëeh! Ganah'ood bë hã. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do h'yyb hadoo bë h'yyb. P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, ta kyyh maa nanapäh do hadoo bëeh. Bë wahë makû hadoo né bëeh. P'op Hagä Do Sahee hã bë kamaj'ii, bë wahë makû rabad'oo do paa hadoo né hë. ⁵²Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do bë wahë makû rarejää. P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do karën doo da hawät do kajaa do ky n'aa her'oot doo, bë wahë makû radej'ëep paah. Hÿÿ kä, Baad Had'op Do kajaa bä kä, bë h'yy kawareem ta wë, bë dajëëb kân. ⁵³Ääs an'oo däg né paawä bë hã P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, dooh bë ky dahé bä —näng mä Es-Tew kyyh Sinedirijo ajyy n'aa sa hã.

⁵⁴Ti m' Es-Tew kyyh ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rah'yy gaëëj bong. Kawaj'ään bong mä ta wë. ⁵⁵Ti m' Es-Tew P'op Hagä Do Sahee baad tah'yyb mahüüm. Ti m' wë hã tabahëg'ääs, ti m' tabahapäh P'op Hagä Do hejój, ta bag tak'ëp gabarëeh do hadoo doo. Tahapäh

*7:43 Amos 5.25

†7:50 Isajas 66.1-2

Jesus hageët do P'op Hagä Do hub hënh, takaweh'ëeh doo bä. ⁵⁶ Ti m' taky hadoo: —Bë hegää! —näng mäh. —Wë kas'ëes do y hapäh. Aj'yy Hadoo Do Hÿ Pong Jé Hana Do y hapäh na-ääj hë, P'op Hagä Do hub hënh —näng mäh.

⁵⁷ Ti m' sa nabuuj ragetsëë padëëk sa moo me. Tak'ëp mä rageëenh. Ta wë m' rawaj'aa padëëk. ⁵⁸ Ti m' Es-Tew rabado nyyh panang bä naa. Ti m' rabakut pä me, tadajëp hyb n'aa. Ti m' Es-Tew ky n'aa daap menyhyh do sa hatsë hebaan doo, sa hä padëëk doo, rakebo bëeh rabakut hyb n'aa pä Es-Tew hä. Aj'yy wanehëh nä doo, Saw-Ru häd näng doo, enäm ti nuuj jé sa saroor hebaan doo.

⁵⁹ Ti m' rabakut bä, Es-Tew ky n'aa et-sëë mäh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, magado hëp y tym —näng mäh.

⁶⁰ Ti m' ta taron nu paa me tabahyy häng. Ti m' tak'ëp mä taky hadoo:

—Jesus hyb n'aa jawyk doo, säm y mabaaj manä sa hä —näng mäh.

Ti m' tadajëb kän.

8 Taw'ääts mä Saw-Ru hä Es-Tew da-jëp doo.

Jesus hä h'yy ka'eeh do Saw-Ru rejää do panyyg n'aa hahÿÿh

Ti noo gó né hë m' radu doo rarejää do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Jerusarënh panang bä. Ti hyb n'aa m', sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raketyn bong Judah hãj n'aa bä, Samarija hãj n'aa bä na-ääj hë. Jääm hë Jerusarënh bä ha'yym 12 hedoo do Jesus mejüü doo. ² Ti m', Es-Tew radaj'ëep jawén paa bä m', ta wób P'op Hagä Do weh'ëeh do rabahöm, radakä jëng hyb n'aa Es-Tew kamag n'aa. Tak'ëp mä rabaód bong ta hyb n'aa. ³ Saw-Ru kä, tarahejää Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Sahõnh hë tabahëg'ääs tób yt hä, Jesus hä h'yy ka'eeh do tabesoos hyb n'aa. Tamejüü mä radewëes Jesus hä h'yy ka'eeh doo, ajyy yÿj sii hë.

Samarija buuj raky n'aa napäh do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

⁴ Ti m' ketyn bok do rabaher'oot Jesus ky n'aa ramahöm me. ⁵ Ti m' sa seeh, Pirip häd näng doo, bahöm kän panang hënh Samarija häd näng do hãj n'aa bä. T'ii hënh tabaher'oot sa hä Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ky n'aa. ⁶ Ti m' panang buuj rabahapäh bä Pirip pehuunh doo, baad mä ramatakëë ta kyyh. ⁷ Pirip hebë karap'ar h'yyb nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo. Rabenyhyh bä sa hä hanäng doo, tak'ëp mä rageëenh. Hajök k'yy gedóm doo, seäk do heso hõm. ⁸ Ti hyb n'aa tak'ëp panang buuj ratsebé.

⁹ Pirip kaja pooj jé sa mahang ti awät aj'yy Simaw häd näng doo, mehëm do paah. Hajök mä tawahed'ii Samarija buuj. Ta daaj hë, ta hä hë takasab'ee, ta hä hë tahyb n'aa jawyk do hyb n'aa. ¹⁰ Sahõnh hë, hyb n'aa jewyk doo, hyb n'aa sekog is do na-ääj hë raky daheeh mä ta kyyh. Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta ky n'aa:

—Ta ti aj'yy gó P'op Hagä Do hejój tak'ëp hadoo do kametëeh —sa nooh.

¹¹ Bãp peej däg tamehëm doo me panang buuj Simaw wedii, rawén ky süüt. ¹² Pirip kajaa bä kä, ta her'oot mä sa hä P'op Hagä Do ji tabag'ääs do ky n'aa hanäm doo, Jesus Kristo ky n'aa hanäm do na-ääj hë. Ti m' raky daheeh bä Jesus ky n'aa, ranu gemuun hõm ajyy yÿj na-ääj hë. ¹³ Mehëm do paa na-ääj hë taky daheeh Jesus ky n'aa. Ti sii hë ranu gemuun wät. Ti m' jé pad'ytyt hë tabawäd däg kän Pirip sii. Tameuunh tak'ëp Pirip pehuunh doo, hyb n'aa meuj n'aa näng do tahapäh do hyb n'aa.

¹⁴ Ti m' Jesus mejüü do Jerusarënh bä hajëenh do raheen n'aa enäh bä m' Samarija buuj raky daheeh do P'op Hagä Do ky n'aa, ramejüü mä Peed Jowāw daheeh, t'ii hënh rabaheg'ääs hyb n'aa. ¹⁵ Rakaja hõm bä t'ii hënh, raky n'aa et-

sēē Samarija buuj Jesus hā rah'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do banoo hyb n'aa ta Sahee sa h'yyb gó. ¹⁶ Dooch nä P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó, ranu gemuun up Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do häd gó. ¹⁷ Ti m' Peed Jowāw daheeh moo tooj wät mä sa nuu gó. Ti m' P'op Hagä Do Sahee bajēē suun kän mä sa h'yyb tym gó.

¹⁸ Ti m' Simaw mehēm do paa bahapäh bā P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb tym gó hajēng do ramoo toonh bā sa nuu gó, takarēn paawä m' tanoo sa hā dajēēr, tii d' ranoo tabahajaa hyb n'aa. ¹⁹ Hahȳy d' mä ta kyyh Peed sa hā:

—Bē an'oo hā ȳy, tii da ȳ bahajaa hyb n'aa, ȳ moo sooh bā sa nuu gó, P'op Hagä Do Sahee bajēng hyb n'aa sa h'yyb tym gó —näng mä mehēm do paa kyyh.

²⁰ Ti m' Peed ky hadoo:

—Taw'ääts hē paawä ōm a dajēēr daheeh P'op Hagä Do aw'oong hōm baad tanadoo hēnh, ji matym n'aa ji hā P'op Hagä Do anoo do makarēn metsēē do hyb n'aa dajēēr me —näng mäh. ²¹ Baad nado a h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa dooh āā sii mamoo wäd bā —näng mäh. ²² —Meréd hōm ta ti nesaa doo, tii d' mabahed'oo doo da. Maky n'aa ets'ēē P'op Hagä Do hā. Tii bā da apäh ōm tat'yyd mehīn, tii bā da apäh nesaa do mahyb n'aa newēē do tado hōm. ²³ Ȳ hapäh né hē a h'yyb gó hanāng doo. Ōm h'yy gaēēnh mah'yy kajew'ēēs do hyb n'aa. Nesaa do ōm tah'yyb mahūūm.

²⁴ Ti m' Simaw ky hadoo:

—Ȳ karēn paawä bē ky n'aa ets'ēē hēp ȳ n'aa, bē her'oot do tanadāng hyb n'aa hā ȳy —näng mäh.

²⁵ Ti m' Jesus ky n'aa raheer'oot jawén paa bā, P'op Hagä Do kyyh rametēēk jawén paa bā, Peed Jowāw daheeh rababaaj hōm kän Jerusarēnh hēnh. Samarija buuj sa panang bā ramabaaj

hōm me, ranu kejäk doo bā, raheer'oot Jesus panyyg hanām doo.

Etsijop häj n'aa buuj hā Pirip her'oot do Jesus ky n'aa panyyg n'aa hahȳyh

²⁶ Ti m', ta jawén Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do āās see her'ood kän mä Pirip hā. Ti m' āās ky hadoo:

—Ahōm banawäng do tyw n'aa me Gasa hēnh hahyng do Jerusarēnh bā naa —näng mäh.

²⁷ Ti m' Pirip bahōm kän. Ta tyw n'aa me takataa mä aj'yy hā, Etsijop häj n'aa buuj. Hyb n'aa jawyk ti aj'yy. Etsijop buuj sa wahē n'aa ȳynh, Kän-Das häd näng do kaser n'aa. Sa wahē n'aa dajēēr hagā n'aa ti aj'yy. Jerusarēnh hēnh tahewäd nä, P'op Hagä Do tahyb n'aa esee do hyb n'aa. ²⁸ Tamabaaj nä me kă, ta hood gó kawaaro takyyk doo gó taba-sooh bā, taner'oot P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do erih do paah. ²⁹ Ti m' P'op Hagä Do Sahee ber'oot Pirip h'yyb gó:

—Ahōm nä ta wē —näng mäh.

³⁰ Ti m' takata dāk bā ta hā, tamaa napäh taner'oot do Isajas erih do paah. Ti m' tabeaanh ta hā:

—Äkä, mamaa napäh ti maner'oot doo? —näng mäh.

³¹ Ti m' aj'yy hadoo do ky hadoo Pirip hā:

—Nyy da ti ȳ maa napäh? Dooch metēēk pé hā ȳ ta ky n'aa —näng mäh.

Ti m' tabatsyyd kän Pirip gatsēg sooh hyb n'aa ta pa.

³² Hahȳy d' ti aj'yy ner'oot doo:

“B'éé radaj'ēēp do hadoo ta tii.

B'éé t'aah hadoo, dooh ta kyy pé ta wii ragekää bā.

Ti hadoo tii. Dooch ter'ood bā.

³³ Rarejāā, rej'ees ta ky n'aa.

Sahōnh hē tak'ēp baad nadoo do ramoo bok ta hā.

Dooch P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo da tado bā ti ramoo bok ta hā.

Dooh da her'oot pé ta panaa ky n'aa, radaj'ëep do hyb n'aa."[†]

³⁴Ti m' aj'yy beaanh Pirip hã:

—Jaa ky n'aa Isajas her'oot? Ta daaj hẽ ta ky n'aa, ta see ky n'aa apäh? —näng mäh.

³⁵Ti m' Pirip du doo taheer'oot do taner'oot do hã, P'op Hagä Do kyyh see hã, sahõnh hẽ Jesus panyyg hanäm do ky n'aa. ³⁶Ti m' ratabës bã näeng banäng bã aj'yy ky hadoo:

—Babä ti majat näeng —näng mäh. —Tahajaa ÿ manu gemuun? —näng mäh.

[³⁷Ti m' Pirip ky hadoo:

—Tak'ëp mah'yy kae bã, tahajaa —näng mäh.

Ti m' aj'yy ky hadoo:

—ÿ ky daheeh. P'op Hagä Do t'aah né hẽ Jesus Kristo —näng mäh.]

³⁸Ti m' aj'yy mejũũ ta sii habok do rabaym hyb n'aa. Tii bã kã m', rabawëej bëej kãn tame. Ti m' Pirip nu gemuun wäd kãn. ³⁹Ti m' rabas'oob n'yyh bã tame naa Pirip P'op Hagä Do Sahee mahũũm kãn. Dooh aj'yy hapëe wäd bã. Ahõm kãn mã tahahõm hẽnh. Tsebé mã tahõm bã. ⁴⁰Ti m' Pirip ganä wät panang Asot häd näng doo bã. Ti m' tabahõm kãn Sesareja hẽnh. Tamahõm me m' taheer'oot Jesus panyyg hanäm do sahõnh hẽ panang bã.

Saw-Ru hã Jesus kasee do panyyg n'aa hahÿÿh

9 Ti noo gó né hẽ Saw-Ru h'yy kaneréd tahẽhõ Jesus hã h'yy ka'eeh doo, tadej'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahẽ n'aa heh'äät do hã ²tetsëe rerih do raky n'aa jaw'yyk doo, tabahõm hyb n'aa panang Damas-Ko häd näng doo hẽnh. T'ĩ hẽnh takarën paawä tametëeh kerih doo, tób P'op Hagä Do panyyg

rayd naherot do yt hã, tamoo mesoo hyb n'aa paawä, tamanaa hyb n'aa paawä Jesus hã h'yy ka'eeh do Jerusarënh hẽnh. Takarën paawä tamanaa ajyy ÿÿj sii hẽ. ³Ti m' tabedaa däk bã Damas-Ko, tii bã gabarëeh do ta bag p'op naa gabar'ëeng wät ta hahäd hã. ⁴Tũũ m' tabadëe jat tii bã. Ti m' tamaa napäh kyyh ta hã her'oot doo:

—Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa ÿ marejää?

⁵—Jaa õm Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo? —näng mã Saw-Ru.

—ÿ né hẽ, Jesus marejää doo —näng mäh. ⁶—As'ëeg g'ëed! Ahõm nã panang hẽnh. T'ĩ hẽnh rabaher'oot a hã nyy da mabad'oo do pan'aa —näng mã Jesus kyyh.

⁷Ta sii habok do ramaa napëe né paawä ta ti kyyh, dooh m' rahapäh péh. Ti hyb n'aa rah'yyb panado bong. ⁸Tii bã m' Saw-Ru as'ëeg gëet. Tahegää paawä, dooh tahapëe wäd bã. ⁹Ti hyb n'aa ramoo maso hõm tabawät hyb n'aa. Ti m' ramahũũm kãn Damas-Ko panang hẽnh. ⁹T'ĩ hẽnh nawa wäd, neeg wäd, ty tamaa wäd, tamawoob hẽ m' ta äh.

¹⁰Ti m', Damas-Ko bã ti awät mã Jesus hã h'yy ka'eeh do seeh, Ananijas häd näng doo. Ti m' Jesus kasee ta hã ta s'ëeh hadoo doo gó. Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ananijas —näng mäh.

—H'ëed? Bã agëet ÿÿh, Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo —näng mäh.

¹¹Ti m' Jesus ky hadoo ta hã:

—Ahõm aj'yy Judas häd näng do tób hẽnh. Ta tyw n'aa "Dajang Doo" häd ramanëënh do hahäd hã ta tób basooh. T'ĩ hẽnh mameaaj aj'yy Saw-Ru häd näng doo, Tas hẽnh naa. P'op Hagä Do hã taky n'aa etsëe. ¹²Ta s'ëeh hadoo doo gó tahapäh aj'yy Ananijas häd näng do

[†]8:33 Isajas 53.7-8

[†]9:8 Tawén nahapëe wät, Jesus bag gabarëeh do tahapäh do hyb n'aa.

hajëë suun doo, ta nuu gó ta mooh tada-sooh doo, p'aa hēnh tabahapëë dāk hyb n'aa —näng mä Jesus Ananijas hä.

¹³ Ti m' Jesus kyyh tamaa napäh bä m', Ananijas ky hadoo:

—Wahēh ŷ n'aa, hajōng ta ky n'aa ra-her'oot hä ŷŷ. Sahōnh hē ŷ ky n'aa napäh nesaa do tamoo wät do Jerusarēnh bä, a hä h'yy ka'eeh do sa hä —näng mäh. ¹⁴ —Wawēē hē tabana hŷŷ kă. P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa raky n'aa jaw'yyk doo me tabana, tadewäts bëēh hyb n'aa a häd gó h'yy ka'eeh doo —näng mä Ananijas kyyh.

¹⁵ Ti m' Jesus ky hadoo ta hä:

—Ahōm nă. Ahōm né hē t'īi hēnh. ŷ asëew dāk panäk ŷ n'aa tabahadoo hyb n'aa, kēh ŷ n'aa taba-her'oot hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa hä, sa wahē n'aa sa hä, Isaraēw buuj sa hä na-āāj hē —näng mäh. ¹⁶ —ŷ metēēh da ta hä tak'ēp tabahoop do pan'aa hēp ŷ n'aa —näng mä Jesus.

¹⁷ Ti m' Ananijas bahōm kăn Saw-Ru yt gä doo hēnh. Tabajëë suun jawén paa bä m', ta moo tadasooh Saw-Ru nuu gó. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Saw-Ru, wakān ŷ hado dāk ōm hŷŷ kă —näng mäh. —Jesus, Hyb N'aa Jawyk Doo, ta tyw n'aa me a hä kasee doo, ti né hē ŷ tamejūū a wē ŷ bana hyb n'aa, p'aa hēnh mabahapëë dāk hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee a h'yyb tym gó tabajēng hyb n'aa —näng mäh.

¹⁸ Ti m' nayyw hē m' Saw-Ru matym gó naa kajäg bëēh tah'ŷŷb päd hadoo. Ti m' p'aa hēnh tabahapëë däg kăn. Ti m' tabas'ëēg gëēt, ti m' ranu gemuun wät.

¹⁹ Ti m' tabawēh jawén paa bä m', h'yyb hejooj däg kăn p'aa hēnh. Ti m' Damas-Ko panang bä tabaym dó Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang.

²⁰ Ti m', nayyw hē Saw-Ru du doo ta-her'oot do tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä. P'op Hagä Do T'aah né hē Jesus, tamaher'oot mä kat'aa

do sa hä. ²¹ Sahōnh hē maa new'ëë do rahyb n'aa meuunh mäh. Hahŷŷ d' mä raky n'aa her'ood bong:

—Ti né pa doo a'jyy Jesus häd gó h'yy ka'eeh do rejāā do Jerusarēnh bä. Ti né paa wawēē hē hana doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarēnh hēnh tamahūūm hyb n'aa, P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahē n'aa sa moo gó tahaēēnh hyb n'aa? —näk mäh.

²² Ky n'aa jawyk doo me Saw-Ru her'ood magyys hē tii bä sa hä. Jesus né hē ti P'op Hagä Do Ky Däng Doo, baad ub tametēēh sa hä. Ti hyb n'aa Judah buuj Damas-Ko bä haj'eenh do h'yyb manepëë bong ta kyyh hä.

²³ Ti m', hajōō ta ā jawén paa bä Judah buuj rakaner'oot radaj'ëēp hyb n'aa Saw-Ru. ²⁴ Ti hadoo né hē, Saw-Ru ky n'aa napäh rakaner'oot doo. Adēb bä, atsēm na-āāj hē ta majīi ragada sa panang tyw n'aa noo bä, radaj'ëēp hyb n'aa paawä m'. ²⁵ Ti m' Saw-Ru Jesus hä h'yy ka'eeh do rabah'yyh ta hadē n'aa hä naa arook gó. Tii bä kă m' tabahōm kăn.

²⁶ Takaja hōm bä Jerusarēnh hēnh, takarēn paawä m' Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd dāk. Sahōnh hē Jesus hä h'yy ka'eeh do rajeŷŷm mä ta hä. Dooch raky dahē bä te hub tado bä Jesus hä Saw-Ru h'yy ka'eeh doo. ²⁷ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do seeh, Béh-Nabéh häd näng doo, mahūūm mä Saw-Ru, tametēēh hyb n'aa Jesus mejūū do sa hä. Béh-Nabéh her'oot sa hä Jesus kasee do Saw-Ru hä ta tyw n'aa me Damas-Ko hēnh tahahōm noo gó ky n'aa, Saw-Ru hä Jesus her'oot do ky n'aa na-āāj hē. Béh-Nabéh her'oot na-āāj hē sa hä, nyy da h'yyb neŷŷm doo me Jesus ky n'aa Damas-Ko bä Saw-Ru her'ood wät. ²⁸ Ti m' Saw-Ru bayyw kăn Jerusarēnh hēnh. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang tabawäd däg kăn. Neŷŷm doo me Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk do häd gó taba-her'oot Jesus ky n'aa. ²⁹ Ti m' taba-her'oot Judah

buuj ta s'ee hēnh hena doo, Gereg kyyh her'oot do sa hā. Ky kedak sa sii. Ti m' rakarēn paawā m' radaj'ēep. ³⁰ Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa napāh bā radaj'ēep rakarēn doo, ramahūūm kǎn Saw-Ru panang Sesareja hād nāng doo hēnh. Tii b' naa ramejūū panang Tas hād nāng doo hēnh.

³¹ Ti m' baad rababok Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Judah hāj n'aa bā, Garirej hāj n'aa bā, Samarija hāj n'aa bā habong doo. Dooch rarejā bā. Ti m' baad rah'yy kae kǎn, dooh rah'yyb eỹm bā P'op Hagā Do Sahee an'oo bā. Jesus hā h'yy ka'eeh do kah'ūūm P'op Hagā Do Sahee an'oo bā. P'op Hagā Do hā raweh'ēeh baad rababok do hā.

Enejas Peed haso dāk do panyyg n'aa hahỹyh

³² Ti m' sahōnh hē panang Peed beg'āās, Jesus hā h'yy ka'eeh do tabahe-hēen hyb n'aa. Tamahōm me tabeg'āās Jesus hā h'yy ka'eeh doo, panang Rida hād nāng do bā habong doo. ³³ T'ī hēnh tamamuun aj'yy Enejas hād nāng doo. K'yy gadóm mā tii. 8 ta baab tabasooch ta tyng jó. ³⁴ Ti m' Peed ky hadoo ta hā:

—Enejas, Jesus Kristo ōm tahaso dāk —nāng mǎh. —As'ēeg g'ēed, menyyw a tyng majasooch doo —nāng mǎh.

Ti m' nayyw hē Enejas bas'ēeg gēet.

³⁵ Ti m' Rida panang buuj, Sarōn panang buuj na-āāj hē, rabahapāh bā kǎ Enejas has'oo dāk doo, rah'yy kae kǎn Jesus hā.

Doh-Kas panyyg n'aa hahỹyh

³⁶ Ti noo gó, panang Jopéh hād nāng doo bā, ti awāt ỹnh Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Ta hād mā Tabita. Gereg kyyh ramaneēēnh mā Doh-Kas. Baad mā tamoo wāt, tamasaa had'yyt hē kas'uut doo. ³⁷ Ti noo gó kǎ ta nahēē nāng, ti tadajēp. Ti m' rabahets'yyt ta kamag n'aa paah, ti m' ramasāg kǎn ta gawakó p'op gadāk doo gó. ³⁸ Ti m' Rida panang bā Peed

bawāt Jopéh buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa napāh bā, ramejūū pawóp hē ajyy Peed rabats'yyt hyb n'aa. Jopéh nedaa bā ti Rida panang. Ti m' rakajaa bā raky hadoo Peed hā:

—Nayyw hē āā karēn mabahōm Jopéh hēnh —nāk mǎh.

³⁹ Ti m' Peed bahōm kǎn sa sii. Takajaa bā m' ramasāg kǎn kamag hasooch hēnh. Ti m' ỹj patug tema bok do Peed hā ranu sabug dāk. Raba'oot bā m' rametēēh ta hā tamo haj'aa paa sa saroor tahedēp noo gó. ⁴⁰ Ti m' Peed mejūū mā raban'yyh dó. Ta taron nu paa me m' tabahyy hāng, taky n'aa etsēē mǎh. Taheg'āās kamag wē, ti m' taky hadoo:

—Tabita, as'ēeg g'ēed! —nāng mā Peed.

Tabita begāā dāk mā tii bā. Peed tabahapāh bā, nu gas'ēeg sooh. ⁴¹ Ti m' Peed moo ej'ooj sēek. Ti m' tanaēēj kǎn mā Jesus hā h'yy ka'eeh doo, patug tema bok doo. Tametēēh sa hā tabedēb dāk bā kǎ. ⁴² Jé pad'yyt hē Jopéh panang bā raky n'aa napāh ta tii, ti hyb n'aa m' hajók rah'yy kae kǎn mā Jesus hā. ⁴³ Ti m' Peed bayyw g'ēed kǎn hajōng ta āh ta ti panang bā, Simaw, sa masāāh byyh s'ēēb tahem'aa do tób bā.

Aj'yy Kóh-Nerijo hād nāng do panyyg n'aa hahỹyh

10 Panang Sesareja hād nāng doo bā m' ti awāt mā aj'yy Kóh-Nerijo hād nāng doo. Isaraéw buuj nado m' tii. Roma buuj warahén n'aa 100 hadoo do sa wahē n'aa. Itarija warahén n'aa t'ī hēnh kat'aa do sa hād. ² P'op Hagā Do hā Kóh-Nerijo h'yy ka'eeh, Judah buuj rah'yy ka'eeh do hadoo. Sahōnh hē ta tób yt haj'eenh do rah'yy ka'eeh na-āāj hē P'op Hagā Do hā. Kóh-Nerijo heno mā dajēer kas'uut do Judah buuj sa mahang habong do sa hā. P'op Hagā Do hā m' taky n'aa hetsē. ³ Ti m', ta see pé noo gó m', tug bā m', ta s'ēēh hadoo do taba-

hapäh. Ta s'ëë gó baad mä tabahapäh P'op Hagä Do ääs ta wë hana doo. Hahÿÿ d' ääs kyyh ta hä:

—Kóh-Nerijo —näng mäh.

Ti m' h'yyb eÿÿm doo me Kóh-Nerijo heg'ääs ääs wë, ti m' taky hadoo:

—H'ëëd, tak'ëp hyb n'aa jawyk doo? —näng mäh.

⁴ Ti m' ääs ky hadoo:

—P'op Hagä Do gadoo a kyyh ta hä maky n'aa hetsë doo. Tahapäh na-ääj hë kas'uut do sa matym n'aa sa hä maheno doo —näng mäh. ⁵—Mamejō a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hënh rabahōm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. ⁶ Simaw, sa masāäh byy s'ëëb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basooh —näng mä ääs kyyh ta hä.

⁷ Ti m' ääs dawuh jawén paa bä kä m', Kóh-Nerijo naëënh pawóp hë ta sii moo heb'ook doo, warahén see sii hë P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh doo. Ta karom see né hë m' ti warahén. ⁸ Ti m' ta her'oot sa hä sahōnh hë tahapäh doo. Ti m' tamejūū Jopéh panang hënh rabahōm hyb n'aa.

⁹ Ti m' jati péh, Kóh-Nerijo mejūū do rabadä däk bä Jopéh hënh, Peed basëëk tób jó, basatë doo bä, taky n'aa etsëë hyb n'aa. Wasyk mäh. ¹⁰ Asa däk mäh. Takarēn paawä m' ta tä tabawëh. Ta tä ramoo boo nuuj jé m' s'ëëh hadoo tahapäh. ¹¹ Ti m' ta s'ëëh hadoo doo gó m' tahapäh wë noo kas'ëës doo. Ti m' hÿ pong jé naa ta hood pāan hadoo do bahyng tabagëët bä. Ta sasu hä ta hood pāan kamewyyt. ¹² Ta gó tabanäng mä har'ëëng, tababo n'aa, taw'ëëd sii hë. Ta mahang ti anäng Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ranawëh doo. ¹³ Ti m' tamaa napäh kyyh her'oot do ta hä:

—As'ëëg g'ëëd. Manaboh a tä —näng mäh.

Ti m' Peed ky hadoo:

¹⁴—Dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh ÿ hewë bä nesaa doo, maganen'aak doo —näng mäh.

¹⁵ Ti m' kyyh ber'oot p'aa hënh:

—Mamaneëëj manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo —näng mäh.

¹⁶ Tamawoob nuu me m' ta ti kyy ber'oot ta hä. Ti m' nayyw hë hÿ pong jé pāan hadoo do basëëk p'aa hënh. ¹⁷ Ti m' Peed hyb n'aa newëë nyy d' tahanäng pé ti ta s'ëëh. Ti nuuj jé né hë m' Kóh-Nerijo mejūū do rakajaa Simaw häd näng do tób noo bä. Ramana me m' rabeaanh Simaw tób. ¹⁸ Ti m' rabeaaj kän Peed tagëë bä.

¹⁹ Ti m' Peed hyb n'aa newëë nä bä ta s'ëëh hadoo doo, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo ta hä ta h'yyb gó:

—Tamawoob hë ajyy òm resoos —näng mäh. ²⁰—As'ëëg g'ëëd, ahyy sa wë. Ahōm né hë sa sii, ÿ né hë mejūū a wë rabana hyb n'aa —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

²¹ Ti m' Peed bahyy kän sa wë. Ti m' taky hadoo sa hä:

—ÿ né hë bë eanh doo —näng mäh. —H'ëëd hyb n'aa bë wén n'aa? —näng mäh.

²² Ti m' ajyy raky hadoo:

—Kóh-Nerijo häd näng doo, 100 he-doo do warahén sa wahë n'aa seeh, ää tamejūū —näk mäh. —P'op Hagä Do hä tah'yy ka'eeh. Baad hadoo do moo hew'ëët do ta ti aj'yy. Sahōnh hë Judah buuj raj'aa etsë ta hä. P'op Hagä Do ääs see kas'ee wät mä ta hä. Ta hä tamejūū mä òm ranaëënh hyb n'aa, ta tób hënh mabeg'ääs hyb n'aa, ta hä mabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

²³ Ti m' Peed batsyyd kän tób hënh, t'ī hënh rabawëh, raba'ÿÿh hyb n'aa. Ti m' jati pé Peed bahōm kän sa sii. Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, Jopéh panang bä habong do rahada mäh.

²⁴Ti m' jat'iip hadoo rakajaa Sesareja panang bä. T'i hēnh Kóh-Nerijo, ta wakāän, ta najiis tats'yyt do ragada mäh.

²⁵Ti m' Peed kajaa bä Kóh-Nerijo tób bä, Kóh-Nerijo ahyy häng tūū ta taron nu paa me, Peed taweh'ēēh hyb n'aa. ²⁶Ti m' Peed mejūū tabas'ēēg gēēt hyb n'aa, ti m' taky hadoo ta hā:

—As'ēēg g'ēēd! —näng mäh. —Aj'yy ȳȳh. A da hadoo do né hē ȳȳh. P'op Hagä Do nado ȳ h̄ȳh —näng mäh.

²⁷Ti m' Peed ber'oot bä m' ta sii, ajēē suun mä tób gó. Ti m' hajök do t'i hēnh kat'aa do tabahapäh. ²⁸Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē hapäh né hē, Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do dooh tan'oo bä Judah buuj nadoo do mahang Judah buuj raboo bä. Dooh tan'oo bä sa tób yt hā Judah buuj ajēē suun bä. Ti hadoo né hē, s'ēēh hadoo doo gó ȳ P'op Hagä Do metēēk ȳ mananeēēnh hyb n'aa baad nadoo doo, P'op Hagä Do ganadoo doo, ta wób —näng mäh. ²⁹—Ti hyb n'aa ȳ ranaēēj bä, ȳ gadoo ȳ rats'yyt doo. Nayyw hē ȳ bana —näng mäh. —Maher'ood h'ēēd hyb n'aa ȳ maneēēnh —näng mä Peed kyyh.

³⁰Ti m' Kóh-Nerijo ky hadoo:

—Ji meheet pé ta ä däg, da hē, tug bä ȳ ky n'aa etsēē bä, tii bä pój ȳȳ jé takasee aj'yy. Gabarēēh ta saroor. ³¹Ti taky hadoo hā ȳȳ: “P'op Hagä Do maa napäh a kyyh ta hā maky n'aa hetsē doo. Tahapäh na-āāj hē kas'uut do sa matym n'aa sa hā maheno doo”, näng. ³²“Mamejō a sii moo heb'ooh do wób Jopéh hēnh rabahōm hyb n'aa, aj'yy Simaw Peed hād näng do ramanaa hyb n'aa. Simaw, sa masāäh byy s'ēēb tahem'aa do tób bä tabagä. Akajar nabyy me ta tób basoo”, näng āās kyyh hā ȳȳ. ³³Ti hyb n'aa nayyw hē ȳ mejūū ōm ranaēēnh hyb

n'aa. Baad tanyy né hē ti mabana —näng mäh. —Sahōnh hē āā kata dāk P'op Hagä Do matym gó, āā matakēē hyb n'aa P'op Hagä Do mejūū do maher'oot do āā hā —näng mä Kóh-Nerijo kyyh.

^{34–35}Ti m' Peed du do kän taher'oot do sa hā:

—Baad ȳ bahapäh h̄ȳȳ kä, sahōnh hē badäk hah̄y haw'āāts hē hāj n'aa babuuj ta hā h'yy ka'eēh doo, baad hadoo do moo b'ook do P'op Hagä Do gadoo. Séd hā ji P'op Hagä Do gadoo —näng mä Peed.

³⁶Ti m' taky hadoo ēnh:

—Bē ky n'aa napäh P'op Hagä Do taher'oot do āā hā, Isaraéw buuj sa hā: Jesus Kristo dajēp ji hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh P'op Hagä Do majī ji do boo bä. Tahajaa ta najiis ji hado däg bä h̄ȳȳ kä. Sahōnh hē badäk hah̄ȳȳ hā habong do sa wahēh ti Jesus. ³⁷Bē ky n'aa napäh né hē Jesus moo wäd wät do Judah hāj n'aa bä, Jowāw nu gahem'uun do her'oot do jawén paa bä Garirej hāj n'aa bä ji nu gemuun hōm do ky n'aa. ³⁸P'op Hagä Do hejój, ta Sahee na-āāj hē Jesus Nasaréh buuj tah'yyb mahūūm, P'op Hagä Do an'oo bä. Jé pad'yyt hē baad hadoo do Jesus moo wäd wät. Taheso sahōnh hē Dijab[§] rejāā doo. Sahōnh hē ta ti Jesus bahajaa, ta sii P'op Hagä Do bawät do hyb n'aa. Bē ky n'aa napäh né hē ta tii. ³⁹Baad āā bahapäh sahōnh hē Jesus moo wäd wät do Judah buuj sa hāj n'aa bä, Jerusarēnh panang bä na-āāj hē. Ti hyb n'aa āā wén her'oot āā hapäh doo. Ta jawén kä rabepēēm dāk b'aa hā kajatsēk do hā, tadajēp hyb n'aa. ⁴⁰Tadajēp jawén paa bä, tamawoob däg ta āh, taganä wät P'op Hagä Do an'oo bä. Ta jawén takas'ee kän āā hā P'op Hagä Do an'oo bä. ⁴¹Dooh sahōnh hē Judah buuj sa hā takas'ee bä. Jāām hē āā hā takasee,

[§]10:38 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananäng pé ti Dijab.

ãäh, P'op Hagä Do asëew bong doo, ta t'aah ky n'aa ãä baher'oot hyb n'aa. ãä awëë bong, ãä eëg bong Jesus sii taganä wät do jawén paa bä —näng mä Peed.

⁴² Ti m' taky hadoo ênh:

—Ãä tamejüü ta ky n'aa ãä baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã. ãä tamejüü ãä maher'oot hyb n'aa, ti né hë ti sahõnh hë hedëp doo, dejëp do paa na-ãäj hë sa ky n'aa etyy n'aa P'op Hagä Do an'oo bä. ⁴³ Sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa rod rahe'ood wät paa ta ky n'aa. Hahÿÿ da rahe'oot doo: Jé ta hã h'yy ka'eeh do sa h'yyb tym gó hanäng do nesaa do P'op Hagä Do awug hõm da, sa hyb n'aa Jesus dajëp do hyb n'aa.

⁴⁴ Ti m' Peed er'oot nä m', sahõnh hë ta kyyh maa new'ëë do sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee bajëng. ⁴⁵ Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Peed sii han'aa doo, rameuuj bong mäh, P'op Hagä Do Sahee Judah buuj nadoo do sa h'yyb gó tabajëng do hyb n'aa. ⁴⁶ Ramaa napäh mä kyy wób me rer'oot doo, P'op Hagä Do raj'aa etsë doo. ⁴⁷ Ti m' Peed ky hadoo:

—Dooh hewaat pé ranu kemuun hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee bajëng do hyb n'aa sa h'yyb gó, ër hã tabajëng do hadoo —näng mä Peed.

⁴⁸ Ti m' Peed mejüü ranu gemuun hyb n'aa Jesus Kristo häd gó. Ti m' retsëë sa sii Peed baym hyb n'aa dó.

Peed maher'oot do Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hã ky n'aa hahÿÿh

11 Ti m', Jesus mejüü doo, Jesus hã h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habok do na-ãäj hë raky n'aa napäh Judah buuj nadoo do na-ãäj hë ragadoo do P'op Hagä Do panyyg. ² Ti m' Peed kaja hõm bä kä Jerusarënh hënh, Judah buuj wób Jesus hã h'yy ka'eeh doo, masuuj noo byyh kehök doo, ranabuuj gedoo mä Peed. ³ Hahÿÿ d' mä sa kyyh ta hã:

—Hëd n'aa mabajëë suun Judah buuj nadoo do sa tób gó? Hëd n'aa mabawëh sa sii? —näk mäh.

⁴ Ti m' baad Peed baher'oot sa hã sahõnh hë tahapäh do tahewäd nä hënh. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

⁵ —Panang Jopéh häd näng doo bä ÿ bagëë wät bä, ÿ ky n'aa etsëë bä, s'ëëh hadoo hã ÿÿ. ÿ hapäh hÿ pong jé naa tabahyng, ÿ bagëët bä, ta hood pään hadoo doo. Ta sasu hã pään kamewyyt. ⁶ Baad ÿ baheg'ääs h'ëëd ta gó hanäng péh. Tii bä har'ëëng, tababo n'aa, taw'ëëd sii hë ÿ hapäh ta gó. Ta mahang ti anäng ër ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ër nawëh doo. ⁷ Ti ÿ maa napäh kyyh her'oot do hã ÿÿ: “As'ëëg g'ëëd. Manaboh a tä”, näng mä hã ÿÿ. ⁸ Ti ÿ ky hadoo: “Dooh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Dooh ÿ hewë bä nesaa doo, maganen'aak doo”, näng këh ÿÿ. ⁹ Tii bä hÿ pong jé naa kyyh her'oot p'aa hënh hã ÿÿ: “Mamaneëëj manä nesaa doo me, baad tabahado däk P'op Hagä Do anoo doo”, näng mä ta kyyh. ¹⁰ Tamawoob nuu me ta ti kyyh ber'oot hã ÿÿ. Ti m' nanyw hë hÿ pong jé pään hadoo do basëëk p'aa hënh. ¹¹ Ti noo gó né hë tamawoob hë ajyy, Sesareja hënh naa ramejüü doo, rakajaa ÿ bagä bä. ÿ rahahëën rawén n'aa. ¹² Tii bä P'op Hagä Do Sahee ÿ tamejüü sa sii né hë ÿ bahõm hyb n'aa. Ti ãä bahõm kân. B'ëëh hahÿ ji ma poo oow see pé ajyy ër hÿÿj hedoo doo, si ÿ rabahõm. Séd hã ãä bajëë p'ëë ajyy tób yt hã. ¹³ Ti ajyy baher'oot ãä hã ta tób yt tahapäh do ãäs, hahÿÿ da m' ta sii her'oot doo: “Mamejõ Jopéh panang hënh Simaw Peed häd näng do ramanaa hyb n'aa. ¹⁴ Taher'oot da a hã nyy da bë P'op Hagä Do bed'ëëp nesaa do mahãnh, ta sii bë baboo had'yyt hyb n'aa hÿ pong jé, òm, a tób yt haj'eenh doo”, näng ãäs ta hã —näng mä Peed kyyh tamaher'oot do sa hã.

¹⁵ Ti m' ahõm nä Peed kyyh:

—ÿ du doo bä ÿ her'oot do sa hä, sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee ba-jëng, pooj jé ër h'yyb gó tabajëng do hadoo. ¹⁶ Ti ÿ hyb n'aa esee Jesus her'oot do paah: “Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun wät naëng me. Hÿÿ kä bë hä P'op Hagä Do anoo da ta Sahee bë h'yyb tym gó.” ¹⁷ Sa hä P'op Hagä Do an'oo däk ta Sahee, ër hä tan'oo däk doo da, Jesus Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ää h'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do hä ÿ hajëm g'eeh tamo haj'aa hadoo do hyb n'aa? —näng mä Peed sa hä.

¹⁸ Ti m' ramaa napäh bä m' Peed her'oot doo, dooh m' ranabuu j gedo boo bä kä. Ti m' radu doo P'op Hagä Do raj'aa etsë. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Judah buuj nadoo do hä na-ääj hë P'op Hagä Do anoo ta hä rah'yy kawapëen, ta hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa, edëb had'yyt do ragadoo hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa —näk mä sa kyyh.

Än-Tijoka bä habong do Jesus hä h'yy ka'eeh do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁹ Jesus hä h'yy ka'eeh do rarejää doo, Es-Tew radaj'ëep noo gó, raketyng bong. Sa wób Penisija häd näng do häj n'aa hënh rabahöm, ta wób tsyt dëëg hä Tsi-Peré häd näng doo hënh rabahöm, ta wób panang Än-Tijoka häd näng doo hënh rabahöm. T'ïi hënh jääm hë Judah buuj hä ramaher'oot Jesus ky n'aa. ²⁰ Ti hadoo né hë, Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, Tsi-Peré, Sirené häd enäh doo bä naa, ah'üüm Än-Tijoka hënh. T'ïi hënh rabaher'oot Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hä kä. ²¹ P'op Hagä Do hejój sa hä tabawät, ti hyb n'aa hajök raky dahé däk panyyg hanäm doo. Jesus hä rah'yy kae padäg kän.

²² Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Jerusarënh bä habong do raky n'aa napäh bä ta tii, ramejüü Béh-Nabéh,

Än-Tijoka hënh tabahëg'ääs hyb n'aa. ²³ Ti m', t'ïi hënh Béh-Nabéh kajaa bä, tahapäh P'op Hagä Do ky n'aa edëë bong hanäm doo me Judah buuj nadoo doo. Ti hyb n'aa tatsebee wät. Ti m' baad tabaher'oot sa hä, t'öp madäk doo me rahyb n'aa hüüm had'yyt hë hyb n'aa Jesus. ²⁴ Ky enyym mä ti Béh-Nabéh. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm, baad tah'yy ka'eeh Jesus hä. Hajök t'ïi hënh rah'yy kae kän Jesus hä.

²⁵ Ti m' Béh-Nabéh bahöm kän Tas hënh, Saw-Ru hesoos doo. ²⁶ Tabaw'yyt bä m' tamana kän Än-Tijoka panang hënh. Ti m' sét ta baab rababoo kän ta tii bä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang. Hajök do sa hä rama metëëk Jesus ky n'aa. Än-Tijoka bä né kä pooj jé radu doo ramaneëhnh do Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Kristo karapee.

²⁷ Ti noo gó P'op Hagä Do ky n'aa rod rabana Än-Tijoka hënh, Jerusarënh hënh naa. ²⁸ Sa seeh, Agab häd näng doo, as'ëëg geët, P'op Hagä Do Sahee kyy gó taher'oot sa hä, ana ji hasaah do pan'aa sahönh hë hëëj Roma buuj rabag'ääs doo bä. Te hub né hë, Roma buuj sa wahë n'aa Karaw-Dijo häd näng do bag'ääs noo gó rabas'aah né hë. ²⁹ Tii kä m', Jesus hä h'yy ka'eeh do Än-Tijoka bä habok do ramasa kä Jesus hä h'yy ka'eeh doo, Judah häj n'aa bä habong doo. Sahönh hë ranoo rahajaa do pénh. ³⁰ Ti m' ramejüü Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh ramahüüm ramasa doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do Judah häj n'aa bä habong do sa wahë n'aa wë.

Eróts mejüü radaj'ëep paawä Peed panyyg n'aa hahÿÿh

12 Ti m', ti noo gó Judah buuj sa wahë n'aa Eróts häd näng do du doo tarejää do Jesus hä h'yy ka'eeh do wób. ² Tamejüü mä radaj'ëep Tsi-jaag sën-jeer me. Jowäw hÿÿj mä ti Tsi-jaag. ³ Ti m' Eróts bahapäh bä kä ti Ju-

dah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do ragen'aak Tsijaag tadaj'ëep doo, tamejũũ na-ãaj hẽ ramaso dāk Peed. Pãw makuj temah do rabawa do ratab'ëes noo gó m' tii. ⁴Ti m' ramaso dāk jawén paa bã tamejũũ radawäts gëet. Ti m' tamejũũ 16 warahén, ji meheet pé ken'yyh raketyñ hõm, rabahag'ãas hyb n'aa Peed. Takarén né paawä Pas-kowa ratab'ëes jawén paa bã tamejũũ Peed ramanaa, hajök do sa matym gó ta hã taky n'aa etyy hyb n'aa. ⁵Ti m' ragadahew'ëes doo gó Peed ag'ëed nuuj jé, tak'ëp né hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do P'op Hagä Do hã raky n'aa etsëe ta hyb n'aa.

⁶Ti m' atsëm, Eróts ky däng do pooj jé, hajök do sa matym gó Peed taky n'aa etyy do paawä, Peed aỹh mã warahén sa hõo gó. Hub hënh warahén seeh, s'ỹ hënh ta seeh. Pawóp hẽ haak sapuww hadoo doo me Peed ramoo maw'yyd dāk. Warahén sa hã tatyd padëek. Warahén wób ragadahew'ëes do noo bã rabab'ëeh rabahag'ãas hyb n'aa. ⁷Ti m', nanyw hẽ m' P'op Hagä Do ãas kas'ee wät. Ragadahew'ëes doo gó m' ta bag ganyyh. Ti m' ãas mebë Peed karapa hã, taty gawëej dāk hyb n'aa. Ti m' taky hadoo ta hã:

—Nanyw hẽ, h'yy kabawaad wäd! As'ëeg g'ëed! —näng mäh.

Ti m' nanyw hẽ haak sapuww hadoo doo, ta moo hã padëek do paah, keréd bëeh tũũ. ⁸Ti m' ãas ky hadoo ta hã:

—Madadäg a saroor, a tsyym suun —näng mäh.

Ti m' Peed dadäk ta saroor, ta tsyym suun. Ti m' ãas ky hadoo ënh:

—Madadäg a hatsë a hã, jawén ỹ ana! —näng mäh.

⁹Ta jawén Peed banä kãn ragadahew'ëes doo gó naa. Dooh tah'yy ganyy bã te hub tado bã né hẽ ãas moo wät doo. Ta s'ëeh hadoo tahapäh ted'oo.

¹⁰Ratab'ëes pooj jé hab'ëeh do warahén. Ta jawén hab'ëeh do ratab'ëes né hẽ m' tii d' ënh. Ti m' rakajaa bã ta noo sapaar

s'ëeb ty katsë doo, panang hënh ji bahõm bã kã, ta daaj hẽ tanoo kasëets hõm. Ti m' ratabëej nã kãn mäh. Dawëë péj raba-booo dāk bã kã m', ãas badoo wäd kãn, ta pooj jé hawät doo.

¹¹Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh. Ta h'yyb gó m' taky hadoo:

—Hỹ kã baad ub ỹ bahapëe kãn. P'op Hagä Do mejũũ ta ãas ỹ tabed'ëep hyb n'aa Eróts moo gó naa, ỹ rarejãa do paawä Judah buuj sa mahãnh —näng mã ta h'yyb gó.

¹²Ti m' Peed h'yy kadaw'uuh bã m', tabahõm Marija häd näng do tób hënh. T'ii hënh hajök kata b'ëeh raky n'aa etsëe hyb n'aa. Marija häd näng doo, Jowãw Maah-Ko häd näng do ỹñ. ¹³Ti m' sa tób nooh, ta tyw n'aa tabës bã nasoo doo me Peed naëenh. Tanoo edas mäh. Ti m' maruus, sa karom Rode häd näng do banyyh tabahag'ãas hyb n'aa. ¹⁴Tamaa napäh bã Peed noo ged'op, tsebee wät do hyb n'aa p'aa hënh tamatëh hõm tapanäk hyb n'aa ta wób sa hã Peed ti agëet tób noo bã. H'yyb manepëe wät do hyb n'aa, dooh m' tanoo gasëets wäd tób nooh.

¹⁵Ti m' ta wób raky hadoo maruus hã:

—Öm ky kew'oonh —näk mäh.

—Dooh. Né hup ỹ né hẽ. Peed né hẽ —näng mã maruus.

—Dooh Peed tado bã —näk mäh. — ãas ta hã hag'ãas do apäh —näk mäh.

¹⁶Ti nuuj jé m' Peed naëenh nã tób noo bã. Ti m' ranoo gasëets kãn, ti m' Peed rahapäh, ti m' h'yy gabedo bong mäh. ¹⁷Ta moo me m' Peed meduuk, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' taher'oot sa hã ny hadoo P'op Hagä Do manyyh ragadahew'ëes doo gó naa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maher'ood Tsijaag, ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do sii hẽ —näng mäh.

Ti m' sa hã tabaher'oot jawén paa bã, ahõm kãn ta s'ee hënh.

¹⁸Ti m' tabawag hõm bã kã, tak'ëp warahén rah'yyb manepëe bong, h'yyb e'ỹm b'ëeh mã Peed badoo wät do hyb

n'aa m'. ¹⁹Ti m' Eróts mejüü rabesoos hyb n'aa. Dooh m' rawyyd bä. Ti m' hajōng Eróts eanh warahén sa hä, ti m' tamejüü radej'ëep sahōnh hē warahén hag'aās do paah.** Ti m' ti jawén paa bä Eróts beréd dāk dó Judah häj n'aa. Sesareja panang hēnh tabeg'aās dó.

Eróts dajëp do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁰Eróts paa kamajë wät Tiir panang, Sidōn panang babuj n'aa sa hä. Ti m' Tiir panang, Sidōn panang babuj n'aa, baad ub rakaner'oot rabaher'oot hyb n'aa Eróts sii, Eróts kamanajë wät hyb n'aa sa hä. Tii d' rawén d'oo sa waa hyb n'aa, Eróts häj n'aa bä retsëe do hyb n'aa. Ti m' pooj jé rakaner'oot Baras häd näng do sii, Eróts hä tabetsëe hyb n'aa tan'oo bä ta sii raber'oot hyb n'aa. Eróts karom, ta masa n'aa Eróts weh'ëeh do ti Baras. ²¹Ti m' Eróts ky däng sa hä, ta sii raber'oot hyb n'aa. Ti m' ti noo gó tadadäk sa wahë n'aa saroor n'aa, ti m' tabaher'oot hajök do sa hä. ²²Ti m' maa new'ëe do tak'ëp mä sa kyyh:

—Ta ti her'oot doo, dooh aj'yy tado bä! P'op Hagä Do hadoo né hē tii! —näk mä sa kyyh.

²³Ti m' Eróts gadoo sa kyyh, “P'op Hagä Do òm”, hanäk doo. Tsebee wät ti hyb n'aa. Dooh tawehëe bä P'op Hagä Doo. Ti hyb n'aa ti noo gó né hē kä, nanyw hē, P'op Hagä Do aās an'oo bä ta nahëe nyy kän. Tii bä m', tadajëb kän as'ood no haj'aa.

²⁴P'op Hagä Do ky n'aa ahöm tii bä. Jé pad'yyt hē tii bä rabaher'oot.

²⁵Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahaëej dāk jawén paa bä dajëer Ān-Tijoka buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do mejüü doo, rababaa j nā kā Ān-Tijoka

hēnh. Sa sii ramahüüm kän Jowāw Maah-Ko häd näng doo.

Jesus ky n'aa mahüüm do rasēm do panyyg n'aa hahÿÿh

13 Ti m' Ān-Tijoka bä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa mahang ti anäng P'op Hagä Do ky n'aa rod, P'op Hagä Do kyyh ma metëek doo. Hahÿÿ da m' sa häd: Béh-Nabéh, Simijāw “byyh hasus doo” ramaneënh doo, Rusijo (panang Sirené häd näng doo hēnh naa), Manaën (Eróts Garirej häj n'aa wahë n'aa daheeh hawäng do paah), Saw-Ru kä. ²Ti m' ta see pé noo gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do rahyb n'aa jew'yyk bä, ranoo kanawa doo me Jesus rahyb n'aa esee bä, P'op Hagä Do Sahee ky hadoo sa h'yyb gó:

—Tsytt hē, wē ÿÿ bë asëew Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh. Ti anäng ÿ karēn do ramoo bok doo, ÿ wén naëenh —näng mä P'op Hagä Do Sahee.

³Ti m' raky n'aa etsëe jawén paa bä, ratayy do ji noo kanawa doo me Jesus ji hyb n'aa esee hyb n'aa jawén paa bä, sa moo radatooj kän Béh-Nabéh Saw-Ru†† sa nuu gó.‡‡ Ti m' raky n'aa edëe wät rabahöm hyb n'aa kä.

Tsytt dëeg hä Jesus ky n'aa raher'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

⁴Ti m' Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh rabahöm kän P'op Hagä Do Sahee mejüü doo da. Ti m' panang Serew-Sija häd näng doo hēnh rabaw'ëenh. Tii b' naa ragatsëg t'oonh marakate gó rabatsëg hōm hyb n'aa tsytt dëeg hä Tsi-Peré häd näng doo hēnh. ⁵Rakaja hōm bä panang Saramin häd näng doo bä, raher'oot mä P'op Hagä Do panyyg tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt

**12:19 Hajōng Eróts wén eanh sa hä, tahapäh hyb n'aa ranoo kanesa bä. Peed ramasa ragadahew'ëes doo gó tabanyyh ted'oo apäh. Ti noo gó radej'ëep né hē ragadahew'ëes doo gó hageët do hagä n'aa, ta see kején nā bä sa mahānh.

††13:3 Saw-Ru häd see Paw-Ro.

‡‡13:3 Sa moo radatooj bong, P'op Hagä Do Sahee hejój sa sii tabawät hyb n'aa.

hã. Jowāw Maah-Ko sa sii m' tabawät, tamasa hyb n'aa sa hã.

⁶Ti m' tsyt dëeg ratabëej däk, Pap panang bä rakajaa. T'ii hënh ramamuun mä sëew oow, Judah buuj seeh. Bar-Jesus mä ta häd. Gereg sa kyy me Erimas ramaneëenh. P'op Hagä Do panyyg rod mä tanooh. Noo kanesa do tii. ⁷Sesijo Paw-Ro, tsyt dëeg hã buuj sa wahë n'aa sii tamoo wät. H'yy ganäng mä ti sa wahë n'aa Sesijo Paw-Ro häd näng doo. Ti m' tamejiüu ta wë ranaëenh hyb n'aa Béh-Nabéh Saw-Ru daheeh, ta hã rabaher'oot hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh. ⁸Ti m' ta ti aj'yy sëew oow, Erimas häd näng doo, dooh tagenaag bä raheer'oot doo. Takarën paawä dooh sa wahë n'aa h'yy kae bä Jesus hã. ⁹Ti m' baad mä P'op Hagä Do Sa-hee h'yyb mahüüm Saw-Ru, Paw-Ro ramaneëenh doo. Ti m' baad Paw-Ro baheg'ääs sëew oow wë. ¹⁰Ti m' taky hadoo ta hã:

—Dijab t'aah òm! Baad hadoo do ganen'aak do òm. Ky nesaa òm, noo kanes'ats òm —näng mäh. —Mawareem had'yyt hë g'eeh baad hadoo do Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëek doo? —näng mäh.

¹¹Ti m' taky hadoo ënh ta hã:

—A wë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb wareem däk. Òm da ty tamaa wät dó. Ti noo gó dooh mahapëë wäd bä pap'yyj bag —näng mä Paw-Ro kyyh.

Ti m' nayyw hë Erimas ty tamaa wäd kän. Tesóts wät mä nayyw hë moo takyyk do pan'aa. ¹²Ti m' sa wahë n'aa bahapäh bä aj'yy ty tamaa wät doo, Jesus hã tah'yy kae däg kän. Tameuuj wät mä Jesus ky n'aa hã.

Än-Tijoka s'ee hënh raheboo nä do panyyg n'aa hahÿÿh

¹³Ti m' Pap bä naa Paw-Ro rabatsëg hõm tamyyj däk hã, Peh-Ke häd näng doo hënh, Pam-Pirija häj n'aa bä. Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä raka-

jaa bä, Jowāw Maah-Ko eréd bong mä Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh, Jerusarënh hënh tababaaaj hõm hyb n'aa. ¹⁴Peh-Ke bä naa Paw-Ro rabahõm panang Än-Tijoka s'ee hënh, Pisidija häj n'aa bä. Ti m' Saab hã, Judah buuj rakamehehäk do hã, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ta yt hã m' rabat'oonh. ¹⁵Ti m' tób yt hã kat'aa do see taner'oot mä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do bód, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do bód na-ääj hë. Taner'ood wät do jawén paa bä, tób sa wahë n'aa rabats'yyt Paw-Ro raheer'oot hyb n'aa rakarën bä. Hahÿÿ da m' sa kyyh:

—Ää wakään —näk mäh. —Tanyy bä bë wë bë her'oot pé babä hat'oonh do rat-sebé hyb n'aa, bë her'ood —näk mäh.

¹⁶Ti m' Paw-Ro bas'ëeg gëet. Ta moo me m' tameduuk, bag hënh rabab'ëeh hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Bë maa newë këh ÿÿ, Isaraéw buuj, Isaraéw buuj nadoo do na-ääj hë P'op Hagä Do hã hyb n'aa es'ee doo —näng mäh. ¹⁷—P'op Hagä Do Isaraéw buuj rah'yy kaha'eeh do tasëew hõm paa ër wahë maküüh. Tak'ëp rakaood bong P'op Hagä Do an'oo bä Esit bä, sa wakään nadoo do sa mahang rababong noo gó. Ti m' t'ii hënh häj n'aa bä naa ta hejój me ër wahë makü taman'yyh. ¹⁸40 m' ta baab rababong tabanawäng bä, P'op Hagä Do baad taheg'ääs sa hã. ¹⁹Hëej Kanaäh häd näng doo bä 7 t'ii hënh habong do paa sa wahë n'aa sa karapee sii hë ër wahë makü nu gad'eet, P'op Hagä Do an'oo bä. Ër wahë maküü hã tan'oo däk sa häj n'aa paah. ²⁰450 ta baab tabado däk bä kã ër wahë makü tasëew hõm do jawén paa bä tii.

—Ta jawén P'op Hagä Do anoo sa hã ajyy ky n'aa etsëeh do sa mahang ky n'aa etyy doo. Tii d' tabahadoo, P'op Hagä Do ky n'aa rod Samuéw bawäd däg bä kã. ²¹Ti m' ër wahë makü rabetsëe, P'op

Hagä Do anoo hyb n'aa sa wahë n'aa pan'aa. Ti m' P'op Hagä Do banoo né hë Sauh häd näng doo, Kis häd näng do t'aah, sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Bën-Jamih häd näng do panaa ti Sauh. 40 ta baab Sauh bag'ääs. ²²Ta jawén tado hõm Sauh, Dawi ta jawén buuj P'op Hagä Do an'oo bä, sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa. Hahÿÿ da m' P'op Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa: “ÿ karën doo da Dawi bawät ÿ hapäh. Tamoo wät da sahõnh hë ÿ karën doo”, näng mä P'op Hagä Do kyyh Dawi ky n'aa hä —näng mä Paw-Ro kyyh.

²³ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dawi panaa see P'op Hagä Do mejõ kãn, Isaraéw buuj sa h'yyb tym dëëb, taky n'aa enooh do paa hadoo. Jesus né hë tii. ²⁴ Jesus du doo do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa taher'oot doo, Jowāw nu gahem'uun do häd näng do her'oot sahõnh hë Isaraéw buuj sa hä, rabéréd hõm hyb n'aa ta ti nesaa doo. Tanu gemuun hõm nesaa do rabéréd hõm do heen n'aa. ²⁵ Sahõnh hë ta hä P'op Hagä Do mejüü do tametëëk do pan'aa tabahajaa bä, Jowāw nu gahem'uun do ky hadoo: “Jaa ÿ bë hä?”, näng mäh. “Dooch bë hyb n'aa newëë do tado bä ÿÿh. Dooch P'op Hagä Do H'yyb Däng Do tado bä ÿÿh. Ti awät da jawén ÿÿ. ÿ hyb n'aa sakog its ta hä. Ti hyb n'aa, dooh ÿ haja bä ta tsyym suun ÿ kabo nä bä”, näng mä Jowāw nu gahem'uun do kyyh —näng mä Paw-Ro sa hä.

²⁶ Ti m' ahõm nä Paw-Ro kyyh:

—Wakān haa, Abaraām panaa, Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do hä hyb n'aa hesé doo, bë na-ääj hë, bë sahõnh hë bë maa newë. Ær hä né hë P'op

Hagä Do an'oo dāk Ær panyyg näng hyb n'aa nyy da ji h'yyb tym Jesus bed'ëëp. ²⁷ Jerusarēnh panang buuj, sa wahë n'aa na-ääj hë, dooh rah'yy ganny bä jaa ti Jesus. Dajëb hä Jesus raky n'aa ety dāk. Tii da takajaa Saab hä had'yyt hë tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä P'op Hagä Do ky n'aa rod sa kyy kerih do raner'oot doo. ²⁸ Dooch rawyyd bä né paawä dajëb hä Jesus raky n'aa etyy hyb n'aa, retsëë Pirato hä tamejüü radaj'ëëp hyb n'aa. ²⁹ Sahõnh hë ta ky n'aa kerih do paa P'op Hagä Do kyy kerih do hä ta hä rabad'oo do jawén paa bä, rabado hyy kãn Jesus hub b'aa hä naa. Ti m' radasuun jëng pä gabaho doo gó. ³⁰ Ti m' taganä wäd kãn p'aa hënh, P'op Hagä Do an'oo bä. ³¹ Tadajëb pooj jé, hajök ta sii hah'üüm Garirej häj n'aa bä naa Jerusarēnh hënh. Sa hä né hë Jesus kas'ee wät hajõng ta äh, taganä wät do jawén paa bä. Ti né hë rahapäh doo, hÿÿ kä raher'oot Jesus ky n'aa Isaraéw buuj sa hä —näng mä Paw-Ro kyyh.

³²⁻³³ Hahÿ panyyg hanām do āā her'oot bë hä. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do Ær wahë maküü hä, ti né hë hÿÿ kä tan'oo dāk Ær sa panaa paa hä. Ti d' né hë tabad'oo Jesus ganä wät tan'oo bä kä. Hahÿ hadoo ta ky n'aa kerih do Saaw-Mo 2 hä:

“Tah ÿ õm. A yb ÿ hado dāk naga hë.”§§

³⁴ Ta pooj jé P'op Hagä Do her'ood dāk ta t'aah ganä wät do ky n'aa, ta kamag karejā mahānh. Hahÿÿ da takerii dāk ta ti ky n'aa:

“Õm ÿ ky n'aa edëng, baad had'op doo me,

ky kaneh'ÿÿt doo me, Dawi hä ÿ ky n'aa enooh do paa me.”*

¶13:27 Raneherod né paawä P'op Hagä Do ky n'aa rod rerii bong do paah, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji h'yyb tym dëëb ky n'aa, nyy da rarahejää, nyy da radaj'ëëp, dooh rah'yy genä bä. Jesus radaj'ëëp noo gó kaja dāk P'op Hagä Do maher'oot do paah.

§§13:32-33 Saaw-Mo 2.7

*13:34 Isajas 55.3

³⁵ Hahÿÿ da na-ããj hē takerii dāk P'op Hagä Do kyyh see hä:

“Dooh man'oo bā a karom,

tsyt hē a wē moo wāt do ta kamag n'aa karejā bā.”[†]

³⁶ Dooh Dawi ta daaj hē ta ky n'aa tado bā ti ta her'oot doo. P'op Hagä Do karēn doo da né hē sahōnh hē Dawi moo wāt tahawāt noo gó. Ta jawén tadajēb kán. Ta wahē makū rahabong hēnh tabas'ēēg kán. Karejā dāk ta kamag n'aa. ³⁷ Tii d' nado dejēp do mahang ganā wāt P'op Hagä Do anoo do hā. Dooh ta ti ta kamag n'aa karejā bā.

³⁸ —Ti hyb n'aa wakān haa, —näng mäh —baad ÿ karēn bē heen n'aa nyy dāk hahÿ ÿ her'oot do bē hā: Jesus dajēp do hyb n'aa, taganā wāt do hyb n'aa, P'op Hagä Do awug hōm da sahōnh hē nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo. ³⁹ Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, dooh tahaja bā baad ji hado däg bā tan'oo bā P'op Hagä Do matym gó. Jé h'yy ka'eēh do Jesus hā, baad tabahado dāk hÿÿ kā P'op Hagä Do matym gó —näng mäh. ⁴⁰ —Baad bē hyb n'aa matakā bē hā takanajaa hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa rod ra her'oot do paah. Hahÿÿ d' paa ra her'oot P'op Hagä Do kyyh:

⁴¹ “Bē maa newē kēh ÿ ty n'aa ges'yyk doo.

Bē meuuj da! Bē dejēb käl

ÿ moo wāt da bē habong do noo gó sét hadoo doo,

tabad'op hē da bē ky dahé, bē rapanäg né hē paawā ta ky n'aa.”[‡]

—Tii d' né hē P'op Hagä Do kyyh ta ky n'aa rod rerih do hā —näng mā Paw-Ro tób yt hat'oonh do sa hā, Jesus ky n'aa raky nasēm hyb n'aa.

⁴² Ti m' Paw-Ro bahajaa bā ta her'oot doo, anā kán mā Béh-Nabéh daheeh.

Raban'yyh bā m' tób gó naa, t'ii hēnh hat'oonh do rabatsyyd kán, Saab see hā p'aa hēnh raba her'oot hyb n'aa ta ti panyyg. ⁴³ Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahē n'aa kat'aa do hā rakedēē hōm jawén paa bā, sahōnh hē raban'yyh do jawén paa bā, hajōk Judah buuj, Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk do na-ããj hē, rahadaa hōm Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky n'aa jebaanh sa sii hah'üüm do sa hā, rahyb n'aa nerét hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa ramaa napēē wāt doo.

⁴⁴ Ti m' Saab see hā kā, hajōk panang buuj kat'aa, P'op Hagä Do ky n'aa maa new'ēē doo. ⁴⁵ Ti m' Judah buuj raba-hapäh bā m' hajōk do kat'aa doo, h'yy kajewēēts bong Paw-Ro sa hā. Ti m' raky hadoo:

—Dooh te hub tado bā Paw-Ro ra her'oot doo —näk mäh. —Noo kanesa tii —näk mā sa kyyh.

Raky n'aa rejāā mā Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh. ⁴⁶ Ti m' h'yyb neÿÿm doo me Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh raky gadoo:

—Äā her'ood wāt P'op Hagä Do panyyg pooj jé bē hā. Dooh bē karēn bā bē gado bā. Dooh bē karēn bā bē h'yyb tym hedēb had'yyt doo. Ti hyb n'aa hÿÿ kā äā bahōm kán, äā ba her'ood kán Judah buuj nadoo do sa hā kā —näk mäh.

⁴⁷ —Tii d' né hē äā P'op Hagä Do mejüü kerih do hā:

“ÿ an'oo bā òm sahōnh hē Judah buuj nadoo do sa h'yy ganā n'aa mabahadoo hyb n'aa.

Tii d' ÿ bad'oo, mamahüüm hyb n'aa kēh ÿ n'aa dawēē habong do sa hā, ÿ bed'ēēp hyb n'aa sa hā nesaa do mahānh,

si ÿ had'yyt hē rababok hyb n'aa kā.”[¶]

[†]13:35 Saaw-Mo 16.10

[‡]13:41 Habakuk 1.5

[¶]13:47 Isajas 49.6

⁴⁸Ti m' Judah buuj nadoo do ramaa napäh bä ta tii, ratsebee bong.

—Baad ub P'op Hagä Do ky n'aa —näk mä sa kyyh.

Ti m' sahõnh hē P'op Hagä Do asēew hõm doo, edēb had'yyt do ragadoo hyb n'aa ta pa, raky dahé kân Jesus ky n'aa. ⁴⁹Ti m' rahe'ood kân Jesus ky n'aa panang bä, panang nedaa bä haj'eenh do sa hã na-ääj hē. ⁵⁰Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rabahõm kân ỵỵj ky n'aa etsēeh doo, P'op Hagä Do hyb n'aa esee do wē, panang bä ky n'aa etsēeh do ajyy n'aa sa wē na-ääj hē. Rahe'ood had'yyt hē sa hã rah'yy kawereem hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh sa wē, rabah'eed h'ũm hyb n'aa ta s'ee hēnh. Ti m' tii d' né hē rabad'oo. Rah'eed n'yyh sa panang bä naa. ⁵¹Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ratapyng hõm k'ääts sa tsyym suun hã padēek doo. Tii d' rawén d'oo baad nado ta wób sa mo haj'aa sa hã, rahanäng péh. Ti m' rabahõm kân panang lkonijo häd näng doo hēnh. ⁵²Ti m' Jesus hã h'yy ka'eeh do ratsebee bong. Baad mä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahũm kân.

14 Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh raka-jaa bä panang lkonijo häd näng doo bä, rabahõm tób P'op Hagä Do pannyg Judah buuj rayd naherot do yt hã, rabahed'oo doo da. Baad rabaher'oot t'ĩ hēnh Jesus ky n'aa. Ti hyb n'aa hajök Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hē, raky daheeh Jesus ky n'aa. ²Ti m' Judah buuj Jesus ky n'aa ganadoo doo, rah'yyb metsēeh Judah buuj nadoo doo, rah'yy kawereem hyb n'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wē. ³Ti hyb n'aa Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabaym ta tii bä hajõng ta äh. H'yyb neỹm doo me rabaher'oot Jesus ky n'aa. Ti m' Jesus anoo sa hã rabahajaa hyb n'aa rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, sahõnh hē rabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do kyy gó né hē ti P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa rahe'oot doo. ⁴Ti m' panang

buuj wób raky daheeh Paw-Ro rahe'oot doo, ta wób raky daheeh Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo. ⁵Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, Judah buuj nadoo doo, sa wahē n'aa sii hē rakaner'oot Paw-Ro Béh-Nabéh rarejää hyb n'aa, pä me rabakut hyb n'aa. ⁶Ti m' Paw-Ro raky n'aa napäh bä m' tii, rake-jën hõm hēej bód Rikonikas häd näng doo hēnh, panang Ris, Derebé häd enäh doo hēnh, ta tii bä hãj n'aa hēnh. ⁷T'ĩ hēnh na-ääj mä rahe'oot Jesus ky n'aa hanäm doo.

Paw-Ro rakut do pä me pannyg n'aa hahỹh

⁸Ti m', Ris bä Paw-Ro her'oot do maa new'ēē do sa mahang aj'yy k'yy gadóm do bahäng. Ta hã d' né hē takenäng noo gó. Dooch noo gó tabawäd bä. ⁹Tamaa newēē mä Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro baheg'ääs ta wē. Tah'yyb hapäh né hē, aj'yy h'yy ka'eeh Jesus hã tabahub däk hyb n'aa. ¹⁰Ti m' taky hadoo ta hã: —As'ēeg g'ēēd! —näng mäh.

Ti m' nanyw hē tabas'ēeg geēt mäh. Ti m' tadu doo hawäd däk doo.

¹¹Ti m' hajök do rahapäh bä Paw-Ro mo haj'aa, tak'ēp mä raky kakä bong. Sa kyy me raky hadoo:

—P'op habong doo, ēr h'yy kaha'eeh do ahyy b'ēeh. Ajyy gó rakesok —näk mäh.

¹²Béh-Nabéh ramaneēēnh Sewus häd me, rah'yy kaha'eeh doo. Paw-Ro ramaneēēnh Er-Mes häd me, rah'yy kaha'eeh do seeh, Paw-Ro ti her'ood ub do hyb n'aa. ¹³Ti m' tób Sewus rahyb n'aa esee do yt hã moo hew'ēēt do tamanaa boo yb, b'aa ts'ooh sii hē, sa panang noo bä. Panang babuj n'aa sii hē takarēn paawä tajuu boo yb, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Panang nedaa bä tób Sewus rahyb n'aa esee do basoo.

¹⁴Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahapäh bä m', ras'ëed hõm sa daaj hë sa saroor tii da raganen'aak do heen n'aa. Ti m' rawaj'aa bong sa mahang. Rawaj'aah bä m' tak'ëp mä rageëenh:

¹⁵—H'ëed hyb n'aa tii d' bë bad'oo? —näk mäh. —Ajyy né hë ääh, bë da hadoo doo! —näk mäh. —Bë ää panäk ää wén na, bë beréd hõm hyb n'aa hahÿ daap hë bë h'yy kaha'eeh doo. Doo redëb bä tii. Taw'ääts hë P'op Hagä Do hä, hedëp do hä bë h'yy kawareem, sahõnh hë pahuunh do hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. Sahõnh hë badäk hahÿh, wë, akajar na-ääj hë, sahõnh hë ta hä habong do na-ääj hë P'op Hagä Do mo haj'aa. ¹⁶P'ooj ub rakarën doo da paa P'op Hagä Do banoo rababok sahõnh hë badäk hahÿ haw'ääts hë häj n'aa babuuj. ¹⁷Ti hadoo né hë, P'op Hagä Do ta daaj hë takametëeh sa hä. Tametä had'yyt hë baad had'op do sa hä tanoo doo me. Ti né hë mejüü naëng badoos doo. Ti né hë hanoo bë joom baad tawén eaak. Ti né hë bë waa hanoo. Ti né hë bë h'yyb tsebë tan'oo bä —näk mä Paw-Ro sa kyyh.

¹⁸Ti m' rahe'ood wäd né paawä, p'eets ub paawä raky nadaheeh. P'eets ub paawä rabajuu né hë booj yb sa hyb n'aa. ¹⁹Ti m' rabaher'oot nä bä, Paw-Ro sa maji, Judah buuj, kaja nä. Än-Tijoka, Ikonijo panang häd enäh doo bä naa rabana. Ti m' rahe'oot hajök do sa hä, rah'yy kawapëen hyb n'aa Paw-Ro sa wë. Ti m' hajök do rakawaj'ään bong Paw-Ro sa wë. Paw-Ro rakud kän pä me. Dajëp red'oo rawén takyg hõm panang bahänh. Tii b' raberéd jat. ²⁰Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do kata b'ëeh mä Paw-Ro pa. Ti m' Paw-Ro bas'ëeg gëet. P'aa hënh tabahõm ënh panang hënh. Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rabahõm kän panang Derebé häd näng doo hënh.

Paw-Ro rababaaj hõm do Än-Tijoka hënh panyyg n'aa hahÿh

²¹Ti m', ta ti panang bä rahe'oot Jesus ky n'aa hanäm doo. Hajök mä Jesus hä h'yy kae kän rahe'oot do hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rababaaj hõm kän Ris bä, Ikonijo hënh, Än-Tijoka hënh. ²²Ti m' ramabaaj nä me, panang buuj Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä baad raky n'aa edëë däk, ranerét hyb n'aa Jesus hä rah'yy ka'eeh doo. Baad rabaher'oot ratsebë hyb n'aa. Hahÿ d' mä na-ääj hë ramaher'oot sa hä: “Hajõng né da ji ahoop P'op Hagä Do bag'ääs do karapee ji bahadoo hyb n'aa.” ²³Sahõnh hë panang ramatebës me, Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh rasëew hõm Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. Ti m' raky n'aa etsëe sa hyb n'aa. Ranoo kanawa doo me m' Jesus rahyb n'aa esee. Hahÿ d' mä sa kyyh:

—Baad mahagää hahÿ a hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa a hä h'yy ka'eeh do sa hä —näk mäh.

²⁴Ti m' ratabës Pisidija häj n'aa bä. Ti m' rakajaa Pam-Pirija häj n'aa bä. ²⁵Ti m' panang Peh-Ke häd näng doo bä rahe'oot Jesus ky n'aa. Tii b' naa rabaw'ëenh mä panang Atarija häd näng doo hënh. ²⁶Tii bä ragatsëg tooj kän marakate gó. Ti m' rabatsëg hõm kän Än-Tijoka hënh, rahana doo hënh. Än-Tijoka bä né hë Jesus hä h'yy ka'eeh do raky n'aa ets'ëe wät do paa Paw-Ro sa hyb n'aa, baad P'op Hagä Do bahag'ääs hyb n'aa sa hä. Tii b' naa né hë ti ramejüü do paah, jé pad'yyt hë rabaher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa. Paw-Ro rabahajaa do hyb n'aa rababaaj nä kän. ²⁷Rakajaa bä kä m' Än-Tijoka bä, ramejüü Jesus hä h'yy ka'eeh do rakata padëek hyb n'aa. Ti m' rahe'oot sa hä sahõnh hë P'op Hagä Do mo haj'aa sa hä raheboo nä hënh. Rahe'oot na-ääj hë m', Judah buuj nadoo do sa hä Jesus an'oo däg kän ta hä rah'yy

ka'eeh hyb n'aa. ²⁸Ti m' hajōng ta āh Ān-Tijoka bā Paw-Ro rabaym Jesus hā h'yy ka'eeh do sa mahang.

Jerusarēnh bā Jesus hā h'yy ka'eeh do rakaner'oot do panyyg n'aa hahȳh

15 Ti m', ti noo gó ajyy wób raka-jaa Ān-Tijoka bā, Judah hāj n'aa hēnh naa. Ti m' radu doo rama metēek Judah buuj nadoo do hā, Jesus hā h'yy ka'eeh do hā. Hahȳ da m' sa kyyh:

—Taw'āāts hē bē masuuj noo byyh ehōk Mosees ky n'aa jaw'yyk do metēek doo da. Tii da bē moo naboo bā, dooh bē P'op Hagā Do edēeb bā ta wē —nāk mäh.

²Doo Paw-Ro Béh-Nabéh daheeh ragenaag bā rahe'oot doo. Ky kedag bok sa sii ta ti hyb n'aa. Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Ān-Tijoka bā habong do rabasēw hōm Paw-Ro, Béh-Nabéh, Jesus hā h'yy ka'eeh do wób, Jerusarēnh hēnh rabahōm hyb n'aa. T'ī hēnh rame-jūū rabahōm, masuuj noo byyh kahōk do ky n'aa rabeaanh hyb n'aa 12 hedoo do Jesus mejūū do sa hā, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa t'ī hēnh habong do sa hā.

³Ti m' rabahōm kăn. Ramahōm me m', Penisija hād nāng do hāj n'aa bā, Samarija hād nāng do hāj n'aa bā na-āāj hē rahe'oot Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā nyy da Judah buuj nadoo do wób h'yy kae padēek P'op Hagā Do hā. Jesus hā h'yy ka'eeh do panang bā habok do raky n'aa napāh bā tii, tak'ēp ratsebee bong.

⁴Ti m' Paw-Ro rakaja hōm bā kă Jerusarēnh hēnh, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, sa wahē n'aa na-āāj hē, 12 hedoo do Jesus mejūū do na-āāj hē baad ragadoo. Ti m' Paw-Ro rahe'oot mā sa hā sahōnh hē ramoo bok do hā P'op Hagā Do mo haj'aa do ky n'aa raheboo nā hēnh. ⁵Ti m' Parisēw wób Jesus hā h'yy ka'eeh do raky hadoo:

—Taw'āāts hē ji mejūū Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy kae padēek do sa hā, sa masuuj noo byyh ehōg hōm. Taw'āāts hē na-āāj hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do raky daheeh —nāk mā sa kyyh.

⁶Ti m', ti hyb n'aa m' 12 hedoo do Jesus mejūū doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa na-āāj hē rakata b'ēeh rabaher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa. ⁷Ti m' bāp peej dāg raky n'aa her'oot do jawén paa bā, Peed as'ēeg gēet, ti m' taky hadoo:

—Wakān haa —nāng mäh. —Bē hapāh né hē p'ooj ub y P'op Hagā Do asēm do y baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hā, rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hā. ⁸P'op Hagā Doo, ji h'yyb tym hapāh doo, tametēeh tagadoo na-āāj hē Judah buuj nadoo doo. Tanoo ta Sahee sa h'yyb tym gó tabajēng doo, ēr hā tanoo do hadoo.

⁹Doo ta see hadoo pé ēr hā, sa hā na-āāj hē. P'op Hagā Do awug hōm sa h'yyb tym gó hanāng doo, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, ēr h'yyb tym gó hanāng do P'op Hagā Do awug hōm do hadoo, ēr h'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus hā. ¹⁰Ti hyb n'aa, h'ēed hyb n'aa bē gahēen Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy kae padēek do ramoo bok hyb n'aa ta ti ēr nahajaa doo, ēr wahē makū na-āāj hē rana-hajaa doo? H'ēed hyb n'aa bē karēn P'op Hagā Do bē metyy? ¹¹Doo taw'āāts hē tado bā —nāng mäh. —Doo ēr moo bok do hyb n'aa tado bā ēr h'yyb tym P'op Hagā Do bed'ēep. Jesus hyb n'aa, ēr Jesus kamahān do hyb n'aa tii. Ti hadoo né hē sa hā, Judah buuj nadoo do sa hā —nāng mā Peed kyyh.

¹²Ti m' sahōnh hē bag hēnh rababē hōm ramaa newēē bā Béh-Nabéh Paw-Ro daheeh rahe'oot doo. Paw-Ro rahe'oot mā rapehuunh doo, ji hyb n'aa meuunh doo, P'op Hagā Do hejój me ramoo bok doo, Judah buuj nadoo do sa

mahang. ¹³Rabahajaa bä raher'oot doo, Tsijaag ky hadoo mäh:

—Bë maa newë këh yÿ, wakān haa — nāng mäh. ¹⁴—Peed her'ood wāt nyy da P'op Hagä Do t'yyd mehiin wāt Judah buuj nadoo doo, sa mahang P'op Hagä Do karapee rabadoo hyb n'aa. ¹⁵Ta ti ta her'oot do baad tanu dāng P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hä. Hahÿÿ da takerii dāk:

¹⁶“Ta ti jawēn y matēeh da.

Hajōo ta baab né paawä dooh Dawi panaa rabagāa boo bä, p'aa hēnh Dawi panaa see sa wahē n'aa tabahado dāk y an'oo bä da.[§]

¹⁷⁻¹⁸Tii da y wén d'oo, Judah buuj wób, sahōnh hē Judah buuj nadoo do sii hē, karapé haa pan'aa hedoo doo, y rabesoos hyb n'aa', nāng mā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo,

p'ooj ub taky dāng do moo wāt doo.”**

¹⁹—Ti hyb n'aa, —nāng mā Tsijaag — hä yÿ péh, taw'āats hē dooh ta bahānh ēr mejō bä Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hä h'yy kae padēek do sa hä.

²⁰Taw'āats hē ēr erih ranawēh hyb n'aa P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ēeh do tā n'aa. Taw'āats hē ēr erih ranaÿÿh hyb n'aa sa yÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii. Ranawēh hyb n'aa sa masāah dab, har'ēeng dab, ranaboh bä ta majyyw gatsēē dāk doo. Taw'āats hē ēr erih na-āaj hē ranawēh hyb n'aa majyyw. ²¹Tii d' ēr wén erih, Mosees ky n'aa jaw'yyk do raner'ood had'yyt hē dāg panang haw'āats hē Saab hä had'yyt hē, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä. Ti hyb n'aa raheen n'aa nyy dāk né hē Mosees ky n'aa

jaw'yyk do hä —nāng mā Tsijaag kyyh sa hä.

Judah buuj nadoo do rama erih do panyyg n'aa hahÿÿh

²²Ti m' 12 hedoo do Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, sahōnh hē Jesus hä h'yy ka'eeh doo, rasēew hōm sa wób, ramejüü hyb n'aa Béh-Nabéh Paw-Ro sa sii, Ān-Tijoka hēnh. Rasēm do hād hahÿÿh: Judas Bar-Saba hād nāng doo, Siras daheeh. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa wób tii. ²³Ti m' sa hä ramejüü rerih doo kä. Hahÿ ti rama erih doo:

“Āäh, 12 hedoo do Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa na-āaj hē, bë wakān hedoo āäh. Bēeh, Judah buuj nadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do Ān-Tijoka panang bä habong doo, Sirija häj n'aa bä, Siris häj n'aa bä habok do na-āaj hē āa ma erih. Āa edēng bēeh.

²⁴“Āa heen n'aa enäh babä naa t'ii hēnh heboo nä doo. Āa heen n'aa enäh, ajyy ra her'oot doo me baad nado wād bë h'yyb ran'oo bä. Bë h'yyb manepēē boo ran'oo bä. Dooh āa kyy gó tado bä ta ti rama metēek doo. ²⁵Ti hyb n'aa baad ub babä āa kaner'oot, bë wē āa mejüü hyb n'aa āa wób, Paw-Ro Béh-Nabéh ēr najiis bë mejüü do sa sii rabahōm hyb n'aa. ²⁶P'eets ub radejēb paawä Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa rabaher'ood hōm do hyb n'aa, dooh Paw-Ro Béh-Nabéh rah'yyb eÿÿm bä, dooh rah'yy gejë hōm bä. ²⁷Āa mejüü Judas Siras daheeh raky

^{§15:16} Tób hadēē hyng do paah, p'aa hēnh ji tama sooh do ky n'aa gó tabeh'üüm Gereg kyy me Dawi panaa ky n'aa. P'op Hagä Do hä Judah buuj raky nadaheeh do hyb n'aa, hajōo ta baab noo gó dooh Dawi panaa rabagāa boo bä paa Judah häj n'aa bä. Tii bä kä, ta ky n'aa rod raber'oot do hä, ti awāt da Dawi panaa seeh, p'aa hēnh sa hä tabag'āas doo, P'op Hagä Do ky dāng. Jesus né ti ta ti **Dawi panaa** P'op Hagä Do ky dāng doo.

**15:17-18 Amos 9.11-12

masa hyb n'aa ää erih do hä. ²⁸ Baad ub né hē P'op Hagä Do Sahee metëëh ää hä, ää ganahëen hyb n'aa bë hä tak'ëp hejooñh doo. Ää hä na-äaj hē baad ub P'op Hagä Do Sahee metëëh doo. Jääm hē bë tayy hahy ää her'oot do bë hä: ²⁹ Taw'ääts hē bë nawëh P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do tä n'aa. Taw'ääts hē bë nawëh bë masääh dab, har'ëeng dab bë naboh bä ta majyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta majyyw. Bë ää manä bë yym nadoo do sii, bë patug nadoo do sii. Ta ti bë ky dahé bä, taw'ääts hē. Jääm hē kä ää erih doo."

³⁰ Ti m' Jesus mejüü doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa daheeh ramejüü Paw-Ro, Béh-Nabéh, Judas, Siras daheeh rabahöm hyb n'aa. Ti m' rabahöm kän. Ti m' rakajaa bä Än-Tijoka bä, ramejüü sahönh hē Jesus hä h'yy ka'eeh do séd hä rakata padëëk hyb n'aa. Ti m' ranoo sa hä 12 hedoo do rama erih doo. ³¹ Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do t'ii hënh kata däk do raner'ood bong kerih doo. Ti m' ratsebee bong ta ky n'aa hyb n'aa. ³² Ti m' Judas, Siras daheeh, baad mä ramaher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh doo, baad ub, tsebé doo gó rababok hyb n'aa, rah'yy ganejë hóm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod né hē m' ti Judas, Siras daheeh. ³³ Ti m', hajöng ta äh t'ii hënh rabaym do jawén paa bä m', Jesus hä h'yy ka'eeh do kedëë bong, rababaaj hóm hyb n'aa Jerusarënh hënh. Sa hä rakedëë bong bä m' raky hadoo:

—Baad tanyy né hē ti bë bana. Baad ää karën P'op Hagä Do bë taky n'aa edëng. H'yyb näm doo me ää karën bë babaaj hóm —näk mäh.

Ti m' ta wób rababaaj hóm kän. [³⁴ Siras aym dó.] ³⁵ Ti m' Paw-Ro, Béh-Nabéh rabaym Än-Tijoka bä. T'ii hënh rama metëëk ta wób sa sii Jesus ky n'aa.

Jesus hä h'yy ka'eeh do rabeg'ääs panang raheboo nä doo hënh panyyg n'aa hahyÿh

³⁶ Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ky hadoo Béh-Nabéh hä:

—Hamäh, ër ah'üüm p'aa hënh ër heboo nä do paa hënh. Jesus hä h'yy ka'eeh do ër heg'ääs, jé pad'yyt hē Jesus ky n'aa ër her'oot do paa hënh. Ër heg'ääs baad raboo bä —näng mäh.

³⁷ Ti m' Béh-Nabéh karën paawä Jowäw Maah-Ko bahöm sa sii. ³⁸ Paw-Ro hä dooh baad tado bä, Pam-Pirija bä Jowäw Maah-Ko, sa sii hawät do paah, teréd bong do hyb n'aa. ³⁹ Dooh rah'yyb däng do tado bä, ti hyb n'aa raketyn bong. Béh-Nabéh, Jowäw Maah-Ko daheeh rabatsëg hóm tsyt dëëg hä Tsi-Peré häd näng doo hënh. ⁴⁰ Ti m' Paw-Ro hata kä Siras. Ti m' ratsyym kasok bä m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Än-Tijoka bä habong do raky hadoo sa hä:

—Baad ub bë P'op Hagä Do kamahän. Baad ub bë tabahag'ääs —näk mäh.

⁴¹ Ti m' Sirija häd näng do häj n'aa bä, Siris häd näng do häj n'aa bä raka-jetsëg hóm. Rakajetsëk me Paw-Ro maher'oot Jesus hä h'yy ka'eeh do panang bä habong do sa hä, baad rababok hyb n'aa, ratsebé hyb n'aa, rah'yy kae magyys hē hyb n'aa.

16 Ti m' panang Derebé häd näng doo hënh Paw-Ro rabeboo nä jawén paa bä, rabahöm panang Ris häd näng doo hënh. Tii bä tamamuun Jesus hä h'yy ka'eeh do seeh, Tsimoot häd näng doo. Ta yÿn mä Judah buuj. Ta yb mä Gereg buuj. ² Jesus hä h'yy ka'eeh do Ris bä habong doo, Ikonijo bä habong do na-äaj hē, baad mä rabaher'oot Tsimoot ky n'aa. ³ Ti m' Paw-Ro karën Tsimoot ahöm sa sii. Pooj jé tamejüü ta masuuj noo byyh kahög hóm, Judah buuj t'ii hënh häj n'aa bä habong do sa hyb n'aa, sahönh hē rahapäh do hyb n'aa Gereg

buuj Tsimoot yb. Dooh takarēn bā Judah buuj rakawajāān ta hyb n'aa. ⁴Ti m' sahōnh hē panang ramatebēs me ra-her'oot rama erih do ky n'aa 12 hedoo do Jesus mejūū doo, Jesus hā h'y'y ka'eeh do sa wahē n'aa na-āā hē Jerusarēnh bā habong doo, rerih doo. ⁵Ti m' Jesus hā h'y'y ka'eeh doo, panang haw'āāts hē habong doo, tak'ēp mā rah'y'y kae kǎn Jesus hā. Jesus hā h'y'y ka'eeh do kahūūm had'yyt hē.

**Paw-Ro s'ēeh hadoo do
panyyg n'aa hahȳȳh**

⁶Ti m', dooh P'op Hagā Do Sahee an'oo bā rahe'oot Jesus ky n'aa Asija hāj n'aa bā. Ti hyb n'aa m' ratabēs Pirikija, Garata hād enāh do hāj n'aa. ⁷Misija hāj n'aa bahēēj jēng bā, rakarēn paawā Bitinija hāj n'aa hēnh rabahōm. Ti hadoo né hē dooh m' Jesus Sahee an'oo bā.†† ⁸Ti hyb n'aa Misija hāj n'aa bā rakajetsēg w'ēēnh. Panang Torowas hād nāng doo hēnh mā rabaw'ēēnh. ⁹Tii bā, panang bā, atsēm, Paw-Ro s'ēeh hadoo mā ta hā. Ta s'ēē gó tahapāh mā aj'y'y hageēt doo, Paw-Ro hats'yyt doo. Hahȳȳ d' mā aj'y'y hageēt do kyyh: “B'ēēp Masedonija hāj n'aa hēnh. Āā mamasaa”, nāng mǎh. ¹⁰Paw-Ro s'ēeh hadoo do tahapāh do jawén paa bā, nayyw hē āā benyyw hōm āā h'ēēd, āā tsyym kasok hyb n'aa Masedonija hēnh hah'ūūm doo. Āā hā, P'op Hagā Do ti āā naēēnh doo, Masedonija babuj n'aa hā āā baher'oot hyb n'aa Jesus ky n'aa.‡‡

**Ȳȳnh Ridija hād nāng do
panyyg n'aa hahȳȳh**

¹¹Ti m', tii b' naa āā gatsēg t'oonh marakate gó. Ti m' nayyw hē āā batsēg hōm tsyt dēēg hā Samotaras hād nāng doo hēnh. Ti m' jat'iip hadoo āā kajaa panang Newaporis hād nāng doo bā. ¹²Tii b' naa āā bahōm kǎn panang Pirip hād nāng doo hēnh. Jāām né hē ky n'aa etsēēh ta ti panang Masedonija hāj n'aa bā. Hajōk Roma buuj t'iī hēnh rababong. Tii bā āā baym pawóp hē ta āh. ¹³Ti m' Saab hā, Judah buuj rakamehehāk do hā, panang bahānh āā babok. Tamii me āā baw'ēēnh. Āā hā, tamii takēēn hā Judah buuj rakat'aa P'op Hagā Do hā raky n'aa etsēē hyb n'aa.¶¶ Ta tii bā kata b'ēēh do āā mamuun bā, tūū āā bab'ēēh sa pa. Ti m' āā du doo āā her'oot do Jesus ky n'aa, ȳȳj tii bā kata b'ēēh do sa hā. ¹⁴Sa mahang ti ahāng ȳȳnh Ridija hād nāng doo, Panang Tijatira hād nāng doo bā naa. Pāān hebaan do hahiin do hesām do tii. Judah buuj nado né paawā, P'op Hagā Do tahyb n'aa jaw'y'yk. Ti m' baad tahyb n'aa gadoo Paw-Ro her'oot doo, Jesus an'oo bā. ¹⁵Ti m' ranu gemuun wāt ta wakāān daheeh. Ti m' āā tabats'yyt sa tób hēnh. Ti m' Ridija ky hadoo:

—Bē hā ȳ h'y'y kae bā né hē Jesus hā, ȳ karēn paawā bē ayyw dó tóp ȳ yt hā —nāng mǎh.

Ky kah'ūūm āā hā, āā wén ym.

**Paw-Ro, Siras daheeh, radewäts
b'ēēh do panyyg n'aa hahȳȳh**

¹⁶Ti m' ta see pé noo gó Judah buuj raky n'aa hetsē hēnh āā bahōm bā, āā mamuun maruus. Karap'aar h'y'yb nesaa

††16:7 Sa h'y'yb gó m' rabahapāh tii.

‡‡16:10 Rukas ti hahȳȳ erii wāt doo. Masedonija hēnh Paw-Ro rabahōm do pooj jé Rukas kata dāk sa hā. Sa sii tabawād kǎn.

¶¶16:13 Pawóp its rado bā Judah buuj ta wób sa panang bā haj'eenh doo, dooh ratamaa bā P'op Hagā Do panyyg raneherót do tób n'aa. Tamii nabyy me rakahet'aa, P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'y'yk hyb n'aa.

do ta hã adäk. Noo ese karap'aar h'yyb nesaa do an'oo bã. Taher'oot ta wób sa hã h'ëed hado ta jawén rababok doo. Ti hyb n'aa ta kariw n'aa hajông dajëer ragedak. ¹⁷ Paw-Ro sii hë, ää sii hë, ta ti maruus bawäd had'yyt hë. Ää sii tabawät bã tak'ëp tageëenh:

—P'op Hagä Doo, Sahõnh Hë Bahãnh Hadoo Do wë moo heb'ook do hahy ajyy. Raher'oot bë hã nyy da P'op Hagä Do bë tabed'ëep nesaa do mahãnh, ta wë bë basëek hyb n'aa! —näng mã maruus.

¹⁸ Hajông ta äh tii da tabed'oo. Ti m' Paw-Ro tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa taher'oot do hã, Paw-Ro ty kaw'ööd däk ta wë, ti m' taky hadoo karap'aar h'yyb nesaa do hã:

—Jesus Kristo häd gó òm y mejüü ma-banyyh hyb n'aa maruus hã hadäk doo —näng mãh.

Ti m', nyyw hë karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa anä kãn.

¹⁹ Ti m' ta kariw n'aa rabahapäh bã m', dooh ragedag wäd bã dajëer,^{§§} rameso padëek Paw-Ro, Siras daheeh. Ti m' ramahüüm panang buuj rakahet'aa bã, hyb n'aa jew'yyk do sa wë. ²⁰ Hyb n'aa jew'yyk doo, ji ky n'aa etyy do sa matym gó raky n'aa tapaa sa hã. Hahy d' mã sa kyyh:

—Hahy Judah buuj rametëek ër panang buuj sa hã rakamaj'ii hyb n'aa. ²¹ Rametëek na-ääj hë rabahed'oo doo da ër nahajaa doo. Dooh taw'ääts hë tado bã ër gado bã. Roma buuj ëer —näk mã sa kyyh.

²² Ti ky hedoo né hë hajök do sa kyyh. Tii bã kã m', hyb n'aa jew'yyk do rame-jüü rakebo bëeh Paw-Ro Siras sa sa-roor rabahewyyh hyb n'aa. ²³ Ti m' tak'ëp rabahewyyh do jawén paa bã, ramejüü

radewäts b'ëeh. Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa hã ramejüü, baad tabahag'ääs Paw-Ro Siras daheeh. ²⁴ Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa dewäts b'ëeh t'öp gadäg ub doo gó. Ti m' b'aa gó ji tsyym tyw n'aa ragegots padëek doo gó tad-abong sa tsyym.

²⁵ Ti m' atsëm ub, gawak'aap, Paw-Ro Siras daheeh raky n'aa etsëe mãh, P'op Hagä Do hã rama ejãm mãh. Ta wób radewäts b'ëeh do ramaa newëe sa kyyh. ²⁶ Tii bã, nyyw hë, tak'ëp tabana k'ääts katajuus doo. Pã ragadahew'ëes do mesoo n'aa katajus wät na-ääj hë. Ti m' ragadahew'ëes do nooh, noo kasëets hõm ta daaj hë katajuus do hyb n'aa. Haak sapuuw hedoo do radewäts b'ëeh do sa moo hã padëek do paah, kajäg bëeh tüü. ²⁷ Ti m' ragadahew'ëes do hagä n'aa ty gawëej däk bã, tahapäh bã ragadahew'ëes do noo gasëets hõm doo, tado däk sën-jeer ta daaj hë takadaj'ëep hyb n'aa paawä. Sahõnh hë raban'yyh ted'oo. ²⁸ Ti m' tak'ëp Paw-Ro beëenh:

—Kadajëeb manä a daaj hë! —näng mãh. —Sahõnh hë ääh, babä ää bab'ëeh —näng mãh.

²⁹ Ti m' aj'yy betsëe ta bag, ti m' tawaj'aa suun, ti m' ahyh häng ta taron nu paa me Paw-Ro Siras sa wë. ³⁰ Ti m' taman'yyh ragadahew'ëes doo gó naa. Teaanh mã tii bã:

—Nyy d' y bad'oo hëp y tym P'op Hagä Do bed'ëep hyb n'aa nesaa do mahãnh, ta wë y basëek hyb n'aa? —näng mãh.

³¹ Ti m' raky hadoo:

—Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do hã mah'yy kae. Tii bã a h'yyb tym P'op Hagä Do ed'ëep da, ta wë mabawät hyb n'aa da, òm a tób yt hã haj'eenh do na-ääj hë —näk mãh.

§§16:19 Noo ese do paa hyb n'aa, ta wób rabena maruus wë, tamaher'oot hyb n'aa sa hã ny hadoo sa pooj jë hawät doo. Maruus kariw n'aa hã rep'aak sa hã tamaher'oot hyb n'aa. Karap'aar h'yyb nesaa do ta hã hadäk do paa anä kãn do jawén paa bã, dooh maruus noo ese wäd bã. Ti hyb n'aa né hë ta kariw n'aa rakawajään Paw-Ro sa wë.

³²Ti m' rahe'oot ta hã, ta tób yt habong do sa hã na-ãj hẽ Jesus ky n'aa. ³³Ti m' ti noo gó né hẽ, atsẽm ub, Paw-Ro Siras sa rog rahewyyh do haj'aa paah, ragadahew'ëes do hagã n'aa het-syyd hõm. Ti m' nyyw hẽ ranu gemuun wãt ta wakãan daheeh. ³⁴Ti jawén Paw-Ro Siras daheeh tamahũm mã ta tób hẽnh. Ti m' tanoo sa waa. Ti m' tak'ẽp tat-sebee kãn ta wakãan daheeh, P'op Hagã Do hã rah'yy kae dãk do hyb n'aa.

³⁵Ti m' jati péh, hyb n'aa jew'yyk do ramejũũ warahén wób, ragadahew'ëes do hagã n'aa wẽ, tabasog nyyh hyb n'aa ragadahew'ëes doo gó hab'ëeh do paah, Paw-Ro Siras daheeh raban'yyh hyb n'aa. ³⁶Ti m' ragadahew'ëes do hagã n'aa her'oot Paw-Ro hã:

—Hyb n'aa jew'yyk do ÿ ramejũũ, õm Siras daheeh ÿ basog nyyh ragadahew'ëes doo gó naa, baad bẽ bah'ũm hyb n'aa —nãng mãh. —Ti hyb n'aa bẽ anãh, h'yyb nyyw gó bẽ ahõm —nãng mãh.

³⁷Ti m' Paw-Ro baher'oot warahén panãk do sa hã:

—Bẽ hapãh né hẽ Roma buuj ky n'aa jaw'yyk doo. Dooh tahaja bã Roma buuj rahewyyh bã ranaher'oot nã bã raky kes'ëem do ky n'aa. Roma buuj né paawã ããh, ãã rahewyyh sahõnh hẽ sa matym gó, dooh né paawã ãã hã ran'oo bã ãã her'oot ãã ky n'aa. ãã radewãts b'ëeh tii bã ragadahew'ëes doo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bã ãã hã, hỹỹ kã rakarèn kejèn do hadoo ãã bahõm. Dooh baad tado bã. ãã karèn rabana wawëe hẽ, sa daaj hẽ ãã ramanyyh hyb n'aa —nãng mã Paw-Ro kyyh panãk do sa hã.

³⁸Ti m' warahén rabahõm kãn, raher'oot mã sa hã. Ti m' hyb n'aa jew'yyk do raky n'aa napãh bã, Paw-Ro Siras daheeh Roma buuj, tak'ẽp mã rabeỹm

bong.* ³⁹Ti m' rabahõm Paw-Ro sa wẽ, raber'oot hyb n'aa sa sii. Ti m' raky hadoo:

—Ãã karèn bẽ hyb n'aa mabaan hõm ãã mo haj'aa bẽ hã. Bẽ kawaj'ãan manã ãã wẽ —nãk mã sa kyyh.

Ti m' baad hadoo doo me retsëe rabahõm hyb n'aa sa panang bã naa. ⁴⁰Paw-Ro raban'yyh bã ragadahew'ëes doo gó naa, Ridija tób hẽnh rabahõm. T'ĩ hẽnh rakat'aa Jesus hã h'yy ka'eeh do sa sii. Baad ub mã rabaher'oot sa hã, rah'yyb neỹm doo me Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' rabahõm kãn.

Jesus hã h'yy kana'eeh do radu n'aa kamaj'ĩ do panyyg n'aa hahỹh

17 Ti m', Paw-Ro ramahõm me ratabës ãm-Piporis hãd nãng do panang, Aporonija hãd nãng do panang na-ãj hẽ. Kaja hõm kãn mã panang Tesaronika hãd nãng doo bã. Tii bã ti asooh tób P'op Hagã Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo. ²⁻³Ti m', t'ĩ hẽnh Paw-Ro rabahõm Judah buuj rakamehe-hãk do hã, rabahed'oo doo da. Tamawoob hẽ Saab noo gó P'op Hagã Do kyy kerih do paa hã Paw-Ro metëeh sa hã, Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Do ky n'aa. Tamaher'oot mãh, tametëeh Kristo dajëp né hẽ, ganã wãt né hẽ tadajëp jawén paa bã, ta ky n'aa kerih dãk doo da né hẽ. Ti m' taky hadoo:

—Jesus, ta ky n'aa ÿ her'oot do bẽ hã, ti né hẽ Kristo, P'op Hagã Do H'yyb Dãng Doo —nãng mãh.

⁴Ti m' Judah buuj wób raky daheeh Jesus ky n'aa. Séd rah'yyb hedo dãg kãn Paw-Ro sa hã. Hajõng Gereg buuj P'op Hagã Do hyb n'aa hes'ee do na-ãj hẽ raky dahé kãn Jesus ky n'aa. Ti hadoo ãnh hajõk yỹj ky n'aa etsëeh doo. ⁵Ti hyb n'aa m' Judah buuj Je-

***16:38** Rawén jeỹm bong, rabahewyyh bã, dooh rahapëe bã Roma buuj rado bã. Daap hẽ ramejũũ rabahewyyh. Daap hẽ radewãts b'ëeh. Dooh tii da Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bã Roma buuj hã radoo bã.

sus hã h'yy kana'eeh do rah'yy kajewëets kãn. Rah'yy kajew'ëes do hyb n'aa rabats'yyt panang bã habong do moo nesaa doo, ti m' radu n'aa kamaj'ii do panang bã. Ti m' rawaj'aa hõm Jasõn häd nãng do tób hënh. Rakarën paawä Paw-Ro Siras daheeh tii bã haj'eenh do ramesoo, ramahüüm hyb n'aa panang buuj rakahet'aa bã. ⁶Ti m' dooh rawyyd bã Paw-Ro Siras daheeh. Ti hyb n'aa ramaso däk Jasõn, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób na-ääj hë. Ramahüüm mã panang wahë n'aa sa wë. Tak'ëp mã rageëenh:

—Hahÿ ajyy badäk hahÿ haw'ääts hë kamaj'ii doo, hÿÿ kã babä rakaja nä —näk mäh. ⁷—Gëet hahÿ Jasõn ats'yyt, ta tób yt hã rabaj'eenh hyb n'aa. Sahõnh hë hahÿ ajyy dooh raky dahé bã Sesa.[†] Sa noo m' ti anãng ji wahë n'aa seeh, Jesus ramaneëenh doo —näk mäh.

⁸Ti m' ramaa napäh bã ta tii, hajök do t'ii hënh kat'aa doo, panang wahë n'aa na-ääj hë rah'yy ganapõ kãn. ⁹Ti m' ramejüü Jasõn, ta wób na-ääj hë, rep'aak raberéd hõm hyb n'aa. Reréd hõm mã tii bã.

Bereja häd nãng doo hënh Paw-Ro rabahõm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁰Ti m' atsëm, Jesus hã h'yy ka'eeh do tii bã habong do sa kyyh gó Paw-Ro rabah'üüm Bereja hënh. Rakajaa bã, rabahõm tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot doo hënh. ¹¹Ti m', Judah buuj Bereja bã habong do ky en'yyim Tesaronika habong do sa mahãnh. Baad ragadoo Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hã raner'ood had'yyt hë, raba-hapäh hyb n'aa te hub tado bã sa hã Paw-Ro her'oot doo. ¹²Ti m' hajök Judah buuj rah'yy kae kãn Jesus hã. Hajök ÿÿj Gereg buuj ky n'aa etsëeh doo, ajyy na-ääj hë Gereg buuj, h'yy ka'eeh

né hë tii da ënh. ¹³Ti m' Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh doo, panang Tesaronika habong doo, raky n'aa napäh bã Paw-Ro her'oot do P'op Hagä Do ky n'aa Bereja däg bã, Bereja hënh rabana. Ti m' radu n'aa Bereja buuj rakamaj'ii hyb n'aa Paw-Ro sa wë. ¹⁴Ti m' nyyw hë Jesus hã h'yy ka'eeh do ramejüü Paw-Ro bawëenh akajar nabyy me. Ti hadoo né hë, Siras Tsimoot daheeh rabaym dó Bereja bã. ¹⁵Paw-Ro sii hah'üüm do paah, had'aa doo, panang Atën häd nãng doo bã rabebe nã. Tii b' nãa rababaaaj nã. Rakajaa bã raheer'oot Paw-Ro kyyh Siras, Tsimoot sa hã, nyyw hë rabah'üüm hyb n'aa, Atën bã rakataa hyb n'aa Paw-Ro hã.

Atën bã Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁶Ti m' Paw-Ro gadaa nuuj jé Atën bã, h'yy katón wät mã tahapäh do hyb n'aa hajõng Atën buuj sa kabariih. Sa panang haw'ääts hë anyy had'yyt hë. ¹⁷Ti hyb n'aa m' tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naherot do yt hã Paw-Ro ky wõnh Judah buuj, Gereg buuj P'op Hagä Do hã hyb n'aa hes'ee do na-ääj hë. Panang buuj rakahet'aa bã, rabaheb'ëeh bã, Paw-Ro ky wõnh ta äh hã had'yyt hë t'ii hënh kat'aa doo. ¹⁸Ti m' Epikuréw häd enäh do ma matëg wób, Es-Toj-Ko häd enäh do ma matëg wób raky ked'aak mã Paw-Ro hã. Ti m' ta wób raky n'aa re-jää. Hahÿÿ d' mã reaanh:

—H'ëed hahÿ tar'ood ÿÿn karën taheer'oot? —näk mäh.

Ti m' ta wób raky hadoo:

—Häj n'aa s'ee hënh rah'yy kaha'eeh do sa ky n'aa taheer'oot. Ta ti sa hã ji h'yy ka'eeh takarën, tahyb n'aa péh —näk mäh.

Tii d' rawén her'oot, Jesus ky n'aa hanäm doo, Jesus ganä wät do ky n'aa

[†]17:7 Roma buuj sa wahë n'aa hyb n'aa jawyk do ti **Sesa** .

na-āāj hē Paw-Ro maher'oot do hyb n'aa sa hā.

¹⁹Ti m' Paw-Ro rabatsyyd hōm Arejopak hād nāng doo hēnh, ma matēg sa wahē n'aa rakahet'aa doo hēnh. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hā:

—Āā karēn paawā āā bahapāh mama metēek do ky n'aa. Dooh āā ky n'aa napēē nā bā ta tii —nāk mäh. ²⁰—Ōm ky kew'oonh maher'oot do hā. Āā karēn āā hapāh h'ēēd ky n'aa tii —nāk mäh.

²¹(Atēn buuj, ta s'ee hēnh naa hena do panang bā habong do na-āāj hē maa kereed had'yyt hē papuuj hadoo do ky n'aa ramaa newē bā, raher'ood bā na-āāj hē. Ti hado had'yyt hē. Dooh ramoo boo bā. Ti hyb n'aa m' Paw-Ro rabats'yyt.)

²²Ti m' Paw-Ro bas'ēēg gēēt Arejopak bā, ti m' taky hadoo sa hā:

—Atēn buuj —nāng mäh. —Ÿ hapāh ti bē maa ker'eet bē wehēē bā bē h'yy kaha'eeh doo —nāng mäh. ²³—Ÿ hawāt noo gó bē panang bā, Ÿ hapāh sahōnh hē bē kabarii. Ÿ hapāh na-āāj hē bē h'yy kaha'eeh do hā bē ma heju do tyng n'aa. Ÿ hapāh sa mahang bē ma heju do tyng n'aa seeh, hahŷŷ da ta hā kerih doo: “P'op Hagā Do Ji Nahapāh Do Ji Ma Heju Do Tyng N'aa Hahŷŷh.” Ta ti né hē P'op Hagā Doo, bē hyb n'aa esee doo, dooh né paawā bē hapēē bā, ti ky n'aa né hē ti Ÿ her'oot bē hā —nāng mäh.

²⁴—P'op Hagā Doo, sahōnh hē badāk hahŷŷ mo haj'aa nāng doo, badāk hahŷŷ hā habong do tamo haj'aa. Sahōnh hē badāk hahŷŷ haw'āāts hē habong do sa wahē n'aa tii. Sahōnh hē tabag'āās. Dooh ta ti tagēē bā tób ji tama doo, ji yd hyb n'aa esee do yt hā. ²⁵Dooh hyb n'aa ta hā ji masa péh, sahōnh hē ji bahānh tabahadoo do hyb n'aa. Ti né hē ti hanoo ēr hā ēr bedēp hyb n'aa. Ti né hē ti sahōnh hē hanoo do ēr hā. ²⁶Sét hē aj'yy du na do sahōnh hē badāk hahŷŷ hā n'aa bā habong do P'op Hagā Do an'oo bā, badāk hahŷŷ hā rababong hyb n'aa. P'op Hagā

Do né hē hanoo ny noo gó rababong doo, sa panang rababong do pan'aa na-āāj hē. ²⁷P'op Hagā Do wén d'oo tii da, P'op Hagā Do baad ji esóts bā né hē, apāh ji baw'yyt, baad ji hyb n'aa newē bā né hē tii. Dooh né paawā dawēē P'op Hagā Do awād bā ēr mahānh. ²⁸P'op Hagā Do hyb n'aa ēr bedēp. P'op Hagā Do hyb n'aa né hē ēr babok. Tii d' né hē bē see erih do paah: “P'op Hagā Do panaa ēēr”, nāng mäh.

²⁹Ti m' Paw-Ro ky hadoo ēnh:

—P'op Hagā Do panaa hadoo do hyb n'aa ēēr, ti hyb n'aa dooh taw'āāts hē tado bā kabarii hadoo ji ed'oo P'op Hagā Doo. Dooh kabarii ji daaj hē ji moo wāt do tahado bā. Dooh kabarii k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb, k'āāts tēg hawak do s'ēēb, pā s'ēēb hadoo do tahado bā P'op Hagā Doo. ³⁰P'ooj ub P'op Hagā Do hyb n'aa mabaan hōm tii da ji adoo bā. Hŷŷ kā ti dooh. Hŷŷ kā tamejūū sahōnh hē badāk hahŷŷ haw'āāts hē habong do reréd hōm nesaa doo, ta hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa kā. ³¹Tii da tawén mejūū, taky dāng do hyb n'aa ti awāt nā. Ti awāt ti noo gó taky dāng, sahōnh hē badāk hahŷŷ hā habong do ta matym gó rakata b'ēēh bā. Ti noo gó kā tamejūū da aj'yy, tah'yyb dāng doo, taky n'aa etyy hyb n'aa sahōnh hē badāk hahŷŷ haw'āāts hē habong doo. Baad ub né hē da tabaher'oot. Dooh tesōōts bā. Ti né hē ti ta h'yyb dāng doo, sahōnh hē ky n'aa etyy doo, P'op Hagā Do metēēh sahōnh hē sa hā. Hahŷŷ da P'op Hagā Do metēēh ta tii: Tah'yyb Dāng Do ganā wāt dejēp do mahang, tan'oo bā —nāng mā Paw-Ro kyyh.

³²Ti m' ganā wāt do ky n'aa ramaa napāh bā tadajēp jawén paawā, ta wób raky n'aa ej'ees mā Paw-Ro. Ta wób kā raky hadoo:

—Taw'āāts hē. Jāām hē dó —nāk mäh. —Āā karēn ta jawén āā mamaher'oot p'aa hēnh ta ti ky n'aa —nāk mäh.

³³Ti m' Paw-Ro bahôm panang buuj ma mehetêk do sa wahê n'aa rakahet'aa doo bâ naa. ³⁴Ta wób raky daheeh taheer'oot doo, ti m' rahadaa hóm mã Paw-Ro. Sa mahang ti awät mã ma mehetêk do sa wahê n'aa seeh, Dijonis häd näng doo. Sa mahang ti awät mã na-ääj hê ýñh, Damaris häd näng doo, ta wób na-ääj hê.

Korín bã Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahýñh

18 Ti m', ti jawén paa bã, Paw-Ro bahôm kân Atên bã naa Korín hêñh. ²Ti m', tñi hêñh mã takataa Judah buuj seeh hã, Akira häd näng do hã. Panang Pôn-Tus häd näng doo bã tabenäng paa tii. Akira, ta ýym Pisiir häd näng do daheeh, papuuj nã rakajaa Itarija häj n'aa hêñh naa. Itarija bã naa rawén n'yyh, Roma buuj sa wahê n'aa, Karaw-Dijo häd näng do ah'eed h'üüm do hyb n'aa sahônñ hê Judah buuj, Roma bã habong doo. Ti m' Paw-Ro beg'ääs sa wê. ³Ramoo bok doo péh, ti né hê Paw-Ro moo wät. Ti hyb n'aa sa pa tabagä, séd hã ramoo bok hyb n'aa. Tób pan'aa pään s'ëëb, ji kah'ýyt bã ji mahüüm do ji sii, ratema. ⁴Ti m' Saab had'yyt hê Paw-Ro ahôm had'yyt hê tób P'op Hagä Do panyyg Judah buuj rayd naheer'oot doo hêñh. Tñi hêñh taky wônñ Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hê. Takarên né paawä Jesus hã rah'yy ka'eeh.

⁵Ti m' Siras Tsimoot daheeh rakaja nã bã m' Masedonija häj n'aa hêñh han'aa doo, Paw-Ro moo yyw kân tamoo wät do paah, Jesus ky n'aa hanäm do tama met'ëëg had'yyt hê hyb n'aa. Judah buuj sa hã taheer'ood had'yyt hê, sa hã tametëëh Jesus né hê ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. ⁶Ti hadoo né hê m', dooh Judah buuj rakarên bã ramaa newë bã. Radu doo rakamajñi do ta hã. Raky n'aa rejää mäh. Ti hyb n'aa ta tsapoog ta hã hadäk do tatapyng wät sa wê, raba-

hapäh hyb n'aa dooh baad tado bã tii d' rad'oo do heen n'aa. Ti m' ta ky hadoo sa hã:

—Bê h'yyb haj'aa hê né hê ti dawëë bë baboo hóm P'op Hagä Do mahänñ. Kêh ý gabuuj nado —näng mäh. —Ý her'ood wät baad ub bë hã. Hýñ kã ý her'oot Jesus ky n'aa Judah buuj nadoo do sa hã kã —näng mã Paw-Ro kyyh.

⁷Ti m' Paw-Ro banä kân tób P'op Hagä Do panyyg rayd naheer'oot do yt hã naa. Ti m' tabahôm kân aj'yy Tisijo-Jus häd näng do tób hêñh. Judah buuj nado m' tii. P'op Hagä Do m' tahyb n'aa esee tii hã. Tób P'op Hagä Do panyyg rayd naheer'oot do pa ta tób basooh. ⁸Ti m' tób P'op Hagä Do panyyg rayd naheer'oot do wahê n'aa, Kiris-Po häd näng do h'yy kae kân Jesus hã. Ti hadoo né hê m' sahônñ hê ta tób yt haj'eenñ doo. Ti m' hajök na-ääj hê Korín babuj n'aa Jesus hã rah'yy ka'eeh, ta ky n'aa ramaa napäh jawén paa bã. Ti m' ranu gemuun bong.

⁹Ti m' ta see pé noo gó, atsêm, s'ëëh hadoo Paw-Ro hã. S'ëëh hadoo doo gó Jesus ber'oot Paw-Ro sii. Hahýñ d' mã ta kyyh Paw-Ro hã:

—Eýym manäh. Maher'ood had'yyt hê kêh ý n'aa. Maky n'aa eréd manäh. ¹⁰Ý awäd had'yyt hê a sii. Dooh da a hã moo däng péh. Dooh da òm rarejä bã. Babä babuj n'aa sa mahang hajök ý raky daheeh da —näng mã Jesus kyyh Paw-Ro hã.

¹¹Ti hyb n'aa sét hê ta baab, ji ma poo oow see pé ta kamarab n'aa ta jó, Paw-Ro bayyw kân Korín bã, P'op Hagä Do kyyh tama metëëk hyb n'aa.

¹²Ti m', aj'yy Garijo häd näng doo, Akaja häj n'aa bã wahê n'aa noo gó, Judah buuj Jesus hã h'yy kana'eeh do rakamajñi Paw-Ro hã. Ti m' Paw-Ro ramaso däk, ramahüüm mã sa häj n'aa wahê n'aa Garijo häd näng do wê. Rakarên paawä m' Garijo ky n'aa etyy Paw-Ro. ¹³Ti m' Garijo hã raky hadoo:

—Hahÿ aj'yy ky kah'üüm ër panang bä habong do sa hä, P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa ää ky n'aa jaw'yyk do nanoo doo da —näk mäh.

¹⁴ Ti m' Paw-Ro du do paawä taheer'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa, Garijo ky hadoo Judah buuj sa hä:

—Tamo haj'aa kadoo bä paawä, tak'ëp nesaa do tamoo wäd wäd paawä, ÿ maa newë né paawä bë kyyh, Judah buuj.

¹⁵ Jääm hë kyyh p'ää, sa häd p'ää, bë ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa p'ää bë ky ked'aak. Ti hyb n'aa bë daaj hë bë hyb n'aa newë nyy d' bë bad'oo. Dooh ÿ ky n'aa ety bä ta ti hedoo doo —näng mäh.

¹⁶ Ti m' tabah'eed n'yyh Judah buuj.

¹⁷ Ti m' aj'yy Sotenés, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do wahë n'aa see wë rah'yy kawereem, rahewyh wät mä Garijo moo hew'ëet do tób n'aa w'oo hä. Dooh Garijo hyb n'aa p'eed bä raba-hewyyh bä.

Än-Tijoka hënh Paw-Ro babaaj hôm do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁸ Ti m' ti jawén Paw-Ro aym nä ha-jông ta äh Korin bä. Ti m' Paw-Ro kedëë wät Jesus hä h'yy ka'eeh do Korin bä habong do sa hä. Ti m', Pisiir Akira sa daheeh ragatsëg t'oonh marakate gó häj n'aa Sirija häd näng doo hënh hahôm doo. Marakate atsëg pooj jé, Paw-Ro ahoo bëeh ta sëen, panang Sën-Kerej häd näng doo bä. Báp peej däk tanahoh ta sëen, P'op Hagä Do hä taky däng do paa hyb n'aa.[‡] ¹⁹ Ti m' atsëg hóm kân. Ti m' rakajaa panang Epeso häd näng doo bä. T'ii hënh Pisiir Akira daheeh rabayyw kân. Paw-Ro kä ahôm tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot doo hënh. Ti m' taky wônñ Judah buuj t'ii hënh kat'aa doo. ²⁰ Ti m' rabats'yyt bä sa sii tabaym dó, dooh m' takarën bä. ²¹ Tób yt naa tabanyyh bä taky hadoo sa hä:

—P'aa hënh da ÿ bana P'op Hagä Do karën bä —näng mäh.

Ti m' tagatsëg sooh marakate hatsëk doo gó, häj n'aa Sirija häd näng doo hënh hahôm doo gó. ²² Panang Sesareja häd näng doo bä rakaja hóm bä, Paw-Ro gatsëg nyh. Ti m' tabas'oob kân Jerusarënh hënh, Jesus hä h'yy ka'eeh do t'ii hënh habong do taheg'ääs hyb n'aa m'. Tii b' naa Än-Tijoka hënh mä tabahôm. ²³ Ti m' ta see pé noo gó Paw-Ro ahôm Pirikija, Garata häd enäh do häj n'aa hënh. Tamahôm me, panang banäng bä taheg'ääs sahônñ hë panang buuj Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Tah'yyb en'yyim mä sa hä. Taher'oot mä sa hä, baad ub Jesus hä rah'yy ka'eeh hyb n'aa.

Aj'yy Aporos häd näng do panyyg n'aa hahÿÿh

²⁴ Ta see pé noo gó, aj'yy, Judah buuj, Aporos häd näng do kajaa panang Epeso häd näng doo bä, panang Pisiir Akira daheeh rabaym do paa bä. Panang Aresän-Dirija häd näng doo bä tabenäng paa ti Aporos. Ky mepäh ter'ood bä. Baad tabahapäh P'op Hagä Do kyy kerih doo. ²⁵ Heen n'aa näng né hë Jesus ky n'aa. Tak'ëp h'yyb hedoo doo me tabaheer'oot sa hä, baad tama metëek Jesus ky n'aa na-ääj hë, jääm né hë paawä tahapëë paawä Jowäw nu gahem'uun do nu gemuun do ky n'aa. ²⁶ Ti m' neÿÿm doo me tabaheer'oot Jesus ky n'aa, tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hä. Ti m' taheer'oot do Pisiir Akira daheeh ramaa napäh bä m', rabats'yyd kân sa tób hënh. T'ii hënh rabaher'oot baad ub né hë P'op Hagä Do ky n'aa ta hä, tanahapäh nä doo.

²⁷ Ti m' ta see pé noo gó Aporos karën tabatsëg hóm Akaja häj n'aa hënh. Ti m' Jesus hä h'yy ka'eeh do Epeso bä habong do raky hadoo:

[‡]18:18 Tabëëj däk ta ky däng do heen n'aa, tawén hoo bëeh ta sëen.

—Taw'ääts né hē mabahôm —näk mäh.

Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Akaja bā habong do hā rama erih, baad ragadoo hyb n'aa Aporos. Ti m' takajaa bā t'īi hēnh Aporos masa Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Jesus hā rah'yy kae padēēk tii, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa sa wē. ²⁸Aporos ky wōnh Judah buuj. Sahōnh hē ramaa napäh bā baad taba-her'oot, baad tametēēh Judah buuj sa hā, Jesus né hē ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. P'op Hagä Do kyy kerih do hā tametēēh tii. Ti hyb n'aa, dooh Judah buuj sa kyy pé taheer'oot do hā.

Epeso bā Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahyŷh

19 Ti m', Korīn bā Aporos bawāt noo gó, Paw-Ro bahôm panang Epeso hād näng doo hēnh. Ta tyw n'aa waēē me tabēs doo me tamahôm. T'īi hēnh tama-muun Jesus ky n'aa ky dah'eeh do wób. ²Ti m' teanh sa hā:

—Äkä, bē gado dāk P'op Hagä Do Sa-hee bē du doo noo gó bē ky daheeh doo? —näng mä Paw-Ro.

Ti m' raky hadoo:

—Doo hā ky n'aa napēē nā bā tanyy bā P'op Hagä Do Sahee —näk mäh.

³Ti m' Paw-Ro eanh mä sa hā:

—H'ēēd hadoo doo me ti bē ranu gemuun bong? —näng mäh.

Ti m' raky hadoo:

—Jowāw nu gahem'uun do nu gemuun doo da —näk mäh.

⁴Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Jowāw nu gemuun doo, nesaa do ji beréd hōm do heen n'aa, P'op Hagä Do hā ji h'yy ka'eeh do heen n'aa. Jowāw nu gahem'uun do maher'oot paa maa new'ēē do sa hā, ta jawén hana do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa, Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa —näng mä Paw-Ro.

⁵Ti m' raky n'aa napäh bā Paw-Ro her'oot doo, ranu gemuun hōm kán mä

Jesus hād gó kä. ⁶Ti m' Paw-Ro dasooh ta moo sa nuu gó, ti m' P'op Hagä Do Sa-hee bajēē kán sa h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa kyy wób rer'ood wāt dó. P'op Hagä Do ky n'aa m' raheer'oot na-āāj hē. ⁷12 m' ajyy tahyb n'aa pé m' tii.

⁸Tamawoob hē ta kamarab Paw-Ro ahôm had'yyt hē tób P'op Hagä Do panyyg rayd naheer'oot doo hēnh. H'yyb neyŷm doo me baad tabaheer'oot sa hā P'op Hagä Do ji tabag'āas do ky n'aa.

⁹Ti m' sa mahang ti abong nabuj keh'ūūm doo. Doo h m' rakarēn bā raky dahé bā Jesus ky n'aa. Ti m' ta wób maa napäh bā, raky n'aa rejāā Jesus ky n'aa, papuuj hadoo do ky n'aa Paw-Ro her'oot doo. Ti m' Paw-Ro ahôm sa mahānh. Ti m' tatsyyd h'ūūm Jesus hā h'yy ka'eeh doo, tób Tirān hād näng do yd ma mehetēk doo hēnh. T'īi hēnh tabaheer'ood had'yyt hē sa hā Jesus ky n'aa. ¹⁰Pawóp mä ta baab tabaheer'oot t'īi hēnh. Ti hyb n'aa m', sahōnh hē Judah buuj, Judah buuj nadoo do Asija hāj n'aa bā habong doo, raky n'aa napäh Jesus ky n'aa. ¹¹P'op Hagä Do an'oo bā tak'ēp Paw-Ro pehuunh. ¹²Paw-Ro saroor tapadedēēk do sii hē radaso bā nahēē näng do hā, has'oo dāk tan'oo bā. Karap'aar h'yyb nesaa do pahadēēk do sii hē tabaheeb Paw-Ro saroor hā.

¹³Ti m' Judah buuj wób, jé pad'yyt hē karap'aar h'yyb nesaa do hebē doo, rakarēn paawā karap'aar h'yyb nesaa do rahebē Jesus hād gó. Hahyŷ da m' sa kyyh karap'aar h'yyb nesaa do sa hā:

—Jesus, Paw-Ro ky n'aa her'oot do hād gó, ōm āā mejūū maberéd hōm hyb n'aa mahadāk doo —näk mäh.

¹⁴Tii d' hed'oo do 7 ajyy, Judah buuj Sewah hād näng do taah. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa see m' ti Sewah. ¹⁵Ti m' ta see pé noo gó karap'aar h'yyb nesaa do see ky gadoo mä sa hā:

—ÿ hapäh ti Jesus. ÿ ky n'aa napäh ta ti Paw-Ro —näng mäh. —Bë ti dooh. Dooh ÿ mepëë bä bëëh —näng mäh.

¹⁶Ti m' aj'yy, karap'aar hä hadäk do her'oot doo, sa hä tawaj'aa däk. Tak'ëp tabahejoonh karap'aar h'yyb nesaa do ta hä adäk do hyb n'aa, ti hyb n'aa taj'aa ketsë sa hä. Tarejää tak'ëp sa hä, ti hyb n'aa rawaj'aa n'yyh bag hënh tób gó naa. Majyyw ratag nyh raban'yyh bä. ¹⁷Ti m' sahõnh hë Epeso bä habong do Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hë raky n'aa napäh bä m' rabeÿym bong. Raweh'ëëh mä tak'ëp Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹⁸Ti m' hajök Jesus hä h'yy ka'eeh do wób, sahõnh hë ramaa napäh bä raka-woom nesaa do sa mo haj'aa. ¹⁹Hajök mehëm do paa ramenaa sa h'ëëd kerih doo. Ta hä tabanäng ramehëm do ky n'aa paah. Ti m' sahõnh hë rabahapäh bä m' rabaju toonh sahõnh hë ta ti he-doo do kerih doo. Ta hyb n'aa pé 50 miw moweed k'ääts tég hawak do s'ëëb raju toonh do sãm paah. ²⁰Tii bä kä m', ky n'aa etsä däg kän mä Jesus ky n'aa. Jé pad'yyt däg kä ta ky n'aa tii bä. Hajök h'yy ka'eeh doo kä Jesus hä.

²¹Ta ti jawén paa bä Paw-Ro h'yyb däng tabeg'ääs Masedonija, Akaja häd enäh do häj n'aa hënh. Tii b' naa takarën Jerusarënh hënh tabahöm. Ti m' taky hadoo:

—Jerusarënh hënh ÿ bewäd nä jawén paa bä, ÿ beg'ääs nä Roma panang —näng mäh.

²²Ti m' ta sii moo bok do wób, Tsimoot, Eras häd enäh do tamejũũ Masedonija häd näng do häj n'aa hënh rabahöm hyb n'aa ta pooj jé. Ti nuuj jé m' Paw-Ro baym dó Asija häj n'aa bä.

Demeet du n'aa do rakamaj'ii do Paw-Ro sa wë panyyg n'aa hahÿÿh

²³Ti m' ti noo gó Epeso bä hajök kamaj'ii Jesus ky n'aa hyb n'aa. ²⁴Aj'yy Demeet häd näng do du n'aa rakamaj'ii doo. K'ääts tég hawak do moo hew'ëët do tii. Tób taah its sa kabarii Dijään[¶] häd näng do tób n'aa mo n'aa me tatema tób taah its. Demeet, ta moo hataa daheeh ratehem'aa sa kabarii tób n'aa its. Hajõng ta sãm ragedak. ²⁵Ti m' Demeet maher'oot ta sii moo heb'ook doo, ta wób na-ääj hë k'ääts tég hawak do s'ëëb moo heb'ooh doo. Hahÿÿ d' mä ta kyyh sa hä:

—Bë hapäh né hë ti baad ub ër gedak ër moo bok do sãm —näng mäh. ²⁶—Bë ky n'aa napäh na-ääj hë Paw-Ro häd näng do her'oot do hä. Taher'oot sa hä, kabarii ji moo wät doo, dooh ji h'yy kaha'eeh do pan'aa tado bä. Hajök ky dah'eeh ta kyyh hä, Epeso panang buuj had'yyt hë nado. Asija häj n'aa bä, jé pad'yyt hë da raky daheeh ta kyyh —näng mäh. ²⁷—Ji äm n'aa hoop da taher'oot do hä. Hajöo magyys hë ky dah'eeh da ta kyyh hä, dooh da ër moo bok do hä raky dahé wäd bä. Dooh da na-ääj hë Dijään tób n'aa, tak'ëp haj'ap doo, rawehëë wäd bä. Dijään, Asija häj n'aa bä, sahõnh hë häj n'aa bä rah'yy kaha'eeh doo, ti na-ääj hë, dooh da rah'yy kae wäd bä, dooh da rawehëë wäd bä. Ta häd ky n'aa etsëëh do paa ahëëj jëng da —näng mä Demeet kyyh.

²⁸Ti m' Demeet her'oot do ramaa napäh bä m', tak'ëp mä rakawajään Paw-Ro wë. Ti m' radu doo rageëënh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! Tak'ëp haj'ap do Dijään, Epeso buuj hag'ääs doo! —näk mä sa kyyh.

²⁹Ti m' ti hyb n'aa, nayyw hë sahõnh hë Epeso buuj rageëënh mäh. Ky kak'ëë

[¶]19:24 Ta ti *Dijään* häd näng doo, Epeso buuj sa kabarii rah'yy kaha'eeh doo.

mä tak'ëp. Ti m' rameso padëek ajyy Gajo, Aris-Tako häd enäh doo, Masedonija häj n'aa bä naa Paw-Ro had'aa doo. Ti m' Epeso buuj ramahüüm rakahet'aa doo bä. ³⁰Ti m' Paw-Ro karën paawä t'ĩ hēnh tabahōm, hajōk do hā tabaher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh m' Jesus hā h'yy ka'eeh do ran'oo bä tahōm bä t'ĩ hēnh, ām n'aa nāng do hyb n'aa. ³¹Ta ti häj n'aa wahē n'aa wób sii hē, Paw-Ro najiis, rapanäk ta hā tanahōm hyb n'aa, takamanew'aa hyb n'aa sa mahang.[§] ³²Daap hē kat'aa do rageēnh. Ta see hadoo ta wób sa kyyh, ta see hadoo ta wób sa kyyh. Hajōk sa mahang dooh rahapēē bä h'ēēd hyb n'aa t'ĩ hēnh rakata padëek daap hē. ³³Ti m' Judah buuj sa mahang kata padëek do ramejūū aj'yy Aresān häd nāng doo, hajōk do hā tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' kata dāk do wób raheer'oot Aresān hā nyy da ta kyyh sa hā. Ti m' Aresān moo me tamedug paawä, bag hēnh rabab'ēēh hyb n'aa, sa hā tamaher'oot hyb n'aa paawä. ³⁴Ti m' Judah buuj rabahapäh bä Aresān, radu doo rageēnh doo:

—Tak'ëp haj'ap do Dijāān, Epeso buuj hag'āās doo! Tak'ëp haj'ap do Dijāān, Epeso buuj hag'āās doo! —näk mā sa kyyh.

Séd ky hedoo mā rageēnh, pawóp oor. Dooh rakarēn bä ramaa newē bä sa hā Aresān maher'oot do paawä.

³⁵Ti m' panang wahē n'aa hyb n'aa jawyk do medug kän. Ti m' taky hadoo sa hā:

—Bē maa newē kēh ȳy, Epeso buuj —nāng mäh. —Sahōnh hē häj n'aa buuj rahapäh ti Dijāān tób n'aa hagā n'aa ēr panang buuj. Ēr hag'āās na-āāj hē ta heen n'aa hadoo doo, pä s'ēēb, wē hā naa hadēē jat doo. ³⁶Sahōnh hē raky n'aa napäh ta tii. Dooh ta ky n'aa jejēn péh. Ti hyb n'aa taw'āāts hē bag hēnh

bē bab'ēēh. Ti hyb n'aa dooh bē hyb n'aa jōh bä bē moo bok do hā sa hā. ³⁷Hahy ajyy bē manaa doo, dooh Dijāān tób n'aa yt hā retsēēg hōm péh. Dooh raky n'aa rejā bä ēr h'yy kaha'eeh doo —nāng mäh. ³⁸—Demeet wē, ta hataa ta sii moo b'ook do sa wē tanyy bä ta wób raky n'aa tapaa do ky n'aa, taw'āāts hē hyb n'aa jewyk do ji ky n'aa etyy n'aa wē rabahōm. Ti anāng na-āāj hē Roma buuj sa wahē n'aa seeh. Taw'āāts hē sa hā rabaher'oot. ³⁹Tanyy nā bä bē her'oot do seeh, taw'āāts hē bē her'oot sahōnh hē Epeso buuj rakahet'aa noo gó ēr ky n'aa jaw'yky do mejūū doo da. ⁴⁰Ām n'aa nāng Roma buuj sa wahē n'aa ēr raky n'aa tapaa, hajōō gó bē ky ked'aak doo. Ēr reaaj bä h'ēēd hyb n'aa tak'ëp bē geēnh, dooh ēr her'oot péh, dooh hyb n'aa péh —nāng mäh.

⁴¹Ti m' taky hado kän sa hā:

—Jāām hē. Taw'āāts hē bē abaaj h'ūūm —nāng mäh.

**Masedonija häj n'aa hēnh,
Keres häj n'aa hēnh Paw-Ro
bahōm do panyyg n'aa hahȳh**

20 Ti m' kawejān do paa rababaaaj hōm jawén paa bä sa tób hēnh, Jesus hā h'yy ka'eeh do Paw-Ro ats'yyt mā ta wē rabana hyb n'aa. Ti m' baad tabaher'ood dāk sa hā, h'yyb neȳym doo me Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti m' takedēē hōm sa hā. Ahōm kän mā tii bä Masedonija häj n'aa hēnh. ²Tamahōm me panang bä taher'oot Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā, h'yyb neȳym doo me Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Hajōng baad hadoo do taher'ood dāk sa hā. Ti m' Gereg buuj sa häj n'aa bä takajaa. ³Tamawoob hē kamarab tabaym dó tii bä. Ti m' takarēn tagatsēg so paawä marakate gó Sirija häj n'aa hēnh hahōm doo gó. Tagatsēg so pooj jé, heen n'aa nyy dāk Judah buuj rano n'aa masoo

[§]19:31 Rajej̄ym mā Paw-Ro radajēē bä, kata b'ēēh doo hā.

do hã. Ti hyb n'aa tahyb n'aa newë dāk tababaaj hōm Masedonija hāj n'aa bā tabēs doo me ta tyw n'aa. ⁴Ta sii habaaj h'ūūm do sa hād hahỹ̃ da: Sopater (panang Bereja hād nāng doo bā naa, Piho hād nāng do t'aah), ta see Aris-Tako, ta see Sekūn (panang Tesaronika hād nāng doo bā naa), ta see Gajo (panang Derebé hād nāng doo bā naa), ta see Tsimoot, ta see Tikiko, ta see Toropimo (Asija hāj n'aa hēnh naa). ⁵Āã pooj jé rabahōm ti nuuj jé. Āã ragadaa kǎn panang Torowas hād nāng doo bā. ⁶Tii bā, pāw makuj n'aa tamah do āã tab'ēēs jawén paa bā, āã gatsēg t'oonh Pirip bā naa marakate gó. Jí moo séd hēnh ta āã jawén paa bā, āã kataa sa hā panang Torowas hād nāng doo bā. ⁷ta āh āã baym dó tii bā.

Hadēē hyng do panyyg n'aa hahỹ̃h

⁷Ti m' met'uuh hā āã kata b'ēēh Jesus hā h'yy ka'eeh do sa sii, pāw āã ganebāh hōm hyb n'aa, Jesus āã hyb n'aa esee hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro baher'ood kǎn Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Jati pé tatsyym kadoo do hyb n'aa, ta her'oot do dawēēt. ⁸Āã kata dāk tób gó p'op gadāk doo gó, ta bag banāng hēnh. ⁹Ti m' atsēm ub, gawak'aap, pahēēw Ew-Tiko hād nāng doo, tób noo bā hasooh doo, āã jēng tabasooh bā, Paw-Ro her'oot do dawēēt do hyb n'aa, ty jawyg dāk do hyb n'aa m'. Ti m' tabadēē hyng p'op naa. Dajēp. ¹⁰Ti m' Paw-Ro bahyng, ahyy hāng, tawaké dāk dajēp do hā. Ti m' taky hadoo:

—Bē eỹm manāh. Edēp! —nāng mǎh.

¹¹Ti m' Paw-Ro rabas'ēēg kǎn p'aa hēnh tób gawakō p'op gadāk doo gó. Tii bā āã hā Paw-Ro ganebāh hōm kǎn pāw, sahōnh hē āã bawa. Ti m' p'aa hēnh taba her'oot, tabawag hōm bā kǎ taky yyw dāk. Ti m' tatsyym kadoo. ¹²Ti m' marahud hadēē hyng do paa ramahūūm kǎn ta tób hēnh. Edēp tabahōm. Sahōnh hē rah'yy gadejah.

Epeso buuj sa hā Paw-Ro kedēē wāt do panyyg n'aa hahỹ̃h

¹³Ta pooj jé tii bā āã bah'ūūm marakate gó. Panang Asós hād nāng doo hēnh āã bah'ūūm. Tii bā āã gada Paw-Ro, tagatsēg sooh hyb n'aa āã sii. Tii da ta kyyh āã hā. Takarēn mā takanaa hēēj hā. ¹⁴Asós bā takajaa bā, āã mahūūm kǎn marakate gó. Panang Mitirēn hād nāng doo hēnh āã bahōm. ¹⁵Jat'iip hadoo āã tsyym kasok ēnh, āã kaja hōm kǎn tsyt dēēg hā Kiw hād nāng do nedaa bā. Jat'iip hadoo āã batsēg hōm kǎn tsyt dēēg hā, Samos hād nāng doo hēnh. Jati pé āã kaja hōm kǎn panang Mirét hād nāng doo bā kǎ. ¹⁶Dooh Paw-Ro karēn bā Epeso bā āã nu kajāg bā. Nayyw hē takarēn mā takaja hōm Jerusarēnh hēnh. Tahaja bā m' takarēn Pēn-Tekos ratab'ēēs do pooj jé takajaa Jerusarēnh hēnh. ¹⁷Ti m', Mirét bā naa Paw-Ro mejūū ranaēēnh hyb n'aa Epeso bā habong do Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa. ¹⁸Ti m', Mirét bā rakajaa bā, Paw-Ro ky hadoo sa hā:

—Bē hapāh né hē nyy da y bawād had'yyt hē bē mahang Asija hāj n'aa bā y kajaa noo gó naa —nāng mǎh. ¹⁹—Jesus hā y moo wād had'yyt hē, ta ky n'aa y her'ood had'yyt hē. Dooh né y h'yy kasabé bā. Jesus ky n'aa y her'oot bā, hajōō nuu me y h'yyb heoot Jesus hā rah'yy ka'eeh tak'ēp y karēn do hyb n'aa. Tii da né hē y bad'oo, hajōō nuu me né hē paawā y bahoop Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do sa moo gó. ²⁰Dooh y ky n'aa eréd bā y her'oot do baad hadoo do ky n'aa bē hā. Sahōnh hē baad hadoo do bē y ma met'ēēg wāt. Bē tób yt hā bē y met'ēēk, sahōnh hē ramaa napāh. ²¹Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa hā na-āāj hē y baher'oot ne-saa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagā Do hā rah'yy kawereem hyb n'aa, Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā rah'yy

ka'eeh hyb n'aa. ²² Jerusarēnh hēnh ŷ bahōm hŷŷ kā ŷ P'op Hagä Do Sahee mejüü. Dooh ŷ hapēē bā h'ēēd hado hā ŷ t'īi hēnh. ²³ Jāām né hē ŷ hapäh, sahōnh hē panang ŷ bewäd nä hēnh, ŷ P'op Hagä Do Sahee maher'oot ŷ da radawäts gēēt, tak'ēp da ŷ bahoop, tanooh. ²⁴ Ti hadoo né hē paawä, dooh ŷ h'yyb n'aa p'eed bā ŷ hedēp do hā. Jāām hē ŷ karēn ŷ bahajaa, Jesus Hyb N'aa Jawyk Do hā ŷ tamejüü doo. ŷ tamejüü ŷ baher'oot hyb n'aa sahōnh hē sa hā P'op Hagä Do kamahān do ky n'aa —näng mä Paw-Ro kyyh.

²⁵ Ti m' taky hadoo ēnh:

—ŷ hapäh baad ub, dooh da ŷ bē hapēē wäd bā bē mahang her'oot do paa P'op Hagä Do ji tabag'āās do ky n'aa —näng mäh. ²⁶ —Ti hyb n'aa baad ŷ baher'oot bē hā. Kēh ŷ gabuuj nado tii, ta wób sa h'yyb tym P'op Hagä Do wē tanas'ēēg bā. ²⁷ Sahōnh hē bē hā ŷ her'ood wät sahōnh hē P'op Hagä Do karēn doo. Dooh ŷ ky n'aa jejēn péh. ²⁸ Ti hyb n'aa, taw'āāts hē baad ub bē bahag'āās bē daaj hē, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā na-āāj hē, sa wahē n'aa bē bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Taw'āāts hē bē hagāā baad ub P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh doo. Sa hyb n'aa paa Jesus kan'oo dāk, tadajēp sa hyb n'aa, ta karapee rabahado padēēk hyb n'aa. ²⁹ ŷ hapäh hahŷŷh: ŷ bahōm jawén paa bā, bē mahang an'aa da ta wób. Tabanas'aa b'éeē hek'ook do hadoo da. Dooh da rat'yyd mehīin bā Jesus hā h'yy ka'eeh doo. ³⁰ Bē mahang na-āāj né hē ta wób radu doo da rawareem do P'op Hagä Do kyyh, sa hā kā Jesus hā h'yy ka'eeh do raky sūūt hyb n'aa. ³¹ Ti hyb n'aa, baad bē hyb n'aa matakä da! Bē hyb n'aa es'ee nyy da tamawoob hē ta baab noo gó had'yyt hē ŷ ky n'aa jebaanh sahōnh hē bē hā sét ken'yyh. Ta see pé noo gó ŷ h'yyb heoot doo me ŷ ky n'aa jebaanh, baad ŷ karēn do hyb n'aa paawä bē h'yy

ka'eeh Jesus hā —näng mä Paw-Ro sa hā.

³² Ti m' taky hado kán:

—ŷ karēn P'op Hagä Do bē tahag'āās. ŷ karēn P'op Hagä Do ji wē ky ennym do panyyg n'aa bē h'yyb gó tawäd had'yyt hē. Ti né hē tan'oo bā baad bē h'yy kae magyys hē Jesus hā. Tan'oo dāk da bē hā baad hadoo doo, ta karapee tasēēw hōm do sa hā taky dāng doo —näng mäh. ³³ —Dooh hēp ŷŷ gó ŷ karēn pé paa ta wób sa dajēēr, ta wób sa saroor —näng mäh. ³⁴ —Bē hapäh né hē ny hadoo ŷ moo wät daj ŷŷ hē, ma ŷ sām hā, hata ŷ ma sām hā. ³⁵ Sahōnh hē ŷ bad'oo do hā ŷ metēēh bē hā, bē bahapäh hyb n'aa, tak'ēp né hē ji moo wät ji masa hyb n'aa kas'uut doo. Bē hyb n'aa es'ee Jesus kyyh: “Ji tsebee né paawä ji hā ran'oo bā ji karēn doo, ta bahānh ji tsebé da ta wób hā ji an'oo bā rakarēn doo”, näng mä Jesus —näng mä Paw-Ro kyyh.

³⁶ Ta ti Paw-Ro her'oot do jawén paa bā m', ahyy häng ta taron nuu me, ta wób na-āāj hē m'. Ti m' taky n'aa etsēē. ³⁷ Sahōnh hē rabaód bong, rawaké wät, redēē wät. ³⁸ Tak'ēp rawén h'yy ketón bong Paw-Ro her'oot do hā, dooh raty gepēē wäd bā taher'oot do hyb n'aa. Ti m' rabahadaa wēēnh marakate gó tagat-sēg sooh bā.

21 Ti m', āā kedēē bong jawén paa bā Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa Epeso bā naa han'aa do sa hā, āā gatsēg tooj kán marakate gó. Āā gagēd hōm ub tsyt dēēg hā, Kos häd näng doo hēnh. Jat'iip hadoo āā bahōm tsyt dēēg hā, Rodes häd näng doo hēnh. Tii b' naa āā bahōm panang Pataar häd näng doo hēnh. ² Pataar bā āā baw'yyt marakate Penisija häj n'aa hēnh hahōm doo. Ti m' āā gatsēg tooj kán ta gó. ³ Āā matsēk me āā hapäh tsyt dēēg hā, Tsi-Peré häd näng doo, ji s'ŷŷ hadāk hēnh. Āā ahōm kán Sirija häj n'aa hēnh. Marakate gabuuj ramesób nuuj jé, āā

as'oop panang Tiir häd näng doo hēnh.

⁴Tii bā āa mamuun Jesus hā h'yy ka'eeh do tii bā habong doo. 7 ta āh āa baym dó sa pa. Ti m' P'op Hagä Do Sahee baher'oot Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā nyy d' rabad'oo Paw-Ro hā Jerusarēnh hēnh. Ti hyb n'aa m' raky hadoo Paw-Ro hā:

—Ahöm manä Jerusarēnh hēnh —näk mäh.

⁵Ti m', 7 ta āh tabado dāk bā, āa bawēēj kän. Jesus hā h'yy ka'eeh do ajyy, sa ŷym, sa taah āa rahadaa w'ēēnh hood jó. Hood jó āa behyy bēēh āa taron nu paa me, ti āa ky n'aa etsēē. ⁶Ti m' āa kedēē bong sa hā. Ti m' āa gatsēg tooj kän marakate gó. Tii bā āa hadaa w'ēēnh do rabas'oob kän sa tób hēnh.

⁷Tiir bā naa marakate bahöm, Toremajida bā tanu däng. Ta tii bā āa beg'āās Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wē. Sét adēb bā āa tab'ēēs sa sii. ⁸Jat'iip hadoo āa kaja hōm panang Sesareja häd näng doo bā. Pirip, Jesus ky n'aa rod tób bā āa ba'yyim. 7 ajyy Jesus mejüü do sa hata see ti Pirip. ⁹Ji meheet pé Pirip toog, marahud. Rahajaa raheer'ood bā ta jawén hawät doo, P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. ¹⁰Hajōō dāk āa āh Pirip tób bā, takaja nā Judah hāj n'aa hēnh hana doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod seeh, Agab häd näng doo. ¹¹Āa pa tabana gēēt bā, tapyn hōm Paw-Ro baa wyd. Ti m' ta daaj hē ta mooh, ta tsyym takamaw'yyd gēēt ta me. Ti m' taky hadoo:

—Hahy baa wyd näng do danäh, hahy da da Judah buuj ramaw'yyd dāk Jerusarēnh bā. Ran'oo dāk da Judah buuj nadoo do sa moo gó, P'op Hagä Do Sahee her'oot —näng mā Agab kyyh.

¹²Ta ti āa maa napäh bā, ta wób na-āāj hē ta tii bā hab'ēēh doo, āa sahōnh hē āa ky kah'üüm Paw-Ro hā, tanahōm hyb n'aa Jerusarēnh hēnh. ¹³Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hēd n'aa bē ba'oot? Tak'ēp ŷ h'yy katón bē an'oo bā —näng mäh. —Doo

h'yy eŷym bā ŷ ramaw'yyd dāk do hā. Rakarēn bā ŷ radajēēb bā Jerusarēnh bā, ŷ dajēp né hē Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa. Doo h'yy eŷym bā —näng mäh.

¹⁴Doo āa taky dahé bā. Ti hyb n'aa dooh āa ky kah'üüm boo bā ta hā. Ti m' āa ky hadoo:

—Na manä Jesus, Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb däng do hadoo ta hā —näk āah.

¹⁵Ti m' āa benyww hōm āa h'ēēd, ti m' āa tsyym kasog kän Jerusarēnh hēnh hah'üüm doo. ¹⁶Jesus hā h'yy ka'eeh do wób, Sesareja bā habong doo, ah'üüm āa sii. Āa ramah'üüm aj'yy bāp peej Jesus hā h'yy kae dāk do tób hēnh, t'ī hēnh āa ba'ŷy h'yy hyb n'aa. Ta häd Masōn. Tsytt dēēg hā Tsi-Peré häd näng doo bā tabana.

Tsijaag wē Paw-Ro beg'āās do panyyg n'aa hahyŷh

¹⁷Ti m' āa kaja hōm bā kē Jerusarēnh bā, baad Jesus hā h'yy ka'eeh do āa ragadoo. ¹⁸Jat'iip hadoo āa beg'āās Paw-Ro sii Tsijaag tób hēnh. T'ī hēnh rakata b'ēēh sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa. ¹⁹Ti m' Paw-Ro kedēng sa hā. Baad ub tabaheer'oot sa hā sahōnh hē tamoo wät do hā P'op Hagä Do mo haj'aa Judah buuj nadoo do mahang. ²⁰Ta ti ramaa napäh bā m', raj'aa etsē P'op Hagä Do hā. Ti m' raky hadoo Paw-Ro hā:

—Mahapäh né hē, āa wakāän, hajök Judah buuj babä rah'yy kae padēēk Jesus hā. Ti hadoo né hē sahōnh hē raky kah'üüm Mosees ky n'aa jaw'yyk doo da ji bad'oo hyb n'aa. ²¹Raheer'oot mā sa hā, mametēēk mā jē pad'yyt hē habong do Judah buuj sa hā, Judah buuj nadoo do sa mahang habong do sa hā, Mosees kyy kerih do raky nadaheeh hyb n'aa. Raheer'oot mā sa hā, dooh m' makarēn bā sa taah masuuj noo byyh ranoo ehōg hōm. Raheer'oot mā na-āāj hē, maher'oot mā sa

hã ti dooh ër bad'oo doo da radoo bã —
näk mä Tsiijaag sa kyyh.

²² Ti m' raky hadoo ënh:

—Taw'ääts hë ër hyb n'aa newëë nyy
da ër bad'oo. Raky n'aa napäh da òm
kaja nä doo. ²³ Ti hyb n'aa taw'ääts hë
ää her'oot doo da mabad'oo —näk mä
Paw-Ro hã. —Ti abong ji meheet pé
ajyy ää mahang sa sëen hehoh doo, P'op
Hagä Do hã raky däng do ahëëj jëng
do heen n'aa. ²⁴ Sa sii ahòm P'op Hagä
Do tób n'aa hënh. Mamoo wäd sa sii
ër ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da,
bë h'yyb bë benäm hyb n'aa P'op Hagä
Do matym gó. Taw'ääts hë sa hyb n'aa
mepaag hóm rama ejuu do pan'aa, sa
sëen rabehoh hyb n'aa. Tii d' madoo
bã, sahõnh hë rabahapäh da rahe'oot
do a ky n'aa dooh se hub tado bã. Ra-
hapäh da maky daheeh né hë Mosees ky
n'aa jaw'yyk doo. ²⁵ Judah buuj nadoo
doo kä, ää ma erii wät nyy da rabad'oo
do pan'aa. Hahÿÿ da ää kyy kerih doo:
“Taw'ääts hë bë nawëh P'op Hagä Do hã
h'yy kana'eeh do sa kabarii raweh'ëeh do
tä n'aa. Taw'ääts hë bë nawëh bë masääh
dab, har'ëeng dab, bë naboh bã ta ma-
jyyw gatsëë däk doo. Bë awëë manä ta
majyyw. Bë ää manä bë ÿým nadoo do
sii, bë patug nadoo do sii” —näk mä Tsi-
jaag tób bã kata b'ëeh do sa kyyh.

**P'op Hagä Do tób n'aa yt hã Paw-Ro
ramaso däk do panyyg n'aa hahÿÿh**

²⁶ Ti m' jat'iip hadoo Paw-Ro mahüüm
ta ti ajyy. Tamoo wät sa sii Mosees ky
n'aa jaw'yyk do mejüü doo da, sa h'yyb
rabenäm hyb n'aa P'op Hagä Do matym
gó. Ti m' tabahóm P'op Hagä Do tób n'aa
hënh, tapanäk hyb n'aa ta tii bã moo
b'ook do sa hã, ny noo gó tabahänh P'op
Hagä Do matym gó sa h'yyb rabenäm
doo. Tapanäk mä na-ääj hë sa hã ny noo
gó P'op Hagä Do hã rama ejuu doo.

²⁷ P'eets ub paawä m' tabahëëj jëng bã
ta ti 7 ta äh, Paw-Ro rabennyw bong

do ä n'aa, Judah buuj wób, Asija hãj
n'aa hënh han'aa doo, rabahapäh mä
Paw-Ro P'op Hagä Do tób n'aa hënh.
Ti m' hajök do t'ii hënh kata b'ëeh do
rah'yyb tatuk Paw-Ro wë rakamaj'ii hyb
n'aa. Ti m' Paw-Ro wë rawaj'aa padëek.
²⁸ Rageëënh bã m' raky hadoo:

—Ää bë masaa Isaraëw buuj! —näk
mäh. —Hahÿ né hë aj'yy jé pad'yyt hë
hawät doo, tametëek do kamaj'ii ää hã,
Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã na-ääj hë,
hahÿÿ hã na-ääj hë P'op Hagä Do tób
n'aa hã. Hÿÿ kä na-ääj hë tamanaa Ju-
dah buuj nadoo do wawëë hë, P'op Hagä
Do tób n'aa hënh. Ta yd rejää tan'oo bã
—näk mä sa kyyh.

²⁹ Tii da rawén ky hadoo, pooj jé raba-
hapäh Paw-Ro sii Epeso buuj, Toropimo
häd näng doo, panang bã rababong bã.
Paw-Ro mahüüm red'oo P'op Hagä Do
tób n'aa yt hã.

³⁰ Ti m' sahõnh hë panang buuj
rakawajään. Jé pad'yyt hë rabana,
rawaj'aa padëek P'op Hagä Do tób
n'aa hënh. Ramaso däg kän mä tii bã
Paw-Ro, ramahüüm mä P'op Hagä
Do tób n'aa w'oo hã. Ti m' nayyw hë
ranoo gatsëë däk ta nooh. ³¹ Ranaboh
nuuj jé paawä Paw-Ro, Roma buuj
warahén n'aa wahë n'aa hã rapanäk mä
Jerusarënh buuj kamaj'ii do ky n'aa.
³² Ti m' warahén sa wahë n'aa tanaëënh
mä warahén wób, warahén sa wahë
n'aa wób na-ääj hë. Ti m' rawaj'aah
Jerusarënh buuj sa wë. Rabahapäh bã
m' warahén sa wahë n'aa sa sii han'aa
doo, moo yyw padëek mä Paw-Ro rejää
doo. ³³ Ti m' warahén sa wahë n'aa kaja
nä bã tamaso däk Paw-Ro, ti m' tamejüü
ramoo maw'yyd däk haak sapuuw
hadoo doo me. Ti m' teanh mäh:

—Jaa hahÿ aj'yy? H'ëed hado tamo
haj'aa? —näng mäh.

³⁴ Ti m' ta see hadoo ta wób rageëënh,
ta see ky n'aa hadoo ta wób sa kyyh.
Dooh m' warahén sa wahë n'aa h'yyb

mepëë bā ta ky n'aa hā, tak'ëp rageëñh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa tamejũũ ramahũũm warahén tób n'aa yt hā. ³⁵ T'ĩ hēñh rakaja hōm bā, tób gó ji basëëk do tyng n'aa jó, warahén ratóg sëëk mā Paw-Ro, hajök do ta hā rapahuut do hyb n'aa. ³⁶ Ti m' hajök do rageëj nā:

—Ji daj'ëep, ji daj'ëep! —nāk mäh.

³⁷ Ti m' warahén ramajëë suun pooj jé Paw-Ro beanh sa wahë n'aa hā Gereg kyy me:

—ÿ karēn paawā ÿ her'oot a hā —näñg mäh.

Ti m' warahén sa wahë n'aa eanh:

—Mer'oot Gereg kyyh? —näñg mäh.

³⁸ —Ōm nado Esit buuj kamaj'ĩ do du n'aa do nag'aap hē denaa hē? Ōm nado ti mahũũm do 4 miw heb'oooh do banawāñg doo hēñh? —näñg mäh.

³⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh. ÿ nado tii —näñg mäh. —Judah buuj ÿ ti hỹh. Panang Tas häd näñg doo bā naa, Siris hāj n'aa bā naa ÿh. Panang ky n'aa etsëeh do buuj ÿh —näñg mäh. —ÿ karēn paawā man'oo ÿ baher'oot hyb n'aa sa hā —näñg mäh.

⁴⁰ Ti m' warahén sa wahë n'aa an'oo kñ tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro bag'ëed dāk tsym tyng n'aa jó. Ti m' tameduuk ta moo me, bag hēñh rababë dāk hyb n'aa. Ti m' bag hēñh rababë dāk bā, tadu doo tahe'oot do Eberew kyy me. ^{**} Ti m' taky hadoo:

22 —Wakñ haa, yp ÿ hyb n'aa he-doo doo. Bë maa newë këh ÿh. Hā ÿ rakamaj'ĩ do ky n'aa ÿ her'oot —näñg mäh.

² Ti m' ramaa napäh bā m' ter'oot do Eberew kyy me, sa kyy me, bag hēñh rababë däg magyys hē tii bā. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

³ —Judah buuj né ÿ hỹh. Panang Tas häd näñg doo bā, Siris hāj n'aa bā ÿ benāñg. Babā Jerusarēñh bā ÿ bawāñg. Gamarijēw^{††} baad ub né hē ÿ tama metëëk ër wahë makũ ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa. Baad ub né hē ÿ karēn paa ÿ h'yyb n'yyim P'op Hagā Doo, da hē bë bad'oo doo da né hē. ⁴ ÿ rejāā né paa Jesus hā h'yy ka'eeh doo, radejēp hyb n'aa. ÿ mesoo paa ÿj, ayy, ÿ dewëes ragadahew'ëes doo gó. ⁵ P'op Hagā Doo tób n'aa yt hā moo heb'oooh do sa wahë n'aa heh'äät doo, ër wahë n'aa na-āāj hē rahapäh tii. Né hup ÿ né hē ta ti ÿ her'oot do bë hā. Hā ÿ raban'oo dāk paa kerih doo, ramejũũ do ky n'aa, ÿ banoo hyb n'aa ër wakāñ, Judah buuj, panang Damas-Ko häd näñg doo bā habong do sa hā. Ti t'ĩ hēñh ÿ bahōm paah, ÿ mena paawā Jesus hā h'yy ka'eeh doo, rarejāā hyb n'aa Jerusarēñh hēñh —näñg mā Paw-Ro sa hā.

⁶ Ti m' taky hadoo ëñh:

—Ti, wasyk, ÿ bedaa dāk bā Damas-Ko, tii bā wë hā naa gabarëeh do ta bag gabar'ëeng wät hahät ÿh. ⁷ Tũũ ÿ badëë jat tii bā. Ti ÿ maa napäh kyyh, hā ÿ her'oot doo: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ëed hyb n'aa ÿ marejāā?”, näñg mā kyyh hā ÿh. ⁸ “Jaa òm?”, näñg ÿh. “ÿ né hē Jesus, Nasaréh buuj marejāā doo”, näñg mäh. ⁹ Si ÿ habok do rahapëë né paawā ta bag, dooh rah'yy ganny bā kyyh hā, hā ÿ her'oot do hā. ¹⁰ ÿ eanh tii bā: “Nyy d' ÿ bad'oo, Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näñg ÿh. Ti taky hadoo hā ÿh: “As'ëëg g'ëed. Ahōm nā panang hēñh. T'ĩ hēñh rabaher'oot a hā nyy da mamoo wät do pan'aa hā ÿh”, näñg mā Jesus kyyh hā ÿh. ¹¹ ÿ hapäh ta bag tak'ëp gabarëeh do hyb n'aa ÿ wén ty tamaa wät. Ti hyb n'aa

^{**} **21:40** Judah buuj sa kyyh heh'äät do ramaneëñh *Eberew kyyh*. Judah buuj na-āāj hē rer'oot Aramew kyyh. Sa wób na-āāj hē rahajaa rer'ood bā Gereg kyyh.

^{††} **22:3** Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do ky n'aa etsëeh do ti Gamarijēw. Atos 5.34 hā takerii dāk ta ky n'aa.

hata haa y ramoo maso hõm Damas-Ko hēnh āā bah'ũum hyb n'aa.

¹²—Aj'y y Ananijas hād nāng do y taheg'āās. Baad ta ti Ananijas ky dahé had'yyt hē Mosees ky n'aa jaw'y yk doo. Ta ti panang bā habong do Judah buuj raweh'ēeh ti Ananijas. ¹³Pa y tabag'ēēd dāk bā taky hadoo: “Wakān y y, Saw-Ru, mabegāā dāk p'aa hēnh!”, nāng mäh. Y bahapēē dāg kán nanyw hē tii bā. ¹⁴Ti m' taky hadoo ēnh hā y y: “P'op Hagā Do ēr wahē makū rah'y y kaha'eeh doo, ti né hē hasēew wāt ōm, mabahapāh hyb n'aa takarēn doo, mabahapāh hyb n'aa P'op Hagā Do karēn doo da hawāt doo, ^{††}ma-maa napāh hyb n'aa ta ti ta kyyh. ¹⁵Ōm né hē da Baad Had'op Do rod n'aa sahōnh hē sa hā. Maher'ood da mamaa napāh doo, mahapāh do ky n'aa”, nāng mā ta kyyh hā y y. ¹⁶Ti m' taky hadoo: “Magadaa wād manāh. Ahōm nā ōm ranu gemuun wāt hyb n'aa. Ōm ranu gemuun bā, Jesus hā mabetsēē a hā hanāng do nesaa do tabawug hõm hyb n'aa”, nāng ta kyyh hā y y.

¹⁷Ti m' Paw-Ro ky hadoo ēnh:

—Jerusarēnh hēnh y babaaj nā bā, P'op Hagā Do tób n'aa yt hā y bahõm y ky n'aa etsēē hyb n'aa. Ta tii bā s'ēēh hadoo hā y y. ¹⁸S'ēēh hadoo doo gó y hapāh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo. Hahy y da ta kyyh hā y y: “Nanyw hē! Ahōm nā Jerusarēnh bā naa. Dooh da raky dahé bā kēh y n'aa maher'oot doo”, nāng mā hā y y. ¹⁹Ti y ky gadoo: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hē ajyy babā habong do rahapāh nyy da y bahõm do paa sahōnh hē tób P'op Hagā Do panyyg rayd naherot do yt hā, a hā h'y y ka'eeh do y dewēēs hyb n'aa, y rejāā hyb n'aa. ²⁰Radaj'ēēp noo gó a ky n'aa rod paa Es-Tew hād nāng doo, y na-āāh hē sa da h'y yb hadoo. Y né paa pā me hakut

do sa saroor henām”, nāng kēh y ta hā. ²¹Ti taky hadoo hā y y: “Ahōm nā, ōm y mejūū dawēē, Judah buuj nadoo do sa mahang”, nāng mäh.

²²Ti m', jāām né hē ramaa newēē do Paw-Ro her'oot doo. Judah buuj nadoo do sa mahang Paw-Ro Jesus mejūū Paw-Ro her'oot hyb n'aa, radu doo mā rageēēnh doo:

—Dooh taw'āāts hē tado tawād bā badāk hahy y hā! Taw'āāts hē tadajēp! —nāk mā Paw-Ro majī sa kyyh.

²³Ti m' rageēēnh. Sa hatsē sa hā padēēk do ratepyh, rakawajāān do heen n'aa. K'āāts rehaa p'op. ²⁴Ti hyb n'aa, warahén sa wahē n'aa mejō kán Paw-Ro ramajēē suun warahén tób n'aa yt hā. Tamejūū mā rahewyyh. Tamejūū mā reaanh ta hā h'ēēd hyb n'aa ta majī tii da rawén geēēnh. ²⁵Ti m' ramaw'y yd dāk bā rahewyyh do pan'aa paawā, Paw-Ro eanh warahén wahē n'aa see hā:

—Roma buuj raky n'aa jaw'y yk do anoo g'eeh bē hewy y bā Roma buuj seeh, bē nahapēē nā bā tamo haj'aa kadoo bā? —nāng mäh.

²⁶Ti m' warahén sa wahē n'aa see maa napāh bā Paw-Ro her'oot doo, nanyw hē tabahõm kán warahén sa wahē n'aa heh'āāt ub do wē. Ti m' teaanh ta hā:

—Nyy da mabad'oo hahy aj'y y hā? Roma buuj né hē ti hy yh —nāng mäh.

²⁷Ti m' sa wahē n'aa heh'āāt ub do bahõm Paw-Ro wē. Ti m' tabeaanh:

—Te hub né hē, Roma buuj né hē ōm? —nāng mäh.

—Y y. Roma buuj né hē y yh —nāng mā Paw-Ro kyyh.

²⁸Ti m' warahén sa wahē n'aa heh'āāt ub do ky hadoo:

—Tak'ēp y bepaag hõm paah, Roma buuj y bahadoo hyb n'aa —nāng mäh.

Ti Paw-Ro ky hadoo ta hā:

^{††}22:14 Jesus né hē ti P'op Hagā Do karēn doo da hawāt doo.

—Roma häj n'aa bä ŷ benäng, ti hyb n'aa ŷ benäng noo gó naa Roma buuj né ŷ hŷŷh —näng mäh.

²⁹Ti m' hewyyh do paawä nyyw hē m' raberéd gēēt Paw-Ro. Sa wahē n'aa eŷŷm wāt tah'yy ganyy bä Roma buuj né ti tamejūū ramoo maw'yyd dāk do haak sapuuw hadoo doo me.[¶]

Sinedirijo ajyy n'aa hā Paw-Ro her'oot do ky n'aa hahŷŷh

³⁰Ti m' jati pé warahén sa wahē n'aa heh'äät ub do mejūū ramanyyh Paw-Ro. Takarēn mā ta heen n'aa näng baad ub h'ēēd p'āā Judah buuj Paw-Ro hā raky n'aa tapaa. Ti m' tamejūū P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa wób, rakata b'ēēh hyb n'aa, Sinedirijo hād enäh doo. Ti m' Paw-Ro tamanaa rabab'ēēh bä.

23 Ti m' baad ub mā Paw-Ro ba-heg'āās Sinedirijo ajyy n'aa sa wē, ti m' taky hadoo sa hā:

—Wakān haa —näng mäh. —P'ooj ub ŷ bawāt do hadoo né hē ŷ da hē. Baad ub hēp ŷ tym P'op Hagä Do matym gó —näng mäh.

²Ti m' P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät doo, Ananijas hād näng doo, mejūū mäh, Paw-Ro pa hab'ēēh do Paw-Ro ranoo gewyyh hyb n'aa. ³Ti m' Paw-Ro ky hadoo ta hā:

—P'op Hagä Do ōm hewyyh da! Ta hadē hawak doo me j'ooj hē rep'ees do hadoo ōm!^{§§} Ōm tii bä hasooh ŷ maky n'aa etyy hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo da. Ti hadoo né hē, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do

maky dahé bä, ŷ mamejūū ŷ rabaheewyyh hyb n'aa. Dooh tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do an'oo bä —näng mā Paw-Ro kyyh ta hā.

⁴Ti m' Paw-Ro pa hab'ēēh do raky hadoo Paw-Ro hā:

—Ōm ky neŷŷm maky n'aa rejā bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät doo! —näk mäh.

⁵Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Wakān haa, dooh ŷ hapēē bä P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa heh'äät do tado bä. P'op Hagä Do kyy kerih do hā hahŷŷ da takerih: “Maky n'aa rejā manā bē wahē n'aa”^{*} —näng mäh.

⁶Ti m' Paw-Ro hapäh do hyb n'aa ti anäng ta wób Saduséw, ta wób Pariséw sa mahang, taky hadoo kat'aa do sa hā:

—Wakān haa, —näng mäh —Pariséw né ti ŷ hŷŷh. Pariséw t'aah ŷŷh —näng mäh. —Hā ŷ rawén ky n'aa tapaa, ŷ gada do hyb n'aa dejēp do ragenā bong doo —näng mäh.

⁷Tii da taher'oot do hyb n'aa, radu doo raky ked'aak do Pariséw Saduséw sa mahang. Ti hyb n'aa raketyn b'ēēh mā sa wahē n'aa ta tii bä kata padēēk doo.

⁸(Saduséw sa hā ji dajēp jawén paa bä, dooh ji ganā wäd bä. Sa hā, dooh āās. Sa hā dooh na-āāj sahee péh. Pariséw sa hā kă, ji dajēp jawén paa bä ji ganyyh nă p'aa hēnh. Ti anäng na-āāj hē sa hā āās, sahee na-āāj hē.)

⁹Ti hyb n'aa raky ked'aak mā ta ti p'āā. Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetēk do wób, Pariséw wób as'ēēg b'ēēh mäh. Tak'ēp mā sa kyyh. Hahŷŷ d' mā sa kyyh:

—Dooh hahŷ aj'yy nesaa do tamoo wäd bä. Ji hapäh mā āās her'ood bä ta

[¶]22:29 Dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bä Roma buuj see ramaw'yyd bä ranahapäh nă bä tamo haj'aa kadoo bä. Ti hyb n'aa warahén sa wahē n'aa wén eŷŷm wāt.

^{§§}23:3 J'ooj madäk do ta h'yyb tym, Paw-Ro hanäng pé panyyg ky n'aa gó taher'oot doo.

^{*}23:5 Esodo 22.28

hã. Ji hapäh mä tii, sahee her'ood bä ta hä —näk mä sa kyyh.

¹⁰Ti m' Pariséw Saduséw kamajë däg mä tak'ëp. Ti m' warahén sa wahë n'aa beÿÿm wät, rejes wät ted'oo Paw-Ro. Ti hyb n'aa tamejüü warahén rabahôm rabej'ooj nyh hyb n'aa Paw-Ro, warahén tób hënh ramahüüm hyb n'aa p'aa hënh.

¹¹Ti m' atsëm kä, Jesus kasee Paw-Ro hä. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Eÿÿm manäh! —näng mäh. —Maher'oot do hadoo këh ÿ n'aa babä Jerusarënh bä, ti hadoo né hë da maher'ood panang Roma häd näng doo bä —näng mä Jesus ta hä.

Paw-Ro Judah buuj wób radajëëb paawä panyyg n'aa hahÿÿh

¹²Ti m' jati péh, Judah buuj Jesus hä h'yy kana'eeh do wób rakaner'oot Paw-Ro radaj'ëep hyb n'aa. P'op Hagä Do hä raky däng radaj'ëep né hë. Ti m' raky hadoo:

—Dooh d' ër awa bä, dooh d' ër eëg bä ër nanaboh nä bä Paw-Ro —näk mä sa kyyh.

¹³Tahyb n'aa pé 40 ajyy ti h'yyb hedoo doo. ¹⁴Ti m' rabahôm P'op Hagä Do tób n'aa yt hä moo heb'ooh do sa wahë n'aa, Judah buuj sa wahë n'aa wë na-ääj hë. Ti m' raky hadoo sa hä:

—P'op Hagä Do hä ää ky däng, dooh ää awa bä, dooh ää eëg bä Paw-Ro ää nanaboh nä bä —näk mäh. ¹⁵—Ää karën paawä Sinedirijo ajyy n'aa sii hë bë ky n'aa etsëë warahén sa wahë n'aa hä, Paw-Ro tamanaa hyb n'aa bë bab'ëëh bä. Taw'ääts hë bë her'oot bë karën baad bë ky n'aa napäh ta ky n'aa, bë keno da —näk mäh. —Ää gadaa däk da ta baa bä, ää daj'ëep hyb n'aa bë hab'ëëh hënh takajaa do pooj jé —näk mä sa kyyh.

¹⁶Ti m' Paw-Ro s'aah ky n'aa napäh rarer'oot doo. Ti m' tabahôm kën warahén sa tób hënh, Paw-Ro tapanäk hyb n'aa.

¹⁷Ti m' Paw-Ro naëënh warahén sa wahë n'aa seeh. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Mamahüüm hahÿ pahëew bë wahë n'aa wë. Ti anäng panyyg taher'oot pé ta hä —näng mä Paw-Ro.

¹⁸Ti m' warahén wahë n'aa see mahüüm kën pahëew sa wahë n'aa heh'äät ub do wë. Ti m' taky hadoo ta hä:

—Paw-Ro, ër maso gëet doo, ÿ tanaëëj nä, taher'oot hä ÿÿ, ÿ manaa hyb n'aa hahÿ pahëew a wë. Ti anäng mä panyyg taher'oot pé pan'aa a hä —näng mäh.

¹⁹Ti m' pahëew warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do moo takyg hõm ramaa nanapäh hënh. Teanh mäh:

—H'ëed ti makarën maher'oot hä ÿÿ? —näng mäh.

²⁰Ti m' pahëew ky hadoo:

—Judah buuj kaner'ood bong a hä raky n'aa her'oot hyb n'aa Paw-Ro mamahüüm hyb n'aa Sinedirijo ajyy n'aa rakahet'aa hënh. Rakarën mä paawä raky n'aa napëë magyys hë Paw-Ro ky n'aa, ken'ooh da. ²¹Maky dahé manä da. 40 ajyy tahyb n'aa pé ragadaa däk radaj'ëep hyb n'aa. Kejën rabë bä. P'op Hagä Do hä raky däng dooh rawa bä, dooh reëg bä rananaboh nä bä Paw-Ro. Da hë ti abë padëëk. Ragadaa däk maher'oot do pan'aa sa hä —näng mä Paw-Ro s'aah kyyh warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do hä.

²²Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do edëë wät pahëew. Ti m' taky hadoo:

—Maher'ood manä ÿ mapanäk doo —näng mäh.

²³⁻²⁴Ti m' warahén sa wahë n'aa heh'äät ub do naëënh pawóp hë warahén sa wahë n'aa. Ti m' taky hadoo sa hä:

—Bë etyn hõm da 200 warahén tsyym me hah'üüm péh, 70 kawaaro jó hah'üüm do ta wób, 200 jook yt hä hah'üüm doo, kawaaro Paw-Ro jahôm pé sii hë da, atsëm rabahôm hyb n'aa

panang Sesareja häd näng doo hēnh — näng mä ta kyyh.

Ti m' tamejüü baad ub ramahüüm hyb n'aa Paw-Ro, sa wahë n'aa Peris häd näng do wë. ²⁵ Tamejüü sa hã tama erih do Peris. Terih doo, hahÿÿ da m':

²⁶ “ÿ, Karaw-Dijo Risijas, ÿ edēng òm Peris, hyb n'aa jawyk doo, Sesa kyy gó babä bag'ääs do òm. ²⁷ Òm ÿ panäk hahÿÿ da: Judah buuj ramaso däk hahÿ aj'yy. Rakarēn paawä radaj'ēep. Ti ÿ ky n'aa napäh bā Roma buuj tado bā, ÿ bahôm warahén sii hē ÿ bed'ēep hyb n'aa sa moo gó naa. ²⁸ ÿ karēn paawä ÿ heen n'aa näng h'ēed hyb n'aa rakamaj'ī ta hã, ti hyb n'aa ÿ wén mahüüm paa Judah buuj wahë n'aa sa wë. ²⁹ Tii bā ÿ heen n'aa nyy däk raky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa raky kes'ēem. Dooh tamo haj'aa kadoo bā ji daj'ēep hyb n'aa paawä. Dooh tamo haj'aa kadoo bā na-āāj hē ji dawäts gēet hyb n'aa. ³⁰ Tii bā ÿ ky n'aa napäh rakarēn radaj'ēep. Ti hyb n'aa nayyw hē ÿ mejō hōm a wë. ÿ maher'oot da ta maj'ī, a wë rabahôm a sii raber'oot hyb n'aa ta ky n'aa”, näng mä terih do hã.

³¹ Ti m' warahén sa wahë n'aa mejüü doo da rabadoo kân. Ramahüüm kân mä atsēm Paw-Ro. Ti m' panang An-Tiparis häd näng doo bā rakajaa. ³² Tii b' naa, jati péh, warahén tsyym me hah'üüm do rababaaj nā p'aa hēnh sa tób hēnh. Kawaaro jó hah'üüm do ramahüüm kân tii bā Paw-Ro. ³³ Rakaja hōm bā Sesareja bā, ran'oo däg kân sa wahë n'aa ma erih do Peris hã. Ti m' rahaēēnh Paw-Ro ta hã. ³⁴ Ti m' Peris ner'ood kân kerih doo, ti m' teanh mä Paw-Ro hã ny hado tabanäng hēnh tabana, Roma hāj n'aa. Siris hēnh naa tabana Paw-Ro her'oot bā m', ³⁵ Peris ky hadoo ta hã:

—ÿ maa newëe da a ky n'aa a hã kamaj'ī do rakaja nā bā —näng mäh.

Ti m' tamejüü Erôts, Judah buuj sa wahë n'aa tób haeh do yt hã warahén rabahag'ääs hyb n'aa Paw-Ro.

Peris hã Paw-Ro her'oot do raky n'aa tapaa do ky n'aa panyyg n'aa hahÿÿh

24 Ti m' 5 ta ā jawén paa bā, Ananias, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'ooh do sa wahë n'aa heh'äät do kajaa nā Sesareja bā. Ta sii tamanaa mä Judah buuj sa wahë n'aa wób, sa ky n'aa rod Ter-Turus häd näng do na-āāj hē. Ti m' raky n'aa tapa kân Paw-Ro ta ti hāj n'aa bagä n'aa matym gó. ² Ti m' Paw-Ro ramana gēet bā, Ter-Turus häd näng do du doo taher'oot do Peris hã. Paw-Ro taky n'aa tapaa. Hahÿÿ d' mä ta kyyh:

—Baad tanyy né hē, a hyb n'aa baad ub āā hã āā hāj n'aa bā. Dooh kamaj'ī péh. Òm h'yy ganäng do hyb n'aa, baad tawén hadoo āā hã, āā hāj n'aa bā. ³ Jé pad'yyt hē āā hāj n'aa bā āā h'yy gada-jang a mo haj'aa hyb n'aa, Peris, tak'ēp hyb n'aa jawyk doo —näng mäh. ⁴ —Dooh āā karēn bā òm āā h'yyb panasä bā. Ti hyb n'aa āā karēn paawä kanahēn d'os hē mamaa newë āā her'oot doo. ⁵ Gēet hahÿ aj'yy, kamaj'ī do du na do tii, āā hã. Jé pad'yyt hē badäk hahÿÿ bā Judah buuj rakamaj'ī sa hã hē tan'oo bā. Aj'yy Nasaréh buuj ky s'üüt doo, ta wób sa wë h'yy kawereem hōm do sa wahë n'aa see hahÿÿh. ⁶ Takarēn paawä tan'oo bā baad tanado wät P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do tób n'aa. Ti hyb n'aa āā wén maso däk. [⁷ Āā karēn paawä āā ky n'aa etyy āā ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. Ti nuuj jé warahén sa wahë n'aa, Risijas häd näng doo, ta warahén sii hē tabana. Āā hã rawaj'aa padēek, Paw-Ro rabej'ooj hōm hyb n'aa āā mahānh. ⁸ Tamejüü ta hã ky n'aa tapaa do a wë rabahôm.] Baad hahÿ aj'yy hã meaaj bā, maheen n'aa näng da āā ehuh né hē āā ky n'aa tapaa do hã —näng mä Ter-Turus kyyh Peris hã.

⁹ Ti m' Judah buuj, Jerusarēnh bā han'aa doo, raky masa Ter-Turus. Raky

n'aa tapaa ěnh Paw-Ro. Te hub né hē m' Ter-Turus her'oot doo, sa nooh.

¹⁰ Ti m' sa wahē n'aa Peris häd näng do mejüü Paw-Ro ber'oot hyb n'aa. Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Hajōō däg ta baab āā hāj n'aa bā baad maky n'aa etyy. Ti hyb n'aa h'yyb neŷŷm doo me ŷ her'oot a hā kēh ŷ n'aa hā ŷ raky n'aa tapaa do ky n'aa hā —näng mäh. ¹¹ —¹² ta āā nā ŷ kaja nā Jerusarēnh bā, P'op Hagä Do ŷ hyb n'aa esee hyb n'aa. Makarēn bā mameaaj ŷ kaja noo gó ŷ rahapäh doo, te hub né hē ta ti ŷ her'oot do mabahapäh hyb n'aa. ¹² B'ēēh hahŷŷ hā ŷ kamaj'ī doo, dooh noo gó ŷ rahapēē bā ŷ ky kedag bā P'op Hagä Do tób n'aa bā. Dooh noo gó ŷ rahapēē bā ŷ kamajē bā tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do yt hā, panang bā na-āāj hē. ¹³ Hahŷ ajyy dooh rahaja bā rametä bā te hub tado bā hā ŷ raky n'aa tapaa do ky n'aa.

¹⁴ Hŷŷ kă, dooh ŷ ky n'aa jejēn bā, ŷ hyb n'aa jaw'yyk né hē P'op Hagä Doo, āā wahē makū rah'yy kaha'eeh doo. Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē ky n'aa ŷ ky daheeh.† Ta wób wē āā h'yy kawareem hōm ramaneēēj né paawā ta tyw n'aa papuuj, sahōnh P'op Hagä Do kyy kerih do ŷ ky daheeh. P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ŷ ky daheeh. ¹⁵ Hā ŷ kamaj'ī do ragada do hadoo né hē ŷ gada dejēp do ragenä bong doo, P'op Hagä Do mo haj'aa. P'op Hagä Do karēn doo da habong do paah, baad nabok do paa na-āāj hē da āā gada ragenä bong doo. ¹⁶ Sahōnh hē da ragenä bong do hyb n'aa, baad ub had'yyt hē ŷ karēn ŷ bawät, hēp ŷŷ gó baad had'yyt hē tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hā, ta wób sa hā na-āāj hē —näng mā Paw-Ro.

¹⁷ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ěnh:

—Hajōng ta baab hāj n'aa s'ee hēnh ŷ bewäd nă. Ta jawén ŷ babaaj hōm p'aa hēnh Jerusarēnh hēnh, kasuud is do Judah buuj sa mahang habong do sa matym n'aa ŷ tajooch hyb n'aa, P'op Hagä Do hā ŷ ma ejuu do hyb n'aa na-āāj hē. ^{18–19} Ti né hē ŷ bad'oo P'op Hagä Do tób n'aa yt hā, sahōnh hē ŷ bahajaa jawén paa bā āā ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji h'yyb banyyw dāk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Dooh hajōk do tado bā si ŷ habok doo. Dooh na-āāj hē ŷ kamajē bā ta wób sa wē. Daap ramenyyh hā ŷ raky n'aa tapaa doo. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā né hē ŷ bag'ēēd dāk Judah buuj wób Asija hāj n'aa hēnh naa ŷ rabahapäh bā. Taw'āāts hē né hē paawā ta ti né hē ajyy wawēē hē rabana, hā ŷ raky n'aa tapaa hyb n'aa tanyy bā sa wē hā ŷ raky kes'ēēm péh. Ti né hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hā ŷ raky n'aa tapaa do paah. ²⁰ Ta ti ranan'aa do hyb n'aa, na b'ēēh hahŷ rahe'ood ny hadoo pé rahapäh ŷ mo haj'aa kadoo bā Sinedirijo ajyy n'aa raky kes'ēēm do hā ŷŷ. ²¹ Jāām né hē hahŷŷ da kēh ŷŷ Sinedirijo ajyy n'aa sa hā: “Dejēp do ragenä bok do ŷ gada do hyb n'aa, hā ŷ raky n'aa etyy bē matym gó”, näng paa kēh ŷ sa hā. Nepäh ta tii hā rawyyd bā sa hā baad nadoo do mo haja ŷŷ —näng mā Paw-Ro kyyh.

²² Ti m', baad Peris ky n'aa napäh né hē Jesus ky n'aa, ta tyw n'aa papuuj ramaneēēnh doo. Paw-Ro her'oot do jawén paa bā taky hadoo:

—Jāām hē dó —näng mäh. —Warahén sa wahē n'aa Risijas häd näng do kaja bā, ŷ baher'oot da nyy da ŷ bad'oo ōm raky n'aa tapaa do hā —näng mā Peris kyyh.

²³ Ti m' Peris mejüü warahén sa wahē n'aa see rabaheg'āās nă Paw-Ro. Hahŷŷ da m' ta kyyh sa hā:

†24:14 Jesus ky n'aa né hē ti “*ta tyw n'aa papuuj*” ramaneēēnh doo.

—Taw'ääts hē bē eréd tabawät hyb n'aa, tabeg'ääs hyb n'aa. Bē an'oo na-ääj hē ta najiis rabeg'ääs ta wē rabanoo hyb n'aa takarēn doo —näng mäh.

²⁴ Ti m' ta jawén, p'aa hēnh Peris bana Paw-Ro wē. Ta ŷym sii hē tabana. Dusir mā Peris ŷym häd. Judah buuj mā ti ta ŷym. Ti m' tamejüü Paw-Ro ranaëēnh. Tamaa newëē mā Paw-Ro her'oot doo, ji h'yy ka'eeh do Kristo Jesus hā ky n'aa.

²⁵ Ti m' Paw-Ro baher'oot bā baad ub ji bawät do ky n'aa, ji h'yy keb'aah do ky n'aa, ta jawén ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa na-ääj hē, Peris eŷym wät mäh. Ti m' taky hadoo:

—Jääm hē dó. Ahôm nā. ŷ karēn bā, ŷ mejüü da ôm ranaëēnh p'aa hēnh —näng mā ta kyyh Paw-Ro hā.

²⁶ Peris karēn paawä Paw-Ro anoo da-jëēr ta hā, taberéd hōm hyb n'aa. Ti hyb n'aa m' hajōō nuu me tanaëēnh ta wē Paw-Ro sii taber'oot hyb n'aa. ²⁷ Ti m' pawóp hē ta baab tabahado dāk bā, Posijo-Pes Peris jawén buuj däg. Peris sa wahē n'aa tabadoo do paa tabanyyh bā, teréd gëēt Paw-Ro, Judah buuj tah'yyb en'yyim hyb n'aa.

**Roma buuj sa wahē n'aa see
sii Paw-Ro ber'oot do
panyyg n'aa hahŷŷh**

25 Ti m' tamawoob hē tabahado däg bā ta äh Pes Peris jawén buuj tabahado däg bā, Jerusarēnh hēnh tabahōm kân Sesareja panang häd näng doo bā naa. ² Ti m' Jerusarēnh bā takajaa bā, P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa, Judah buuj sa wahē n'aa wób na-ääj hē, rabahōm ta wē. Paw-Ro raky n'aa tapaa ta matym gó. ³ Ky kah'üüm mā ta hā, rakarēn doo da tabad'oo hyb n'aa. Rakarēn né paawä Pes mejō nā Paw-Ro Jerusarēnh hēnh. Rakarēn né paawä radaj'ëep Paw-Ro tana bā ta tyw n'aa me. ⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Dooch —näng mäh. —Sesareja bā Paw-Ro bagëēt. T'ī hēnh da ŷ babaaj hōm p'aa hēnh nayyw hē. ⁵ Taw'ääts hē né paawä bē wahē n'aa wób rabah'üüm si ŷŷ, t'ī hēnh raky kes'ëem hyb n'aa tamo haj'aa kadoo bā —näng mäh.

⁶ Ti m' ji moo sahōnh hē ta ä jawén paa bā, Pes babaaj hōm kân Sesareja hēnh. Ti m' jat'iip hadoo Pes bana sooh ji hā raky kes'ëem do ky n'aa rabaherot bā. Ti m' tamejüü ranaëēj nā Paw-Ro. ⁷ Paw-Ro bana gëēt bā, Judah buuj, Jerusarēnh bā naa han'aa do ranu sabug dāk tabagëēt bā. Ti m' radu doo tak'ëp Paw-Ro raky n'aa tapaa. Hajōng mā nesaa do tamo haj'aa, sa nooh. Daap mā ramenyyh. Dooch m' rahaja bā rametä bā se hub tado bā ti rahe'oot doo.

⁸ Ti m' ta daaj hē Paw-Ro ky n'aa kahe'oot sa hā:

—Dooch ŷ mo haj'aa kad'oo pé Judah buuj raky n'aa jaw'yyk do hā. Dooch ŷ mo haj'aa kadoo bā P'op Hagä Do tób n'aa hā. Dooch ŷ mo haj'aa kadoo bā Sesa, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do hā —näng mā Paw-Ro kyyh.

⁹ Ti m', Pes h'yyb enäw paawä Judah buuj. Ti hyb n'aa hahŷŷ da m' ta kyyh Paw-Ro hā:

—Makarēn mabahōm Jerusarēnh hēnh, t'ī hēnh ŷ maa newëē hyb n'aa ôm raky n'aa tapaa doo, ôm ŷ ky n'aa etyy hyb n'aa? —näng mäh.

¹⁰ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Babä ŷ bagëēt hŷŷ kâ, raky kes'ëem do ky n'aa rabaherot bā. Babä né hē ji ky n'aa etyy Sesa kyy gó, Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub do kyy gó. Babä né hē ŷ maky n'aa etyy. Baad mabahapäh né hē, dooh ŷ mo haj'aa kadoo bā Judah buuj sa hā. ¹¹ ŷ mo haj'aa kadoo bā paawä, dajëb hā ŷ maky n'aa ety bā ta hyb n'aa, ŷ gadoo né da ŷ radaj'ëep doo. Se hub tanado bā hā ŷ raky n'aa tapaa doo, dooh Roma buuj raky n'aa jaw'yyk do an'oo bā sa moo gó ŷ rahaëēnh. ŷ

karên Sesa né hê y taky n'aa etyy —näng mã Paw-Ro kyyh.

¹² Ti m' Pes beanh ta hã masa do sa hã nyy d' rabad'oo. Ti m' rakaner'oot do jawén paa bã Pes ky hadoo Paw-Ro hã:

—Makarên mã Sesa òm taky n'aa etyy. Ti hyb n'aa t'ĩ hênh né da mabahôm ta wê —näng mãh.

**Judah buuj sa wahê n'aa hã
Pes her'oot do Paw-Ro ky
n'aa panyyg n'aa hahÿh**

¹³ Ti m' ta jawén, ta see pé noo gó, Judah buuj sa wahê n'aa heh'äät ub do Agaripa häd näng doo, ta ãnh Berenis häd näng do daheeh rabana, Sesareja hênh rabeg'ääs hyb n'aa Pes wê. ¹⁴ Hã-jõõ ta ãh t'ĩ hênh rabajeej bong. Ti hyb n'aa Agaripa hã Pes baher'oot Paw-Ro ky n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Ti agëët babä aj'yy Peris eréd gëët do paah —näng mãh. ¹⁵ —Jerusarênh hênh y bewäd nä noo gó, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh do sa wahê n'aa, Judah buuj sa wahê n'aa na-ãaj hê raheer'oot hã yÿ ta hã raky kes'ëëm do ky n'aa. Rakarên né paawä dajëb hã ji ky n'aa etyy —näng mãh.

¹⁶ —Y her'oot sa hã, dooh Roma buuj ramejõ bã rarejä bã nanyw hê ji hã. Pooj jé ji ky naa etyy n'aa an'oo bã ta matym gó ji hã ky n'aa tapaa do ji ky gadoo. Tii d' né kêh y sa hã. ¹⁷ Ti m' wawëë hê rakaja nä bã, nanyw hê, jati péh, y mejüü Paw-Ro ramanaa, ta hã ky kes'ëëm do rabab'ëëh bã. ¹⁸ Ta hã raky n'aa tapaa bã, dooh y h'yyb däng do tado bã raky n'aa tapaa doo. ¹⁹ Raky n'aa hajëm rah'yy kaha'eeh do ky n'aa hã. Raky n'aa hajëm na-ãaj hê dajëp do ky n'aa, Jesus häd näng doo. Paw-Ro her'ood bã edëp mãh, tanooh. ²⁰ Dooh y hapëë bã nyy da y bad'oo ta ti hedoo do hã. Ti hyb n'aa y beanh ta hã takarên bã Jerusarênh hênh tabahôm, t'ĩ hênh raky n'aa etyy

hyb n'aa. ²¹ Ti m' Sesa hã Paw-Ro ky däng. Takarên mã Sesa ky n'aa etyy ta hã. Ti hyb n'aa y mejüü rabahag'ääs nä Sesa wê y manejõ nä bã —näng mã Pes kyyh.

²² Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Y karên paawä y maa newëë ta ti aj'yy her'oot doo —näng mãh.

—Taw'ääts hê. Jat'iip né da mamaa newëë taheer'oot doo —näng mã Pes.

²³ Ti m' jat'iip hadoo Agaripa, Berenis daheeh rabajëë p'ëë ta gawakõ gaeh doo gó, raky n'aa tapaa do ky n'aa rabaherot bã. Rabajëë p'ëë bã, baad ub t'ĩ hênh kat'aa do raweh'ëëh Agaripa, Berenis daheeh. Sa sii m' rabajëë p'ëë warahén sa wahê n'aa ky n'aa etsëëh doo, ajyy panang buuj ky n'aa etsëëh do na-ãaj hê. Ti m' Pes häd näng do mejüü Paw-Ro ramanaa hyb n'aa. ²⁴ Ti m' Pes ky hadoo:

—Agaripa, Judah buuj sa wahê n'aa heh'äät ub doo, bëëh, ãã mahang kata b'ëëh doo, bë hegäa hahÿ aj'yy —näng mãh. —Jerusarênh hênh, babä Sesareja bã na-ãaj hê sahôn hê Judah buuj hã y raky n'aa her'oot y daj'ëep hyb n'aa. Tak'ëp sa kyyh rabetsëë hã yÿ —näng mãh. ²⁵ —Hã yÿ, dooh tamo haj'aa pé tadajëb bã. Ti hadoo né hê, Sesa ky n'aa etyy ta hã taky däng do hyb n'aa, y h'yyb däng Roma hênh, Sesa wê né hê y mejüü. ²⁶ Tii da né da y bad'oo. Ti hadoo né hê, dooh wê y ta ky n'aa y ma erih pé Sesa hã. Ti hyb n'aa y mana gëët bë matym gó. A wê né hê y mana gëët Agaripa, hajõng ta hã èr eanh do jawén paa bã, y bahapäh hyb n'aa h'ëëd y ma erih pé ta ky n'aa hã. ²⁷ Dooh taw'ääts hê tado bã ta si n'aa hê y mejõ bã Paw-Ro, ta hã ky n'aa tapaa do ky n'aa tamah doo me —näng mã Pes kyyh Agaripa sa hã.

26 Ti m' Agaripa ky hadoo Paw-Ro hã:

—Maher'ood a daaj hê a ky n'aa —näng mãh.

Ti m' Paw-Ro meduuk ta moo me, bag hēnh rabab'ēēh hyb n'aa. Ti m' ta du doo taher'oot doo:

²—Ÿ h'yy gadajang né hē Agaripa, naga hē Ÿ her'oot do hyb n'aa Judah buuj hā Ÿ raky n'aa tapaa do ky n'aa mamaa napäh bā —näng mäh. ³—Ÿ h'yy gadajang na-āāj hē, baad mabahapäh do hyb n'aa nyy da ēēr, Judah buuj, ēr bahed'oo doo da. Mahapäh né hē h'ēēd p'āā ēēr, Judah buuj, ēr ky ked'aak. Ti hyb n'aa Ÿ karēn paawā h'yyb jawyk doo me da Ÿ mamaa newēē —näng mäh.

⁴Ti m' taky hadoo ēnh:

—Sahōnh hē Judah buuj rabahapäh nyy da Ÿ bawäd wät Ÿ karapee noo gó naa häj Ÿ n'aa bā Ÿ bawäng doo bā, Jerusarēnh bā na-āāj hē. ⁵Bäp peej däg Ÿ rabahapäh né hē. Rakarēn bā rahajaa raheer'ood bā nyy da Ÿ bawät paah. Baad had'op, ta wób sa bahānh Pariséw raky daheeh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ēr mahang. Pariséw sa see né hē paa Ÿyēh. Rababok doo da Ÿ bawäd wät paah. ⁶Hŷy ká hā Ÿ raky n'aa etyy, Ÿ gada do hyb n'aa ēr wahē makūū hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. ⁷Isaraéw taah 12 hedoo do du na do sa panaa ragada P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, P'op Hagä Do rawén hyb n'aa jewyyg had'yyt hē. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do Ÿ gada do hyb n'aa né hē Judah buuj hā Ÿ rawén ky n'aa tapaa —näng mäh.

⁸Ti m' teanh mäh:

—H'ēēd hyb n'aa bē mahang habong do sa hā dooh P'op Hagä Do haja bā de-jēp do ragenā boo bā p'aa hēnh tan'oo bā? —näng mā ta kyyh.

⁹—P'ooj ub Ÿ na-āāj hē sa da hadoo né paa Ÿyēh. Ti noo gó hā Ÿ taw'āāts hē sahōnh hē Ÿ hajaa doo me Ÿ karēn Ÿ rejāā Jesus Nasaréh buuj häd. ¹⁰Tii d' né paa Ÿ bad'oo Jerusarēnh bā. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa kyy gó hajök Jesus hā h'yy ka'eeh do Ÿ dewäts b'ēēh. Radejēēb bā, Ÿ karēn

né hē paa radejēp. ¹¹Hajōō nuu me jé pad'yyt hē tób P'op Hagä Do panyyg rayd naherot do basooh hēnh Ÿ bahōm paah, Ÿ rejāā hyb n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa mahang habong doo. Ÿ rejāā doo me Ÿ karēn né paawā Jesus hā raky n'aa rejāā. Tak'ēp né hē Ÿ kawajāān paa sa wē. Ti hyb n'aa Ÿ bahōm panang s'ee hēnh, Judah buuj häj n'aa tanadoo hēnh, Ÿ rejāā hyb n'aa t'īi hēnh —näng mäh.

¹²—Ti ta see pé noo gó Ÿ bahōm Damas-Ko hēnh. P'op Hagä Do tób n'aa yt hā moo heb'ooh do sa wahē n'aa kyy gó Ÿ bahōm t'īi hēnh, Jesus hā h'yy ka'eeh do Ÿ rejāā hyb n'aa paawā. ¹³Ti m' wasyk, ta tyw n'aa me Ÿ bahōm bā, tii bā Ÿ bahapäh wē hā naa ta bag tak'ēp gabarēēh do hahāt Ÿyē hā, hata haa sa hā na-āāj hē. Papŷy gabarēēh do bahānh ta ti bag. ¹⁴Tūū āā kajäg b'ēēh tii bā. Ti Ÿ maa napäh kyyh, hā Ÿ her'oot do Eberew kyy me: “Saw-Ru, Saw-Ru, h'ēēd hyb n'aa Ÿ marejāā? A daaj né hē maker'ook Ÿ maky nadahē bā, booj yb gasōōm do hā tedats bā ta jawén p'aa hēnh hadoo.”

¹⁵Ti Ÿ eanh ta hā: “Jaa ōm Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo?”, näng Ÿyēh. Ti taky hadoo: “Ÿ né hē Jesus, marejāā doo.

¹⁶As'ēēg g'ēēd! A hā Ÿ wén kas'ee wät ōm Ÿ asēēw wät do hyb n'aa. Ōm Ÿ asēēw wät, hēp Ÿ n'aa mamoo wät hyb n'aa, ta wób sa hā mabahar'oot hyb n'aa mahapäh do Ÿ hŷy ká. Maher'ood sa hā na-āāj hē Ÿ metēēk nā do a hā ky n'aa. ¹⁷Ōm da Ÿ ed'ēēp Judah buuj, Judah buuj nadoo do sa moo gó naa ōm rarejā bā. Judah buuj nadoo do sa mahang ōm Ÿ mejūū hŷy ká, ¹⁸mamaher'oot hyb n'aa sa hā. Ty temah do hadoo, gadagyp do hadoo doo gó habok do hadoo tii. Ÿ karēn mabahar'oot sa hā kēh Ÿ n'aa, rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa, gadagyp do hadoo doo gó ranaboo bong hyb n'aa, Nesaa Do Yb manejo wät hyb n'aa sa hā, P'op Hagä Do karēn doo da rababok hyb n'aa, ta bag näng hēnh hadoo gó raba-

boo dāk hyb n'aa, hā ȳ rah'yy ka'eeh hyb n'aa, nesaa do sa h'yyb tym gó hanäng do ȳ bawug hōm hyb n'aa. Tii bā da P'op Hagä Do karapee, hā ȳ rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tsyt hē ta wē tasēew hōm do rabahado padēek hyb n'aa da", näng Jesus kyyh hā ȳy.

¹⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ēnh:

—Ti hyb n'aa, nyyw né hē ȳ ky daheeh Jesus mejūū do wē hā naa, hā ȳ takasee bā. ²⁰ Nyyw hē kā ȳ baher'ood kăn Jesus ky n'aa Damas-Ko bā habong do sa hā, ta jawén Jerusarēnh bā habong do sa hā, sahōnh hē Judah hāj n'aa bā habong do sa hā kă. Ȳ maher'oot na-āāj hē Judah buuj nadoo do sa hā. Sa hā ȳ her'oot nesaa do raberéd hōm hyb n'aa, P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa kă. Ȳ her'oot sa hā, baad rababok hyb n'aa, baad ub ji bahapäh hyb n'aa nesaa do reréd hōm doo, P'op Hagä Do hā rah'yy kae dāk doo. ²¹ Ti hyb n'aa né hē, Jesus mejūū do ȳ moo wāt do hyb n'aa, ȳ Judah buuj ramaso dāk P'op Hagä Do tób n'aa w'oo hā kahadē doo gó, ti ȳ radajēeb paawä.

²² Ti hadoo né hē ȳ P'op Hagä Do masaa had'yyt hē, da hē na-āāj hē. Ti hyb n'aa né hē babä ȳ wén gēet, ta ky n'aa ȳ baher'oot hyb n'aa ky n'aa etsēeh do sa hā, ky n'aa netsēeh do sa hā na-āāj hē. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa rod makū rer'oot do paa bahānh, Mosees her'oot do paa bahānh ȳ her'ood bā. ²³ Ti raheer'oot né hē P'op Hagä Do H'yyb Däng Do dajēp do ky n'aa. Jāām né hē pooj jé dejp do mahang taganā wāt do hyb n'aa, tamaher'oot da Judah buuj sa hā, Judah buuj nadoo do sa hā na-āāj hē, nyy da ta bag hadoo doo gó rababok hyb n'aa —näng mǎ Paw-Ro kyyh.

²⁴ Ti m' Pes ky gakog hōm Paw-Ro. Ti m' taky hadoo:

—Ōm ky bawad dāk tak'ēp mama kametēek do haj'aa! —näng mǎ Pes kyyh Paw-Ro hā.

²⁵ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Dooh —näng mǎh. —Dooh ȳ ky bawad bā. Né hup ȳ né hē ta ti ȳ her'oot doo. Baad tabadäng ji h'yyb gó baad ji hyb n'aa newē bā —näng mǎh. ²⁶ —Mameaaj paawä Agaripa hā. Baad ub tabahapäh ȳ her'oot do ky n'aa. Ti hyb n'aa tahajaa baad ȳ baher'oot ta hā. Hā ȳy, ta heen n'aa näng né hē ȳ her'oot do ky n'aa hā. Dooh kejēn doo gó tawäd wäd hahȳ Jesus ky n'aa ȳ her'oot doo. Sahōnh hē raheen n'aa enäh —näng mǎ Paw-Ro.

²⁷ Ti m' Paw-Ro beanh Agaripa hā:

—Maky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa rod n'aa raheer'oot do paah? —näng mǎh. —Maky daheeh né hē, hā ȳy —näng mǎh.

²⁸ Ti m' Agaripa ky hadoo:

—Nyyw hē med'oo g'eeh mahajaa ȳ mah'yyb tatug bā Kristo hā h'yy ka'eeh do see ȳ bahado dāk hyb n'aa? —näng mǎh.

²⁹ Ti m' Paw-Ro ky hadoo:

—Nyyw hē tado bā, nyyw hē tanado bā, P'op Hagä Do hā ȳ ky n'aa etsēē ōm, ta wób ȳ ramaa newēē do na-āāj hē, da ȳ rabahado padēek hyb n'aa. Dooh hahȳy da, ȳ moo kamewyyt doo da tado bā —näng mǎ Paw-Ro.

³⁰ Ti m' Agaripa, Pes, Berenis, sahōnh hē sa pa hab'ēeh do as'ēeg b'ēeh. ³¹ Ti m' raban'yyh ta gawakō gó naa. Sa m'aa hēnh rakaner'oot bā raky hadoo:

—Dooh tamo haj'aa kadoo bā ji dajēeb bā. Dooh hyb n'aa ji dawäts gēet péh —näk mǎh.

³² Ti m' Agaripa ky hadoo Pes hā:

—Taky nahado bā paawä Sesa ky n'aa etyy hyb n'aa ta hā raky n'aa tapaa do ky n'aa hā, taw'āäts hē paawä ji eréd hōm tabahōm hyb n'aa —näng mǎh.

**Paw-Ro ramejō hōm do Roma
hēnh panyyg n'aa hahȳȳh**

27 Ti m' Itarija hāj n'aa hēnh, Roma panang hēnh āa ramejūū raky dāng do jawén paa bā, rahaēēj dāk Paw-Ro, radewāts b'ēēh do wób na-āāj hē warahén sa wahē n'aa see Jurijo hād nāng do moo gó, Roma hēnh Paw-Ro tamahūūm hyb n'aa. “Sesa warahén n'aa” ramaneēēh do sa see ti Jurijo. ²Ti m' panang Adaramit hād nāng doo bā naa āa gatsēg t'oonh marakate gó, Asija hāj n'aa hēnh hahōm doo gó. Āa sii hahōm na-āāj hē a'j'yy Aris-Tako hād nāng doo. Masedonija hāj n'aa bā, panang Tesaronika hād nāng doo bā naa tii. ³Ti m' jati pé āa kajaa panang Sidōn hād nāng doo bā. Āa kajaa bā Sidōn bā, Jurijo ky enyym Paw-Ro hā. Tanoo tabeg'āas hyb n'aa pong hēnh ta najiis sa wē, ta hā rabanoo hyb n'aa ta wē badoh doo. ⁴Āa tsyym kasok bā, āa habok hēnh bah'ood ty gahēm. Ti hyb n'aa tsyt dēēg hā, Tsi-Peré hād nāng do nu masee me āa kenaa bong. ⁵Ti m' āa batsēk bā āa tabēs Siris, Pam-Pirija hād enāh do hāj n'aa. Ti m' āa kaja hōm panang Mira hād nāng doo bā, Risija hāj n'aa bā.

⁶Ta tii bā warahén sa wahē n'aa baw'yyt marakate panang Aresān-Dirija hād nāng doo bā naa, Itarija hāj n'aa hēnh hahōm doo. Ti m' tamejūū āa gatsēg t'oonh, tii gó āa bah'ūūm hyb n'aa. ⁷Ti m', hajōng ta āh kaja hē āa bahōm sēd bā āa karip do hyb n'aa, bah'ood āa habok hēnh taty gahēm do hyb n'aa. Tak'ēp né hē marakate gó moo b'ook do ramoo bok āa kaja hōm hyb n'aa panang Kinid hād nāng do nedaa bā. Dooh bah'ood an'oo bā āa ty gahōm hēnh āa ahōm bā. Ti hyb n'aa s'ȳy tabanāng hēnh āa bah'ūūm. Tsyd dēēg hā Keret,

Saramone hād enāh do hoo gad'oo bā āa tabēs. Tii da āa wén d'oo, tsyt dēēg hā Keret hād nāng do nu masee me āa kenaa bong hyb n'aa. ⁸Kaja hē āa bahōm is Keret nabyy me. Tak'ēp né hē marakate gó moo b'ook do ramoo bok marakate bahōm hyb n'aa. Ti m' āa kaja hōm kán Datyyw Banām Do hād nāng doo bā. Panang Raseja hād nāng do nedaa bā dāg tii.

⁹Tabēēj hōm ta āh rakahej'aa do paawā Itarija hāj n'aa hēnh. Tabēēj hōm Jōm Kipur[‡] rataheb'ēēs doo. Ām n'aa nyy dāk ji atsēg bā akajar, edaa dāk do hyb n'aa tabahahēēm do bawāt doo. Tabahahēēm do noo gó tak'ēp bah'ood bana. Ti hyb n'aa Paw-Ro ky hadoo mā sa hā:

¹⁰—Hā ȳy pé da, dooh da baad tado bā ēr hahȳ hah'ūūm doo. Ēr da ta see hadoo, ēr da kamana'uuh marakate hā, ta gabuuj hā, ēr na-āāj hē da. Taw'āats hē babā ēr ba'yym dó —nāng mā Paw-Ro.

¹¹Paw-Ro maher'ood né paawā sa hā, dooh warahén sa wahē n'aa karēn bā tamaa newē bā ta kyyh. Taky daheeh marakate poo masoo n'aa, marakate danāh daheeh. ¹²Dooh baad tado bā ratabēēj bā tabahahēēm do noo gó “Datyyw Banām Do” hād nāng doo bā. Ti hyb n'aa hajōk do rakarēn rabah'ūūm, rakajaa hyb n'aa paawā panang Pēnis hād nāng doo bā, t'īī hēnh ratab'ēēs hyb n'aa paawā tabahahēēm do noo gó. Pēnis bā marakate ranu kahej'ēēk, tsyt dēēg hā Keret hād nāng doo bā. T'īī hēnh dooh tabahēm bā tagajarah hyb n'aa.

¹³Tii bā, tadu doo bā tabahēm do raty gahōm hēnh, ratsebee bong, h'yy kahasē bong. Rah'y'yb dāng doo da né hē red'oo mäh. Ti m' resäg toonh marakate mesoo n'aa. Ti m' rabahōm kán tsyt dēēg nabyy me. ¹⁴Dawē péj rababoo

[‡]27:9 *Jōm Kipur* hād nāng do Judah buuj rataheb'ēēs, nesaa do kawug hōm do rahy b'aa esee hyb n'aa.

däg bä kä tak'ëp bah'ood bana kän. Tsyt dëëg hadäk hënh naa tabana. Rahepëë däk ti bah'ood tak'ëp hen'aa doo. ¹⁵Ti m' marakate bah'ood bahëm hõm. Dooh ää haja bä ää ahõm bä bah'ood gó. Ti hyb n'aa ää beréd hõm bah'ood marakate tamahũum hyb n'aa. ¹⁶Ti m', tsyt dëëg nad'ëëd is doo, Kaw-Da häd näng do nu masee me ää kenaa bong bä bah'ood an'oo bä, tii bä ää bahaja kän ää ej'ooj nä kän h'oo yb marakate duu me hadäk doo. T'i hënh dooh denaa hë né paawä bah'ood tabahëm bä, ti hadoo né hë tak'ëp ää bej'ooj nä kän. ¹⁷Ti m' ta gó rabatóg so kän h'oo marakate agyyb jëë bä hood n'aa. Ti m' ta mawyd n'aa hewëëh doo me ramew'yyd hõm marakate hä tagananabëëh hyb n'aa, maadaka tak'ëp hejooñh do hyb n'aa. Rajeyým na-ääj hë marakate adëë kä bä hood jó, hood Sirit häd näng do jó. Ti hyb n'aa rabaw'oong bëënh marakate yb mesoo n'aa sekeek doo. Tii bä raberéd hõm bah'ood ty gahëm hënh marakate bahõm. ¹⁸Ti m', tak'ëp ketaam do hyb n'aa maadaka marakate hä, jat'iip hadoo rakud bëënh marakate gabuuj tagasakog däk hyb n'aa. ¹⁹Tamawoob hë tabado däg bä ta äh, sa daaj hë rabaw'oong bëënh marakate gó ramoo mabok do nahëë paah. ²⁰Poo hajëë had'yyt hë. Dooh papýyj ty ganä wäd bä, sagõoh dooh ji hapëë boo bä, ny nemuun ää bahõm ää bahapäh hyb n'aa paawä. Kaneréd bah'ood. Ti hyb n'aa sahõnh hë ää dejëp ää ed'oo.

²¹Hajõo däg ta äh ranawa bong do jawén paa bä, Paw-Ro bas'ëëg geët tabaher'oot hyb n'aa. Ti m' taky hadoo:

—Taw'ääts hë né paawä y bë ky dahé y baher'ood wät bä ër nahõm hyb n'aa paawä Keret bä naa. Y bë ky dahé bä paawä, dooh né hë paawä bë kamanau bä bë aw'oong bëënh do hä —näng mäh. ²²—Ti hado né hë paawä, bë h'yy ketón manäh. Dooh da dajëp pé ër seeh.

Jääm hë marakate karejä hõm da —näng mäh. ²³—Naga hë, atsëm, P'op Hagä Doo, y hyb n'aa jaw'yyk doo, mejüü ääs, ta karom seeh, hä y takasee hyb n'aa. ²⁴Hahýy da ääs kyyh: “Eýým manä Paw-Ro. Sesa hä da makametëëh nä. A hyb n'aa da P'op Hagä Do bed'ëëp sahõnh hë marakate gó habok doo”, näng mä ääs kyyh. ²⁵Ti hyb n'aa bë tsebee, bë h'yy kahasë. Y h'yy ka'eeh né hë P'op Hagä Do hä. Y hapäh baad ub, hä y ääs her'oot do hadoo né hë da ër hä. ²⁶Hood jó, tsyt dëëg hä bah'ood tapooh da marakate —näng mä Paw-Ro.

²⁷Ti m' 14 däg ää äh, ää bah'ood mahũum akajar Adirijat häd näng doo bä. Ti atsëm ub, edaa däk hëëj badäk marakate gó moo b'ook do rahyb n'aa hapäh. ²⁸Ti m' rametyy tetty n'aa me. 36 meet mä tahajaa rametyy bä. Ta bahãnh rametyy p'aa hënh. Ta yd jé däg: 27 meet däg mäh. ²⁹Rajeyým mä pä hä tatapóh bä. Ti hyb n'aa ji meheet pé raw'oong bëënh marakate mesoo n'aa, ta duu hënh kanehõ doo. Ti m' raky n'aa etsëë nayyw hë tabawag hõm hyb n'aa paawä. ³⁰Ti m' marakate gó moo b'ook do radawäts tuu paawä h'oo yb. Marakate poo hä rabahõ ta mesoo n'aa ken'ooh. Rakarën paawä rakejën hõm sa mahãnh. ³¹Tii bä warahén sa wahë n'aa hä, warahén sa hä na-ääj hë Paw-Ro ky hadoo mäh:

—Marakate gó moo b'ook do ranayyw bä, dooh da bë edëb bä —näng mäh.

³²Ti m' warahén ragekyd bong h'oo mesoo n'aa. Tame tabahop ran'oo bä.

³³Ti m' tapaj'ëë bä däg, Paw-Ro etsëë sahõnh hë rabawa hyb n'aa. Hahýy d' mä ta kyyh:

—14 ää ä däg dooh bë awa boo bä, bë h'yy ketón padëëk do hyb n'aa. ³⁴Ti hyb n'aa, tak'ëp y betseë bë hä bë bawa hyb n'aa bë waa. Taw'ääts hë bë h'yyb hejooj padäg bë bedëp hyb n'aa —näng mäh. —Edëp da bëëh, baad ub da sahõnh hë —näng Paw-Ro.

³⁵Ti m' Paw-Ro baher'ood wät jawén paa bä sa hä, tado däk päw, ti m' taky n'aa ets'ëë wät P'op Hagä Do hä sahõnh hē ramaa napäh bä. Taganabäh hõm tii bä, tii b' tabawa kân. ³⁶Ti m' ta wób rah'yy kahasē bong, rabawa kân tii bä. ³⁷Sahõnh hē marakate gó habok do 276 ajyy. ³⁸Ti m' rah'yy kajäk do pénh sahõnh hē rabawa bong do jawén paa bä, radewäts bëenh tiriig, marakate häd gasakog däk hyb n'aa.

³⁹Ti m' tabawag hõm bä kä, marakate gó moo b'ook doo, dooh rahapëë bä tsyt dëëg. Tii b' rahapäh tagajarah yb hood banäng bä. Rah'yy kajäk t'ii hēnh marakate badäng hyb n'aa paawä. ⁴⁰Ti m' ragekyd bong ta mesoo n'aa. Ti m' rapyn hõm ta du ewöd n'aa ramaw'yyd däk do paah. Ti m' ragaj'eej däg kân pään gaeh do tah'üüm doo, ta poo bä hadäk doo. Tii bä kä, marakate bahõm kân hood hanäng hēnh. ⁴¹Ti m' hood wajaui do hä marakate badëë këë. Hood jó ta poo baa këë. Ti hyb n'aa ta duu hēnh takameb'ood wät maadaka an'oo bä.

⁴²Tii bä kä, warahén rakarēn radejëëb paawä radewäts b'ëeh do paa ramahüüm do sa sii, ranatsóm hõm hyb n'aa sa mahānh. ⁴³Ti hadoo né hē dooh sa wahē n'aa an'oo bä radejëëb bä, Paw-Ro tat'yyd mehüin do hyb n'aa. Ti m' warahén sa wahē n'aa mejüü jé hatsóm do rakajäk hyb n'aa tame, rabatsóm hõm hyb n'aa hood hakëë hēnh. ⁴⁴Ta wób, nats'oom do tamejüü sekeek do hä rakamesoo hyb n'aa, rabahõm hyb n'aa hood hakëë hēnh. Tii da né hē kä sahõnh hē ää kaja nä kân hëëj hä.

**Tsyt dëëg hä Maw-Ta häd näng doo
bä rabaym dó panyyg n'aa hahÿh**

28

Sahõnh hē ää babë padëëk bä ta nabyy me, ää heen n'aa enä däg Maw-Ta ta ti tsyt dëëg häd. ²Ti m' tsyt dëëg bä habong do ky en'yym sahõnh hē ää hä. Ti m' naeng adoos do hyb n'aa,

bahahëem do hyb n'aa, ragahō jat tëëg, ää rats'yyt ää katëng hyb n'aa. ³Paw-Ro kab'ood däk tëëg. Tadawäts toonh bä hahõng doo me, batëë däk do hyb n'aa aw'yy bana tadawäts toonh do mahang, ta moo hä tabegëëj däk bä adäg däk. ⁴Ti m' tsyt dëëg bä habong do rabahapäh bä aw'yy ta moo hä kas'ëë däk doo, raher'oot rabab'ëeh bä:

—Hahÿ aj'yy tahyb n'aa pé ji nahēb'ooh doo. Kedëëb wäd né hē paawä akajar me naa, hÿÿ kä da tadjëb kân ji sām heb'aanh do an'oo bä —näk mäh.

⁵Ti m' aw'yy Paw-Ro tsawyh wät tëëg hōo me ta moo hä kas'ëë däk doo. Dooh tadateej bä ta hä, baad tabawät. ⁶Ti m' tsyt dëëg buuj ragada ta moo dap'uung s'ëëg bä, ragada na-ääj hē tadagōn jëë bä. Bap peej ragada ta hä. Dooh tadateej bä ta hä, ti hyb n'aa m' ta see hado däk rahyb n'aa newë däk ta hä. Tak'ëp haj'ap do red'oo mäh.

⁷Ta tii bä p'eets hē ti anäng hëëj uuh, Pubirijo häd näng do ma. Tsyt dëëg buuj sa wahē n'aa tii. Baad ää tagadoo ta tób bä. Tamawoob hē ää äh ta tii bä.

⁸Ta yb nahëë näng tagëë bä. Oom ta hä, w'oo gatsëg ta hata. Ti m' Paw-Ro beg'ääs tahagä hēnh. Ti m' taky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hä ta nahëë hyb n'aa. Taky n'aa ets'ëë wät jawén paa bä ta moo tadasooh ta nuu gó. Ti m' aj'yy bahas'oo däk. ⁹Ti jawén paa bä tsyt dëëg hä haj'eenh doo, nahëë en'ÿh doo, an'aa Paw-Ro wë. Heso hõm né m' tii d' ënh. ¹⁰Baad ub ää tsyt dëëg buuj raweh'ëeh. Ta jawén kä, ää tsyym kasok bä, ää hä rabanoo sahõnh hē ää mahüüm doo, ää batsëg hõm do waa n'aa na-ääj hē.

¹¹Tamawoob hē kamarab tsyt dëëg hä ää baj'eenh do jawén paa bä, ää gatsëg t'oonh marakate gó Aresān-Dirija hēnh hana doo gó, tsyt dëëg hä tabahahëem noo gó tab'ëes doo. Marakate poo hä sa kabarii kawareeh do sa heen n'aa badäk, Kas-Tor, Porus häd enäh doo. ¹²Ti m' ää

kajaa panang Sirakus häd näng doo bä. Tamawoob hē āā āh tii bä āā tab'ëes. ¹³Tii b' naa āā bahôm ta nabyy me had'yyt hē. Ti m' āā kajaa panang Resijo häd näng doo bä. Jati pé bah'ood bana, āā ty gahôm hēnh tabahēm. Ti m' jat'iip hadoo āā kaja hōm panang Putewori häd näng doo bä. ¹⁴Tii bä āā kat'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Āā rats'yyt āā baym hyb n'aa dó 7 ta āh sa pa. Tagadëëg ub kâ Roma bä āā kaja hōm kân. ¹⁵Jesus hā h'yy ka'eeh do Roma bä habong do heen n'aa enä dāk né hē āā ky n'aa hā. Ti hyb n'aa rawén na, āā ragadoo hyb n'aa panang Apijo häd näng doo bä, panang buuj rakahet'aa doo bä. Ta wób āā ragadaa dāk Tamawoob hē Taber-Nas häd näng doo bä. Ti m' Jesus hā h'yy ka'eeh do Paw-Ro bahapäh bä, tatsebee wät, ti m' P'op Hagä Do hā taky hadoo:

—Taw'ääts hē mamejō nā do hyb n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh doo —näng mā ta kyyh.

¹⁶Āā kaja hōm bä Roma bä, ranoo ta m'aa hēnh Paw-Ro bagä. Sét hē warahén ta hagä n'aa.

Roma bä Jesus ky n'aa Paw-Ro her'oot do panyyg n'aa hahÿÿh

¹⁷Ti m' tamawoob hē däg mā ta āh, Paw-Ro mejüü ranaëēnh hyb n'aa sahōnh hē Judah buuj sa wahë n'aa, Roma bä habong doo. Ti m' rabana bä, Paw-Ro ky hadoo sa hā:

—Wakān haa —näng mäh. —Dooch ÿ mo haj'aa kad'oo pé ér wakān sa hā, ér wahë makū rabahed'oo do paa hā na-āāj hē. ÿ ramaso dāk Jerusarēnh bä, tii bä ÿ ran'oo dāk Roma buuj sa moo gó. ¹⁸Hā ÿ rabeaanh jawén paa bä, rakarēn né hē paawä ÿ raberéd hōm. Dooch ÿ mo haj'aa kadoo bä ta hyb n'aa ÿ radaj'ëep hyb n'aa paawä, ti hyb n'aa rakarēn ÿ raberéd hōm. ¹⁹Dooch Judah buuj, ér wakān, rakarēn ÿ reréd hōm bä. Ti hyb n'aa ÿ betseē, Sesa hā ÿ taky n'aa etyy, hā ÿ

raky tapaa do ky n'aa hā. ÿ ti dooh ÿ ky kes'ëēm pé ér wakān sa hā. ²⁰Ti hyb n'aa ÿ mejüü bë ranaëēnh ÿ baher'oot hyb n'aa bë hā —näng mäh. —Isaraéw buuj sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragada do ÿ gada hyb n'aa né hē babä ÿ wén gëēt ÿ moo kamewyyt haak sapuuw hadoo doo me —näng mā Paw-Ro.

²¹Ti m' Judah buuj sa wahë n'aa Roma bä habong do raky hadoo Paw-Ro hā:

—Dooch āā gadoo pé kerih do Judah hāj n'aa bä naa a ky n'aa. Dooch na-āāj hē ér wakān t'īi hēnh naa han'aa do rer'ood bä baad nadoo pé a ky n'aa —näk mäh. ²²—Āā karēn paawä āā maa napäh h'ëed hado a hā pé papuuj hadoo do ky n'aa. Jé pad'yyt hē baad nadoo doo me rabaher'oot ta ti papuuj ky n'aa hā —näk mäh.

²³Ti m' raky kajäg dāk Paw-Ro her'oot do pan'aa hā. Raky kajäk do noo gó hājök mā kat'aa Paw-Ro hagä hēnh. Tabaher'oot bä, bāp paa tadu doo, tug bä taky keréd hōm mäh. Taher'oot mā sa hā ji P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa. Baad ub mā tabaher'oot sa hā. Mosees erii wät do paa mahang, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa mahang na-āāj hē taner'oot sa hā, Jesus né hē P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo, raky daheeh hyb n'aa. ²⁴Sa mahang raky daheeh mā Paw-Ro her'oot do hā. Ta wób mā dooh raky dahé bä. ²⁵Séd h'yyb nahedoo maa new'ëë do sa mahang. Paw-Ro her'oot do jawén paa bä Isajas erih do paa P'op Hagä Do Sahee kyyh, radu doo hah'üüm doo. Hahÿÿ d' mā Paw-Ro her'oot sa hā P'op Hagä Do Sahee kyyh Isajas hā:

²⁶“Ahōm da sa wë. Hahÿÿ da da mama-her'ood sa hā:

‘Bë maa napëë né paawä, dooh bë maa newë bä.

Bë hegāā né paawä, dooh bë hapëë bä’, noo da sa hā.

²⁷Sa h'yyb tym gó abaa padëëk do hado dāk.

Dooh d' rah'yy kadawuung wäd bä.
 Sa nabuuj ragetsëë hōm.
 Sa matym ty kajaã hōm.
 Tii da tanado bä paawä,
 rabahapäh né paawä,
 ramaa napëë né paawä,
 h'yy kadewuung né paawä,
 wë yÿ rah'yy kawereem né paawä
 hã y rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
 Hã yÿ rah'yy kasadëë bä paawä y t'yyd
 mehiin sa hã.”¶

²⁸ Ti m' Paw-Ro ky hadoo ënh:

—ÿ karën bë heen n'aa enäh hahÿÿ hã:
 Hÿÿ kä da, ji P'op Hagä Do ed'ëëp do ky
 n'aa Judah buuj nadoo do sa hã da taka-

her'oot. Ti raky daheeh da —näng mä
 Paw-Ro.

[²⁹ Ti m' ta tii da Paw-Ro baher'oot
 jawén paa bä sa hã, ah'üüm mäh. Ky
 ked'aak mä ramahōm me sa da hadoo do
 hã.]

³⁰ Ti m' pawóp hë ta baab sa tób bä
 Paw-Ro bagëë wät. Tapaag had'yyt mä
 ta sãm tób danäh hã. Baad mä tagadoo
 sahōnh hë ta wë heg'ääs doo. ³¹ H'yyb
 neÿÿm doo me taheer'oot P'op Hagä Do
 bag'ääs do ky n'aa. Dooh hewaat péh
 ta hã. Tametëëk mä Jesus Kristo Tak'ëp
 Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa. Jääm hë kä
 hahÿ panyyg.

Roma

*Jesus hã h'yy ka'eeh doo, panang
Roma häd näng doo bä habong do hã,
Paw-Ro ma erih do hahÿÿh*

1 Paw-Ro, Kristo Jesus karom ÿ ti hÿÿh. Hã ÿ P'op Hagä Do h'yyb däng, Jesus mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa. Tsyt hẽ ÿ P'op Hagä Do asëew däk, ta panyyg hanäm do panäg n'aa ÿ bahadoo hyb n'aa. ²⁻⁴ Ta T'aah, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa ky n'aa né hẽ ta ti panyyg hanäm doo. Jesus kajaa do pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do hã P'op Hagä Do ky n'aa eno däk paa ta ti ta panyyg hanäm doo. Tak'ëp hanäm do ta kyy kerih do hã rerih paa ta tii. Ji da hadoo Jesus bahado däk noo gó, Dawi panaa né paa tii. P'op Hagä Do T'aah kabaj'aa do na-ääj hẽ Jesus, P'op Hagä Do Sahee, tak'ëp hanäm do metä wät. Dejëp do mahang Jesus ganä wät do hã tametä wät tii. ⁵ Jesus hyb n'aa P'op Hagä Do ky enyym wë ÿÿ. Ta hyb n'aa, hã ÿ taban'oo däk na-ääj hẽ Jesus mejüü do ÿ bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do mahang ta ky n'aa ÿ maher'oot hyb n'aa, ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jesus raky daheeh hyb n'aa kä. ⁶ Ti sa wób né hẽ bëëh, P'op Hagä Do naëëj wät doo, Jesus Kristo karapee rabahadoo hyb n'aa. ⁷ ÿ edëng bë sahõnh hẽ, panang Roma häd näng doo bä habong doo, P'op Hagä Do kamahän doo, P'op Hagä Do naëëj wät doo, tsyt hẽ ta wë bë babok hyb n'aa. ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hẽ ky en'yyim bë hã. ÿ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'yyim.

⁸ Pooj jé ÿ ky däng do hahÿÿh: Jesus Kristo häd gó, P'op Hagä Do ÿ h'yy kaha'eeh do hã ÿ j'aa etsë, jé pad'yyt hẽ badäk hahÿÿ bä rabaher'oot do hyb n'aa nyy da baad ub P'op Hagä Do hã bë h'yy

ka'eeh. ⁹⁻¹⁰ Bë ÿ ky n'aa ets'ëë had'yyt hẽ. P'op Hagä Do hapäh ÿ ky n'aa ets'ëë bëëh. Ta wë t'öp hëp ÿÿ gó naa ÿ moo wät, ta T'aah ky n'aa ÿ maher'ood hõm. Ta hã ÿ ky n'aa ets'ëë, takarën bã tabanoo hyb n'aa ta tyw n'aa, bë ÿ bahehëen hyb n'aa. ¹¹ Ta ti ÿ wén her'oot, tak'ëp ÿ karën do hyb n'aa bë ÿ bahapäh, P'op Hagä Do Sahee hã hana doo me bë ÿ masa hyb n'aa baad bë h'yy kae had'yyt hẽ hyb n'aa. ¹² Hahÿÿ d' ÿ hanäng pé tii: ÿ karën bë ÿ h'yyb en'yyim, baad ÿ h'yy ka'eeh do bë bahapäh bã. ÿ karën na-ääj hẽ ÿ bë h'yyb en'yyim bë h'yy ka'eeh doo me, séd demuun ër h'yyb tsebé hyb n'aa kä. ¹³ Wakän haa hedoo doo, ÿ karën bë bahapäh, hajõõ nuu me paa ÿ h'yyb däng bë ÿ bahehëen, baad Kristo hã bë panang buuj wób rah'yy ka'eeh ÿ anoo hyb n'aa, ta wób Judah buuj nadoo do mahang ÿ bad'oo do paa hadoo. Hajõõ nuu me ÿ paa h'yyb däng bë ÿ bahehëen paawä, dooh ÿ haja nä bã bë wë ÿ ahõm bã. Ti anyy had'yyt hẽ ÿ tahewaat doo.

¹⁴ Hã ÿ kamejõ däk, sahõnh hẽ sa hã Kristo ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa, panang bã haj'eenh do rado bã, daap habong do rado bã, ma kamet'ëëk do rado bã, ma kamanet'ëëg do rado bã na-ääj hẽ. ¹⁵ Ti hyb n'aa, tak'ëp ÿ h'yyb hedoo, bë hã na-ääj hẽ Kristo ky n'aa hanäm do ÿ maher'oot hyb n'aa, bëëh, Roma bã haj'eenh do hã.

¹⁶ Dooh ÿ nu mebyy bã Kristo ky n'aa hã. ÿ wén nu manebyng, ta ky n'aa hã kametä däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hejój. Ta tii me tabed'ëëp sahõnh hẽ Kristo hã h'yy ka'eeh doo. Pooj jé dó tabed'ëëp Judah buuj, tii bã tabed'ëëp na-ääj hẽ Judah buuj nadoo doo. ¹⁷ P'op Hagä Do hejój né hẽ ti ta ti ÿ wén her'oot, Kristo ky n'aa hanäm do metëeh do hyb n'aa nyy da baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó, jääm hẽ Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii da né hẽ takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo

gó: “Jāām hē edēb had'yyt da, jé ta hā h'y'y ka'eeh do hyb n'aa baad hado dāk do P'op Hagä Do matym gó”,[§] nāng kerih doo.

¹⁸Hÿ pong jé naa P'op Hagä Do metēeh takawajāan sahōnh hē ta panyyg kanadah'eeh do sa wē, nesaa do moo heb'ook do sa wē na-āāj hē. Baad hadoo do ky n'aa rah'y'yb panas'ēeh nesaa doo gó rababok doo me. ¹⁹P'op Hagä Do ra-jāa da ta tii, rahapäh do hyb n'aa paawä P'op Hagä Do hā ji hapäh doo, sahōnh hē sa hā P'op Hagä Do metä wät do hyb n'aa. ²⁰Badāk hahÿ P'op Hagä Do pahuuw wät noo gó naa, P'op Hagä Do pehuuj wät do hā takametä dāk P'op Hagä Do hā ji nahapäh doo. Ta hejój gawanatsik doo, sahōnh hē sa bahānh ta kabaj'aa do na-āāj hē kametä dāk ÿ hanāng péh. Tamo haj'aa hā ji h'y'y ganāng hyb n'aa ta hā. Ti hyb n'aa, dooh da tahaja bā ji ky hado bā, “Dooh P'op Hagä Do ÿ hapēē bā”, ji noo bā. ²¹Rahapēē né paawä P'op Hagä Doo, dooh rawehēē bā ta hā, dooh na-āāj hē raj'aa etsēē bā ta hā tanoo do hyb n'aa sa hā. Daap hadoo do ti rahyb n'aa newē dāk. Dooh rah'y'y kadawuung wäd bā baad hadoo do hā. ²²H'y'y genäh redoo né paawä sa hā hē rahegāā bā, h'y'y gatema padäg. ²³Dooh rakarēn wäd bā rawehēē bā P'op Hagä Doo, kabaj'aa doo, hawäd had'yyt doo. P'op Hagä Do rahyb n'aa eréd hōm, tii bā kabarii ajyy nahejooj is do heen n'aa hā, taw'ēēd heen n'aa hā, ta babo n'aa heen n'aa hā na-āāj hē rah'y'y kawereem kän, ta tii hā rah'y'y ka'eeh hyb n'aa kää.

²⁴Ti hyb n'aa kää P'op Hagä Do anoo nesaa doo, tak'ēp nu meby n'aa nāng do sa h'y'yb tym tak'ēp karēn do ramoo bok sa hā hanāng doo me. Sa hub, sa hā hanāng doo, baad nado wäd ran'oo bā, tak'ēp nesaa do ta tii me sa da hadoo do sii hē ramoo bok do hyb n'aa. ²⁵Rahyb

n'aa eréd hōm P'op Hagä Do ky n'aa baad hadoo doo, heh'äät ub doo, tii bā daap hadoo do hā rah'y'y kawereem dāk, P'op Hagä Do pehuuj wät do rawén hyb n'aa jewyyg kän. P'op Hagä Doo, sahōnh hē mo haj'aa nāng doo, dooh rahyb n'aa jewyyg wäd bā —ti né hē paawä ji j'aa etsēē had'yyt doo. ÿÿ. Tii d' né hē. Taw'äats hē.

²⁶Tii d' rabad'oo do hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa ety dāk tii, baad nadoo doo, nu meby n'aa nāng doo, ramoo bok hyb n'aa kää sa h'y'yb tym tak'ēp karēn doo da. ÿÿj sii hē reréd hōm baad hadoo do sa patug wē rababok doo, P'op Hagä Do karēn doo da paawä. ÿÿj wób ÿÿj wē rababoo däg kän. ²⁷Tii d' na-āāj hē ajyy wób rabad'oo. Reréd hōm sa ÿÿm wē rababok doo, P'op Hagä Do karēn doo da paawä. Tak'ēp rah'y'y karēn ajyy wób wē rababok. Tak'ēp nu meby n'aa nāng do ajyy wób ramoo bok ajyy wób sa sii. Ti hyb n'aa rahoop nesaa do ramoo bok do sām.

²⁸Tii d' had'yyt nado. Rakanarēn do hyb n'aa P'op Hagä Do rahapäh, ramakyys do hyb n'aa P'op Hagä Do hā ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ety dāk tii, baad nadoo do rahyb n'aa newēē hyb n'aa, nu meby n'aa nāng do ji moo nawät do ramoo bok hyb n'aa kää. ²⁹Séd dó sa h'y'yb gó nesaa péh. Tak'ēp rakarēn nesaa do ramoo bok ta wób sa hā. Sa h'y'yb karēn do jawén rababok. Tak'ēp raky nes'aa dāk. Tak'ēp ta wób sa ma rahyb n'aa jewēts dāk. Ta wób wē rakarēn rakamaj'ii. Sa h'y'yb gó had'yyt hē kaj'ōök do bawät. Rakarēn rawad'ii had'yyt hē ta wób. Nesaa do rahyb n'aa newē had'yyt hē ta wób sa wē. Ta wób na-āāj hē ranu mer'oot. ³⁰Ta wób raky n'aa rejāā. Tak'ēp rakamajē dāk P'op Hagä Do wē. Ta wób sa bahānh ranu gapad'ēek red'oo do hyb n'aa, ta wób raky n'aa rejāā, ta

wób rarejãã. Ta wób sa bahãnh ranu gapad'ëek red'oo. H'yy kasab'ee. Rahyb n'aa newëë nyy da nesaa do ramoo bok. Dooh raky dahé bã sa yb, sa yÿn. ³¹H'yy gatemah. Ky keh'yÿt. Dooh rakamahãn bã ta wób. Dooh rat'yÿd mehiin bã ta wób. ³²Rahapëë né paawä dajëb hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy ta ti hedoo do nesaa do moo b'ook doo, dooh reréd bã ta tii. Tii d' had'yÿt nado rabad'oo. Taw'ääts hë na-ääj hë sa hã, ta wób, sa nemuun baad nadoo do ramoo boo bã.

Sahõnh hë badäk hahÿÿ bã habong do P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

2 Bëeh, Judah buuj wób, ta wób nesaa do moo heb'ooh do bë ky n'aa etyy. Ti hadoo né hë, dooh da bë kyy pé P'op Hagä Do matym gó ji taky n'aa etyy noo gó. Ta wób bë ky n'aa ety bã, bë daaj hë né hë bë ky n'aa ketyy, bë na-ääj hë bë moo bok do hyb n'aa ta wób bë p'ää ky n'aa etyy doo. ²Ër hapäh, daap hë hyb n'aa nado P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do moo b'ook doo. Tahapäh do hyb n'aa taky n'aa etyy sahõnh hë. ³Ti hyb n'aa, kabaj'aa nadoo do bëeh, nesaa do moo heb'ooh do ky n'aa etyy doo, bë na-ääj hë bë moo bok ta wób bë p'ää ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa, dooh né da bë kedëëb bã bë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do mahãnh. ⁴Bë makyys apäh tak'ëp P'op Hagä Do ky ennym do bë wë, ji tahyb n'aa b'aah doo? Dooh tagah'ood bã bë hã, bë wë tawén ky ennym, ta wë bë h'yy kawareem hyb n'aa paawä ta hã bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kã? ⁵Bë nabuj keh'üüm do hyb n'aa, bë h'yy kawana-reem do hyb n'aa na-ääj hë, bë an'oo bã tak'ëp bë P'op Hagä Do rejãã da takawajãan noo gó, sahõnh hë tanes'õös doo

me P'op Hagä Do ky n'aa etyy do kajaa bã kã. ⁶Rabad'oo do pénh da P'op Hagä Do anoo da ta sãm sahõnh hë sa hã. ⁷Ti anäng tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do hã hana do gada doo, ta wë rakaweh'ëeh gad'aa doo, h'yyb nadajëp do ragadoo rakarën doo. Ta tii hã rah'yy kajäk do hyb n'aa, h'yy kanerét doo me baad hadoo do ramoo boo had'yÿt hë. Ta ti hedoo do sa hã P'op Hagä Do anoo da edëb had'yÿt do ta pa. ⁸Ti anäng ta wób. Sa hã hë ub rahyb n'aa newëë tii. Baad hadoo do P'op Hagä Do her'oot do raty n'aa ges'yyk. Nesaa do jawén rababok. Ta ti hedoo doo, ta kawaj'ään gó tak'ëp P'op Hagä Do rejãã da. ⁹Tak'ëp rabahoop da sahõnh hë nesaa do moo heb'ooh doo, Judah buuj pooj jé, ^{**}Judah buuj nadoo do na-ääj hë. Tak'ëp baad nadoo do adäng da sahõnh hë sa hã. ¹⁰Sahõnh hë baad hadoo do moo bok do hã, tak'ëp baad hadoo do P'op Hagä Do anoo da. Rakawehëë däk da P'op Hagä Do matym gó. H'yyb näm do P'op Hagä Do anoo da sa hã. Pooj jé, Judah buuj baad hadoo do moo wät do hã tabad'oo da tii, tii bã Judah buuj nadoo do hã na-ääj hë. ¹¹Dooh P'op Hagä Do asëëw bã ji mahang. Judah buuj ji do bã, Judah buuj ji nado bã, sét né hë ji ta hã. ^{††}

¹²P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do nahapäh do nesaa do moo b'ook doo, dawëë da rababoo had'yÿt hë P'op Hagä Do mahãnh, ta ky n'aa jaw'yyk do dooh né paawä rahapëë bã. Hÿÿ kã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hapäh do nesaa do moo b'ook doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky n'aa etyy da sa hã. ¹³Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maa new'ëp do nado baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó. P'op Hagä Do ky

^{**}**2:9** Pooj jé Judah buuj du d'oo da rahoop doo. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do rahapäh do hyb n'aa né paawä, dooh raky dahé bã.

^{††}**2:11** Baad hadoo do moo b'ook doo, baad hadoo do ragadoo né da ta hanaa. Nesaa do moo b'ook doo, nesaa do ragadoo né da ta hanaa.

n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do tii, baad hedo padëek do ta matym gó. ¹⁴Ta see pé noo gó Judah buuj nadoo doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do nahapäh doo, ramoo bok ta ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo, dooh paawä rahapëë bä ta ky n'aa jaw'yyk doo. Tii da ta see pé noo gó rawén d'oo, sa h'yyb sa hã mejüü do hyb n'aa. ¹⁵P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü do ramoo bong bä, rametëeh tii hã, ti anäng né hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do sa h'yyb gó. Sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hã hë, baad nadoo do ramoo boo bä. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newëë do metëeh da sa hã, baad tado bä, baad tanado bä rabad'oo do paah. ¹⁶Ta tii d' tabawät sahõnh hë ji h'yyb gó ji jejen do paa Kristo Jesus metyy noo gó, P'op Hagä Do ky gabuuj gó. Tii da né da tabahadoo, ta ky n'aa hanäm do ÿ maher'ood hõm do hã metëeh.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do Judah buuj raky nadaheeh do ky n'aa hahÿÿh

¹⁷Bë m' Judah buuj, bë wób sa nooh. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hã bë daap yyp. P'op Hagä Do bë hapäh do hyb n'aa bë h'yy kasab'ee. ¹⁸Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë ma kametëek do hyb n'aa, P'op Hagä Do karën do bë bahapäh, tak'ëp baad hadoo do bë bahapäh na-ääj hë. ¹⁹Ty temah do sa h'yyb mahüüm n'aa hadoo bëeh, bë hã péh. ²⁰Badagyp doo gó habok do sa bag hadoo bëeh, bë hã péh. ²⁰P'op Hagä Do nahapäh do hã bë metëeh baad hadoo doo. Mosees ky n'aa jaw'yyk do bë hapäh do hyb n'aa, sahõnh hë bë bahapäh, sahõnh hë baad hadoo do bë bahapäh na-ääj hë. Ti hyb n'aa, nahapäh doo, karapee hadoo do sa ma matëg hadoo bëeh. ²¹Ti hyb n'aa kä, hëd n'aa bë hã hë bë ma

manetëek, ta wób ma metëek do bëeh? Hëd n'aa bë bet's'ëek, ti bë baher'oot ta wób nets'ëek? ²²Hëd n'aa bë ÿÿm nadoo do sii bë beÿÿh, sa ÿÿm nadoo do sii ranaÿÿh ta wób bë maher'ood bä? Hëd n'aa sa kabarii tób n'aa yt hã hanäng do bë bet's'ëek, tak'ëp kabarii ganen'aak do bëeh? ²³P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do hã bë h'yy kasab'ee, ti hadoo né hë, dooh bë wehëë bä P'op Hagä Doo, bë ky nadaheeh do hyb n'aa ta ky n'aa jaw'yyk doo. ²⁴Ta tii d' bë bad'oo do hyb n'aa, bë hã kametä däk hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii däk doo: “Bë hyb n'aa Judah buuj nadoo do raky n'aa rejää P'op Hagä Doo.”^{¶¶}

²⁵P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do bë ky dahé bä, tii bä taw'ääts hë né hë ji masuuj noo byyh ji gahök doo, P'op Hagä Do karapee ji bahadoo do heen n'aa. Hÿÿ kä, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky nadahé bä, ji masuuj noo byyh kahög hõm né paawä, dooh ji P'op Hagä Do gado bä. Masuuj noo byyh kanehök do hado däk ji tii bä, Judah buuj né paawä ji. ²⁶Hÿÿ kä, ta wób, Judah buuj nadoo doo, masuuj noo byyh kanehök doo, ramoo boo bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo, tii bä sa masuuj noo byyh kehök do hadoo rabahado padëek tii, P'op Hagä Do hã. P'op Hagä Do gadoo né da tii. ²⁷Jé P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, ta masuuj noo byyh kanahög né paawä, bë da taky n'aa etyy P'op Hagä Do matym gó. Bë tawén ky n'aa etyy da, bë ky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, bë hapëë né paawä ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, anyy né paawä bë hã na-ääj hë ji masuuj noo byyh kahök do heen n'aa.

^{¶¶}**2:19** Judah buuj nadoo do ramaneëenh “*ty temah doo*”. P'op Hagä Do karën paa Judah buuj rah'yyb mahüüm Judah buuj nadoo doo, ta ky n'aa rahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa, *ty temah do sa h'yyb mahüüm n'aa bëeh*, Paw-Ro wén näng.

^{¶¶}**2:24** Isajas 52.5, Esekijew 36.22

²⁸ Ta ti ỹ wén her'oot, dooh Judah buuj heh'äät ji do bã P'op Hagä Do matym gó, jãám hē j'ooj madäk doo me Judah buuj rabahed'oo doo da ji bad'oo do hyb n'aa. Ti hadoo P'op Hagä Do karapee ji hado dāk do heen n'aa heh'äät do hā: Dooh j'ooj madäk doo me ji masuuj noo byyh kahōk do tado bã tii. ²⁹ Jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karēn do moo wāt doo, ti né hē Judah buuj heh'äät doo. P'op Hagä Do Sahee baad hadoo do hā ji tah'yyb wareem dāk doo, ti né hē P'op Hagä Do karapee ji hado dāk do heen n'aa heh'äät doo. Jãám hē j'ooj madäk doo me tamejũũ doo da ji masuuj noo byyh ji gahōk doo, dooh ta karapee ji hado dāk do heen n'aa heh'äät do tado bã. Ta wób raganado bã né paawä ta ti hedoo doo, P'op Hagä Do gadoo né da jé ta h'yyb gó naa P'op Hagä Do karēn do moo wāt doo.

Dooh P'op Hagä Do ky kahỹyd bã taky däng do hā ky n'aa hahỹyh

3 Nyy d' ỹ hanäng pé ta tii hā?^{§§} Daap hē g'eeh Judah buuj P'op Hagä Do asēew hōm ta wób sa mahang? Daap hē g'eeh ji masuuj noo byyh ji kahōk do heen n'aa, Judah buuj hā tan'oo dāk doo? ² Dooh. Dooh tii d' tado bã ỹ hanäng péh. Hajōng baad hadoo do ti anäng né hē āā Judah buuj wē, ta wób wē nanäng doo. Ta ti hajōng baad hadoo do mahang hahỹ ti ta bahānh baad hadoo doo: Judah buuj hā takan'oo dāk P'op Hagä Do kyyh.

³ Hỹ kā, Judah buuj wób raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh, dooh wäd g'eeh hỹ kā P'op Hagä Do moo wäd wäd bã sa hā taky däng doo? P'op Hagä Do ky kah'ỹyt g'eeh hỹ kā sa hā taky däng doo? ⁴ Dooh. Dooh P'op

Hagä Do ky kahỹyd bã taky däng doo. Baad hadoo do taher'ood had'yyt hē. Sahōnh hē badāk hahỹ bã habong do ti daap men'yyh doo. Tii da né hē takerii dāk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó, Dawi makũ kyyh P'op Hagä Do hā. Hahỹ da ta kyyh:

“Maheer'oot bã, baad ub né a kyyh ji bahapäh da.

Ōm da j'aa ketsē ōm raky n'aa tapaa bã”^{*}
—näng Dawi kyyh.

⁵ Hỹ kā, baad nadoo do ēr moo bok do hā wyt ta maab däg, dooh tii da P'op Hagä Do bad'oo. Baad had'op sahōnh hē P'op Hagä Do bad'oo doo, ji nahadoo do hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, nyy da ji kyyh tii bã nesaa do hā ji taky n'aa ety bã? “Taw'ääts hē nadoo do P'op Hagä Do bad'oo, āā tarejãã do hyb n'aa”, näng g'eeh ji? (Badāk hahỹ bã habok do hyb n'aa newēē doo da, reanh doo da, ỹ her'oot ti ỹ erih do hā.) ⁶ Dooh. Baad had'yyt hē P'op Hagä Doo. Tii d' tanado bã paawä, dooh P'op Hagä Do haja bã paawä badāk hahỹ hā habong do taky n'aa ety bã. ⁷ Hỹ kā, hahỹ da apäh da ỹ her'ood wāt do maa newēē do see ỹ taky gadoo: “Ji nawäd bã baad hadoo do ky n'aa metēēh doo da, ta bahānh baad had'op P'op Hagä Do ji bahapäh tii hā. P'op Hagä Do kawehēē däg kãn baad nadoo do ji moo wāt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hēd n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy nesaa do ji moo wāt do hyb n'aa”, näng mã ta kyyh. ⁸ “Taw'ääts hē nesaa do ēr moo bok. Baad hadoo do du n'aa tii”, nāk mã ta wób. “Baad had'op P'op Hagä Doo, kametēēh tii hā”, nāk mãh. Tii d' mã ỹ ma mehetēk doo, sa nooh. Daap ramenyyh kēh ỹ n'aa hā, ỹ raky n'aa rejãã. P'op Hagä Do rejãã né da tii da hyb n'aa newēē doo, tii da her'oot doo!

^{§§}**3:1** Tëg eh do 2, tëg nad'ëed is do 25-29 hā terii wāt do ky n'aa Paw-Ro ah'ũũm nã babã.

^{*}**3:4** Saaw-Mo 51.4

**Dooh baad hadoo pé P'op Hagä Do
matym gó ky n'aa hahÿÿh**

⁹Hÿÿ kä, ta wób sa bahãnh g'eeh
ããh, Judah buuj, P'op Hagä Do matym
gó? Dooh, tabad'op hē. Nesaa do mejũũ
sahõnh hē ji hã, Judah buuj, Judah buuj
nadoo do na-ããj hē. Ỹ metä däg kãn ta
tii. ¹⁰Tii da né hē takerii däk P'op Hagä
Do kyy kerih do hã:

“Dooh baad hawät pé P'op Hagä Do
karēn doo da!

¹¹Dooh baad hadoo do hã h'yy
kadaw'uuh péh.

Dooh P'op Hagä Do hã hyb n'aa newëë
péh.

¹²Sahõnh hē dooh rahyb n'aa newë wäd
P'op Hagä Doo.

Dawë hã rababoo hõm ta mahãnh.

Nes'aa padäg sahõnh hē.

Dooh baad hadoo do moo wät péh!

Dooh sét had'os pé baad hadoo do moo
wät péh.”[†]

¹³“Kamag hood noo gasëëts däk do
hadoo sa r'ood. Dajëb ta hanaa.

Ramer'oot doo me rawedii ta wób.”[‡]

“Aw'yy p'yyim mahÿÿj hadoo sa kyyh.”[¶]

¹⁴“Sa noo me raky n'aa was'ee had'yyt
hē,

h'yy gaëëj gó rabaher'oot.”[§]

¹⁵“Nayyw hē radej'ëëp ta wób.

¹⁶Rahahõm hēnh ragawats'iik sahõnh
hē,

nesaa do ta wób rahoop ran'oo bã.

¹⁷Dooh h'yyb nyw gó ta wób wë raboo
bã.”^{**}

¹⁸“Dooh P'op Hagä Do rawehëë bã,
dooh P'op Hagä Do rajeÿÿm bã sa h'yyb
gó.”^{††}

Tii d' P'op Hagä Do kyyh.

¹⁹Hÿÿ kä, ër hapäh hahÿÿh: Sahõnh
hē né hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk
do her'oot doo, ta kyyh her'oot doo, ta
ky n'aa jaw'yyk do gado däk do sa hã né
hē ti tabaher'oot, Judah buuj hã ti taba-
her'oot.”^{‡‡} Tii d' tawén hadoo, bag hēnh
sahõnh hē rababë däk hyb n'aa da P'op
Hagä Do matym gó. Dooh da sa kyy péh.
Sahõnh hē badäk hahÿÿ hã habong do
P'op Hagä Do ky n'aa etyy da. ²⁰Ti hyb
n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
mejũũ do ji moo wät do hã, dooh da baad
hadoo pé P'op Hagä Do matym gó. Tii
d' tawén hadoo, P'op Hagä Do ky n'aa
jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do hã
ji h'yy kadaw'uuh nesaa do ji h'yyb gó
hanäng do hã.”^{¶¶}

**Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad
ji hado däk P'op Hagä Do
matym gó ky n'aa hahÿÿh**

²¹Hÿÿ kä P'op Hagä Do metä däk nyy
da ji hajaa baad ji bahado däk ta matym
gó. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ
do ji ky daheeh do hyb n'aa nadoo tii.
Ti hadoo né hē, Mosees ky n'aa jaw'yyk
doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj
ub habong do na-ããj hē, raher'oot paa
ta ti ky n'aa hã. ²²P'op Hagä Do anoo
baad ji bahado däk ta matym gó, Jesus
Kristo hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä.
Sahõnh hē né hē ta hã ky dah'eeh doo,

[†]3:12 Saaw-Mo 14.1-3, 53.1-3, Ekeresijas 7.20

[‡]3:13 Saaw-Mo 5.9

[¶]3:13 Saaw-Mo 140.3

[§]3:14 Saaw-Mo 10.7

^{**}3:17 Isajas 59.8

^{††}3:18 Saaw-Mo 36.1

^{‡‡}3:19 Tëg nad'ëëd is do 10 hanaa kerii däk doo, Judah ky n'aa na-ããj hē. Ti na-ããj
hē baad nadoo do ramoo bong do tii.

^{¶¶}3:20 Saaw-Mo 143, Garata 2.16

baad rabahadoo da ta matym gó.^{§§} Dooh P'op Hagä Do asëew bä ji mahang Judah buuj ji do bä, Judah buuj ji nado bä.²³ Sahõnh hë né hë ramoo boo däk nesaa doo. Dawëë sahõnh hë rababoo däk tak'ëp baad hadoo do mahãnh, sa hã P'op Hagä Do anoo do paawä.^{*} ²⁴ Ti hado né paawä, bag hënh P'op Hagä Do banoo baad sahõnh hë rabahado padëëk hÿy kä ta matym gó, tak'ëp ji wë taky ennyim do hyb n'aa, Kristo Jesus ër hyb n'aa dajëp do hyb n'aa ër tedëëb wät do hyb n'aa nesaa do mahãnh.²⁵ Ta T'aah P'op Hagä Do an'oo wät, ër wë P'op Hagä Do kawajään do ër hyb n'aa tabahoop hyb n'aa, ër hyb n'aa tadajëp hyb n'aa kä. Baad ër bahado däk hÿy kä P'op Hagä Do matym gó, ër hyb n'aa Jesus dajëp ër ky dahé bä. Tii da P'op Hagä Do wén d'oo, baad had'op sahõnh hë tamoo wät doo, tametëeh hyb n'aa. P'op Hagä Do sa hã tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa, Kristo kajaa do pooj jé dooh tabaaj bä nesaa do ramoo bok do mabaj.²⁶ Ta T'aah P'op Hagä Do wén n'oo däk, baad had'op sahõnh hë tamoo wät doo, tametëeh hyb n'aa hÿy kä. Baad ub né hë P'op Hagä Doo. Ti hadoo, baad rabahado padëëk na-ääj hë ta matym gó tan'oo bä, Jesus hã h'yy ka'eeh doo.

²⁷ Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé ta hã hë tah'yy kasabé bä. Ji hã hë ji wén nahajaa ji h'yy kasab'ee doo, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tadoo do hyb n'aa baad ji bahado däk do P'op Hagä Do matym gó. Kristo bad'oo do hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado däk ta matym gó. Ti

hyb n'aa dooh ji haja bä ji hã hë ji h'yy kasabé bä.²⁸ Yÿ. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado bä.²⁹ Judah buuj had'yyt nado P'op Hagä Do bag'ääs. Sahõnh hë ta wób na-ääj hë né hë tabag'ääs.³⁰ Sét ub P'op Hagä Doo. Baad rabahado padëëk tan'oo bä ta matym gó Judah buuj ta hã h'yy ka'eeh doo, Judah buuj nadoo do ta hã h'yy ka'eeh do na-ääj hë.³¹ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh apäh ji karën wät ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hã kan'oo däk do paa ÿ hanäng pé g'eeh? Dooh. Ti bahãnh ër ky daheeh hÿy kä ta ky n'aa jaw'yyk doo.[†]

Abaraãm h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿyh

4 Taw'ääts hë ër hyb n'aa newë nyy da Abaraãm, ää Isaraéw buuj wahë maküüh, baad hado däk paa P'op Hagä Do matym gó.² Baad Abaraãm hado däg bä paawä P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa paawä, tii d' tado bä paawä, tahajaa paawä ta hã hë tah'yy kasabé bä. Ta hã hë tah'yy kasabé bä paawä, dooh P'op Hagä Do matym gó tado bä paawä tii.³ Hahÿy da né hë P'op Hagä Do kyy kerih do hã takerii däk Abaraãm ky n'aa: “Abaraãm ky dahé kân Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado däk P'op Hagä Do matym gó”,[‡] näng kerih doo.

§§3:22 Tahajaa na-ääj hë ji erii bä hahÿy da: “P'op Hagä Do anoo baad ji bahado däk ta matym gó, baad had'yyt hë Jesus Kristo bad'oo do hyb n'aa. Sahõnh hë né hë ta hã ky dah'eeh doo, baad rabahadoo da ta matym gó.”

***3:23** Tak'ëp hanäm do P'op Hagä Do h'yyb däng Adäw hã tabanoo hyb n'aa, ta panaa hã na-ääj hë. Ta jawén, Adäw ky nadaheeh do hyb n'aa, dooh ta ti tagado wäd bä.

†3:31 Jesus hã ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji hajaa hÿy kä baad ji ky dahé bä ta ky n'aa jaw'yyk doo.

‡4:3 Genesis 15.6

⁴Hÿÿ kä, ji moo wät do ky n'aa gó bē ÿ maher'oot: Ji moo wäd wät do hyb n'aa ji gado bä ji moo wät do sām, tii bä ta sām ji gadoo doo, dooh daap hē ji gadoo do tado bä tii. Dooh bag hēnh ji gadoo do tado tii. Ji moo wät do sām né hē tii. Ti hadoo baad ji hado dāk do hā P'op Hagä Do matym gó. Baad ji bahado däg bä paawä baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa, tii bä dooh bag hēnh tado wäd bä paawä tii. ⁵P'op Hagä Do né hē ti hanoo, baad rabahado padëek baad nadoo do paah. Ta hā h'yy ka'eeh doo, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē baad tabahado dāk ti P'op Hagä Do matym gó, ta ky n'aa jaw'yik do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa nado. ⁶Tii d' né hē Dawi makū baher'oot paah. Ky n'aa kedëng mäh, baad hadoo do ramoo bok do hyb n'aa nado baad hado dāk do P'op Hagä Do matym gó. Hahÿÿ da m' Dawi kyyh Saaw-Mo hā kerih doo:

⁷“Ky n'aa kedëng tii, sa hā P'op Hagä Do hyb n'aa mabaan do ta ky n'aa jaw'yik do raky nadaheeh do paah, baad nadoo do ramoo bok do paa P'op Hagä Do awug hōm doo.

⁸Ky n'aa kedëng tii, baad nadoo do ramoo bok do paa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do netsén doo”, näng Dawi kyyh.¹

⁹ÿ eanh hÿÿ kä, jām hē sa masuuj noo byyh kehök do ti ky n'aa kedëng g'eeh? Dooh. Judah buuj nadoo doo, sa masuuj noo byyh kanehök doo, ti na-ääj hē raky n'aa kedëng. Abaraām h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē baad tawén hado dāk P'op Hagä Do hā, ër ky hadoo paah. ¹⁰Bē hyb n'aa newë, ny noo gó baad Abaraām hado dāk P'op Hagä Do matym gó? Ta masuuj noo byyh gahök jawén paa bä, ta masuuj noo byyh tagahök do pooj jé? Ti pooj jé né hē,

dooh ta jawén tado bä. ¹¹Ta jawén tii, Abaraām hā takan'oo dāk sa masuuj noo byyh kahök do heen n'aa. Ta masuuj noo byyh kanahök nä bä, P'op Hagä Do hā tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad tabahado dāk do metëe n'aa tii. Ti hyb n'aa, sahōnh hē sa masuuj noo byyh kanehög né paawä, P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëek do P'op Hagä Do matym gó, sa wahé makū hado dāk Abaraām. ¹²Sahōnh hē sa masuuj noo byyh kehök doo, Abaraām masuuj noo byyh kanahök nä bä h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-ääj hē Abaraām panaa.

¹³Dooh Mosees ky n'aa jaw'yik do raky daheeh do hyb n'aa tado bä, Abaraām hā, Abaraām panaa hā na-ääj hē, P'op Hagä Do ky n'aa enooh sahōnh hē badäk hahÿ ta danäh rabahado hyb n'aa. Dooh. Ta ti P'op Hagä Do wén ky n'aa enooh sa hā, ta hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad rabahado padëek P'op Hagä Do matym gó hyb n'aa tii.⁸ ¹⁴Mosees ky n'aa jaw'yik do hā daab 'yyp do rado bä paawä ti Abaraām hā taky n'aa eno dāk do gadoo doo, tii bä daap hē paawä ji h'yy ka'eeh doo, daap hē na-ääj hē paawä tii bä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. ¹⁵Dooh Mosees ky n'aa jaw'yik do ji ky daheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo ÿ wén näng, nesaa do hā Mosees ky n'aa jaw'yik do ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ji tawén ky n'aa etyy, baad ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bä. Tanyy bä ky n'aa jaw'yik doo, ji ky nadahé had'yyt hē né hē ta mahang. ¹⁶Ti hyb n'aa kä, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji gadoo. Jām hē tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky ennym do hyb n'aa tii. Tii d' tawén hadoo, sahōnh hē Abaraām panaa ra-

¹4:8 Saaw-Mo 32.1-2

⁸4:13 Genesis 17.4-6, Genesis 22.17-18

gadoo hyb n'aa Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa eno däk do paah. Tii bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do hapäh do Jesus hā h'yy ka'eeh do ragadoo tii. Ta wób, Judah buuj nadoo doo, Abaraām h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ti na-āāj hē ragadoo. Sahōnh hē P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh do sa wahē makū ti Abaraām.

¹⁷Tii da né hē takerii däk P'op Hagä Do kyyh Abaraām hā: “Hajōng hāj n'aa buuj sa yb da ōm ȳ an'oo bā”,** nāng mäh. Ēr yb né hē ti Abaraām, P'op Hagä Do Abaraām h'yy kaha'eeh do matym gó. Ti né hē P'op Hagä Doo, dejēp do hed'ēēp doo. Ti né hē ky n'aa enooh badoh nā doo. ¹⁸Tabēēj däg né paawā ta baab n'aa rabetaah do pan'aa, Abaraām ky da-heeh hyb n'aa tagadaa had'yyt hē ta hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa hajōng hāj n'aa buuj sa yb tabahado dāk, ta hā P'op Hagä Do her'oot doo da né paah: “Metsén sagōōh, mahaja bā. Ti hawób da a panaa”,†† nāng paa P'op Hagä Do ta hā. ¹⁹Abaraām hā péh, dajēp do hadoo ta hub, tahyb n'aa newē bā. P'eets däg 100 ta baab däg ti noo gó. Sarah wog dajēp hadoo na-āāj hē, Abaraām hā. Ti hadoo né hē, baad ub Abaraām h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hā. ²⁰Dooh taky sēew bā ta hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Tak'ēp P'op Hagä Do hā tah'yy kae dāk. Ta hā tah'yy ka'eeh doo me tawehēē dāk P'op Hagä Doo. ²¹P'op Hagä Do hajaa né hē tamoo wäd bā taky dāng doo, baad Abaraām bahapēē däg kán ta h'yyb gó. ²²Ti hyb n'aa né hē baad tawén hado dāk P'op Hagä Do matym gó P'op Hagä Do an'oo bā, takerii dāk do né hē. ²³Abaraām hyb n'aa had'yyt nado takerii dāk ta tii. ²⁴Takerii dāk ěr hyb n'aa na-āāj hē, ěēr, baad ta matym gó hado dāk doo, P'op Hagä Do

mo haj'aa. Takerii dāk ěr hyb n'aa, Jesus ěr wahē n'aa dejēp do mahang taganā wāt hanoo do hā h'yy ka'eeh doo. ²⁵Jesus né ti nesaa do ěr h'yyb tym gó hanāng do hyb n'aa dajēb hā kan'oo dāk do paah. Jesus né ti dejēp do mahang ganā wāt do P'op Hagä Do an'oo bā, baad ěr bahado dāk hyb n'aa kā P'op Hagä Do matym gó.

P'op Hagä Do najiis ěr bahado dāk do ky n'aa hahȳȳh

5 Ti hyb n'aa kā, baad ěr bahado dāk do hyb n'aa kā P'op Hagä Do matym gó ta hā ěr h'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagä Do najiis ěr bahado dāk hȳȳ kā. Dooh ta majī ěr hado boo bā. Ēr Wahē N'aa Jesus Kristo hyb n'aa tii. ²Ēr h'yy ka'eeh do hyb n'aa Kristo an'oo dāk, papuuj gó, h'yyb nyw gó ěr babok hyb n'aa kā, P'op Hagä Do ěr wē ky enyym do matym gó. Tsebee gó baad ěr gada P'op Hagä Do kabaj'aa do ěr gadoo ta sii. ³Ti hyb n'aa had'yyt nado ěr tsebē. Baad nadoo do ěr ahob bā, ěr tsebē na-āāj hē. Ēr hapäh, baad nadoo do ji ahoop doo, nyyw hē ji h'yy ganajēē hōm tan'oo bā. ⁴Nyyw hē ji h'yy ganajēē hōm doo, baad P'op Hagä Do hā ji bawäd däg had'yyt hē tan'oo bā. Baad ji bawäd dāk do hyb n'aa, baad ji gadaa kán baad hadoo do ji gadoo do ta jawén. ⁵Ta jawén ěr gadoo do baad ěr gada do hyb n'aa, dooh da ěr h'yy ketón bā ěr gadoo do hā, baad ěr h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahān do bawäd dāk do hyb n'aa. Ta Sahee ěr h'yyb tym gó tabawäd dāk P'op Hagä Do an'oo bā do hyb n'aa tii. ⁶Bē hegāā, P'op Hagä Do h'yyb dāng do noo gó, ěr nahaja bā ěr daaj hē ěr kedēēb bā, Kristo dajēp nesaa do moo heb'ooh do sa hyb n'aa. ⁷Dooh nyyw hē ji aw'yyt pé baad hawāt do see hyb n'aa dajēp péh. Ti hado né paawā ji

** 4:17 Genesis 17.5

†† 4:18 Genesis 15.5

aw'yyt apäh ky enyym do see hyb n'aa dajëp péh. ⁸Tii d' nado P'op Hagä Do hä! Hahÿÿ da P'op Hagä Do metëeh ër takamahän doo: Kristo dajëp ër hyb n'aa, nesaa do ër bahadoo nä noo gó. ⁹Hÿÿ kä, baad ër bahado däk do hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, Kristo ër hyb n'aa tadjëp do hyb n'aa, baad né hë ër da ted'ëep nesaa do hä ji taky n'aa etyy do mahänh. ¹⁰P'op Hagä Do majiï ër bahadoo nä noo gó, ta najiis ër bahado däg kän tan'oo bä, ër hyb n'aa ta T'aah dajëp do hyb n'aa. Ti bahänh hÿÿ kä ër da ted'ëep banesaa hënh ër ahöm mahänh, ta najiis ër bahado däk do hyb n'aa kä. Tii d' tawén hadoo, taganä wät do jawén paa bä, p'aa hënh Kristo bawäd däk do hyb n'aa. ¹¹P'op Hagä Do ää j'aa etsë, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa. Jesus Kristo hyb n'aa né hë P'op Hagä Do najiis ër bahado däk. Ta hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do majiï ër do boo bä.

Adäw ky n'aa Kristo ky n'aa daheeh hahÿÿh

¹²Sét hë aj'yy nesaa do du n'aa badäk hahÿÿ bä. ^{††}Nesaa do hyb n'aa kä, dajëb du däk. Tii bä sahönh hë badäk hahÿÿ bä haj'eenh do sa wë dajëb banyy däg kän, nesaa do sahönh hë ramoo boo däk do hyb n'aa. ¹³Ta ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä P'op Hagä Do an'oo däk do pooj jé tanyy däg né hë nesaa do badäk hahÿÿ bä. Nesaa do badäk hahÿÿ hä habong do ramoo boo däg né hë. Ti hadoo né hë, ta ky n'aa jaw'yyk takanan'oo nä bä do hyb n'aa sa hä, dooh P'op Hagä Do etsén nä bä sa hä nesaa doo. ¹⁴Dooh né paawä taketsén bä nesaa do ti noo gó, radejëp né hë. Adäw bä naa, Mosees bawät bä kä, sahönh hë radejëp. Dooh né paawä sa wób P'op Hagä Do mejüü do raky nadahé bä Adäw bad'oo do paa

da, radejëp né hë. Kristo, ta jawén kajaa do häd hadoo ti Adäw, pawóp hadoo do radu n'aa do hyb n'aa ji wë ratab'ëes doo. ¹⁵Tii d' tahado né paawä, baad hadoo doo, bag hënh ër gadoo do Kristo du n'aa doo, dooh Adäw ky nadaheeh do hyb n'aa tadu n'aa do hadoo tahado bä. Sét hë aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa hajök do hä dajëb banyy däg kän. Ti bahänh hÿÿ kä P'op Hagä Do ji wë taky enyym do tabës hajök do sa wë. Ji matym n'aa bag hënh ji hä kanoo do na-ääj hë tabës hajök do sa hä, sét hadoo doo, Jesus Kristo, ky enyym do hyb n'aa ër wë. ¹⁶Bag hënh P'op Hagä Do anoo do ji hä, dooh Adäw du n'aa do hadoo do tahado bä. Sét hë nesaa do Adäw moo wät doo, nesaa do hä ji P'op Hagä Do ky n'aa etyy tan'oo bä. Tii d' nado bag hënh P'op Hagä Do ji hä tanoo do hä. Hajöö nuu me badäk hahÿÿ bä habong do P'op Hagä Do raky nadaheeh do jawén paa bä, taky enyym doo gó bag hënh ji hä P'op Hagä Do anoo ji matym n'aa, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. ¹⁷Sét hë hadoo do ky nadaheeh do hyb n'aa, dajëb j'aa ketsë paa ji hä. Hÿÿ kä sét hadoo do see hyb n'aa, Jesus Kristo hyb n'aa, baad ër da j'aa ketsë nesaa do hä kä badäk hahÿÿ bä ër babok bä. Ër tii kä tak'ëp ji wë P'op Hagä Do ky enyym do gadoo doo. Ër tii kä baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó kä.

¹⁸Sét hë aj'yy ky nadaheeh do hyb n'aa, sahönh hë raky n'aa kety däk paa dajëb hä. Ti hadoo na-ääj hë sét hë, Kristo, baad hadoo do tamoo wät do hyb n'aa, ^{¶¶}sahönh hë rahajaa baad rabahado padëëk P'op Hagä Do matym gó, rabadëb had'yyt hë hyb n'aa kä P'op Hagä Do pa kä. ¹⁹Sét hë ky nadaheeh do hyb n'aa, sahönh hë baad nadoo do moo heb'oooh do rabahado padëëk. Ti hadoo na-ääj

^{††}5:12 Adäw tii.

^{¶¶}5:18 Ji hyb n'aa tadjëp do tii, *baad hadoo do tamoo wät doo*.

hē, sét hē ky daheeh do hyb n'aa, hajōk baad rabahado padēek da P'op Hagä Do matym gó.

²⁰ Hÿÿ kä Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā. Ta ti tawén kan'oo dāk, ji bahapäh hyb n'aa nyy da tak'ēp baad nadoo tabahadoo nesaa do ji moo wät doo. Nesaa do kah'üüm noo gó, ti bahānh P'op Hagä Do ji wē taky ennyim do kahüüm kän. ²¹ Nesaa do mejō had'yyt hē paa ji hā. Dajēb tamanaa ji wē. Hÿÿ kä, ti bahānh P'op Hagä Do ji wē taky ennyim do wén kahüüm kän, taky ennyim do j'aa ketsē hyb n'aa kä. P'op Hagä Do ji wē taky ennyim do ēr tamejūū hÿÿ kä, baad ēr bahado dāk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ēr edēb had'yyt do tamanaa ēr wē, Jesus Kristo ēr Wahē N'aa hyb n'aa.

Nesaa do hā ēr dejēp Kristo sii ky n'aa hahÿÿh

6 Nesaa do kah'üüm bā kä, ti bahānh P'op Hagä Do ji wē taky ennyim do kahüüm kän, näng ÿÿh. Taw'āats hē g'eeh nesaa do ēr moo bok nā, ēr wē P'op Hagä Do ky ennyim do kah'üüm hyb n'aa, ÿ hanäng pé g'eeh tii? ² Doo. Doo né taw'āats hē tado bā tii. Ēr dajēp paa nesaa do hā. Ti hyb n'aa, taw'āats hē nado nesaa doo gó ēr aboo nā bā. ³ Doo g'eeh bē hapēē bā sahōnh hē Jesus häd gó ēr nu kemuun bong doo, séd ēr h'yyb hedo dāk Kristo Jesus dajēp do hā? Ēr dajēp hadoo ta sii. ⁴ Ti hyb n'aa, ēr ranu gemuun bong doo me ēr kadakä jēng hadoo Kristo sii. Ta tii d' tawén d'oo, papuuj gó ēr babok hyb n'aa hÿÿ kä, dejēp do mahang ta Yb kabaj'aa doo me Kristo ganā wät do hadoo. ⁵ Tii da séd ēr h'yyb hedo bā tadajēb hā, séd hā na-āāj né hē ēr h'yyb hedoo da taganā wät do hā. ⁶ B'aa hā takepēm dāk Kristo sii ēr h'yyb säg Adāw hana doo, ēr h'yyb

säg hejój gawatsig hōm hyb n'aa, nesaa do ēr hā tamanejō wät hyb n'aa kä sa kariw n'aa sa karom mejūū doo da. ⁷ Tii d' tawén hadoo, dooh nesaa do haja wäd do hyb n'aa dejēp do hā tamejō bā. ⁸ Hÿÿ kä, Kristo sii ēr dejēp do hyb n'aa hadoo, ta sii ēr babok na-āāj hē baad ēr gada. ⁸⁸ ⁹ Kristo ganā wät do hyb n'aa, dooh tadajēb wäd bā kä, ēr bahapäh. Doo da jēb haja wäd bā Kristo. ¹⁰ Sét nuu me paa Kristo dajēp, nesaa do ēr moo bok do hejój tagawats'iik hyb n'aa. Doo hyb n'aa tadajēb wät péh. Taganā wäd kän. Tawäd had'yyt hÿÿ kä, P'op Hagä Do taweh'ēeh hyb n'aa kä. ¹¹ Ti hadoo né da bēeh. Taw'āats hē hahÿÿ da bē hyb n'aa newē: “ÿ dajēb wät nesaa do ji moo hew'ēet do hā. Kristo Jesus hā ÿ h'yy kata dāk do hyb n'aa, P'op Hagä Do ÿ weh'ēeh hyb n'aa ÿ bawäd had'yyt hÿÿ kä”, nāk da bēeh, bē h'yyb gó.

¹² Ti hyb n'aa kä, bē an'oo manā nesaa do bē moo hew'ēet do paa badāk hahÿÿ bā bē hub n'aa tamejō bā. Bē ky dahé manā nesaa do bē hub karēn doo. ¹³ Bē an'oo manā nesaa do hā bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo, bē hub hedoo do na-āāj hē. Bē an'oo manā baad nadoo do ta tii me bē moo bok. Bē genā bong hadoo dajēb moo gó naa. Ti hyb n'aa, taw'āats hē bē daaj hē bē kan'oo däg P'op Hagä Do karēn doo da bē babok hyb n'aa. Taw'āats hē P'op Hagä Do hā bē an'oo bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo bē hub na-āāj hē, baad hadoo do ta tii me bē moo bok hyb n'aa kä. ¹⁴ Ta ti ÿ wén her'oot, dooh nesaa do ji h'yyb säg karēn do bē hā tamejō wäd bā, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do bē tah'yyb mahüüm wät do hyb n'aa. P'op Hagä Do ji wē taky ennyim do ti bē tah'yyb mahüüm kän hÿÿ kä. ¹⁵ Hÿÿ kä ēnh, tahajaa g'eeh nesaa do ēr moo boo

⁸⁸ **6:8** Papuuj hadoo do ji bawät do Kristo sii, badāk hahÿÿ bā tadu doo né paawä ta hā ēr h'yy ka'eeh noo gó naa, ti awät nā ēr gadoo do hÿ pong jē ēr hub papuuj nadajēp doo.

nä bā p'aa hēnh, dooh wād Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ər tah'y'yb mahūūm wād do hyb n'aa, P'op Hagā Do ji wē taky enyym do ji tah'y'yb mahūūm kăn do hyb n'aa? Dooh. Dooh taw'āats hē tado bā tii.

¹⁶ Baad bē bahapāh ti hahy'ŷh: Ta hā bē ky daheeh doo, ta ti bē kariw n'aa hadoo. Ta karom bēēh. Nesaa do ji h'y'yb sǎg karēn do karom bē do bā, bē da dajēp.* P'op Hagā Do karom bē do bā, P'op Hagā Do bē da tagadoo ta wē, baad dǎg bē ta matym gó tan'oo bā. ¹⁷ P'op Hagā Do ŷ j'aa etsē, pooj jé nesaa do ji h'y'yb sǎg karēn do karom bē bahado né paawā, bē h'y'yb gó naa bē ky dahé dǎk hŷy kǎ bē āā ma met'ēeg wāt doo. ¹⁸ Baad bē baboo dǎk. Dooh nesaa do ji h'y'yb sǎg karēn do bē hā tamejō wād bā. Baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do karom bē hŷy kǎ.

¹⁹ Sa kariw n'aa ky n'aa gó, sa karom ky n'aa gó, bē ŷ maher'oot, nawayw hē ganahoot do hyb n'aa bē hā, bē daaj hē bē h'y'yb nahejooj nā do hyb n'aa. P'ooj ub, bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo, ta see hedoo do na-āāj hē bē anoo paah, nu meby n'aa nǎng doo, ky n'aa jaw'y'yk do nanoo do bē moo bok hyb n'aa ta tii me. Nesaa do karom hadoo paa bēēh. Bē an'oo hŷy kǎ bē moo hedoo doo, bē tsyym hedoo doo, bē né hē, baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do bē moo bok hyb n'aa ta tii me, tsyt hē, nesaa do mahānh, P'op Hagā Do wē bē babok hyb n'aa kǎ. ²⁰ Pooj jé, nesaa do ji h'y'yb sǎg karēn do karom bē bahadoo noo gó, dooh baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do mejō bā bē hā. ²¹ H'ēēd baad hadoo do bē gadoo ti noo gó ta ti hedoo do hanaa, ta hyb n'aa hŷy kǎ bē nu mebyng doo? Dooh baad hadoo do bē gado bā ta ti hedoo do hanaa. Ji dajēp, banesaa hēnh ji ahōm ta ti an'oo bā!

²² Hŷy kǎ, dooh nesaa do bē hā tamejō wād bā. Baad bē baboo dǎg kǎn. P'op Hagā Do karom bē bahado dǎk. Tsyt hē, baad P'op Hagā Do wē bē baboo dǎk ta ti an'oo bā. Ti hyb n'aa hŷy pong jé P'op Hagā Do pa kǎ bē da aboo had'y'yt hē.

²³ Banesaa hēnh, dawēē P'op Hagā Do mahānh ji h'y'yb tym bawād had'y'yt hē, baad nadoo do ji moo wāt do sām. Tii d' nado ji matym n'aa P'op Hagā Do ji hā tanoo doo. Hŷy pong jé, ta pa had'y'yt hē ji bawāt P'op Hagā Do an'oo bā, ər wahē n'aa Kristo Jesus hā ər h'yy kata dǎk do hyb n'aa.

Dooh Mosees ky n'aa jaw'y'yk do tado wād bā ər hā mejūū do ky n'aa hahy'ŷh

7 Wakān haa hedoo doo, bēēh, Mosees ky n'aa jaw'y'yk do hapāh do hā ŷ maher'oot. Ti hyb n'aa bē hapāh né hē hahy'ŷh: Ta ky n'aa jaw'y'yk do jāām hē ji hā tamejūū, ji edēp nā bā. ² ŷy'nh kat'ēē dǎk do ky n'aa gó bē ŷ maher'oot: Ta patug bawāt nā bā, dooh ta ky n'aa jaw'y'yk do an'oo bā ta see hā takat'ēē bā. Ta patug dajēp bā kǎ, tii bā dooh ta ky n'aa jaw'y'yk do geām wād bā. ³ Ti hyb n'aa kǎ, aj'yy see hā takat'ēē bā paawā ta patug bawāt nā bā, “Nesaa do moo hew'ēēt doo, ta patug nadoo do sii haŷy'ŷh doo”, ramaneēēnh tii bā ta ti ŷy'nh. Tii d' nado ta patug dajēb bā. Ta patug dajēp jawén paa bā, dooh ta ky n'aa jaw'y'yk do geām wād bā ta see tagat'ēē bā. Ta patug dajēp bā kǎ, dooh nesaa do moo hew'ēēt doo, ta patug nadoo do sii haŷy'ŷh do tado wād bā, ta see hā ŷy'nh kat'ēē bā.[†]

⁴ Ti hyb n'aa kǎ, wakān haa hedoo doo, bē na-āāj hē bē dajēp paa hadoo Mosees ky n'aa jaw'y'yk do hā Kristo sii, P'op Hagā Do an'oo bā. Tii d' tawén hadoo, ta see hā bē h'yy kata dǎk hyb n'aa hŷy

*6:16 Nesaa do ji h'y'yb sǎg karēn do karom ji do bā, dooh P'op Hagā Do wē ji nu dēē bā, tahanāng pé ti bē da dajēp.

†7:3 Jāām hē ji edēp nā bā Mosees ky n'aa jaw'y'yk do ji hā tamejūū, Paw-Ro hanāng pé ta tii hā.

kä. Kristo, dejëp do mahang ganä wät do hä bë h'yy kata däk hyb n'aa, baad hadoo do P'op Hagä Do weh'ëeh do ër moo bok hyb n'aa kä. ⁵Pooj jé, ër h'yyb säg karën doo da ër babok noo gó, nesaa do tak'ëp ër h'yyb karën doo, ta ky n'aa jaw'yyk do nanoo do hyb n'aa tak'ëp ji karën doo, awät né paa ër hä. Nesaa do dajëb hanoo do ër moo bok ti noo gó. ⁶Hÿÿ kä, ër dajëb wät do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tamesoo do paa hä, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër hä tamejō wäd bä. Papuuj gó P'op Hagä Do wë ër moo bok hÿÿ kä, ta Sahee ër tah'yyb mahũum do hyb n'aa. Dooh pooj jé ji bahed'oo doo da, ky n'aa jaw'yyk do hä tak-erii däk doo da tado wäd bä, P'op Hagä Do wë ër moo bok doo.

⁷Nyy d' ÿ hanäng pé tii? Nesaa g'eeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk doo? Dooh. Dooh nesaa do tado bä. Mosees ky n'aa jaw'yyk do tanado bä paawä, dooh ji hapëë bä paawä ny hadoo do nesaa do P'op Hagä Do matym gó. Dooh paawä ji hapëë bä baad nado ji h'ëed nadoo do hä ji h'yyb däk doo, "Mah'yyb däg manä a da hadoo do ma hä"[†] ta ky n'aa jaw'yyk do naher'ood bä paawä. ⁸Ti hadoo né hë, nesaa do tyw n'aa esóts kán, tii bä hajōng baad nadoo do ji h'yy karën do hedoo do hä ji h'yyb däg däk tan'oo bä, "Mah'yyb däg manä a h'ëed nadoo do hä", ta ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hyb n'aa. Ky n'aa jaw'yyk do badoo bä nesaa do hä ji moo ge'ÿÿm doo, tii bä dooh nesaa do ji tah'yyb tatug bä. ⁹Pooj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũũ do hä ÿ h'yy ganahoot nä bä, dooh ÿ hyb n'aa p'eed bä ÿ bawät doo. Ta jawén, ta ky n'aa jaw'yyk do ÿ bahapäh bä kä, nesaa do banyy däg

kän hëp ÿ tym gó. ¹⁰Tii bä ÿ dajëb wät hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd kán, ÿ hanäng pé tii. P'op Hagä Do mejũũ doo, ta hä ji edëb had'yyt hë paawä ji ky dahé bä, dajëb tamana kán wë ÿÿ, tii b' ÿ bahapëë däk. ¹¹Hahÿÿ da tii: Nesaa do ji h'yyb gó hanäng do ÿ tawadii. ÿ hajaa, ÿ ed'oo, ÿ ky daheeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk doo, P'op Hagä Do pa ÿ bawäd had'yyt hë hyb n'aa ta jawén. Tii bä, ÿ nahajaa do hyb n'aa tii, dajëb hä ÿ ky n'aa kety däg kán, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ ketyn hóm. Ti hyb n'aa, nesaa do ÿ tawadii ta tii hä, ÿ wén näng. ¹²Ti hyb n'aa kä, dooh nesaa do tado bä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hä kan'oo däk doo. Tsyt hë, nesaa do mahänh tii. Tsyt hë, nesaa do mahänh P'op Hagä Do mejũũ doo. Baad had'op do tii. Taw'ääts hë tii. ¹³Tii d' tahadoo do hyb n'aa, baad hadoo do an'oo bä g'eeh ÿ dajëb kán hadoo, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd däk? Dooh. Dooh ta ti tado bä ta ti hanoo doo. Nesaa do tii, tahana ÿ dajëp, dawëë P'op Hagä Do mahänh ÿ bawäd däk doo. Baad hadoo do ÿ bahapäh bä kä, nesaa do ÿ tah'yyb tatug wät baad hadoo do ÿ ky nadaheeh hyb n'aa, nesaa do nas'aa né hë ji bahapëë däk hyb n'aa kä. Ti hyb n'aa kä, tak'ëp nas'aa né hë nesaa doo, P'op Hagä Do mejũũ do metä däk.

¹⁴Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hanaa tado bä nesaa doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ër hapäh. Tii d' nado ÿÿh. Badäk hahÿÿ bä naa ÿÿh, ji daaj hë ji karën do jawén hawät doo. Nesaa doo, kariw ÿ n'aa hadoo. Tak'ëp tamejō had'yyt hë hä ÿÿ.[¶] ¹⁵Dooh ÿ h'yy ganyy

[†]7:7 Esodo 20.17, Dew-Teronom 5.21

[¶]7:14 Tëg nad'ëed is do 14 bä naa, tëg nad'ëed is do 23 tadu däk bä, Paw-Ro her'oot doo, ti hadoo né hë sahōnh hë ji hä. Er daaj hë, dooh ër haja bä ër moo boo bä P'op Hagä Do karën doo. Jāām hë Kristo hä ji h'yy kata däg bä, baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó.

bä y bahed'oo do hä. Y karën do y moo wät doo, dooh y moo hewëed bä. Tak'öp y ganen'aak doo, ti né ti y moo wät doo. ¹⁶Y kanarën do y moo wät do tahadoo do hyb n'aa, tii bä, "Te hub né hë, baad ub P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yik doo", näng yÿh. ¹⁷Dooh y tado wäd bä ta ti baad nadoo do moo wät doo. Nesaa do hëp y tym gó hawät do ti ta ti moo wät doo. ¹⁸Y hapäh né hë, dooh baad hadoo pé hëp y säg gó hawät péh. Ta ti y wén hapäh, y karën né hë paawä baad hadoo do y moo wät, dooh y haja bä. ¹⁹Baad hadoo do y karën do nado ti y moo hew'ëet doo. Y kanarën doo, nesaa doo, ti ti y moo wäd had'yyt hë. ²⁰Hÿy kä, y kanarën do tado bä ti y moo hew'ëet doo, dooh y tado wäd bä ta ti moo wät doo. Nesaa do hëp y tym gó hawät do moo wät ti ta tii.

²¹Ti hyb n'aa kä, hahÿy da hëp yÿ gó awäd had'yyt hë y bahapäh: Baad hadoo do y karën bä y moo wäd paawä, nesaa do hëp yÿ gó takametëeh, y tahe-waat, baad hadoo do y moo nawät hyb n'aa. ²²Hëp yÿ gó P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yik do y gen'aak. ²³Ti hadoo né hë, hä yÿ hë awät na-ääj hë, y hapäh, hejój see péh, baad hadoo do y hyb n'aa newëe do y gen'aak do maji hadoo doo. Nesaa do hëp yÿ gó hanäng do y moo wäd had'yyt hë tan'oo bä tii. Y tamaso had'yyt hë tii hä. ²⁴Tak'öp baad nado né hë yÿh! Jaa y hed'ëep da dajëb hejój mahänh hup yÿ gó hawät doo? ²⁵P'op Hagä Do wë y tsebë. Ti né ti y hed'ëep doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo hyb n'aa.

Ti hyb n'aa kä, hahÿy da ti hä yÿ y hapäh doo: Hëp yÿ gó y karën y ky da-heeh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yik doo. Ti hadoo né hë, nesaa do ji moo hew'ëet do hejój karën do hëp y säg moo wät.

**Baad ji bawäd had'yyt hë
P'op Hagä Do wë ta Sahee
an'oo bä ky n'aa hahÿy**

8 Ti hyb n'aa kä, dooh P'op Hagä Do ky n'aa ety wäd bä kä banesaa hënh jé Kristo Jesus hä h'yy kata däk doo. ²Banesaa hënh ër tawén ky n'aa nety wät, P'op Hagä Do Sahee hejój, ji edëb heh'äat do hanoo doo, ër tabedëeb wät do hyb n'aa nesaa do ji moo hew'ëet do hejój mahänh, dajëb mahänh⁸ na-ääj hë. Kristo Jesus hyb n'aa tii d' tabad'oo. ³Na-hejoonh do hyb n'aa ër h'yyb säg, ër nahajaa do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yik do ër ky dahé bä, dooh ta ky n'aa jaw'yik do haja bä ër tedëeb bä nesaa do hejój mahänh. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër tedëeb wät hÿy kä. Hahÿy da tabad'oo tii: Ta T'aah tamejō däk ër mahang. Na-hejoonh doo gó, ji hadoo doo da né hë tabana. P'op Hagä Do mejō däk nesaa do mabaj tadajëp hyb n'aa. Dajëb hä ta T'aah taky n'aa ety däk nesaa do ji moo wät do hyb n'aa. ⁴Tii d' tawén d'oo, baad had'op, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yik do mejūū doo da, ër bahado däk hyb n'aa, ëër, ta Sahee h'yyb mahūūm doo da habok doo, ji h'yyb säg karën doo da nado.

⁵Jé sa h'yyb säg karën doo da habok doo, sa h'yyb säg karën do hä had'yyt hë rah'yyb padëek. Jé P'op Hagä Do Sahee karën doo da habok doo, ta Sahee karën do hä rah'yyb padëek. ⁶Ji da dajëp, dawëe P'op Hagä Do mahänh ji bawäd däg had'yyt hë ji h'yyb säg an'oo bä. P'op Hagä Do Sahee kä ji tah'yyb mahūūm bä, ji edëb had'yyt hë P'op Hagä Do pa ta Sahee an'oo bä. H'yyb nyyw gó ji bawät tan'oo bä na-ääj hë. ⁷Ji h'yyb säg nesaa do gen'aak doo, P'op Hagä Do maji. Dooh taky dahé bä P'op Hagä Do ky n'aa

⁸8:2 Dawëe P'op Hagä Do mahänh ji bawät do mahänh ji tedëeb wät, tahanäng pé ti dajëb mahänh ër tedëeb wät doo.

jaw'yyk doo. Dooh na-āāj hē tahaja bā taky dahé bā. ⁸ Ti hyb n'aa, sa h'yyb sǎg karēn doo da habok doo, dooh rahaja bā ran'oo bā P'op Hagā Do tsebé sa wē.

⁹ Tii d' nado bēēh. Dooh ji h'yyb sǎg tado wād bā bē tah'yyb mahūūm doo. P'op Hagā Do Sahee ti bē tah'yyb mahūūm doo kā, bē h'yyb gó ta Sahee awād bā tii. Kristo Sahee sa h'yyb gó badoh doo, dooh Kristo karapee rado bā.

¹⁰ Bē h'yyb gó Kristo awād bā, bē hub da-jēb né da paawā nesaa do hyb n'aa, bē da edēb had'yyt hē h̄y pong jé P'op Hagā Do Sahee an'oo bā, baad bē bahado dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó. ¹¹ De-jēp do mahang Kristo ganā wāt hanoo do Sahee bē h'yyb gó tawād bā, tii bā Kristo ganā wāt hanoo do genā hōm tan'oo bā na-āāj hē badāk hah̄ȳy bā bē hub n'aa paah. Ta Sahee bē h'yyb gó hawāt doo me tii d' tabad'oo da.

¹² Ti hyb n'aa kā wakān haa hedoo doo, taw'āāts hē dooh ēr ky dahé boo bā ji h'yyb sǎg ji hā mejūū doo. Taw'āāts hē dooh ēr aboo boo bā ji h'yyb sǎg karēn doo da. ¹³ Ta ti ỹ wén her'oot, ji h'yyb sǎg karēn doo da bē aboo bā, bē da da-jēp, dawēē da bē baboo had'yyt hē tii bā P'op Hagā Do mahānh. H̄ȳy kā, P'op Hagā Do Sahee hejój me bē medug bā nesaa do ji karēn doo, tii bā bē da aboo had'yyt hē P'op Hagā Do sii. ¹⁴ Sahōnh hē P'op Hagā Do Sahee h'yyb mahūūm doo, P'op Hagā Do taah tii. ¹⁵ Dooh sa karom sa kariw n'aa tak'ēp sa hā mejūū do jeỹm do hadoo bē hado bā, ta Sahee bē gado dāk do an'oo bā. Ta Sahee, bē hā tan'oo dāk doo, P'op Hagā Do taah dǎg bē tan'oo bā kā. Ti né hē ta Sahee an'oo bā, “Ee” ēr maneēēnh P'op Hagā Doo, ēr Yb. ¹⁶ P'op Hagā Do taah né hē ēēr, baad P'op Hagā Do Sahee metēēh ēr h'yyb tym hā. ¹⁷ Ta taah ēr bahadoo do hyb n'aa,

ēr gadoo da ta taah hā P'op Hagā Do ky dǎng doo. Kristo sii ēr gadoo da ta hā P'op Hagā Do an'oo dāk doo. Kristo sii ēr ahob bā, ta sii da ēr babok ta bag tak'ēp gabarēēh doo gó, ta sii da ēr kabaj'aa.

Tak'ēp hetsooh do ta jawén ji gadoo do ky n'aa hah̄ȳy

¹⁸ Da hē ēr ahoop doo, dooh its tii hā ỹ̄y péh, tak'ēp hetsooh doo, kabaj'aa do ta jawén ēr hā kametā dāk do matym gó. ¹⁹ Sahōnh hē P'op Hagā Do pahuunh do paa tsebee gó ragada tak'ēp hetsooh doo, kabaj'aa do P'op Hagā Do taah ragadoo do noo gó kā. ²⁰ Sahōnh hē P'op Hagā Do pahuunh do ta ti tawén gada, P'op Hagā Do ky n'aa was'ee wāt do hyb n'aa sahōnh hē tapehuunh doo, baad tawén nado wād. P'op Hagā Do né hē tii, tii d' had'oo do paah. ^{**} Ti hadoo né hē, ti awāt ti noo gó sahōnh hē baad tabahado dāk da p'aa hēnh, tapehuunh do gad'aa, P'op Hagā Do an'oo bā. ²¹ Ta ti kajaa bā kā, P'op Hagā Do ed'ēep da sahōnh hē tapehuunh do paa takarejā mahānh. Tak'ēp hetsooh doo gó, kabaj'aa doo gó P'op Hagā Do taah rababok bā kā, sahōnh hē kapahuuj wāt do na-āāj kā ragadoo baad hadoo do sa nemuun.

²² Ēr hapāh, sahōnh hē badāk hah̄ȳy bā P'op Hagā Do pahuunh do paa ahoop ỹ̄ynh ajān mah̄ȳyj tahoop do hadoo. ²³ Ti had'yyt nado hahoop. Ēr na-āāj hē ēr ahoop. Ēēr, ti nuuj jé P'op Hagā Do Sahee gadoo doo, ta jawén h̄ȳy pong jé ēr gadoo do metēē n'aa, ēr ahoop baad ēr gadaa nuuj jé ta wē P'op Hagā Do ēr tagadoo bā kā. Ta taah ēēr, ēr gada. Ēr gada papuuj ēr hā dǎg. ²⁴ Ēr tedēēb wāt do hyb n'aa ēr gada né hē ta tii. Ēr gado dǎg bā paawā ēr hā taky n'aa enooh doo, dooh hyb n'aa ta ti ji gadaa wāt péh. Dooh ji gadaa bā ji gado dāk doo. ²⁵ Ēr ganadoo nā do hyb

^{**} **8:20** Tapahuunh do paa P'op Hagā Do wén ky n'aa was'ee wāt, Adāw, P'op Hagā Do pahuunh do hagā n'aa, tamejūū do taky nadaheeh do paa hyb n'aa.

n'aa, baad ər gada sahōnh hē ər hā taky n'aa enooh do takajaa bā kā. Dooh ər h'yy gejë hōm bā.

²⁶ Ɛr gadaa nuuj jé P'op Hagä Do Sahee ər tamasa, nahejoonh do hyb n'aa ər h'yyb. Dooh ər hapëë bā nyy da taw'ääts hē ji ky n'aa etsëë. Ti hadoo né hē, ji kyyh nadoo doo me P'op Hagä Do Sahee taky n'aa etsëë ər hyb n'aa. ²⁷ P'op Hagä Doo, ər h'yyb tahapäh doo, tamaa napäh ta Sahee kyyh ər h'yyb gó naa. P'op Hagä Do karēn doo da né hē ta Sahee ky n'aa etsëë, P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wē kasëew dāk do sa hyb n'aa.

²⁸ Ɛr hapäh, sahōnh hē né hē ji hā kametëeh doo, baad nadoo do sii hē, baad tabahado dāk da P'op Hagä Do an'oo bā ta hā kamahän do sa hā, tanaëenh do sa hā. Ɛr tanaëej wät, ji hā tah'yyb däng do takaja dāk hyb n'aa kā. ²⁹ Sahōnh hē tadu däng do pooj jé, P'op Hagä Do hapëë dāk do sa hā P'op Hagä Do h'yyb däng, ta T'aah hadoo rabahadoo hyb n'aa, hajök do ta wakään hedoo do sa h'yyj wah'ëeh hadoo do ta T'aah tabahadoo hyb n'aa. ^{††} ³⁰ P'op Hagä Do h'yyb däng do ta pooj jé, ti na-ääj hē tanaëej kän. Tanaëej wät doo, baad rabahado padëek ta matym gó tan'oo bā. Baad hado dāk do ta matym gó tan'oo dāk doo, kabej'aa da, ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang rababoo dāk da tan'oo bā.

³¹ Tii d' P'op Hagä Do bad'oo do hyb n'aa ji hā, wyt ta maab hē hahyÿh: P'op Hagä Do bahag'ääs do hyb n'aa ëer, dooh hajaa pé ər hā. ³² Dooh P'op Hagä Do baa es'ii bā sét hadoo do ta T'aah. Dajëb hā tahaëenh paa ər sahōnh hē hyb n'aa. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tanoo né da ji hā na-ääj hē sahōnh hē ta seeh, takarēn doo da ər bahajaa ər babok hyb n'aa. ³³ Jaa

g'eeh hajaa P'op Hagä Do hasëew hōm do hā taky n'aa tapa bā? P'op Hagä Do tii, baad rabahado padëek tan'oo bā ta matym gó. ³⁴ Kristo Jesus ər hyb n'aa dajëp do paah, p'aa hēnh ganā wät doo, P'op Hagä Do hub hadäk hēnh hasooh doo, ər hyb n'aa taky n'aa etsëë. Ti hyb n'aa, dooh hajaa pé banesaa hēnh ər taky n'aa ety bā. ³⁵ Jaa g'eeh hajaa Kristo ər takamahän do mahänh ər tetyn bā? Ji ahoop doo, baad nadoo do ji wē kajaa doo, ji rarejää doo, ji asaah doo, ji sa-roor tamah doo, äm n'aa näng doo, ji radaj'ëep do na-ääj hē, dooh tabad'op hē tahaja bā Kristo ər takamahän do mahänh ər tetyn bā. ³⁶ Hahy takerii dāk doo da né hē P'op Hagä Do hā Dawi her'oot do kametëeh ər hā:

“A hyb n'aa dajëb gó had'yyt hē ää babok,

b'éé radahej'ëep doo hēnh ramahüüm doo da ran'oo bā ää hā.”^{††}

³⁷ Ta ti hedoo do bawäd bā né paawä ər hā, baad ər j'aa ketsëë had'yyt hē, P'op Hagä Doo, ər hā kamahän doo, an'oo bā.

³⁸ Baad y bahapäh hahy hëp yÿ gó: Dooh hajaa pé ər hā P'op Hagä Do kamahän do mahänh ər tetyn hōm bā. Dooh dajëb haja bā, dooh ji awät do haja bā, dooh ääs rahaja bā, dooh nesaa do hejój enäh do rahaja bā, dooh da hē ji wē hawät do haja bā, dooh ji pooj jé hawät do haja bā, dooh hejój n'aa enäh do rahaja bā, ³⁹ dooh p'op habong do hejój enäh do rahaja bā, dooh tüü habong do hejój enäh do rahaja bā, dooh na-ääj hē P'op Hagä Do pahuunh do see haja bā tii. Kristo Jesus, ər wahë n'aa hā takametëeh ər hā P'op Hagä Do kamahän doo. Dooh hajaa pé ər hā takamahän do mahänh ər tetyn hōm bā.

^{††}8:29 P'ooj ub, dooh nā badäk hahyÿ bā habong pé né paawä, ji P'op Hagä Do hapëë dāk né hē.

^{††}8:36 Saaw-Mo 44.22

Isaraéw buuj ky n'aa hahỹỹh

9 Séd hã ỹ h'yy kata dāk do hyb n'aa Kristo hã, né hup ỹ né hẽ hahỹ ỹ her'oot do hã. Dooh daap ỹ menä bã. Hẽp ỹỹ gó P'op Hagä Do Sahee bawät do hyb n'aa, te hub né hẽ hahỹ ỹ her'oot doo, baad hẽp ỹ metëeh hã ỹỹ: ²Tak'ëp né hẽ ỹ hyb n'aa tón, ỹ ahoop hẽp ỹỹ gó ³⁻⁴wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa. Tahaja bã paawä, ỹ gadoo paawä ỹ ky n'aa kawas'ee dāk doo, ỹ gado paawä dawëë Kristo mahãnh ỹ bawäd hõm doo, wakän haa, Isaraéw buuj sa hyb n'aa, ti raky n'aa kawanas'ee bong hyb n'aa paawä, Kristo karapee rabahado padëek hyb n'aa paawä. P'op Hagä Do asëew hõm do tii, ta taah rabahadoo hyb n'aa paawä. Sa hã né hẽ P'op Hagä Do metä wät ta bag tak'ëp gabarëeh doo, ta kabaj'aa doo. Sa wahë n'aa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät paa nyy da tabad'oo sa hã. Sa hã paa taban'oo dāk ta ky n'aa jaw'yyk doo. Sa hã P'op Hagä Do metëeh paa nyy da takarën ji hyb n'aa jaw'yyk ta hã. Sa hã né hẽ hajõng baad hadoo do P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah. ⁵Abaraãm, Isak, Jakóh né ti sa wahë maküüh. Isaraéw buuj sa see né hẽ ti Kristo, ji da hadoo tabahado dāk do hyb n'aa. P'op Hagä Doo, sahõnh hẽ sa bahãnh hadoo doo, ji j'aa etsëë had'yyt do ti Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ.

⁶Hỹỹ kã, Isaraéw buuj mahang hajõk raganadoo do hyb n'aa Jesus, dooh takaja bã g'eeh sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, Jesus raganadoo do metëeh apäh? Dooh. Tii d' bẽ edoo manäh. P'op Hagä Do moo wät né hẽ sa hã taky däng doo. Bẽ hyb n'aa newë

hahỹỹh: Dooh sahõnh hẽ Isaraéw buuj panaa, Isaraéw buuj heh'äät rado bã P'op Hagä Do hã, dooh sahõnh hẽ P'op Hagä Do karapee rado bã. ⁷Abaraãm panaa rabahado né paawä, dooh sahõnh hẽ Abaraãm panaa heh'äät do rado bã. Jääm hẽ ta wób tii, Abaraãm panaa heh'äät do P'op Hagä Do hã. Hahỹỹ da P'op Hagä Do ky däng paa Abaraãm hã: “Isak hanaa da a panaa heh'äät.”^{¶¶} ⁸Hahỹỹ d' tahanäng pé tii: Dooh sahõnh hẽ Abaraãm hanaa P'op Hagä Do karapee rado bã. Jääm hẽ P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa henäk do P'op Hagä Do karapee heh'äät tii. ⁹Hahỹỹ da P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky däng do paah: “Wät hahỹỹ hã, ta baab, p'aa hënh da õm ỹ bahehëen. Õm ỹ bahehëen bã p'aa hënh, t'aa nyy dāk da a ỹym Sarah”,^{§§} näng mã P'op Hagä Do kyyh Abaraãm hã taky n'aa enooh doo.

¹⁰Ta ti hã had'yyt hẽ nado ji bahapäh nyy da P'op Hagä Do basëew hõm ta karapee. Sé t hẽ Rebéka taah sa yb, Isak ää wahë n'aa maküüh. ¹¹⁻¹²Sét hẽ né paawä sa yb, ta taah kawareeh henäk do pooj jé, dooh nä baad hadoo do ramoo boo nä bã, dooh nä baad nadoo do ramoo boo nä bã na-ääj hẽ, P'op Hagä Do ky hadoo Rebéka hã: “Wah'ëeh hadoo doo, ta jawén nä karom da”,^{*} näng mäh. Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do h'yyb däng do kaja dāk hyb n'aa. P'op Hagä Do h'yyb däng do né hẽ ti tanaëenh doo. Dooh ramoo bok do hyb n'aa tado bã sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng doo. ¹³Tii da né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do bód see her'oot: “Jakóh ỹ kamahãnh wät. Esauh dooh ỹ genaag bã.”[†]

¹⁴Tii d' tahadoo do hyb n'aa, “Dooh baad hadoo do P'op Hagä Do moo wäd ji

^{¶¶}9:7 Genesis 21.12

^{§§}9:9 Genesis 18.10, 14

^{*}9:11-12 Genesis 25.23

[†]9:13 Marakijas 1.2-3

hã”, näng g'eeh ji kyyh? Dooh. Taw'ääts hē tii da dooh ji edo bā. ¹⁵ Hahȳy da P'op Hagä Do ky hadoo Mosees hā: “Ȳ ky ennym da jé ȳ h'yyb däng do hā. Ȳ t'yyd mehiin da jé ȳ h'yyb däng do hā”,[‡] näng mā ta kyyh. ¹⁶ Ti hyb n'aa, ji karēn do hyb n'aa nado ji tabasēm. Dooh tak'ēp ji hyb n'aa tam'aah do hyb n'aa tado bā na-āāj hē. Jāām hē ji tat'yyd mehiin do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén sēm. ¹⁷ Hahȳy da P'op Hagä Do kyyh Paraóh hā ta kyy kerih doo gó: “Ōm ȳ asēew hōm, hejój ȳ ȳ metēeh hyb n'aa né hē a hā, hāt ȳ ky n'aa etsēeh hyb n'aa na-āāj hē badāk hahȳ haw'ääts hē”, näng mā ta kyyh. ¹⁸ Ti hyb n'aa kā, P'op Hagä Do t'yyd mehiin tah'yyb däng do hā, ranabuj keh'ūūm tan'oo bā tah'yyb däng doo.

¹⁹ “Tii d' tado bā, h'ēed hyb n'aa ēr P'op Hagä Do ky n'aa tapaa nā? Dooh ji haja bā P'op Hagä Do h'yyb däng do wē ji h'yy kawareem bā”, näng apāh bē kyyh hā ȳy. ²⁰ Bē ȳ eanh ēnh: Jaa bē ajyy its, P'op Hagä Do bē ky gedag bā? “Hēd n'aa tii da ȳ mabewyd wāt”, näng g'eeh apāh manajuu kyyh hewyt do hā?[¶] ²¹ Dooh. Takarēn doo da né hē hewyt do moo wāt tsäng me. Takarēn bā, sét ta pan'aa me tabewyt hanām do hood ta seeh, hanām do hood nado ta seeh.

²² Ti hadoo P'op Hagä Do hajaa tamoo wäd bā ji hā takarēn doo da. P'op Hagä Do karēn bā tahajaa paawä tametēeh ta kawajāān do nesaa do sa wē, taha-jaa paawä tametä bā ta hejój, sa hā tamoo wāt do hā. Ti hadoo né hē tak'ēp h'yyb jawyg gó tagada, nayyw hē tanare-jāā hyb n'aa sa wē takawajāān doo, ta jawén tarejāā doo. ²³ Tii da P'op Hagä Do

bad'oo tak'ēp ta kamabaj'aa do tametēeh hyb n'aa jé tat'yyd mehiin do sa hā, ta pooj jé tenām doo, tak'ēp hetsooh do ta jawén ragadoo hyb n'aa. ²⁴ Ta ti sa wób né ēēr, Judah buuj mahang, Judah buuj nadoo do mahang na-āāj hē ta wē tasēew bong doo. ²⁵ Tii d' né paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Osejas häd näng do berii wāt paa P'op Hagä Do kyyh. Hahȳy d' paa ta kyyh:

“Karapé haa ȳ maneēēnh da, karapé haa nadoo do paah.

Ȳ kamanahān do paa ȳ maneēēnh da ȳ kamahān doo”,[§] näng ta kyyh.

²⁶ Hahȳy da na-āāj hē P'op Hagä Do her'oot paah:

“Ti awāt da ti noo gó kā,

karapé haa ȳ nanäng do paa ȳ naēēj dāk da karapé haa däg.”^{**}

²⁷ Isaraéw buuj hā kā, hahȳy d' paa P'op Hagä Do ky n'aa rod Isajas häd näng do her'oot:

“Hood tēg hawób hado né paawä Isaraéw buuj,

jāām né da sa wób P'op Hagä Do ed'ēep.

²⁸ Tii d' tawén hadoo,

nayyw hē né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do gawats'iik da sa hāj n'aa buuj.

Jāām né da sa wób ked'ēep”,^{††} näng mā Isajas kyyh.

²⁹ Isajas her'oot do paa hadoo né kā. Hahȳy d' paa ta kyyh:

“Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo,

Sahōnh hē Haj'ap Do taneréd bā paawä ēr wób rabadēp hyb n'aa

ēr panāa näng hyb n'aa,

Sodoma, Gomoha hado däg paawä ēēr.

ēr paawä gawatsig jēng.”^{‡‡}

[‡]9:15 Esodo 33.19

[¶]9:20 Isajas 29.16, 45.9

[§]9:25 Osejas 2.23

^{**}9:26 Osejas 1.10

^{††}9:28 Isajas 10.22-23 hanaa Paw-Ro erii wāt doo.

^{‡‡}9:29 Isajas 1.9

³⁰Hahÿÿ d' tahanäng pé tii: Judah buuj nadoo doo, dooh né paawä resóts bá nyy da baad rabahado padëék hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, baad rawén hado däg kán hÿÿ ká ta matym gó, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. ³¹Isaraéw buuj ká, tak'ëp rah'yyb padäg né paawä Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da rababok hyb n'aa, baad rabahado padëék hyb n'aa paawä P'op Hagä Do matym gó, dooh baad rahado padäg bá ta matym gó. ³²Hëd n'aa ti rawén nahajaa? Rawén nahajaa, dooh rah'yy ka'eeh doo me resóts bá tii. Jääm hë ramoo bok do hã rakarën baad rabahado padëék ta matym gó. Ti hyb n'aa, ta tii hã tak'ëp rah'yyb padëék do hyb n'aa, dooh tagah'ood bá sa hã h'ëed hyb n'aa Kristo dajëp, Jesus rawén makyyys. Ta see hã tak'ëp ji h'yyb däk do hyb n'aa pä hã ji tsyym poo heo, ji adëë hyng do hadoo tii. ³³Tii d' né hë takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Bë hyb n'aa matakä. Sijôn bá[¶] ÿ daj'aat da pä, ta hã ratsyym poo heo hyb n'aa.

Ta hã ratsyym poo heo da.

Ti hadoo né hë, ta tii hã h'yy kasadä doo, dooh da tanu mebyy bá”, näng ta kyyh.^{§§}

10 Wakän haa hedoo doo, bë ÿ maher'oot hahÿÿh: Tak'ëp paawä ÿ karën Isaraéw buuj rabadëp P'op Hagä Do wë. Tii d' né hë ÿ ky n'aa etsëe P'op

Hagä Do hã sa hyb n'aa. ²ÿ hapäh né hë sa ky n'aa ÿ wén her'oot hahÿÿh: Tak'ëp né hë rakarën paawä P'op Hagä Do rah'yyb en'yyim. Ti hadoo né hë, dooh rah'yy gah'ood bá P'op Hagä Do h'yyb däng do hã. ³Dooh rah'yy gah'ood bá nyy da P'op Hagä Do bad'oo baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. Ratyw n'aa esoos nyy da rabad'oo, sa daaj hë baad rabahado padëék hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, dooh rakarën bá ragado bá P'op Hagä Do benyyw däk doo, baad ji bahado däk hyb n'aa ta matym gó. ⁴Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do tado wäd bá ji tah'yyb mahüüm doo, Kristo an'oo bá. Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëék hÿÿ ká P'op Hagä Do matym gó.*

⁵Hahÿÿ da Mosees erii wät do paa ta ky n'aa jaw'yyk do hã hana do baad ji bahado däk do ky n'aa: “Jé hahÿÿ hã kamejüü do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa”,[†] näng ta kyyh. ⁶⁻⁷Ta see hadoo Mosees kyyh seeh, ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do matym gó ji bahado däk do ky n'aa. Hahÿÿ da ta kyyh: “Hahÿÿ da medoo manäh, ‘Jaa hasëék pé hÿ pong jé? Jaa hahyng pé t'öp dejëp do rababong bá?’” näng mäh. Hahÿÿ d' tahanäng pé Mosees kyyh: Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bá.[‡] Dooh hyb n'aa pé dejëp do ma-

¶9:33 Jerusarënh panang ti *Sijôn*. Isaraéw buuj na-ääj hë ká ramaneëëj kán *Sijôn*.

§§9:33 Isajas 8.14, 28.16 daheeh ta ti kerii däk. Jesus ky n'aa né ti pä ky n'aa gó teh'üüm doo. Hajök Isaraéw buuj sa hã, dooh paawä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do dajëb bá b'aa kajatsëk do hã. Ky n'aa kawas'ee däk sa hã b'aa hã dajëp doo. Ti hyb n'aa Jesus rawén makyyys, rawén ganadoo. Panyyg gó Isajas erii wät doo da, hajök Isaraéw buuj ratsyym poo heo do hadoo.

***10:4** Hahÿÿ da na-ääj hë tahajaa ji erii bá tii: “Kristo hã takaja däk Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh doo, baad rabahado padëék hÿÿ ká P'op Hagä Do matym gó.”

†10:5 Rewitikos 18.5

‡10:6-7 Dooh hyb n'aa pé Kristo bahyng ji an'oo bá, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa.

hang Kristo ganyyh ji an'oo bā.^{¶ 8} Hahȳy da takerii dāk: “Dawëë nado a mahānh panyyg hanām doo. A h'yyb gó tabawāt, a kyyh hā tabawāt”,[§] nāng kerih doo.”^{**} Ta ti né hē ti panyyg hanām do ji ky daheeh do pan'aa, āā maher'ood hōm doo. ⁹Hahȳy da āā panāk sahōnh hā: T'öp, a h'yyb gó naa ta wób ramaa napäh bā, “Jesus né hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo”, manoo bā, dejëp do mahang ganā wāt P'op Hagä Do an'oo bā baad a h'yyb gó maky dahé bā na-āāj hē, tii bā ōm da P'op Hagä Do ed'ëep nesaa do mahānh, ōm da ted'ëep ta wē. ¹⁰Ji tawén ed'ëep, ji h'yyb gó né hē ji ky daheeh do hyb n'aa baad ji bahado dāk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Ji tawén ed'ëep na-āāj hē, ji noo me ji her'oot do hyb n'aa, “Jesus né hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo.” ¹¹Tii da né hē takerii dāk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “Sahōnh hē né hē ta hā h'yy kasadä doo, dooh da ranu mebyy bā”,^{††} nāng P'op Hagä Do kyyh. ¹²Séd hā P'op Hagä Do gadoo ta hā h'yy kasadä doo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-āāj hē. Sét né hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hē sa wahē n'aa. Baad taky n'aa edëng sahōnh hē ta hā ky n'aa ets'ëë doo. ¹³Tii d' tawén hadoo, hahȳy da P'op Hagä Do ky dāng do hyb n'aa: “Sahōnh hē Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hā ky n'aa ets'ëë doo, wē ȳy da sa h'yyb tym edëp ȳ an'oo bā.”^{‡‡}

¹⁴Ti hado né paawä, nyy d' raky n'aa etsëë g'eeh, dooh ta hā rah'yy kae bā?

Nyy da Jesus Kristo hā rah'yy ka'eeh da g'eeh, dooh raky n'aa napëë bā ta ky n'aa? Nyy da raky n'aa napäh da, tananyy bā ta ky n'aa sa hā maher'oot doo? ¹⁵Nyy da rabaheer'oot P'op Hagä Do panyyg hanām do ta wób sa hā, P'op Hagä Do manejo bā ramaher'oot hyb n'aa? Hahȳy da P'op Hagä Do kyy kerih do hā ta ti ky n'aa: “Taw'äats hē, baad ub ta ti panyyg hanām do panäg n'aa kajaa doo”,^{¶¶} nāng kerih do hā.

¹⁶Taw'äats hē né paawä tii, dooh sahōnh hē Isaraéw buuj ragado bā P'op Hagä Do panyyg hanām doo. Tii da né hē Isajas her'oot do paah. Hahȳy d' mä ta kyyh P'op Hagä Do hā: “Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Doo, dooh raky dahé bā ër her'oot doo”,^{§§} nāng mäh. ¹⁷Ti hadoo né hē, ji h'yy ka'eeh doo, panyyg hanām do ji maa newëë do hā tabana. Kristo kyyh né hē ti panyyg hanām doo. ¹⁸Hȳy kã, hajök Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb n'aa ȳ eanah hahȳy: Dooh g'eeh rapanyyg enä hōm Kristo ky n'aa hā? Rapanyyg enä hōm né hē. Hahȳy P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hā rapanyyg enä hōm né hē ji bahapäh:

“Badäk hahȳy bā haw'äats hē sa kyyh kēh ȳ n'aa bawäd dāk.

Dawëë sa kyyh kaja dāk kēh ȳ n'aa hā.”^{*}

¹⁹Hȳy kã, rapanyyg enä hōm né paawä, dooh apäh Isaraéw buuj rah'yy genä bā Kristo ky n'aa hā, rawén ganadoo? Dooh. Dooh tii d' tado bā. Pooj

¶10:6-7 Dooh hyb n'aa pé dejëp do mahang Kristo ganyyh ji an'oo bā, Kristo ganä wäd kân do hyb n'aa.

§10:8 Nahejooj baad ji bahado dāk hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó, kerih do hā ji bahapäh.

****10:8** Dew-Teronom 30.14

††10:11 Isajas 28.16 hā takerii dāk tii. Dooh da ranu mebyy bā ta matym gó rabë bā, sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó, tahanäng pé tii.

‡‡10:13 Jowéw 2.32

¶¶10:15 Isajas 52.7

§§10:16 Isajas 53.1

***10:18** Saaw-Mo 19.4

jé dó hahỹỹ da paa Mosees baher'oot
P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj sa hä:

“Ta wób buuj hä da,
p'ooj ub karapé haa nadoo do hä,
bë da h'yy kajew'eës ỹ an'oo bã.

Ỹ anoo da bë kawajään ta wób buuj wë
bë hä h'yy gatemah doo”,[†] näng mäh.

²⁰ Ta jawén, baad ub Isajas baher'oot paa
P'op Hagä Do kyyh Isaraéw buuj nadoo
do ky n'aa hä. Hahỹỹ d' mä ta kyyh:

“Hä ỹ hyb n'aa napeet do paa ỹ d' rawyyd
kän sa h'yyb me.

Ỹ kametä däk hä ỹ hyb n'aa napeet do
paa hä”,[‡] näng mäh.

²¹ Isaraéw buuj ky n'aa hä kä hahỹỹ da
Isajas erii wät P'op Hagä Do kyyh:

“Moh ỹỹ ỹ an'oo had'yyt paa nabuj
keh'üüm do sa wë,

hä ỹ h'yy kawereem do sa wë, ỹ masa do
hyb n'aa paawä.”[¶]

Isaraéw buuj ta jawén P'op Hagä Do t'yyd mehüün do ky n'aa hahỹỹh

11 Hahỹỹ da ỹ eanh hỹỹ kä: P'op
Hagä Do mak'yyts kän g'eeh ta
karapee, Isaraéw buuj? Dooh. Dooh P'op
Hagä Do mak'yyts bã. Bë hegää ỹỹh. Ỹ
na-ääj hë Isaraéw buuj, Abaraäm makū
panaa seeh, Bën-Jamih 12 hedoo do Is-
araéw taah see panaa ỹỹh. ² Dooh P'op
Hagä Do mak'yyts bã ta karapee p'ooj ub
tasëew hõm doo. Bë hapäh né hë P'op
Hagä Do kyy kerih doo gó P'op Hagä Do
hä Eriij her'oot do paah. Hahỹỹ da Eriij
makū kyyh P'op Hagä Do hä, Isaraéw
buuj taky n'aa tapaa bã: ³ “Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Doo, radejëeb kän sahõnh

hë a ky n'aa rod hedoo doo. Rarejä bëëh
a wë ji ma ejuu do tyng. Sét né hë ỹ
mad'aak a ky n'aa rod sa see paah. Ỹ na-
ääj hë hỹỹ kä rakarën radaj'ëep”,[§] näng
mä Eriij kyyh. ⁴ Ti m' hahỹỹ da P'op Hagä
Do ky gadoo Eriij: “Ỹ asëew däk tsyt hë
wë ỹỹ 7 miw ajyy. Ta ti dooh sa taron
nuu me rehyy bë bã ta wób sa kabarii
Baaw häd näng do wë”,^{**} näng mä P'op
Hagä Doo. ⁵ Ti hadoo né hë da hë. P'op
Hagä Do asëew hõm Isaraéw buuj sa
wób, sa wë taky ennym do hyb n'aa.
⁶ Hỹỹ kä, sa wë taky ennym do hyb n'aa
tado bã P'op Hagä Do wén sëew hõm tii,
dooh sa daaj hë baad hadoo do ramoo
bok do hyb n'aa tado bã. Ji moo wät do
hyb n'aa tado bã paawä, tii bã dooh ji wë
taky ennym do hyb n'aa had'yyt hë tado
wäd bã.

⁷ Hahỹỹ da tabawät, da hë, Isaraéw
buuj mahang: Dooh Isaraéw buuj
rawyyd bã ti resoos doo.^{††} Jääm hë
sa wób, P'op Hagä Do asëew hõm do
rawyyd kän tii. Ta wób dooh rah'yy
gah'ood bã. Abaa padëek sa h'yyb P'op
Hagä Do an'oo bã. ⁸ Hahỹỹ da P'op Hagä
Do kyyh do hä takerii däk sa ky n'aa:
“Dooh rah'yy gah'ood bã P'op Hagä Do
an'oo bã.

Matym enä né paawä, dooh sa h'yyb gó
rahapëë bã.

Nabuuj enä né paawä, dooh ramaa
napëë bã.”^{‡‡}

⁹ Dawi na-ääj hë her'oot paa Isaraéw
buuj h'yy ganahoot do sa ky n'aa. Hahỹỹ
da ta kyyh sa ky n'aa hä, P'op Hagä Do
hä taky n'aa etsëe bã:

[†]10:19 Dew-Teronom 32.21

[‡]10:20 Isajas 65.1

[¶]10:21 Isajas 65.2. Isaraéw buuj rapanyyg enä né paawä, rah'yy genä né paawä,
ranabuj keh'üüm do hyb n'aa rawén ganadoo Kristo ky n'aa hanäm doo.

[§]11:3 1 Reis 19.10, 14

^{**}11:4 1 Reis 19.18

^{††}11:7 Isaraéw buuj ratyw n'aa esoos, baad rabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do matym
gó.

^{‡‡}11:8 Dew-Teronom 29.4, Isajas 29.10

“Man'oo sa tä, sa waa tak'ëp hanaak do na-ääj hē,
h'yy kanap'eed gó rababok tan'oo bā,
raganadaa bā baad nadoo do rabahoop
hyb n'aa,

nesaa do ramoo bok do sām ragadoo hyb
n'aa kā.

¹⁰ Man'oo sa matym gabah'üüd dāk,
ranahapäh hyb n'aa.

Man'oo ta wób karom rabahadoo hyb
n'aa.”^{¶¶}

¹¹ Isaraéw buuj rah'yy kana'eeh do hyb
n'aa, dawëë P'op Hagä Do mahānh raba-
boo däg had'yyt hē g'eeh hỹ jawén?
Dooh. Dooh da raboo däg had'yyt hē
dawëë P'op Hagä Do mahānh. Jesus ky
n'aa raganadoo do hyb n'aa, resōōts hōm
do hyb n'aa, ta wób, Isaraéw buuj nadoo
do P'op Hagä Do edëëb kán hỹ ká ta wē,
sa wē Isaraéw buuj rah'yy kajew'ëës hyb
n'aa.^{§§} ¹² Isaraéw buuj resōōts hōm do
hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa edëë kán
hỹ ká badāk hahỹ bā habong do Is-
araéw buuj nadoo doo. Isaraéw buuj ra-
ganadoo do hyb n'aa P'op Hagä Do sa hā
tanoo do paawā, baad P'op Hagä Do ky
n'aa edëë kán hỹ ká Isaraéw buuj nadoo
doo. Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bē hyb
n'aa newē nyy da tak'ëp ti bahānh baad
ub tabahadoo sahōnh hē ēr hā, p'aa hēnh
P'op Hagä Do wē Isaraéw buuj rah'yy
kawereem bā ká, Jesus hā rah'yy kae
padëëk bā ká.

¹³ Bëëh, Isaraéw buuj nadoo do hā ŷ
maher'oot hỹ ká. ŷ Kristo asëëw hōm, ŷ
tamejüü, Isaraéw buuj nadoo do mahang

ta ky n'aa ŷ ma metëëk hyb n'aa. Ti hyb
n'aa tak'ëp ŷ kamahān ta ti hā ŷ tame-
jüü doo, tak'ëp ŷ wén hyb n'aa tam'aah.

¹⁴ Tii d' ŷ wén d'oo, ŷ karēn ŷ an'oo bā
paawā wakān ŷ wób, Isaraéw buuj, bē
wē rah'yy kajew'ëës. Bē wē rah'yy ka-
jewëëts bā, rat'yyd kamehīn, Jesus hā
rah'yy ka'eeh ŷ karēn paawā, sa wób
rabadëp hyb n'aa. ¹⁵ Da hē hajök Isaraéw
buuj P'op Hagä Do etyn hōm ta mahānh,
Jesus raganadoo do hyb n'aa. Ti hyb
n'aa, ti nuuj jé, hajök Isaraéw buuj nadoo
do wób, ta majiū hedoo do paah, tii ká
ratyw n'aa nyy dāk P'op Hagä Do na-
jiis rabahadoo hyb n'aa ká. Ta jawén,
Isaraéw buuj rat'yyd kamehīn bā ká,
Kristo hā rah'yy kae bā ká, p'aa hēnh
da P'op Hagä Do gadoo ti ta wē. Tak'ëp
tabahetsooh da ti noo gó ká. Dejëp do
paa genā bong do hadoo da tii! ¹⁶ Panyyg
ky n'aa gó bē ŷ maher'oot Isaraéw buuj
ky n'aa: Tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëëw
däg bā pāw pan'aa uuh ta hā kan'oo dāk
doo, tii bā tsyt hē na-ääj hē ta wē kasëëw
dāk sahōnh hē mad'aak doo. Tsyt hē P'op
Hagä Do wē kasëëw dāk do tado bā joom
patuuh, tii bā tsyt hē ta wē kasëëw dāk
na-ääj hē joom moo sahōnh hē.*

¹⁷ Joom oriib häd näng do hadoo P'op
Hagä Do karapee, Isaraéw buuj. P'op
Hagä Do gekyd hōm joom moo wób. Tii
bā bëë ká, Isaraéw buuj nadoo doo, oriib
häd näng do daap hawäng do moo hadoo
do tets'aa dāk joom tēëg heh'äät hā, joom
moo heh'äät do mahang. Ta täg, joom
kóm hana doo, tabës hỹ ká bē hā na-

^{¶¶}11:10 Saaw-Mo 69.22-23

^{§§}11:11 Rah'yy kajew'ëës bā da rat'yyd kamehīn, tii bā da Jesus ragadoo.

*11:16 Hahỹ d' tahanäng pé tii: Tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëëw dāk paa Abaraām, Isak, Jakóh, Isaraéw buuj sa wahē n'aa. Ti hyb n'aa sa panaa na-ääj hē kasëëw bong tsyt hē ta wē. Hahỹ na-ääj hē: Tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëëw padëëk jāām hē pooj jé Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Isaraéw buuj né tii. Ti hyb n'aa, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëëw padëëk sahōnh hē pooj jé h'yy ka'eeh do sa wakān.

āāj kā.[†] 18 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, bē mak'yyts manā joom moo hedoo do P'op Hagä Do gekyd hōm doo, Isaraéw buuj. Bē h'yy kasabé manäh. Bē hyb n'aa newē hahŷȳh: Doo h bē tado bā joom patuuh hej'oonh doo. Joom patuuh ti bē hā hej'oonh doo.

¹⁹ Hahŷȳ da apäh h'yy kasab'ee doo gó bē see ky hadoo hā ŷȳ: “P'op Hagä Do gakyd hōm joom moo wób, Isaraéw buuj, ŷȳh, Isaraéw buuj nadoo doo, joom hā tabats'aa dāk hyb n'aa, ŷ tagadoo hyb n'aa”, nāng apäh bē see kyyh. ²⁰ Te hub né paawā tii, P'op Hagä Do wén gekyd hōm tii, rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ōm P'op Hagä Do wén gadoo Kristo hā mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē mahyb n'aa eām, a hā hē h'yy kasabé manäh. ²¹ P'op Hagä Do t'yyd manehīn bā joom mooh, Isaraéw buuj h'yy kana'eeh doo, ōm na-āāj hē dooh da tat'yyd mehīn bā P'op Hagä Do mahyb n'aa eréd hōm bā. ²² Bē hyb n'aa newē hahŷȳh: Ky ennyw né paawā P'op Hagä Do ji wē, dooh tahaja bā ji manesuj bā. P'op Hagä Do ky n'aa ety wāt Isaraéw buuj Kristo ganadoo doo. Ky ennym bē hā Isaraéw buuj nadoo doo. Taky ennyw had'yyt hē bē hā, bē manabaan bā hahŷȳh: Jāām hē taky ennym do hyb n'aa bē tawén gadoo. Ta ti bē mabaan bā, bē hā hē bē du do bā bē h'yy ka'eeh, bē na-āāj hē P'op Hagä Do etyn hōm da, joom moo ji gakyd hōm do hadoo. ²³ Isaraéw buuj h'yy kana'eeh do paa rah'yy kawereem bā, p'aa hēnh rah'yy ka'eeh hyb n'aa kā, tii bā P'op Hagä Do gadoo p'aa hēnh tii, joom moo joom tēeg hā ji ets'aa dāk doo da. P'op

Hagä Do hajaa tii d' tadoo bā sa hā. ²⁴ Bēeh, daap hawäng do b'aa oriib moo hedoo doo, P'op Hagä Do gakyd bēeh, tii bā bē tets'aa dāk joom oriib hād nāng do heh'āāt do tēeg hā, joom moo nahado né paawā bē p'ooj ub. Ta tii da P'op Hagä Do haja bā tamoo wād bā, ta bahānh taha-jaa Isaraéw buuj, joom oriib heh'āāt do moo hedoo doo, p'aa hēnh tets'aa bā ta tēeg hā.[‡]

Ta jawén Isaraéw buuj P'op Hagä Do ed'ēep do ky n'aa hahŷȳh

²⁵ Wakān haa hedoo doo, ŷ karēn bē bahapäh hahŷȳ pooj jé ji nahapäh nā doo, bē hā hē bē h'yy kasabé mahānh: Hājōk Isaraéw buuj wób nabuj keh'ūūm dó, dooh Jesus hā rah'yy gah'ood nā bā, sahōnh hē ta ti Isaraéw buuj nadoo do P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh do pan'aa ta hā rah'yy kae padäg bā kā. ²⁶ Ta ti kaja bā kā, P'op Hagä Do ed'ēep da ta wē sahōnh hē Isaraéw buuj. Tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Panang Sijōn[¶] hād nāng doo bā naa kaja da ji h'yyb tym dēeb.

Tado hōm da P'op Hagä Do ganen'aak do Isaraéw panaa ramoo bok doo.

²⁷ Hahŷȳ ti sa hā ŷ ky n'aa enooh doo, sa hā ŷ bad'oo doo, nesaa do sa h'yyb gó hanāng do ŷ ado hōm bā kā”,[§] nāng P'op Hagä Doo.

²⁸ Jesus Kristo ky n'aa hanām do ragandoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do majī dó ti Isaraéw buuj, bēeh, Isaraéw buuj nadoo doo, tyw n'aa enāh hyb n'aa, Kristo hā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa. Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do asēew hōm do hyb n'aa sa wahē makūūh, P'op Hagä

[†]11:17 Hahŷȳ d' tahanāng pé tii: P'op Hagä Do asog hōm Isaraéw buuj wób. Isaraéw buuj nadoo do tagadoo sa jawén buuj. Hŷȳ kā ti ragado dāk na-āāj hē sa sii Abaraām hā, Abaraām panaa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

[‡]11:24 P'aa hēnh P'op Hagä Do hajaa tagadoo ta wē Isaraéw buuj Jesus hā rah'yy kae bā kā, tahanāng pé tii.

[¶]11:26 Jerusarēnh hād see ti *Sijōn*. Isaraéw buuj ti na-āāj hē ramaneēēnh *Sijōn*.

[§]11:27 Isajas 59.20-21, 27.9, Jeremijj 31.33-34.

Do kamahān had'yyt hē Isaraéw buuj, sa wahē makūū hā taky n'aa enooh do hyb n'aa. ²⁹Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do ado hōm bā sa hā tanoo do paah. Dooh na-āāj hē tah'yy kahȳȳd bā tasēēw hōm do sa hā. ³⁰Isaraéw buuj raky nadaheeh do hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehiin bēeh, p'ooj ub ta hā ky nadah'eeh doo. ³¹Hȳy kă, Isaraéw buuj na-āāj hē raky nadaheeh do wób rabahado padēek do hyb n'aa kă, P'op Hagä Do t'yyd mehiin da sa hā, bē P'op Hagä Do t'yyd mehiin doo da. ³²Sahōnh hē badāk hahȳy bā habong do nabuj keh'ūūm, P'op Hagä Do metä kăn. Dooh sa daaj hē rahaja bā rakedēeb bā, ti hyb n'aa P'op Hagä Do t'yyd mehiin sahōnh hē.

**P'op Hagä Do Paw-Ro j'aa
etsē do ky n'aa hahȳȳh**

³³Tak'ep né hē P'op Hagä Do ky ennyim! Tak'ep baad ub sahōnh hē tamoo wāt doo.

Sahōnh hē P'op Hagä Do hapäh. Dooh ji haja bā ji h'yy ganyy bā nyy da P'op Hagä Do h'yyb dāng tamoo wāt doo. Dooh ji haja bā ji h'yy gah'ood bā h'ēed hyb n'aa

P'op Hagä Do bad'oo tamoo wāt doo.

³⁴“Dooh hapäh pé Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb.

Dooh maher'oot pé ta hā nyy da tabad'oo.”**

³⁵“Dooh hanoo pé P'op Hagä Do hā, tamab'aanh péh!”††

³⁶Tii d' tawén hadoo, sahōnh hē ta hanaa had'yyt hē.

Ti né hē sahōnh hē mo haj'aa nāng doo.

Ta no n'aa had'yyt hē.

Taw'āats hē ta hā ji j'aa etsē had'yyt hē.

Ȳy. Tii d' né hē. Taw'āats hē.

**Tsyt hē P'op Hagä Do wē
ji awät do ky n'aa hahȳȳh**

12 Ti hyb n'aa kă wakān haa, P'op Hagä Do ər tat'yyd mehiin do hyb n'aa, tak'ep ȳ betseē bē kan'oo dāk hyb n'aa P'op Hagä Do hā, ta wē bē baboo had'yyt hē hyb n'aa. Taw'āats hē tsyt hē, nesaa do mahānh, tagen'aak doo da bē babok. Tii da né hē P'op Hagä Do ji hyb n'aa jewyyg heh'āat doo. Tii da né hē ta Sahee karēn P'op Hagä Do ji hyb n'aa jaw'yyk. ²Bē aboo manä badāk hahȳy hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do rababok doo da. Bē an'oo bē P'op Hagä Do h'yyb h'ȳyt, papuuj, P'op Hagä Do karēn do bē hyb n'aa newēē hyb n'aa. Tii bā bē hapäh da P'op Hagä Do karēn doo. Taw'āats hē, baad had'op, P'op Hagä Do tsebé hanoo do ti P'op Hagä Do karēn doo. ³Taky ennyim doo gó ȳ P'op Hagä Do asēēw hōm do hyb n'aa ta mejūū do ȳ bahadoo hyb n'aa, hahȳy da ȳ etsēē bē hā: Bē kawehēē manä bē hā hē. P'op Hagä Do anoo do pénh bē h'yy ka'eeh doo, bē hyb n'aa newēē. ⁴Hahȳ hyb n'aa ta ti ȳ etsēē bē hā: Sét hē né paawä ji, hajōng ji hā hanāng doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, ji matym hedoo doo. Ta see ti ji mooh moo wāt doo. Ta see ti ji tsyym bad'oo doo. Ta see pan'aa ji matym, ta see pan'aa ji nabuuj. ⁵Ti hadoo ər hā: Hajök né paawä ēēr, sét hē Kristo hub hadoo ēēr, sét hē Kristo karapee ēēr, ta hā ər h'yy kata dāk do hyb n'aa. Hajök né paawä ēēr, séd hā ər kata dāk ər da hadoo do hā, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo do séd hā ji hā takata dāk doo da. Ti hyb n'aa, bē kawehēē manä bē hā hē ȳ wén nāng. ⁶Ta ky ennyw gó P'op Hagä Do an'oo dāk ər hā ta Sahee hejój gó ji hajaa doo. Ǝr hā tetyñ hōm ta Sa-

**11:34 Isajas 40.13

††11:35 Jóh 41.11

hee ky gabuuj gó ər hajaa doo. Ti hyb n'aa kā, ər see hā P'op Hagā Do an'oo dāg bā P'op Hagā Do metēēh do ta wób hā tamaher'oot hyb n'aa, taw'āāts hē ta h'yy ka'eeh do pénh tamaher'oot tii. ⁷ Ji hā tan'oo dāg bā ta wób ji masa doo, tii bā taw'āāts hē ji masa né hē. Ji hā tan'oo dāg bā ta wób ji ma metēēk hyb n'aa, taw'āāts hē ji ma metēēk né hē. ⁸ Ji hā tan'oo dāg bā ta wób ji h'yyb en'yyim hyb n'aa, tii bā taw'āāts hē ji h'yyb en'yyim né hē ta wób. Ji hā tan'oo dāg bā bedoh do sa hā ji masa hyb n'aa, taw'āāts hē baad né hē ji masa. Ji hā tan'oo dāg bā ta wób sa wahē n'aa ji bahadoo hyb n'aa, taw'āāts hē h'yyb hedoo doo me ji bag'āās. Ji hā tan'oo dāg bā ta wób ji t'yyd mehiin hyb n'aa, taw'āāts hē tsebee gó tii d' ji bad'oo.

⁹ Taw'āāts hē bē h'yyb gó naa bē kamahān bē da hadoo doo. Bē kamahān manā nesaa doo. Taw'āāts hē baad hadoo do bē kamahān had'yyt hē. ¹⁰ Taw'āāts hē ji wakāān baad ji kamahān doo da bē kamahān bē da hadoo doo. Bē wehēē bē da hadoo doo, bē hā hē bē kaweh'ēēh do bahānh.

¹¹ Taw'āāts hē tak'ēp bē hyb n'aa tam'aah P'op Hagā Do wē bē moo bok do hā. Bē h'yyb nahūūj manāh, bē moo nahūūj manāh. Taw'āāts hē bē h'yyb gó naa, h'yyb hedoo doo me bē moo boo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē.

¹² Baad hadoo do bē gadoo da ta jawén bē bahapāh do hyb n'aa, taw'āāts hē h'yyb tsebee gó bē aboo had'yyt hē. Taw'āāts hē h'yyb jawyg gó bē gadoo baad nadoo do bē ahob bā. Bē eréd manā bē ky n'aa etsēē doo.

¹³ Bē masaa bē wē hanāng doo me P'op Hagā Do karapee, tsyt hē ta wē kasēew bong doo, bedoh doo. Taw'āāts hē baad bē gadoo bē tób yt nu kejāk doo.

¹⁴ Bē ky n'aa edēē bē hā rejāā doo. Taw'āāts hē bē ky n'aa edēē tii. Bē ky n'aa was'ee manāh.

¹⁵ Taw'āāts hē bē tsebee tsebē do sa sii. Bē aód ha'oot do sa sii.

¹⁶ Taw'āāts hē baad bē babok ta wób sa wē, séd bē h'yyb hedoo hyb n'aa. Sa bahānh bē nu gadāk bē edoo manāh. Taw'āāts hē ta wób sa yd jé had'os do sa da bē h'yyb hedoo. Bē hajaa ta wób mahānh bē edoo manāh.

¹⁷ Baad nadoo do bē hā ramoo boo bā, bē mabaaj manā baad nadoo doo me. Taw'āāts hē bē hyb n'aa newē nyy da baad hadoo do bē moo bok ta wób sa matym gó. ¹⁸ Taw'āāts hē sahōnh hē bē hajaa doo me bē tyw n'aa esoos nyy da bē bad'oo, hanām gó bē babok hyb n'aa sahōnh hē sa wē. ¹⁹ Wakān haa hedoo do y kamahān doo, bē mabaaj manā baad nadoo do bē hā ramoo bok bā. P'op Hagā Do ti hanoo ta ti hedoo do sām. Tii da né hē kerih doo gó P'op Hagā Do kyyh: “Y né hē ti ta sām habaanh doo.

Y né hē ti baad nadoo do ta sām hanoo doo”,^{‡‡} nāng mā P'op Hagā Doo.

²⁰ P'op Hagā Do kyyh her'oot doo da né bē bad'oo. Hahȳy da ta kyyh:

“A majīi asa bā,
man'oo ta hā ta waa.
Tahoo kaaj bā,
man'oo ta naēng.

Nu mebyng da tii bā,
baad nadoo tamoo wāt do paa hyb n'aa.”^{¶¶}

²¹ Bē an'oo manā nesaa do j'aa ketsē bē hā. Taw'āāts hē bē j'aa ketsē nesaa do hā baad hadoo doo me.

**Hyb n'aa jewyk do sa hā ji ky
daheeh do ky n'aa hahȳh**

13 Taw'āāts hē bē sahōnh hē bē ky daheeh hyb n'aa jewyk do ji

^{‡‡}12:19 Dew-Teronom 32.35

^{¶¶}12:20 Proweh-Bijos 25.21-22

rabag'āās doo. Ta ti ŷ wén mejūū, dooh P'op Hagä Do ky gabuuj nadoo pé ji wahë n'aa. P'op Hagä Do né hē ti hanoo ji wahë n'aa rabahadoo hyb n'aa. ²Ti hyb n'aa sa wahë n'aa wē h'yy kawareem doo, P'op Hagä Do hanoo do wē né hē tah'yy kawareem. Tii d' hedoo do sa daaj hē raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me. ³Baad moo bok doo, dooh hyb n'aa rarejŷm pé hyb n'aa jewyk doo hedoo doo. Baad nadoo do moo bok do ti ti he'ŷŷm sa hā. Baad ub, neŷŷm doo gó ji karēn bā ji awād bā ji wahë n'aa wē, taw'āāts hē baad hadoo do ji moo wāt, tii bā ji wahë n'aa tsebē da ji wē. Ji moo wāt do hā da raj'aa etsē tii bā. ⁴P'op Hagä Do karom hadoo ji wahë n'aa hedoo doo, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa ji hā. Hŷŷ kā, baad nadoo do ji moo wād bā, taw'āāts hē ji eŷŷm sa hā, rahajaa do hyb n'aa ji rarejāā. P'op Hagä Do karom, nesaa do moo bok do rejāā do hadoo tii. ⁵Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ji ky daheeh né hē ji wahë n'aa. Ji ranarejāā hyb n'aa had'yyt hē nado ji ky daheeh. Ji wén ky daheeh na-āāj hē, ji h'yyb ji hā taky n'aa tapa mahānh. ⁶Ti hyb n'aa, ji gadoo do uuh ji an'oo had'yyt hē ji hāj n'aa bag'āās do sa hā. Sa hā ji wén noo ta tii, P'op Hagä Do karom hadoo rabahadoo do hyb n'aa, raty kanewad had'yyt hē do hyb n'aa rabag'āās do hā. ⁷Taw'āāts hē bē an'oo né hē dajēēr ji hāj n'aa bag'āās do ramejūū doo. Taw'āāts hē na-āāj hē baad ji weh'ēeh hyb n'aa jewyk do ji hā bag'āās doo.

⁸Bē kūūt enā manāh. Tabad'op hē bē kūūt enāh. Jāām hē ji da hadoo do ji kamahān do ti bē kūūt hado had'yyt hē sa wē. Ta ti ŷ wén her'oot, ta da hadoo do kamahān doo, taky dahé dāk do hyb n'aa sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa

jaw'yyk doo. ⁹Hahŷŷ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo: “Aā manā ta see ŷŷm sii. Madajēēb manā a da hadoo doo. Et-sēēg manāh. H'yyb dāg manā a da hadoo do h'ēēd hā.”^{§§} Ta ti ta ky n'aa jaw'yyk doo, ta ky n'aa jaw'yyk do wób na-āāj hē, hahŷ sét hadoo do tamejūū do hā takaja dāk: “Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān doo da.”^{*} ¹⁰Jé kamahān doo, dooh baad nadoo do tamoo wād bā ta da hadoo do hā. Ti hyb n'aa, jé kamahān do ky dahé dāg kán P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo. ¹¹Taw'āāts hē bē ŷ maher'ood wāt doo da bē babok, da hē ēr babok bā Kristo matēēh do ji gadaa had'yyt hē bē hapāh do hyb n'aa. Bē h'yy kanap'eed manā ha'ŷŷh do rah'yy kanapeet doo da. Taw'āāts hē bē h'yyb hedoo, ji h'yyb nām do hadoo. Ēr du doo noo gó Jesus hā ēr h'yy ka'eēh doo, hād badawēēt nā ta wē ji Kristo ed'ēēp doo. Hŷŷ kā hād edaa dāk. Ti hyb n'aa taw'āāts hē bē h'yyb hēdo bē ŷ maher'ood wāt doo da bē babok hyb n'aa. ¹²Panyyg ky n'aa gó bē ŷ maher'oot tii: Edaa dāk atsēm bahānh doo, edaa dāk tabawak, ti hyb n'aa, taw'āāts hē ēr erét badagyp hadoo do ji moo wāt do paah.[†] Taw'āāts hē baad hadoo doo gó ēr babok, ta bag gó ēr babok do hyb n'aa. Ji kuman hadoo ti baad hadoo doo, ta me nesaa do hā ji j'aa ketsē doo. ¹³Taw'āāts hē baad ēr babok, adēb bā, ta bag gó, ji awāt do hadoo. Taw'āāts hē dooh ji aoom bā jarakē hedoo do hā. Taw'āāts hē dooh ta bahānh ji awēē bā na-āāj hē. Taw'āāts hē dooh ēr āā bā ji ŷŷm ji patug nadoo do sii. Taw'āāts hē dooh ēr moo boo nu meby n'aa nāng doo. Taw'āāts hē dooh ēr aboo bā sēd ji h'yyb nahe-doo doo gó ji da hadoo do hā, dooh ta wób hā ēr h'yy kajewēēts na-āāj hē. ¹⁴Bē

§§13:9 Esodo 20.13-15, 17, Dew-Teronom 5.17-19, 21

*13:9 Rewitikos 19.18

†13:12 Badagyp hadoo doo, sahōnh hē nesaa pé tii.

an'oo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë, bë tah'yyb mahũm, Kristo bawät doo da bë babok hyb n'aa kä. Bë an'oo manä nesaa do ji h'yyb säg karën do bë h'yyb gó tawäd bä, nesaa do bë moo boo mahänh.

**Nyy da ji bawät ji da hadoo do
wë ky n'aa hahÿh**

14 Taw'ääts hë bë gadoo ji hã P'op Hagä Do karën do hã baad h'yy ganehot nä doo. Bë ky kedag manä sa sii sa hã baad hadoo do p'ää. ²Ta wób sa hã tahajaa sahönh hë ji awëë bä. Tii d' nado ta wób sa hã. Baad h'yy ganehot nä do sa hã, dooh ji awëë bä ta dab. ³Sahönh hë haw'aa doo, sahönh hë hawëh doo, taw'ääts hë dooh ramak'yyts bä ta dab nawëh doo. Ti hadoo ënh ta dab naw'ëeh doo, taw'ääts hë dooh raky n'aa ety bä baad nadoo do hã ta dab haw'ëeh doo, P'op Hagä Do gado däk do hyb n'aa sahönh hë haw'aa doo, sahönh hë hewëh doo. ⁴Karom ky n'aa gó bë ÿ maher'oot ta tii: Dooh taw'ääts hë tado bä ta see karom ji nabuuj gedo bä, baad tamoo nawäd bä ji edoo bä. P'op Hagä Doo, ta kariw n'aa ti ta her'oot da baad tawäd bä, baad tanawäd bä. Baad däg da tabahadoo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hajaa do hyb n'aa baad had'yyt hë tabahadoo däk tan'oo bä.

⁵Ta wób rahyb n'aa jew'yyk ta äh see ta äh wób mahänh. Ta wób sa hã, séd uuh had'yyt hë ji äh. Ti hyb n'aa, taw'ääts hë baad bë bahapäh bë h'yyb gó h'ëed hyb n'aa bë bad'oo bë bahed'oo doo. ⁶Ta ä see hyb n'aa jaw'yyk doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo. Sahönh hë hawëh doo, sahönh hë hawa doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ääj hë, ta waa, ta tä hyb

n'aa P'op Hagä Do hã taj'aa etsë do hyb n'aa. Ta dab nawëh doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do taweh'ëeh do hyb n'aa tii d' tabad'oo na-ääj hë. P'op Hagä Do hã na-ääj hë taj'aa etsë tii. ⁷Dooh ër daaj hë ër ta danäh ër do bä ër aboo bä, ër dajëb bä na-ääj hë. Dooh ji daaj hë ji h'yyb en'yyim hyb n'aa ji awäd bä, ji dajëb bä. ⁸Badäk hahÿy bä ër abok doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yyb en'yyim hyb n'aa tii, ër dajëb na-ääj né hë. Ti hyb n'aa kä, badäk hahÿy bä ër abok bä, ër dajëb bä na-ääj hë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ma had'yyt hë ëër. ⁹Ti hyb n'aa né hë Kristo wén dajëp, tawén ganä wät, sahönh hë sa wahë n'aa tabahadoo hyb n'aa, dejëp do sa wahë n'aa, edëp do sa wahë n'aa na-ääj hë.

¹⁰Ti hyb n'aa, h'ëed hyb n'aa bë ky n'aa etyy bë wakään hadoo do ta dab tabawëh do hyb n'aa? Bëë kä, baad h'yy ka'eeh doo, h'ëed hyb n'aa bë makyys bë wakään hadoo do ta dab tanawëh do hyb n'aa? Ër sahönh hë, ër da kametä däk P'op Hagä Do matym gó ër taky n'aa etyy hyb n'aa, ër hã taba her'oot hyb n'aa tagado bä, taganado bä ër moo bok do paah. ¹¹Hahÿy da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó:

“Baad ÿ ky däng, dooh ÿ ky kahÿyð bä”,
näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Doo,

“sahönh hë rabe hyy b'ëeh da sa taron nu
paa me pój ÿÿ jé.

Sahönh hë raj'aa etsë da P'op Hagä Doo”,
näng mä P'op Hagä Do kyyh.[‡]

¹²Ti hyb n'aa kä, ër sahönh hë, sét ken'yyh da P'op Hagä Do hã ër da kaner'oot ër babok do paa hã.

¹³Ti hyb n'aa taw'ääts hë ër erét ër da hadoo do ër ky n'aa etyy doo. Taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä, tabad'op hë bë moo boo mahänh, tabad'op hë bë her'ood mahänh baad nadoo do hã h'yyb

[‡]14:11 Isajas 45.23

tatuk do bë seeh. ¹⁴ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ȳ h'yy kata dāk do hyb n'aa, baad ub hëp ȳy gó ȳ bahapäh hahȳh: Ji awa do mahang, ji awëh do mahang, dooh ti hanäng pé baad nado wäd ji bahado dāk P'op Hagä Do matym gó hanoo doo. Baad ub ti sahõnh hë. Ti hadoo né hë, jé hahȳ da hyb n'aa newëë doo: “Hahȳ dooh ji awëë bä. Dooh P'op Hagä Do karën bä ji awëë bä”, tanoo bä ta h'yyb gó, tii bä taw'ääts hë nado tawëë bä. Baad nado dāk ti ta hã. ¹⁵ Bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa bë wakään hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do bë h'yyb rejä bä, tii bä dooh kamahän gó bë aboo booh. Bë an'oo manä bë awëh do hyb n'aa bë wakään hedoo doo, sa hyb n'aa Kristo dajëp doo, baad rawén h'yy kanae wät. ¹⁶ Ti hyb n'aa hahȳ ȳ etsëë bë hã: Bë adoo manä bë wakään hedoo do h'yyb rejää doo, baad né paawä ti bë hã. Taw'ääts hë bë h'yyb bë meso, baad hadoo do bë hã hyb n'aa, ta wób Jesus hã h'yy kana'eeh do bë raky n'aa rejä mahänh. ¹⁷ Ta ti ȳ wén etsëë bë hã, ji awa do hyb n'aa nado, ji nawa do hyb n'aa nado, ji eëëk do hyb n'aa nado tabag'ääs doo bä ji P'op Hagä Do gadoo. Ti nado P'op Hagä Do karën do ji hã. P'op Hagä Do ji tabag'ääs bä, takarën ta Sa-hee ji tah'yyb mahüüm do hyb n'aa baad ji bawät ta matym gó, h'yyb nyw gó ji bawät ji da hadoo do wë, tsebee gó ji bawät na-ääj hë. ¹⁸ Ta tii da Kristo wë moo bok do rah'yyb en'yyim P'op Hagä Doo. Baad ub da na-ääj hë ta wób rarer'oot ta tii d' hawät do sa ky n'aa.

¹⁹ Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hë h'yyb nyw gó ji bawät ji da hadoo do wë hanoo do hã ër h'yyb padëëk, ër moo booh. Taw'ääts hë ër h'yyb padëëk na-ääj

hë ër moo bok ër da hadoo do masa do hã, Jesus hã ër h'yy ka'eeh do takah'üüm hyb n'aa. ²⁰ Bë rejä manä bë da hadoo do h'yyb gó P'op Hagä Do moo wät doo, bë awa do hyb n'aa, bë awëh do hyb n'aa sa hã baad nadoo doo. Tahaja né paawä sahõnh hë ji awa bä, ji awëë bä, dooh taw'ääts hë tado bä ji awëë bä, ji awa bä ta see h'yyb panas'ëëh doo, baad tah'yy kanae wät hanoo doo.[†] ²¹ Taw'ääts hë dooh ji eëg bä uwa s'ëëb, taw'ääts hë dooh ji awëë bä ji tä, ta ti ji da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do tah'yyb tatug bä. Taw'ääts hë tabad'op hë ër moo boo ër da hadoo do baad nadoo do hã tah'yyb tatuk doo.

²² Baad tado bä a hã sahõnh hë hedoo pé ji awëë bä, uwa s'ëëb ji eëg bä, taw'ääts hë tii. P'op Hagä Do hapäh a h'yyb. Mamejō manä ta wób ragadoo a hã pé baad hadoo doo. Ky n'aa kedëng jé ta hã hë ky n'aa kanatapaa doo, ta hã pé baad hadoo do p'ää. ²³ Tii d' nado h'yy ketyn doo gó ta tä tawëë bä, ta hã pé ji nawëh doo. P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo, h'yy ka'eeh doo me tanadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. Sahõnh hë ji h'yy ka'eeh doo me nadoo do ji moo wät doo, baad nado ti P'op Hagä Do matym gó.

15 Taw'ääts hë ëër, baad P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo, ër gadoo, ër masa ër da hadoo do baad nado nä P'op Hagä Do hã h'yy kasadä doo. Taw'ääts hë dooh ër karën do jawén ër abooh. ² Taw'ääts hë ër sahõnh hë ër h'yyb en'yyim ër wakään hedoo doo, baad tabadoo hyb n'aa sa hã, baad P'op Hagä Do hã rah'yy kasadä hyb n'aa kä. ³ Kristo na-ääj hë, dooh ta daaj hë tah'yyb en'yyim do jawén nado paa

†14:20 Hahȳ d' apäh Paw-Ro hanäng péh: Ji awëë bä ji da hadoo do tayy doo, ji h'yyb tatuk tabawëh hyb n'aa ta hã pé ji nawëh doo. Tii bä ta hã hë, ta daaj hë ta h'yyb ky n'aa tapaa, tii d' tabad'oo do hyb n'aa. Tii bä teréd hõm Jesus hã tah'yy ka'eeh doo, ta daaj hë, ta hã hë ta h'yyb ky tapaa do hyb n'aa, baad nado tamoo wät ted'oo do hyb n'aa.

tabawät. Ta wób tamasa hyb n'aa paa ti tabawät, hahÿ kerih do paa metëëh doo da né hë: “Jó ÿÿ tabadäng öm raky n'aa rejää doo. Ý né hë gado däk, a hã tanadäng hyb n'aa”,[§] näng kerih do paah. ⁴Sahõnh hë P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub kerii däk doo, takerii däk ër tama metëëk hyb n'aa, h'yy ganajëng doo me, ta kyy kerih doo gó hana do ji h'yyb näm doo me ër gada hyb n'aa baad hadoo do ër hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. ⁵P'op Hagä Do hã, ji h'yy ganajëng do hanoo doo, ji tah'yib en'yym doo, ý ky n'aa etsëë, séd bë h'yyb hedo had'yyt hë tan'oo bã, Kristo Jesus bawäd wät doo da bë babok hyb n'aa, ⁶sét hadoo doo me bë h'yyb, sét hadoo doo me bë kyyh, P'op Hagä Doo, ër Wahë N'aa Jesus Kristo Yb, bë j'aa etsë hyb n'aa kã.

⁷Ti hyb n'aa kã, taw'ääts hë bë gadoo bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, bë Kristo gado däk doo da. Taw'ääts hë tii da bë bad'oo P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa. ⁸Bë hyb n'aa newë bë ý maher'oot doo: Kristo bana kãn Judah buuj tamasa hyb n'aa, te hub né hë P'op Hagä Doo, tametëëh hyb n'aa, Judah buuj sa wahë maküü hã P'op Hagä Do ky däng do takaja däk hyb n'aa, ⁹Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, sa wë tat'yyd mehüin do hyb n'aa. Tii da né paa takerii däk ta ti ky n'aa:

“Ti hyb n'aa a hã ý j'aa etsë da Judah buuj nadoo do mahang.

Öm ý ma ejäm da.”^{**}

¹⁰Hahÿÿ da na-ääj hë takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo,

bë tsebee P'op Hagä Do karapee sa sii, Judah buuj sa sii.”^{††}

¹¹Hahÿÿ da na-ääj hë takerii däk:

“Bëëh, Judah buuj nadoo doo, bë j'aa etsëë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Sahõnh hë badäk hahÿÿ hã habong doo, bë j'aa etsëë ta hã.”^{‡‡}

¹²Hahÿÿ d' paa Isajas baher'oot:

“Ganyyh da Jesé panaa mahang Judah buuj nadoo do bag'ääs doo.

Ta hã da rah'yy kasadä.”^{¶¶}

¹³P'op Hagä Do hã, baad taky n'aa enooh do ji gada hanoo do hã ý ky n'aa etsëë bë h'yy gadajang tan'oo bã, h'yyb nyw gó bë babok tan'oo bã bë hã, ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ta ti ý wén ky n'aa etsëë, ta Sahee hejój me tan'oo bã baad ub had'yyt hë bë gada hyb n'aa ër hã taky n'aa enooh doo.

¹⁴Wakãn haa hedoo doo, baad ý bahapäh hahÿ hëp ýÿ gó: Bë ky ennyw had'yyt né hë bë da hadoo do wë, baad bë bahapäh nny da P'op Hagä Do karën ji bawät, baad bë bahajaa bë maher'oot bë da hadoo doo, baad rababok hyb n'aa.

¹⁵Ti hadoo né hë, dooh né hë ý ky n'aa eäm bã bë ý ma erii wät do hã, ta ti bë mabaan mahãnh. Tii da bë ý wén ma erii wät, ta ky ennyw doo gó P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa hã ýÿ, ¹⁶Judah buuj nadoo do mahang Kristo Jesus panäg n'aa ý bahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã moo heb'oooh doo, P'op Hagä Do matym n'aa manaa do hadoo ýÿh. Judah buuj nadoo do hã ý maher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo P'op Hagä Do gen'aak do rabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó

§15:3 Saaw-Mo 69.9 hã takerii däk ti P'op Hagä Do hã kaher'oot do paah.

**15:9 2 Samuéw 22.50, Saaw-Mo 18.49

††15:10 Dew-Teronom 32.43

‡‡15:11 Saaw-Mo 117.1

¶¶15:12 Isajas 11.10. Dawi makü yb ta ti Jesé. Jesus né ti *Jesé panaa* Judah buuj nadoo do bag'ääs doo.

moo wät do hyb n'aa, tsyt hē nesaa do mahānh kasēw hōm do rabahadoo hyb n'aa kā.

¹⁷ Ti hyb n'aa, ti anäng ȳ h'yy kasab'ee do pan'aa Kristo Jesus hejój gó P'op Hagä Do wē ȳ moo wät do hyb n'aa. ¹⁸ Ti hadoo né hē, jāām hē ȳ h'yy kasab'ee ȳ moo wät do hā Kristo moo wäd wät do hyb n'aa. Ta ky n'aa sa hā ȳ maher'oot do hyb n'aa, sa mahang ȳ moo wäd wät do hyb n'aa, Kristo an'oo bā Judah buuj nadoo do P'op Hagä Do hā raky da-heeh hyb n'aa. ¹⁹ Ta heen n'aa hejój gó, meuj n'aa näng do hejój gó, P'op Hagä Do Sahee hejój gó ȳ moo wäd wät sa mahang. Jerusarēnh bā naa, Iririko häd näng do hāj n'aa bód hēnh kā baad ȳ baher'ood hōm sahōnh hē sa hā Kristo panyyg hanām doo. ²⁰ Hahȳ da had'yyt hē ȳ bahed'oo: Ȳ karēn ȳ maher'oot Kristo ky n'aa ta wób ranaher'oot nā bā, ta wób ramoo bok do jó ȳ moo nawät hyb n'aa. ²¹ P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii dāk doo da ȳ karēn ȳ bad'oo. Hahȳ da takerii dāk:

“Panyyg tamah do rahapäh da,
Ta ky n'aa nanapäh do h'yy kadew'uuh da.”^{§§}

²² Raky n'aa nanapäh nā bā ȳ maher'ood hōm do hyb n'aa Kristo ky n'aa, dooh paa tahaja bā bē wē ȳ hegāā bā. ²³ Hȳ kā, ȳ haja dāk do hyb n'aa babā Kristo ky n'aa ȳ maher'oot doo, hajōō dāk hyb n'aa na-āāj hē ta baab ȳ karēn do bē wē ȳ baheg'āās, ²⁴ ȳ karēn paawā bē panang bā ȳ nu däng dó Es-Pāj hāj n'aa bā ȳ mahōm me, bē ȳ bahehēen hyb n'aa. Bē ȳ bahehēen do jawén paa bā, banadawēd né paawā, ȳ karēn paawā ȳ bē masa Es-Pāj hēnh ȳ bahōm doo. ²⁵ Jerusarēnh hēnh ȳ bahōm dó pooj jé, Jesus hā h'yy ka'eeh do t'ii hēnh habong do sa matym n'aa ȳ

tajooh hyb n'aa. ²⁶ H'yyb tsebé doo me Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Masedonija, Akaja häd enäh do hāj n'aa bā habong do rabata padēek dajēer, Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do ramasa hyb n'aa. ²⁷ Sa daaj hē, sa h'yyb gó naa ramasa. Taw'āāts hē né hē ti ramasa sa hā, rakūūt enäh do hadoo do hyb n'aa sa wē. Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do sa hyb n'aa né hē Judah buuj nadoo do ragado dāk sa h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do Sahee hā hana doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ti ramasa hȳ kā Judah buuj hā sa wē hanäng doo me, ramabaanh do hadoo. ²⁸ Sa matym n'aa ȳ tajooh do jawén paa bā, baad sahōnh hē dajēer ragado dāk ȳ bahapäh bā kā, ȳ tsyym kadoo da Es-Pāj hāj n'aa hēnh ȳ bahōm doo. Ta hōō bā ȳ nu däng dó bē panang bā, bē ȳ baheg'āās hyb n'aa. ²⁹ Baad ȳ bahapäh hahȳh: Bē wē ȳ kajaa bā, tak'ēp bē da Kristo ky n'aa edēng da hēp ȳ n'aa.

³⁰ Hȳ kā wakān haa hedoo doo, Jesus Kristo ēr Wahē N'aa karapee ēr bahadoo do hyb n'aa, ēr da hadoo do ēr kamahān P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa na-āāj hē, tak'ēp ȳ betseē bē hā, si ȳ ȳ P'op Hagä Do hā bē ky n'aa ets'ēē had'yyt hē hēp ȳ n'aa. ³¹ Bē ky n'aa ets'ēē ȳ P'op Hagä Do mo n'aa jesuu hyb n'aa Judah hāj n'aa bā habong do Jesus hā h'yy kana'eeh do sa mahānh.* Bē ky n'aa ets'ēē na-āāj hē, baad Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do ragadoo hyb n'aa sa matym n'aa sa wē ȳ mahūūm doo. ³² Taw'āāts hē tii da bē ky n'aa ets'ēē, P'op Hagä Do karēn bā, h'yy gadajaa gó bē wē ȳ kajaa hyb n'aa, bē mahang ȳ h'yy kameh'āāk hyb n'aa, p'aa hēnh ȳ h'yyb hedo dāk hyb n'aa kā. ³³ Hȳ kā ȳ karēn P'op Hagä Doo, ji

§§15:21 Isajas 52.15

*15:31 Tii d' tawén etsēē sa hā, Judah buuj wób, Jesus hā h'yy kana'eeh doo, rakawa-jāan do hyb n'aa ta wē. Rano n'aa masoo Paw-Ro.

tah'yyb en'yyim doo, bë mahang tabawät. Y̱y. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

**Sa hā Paw-Ro hyb n'aa
esee do ky n'aa hahy̱y̱h**

16 Bë y̱ maher'oot ër ānh hadoo do Pëb hād nāng do ky n'aa. Baad tabawät. Jesus hā h'yy ka'eeh do panang Sēn-Kerej hād nāng doo bā habong do sa masa n'aa see tii. ²Taw'ääts hē bë gadoo bë wē takajaa bā, bë nemuun Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hā tah'yy kata dāk do hyb n'aa. Taw'ääts hē baad bë gadoo Jesus hā h'yy ka'eeh doo, tsyt hē ta wē kasëew dāk do ji gadoo doo da. Taw'ääts hē bë masaa ta hā, hajōng do tamasa wät do hyb n'aa. Y̱ na-āāj hē tamasa wät.

³Bë maher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, y̱ hyb n'aa esee sa hā. Nemon y̱y Kristo Jesus wē ramoo bok tii. ⁴Rahapëë né paawä dajëp sa hā péh, ti hadoo né hē y̱ ramasa. Y̱y̱h, sahōnh hē Judah buuj nadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do na-āāj hē, āā tsebé sa wē, baad hadoo do āā hā rabad'oo do hyb n'aa. ⁵Taw'ääts hē hāt y̱y gó bë edëë na-āāj hē Jesus hā h'yy ka'eeh do Akira sa tób bā kahet'aa doo.

Bë maher'ood najis y̱y, Epenet hād nāng doo, y̱ hyb n'aa esee ta hā. Hāj n'aa bód Asija hād nāng doo bā, jāām hē pooj jé Kristo hā h'yy ka'eeh do ti Epenet. ⁶Hāt y̱y gó bë edëë Marija, tak'ëp bë hyb n'aa moo wät do paah. ⁷Hāt y̱y gó bë edëë nemon y̱y Isaraéw buuj hedoo doo, Ān-Doroniko, Junijas hād enāh doo, si y̱y radewäts b'ëeh do paah. Ky n'aa etsëeh tii, Jesus mejüü do sa mahang. Pój y̱y jé Kristo hā rah'yy kae padëek tii.

⁸Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Ām-Pijat hād nāng doo, y̱ kamahān doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hā tah'yy kata dāk do hyb n'aa. ⁹Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Uh-Bān hād nāng doo, ër sii Kristo wē moo wät doo. Hāt y̱y gó bë edëë najis y̱y Es-Takis hād nāng doo. ¹⁰Hāt y̱y gó bë edëë

aj'yy Aperes hād nāng doo, h'yy kanerét doo me baad had'yyt hē Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Aris-Tob hād nāng do tób yt hā haj'eenh doo. ¹¹Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Erodijōn hād nāng doo, nemon y̱y Isaraéw buuj hedoo doo. Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Nar-Sis hād nāng do tób yt hā haj'eenh do Jesus hā h'yy ka'eeh doo.

¹²Hāt y̱y gó bë edëë y̱y Tiripena, Tiri-posa hād enāh doo. Tak'ëp ramoo bok do ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē. Hāt y̱y gó bë edëë y̱ynh Peh-Sid hād nāng doo, najis y̱y, tak'ëp né hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē moo wād wät doo. ¹³Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Rupu hād nāng doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē kasëew hōm doo. Hāt y̱y gó bë edëë na-āāj hē ta y̱yn. Ta t'aah hadoo y̱ tagadoo paah. ¹⁴Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Asīn-Kirito, Peregōn, Er-Mes, Patorobas, Er-Mas hād enāh doo. Hāt y̱y gó bë edëë na-āāj hē ër h'y̱y hedoo do P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa sa sii kahet'aa doo. ¹⁵Hāt y̱y gó bë edëë aj'yy Pirorogo hād nāng doo, y̱ynh Jurija hād nāng doo, aj'yy Neru hād nāng doo, ta ānh daheeh. Hāt y̱y gó bë edëë na-āāj hē aj'yy Orim-Pas hād nāng doo, sahōnh hē P'op Hagā Do karapee wób sa sii kahet'aa do na-āāj hē.

¹⁶Baad bë kedëë bë da hadoo do hā. Sahōnh hē Kristo hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do bë m' rahyb n'aa esee.

¹⁷Wakān haa hedoo doo, y̱ etsëë bë hā, bë kanā séd ji h'yyb nahedoo hanoo do sa mahānh, ji rah'yyb panas'ëeh do mahānh na-āāj hē, ta see hadoo, bë gado dāk do hadoo nado ma met'ëek doo. Bë ky dahé manā sa hā. Dawëë bë kanā sa mahānh. ¹⁸Dooch Kristo, ër Wahë N'aa wē ramoo bok tii. Sa h'yyb karēn do jawén rababok. Ky kamep'ëeh doo me, ji hā raj'aa etsë doo me rawedii baad man-atakëë doo.

¹⁹ Kristo hã h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ habong do raky n'aa napëë dāk baad bẽ ky dahé dāk Kristo ky n'aa, ti hyb n'aa ỹ h'yy gadajang. Ti hadoo né hẽ, baad hadoo do hã ỹ karên paawä bẽ h'yy ganäng, taw'ääts hẽ bẽ nahapäh do hadoo nesaa doo. ²⁰ Edaa dāk P'op Hagä Doo, h'yyb nyw gó ji bawät hanoo doo, bẽ j'aa ketsẽ tan'oo bä Nesaa Do Yb hã. Jesus, ẽr Wahẽ N'aa ky ennym da bẽ hã.

²¹ Tsimoot, si ỹ moo wät doo, bẽ m' tahyb n'aa esee. Nemon ỹĩ Isaraéw buuj hedoo doo, Rusijo, Jasôn, Sosipater häd enäh doo, ti na-ääj hẽ bẽ m' rahyb n'aa esee.

²² Ỹh, Tesijo häd näng doo, hahỹ Paw-Ro mejũũ do herih doo, bẽ sii Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Doo hã h'yy kata dāk doo, bẽ ỹ hyb n'aa esee.

²³ Aj'yy Gajo häd näng do bẽ m' tahyb n'aa esee. Baad ta tób bä ỹ tagado had'yyt hẽ. Sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do babä habong doo, ti na-ääj hẽ baad tagadoo. Eras, panang dajëër hagä

n'aa, ẽr hỹj hadoo do Kuwar-To häd näng do na-ääj hẽ, bẽ m' rahyb n'aa esee. [²⁴ Ỹ karên Jesus Kristo, ẽr Wahẽ N'aa, ky ennym sahõnh hẽ bẽ wẽ. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ.]

²⁵ Hỹj kã, taw'ääts hẽ ẽr j'aa etsẽ P'op Hagä Doo. Ti né hẽ tahajaa panyyg hanäm do ỹ maher'oot doo me, Jesus Kristo ky n'aa me, baad bẽ h'yy kae had'yyt hẽ tan'oo bä. P'ooj ub dooh rahapëë nä bä ta ti ky n'aa. ²⁶ Hỹj kã, P'op Hagä Do ky n'aa rod rerih do paa hã kametä dāk P'op Hagä Do panyyg hanäm doo, sahõnh hẽ rabahapäh hyb n'aa. P'op Hagä Do hedëb had'yyt do mejũũ do hyb n'aa, kaher'ood dāk sahõnh hẽ badäk hahỹj hã habong do sa hã, Kristo hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, raky daheeh hyb n'aa na-ääj né hẽ. ²⁷ Taw'ääts hẽ P'op Hagä Doo, sét hadoo do tak'ẽp h'yy ganäng doo, ji j'aa etsë had'yyt hẽ Jesus Kristo hyb n'aa. Ỹỹ. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ. Jããm hẽ kã.

1 Korin

*Jesus hā h'yy ka'eeh do panang Korin
hād nāng doo bā habong do hā pooj jé
Paw-Ro ma erih do hahȳȳh*

**Ji matym n'aa ji hā Jesus
anoo do ky n'aa hahȳȳh**

1 Paw-Ro ȳ ti h̄ȳȳh, P'op Hagä Do karēn do hyb n'aa ȳ tanaēēnh doo, Kristo Jesus mejūū do see ȳ bahado dāk hyb n'aa, ta ky n'aa ȳ baher'ood hōm hyb n'aa kā. Ēr h̄ȳȳj hadoo do Sotenés hād nāng do sii bē ȳ edēng, ² bēēh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korin hād nāng do panang bā habong doo. Tsyt hē, ta wē bē tabetyn hōm Kristo Jesus bad'oo do hyb n'aa.[†] Sahōnh hē jé pad'yyt hē ěr Wahē N'aa Jesus Kristo hā j'aa hets'ēē do sii hē bē tabetyn hōm tsyt hē, ta wē had'yyt hē bē babok hyb n'aa. Sahōnh hē ěr wahē n'aa né hē ti Jesus. Jé pad'yyt hē habong do sa Wahē N'aa, ěr Wahē N'aa na-āāj hē. ³ Ȳ karēn P'op Hagä Do ěr Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do na-āāj hē ky en'yym bē hā. Ȳ karēn baad bē rah'yyp en'yym.

⁴ P'op Hagä Do hā ȳ tsebee had'yyt hē bē hyb n'aa, baad bē wē taky enyym do hyb n'aa Kristo Jesus hyb n'aa. ⁵ Kristo hyb n'aa, baad tabanoo bē hā ta ky n'aa baad bē bahajaa bē baher'oot, baad tabanoo bē hā takarēn do baad bē bahapāh hyb n'aa, baad tagahoot hyb n'aa bē hā. ⁶ Baad bē gado dāk Kristo ky n'aa bē hā āā her'ood wāt do paah. Te hub né hē kā bē hā kā. ⁷ Ti hyb n'aa kā, h̄ȳȳ kā bē h'yyp gó tabanyy dāk sahōnh hē P'op Hagä Do Sahee ji hā hanoo do ji hajaa doo, baad bē gadaa nuuj jé Jesus Kristo, ěr Wahē N'aa p'aa hēnh tabahyng bā kā. ⁸ Baad had'yyt hē Jesus Kristo bē tah'yyp

hej'oonh, baad bē baboo had'yyt hē hyb n'aa, tagadēēg ub, takajaa bā kā, baad had'yyt hē bē hā tabahapāh hyb n'aa, tanaw'yyp hyb n'aa bē hā taky n'aa tapaa do ky n'aa. ⁹ P'op Hagä Doo, bē tanaēēnh do Jesus Kristo ěr Wahē N'aa sii bē babok hyb n'aa, dooh bē teréd bā. Tamoo wāt né hē ji hā taky dāng doo.

**Sa h'yyp gó raketyn
hōm do ky n'aa hahȳȳh**

¹⁰ Wakān haa, ěr Wahē N'aa Jesus Kristo kyy gó tak'ēp ȳ betseē bē hā, séd hā bē h'yyp hedoo hyb n'aa, bē h'yy kanetyn hyb n'aa, séd hā had'yyt hē bē babok hyb n'aa. ¹¹ Ȳȳnh Korowéh hād nāng do karapee ȳ rapanāk bē ky n'aa. Bē ky ked'aak bē mahang, sa nooh. ¹² Hahȳȳ d' mā bē kyyh: “Paw-Ro karapee āāh”, nāk mā bē wób sa kyyh. “Aporos karapee āāh”, nāk mā bē wób. “Peed karapee āāh”, nāk mā ta wób. “Kristo karapee āāh”, nāk mā ta wób kā. H'yy kasab'ee doo gó ta tii d' bē kyyh. ¹³ Ketyn hōm g'eeh ti Kristo bē hā? Ȳ g'eeh, Paw-Ro, bē hyb n'aa b'aa kajatsēk do hā kepēm dāk do paah? Hāt ȳȳ gó paa bē ranu gemuun? Dooh. ¹⁴ Taw'āāts hē hā ȳȳ, ȳ tsebē, dooh bē ȳ nu gemuun bā do hyb n'aa. Jāām hē ajyy Kiris-Po, Gajo hād enāh do ȳ nu gemuun paah. ¹⁵ Taw'āāts hē dooh bē ȳ nu gemuun boo bā ȳ wēn nāng, hāt ȳȳ gó bē nu kemuun bē naher'oot hyb n'aa. ¹⁶ Ȳ hyb n'aa es'ee dāk h̄ȳȳ kā Es-Tepanas tób yt hē habong do na-āāj hē ȳ nu gemuun paah. ¹⁷ Dooh ta wób ȳ nu gemuun do hyb n'aa tado bā tii, Kristo mejūū do hā ȳȳ. Ta ky n'aa hanām do ȳ baher'ood hōm ti ȳ tamejūū doo. Ta ky n'aa ȳ baher'oot bā, dooh ȳ her'ood bā badāk hahȳȳ hā hanaa ji hajaa doo me, b'aa kajatsēk do hā Kristo dajēp do hejój hā maa newēē do raj'aa etsē hyb n'aa.

[†]1:2 Ji hyb n'aa tadajēp, ji hyb n'aa taganā wāt, tahanāng pé ti Kristo bad'oo doo.

Dooh ȳ karēn bā kēh ȳ tak'ēp ȳ haj'ap do hā raj'aa etsēē bā.

¹⁸ B'aa kajatsēk do hā Kristo dajēp do ky n'aa, daap hadoo do ky n'aa banesaa hēnh hahōm do sa hā. Ēr hā kā, banesaa mahānh ted'ēep do hā, P'op Hagā Do hejój kametā dāk ta tii hā. ¹⁹ Tii da né hē P'op Hagā Do kyy kerih doo gó. Hahȳy da ta kyyh:

“Ȳ ahāj jēng da tak'ēp hajaa do rahapāh doo.

H'yy ganāng do sa h'yyb ȳ makyys da”,[‡] nāng kerih do hā.

²⁰ Ākā, nyy da P'op Hagā Do h'yyb tak'ēp hep'ēeh do sa hā? Mosees ky n'aa jaw'yik do ma mehetēk do sa hā ēnh? Badāk hahȳy hā tak'ēp h'yy ganāng doo gó her'oot do sa hā ēnh? P'op Hagā Do wareem dāk badāk hahȳy hā habong do ta hā h'yy kana'eeh do tak'ēp rahajaa doo. H'yy gatamah do h'yyb hado dāk rahajaa do paa tan'oo bā. ²¹ Tak'ēp tabahajaa doo gó P'op Hagā Do anoo badāk hahȳy hā habong do ta hā h'yy kana'eeh do ta hā ranahapāh hyb n'aa sa h'yyb gó rahajaa doo me. P'op Hagā Do h'yyb dāng ted'ēep ta wē ta ky n'aa hyb n'aa ta hā h'yy ka'eeh doo, daap ta wób redoo né paawā Kristo ky n'aa.

²² Judah buuj rakarēn kapehuunh doo, meuj n'aa nāng doo, rabahapāh raky daheeh hyb n'aa. Judah buuj nadoo do re-soos tak'ēp ji hajaa doo, raky daheeh hyb n'aa. ²³ Tii d' né hē paawā rakarēn, āā maher'ood had'yyt hē Kristo b'aa kajatsēk do hā kepēem dāk do ky n'aa. Ta ti ky n'aa Judah buuj tah'yib rejāā. Judah buuj nadoo do sa hā, daap mā ta ti Jesus dajēp do ky n'aa. ²⁴ P'op Hagā Do h'yyb dāng do sa hā kā, Judah buuj rado bā, Judah buuj nadoo do rado bā na-āāj hē, Kristo hā kametā dāk P'op Hagā

Do hejój, P'op Hagā Do hajaa do na-āāj hē. ²⁵ Daap hedoo do P'op Hagā Do wē hanāng do red'oo doo, badāk hahȳy hā habong do tak'ēp rahajaa do bahānh tii. P'op Hagā Do nahejooj red'oo doo, badāk hahȳy hā habong do tak'ēp sa hejój bahānh né hē tii.

²⁶ Bē hyb n'aa es'ee wakān haa bē P'op Hagā Do asēew hōm noo gó. Ti noo gó dooh tahajōō bā bē mahang tak'ēp hajaa doo, badāk hahȳy hā habong do h'yy kasab'ee do sa matym gó. Ti noo gó dooh tahajōō bā bē mahang hyb n'aa jew'yik doo. Dooh bē mahang tahajōō bā ky n'aa etsēeh do ti noo gó. ²⁷ P'op Hagā Do asēew hōm ta wē badāk hahȳy hā habong do sa hā h'yy gatamah doo. Ta tii d' tawén d'oo, tak'ēp haj'aa do rakadad'uu hyb n'aa P'op Hagā Do wē kā. P'op Hagā Do wén sēew hōm ta wē badāk hahȳy hā habong do sa hā hyb n'aa sakog is doo, hejooñh do rakadad'uu hyb n'aa. ²⁸ P'op Hagā Do asēew hōm badāk hahȳy hā raty n'aa ges'yik doo, hyb n'aa sekog is doo. P'op Hagā Do asēew hōm ky n'aa nets'ās doo, ky n'aa etsēeh do ky n'aa netsā bong hyb n'aa ta hā. ²⁹ Tii d' tawén d'oo, tabad'op hē rana-hajaa hyb n'aa rah'yib kasabé bā sa hā hē P'op Hagā Do matym gó. ³⁰ P'op Hagā Do né hē ti h'yyb ta dāk bēeh, Kristo Jesus hā. Kristo hā kametā dāk P'op Hagā Do hajaa doo. Kristo hyb n'aa né hē ji tabed'ēep. Kristo hyb n'aa né hē baad tabahado dāk ēr h'yyb tym P'op Hagā Do matym gó. Kristo hyb n'aa tsyt hē ēr baboo kán P'op Hagā Do wē. Kristo né hē ti ēr hed'ēep do nesaa do mahānh. ³¹ Ti hyb n'aa kā, “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā takasab'ee.”[¶] P'op Hagā Do kyy kerih do hā tii da ta kyyh.

[‡]1:19 Isajas 29.14

[¶]1:31 Jeremij 9.24

**B'aa kajatsëk do hã Kristo
dajëp do ky n'aa hahÿÿh**

2 Wakã haa, bë wë ÿ kajaa noo gó P'op Hagä Do ky n'aa bë hã ÿ ba-her'oot hyb n'aa, dooh ÿ her'ood bã tak'ëp ma kamet'ëëk do rer'oot doo da. Dooh na-ääj hë ÿ her'ood bã tak'ëp hajaa do kyy da. ²Tii d' ÿ wén d'oo, hahÿÿ da ÿ h'yyb däng bë mahang ÿ bawät noo gó do hyb n'aa: Jääm hë Jesus Kristo ky n'aa, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do ky n'aa ÿ karën bë ÿ maher'oot. ³Bë mahang ÿ bawät bã ÿ nahejooj its, ÿ kajajän paa ÿ eÿÿm do hyb n'aa.[§]

⁴Ta ky n'aa bë ÿ panäk noo gó, bë ÿ ma metëëk noo gó, dooh badäk hahÿÿ hã habong do tak'ëp hajaa do kyy me bë ÿ maher'ood bã bë ÿ h'yyb wareem hyb n'aa, bë ky daheeh hyb n'aa. Dooh. Bë ÿ maher'oot noo gó, P'op Hagä Do Sahee hejój tametëëh bë h'yyb gó te hub né hë ta ky n'aa ÿ her'oot doo. ⁵Tii da ÿ wén d'oo paah, P'op Hagä Do hejój hyb n'aa bë h'yy ka'eëh hyb n'aa, dooh badäk hahÿÿ hã habok do hajaa do hyb n'aa nado.

**Ta Sahee hyb n'aa ji hapäh P'op Hagä
Do ji h'yyb gó ky n'aa hahÿÿh**

⁶Ti hado né paawä, baad Jesus Kristo ky n'aa hapäh doo, ky dah'eëh do sa mahang ää her'oot né hë kyyh tak'ëp hajaa doo. Dooh badäk hahÿÿ hã hanäng do hajaa do tado bã, dooh badäk hahÿÿ hã habong do sa wahë n'aa hajaa do tado bã ää ma metëëk doo. Ahëëj jëës da ta ti sa wahë n'aa hejój. Edah ta ti sa wahë n'aa ragawatsig jëng. ⁷P'op Hagä Do tak'ëp hajaa do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ti ää her'oot doo. ^{**}Kejën né paawä tii,

badäk hahÿÿ hã habong do sa mahänh, sahönh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb däng ta ti ër hã, ta tii gó ër j'aa etsë hyb n'aa.

⁸Dooh badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eëh do sa wahë n'aa rah'yy genä bã ta ti P'op Hagä Do hajaa do hã. Ta hã rah'yy genä bã paawä, dooh paawä repëëm däg bã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, kabaj'aa doo. ⁹Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot:

“Dooh noo gó rahapäh doo,
dooh noo gó ramaa newëë doo,
dooh noo gó rahyb n'aa newëë doo,
ti né hë ti P'op Hagä Do enäm do ta
hã kamahän do sa hã”,^{††} näng kerih
doo.

¹⁰Ti né hë ti ta ti ta Sahee me P'op Hagä Do metä wät paa ää hã. Sahönh hë P'op Hagä Do Sahee hag'ääs. P'op Hagä Do h'yyb ji nahapäh do sii hë taheg'ääs, tahapäh. Ti hyb n'aa tahajaa tametëëh ji hã. ¹¹Dooh hapäh pé ta wób hyb n'aa newëë doo. Jääm né hë hapäh ji daaj hë ji h'yyb. Ti hadoo né hë P'op Hagä Do hyb n'aa newëë do hã. Jääm né hë ta Sahee hapäh. ¹²Hÿÿ kä, dooh badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do hã h'yy kana'eëh do rahyb n'aa newëë do tado bã ää gado däk doo. Ta Sahee né hë ti P'op Hagä Do anoo do ër hã, taky ennym doo gó baad ër hã tabanoo do ër bahapäh hyb n'aa. ¹³Ta ti ky n'aa ër hã tama metëëk do ää her'oot P'op Hagä Do Sahee anoo doo me. Dooh badäk hahÿÿ hã hanäng do ji hajaa doo me tado bã. P'op Hagä Do Sahee hanaa, P'op Hagä Do Sahee ää hã tanoo doo me ää tab'ëës baad hadoo do ky n'aa. ¹⁴Jé P'op Hagä Do Sahee ta h'yyb gó badoh doo, dooh

§2:3 Paw-Ro wén eÿÿm apäh sa mahang tabawät noo gó, dooh takarën bã tesöötس bë P'op Hagä Do ta hã mejüü do hã. Dooh Paw-Ro karën bã ta hã raj'aa etsëë bã. Jesus hã takarën raj'aa etsë.

****2:7** Jesus Kristo ky n'aa né hë tii.

††2:9 Isajas 64.4

tagado bä P'op Hagä Do Sahee hã hana doo. Daap hadoo do ti ta hã. Dooh tah'yy ganyy bä ta hã, jããm hẽ P'op Hagä Do Sahee ji tah'yy gan'yyh do hyb n'aa ta ti hã. ¹⁵ P'op Hagä Do Sahee sa h'yyb gó hanäng doo, ti né hẽ h'yy gan'yyh sahõnh hẽ P'op Hagä Do Sahee hana doo. Ta wób, sa h'yyb tym gó P'op Hagä Do Sahee nawät doo, dooh rah'yyb mepëë bä P'op Hagä Do Sahee hanäng do sa hã. ¹⁶ Ti d' né hẽ P'op Hagä Do kyy kerih do hã:

“Dooh hapäh pé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do h'yyb.

Dooh ta hã ma metëëk péh.”^{††}

Ër tii, ër h'yyb gó Kristo h'yyb bawät. Ti hyb n'aa ër wén h'yy genäh ta hã hana doo.

Séd hã Jesus wë Paw-Ro ramoo bok do ky n'aa hahÿÿh

3 Wakän haa, bë panang bä ÿ bewäd nä noo gó, dooh ÿ haja bä paawä bë ÿ maher'ood bä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mah'üüm do sa hã ji her'oot doo da. Bë ÿ maher'oot paa sa h'yyb karën do jawén habok do sa hã ji her'oot doo da. Karepé taah h'yyb hedoo nä bë ti noo gó. Dooh nä Kristo baad bë hapëë nä bä, ÿ hanäng péh. ² Jããm hẽ häd nahejoonh doo me bë ÿ metëëk paa P'op Hagä Do hã hana doo, ta bii gamyyj ub ji anoo do hadoo karapee t'aah hã. Dooh ÿ haja bä hejoonh do bë ÿ ma met'ëëg bä. Karapee t'aah ta tä tanahajaa nä do hadoo bë ti noo gó. Tii d' ÿ wén d'oo, taganahoot nä do hyb n'aa bë hã. Da hẽ na-ääj hẽ, dooh tagah'ood nä bä bë hã, ³ badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo nä do hyb n'aa bë h'yyb. Bë mahang h'yy kajew'ëes nä, bë kaj'öök nä.

Badäk hahÿÿ hã habong do P'op Hagä Do nahapäh do sa h'yyb hadoo nä bë h'yyb ta ti tametëëh. P'op Hagä Do nahapäh do rababok doo da bë babok nä. ⁴ “ÿ Paw-Ro karapee”, näng bë seeh. “ÿ Aporos karapee”, näng ta seeh. P'op Hagä Do nahapäh do rababok doo da bë babok nä ta ti metëëh.

⁵ Jaa Aporos bë hã péh, jaa ÿ bë hã péh, bë p'ää kajew'ëes doo? P'op Hagä Do karom ub ää ti hÿÿh. Ää hyb n'aa, ää ma metëëk do hyb n'aa, bë h'yy kae däg kän Jesus Kristo hã. Ää moo bok P'op Hagä Do anoo do ää hã. Hã ÿ tanoo do ÿ moo wät, Aporos hã tanoo do tamoo wät.

⁶ Ji joom ky n'aa gó bë ÿ maher'oot. Ta tym hejoom do hadoo ÿÿh. Naëng hataag n'aa hadoo Aporos. Tii d' ää badoo né paawä, dooh ää tado bä joom hawäng do hanoo doo. P'op Hagä Do ta ti hanoo.

⁷ Ti hyb n'aa, joom tym hejoom do nado hyb n'aa jawyk, dooh na-ääj hẽ naëng hataag n'aa hyb n'aa jawyg. Jããm hẽ P'op Hagä Do hyb n'aa jawyk, joom hawäng do hanoo doo. ⁸ Séd hã joom tym hejoom doo, naëng hataag n'aa ramoo bok. Ti hadoo né hẽ, ramoo bok do pénh ragadoo da ta sãm P'op Hagä Do hanaa.

⁹ Séd hã ää moo bok P'op Hagä Do wë. P'op Hagä Do geëw hadoo bëëh. P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bëëh, ää tamaa sooh doo. ¹⁰ Hã ÿ taky enyym do hyb n'aa P'op Hagä Do an'oo däk hã ÿÿ, pä s'ëëb me tób tahem'aa do sa wahë n'aa hado däk ÿ bahadoo hyb n'aa. Pä tób hejó j n'aa ÿ at'ëëg sëëk do hadoo. Ti jó ta wób ratamaa sëëk do hadoo tób. ÿ du doo do hã ramoo bok ÿ hanäng pé.^{††} Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ baad rahyb n'aa matakëë nyy da tób hadoo do hã ramoo bok. ¹¹ Ti anyy däk tób hejó j n'aa hadoo.

^{††}2:16 Isajas 40:13

^{††}3:10 Tób ji tamaa sooh do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot Jesus ky n'aa ta wób hã ji ma metëëk doo. Paw-Ro ti pooj jé Kristo ky n'aa Korin buuj hã tamaher'oot doo. Ta jawén ta wób rama met'ëëg magyys hẽ, baad Korin buuj rah'yy ka'eeh hyb n'aa Jesus hã. Ti hyb n'aa, ÿ du doo do hã ramoo bok, Paw-Ro wén näng.

Jesus Kristo né hē tii. Dooh hajaa pé tób hejój n'aa see moo wät péh. Ti hyb n'aa, “Taw'ääts hē baad rahyb n'aa matakēē nyy da ta hā ratamaa sēēk”, ŷ wén nāng. ¹²Tób hejój n'aa hā ta wób rat'ēēg sēēk apäh pä ky n'aa gebah do s'ēēb hadoo doo me, k'ääts tēg gabarēēh do s'ēēb hadoo doo me, k'ääts tēg hawak do s'ēēb hadoo doo me. Ta wób rat'ēēg sēēk apäh ta hā b'aa hadoo doo me, bag'aad hadoo doo me, jawii hadoo doo me. ¹³Jesus matēēh bā kā, tii bā da ramoo bok do tametty, baad tado bā, baad tanado bā. Ti noo gó kametēēh da ramoo bok doo, nyy da. Tēēg hōō hadoo doo gó kametā dāk da baad tado bā ramoo bok doo, baad tanado bā. Ramoo bok do tēēg hōō hadoo doo metty da. ¹⁴Ta see tatama do tanaooj jēē bā, tagadoo da tamoo wät do sām baad hadoo doo. ¹⁵Tatama do taooj jēē bā, dooh da tagado bā tamoo wät do sām, Jesus edēēb né paawā ta hā. Tedēēb né paawā, aj'yy tób kataa hōm do mahānh ked'ēēp do hadoo ta hā. Sahōnh hē ta wē hanāng do aooj jēng do hadoo.

¹⁶P'op Hagä Do tób n'aa hadoo bēēh, Jesus hā h'yy ka'eeh doo. P'op Hagä Do Sahee bē mahang tabawät. Dooh g'eeh bē hapēē bā ta tii? ¹⁷P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejāā doo, ¹⁸P'op Hagä Do rejāā na-āāj hē, baad had'op, tsyt hē ta wē kety n dāk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa. Bē né hē ti P'op Hagä Do tób n'aa.

¹⁸Bē kawad'ii manäh! Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do sa matym gó tak'ēp hajaa ted'oo doo, taw'ääts hē teréd hōm ta tii da tahyb n'aa newēē doo. Taw'ääts hē paawā h'yy gatamah do hadoo taba-hadoo P'op Hagä Do nahapäh do sa

matym gó, P'op Hagä Do matym gó kā h'yy ganāng do tabahadoo hyb n'aa kā. ¹⁹Tii d' ŷ wén nāng, h'yy gatamaa né hē P'op Hagä Do matym gó ta hā h'yy kana'eeh do h'yy genāh red'oo doo. Tii d' né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó: “P'op Hagä Do no n'aa masoo hadoo tak'ēp hajaa doo, rah'yy kamep'ēēh doo me.”* ²⁰Hahŷŷ da na-āāj hē takerii dāk: “Daap né hē tak'ēp hajaa do sa h'yyb, P'op Hagä Do hapäh.”† ²¹Ti hyb n'aa, taw'ääts hē dooh bē h'yy kasabē wäd bā bē ma matēg sa hyb n'aa, sa karapee bē bahadoo hyb n'aa. Sahōnh hē P'op Hagä Do an'oo dāk bē hā: ²²ŷ Paw-Ro, Aporos, Peed, sahōnh hē badāk hahŷŷ hā hanāng do P'op Hagä Do pahuunh doo, ji edēp doo, ji dajēp doo, da hē ji bawät nā bā, hŷ jawén hawät doo. Sahōnh hē tii, bē matym n'aa né hē tii. ²³Bēē kā, Kristo ma hadoo bēēh, Kristo karapee bēēh. Kristo kā, P'op Hagä Do ma hadoo, P'op Hagä Do t'aah kā.

Jesus mejūū do sa ky n'aa hahŷŷh

4 Ti hyb n'aa, taw'ääts hē hahŷŷ da bē h'yyb āā hā, bē ma matēg hedoo do sa hā: Kristo kaser n'aa, sa hā kan'oo dāk do P'op Hagä Do ky n'aa pooj jé ji nahapäh do rama metēēk hyb n'aa āāh. ²Hŷŷ kā, taw'ääts hē baad had'yyt hē sa kariw n'aa kaser n'aa hedoo do ramoo bok sa hā kamejūū doo. ³ŷŷ kā, baad g'eeh ŷ moo wät? Dooh ŷ hyb n'aa p'eed bā ŷ moo wät do hā bē hyb n'aa newēē doo. Dooh na-āāj hē ŷ hyb n'aa p'eed bā ta wób sa h'yyb hā ŷŷ. Dooh na-āāj hē daj ŷŷ hē ŷ kamety bā. ⁴Dooh hēp ŷ tym ŷ taky n'aa tapaa pé ŷ moo wät do hā. Ti hadoo né hē, ta ti dooh tametā bā baad had'yyt hē ŷ moo wäd bā. Tak'ēp Hyb

§§3:17 *P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do rejāā doo*, Jesus hā h'yy ka'eeh do raketyn hōm hanoo do tii. Ky ked'aak do hanoo do tii. Séd hā ranaboo bong do hanoo doo.

*3:19 Jóh 5.13

†3:20 Saaw-Mo 94.11

N'aa Jawyk Do né hē ti ȳ tametty doo. Ti né hē her'oot baad tado bā, baad tanado bā ȳ moo wāt doo. ⁵ Ti hyb n'aa taw'āats hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa do pooj jé, dooh bē h'yy kajāg bā baad tado bā, baad tanado bā ta wób moo bok doo. Kristo kajaa bā kā tametēēh da sahōnh hē ji h'yyb gó kejēn doo. Tametēēh da na-āāj hē ji hyb n'aa newēē do paa hā. Ti noo gó, sa hā tahapāh do pēnh P'op Hagā Do j'aa etsē da sahōnh hē sa hā kā.

⁶ Wakān haa, ȳ erii wāt do bē p'āā ky ked'aak do ky n'aa, ny hado āā Aporos daheeh. Bē hyb n'aa né hē ti ȳ baher'ood wāt tii da, jāām hē P'op Hagā Do kyy kerih do hā takerih doo da bē bad'oo hyb n'aa. Takerih do hā bē matakā bā, tii bā dooh bē kasabé bā bē ma matēg hyb n'aa. Dooh tii bā bē hyb n'aa jewēts bā ma matēg wób. ⁷ Ta wób sa bahānh nado bēēh. Sahōnh hē bē wē hanāng doo, P'op Hagā Do anoo do tii. Bag hēnh bē gadoo sahōnh hē bē wē hanāng doo. Ti hyb n'aa h'ēēd hyb n'aa bē h'yy kasab'ee bē hanaa bē hanāk doo?

⁸ Bē wē anyy dāg is sahōnh hē bē h'yyb karēn do bē ed'oo g'eeh? Tak'ēp bē wē anyy dāg is P'op Hagā Do Sahee ji hā hanoo do bē ed'oo g'eeh? Sa wahē n'aa sa bahānh hado dāg is do bēēh, bē ed'oo g'eeh? Āā bē gakog hōm is bē ed'oo. Ȳ karēn paawā te hub tado bā, sa wahē n'aa sa bahānh hadoo do né hē ȳ karēn paawā bēēh. Tii bā paawā bē sii āā bag'āās. ⁹ Āā tii, dooh sa wahē n'aa sa bahānh hedoo do āā ado bā. Hā ȳ duu hēnh, sahōnh hē sa yd jé had'os do P'op Hagā Do an'oo bā āā Jesus mejūū do he-doo doo. Kaneb'oooh do jawén paa bā, j'aa kets'ēē do rabajēk bā sahōnh hē sa

matym gó, duu hēnh radej'ēēp do hood hēnh sa majīī ramahūūm do hadoo āāh. Sahōnh hē, ajyy, āās na-āāj hē āā rahag'āās.[‡]

¹⁰ Kristo āā ky daheeh do hyb n'aa, h'yy gatamah do āāh, ta wób sa matym gó. Bēē kā, tak'ēp hajaa do bē ed'oo, Kristo karapee bē bahadoo do hyb n'aa. Dooh āā haj'as pé ta wób sa hā. Bēē kā, tak'ēp hej'oonh do hadoo bē ed'oo. Bēēh, bē raweh'ēēh. Āāh, āā raty n'aa ges'y'yk. ¹¹ P'ooj ub, da hē na-āāj hē, āā as'aah, āā hoo k'aanh. Ta sāg its āā saroor. Āā rarejāā. Dooh āā panang pēh. ¹² Tak'ēp āā moo bok āā waa sām hā. Āā raky n'aa was'ee bā, āā ky n'aa edēng sa hā. Āā rarahejā bā, h'yyb jawyk doo me āā gadoo tii. ¹³ Āā raky n'aa rejā bā, baad hadoo doo me āā ky gadoo. Nesaa doo, hesus doo, badāk hahȳy hā habong do raw'oong hōm do hadoo āāh, ran'oo bā.

¹⁴ Bē ȳ nu meb'y'yyh do jawén nado ta ti ȳ berih. Bē ȳ ma metēēk hyb n'aa tii. Tah haa ȳ kamahān do hadoo bē hā ȳ an'oo bā. ¹⁵ Tanyy bā né paawā hajōk bē ma matēg, sēt ub né hē bē yb hadoo. Bē yb hado dāk ȳȳh, Kristo ky n'aa hanām do bē ȳ maher'ood wāt do hyb n'aa ta karapee bē bahado dāk do hyb n'aa kā. ¹⁶ Ti hyb n'aa ȳ karēn paawā ȳ bawāt doo da né hē bē babok. ¹⁷ Ȳ mejūū da Tsimoot bē wē. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā āā h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tah ȳȳ ȳ kamahān do hado dāk tii. Baad had'y'yt hē tamoo wāt. P'aa hēnh da Tsimoot bē tamaher'oot nyy da ȳ bawād had'y'yt hē, Kristo hā ȳ h'yy kata dāk do hyb n'aa. Jé pad'y'yt hē Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā ȳ ma mehetēk doo da né hē ȳ bawāt.

[‡]4:9 Rakaneb'oooh do jawén paa bā, raj'aa ketsē bā, tsebee gó Roma buuj sa warahén rakametēēh rabajēk bā panang hēnh. Duu hēnh ramenaa sa majīī. Sa majīī wób radej'ēēp sahōnh hē sa matym gó. Sahōnh hē panang buuj rabahōm radej'ēēp do hood hēnh. Ta ti ky n'aa me Paw-Ro wén eh'ūūm, Paw-Ro bahānh dāg Korin buuj red'oo do hyb n'aa. Paw-Ro bahānh dāg ragadoo P'op Hagā Do Sahee hana do red'oo. Paw-Ro hyb n'aa jawyk do bahānh dāg red'oo.

¹⁸ Ț negāā wād bē wē, bē wób red'oo. Ti hyb n'aa kā, kasab'ee do hā sa hā hē rayd kaweh'ēeh. ¹⁹ T'ī hēnh da nayyw hē Ț bahōm bē wē, P'op Hagā Do karēn bā. Ț kajaa bā da, Ț heg'āās da P'op Hagā Do hejój sa wē tanyy bā, sa kyyp apāh sa r'ood hā. ²⁰ P'op Hagā Do bag'āās do karapee ji do bā, dooh ji her'oot do hā ji hapāh do tado bā. P'op Hagā Do hejój gó ji bawāt do hā ji bahapāh. ²¹ Nyy da bē karēn Ț bad'oo bē hā Ț kajaa bā? Bē gen'aak tak'ep bē Ț hajēew bā? Kamahān doo gó, ky enyym doo gó bē hā Ț her'ood bā bē karēn?

**Baad nadoo sa see bawāt
do ky n'aa hahȳh**

5 Ț ky n'aa napēē dāk tak'ep nesaa do bē see moo wāt. Ta yb ȳm sii tabahe'ȳh mäh. Ta wób mahang, P'op Hagā Do ranahapēē né paawā, dooh tii da radoo bā. ² Ti awād né hē paawā ta tii da bē mahang, bē h'yy kasab'ee nā? Taw'āāts hē paawā bē h'yy katón ta ti hyb n'aa. Taw'āāts hē paawā bē ah'eed hōm ta ti hadoo doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa. ³ Ț nawād né hē paawā bē mahang, Ț hyb n'aa newēē do bē mahang tabawāt. Jesus hād gó Ț ky n'aa ety dāk ta ti aj'yy hā, Ț badoo né paawā bē mahang. ⁴ Bē kahet'aa bā kā, bē mahang hēp Ț bawāt bā, Jesus Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do hejój bē sii tabawāt bā, ⁵ tii bā da taw'āāts hē bē ah'eed hōm bē mahānh, Nesaa Do Yb moo gó bē haēēj, tarejāā hyb n'aa ta hā, ta h'yyb tym bedēp hyb n'aa Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do matēēh noo gó.

⁶ Baad nado ta ti bē h'yy kasab'ee do bē hajaa do hā, ta ti hadoo do awād bā bē mahang. Sét ub né paawā nesaa do moo wāt do bē mahang, sahōnh hā tah'yyb rejāā. Pāw makuj n'aa hadoo tii. Nad'ēēd its né paawā ta makuj n'aa, jé pad'yyt hē takamekuuj dāk pāw pan'aa mahang. ⁷ Taw'āāts hē bē ah'eed hōm bē

mahānh nesaa do moo wāt doo, nesaa do hā ta wób h'yyb tatuk doo, pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm doo da Pas-kowa noo gó, P'op Hagā Do karapee nesaa do nanāng doo, P'op Hagā Do wē kasēew bong do bē bahadoo hyb n'aa, pāw makuj n'aa tamah do P'op Hagā Do wē kasēew dāk doo da. Ta tii d' Ț wén edoo, Kristo ēr hyb n'aa dajēp P'op Hagā Do anoo do hyb n'aa, b'éé t'aah Pas-kowa noo gó radahej'ēep do hadoo. ⁸ Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do ēr tabedēeb wāt do ēr hyb n'aa esee do hyb n'aa, taw'āāts hē ēr erét sahōnh hē nesaa doo, ky nesaa do na-āāj hē pooj jé ēr bahed'oo doo, Pas-kowa rahyb n'aa esee noo gó pāw makuj n'aa Judah buuj raw'oong hōm do hadoo. Taw'āāts hē papuuj gó ēr babok, baad hadoo do ēr her'oot, j'ooj madāk doo me nado, pāw makuj n'aa tamah doo me Pas-kowa Judah buuj rahyb n'aa esee doo da.

⁹ Pooj jé mo haja ȳh hā, bē Ț ma erih doo gó, bē Ț mejūū séd hā bē nabok hyb n'aa ta ȳm nadoo do sii he'ȳh do sa sii, ta patug nadoo do sii he'ȳh do sa sii. ¹⁰ Dooh Jesus Kristo nahapāh do sa ky n'aa Ț her'ood bā, ta wób sii he'ȳh doo, tak'ep sa wē hanāng do kah'ūūm do karēn doo, hets'ēēk doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo. Tsyt hē, dawēē ta ti hedoo do mahānh ji karēn bā ji awād bā, jāām hē ji hajaa badāk hahȳ ji eréd hōm bā paawā. ¹¹ Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh hanāk do sa ky n'aa Ț her'oot, ta wób sii he'ȳh doo, tak'ep sa wē hanāng do kah'ūūm do kar'ēēn doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, ha'oom doo, hets'ēēk doo. Bē awēē manā na-āāj hē ta ti hedoo do sa sii. ¹²⁻¹³ Dooh Ț ky n'aa ety bā Jesus Kristo karapee nadoo doo. P'op Hagā Do ky n'aa ety tii. Taw'āāts hē bē nemuun h'yy ka'eeh do Jesus hā nesaa do moo wāt do bē ky n'aa ety bē meduuk doo me. P'op Hagā Do kyy kerih doo gó kerih doo da bē bad'oo: “Bē

ah'eed hōm nesaa do moo wāt doo, bē mahang tanawāt hyb n'aa.”^f

**Sa da hadoo do raky n'aa
tapaa do ky n'aa hahȳh**

6 Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do bē see ky n'aa tapa bā, h'ēēd hyb n'aa P'op Hagā Do nahapāh do wē tamahūm ta ti ky n'aa, ramasa hyb n'aa? Dooh tii d' ji adoo bā. Taw'āāts hē paawā Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do wób wē bē mahūm ta ti ky n'aa, bē ramasa hyb n'aa. ²Dooh g'eeh bē hapēē bā, P'op Hagā Do nahapāh do hā Jesus hā h'yy ka'eeh do raky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' tado bā, P'op Hagā Do nahapāh do bē ky n'aa etyy bā da, dooh g'eeh bē haja bā bē mahang hawāt do ky n'aa katep'aa doo, bē her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo? Ta ti dooh tahejooj bā. ³Dooh g'eeh bē hapēē bā āās sii hē da ēēr, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ēr ky n'aa etyy da ta jawén? Tii d' hadoo do hyb n'aa, badāk hahȳh hā hawāt do p'āā ji ky kedak doo, ti bahānh baad ēr bahajaa ēr her'ood bā baad hadoo doo, baad nadoo doo. ⁴Ti hyb n'aa, tanyy bā bē mahang badāk hahȳh hā ji hawāt do p'āā bē ky ked'aak doo, h'ēēd hyb n'aa bē mahūm ta ky n'aa Jesus hā h'yy ka'eeh do sa matym gó hyb n'aa sakog is do sa wē, hyb n'aa jewyg né paawā ta wób sa hā? ⁵Tii d' ȳ wén her'oot bē hā, bē nu mebyy bok hyb n'aa. Dooh g'eeh bē mahang tanyy bā hapāh doo, baad hadoo do baad nadoo do rod n'aa, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang raky ked'aak bā? ⁶Ti anyy né paawā bē mahang baad hadoo do her'oot doo, bē see ky n'aa tapaa ta da hadoo doo, hyb n'aa jewyk do P'op Hagā Do panyyg ky nadah'eeh do sa matym gó. Jesus Kristo panyyg hanām do bē ky n'aa rejāā tii d' bē bad'oo do hā.

⁷Dooh paawā Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ji mejō bā ji da hadoo do raky n'aa etyy. Tii d' bē bad'oo do hyb n'aa, tak'ēp bē besōōts hōm Kristo karēn do hā. Taw'āāts hē paawā bag hēnh bē gadoo baad nadoo do bē hā ramoo bok doo. Taw'āāts hē paawā kawanajāān doo gó bē gadoo bē rawadii doo. ⁸Taw'āāts hē né paawā tii da bē bad'oo, bē né hē ti ta wób wad'ii doo, bē né hē ti baad nadoo do moo bok do ta wób sa hā. Bē h'ȳj hedoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā tii d' bē bad'oo.

⁹Nepāh bē hā, dooh P'op Hagā Do gado bā tabag'āās bā nesaa do moo heb'oooh doo? Bē kawad'ii manā da. Ta patug nadoo do sii, ta ȳm nadoo do sii he'ȳh doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, ta patug h'yyb rejāā doo, ta ȳm h'yyb rejāā doo, aj'yy ȳnh ked'oo do ta see aj'yy tagadoo doo, aj'yy, aj'yy sii he'ȳh doo, ¹⁰hets'ēek doo, tak'ēp tahyb n'aa h'ūm doo, ha'oom doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, ta wób wad'ii do na-āāj hē, dooh rahaja bā P'op Hagā Do bag'āās do karapee rado bā. ¹¹Ta ti sa wób paa né paawā bē wób pooj jé, h'ȳh kā bē h'yyb tym kahawug dāk nesaa do mahānh. Tsyt hē, ta wē bē P'op Hagā Do benyyw dāk. Baad hado dāk bē h'yyb tym ta matym gó P'op Hagā Do an'oo bā. Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ta tii, P'op Hagā Do ēr h'yy kaha'eeh do Sahee hyb n'aa na-āāj hē.

Ji hub ky n'aa hahȳh

¹²“Sahōnh hē ȳ karēn do ȳ hajaa ȳ moo wāt. Dooh ky n'aa jaw'yyk do ȳ moo ge'ȳm péh”, nāk bē wób. Te hub né paawā tii, dooh sahōnh hē baad ub ji hā. Te hub né hē, sahōnh hē ȳ hajaa ȳ moo wāt ȳ karēn doo. Ti hado né paawā, dooh taw'āāts hē tado bā ȳ h'yyb karēn do mejō bā hā ȳ. ¹³“Ji waa ji wog gó ha-

^f5:12-13 Dew-Teronom 17.7, 19.19, 21.21, 22.21, 23, 24.7

jēng do pan'aa. Ji wog ji waa gejēng do pan'aa", nāk ta wób. Te hub né paawā tii, ti awāt ti noo gó P'op Hagā Do ahāj jēng tii. Dooh tii da ji hub hā. Dooh taw'āats hē tado bā ji hub gado bā ji ŷym nadoo do hā, ŷynh ta patug nadoo do hā. Dooh né hē. Ji hub, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā ji moo wāt do hyb n'aa tii. Ji hub Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hag'āas. ¹⁴ Ta hejój me Jesus hub P'op Hagā Do bed'ēep doo da taganā wāt hyb n'aa, ti hadoo da ēr hub na-āāj hē tabed'ēep da ēr genā bong hyb n'aa.

¹⁵ Nepäh bē hā, ēr hub, Kristo hub uuh hadoo? Taw'āats hē g'eeh tii bā Kristo hub uuh ji do dāg bā, ŷynh hajōk do sii he'ŷyħ do hā ji h'yy gedag bā? Dooh.

¹⁶ Nepäh bē hā, ŷynh hajōk do sii he'ŷyħ do tah'yy gedag bā, sét tabahado dāk ta sii? Sét hado dāk sa hub. Hahŷyħ da P'op Hagā Do kyy kerih doo: "Pawóp hadoo doo, sét rabahado padēek da."⁸

¹⁷ Ti nado ti nanāng kā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā h'yy kata dāk doo. Sét tabahado dāk ta h'yyb tym Jesus h'yyb tym hā.

¹⁸ Tabad'op hē da bē āā bē ŷym nadoo do sii, bē patug nadoo do sii. Baad bē kanā da ta ti hedoo do mahānh. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, nesaa do ji hyb n'aa newēē do na-āāj hē dooh ji hub tarejā bā tii. Tii d' nado ji ŷym, ji patug nadoo do sii ji bayyħ do hā. Ta ti tarejāā ta hā hē ji hub. ¹⁹ Nepäh bē hā, P'op Hagā Do Sahee tób hadoo bē hub? Bē h'yyb gó ta Sahee bē hā P'op Hagā Do anoo do bawāt. ²⁰ Dooh bē hub danāh bē do bā. P'op Hagā Do ma dāg bēeh. Tak'ēp

tabepaag hōm bē sām, b'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp noo gó. Ti hyb n'aa da, taw'āats hē P'op Hagā Do bē weh'ēeh bē hub me.

Ji kat'ēē dāk do ky n'aa hahŷyħ

7 Hŷyħ kā, ŷ bē ma erih do hā ŷ bē eanh do ky n'aa bē ŷ maher'ood kăn. "Taw'āats hē apäh dooh aj'yy awād bā ta ŷym wē?",^{**} nāk bē kyyh bē eanh doo.^{††} ² Hahŷyħ da bē ŷ maher'oot: Hajōk baad nadoo doo da rababok do hyb n'aa, hajōk sa ŷym nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷyħ do hyb n'aa ŷ hanāng péh, taw'āats hē sahōnh hē ajyy sa ŷym wē rababok nā, sahōnh hē ŷyħ sa patug wē rababok nā. ³ Taw'āats hē ajyy sa ŷym ragadoo, sa wē rababok. Ti né hē baad ub, raket'ēē padēek do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷyħ sa hā. Taw'āats hē sa patug ragadoo, sa wē rababok. ⁴ Ji ŷym, dooh ta hub danāh tado bā. Ta patug ti ta danāh. Ti hadoo ēnh ji patug hā. Ta patug, dooh ta hub danāh tado bā. Ta ŷym ti ta danāh. ⁵ Taw'āats hē ket'ēē padēek doo, dooh rakajesyg bā ta patug daheeh. Jāām hē ratayy pawóp its ta āh rakarēn bā, baad pooj jē rakaner'ood bā, P'op Hagā Do hā raky n'aa etsēē hyb n'aa ti noo gó. Tii d' rabad'oo do jawén paa bā kā, taw'āats hē p'aa hēnh sēd hā raba'ŷyħ sa ŷym daheeh, Nesaa Do Yb h'yyb natatuk hyb n'aa, ranahajaa do hyb n'aa ji h'yy keb'aah do hā. ⁶ Bē karēn bā tii, pawóp its ta āh bē tayy. Dooh bē ŷ mejūū do tado bā ti ŷ her'oot doo. ⁷ Hā ŷyħ péh, ŷ karēn paawā sahōnh hē da ŷ raba-

§6:16 Genesis 2.24

^{**}**7:1** Hahŷyħ d' Gereg kyy me takerii dāk tii: "Taw'āats hē apäh dooh aj'yy moo dēē bā ŷynh hā?" Ji ŷym wē ji bawāt do ky n'aa ta tii. Ti hadoo né hē hahŷyħ da ta wób ratab'ēēs ta tii: "Taw'āats hē apäh dooh aj'yy ŷynh hā takat'ēē bā?"

^{††}**7:1** Ta tii da rawén eaaj wāt, baad P'op Hagā Do ji tagadoo red'oo ji ŷym wē ji nawād wād bā, Jesus hā ji h'yy kae dāg kăn do hyb n'aa, nayyw hē Jesus matēeh red'oo do hyb n'aa na-āāj hē.

hadoo.^{‡‡} Ti hadoo né hē ŷ karēn doo da nado. Séd uuh had'yyt hē nado ēēr, P'op Hagā Do an'oo bā. P'op Hagā Do anoo ta wób sa hā raketēē hyb n'aa, ta wób sa hā tabanoo rakanetēē hyb n'aa, ŷ hanāng pēh.

⁸ Hŷŷ kā, marahud bong do bē mahang habok do sa hā, patug tema bong do sa hā na-āāj hē ŷ erih hahŷŷh: Taw'āāts hē paawā rakanet'ēē bong ŷ kanatēē doo da. ⁹ Ti né hē paawā kēh ŷ sa hā, ranahaja bā rah'yy keba bā, taw'āāts hē raketēē né hē. Baad nado sa hā aj'yy tado bā, ŷŷnh tado bā, rahyb n'aa newē had'yyt bā rakarēn do hā. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē raketēē né hē tii d' tado bā.

¹⁰ Ket'ēē padēēk do sa hā hahŷŷ da ŷ mejūū (kēh ŷŷ gó nado tii, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ti mejūū): Taw'āāts hē ŷŷ dooh reréd bā sa patug!

¹¹ Ti hadoo né hē, ta patug teréd bā paawā, dooh tahaja bā ta see hā takat'ēē bā. Takanarēn bā ta mab hē tawād bā, taw'āāts hē ta patug paa sii taber'oot, p'aa hēnh tagadoo hyb n'aa, p'aa hēnh séd hā rababok hyb n'aa. Taw'āāts hē ajyy dooh reréd bā na-āāj hē sa ŷŷm.

¹² Ta wób sa hā ŷ mejūū hahŷŷh, (dooh Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do tado bā ti mejūū doo, kēh ŷ tii): Ta ŷŷm h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta ŷŷm karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta ŷŷm. ¹³ Ti hadoo ēnh ŷŷj sa hā ēnh. ŷŷnh patug h'yy kanae bā Jesus hā, ta sii had'yyt hē ta patug karēn bā tawād bā, tii bā taw'āāts hē dooh teréd bā ta patug. ¹⁴ Ta tii da ŷ wén mejūū, ta patug h'yy kanae né paawā, tsyt hē ti takasēēw dāk do hyb n'aa P'op Hagā Do wē, ta ŷŷm hyb n'aa, Jesus hā ta ŷŷm h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo ēnh ŷŷj sa hā kā. Ta ŷŷm Jesus hā tah'yy kanae bā né paawā, tsyt hē ti

takasēēw dāk P'op Hagā Do wē, ta patug hyb n'aa, Jesus hā ta patug h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Tii d' tanado bā paawā, nes'aa né paawā tii bā bē taah P'op Hagā Do matym gó. Dooh ranes'aa bā P'op Hagā Do matym gó. Tsyt hē, P'op Hagā Do wē rakasēēw padēēk bē taah. ¹⁵ Hŷŷ kā, Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bā teréd hōm bā ta patug, na mahūūm tii bā. Ta mahānh tahōm bā, na mahūūm. Jesus hā h'yy kana'eeh do karēn bā teréd hōm bā ta ŷŷm, na mahūūm tii bā. Ta mahānh tahōm bā, na mahūūm. P'op Hagā Do asēēw hōm ēēr, ta hā h'yy ka'eeh doo, h'yyb nyyw gó ēr babok hyb n'aa sahōnh hē sa wē. ¹⁶ Bēēh, ŷŷj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē patug rah'yy ka'eeh da Jesus hā. Bēēh, ajyy Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ji hapāh mā da bē hyb n'aa da ta jawén bē ŷŷm rah'yy ka'eeh da Jesus hā.

¹⁷ Taw'āāts hē ēr hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo doo da ēr babok hyb n'aa ēr P'op Hagā Do basēēw dāk noo gó, tii da né hē ēr baboo had'yyt hē. Ti né hē ti ŷ mejūū do jé pad'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Sét gó ŷ mejūū ta ti ky n'aa hā. ¹⁸ Hahŷŷ d' ŷ hanāng: Aj'yy ta masuuj noo byyh kahōg hōm do tado bā P'op Hagā Do basēm noo gó Jesus hā tah'yy ka'eeh hyb n'aa, taw'āāts hē. Na manā tii. Dooh hyb n'aa ji jejēn pé tii. Aj'yy masuuj noo byyh kanahōk do tado bā P'op Hagā Do naēēnh noo gó, taw'āāts hē na-āāj hē. Dooh hyb n'aa pé ta ti ramoo bok ta hā. ¹⁹ Dooh P'op Hagā Do gahēēn bā ji hā ji masuuj noo byyh kahōg hōm doo, kanahōk doo. Jāām hē tagahēēn ji hā tamejūū do ji ky daheeh doo. ²⁰ Ji kan'yyh doo da ji P'op Hagā Do basēm noo gó, tii da taw'āāts hē sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do raba-boo had'yyt hē. ²¹ Ji kariw n'aa karom ji

^{‡‡}7:7 Dooh Paw-Ro ŷŷm nyy bā. Tahajaa tah'yy keba bā. Ti hyb n'aa tii da tawén her'oot.

do bā paa ji P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, taw'āats hē. Dooh ji hyb n'aa tón bā sa karom ji bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, ji kariw n'aa karēn bā ta da hadoo ji do bā, ta karom ji nado wāt hyb n'aa, tii bā taw'āats hē ji gadoo tii. ²² Ji kariw n'aa karom ji do bā paa ji P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, ji Jesus edēeb kán hỹ ká nesaa do mahānh, Jesus wē ji moo wāt hyb n'aa ká. Kariw n'aa tamah do ji do bā paa ji P'op Hagā Do naēēnh noo gó, Kristo karom hado dāk ji hỹ ká. ²³ Tak'ēp P'op Hagā Do bepaag hōm bē hyb n'aa b'aa kajatsēk do hā Jesus dajēp noo gó, ta karapee bē bahadoo hyb n'aa. Ti hyb n'aa bē an'oo manā ta wób bē ramejūū. ²⁴ Ti hyb n'aa wakān haa, bē marahud nā bā, bē ket'ēē hōm bā, kariw n'aa mejūū do bē do bā, kariw n'aa tamah do bē do bā bē P'op Hagā Do basēew hōm noo gó, tii da né hē bē babok.

²⁵ Hỹ ká kanetēē nā do ky n'aa hā, bē eanh doo, bē y maher'ood kán. Bē y maher'oot doo, dooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejūū do tado bā. Dooh ēr hā tamejō bā ta ti ky n'aa hā. Bē y maher'oot, hā y pē baad hadoo do ta ti ky n'aa hā. Jesus ky enyym do hyb n'aa hā yỹ, y tah'yy gan'yyh. Ti hyb n'aa, baad ub ta ti y her'oot doo. ²⁶ Da hē nesaa do ji ahoop do hyb n'aa, hā yỹ pē taw'āats hē paawā dooh raket'ēē bā kanetēē nā doo. ²⁷ Tii d' tado né paawā, ji yỹm nyy bā, taw'āats hē dooh ji mejō hōm ji mahānh. Ji yỹm nany nā bā, taw'āats hē dooh ji esóts bā ji yỹm pan'aa, hā yỹ pēh. ²⁸ Ti hadoo né hē, ji kat'ēē bā, dooh nesaa do tado bā ta ti P'op Hagā Do matym gó. Maruus kat'ēē bā, dooh na-āāj hē nesaa

do tamoo wād bā ta tii hā P'op Hagā Do matym gó. Ti hadoo né hē, hajōng nesaa do ket'ēē padēek do rahoop da badāk hahỹ hā rababok bā. Y karēn paawā bē y mo n'aa jesuu ta ti mahānh.

²⁹ Wakān haa, hahỹ d' y hanāng pēh: Edaa dāk Jesus matēeh doo. Ti hyb n'aa taw'āats hē paawā yỹm enāh do tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hỹ jawén. ³⁰ Taw'āats hē paawā h'yy ketón doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hỹ jawén na-āāj hē. Tseb'ee doo, tii hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek hỹ jawén. Taw'āats hē sa ma hets'ēē doo, sa ma hā had'yyt hē nado rah'yyb padēek. ³¹ Taw'āats hē badāk hahỹ hā hanāng do hā moo bok doo, tii hā rah'yyb padāg had'yyt hē nado hỹ jawén. Ta tii da y wén nāng, gawatsik do hyb n'aa da badāk hahỹh, sahōnh hē ta hā hanāng do na-āāj hē.

³² Y karēn paawā bē hyb n'aa tón manā badāk hahỹ hā bē babok do hā. Kanetēē doo, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padēek, ramoo bok, Jesus rah'yyb en'yyim hyb n'aa. ³³ Ajyy yỹm enāh doo, badāk hahỹ hā ji hawāt do hā rah'yyb padēek, sa yỹm rah'yyb en'yyim hyb n'aa. ³⁴ Pawóp hē hadoo do hā rah'yyb padāg kán. Sa yỹm, Jesus na-āāj hē rakarēn rah'yyb en'yyim. Ti hadoo ēnh yỹj sa hā ká. Yỹj patug tema bong doo, maruus na-āāj hē, Jesus gen'aak do hā rah'yyb padāg had'yyt hē, tsyt hē, Jesus hā ub ramoo bok hyb n'aa sahōnh hē sa wē hanāng doo me. Yỹj patug enāh doo, badāk hahỹ hā ji hawāt do hā rah'yyb padēek, sa patug rah'yyb en'yyim hyb n'aa. ³⁵ Bē y h'yy ge'yỹm hyb n'aa nado y wén erih ta tii. Bē hyb n'aa né hē, baad tabadoo hyb n'aa bē hā, y

²²7:23 Ta wób ramejūū Korīn buuj sa hā rakanet'ēē bok hyb n'aa, sa masuuj noo byyh ragahōg hōm hyb n'aa na-āāj hē. Ta ti ji moo wād bā, baad ji P'op Hagā Do gadoo, baad ji tagen'aak, sa nooh. Ta bahānh rakarēn ran'oo bā. Dooh te hub tado bā ta tii d' mejūū do sa kyyh. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejūū raky nadaheeh hyb n'aa ta ti hedoo do sa kyyh. Ji P'op Hagā Do gadoo ji kat'ēē bā, ji kanat'ēē bā na-āāj hē. Ji tagadoo Judah buuj ji do bā, ta wób buuj ji do bā na-āāj hē.

wén erii wät tii.⁸⁸ Baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok hyb n'aa bë tamasa tii hä. Ta hä had'yyt hë y karën bë h'yyb padäg. Dooh y karën bä bë h'yyb panas'ëeh péh.

³⁶ Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta yym pan'aa hä: “Dooh baad tado bä äm y pan'aa hä y bad'oo doo”, p'eets hë na-ääj hë tatabëej däg bä ta j'oooh baab n'aa tagatëe do pan'aa, takarën bä tagat'ëe bä, taw'ääts hë raketëe né hë. Dooh nesaa do tado bä ta tii, P'op Hagä Do matym gó.^{*} ³⁷ Aj'yy see ta daaj hë, ta wób mejüü do nado kä tii, tahyb n'aa newë däg bä ta yym pan'aa hä, taganatëe hyb n'aa, tahaja bä tah'yy keba bä, nyy d' tabad'oo tahyb n'aa newë bä kä, tii bä taw'ääts hë rakanetëe. Ti na-ääj hë baad hadoo do tamoo wät. ³⁸ Ket'ëe padëek doo, baad né ti sa hä. Kanatëe doo kä, marahud kä, ti baad tabad'oo yym näng do mahänh.

³⁹ Taw'ääts hë yynh kat'ëe däk doo, ta patug sii had'yyt hë tabawäd kän tabedëp nä bä. Ta patug dajëb bä, ta jawén paa bä kä, tahajaa ta see hä takat'ëe bä, Jesus hä h'yy ka'eeh do see tado bä tii. ⁴⁰ Hä y y péh, ta bahänh baad ub ta hä takanat'ëe wäd bä. Tii d' né hë hä y y. P'op Hagä Do Sahee hëp y y gó na-ääj hë tabawät. Ta wób sa h'yyb gó had'yyt hë nado.[†]

Kabarii hä Jesus hä h'yy kana'eeh do ranoo do ky n'aa hahy y h

8 Kabarii rah'yy kaha'eeh do tä n'aa ky n'aa hä bë y maher'oot hy y kä. “Ër

sahönh hë, ër h'yy genäh, hajöng baad hadoo do ër wén hapäh”, näk bë wób. Te hub né hë paawä tii, ji h'yy kasab'ee hajöng ji hapäh do an'oo bä! Tii d' nado ji kamahän doo. Ji kamahän do ta wób tamasa. ² H'yy ganäng ted'oo doo, dooh tah'yy ganny nä bä heh'äät ub. ³ Ti nado P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän ti ta tii.

⁴ Kabarii hä kan'oo däk do ky n'aa kä, ji awëe bä, ji nawëe bä. Dooh sa kabarii redëb bä ër hapäh. Jääm hë sét ub P'op Hagä Doo. Dooh ta see péh. ⁵ Sa hä ti anyy né hë paawä sa hä kabaj'aa pé badäk hahy y hä, wë hä na-ääj hë, hajöo né hë paawä sa hä pé kabaj'aa doo, raweh'ëeh do na-ääj hë, ⁶ ër, Jesus hä h'yy ka'eeh do hä kä sét ub P'op Hagä Doo, ta Yb, sahönh hë pahuunh doo, ta hyb n'aa ër babok doo. Jääm hë sét ub né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, Jesus Kristo, sahönh hë mo haj'aa näng doo, papuuj gó ër babok hanoo doo.

⁷ Tii d' tahado né paawä, dooh sahönh hë rahapëe bä tii. Ta wób dooh ram-abaan nä bä pooj jé rabahed'oo do paa kabarii hä rah'yy ka'eeh noo gó. Ti hyb n'aa, da hë na-ääj né hë, kabarii hä kan'oo däk do tä uuh rawëe bä, kabarii ratayy sa hä sa h'yyb gó. Tii bä sa h'yyb ky n'aa tapaa sa hä hë ta ti an'oo bä, dooh baad tado nä bä do hyb n'aa sa h'yyb. ⁸ Te hub né hë, ji awëh do hyb n'aa, ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Ji nawëe bä, dooh ta wób sa yd jé ji hado däg bä P'op Hagä Do matym

⁸⁸ **7:35** Dooh Paw-Ro karën bä ji tah'yy geäm bä ji kanatëe hyb n'aa. P'op Hagä Do an'oo bä ji hä ji katëe hyb n'aa, ji katëe né hë.

^{*} **7:36** Hahy y da na-ääj hë ji hajaa ji erii bä tii, aj'yy ky n'aa tado bä taher'oot doo: “Aj'yy see ta h'yyb gó taky hado bä ta yym pan'aa hä: ‘Dooh baad tado bä äm y pan'aa hä y bad'oo doo’, tanahaja bä tah'yy keba bä, takarën bä takat'ëe bä, taw'ääts hë raketëe né hë. Dooh nesaa tado bä tii, P'op Hagä Do matym gó.”

[†] **7:40** Ti noo gó Korin panang bä ta wób raky sëm Paw-Ro her'oot doo. Sa hä, sa h'yyb gó had'yyt hë P'op Hagä Do Sahee bawät. Sa hä hë rah'yy kasab'ee. *P'op Hagä Do Sahee hëp y y gó na-ääj hë tabawät*, Paw-Ro wén her'oot, terih do raner'oot bä, raky nasëm hyb n'aa.

gó. Ji awëë bã, dooh sa bahãnh ji do bã ta matym gó. ⁹Ti hadoo né hë, sahõnh hë bë hajaa bë bad'oo bë edoo né paawä, taw'ääts hë bë hyb n'aa matakä bë babok do hã, baad Jesus ranahapäh nä do bë h'yyb natatuk hyb n'aa baad nadoo do hã. ¹⁰Jesus hã h'yy ka'eeh do wób sa hã, dooh taw'ääts hë tado bã ji awëë bã kabarii tä n'aa. Nayyw hë, daap hë sa h'yyb tym ky n'aa tapaa sa hã ramoo bok do hã. Õm ti hapäh, ji awëh do ji nawëh do hyb n'aa nado ji P'op Hagä Do wén gadoo. Mahapäh na-ääj hë dooh kabarii redëb bã. Ti hadoo né hë òm rahapëë bã kabarii tób n'aa yt hã hawëh doo, mah'yyb metsä kãn sa hã, rabawëh tii bã kã a nemuun kabarii hã kan'oo däk doo. Tii bã sa h'yyb ky n'aa tapa kãn sa hã hë, rawëh do hyb n'aa sa hã ji nawëh doo. ¹¹Tii bã kã, a hÿÿj hadoo do baad h'yy kana'eeh nä doo, ta hyb n'aa Kristo dajëp do tarejä däk mahajaa med'oo do hyb n'aa. ¹²Ta tii da nesaa do mamoo wäd bã a hÿÿj hadoo do wë, ta h'yyb tym ta hã hë taky n'aa tapaa man'oo bã, tii bã da Kristo wë né hë nesaa do mamoo wäd däg kãn! ¹³Ti hyb n'aa, ÿ awëh do tah'yyb tatug bã nesaa do hã hãj ÿ hadoo doo, dooh ÿ awëë wäd bã ta dab, hãj ÿÿ ÿ h'yyb natatuk hyb n'aa nesaa do hã.

Jesus mejüü do see heh'äät Paw-Ro ky n'aa hahÿÿh

9 Nepäh bë wób hã Jesus mejüü do see ÿ do bã? Dooh ta wób mejüü pé hã ÿÿ. Dooh g'eeh Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ÿ hapëë wäd matym ÿÿ me? Hëp ÿ n'aa nado g'eeh Jesus hã bë h'yy kae däg kãn? ²Jesus mejüü do heh'äät ub ÿ nado bã paawä ta wób sa hã, bë hã kã Jesus mejüü do né hë ÿÿh. Bë hã né hë ji hapäh Kristo mejüü do né hë ÿÿh.

Hëp ÿ n'aa Jesus hã bë h'yy kae däk do hyb n'aa.

³Hahÿÿ da ÿ ky gadoo, hã ÿ hedoo do Jesus mejüü do nado ÿÿh, hanäk doo: ⁴Dooh g'eeh ää haja bã bë hanaa ää gado bã ää waa, ää karën bã paawä? ⁵Dooh g'eeh taw'ääts hë tado bã, ää karën bã paawä, ää rahadaa bã ji ÿÿm Jesus hã h'yy ka'eeh doo, Jesus mejüü do wób rabad'oo doo da? Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hÿÿj, Peed na-ääj hë rabad'oo doo da? ⁶Jääm hë g'eeh ÿÿh, Béh-Nabéh daheeh, ää waa sãm hã moo bok doo?

⁷Dooh warahén ta daaj hë hep'aak pé ta waa! Ta sii moo wät do ti hep'aak. Joom danäh hã ënh? Ny hadoo do g'eeh joom danäh rananoo pé ta joom ag nepóh péh? B'éé hag'ääs doo ënh? Ny hadoo pé ti b'éé hag'ääs do rananoo pé ta masääh bii gamyyj neëék péh? ⁸Pannyg gó ÿ her'ood wät doo, ÿ had'yyt hë nado ti her'oot. Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tii da né hë takerih. ⁹Hahÿÿ da Mosees ky n'aa jaw'yyk doo: "Taw'ääts hë ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hã, tiriig tahes'ooj hõm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bã tanawa hyb n'aa."[†] Jääm hë booj yb hyb n'aa g'eeh P'op Hagä Do mejüü ta tii? ¹⁰Ër hyb n'aa nado g'eeh ti tahe'oot tii? ÿÿ. Ër hyb n'aa né hë ta ti takerii däk. Booj yb takyyk doo me k'ääts wapën doo, joom ag tahes'ooj hõm do na-ääj hë, ramoo bok bã ragahëen joom ag uuh. ¹¹Ti hadoo ënh ää hã. P'op Hagä Do Sahee hã hana do bë h'yyb gó ää ejoom hõm do hadoo.[†] Ta bahãnh däg bë edoo däk, bë hanaa ää gahëen bã hÿÿ kã ää waa hedoo doo, ää saroor hedoo doo? ¹²Ta wób bë mahang Jesus ky n'aa ma mehetëk doo, ta tii hã bë masa. Taw'ääts hë nado g'eeh ti sa bahãnh ää bë masaa

[†]9:9 Dew-Teronom 25.4

[†]9:11 Jesus ky n'aa hanäm do sa hã tamaher'oot doo, sa hã tama metëék doo, tahanäng pé tii.

paawä? Ti hadoo né hē, dooh noo gó āā daab yb bä bē hā. Dooh. Hejooj né paawä ta ti āā hā, āā gadoo sahōnh hē āā hā hejooñh doo, Kristo ky n'aa hanām do āā nahewaat hyb n'aa.⁸

¹³ Dooh g'eeh bē hapēē bä, P'op Hagä Do tób n'aa hēnh ramanaa do waa uuh ta yt moo heb'ook do ragadoo sa waa pan'aa? Ti hadoo ēnh P'op Hagä Do hā rama ejuu do tyng hā moo b'ook doo. P'op Hagä Do hā kan'oo dāk do uuh sa tā. ¹⁴ Ti hadoo ēnh Jesus ky n'aa hanām do ma mehetēk do hā. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejūū, sa hā ma mehet'ēek do hanaa ragadoo sa waa hedoo doo, sa saroor hedoo doo. ¹⁵ Ti hado né paawä, dooh ta tii hā ŷ daab yb bä. Dooh na-āāj hē ta ti ŷ erii bä, ta tii hā ŷ bē masa hyb n'aa. ŷ h'yy gadajang, bag hēnh Jesus ky n'aa ŷ maher'oot do hyb n'aa. Dooh ŷ gahēen péh. Taw'āāts hē paawä ŷ dajēp ta ti ŷ h'yy gadajang do rado hōm do pooj jé. ¹⁶ Dooh ŷ haja bä ŷ h'yy kasabé bä Jesus ky n'aa hanām do ŷ maher'oot do hā. P'op Hagä Do ŷ tamejūū ŷ maher'oot hyb n'aa. Tak'ēp baad nado hā ŷŷ, ta ky n'aa ŷ naher'ood bä ta wób sa hā. ¹⁷ ŷ karēn do hyb n'aa tado bä paawä ta ky n'aa ŷ her'oot doo, tii bä ŷ haja paawä ŷ gahēen bä ta sām. Dooh ti hyb n'aa tado bä. ŷ P'op Hagä Do mejūū do hyb n'aa, hā ŷ tabanoo do hyb n'aa ta ky n'aa ŷ wén her'oot ta ky n'aa. ¹⁸ Ny hadoo ta sām hā ŷŷ? Jāām hē hahŷŷ kā ta sām: ŷ tsebé doo, bag hēnh Jesus ky n'aa hanām do ŷ maher'oot do hyb n'aa. Ta ky n'aa hanām do ŷ panāk bä, ŷ ma metēek bä, dooh ŷ gahēen bä ŷ ramasa doo, dooh na-āāj hē ŷ mejō bä ŷ ramasa, ŷ haja né paawä ŷ

mejō bä Jesus mejūū do ŷ bahadoo do hyb n'aa.

¹⁹ Dooh ajyy hŷŷ kā hā ŷ mejūū péh, sa hanaa ŷ ganadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, daj ŷ hē ŷ kan'oo dāk, sahōnh hē sa karom ŷ bahadoo hyb n'aa, hajōk Jesus wē ŷ manaa hyb n'aa paawä. ²⁰ Hahŷ ŷ hanäng pé tii: Judah buuj manang ŷ awäd bä, sa da hado dāk ŷŷh, Kristo wē ŷ manaa hyb n'aa Judah buuj. Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do tamanejō né paawä hā ŷŷ, sa ky n'aa jaw'yyk do ŷ ky dahēeh, Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do wób Kristo wē ŷ manaa hyb n'aa. ²¹ Judah buuj nadoo do Mosees ky n'aa jaw'yyk do nahapäh do mahang ŷ awäd bä, sa da hadoo ŷ bahadoo, Jesus wē ŷ manaa hyb n'aa ta tii. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ŷ ado bä ti hyb n'aa. Kristo ky n'aa jaw'yyk do ŷ ky dahé had'yyt hē. ²² Baad h'yy ganehot nā do sa hā, sa da ked'oo né ŷŷh, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa Jesus hā. ** Sahōnh hē ta wób rababok doo da, ti ked'oo né ŷŷh, sa wób Jesus wē ŷ bed'ēep hyb n'aa. ²³ Sahōnh hē ta tii da ŷ wén d'oo, Jesus ky n'aa hanām do kah'ūum hyb n'aa, baad hadoo do ta hā hana do ŷ gadoo hyb n'aa sahōnh hē ta ti ky dah'eeh do sa nemuun.

²⁴ Bē hapäh né hē, ratsyym kasä bä kā, sahōnh hē rawaj'aa né hē paawä, jāām hē sét hē gadoo ta sām, pooj jé kajaa doo. Taw'āāts hē bē waj'aah do hadoo j'aa ketsē do wajaah doo da, ta sām bē gadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hanaa. ²⁵ Sahōnh hē tsyym kas'ŷŷ kar'ēen doo, baad rahyb n'aa matakēē. Tii d' rawén d'oo, j'aa ketsē do soog n'aa ragadoo hyb n'aa, karejā né

⁸9:12 Paw-Ro, Béh-Nabéh daheeh, dooh radaab yb bä Korīn buuj hā. Tak'ēp ramoo bok sa waa sām hā, sa hā radaab nayyp hyb n'aa. Ti hyb n'aa, ta see pé noo gó rahoop baad nadoo doo.

**9:22 Pooj jé 8.7 hā Paw-Ro her'oot ta ti hedoo do sa ky n'aa. Sa h'yyb ky n'aa tapaa nāh, dooh baad Jesus hā rah'yy kadawuung nā bä do hyb n'aa.

paawä ti nayyw hē.^{††} Ēēr kā, ēr wén hyb n'aa matakēē, nahānh do sām ēr gadoo hyb n'aa.²⁶ Ti hyb n'aa daap wajaah do nahado ȳyh. Kep'uuk do daap hē hetuu do nahado ȳyh.²⁷ Dooh. Hā ȳyh hē ȳ ketuu hadoo,^{‡‡} hup ȳyh ȳ taky daheeh hyb n'aa. Tii da hā ȳyh hē baad ȳ wén kan'y'yh, ȳyh kā ta sām ȳ nahasōg hōm hyb n'aa, ta wób sa hā ȳ maher'ood wāt, ȳ ma met'ēeg wāt do jawén paa bā Jesus ky n'aa hanām doo.

Taw'āāts hē Isaraéw buuj rabad'oo do paa ēr nad'oo do ky n'aa hahȳyh

10 Ȳ karēn bē hyb n'aa newē hahȳ wakān haa: Sahōnh hē ēr wahē makū rababok paa ta ti wanakud yt hā. Sahōnh hē rabatsēg hōm ta ti akajar “Hahiin Doo” hād nāng doo.² Sahōnh hē nu kemuun bok hadoo wanakud gó, akajar gó na-āāj hē Mosees sa wahē n'aa tabahadoo bā kā.³ Sahōnh hē paa rabawa sa waa P'op Hagā Do hanaa.^{¶¶}⁴ Sahōnh hē paa rabeēēk naēng P'op Hagā Do hanaa. Pā hada do hadoo sa hā, P'op Hagā Do mo haj'aa gó gany'yh do hā naa rabeēēk. Kristo né hē paa ti pā.⁵ Sahōnh hē tii d' rabadoo né paawä, P'op Hagā Do dooh tagenaag bā hajōk do sa hā. Ti hyb n'aa hajōk dejēp. Jé pad'y'yt hē banawāng doo bā sa kamag n'aa tawén nyy hōm.

⁶ Sahōnh hē ta ti bawād wāt, ēr tama metēēk do heen n'aa, nesaa do hā ēr h'y'yb nadāg wāt hyb n'aa, ta ti rabad'oo doo da.⁷ Bē tametēēh, kabarii hā bē h'y'yb panadēēk hyb n'aa, sa wób

rabad'oo do paa da. Hahȳ da takerih ti ky n'aa: “Ehyy t'oonh mā rabawa, rabeēēk hyb n'aa. Tii bā m' rabajām, ramas'uunh”,^{§§} nāng kerih do hā.*⁸ Ēr tametēēh, ji na'ȳyh hyb n'aa ji ȳym nadoo do sii, ji patug nadoo do sii, sa wób rabad'oo do paa da. Ti noo gó né hē, sét adēb bā, 23 miw dejēp ta ti ramoo bok do hyb n'aa.⁹ Pooj jé hawād wāt do ēr tametēēh, Kristo ēr manetty hyb n'aa, sa wób rabad'oo do paa da. Rame-tyy do hyb n'aa radejēp aw'y'yt tēg haj'aa mahȳyj.¹⁰ Bē h'y'yy kawapēēn manā bē nu gabóg wē, sa wób rabad'oo do paa da. Dejēp tii, P'op Hagā Do mejūū do āās an'oo bā.

¹¹ Sahōnh hē ta ti bawād wāt paa ēr wahē makūū hā, ta ti ēr tama metēēk do heen n'aa. Ta ti tawén kerii dāk ēēr, tagadēēg ub noo gó habok do tama-her'oot hyb n'aa, ēr hyb n'aa matakēē hyb n'aa, baad ēr kan'y'yh hyb n'aa, rabad'oo do paa da ēr nad'oo hyb n'aa.¹² Ti hyb n'aa, baad hawāt ted'oo doo, taw'āāts hē baad tahyb n'aa matakēē, nesaa do tamoo nawāt hyb n'aa ta ti ramoo bok do paa da.¹³ Bē hā kametty doo, ji sahōnh hē hā kametty do hadoo né hē tii. Dooh ta wób hā kametty do bahānh tado bā. Baad ji P'op Hagā Do kamahān had'y'yt hē. Dooh tah'y'yy gajēē hōm bā ji hā. Tahajaa né hē ta hā ji h'y'yy kasadēē bā. Dooh P'op Hagā Do an'oo bā ta bahānh hadoo doo, bē nahajaa do bē tametty. Kametty do bē wē takajaa bā, bē da P'op Hagā Do masa, bē bahajaa hyb n'aa baad bē kan'y'yh doo.

^{††}9:25 Paw-Ro bawāt noo gó, kas'ȳ do j'aa ketsē do nuu hā radasooh ta soog bag'aad kap'ōōj dāk doo, taj'aa ketsē do heen n'aa. Nayyw hē tatsawyy jēng ta ti sa soog, nayyw hē takarejāā. Ti ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot sa hā.

^{‡‡}9:27 Baad takan'y'yh tahanāng pé ti ta hā hē taketuu do hadoo.

^{¶¶}10:3 Banawāng hēnh rababok noo gó P'op Hagā Do anoo paa sa waa. Ta ti sa waa ramaneēēnh **Manah**.

^{§§}10:7 Esodo 32.6

*10:7 Kabarii hā rah'y'yy ka'eeh do hyb n'aa ta tii d' rabad'oo. Rejām doo, ramas'uunh doo, sa āj nadoo do sii tii. Isaraéw buuj nadoo do rabad'oo doo da rabad'oo.

¹⁴Ti hyb n'aa kā, najis haa, taw'āats hē baad bē kanāh, kabarii hā bē h'yy kae mahānh. ¹⁵Baad hyb n'aa newēē do bēēh. Ti hyb n'aa, bē daaj hē bē hyb n'aa newē te hub tado bā hahy y erih doo: ¹⁶Jesus majjyw heen n'aa, ta hyb n'aa P'op Hagā Do ēr j'aa etsē doo, ēr beēēk bā, sēd uuh had'yyt hē ēēr, Kristo majjyw ēr gadoo bā. Pāw, Jesus hub heen n'aa ēr ganebēēh bā, sēd uuh had'yyt hē ēēr, Jesus hub ēr gadoo bā. ¹⁷Hajōō né paawā ēēr, sēt né hē pāw ēr awa doo, ti hyb n'aa sēd uuh had'yyt hē ēēr. ¹⁸Bē hyb n'aa newē Isaraēw buuj rabad'oo doo. P'op Hagā Do hā kan'oo dāk do hawēh doo, sēd hā rah'yy kata dāk P'op Hagā Do hā kanoo do hā. ¹⁹Nyy d' y hanāng pēh? Ji tayy ta tā kabarii hā ran'oo dāk doo? Kabarii edēp y hanāng pé g'eeh? ²⁰Doo. Hahy d' y hanāng pé tii: Kabarii hā P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapāh do ranoo doo, karap'aar h'yyb nesaa do hā takan'oo dāk né hē tii. Doo P'op Hagā Do hā takan'oo dāg tii. Hahy da na-āāj hē y her'oot: Doo y karēn bā karap'aar h'yyb nesaa do weh'ēēh do h'yyb hataa bē hado bā. ²¹Doo bē haja bā pawóp hā bē h'yyb dāng bā. Doo bē haja bā bē eēg bā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do majjyw heen n'aa hood gó hanāng do uuh, karap'aar h'yyb nesaa do hā kanoo do uuh na-āāj hē! Doo bē haja bā bē awa bā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hub heen n'aa uuh, karap'aar hā kan'oo dāk do na-āāj hē! ²²Ta tii d' bē adoo nā bā, bē karēn apāh bē anoo P'op Hagā Do hyb n'aa jewēs, tah'yy kawajāān bē wē? P'op Hagā Do bahānh bē ed'oo g'eeh bēēh?

²³“Sahōnh hē ji karēn do ji hajaa ji moo wād bā. Doo ky n'aa jaw'yyk do ji moo ge'yym pēh”, nāk bē wób. Te hub né paawā tii, dooh sahōnh hē baad ub ji hā. Sahōnh hē ji karēn do ji haja né

paawā ji moo wāt, dooh hajaa pé ge'yym pé paawā, dooh sahōnh hē ji hā masa pé P'op Hagā Do karēn doo da ji bawāt do hā. ²⁴Doo ji karēn do jawén ji awād bā. Ta wób sa wē baad hadoo doo, ti né hē bē moo booh.

²⁵Taw'āats hē hahy da bē bad'oo: Bē awēē sahōnh hē rahesām doo hēnh naa. Bē eaaj manā n'yy hēnh naa tii. Bē an'oo manā bē h'yyb bē taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. ²⁶Ta tii d' y wén edoo, hahy da P'op Hagā Do kyy kerih do hyb n'aa: “Badāk hahy, sahōnh hē ta hā hanāng do na-āāj hē, P'op Hagā Do ma.”†

²⁷Jesus hā h'yy kana'eeh do ōm tatsyid bā ta tób hēnh ta sii mabawēh hyb n'aa, makarēn bā ti mabahōm. Taw'āats hē mawēē sahōnh hē. Man'oo manā a h'yyb ōm taky n'aa tapa ta ti hyb n'aa. ²⁸Hy kā, hahy d' bē ramaher'ood bā paawā: “Hahy kabarii hā kan'oo dāk do hahy ji tā”, raher'ood bā, mawēē manā d' tii bā, ōm aj'yy maher'oot do hyb n'aa, ji h'yyb ji taky n'aa tapaa do hyb n'aa na-āāj hē. ²⁹Ta see h'yyb hyb n'aa ti y bedoo, a h'yyb hyb n'aa nado. Bē an'oo manā bē h'yyb bē taky n'aa tapa, y hanāng. Hahy da apāh bē kyyh hā y: “H'ēēd hyb n'aa y an'oo bā ta see h'yyb y taky n'aa tapaa y natayy do hyb n'aa, y awēh do hyb n'aa? ³⁰Y awēē bā tā y, ta hyb n'aa P'op Hagā Do hā y ky n'aa ets'ēē wāt doo, h'ēēd hyb n'aa y raky n'aa tapaa, P'op Hagā Do wē tsebē doo me y bawēh do hyb n'aa?”, nāng apāh bē kyyh. ³¹Hahy da kēh y bē hā: Taw'āats hē P'op Hagā Do bē weh'ēēh sahōnh hē bē moo bok do hā, bē awēē bā, bē eēg bā na-āāj hē. ³²Bē moo boo manā baad nadoo do hā ta wób h'yyb tatuk doo, Judah buuj rado bā, Judah buuj nadoo do rado bā, P'op Hagā Do karapee bē panang bā habong do rado bā na-āāj hē.

†10:26 Saaw-Mo 24.1. Sahōnh hē P'op Hagā Do hanaa tahanāng pé tii. Ti hyb n'aa tahajaa ji awēē bā sahōnh hē.

³³ Ț bad'oo doo da né hē, sahōnh hē ta wób Ț h'yyb en'yym doo da bē bad'oo. Hā ȚȚ hē Ț h'yy ken'yym do jawén nado Ț bawät. Baad hadoo do ti Ț karēn ta wób sa hā, sa h'yyb tym bedēp hyb n'aa Jesus Kristo wē kā.

11 Taw'ääts hē Ț bawät doo da bē babok, Kristo bawät doo da Ț bawät do hadoo.

Nyy d' rabad'oo rakahet'aa bä do ky n'aa hahȚȚh

² Ț tsebē bē hā, Ț bē hyb n'aa es'ee had'yyt hē do hyb n'aa. Ț tsebē na-ääj hē, bē Ț ma met'ēēg wät do bē ky da-heeh do hyb n'aa. ³ Ti hadoo né hē, hahȚ Ț karēn bē bahapäh: Kristo, sahōnh hē ajyy sa nu gabóg. Ajyy, ȚȚ sa nu gabóg. P'op Hagä Doo, Kristo nu gabóg. ⁴ Ajyy sa nu kajesuu doo me raky n'aa ets'ēē bā, sa nuu kajesuu doo me P'op Hagä Do ky n'aa ratabēēj bā na-ääj hē, Kristo, sa nu gabóg, dooh rawehēē bā tii hā. ⁵ ȚȚ kā raky n'aa ets'ēē bā, P'op Hagä Do ky n'aa ratabēēj bā na-ääj hē, sa nuu ranajesu bā, sa patug, sa nu gabóg, dooh rawehēē bā tii hā. ȚȚ sa nuu rahab wät do hadoo tii, tanu mebyng do heen n'aa tii.^{*} ⁶ ȚȚnh nu kanajesuu doo, taw'ääts hē ta sēēn tagek'ää bēēh. Tanu meby n'aa nyy bā ȚȚ hā sa sēēn ragekää doo, rahab bēēh doo, taw'ääts hē sa nuu rajesuu. ⁷ Ta da hadoo P'op Hagä Do pahu-unh aj'yy. Ajyy sa hyb n'aa P'op Hagä Do kawehēē dāk. Ti hyb n'aa, ajyy dooh ranu kajesu bā Jesus hyb n'aa rakahet'aa bā. ȚȚ sa hā kā, sa hyb n'aa ajyy rakawehēē padēēk.[†] ⁸ ȚȚnh hanaa nado aj'yy. Aj'yy tahana ti ȚȚnh. ⁹ ȚȚnh hyb n'aa nado aj'yy kapahuuj kän. ȚȚnh kapahuuj wät aj'yy hyb n'aa. ¹⁰ Ti hyb n'aa né hē, ääs rahapäh do hyb n'aa na-ääj hē,

taw'ääts hē ȚȚ ranu kajesuu hyb n'aa jawyk do heen n'aa. ¹¹ Tii d' tahado né paawä, Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, sa m'aa hēnh nado ȚȚ ajyy sa mahānh. Ti hadoo ēnh ajyy sa hā. Sa m'aa hēnh nado ȚȚ sa mahānh. ¹² Ta ti Ț wén her'oot, aj'yy hanaa ȚȚnh ganyyh doo da, ȚȚ hanaa ajyy na-ääj hē tii d' raganyyh. Sahōnh hē ta ti tabana P'op Hagä Do hanaa.

¹³ Bē hyb n'aa newē baad tado bā, Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bā, ȚȚ raky n'aa ets'ēē bā sa nuu kanajesuu doo me. ¹⁴ Badäk hahȚȚ hā ji bad'oo doo, P'op Hagä Do anoo doo, ti na-ääj hē tametēēh hahȚȚh: Baad nado ajyy sa hā sa sēēn dewēēt doo me raboo bā. Sēēn dewēēt do ajyy hā tawaneh'ēēh do haj'aa. ¹⁵ Sēēn dewēēt doo, ȚȚ sa hetsó ti ta tii. P'op Hagä Do an'oo dāk ti sa hā, sa nu jesuu n'aa. ¹⁶ Ta ti hedoo do p'ää karēn do ky ked'aak do hā hahȚȚ da Ț baher'oot: Dooh ta see mo n'aa me ää adoo bā, P'op Hagä Do hā h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habok do na-ääj hē, dooh ta see mo n'aa me rabahed'oo Jesus hyb n'aa rakahet'aa bā.

Jesus ji hyb n'aa esee do heen n'aa rataheb'ēēs do ky n'aa hahȚȚh

¹⁷ HahȚȚ hā bē Ț metēēk doo, dooh bē hā Ț j'aa etsēē bā. Ta tii d' Ț wén her'oot, teg'yys baad nadoo do bē kahet'aa bā. ¹⁸ Pooj jé Ț ky n'aa napäh, dooh m' sēd hā bē h'yyb hedo bā. Bē m' h'yy ketyn hōm bē kahet'aa bā. Ta mahang Ț ky da-heeh Ț rapanäk doo. ¹⁹ (Dooch ji ky sēēw its bā! Taw'ääts hē bē h'yy ketyn hōm, P'op Hagä Do matym gó baad hadoo do bē mahang habong do rakametä dāk hyb n'aa.) ²⁰ Bē kahet'aa bā, dooh Jesus ji hyb n'aa esee do waa n'aa tado wäd bā bē

^{*}11:5 Paw-Ro bawät noo gó, Korīn panang bā rahap ȚȚ sa nuuh, nesaa do ramoo boo bā. Tii d' rawén d'oo, ranu mebyng hyb n'aa.

[†]11:7 Tii d' tahadoo do hyb n'aa, taw'ääts hē ranu kajesuu Jesus hyb n'aa ji kahet'aa bā.

awa doo. ²¹ Bē awa bā, dooh m' bē gadaa bā ta wób. Sa pooj jé bē karēn bē bawa bē waa. Ti hyb n'aa, ta wób rabas'aah nā bā, ta wób a'oom kán ta bahānh reēek do haj'aa. ²² Dooh g'eeh bē tób enā bā, bē yd wa péh, bē yd eēek péh? Bē ty n'aa ges'yyk P'op Hagā Do hā h'yy ka'eeh do kahet'aa doo. Bē nu meb'yyh kas'uut do bē mahang habong doo. Nyy da kēh ŷ bē hā? Bē ŷ j'aa etsē g'ee da ta tii da bē bad'oo do hyb n'aa? Dooh. Dooh né hē bē ŷ j'aa etsēē bā.

²³ Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ŷ gadoo doo, ti né hē ti ŷ tabēj wāt do bē hā. Hahŷ né hē ti ŷ gadoo ta ky n'aa: Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, at-sēm, ta majiī moo gó takahaēēnh noo gó, tabado dāk pāw, ²⁴ ti m' ta hyb n'aa taky n'aa ets'ēē wāt do jawén paa bā, tagan-abāh hōm, ti m' taky hadoo: “Hup ŷŷ, bē hyb n'aa ŷ an'oo dāk do heen n'aa hahŷŷh. Hahŷŷ da d' bē bad'oo, ŷ bē hyb n'aa esee do hyb n'aa”, nāng mäh. ²⁵ Ti hadoo ēnh, rabawēh, rabawa do jawén paa bā, Jesus bado dāk ēnh uwa bēēh hood ti m' taky hadoo: “Majyw ŷŷ, ŷ anoo do ŷ dajēp noo gó heen n'aa hahŷŷh. Papuuj sahōnh hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh do tii kā. Hŷ jawén majyw ŷ hyb n'aa ji tagadoo P'op Hagā Do ky dāng.[§] Hahŷ bē eēg had'yyt bā hŷ jawén, tii d' bē bad'oo ŷ bē hyb n'aa esee hyb n'aa”, nāng mā Jesus. ²⁶ Ta ti pāw bē awa bā, ta ti ta hood gabuuj uuh bē eēg bā, bē her'ood hōm Jesus dajēp do ky n'aa p'aa hēnh tamatēēh bā kā.

²⁷ Ti hyb n'aa, daap hē ta ti pāw hawa doo, ta ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do majjyw heen n'aa hood gó hanāng do uuh heēek doo, nesaa do tamoo wād dāk tii hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hub wē, ta majjyw wē na-āāj hē. ²⁸ Taw'āāts hē ji daaj hē ji h'yyb ji hyb n'aa newē bā baad

tado bā pāw uuh ji awa do pooj jé, majjyw heen n'aa ji eēek do pooj jé. ²⁹ Hahŷ hyb n'aa ta ti ŷ wén her'oot: Daap hē ji awa bā, daap hē ji eēg bā, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hub ky n'aa ti ji hyb n'aa nanewē bā, ji daaj hē ji ky n'aa katakyyk baad nadoo doo me. ³⁰ Ti hyb n'aa né hē hajōk bē mahang nahejooj boo, hajōk bē mahang nahēē enāh, ta wób dejēp. ³¹ Jesus heen n'aa ēr gadoo do pooj jé ēr daaj hē ēr hyb n'aa newē bā baad ēr h'yyb tado bā, dooh tii bā ēr P'op Hagā Do rejā bā. ³² Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ēr hā taky n'aa etyy bā, nesaa do tanoo ēr hā ēr tama metēek hyb n'aa, badāk hahŷŷ hā habong do ta hā h'yy kana'eeh do sa nemuun ēr tanarejāā hyb n'aa ta jawén kā.

³³ Ta tii kā, wakān haa, taw'āāts hē bē gada ta wób, bē kahet'aa bā Jesus heen n'aa bē bawa hyb n'aa. ³⁴ Bē bas'aah bā, taw'āāts hē bē tób yt hē bē bawa séd hā bē kahet'aa do pooj jé Jesus heen n'aa bē tab'ēēs hyb n'aa, P'op Hagā Do ky n'aa netyy hyb n'aa nesaa do bē hā.

ŷ kajaa bā kā, ky n'aa see ŷ baher'oot bē hā.

P'op Hagā Do Sahee hā hana do ji hajaa do ky n'aa hahŷŷh

12 Hŷŷ kā wakān haa, baad ŷ karēn bē bahapāh P'op Hagā Do Sahee hejój gó ji hajaa doo. ² Bē hapāh, p'ooj ub, Jesus hā bē h'yy kana'eeh nā noo gó, ta s'ee hēnh bē rah'yyb mahūūm had'yyt hē, kabarii nedēp do hā bē h'yy ka'eeh hyb n'aa. ³ Ti hyb n'aa ŷ karēn bē bahapāh hahŷŷh: P'op Hagā Do Sahee hejój gó her'oot doo, dooh Jesus taky n'aa was'ee bā. Dooh na-āāj hē ji haja bā, “Jesus né hē ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo”, ji her'ood bā P'op Hagā Do Sahee hejój gó tanado bā ji hā.

[§]11:25 P'ooj ub Mosees sa hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh doo, b'éé majjyw ta heen n'aa. Papuuj hahŷ ji hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh doo.

⁴ Ti anäng hajōng ta wób hedoo do ji hajaa ji moo wät doo, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. Sét né hē P'op Hagä Do Sahee tahana tii hā. ⁵ Ti anäng ta wób hajōng ji mamasa doo. Ti hadoo né hē, jāām né hē sét ub Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ēr wē moo wät doo. ⁶ Ti anäng hajōng ta wób ji hajaa ji moo wät doo. Ti hadoo né hē, sét ub ti P'op Hagä Do ta ti ji hā hanoo doo, ta tii me ta wē ji moo wät hyb n'aa. ⁷ P'op Hagä Do Sahee hā hana doo, sahōnh hā takan'oo dāk sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do tamasa hyb n'aa. ⁸ Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo tak'ēp hajaa doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo h'yy ganäng doo me ta wób tamaher'oot hyb n'aa. ⁹ P'op Hagä Do Sahee, sét hadoo doo, anoo ta see hā baad tah'yy ka'eeh hyb n'aa. Ta see hā tabanoo ta wób tabaheso hyb n'aa. ¹⁰ Ta see hā P'op Hagä Do Sahee anoo ta hejój me tapehuunh hyb n'aa. Ta see hā tabanoo P'op Hagä Do kyyh tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hā tabanoo tabahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bä, sahee see tado bä ti her'oot doo. Ta see hā tabanoo kyy wób me, ji h'yy kanadaw'uuh doo me, tabaher'oot hyb n'aa. Ta see hā tabanoo kyy wób me kaher'oot do tatab'ēēs hyb n'aa maa new'ēē do sa hā. ¹¹ Sét né hē P'op Hagä Do Sahee sahōnh hē ta ti hanoo doo. Tah'yyb däng doo da né hē sahōnh hē sa hā tabanoo tii.

**Sahōnh hē ēēr, Jesus uuh
hadoo do ky n'aa hahȳȳh**

¹² Hajōō né paawä ji hā, ji noo hedoo doo, ji nabuuj hedoo doo, ji matym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji tsyym hedoo doo, sét né hē ji. Ti hadoo ēnh Kristo hā, Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā. ¹³ Ēr wób, Judah buuj. Ēr wób, ta wób buuj. Ēr wób, ta wób sa karom hedoo doo. Ēr wób, kariw n'aa temah doo. Tii d' tahado

né paawä, ēr nu kemuun bong P'op Hagä Do Sahee an'oo bä, sét Jesus hub hadoo ēr bahadoo hyb n'aa. Sét né hē ti P'op Hagä Do Sahee ēr gadoo doo.

¹⁴ Hajōng né hē ji hā hanäng do ji uuh. Sét uuh had'yyt nado ji uuh. ¹⁵ Ji tsyym ky hado bä paawä: “Ta moo ȳ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ȳ do bä”, ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä. ¹⁶ Ji nabuuj ky hado bä paawä: “Ta matym see ȳ nadoo do hyb n'aa, dooh ta uuh ȳ do bä”, ji uuh had'yyt né hē tii, ta ti edo né paawä. ¹⁷ Sahōnh hē ji hā hanäng do ji matym tado bä paawä, nyy da paawä ji maa newēē tii bä? Sahōnh hē ji hā hanäng do ji nabuuj tado bä paawä, nyy da ji matseh'ȳyk tii bä? ¹⁸ Sahōnh hē ji hā hanäng do ji uuh P'op Hagä Do bat'ēēg hōm ji hā, tah'yyb däng doo da. ¹⁹ Séd uuh had'yyt hē tado bä paawä ji hā, dooh paawä ji hub had'yyt hē tado bä. ²⁰ Hahȳȳ da né hē: Hajōng né paawä ji hā hanäng do ji uuh, sét né hē ji.

²¹ Ji matym dooh tahaja bä taky hado bä ji moo hā: “Dooh hyb n'aa ōm ȳ karēn péh.” Dooh na-āāj hē ji moo haja bä ji tsyym hā taky hado bä: “Dooh hyb n'aa ōm ȳ karēn péh.” ²² Ta ti ji hā hanäng do uuh nahejooj is doo, ti né hē ti baad ji karēn up doo. ²³ Ji uuh ji hā ky n'aa netsēēh doo, baad ji weh'ēēh. Ta wób hā ji manetēēh doo, baad ji ban'yyh. ²⁴ Ji uuh wób ji metēēh doo, dooh hyb n'aa baad ji ban'yyh péh. Baad P'op Hagä Do benyyw hōm ji hā hanäng doo, ta ti ji hā hād ky n'aa netsēēh hedoo do rakawehēē dāk hyb n'aa. ²⁵ Tii da tawén d'oo, ji hā takanetyn hōm hyb n'aa, sahōnh hē ji hā hanäng do séd demuun baad rakahag'āās hyb n'aa na-āāj hē. ²⁶ Sét hē ji hā hanäng do ji uuh nesaa do tahob bä, sahōnh hē séd demuun rabahoop. Ta see ji uuh kawehēē däg bä, sahōnh hē ji uuh wób taw'āāts hē sa hā.

²⁷ Bē sahōnh hē, Kristo hub hadoo bēēh. Sét ken'yyh bēēh, ta uuh hadoo.

²⁸ Jesus Kristo hã h'yy ka'eeh do sa mahang P'op Hagä Do banoo, pooj jé Jesus mejüü do rabad'oo doo. Ta jawén ta ky n'aa herot doo. Ta jawén ta ky n'aa ma meheték doo. Ta jawén rapehu-unh do haj'aa doo, ta wób rabaheeso hajaa doo, ta wób masa doo, ta wób h'yyb mahüüm n'aa hedoo doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do hajaa her'oot do na-ääj hē. ²⁹ Sahõnh hē g'eeh Jesus mejüü do had'yyt hē? Sahõnh hē g'eeh ta ky n'aa rod had'yyt hē? Sahõnh hē g'eeh ta ky n'aa ma meheték do had'yyt hē? Sahõnh hē g'eeh rabahajaa rapehuuj had'yyt hē? ³⁰ Sahõnh hē g'eeh rahajaa ta wób rabaheeso? Sahõnh hē g'eeh kyy wób rahajaa rer'ood bā? Sahõnh hē g'eeh rahajaa kyy wób me kaher'oot do ratabēj bā? ³¹ Dooh. Taw'ääts hē ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee ji hã hanoo do ta bahãnh had'op do hã, ta wób masa do hã, bē h'yyb padäg. Pooj jé dó bē ŷ metēeh hÿŷ kã sahõnh hē ta bahãnh baad hadoo doo:

Ji kamahãnh do ky n'aa hahÿŷh

13 Ajyy sa kyy me, ääs sa kyy me na-ääj hē ŷ haja bã né paawä ŷ her'ood bã, ŷ kamanahãnh bã paawä, dooh taw'ääts hē tado bã. Jääm hē sapaar redas do ky hado däk ŷ tii bã. ²P'op Hagä Do ky n'aa ŷ haja bã né paawä ŷ maher'ood bã, P'op Hagä Do Sahee hã ŷ tabanoo do hyb n'aa tii, ji nahapäh do hã ŷ h'yy ganyy bã paawä, sahõnh hē ŷ hapēē bã paawä, tak'ēp ŷ h'yy ka'eeh do hyb n'aa waēē hã ŷ haja bã paawä ŷ mejō bã takahÿŷd häng, ta wób ŷ kamanahãnh bã paawä, daap paawä ŷŷh. ³Sahõnh hē wē ŷ hanäng do kas'uut do sa hã ŷ an'oo bã paawä, daj ŷŷ hē paawä ŷ kan'oo däk ŷ rabaju tēē, ŷ kamanahãnh bã, daap paawä ti hã ŷŷ.

⁴Kamahãnh do kanejäg. Kamahãnh do ky ennym. Dooh tah'yy kajewēets bã. Dooh ta hã hē taj'aa etsēē bã. Dooh takasabé bã. ⁵Tawaneh'ēeh do nado.

Dooh ta daaj hē takarēn do jawén tawäd bã. Dooh nayyw hē takawaj'ään bã. Dooh tah'yy gaēēj bã ta wób sa wē. ⁶Dooh tatsebee bã baad nadoo do hã. Baad hadoo do hyb n'aa tatsebé. ⁷Kamahãnh doo, dooh tah'yy gajēē hõm bã. Ta wób hã tah'yyb eeh had'yyt hē. Tagadaa had'yyt hē. H'yyb jawyk doo gó sahõnh hē tagadoo.

⁸Kamahãnh doo, dooh tahēēj bã. Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do ji hajaa doo, kyy wób ji h'yy kanadaw'uuh do ji hajaa ji her'oot doo, ji hapäh do na-ääj hē. Ahãnh da tii. ⁹Da hē ji hapäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do na-ääj hē, ta uuh ub tii. ¹⁰Baad had'op do heh'äät do kaja bã kã, tii bã kã, dooh hyb n'aa ji karēn wät pé ta uuh hadoo doo. ¹¹Hahÿ hadoo tii: ŷ karapee noo gó, karepé raber'oot doo da ŷ ber'oot paah, karepé rahyb n'aa newēē doo da ŷ hyb n'aa newēē paah. ŷ wah'ēē wät bã kã ŷ eréd hõm ta ti karapee ŷ h'yyb hadoo do paah. ¹²Da hē, dooh baad ēr hapēē nã bã P'op Hagä Doo, japow gó ji heg'äas do hadoo. Ta jawén da ēr bahapäh baad ub kã, heh'äät kã. Da hē, jääm hē ta uuh ŷ bahapäh. Ta jawén da, sahõnh hē ŷ bahapäh ta hã, ŷ P'op Hagä Do hapäh doo da né hē.

¹³Hÿŷ kã tamawoob hē hadoo do ti haym: Ji h'yy ka'eeh doo, ji gada doo, ji kamahãnh doo. Ji kamahãnh doo, sa bahãnh baad had'op do tii.

Ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee hana do ky n'aa bód hahÿŷh

14 Taw'ääts hē kamahãnh do hã baad bē h'yyb padäg. Taw'ääts hē P'op Hagä Do Sahee hã hana do ji hajaa do hã bē h'yyb padäg na-ääj hē. Pooj jé, P'op Hagä Do ky n'aa ji hajaa ji her'oot do hã baad ub bē h'yyb padäg. ²Hahÿ hyb n'aa ta ti ŷ wén her'oot: Kyy wób me her'oot doo, dooh ta wób tamaher'ood bã. P'op Hagä Do sii taber'oot tii hã.

Dooh maa napäh pé ta ti taheer'oot doo. Ji nahapäh do ky n'aa taheer'oot tii, P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. ³Tii d' nado P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do hä. Ta wób hä ti ramaher'oot. Ta ti ji tamasa, ji h'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa. Ji tamaher'oot, baad ji bawät hyb n'aa. Ji tah'yyb en'yym. ⁴Kyy wób me her'oot doo, ta daaj hē, ta hā hē takamasa tii, P'op Hagä Do ky n'aa kah'üüm hyb n'aa ta h'yyb gó. P'op Hagä Do ky n'aa her'oot do tamasa ta wób, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó takah'üüm hyb n'aa. ⁵Ÿ karēn paawä sahōnh hē bēēh, bē bahajaa kyy wób me bē baher'oot. Ti hadoo né hē, tak'ēp Ÿ karēn P'op Hagä Do ky n'aa bē her'oot. Kyy wób me kaher'oot do bahānh baad hadoo P'op Hagä Do ky n'aa her'oot doo.** Kyy wób me kaher'oot doo, ta ky n'aa nyy d' tahanäng pé ji her'ood bä, Jesus hā h'yy ka'eeh do kahet'aa do ramaa napäh hyb n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa sa h'yyb gó kah'üüm hyb n'aa, ti na-āāj hē baad ub.

⁶Ti hyb n'aa wakān haa, bē wē Ÿ kajaa bä, kyy wób me bē Ÿ maher'ood bä paawä, nyy d' paawä bē tamasa tii? Dooh paawä bē tamasaä bä. Hā Ÿ P'op Hagä Do metēēh doo, ji hajaa do ky n'aa, P'op Hagä Do ky n'aa, ji ma metēēk do ky n'aa bē Ÿ maher'oot do na-āāj hē, ti bē tamasa. ⁷Ji gameh'yyh do ky n'aa me, ji etēn do ky n'aa me na-āāj hē tii d' bē Ÿ metēēh Ÿ hanäng pé tii, ta ti hedēp do nado né paawä. Baad ranetēn bä, baad ragamanehā bä, nyy da ta wób rabahapäh ti teh'üüm doo? ⁸Ti hadoo né hē torōm-bet hād näng do hä. Nyy da g'eeh warahén rah'yy genä bä kaneb'ooh doo hēnh tanaēēj bä, baad torōm-bet ragamanehā bä? ⁹Ti hadoo né hē bē hä. Kyy wób me ta wób bē maher'ood bä, nyy da ramaa napäh ta ti ky n'aa, nyy d'

tahanäng péh? Daap hē ti bē baher'oot kyy wób me. ¹⁰Hājōng ti anäng kyyh badāk hah'yy hā. Baad ub sahōnh hē tii, maa napäh do sa hā. ¹¹Ÿ kyy maa nanapäh doo, ta tii hā, Ÿ ta s'ee hēnh naa, ta s'ee hēnh naa Ÿ ta hā. ¹²Ti hadoo né hē bē hä. Tak'ēp bē karēn P'op Hagä Do Sahee hana do bē gado bä do hyb n'aa, taw'āāts hē bē h'yyb padäg sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do masa do hā.

¹³Ti hyb n'aa kyy wób haj'aa doo, taw'āāts hē raky n'aa etsēē P'op Hagä Do hä, tabanoo hyb n'aa na-āāj hē sa hā rabahajaa hyb n'aa ratab'ēēs do nyy d' tahanäng pé tii. ¹⁴Kyy wób me P'op Hagä Do hä Ÿ ky n'aa etsēē bä, hēp Ÿ tym ti ky n'aa etsēē. Dooh Ÿ hapäh pé Ÿ her'oot doo. ¹⁵Nyy d' Ÿ bad'oo ti tahado bä? Hah'yy da Ÿ bad'oo: Ÿ da ky n'aa etsēē hēp Ÿ tym me, Ÿ hapäh doo me na-āāj hē da Ÿ ky n'aa etsēē. P'op Hagä Do Ÿ ma ejām da hēp Ÿ tym me, Ÿ hapäh doo me na-āāj hē. ¹⁶Jāām hē a h'yyb tym gó P'op Hagä Do maj'aa etsēē bä, nyy da ōm raky masa ranahapēē bä maher'oot doo? ¹⁷Baad né paawä P'op Hagä Do maj'aa etsē, kyy wób me maher'oot doo, dooh ta wób tamasaä bä rah'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa.

¹⁸P'op Hagä Do Ÿ j'aa etsē, sahōnh hē bē bahānh Ÿ bahajaa kyy wób me Ÿ maher'oot do hyb n'aa. ¹⁹Ti hadoo né hē, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang, hā ŸŸ, taw'āāts hē ji ma poo oow pé kyyh ji maa napäh do Ÿ her'ood bä Ÿ ma metēēk bä, 10 miw kyyh ji maa nanapäh do mahānh.

²⁰Wakān haa, karepē h'yy gatemah do bē hado manä P'op Hagä Do Sahee ji hā hanoo do hä. Taw'āāts hē wah'ēē h'yyb hadoo bēēh, ta ti hā. Taw'āāts hē nesaa do hā bē h'yy gatemah karapee

** 14:5 P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot do baad ub tawén doo, kyy wób me kaher'oot do bahānh, hājōng tamasa do hyb n'aa.

t'aah h'yy gatamah do hadoo. ²¹ Hahỹ da P'op Hagä Do kyy kerih do hā:

“Ji nahapäh do kyy me,
ta s'ee hēnh naa do sa kyy me, ỹ ma-
her'oot da karapé haa.

Ti hadoo né hē da, dooh da raky dahé bā
ỹh”,††

näng mǎ Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do
kyyh.

²² Ti hyb n'aa kǎ, kyy wób me ka-
her'oot doo, Jesus hā h'yy kana'eeh do
metēē n'aa, ta hā h'yy ka'eeh do metēē
n'aa nado. P'op Hagä Do ky n'aa ji her'oot
doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do metēē n'aa
tii, ta hā h'yy kana'eeh do metēē n'aa
nado. ²³ Séd hā Jesus hā h'yy ka'eeh do
rakata bā kǎ, kyy wób me sahōnh hē
rer'ood bā paawā, ti ta seeh, nahapäh
doo, Jesus hā h'yy kana'eeh do na-āāj hē
tajēē suun bā tii bā, sahōnh hē bē meraa
bong hadoo ted'oo da. ²⁴ Jesus hā h'yy
kana'eeh doo, nahapäh do na-āāj tajēē
suun bā P'op Hagä Do ky n'aa sahōnh hē
rer'ood nuuj jé, kametā dāk tii bā ta hā
nesaa do ta h'yyb tym gó hanäng doo. Ky
n'aa kety dāk tii bā sahōnh hē bē her'oot
do hyb n'aa. ²⁵ Kametā dāk tii bā sahōnh
hē ta h'yyb tym gó tahyb n'aa newēē do
pooj jé ji nahapäh doo. Ta taron nu paa
me tabahyy häng da, P'op Hagä Do taj'aa
etsē hyb n'aa. “P'op Hagä Do awät né hē
bē mahang”, näng da.

²⁶ Wakān haa, taw'āāts hē hahỹ da bē
bad'oo bē kahet'aa bā: Ta see P'op Hagä
Do hā tama ejām, ta see ma metēēk P'op
Hagä Do ky n'aa, ta see her'oot P'op Hagä
Do ta hā tametēēh doo, ta see her'oot kyy
wób me, ta see tab'ēēs kyy wób me ka-
her'oot do nyy d' tahanäng péh. Taw'āāts
hē sahōnh hē ta tii d' ji bad'oo, sahōnh
hē Jesus hā h'yy ka'eeh do h'yyb gó P'op
Hagä Do ky n'aa takah'ūūm hyb n'aa.
²⁷ Kyy wób me rahe'ood bā, jāām né
hē pawóp hē, tamawoob hē ti her'oot.

Taw'āāts hē sét ken'yyh raber'oot. Tii
bā, taw'āāts hē ta see tab'ēēs nyy d'
tahanäng péh. ²⁸ Tabadoo bā ta ky n'aa
tab'ēēs doo, nyy d' tahanäng pé ti tab'ēēs
doo, taw'āāts hē bag hēnh tabasoo hē
kahet'aa bā kyy wób me her'oot doo.
Taw'āāts hē ta m'aa hēnh, ta tób hēnh
taber'oot P'op Hagä Do sii.

²⁹ Taw'āāts hē pawóp hē, tamawoob
hē rahe'oot P'op Hagä Do ky n'aa.
Taw'āāts hē ta wób ramatakēē, ta ti
tahe'oot do baad tado bā. ³⁰ Sa mahang
hat'oonh do gado bā ta h'yyb tym gó
P'op Hagä Do ky n'aa, taw'āāts hē pooj jé
her'oot do ky ym, ta ti hasooh do ber'oot
hyb n'aa kǎ. ³¹ Ta tii da sét ken'yyh bē ba-
her'oot P'op Hagä Do ky n'aa, bē sahōnh
hē bē ma kametēēk hyb n'aa, bē h'yyb
hedo magyys hē hyb n'aa. ³² P'op Hagä
Do ky n'aa rod rahajaa rah'yy kame-
dug bā, rahajaa ragadaa bā rabaher'oot
hyb n'aa. ³³ Dooh P'op Hagä Do hanaa
tado bā ta ti jé pad'yyt hē kaher'oot doo,
baad nahōm doo. Baad hadoo do ji h'yyb
n'yyim doo, ti ti P'op Hagä Do hanaa.

Sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do jé
pad'yyt hē habong do rabahed'oo doo
da, ³⁴ taw'āāts hē ỹj dooh rer'ood bā
séd hā rakahet'aa bā. Taw'āāts hē bag
hēnh rabab'ēēh. Dooh taw'āāts hē tado
bā rer'ood bā ji kahet'aa bā. Taw'āāts hē
ỹj raky daheeh ajyy, Mosees ky n'aa
jaw'yyk do her'oot doo da. ³⁵ Tanyy bā sa
hā reanh doo, taw'āāts hē sa tób hēnh
sa patug hā rabeanh, dooh taw'āāts hē
tado bā do hyb n'aa ji kahet'aa bā ỹj
rer'ood bā.

³⁶ Bē hanaa bē ed'oo g'eeh P'op Hagä
Do ky n'aa hanām doo? Jāām hē bē tii,
ta ti gadoo do bē ed'oo g'eeh? ³⁷ P'op
Hagä Do ky n'aa rod ta hā pé ted'oo
doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa gadoo do
ted'oo doo, taw'āāts hē tah'yy kadaw'uuh
Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mejūū do né

††14:21 Isajas 28.11-12

hē ti ŷ erii wāt doo. ³⁸Hahŷ manatakēē doo, dooh né hē ji hyb n'aa p'eed bā tii.

³⁹Ti hyb n'aa kā, wakān haa, taw'āats hē P'op Hagā Do ky n'aa bē her'oot do hā bē h'yyb padāg. Bē medug manā kyy wób me rer'ood bā. ⁴⁰Ti hado né hē paawā, baad bē adoo ti ta tii, ta tyw n'aa nāng bā.

Jesus ganā wāt do ky n'aa hahŷŷh

15 Hŷŷ kā, wakān haa, ŷ karēn bē hyb n'aa esee Jesus Kristo ky n'aa hanām do bē ŷ ma met'ēēg wāt do paah, bē gadoo do paah. Ta ti né hē bē h'yy ka'eeh do mejój n'aa. ²Ta ti ky n'aa hanām do ed'ēēp bē h'yyb tym P'op Hagā Do wē, baad bē hyb n'aa matakā bā tii, bē neréd bā ŷ ma metēēk do ky n'aa. Tii d' tanado bā, daap bē h'yy ka'eeh.

³Jāām hē baad hadoo do ta ky n'aa ŷ gadoo do ti bē hā ŷ tab'ēēs doo. Hahŷ né hē tii: Kristo dajēp nesaa do ēr moo bok do sām, P'op Hagā Do kyy kerih do ta pooj jé taher'oot doo d' né kā. ⁴Ti m' radakā jēng, ti m' tamawoob dāg kā ta ā kā taganā wāt p'aa hēnh, pooj jé P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot doo da né kā. ⁵Ti jawén mäh, Peed hā takas'ee wād kăn. Ti jawén mäh, 12 hedoo do sa hā takasee ēnh. ⁶Ti bahānh mäh, séd noo gó 500 ta ma matēg sa hā takas'ee wād kăn. Hajōng sa wób ed'ēēp nā hahŷ ŷ berih bā. Hap'ēēh do wób radejēb kăn. ⁷Ti m' takasee Tsijaag hā, sahōnh hē tamejūū do hedoo do sa hā na-āāj hē. ⁸Tagadēēg ub takas'ee kăn hā ŷŷ, ŷ ajān s'oo hadoo do hā. ⁹Sa yd jé had'os do ŷŷh, Jesus mejūū do sa mahang. Dooh paawā ŷ ramaneēēj bā Jesus mejūū doo, P'op Hagā Do karapee ŷ rejāā do paa hyb n'aa. ¹⁰Ti hadoo né hē, ta mejūū do see da hē ŷ wén hado dāk, P'op Hagā Do ky enyym do hyb n'aa hā ŷŷ. Daap hyb n'aa nado ta ti hā ŷ taky enyym doo. Dooh. Ta wób moo bok do bahānh ŷ moo wād wāt. Ti hadoo né hē, dooh ŷ tado bā ti moo wāt

doo. Hā ŷ P'op Hagā Do ky enyym do hanaa tii. ¹¹Hŷŷ kā ŷ tado bā bē hā maher'ood wāt doo, ta wób rado bā, ti né hē ti ta ky n'aa āā her'oot doo. Ti ky n'aa né hē ti bē ky dahé bong doo.

Jesus ganā wāt do ky n'aa ta wób raky sēm do ky n'aa hahŷŷh

¹²Kristo ganā wāt āā her'ood bā, h'ēēd hyb n'aa dooh ji ganā bā dejēp do mahang bē wób sa kyyh? ¹³Te hub tado bā ta ti bē wób her'oot doo, ji ganā bā paawā, Kristo na-āāj hē paawā dooh paawā taganā wād bā tii bā. ¹⁴Kristo ganā wād bā paawā, daap paawā tii bā āā maher'ood hōm do ta ky n'aa. Daap hē na-āāj hē paawā bē h'yy ka'eeh doo. ¹⁵Kristo ganā wād bā paawā, noo kanesa do paawā āā tii bā, Kristo ganā wāt P'op Hagā Do an'oo bā āā ma metēēk do hyb n'aa. Dejēp do ganenā bā paawā, dooh Kristo ganā wād P'op Hagā Do an'oo bā paawā. ¹⁶Dejēp do ganenā bā, dooh paawā Kristo ganā wād bā. ¹⁷Kristo ganā wād bā paawā, daap hē paawā bē h'yy kae dāk ta hā. Ti tahado bā paawā, dooh na-āāj hē takawug bā nesaa do bē h'yyb tym gó hanāng do paah. ¹⁸Te hub tado bā paawā ta tii, gawatsig hōm paawā Kristo hā h'yy ka'eeh do sa makūūh. ¹⁹Jāām hē da hē, badāk hahŷŷ hā ji bawāt nā bā Kristo hanaa ji gahēēn bā, tii bā taw'āats hē paawā tak'ēp, sahōnh hē mahānh, ēr rat'yyd mehiūn paawā.

²⁰Tii d' nado. Kristo ganā wāt né hē dejēp do mahang P'op Hagā Do an'oo bā. Pooj jé dejēp do mahang ganā wāt do tii. Ta wób na-āāj hē genyyh do metēē n'aa tii. ²¹Hahŷ hyb n'aa ŷ wén her'oot tii: Sét hē aj'yy ji dajēp do du na doo. Ti hadoo na-āāj hē sét hē aj'yy see ji ganyyh do dejēp do mahang du na doo. ²²Adāw hyb n'aa sahōnh hē ji dejēp. Ti hadoo ēnh Kristo hyb n'aa kā sahōnh hē ragenyyh da. ²³Sahōnh hē genyyh do bahānh, pooj

jé ganā wāt do Kristo. Ta jawén, Kristo kajaa bā kā, ta hā h'yy ka'eeh do ragenā boo kán da. ²⁴Tii bā kā, badāk hahỹ gawatsik do kaja kán. Kristo j'aa ketsē do jawén paa bā sahōnh hē mejūū do ji nahapāh do sa hā, sahōnh hē bag'āās do ji nahapāh do sa hā, sahōnh hē hejój enāh do ji nahapāh do sa hā na-āāj hē, tii bā tabag'āās do Kristo bahaēēj kán da P'op Hagā Do ta Yb hā kā. ²⁵Kristo bag'āās da sahōnh hē ta majīī hā taj'aa ketsē bā kā. ²⁶Tagadēēg ub kā majīī tagawats'iik doo, dajēb. ²⁷Ta ti ŷ wén her'oot, hahỹ da P'op Hagā Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa: "Sahōnh hē ta tsyym yt hā P'op Hagā Do an'oo bā tabag'āās hyb n'aa."^{††} "Sahōnh hē tabag'āās" tabaher'oot bā, dooh P'op Hagā Do ta Yb sii hē tado bā tii, ti né hē hanoo do hyb n'aa ta hā sahōnh hē tabag'āās doo. ²⁸Takajaa bā kā sahōnh hē Kristo bag'āās doo kā, ti noo gó kā, ta daaj hē ta Yb yd jé da tanu gadāg kán. Tii d' tawén hadoo, ta Yb, sahōnh hē ta hā han'oo dāk doo, tabag'āās hyb n'aa, sahōnh hē bahānh tabahado dāk hyb n'aa kā, sahōnh hē tabag'āās hyb n'aa kā.

²⁹Hỹ kā, ji ganānā bā paawā, nyy da rabad'oo da dejēp do hyb n'aa nu kemuun doo? Dejēp do ganenā bā paawā, hēd n'aa tii d' rawén d'oo?^{¶¶} ³⁰Ji ganānā bā paawā, dooh hyb n'aa pé had'yyt hē ŷ ahoop doo. Ji ganā wāt do hyb n'aa ŷ wén gadoo Jesus hyb n'aa ŷ ahoop doo. ³¹Dajēb gó had'yyt hē ŷ bawāt tak'ēp ŷ rarejāā do haj'aa. Né hup ŷ né ta ti ŷ her'oot do bē wén hapāh, ŷ h'yy kasab'ee do hyb n'aa bē hyb n'aa Kristo Jesus ēr Wahē N'aa hyb n'aa. ³²H'ēēd hyb n'aa ŷ kamety wāt paa ajyy tabanas'aa hedoo do sa sii Epeso panang bā, jāām hē badāk

hahỹ hā ji hawāt do hā ŷ h'yyb dāg bā paawā, ji ganānā bā paawā? Ji ganānā bā paawā, se hub né hē paawā hahỹ da sa ky hetēg: "Hamāh, ēr awēēh, hamāh, ēr eēg jati ēr dejēb kán do hyb n'aa."^{§§}

³³Bē an'oo manā bē rawad'ii. "Nesaa do moo heb'ooh do sii ji awād bā, sa da h'yyb hadoo da ji, baad né paawā ji bawāt pooj jé."³⁴Taw'āāts hē p'aa hēnh bē h'yyb bē an'oo baad hadoo do hā. Bē moo boo manā wād nesaa doo. Ta ti ŷ wén mejūū, bē wób ranahapāh do hyb n'aa P'op Hagā Do sa h'yyb gó. Bē nu mebyy bok hyb n'aa ŷ wén her'oot tii.

³⁵Hahỹ da apāh da ta wób rabeaanh: Nyy da dejēp do paa ragenā bok? Ny hadoo do sa hub? ³⁶Baad nadoo do heaanh do tii! Joom tym ji ejoom doo, dooh taganā bā ta bóg nadajēb bā. ³⁷Tiriig tym, joom tym wób na-āāj hē ji ejoom bā, dooh ta gajewēē tado bā ji ejoom doo. Ta tym ub ti ji ejoom doo. ³⁸P'op Hagā Do bad'oo nyy d' tabahadoo joom, tah'yyb dāng doo da. Joom tym ta wób hedoo tawēē bā. Ta see hadoo ta seeh, ta see hadoo ta seeh. ³⁹Ti hadoo ēnh ti anāng ta wób hedoo ta dab. Ta see hadoo ji dab, ta see hadoo har'ēēng dab, ta see hadoo taw'ēēd dab, ta see hadoo na-āāj hē tah'ỹb dab. ⁴⁰Ta wób hedoo wē hā habong do bag. Ta wób hedoo badāk hahỹ hā habong doo. Ta see hadoo wē hā habong do sa hetsóh. Ta see hadoo badāk hahỹ hā habong do sa hetsóh. ⁴¹Ta see bag hadoo papỹj, ta see bag hadoo kamarab, ta see bag hadoo sagōōh. Sagōōh wób ta wób hedoo ta matym.

⁴²Ti hadoo né da dejēp do mahang ji ganyyh do hā. Karejāā ji kamag ji dakā jēng doo. Taganyyh bā kā, kanarejā wād.

^{††}15:27 Saaw-Mo 8.6

^{¶¶}15:29 Dooh ji hapēē bā ta tii d' hed'oo doo. Dooh Paw-Ro met'ēēg bā dejēp do hyb n'aa ji nu kemuun bā. Jāām né hē ti ky n'aa gó tabeh'ūūm ji ganā wāt do ky n'aa.

^{§§}15:32 Ji h'yyb karēn doo da né hē ji moo wāt tahanāng pé ti sa ky hetēg doo. Ji ganānā bā paawā, se hub né hē tii bā paawā rahe'oot doo.

⁴³Nas'aa ji kamag ji dakä jëng bä. Tak'ëp tabahetsooh taganyyh bä kä. Nahejooj its ji dakä jëng bä. Hejooonh taganyyh bä kä. ⁴⁴Dab näng ji kamag ji dakä jëng doo. Taganyyh bä kä, papuuj däg ji hub P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo. Ji hub dab näng do tanyy bä, tii b' ti anäng na-ääj hē ji hub papuuj P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo. ⁴⁵Hahȳ da takerih doo gó: “Jāām pooj jé aj'y, Adāw, hedēb geēt doo.”* Tagadēg ub Adāw hedoo doo, Kristo, ji edēp do hanoo do Sahee hado dāk tii. ⁴⁶Pooj jé dó tabanyy dāk ji hub dab näng doo. Ta jawén ji hub papuuj, P'op Hagä Do Sahee ed'ëep doo. ⁴⁷Jāām pooj jé aj'y, badāk hahȳ hā tsäng hanaa. Aj'y ta jawén hana doo, Kristo, h̄y pong jé naa tii. ⁴⁸Badāk hahȳ hā habong doo, Adāw k'ääts gó hana do hadoo ti sahōnh hē. H̄y pong jé hana do hadoo da ēr hub papuuj h̄y pong jé naa ēr gadoo doo. ⁴⁹Da hē, badāk hahȳ hā ēr babok nā bä, Adāw hadoo nā ēēr. Ti hadoo né hē da, ti awät ti noo gó, h̄y pong jé hana do hadoo da ēēr.

⁵⁰Hahȳ ti ȳ her'oot, wakān haa: Dab näng doo, majyyw näng doo, dooh da tanu dēē bä P'op Hagä Do bag'āās bä. Karejāā doo, dooh tagado bä nadajēp doo. ⁵¹Bē hyb n'aa matakä da! Bē ȳ maher'oot ji nahapäh do hā: Dooh ēr sahōnh hē ēr dejēb bä.[†] Ti hadoo né hē, sahōnh hē ēr da kawereem. ⁵²Nayyw hē ti ji kawareem doo, ji ty watsig wäd sii hē, tagadēg ub torōm-bet häd näng do ky ganyyh bä kä. Torōm-bet ky ganā sii hē da sahōnh hē Jesus hā h'y ka'eeh do dejēp do paa ragenā boo kän da. Ta ti dooh radejēb boo bä kä. Ti ēēr kä, ti noo gó hedēp nā doo, ēr kawereem boo kän, hedēb had'ytyt do ēr gadoo hyb n'aa kä.

⁵³Karehejāā do kawareem da kanarejāā do hā. Dejēp do kawareem da nadajēp do hā kä. ⁵⁴Ta ti bawät bä kä, karehejāā do kawareem bä kä kanarejāā do hā, dejēp do rakawareem bä kä nadajēp do hā kä, tii bä kä hahȳ kerih do ky däng do paa kä kaja kän:

“Dajēb gawatsig kän.

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa ketsēē kän ta hā.”[‡]

⁵⁵“Dajēb, ny maj'aa ketsē doo?

Dajēb, ny a hejój ji mamarahejāā doo?”[¶]

⁵⁶Nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newēē doo, ti né hē dajēb mahȳy. Ky n'aa jaw'yky doo, nesaa do ji moo wät do hejój. ⁵⁷P'op Hagä Do hā ēr j'aa etsē. Ti né hē hanoo ēr j'aa ketsē doo, Jesus Kristo ēr Wahē N'aa hyb n'aa.

⁵⁸Ti hyb n'aa kä, wakān haa ȳ kamahän doo, taw'ääts hē bē h'y kahejój. Bē an'oo manā bē tahewaāt do hā, bē h'y ganējē hōm hyb n'aa. Taw'ääts hē bē moo boo had'ytyt hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē sahōnh hē bē wē hanäng doo me, daap hē nado ti Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē bē moo bok doo, bē bahapäh do hyb n'aa.

Ta wób ji masa do dajēē n'aa ky n'aa hahȳh

16 Hȳy kä, P'op Hagä Do karapee Judah hā j n'aa bä habong do ji masa do dajēē n'aa ky n'aa bē ȳ ma erih. Taw'ääts hē Garata häd näng do hāj n'aa hēnh habong do Jesus hā h'y ka'eeh do ȳ mejūū doo da, bē na-ääj hē tii d' bē bad'oo. ²Taw'ääts hē sét met'uuh hā ken'yhy bē betyn hōm tsyt hē bē dajēē uuh bē gadoo do pénh. Hajōng tado bä bē gadoo doo, hajōng do ta uuh bē betyn hōm tsyt hē. Kanahēn d'os hē tado

*15:45 Genesis 2.7

†15:51 Jesus matēēh noo gó ta hā h'y ka'eeh do ky n'aa ti taheer'oot.

‡15:54 Isajas 25.8

¶15:55 Osejas 13.14

bä, dooh denaa hē. Taw'ääts hē bē ata y kajaa do pooj jé. ³Tii bä, y kajaa bä kä, y erih do y mejüü da ajyy ta ti dajëer Jerusarēnh hēnh ratajooh do bē asëew hōm do sa sii, baad t'ii hēnh ragadoo hyb n'aa. ⁴Taw'ääts hē tado bä, y na-ääj hē y ahōm. Y d' rahadaa hōm tii bä.

⁵Y h'yyb däng Masedonija häj n'aa y jatsëk. T'ii hēnh y bewäd nä do jawén paa bä, bē wē y bahōm kän bē y bahég'ääs hyb n'aa. ⁶Badawëet apäh da y bawät bē pa. T'ii hēnh hyb n'aa hadoo da tarab'ëer y tab'ëes. Tii bä y bē masa da y bahōm hēnh. ⁷Dooh y karēn bä y h'yy kajóh gó bē wē y beg'ääs doo, ti hyb n'aa nayyw hē y wén nahōm nä bē wē. Y karēn paawä badawëet y bawät bē pa, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karēn bä tii. ⁸Ti nuuj jé y baym da babä Epeso panang bä, jām Pēn-Tekos häd näng do kajaa bä kä. ⁹Tyw n'aa näng babä hä yŷy, baad Jesus ky n'aa y beher'oot hyb n'aa, hajōk né paawä y raganen'aak.

¹⁰Tsimoot kajaa bä bē wē, taw'ääts hē baad bē gadoo bē mahang, baad tabahadoo hyb n'aa ta hä. Tii d' y wén etsëe bē hä, y moo wät doo da Tsimoot moo wät na-ääj hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wē. ¹¹Bē an'oo manä bē wób raty n'aa gesyyg Tsimoot hä. Taw'ääts hē hanäm doo gó bē kedëe hōm, wē y tababaa hōm hyb n'aa. Èr wakään wób Jesus hä h'yy ka'eeh do sa sii takajaa y gada.

¹²Èr wakään Jesus hä h'yy ka'eeh do Aporos häd näng do hä kä. Tak'ëp y bet-sëe ta hä, tabahōm hyb n'aa èr wakään sa sii bē rabahehēen bä. Dooh m' takarēn nä bä tahōm bä. Baad tahaja bä m' tabahōm.

¹³Taw'ääts hē baad bē kanäh. Taw'ääts hē baad had'yyt hē bē h'yy

kae. Bē h'yyb eŷym manäh. Bē h'yy kahejój. ¹⁴Taw'ääts hē kamahän gó bē moo bok sahōnh hē bē moo bok doo.

¹⁵Bē hapäh, Es-Tepanas ta tób yt hä haj'eenh do sii hē jāam hē pooj jé ti Akaja häj n'aa bä Jesus hä rah'yy kae padëek doo. Bē hapäh nyy da ramasa had'yyt hē Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. Tak'ëp y bet-sëe bē hä, wakän haa, ¹⁶bē ky dahé ta ti hedoo doo. Bē ky dahé na-ääj hē ta wób ta ti hedoo do sa sii Jesus ky n'aa hä moo b'ook doo. ¹⁷Y h'yy gada-jang ajyy Es-Tepanas, Por-Tunat, Akajo häd enäh do bē wē naa wē y rakajaa bä kä, bē jawén buuj, hä y ramasa do hyb n'aa. ¹⁸Baad y rah'yyb en'yyim, bē rah'yyb en'yyim doo da. Taw'ääts hē bē weh'ëeh ta ti hedoo doo.

¹⁹Jesus hä h'yy ka'eeh do Asija häj n'aa bä habong do bē m' rahyb n'aa esee. Akira, ta yŷim Pisiir häd näng do daheeh, bē nemuun séd hä h'yyb hedoo do Jesus Kristo hä, tak'ëp mä bē rahyb n'aa esee. Jesus hä h'yy ka'eeh do sa tób bä kahet'aa doo, ti na-ääj hē bē m' rahyb n'aa esee tii da. ²⁰Sahōnh hē Jesus hä h'yy ka'eeh do babä habong do bē m' raky n'aa edëng. Baad bē kedëe bē da hadoo do hä.

²¹Y Paw-Ro, moh yŷy me ti hŷy y berii kän:⁸ Bē y hyb n'aa esee.

²²Ky n'aa kawas'ee dāk da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamanahän doo. B'ëep matëh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo!

²³Y karēn, Jesus, èr wahë n'aa ky ennym bē hä.

²⁴Y kamahän bē sahōnh hē nemon yŷy séd hä h'yyb hedoo do Kristo Jesus hä. Jāam hē kä.

§16:21 Paw-Ro bawät noo gó dooh sa daaj hē rerii bä, rahaja né paawä rerii bä. Sa masa n'aa rerih sa ma matëg esok doo. Paw-Ro esok do teri n'aa erii kän. Tagadëeg ub kä, tabahajaa bä kä, Paw-Ro gadoo terih do nahëeh, ta daaj hē taberih hyb n'aa tahyb n'aa esee do ky n'aa. Ta tii hä rabahapäh, Paw-Ro kyyh né hē sahōnh hē ta tii hä kerii dāk doo. Paw-Ro mo haj'aa né hē rabahapäh.

2 Korin

*Jesus hā h'yy ka'eeh do panang Korin
hād nāng doo bā habong do hā ta
jawén Paw-Ro ma erih do hahȳh*

Kedēng do ky n'aa hahȳh

1 Paw-Ro ȳ ti hȳh, P'op Hagä Do karēn do hyb n'aa ȳ tanaēēnh doo, Kristo Jesus mejūū do see ȳ bahado dāk hyb n'aa, ta ky n'aa ȳ baher'ood hōm hyb n'aa kă. Ēr hȳh hadoo do Tsimoot hād nāng do sii bē ȳ edēng bēēh, P'op Hagä Do karapee hedoo doo, Korin hād nāng do panang bā habong doo. Sahōnh hē Akaja hād nāng do hāy n'aa bā P'op Hagä Do tsyt hē ta wē tabasēēw hōm do āā edēng na-āāj hē.

² Ȳ karēn P'op Hagä Do ēr Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do na-āāj hē ky en'yym bē hā. Ȳ karēn baad bē rah'yyb en'yym.

P'op Hagä Do ji tah'yyb en'yym do ky n'aa hahȳh

³ Taw'āāts hē ēr j'aa etsē P'op Hagä Doo, ēr Wahē N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né hē ji yb ji hā t'yyd mehūm doo. Ti né hē P'op Hagä Do ji tah'yyb enāw had'yyt doo. ⁴ Sahōnh hē baad nadoo do āā wē tadēē bā, āā tah'yyb enāw had'yyt hē, ta wób āā bahajaa hyb n'aa āā h'yyb en'yym hyb n'aa, baad nadoo do sa wē tadēē bā, āā hā P'op Hagä Do h'yyb en'yym doo me. ⁵ Jesus ahoop do āā wē tabēs doo da, āā wē tabēs na-āāj hē Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ēr tah'yyb en'yym doo. ⁶ Nesaa do āā ahob bā, bē hyb n'aa né hē ti āā bahoop. Bē h'yyb en'yym hyb n'aa tii, bē bedēp hyb n'aa nesaa do mahānh na-āāj hē. P'op Hagä Do āā tah'yyb en'yym bā, bē hyb n'aa né hē ti āā tah'yyb en'yym doo. H'yyb jawyk doo me āā ahoop do

āā gadoo bē bahapāh bā, bē da h'yyb enyyw bok. Ti hyb n'aa, h'yyb jawyk doo me bē gado had'yyt hē da nesaa do bē ahoop doo. Jesus hyb n'aa āā ahoop doo, ti né hē bē ahoop na-āāj hē. ⁷ Baad āā bahapāh hahȳ bē hā: Āā nemuun bē ahob bā āā ahoop doo, ji P'op Hagä Do h'yyb en'yym do bē gadoo āā nemuun na-āāj hē. Ti hyb n'aa, dooh bē h'yy gejē hōm bā Jesus hā āā hapāh, nesaa do bē ahob né paawā.

⁸ Wakān haa, ȳ karēn bē bahapāh tak'ēp nesaa do Asija hāy n'aa bā āā wē kajaa doo. Tak'ēp né hē ti nesaa do āā hā kametty doo. Dooh āā haja wād bā ta hā. Dooh paa āā gadaa bā āā edēp doo. ⁹ Āā d' dejēp āā ed'oo paa āā h'yyb gó. Āā wē ta ti wén wād wāt, āā hā hē āā h'yy kanasadā hyb n'aa, P'op Hagä Do hā, dejēp do genyy bong do anoo do hā, āā h'yy kasadā hyb n'aa kă. ¹⁰ Ti né hē tii, dajēb mahānh āā tedēēb wāt doo. Āā d' ted'ēēp nā. Ta hā āā h'yyb eh, āā ted'ēēp hē jawén ¹¹ āā bē masaa bā, āā bē ky n'aa etsēē doo me. Tii bā kă, hajōk raj'aa etsē da P'op Hagä Doo, āā ted'ēēp do hyb n'aa, hajōk do sa kyyh P'op Hagä Do gadoo do hyb n'aa.

Paw-Ro maher'oot do h'ēēd hyb n'aa tawén ky kahȳd wāt sa hā ky n'aa hahȳh

¹² Hahȳ hyb n'aa āā kasab'ee: J'ooj madāk doo me nado āā baboo bong bē mahang, ta wób sa mahang na-āāj né hē. Baad āā h'yyb metēēh ta ti āā hā. Dooh āā jejēn bā āā h'yyb. Tii da āā wén bok, P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa āā wē. Dooh badāk hahȳ hā habong do hajaa do hā āā h'yyb ee bā. ¹³⁻¹⁴ Dooh kejēn pé bē āā ma erih do mahang. Wyt ta maab hē bē ȳ ma erii wāt do ky n'aa, nyy d' tahanāng péh. Bē ner'oot doo, bē maa napāh do na-āāj né hē, ti né hē. Dooh kejēn péh. Hȳy kă, bē hād hapēē dāg né paawā āā h'yyb, ȳ gada da baad āā h'yyb

bě bahapäh nä, Jesus Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do matëeh noo gó kä, ää hyb n'aa bë h'yy kasab'ee hyb n'aa, bë hyb n'aa ää h'yy kasab'ee doo da ti noo gó.

¹⁵Hëp ȳy bë hapäh ȳ ed'oo do hyb n'aa, hã ȳ bë h'yy ka'eeh ȳ ed'oo do hyb n'aa na-ääj hë, ȳ hyb n'aa newë däk paa bë ȳ bahehëen Masedonija bã ȳ kajaa do pooj jé. Ȳ hyb n'aa newë wät paah, pawóp nuu me bë ȳ bahehëen paawä, pawóp nuu me baad hadoo do hyb n'aa bë hã paawä. ¹⁶Ȳ h'yyb däng paa Masedonija hënh ȳ mahôm me bë ȳ bahehëen, ȳ matëeh me na-ääj hë, ȳ bë masa hyb n'aa Judah häj n'aa hënh ȳ bahôm bã. ¹⁷Tii d' né ȳ h'yyb dëe paawä, ȳ ky kahȳyd wät. Daap ȳ h'yyb däng bë ed'oo g'eeh, ȳ wén ky kahȳyd wät? J'ooj madäk doo me bë ed'oo g'eeh (ȳy) ȳ banäng, hëp ȳy gó “dooh”? Ky kahehät do bë ed'oo ȳy? ¹⁸Bë hã ȳ her'oot doo, ta ky n'aa bë ȳ maher'oot do na-ääj né hë, ky kah'ȳyt do nado. P'op Hagä Doo, ji hã ky kaneh'ȳyt doo, ji hã h'yy kaneh'ȳyt doo, hapäh te hub né hë ȳ her'oot doo. ¹⁹P'op Hagä Do T'aah, Jesus Kristo, ta ky n'aa bë mahang Siras, Tsimoot sa daheeh ȳ maher'oot doo, dooh taky kahȳyd bã ji hã. Taky däng doo, ti né hë tamoo wäd had'yyt hë. Ti hadoo ääh, ta ky n'aa rod hedoo doo. ²⁰Sahôn timer hë P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ji hã, Kristo moo wäd wät. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do ër j'aa etsë bã, “Ȳy. Tii d' né hë. Taw'ääts hë”,** ër wén näng ta hã, Jesus Kristo häd gó. ²¹P'op Hagä Do né hë tii, ääh, bë na-ääj né hë baad tah'ȳyb ta däk do Kristo hã, ër h'yy kanerët hyb n'aa ta hã. Ää hã tah'ȳyb däng, tsyt hë ta wë ää moo bok hyb n'aa. ²²Ër ta ma däg tan'oo bã. Tan'oo däk dó ër h'yyb gó ta Sahee, ta

jawén, h̄y pong jé ër gadoo do metëe n'aa.

²³P'op Hagä Do hã ȳ ky däng hahȳȳh: Bë hyb n'aa né hë, bë ȳ nahajëm hyb n'aa, bë panang hënh ȳ wén nahôm wät p'aa hënh. Né hup ȳ né hë ti ȳ her'oot doo. ²⁴Bë ää karën ää mejüü hyb n'aa nado bë h'yy kaha'eeh do hã ȳ wén näng ta tii. Baad bë h'yy kae däg kân Jesus hã, ää hapäh. Jääm hë ää karën bë ää masa, baad bë tsebë hyb n'aa.

2 Ti hyb n'aa, hëp ȳy gó ȳ ky hadoo hahȳy da: “Dooh ȳ ahôm wäd bã sa wë ȳ bahehëen hyb n'aa”, näng ȳ hëp ȳy gó. Dooh ȳ karën bã bë ȳ bahehëen do bë h'yy ketón tan'oo bã.^{††} ²Bë h'yy katón do ȳ an'oo bã paawä, jaa hanaa tii bã ȳ tsebë doo? Bë né hë ti tsebë do hanoo do hã ȳy. ³Ti hyb n'aa né hë, pooj jé bë ȳ ma erii wät doo gó, ta tii da bë ȳ wén ma erii wät, bë wë ȳ kajaa bã kä, ȳ h'yy katón bë an'oo mahänh hã ȳy, bë paawä ti tsebë do hanoo do hã ȳy. Ȳ tsebë doo da bë da tsebë nemon ȳy, baad ȳ gada bë sahôn timer hë wë. ⁴Tak'ëp ȳ h'yy katón doo gó, ȳ aoot doo me ta ti bë ȳ ma erii wät paah. Bë h'yy katón ȳ an'oo bã do hyb n'aa nado bë ȳ wén ma erii wät, pooj jé ȳ erii wät do hã. Bë ȳ wén ma erii wät, tak'ëp bë ȳ kamahän ȳ erii wät do hã bë bahapäh hyb n'aa.

Ji hyb n'aa mabaan do ky n'aa hahȳȳh

⁵Ta ti aj'ȳy, bë mahang ji h'yy katón do du na doo, ȳ had'yyt hë nado ti h'yy katón tan'oo bã. Hajök bë wób h'yy ket'oon tan'oo bã. Dooh ȳ karën bã ȳ her'ood bã, bë sahôn timer hë bë h'yy ket'oon tan'oo bã, ta bahänh ȳ naher'oot hyb n'aa. ⁶H̄y kã, ta ti aj'ȳy hã kã, jääm né ti hajök bë wób ta hã nesaa do ky n'aa etyy

1:20 P'ooj ub, da hë na-ääj nä, P'op Hagä Do ji j'aa etsë bã, **Amen ta wób resok. “Ȳy. Ti d' né hë. Taw'ääts hë” tahanäng pé ti **amen**.

††2:1 Korin buuj Paw-Ro bahehëen bã paawä ti noo gó, Korin buuj Paw-Ro nabuuj gedo paawä baad ranabok do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta tii da Paw-Ro wén erii wät.

doo.⁷ Taw'āāts hē bē hyb n'aa mabaan hỹy kã tamoo wät do paah. Taw'āāts hē bē h'yyb enāw ta hã, tah'yy ganajēē hōm hyb n'aa tak'ēp tah'yy katōn do an'oo bā.⁸ Ti hyb n'aa tak'ēp ȳ betseē bē hã, bē metēēh hyb n'aa ta hã bē kamahān doo.⁹ Bē ȳ wén ma erii wät paah, aj'yy nesaa do moo wäd wät do bē ky n'aa etyy hyb n'aa, bē ȳ metyy hyb n'aa, ȳ bahapäh hyb n'aa ȳ bē ky dahé bā.¹⁰ Bē hyb n'aa mabaan bā ta ti aj'yy moo wäd wät do paah, ȳ na-āāj da ȳ hyb n'aa mabaan ta hã. Ȳ hyb n'aa mabaan doo, tanyy bā ȳ hyb n'aa mabaan péh, ȳ hyb n'aa mabaan tii, Kristo matym gó, baad tabadoo hyb n'aa bē hã.¹¹ Tii da ȳ wén d'oo, Nesaa Do Yb er tawanadii hyb n'aa.¹² Baad er bahapäh né hē nesaa do tahyb n'aa newēē do ji hã.

Tiit Paw-Ro esoos do ky n'aa hahỹh

¹² Panang Torowas häd näng doo bā ȳ kajaa bā Kristo ky n'aa hanām do ȳ maher'oot hyb n'aa, tyw n'aa näng ta tii bā hã ȳy, baad ȳ maher'oot hyb n'aa ta ky n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bā.¹³ Ti hadoo né hē, dooh baad tado nã bā hēp ȳy, Tiit, hãj ȳ hadoo do tii bā ȳ mamuun ȳ ed'oo doo, ȳ naw'yyt do hyb n'aa. Ti hyb n'aa ȳ kedēē hōm sa hã. Ti Masedonija hãj n'aa hēnh ȳ bahōm kãn, Tiit ȳ besoos hyb n'aa.

J'aa ketsē do ky n'aa gó Paw-Ro eh'ūūm do ky n'aa hahỹh

¹⁴ P'op Hagä Do hã ȳ j'aa etsē, āā tamahūūm hado had'yyt hyb n'aa Kristo sii, Kristo j'aa ketsē do tametēēh bā kã. Jé pad'yyt hē, āā hyb n'aa P'op Hagä Do maher'ood hōm Kristo ky n'aa, buu benyym do jé pad'yyt hē bewäd dāk do hadoo.¹⁵ P'op Hagä Do hã, Kristo buu benyym do hadoo āā banesaa do mahānh hedēp do sa mahang, banesaa hēnh hah'ūūm do sa mahang na-āāj né hē.¹⁶ Banesaa hēnh hah'ūūm do sa hã,* dajēp do babuu hadoo āāh. Banesaa do mahānh hedēp do sa hã, Kristo ky n'aa ky dah'eēh do sa hã, hedēp do babuu hadoo āāh. Dooh hajaa pé ta daaj hē ta hejój gó ta ti tamoo wäd bā.¹⁷ Āā wén hajaa tii, P'op Hagä Do anoo do hyb n'aa āā hã. Dooh ta sām jawén āā maher'ood hōm P'op Hagä Do ky n'aa, hajök ta wób rabahed'oo doo da. Séd āā h'yyb hedoo Kristo hã. T'öp hanäng doo me āā baher'oot P'op Hagä Do matym gó, P'op Hagä Do mejüü do āā bahadoo do hyb n'aa.

3 P'aa hēnh āā daaj hē āā j'aa etsē bē ed'oo g'eeh ta ti ȳ erii wät do hyb n'aa? Āā hyb n'aa karēn g'eeh, ta wób rabahed'oo doo da, āā manaa bē hã sa mo haj'aa kerih doo, reri wät do bē ner'oot jawén paa bā, baad āā bē gadoo hyb n'aa? Bē mo haj'aa kerih do āā hyb n'aa karēn pé apäh, ta wób rabahed'oo

⁷2:6 Jāām né tii Paw-Ro wén her'oot, ta ti aj'yy t'yyd kamehiin wät do hyb n'aa, nesaa do teréd hōm do hyb n'aa.

¹²2:11 Ji kanarēn bā ji hyb n'aa mabaan do ji da hadoo do hã, Nesaa Do Yb hã ji anoo tii bā ta tyw n'aa ji tawadii hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē ji mabaan ji da hadoo do moo wät doo.

¹⁴2:14 Rakaneb'oooh do jawén paa bā, raj'aa ketsē bā, tsebee gó Roma buuj sa warahén wahē n'aa sa warahén sii hē rakametēēh rabajēk bā panang hēnh. Buu benyym do rejuu ti noo gó. Jé pad'yyt hē ratabēs bā buu benyym do bewäd dāk. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'ūūm Jesus ky n'aa taher'ood hōm doo. Warahén sa wahē n'aa j'aa ketsē do hadoo ti Kristo. Ta sii P'op Hagä Do mahūūm hadoo Paw-Ro, ta wób Jesus mejüü do na-āāj hē, ta t'aah j'aa ketsē do ky n'aa ramaher'oot hyb n'aa.

*2:16 Kristo ky n'aa ky nadah'eēh do ti banesaa hēnh hah'ūūm doo.

doo da, panang s'ee hēnh baad āa ragadoo hyb n'aa? Dooh. ²Dooh hyb n'aa āa karēn pé ta wób mo haj'aa kerih doo, baad āa ragadoo hyb n'aa sa wē. Bē hā né hē sahōnh hē rabahapāh nyy da āa babok, nyy da āa ma metēēk. Baad dāg bē baboo dāk bē āa ma met'ēēg wāt do hyb n'aa rabahapāh bā, āa d' ragadoo. Baad bē babok do hā āa h'yyb kametā dāk. ³Wyt ta maab hē: Bē hā Kristo ky n'aa āa ma met'ēēg wāt do hyb n'aa, Kristo mo haj'aa kerih do hado dāk bēēh, ta wób hā kametā dāk doo. Dooh ta nahēē me kerih do tado bā tii. P'op Hagā Do hedēb had'yyt do Sahee bē h'yyb gó taban'oo dāk P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk doo, ỹ hanāng doo. P'ooj ub, pā gatsebak do hā takerii dāk paa ta ky n'aa jaw'yyk doo. Hỹ kā ji h'yyb gó tabawād dāg kán, ji tah'yyb mahūūm hyb n'aa.

⁴Bē āa ma met'ēēg wāt do hyb n'aa, Kristo hā bē h'yy kae padēēk baad āa bahapāh P'op Hagā Do matym gó Kristo an'oo bā. ⁵Ti hadoo né hē, āa daaj hē hyb n'aa nado tii. Āa daaj hē, dooh āa hajaa péh. P'op Hagā Do hanaa āa hajaa doo. ⁶Ti né ti hanoo āa hā, papuuj taky n'aa enooh do ky n'aa panāg n'aa āa bahadoo hyb n'aa. Pooj jé taky n'aa enooh do kerih do nahado papuuj taky n'aa enooh doo. Papuuj hā, P'op Hagā Do Sahee moo wāt hỹ kā ji h'yyb tym gó. Pooj jé kerii dāk do paah, ji h'yyb tym dajēp tan'oo bā.† Papuuj taky n'aa enooh do hā kā, ji h'yyb tym ted'ēēp P'op Hagā Do Sahee an'oo bā kā.

⁷P'op Hagā Do bag tak'ēp gabarēēh do mahang ta ky n'aa jaw'yyk do kajaa, pā gatsebak do hā kerih do paah. Dajēb hā ji taky n'aa ety né paawā, gabarēēh do mahang takajaa. Tak'ēp gabarēēh do hyb n'aa, dooh paa m' Isaraéw buuj ra-

haja bā bāp peej Mosees mamets rahegāā bā ta ky n'aa jaw'yyk do tagadoo noo gó, gabarēēh do ta mamets hā kametēēh do kahāj né paawā. ⁸Hỹ kā, tak'ēp ti bahānh tabahetsooh, baad ub, papuuj ji hā P'op Hagā Do ky n'aa enooh doo, ta Sahee ji h'yyb gó moo wāt doo, ji h'yyb tym hedēp do hanoo doo. ⁹Ti hyb n'aa kā, baad ub tado bā paa P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk doo, dajēb hā ji taky n'aa ety né paawā, tak'ēp tii bā ta bahānh baad ub, tabahetsooh hỹ kā papuuj taky n'aa enooh doo kā, baad dāg ji h'yyb tym P'op Hagā Do matym gó hanoo doo. ¹⁰Tak'ēp né hē ta bahānh baad ub, tak'ēp ta bahānh tabahetsooh ta ti papuuj ji hā taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa ta tii hā ji mety bā, dooh wād its hỹ kā ta ky n'aa jaw'yyk do p'ooj ub kan'oo dāk doo. ¹¹Gabarēēh do mahang kaja dāk paa kah'ēēnh doo, pooj jé P'op Hagā Do ky n'aa enooh do ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ti hyb n'aa tak'ēp ta bahānh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do nahānh doo.

¹²Tak'ēp ta bahānh tabahetsooh, baad ub, papuuj taky n'aa enooh do baad āa bahapāh do hyb n'aa, neỹm doo me baad āa baher'oot ta ky n'aa. ¹³P'ooj ub, P'op Hagā Do kyyh Isaraéw buuj sa hā Mosees maher'oot jawén paa bā, ta mamets tajahes'uu pāān sawas'aap doo me, gabarēēh do kah'ēēnh do ta mamets hā hadāk do wē raty kanejāk hyb n'aa. Tii d' nado āa bad'oo papuuj P'op Hagā Do ky n'aa enooh do hā. Neỹm doo me āa baher'oot ta ky n'aa. ¹⁴Ta bag gabarēēh do Isaraéw buuj rahapēē né paawā ti noo gó, dooh m' rah'yy kadawuung bā, dooh m' rah'yy gah'ood bā. Da hē na-āāj nā, pooj jé P'op Hagā Do ky n'aa enooh do kerih do kaner'oot bā, kajesuu

†3:6 Ji h'yyb tym dajēp tawén nāng, ji nahajaa do hyb n'aa ji ky dahé bā sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees hā kan'oo dāk do paah. Ji ky nadaheeh do hyb n'aa, ji taky n'aa etyy dawēē had'yyt hē P'op Hagā Do mahānh ji h'yyb tym bawāt hyb n'aa, tak'ēp nesaa do ji h'yyb tym ahob had'yyt hē hyb n'aa.

do hadoo sa h'yyb, rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa ta hā. Jāām hē Kristo hā ji h'yy kae bā takado hōm ta ti ji h'yy kajasuu do hadoo do paah. ¹⁵Da hē na-āāj nā, Mosees ky n'aa jaw'yyk do kerih do kaner'oot bā, kajesuu do hadoo sa h'yyb. ¹⁶Tii d' tado né paawā, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē ji h'yy kawareem bā, ta hā ji h'yy ka'eeh hyb n'aa kā, kado hōm kán ti ji h'yy kajasuu doo. ¹⁷Ta ti tawén hadoo, P'op Hagā Do Sahee né hē ti ta ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do Sahee bawāt bā, baad dāg ji bawād dāk tan'oo bā. Dooh ji hewad wāt péh. ¹⁸Ti hyb n'aa ēēr kā, ta hā h'yy ka'eeh doo, ēr mamets jesuu n'aa tamah doo me ēr hā takametā kán Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarēēh doo. Ēr kawareem had'yyt hē, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ēr bahadoo do kahūūm had'yyt hyb n'aa. Kahūūm had'yyt hē ta bag gabarēēh do hadoo ēr hā kametēēh doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagā Do Sahee hadoo do hā hana doo.[‡]

4 Ti hyb n'aa kā, āā wē P'op Hagā Do ky ennyim do hyb n'aa papuuj taky n'aa enooh do rod n'aa āā bahadoo tanoo do hyb n'aa, dooh āā h'yy gejë hōm bā. ²Dooh né hē āā h'yy gejë hōm bā. Āā eréd hōm kejēn doo gó moo kaheb'oooh doo, nu meby n'aa nāng doo. Dooh āā wad'ii bā ta wób. Dooh āā ehýyd bā P'op Hagā Do kyy kerih doo. Baad ub āā baher'oot baad hadoo do ky n'aa. Baad āā babok P'op Hagā Do matym gó sahōnh hē sa hā kametā dāk. Jé hyb n'aa matakēē do hapāh tii. ³Baad né paawā āā baher'oot pannyg hanām doo, dooh

tagah'ood nā bā ta wób sa hā, jāām hē taganahoot banesaa hēnh hah'ūūm do sa hā. ⁴Bag hadoo Kristo tak'ēp kabaj'aa do ky n'aa. P'op Hagā Do hadoo né hē ti Kristo. Ti hadoo né hē Nesaa Do Yb, badāk hahýy hā P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do hā mejūū doo, tan'oo bā pannyg hanām do hā rah'yy kanadaw'uuh hyb n'aa. Tii d' Nesaa Do Yb wén d'oo, ta ti bag hadoo do ranahapāh hyb n'aa. ⁵Dooh āā ky n'aa tado bā ti āā maher'ood hōm doo. Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ji Wahē N'aa, ti āā ky n'aa her'ood hōm doo. Āā tii, bē karom hadoo Jesus hyb n'aa. ⁶P'op Hagā Doo, “Ganā ta bag badagyp do mahang” her'oot do paah,[†] ti né hē ti ēr h'yyb gó ta bag gannyh hanoo doo, P'op Hagā Do hejój hā, tak'ēp ta kabaj'aa do hā, ta bag gabarēēh do Kristo mamets hā kametēēh do hā āā h'yy kadaw'uuh hyb n'aa.

⁷Ta ti tak'ēp hanām doo, ta bag gabarēēh doo, ta hejój na-āāj hē, kan'oo dāk āā hā, āā nahejoonh do hā. Tii d' tawén d'oo, P'op Hagā Do hanaa ji bahapāh hyb n'aa sahōnh hē bahānh hadoo do hejój, āā hanaa nado. ⁸Nesaa do jé pad'yyt hē āā ahob né paawā, āā medēp né hē. Dooh né paawā āā ad'oo péh, dooh āā h'yy gejë hōm bā. ⁹Āā rano n'aa mahes'oo né paawā, dooh P'op Hagā Do āā teréd bā. Āā majīī āā radewāts né paawā tūū, dooh rahaja bā āā h'yy gejë hōm bā ran'oo bā. ¹⁰Āā ahoop do hyb n'aa, āā kata dāg had'yyt hē Jesus dajēp do hā, Jesus edēp do kametā dāk hyb n'aa āā hā. ¹¹Hahý hyb n'aa ý wén her'oot tii: Āā hedēp doo, dajēb gó had'yyt āā babok Jesus hyb n'aa, Jesus

[‡]3:18 Hahýy da na-āāj hē tahajaa ji erii bā tēg nad'ēēd is do 18: Ti hyb n'aa sahōnh hē ēēr, ta hā h'yy ka'eeh doo, japow gó ji heg'āās do hadoo ēr baheg'āās Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa ta hetsó gabarēēh doo. Ēr mamets jesuu n'aa tamah doo me ēr heg'āās. Ēr hegāā nuuj jé, ēr kawareem had'yyt hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hadoo ēr bahadoo do kahūūm had'yyt hyb n'aa. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagā Do Sahee hadoo doo, ti né hē ta ti hanoo do ēr hā.

[†]4:6 Badāk hahý tapahuunh noo gó tii d' ta kyyh.

edēp do āā hā kametā dāk hyb n'aa, āā nahejoos is do hā. ¹²Ti hyb n'aa dajēb gó āā babok, edēb heh'āat do bē gadoo hyb n'aa.

¹³Hahȳy da takerii dāk P'op Hagā Do kyy kerih doo gó: “Ÿ h'yy kae dāk, ti hyb n'aa Ÿ wén her'ood wāt”,[§] nāng kerih do hā. Ti hadoo āā na-āāj hē. Āā wén her'oot Jesus ky n'aa, āā h'yy kae dāk do hyb n'aa. ¹⁴Āā her'oot ta tii, hahȳy d' āā bahapāh do hyb n'aa: Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ganā wāt hanoo doo, āā na-āāj hē da genā bok tan'oo bā da Jesus nemuun. Tii b' bē sii hē āā tamahūūm da ta wē, ta matym gó ēr tametēēh hyb n'aa kā. ¹⁵Bē hyb n'aa né hē sahōnh hē ta ti Ÿ ahoop doo, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā. Tii d' tawén d'oo P'op Hagā Do ji hā taky ennym do ky n'aa gad'oo do kah'ūūm hyb n'aa. Tii bā kā, hajōk tseb'ee da P'op Hagā Do wē, P'op Hagā Do j'aa ketsēē dāk hyb n'aa kā.

¹⁶Ti hyb n'aa dooh āā h'yy gejē hōm bā. Āā hub kahāj jēē né paawā, āā h'yyb papuuj hado dāg had'yyt hē. ¹⁷Āā wén h'yy ganejē hōm, kanahēn d'os hē hadoo do ēr ahoop do nayyw hē tabēs do ēr hā tabanoo tak'ēp baad hadoo do nahānh doo. Dooh its ti ji ahoop doo, tak'ēp baad hadoo do matym n'aa. ¹⁸Ti hyb n'aa dooh āā h'yyb padāg bā ji hapāh do hā.** Ji nahapāh do hā āā h'yyb padēēk.†† Ji hapāh do ahānh. Ji nahapāh doo, dooh tahēēj bā. Tawād had'yyt hē.

Ēr hub papuuj ky n'aa hahȳy

5 Ēr hub badāk hahȳy bā hanāng do dajēp bā, ti anyy dāk ēr hapāh, h̄y pong jé ēr hub papuuj gawanatsik do P'op Hagā Do mo haj'aa. Ajyy mo haj'aa nado tii kā. ²Ti nuuj jé, badāk hahȳy bā ēr babok nā bā, hejoonh ēr hā. Tak'ēp ēr karēn h̄y pong jé hub n'aa ēr gadoo, ēr kah'yyt ³ēr hub papuuj dāg hyb n'aa. Tii bā, dooh da ēr hub tamaa bā. ⁴Da hē, ta sāg gó ēr babok nā bā ēr ahoop nā. Hejoonh ēr hā. Nyy d' Ÿ hanāng péh? Ēr karēn ēr dejēp ēr hub tamah hyb n'aa, Ÿ hanāng pé g'eeh? Dooh. H̄y pong jé hub n'aa ēr karēn paawā nayyw hē ēr gadoo, dahej'ēēp do kawareem dāk hyb n'aa nadajēp do hā kā, edēb had'yyt do hā kā.^{‡‡} ⁵P'op Hagā Do né hē tii, edēb had'yyt do ēr gadoo hyb n'aa ēr tawén pehuuj wāt doo. Ti nuuj jé tan'oo dāk dó ēr h'yyb gó ta Sahee, ta jawén h̄y pong jé ēr gadoo do metēēh doo.

⁶Ti hyb n'aa baad ēr gahēēn had'yyt hē ēr pooj jé ēr gadoo do pan'aa. Da hē ēr babok nā bā, dooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do pa ēr aboo nā bā ēr hapāh. ⁷Badāk hahȳy bā ēr babok nā bā, ta hā ēr h'yy kae had'yyt hē, dooh né paawā ji hapēē nā bā ji matym me ji hā taky dāng doo. ⁸Tsebee gó ēr gahēēn né hē ēr gadoo do pan'aa. Tak'ēp ēr karēn paawā ēr berét badāk hahȳy bā ēr babong nā doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do pa had'yyt ēr baboo dāk hyb n'aa kā.

§4:13 Saaw-Mo 116.10 hā takerii dāk tii. Hajōng nesaa do Saaw-Mo 116 erii wāt do paa ahoop paah. Ti hadoo né hē, P'op Hagā Do hā tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, P'op Hagā Do hā taky n'aa etsēē dajēb mahānh tabedēp hyb n'aa. Ti hadoo Paw-Ro bad'oo na-āāj hē. Hajōng nesaa do tabahoop. Ti hado né paawā, P'op Hagā Do hā tah'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Paw-Ro eréd bā Jesus ky n'aa hanām do tahe'oot doo, tama metēēk doo.

****4:18** Dooh badāk hahȳy hā ji ahoop do hā rah'yyb padāg bā, Paw-Ro hanāng péh.

††4:18 H̄y pong jé ji gadoo do hā rah'yyb padēēk, Paw-Ro hanāng péh.

‡‡5:4 Hahȳy d' Paw-Ro hanāng péh: Taw'āats hē paawā ji hā, badāk hahȳy bā ji bawāt nā bā Jesus matēēh. Tii d' tado bā, ji hub dahej'ēēp do kawareem dāk nadajēp do hā.

⁹Ti hyb n'aa tagen'aak do hā tak'ēp ēr h'yyb padēek, tatsebē hyb n'aa ēr wē kā. Ta tii hā ēr h'yyb padēek, badāk hahȳy bā ēr hub n'aa gó ēr babok nā bā, badāk hahȳy bā ēr hub n'aa ēr beréd hōm bā na-āāj hē né hē. ¹⁰Tagen'aak do hā ēr wén h'yyb padäg had'yyt hē, ēr sahōnh hē ēr da kametā dāk do hyb n'aa Kristo matym gó ēr taky n'aa etyy hyb n'aa, ji gadoo hyb n'aa badāk hahȳy hā ēr babok nā bā baad hadoo do ji moo wād wāt do mabaj, baad hadoo do ji moo wād wāt do sām na-āāj hē.

Ji P'op Hagä Do gadoo do ky n'aa hahȳy

¹¹Ji weh'ēeh né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do baad āā bahapäh, ti né hē ti ji taky n'aa etyy do hyb n'aa. Ti hyb n'aa āā h'yy kah'ūūm ta wób hā āā her'oot doo, Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa. Baad āā P'op Hagä Do bahapäh, dooh y ky kenāw bā. T'öp madāk doo me, baad hadoo doo me y bawät P'op Hagä Do hapäh. Bē na-āāj né hē bē hapäh tahyb n'aa péh. ¹²Dooh āā daaj hē āā j'aa ketsēē bā p'aa hēnh bē matym gó. Dooh. Jāām hē āā anoo bē hā ta tyw n'aa, āā hyb n'aa bē h'yy kasab'ee hyb n'aa, bē bahajaa hyb n'aa bē ky gadoo j'ooj hē madāk do hā j'aa kehets'ēē doo, ma matēg oow, t'öp ji h'yyb gó hanäng do hyb n'aa napeet doo. ¹³Āā h'yyb mera ta wób redoo bā, na rahe'ood. P'op Hagä Do hyb n'aa tii bā ti āā h'yyb mera doo. Baad tado bā āā h'yyb, bē hyb n'aa né tii, baad taba-hadoo hyb n'aa bē hā. ¹⁴Kristo kamahān do āā tah'yyb mahūūm. Hahȳy da baad

āā bahapäh: Sét hē dajēp sahōnh hē sa hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahōnh hē dejēp do hadoo.^{¶¶} ¹⁵Sahōnh hē sa hyb n'aa tawén dajēp, papuuj ji bawät do gadoo doo, sa hā hē ranaboo bong hyb n'aa. Kristo hā, sa hyb n'aa dajēp do hā, sa hyb n'aa ganā wāt do hā kā rababoo däg kán hyb n'aa kā. ¹⁶Ti hyb n'aa, hȳy kā dooh āā da hadoo do āā hyb n'aa hūūm wād bā P'op Hagä Do nahapäh do sa da hadoo do rahyb n'aa h'ūūm doo da. P'op Hagä Do nahapäh doo da né paawä Kristo y hyb n'aa hūūm wāt paah,^{§§} dooh tii da y adoo wād bā. ¹⁷Kristo hā h'yy kata dāk doo, papuuj däg tii kā. Gawatsig hōm ji h'yyb säg hejój. Papuuj däg ji hȳy kā. ¹⁸P'op Hagä Do hanaa sahōnh hē ta tii. Ti né hē ti P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa p'aa hēnh ta wē ēr tagadoo doo, ta majī ēr nahado wāt hyb n'aa, ta najiis ēr bahado dāk hyb n'aa kā. P'op Hagä Do anoo āā hā, ta wób āā maher'oot hyb n'aa ta ti ky n'aa hanām doo. ¹⁹Hahȳ ti ta ky n'aa: Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo ta wē badāk hahȳy hā habong doo, ta majī ranado bong hyb n'aa, ta najiis raba-hado padēek hyb n'aa kā. Dooh tetsén wād bā sa hā nesaa do ramoo bok doo. Tamabaan hōm kán. Ti tamejūū āā hā, ji tagadoo do ky n'aa āā baher'ood hōm hyb n'aa kā ta wób sa hā. ²⁰Ti hyb n'aa Kristo rod n'aa āāh. Ta mejūū do āāh. Āā her'oot do hā P'op Hagä Do bē tama-her'oot. Kristo ky gabuuj gó tak'ēp āā betsēē bē hā, bē banoo hyb n'aa bē P'op Hagä Do h'yyb wareem ta wē, ta najiis bē bahado padēek hyb n'aa kā. ²¹Kristo, tabad'op hē nesaa do moo nawät doo, ne-

^{¶¶}**5:14** Dooh ji h'yy gakog hōm do ky n'aa tado bā hahȳy hā Paw-Ro her'oot doo. Dooh ji hub dajēp do ky n'aa tado bā. Hahȳy d' tahanäng pé tii: Ēr hyb n'aa Kristo dajēp nesaa do ēr moo bok do sām. Hȳy kā, Kristo hā h'yy ka'eeh doo, ta hā rah'yy kata dāk do hyb n'aa, radejēp do hadoo nesaa do hā. Ti hyb n'aa nesaa do ji h'yyb säg karēn do ji ky nadahé wāt. P'op Hagä Do Sahee ji hā metēēh do ji ky dahé kán hȳy kā. Dooh ji karēn doo da ji awād wād bā tahanäng pé tii, tēg nad'ēēd is do 15 hā kerii dāk doo da.

^{§§}**5:16** Ta hā Jesus kasee do pooj jé, aj'yy ub Jesus, Paw-Ro ed'oo.

saa do ər moo bok do sām tabahado dāk P'op Hagä Do an'oo bā, Kristo hyb n'aa baad had'op ər bahado padēēk hyb n'aa kā P'op Hagä Do matym gó.

6 Ti hyb n'aa kā, P'op Hagä Do masa n'aa āā bahadoo do hyb n'aa, tak'ēp āā betseē bē hā, daap hē bē ganadoo hyb n'aa P'op Hagä Do anoo doo, bē hā taky enyym doo. ²Tii da ŷ wén her'oot, hahŷŷ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa:

“Ōm ŷ gadoo do noo gó kajaa bā kā, ŷ maa newē wāt maky n'aa etsēē doo. Ōm ŷ bed'ēēp do noo gó kajaa bā kā, ŷ masaa wāt ōm.”*

Bē maa newē baad ub! Da hē né kā ji tagadoo do noo gó kā. Da hē né kā ji tabed'ēēp do noo gó kā.

Baad ub Paw-Ro rababok hejoonh do rahob né paawä ky n'aa hahŷŷh

³Dooch āā moo bong pé ta wób h'yyb hewaat péh, P'op Hagä Do ky n'aa hanām do āā maher'oot do raky n'aa narejāā hyb n'aa. ⁴P'op Hagä Do karom āā bahadoo do hyb n'aa, sahōnh hē sa hā āā metēēh nyy da tak'ēp h'yyb jawyk doo me baad ub āā babok, baad nadoo do āā ahob bā, āā wē badoh do āā ahob bā, dooh āā ad'oo pé né paawä, ⁵āā rahewyh bā, āā radewäts bē bā, hajōk do rakamajē bā āā hā, tak'ēp āā moo bok do hā, ty jawyk do āā ahob bā, āā basaah bā na-āāj né hē. ⁶Dooch āā moo boo bā nu meby n'aa nāng doo. Kristo ky n'aa āā hapāh. Āā h'yy kanejāg. Ta wób wē āā ky en'yyim. P'op Hagä Do Sahee āā tah'yyb mahūūm. Baad ub, t'ōp madāk doo me āā kamahān ta wób. ⁷Baad hadoo do āā her'oot. P'op Hagä Do hejój gó āā babok. P'op Hagä Do karēn doo da ji bawāt doo, āā kuman hadoo. Tii me āā kamej'oonh. Tii me āā

mesoo. ⁸P'op Hagä Do wē āā moo bok āā raweh'ēēh bā, āā rawanehēē bā na-āāj hē. P'op Hagä Do wē āā moo bok baad ra-her'ood bā āā ky n'aa, āā raky n'aa rejā bā na-āāj né hē. Ta wób mā āā wedii, ta wób sa hā. Ti hadoo né hē baad hadoo do ky n'aa āā her'oot. ⁹Āā ky n'aa netsä né paawä ta wób sa hā, P'op Hagä Do baad āā tabahapāh. Dajēb gó āā baboo né paawä, āā edēp nāh. Āā rahewyh né paawä, dooh āā dejēb bā. ¹⁰H'yy katōn n'aa nāng né paawä, āā tsebee had'yyt hē. Āā kasuud its né paawä, hajōk do hā āā banoo hajōng baad hadoo doo.† Dooch né paawä āā wē hanāng péh, ti anyy had'yyt hē P'op Hagä Do karēn do āā wē.

¹¹Baad bē āā maher'oot najis haa, Korīn buuj. Dooch āā jejēn bā āā h'yyb. Tak'ēp bē āā kamahān né hē. ¹²Āā nado bē hā kasaē doo. Bē ti kasaē āā hā. ¹³Ji taah ji maher'oot doo da né hē ŷ maher'oot bēēh: ŷ karēn paawä bē ŷ kamahān doo da bē kamahān ŷŷh.

Dooch séd hā ji h'yyb hedo bā Jesus hā h'yy kana'eēh do sa hā ky n'aa hahŷŷh

¹⁴Taw'āāts hē bē kamekuuj manāh, taw'āāts hē séd hā bē h'yyb hedo manā Jesus hā h'yy kana'eēh do sa hā. Tii d' ŷ wén her'oot, dooh séd gó tanu dēē bā baad had'op do ji moo wāt doo, P'op Hagä Do mejūū do ji ky nadaheeh do hā. Dooch tanu dēē bā ta bag gadagyp do hā. ¹⁵Séd h'yyb nahedoo Kristo, Nesaa Do Yb daheeh. Séd h'yyb nahedoo Jesus hā h'yy ka'eēh doo, Jesus hā h'yy kana'eēh do daheeh. ¹⁶Dooch tahaja bā séd hā rah'yyb hedo bā P'op Hagä Do tób n'aa, kabarii daheeh. Ēr tii, P'op Hagä Do hedēb had'yyt do tób n'aa hadoo. Ta daaj

*6:2 Isajas 49.8

†6:10 Dooch dajēēr tado bā ti ta wób sa hā ranoo doo. Jesus ky n'aa hanām do Paw-Ro maher'oot do ragado bā, h'yyb n'yyim doo, h'yyb tym nadajēp do P'op Hagä Do pa ragadoo. Ti ky n'aa né tii.

né hē P'op Hagä Do her'oot ta tii. Hahȳ
da ta kyy kerih doo gó taky dāng ji hā:
“Sa h'yyb gó da ȳ bawät, sa mahang da
ȳ bawät.

Ȳ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo.
Karapé haa d' tii.”[‡]

¹⁷ “Ti hyb n'aa, bë anä da hā ȳ h'yy
kana'eeh do sa mahang naa.

Taw'ääts hē da tsyt hē bë babok”, nāng
mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kyyh.

“Baad bë kanä baad nadoo do mahānh,
tii bā da bë ȳ gadoo”,[¶] nāng mäh.

¹⁸ “Tii da bë adoo bā, bë yb da ȳ tii bā.

Bë da tah haa, bë da tok haa, nāng
mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,
Sahōnh Hē Haj'ap Do kyyh, ji taky
n'aa enooh doo.”[§]

7 Najis haa, ër hā ta ti taky n'aa enooh
do hyb n'aa, taw'ääts hē ër enyyw
hōm ër hā rejāā doo, ër h'yyb rejāā
do na-āāj hē. P'op Hagä Do ër weh'ëeh
do hyb n'aa, taw'ääts hē ër kan'oo dāg
had'yyt hē ta hā, tsyt hē, ta wē had'yyt
ër babok hyb n'aa kă.

Paw-Ro tsebé do ky n'aa hahȳh

² Taw'ääts hē paawä baad bë kamahān
āāh! Dooh baad nadoo do āā moo boo
bā sa hā. Dooh āā rejā bā sa hā. Dooh
āā wad'ii bā sa hā. ³ Bë ȳ ky n'aa etyy do
hyb n'aa nado ti ȳ wén erih. Ȳ her'ood
dāk né paa baad bë āā kamahān. Bë āā
kamahān had'yyt hē ër bedëp bā, ër de-
jēb bā na-āāj hē. ⁴ Ȳ hapäh bë gadoo ȳ
her'oot doo. Ti hyb n'aa neȳm doo me
bë ȳ maher'oot. Bë hyb n'aa ȳ kasab'ee.
Tak'ëp ȳ h'yyb nyw dāg kăn, ȳ tsebee
kăn. Sahōnh hē baad nadoo do āā ahob
né paawä, tak'ëp ȳ h'yy gadajang.

⁵ Masedonija hāj n'aa bā āā kaja hōm
noo gó, dooh kameh'āāk do āā hā. Jé

pad'yyt naa ji h'yyb panas'ëeh do kejāk
āā wē. Āā wē ta wób rah'yy kawereem.
Āā h'yyb gó h'yy katón badāk. ⁶ Ti hadoo
né hē, P'op Hagä Doo, h'yy ketón do
h'yyb en'ym doo, āā tah'yyb en'ym Tiit
kajaa do hā, bë wē tabewäd nā do jawén
paa bā. ⁷ Tiit kajaa do had'yyt nado ȳ
tah'yyb en'ym doo. Ȳ wén h'yy gada-
jang, ȳ wén h'yyb nyw dāk na-āāj hē,
Tiit mē bë h'yyb en'ym, tanooh. Tak'ëp
mā ȳ bë hyb n'aa esee, tanooh. Tak'ëp
mā bë h'yy ketón bong baad nadoo do bë
mahang hawäd wät do hyb n'aa. Tak'ëp
mā bë h'yyb tseb'ee wē ȳy, nāng ta kyyh.
Ti hyb n'aa kă, tak'ëp ȳ wén tsebee kăn
hȳy kă.

⁸ Pooj jé bë ȳ ma erih do hā bë hyb n'aa
tón boo né paawä, dooh ȳ t'yyd kamehīn
bā tii da bë ȳ ma erih do hā. Pooj jé dó ȳ
t'yyd kamehīn dó ȳ erih do bë hyb n'aa
tón bong tan'oo bā ȳ bahapäh bā, ba-
nadawéd né paawä bë h'yy ket'oon doo.
⁹ Tii d' tahado né paawä, ȳ h'yy gadajaa
kăn hȳy kă. Bë hyb n'aa tón do hyb n'aa
nado ȳ wén h'yy gadajaa kăn. Ȳ wén h'yy
gadajang, bë hyb n'aa tón do hyb n'aa bë
t'yyd kamehīn bong baad nadoo do hā.
Bë hyb n'aa tón do P'op Hagä Do gadoo.
Ti hyb n'aa kă, dooh nesaa pé āā moo
boo bā bë hā bë ȳ ma erih doo me. ¹⁰ Ji
h'yy katón do P'op Hagä Do gadoo doo, ji
h'yy kawareem baad hadoo do wē tan'oo
bā. Baad hadoo do wē ji h'yy kawareem
doo, ji h'yyb tym tabed'ëep tan'oo bā kă.
Ti hyb n'aa dooh ji jesyg bā ta ti hedoo
do ji h'yy katón doo. Ji gadoo né hē.
Badāk hahȳ hā habong do P'op Hagä Do
hā h'yy kana'eeh do rah'yy katón doo, ji

[‡]6:16 Rewitikos 26.12, Jeremij 32.38, Esekijew 37.27

[¶]6:17 Isajas 52.11, Esekijew 20.34, 41

[§]6:18 2 Samuélw 7.8, 14

h'yyb tym dajëp tan'oo bã. ^{**} 11 Bë hegãã bë h'yy ket'oon do bë hã P'op Hagã Do anoo do tan'oo bã bë hã: Bë h'yy katón do hyb n'aa, nayyw hë bë karën nesaa do bë ado hõm bë mahãnh, dooh bë karën bã nesaa do moo bok do h'yyb hataa bë do bã, tak'ëp bë ganen'aak nesaa do bë mahang hawäd wät doo. Bë h'yy katón do hyb n'aa bë h'yyb eỹym bong, tak'ëp bë karën ỹ bë bahapäh, tak'ëp bë h'yy kahasaab baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa, nayyw hë bë karën nesaa do moo wät do ky n'aa kety däk. Sahõnh hë ta tii me bë metä wät, bë h'yyb haj'aa hë nado wäd nesaa do bë mahang hawäd wät doo.

¹² Pooj jé bë ỹ ma erii wät doo, pooj jé bë gadoo doo, aj'yy nesaa do moo wät do had'yyt hyb n'aa nado ỹ wén erii wät. Ta ti aj'yy h'yyb rejã däk do hyb n'aa had'yyt nado hyb n'aa na-ããj hë. Ta ti bë ỹ wén ma erii wät paah, bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa, bë h'yyb baad hadoo do bë metëeh hyb n'aa kã ãã wë P'op Hagã Do matym gó. ¹³ Ti hyb n'aa dooh ãã h'yy ketón boo bã. ãã h'yyb tseb'ee.

Ỹy. Dooh ãã h'yy ketón boo bã. ãã h'yyb nyw padëek né hë. Tak'ëp ãã tsebee na-ããj hë tak'ëp Tiit h'yy gadajaa kãn ãã bahapäh do hyb n'aa. Tiit wén h'yy gadajang, bë sahõnh hë bë h'yyb en'yyim do hyb n'aa ta hã. ¹⁴ Bë ỹ j'aa etsë paa Tiit hã. Ỹ her'oot doo da né hë bë ky n'aa, ti né hë bë metëeh Tiit hã. Dooh ỹ bë nu meby bã. Te hub né hë sahõnh hë bë ỹ maher'ood wät doo. Bë hyb n'aa ỹ j'aa etsë doo, te hub né hë na-ããj hë kametä däk hỹy kã. ¹⁵ Ta bahãnh Tiit bë takamahãnh kãn tahyb n'aa newë bã nyy da baad bë ky daheeh ta kyyh, baad bë gadoo bë mahang, bë h'yyb eỹym doo gó bë weh'ëeh ta hã. ¹⁶ Ỹ h'yy gadajang, bë hã baad ji hajaa ji h'yyb eh hyb n'aa.

Ji etsëeh do ky n'aa hahỹỹh

8 Hỹy kã wakãn haa hedoo doo, ãã karën bë ãã maher'oot nyy da Kristo hã h'yy ka'eeh do Masedonija hãj n'aa bã habong do rabad'oo P'op Hagã Do ky enyym do sa h'yyb gó hawät do an'oo bã. ² Tak'ëp nesaa do rahob né paawä, tak'ëp ratsebë. Tak'ëp ratsebë do hyb n'aa tak'ëp ramasa sa wë hanãng doo me. Tak'ëp rabetsëeh, kasuud its né paawä. ³ Baad bë ỹ maher'oot sa ky n'aa. Rahajaa do pénh né hë rabanoo. Ti bahãnh rabanoo, rahajaa do bahãnh. Sa h'yyb gó naa, sa daaj hë né hë ti tak'ëp rabetsëeh. ⁴ Rets'ëe had'yyt hë ãã hã, ãã banoo hyb n'aa ramasa hyb n'aa Kristo karapee Judah hãj n'aa bã habong doo. Baad ub sa hã ti ji masa doo. ⁵ ãã hyb n'aa newëe do bahãnh rabad'oo. Sa daaj hë rakan'oo dæg pooj jé Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do ramoo bok hyb n'aa, ãã karën do na-ããj hë. P'op Hagã Do karën doo da né hë ji hã, tii da rabad'oo. ⁶ Ti hyb n'aa kã tak'ëp ãã betseë Tiit, pooj jé du doo do bë tah'yyb mahũum dajëer masa n'aa bë ataa do hã, bë tah'yyb mahũum p'aa hënh, ta ti bë masa do dajëer n'aa takaja däk hyb n'aa. ⁷ Tak'ëp bë gado däk baad hadoo doo: Tak'ëp bë h'yy ka'eeh. Tak'ëp bë bahajaa bë baher'oot P'op Hagã Do ky n'aa. Baad bë bahapäh ji hã P'op Hagã Do karën doo. Tak'ëp bë h'yy kahasaab baad hadoo do bë moo bok hyb n'aa. Tak'ëp ãã bë kamahãnh. Ti hyb n'aa, ỹ karën paawä tak'ëp na-ããj hë bë banoo ta wób ji masa doo. Taw'ãats hë ti ji hỹy hedoo do ji masa doo. ⁸ Dooh bë ỹ mejõ bã ta wób bë masa hyb n'aa. Jããm hë ỹ karën bë ky n'aa napäh nyy da sa h'yyb hedoo doo me ta wób ramasa sa da hadoo doo, bë na-ããj hë baad bë kamahãnh bë da hadoo do bë metëeh hyb n'aa. ⁹ Taw'ãats hë paawä

****7:10** Tii d' tawén hadoo, sa h'yyb kawanareem do hyb n'aa. Ta ti hedoo do ji h'yy katón doo, dooh tan'oo bã ji t'yyd kamehiin hyb n'aa nesaa do ji moo wäd wät do hã.

ta wób bē masaa, bē hapäh do hyb n'aa nyy da ər Wahē N'aa Jesus Kristo bad'oo do paah. Taky ennym do hyb n'aa ji wē, sahōnh hē ta wē anyy wäd né paawä, kasuud is tabahado dāk bē hyb n'aa, tak'ēp baad hadoo do bē wē tabanny dāk hyb n'aa kā P'op Hagä Do matym gó.^{††}

¹⁰⁻¹¹ Ta baab tabēej hōm do hā, bē né ti jāām pooj jē dajēer hat'aa do du d'oo doo. Bē né ti pooj jē kar'ēen mas'aa doo. Ti hyb n'aa, hā ȳy taw'āats hē tsebē doo gó bē du doo doo da né hē bē bahajaa h̄ȳy kā bē du doo do paah. Taw'āats hē bē hajaa do bē anoo. ¹² Bē h'yib n'oo bā, P'op Hagä Do gadoo da bē hajaa do bē anoo doo. Dooh P'op Hagä Do gahēen bā bē hā bē wē badoh doo. ¹³ Dooh āā karēn bā ta wób hā bē banoo do hyb n'aa, bēē kā ti hahoop badoh doo. Āā karēn paawä sēd demuun tabanäng sahōnh hē sa wē. ¹⁴ Da hē bē wē hanäng do masa sa hā. Ta jawén bē wē tananny bā, bē d' ramasaa kán ta mabaj. Tii bā kā, sēd demuun tabanäng sahōnh hē sa wē. ¹⁵ Tii d' tabaher'oot P'op Hagä Do kyy kerih do hā: “Dooh mad'aak pé hajōng do hat'aa do sa wē.

Kanahēn d'os hē hat'aa doo, dooh badoh pé sa wē ēnh.”^{‡‡}

¹⁶ P'op Hagä Do ȳ j'aa etsē Tiit hā tabanoo do hyb n'aa bē tahyb n'aa esee bē ȳ hyb n'aa esee do hadoo da. ¹⁷ Tiit gadoo āā etsē do ta hā, bē wē tabahōm hyb n'aa. Tak'ēp tah'yib hedoo bē wē tabeg'āas hyb n'aa. Ta hā āā eanh do pooj jē, ta daaj hē tahyb n'aa newē dāk bē wē tabahōm hyb n'aa. ¹⁸ Tiit sii āā mejūū da āā h̄ȳy ky n'aa hadoo do jē

pad'yyt hē Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ky n'aa etsēh doo, Jesus ky n'aa hanām do hā tamoo wät do hyb n'aa. ¹⁹ Jesus hā h'yy ka'eeh do jē pad'yyt hē kahet'aa do rasēw hōm ta ti h̄ȳy ky n'aa hadoo doo, āā tabahada hyb n'aa Jerusarēnh hēnh dajēer kata dāk do āā tajooh bā kā. Ta ti sa masa n'aa āā tajooh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do āā weh'ēeh hyb n'aa, baad āā karēn āā masa ər wakāan Jesus hā h'yy ka'eeh doo, āā metēeh hyb n'aa na-āāj né hē.

²⁰ Āā h̄ȳy hedoo do āā d' rahada, ta wób daap rah'yy genā mahānh dajēer āā mahūūm do hā. ²¹ Baad āā matakēē, baad hadoo do āā moo bok hyb n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó, ajyy sa matym gó na-āāj hē. ²² Tiit sa sii āā mejūū nā āā h̄ȳy seeh. Hajōō nuu me āā mety dāk tii. Baad tah'yib hedo had'yyt hē ta wób tamasa hyb n'aa. Baad bē hā tah'yib ee dāk do hyb n'aa, tak'ēp tah'yib hedo dāk dajēer bē bataa do hā bē tamasa hyb n'aa. ²³ Tiit hā kā, hēp ȳ hata ti bē hā ȳ moo wät do hā. Jesus hā h'yy ka'eeh do jē pad'yyt hē kahet'aa do mejūū do ta wób, ajyy Tiit had'aa doo. Kristo raweh'ēeh do tii. ²⁴ Ti hyb n'aa kā, taw'āats hē kamahān gó bē gadoo bē wē rakajaa bā kā. Taw'āats hē bē metēeh ta wób Jesus hā h'yy ka'eeh do jē pad'yyt habong doo, dooh daap hē tado bā bē āā j'aa etsē doo.

9 Dooh hyb n'aa bē ȳ ma erih pé Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habong do bē masa do ky n'aa hā. ² Ȳ hapäh né hē nyy da tak'ēp bē h'yy karēn ta wób bē masa. Bē ȳ j'aa etsē paa Mase-

^{††}8:9 Wawēē hē Jesus bewäd hyng do pooj jē, tak'ēp takabaj'aa. Tii bā kā, ajyy tabahado dāk, dajēb kán ji tabed'ēep hyb n'aa. Tii d' tahanäng pé ti *kasuud is do tabahado dāk*. Taw'āats hē ji hyb n'aa newēē nyy da tak'ēp ji Jesus t'yyd mehiin, ji na-āāj ji t'yyd mehiin hyb n'aa ji da hadoo do.

^{‡‡}8:15 Esodo 16.18. Pāw hadoo **Manah** hād näng do P'op Hagä Do mo haj'aa doo, tabanawäng hēnh Isaraēw buuj rababok noo gó ky n'aa gó Paw-Ro beh'ūūm. Ti noo gó kanahēn d'os hē **Manah** hat'aa doo, dooh badoh péh. Hajōng hat'aa doo, dooh mad'aak pé sa wē.

donija hāj n'aa bā habong do ər wakāān hedoo do sa matym gó. P'ooj ub ta baab tabēēj hōm do hā, bēēh, hēēj Akaja hād nāng do babuuj,[¶] bē du doo bē karēn bē masa doo, nāng kēh ŷ sa hā. Hajōk Masedonija hād nāng do hāj n'aa babuuj ər wakāān hedoo doo, raky n'aa napāh bā baad bē karēn bē masa ta wób, ti na-āāj hē rah'yyb hedo padēēk ramasa hyb n'aa. ³Ta wób bē karēn bē masa ŷ hapēē né paawā, ŷ mejūū Tiit ta hataa daheeh bē wē, bē ramasa hyb n'aa dajēēr bē bataa do hā, ta ti hā bē ŷ j'aa etsē do paa daap tanadoo hyb n'aa, ŷ kajaa do pooj jé bē h'yyb bē matakā dāk hyb n'aa. ⁴Ər hŷj hedoo do wób, Masedonija hāj n'aa buuj, si ŷ rakajaa bā bē wē, ŷ d' nu mebyy wāt da bē nahaja nā bā, dajēēr bē nata nā bā, baad bē ky n'aa ŷ her'ood wāt do paa hyb n'aa. Bē na-āāj né da bē nu mebyy bong sa wē, bē nahaja nā bā. ⁵Ti hyb n'aa ŷ hyb n'aa newē dāk, taw'āāts hē ta ti ajyy ŷ mejūū āā pooj jé, bē ramasa hyb n'aa, kamasa do dajēēr n'aa bē bataa hyb n'aa, bē ky kajāk do paah. Tii bā, kaja dāk da āā pooj jé. Bē etsēēh do metēē n'aa dāg ti ta tii kā, bē ramejūū do hyb n'aa nado.

⁶Bē hyb n'aa newē hahŷyḥ: Kanahēn d'os hē hejoom doo, kanahēn d'os hē ta ag tabataa ēnh. Hajōng hejoom doo, hajōng né ta ag tataa.^{§§} ⁷Taw'āāts hē sahōnh hē bēēh, bē banoo bē h'yyb gó bē h'yy kajāk doo. Taw'āāts hē dooh bē an'oo bā bē h'yyb nanoo doo me. Bē ramejūū do hyb n'aa nado bē banoo. Bē daaj hē bē banoo. Ta ti ŷ wén erih, P'op Hagā Do kamahān do hyb n'aa tsebee gó hanoo doo. ⁸P'op Hagā Do hajaa bē hā tabanoo sahōnh hē baad hadoo doo, tabanyy had'yyt hyb n'aa sahōnh hē bē

karēn doo, tamad'aak hyb n'aa, sa wē bedoh do bē masa hyb n'aa. ⁹Hahŷy do P'op Hagā Do kyy kerih do paa hets'ēēh do sa ky n'aa hā:

“Etsēēh da wē bedoh do sa hā.

Ky enyyw had'yyt hē.” *

¹⁰P'op Hagā Doo, joom jóm hā ta joom tym hanoo doo, ji waa hanoo do na-āāj hē, bē hā da tabanoo hajōng bē ma, ta tii me tak'ēp bē masa hyb n'aa wē bedoh do sa hā. ¹¹Hajōng hedoo pé da tabanoo bē hā, bē betsēh had'yyt hyb n'aa. P'op Hagā Do raj'aa etsē da, sa hā bē anoo do āā tajooh bā sa wē. ¹²Ta ti bē masa do tamasa da Jesus hā h'yy ka'eeh do Jerusarēnh bā habok do sa wē bedoh doo. Tak'ēp P'op Hagā Do ratsebē da, bē masa do an'oo bā da. ¹³P'op Hagā Do hā raj'aa etsē da. P'op Hagā Do rawén j'aa etsē da, baad bē ky daheeh Kristo panyyg hanām do bē h'yy kaha'eeh bē hanāk doo, bē masa do metēēh do hyb n'aa. P'op Hagā Do raj'aa etsē na-āāj da, sa hā, ta wób sa hā na-āāj hē bē betsēēh do hyb n'aa. ¹⁴Tak'ēp kamahān gó bē da raky n'aa etsēē P'op Hagā Do hā, P'op Hagā Do ky enyyw do hyb n'aa bē wē, sa hā bē wén masa. ¹⁵P'op Hagā Do hā āā j'aa etsē ər matym n'aa tak'ēp hanām do ər hā tanoo do hyb n'aa. Tak'ēp baad ub tii. Ti hyb n'aa dooh ji kyy pé ta ky n'aa ji her'ood bā.[†]

Paw-Ro ky gadoo ta hā ky sēm do ky n'aa hahŷyḥ

10 ŷ ēyŷm do m' bē mahang ŷ bawāt bā, nāk mā ta wób sa kyyh. Dawēē ŷ bawāt bā kā, ŷ neyŷm kā ŷ erih do hā, nāk sa kyyh, ŷ ranu mer'oot bā. ŷ né hē, Paw-Ro, Kristo ji tah'yyb

[¶]9:2 Akaja hāj n'aa bā Korīn panang badāk.

^{§§}9:6 Ji ejoom do ky n'aa gó Paw-Ro maher'oot ji masa do ky n'aa. Taw'āāts hē ji etsēēh. Baad ub P'op Hagā Do banoo hets'ēēh do sa hā.

*9:9 Saaw-Mo 112.9

[†]9:15 Jesus né tii, ji matym n'aa tak'ēp hetsooh doo.

en'yym do kyy gó, ji hā ky enyym do kyy gó, ² tak'ēp ŷ h'yy kah'ūūm bē hā, p'aa hēnh bē ŷ bahehēēn bā kā, bē an'oo manā kyyh tak'ēp hadoo doo me ŷ gadoo hyb n'aa ŷ nu mer'oot doo. P'op Hagā Do nahapāh do h'yyb karēn do jawén habok doo da āā babok, nāk āā nu mer'oot do sa kyyh. Kyyh tak'ēp hadoo doo me da ŷ gadoo tii, ŷ h'yyb dāng. ³ Badāk hahŷŷ bā āā baboo né paawā, dooh āā kamety bā sa hā badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do nahapāh do rabahed'oo doo da sa majīi hā. ⁴ Āā kuman āā kametty doo, dooh badāk hahŷŷ hā habong do kuman tahado bā. Dooh. P'op Hagā Do hejój me āā gawats'iik sa mejój. ⁵ Āā gawats'iik rahyb n'aa newēē doo, rah'ūūm doo, sahōnh hē h'yy kasab'ee do hewaāt do P'op Hagā Do rabahapāh nanoo doo. Sahōnh hē ji hyb n'aa newēē do āā no n'aa masoo hadoo, ji majīi ji no n'aa masoo doo da, āā meduuk ŷ hanāng péh, ji h'yyb ky daheeh hyb n'aa kā Kristo. ⁶ Baad bē ky dahé dāg bā kā, āā nabuuj gedoo da ky nadah'eeh nā doo.

⁷ Taw'āāts hē bē hyb n'aa matakā wyt ta maab hadoo doo![‡] H'yy kasab'ee doo gó, “Āā ti Kristo karapee” hanāk doo, taw'āāts hē hahŷ rahyb n'aa newēē: Āā na-āāj hē Kristo karapee. Dooh āā bahānh rado bā. ⁸ Ta bahānh ŷ h'yy kasabé bā paawā, ta hyb n'aa jaw'yyk do Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hyb n'aa āā hā, dooh hyb n'aa ŷ nu mebyng péh. Ta hyb n'aa jaw'yyk do āā hā taban'oo dāk, bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm āā anoo hyb n'aa, bē āā rejāā hyb n'aa nado. ⁹ Bē ŷ ma erih doo me, bē ŷ e'ŷŷm do hyb n'aa nado. Tii d' bē hyb n'aa newē manāh. ¹⁰ Hahŷŷ da sa kyyh ŷ ranu

mer'oot bā: “Tak'ēp ji tamejūū. Ky n'aa jaw'yyk doo gó, kejŷŷk doo gó Paw-Ro ji tama erih. Tii bā ji mahang tawād bā, na-hejooj dāg its. Dooh baad her'oot do tado tii”, nāk. ¹¹ Ta tii d' her'oot do taw'āāts hē tahyb n'aa newēē hahŷŷh: Dawēē āā babok bā āā erih doo da, tii da na-āāj āā bad'oo bē mahang āā aboo dāg bā p'aa hēnh.

¹² Dooh ŷ haja bā “sa da ŷ hado bā” ŷ noo b'āts, sa hā hē j'aa kehets'ēē doo. Dooh ŷ haja b'āts sa hā hē ŷ kamety b'āts.[†] Sa hā hē rakametty doo, sa hā hē raheg'āās do ny hadoo do sa bahānh hadoo doo, h'yy gatemah ti tametēēh. ¹³ Āā hā kā, dooh ta bahānh āā kasabé bā. Dooh āā kasabé bā āā hā P'op Hagā Do nanoo do hā. Jāām hē āā kasab'ee āā hā P'op Hagā Do anoo do hā āā moo bok hyb n'aa. Bē panang bā na-āāj hē tabanoo āā moo bok hyb n'aa. ¹⁴ Āā hā P'op Hagā Do anoo do bahānh nado āā baboo dāk. Āā tii, pooj jé bē wē kaj'aa doo, Kristo ky n'aa hanām do bē hā maher'oot doo. ¹⁵ Dooh na-āāj hē āā kasabé bā ta wób ramoo bok do hā. Hahŷ ti āā karēn doo: Bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm bā kā, āā karēn āā moo bok do tak'ēp takah'ūūm na-āāj hē, ¹⁶ panang wób hēnh, bē panang bahānh Jesus ky n'aa hanām do āā maher'oot hyb n'aa kā, ta wób ranaher'oot nā bā. Dooh āā karēn bā āā kasabé bā ta wób ramoo bok do hā, sa hā P'op Hagā Do anoo doo hēnh. ¹⁷ “Jé h'yy kasab'ee doo, taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā takasab'ee.”[§] ¹⁸ Ta hā hē h'yy kasab'ee do nado ti Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do j'aa etsē doo, ti né ti ta wē tagadoo doo.

[‡]10:7 Wyt ta maab hadoo do hā rahyb n'aa matakā bā, tii bā dooh ragado bā paawā ma matēg oow. Tii bā Paw-Ro Jesus mejūū do heh'āāt ub rahapāh paawā.

[†]10:12 Paw-Ro ej'ees doo gó tabeh'ūūm. Tii da tawén edoo, sa hā hē raj'aa etsē do hyb n'aa. Paw-Ro bahānh mā rahyb n'aa jawyk sa nooh.

[§]10:17 Jeremij 9.24

**“Jesus mejūū do ȳȳh” daap
hanāk do ky n'aa hahȳȳh**

11 Bē badoo dāk doo da ȳ karēn paawā bē gadoo nā hād h'yy gatamah do her'oot doo da ȳ er'ood bā.^{**}
²Tak'ēp bē ȳ kamahān do hyb n'aa ȳ karēn bē gadoo tii. P'op Hagā Do hanaa ji kamahān doo me né hē bē ȳ kamahān. Ti hyb n'aa, dooh ȳ an'oo bā bē rawad'i. Maruus aj'yy manepāh nā do baad hawāt do hadoo bēh. Maruus yb hadoo ȳȳh. Bē ȳ haēj dāk do hadoo sét ub aj'yy hā, Kristo hā, bē patug hadoo tabahadoo hyb n'aa da.
³Ti hadoo né hē, ky ken'yym doo gó bē da rawedii ȳ jeŷym, jāām hē sét hā, Kristo hā baad bē h'yyb nadäg wāt hyb n'aa, Ewa aw'yy wad'i wāt do paa hadoo da.
⁴Tii d' ȳ wén her'oot, Jesus ky n'aa seeh, āā ma met'ēeg wāt do nadoo do rahe'ood bā, ti nayyw hē bē gadoo. Nayyw hē na-āāj hē bē gadoo sa-hee seeh, bē gado dāk do paa nadoo doo. Nayyw hē bē gadoo panyyg seeh, bē āā panāk do nadoo doo.
⁵Dooh né hē Jesus ky n'aa rod sa bahānh red'oo do sa yd jé ȳȳh.
⁶Dooh né paawā tak'ēp herot do tado ȳȳh, hajōng ȳ hajaa do ȳ hapāh doo. Hajōo nuu me né hē ȳ metā wāt ti bē hā.

⁷Bē sām noo do hyb n'aa nado ȳ her'oot do P'op Hagā Do ky n'aa bē hā. Dooh bē ȳ mejō bā ta sām bē an'oo bā hā ȳȳ. Daj ȳȳ hē ȳ kadaduū ȳ moo wāt do hā, bē kawehēē dāk hyb n'aa. Nesaa do g'eeh bē hā, tii d' ȳ ad'oo doo?
⁸Jesus hā h'yy ka'eeh do panang wób hēnh habong do hā ȳ daab yyp, sa dajēer ȳ ado hōm hadoo, ȳ ramasa hyb n'aa Jesus ky n'aa bē ȳ maher'oot hyb n'aa.
⁹Bē mahang ȳ bawāt noo gó, wē ȳ tabadoh bā ȳ karēn doo, dooh bē hā ȳ daab yb bā. Ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do Mase-

donija hāj n'aa bā naa hana do ȳ ranoo ȳ karēn doo. Dooh paa ȳ karēn bā bē hā ȳ daab yb bā, tanajawyk hyb n'aa bē jó. H̄y jawén dooh na-āāj hē bē hā ȳ daab yb bā.
¹⁰Kristo ky n'aa hanām do hēp ȳȳ gó tabawāt. Ti hyb n'aa, dooh Akaja hāj n'aa bā habong pé ȳ ky meduuk péh, ȳ ky dāng, bē hā ȳ daab nayyp do hyb n'aa ȳ h'yy kasab'ee do hā.
¹¹H'ēēd hyb n'aa ti ta ti ȳ her'oot? Bē ȳ kamanahān do hyb n'aa g'eeh? Dooh. P'op Hagā Do hapāh bē ȳ kamahān.

¹²Ȳ ad'oo do paah, ȳ badoo had'yyt hē da. Dooh da ȳ gado bā ta sām, sa daaj hē Jesus mejūū do rakamaneēēnh do ranahajaa hyb n'aa rah'yy kasabé bā āā nemuun ramoo bok rabanāng do hyb n'aa.
¹³Kristo mejūū do heh'āāt nadoo do tii. Bē rawedii ramoo bok do hā. Kristo mejūū do ked'oo do tii.
¹⁴Dooh ȳ hyb n'aa meuuj bā rabahed'oo do hā. Nesaa Do Yb sii hē tahajaa takawareem bā āās ta bag gó hawāt do ji ed'oo hyb n'aa, ji tawadii hyb n'aa.
¹⁵Ti hyb n'aa, dooh ȳ hyb n'aa meuuj bā Nesaa Do Yb karapee baad moo bok do rabahed'oo rakeno bā. Ti hedoo do ragadoo da nesaa do ramoo bok do sām.

**Nesaa do tahoop do hyb n'aa Paw-Ro
kasab'ee do ky n'aa hahȳȳh**

¹⁶Ȳ ab'aanh pooj jé ȳ her'ood wāt doo: Bē hyb n'aa newē manā ȳ h'yy gatamah doo! Ti hadoo né hē, ȳ h'yy gatamah do bē ed'oo nā bā paawā, taw'āāts hē ȳ bē gadoo h'yy gatamah do bē gadoo doo da, ȳ na-āāj hē ȳ h'yy kasab'ee hyb n'aa.
¹⁷Kēh ȳȳ, ȳ h'yy kasab'ee doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ber'oot doo da nado. H'yy gatamah do ber'oot doo da ȳ baher'oot.
¹⁸Hajōk ma matēg oow bē mahang habong do rah'yy kasab'ee. Badāk hahȳȳ hā habong do rah'yy karēn

^{**}**11:1** Dooh Paw-Ro genaag bā ta daaj hē tah'yy kasabé bā. Ti hyb n'aa, hād h'yy gatamah do her'oot doo da ȳ er'ood bā, tawén nāng. Ta daaj hē tah'yy kasab'ee, Korin buuj sa hā tametēēh hyb n'aa ma matēg oow rawedii sa hā.

do jawén habok do rabahed'oo doo da rah'yy kasab'ee. Hÿÿ kā, ÿ na-āāj da ÿ h'yy kasab'ee.†† 19 Bē ti h'yy genāh bē edoo né paawā, tsebee gó bē gadoo h'yy gatamah doo. Ti hyb n'aa taw'āāts hē bē gadoo na-āāj hē ÿÿh, ÿ h'yy kasabé bā. 20 Bē gadoo tak'ēp bē hā mejūū doo, sa karom hadoo bē ran'oo bā. Bē gadoo bē dajēer hā daab 'yyp doo, bē wad'ii doo, bē bahānh nu gapad'ēek kar'ēen doo, bē rejāā doo, bē ratapa ewyih doo. 21 ÿ hād nu mebyys ÿ nahaj'as do hyb n'aa bē hā ÿ moo wād bā ta tii da bē hā ramoo bok doo.‡‡

Āā kanahēn its né paawā ta tii hā, ta ti neÿÿm doo me rap'āā kasab'ee doo, ÿ na-āāj hē ÿ hajaa neÿÿm doo me ÿ p'āā kasabé bā. H'yy gatamah do hadoo ÿ baher'oot ta tii. 22 Eber buuj had'oo mäh, sa nooh. ÿ na-āāj hē Eber buuj. Isaraéw buuj had'oo mäh, sa nooh. ÿ na-āāj hē Isaraéw buuj. Abaraām panaa had'oo mäh, sa nooh. ÿ na-āāj hē Abaraām panaa. 23 Kristo karom had'oo mäh, sa nooh. ÿ Kristo karom heh'āāt do sa bahānh. (H'yy gatamah do her'oot do hadoo ÿ baher'oot ta tii da.) Tak'ēp sa bahānh ÿ moo wād wāt. Sa bahānh hajōō nuu me ÿ radawāts gēēt, Jesus ky n'aa ÿ her'oot do hyb n'aa. Sa bahānh hajōō nuu me tak'ēp ÿ rabaheyyh. Hajōō nuu me dajēb gó ÿ bewād nā. 24 Ji ma poo oow pé nuu me ken'yih 39 nuu me ÿ rabaheyyh ta tyd me, Judah buuj hā.¶¶ 25 Tamawoob nuu me

ken'yih b'aa t'aah me ÿ rabaheyyih.§§ Sét nuu me ÿ radajēeb paawā, pä me ÿ ramakut. Tamawoob nuu me marakate ÿ gahōm do tabegy b jēk. Sét adēb bā, sét atsēm ÿ batu tame. 26 Hajōō nuu me ÿ bawāt. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, tamii ÿ mawāt doo. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, moo ne-saa do sa hyb n'aa. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, hāj ÿ n'aa buuj wób sa hyb n'aa. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, Judah buuj nadoo do wób sa hyb n'aa. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, panang bā. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, ranabok hēnh ÿ bawāt bā. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, akajar me ÿ bawāt bā. Ām n'aa nāng hā ÿÿ, Jesus hā h'yy ka'eeh do ken'ooh do sa mahang. 27 Tak'ēp ÿ moo wād wāt. Tak'ēp ÿ bakaanh ÿ moo wāt do hyb n'aa. Hajōō nuu me ÿ naÿÿh. * Sah, hoo kaanh do na-āāj hē ÿ bahoop. Hajōō nuu me ÿ waa tamah. Hajōō nuu me ÿ bahoop hahēem doo. Hajōō nuu me dooh saroor hebaan do wē ÿÿ, ÿ kahat'ēeh hyb n'aa. 28 Sahōnh hē ÿ ahoop do wób bahānh ti anāng nā sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt habong do sa hyb n'aa ÿ hyb n'aa tón do had'yyt hē, Jesus karēn doo da rababok ÿ karēn do hyb n'aa paawā. 29 Rah'yy kanejój bā kā Jesus hā rah'yy ka'eeh do hā, ÿ t'yyd mehiin sa hā, ÿ hyb n'aa tón hēp ÿÿ gó sa hyb n'aa. Ne-saa do ta see moo wād bā rah'yyb tatuk do hyb n'aa, tak'ēp ÿ h'yy katón ta ti hedoo do hyb n'aa.

††11:18 Tii da Paw-Ro wén d'oo, Korīn buuj rah'yy genāh hyb n'aa ma matēg oow sa hā.

‡‡11:21 Ma matēg oow sa kyyh hyb n'aa Paw-Ro wén ej'ees. Nahejooj its Paw-Ro, sa nooh. Dooh Paw-Ro nu mebyy heh'āāt tado bā. *Hād nu mebyng* tawén nāng, ma matēg oow ramoo bok do hā rah'yy genāh takarēn do hyb n'aa.

¶¶11:24 Jāām né hē 40 nuu me ji bahewyih do séd noo gó, Judah hāj n'aa buuj ky n'aa jaw'yyk do an'oo bā rasām baanh. Ranesōōts hōm hyb n'aa ti yd jé rabetsén. 39 nuu me rabaheyyih.

§§11:25 Roma buuj ti ky n'aa etyy do b'aa me rabaheyyih.

*11:27 Ta see pé noo gó Paw-Ro moo wāt atsēm ta waa sām hā. Ta see pé noo gó Jesus ky n'aa tama metēek atsēm. Ta see pé noo gó taky n'aa etsēē atsēm, ti hyb n'aa ty jawyg tabahoop.

³⁰ Ỹ h'yy kasabé bā, jāām hē né hē ỹ h'yy kasab'ee da ỹ nahejooj is do metēēh do hā. ³¹ Dooh daap ỹ menā bā P'op Hagā Do ji j'aa etsēē had'yyt doo, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do h'yy kaha'eeh doo, ta Yb, hapāh. ³² Damas-Ko panang hēnh ỹ hewād nā noo gó, panang bagā n'aa sa wahē n'aa Aretas hād nāng do wē moo wāt do mejūū panang hadē do noo bā warahén ỹ ragada ỹ ramasoo hyb n'aa. ³³ Tii d' radoo né paawā, arook gó Jesus hā h'yy ka'eeh do ỹ rabahy g'ēēd is tūū, panang hadē pong jé naa. Tii bā ỹ kejēn hōm is sa mahānh.

12 Dooh né paawā ỹ genaag bā, ahōm nā ỹ h'yy kasab'ee do ran'oo bā, daap né paawā ti ta tii. Bē ỹ maher'oot hỹ kā s'ēēh hadoo do Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do hā ỹ. Bē ỹ maher'ood kán na-āāj hē hā ỹ tametēēh doo. ² Ỹ hapāh aj'yy Kristo hā h'yy ka'eeh doo. ¹⁴ Däg ta baab tabēēj hōm doo, P'op Hagā Do mahūūm dó hỹ pong jé, ta wē. Dooh ỹ hapēē bā ta h'yyb tym ub tado bā t'īī hēnh hasēēk doo, ta hub sii hē tado bā. P'op Hagā Do ti hapāh. ³⁻⁴ Ỹ hapāh né hē hỹ pong jé P'op Hagā Do masāk. (Ỹ ab'aanh, dooh ỹ hapēē bā ta h'yyb tym ub tado bā t'īī hēnh hasēēk doo, ta hub sii hē tado bā.) T'īī hēnh ta ti aj'yy[†] maa napāh kyyh ji nahajaa do ji her'ood bā, P'op Hagā Do nanoo do ji er'ood bā.[‡] ⁵ Ti hadoo do aj'yy hyb n'aa ỹ haja paawā ỹ kasabé bā. Hā ỹ hē dooh ỹ h'yy kasabé bā. Hā ỹ hē ỹ kasabé bā paawā, jāām hē ỹ h'yy kasab'ee da ỹ nahejooj is do metēēh do hā. ⁶ Ỹ karēn bā paawā hā

ỹ hē ỹ h'yy kasabé bā, h'yy gatamah do nado né paawā ỹ h, né hup ỹ né hē paawā ta ti ỹ h'yy kasab'ee do hā. Ti hado né paawā, dooh ỹ h'yy kasabé bā. Dooh ỹ karēn bā ta bahānh ỹ rahyb n'aa newē bā. Jāām né hē hā ỹ rahapāh ỹ moo wāt doo, ỹ her'oot do na-āāj hē.

⁷ Hā ỹ hē ỹ h'yy kasabé mahānh, tak'ēp hetsooh do kametā dāk do hyb n'aa hā ỹ, P'op Hagā Do anoo hā ỹ nesaa do ỹ ahoop doo, sasēng tēg ejoooh do hadoo ji. Nesaa Do Yb mejūū do tii, ỹ tarejāā hyb n'aa, hā ỹ hē ỹ h'yy kasabé mahānh. ⁸ Tamawoob nuu me Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā ỹ betseē tabado hōm hyb n'aa ta ti ỹ ahoop doo. ⁹ Tii d' né paawā, hahỹ da ta kyyh hā ỹ: “Jāām hē né hē ỹ ky ennym do a hā, sahōnh hē hejój ỹ baad takametā dāk do hyb n'aa nahej'oonh do sa hā”, nāng ta kyyh hā ỹ. Ti hyb n'aa kā, tsebee gó ỹ h'yy kasab'ee ỹ nahej'oonh do hā, Kristo hejój bawāt hyb n'aa hā ỹ. ¹⁰ Ti hyb n'aa kā ỹ tsebé Kristo hyb n'aa nahej'oonh do ỹ ahob bā, Kristo hyb n'aa ỹ raky n'aa rejā bā, Kristo hyb n'aa wē ỹ badoh do ỹ ahob bā, Kristo hyb n'aa ỹ rarahejā bā, Kristo hyb n'aa dooh ỹ ad'oo pé na-āāj hē. Ỹ nahejooj bā, hēp ỹ tym hā ỹ bahej'oonh.

¹¹ H'yy gatamah do her'oot doo da ỹ ber'ood dāk. Bē né ti han'oo tii d' ỹ wén her'oot. Bē né paawā tii baad her'oot do kēh ỹ n'aa hā. Dooh its né paawā ỹ h, dooh tabad'op hē Jesus ky n'aa rod sa bahānh red'oo do sa yd jé ỹ h. ¹² H'yyb jawyk doo me ỹ moo wād wāt bē mahang Jesus mejūū do heh'āat ji do bā

[†]12:3-4 Ta daaj hē, ta ky n'aa né hē Paw-Ro her'oot. Ti né ti aj'yy hỹ pong jé P'op Hagā Do masāk doo. Kejēn doo gó Paw-Ro wén her'oot, dooh takarēn bā tah'yy kasabé bā do hyb n'aa.

[‡]12:3-4 P'op Hagā Do wén nanoo kyyh tamaa napāh do ter'ood bā, tak'ēp tabahetsooh do hyb n'aa. Dooh ēr haja nā bā ta ti hadoo do ēr gado bā badāk hahỹ hā ēr babok nā bā.

[†]12:11 Dooh its né paawā ỹ h Paw-Ro wén her'ood wāt, dooh né ji hajaa péh P'op Hagā Do tanado bā paawā. Ta ti tabaher'oot bā tapes'āap na-āāj hē ta hā ky n'aa rejā doo. “Dooh its Paw-Ro”, nāk sa kyyh.

metëeh doo: Hetsooh do P'op Hagä Do hanaa y metä wät, meuj n'aa näng do y moo wäd wät, y pehuunh do na-ääj hē. ¹³ Ny hadoo do y moo wäd wät ta wób Jesus hā h'yy ka'eeh do hā, bē hā y moo nawād wät doo? Jāām né hē hahȳy bē hā y nad'oo doo: Bē y daab nayyp doo! Bē mabaan ta ti hyb n'aa bē y ky n'aa rejāā hadoo doo.[§]

¹⁴ Tamawoob nuu me dāg bē y bahe-hēen da hȳy kă. P'aa hēnh dooh né da bē y daab yb bā ēnh. Bē ma nado ti y karēn. Bē ti y karēn sa yb sa taah karēn doo da. Ji taah ned'ēed is do nado sa yb sa ȳyn karēn do hanoo doo. Sa yb ti sa taah nad'ēed is do karēn do hanoo doo.^{**} ¹⁵ Baad y h'yyb hedoo sahōnh hē y ah'ēēnh wē y hanäng doo, y kan'oo dāk bē hā bē y masa hyb n'aa. Y eanh hȳy kă bē hā: Dooh denaa hē y bē kamahān, tak'ēp bē y kamahān do mabaj?

¹⁶ Hahȳy d' mā bē mahang habong do sa nooh: “Te hub né hē. Dooh bē tadaab yb bā. Dooh né paawā bē tadaab yb bā, kamatakēē doo me bē tawedii”, nāk sa kyyh. ¹⁷ Ajyy bē wē y mejūū do hā bē y wadii bē hā? ¹⁸ Tak'ēp paa y bētsēē Tiit bē wē tabahōm hyb n'aa. Āā h'yyb hata y mejūū ta sii ti noo gó. Bē Tiit wadii, bē hā péh? Sét hēp ȳy Tiit daheeh. Séd h'yyb hedoo āā babok Tiit daheeh. Dooh bē āā wad'ii bā.

¹⁹ Ta ti āā wén her'oot bē hā, āā kawoom hyb n'aa bē ed'oo g'eeh? Dooh.

Dooh ti hyb n'aa tado bā. Séd āā h'yyb hedoo Kristo hā. T'ōp hanäng doo me āā baher'oot sahōnh hē āā her'oot doo. P'op Hagä Do maa napāh āā her'oot doo. Najis haa, sahōnh hē āā bad'oo doo, bē hyb n'aa né hē tii, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā, Jesus hā bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm hyb n'aa paawā. ²⁰ Ȳy ēȳm, bē wē y kajaa bā, ta see hadoo bē h'yyb hā ȳy da. Tii bā, dooh na-ääj hē bē genaag da bē y maher'ood bā. Ȳy aw'yyt apāh da bē mahang kaj'ōōk doo, h'yy kajew'ēēs doo, kawajāān doo, séd hā h'yyb nahed'oo doo, ta wób ky n'aa rejāā doo, kasab'ee doo, kamanejūū do na-ääj hē. Ȳy hyb n'aa newē bā, y hyb n'aa tón ta ti hedoo do y awyyd bā da bē mahang. ²¹ Ȳy ēȳm da, bē wē y kajaa bā p'aa hēnh da y nu mebyng bē hyb n'aa P'op Hagä Doo, ta hā y h'yy kaha'eeh do an'oo bā. Ȳy hyb n'aa tón da ȳy ēȳm, pooj jé nesaa do moo bok do rat'yyd kamaneh'iin do hyb n'aa baad nadoo do ramoo bok do hā, sa ȳy sa patug nadoo do sii rabēȳh do hā, nu meby n'aa näng do hā, sa matym gó ramoo bong doo.

Tagadēeg ub Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahȳy

13 Tamawoob nuu me dāg hahȳy bē y bahehēen doo. Ȳy kajaa bā, sahōnh hē ky n'aa katep'aa do bē mahang hanäng doo, pawóp hē, tamawoob hē ta rod n'aa rahe'oot da te hub tado bā.^{††}

[§]12:13 Sahōnh hē ta wób sa mahang tamoo wäd wät doo, Korin buuj mahang na-ääj tamoo wäd wät. Jāām hē dooh tadaab yb bā sa hā. Ta wób hā ti tadaab yyp. Ti hyb n'aa apāh dooh baad Paw-Ro kamahān sa hā ta wób red'oo. *Bē mabaan bē hā y daab nayyp doo* Paw-Ro baher'oot bā, tahād ky n'aa ej'ees. Nesaa do nado ti ji da hadoo do ji daab nayyp doo.

^{**}12:14 Korin buuj Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Paw-Ro taah hadoo. Dooh Paw-Ro karēn bā sa dajēer tagado bā. Takarēn tamasa sa hā, baad Jesus hā rah'yyb padēek hyb n'aa. Sa yb hadoo Paw-Ro, ta hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae dāk do hyb n'aa.

^{††}13:1 Tii d' né ji bad'oo P'op Hagä Do kyy kerih do ji tamaher'oot, ta see ta da hadoo do taky n'aa tapa bā. Dew-Teronom 19.15 hā takerii dāk tii. Dooh ji ky dahé bā sét hē her'ood bā. Jāām hē ji ky daheeh pawóp hē, tamawoob hē hadoo doo, te hub né hē ranoo bā ky n'aa katapaa do ky n'aa. Tii da P'op Hagä Do kyy kerih do wén mejūū, daap hē ji ky n'aa tapa mahānh ji da hadoo do.

² Ỹ ab'aanh, pooj jé, pawóp nuu me däg bē ỹ bahehēen noo gó nesaa do moo boo bok do sa hā ỹ maher'ood wāt doo. Ta ti moo hedoo doo, bē sahōnh hē na-āāj hē, ỹ maher'oot hahỹ da: Dooch da ỹ t'yyd mehiin bā pooj jé du d'oo do nesaa do moo bok doo, ta wób na-āāj hỹ ká nesaa do moo bok doo. ³ Dooch da bē ỹ t'yyd mehiin bā. Bē karēn mäh, bē ỹ metēeh Kristo tado bā hā ỹ her'oot doo, bē nooh. Nahejooj nado Kristo bē wē. Hejooch né hē bē mahang. ⁴ Nahejooch doo gó b'aa kajatsēk do hā kepēem däg né paawā, ti awād had'yyt hỹ ká P'op Hagā Do hejój hyb n'aa. Ti hadoo né hē āā hā. Kristo nahejooj hā sēd hā āā h'yyb hedo né paawā, bē wē da āā babok Kristo sii P'op Hagā Do hejój hyb n'aa. Bē wē āā kajaa bā, ta hejój gó da āā babok bē wē.^{‡‡}

⁵ Taw'āāts hē bē ti bē hā hē bē kamety, bē hyb n'aa newē, Jesus hā bē h'yy kae bā heh'āāt ub. Dooch g'eeh bē hapēē bā, Jesus Kristo bē h'yyb gó awāt? Ta nehub tado bā bē hegāā bā, dooh Kristo hā h'yy ka'eeh do heh'āāt do bē do bā. ⁶ Wyt ta maab hē bē hā ỹ gada, bē hapāh Jesus mejūū do heh'āāt do ỹh.[¶] ⁷ P'op Hagā Do hā āā ky n'aa etsēē, baad nadoo do bē moo nabok hyb n'aa. Dooch āā ky n'aa etsēē bā ta tii, baad bē mahang āā moo boo bok do ta wób rabaher'oot hyb n'aa. Dooch. Tii d' āā wén ky n'aa etsēē, baad hadoo do bē moo bok hyb n'aa. Ti né hē ti āā karēn doo. Dooch ỹ hyb n'aa p'eed bā, baad nadoo āā moo boo bok doo, ta wób redoo bā. Jāām né hē ỹ karēn, baad bē babok doo. ⁸ Tii d' ỹ wén her'oot, dooh āā haja bā baad hadoo do āā geām

bā. Jāām hē āā hajaa āā moo bok baad hadoo do masa doo, kah'ūūm do hanoo doo. ⁹ Tsebee gó āā gadoo āā nahejooch doo. Jāām hē āā karēn, baad Jesus hā bē h'yy ka'eeh. Āā ky n'aa etsēē bēeh, bē t'yyd kamehiin hyb n'aa baad nadoo do hā, p'aa hēnh baad ub bē babok hyb n'aa. ¹⁰ Hahỹ mo haja ỹh kerih do bē ỹ ma erih bē wē ỹ kajaa do pooj jé, bē wē ỹ kajaa bā ká, dooh hyb n'aa bē ỹ nabuuj gedoo pé hyb n'aa ky n'aa jawyk doo me, hā ỹ kan'oo dāk doo me. Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo ta ti ỹ ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ỹ moo wāt hyb n'aa bē hā, bē h'yy ka'eeh do kah'ūūm hyb n'aa. Hā ỹ tabanoo ta ti ta ky n'aa jaw'yyk do bē h'yyb tym gó hanäng do ỹ rejāā hyb n'aa nado.

Paw-Ro kedēē hōm do ky n'aa hahỹh

¹¹ Tagadēēg ub, wakān haa, bē tsebee. Taw'āāts hē bē t'yyd kamehiin baad nadoo do bē moo boo bok do hā. P'aa hēnh baad hadoo do bē moo boo hỹ ká. Bē ky dahé hahỹ hā, bē ỹ ma erih do hā bē ỹ maher'oot do ta hā. Taw'āāts hē sēd bē h'yyb hedo. Taw'āāts hē hanām doo gó bē babok bē da hadoo do wē. Tii bā da P'op Hagā Doo, ta hanaa ji kamahān doo, ta hanaa ji h'yyb nām doo, awāt da bē mahang.

¹² Taw'āāts hē baad ub, hanām doo gó bē edēē sahōnh hē bē da hadoo doo. ¹³ Sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do babā habong do bē rahyb n'aa esee.

¹⁴ Ỹ karēn, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky ennym do bē h'yyb gó tabawāt. Ỹ karēn ji P'op Hagā Do

^{‡‡}13:4 Korīn panang bā habong do wób raky sēm Paw-Ro. Dooch raky dahé bā. Nesaa do rakarēn ramoo bok nā. Ti hyb takajaa do pooj jé Paw-Ro maher'oot sa hā. Pooj jé dó tat'yyd mehiin né paawā, dooh da tat'yyd mehiin wād bā nabuj keh'ūūm do sa hā. Kristo hejój gó Paw-Ro ky n'aa etty da hỹ ká sa hā takajaa bā.

[¶]13:6 Korīn buuj wób ramejūū Paw-Ro metēeh Jesus mejūū do heh'āāt do tado bā. Ti Paw-Ro mejūū sa daaj hē sa hā hē rakametyy rabahapāh hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae bā, Jesus hā rah'yy kanae bā. Jesus hā rah'yy kae bā tii bā rabahapāh Paw-Ro Jesus mejūū do heh'āāt tii, Paw-Ro hyb n'aa Jesus hā rah'yy kae dāk do hyb n'aa.

kamahān do sahōnh hē bē h'yyb gó
tabawāt. Ỗ karēn na-āāj hē sēd hā ji
h'yyb hedoo P'op Hagā Do Sahee ji

hā hanoo do sahōnh hē bē h'yyb gó
tabawāt. Jāām hē kā.

Garata

*Jesus hā h'yy ka'eeh do Garata hād
nāng do panang bā habong do hā
Paw-Ro ma erih do hahȳh*

Kedəng do ky n'aa hahȳh

1 Jesus mejūū do see ȳ ti h̄y Paw-Ro. Ajyy ȳ rasēew hōm do hyb n'aa nado Kristo mejūū do see ȳ wén hado dāk. Ajyy sa kyy gó nado tii. Jesus Kristo kyy gó né tii. P'op Hagä Do ta Yb, dejəp do mahang Jesus ganā wāt hanoo do kyy gó na-āāj hē.

² Ēr h̄ȳj hedoo do pa ȳ habong do sa sii ȳ edəng bēeh, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Garata hāj n'aa bā jé pad'yyt hē bē panang bā kahet'aa doo.

³ Ȳ karēn P'op Hagä Do ər Yb, Jesus Kristo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do na-āāj hē ky en'yyim bē hā. Ȳ karēn baad ub Kristo bē rah'yyb en'yyim. ⁴ Jesus né hē tii, P'op Hagä Do ər Yb karēn doo da, ta daaj hē takan'oo dāk dajēb hā, nesaa do ər moo bok do sām, ər tabed'ēep hyb n'aa, da hē Nesaa Do Yb mejūū doo da habok doo da ər naboo bong hyb n'aa kă. ⁵ Taw'āats hē P'op Hagä Do hā ji j'aa et-sēē had'yyt hē. Ȳy. Tii d' né hē. Taw'āats hē.

Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā rah'yy kawereem do ky n'aa hahȳh

⁶ Ȳ hyb n'aa tón, nayyw hē né hē bē du doo do hyb n'aa bē beréd hōm P'op Hagä Doo, Kristo hyb n'aa né hē bē wē taky ennym, bē tagadoo doo. Panyyg see bē ky dahé dāg kăn. ⁷ Jesus panyyg hanām do tii, ta wób sa noo né paawā, dooh panyyg hanām do tado bā. Ta wób rakarēn bē rawedii. Rakarēn rah'ȳt Kristo ky n'aa hanām doo. ⁸ Ky n'aa kawas'ee dāk da had'yyt hē jé ta see hadoo Jesus ky n'aa hanām do ma metēek doo, bē āa ma

met'ēeg wāt do paa nadoo doo. Ȳ tado bā paawā, āas wē hā hana do tado bā paawā na-āāj hē ta see hā ma metēek doo, ky n'aa kawas'ee dāk da. ⁹ Ȳ ab'aanh pooj jé bē āa maher'ood wāt doo: Ky n'aa kawas'ee dāk da had'yyt hē jé ta see hadoo Kristo ky n'aa hanām do bē tamaher'ood bā, pooj jé bē gadoo do nahadoo doo! Tabanesaa hēnh hahōm do ti ma matēg oow.

¹⁰ Ta ti ȳ erih do hā wyt ta maab hē, dooh hā ȳ raj'aa etsē do jawén ȳ awād bā. P'op Hagä Do ȳ taj'aa etsē ȳ karēn. Ta wób ȳ karēn ȳ h'yyb en'yyim g'eeh? Dooh. Da hē ȳ karēn nā bā paawā ta wób ȳ h'yyb enāw up, dooh Kristo karom ȳ do bā paawā.

¹¹ Baad bē ȳ maher'oot hahȳ wakān haa: Kristo ky n'aa hanām do bē ȳ ma met'ēeg wāt doo, dooh ajyy sa hanaa tado bā. ¹² Dooh aj'yy tado bā hā ȳ tab'ēes do ta panyyg. Dooh ȳ rama met'ēeg bā ta tii. Jesus Kristo né hē tii, ta ti metēeh do hā ȳy.

¹³ Bē ky n'aa napāh paa nyy da p'ooj ub Judah buuj ky n'aa jew'yyk do mejūū doo da ȳ bawād wāt. Bē ky n'aa napāh nyy da tak'ēp ȳ paa rejāā P'op Hagä Do karapee, Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Bē ky n'aa napāh na-āāj hē tak'ēp ȳ karēn paawā Kristo hā h'yy ka'eeh do ȳ gawats'iik ti noo gó. ¹⁴ Tak'ēp paa ȳ ma kamet'ēeg wāt Judah buuj ky n'aa jew'yyk doo, baad paa ȳ ky daheeh. Ti hyb n'aa ȳ akog bong paa hajōk Judah buuj nemon ȳy ma kamet'ēek doo. Tak'ēp paa ȳ karēn ȳ ky daheeh sahōnh hē āa wahē makū metēek do hā. ¹⁵⁻¹⁶ Tii bā kă, tii da né hē ȳ bawād né paawā, P'op Hagä Do metā wāt hā ȳ ta T'aah, ȳ tah'yy gan'yyh ta hā tan'oo bā, Judah buuj nadoo do hā ta ky n'aa ȳ maher'oot hyb n'aa. P'ooj ub, ān ȳ wog gó ȳ basuun nā bā, tsyt hē ȳ P'op Hagä Do asēew dāk. Taky ennym do hyb n'aa hā ȳy, nes'aa né paawā ȳy, hā ȳ tabanoo

ta wê y moo wät hyb n'aa. Tii bä, ta T'aah hã y tametëeh P'op Hagä Do h'yyb däng noo gó, dooh y eaaj bá ajyy sa hã nyy d' y bad'oo. ¹⁷ Dooh na-ääj hê Jerusarënh hënh y ahôm bá, pój yý jé Jesus mejüü do rabahado padëek do sa wê y beaanh hyb n'aa paawä. Dooh. Nayyw hê y bahôm paa Arab häd näng do häj n'aa hënh. Ta jawén, tii b' naa Damas-Ko panang hënh y babaaj hôm kân.

¹⁸ Tii bá kã, tamawoob hê ta baab jawén paa bá, Jerusarënh hënh y bahôm kân, Peed y baheg'ääs hyb n'aa. ¹⁵ Ta äh ta pa y baym. ¹⁹ Ta tii bá na-ääj hê y bahapäh Tsijaag, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hýj. ²⁰ Jesus mejüü do wób, dooh y hapëë bá ti noo gó. ²⁰ P'op Hagä Do matym gó bë y maher'oot: Te hub né hê hahý y erih doo. Dooh y noo kanesa bá. ²¹ Ta jawén y bahôm kân Sirija, Siris häd enäh do sa häj n'aa hënh. ²² Kristo hã h'yy ka'eeh do Judah buuj häj n'aa bá, jé pad'yyt hê sa panang hënh rakahet'aa doo, dooh y rahapëë ná bá ti noo gó. ²³ Jääm hê hahý y raky n'aa napäh. Hahý d' sa kyyh: "Aj'yy p'ooj ub ää tarahejää doo, hýy kã tama met'ëëg kân Kristo ky n'aa p'ooj ub takarën do tagawats'lik do paah", nãk mã sa kyyh. ²⁴ Ta ti y raky n'aa napäh bá, P'op Hagä Do raj'aa etsë hëp y n'aa.

2 Ti m', 14 ta baab jawén paa bá, p'aa hënh Jerusarënh hënh y bahôm. Béh-Nabéh sii y bahôm. Tiit y mahüüm si yý. ² Tii hënh y wén hóm, P'op Hagä Do metëeh hyb n'aa taw'ääts hê né hê y bahôm. Ta tii bá y ats'yyt Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ky n'aa näng doo, y maher'oot hyb n'aa sa hã nyy da Kristo ky n'aa hanäm do Judah buuj nadoo do hã y ma mehet'ëëk doo. Y wén maher'oot, y karën y baheg'ääs séd rah'yyb hedo bá hã yý, y ma mehet'ëëk do hã. Séd rah'yyb nahedo bá paawä y

ma mehet'ëëk do hã, daap paawä tii bá y ma met'ëëg wät doo, da hê y ma metëëk do na-ääj hê, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób y da raky sëm do hyb n'aa ta ti raky n'aa napäh bá. ³ Séd hã sa wahë n'aa hedoo do rah'yyb hedoo né hê hã yý, y ma mehet'ëëk do hã. Dooh ënh ramejō bá Tiit, t'ii hënh si y hewäd ná doo, ta masuuj noo byyh kahōg hōm bá, Judah buuj nadoo né paawä. ⁴ Ta wób ti tii d' karën paawä tabad'oo. Jesus hã h'yy ka'eeh do oow né tii. Èr mahang rakamekuuj bong rabaheg'ääs hyb n'aa nyy da Kristo Jesus hyb n'aa, dooh sa ky n'aa jaw'yyk do èr jeým wäd bá, neým doo gó èr wén boo kân. Rakarën paawä p'aa hënh sa ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji bawät. Rakarën paawä sa ky n'aa jaw'yyk do karom hadoo ji bahado däk p'aa hënh. ⁵ Tii d' rakarën né paawä, dooh tabad'op hê ää ky dahé bá sa kyyh, bë hyb n'aa, Kristo ky n'aa hanäm doo, baad hadoo doo, baad tabenyw däk hyb n'aa, ta panyyng kamanekuuj däk hyb n'aa.

⁶ Jerusarënh bá Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang rahyb n'aa jew'yyk do sa hã, sa wahë n'aa ky n'aa näng do sa hã, baad ub y ma mehet'ëëk doo. Dooh y ma mehet'ëëk do jó ramejüü péh. (Ta ti y her'ood né paawä, dooh y ky s'üüd bá sa hã Jesus sii rababok do paa hyb n'aa. Séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo. Ky n'aa etsëh doo, ky n'aa nets'äs do na-ääj hê tagadoo.) ⁷ Dooh né hê y ma mehet'ëëk do jó ramejüü péh, y hanäng. Rahapäh, hã y P'op Hagä Do anoo, Kristo ky n'aa hanäm do y ma metëëk hyb n'aa Judah buuj nadoo do sa mahang, Peed hã tabanoo do hadoo Judah buuj mahang tama metëëk hyb n'aa. ⁸ P'op Hagä Doo, Peed tahej'oonh doo, Judah buuj mahang Jesus mejüü do tabahadoo hyb n'aa, y na-ääj né hê tahej'oonh Judah buuj nadoo do sa mahang Jesus mejüü

§§1:19 Tsijaag, Jesus hýj. Sét hê sa yýn.

do ȳ bahadoo hyb n'aa, rabahapäh. ⁹ Ti m', Tsijaag, Peed, Jowāw daheeh, Jesus hā h'ȳy ka'eeh do sa wahē n'aa hyb n'aa jaw'ȳyk do ky n'aa enäh doo, rabahapäh bā nyy da P'op Hagā Do ȳ tasēew hōm tsyt hē, Judah buuj nadoo do mahang ȳ moo wāt hyb n'aa, Béh-Nabéh daheeh ȳ ragadoo sa h'ȳyb hataa āā bahado dāk hyb n'aa kā. Sa moo hub me āā redēng tii bā, āā ragadoo rametēeh hyb n'aa ta tii hā. Sa sii āā kaner'oot noo gó, baad ub sa hā Judah buuj nadoo do mahang ȳ Béh-Nabéh daheeh āā moo bok hyb n'aa. Ti nuuj jé Judah buuj mahang ramoo bok tii. ¹⁰ Dooh āā hā ramejō bā. Jāām hē āā hā retsēē, Jesus hā h'ȳy ka'eeh do kas'uut do Jerusarēnh panang bā habong do āā hyb n'aa esee hyb n'aa, āā masa hyb n'aa. Tii d' né da tak'ēp ȳ karēn up ȳ bad'oo.

¹¹ Ān-Tijoka panang bā āā wē Peed bahēg'āās noo gó, Peed ȳ nabuuj gedoo baad nadoo do hyb n'aa tabad'oo doo. ¹² Pooj jé dó baad Peed awa had'ȳyt hē Jesus hā h'ȳy ka'eeh do Judah buuj nadoo do sa sii. Tii bā kā, Ān-Tijoka bā rakajaa ajyy Tsijaag hep'ēeh doo. Ti m' ta ti ajyy rakajaa bā kā, dawē hā

Peed bawād dāk Judah buuj nadoo do sa mahānh. Dooh sa sii tawa wād bā, Judah buuj wób ji masuuj noo byyh kahōk do hā ky kah'ūūm do tajej̄ȳm do hyb n'aa.*

¹³ Tii bā Judah buuj Jesus hā h'ȳy ka'eeh do ta tii bā habong doo, Peed mo n'aa me rabadoo dāk na-āāj hē. J'ooj madāk doo me ti noo gó Peed bad'oo doo da tii d' na-āāj hē rabad'oo. Dawē hā rababoo dāk Judah buuj nadoo do sa h̄ȳj̄y hedoo do Jesus hā h'ȳy ka'eeh do sa mahānh.[†] Béh-Nabéh sii hē sa h'ȳyb hata dāg ti noo gó.

¹⁴ Ti m', dooh baad hadoo doo, Kristo ky n'aa hanām do metēeh doo da raboo boo bā ȳ bahapäh bā, sa h̄ȳj̄y hedoo do raty n'aa gesȳyg dāk[‡] ȳ bahapäh bā, sahōnh hē sa matym gó Peed hā ȳ ky hadoo: “Judah buuj né paawā ōm, Judah buuj nadoo doo da mabawād dāk. Meréd hōm Judah buuj raky n'aa jaw'ȳyk doo. H'ēēd hyb n'aa h̄ȳy kā, mabad'oo do hā, makarēn mamej̄ūū Judah buuj nadoo do ēr h̄ȳj̄y ky n'aa hedoo doo, Judah buuj ky n'aa jaw'ȳyk do ragadoo sa hā magadoo hyb n'aa, ōm né heréd hōm paawā tii?”[¶] ¹⁵ Te hub né hē, Judah buuj taah

***2:12** Ti noo gó, Judah buuj Jesus hā h'ȳy ka'eeh do wób ramej̄ūū Judah buuj nadoo do Jesus hā h'ȳy ka'eeh do sa masuuj noo byyh ragahōg hōm, jāām hē tii bā P'op Hagā Do gadoo Judah buuj nadoo do red'oo do hyb n'aa. Judah buuj wób, Jesus hā h'ȳy ka'eeh doo, tii da ramej̄ūū Judah buuj nadoo do rabad'oo, Judah buuj wób Jesus hā h'ȳy kana'eeh do rajej̄ȳm do hyb n'aa. Sa hā rawén jej̄ȳm, ta ti rarej̄āa sa ky n'aa jaw'ȳyk do ky nadah'eeh doo.

[†]**2:13** Ti noo gó, jāām hē Judah buuj rabawa Judah buuj nadoo do sa sii, Judah buuj nadoo do sa masuuj noo byyh ragahōg hōm bā. Tii da né sa ky n'aa jaw'ȳyk do mej̄ūū. Jesus hā h'ȳy ka'eeh do sa mahang dooh tii d' tahado wād bā. Séd gó ji P'op Hagā Do gadoo Jesus hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē né hē paawā Judah buuj nadoo do sii Peed bawa. Ta tii bā heg'āās do Peed raky n'aa her'oot ta wób sa hā Peed jej̄ȳm. Ti hyb n'aa dooh takarēn bā Judah buuj nadoo do sii tawa bā heg'āās do sa matym gó. Ti hyb n'aa tsyt hē tabawād dāk, tahapēē né paawā dooh ji masuuj noo byyh kahōg hōm do hyb n'aa ji P'op Hagā Do gadoo.

[‡]**2:14** Rawén ty n'aa ges'ȳyk, dooh Garata hāj n'aa buuj Jesus hā h'ȳy ka'eeh do sa masuuj noo byyh kehōg bā. Ti hadoo né hē P'op Hagā Do gadoo na-āāj hē sa hā Peed hapēē né paawā, ta ty n'aa ges'ȳyk ta sii wa do paah, ta wób tajej̄ȳm do hyb n'aa. J'ooj madāk do ta h'ȳyb.

[¶]**2:14** Dooh né paawā Peed her'ood bā Judah buuj nadoo do sa hā sa masuuj noo byyh ragehōg hōm hyb n'aa, tii d' tahanāng pé dawēē tabawād dāk do sa mahānh, Judah buuj wób rakajaa bā.

ër bahadoo do hyb n'aa Judah buuj né hē ēēr. Dooh ta wób, baad nadoo do moo heb'ooh do ër ado bā.[§] ¹⁶ Dooh né paawā baad nadoo do moo heb'ooh do ër ado bā paawā, ër hapāh, jāām hē Jesus Kristo hā ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad ji wén hado dāk P'op Hagā Do matym gó. Jāām hē Jesus hyb n'aa ji tagadoo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa tado bā. Ēr na-āāj hē, Judah buuj, Kristo Jesus hā ër h'yy kae dāk baad ër bahado dāk hyb n'aa P'op Hagā Do matym gó, ër tagadoo hyb n'aa. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hā ër daab yb wād bā. Dooh hajaa pé baad tabahado dāk P'op Hagā Do matym gó Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū do taky daheeh do hyb n'aa. ¹⁷ Hỹ ká, ēēr, Judah buuj hedoo doo, Kristo hyb n'aa ká ër karēn do hyb n'aa baad ër bahado dāk P'op Hagā Do matym gó, baad nadoo do moo heb'ooh do ër bahado dāk Judah buuj nadoo do nemuun, nāk ër buuj wób. Nyy d' rahanäng pé ta tii? Kristo hyb n'aa g'eeh nesaa do moo heb'ooh do ër bahado dāk? Dooh. Dooh tii d' tado bā! ¹⁸ P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do ji bahadoo, p'aa hēnh ji du do bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā ji daab yb bā, pooj jé ji eréd hōm doo.**
¹⁹ Dooh taw'āāts hē tado bā p'aa hēnh y du do bā y daap yyp Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā. Mosees ky n'aa jaw'yyk do dajēb hā ji taky n'aa etyy do hyb n'aa, y paa dajēb wāt hadoo ta hā.^{††} Hỹ ká, tamanejō wāt do hyb n'aa hā yỹ, y hajaa P'op Hagā Do karēn doo da y bawāt.

²⁰ Hahỹ d' y hanäng pé ti ta ky n'aa jaw'yyk do hā y paa dajēb wāt do hadoo y baher'oot bā: Kristo sii y kepēēm dāk do hadoo b'aa kajatsēk do hā tadajēp noo gó. Gawatsig hōm pooj jé y bawāt do paah. Kristo ti hỹ ká hēp yỹ gó hawāt doo. Da hē, badāk hahỹ bā y bawāt nā bā, y h'yy kae had'yyt hē P'op Hagā Do T'aah hā, hā y kamahān do hā, hēp y n'aa dajēp do hā.^{‡‡} ²¹ Jāām hē P'op Hagā Do ër wē taky ennym do hyb n'aa baad ër wén hado dāk ta matym gó. Dooh y ty n'aa gesygyg bā ta tii. Ta ti y wén her'oot, ji haja bā paawā baad ji bahado dāk P'op Hagā Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, tii bā daap paawā Kristo dajēp!”, näng mā y Peed hā.

3 H'yy ganahoot nā do hadoo bēeh, Garata buuj! Tak'ēp bē rawad'ii bong bē wén nahapēē wāt baad hadoo doo! Jaa bē hā wadii? Baad ub né paa bē y ma met'ēēg wāt Jesus Kristo ky n'aa b'aa, kajatsēk do hā ji hyb n'aa dajēp doo. ² Sét ub ti y eanh bē hā hỹ ká: P'op Hagā Do anoo bē hā ta Sahee, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bē ky daheeh do hyb n'aa g'eeh, Kristo hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ky n'aa bē maa napāh noo gó? ³ Tak'ēp bē h'yy ganahoot? Bē du do dāk noo gó Kristo hā bē h'yy ka'eeh doo, bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagā Do Sahee bē wén gadoo. Ta Sahee bē tah'yyb mahūūm. Bē karēn apāh hỹ ká bē daaj hē bē hajaa doo me bē bahajaa pooj jé bē du doo doo? Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hā g'eeh bē karēn bē

[§]2:15 Judah buuj ramaneēēnh ta wób “baad nadoo do moo heb'ooh doo”, sa ky n'aa jaw'yyk do raky nadaheeh do hyb n'aa.

^{**}2:18 Hahỹ d' tahanäng pé tii: P'aa hēnh ji daab yb bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hā, ta ti ji eréd wāt do jawén paa bā, tii bā né hē nesaa do moo heb'ooh do ji bahado dāk né hē, ji nahajaa do hyb n'aa sahōnh hē ji ky dahé bā. Dooh Jesus hā ji daap yyp do hyb n'aa tado bā nesaa do moo heb'ooh do ji hado bā.

^{††}2:19 Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejō wād bā ji hā Paw-Ro hanäng péh.

^{‡‡}2:20 Ti hadoo ër hā na-āāj hē. Paw-Ro bawāt do hā ër tametēēh nyy da taw'āāts hē ër sahōnh hē ër babok.

daap yyp hÿy kã? ⁴Hajõng baad hadoo do bë bahapäh paa bë mahang. Daap hë g'eeh ta ti bë hã? Ý karën paawä bë bahapäh, dooh daap hë tado bã. ^{¶¶} ⁵Wyt ta maab hë, ta Sahee P'op Hagä Do wén noo bë hã, hanäm do tawén pehuunh bë mahang, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyp do bë ky daheeh do hyb n'aa tado bã.

⁶Bë hyb n'aa newë Abaraäm bad'oo doo. P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né kã m', baad tawén hado däk paa P'op Hagä Do matym gó. ^{§§} ⁷Ti hyb n'aa kã, tii d' h'yy ka'eeh doo, Abaraäm karapee kã. ^{*} ⁸P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih do hã kaher'ood däk paah, rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sii hë da baad rabahado padëek da P'op Hagä Do matym gó. Hahÿy da Kristo ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paa Abaraäm hã: “A hyb n'aa né da sahõnh hë badäk hahÿy hã habong do ky n'aa kedëng da”, [†] näng kerih doo. ⁹Ti hyb n'aa, sahõnh hë Kristo hã h'yy ka'eeh do tii, Abaraäm h'yy ka'eeh doo da h'yy ka'eeh doo, ragadoo da Abaraäm hã P'op Hagä Do ky n'aa edëng do paah.

¹⁰Tii d' nado sahõnh hë tii, Mosees ky n'aa jaw'yyp do raky daheeh do hã daab 'yyp doo. Ky n'aa kawas'ee däk tii. Tii d' né hë P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee däk sahõnh hë ajyy, ýÿj, sét né paawä

resõõts bã sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyp doo gó kerih do mahang. Sét nuu me né paawä resõõts hõm bã, raky n'aa kawas'ee däk da”, [‡] näng kerih doo. ¹¹Ti hyb n'aa, wyt ta maab hë, dooh baad ji bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyp do hã ji daap yyp do hyb n'aa. Ti né hë ti P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo. Hahÿy da tak-errii däk ta ti ky n'aa: “Jääm hë edëb had'yyt da, jé ta hã h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad hado däk do P'op Hagä Do matym gó”, [¶] näng kerih doo. ¹²Hÿy kã, Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejüü do ji moo wät doo, dooh ji h'yy ka'eeh do tado bã. Ramoo bok do hã radaab yyp ky n'aa jaw'yyp do ky dah'eeh kar'ëën doo. Hahÿy da takerii däk P'op Hagä Do kyy kerih doo gó ta ti ky n'aa: “Jé hahÿy hã kamejüü do moo wät doo, edëb né paawä da ta hyb n'aa.” [§]

¹³Ër paa ky n'aa kawas'ee däk Mosees ky n'aa jaw'yyp do mejüü do ër nahajaa do hyb n'aa ër ky dahé bã. Tii bã kã, ër Kristo bedëeb wät ër ky n'aa kawas'ee däk do mahãnh. Ta hã tabadäng ër ky n'aa kawas'ee däk do Kristo an'oo bã, ër hã tanadëe wät hyb n'aa. Ër hyb n'aa Kristo ky n'aa kawas'ee däk paa ý wén näng, hahÿy da P'op Hagä Do kyy kerih do hyb n'aa ta ti ky n'aa: “Ky n'aa kawas'ee däk da sahõnh hë b'aa hã sa kamag padëek doo”, ^{**} näng kerih doo. ¹⁴Ër

^{¶¶}**3:4** Dooh ji hapëë bã baad ub nyy d' tahanäng pé tég nad'ëed is do 4 hã kerih doo. Sét né paawä Gereg kyyh, pawóp hë ta ky n'aa ta see pé noo gó. Hahÿy da na-ääj hë tahajaa ji erii bã: “Daap hë g'eeh tak'ëp bë ahob wät doo, Kristo hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë rarejää noo gó? Ý karën paawä bë bahapäh, dooh daap hë tado bã bë ahoop do paah.”

^{§§}**3:6** Genesis 15.6

^{*}**3:7** *Abaraäm karapee*, P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj sa hã. Ti hyb n'aa jé h'yy ka'eeh do tii, P'op Hagä Do karapee heh'äät doo, Paw-Ro wén näng.

[†]**3:8** Genesis 12.3, 18.18, 22.18

[‡]**3:10** Dew-Teronom 27.26

[¶]**3:11** Habakuk 2.4

[§]**3:12** Rewitikos 18.5

^{**}**3:13** Dew-Teronom 21.23

ky n'aa kawasee do mahānh ēr Kristo Jesus bedēēb wāt do hyb n'aa, Judah buuj nadoo do na-āāj hē ragadoo hỹ kã Abaraām hã P'op Hagä Do ky n'aa edēng doo. Hỹ kã, ēr sahōnh hē, ēr h'yy ka'eeh do hyb n'aa ēr gadoo P'op Hagä Do Sahee taky n'aa enooh do paah.

¹⁵ Kaner'oot do ky n'aa jaw'yyk doo gó bē ŷ maher'oot Abaraām hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa, wakān haa. Sa da hadoo do sii rakaner'ood bā, ramoo boo bā kerih do rakaner'oot do heen n'aa, sa hād ta hā raberih bā hyb n'aa jewyk do sa matym gó, tii bā dooh hajaa pé ta ti tahỹd bā. Dooh na-āāj hē ta jawén sa see haja bā kaner'oot do heen n'aa hā taberih nā ta ky n'aa papuuj, pooj jé, ta da hadoo do sii rakaner'oot do bód nadoo doo. Ti hadoo Abaraām hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hā.^{††}

¹⁶ Abaraām hā, ta panaa hā na-āāj hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh paah, ta hyb n'aa sahōnh hē badāk hahỹ hā habong do raky n'aa kedēng. Dooh paa P'op Hagä Do ky dēē bā hajōk do ta panaa sa hyb n'aa, ta ti taky n'aa enooh doo. Sét hē ta panaa hyb n'aa taky dāng.^{‡‡} Kristo né hē ti sét hadoo do Abaraām panaa, ta hyb n'aa ji wén ky n'aa kedēng.¹⁷ Hahỹ d' ti ŷ hanāng péh, dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa hah'ỹt pé ŷ noo bā: Abaraām sii P'op Hagä Do kaner'ood wāt paah. Baad P'op Hagä Do ky dāng ta hā. Taky dāng ta hā, dooh taky kahỹd bā ta hā taky n'aa enooh doo. Ti hyb n'aa, ta ky n'aa jaw'yyk doo, 430 ta baab jawén paa bā Mosees hā kan'oo dāk doo, dooh tahaja bā tahỹd bā pooj jé Abaraām hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.¹⁸ Abaraām hã P'op Hagä Do ky n'aa edēng do ēr wē tatabēēj bā paawā Mosees ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hyb n'aa, ji haja bā paawā tii, tii bā

dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tado wād bā. P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa né hē Abaraām gadoo P'op Hagä Do ky n'aa edēng do ta hā. P'op Hagä Do wén ky n'aa edēng Abaraām, P'op Hagä Do ky ennym do hyb n'aa ta hā.

¹⁹ Tii d' tado bā, h'ēēd hyb n'aa g'eeh takan'oo dāk ta ky n'aa jaw'yyk doo? Tawén kan'oo dāk, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa paawā. Takan'oo dāk dó, Kristo, Abaraām panaa, kanajaa nā bā. Ti panaa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. P'op Hagä Do anoo paa ta ky n'aa jaw'yyk do āās sa hā, Mosees hā raban'oo dāk hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa rod Isaraéw buuj sa wē, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē na-āāj hē ti Mosees.²⁰ Hỹ kã, sét hē tado bā, ta daaj hē taky n'aa enooh doo, dooh ji hyb n'aa karēn pé ji ky n'aa rod. Sét ub né hē P'op Hagä Doo, ta daaj hē Abaraām hā tamaher'oot do ta hā taky n'aa enooh doo.

²¹ Ti hyb n'aa kã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do h'yy kawareem g'eeh pooj jé taky n'aa enooh do paa hā? Dooh! Dooh ta hā tah'yy kawareem bā. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do haja bā paawā ji edēb had'yyt do ji hā tan'oo bā, tii bā kã baad ēr bahado dāg né hē paawā P'op Hagä Do matym gó ta ky n'aa jaw'yyk do ēr ky daheeh do hyb n'aa.²² Dooh né hē tahaja bā ta tii. P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot, nesaa do ji h'yyb gó ji karēn do ji hā tamejō had'yyt hē. Ti hyb n'aa, jāām hē Jesus Kristo hā ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji gadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

²³ Kristo ewād hyng do pooj jé, ti nuuj jé, Mosees ky n'aa jaw'yyk do āā tamoo masoo hadoo. Āā tadewāts bēēh hadoo. Āā tahag'āās ti nuuj jé, tób rayd ragada-hew'ēēs do hagā n'aa tabad'oo doo da,

^{††}3:15 Dooh kah'ỹt pé tii. Dooh ta bahānh hanoo péh.

^{‡‡}3:16 Genesis 12.7, 13.15, 24.7

P'op Hagä Do ër hä tametëeh bä kä Kristo hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä hÿy kä, baad ji bahado däk ta matym gó. ²⁴Kristo ewäd hyng do pooj jé, ää hagä n'aa hadoo ti nuuj jé Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, nesaa do ää moo nabok hyb n'aa. Hÿy kä, Kristo ewäd hyng do hyb n'aa, baad ër bahado däk P'op Hagä Do matym gó ta hä ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ²⁵Hÿy kä, Kristo hä ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa kä, Kristo hä ër daap yyp do hyb n'aa kä, dooh hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do ër tahagä wäd bä.

²⁶Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Do taah bë sahõnh hë, Kristo hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Séd bë h'yyb hedo däk hÿy kä Kristo Jesus hä. ²⁷Bë nu kemuun bong bä séd hä bë h'yy kata däk hyb n'aa Kristo sii, Kristo hadoo bë bahado däk hÿy kä. ²⁸Séd uuh had'yyt ër hÿy kä Kristo Jesus hä ër h'yy kata däk do hyb n'aa: Judah buuj ji do bä, Judah buuj nadoo do ji do bä, sa kariw n'aa ji do bä, sa karom ji do bä, aj'yy ji do bä, ÿynh ji do bä na-ääj hë. Séd uuh had'yyt né hë ji. ²⁹Kristo karapee bë bahado däk do hyb n'aa, Abaraäm panaa heh'äat hadoo bë bahado däk. Ti hyb n'aa Abaraäm hä P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paa tabës hÿy kä bë hä.

4 Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot ji hä tabës do ky n'aa: Ji t'aah, sahõnh hë ta yb ma gadoo do pan'aa, sa karom bahãnh nado ta karapee noo gó, sahõnh hë ta yb ma ta ma hado däg né paawä ta jawén. ²Ta yb ky däng do noo gó kanajaa nä bä, ta hagä n'aa mejüü ta t'aah hä ti nuuj jé. Ta ma tagadoo do pan'aa ti nuuj jé hag'ääs do hä taky daheeh. Dooh ta t'aah haja bä tah'yy karên do tamoo wäd bä. ³Ti hadoo ër hä. Kristo ër tabed'ëep do pooj jé, karapee t'aah hadoo ëer. Badäk hahÿy hä nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät do

ky n'aa jaw'yyk doo, tak'ëp ër hä tamejüü ti noo gó. Ta ti kamejüü do karom hadoo nä ëer ti noo gó. ⁴Tii bä kä, P'op Hagä Do ky däng do noo gó kajaa bä kä, P'op Hagä Do mejüü ta T'aah. ÿyn näng, ji da tabahadoo hyb n'aa. Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo bä tabenäng, ⁵ää tabed'ëep hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa ky n'aa kawas'ee däk do paah, P'op Hagä Do taah ër bahadoo hyb n'aa kä. ⁶P'op Hagä Do taah ër bahadoo do hyb n'aa, P'op Hagä Do mejüü ta T'aah Sahee ër h'yyb tym gó tabawät hyb n'aa. Ti né hë, ta Sahee an'oo bä, "Ee" P'op Hagä Do ër maneëenh hyb n'aa. ⁷Ti hyb n'aa kä, dooh ji hä mejüü do karom mahado wäd bä. P'op Hagä Do t'aah kä òm. Ta t'aah mabahado däk do hyb n'aa, sahõnh hë ta taah sa hä tabanoo doo, a hä da tabanoo na-ääj hë.

⁸Pooj jé, P'op Hagä Do bë nahapäh nä bä, bë h'yy kaha'eeh do sa karom hadoo paa bëeh, P'op Hagä Do nado né paawä ta tii. ⁹Hÿy kä, P'op Hagä Do bë hapäh hyb n'aa bë h'yyb gó, (bë P'op Hagä Do hapäh do hyb n'aa ÿ hanäng), h'ëed hyb n'aa p'aa hënh bë h'yy kawareem ta ti ky n'aa jaw'yyk do nahejoonh doo, daap hadoo do wë? Bë karên apäh ta ti hedoo do bë tamejüü p'aa hënh, p'ooj ub bë babok doo da? ¹⁰Tsyt hë däg bë basëew däk ta äh, bë daaj hë bë tayy hyb n'aa. Kamarab heen n'aa bë teb'ëes, ji joom ji ataa do hedoo do heen n'aa bë teb'ëes, tsyt hë däg bë basëew däk ta see pé noo gó ta baab.[¶] ¹¹Bë ÿ hyb n'aa tón! Daap hë apäh ÿ ma met'ëeg wät Kristo ky n'aa bë mahang?

¹²Tak'ëp ÿ betsëe bë hä, wakän haa, ÿ bad'oo doo da taw'ääts hë bë bad'oo. Dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk do hä ÿ daab yb wäd bä. Pooj jé ta tii hä bë daab nyy do hado däk ÿy.

[¶]4:10 Ta ti hedoo do rateb'ëes do hyb n'aa P'op Hagä Do gadoo red'oo.

Pooj jé baad ȳ bē gadoo. ¹³Bē hapäh né hē, ȳ nahēē nāng do hyb n'aa ti noo gó bē hāj n'aa bā ȳ bewäd nā. Ti noo gó né hē pooj jé bē ȳ maher'ood wät Kristo ky n'aa hanām doo. ¹⁴Nahäh ȳy taw'āāts hē nado né paawā bē hā ti noo gó, dooh né paa ȳ bē ty n'aa gesyyg bā. Baad ȳ bē gadoo ti noo gó. P'op Hagä Do āās bē gadoo doo da ȳ bē gadoo paah. Kristo Jesus bē gadoo doo da ȳ bē gadoo paah. ¹⁵Tak'ēp bē tsebē ti noo gó. H'ēēd hyb n'aa bē tsanebee bong? Ti noo gó, bē haja bā paawā, bē matym sii hē bē ado nyh paawā hā ȳy bē banoo hyb n'aa. ¹⁶Bē hā, bē majī hado dāk g'eeh ȳ h̄ȳ kā, baad hadoo do bē ȳ maher'oot do hyb n'aa?

¹⁷Tak'ēp né paawā nanāng ma matēg oow bē rah'yyb en'yyim bē gadoo hyb n'aa sa hā, dooh bē hyb n'aa tado bā bē rah'yyb en'yyim doo. Rakarēn paawā bē hyb n'aa wareem ȳy, sa hā bē h'yyb en'yyim hyb n'aa, sa hā bē maa newēē hyb n'aa kā. ¹⁸Taw'āāts hē had'yyt hē ji rah'yyb en'yyim doo, baad hadoo do hyb n'aa tado bā tii. H̄ȳ kā, bē mahang ȳ badoh bā, bē an'oo manā baad nadoo do jawén bē rah'yyb en'yyim doo. ¹⁹Tah haa hadoo do ȳ kamahān doo, ȳyñh ajān benyy dāg bā ta mah̄yñh do tahoop doo da, p'aa hēnh ȳ bahoop bē hyb n'aa, Kristo bawäd wät doo da bē baboo dāk bā kā. ²⁰Dooh ȳ haja bā bē wē ȳ ahōm bā, ti hadoo né hē ȳ karēn paawā bē wē ȳ bahōm, baad bē sii ȳ ber'oot hyb n'aa. Ta ti ȳ wén her'oot, dooh ȳ hapēē wäd bā nyy d' ȳ bad'oo bē hā.

²¹Bēēh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do bē hā mejūū kar'ēēn doo, bē hā ȳ eanh hah̄ȳh: Dooh bē hapēē bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do her'oot doo? ²²Pawóp

mā Abaraām taah, nāng kerih do hā. Ta ȳy karom Agah hād nāng do sii ta t'aah seeh, ta ȳy heh'āāt do Sarah hād nāng do sii ta t'aah seeh. ²³Ta ȳy karom sii tawén eta dāk, ta ȳy karom hā ta t'aah wén nyy dāk, nyy d' rabad'oo sa daaj hē rahyb n'aa newē dāk do hyb n'aa. Ta ȳy heh'āāt do sii tawén eta dāk, tii da P'op Hagä Do ky n'aa eno dāk do paa hyb n'aa ta hā.

²⁴Ta ti ky n'aa gó tahajaa ji ma met'ēēg bā. Pawóp hē hadoo do ȳy, Agah, Sarah, pawóp hē hadoo pé P'op Hagä Do sa sii kaner'ood dāk do hadoo, Abaraām sii, Mosees sii kaner'ood dāk doo. Waēē Sinaih hād nāng doo bā ta ky n'aa jaw'yyk do sa hā tanoo doo, Agah hadoo tii. Sahōnh hē Sinaih bā kanoo do hā daap yyp doo, tak'ēp rabahoop kamejūū doo. ²⁵Agah, waēē Sinaih hād nāng do hadoo, Arab hāj n'aa bā hahāng doo. Agah hadoo Jerusarēnh panang da hē. Agah, Agah panaa tak'ēp sa hā ramejūū do rahoop doo da paah, Jerusarēnh buuj da hē rahoop tak'ēp kamejūū doo. Sa karom hadoo Jerusarēnh buuj. ²⁶H̄ȳ kā, Jerusarēnh h̄ȳ pong jé hana doo,^{§§} Sarah, kamanejūū do nahoop do hadoo tii. Jerusarēnh h̄ȳ pong jé hana do karapee ēēr, Kristo hā h'yy ka'eeh doo. Dooh kamejūū do ēr ahob bā. ²⁷Ti ky n'aa né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo gó kerii dāk. Hah̄ȳ da takerih:

“H'yy gadajaa da om, ȳyñh netaah doo, taah nanāng doo.

Tsebee gó mageēēh, om ajān mah̄ȳy nahoop doo.

H'yy gadajaa da, tsebee ȳ wén nāng, ta bahānh hajōk do ȳyñh reréd hōm do taah.

§§4:26 Jesus Kristo hā h'yy ka'eeh do ky n'aa né hē tii. Jé Kristo hā h'yy ka'eeh doo, dooh tahob wäd bā ky n'aa jaw'yyk do tak'ēp kamejūū doo.

Dooh denaa hē ȳynh patug nāng do taah.”*

²⁸ Ti hyb n'aa kā, bēeh, wakān haa he-doo doo, Isak hadoo bēeh, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do hyb n'aa tabenāng doo. P'op Hagä Do taah bē wén hado dāk, Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ta ky bajawaa hyb n'aa. ²⁹ P'ooj ub, Abaraām t'aah Agah sii, nyy d' rabad'oo sa daaj hē rahyb n'aa newē dāk do hyb n'aa henāng doo, Is-maéw, rejā wāt ta t'aah Sarah sii P'op Hagä Do Sahee ky gabuuj gó henāng doo. Ti hadoo da hē. Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā daap yyp do er rarejāā, P'op Hagä Do Sahee er h'yyb gó hanāng doo. ³⁰ H̄ȳ kā, hah̄ȳ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa: “Mah'eed hōm ȳynh karom ta t'aah daheeh. Dooh ȳynh karom t'aah gado bā ta yb hanaa ta ȳym heh'äät do t'aah nemuun”,† nāng kerih doo.*

³¹ Ti hyb n'aa wakān haa, tak'ep ta hā kamejūū do taah nado eēr.‡ Baad hawāt do taah, kamanejūū do nahoop do taah eēr.§

5 Kristo er tabed'eēp tak'ep er hā kamejūū do er ahoop do mahānh, baad er babok hyb n'aa kā. Ti hyb n'aa bē an'oo manā ta see hā bē rah'yyb mahūūm. Bē gado manā tak'ep kamejūū do rakarēn bā p'aa hēnh bē gadoo.

² Bē hyb n'aa matakā bē y maher'oot doo! Ȳyh, Paw-Ro, baad bē y maher'oot

hah̄ȳh: Masuuj noo byyh kahōg hōm do bē gado bā, daap hē da bē hā tii bā Kristo ji hyb n'aa dajep doo. ³ Sahōnh hē ajyy sa masuuj noo byyh kahōg hōm do gadoo do sa hā ȳ ab'aaanh ȳ maher'ood wāt doo: Ta ti bē gado bā, kamejō dāk bē hā tii bā sahōnh hē Mosees ky n'aa jaw'yyk do wób bē ky daheeh na-āāj hē. ⁴ Bēeh, Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh do hyb n'aa kar'ēen do baad bē bahado dāk paawā P'op Hagä Do matym gó, dawēē bē baboo däg kán Kristo mahānh. Ji hā P'op Hagä Do ky enyym do bē ty n'aa gesyyg däg kán.

⁵ Eēr kā, baad er gada P'op Hagä Do Sahee an'oo bā, Kristo hā er h'yy ka'eeh do hyb n'aa baad er bahado dāk P'op Hagä Do matym gó. ⁶ Séd hē ji h'yy kata däg bā Kristo Jesus hā, ji masuuj noo byyh kahōg hōm do hyb n'aa nado ji tagadoo, ji masuuj noo byyh kanahōg hōm do hyb n'aa nado ji tagadoo na-āāj hē. Séd hā né hē ji ta hā. Jāām hē takarēn do ji hā, baad ji h'yy kae heh'äät do ta hā, ji da hadoo do ji kamahān do hā kameteēh doo.

⁷ Baad paa bē babok pooj jé. Jaa bē tahewad kán baad hadoo do ky n'aa bē ky nadahé wāt hyb n'aa? ⁸ Ta ti bē hā raky kah'ūūm doo, dooh P'op Hagä Do bē tanaēēnh do hanaa tado bā. ⁹ Nad'eēd its né paawā pāw makuj n'aa, jé pad'yyt hē däg takamekuuj dāk.** ¹⁰ Tak'ep Hyb

*4:27 Isajas 54.1 hā takerii dāk ta tii. Hah̄ȳ d' kerih do hanāng péh: Ȳynh reréd hōm do taah, Jesus hā h'yy ka'eeh do hadoo. Hajōō dāk tii. Ȳynh patug nāng do taah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā ky dah'eeh do hadoo. Dooh Jesus hā rah'yy kae bā tii. Hajōk Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do hā ky dah'eeh do bahānh.

†4:30 Genesis 21.10

‡4:30 P'ooj ub, Agah, Is-maéw daheeh sa ky n'aa ta ti kerih doo. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro pes'āāp ma matēg oow sa mahang habong doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hā karēn mejūū doo. Dooh ta ti hedoo do ji gado bā ji mahang, tahanāng péh. Dooh P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragado da tii.

§4:31 Tak'ep Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū do nado eēr, tahanāng pé tii.

§4:31 P'op Hagä Do taah er hado dāk, ta hā er h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tahanāng pé tii. Er tawén gadoo, tak'ep er wē taky enyym do hyb n'aa, nes'aa né paawā eēr.

**5:9 Hah̄ȳ d' Paw-Ro hanāng péh: Kanahēn d'os hē né paawā baad nadoo do ma matēg oow rama met'ēēg bā, ta s'ee hēnh da rah'yyb mahūūm hajōk doo.

N'aa Jawyk Do hã ÿ h'yy kasadã do hyb n'aa, baad ÿ bahapäh hëp ÿÿ gó, ÿ hyb n'aa newëë doo da bë da hyb n'aa newëë na-ääj hë, séd bë h'yyb hedoo da hã ÿÿ. Dooh da ta see hadoo bë hyb n'aa newë bë da. P'op Hagä Do rejää da bë h'yyb manepëë bong hanoo doo, hyb n'aa jawyg né paawä ta ti ta wób sa hã.

¹¹ Wakän haa, ÿ na-ääj hë ÿ mejõ nä bë paawä ta wób ramasuuj noo byyh kahõg hõm hyb n'aa, te hub tado bë paawä tii, dooh paawä Judah buuj ÿ rarahejä bë. ÿ ma met'ëëg nä bë paawä taw'ääts hë né hë ji masuuj noo byyh kahõg hõm doo, tii bë Kristo b'aa hã kajatsëk do hã da-jëp do ky n'aa, dooh paawä Judah buuj tah'yyb rejä wäd bë. ¹² Ta ti ajyy ji masuuj noo byyh kahõg hõm do mejüü doo, ta ti ky n'aa me bë h'yyb manepëë bong hanoo doo, taw'ääts hë paawä sahõnh hë sa hã hanäng do ragahõg hõm.

¹³ Bëëh, wakän haa, P'op Hagä Do bë tatsyyd wät ky n'aa jaw'yyk hedoo do tak'ëp ji mejüü do bë hã tamanejõ wät hyb n'aa, baad bë babok hyb n'aa kä. Dooh nesaa do ji h'yyb säg karën do jawén ji awät do hyb n'aa tado bë tii d' tabad'oo ër hã. Dooh. Tak'ëp ky n'aa jaw'yyk do ji hã tamejüü do mahãnh ji tawén ed'ëëp, kamahãnh gó ër masa hyb n'aa ër da hadoo doo. ¹⁴ Ta tii d' ÿ wén her'oot, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk doo, hahÿ sét hë hadoo do tamejüü do hã kametä däk: "Makamahãnh a da hadoo doo, a hã makamahãnh doo da."††

¹⁵ Bë hyb n'aa matakä! Bë kamanahãnh bë bë da hadoo doo, bë mahang ta see kamajë bë ta see wë, ta see rejä bë ta see tabanas'aa mo n'aa me, tii bë da bë d' gawatsik.

Taw'ääts hë ji anoo P'op Hagä Do Sahee ji tah'yyb mahüüm do ky n'aa hahÿÿh

¹⁶ Ti hyb n'aa kä bë ÿ maher'oot hahÿÿ da: Bë an'oo P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa, tii bë da dooh bë moo boo bë nesaa do bë h'yyb säg karën doo. ¹⁷ Nesaa do ji h'yyb säg karën doo, dooh takarën bë P'op Hagä Do Sahee karën doo. P'op Hagä Do Sahee dooh takarën bë na-ääj hë nesaa do ji h'yyb säg karën doo. Pawóp hadoo do kamaj'ï ji h'yyb gó, ti hyb n'aa dooh bë haja bë bë moo boo bë ti bë karën paawä bë moo bong doo. ¹⁸ P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahüüm bë bë an'oo bë, dooh ky n'aa jaw'yyk do bë hã tamejõ wäd bë.

¹⁹ Wyt ta maab hë nesaa do sa h'yyb säg karën do jawén habok do moo bok doo: Sa ÿÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ÿÿh, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong, dooh rah'yy keba bë ta ti hedoo do hã. ²⁰ Kabarii hã rah'yy ka'eeh, raweh'ëëh. Ramehëm. H'yy gaëëj gó rababok, ky ked'aak, ta wób hã rah'yy kajew'ëës. Nayyw hë rakawajãän. Ta wób sa bahãnh rakarën ranu gapad'ëëk, dooh rakarën bë séd rah'yyb hedo bë ta wób sa hã. ²¹ Ta wób wë hanäng do raty ge-eh. Jarakë hedoo do hã raboom. Ta bahãnh rabawëh, rabeëëk. Hajõng nä ti hedoo do ramoo bong na-ääj hë. P'aa hënh tak'ëp péj bë ÿ maher'oot: Tii d' hawät doo, dooh da P'op Hagä Do gado bë tabag'ääs doo bë.

²² Tii d' nado rabad'oo P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm doo. P'op Hagä Do Sahee hanaa ji kamahãnh doo, baad ji tsebë doo, ji h'yyb näm doo, nayyw hë kawanajãän doo, ji ky ennym doo, baad ji da hadoo do ji gadoo doo, h'yy kaneh'ÿÿt doo, ²³ kaja hë denaa hë ji

h'yyb ji mahūūm do ji da hadoo do wē, ji h'yyb ji meduuk do na-āāj hē. Dooh ky n'aa jaw'yyk pé ta ti hedoo do meduuk péh. ²⁴Kristo Jesus karapee hedoo doo, dooh nesaa do sa h'yyb säg karēn do jawén raboo boo bā. Reréd hōm nesaa do sa h'yyb tak'ēp karēn doo. B'aa kajat-sēk do hā repēēm dāk hadoo ta tii. ²⁵Ti hyb n'aa, papuuj gó ēr babok P'op Hagä Do Sahee anoo do hyb n'aa, taw'ääts hē hyy kā ēr ky daheeh né hē P'op Hagä Do Sahee ēr hā metēēh do ēr h'yyb gó. ²⁶Taw'ääts hē dooh ēr h'yy kasabé bā. Taw'ääts hē dooh ēr mety bā ēr da hadoo doo. Taw'ääts hē dooh ēr h'yy kajewēēts bā ēr da hadoo do wē.

Ji da hadoo do ji masa do ky n'aa hahȳȳh

6 Wakān haa, nesaa do bē see moo wäd bā, tii bā taw'ääts hē bēēh, P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm doo, bē maher'ood ta hā nesaa do taberéd hōm hyb n'aa, p'aa hēnh tabanoo hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahūūm ta hā. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē bē h'yyb bē mahūūm ta hā bē maher'oot bā. Ta ti hedoo do hyb n'aa ta see mamaher'oot bā, taw'ääts hē baad matakā a daaj hē, nesaa do ōm sii hē tah'yyb natatuk hyb n'aa. ²Bē masaa bē da hadoo doo, hejooñh do ta wē takametēēh bā. Tii d' bē adoo bā, Kristo ky n'aa jaw'yyk do bē ky dahé däg kån.†

³Hyb n'aa sakog is do seeh, “Ȳ hyb n'aa jawyk”, ta h'yyb gó taky hado bā, ta daaj hē takawadii. ⁴Taw'ääts hē ji daaj hē ji moo wät do hā ji hyb n'aa newēē baad ji do bā. Baad ji do bā, ji hegāā bā ji daaj hē, tii bā ji moo wät do hā tahajaa

ji tsebé. Dooh hyb n'aa pé tii bā ta wób rababok do hā ji kametyy. ⁵Taw'ääts hē sét ken'yyh ji, ji gadoo, ji moo wät P'op Hagä Do anoo do ji hā ji moo wät hyb n'aa. Ti hyb n'aa, dooh hyb n'aa pé ta wób ramoo bok do hā ji kametyy ȳ wén näng.

⁶Taw'ääts hē P'op Hagä Do kyyh ma kamet'ēēk do ramasa sa ma matēg, sa wē hanäng do uuh me.

⁷Bē hā hē bē kawad'ii manäh! Dooh hajaa pé P'op Hagä Do wadii péh. Ji ejoom doo, ti né hē ti ta jawén ji ataa doo. ⁸Hahȳȳ d' ȳ hanäng péh: Jé sa h'yyb säg karēn do jawén habok doo, ti hanaa né hē ragadoo da tak'ēp rahob had'yyt doo. Jé P'op Hagä Do Sahee karēn do jawén habok doo, ragadoo da ji edēb had'yyt do P'op Hagä Do pa. ⁹Ti hyb n'aa, taw'ääts hē dooh ēr h'yy geje hōm bā baad hadoo do ēr moo bok do hā. Ēr h'yy ganeje bā, P'op Hagä Do h'yyb däng do noo gó ēr gadoo da baad hadoo doo. ¹⁰Ti hyb n'aa kā, ēr haja bā, taw'ääts hē baad hadoo do ēr moo boo had'yyt bā sahōñh hē sa hā. Taw'ääts hē ti bahāñh tii d' ēr bad'oo, ēr masa, ēr nemuun Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hā.

Tagadēēg ub Paw-Ro maher'oot do hahȳȳh

¹¹Bē hegāā hahȳ bē ner'ood bā, tēg ewēēh do hā moh ȳy me bē ȳ ma erii kån hahȳ tagadēēg ub do bód.¶

¹²Ta tii d' karēn do bē ramejūū bē masuuj noo byyh bē kahōg hōm hyb n'aa, jāām hē ta wób rah'yyb en'yym do hyb n'aa tii d' rawén mejūū. Dooh rakarēn bā Judah buuj wób, tak'ēp ta ti mejūū do sa hā rarahejāā Kristo b'aa hā kajatsēk do

†6:2 Hahȳ Kristo ky n'aa jaw'yyk doo: “Taw'ääts hē bē ȳ kamahāñ doo da bē kamahāñ ta wób.” Jowāw 13.34.

¶6:11 Paw-Ro bahed'oo doo da, tamaher'oot baad herih hajaa do hā nyy da raberih hyb n'aa ta kyyh. Tii bā kā, tagadēēg ub, ta daaj hē tado dāk ji merih do nahēēh, tagadēēg ub hadoo do ta daaj hē taberih hyb n'aa. Ti hyb n'aa tii da Paw-Ro wén her'oot ta tii.

hã dajëp do ky n'aa hyb n'aa. ¹³ Sa daaj hë dooh raky dahé bã Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, ti hadoo né hë rakarën bë gadoo bë masuuj noo byyh kahög hõm doo, ta ti bë gadoo do hyb n'aa Judah buuj wób sa matym gó rah'yy kasab'ee hyb n'aa. ¹⁴ Ýý kä, jáãm hë ý karën ý h'yy kasab'ee b'aa kajatsëk do hã Jesus Kristo, Èr Wahë N'aa dajëp do hyb n'aa. B'aa kajatsëk do hã Kristo dajëp do hyb n'aa, sahõnh hë badäk hahýý hã ji h'yyb karën do dajëb kãn hadoo hã ýý. Ý na-ãáj né hë ý dajëb wät hadoo ta ti he-doo do hã. Dooh ta ti jawén ý awäd wäd bã. ¹⁵ Ji masuuj noo byyh kahög hõm do hã nado ti ji hyb n'aa matakëë doo, ji masuuj noo byyh kanahög hõm do hã

nado na-ãáj hë. Dooh its ti P'op Hagä Do matym gó. Jáãm hë taw'ääts hë ji hyb n'aa matakëë papuuj gó ji bawät do hã, P'op Hagä Do Sahee anoo doo. ¹⁶ Ta tii hã hyb n'aa matakëë do sa hã, papuuj gó habok do sa hã, h'yyb näm do ý karën P'op Hagä Do anoo. Ý karën P'op Hagä Do t'yyd mehiin tii. Ti né hë ta karapee heh'äät doo.

¹⁷ Hup ýý hã ti anäng rok ý tyw n'aa paah, Jesus hyb n'aa ý rarahejää doo. §§ Ti hyb n'aa, hý jawén, dooh ý karën wäd bã ran'oo bã, bë hyb n'aa h'yy katón do ý ahob wäd bã.

¹⁸ Ý karën èr Wahë N'aa Jesus Kristo ky enyym sahõnh hë bë hã, wakãn haa hedoo doo. Jáãm hë kä.

§§ **6:17** Ma matëg oow rah'yy kasab'ee masuuj noo byyh kahög hõm do heen n'aa hã. Sa hã, ti ti metëeh baad ji do bã P'op Hagä Do matym gó. Dooh its ta tii. Paw-Ro hub hã rahapäh hajõng ta rog tyw n'aa paah, tak'ëp rarahejää do paa haj'aa. Jesus panyyg hanãm do hyb n'aa Paw-Ro ahoop tii. Tii hã rahapäh ny hadoo do baad Jesus ky daheeh doo.

Epeso

*Jesus hã h'yy ka'eeh do Epeso hãd
nãng do panang bã habong do hã
Paw-Ro ma erih do hahỹỹh*

Kedẽng do ky n'aa hahỹỹh

1 Paw-Ro ỹ ti hỹỹh, P'op Hagã Do karẽn do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ hado dãk doo. Ỹ edẽng bẽẽh, Epeso panang bã habong do tsyt hẽ P'op Hagã Do wẽ kasẽew hõm doo, Kristo Jesus hã h'yy kata dãk doo, ta hã h'yy kanerét doo.

² ãã karẽn P'op Hagã Do ẽr Yb, Jesus Kristo Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Do na-ããj hẽ ky en'yym bẽ hã. ãã karẽn baad bẽ rah'yyb en'yym.

Kristo hyb n'aa ji P'op Hagã Do ky n'aa edẽng do ky n'aa hahỹỹh

³ Taw'ããts hẽ ji j'aa etsẽ P'op Hagã Doo, ẽr Wahẽ N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Ti né ta ti tabag'ããs doo bã ẽr taky n'aa edẽng do sahõnh hẽ baad hadoo doo me, hỹ pong jé hana doo me, badãk hahỹỹ bã naa nadoo doo me. Ẽr taky n'aa edẽng, Kristo hã ẽr h'yy kata dãk tabanoo do hyb n'aa. ⁴ Hahỹỹ da tabad'oo ẽr hã: Sahõnh hẽ badãk hahỹ tapahuunh do pooj jé, Kristo hyb n'aa ẽr tabasẽew hõm ta wẽ. Ẽr tabasẽew hõm tsyt hẽ, nesaa do mahãnh, baad had'op doo da ẽr babok hyb n'aa ta matym gó. Ẽr takamahãn do hyb n'aa, ⁵ sahõnh hẽ tapahuunh do pooj jé, Jesus Kristo hyb n'aa ẽr hã tah'yyb dãng, ta taah ẽr bahadoo hyb n'aa kã. Tii d' tawén d'oo, tii da tah'yyb dãng do hyb n'aa, tii da takarẽn do hyb n'aa. ⁶ Ta wẽ ẽr tabasẽew hõm, ta taah ẽr bahado dãk tabanoo na-ããj hẽ, tak'ẽp taky enyym do hyb n'aa ji j'aa etsẽ hyb n'aa ta hã. Baad ẽr wẽ taky enyww hõm ta T'aah hyb n'aa,

takamahãn doo. ⁷ Ta T'aah hyb n'aa, ta T'aah majyyw me ẽr tabed'ẽep nesaa do mahãnh. Ta T'aah ẽr hyb n'aa tadajẽp do hyb n'aa, tabawug hõm nesaa do ẽr h'yyb tym gó hanãng doo. Tii d' tawén d'oo, tak'ẽp taky enyym do hyb n'aa. ⁸ Tak'ẽp né hẽ ẽr wẽ taky enyww hõm. Sahõnh hã ẽr tah'yy gan'yyh, sahõnh hã ẽr h'yy kadaw'uuh tan'oo bã. ⁹ P'op Hagã Do karẽn do hyb n'aa tametã wãt ẽr hã nyy da tah'yyb dãng tabad'oo Kristo hyb n'aa. Pooj jé, dooh hapãh pé tah'yyb dãng doo. ¹⁰ Hahỹ ti P'op Hagã Do h'yyb dãng tabad'oo: Tah'yyb dãng do noo gó kajaa bã kã, sahõnh hẽ, hỹ pong jé habong doo, badãk hahỹỹ hã habong do na-ããj hẽ, sэд hã da tabata dãk, sahõnh hẽ sa nu gabóg Kristo bahado dãk hyb n'aa kã.

¹¹ Kristo hyb n'aa, ãã P'op Hagã Do asẽew hõm ta karapee ãã bahadoo hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo, p'ooj ub tah'yyb dãng do hyb n'aa tii da ãã hã tabad'oo. Takarẽn doo da né hẽ P'op Hagã Do moo wãt sahõnh hẽ. ¹² ãã tabasẽew hõm ta wẽ, P'op Hagã Do kabaj'aa do ãã j'aa etsẽ hyb n'aa, ãã pooj jé Kristo hã h'yy kae dãk doo. ¹³ Kristo hyb n'aa, bẽ hã na-ããj hẽ taban'oo däg kãn ta karapee bẽ bahadoo hyb n'aa hỹỹ kã. Baad hadoo do ky n'aa, ji tabed'ẽep do panyyg n'aa hanãm do bẽ maa napãh bã, Kristo hã bẽ h'yy kae dãk bã kã, bẽ hã taban'oo däg kãn ta Sahee taky n'aa enooh do paah. ¹⁴ Ta jawén, ta karapee P'op Hagã Do baad tabed'ẽep noo gó kajaa bã kã, ẽr gadoo da sahõnh hẽ ẽr hã taky n'aa enooh doo. Pooj jé dó ẽr hã tabanoo ta Sahee, ta jawén ẽr gadoo do metẽẽ n'aa. Sahõnh hẽ ta ti tawén d'oo, ta kabaj'aa do ji j'aa etsẽ hyb n'aa.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsẽẽ do ky n'aa hahỹỹh

¹⁵ Ti hyb n'aa, ỹ ky n'aa napãh bã Jesus, Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Do hã bẽ

h'yy kae dāk doo, sahōnh hē ta hā h'yy ka'eeh do bē kamahān y ky n'aa napāh bā na-āāj hē, ¹⁶ y paa du doo P'op Hagā Do hā y j'aa etsē bē hyb n'aa. Dooh y eréd bā bē hyb n'aa P'op Hagā Do y j'aa etsē doo. P'op Hagā Do hā y ky n'aa etsēē bā, bē y ky n'aa etsēē had'yyt hē. ¹⁷ P'op Hagā Do ēr Wahē N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ēr Yb tak'ēp kabaj'aa doo, tak'ēp baad hadoo do hā y ky n'aa etsēē, ta Sahee me bē tah'yy gan'yyh hyb n'aa, bē hā tagahoot hyb n'aa na-āāj hē, baad P'op Hagā Do bē bahapāh hyb n'aa kā. ¹⁸ Bē hyb n'aa y ky n'aa etsēē, bē h'yy kadaw'uuh P'op Hagā Do an'oo bā, bē hapāh hyb n'aa ny hadoo do baad hadoo do ta jawén bē gadoo do pan'aa bē P'op Hagā Do wén naēēj wāt.* Āā karēn bē bahapāh tak'ēp hajōng doo, tak'ēp hetsooh do ta karapee tsyt hē ta wē kasēew bong do sa hā taky n'aa enooh doo, ta jawén ragadoo hyb n'aa. ¹⁹ Āā ky n'aa etsēē na-āāj hē bē bahapāh hyb n'aa, tak'ēp sahōnh hē bahānh hadoo do ta hejój ēēr, ta hā h'yy ka'eeh do hā tanoo doo. Ti né hē ta ti ta hejój tak'ēp ta kabaj'aa doo me tametēēh doo, ²⁰ dejēp do mahang Kristo ganā wāt tan'oo bā. Ta ti hejój me né hē, h̄y pong jé, ta hub hadāk hēnh, takaweh'ēēh doo bā, Kristo basooh P'op Hagā Do an'oo bā, ²¹ sahōnh hē kabaj'aa do ji nahapāh do sa bahānh, sahōnh hē bag'āās do ji nahapāh do sa bahānh, sahōnh hē hejój enāh do ji nahapāh do sa bahānh, sahōnh hē mejūū do ji nahapāh do sa bahānh Kristo bahado dāk hyb n'aa kā. Sahōnh hē hyb n'aa jewyk doo, da hē habong doo, ta jawén habong do na-āāj hē, sa bahānh hyb n'aa jawyk Kristo bahadoo P'op Hagā Do an'oo bā na-āāj hē. ²² Sahōnh hā Kristo mejūū P'op Hagā Do an'oo bā, sa hā taj'aa ketsēē dāk do hyb

n'aa. Sahōnh hē ta hā h'yy ka'eeh do sa nu gabóg Kristo, P'op Hagā Do an'oo bā. ²³ Kristo hā h'yy ka'eeh doo, Kristo hub hadoo, ta tsyym hadoo, ta moo hadoo. Sa hyb n'aa baad sahōnh hē takaja dāk Kristo wē, ta hā rakata dāk hyb n'aa. Kristo né hē ti sahōnh hē baad takaja dāk hanoo doo.

2 Bēēh, dejēp do hadoo bē h'yyb tym p'ooj ub P'op Hagā Do hā, tamejūū do bē ky nadaheeh do hyb n'aa, baad nadoo do bē moo bok do hyb n'aa na-āāj hē. ² Nesaa do bē moo heb'oooh paah, badāk hahȳy hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo da né hē. Ti noo gó bē paa ky daheeh Nesaa Do Yb, karap'aar h'yyb nesaa do wē hā habong do sa wahē n'aa, P'op Hagā Do hā ky nadah'eēh do sa h'yyb mejūū doo. ³ Āā na-āāj hē, āā sahōnh hē, ky nadah'eēh do sa da h'yyb hadoo paa āāh, Jesus hā āā h'yy kana'eēh nā bā. Nesaa do āā hub karēn do jawén, āā h'yyb sāg karēn do jawén na-āāj hē āā babok paah. Nesaa hyb n'aa ji h'yyb ji henāng noo gó naa, āā na-āāj hē P'op Hagā Do rejāā paawā, sahōnh hē ta wób sa nemuun.

⁴ Ti hado né paawā, P'op Hagā Do tak'ēp ji tat'yyd mehīn doo, tak'ēp ēr takamahān do hyb n'aa ⁵ ēr tabedēēb wāt hadoo Kristo sii ēr dejēp do hadoo noo gó. Dajēp hadoo paa ēēr, P'op Hagā Do mejūū do ēr ky nadaheeh do hyb n'aa. (Jāām hē bē hā taky enyym do hyb n'aa bē tawén edēēb wāt nesaa do mahānh. Dooh bē hanaa tado bā tii.) ⁶ Kristo sii ēr ganā wāt hadoo tan'oo bā, Kristo Jesus sii h̄y pong jé ēr bat'oonh hadoo tan'oo bā na-āāj hē,† Kristo hā ēr h'yy kata dāk do hyb n'aa. ⁷ Tii d' tawén d'oo, tak'ēp, sahōnh hē bahānh hadoo do taky enyym do h̄y jawén sahōnh hā takametēēh hyb

***1:18** Badagyp do hadoo doo gó ji bawāt nā noo gó, ji P'op Hagā Do naēēnh Jesus hā ji h'yy ka'eēh hyb n'aa, edēb had'yyt do takarēn tabanoo do hyb n'aa ji hā. Hajōng baad hadoo do na-āāj hē takarēn tabanoo ji hā.

†**2:6** Ta sii ēr bag'āās hyb n'aa, ta sii h̄y pong jé ēr bat'oonh tan'oo bā.

n'aa. Ër hã Kristo Jesus bad'oo do hã kametä däk tak'ëp ji wë taky ennyim doo. ⁸Jääm hë bë hã taky ennyim do hyb n'aa bë tedëeb wät nesaa do mahãnh, bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta hã. Dooh bë hanaa tado bä tii. P'op Hagä Do anoo tii, ji matym n'aa hadoo. ⁹Dooh baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa ji tawén ed'ëep, ji daaj hë ji hã hë ji h'yy kasabé mahãnh. ¹⁰P'op Hagä Do mo haj'aa ëër. Papuuj ër tapehuunh Kristo Jesus hyb n'aa, baad hadoo do ër moo bok hyb n'aa hÿy kä. P'op Hagä Do ennyw däk paa ër pooj jé ta ti baad hadoo do ër moo bok do pan'aa.

**Séd rah'yyb hedo däg kän
sahõnh hë Kristo hã h'yy
ka'eeh do ky n'aa hahÿỹh**

¹¹Ti hyb n'aa, bëeh, Judah buuj nadoo doo, “Masuuj noo byyh kanehök do” bë ramaneëenh do Judah buuj hã, sa daaj hë “Masuuj noo byyh kehök do” rakananeëenh do hã, bë hyb n'aa newë ny da pooj jé bë babok do paah. (Ta ti Judah buuj bad'oo doo, sa daaj hë sa hã hë ramoo bok do tii.) ¹²Ti noo gó, dooh Kristo bë hapëë bä. Dooh Isaraéw buuj, P'op Hagä Do karapee uuh bë do bä. Dooh bë gado bä ti noo gó Isaraéw buuj sa hã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, sa uuh bë nadoo do hyb n'aa. Badäk hahÿỹh bë bë baboo né paawä, dooh baad hadoo do bë gada pé ti noo gó, daap bë babok, dooh P'op Hagä Do bë hapëë bä ti noo gó. ¹³Hÿỹh kä, Kristo Jesus hã bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëeh, pooj jé dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong doo, p'eets hë, ta wë bë tamana kän, Kristo ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa.

¹⁴Kristo né ti hanoo, Judah buuj, Judah buuj nadoo do rakamanajë bong hyb n'aa. Séd uuh hë ër bahado däk tan'oo bä kä. Pooj jé ti anäng ta baa besuu

n'aa hadoo, sa h'yyb gó Judah buuj dooh ragado bä Judah buuj nadoo do hanoo doo. Dooh séd rah'yyb hedo bä pooj jé, rakamaj'ïi paah. Hÿỹh kä Jesus ado hõm ta baa besuu n'aa hadoo doo. ¹⁵Hahÿỹh d' tabad'oo tii: Ji hyb n'aa tadajëp do hyb n'aa, dooh Mosees ky n'aa jaw'yyk doo, hajõng hedoo do hã ji tamejüü do hyb n'aa tado wäd bä P'op Hagä Do ji tagadoo, Kristo an'oo bä. Tii d' tawén d'oo papuuj hadoo do takarën. Takarën sét rabahado padëëk Judah buuj Judah buuj nadoo doo, ta hã rah'yy kata däk do hyb n'aa. Tii d' tabad'oo do hyb n'aa, tado hõm rakamaj'ïi doo. ¹⁶B'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa, tado hõm kän rakamaj'ïi doo. P'op Hagä Do najiis rabahado padëëk tan'oo bä, b'aa kajatsëk do hã tadajëp do hyb n'aa. Dooh ta majiï rahado boo bä tan'oo bä, ta hã h'yy ka'eeh doo. ¹⁷Kristo ewäd hyng, ta ky n'aa hanäm do ji tamaher'oot hyb n'aa. Ta ky n'aa hanäm do an'oo bä h'yyb nyw gó ji bawät P'op Hagä Do wë, ta wób sa wë na-ääj hë. Bë hã, dawëë P'op Hagä Do mahãnh habong do paa hã, ää Judah buuj hã, P'op Hagä Do ky n'aa napäh do hã na-ääj hë tamaher'ood wät ta ti ky n'aa. ¹⁸Hÿỹh kä Kristo hyb n'aa, sahõnh hë ëër, Judah buuj, Judah buuj nadoo do na-ääj hë, ër hajaa ër ana bä ër Yb hÿ pong jé hawät do matym gó,[‡] sét ub ta Sahee hyb n'aa, ër gadoo doo.

¹⁹Ti hyb n'aa kä, bëeh, Judah buuj nadoo doo, dooh ta wób buuj bë do wäd bä. P'op Hagä Do karapee uuh né hë bë hÿỹh kä. P'op Hagä Do taah né hë bëeh, ta wób sa nemuun. ²⁰Tsäng s'ëëb, tób pan'aa ta hejój n'aa jó ji at'ëëg häng do hadoo bëeh. Jesus mejüü doo, Jesus ky n'aa rod na-ääj hë, ta ti tób hejój n'aa hadoo. Pä yb, sahõnh hë tób mesoo doo, Kristo Jesus né hë tii. ²¹Sahõnh hë ëër, ër h'yy kata däk Kristo hã. Kristo hyb

[‡]2:18 Ji ky n'aa ets'ëë bä tii, ji ma ejäm bä, P'op Hagä Do ji j'aa etsëë bä na-ääj hë.

n'aa, p'op gadat'ëë sëek do hadoo tób pan'aa hadoo do ëër, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa, tsyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë kasëew däk doo. ²² Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bëeh, Judah buuj nadoo doo, bë na-ääj hë séd hä bë h'yy kata däk sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa sii, P'op Hagä Do tób n'aa hadoo ër bahadoo hyb n'aa kä. Ta Sahee ër mahang tabawäd kân.[¶]

3 Ti hyb n'aa kä, ȳȳh, Paw-Ro, Judah buuj nadoo do hä Kristo Jesus ky n'aa ȳ ma metëek do hyb n'aa ȳ radawäts gëet doo, ȳ ky n'aa etsëë bë hyb n'aa.

P'op Hagä Do h'yyb däng do Paw-Ro hä takametä däk do ky n'aa hahȳȳh

² Hä ȳ P'op Hagä Do anoo, bëeh, Judah buuj nadoo do ȳ ma metëek hyb n'aa ji wë taky enyym do ky n'aa. Hä ȳȳ, bë ky n'aa napäh hä ȳ tan'oo däk doo. ³ Ta h'yyb däng doo, pooj jé ji nahapäh nä do P'op Hagä Do metä wät hä ȳȳ. Ganapog is doo me bë ȳ ma erii däk ta ti ky n'aa hä nag'aap hë. ⁴ Bë ner'ood bä, bë hyb n'aa matakä bä, bë hapäh da, baad ȳ bahapäh Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh doo. ⁵ P'ooj ub, ji wahë maküü hä dooh P'op Hagä Do metä bä paa nyy da tah'yyb däng tabad'oo doo, da hë ta Sahee me Jesus mejüü do sa hä, ta ky n'aa rod sa hä na-ääj hë tametëeh do pénh. Tsyt hë ta wë tasëew hõm do sa hä tametä kân. ⁶ Hahȳ ti da hë tametëeh doo: Jesus ky n'aa hanäm do ragado bä, séd hä rah'yy kata däk Kristo Jesus hä. Ti hyb n'aa kä, Judah buuj nadoo do ragadoo da Judah buuj sii P'op Hagä Do sa hä taky n'aa edëng doo. Sét hë Jesus hub hadoo rabahado padëek Judah buuj sa sii. Sét né hë

P'op Hagä Do karapee rabahado padëek. Judah buuj sa sii ragadoo da h̄ȳȳ kä P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

⁷ P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa wë ȳȳ, ta hejój hä ȳ tabanoo do hyb n'aa, hä ȳ taban'oo däk ta ti ky n'aa hanäm do panäg n'aa ȳ bahadoo hyb n'aa. ⁸ Sahõnh hë P'op Hagä Do karapee sa yd jé had'os do né paawä ȳȳh, P'op Hagä Do anoo hä ȳȳ, Judah buuj nadoo do sa hä ȳ maher'oot hyb n'aa Kristo tak'ëp ky enyym doo, tak'ëp kabaj'aa do ky n'aa. Dooh ji haja bä baad ji h'yy kadawuung bä Kristo wë hanäng do hä. Jääm hë ta uuh hä ji h'yy kadaw'uuh, tak'ëp ta bahãnh baad tabahadoo do hyb n'aa. ⁹ P'op Hagä Doo, sahõnh hë mo haj'aa näng doo, hä ȳ tabanoo ta wób ȳ maher'oot hyb n'aa nyy d' tabad'oo tah'yyb däng doo, p'ooj ub sahõnh hë badäk hahȳȳ bä habong do paa hä tamanetëeh doo, ta h'yyb gó tenäm doo. ¹⁰ Tii d' P'op Hagä Do wén d'oo, h̄ȳȳ kä, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa kametä däk hyb n'aa wë hä habong do kabaj'aa do sa hä, wë hä bag'ääs do sa hä na-ääj hë, P'op Hagä Do h'yy ganäng sahõnh hë hä. ¹¹ P'ooj ub, sahõnh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Do h'yyb gó tabanyy däk doo da né hë tabadoo kân ta tii, Kristo Jesus, Ër Wahë N'aa bad'oo do hä. ¹² Kristo hä ër h'yy kata däk do hyb n'aa, ta hä ër h'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ääj hë, h'yyb neȳȳm doo me ër hajaa ër ana bä P'op Hagä Do matym gó ër ky n'aa etsëë bä, ër ma ejäm bä. Dooh ge'ȳȳm pé ji. ¹³ Ti hyb n'aa ȳ etsëë bë hä, bë h'yy gejë hõm manäh, nesaa do ȳ radawäts gëet doo bä bë hyb n'aa ȳ ahoop do hyb n'aa, baad tabahadoo hyb n'aa bë hä ta ti ȳ ahoop doo. Taw'ääts hë bë tsebee ta ti hyb n'aa.

¶2:22 Hahȳ tahanäng pé ti tég nad'ëed is do 20, 21, 22 hä kerii däk doo: Sét ken'yyh sahõnh hë ëër, ër ky daheeh Kristo ky n'aa Jesus mejüü doo, ta ky n'aa rod na-ääj hë ër hä rama met'ëeg wät doo. Kristo hyb n'aa né hë séd hä ër h'yy kata däk. P'op Hagä Do karapee, tsyt hë ta wë kasëew bong do ër bahado däk Kristo an'oo bä. Ta Sahee me P'op Hagä Do awät h̄ȳȳ kä ër mahang.

¹⁴Ti hyb n'aa kä, taron y nu paa me y bahyy häng er Yb hy pong je hawät do wë, bë hyb n'aa y ky n'aa etsëe hyb n'aa. ¹⁵Ta ti er Yb an'oo bä hy pong je habong doo, sahönh hë badäk hahy y hä habong do na-ääj hë rababok hyb n'aa. ¹⁶Tak'ep er Yb kabaj'aa, tak'ep baad ub. Ti hyb n'aa y ky n'aa etsëe ta Sahee me bë tah'yb hej'oonh hyb n'aa. ¹⁷Ää ky n'aa etsëe na-ääj hë bë h'yb gö Kristo bawäd had'yyt hë hyb n'aa, ta hä bë h'y ka'eeh do hyb n'aa. Ää ky n'aa etsëe bëeh, baad had'yyt hë bë kamahän hyb n'aa, kamahän gö sahönh hë bë moo bok hyb n'aa, ¹⁸sahönh hë P'op Hagä Do karapee wób sa sii baad bë h'y kadaw'uuh hyb n'aa tak'ep baad had'op ji Kristo kamahän do hä. ¹⁹Ää karën paawä bë bahapäh ta ti ji Kristo kamahän doo, dooh né paawä ji haja bä sahönh hë ji hapëe bä, ta bahänh baad ub tabahadoo do hyb n'aa. Ji hä takamahän do bë bahapäh y wén karën, baad bë h'yb gö P'op Hagä Do bawät hyb n'aa, P'op Hagä Do bawät doo da né hë bë baboo däk hyb n'aa kä.

²⁰Ta hä er hajaa er ky n'aa etsëe do bahänh, er hajaa er hyb n'aa newëe do bahänh tak'ep P'op Hagä Do hajaa tamoo wät er mahang, ta hejój me er h'yb gö hawät doo me. ²¹Ää karën Jesus hä h'y ka'eeh do sa hyb n'aa, Kristo Jesus hyb n'aa na-ääj hë P'op Hagä Do kawehëe däg had'yyt hë. Yy. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

**P'op Hagä Do karën doo da ji
bawät do ky n'aa hahy y h**

4 Ti hyb n'aa, y y h, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa y ma metëek do hyb n'aa y radawäts gëet doo, tak'ep y betsëe bë hä P'op Hagä Do ta wë tats'yyt do sa hä takarën doo da né hë bë babok. ²Taw'ääts hë dooh né hë bë h'y

kasabé bä. Taw'ääts hë kaja hë denaa hë bë h'yb bë mahüüm ta wób sa wë. Nayyw hë bë kawaj'ään manäh. Taw'ääts hë kamahän gö bë gadoo, ta wób bë gannen'aak do ramoo boo né paawä bë hä. ³Séd er h'yb hedo däk P'op Hagä Do Sahee an'oo bä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë bë hyb n'aa tam'aah, h'yb nyw gö had'yyt hë bë babok ta wób sa wë, tanahänh hyb n'aa séd bë h'yb hedoo doo. ⁴Sét né hë Jesus hub hadoo ëer, ta hä h'y ka'eeh doo. Sét né hë P'op Hagä Do Sahee er gadoo doo. Ti hadoo na-ääj hë, sét né hë baad hadoo do bë gada do ta jawén bë gadoo do pan'aa, bë P'op Hagä Do wén naëej wät. ⁵Sét né hë er Wahë N'aa, Jesus, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Doo. Sét né er h'y ka'eeh doo. Sét né hë er nu gahem'uun doo. ⁶Sét né hë P'op Hagä Doo, sahönh hë ta hä h'y ka'eeh do sa Yb, sahönh hë tabag'ääs doo, sahönh hä moo wät doo, sahönh hë er h'yb gö hawät doo.

⁷Tii d' tahado né paawä, sét nado er hä tanoo do er hajaa doo. Kristo h'yb däng doo da, sahönh hë sa hä tabanoo ji hajaa do P'op Hagä Do Sahee anoo doo. ⁸Ti hyb n'aa né hë hahy y da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot paah: "P'op tabasëek noo gö, duu hënh rabana ta maji wób tameso padëek do tan'oo bä.

Tii bä sa matym n'aa taban'oo däg kän ta karapee hä."⁸

⁹(Hahy y d' tahanäng pé ti p'op tabasëek doo: Tabasëek do pooj je badäk hahy y bä Kristo bewäd hyng. ¹⁰Ti né hë ti hy pong je hasëek do sahönh hë sa bahänh tabahado däk hyb n'aa, sahönh hë tabag'ääs hyb n'aa kä.) ¹¹Ti né hë ti ta wób hä tabanoo ta mejüü do rabahadoo hyb n'aa. Ta wób hä tabanoo P'op Hagä Do Sahee sa hä metëeh do her'oot doo. Ta wób hä tabanoo ta panyyg hanäm do

jé pad'yyt hē rabaher'ood hōm hyb n'aa. Ta wób hā tabanoo Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hagā n'aa, sa ma matēg rabahadoo hyb n'aa. ¹² Ti hadoo pé tawén noo sa hā, P'op Hagā Do karapee ramasa hyb n'aa, takarēn do ta karapee rahajaa ramoo bok hyb n'aa. Tii d' tawén d'oo na-āāj hē, Kristo hā h'yy ka'eeh do rah'yy kahej'oonh hyb n'aa, baad rah'yy ka'eeh, baad raky dahé magyys hē hyb n'aa, ¹³ sahōnh hē ēer, séd hā ēr h'yyb hedo dāg kăn hyb n'aa ēr h'yy kaha'eeh do hyb n'aa, P'op Hagā Do T'aah ēr hapāh do hyb n'aa. Aj'yy h'yyb mapēē dāk do hadoo ēr bahado dāk tii bā, Kristo hado dāk né hē ēr bahadoo hyb n'aa kā. ¹⁴ Tii bā, dooh karepé ēr hado boo bā kā. Dooh h'oo t'aah hadoo ēr hado boo bā, jé pad'yyt hē maadaka maeh do mahūūm doo, jé pad'yyt hē bah'ood ahēm hōm doo. Dooh ajyy ji hā wad'ii doo, h'yy kamep'ēeh doo me panyyg hahup nadoo do rama mehet'ēek do ēr ky dahé wād bā, ŷ hanāng péh. ¹⁵ Hŷŷ kā, taw'āats hē kamahān gó ēr ber'oot ēr maa newēē baad hadoo do ky n'aa, sahōnh hē ta tii hā ēr h'yyb mepēē dāk hyb n'aa, Kristo hadoo ēr bahado dāk hyb n'aa kā. Ta hā h'yy ka'eeh do sa nu gabóg né ti Kristo. ¹⁶ Ta hub hadoo ēēr. Sahōnh hē ji hā hanāng doo, ji tsyym hedoo doo, ji moo hedoo doo, ji jarāā masoo baad tabahadoo hyb n'aa. Sahōnh hē ji hā hanāng do baad rado bā, baad ub tii bā ji, ji hej'oonh. Ti hadoo ēr hā, Jesus hā h'yy ka'eeh do hā: Kamahān gó ēr sahōnh hē ēr moo boo bā Kristo, ēr nu gabóg, sēt ken'yyh ēr hā tanoo doo, tii bā ēr da h'yy kahej'oonh, baad ēr h'yy kae magyys hē, baad ēr ky dahé magyys hē.

¹⁷ Ti hyb n'aa, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó tak'ēp péj bē ŷ mejūū, P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapāh do

rababok doo da bē aboo boo manā wād! Daap hadoo do rahyb n'aa newēē do jawén rababok tii. ¹⁸ H'yy gatemah baad hadoo do hā. Nabuj keh'ūūm do hyb n'aa, dooh rah'yy kadawuung bā, dooh rah'yy gah'ood bā P'op Hagā Do hā. Ti hyb n'aa dooh rahapēē bā na-āāj hē papuuj gó ji awāt doo, ji hā P'op Hagā Do anoo doo. ¹⁹ Rawao dāk nesaa do ramoo bok do hā. Ti hyb n'aa dooh ranu mebyy wād bā nesaa do ramoo bok do hā. Sa h'yyb karēn do jawén rababoo had'yyt hē. Hajōng hedoo pé nu meby n'aa nāng do ramoo boo had'yyt hē. Dooh rah'yy keba bā ta ti hedoo do hā. Kah'ūūm ta ti nesaa do rakarēn doo. ²⁰ Bēē kā, dooh ta ti rababok doo da bē aboo boo bā do hyb n'aa Kristo bē wén hapēē dāk bē h'yyb gó. ²¹ Bē ky n'aa napāh né hē Kristo ky n'aa. Bē āā ma met'ēēg wāt nyy da takarēn bē babok, ta hā bē h'yy kata dāk do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa Jesus hanaa bē āā ma met'ēēg wāt doo. ²² Bē āā ma met'ēēg wāt, bē beréd hōm hyb n'aa pooj jé bē babok do paah, ji h'yyb karēn do ji tawadii do hyb n'aa baad nado wād doo. ²³ Bē āā ma met'ēēg wāt, bē an'oo bē P'op Hagā Do h'yyb wareem. ²⁴ Bē āā ma met'ēēg wāt, bē gadoo hyb n'aa kā bē h'yyb tym papuuj, P'op Hagā Do mo haj'aa ta da hadoo tabahadoo hyb n'aa. Baad had'op ji bawāt, P'op Hagā Do karēn doo da ji bawāt ta ti an'oo bā. Baad hadoo do hanaa ta tii da ji bawāt doo.

²⁵ Ti hyb n'aa bē noo kanesa manāh. Taw'āats hē bē noo gehub bē da hadoo do sii bē er'ood bā, séd uuh ēr sahōnh hē ēr bahadoo do hyb n'aa. ²⁶ Bē kawaj'āān bā, bē an'oo manā baad nadoo do bē moo boo ta ti hyb n'aa. Kawaj'āān bē hyb n'aa hūūm manāh. Bē h'yyb ehód manā bē kawaj'āān doo. ²⁷ Bē an'oo manā ta tyw

n'aa Dijab** hã, bẽ tah'yyb natatuk hyb n'aa.

²⁸ Pooj jẽ hets'ëek doo, taw'ãäts hẽ dooh tetsëeg wäd bã. Taw'ãäts hẽ tamoo wät hỹ kã, ta wẽ tabanäng hyb n'aa, wẽ bedoh do tamasa hyb n'aa kã.

²⁹ Bẽ esog manã nesaa do ta wób h'yyb rejãã doo. Jããm hẽ baad hadoo doo, ta wób masa do bẽ her'ood. Ji da hadoo do h'yy katón bã, ji h'yyb en'yyim ji her'oot doo me. Tatsebee bã, tsebẽ doo me ji ber'oot. Ti hõm do had'yyt hẽ. Tii d' bẽ bad'oo baad tanu däng hyb n'aa maa new'ëẽ do sa hã. ³⁰ Bẽ er'ood manäh, bẽ moo boo manã na-ãäj hẽ P'op Hagã Do Sahee h'yy katón hanoo doo. Ta Sahee P'op Hagã Do anoo dó ẽr hã, ẽr ta karapee tametëeh hyb n'aa. Tanoo dó ẽr hã baad ẽr tabed'ëep bã kã. ³¹ Taw'ãäts hẽ bẽ eréd hõm sahõnh hẽ bẽ manabaan doo, h'yy ganapüü doo, ji kawajãan doo, ky ked'aak doo, ta see ji ky n'aa rejãã do na-ãäj hẽ. Taw'ãäts hẽ bẽ eréd hõm né hẽ bẽ da hadoo do bẽ pan'aa takyyk doo. ³² Taw'ãäts hẽ h'yyb nyw gó bẽ gadoo ta wób. Taw'ãäts hẽ bẽ t'yyd mehiin bẽ da hadoo doo. Taw'ãäts hẽ bẽ mabaan hõm baad nadoo do ta wób bẽ hã rabad'oo doo, nesaa do bẽ moo bok do paah Kristo hyb n'aa P'op Hagã Do mabaan hõm doo da né hẽ.

5 Ti hyb n'aa, taw'ãäts hẽ P'op Hagã Do bad'oo doo da né hẽ bẽ bad'oo, ta taah tak'ëp takamahã do bẽ bahadoo do hyb n'aa. ² Taw'ãäts hẽ kamahã gó bẽ babok, Kristo ẽr takamahã doo da né hẽ, ta daaj hẽ takan'oo däk doo, ẽr hyb n'aa tadajëp hyb n'aa. P'op Hagã Do h'yy gadajang Jesus hã, ta daaj hẽ takan'oo däk do hyb n'aa ẽr hyb n'aa tadajëp noo gó.

³ Bẽ aã manã bẽ ÿm nadoo do sii, bẽ patug nadoo do sii. Bẽ moo boo manã

nesaa do nu meby n'aa näng do bẽ hã hanäng doo me. Bẽ hyb n'aa hũum manã bẽ ma. Tabad'op hẽ ti hedoo do bẽ moo boo manäh. Dooh bẽ er'ood bẽ da hadoo do sii ta ti hedoo do ky n'aa. Dooh tii da P'op Hagã Do karapee tsyt hẽ ta wẽ tasëew hõm do raboo bã. ⁴ Bẽ er'ood manã nesaa do nu meby n'aa näng doo. Daap hadoo do na-ãäj hẽ, taw'ãäts hẽ dooh bẽ her'ood. Taw'ãäts hẽ dooh bẽ ky masuuj bã nu meby n'aa näng doo me ta wób rakawew'aam hyb n'aa. Dooh tii da rer'ood bã Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ãäts hẽ hahỹ da bẽ bad'oo: P'op Hagã Do wẽ ẽr tsebẽ baad hadoo do ẽr hã tanoo do hyb n'aa. ⁵ Baad ÿ karẽn bẽ bahapäh hahỹh: Sa ÿm nadoo do sii, sa patug nadoo do sii he'ỹh doo, nesaa do nu meby n'aa näng do sa hã hanäng doo me ramoo bong doo, sa ma rahyb n'aa h'ũum do na-ãäj hẽ, dooh ragado bã Kristo P'op Hagã Do daheeh rabag'ãas doo bã. Sa ma rahyb n'aa h'ũum doo, kabarii hã h'yy kaha'eeh do hadoo, sa ma hã rah'yyb padëek do hyb n'aa. Dooh P'op Hagã Do hã rah'yy kae heh'ãat ta tii. ⁶ Bẽ gado manã ky kamep'ëeh doo me bẽ rakarẽn bã bẽ rawad'ii bã, ji hã nanäng nesaa do ji moo wäd bã ra-her'ood bã. Ta ti hedoo do hyb n'aa né hẽ P'op Hagã Do rejãã da nabuj keh'ũum doo. ⁷ Ti hyb n'aa sa da bẽ h'yyb hedo manäh.

⁸ Badagyp do hadoo doo gó bẽ babok paah. Hỹ kã ta bag hadoo doo gó bẽ baboo däk Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bẽ h'yy kata däk do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ãäts hẽ ta bag hadoo doo gó né hẽ bẽ babok. ⁹ Ta bag gó ji awäd bã, baad ji ky ennym, baad hadoo do P'op Hagã Do karẽn do ji moo wät, dooh ji noo kanesa bã, dooh ji wad'ii bã. ¹⁰ Baad bẽ hyb n'aa newë, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karẽn

** 4:27 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

do hã bë h'yy kadaw'uuh hyb n'aa. ¹¹ Bë moo boo manä badagyp do hadoo doo gó habok do ramoo heb'oooh doo. Dooh baad hadoo do ta ti hanaa. Bë maher'ood sa hã, bë metäh sa hã, baad nado raba-hapäh hyb n'aa ta ti badagyp hadoo doo gó moo kahew'ëët doo. ¹² (Nu meby n'aa näng kejën doo gó ramoo heb'oooh do ky n'aa ji her'ood bä.) ¹³⁻¹⁴ Ti hadoo né hë, sa hã ji maher'ood bä, ji metä bä sa hã nyy da P'op Hagä Do karën ji hã, nesaa do né hë ti ramoo bok doo, rabahapäh da tii bä. Ta bag banäng bä ji manyyh do badagyp doo gó kejën do hadoo tii. Ta bag metëëh, ji bahapäh da ny hadoo ta tii. Ti hyb n'aa hahÿÿ da ta wób sa kyyh:

“Ty gawëëj däg haÿÿh do òm.

Ganä da dejëp do mahang hawät do òm. Tii bä Kristo bag adäng da a hã.”^{††}

¹⁵ Ti hyb n'aa, taw'ääts hë baad bë hyb n'aa matakä nyy da bë babok. H'yy gatemah do rababok doo da bë aboo manäh. Taw'ääts hë P'op Hagä Do karën do hã h'yy genäh do rababok doo da bë babok. ¹⁶ Ta tyw n'aa nyy bä baad hadoo ji moo wät hyb n'aa, taw'ääts hë bë moo boo né hë baad hadoo doo, nesaa do jé pad'yyt hë takah'üüm kän do hyb n'aa da hë. ¹⁷ Ti hyb n'aa bë h'yy gatemala. Taw'ääts hë bë h'yy kadaw'uuh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do karën do hã. ¹⁸ Bë eëg manä hejoonh do bë ba'oom hyb n'aa. Ji baoom do ji tah'yyb mahüüm nesa do ji her'oot, nesaa do ji moo wät hyb n'aa, ji tarejää na-ääj hë. Taw'ääts hë P'op Hagä Do Sahee tii, bë an'oo baad bë tah'yyb mahüüm hyb n'aa. ¹⁹ Tii bä, Saaw-Mo hã hanäng do kejäm do ky n'aa me, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejäm do ky n'aa me na-ääj hë bë maher'ood

ta wób.^{‡‡} Tii bä, bë h'yyb gó naa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë j'aa etsë, bë ma ejäm. ²⁰ Tii bä, P'op Hagä Do Sahee bë tah'yyb mahüüm do hyb n'aa, taw'ääts hë ër Wahë N'aa Jesus Kristo häd gó had'yyt hë bë h'yy gadeja P'op Hagä Do ër Yb wë. Taw'ääts hë sahõnh hë hyb n'aa bë h'yy gadeja ta wë. ²¹ Kristo bë weh'ëeh do hyb n'aa taw'ääts hë bë da hadoo do bë ky daheeh. Taw'ääts hë kawanajään doo gó bë gadoo bë ramaher'ood bä.

ÿÿj hã tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²² ÿÿj, taw'ääts hë bë ky daheeh bë patug, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë ky daheeh doo da. ²³ Ta ÿÿm nu gabóg ta patug, Kristo, ta hã h'yy ka'eeh do sa nu gabóg hadoo doo da. Kristo hub hadoo do ta hã h'yy ka'eeh doo. Kristo sa h'yyb tym dëëb. ²⁴ Taw'ääts hë Kristo hã h'yy ka'eeh do ta hã raky daheeh doo da sahõnh hã sa ÿÿm raky daheeh sa patug.

**Ajyy hã tamaher'oot
do ky n'aa hahÿÿh**

²⁵ Ajyy, taw'ääts hë bë kamahän bë äj, Kristo ta hã h'yy ka'eeh do takamahän doo da, ta daaj hë sa hyb n'aa takan'oo däk doo, ²⁶ tsyt hë ta wë tabasëëw hõm hyb n'aa, baad sa hã tabenäm hyb n'aa. Ta ky n'aa hyb n'aa sa hã tabenäm. Naëng me tabenäm hadoo sa hã.^{¶¶} ²⁷ Tii d' tawén d'oo, tak'ëp hanäm gó takarën ta hã h'yy ka'eeh do raba-boo däg kän, ta wë tagadoo noo gó. Takarën dooh hesus hedoo doo pé sa mahang hanäng. Takarën dooh baad nadoo do sa mahang hanäng péh. Tsytt hë nesaa do mahänh, baad had'op doo da rababoo däk takarën. ²⁸ Taw'ääts hë ajyy

^{††}5:13-14 Gadagyp do hadoo doo gó habok doo, haÿÿh do hadoo, dejëp do hadoo na-ääj hë P'op Hagä Do ranahapäh do hyb n'aa. Kristo ky n'aa ji gado bä ji ty gawëëj däk do hadoo, ji ganä wät do hadoo.

^{‡‡}5:19 Ta wób ji h'yyb en'yyim hyb n'aa tii, sahõnh hë ratsebë hyb n'aa na-ääj hë.

^{¶¶}5:26 Ji nu kemuun do ky n'aa tii.

rakamahān sa āj, Jesus bad'oo doo da né hē ta hā h'yy ka'eeh do wē. Taw'āāts hē sa hā hē rakamahān doo da ajyy rakamahān sa āj. Jé ta ŷym kamahān doo, ta daaj hē ti takamahān ta hā hē. ²⁹Ta ti ŷ wén her'oot, dooh ta daaj hē, ta hub ty n'aa ges'yyk péh. Ji waa ji es-oos ji bahejoonh hyb n'aa, baad ji hag'āās ji hub hā. Ti hadoo Kristo bad'oo ta hā h'yy ka'eeh do hā, baad ji tabahag'āās. ³⁰Sét ken'yyh eer, ta hub uuh hadoo eer. ³¹Hahŷŷ da takerii dāk Genesis hā: “Ti hyb n'aa kā m' aj'yy kā sa yb sa ŷŷn mahānh kā sa m'aa hēnh kā, tagatēē hyb n'aa ta ŷŷm kā. Raketēē jawén paa bā sét rabahado padēēk ta ŷŷm daheeh”,^{§§} nāng kerih doo. ³²Tak'ēp tabahetsooh ta ti kerih do ky n'aa see pooj jé ji nahapāh doo. Hā ŷŷ, Kristo, ta hā h'yy ka'eeh doo, séd h'yyb hedoo do ky n'aa ta ti taheer'oot na-āāj hē. ³³Te hub né paawā ta tii, ketēē do sa ky n'aa na-āāj hē taheer'oot. Ti hyb n'aa sahōnh hē bē ajyy, taw'āāts hē bē kamahān bē āj bē hā hē bē kamahān doo da. Taw'āāts hē ŷŷj raweh'ēēh sa patug.

**Karapee, pahēēw, maruus, sa yb
hā na-āāj hē tamaher'oot
do ky n'aa hahŷŷh**

6 Karapee, pahēēw, maruus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karapee bē bahadoo do hyb n'aa, bē ky dahé bē yb, bē ŷŷn. Taw'āāts hē né hē ta tii da bē bad'oo. ²Hahŷŷ da kerih do hā: “Mawehēē a yb, mawehēē a ŷŷn.” Jāām pooj jé P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky dahé bā baad hadoo do ji gadoo taky dāng do tii. ³Hahŷŷ da ji hā taky dāng: “Mawehēē bā a yb, mawehēē bā a ŷŷn ōm wād dawēēt da badāk hahŷŷ bā.”*

⁴Bēēh, sa yb, bē ejāg manā bē taah rah'yy ganapō mahānh. Taw'āāts hē

baad bē baw'ēēh baad bē maher'ood sa hā, baad rababok hyb n'aa. Bē ma met'ēēg sa hā nyy da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn ji bawāt.

**Sa karom hā, sa kariw n'aa hā na-āāj
hē tamaher'oot do ky n'aa hahŷŷh**

⁵Bēēh, sa karom, bē ky dahé bē kariw n'aa. Baad bē wehēē sa hā. J'ooj madāk doo me bē moo boo manāh bē ramejūū doo. Kristo bē ky daheeh doo da bē ky dahé bē kariw n'aa. ⁶Taw'āāts hē dooh jāām hē bē ky daheeh bē moo bok do tahegāā bā, bē hā taj'aa etsē bē karēn paawā do hyb n'aa. Kristo karom bē bahadoo do hyb n'aa, bē h'yyb gó naa, P'op Hagā Do karēn doo da bē moo boo sahōnh hē. ⁷T'ōp bē h'yyb gó naa, tsebē doo me, bē moo boo bē ramejūū doo. Taw'āāts hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do wē bē moo bok ta ti bē h'yyb gó, ajyy wē had'yyt nado. ⁸Hahŷ bē hyb n'aa newē: Sahōnh hā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do anoo da baad hadoo do ji moo wād wāt do mabaj, ta see karom ji do bā, sa karom ji nado bā na-āāj hē.

⁹Bēēh, sa kariw n'aa hedoo doo, bē karom bē raweh'ēēh doo da bē wehēē na-āāj hē sa hā. Bē eām manā bē karom, sét né hē ji Kariw N'aa hŷ pong jé hawāt do bē bahapāh do hyb n'aa. Bē karom sa Kariw N'aa, bē kariw n'aa na-āāj hē né tii. Ta ti dooh tasēēw bā ji mahang. Séd gó tagadoo sahōnh hē. Ti hyb n'aa tabad'oo doo da bē bad'oo.

Ji mo n'aa jesuu n'aa ky n'aa hahŷŷh

¹⁰Tagadēēg ub bē ŷ maher'oot hahŷŷh: Bē h'yy kahejój Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa, tak'ēp hadoo do ta hejój hanaa. ¹¹Kaneb'oooh do pooj jé sahōnh hē ta mo n'aa jesuu n'aa warahén dadāk doo da, ta kuman tado

§§5:31 Genesis 2.4

*6:3 Dew-Teronom 5.16

däk doo da, bë dadäg hadoo bë mo n'aa jesuu n'aa, bë ado däg bë kuman hadoo do bë hä P'op Hagä Do an'oo däk doo, Dijab karën bä bë tawadii, bë hä tanahajaa hyb n'aa, ta hä bë j'aa ketsë hyb n'aa. ¹²Ta ti y wén her'oot, dooh ajyy ër majiï rado bä. Karap'aar h'yyb nesaa do hedoo do hyb n'aa jewyk doo, nesaa do hejój n'aa näng doo, badäk hahyÿ bä badagyp do hadoo doo gó habok do hä bag'aäs doo, ti né hë ër majiï. Kabaj'aa hedoo do nesaa do wë hä habong doo, ti né hë na-ääj hë ër majiï. ¹³Ti hyb n'aa, bë ado däg sahõnh hë bë mo n'aa jesuu n'aa, bë kuman hadoo do na-ääj hë P'op Hagä Do anoo doo, nesaa do bë wë takajaa noo gó nesaa do bë hä tanahajaa hyb n'aa, sahõnh hë bë bahajaa bä kä, bë j'aa ketsë hyb n'aa kä. ¹⁴Baad bë hyb n'aa matakä däg. Bë ehüb had'yyt hë bë her'oot do hä, ër majiï wë bë bahej'oonh hyb n'aa. Warahén ta baa wyd tadadäk doo da tii, tanahewaat hyb n'aa. Warahén ta h'yyb gatsapoog n'aa tadadäk doo da baad takan'yyh hyb n'aa, baad had'op bë aboo baad bë kan'yyh hyb n'aa. ¹⁵Warahén ta tsyym suun tapadedëëk doo da takahej'oonh hyb n'aa, tii da baad bë gado panyyg hanäm doo, h'yyb nyw gó ji bawät hanoo doo, nesaa do hä bë h'yy kahej'oonh hyb n'aa. ¹⁶Warahén gatoj jesuu n'aa hadoo ji h'yy ka'eeh doo. Bë h'yy kae né hë. Bë h'yy kae bä bë hajaa bë meduuk gatoj hadoo do hahõng do Nesaa Do Yb hanaa. Bë h'yy kae bä, bë hajaa bë medug bä Nesaa Do Yb bë tah'yyb tatuk doo. ¹⁷Warahén ta soog sapaar s'ëëb tadadäk doo da, baad

bë hyb n'aa newë had'yyt hë bë Jesus edëëb wät né hë nesaa do mahänh. Bë ado däg na-ääj hë P'op Hagä Do Sahee anoo do sën-jeer, P'op Hagä Do kyyh. ¹⁸Bë er'ood had'yyt hë P'op Hagä Do sii, bë hä ta Sahee h'yyb mahüüm doo da. Bë ky n'aa ets'ëë bë tamasaa had'yyt hë hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hë. Bë h'yy gejë hõm manäh. Bë ky n'aa ets'ëë had'yyt hë ta wób Jesus hä h'yy ka'eeh doo.

¹⁹Taw'aäts hë hëp y n'aa na-ääj hë bë ky n'aa ets'ëë, y ber'oot bä, P'op Hagä Do anoo hyb n'aa hä yÿ y her'oot do pan'aa, h'yyb neÿÿm doo me ta ky n'aa hanäm do pooj jé ji nahapäh do ta wób hä y maher'oot hyb n'aa. ²⁰Ta ti ky n'aa hanäm do rod n'aa yÿh, Jesus mejüü doo, y rawén dawäts geët. Hëp y n'aa bë ky n'aa ets'ëë, ta ky n'aa hanäm do h'yyb neÿÿm doo me y baher'oot hyb n'aa, hä y Jesus karën doo da.

Paw-Ro kedëë hõm do ky n'aa hahyÿh

²¹Tikiko, ër hÿÿj hadoo do baad ër kamahän doo, baad ää sii Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë moo wät doo, bë da tamaher'oot sahõnh hë këh y n'aa. ²²Bë wë y mejüü tabahõm bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä ää babok, bë tah'yyb en'yyim hyb n'aa na-ääj hë.

²³Ää karën h'yyb näw, kamahän doo, baad h'yy ka'eeh do na-ääj hë P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ranoo bë hä hãj haa hedoo doo. ²⁴Ää karën sahõnh hë ër Wahë N'aa Jesus Kristo hä had'yyt kamahän do wë P'op Hagä Do ky ennyim. Jääm hë kä.

Pirip

*Jesus hã h'yy ka'eeh do Pirip häd näng
do panang bä habong do hã
Paw-Ro ma erih do hahỹỹh*

Kedëng do ky n'aa hahỹỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Tsimoot daheeh, Kristo Jesus karom hedoo do ääh, ää edëng bë sahõnh hẽ, tsyt hẽ P'op Hagä Do wẽ kasëew bong doo, Kristo Jesus hã h'yy kata padëëk doo, panang Pirip häd näng doo bä haj'eenh doo. Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, sa wahë n'aa masa n'aa tii bä haj'eenh do ää edëng na-ääj hẽ.

² Ỹ karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hẽ ky en'yyim bë hã. Ỹ karën baad ub Kristo bë rah'yyb en'yyim.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëë do ky n'aa hahỹỹh

³ P'op Hagä Doo, ỹ h'yy kaha'eeh do wẽ ỹ h'yy gadajang bë ỹ hyb n'aa hesé bä. ⁴ Bë ỹ ky n'aa ets'ëë bä, h'yy gadajaa gó had'yyt hẽ ỹ ky n'aa etsëë bë sahõnh hẽ, ⁵ bë du doo noo gó naa Jesus hã bë h'yy ka'eeh do ỹ bë masa do hyb n'aa Kristo panyyg hanäm do ỹ maher'oot hyb n'aa. ⁶ Baad ỹ bahapäh hahỹỹh: Bë h'yyb gó baad hadoo do P'op Hagä Do du doo doo, kaja däk da tan'oo bä Jesus Kristo matëeh bä kä. ⁷ Taw'ääts hẽ né hẽ tii da ỹ hyb n'aa newëë sahõnh hẽ bë wẽ, bë ỹ kamahän do hyb n'aa tak'ëp. Bë sahõnh hẽ ỹ bë masa ỹ moo wät do hã, taky en'yyim doo gó hã ỹ P'op Hagä Do an'oo däk do hã. Ỹ bë masa ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët bä. Ỹ bë masa na-ääj hẽ, hyb n'aa jew'yyk do sa matym gó ỹ ag'ëed bä Jesus panyyg hanäm do ỹ mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hẽ ỹ metëeh hyb n'aa sa hã. ⁸ Tak'ëp paawä ỹ karën bë ỹ ba-

hapäh, Kristo Jesus ji kamahän doo da bë ỹ kamahän do hyb n'aa. Né hup ỹ né hẽ ti ỹ her'oot do P'op Hagä Do hapäh.

⁹ P'op Hagä Do hã bë ỹ ky n'aa etsëë, bë kamahän do takah'üüm hyb n'aa. Bë ỹ ky n'aa etsëë, bë tah'yy gan'yyh hyb n'aa. Bë ỹ ky n'aa etsëë, bë bahapäh hyb n'aa ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo. ¹⁰ Tii d' ỹ wén ky n'aa etsëë, baad had'op do bë bahapäh hyb n'aa, baad had'op bë babok hyb n'aa na-ääj hẽ Kristo matëeh bä kä. Ỹ karën dooh bë hã raw'yyt pé bë hã raky n'aa tapaa pé bë babok do hã Kristo matëeh bä kä. ¹¹ Tii d' ỹ wén ky n'aa etsëë na-ääj hẽ, baad had'op tabahadoo hyb n'aa had'yyt hẽ sahõnh hẽ bë bad'oo doo, P'op Hagä Do hã sahõnh hẽ raj'aa etsë hyb n'aa, P'op Hagä Do kawehëë däk hyb n'aa na-ääj hẽ baad hadoo do bë hã rabahapäh bä. Jesus Kristo hanaa né hẽ ta ti baad ji awät do had'yyt doo.

Jesus ky n'aa kah'üüm do ky n'aa hahỹỹh

¹² Hỹỹ kä wakän haa hedoo doo, ỹ karën bë bahapäh hahỹỹh: Baad nadoo do wẽ ỹ kajaa doo, dooh tahewad bä Jesus ky n'aa hanäm doo. Baad nadoo do wẽ ỹ kajaa doo, Jesus ky n'aa hanäm do jé pad'yyt hẽ takah'üüm tan'oo bä. ¹³ Sahõnh hẽ warahén Roma buuj sa wahë n'aa tób haeh do hag'ääs doo, panang buuj na-ääj hẽ, rabahapëë däg kän Kristo hyb n'aa ti ỹ radawäts gëët. ¹⁴ Ragadahew'ëës doo gó ỹ bagëët do hyb n'aa hajök ër hỹj̃j̃ hedoo do babä habong do rah'yyb hedo padëëk, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã rah'yy kasadëë padëëk, neỹym doo gó rawén her'ood hõm hỹỹ kä P'op Hagä Do ky n'aa.

¹⁵ Sa wób rabaher'oot Kristo ky n'aa rahyb n'aa jewës do hyb n'aa ỹỹh, bahänh ỹỹ rakarën ranu gapad'ëëk do hyb n'aa na-ääj hẽ. Ta wób rabaher'oot Kristo ky n'aa ỹ ramasa rakarën do hyb

n'aa, ta ky n'aa takah'üüm hyb n'aa. ¹⁶Tii d' rawén d'oo y rakamahän do hyb n'aa. Y radawäts gëët P'op Hagä Do an'oo bä rabahapäh, Kristo ky n'aa hanäm do y mo n'aa jesuu hyb n'aa, te hub né hē y metëeh hyb n'aa ta wób sa hä. Ta ti rabahapäh do hyb n'aa y ramasa. ¹⁷Ta wób rawén her'oot Kristo ky n'aa, bahänh y ranu gapad'ëek rakarën do hyb n'aa. Baad hadoo do hyb n'aa nado sa h'yyb Kristo ky n'aa rabaher'oot doo. Tii da rawén d'oo rakarën né paawä baad nadoo do y bahob magyys hē ragada-hew'ëes doo gó. ¹⁸Na manä ti ta tii. Sa h'yyb baad nadoo doo me rer'ood bä, sa h'yyb baad hadoo doo me ta wób rer'ood bä, taw'ääts hē Kristo ky n'aa takaher'ood hōm. Kristo ky n'aa takaher'ood hōm do hyb n'aa y h'yy gadajang, sa h'yyb baad nadoo doo me ta wób rabaher'ood né paawä.

Y d' h'yy gadajaa had'yyt hē, ¹⁹baad nadoo do babä y ahoop do takawareem däg da baad hadoo do hä y bahapäh do hyb n'aa. Y da reréd hōm baad y bahōm hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo P'op Hagä Do hä y bë ky n'aa etsëe do hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee Jesus Kristo hä hana do y tamasa do hyb n'aa na-ääj hē. ²⁰Baad hēp y y gó y gada, dooh y her'oot pé P'op Hagä Do matym gó y nu mebyy wät doo. Ne y ym doo gó y karën paawä y her'oot hyb n'aa jewyk do sa matym gó, Kristo hyb n'aa y raky n'aa ety bä. Y karën Kristo kawehëe däg had'yyt hē hēp y n'aa, y bedēp do hä, y radajëeb bä na-ääj hē. ²¹Tii d' y wén her'oot, Kristo y weh'ëeh hyb n'aa y wén wät. Y dajëb bä, ta bahänh baad ub ti hä y y, Kristo wē y bawät hyb n'aa tii bä kä. ²²Badäk hahy y bä y bawät nä bä, y ma panäk nä, y ma metëek nä Kristo ky n'aa. Y haja bä paawä y asëew bä y bad'oo doo, dooh y hapëe bä ny hadoo do y karën: Badäk hahy y hä y awäd had'yyt doo, y dajëp doo. ²³Pawóp hadoo do baad ub hä y y!

Y karën paawä y dajëp, Kristo pa y bawät hyb n'aa. Ti ti baad had'op do hä y y. ²⁴Ti hadoo né hē, baad tabahadoo hyb n'aa bë hä, taw'ääts hē badäk hahy y bä y bawät nä bä. ²⁵Ti né hē taw'ääts hē hä y y. Ti hyb n'aa y hapäh, badäk hahy y bä y awät nä, bë y masa nä Kristo hä bë h'yy ka'eeh do kah'üüm hyb n'aa, bë h'yy gadajang hyb n'aa na-ääj hē Kristo hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ²⁶Tii bä da, p'aa hēnh bë mahang y bawät bä, tak'ëp Kristo Jesus wē bë h'yy gadajang da hēp y n'aa.

²⁷Hahy ti sahōnh hē bahänh y karën do bë hä: Y karën baad ub bë babok, Kristo ky n'aa hanäm do hä bë ma kametëek doo da. Tii d' bë aboo bä, bë wē y ahōm bä, jāām hē dawëe naa y ky n'aa napäh bä bë ky n'aa, baad had'yyt hē bë h'yyb tym Jesus hä y bahapëe kän. Séd bë h'yyb hedoo tii b' y bahapëe kän. Séd hä bë hyb n'aa tam'aah, ër h'yy ka'eeh do Kristo ky n'aa hanäm do hana do ma matëg oow rawanareem hyb n'aa. ²⁸Dooh da bë je y ym bë hä h'yy kawareem doo, tii b' y bahapëe kän na-ääj né kä. P'op Hagä Do gawats'iik da bë wē h'yy kawereem doo, bë hä rejää doo. Sa wē bë ne y ym do metëeh sa hä ta tii. Bë hä kä, bë da P'op Hagä Do ed'ëep bë ne y ym do metëeh. P'op Hagä Do né hē ti sahōnh hē ta ti hanoo doo. ²⁹P'op Hagä Do anoo bë hä Kristo hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo na-ääj hē Kristo hyb n'aa bë ahoop bë hä rarejää doo. ³⁰Bë hä rah'yy kawereem kän hä y rah'yy kawereem doo da. Ti hadoo hä y kametëeh nä babä, bë ky n'aa napëe kän hy y kä.

**Taw'ääts hē Kristo bad'oo do paa da
ji bad'oo do ky n'aa hahy y h**

2 Ti hyb n'aa kä, bë h'yyb ennyw däk do hyb n'aa Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb n'aa, bë h'yy kanatón wät do hyb n'aa Kristo bë takamahän do hyb

n'aa, séd bë h'yy kata dāk do hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee hā, Kristo ky enyym do hyb n'aa bë hā, bë tat'yyd mehīin do hyb n'aa na-āāj hē, ²ŷ karēn séd bë h'yyb hedo had'yyt hē, bë kamahān bë da hadoo doo, séd hā bë babok, séd hā bë h'yyb padäg. Tii da bë adoo bā, baad ŷ h'yy gadajaa kän tii bā. ³Ta wób sa bahānh bë nu gapad'ëëk hyb n'aa nado bë bad'oo sahōnh hē bë bad'oo doo. Bë h'yy kasabé manā bë moo bok do hā. Bë kadad'uu ta wób sa hā. Bë hyb n'aa jewyyg ta wób bë hā hē bë hyb n'aa jaw'yyk do bahānh. ⁴Bë karēn do hā had'yyt nado bë h'yyb padäg. Taw'ääts hē ta wób karēn do hā na-āāj hē bë hyb n'aa newē.

⁵Taw'ääts hē Kristo Jesus h'yyb hadoo bë h'yyb:

⁶Ta Yb, P'op Hagä Do hado né paawä ti Kristo Jesus, tagadoo P'op Hagä Do tanahadoo doo, aj'yy gó takesok hyb n'aa.

⁷Sahōnh hē h̄y pong jé hanāng do raweh'ëëh do taberéd hōm paah.

Tii bā sa karom hado dāk aj'yy tabahado dāk noo gó.

⁸Aj'yy tabahado dāk bā, ta daaj hē takadad'uu kän.

Baad P'op Hagä Do taky daheeh do hyb n'aa tagadoo radaj'ëëp doo.

B'aa kajatsëk do hā tagadoo radaj'ëëp, nesaa do moo heb'ooh do radej'ëëp doo da.

⁹Ti hyb n'aa sahōnh hē sa bahānh Kristo bahado dāk P'op Hagä Do an'oo bā. Sahōnh hē hyb n'aa jewyk do sa bahānh däg Kristo P'op Hagä Do an'oo bā.

¹⁰Tii da P'op Hagä Do wén d'oo, sahōnh hē h̄y pong jé habong doo, badāk hah̄y hā habong doo, t'öp habong do dejëp do paa na-āāj hē,

sa taron nu paa me rabehty b'ëëh hyb n'aa Jesus raweh'ëëh hyb n'aa,

¹¹“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do sahōnh hē bag'ääs do ti Jesus Kristo”, sahōnh hē rabaher'oot hyb n'aa.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Yb, kawehëë dāk hyb n'aa.

¹²Ti hyb n'aa kã, najis haa, baad bë ky dahé dāk do paa hadoo, heŷyym doo me, kajajān doo me tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah ji P'op Hagä Do edëëb wät do hyb n'aa ji moo hew'ëët do hā. [†]Taw'ääts hē tii da bë bad'oo bë mahang ŷ bawäd had'yyt nado. Taw'ääts hē bë mahang ŷ nawät bā ta bahānh bë hyb n'aa tam'aah h̄y kã ta tii hā. ¹³P'op Hagä Do ti hanoo bë karēn bë moo bok tagen'aak doo. Tanoo na-āāj hē takarēn do bë bahajaa hyb n'aa.

¹⁴Taw'ääts hē bë h'yyb tsebé doo me bë moo boo sahōnh hē. Bë ky n'aa jëëw manāh. ¹⁵Tii d' ŷ mejüü bë hā, dooh hyb n'aa bë raky n'aa tapaa péh, baad had'op bë bahado dāk hyb n'aa, P'op Hagä Do taah nesaa do nanāng do bë bahadoo hyb n'aa kã, badāk hah̄y bā nesaa do he-doo doo, nesaa do moo heb'ooh do mahang bë babok bā. Sagōōh gadagyp doo gó wē hā bag padëëk do hadoo bëëh, sa mahang, ¹⁶P'op Hagä Do wē ji edëëb had'yyt do ky n'aa sa hā bë baher'oot bā. Taw'ääts hē tii da né hē bë babok, tii da né hē bë bad'oo, Kristo kajaa bā. ŷ da h'yy kasab'ee, daap hē nado tak'ëp bë hyb n'aa ŷ moo wäd wät ŷ bahapāh bā kã. ¹⁷Babā ŷ ahoop do tamasaā bā P'op Hagä Do hā bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ta wē bë moo bok doo, tii bā ŷ h'yy gadajang, bë sii ŷ tsebé. ¹⁸Ti hyb n'aa taw'ääts hē bë h'yy gadejah, bë tsebee si ŷy.

[†]2:12 Heŷyym doo me, kajajān doo me ji wén moo wät tii, ji nes'ōōs hyb n'aa. Masuuj nado tii. Ti hyb n'aa tii d' tawén her'oot.

Tsimoot ky n'aa hahÿÿh

¹⁹ Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ÿ gada, nyyw hẽ Tsimoot bẽ wẽ ÿ mejũũ tan'oo bã. Bẽ wẽ ÿ karẽn ÿ mejũũ, bẽ tah'yyb en'ym hyb n'aa, ÿ na-ããj hẽ ÿ h'yyb nyyw dāk hyb n'aa bẽ ky n'aa tamanaa bã. ²⁰ Jããm hẽ Tsimoot, pa ÿ hawāt doo, baad bẽ tahyb n'aa newẽẽ doo, baad hadoo do bẽ wẽ karẽn doo. Dooh ta see pé Tsimoot hadoo doo. ²¹ Ta wób jããm hẽ sa hã hẽ rahyb n'aa newẽẽ. Sa hã baad hadoo do rahyb n'aa newẽẽ. Dooh Jesus Kristo karẽn do rahyb n'aa newẽ bã. ²² Tii d' nado Tsimoot. Bẽ hapẽẽ dāk nyy da baad ub Tsimoot bawāt. Baad ub sa t'aah sa yb sii moo wāt doo da Tsimoot moo wād wāt si ÿÿ Jesus ky n'aa hanām do hã. ²³ Ti hyb n'aa kã, ÿ bahapäh bã kã nyy d' hã ÿ rabad'oo, ÿ karẽn Tsimoot ÿ mejũũ bẽ wẽ. ²⁴ Ti hado né paawä, baad Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã ÿ gada, ÿ na-ããj hẽ nyyw hẽ bẽ wẽ ÿ bahõm tan'oo bã.

Eaporodit ky n'aa hahÿÿh

²⁵ ÿ hyb n'aa newẽ dāk, taw'ãäts hẽ hãj ÿ hadoo do Eaporodit häd näng doo, ÿ tamasa hyb n'aa wẽ ÿ bẽ mejũũ do paah, tababaa j hõm bẽ wẽ. Warahén rabad'oo doo da, si ÿÿ ti tamo n'aa jesuu panyyg hanām doo. ²⁶ Bẽ wẽ ÿ mejũũ tababaa j hõm tak'ëp sahõnh hẽ bẽ tahyb n'aa esee do hyb n'aa. Tahyb n'aa tón, nahẽẽ näng paa bẽ ky n'aa napẽẽ dāk do hyb n'aa. ²⁷ Te hub né hẽ. Nahẽẽ näng né paah. P'eets hẽ paawä tadajëp. Tawén nada-jëp P'op Hagä Do t'yyd mehiin ta hã. ÿ na-ããj hẽ P'op Hagä Do t'yyd mehiin, ÿ h'yy kanatón hyb n'aa ta bahãnh tada-jëb bã paawä. ²⁸ Ti hyb n'aa kã, nyyw

hẽ ÿ mejũũ bẽ wẽ tababaa j hõm, bẽ bahapäh bã kã bẽ h'yy gadajang hyb n'aa. Tii bã da, bẽ h'yy gadeja kãn do hyb n'aa da, dooh da tak'ëp ÿ hyb n'aa tón wād bã. ²⁹ Taw'ãäts hẽ h'yy gadajaa gó bẽ gadoo da, ji hÿÿj Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata dāk do ji gadoo doo da. Taw'ãäts hẽ bẽ weh'ëeh ta ti hedoo doo, ³⁰ p'eets hẽ paawä tadajëp do hyb n'aa Kristo wẽ tamoo wāt do hyb n'aa. ÿ tamasa bẽ jawén buuj bẽ nahajaa do hyb n'aa ÿ bẽ masaa bã. Tahapẽẽ né paawä dajëp ta hã péh, ti hadoo né hẽ ÿ tamasa.

Dooh ji daab yb bã ji daaj hẽ ji hajaa do hã ky n'aa hahÿÿh

3 Hÿÿ kã wakãn haa, ta see ky n'aa bẽ ÿ ma erih: Taw'ãäts hẽ bẽ h'yy gadeja Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã bẽ h'yy kata dāk do hyb n'aa! Dooh ÿ h'yy ganapõ däg bã p'aa hẽnh ÿ erii bã pooj jé bẽ ÿ maher'ood wāt doo. Baad ti bẽ hã, bẽ ÿ ma erih do bẽ tamo n'aa jesuu do hyb n'aa, ta see da bẽ rama met'ëeg mahãnh.

² Bẽ hyb n'aa matakä ajyy nesaa do moo bok doo, awaar nesaa do hedoo doo, ji hub kekyyt doo,[†] bẽ rawad'ii mahãnh. ³ Ër ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Dooh sa masuuj noo byyh kahók do hã daap yyp do rado bã ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Ëër, ta Sahee h'yyb mahüüm do hyb n'aa P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk doo, Kristo Jesus hã kasab'ee doo, Ër ti P'op Hagä Do karapee heh'äät doo. Ër ti ta karapee heh'äät doo, ji hã hẽ ji moo wāt do hã, ji daaj hẽ ji hajaa do hã na-ããj hẽ daab nyypp doo. ⁴ ÿ haja né paawä ÿ daab yb bã ji daaj hẽ ji hajaa do hã.

[†]3:2 Ma matëg oow Paw-Ro pes'ããp. Ji hub rakekyyt tawén her'ood bã, ajyy Judah buuj nadoo do Jesus hã h'yy ka'ëeh do hã raky kah'üüm, sa masuuj noo byyh ragehók hyb n'aa Judah buuj rabahed'oo doo da. Jããm hẽ tii da P'op Hagä Do gadoo ji, sa hã. Dooh se hub rado bã. Daap ti rama metëëk doo. Ti hyb n'aa Paw-Ro mejũũ rahyb n'aa matakëẽ sa mahãnh.

Sa daaj hē rahajaa do hā radaab yyp rahajaa redoo bā, y sa bahānh y hajaa ta tii hā y daab yb bā y karēn bā paawā. ⁵ Masuj y noo byyh ragahōg hōm 8 ta āh y bahadoo bā kā. ⁶ Isaraéw buuj ȳȳh. Bēn-Jamih panaa ȳȳh. Eber buuj heh'āat né ȳȳh. Pariséw see né ȳȳh, baad Mosees ky n'aa jaw'yyk do ky dah'eeh doo. ⁶ Tak'ēp y karēn do hyb n'aa Mosees ky n'aa jaw'yyk do sahōnh hē raky daheeh, y rejāā paa Jesus hā h'yy ka'eeh doo. ⁸ Dooh raw'yyt pé hā ȳȳ y raky n'aa tapaa péh, baad y ky daheeh do hyb n'aa paa sahōnh hē Mosees ky n'aa jaw'yyk doo. Baad dāg ȳȳ Mosees ky n'aa jaw'yyk do matym gó.

⁷ Ti hadoo né hē, sahōnh hē tii, ti noo gó y kamahān doo, dooh wād ti hā y h̄ȳy kā Kristo y bahapēē dāk do hyb n'aa. ⁸ Ti had'yyt nado, sahōnh hē né hē p'ooj ub y daab yyp doo, dooh its hā y h̄ȳy kā Kristo Jesus, wahē y n'aa, y hapēē dāg kán do hyb n'aa. Sahōnh hē bahānh né hē ti Kristo ji bahapāh doo. Kristo hyb n'aa y eréd hōm sahōnh hē pooj jé y kamahān doo. Hesus do ji aw'oong hōm do hadoo sahōnh hē ti hā ȳȳ, Kristo baad y bahapāh hyb n'aa da, ⁹ ta hā y h'yy kata dāk hyb n'aa. Ta hā y h'yy kata dāk do hyb n'aa kā, dooh y tyw n'aa esóts wād bā Mosees ky n'aa jaw'yyk do y ky daheeh do hyb n'aa baad y bahado dāk P'op Hagā Do matym gó. Baad y hado dāk h̄ȳy kā P'op Hagā Do matym gó, Kristo hā y h'yy kae dāk do hyb n'aa. P'op Hagā Do hanaa né hē ti baad ji hado dāk do ta matym gó. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē tii. ¹⁰ Baad y karēn Kristo y bahapāh. Hah̄ȳy da ti y karēn: Y karēn y bahapāh hā ȳȳ hē ta hejój taganā wāt noo gó tagadoo doo. Y karēn y bahapāh hā ȳȳ hē Kristo ahoop doo. Y karēn y bahapāh

hā ȳȳ hē tadajēp doo. Kristo dajēp paa ēr hyb n'aa, ti hyb n'aa y radajēēb bā ta hyb n'aa, y karēn y gadoo né ti na-āāj hē. ¹¹ Sahōnh hē ta ti y karēn y bahapāh hā ȳȳ hē, ta jawén y P'op Hagā Do gan'yyh hyb n'aa dejēp do mahang.

Ji pooj jé hawāt do hā tak'ēp ji hyb n'aa matakēē do ky n'aa hah̄ȳȳh

¹² Dooh baad Kristo hadoo y hado nā bā. Dooh baad had'op do y hado nā bā. Ti hadoo né hē, tak'ēp y hyb n'aa tam'aah Kristo Jesus hadoo y bahado dāk hyb n'aa kā. Ti hyb n'aa y tabasēēw hōm. ¹³ Wakān haa hedoo do Kristo hā h'yy ka'eeh doo, hā ȳȳ, dooh ta ti y haja nā bā. Dooh baad Kristo hadoo y hado nā bā. Ti hadoo né hē, tsyym kas'ȳȳ do raba-hed'oo doo da y badoo had'yyt hē. Dooh y hyb n'aa matakā bā jó y hadāk hēnh. Dooh y hyb n'aa newē bā pooj jé y bawāt do hā, y hanāng péh. Pój ȳȳ jé hawāt do hā tak'ēp y hyb n'aa matakēē. ¹⁴ Tak'ēp y hyb n'aa tam'aah ta sām y gadoo hyb n'aa P'op Hagā Do hanaa. Hah̄ȳ ta sām y gadoo hyb n'aa y tawén naēēj wāt doo: H̄ȳ pong jé y d' bawād had'yyt hē Kristo Jesus hyb n'aa.

¹⁵ Ti hyb n'aa, sahōnh hē ēēr, baad Jesus hā h'yy kae dāk do hedoo doo, y hyb n'aa newēē doo da, nag'aap hē y erii wāt doo da taw'āāts hē ēr hyb n'aa newē. Ta see hadoo bē hyb n'aa newē nā bā y erii wāt do hā, tii bā da, P'op Hagā Do metēēh da bē hā, baad né ti y erii wāt doo. ¹⁶ Ti hado né paawā, taw'āāts hē ēr ky daheeh ēr hā P'op Hagā Do metā wāt do pénh né hē.

¹⁷ Taw'āāts hē y bawāt doo da séd gó bē babok, wakān haa hedoo doo. Taw'āāts hē bē hyb n'aa matakā āā babok doo da habok do sa hā, rababok doo

†3:5 Tii d' né paa Isaraéw buuj rabahed'oo P'op Hagā Do karapee see karapee t'aah tabahadoo hyb n'aa. Tii d' né paa P'op Hagā Do mejūū sa hā.

§3:6 Tii d' Paw-Ro d'oo paah, Mosees ky n'aa jaw'yyk do Jesus hā h'yy ka'eeh do ragawats'iik rakarēn ted'oo do hyb n'aa ti noo gó.

da bë na-ääj hē bë babok hyb n'aa.
¹⁸ Baad habok do hā bë hyb n'aa matakā
 ỹ wén nāng, hajōk ti anāng b'aa kajat-
 sēk do hā Kristo dajēp do ky n'aa ma-
 jīī rababok doo da habok doo, Kristo hā
 rah'yy ka'eeh sa noo né paawā. Hajōō
 nuu me bë ỹ maher'ood wāt tii. H'yy
 kameoot doo me ỹ ab'aanh tii. ¹⁹ P'op
 Hagā Do gawats'iik da tii. Rawa do hā,
 rawēh do hā, reēēk do hā, ta see rakarēn
 do hā rah'yyb padāg had'yyt hē, P'op
 Hagā Do hā nado. Nu meby n'aa nāng
 do hā rah'yy kasab'ee. Badāk hahỹỹ hā
 hanāng do hā rah'yyb padēēk. ²⁰ Ta ti he-
 doo do rababok doo da bë aboo manāh.
 Hỹ pong jé babuuj ti ēēr. Tii b' naa, hỹ
 pong jé naa tabahyng, baad ēr gada Je-
 sus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo,
 ēr h'yyb tym dēēb. ²¹ Ta hejój me sahōnh
 hē tabag'āās. Ta ti tahejooj me ēr hub na-
 hejooonh do tawareem da, ta hub kabaj'aa
 do hadoo ēr hub bahadoo hyb n'aa kā.

4 Ti hyb n'aa, wakān haa hedoo do ỹ
 kamahān doo, tak'ēp ỹ hyb n'aa esee
 doo, baad bë aboo had'yyt hē bë ỹ ma-
 her'ood wāt doo da né hē. Bë h'yy keréd
 manā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā. Na-
 jis haa, bë hyb n'aa né hē ỹ h'yy gada-
 jang. Bë hyb n'aa né da ỹ kawehēē dāk.

Sa hā Paw-Ro maher'oot do ky n'aa hahỹỹh

² Tak'ēp ỹ betseē ỹynh Ewodija hād
 enāh doo, ỹynh Sīn-Tike hād nāng do da-
 heeh, séd rah'yyb hedoo hyb n'aa Tak'ēp
 Hyb N'aa Jawyk Do hā rah'yy kata dāk
 do hyb n'aa. ³ Ōm, baad si ỹ Kristo wē
 moo wāt doo, ỹ etsēē a hā ta ti ỹỹj
 mamasaa, séd rah'yyb hedo padēēk hyb
 n'aa p'aa hēnh. Si ỹỹ tak'ēp rahyb n'aa
 tam'aah paa Jesus ky n'aa hanām do āā
 her'ood hōm hyb n'aa. Aj'yy Keremen
 hād nāng do sii, ta wób sa sii na-āāj hē,
 hawād had'yyt do gadoo do heen n'aa hā
 sa hād kerii dāk do sa sii āā paa ramasa
 ta ti ỹỹj.

⁴ Taw'āāts hē bë h'yy gadejah, Tak'ēp
 Hyb N'aa Jawyk Do hā bë h'yy kata dāk
 do hyb n'aa. P'aa hēnh bë ỹ maher'oot: Bë
 h'yy gadejah. ⁵ Taw'āāts hē kaja hē de-
 naa hē bë h'yyb bë mahūūm sahōnh hē
 sa wē, ta tii da bë babok sahōnh hē raba-
 hapāh hyb n'aa. Edaa dāk Tak'ēp Hyb
 N'aa Jawyk Do matēēh doo. ⁶ Taw'āāts
 hē dooh bë hyb n'aa tón péh. Bë er'ood
 had'yyt bā P'op Hagā Do sii, bë ky n'aa
 ets'ēē ta hā bë karēn doo. Bë j'aa etsē na-
 āāj hē ta hā sahōnh hē bë hā tabanoo
 do hyb n'aa. ⁷ Tii bā da P'op Hagā Do hā
 hana do ji h'yyb n'yyim doo, sahōnh hē ji
 hajaa do bahānh hadoo do mo n'aa jesuu
 da bë h'yyb, bë h'yy kanatón hyb n'aa kā
 Kristo Jesus hā bë h'yy kata dāk do hyb
 n'aa.

⁸ Tagadēēg ub, wakān haa hedoo doo,
 sahōnh hē baad hadoo do hā bë h'yyb
 padāg. Sahōnh hē ji weh'ēēh do hā,
 sahōnh hē P'op Hagā Do matym gó te
 hub hedoo do hā bë h'yyb padāg. Sahōnh
 hē nesaa do nanāng do hā, sahōnh hē
 hanām do hā bë h'yyb padāg. Sahōnh
 hē baad tabahadoo do hyb n'aa ky n'aa
 etsēēh do hā na-āāj hē bë h'yyb padāg.
 Baad had'op do hā, baad tabahadoo do
 hyb n'aa ji j'aa etsē do hā bë h'yyb padāg
 na-āāj hē. ⁹ Bë ỹ ma metēēk doo da, hā
 ỹ naa bë gado dāk doo da na-āāj hē bë
 aboo. Hā ỹ naa bë maa napāh doo da, wē
 ỹ bë bahapāh doo da na-āāj hē bë aboo.
 Tii bā da ji h'yyb nāw P'op Hagā Do hā
 hana do bë hā tabawāt da.

Ramasa do hyb n'aa Paw-Ro h'yy gadajang do ky n'aa hahỹỹh

¹⁰ Tak'ēp ỹ h'yy gadajang Tak'ēp Hyb
 N'aa Jawyk Do hā, hỹỹ kā, bāp peej
 tabado dāk bā kā, p'aa hēnh ỹ bë hyb
 n'aa es'ee wāt do hyb n'aa, ỹ bë masa.
 Pooj jé ỹ bë hyb n'aa es'ee wād né paawā,
 dooh ta tyw n'aa pé ỹ bë masa hyb n'aa
 paah. ¹¹ Dooh ta ti ỹ erii bā wē ỹ badoh
 do hyb n'aa. Dooh. Ỹ h'yy gadajaa kán

sahõnh hē hā ȳ kametēēh do hā, baad tabadoo bā, baad tanado bā na-āāj hē. ¹²Ȳ hapēē dāg kăn nyy d' ȳ bad'oo wē ȳ badoh bā, wē ȳ tamad'aak bā na-āāj hē. Ȳ haja dāk ȳ h'yy gadajang sahõnh hē wē ȳ kametēēh do hā, ȳ wog nyy bā, ȳ asa bā na-āāj hē, sahõnh hē ji karēn do wē ȳ tanny bā, wē ȳ badoh bā na-āāj hē. ¹³Sahõnh hē ȳ hajaa Kristo ȳ tah'yyb hej'oonh do hyb n'aa.

¹⁴Ti hadoo né hē, taw'āāts hē né hē ȳ bē masaa wāt tabahejooñh bā hā ȳy. ¹⁵Bēēh, Pirip panang buuj, bē hapāh né hē, papuuñ nā Jesus ky n'aa hanām do bē gado dāk noo gó, hēēj Masedonija hād nāng do ȳ beréd hōm noo gó, jāām hē bē ti Jesus hā h'yy ka'eeh do wób mahang, ȳ masa doo, ta s'ee hēñh Jesus ky n'aa ȳ ma metēēk hyb n'aa bē mahang ȳ ma met'ēēg wāt doo da. ¹⁶Tesaronika panang bā ȳ bawāt noo gó, pawóp nuu me bē mejō wāt paa matym ȳ n'aa ȳ bē masa hyb n'aa wē ȳ badoh do hyb n'aa. ¹⁷Dooh hahȳ ȳ erii bā p'aa hēñh matym ȳ n'aa bē mejūū hyb n'aa. Dooh ti hyb n'aa tado bā hahȳ ȳ erih doo. Ȳ karēn baad bē P'op Hagä Do ky n'aa edēng ȳ bē masa do hyb n'aa. ¹⁸Ȳ gado dāk sahõnh hē wē ȳ bē mejō wāt doo. Ȳ gahēēn do bahñh ti ta tii. Ta bahñh wē ȳ ti anyy

dāk hyȳ kă wē ȳ bē mejō hōm do an'oo bā, Epaporodit tajooh doo. P'op Hagä Do h'yy gadajang bē masa do hā. P'op Hagä Do matym n'aa buu benyym do hadoo, P'op Hagä Do gadoo do hadoo tii.** ¹⁹P'op Hagä Do ȳ h'yy kaha'eeh doo, Kristo Jesus hyb n'aa bē hā da tabanoo sahõnh hē bē wē badoh doo, bē h'yyb gó badoh do na-āāj hē. Tak'ēp hetsooh do ta wē hanāng do pēñh né bē hā d' tabanoo.

²⁰Taw'āāts hē P'op Hagä Do ēr h'yy kaha'eeh do hā, ēr Yb, ēr j'aa etsēē had'yyt hē. Ȳy. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

Sa hā takedēē hōm do ky n'aa hahȳyñh

²¹Taw'āāts hē bē edēē sahõnh hē Kristo Jesus hyb n'aa tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēēw padēēk doo. Ēr hyȳj he-doo do babā pa ȳ habong do bē m' rahyb n'aa esee. ²²Sahõnh hē tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēēw bong do hahȳ panang bā habong do bē m' rahyb n'aa esee na-āāj hē. Roma sa wahē n'aa Sesa ramaneēēñh do wē moo b'ook doo, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, baad bē m' rahyb n'aa esee.

²³Ȳ karēn Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, ky enyym bē hā. Jāām hē kă.

** 4:18 P'ooj ub, buu benyym do Isaraéw buuj rama ejuu P'op Hagä Do raj'aa etsē hyb n'aa. Tii da takerii dāk Esodo hā. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'üüm.

Korosa

*Jesus hã h'yy ka'eeh do Korosa hãd
nãng do panang bã habong do hã
Paw-Ro ma erih do hahÿÿh*

Kedëng do ky n'aa hahÿÿh

1 Paw-Ro ÿ ti hÿÿh, P'op Hagä Do karën do hyb n'aa Kristo Jesus mejüü do see hado däk doo. Ër hÿÿj hadoo do Tsimoot hãd nãng do daheeh ²ÿ edëng bëëh, wakân haa hedoo doo, ãa nemuun Kristo hã h'yy kata padëek doo, tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, ta hã h'yy kanerët doo, Korosa panang bã habong doo. ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb ky ennym bë hã. ÿ karën baad ub bë tah'yyb en'yyim.

³P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa Yb hã ãa ky n'aa etsëe bã bë hyb n'aa, ãa h'yy gadeja had'yyt hë ta wë bë hyb n'aa, ⁴Kristo Jesus hã bë h'yy kae däk ãa ky n'aa napäh do hyb n'aa, sahõnh hë ta hã h'yy ka'eeh do bë kamahãn ãa ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ãäj hë. ⁵Jesus hã bë wén h'yy ka'eeh, ta wób bë wén kamahãn, baad hadoo do ta jawén bë gadoo bë gada do hyb n'aa. Hÿ pong jé P'op Hagä Do ennyw hõm tii, bë hã tabanoo hyb n'aa. Bë ky n'aa napëe däk hÿ pong jé ji gadoo do ky n'aa, baad hadoo do ky n'aa, Jesus Kristo ky n'aa hanãm doo ⁶bë wë takajaa noo gó. Badäk hahÿ haw'ãäts hë ta ky n'aa hanãm do kah'üüm. Jé pad'yyt hë pannyg ky dah'eeh do baad hadoo do hã tah'yyb wareem hõm tii. Tii da né hë na-ãäj hë tabad'oo bë mahang, pooj jé ta ky n'aa bë maa napäh noo gó naa, ji wë P'op Hagä Do ky ennym do ky n'aa hã baad bë h'yy kadaw'uuh noo gó naa. ⁷Eparas, ãa sii Kristo wë moo wät doo, bë paa tama met'ëeg wät ta ti pannyg hanãm doo. Baad Eparas moo wät.

Doo h tah'yy gajëe bã bë hyb n'aa Kristo wë tamoo wät do hã. ⁸Äa tamaher'oot nyy da ta wób bë kamahãn P'op Hagä Do Sahee an'oo bã.

Sa hyb n'aa Paw-Ro ky n'aa etsëe do ky n'aa hahÿÿh

⁹Ti hyb n'aa, bë ky n'aa ãa ky n'aa napäh bã, ãa du doo paa P'op Hagä Do hã ãa ky n'aa etsëe bë hyb n'aa. Doo hã eréd bã bë hyb n'aa ãa ky n'aa etsëe doo. Äa etsëe P'op Hagä Do hã ta Sahee hã hana do ji hapäh doo me, ta Sahee hã hana do ji h'yy ganäng doo me na-ãäj hë bë tah'yy gan'yyh takarën do hã, baad bë bahapäh hyb n'aa. ¹⁰Tii d' ãa wén ky n'aa etsëe, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ta karapee hã takarën doo da né hë bë babok hyb n'aa, sahõnh hë bë moo bok do hã tah'yy gadajang hyb n'aa, sahõnh hë baad hadoo pé bë moo bok hyb n'aa had'yyt hë, baad P'op Hagä Do bë bahapäh hyb n'aa kä bë h'yyb gó. ¹¹Äa ky n'aa etsëe na-ãäj hë, tak'ëp ta kabaj'aa do hejój me bë tah'yyb hej'oonh hyb n'aa, bë h'yy gejë hõm mahãnh ta hã, bë h'yyb jawyk hyb n'aa, tsebee gó sahõnh hë bë gadoo hyb n'aa, ¹²ër Yb hÿ pong jé hawät do wë bë h'yy gadajang hyb n'aa. Ti né hë ti ta karapee sa sii bë gadoo tan'oo bã ji hã taky n'aa enooh doo, hÿ pong jé ta bag bawät bã ji gadoo do pan'aa. ¹³Ër ted'ëep Nesaa Do Yb moo gó naa, badagyp hadoo do bag'ãas doo. Ta T'aah takamahãn do ër hã tabagãa kãn, P'op Hagä Do an'oo bã kä. ¹⁴Ta T'aah hyb n'aa ër tabedëeb kãn. Ta hyb n'aa kawug hõm nesaa do ër moo bok doo kä.

Kristo sahõnh hë sa bahãnh ky n'aa hahÿÿh

¹⁵Ta T'aah gó kametä däk P'op Hagä Do ji nahapäh doo. P'op Hagä Do hadoo né hë tii. Sahõnh hë kapahuuj däk do pooj jé tawäd né hë. Sahõnh hë kapahuuj

däk do bahānh tanu gadäk. ¹⁶ Ti né hē tii, sahōnh hē h̄y pong jé hanāng doo, h̄y pong jé habok doo, badäk hah̄ȳy bā hanāng doo, badäk hah̄ȳy bā habok do na-āāj hē pahuuj wāt doo. Ji hapāh doo, ji nahapāh do na-āāj hē tapehuuj bong, wē hā bag'āās do ji nahapāh do rado bā, kabaj'aa do ji nahapāh do rado bā, mejūū do ji nahapāh do rado bā, hyb n'aa jewyk do ji nahapāh do rado bā na-āāj hē. Ti né hē sahōnh hē pehuuj bong doo. Ta hyb n'aa né hē sahōnh hē tapahuuj wāt doo. ¹⁷ Sahōnh hē pooj jé tawād né hē. Ta hyb n'aa né hē sahōnh hē tapahuuj wāt do baad tawén hadoo. ¹⁸ Ta hā h'yy ka'eeh doo, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo doo, sa nu gabóg tii. Ti né hē sahōnh hē ta hā h'yy ka'eeh do du na doo. Ti né hē jāām hē pooj jé dejēp do mahang ganā wāt doo,†† sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa jawyk tabahadoo hyb n'aa. ¹⁹ Tii d' tawén hadoo, ta da had'op ta T'aah bahadoo P'op Hagā Do karēn do hyb n'aa. ²⁰ P'op Hagā Do karēn na-āāj hē, ta T'aah hyb n'aa, sahōnh hē badäk hah̄ȳy bā hanāng doo, badäk hah̄ȳy bā habong doo, h̄y pong jé hanāng do na-āāj hē baad tabahadoo p'aa hēnh ta wē, baad ub p'aa hēnh sahōnh hē rababok hyb n'aa ta wē kā. Ta najiis rabahado padēēk tan'oo bā‡‡ ta T'aah majyyw hyb n'aa, b'aa kajatsēk do hā tadajēp do hyb n'aa.

²¹ Bēē kā, dawēē bē babok paa P'op Hagā Do mahānh Kristo hā bē h'yy kana'eeh nā noo gó. P'op Hagā Do majiī paa bēēh, bē h'yyb gó, nesaa do bē moo bok do hyb n'aa paah. ²² Ti hadoo né hē, h̄ȳy kā ta najiis bē bahado dāk tan'oo bā Kristo, aj'yy gó ewād hyng do bē hyb n'aa dajēp do hyb n'aa. Ta najiis bē bahado dāk tan'oo bā. Tii d' tawén d'oo, tsyt hē

ta wē bē babok hyb n'aa, baad had'op bē bahadoo hyb n'aa ta matym gó, dooh bē rap'āā ky n'aa tapaa pé hyb n'aa ta matym gó. ²³ Baad bē h'yy kae had'yyt bā tii. Baad bē gahēēn bā had'yyt hē panyyg hanām do hā bē hā P'op Hagā Do ky n'aa eno dāk doo. Ti né ti ta panyyg, Jesus ky n'aa, bē maa napēē wāt doo, badäk hah̄ȳy haw'āāts rapanāg hōm doo. Ta ti panāg n'aa see hado dāk ŷ ti h̄y Paw-Ro.

Kristo hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa Paw-Ro ahoop do ky n'aa hah̄ȳy

²⁴ ŷ tsebē da hē ŷ radawäts gēēt doo bā, baad tabahadoo hyb n'aa bē hā ŷ ahoop doo. ŷ karēn ŷ bahajaa Kristo hā ŷ tan'oo dāk doo, ta hā h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa, ta hub, ta mooh, ta tsyym hedoo do sa hyb n'aa ŷ ahoop do pan'aa. ²⁵ Kristo hā h'yy ka'eeh do sa masa n'aa ŷ bahado dāk, hā ŷ P'op Hagā Do banoo do hyb n'aa baad ub sahōnh hē ta kyyh bē hā ŷ ma metēēk hyb n'aa. ²⁶ Hā ŷ tabanoo tah'yyb dāng doo, nyy d' tabad'oo ji hā, ŷ ma metēēk hyb n'aa. Kristo ewād hyng do pooj jé dooh ji hapēē nā bā ta h'yyb dāng doo. Dooh P'op Hagā Do h'yyb dāng do kametā nā bā ti noo gó ēr wahē makūū hā. Ta karapee hā h̄ȳy kā takametā wāt. ²⁷ P'op Hagā Do h'yyb dāng ta karapee hā tametēēh tak'ēp baad hadoo do sahōnh hē Judah buuj nadoo do wē h̄ȳy kā tamoo wāt doo. Hah̄ȳy da ta ti tak'ēp baad hadoo do ta h'yyb dāng doo: Bē h'yyb gó, ta hā h'yy ka'eeh do h'yyb gó Kristo bawād dāk, Judah buuj nadoo do né paawā bēēh! Ti hyb n'aa bē né da gadoo tak'ēp baad hadoo do h̄y pong jé.

²⁸ Kristo ky n'aa āā panāk. Sahōnh hā āā maher'oot tak'ēp péj baad raky da-heeh hyb n'aa. Tak'ēp hajaa doo me

††1:18 Jesus ganā wāt do pooj jé ta wób ragenā boo né paawā, p'aa hēnh radejēp. Jāām pooj jé Kristo dejēp do mahang ganā wāt doo, nadajēb wāt doo.

‡‡1:20 Ta T'aah hā h'yy ka'eeh do tii.

sahõnh hē sa hā āa ma metēēk. Tii d' āa wén d'oo, Kristo hā h'yy kata dāk do baad had'op rabahado padēēk P'op Hagā Do matym gó āa karēn do hyb n'aa. ²⁹Tii d' āa karēn do hyb n'aa, tak'ēp had'yyt hē y hyb n'aa tam'aah, Kristo hejój me hēp y y gó baad hawāt doo me.

2 Y karēn bē bahapāh nyy da tak'ēp y ky n'aa etsēē, tak'ēp y hyb n'aa tam'aah bē hyb n'aa, Raw-Diseej panang buuj sa hyb n'aa na-āāj hē, jé Jesus hā h'yy ka'eeh do y ranahapāh do wób sa hyb n'aa na-āāj hē. ²Tii d' y wén d'oo, y karēn rah'yy kej'oonh. Y karēn kamahān gó séd rah'yyb hedoo. Tii d' y wén d'oo na-āāj hē, baad rah'yy kadaw'uuh hyb n'aa pooj jé ji nahapāh do P'op Hagā Do h'yyb dāng do hā. Y karēn baad raba-hapāh ta tii. Baad y karēn Kristo raba-hapāh, y hanāng doo. ³Sahõnh hē P'op Hagā Do hā ji hapāh doo, baad ta hā ji h'yy ganāng doo, jāām hē Kristo hā ji baw'yyt. ⁴Ta ti bē y wén maher'oot, sa kyyh baad ji ed'oo doo me bē rawad'ii mahānh. ⁵Y nawād né paawā bē mahang, y hyb n'aa newēē do bē mahang tabawāt. Y tsebē baad ub bē babok y ky n'aa napāh do hyb n'aa. Séd h'yyb hedoo mā bēēh. Y tsebē na-āāj hē dooh né hē bē h'yy gejē hōm Kristo hā bē h'yy ka'eeh do hā y ky n'aa napāh doo.

Ji bawāt do papuuj ky n'aa hahȳȳh

⁶Ti hyb n'aa kā, Kristo Jesus bē gado dāk do hyb n'aa bē wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa, taw'āāts hē bē awād had'yyt hē ta hā h'yy kata dāk do rababok doo da. ⁷Baad né hē bē h'yy kata dāk Jesus hā joom kóm baad joom tamasoo do hadoo. Taw'āāts hē bē an'oo bē h'yyb gó Jesus bawāt do takahūūm magyys hē. Taw'āāts hē bē an'oo baad bē h'yy kae had'yyt hē baad hadoo do ky n'aa hā bē rama met'ēēg wāt doo da né hē. Taw'āāts hē tak'ēp bē h'yy gadeja had'yyt hē P'op Hagā Do wē, bē hā tanoo do hyb n'aa.

⁸Bē hyb n'aa matakā ta s'ee hēnh bē rah'yyb mahūūm mahānh rama metēēk doo me. Baad ji edoo né paawā rahyb n'aa newēē doo, rama metēēk doo, daap hē ti ta tii. Ji rawedii ta tii hā. Sa wahē makū ma mehetēk doo gó rabeh'ūūm rama metēēk doo. Badāk hahȳȳ hā, nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawāt do ky n'aa jaw'yyk doo gó rabeh'ūūm rama metēēk doo. Dooh Kristo hanaa tado bā ta tii. ⁹P'op Hagā Do had'op do Kristo, aj'yy tabahado dāk doo. ¹⁰Hȳȳ kā, Kristo hā bē h'yy kata dāk do hyb n'aa, ti anyy dāk bē h'yyb gó sahõnh hē P'op Hagā Do karēn doo. Sahõnh hē kabaj'aa do ji nahapāh doo, hyb n'aa jewyk do ji nahapāh do na-āāj hē sa bahānh ti Kristo. ¹¹Judah buuj ajyy sa masuuj noo byyh ragehōk P'op Hagā Do karapee rabahado padēēk do metēē n'aa. Kristo hā bē h'yy kata dāk do hyb n'aa bē hā na-āāj hē ti anyy dāk ta metēē n'aa hadoo. Sa mo haj'aa nado tii. Kristo ado hōm nesaa do ji h'yyb sāg karēn doo. Ti né tametēē n'aa hadoo bē hā hanāng doo. ¹²Bē nu kemuun bong bā bē radakā jēng hadoo Kristo sii. Bē genā bong do hadoo Kristo sii p'aa hēnh bē nu gawēēj dāk doo. Ta tii d' tawén hadoo P'op Hagā Do hejój hā, Kristo ganā wāt hanoo do hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ¹³P'ooj ub, nesaa do bē moo heb'oooh do hyb n'aa, nesaa do bē h'yyb karēn do kanado hōm do hyb n'aa na-āāj hē, dejēp do hadoo bē h'yyb tym P'op Hagā Do hā. Tii bā kā, Kristo sii bē ganā wāt hadoo P'op Hagā Do an'oo bā. Sahõnh hē nesaa do ēr moo wāt do tamabaan hōm ēr hā kā. ¹⁴P'op Hagā Do awug hōm ēr kūūt heen n'aa kerih do hadoo doo, nesaa do wē ēr taky n'aa etyy do paah. Hahȳȳ da tabawug hōm: Tado dāk ēr kūūt heen n'aa, tii bā tabepēēm dāk hadoo b'aa kajatsēk do hā. Jesus dajēp do hyb n'aa dajēp hȳȳ kā ēr kūūt ēr hā ky n'aa ketyy do paah. ¹⁵P'op Hagā Do ado hōm sahõnh hē nesaa do kabaj'aa do ji nahapāh doo,

nesaa do hyb n'aa jewyk do ji nahapäh do sa hejój. B'aa kajatsék do hā Kristo dajëp doo me P'op Hagä Do j'aa ketsëë dāk sa hā. Kristo dajëp noo gó sahōnh hē sa matym gó P'op Hagä Do metä wät hadoo ta majī, sa hā taj'aa ketsëë dāk do rabahapäh hyb n'aa.^{¶¶}

¹⁶ Ti hyb n'aa bë maa newë manä bë raky n'aa tapa bā bë awa do hā, bë eëëk do hā,^{§§} rabahed'oo doo da bë nad'oo hyb n'aa. Bë maa newë manä na-āāj hē bë raky n'aa tapa bā sét ta baab ken'y'yh rataheb'ëës doo, kamarab papuuj rataheb'ëës doo, Saab rataheb'ëës do na-āāj hē bë natabēj bā. ¹⁷ Jāām hē ta pooj jé hawät do metëë n'aa ti ta ti Judah buuj rataheb'ëës doo, ratayy doo. Kristo kaja do pooj jé heen n'aa tii. Sahōnh hē ta ti kaja dāk Kristo hā, ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta ti ji karēn wät péh. ¹⁸ Bë maa newë manä bë raky n'aa ety bā j'ooj madāk doo me rakadad'uu gen'aak do hā, āās raweh'ëëh gen'aak do hā. S'ëë gó rameboon do hyb n'aa hyb n'aa jewyk mäh, sa nooh. Rahyb n'aa newëë do hā, sa hanaa hē rakasab'ee. ¹⁹ Ta ti hedoo doo, dawëë rababoo däg kăn, Kristo, ër nu gabóg mahānh. Dooh rah'y'ya kata wäd bā ër nu gabóg hā. Kristo hā h'y'ya ka'eeh doo, ta hā h'y'ya kata dāk doo, sa h'y'ya rahej'oonh, rahüüm had'y'yt hē rah'y'ya ka'eeh doo, raky dahé magyys hē na-āāj hē Kristo an'oo bā P'op Hagä Do karēn doo da. Ji nu gabóg hēnh hanaa ji jarāā sahōnh hē ji hā masoo doo. Tii d' Kristo bad'oo ta hā h'y'ya ka'eeh do hā. Ta hā h'y'ya

ka'eeh do tabaa g'āās, ta hā rakata dāk tan'oo bā.

²⁰ Kristo hā bë h'y'ya kata dāk do hyb n'aa, bë na-āāj hē bë dejëb bong hadoo pooj jé ji bawät do hā. Ti hyb n'aa, h'ëëd hyb n'aa badāk hahy̆y hā habong do Kristo nahapäh do rababok doo da bë babok nā? Hëd n'aa bë gadoo raky n'aa jaw'y'yk do mejüü doo? ²¹ “Bë ado manäh! Bë awa manäh! Bë moo dëë manäh!”, nāng raky n'aa jaw'y'yk doo. ²² Gawatsik do hā, hahānh do hā ji tamejüü do tii. Sa hanaa ta ti ji ramejüü doo, ji hā rama metëëk doo. Dooh P'op Hagä Do hanaa tado bā. ²³ Tak'ëp hajaa do ky n'aa jew'y'yk do ji ed'oo ta tii. Ji daaj hē P'op Hagä Do ji weh'ëëh ji karēn ta ti hedoo do ky n'aa jew'y'yk do an'oo bā. Ji daaj hē ji kadaduu tan'oo bā. Ji daaj hē ji karehejāā tan'oo bā ta tii. Baad né paawä ta mahang ramoo bok doo, ti hyb n'aa baad ji hyb n'aa manatakä bā, baad ub ji ed'oo ji hā ramejüü doo. Ti hadoo né hē nahejooj ta ti hedoo do ky n'aa jew'y'yk doo. Dooh tahaja bā nesaa do ji h'y'ya säg karēn do hā ji h'y'ya keba bā tan'oo bā.

Taw'ääts hē h̄y pong jé hanäng do hā ji h'y'yb dāk do ky n'aa hahy̆y

3 Kristo sii bë ganä wät hadoo do hyb n'aa, h'y'yb tym papuuj P'op Hagä Do hā hana do bë gado dāk do hyb n'aa y̆ hanäng péh, taw'ääts hē h̄y pong jé hanäng do hā bë h'y'yb padäg, P'op Hagä Do hub hadāk hēnh Kristo basoo hā. ² Taw'ääts hē h̄y pong jé hanäng do hā bë h'y'yb padäg, badāk hahy̆y bā hanäng

^{¶¶}2:15 Tii da né hē Roma buuj rabad'oo sa majī hā. Sahōnh hē sa matym gó rametëëh sa majī, sa hā raj'aa ketsëë dāk sahōnh hē rabahapäh hyb n'aa. Ta ti ky n'aa gó Paw-Ro beh'üüm Nesaa Do Yb hā, Nesaa Do Yb kabaj'aa do hā, P'op Hagä Do j'aa ketsëë dāk do ky n'aa.

^{§§}2:16 Tii d' Paw-Ro wén her'oot, ma matëg oow rama metëëk do hyb n'aa. Sa noo ji tayy ji awa doo, ji eëëk doo, baad ji P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa. Dooh hyb n'aa pé ji tayy péh. Kristo dajëp do hyb n'aa P'op Hagä Do ji tawén gadoo, ji tayy do hyb n'aa nado. Dooh jarakë hedoo do ky n'aa tado bā hahy̆y. Panyyg bód see hā ji tamaher'oot jarakë hedoo do ky n'aa.

do hã nado. ³Taw'ääts hē tii da bē bad'oo bē dajēp paa hadoo do hyb n'aa. Bē h'yyb papuuj tenyyw dāk hÿy kã Kristo sii P'op Hagä Do wē kã. Dooh ta wób rahapēē nã bã ta ti bē h'yyb papuuj. ⁴Kristo, bē h'yyb papuuj han'oo dāk do matēēh bã kã, sahōnh hē sa matym gó ta sii bē kametä dāk tii bã. Kristo kabaj'aa doo da bē da kabaj'aa na-ääj hē ti noo gó kã.

⁵Ti hyb n'aa, taw'ääts hē bē gawats'iik sahōnh hē baad nadoo do badāk hahÿy hã ji h'yyb säg karēn doo. Bē aã manä bē ÿym nadoo do sii, bē patug nadoo do sii. Bē moo boo manä nesaa do nu meby n'aa näng do bē hã hanäng doo me. Taw'ääts hē bē gawats'iik ta wób hedoo pé nesaa do ji h'yyb säg karēn doo. Bē hyb n'aa hũum manä bē ma. Jé ta ma hã hyb n'aa h'ũum doo, ta ma hã tah'yy ka'eēh tii, dooh P'op Hagä Do hã tah'yy kae bã. ⁶Ta ti hedoo do hyb n'aa né hē P'op Hagä Do rejää da nabuj keh'ũum doo. ⁷P'ooj ub, Kristo bē nahapäh nã bã, tii d' paa bē babok. ⁸Hÿy kã, taw'ääts hē bē eréd hōm sahōnh hē hahÿ hedoo doo: Ji kawajään doo, ji h'yy ganapũu doo, sahōnh hē ji da hadoo ji pan'aa takyyk doo, ta see ji ky n'aa rejää doo, baad nadoo do ji er'oot do na-ääj hē. Taw'ääts hē bē eréd hōm né hē tii. ⁹Daap bē menä manä bē da hadoo do hã, bē eréd hōm do hyb n'aa bē h'yyb säg baad nadoo do ji moo wät hanoo doo. ¹⁰Bē h'yyb tym papuuj bē tah'yyb mahũum hÿy kã. P'op Hagä Do mo haj'aa ta ti ēr h'yyb tym papuuj. P'op Hagä Do ah'ÿyt ēr h'yyb tym papuuj, ta da hado had'yyt hē tabahadoo hyb n'aa kã, baad P'op Hagä Do ēr bahapäh hyb n'aa na-ääj hē. ¹¹Papuuj ēr P'op Hagä Do mo haj'aa do hyb n'aa, séd gó P'op Hagä Do ji tagadoo, Judah buuj ji do bã, Judah buuj nadoo do ji do bã, masuuj noo byyh kahōk do see ji do bã, masuuj noo byyh kanehōk do see ji do bã, ta see buuj ji do bã, ma kamanetēēk do ji do bã, ta see karom ji do bã, sa karom ji nado bã na-

ääj hē. Sahōnh hē ēr h'yyb tym gó Kristo bawät. Sahōnh hē bahānh hadoo do tii.

¹²Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wē kasēēw bong do bē bahadoo do hyb n'aa, tak'ēp bē takamahān do hyb n'aa, taw'ääts hē bē t'yyd mehiin bē da hadoo doo. Taw'ääts hē bē ky ennym ta wób sa wē. Taw'ääts hē dooh né hē bē h'yy kasabé bã. Taw'ääts hē kaja hē de-naa hē bē h'yyb bē mahũum ta wób sa wē. Taw'ääts hē h'yyb jawyg gó bē gadoo sahōnh hē. ¹³Taw'ääts hē kamahān gó bē gadoo ta wób ramoo boo né paawä bē hã bē ganen'aak doo. Taw'ääts hē bē mabaan hōm baad nadoo do ta wób bē hã rabad'oo doo, nesaa do bē moo bok do paa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do mabaan hōm doo da né hē bē hã. ¹⁴Taw'ääts hē bē kamahān bē da hadoo doo, sahōnh hē mahānh. Baad ub séd ji h'yyb hedo dāk ji kamahān do an'oo bã.

¹⁵Bē an'oo h'yyb n'yyim doo, Kristo bē hã han'oo dāk doo, bē tah'yyb mahũum sahōnh hã, P'op Hagä Do bē tatsyyd wät do hyb n'aa h'yyb nyw gó bē babok hyb n'aa. Kristo karapee séd h'yyb hedoo do takarēn bē bahadoo. Taw'ääts hē bē h'yy gadeja P'op Hagä Do wē. ¹⁶Bē an'oo bē h'yyb gó baad ub sahōnh hē Kristo ky n'aa bawät, bē an'oo bē tah'yyb mahũum. Taw'ääts hē tak'ēp h'yy ganäng doo me bē ma metēēk ta ky n'aa bē da hadoo do hã. Taw'ääts hē tak'ēp h'yy ganäng doo me tak'ēp péj bē maher'ood na-ääj hē bē da hadoo doo, baad raky daheeh hyb n'aa. Taw'ääts hē Saaw-Mo hã hanäng do kejām do ky n'aa, ta see pé P'op Hagä Do ji ma ejām do ky n'aa na-ääj hē bē ma ejām. Taw'ääts hē h'yy gadajaa gó bē ma ejām P'op Hagä Doo. ¹⁷Sahōnh hē bē moo bok doo, sahōnh hē bē her'oot do na-ääj hē, taw'ääts hē Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk do ky gabuuj gó bē bad'oo. Jesus ēr taky masa ta Yb wē. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bē j'aa etsē

né hē P'op Hagä Doo, ër Yb, bë hä tanoo do hyb n'aa.

ÿÿj hä, ajyy hä, karapee hä na-ääj hē tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

¹⁸ÿÿj, taw'ääts hē bë ky dahé had'yyt hē bë patug. Tii d' né da taw'ääts hē bë bahed'oo bë h'yy kata däk do hyb n'aa Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä. ¹⁹Ajyy, taw'ääts hē bë kamahän had'yyt hē bë äj. Bë ejäg manä bë äj. ²⁰Karapee, pahëew, maruus, taw'ääts hē sahönh hä bë ky daheeh bë yb, bë ÿÿn, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do tsebé do hyb n'aa bë ky dahé bä. ²¹Bë sa yb, bë ejäg had'yyt manä bë taah, rah'yy geēj mahänh bë wë. Tii d' bë adoo bä, dooh rah'yyb hedo boo baad hadoo do ramoo bok do hä.

Sa karom hä tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

²²Bëeh, sa karom, taw'ääts hē bë ky dahé had'yyt hē bë kariw n'aa. Bë moo bok do rahegää bë had'yyt nado bë ky daheeh, bë hä raj'aa etsë bë karën do hyb n'aa. Taw'ääts hē bë h'yyb gó naa bë ky daheeh sa hä, j'ooj madäk doo me nado. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bë weh'ëeh do hyb n'aa, taw'ääts hē baad bë moo bok sa wë. ²³Taw'ääts hē t'öp, bë h'yyb gó naa bë moo bok sahönh hē. Taw'ääts hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë bë moo bok ta ti bë h'yyb gó, ajyy wë had'yyt nado, ²⁴ta hä naa bë gadoo da baad hadoo do bë moo bok do mabaj bë bahapäh do hyb n'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do wë né hē, Kristo wë né ti bë moo bok doo. ²⁵Hÿÿ kä, baad nadoo do moo wät do gadoo né da nesaa do tamoo wäd wät do säm. Tii d' tawén hadoo, dooh P'op Hagä Do asëew bë ji mahang.

4 Bëeh, sa kariw n'aa hedoo doo, taw'ääts hē baad bë bad'oo bë karom

hä, baad bë an'oo na-ääj hē sa hä. Bë wad'ii manäh. Bë na-ääj né hē bë Kariw N'aa näng hÿ pong jé kä. Bë hyb n'aa newë tii. Taw'ääts hē bë karom hä bë bad'oo, bë kariw n'aa hÿ pong jé hawät do bë hä tabad'oo doo da.

Nyy da raky n'aa etsëe doo, nyy da rababok do ky n'aa hahÿÿh

²Bë h'yy geēj hōm manä P'op Hagä Do sii bë er'oot do hä. Bë hyb n'aa matakä had'yyt hē bë ky n'aa etsëe bä. Taw'ääts hē bë h'yy gadeja had'yyt hē P'op Hagä Do wë bë hä tanoo do hyb n'aa. ³Taw'ääts hē ää na-ääj hē bë ky n'aa ets'ëe, P'op Hagä Do tyw n'aa gas'ëes hyb n'aa Kristo ky n'aa pooj jé ji nahapäh do ää baher'oot hyb n'aa. Ta ti ky n'aa hanäm do ÿ ma metëek do hyb n'aa ÿ rawén dawäts geēt. ⁴ÿ bë ky n'aa ets'ëe, baad ub, hä ÿ Jesus karën doo da né hē, ta ky n'aa ÿ baher'oot hyb n'aa. ⁵Baad ub, h'yy ganäng doo me bë aboo had'yyt hē Jesus hä h'yy kana'eeh do sa wë. Ta tyw n'aa nyy bä tii da had'yyt hē ÿ karën bë bad'oo. ⁶Taw'ääts hē ky ennym doo gó had'yyt hē bë er'ood ta wób sa sii. Taw'ääts hē baad bë er'ood sa sii, rahyb n'aa newëe hyb n'aa bë her'oot doo. Tii d' bë adoo bä, bë hapäh da nyy da bë ky gadoo bë hä reanh doo.

Sa wë Paw-Ro mejüü do sa ky n'aa hahÿÿh

⁷Ër hÿÿj hadoo do Tikiko häd näng do bë da tamaher'oot sahönh hē këh ÿ n'aa. Ër hÿÿj hadoo do ää kamahän do tii. Ää sii baad Kristo wë moo wät do tii. Dooh tah'yy gajëe bë, bë hyb n'aa, Kristo wë tamoo wät doo. ⁸Bë wë ÿ mejüü tabahōm, bë tamaher'oot hyb n'aa nyy da babä ää babok, bë tah'yyb en'yyim hyb n'aa na-ääj hē. ⁹Ta sii ÿ mejüü Onesim häd näng

*4:5 Tii d' takarën ji bad'oo, ta wób ji h'yyb tatuk hyb n'aa Jesus ky n'aa ragadoo hyb n'aa.

doo, bë panang buuj seeh. Ër hÿÿj hadoo do ãã kamahã doo, baad hadoo do hã h'yy kanerét do tii. Sahõnh hë babä ky n'aa bë da ramaher'oot.

**Sa hã rahyb n'aa esee
do ky n'aa hahÿÿh**

¹⁰ Aj'yy Aris-Tako häd näng doo, pa ÿ radawäts gëët do bë m' tahyb n'aa esee. Maah-Ko, Béh-Nabéh j'oooh na-ääj hë bë m' tahyb n'aa esee. (Bë ÿ maher'ood wät paa nyy d' bë bad'oo Maah-Ko kajaa bä. Ti hyb n'aa taw'ääts hë baad bë gadoo.)

¹¹ Jesus, Jus-To ta häd seeh, ti na-ääj hë bë m' tahyb n'aa esee. Jääm né ti ajyy Judah buuj Jesus hã h'yy ka'eeh doo, si ÿÿ P'op Hagä Do bag'ääs do ky n'aa ma met'ëëk doo. Baad ÿ ramasa ÿ rah'yyb en'yyim. ¹² Epaparas, bë seeh, Kristo Jesus wë moo wät doo, bë m' tahyb n'aa esee. Tak'ëp taky n'aa hetsë bë hyb n'aa, baad had'op had'yyt hë bë babok hyb n'aa, baad ub bë bahapäh hyb n'aa na-ääj hë P'op Hagä Do karën do bë hã.

¹³ Tak'ëp Epaparas hyb n'aa tam'aah bë hyb n'aa, Raw-Diseej panang bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hyb n'aa na-ääj hë, ljerap panang buuj Jesus hã h'yy ka'eeh

do sa hyb n'aa na-ääj hë. ÿ hapäh tii, ÿ wén j'aa etsë ta hã. ¹⁴ Najis ÿÿ, mediko, Rukas häd näng doo, aj'yy Demas häd näng do daheeh ti na-ääj hë né hë m' bë rahyb n'aa esee. ¹⁵ Bë maher'ood ër hÿÿj hedoo do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa hã ÿ hyb n'aa esee. Bë maher'ood na-ääj hë ÿÿnh Nim-Pa häd näng do hã, Jesus hã h'yy ka'eeh do ta tób bä kahet'aa do sa hã na-ääj hë, ÿ hyb n'aa esee sa hã.

¹⁶ Hahÿ bë ÿ ma erih do bë ner'ood wät do jawén paa bä bë mahang, ÿ karën bë mejõ hõm Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bä haj'eenh do sa wë, t'ï hënh takaner'oot hyb n'aa. Taw'ääts hë tii bä bë ner'oot na-ääj hë kerih do Raw-Diseej buuj hã ÿ ma erii wät doo.

¹⁷ Hahÿ da bë maher'ood këh ÿÿ, aj'yy Akipo häd näng do hã: "Taw'ääts hë mabahajaa a hã Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do anoo do mamoo wät do pan'aa." Tii d' né da bë kyyh ta hã.

¹⁸ ÿ Paw-Ro, moh ÿÿ me tagadëëg ub ÿ berii kân hahÿ bë ÿ hyb n'aa esee do ky n'aa. ÿ karën paawä ÿ bë ky n'aa ets'ëë ragadahew'ëës doo gó ÿ bagëët do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky enyym da bë hã. Jääm hë kä.

1 Tesaronika

*Jesus hã h'yy ka'eeh do panang
Tesaronika häd näng doo bä habong do
hã pooj jé Paw-Ro ma erih do hahÿÿh.*

1 ÿ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ää edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hä h'yy kata däk doo. Ää karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'yym bë hä. Ää karën baad bë rah'yib en'yym.

**Paw-Ro ratsebë Jesus hã rah'yy
ka'eeh do hyb n'aa ky n'aa hahÿÿh**

² P'op Hagä Do hä ää ky n'aa etsëë bä, ää tsebee had'yyt hë ta hä bë hyb n'aa. ³ P'op Hagä Do ër Yb hä ää ky n'aa etsëë bä, ää hyb n'aa es'ee had'yyt hë baad bë babok doo, Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ää hyb n'aa esee tak'ëp bë moo heb'ooh bä bë da hadoo do bë masa hyb n'aa, bë kamahän do hyb n'aa sa hä. Ää hyb n'aa newëë na-ääj hë, baad nadoo do bë ahob né paawä, dooh né hë bë hyb n'aa eréd Jesus Kristo ër Wahë N'aa hä bë h'yy ka'eeh doo, p'aa hënh tabahyng bë bahapäh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hä ää tsebë. ⁴ Ää wakään, P'op Hagä Do kamahän doo, ää hapäh, bë P'op Hagä Do asëëw hõm ta karapee bë bahadoo hyb n'aa. ⁵ Ää wén hapäh tii, Jesus ky n'aa hanäm do bë ää maher'oot noo gó, ää kyy me had'yyt nado ää baher'oot. P'op Hagä Do Sahee hejój banoo ää hä, ää bahajaa hyb n'aa ää her'oot doo. Se hub né hë Jesus ky n'aa baad ää bahapäh ää h'yib gó. Bë bahapäh nyy da ää babok bë mahang. Baad ää babok do hä bë bahapäh te hub né hë Jesus ky n'aa ää manaa doo. ⁶ Ää wén hapäh na-ääj hë bë P'op Hagä Do asëëw hõm doo,

ää babok doo da, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bawäd wät doo da bë baboo däg kän do hyb n'aa. P'op Hagä Do Sahee hana do ji tsebë doo me bë gado däk Jesus ky n'aa, ta wób bë rarahejä né paawä ta hyb n'aa. ⁷ Ti hyb n'aa, sahõnh hë Masedonija häd näng do häj n'aa bä, Akaja häd näng do häj n'aa bä habong do Jesus hã h'yy ka'eeh doo, rahapëë däk hÿÿ kä tak'ëp P'op Hagä Do hä ji h'yy ka'eeh bë h'yy ka'eeh doo hadoo. ⁸ Bë hanaa né hë Jesus ky n'aa Masedonija, Akaja häj n'aa bä raky n'aa napëë hõm doo. Jé pad'yyt hë raky n'aa napëë kän P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa, dooh ää her'ood wäd bä bë ky n'aa, sahõnh hë raky n'aa napëë däk do hyb n'aa P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh doo. ⁹ Sa daaj hë rabaher'ood kän jé pad'yyt hë bë hä ää baher'ood wät doo, baad bë mahang ää babok doo. Raher'ood kän na-ääj hë, bë eréd hõm kabarii hä bë h'yy ka'eeh doo, P'op Hagä Do hä, hedëp do hä, heh'äät hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä. P'op Hagä Do karën do bë moo bok hÿÿ kä, ta hä bë hyb n'aa jew'yyk hÿÿ kä, sa nooh. ¹⁰ Raher'oot na-ääj hë ta T'aah, dejëp do mahang ganä wät do P'op Hagä Do an'oo bä, bë gada tamatëëh hÿ pong jé naa. Jesus bë gada, ji tamo n'aa jesuu doo, nesaa do hä ta hä h'yy kana'eeh do P'op Hagä Do ky n'aa ety mahänh.

**Baad Tesaronika panang bä Paw-Ro
rababok do ky n'aa hahÿÿh**

2 Bëëh, ää wakään, bë hapäh ti dooh daap hë tado bä bë mahang ää her'oot do Jesus ky n'aa. Hajök ky dah'eeh. ² Pooj jé Pirip häd näng do panang bä ää rarejä né paawä, ää raky n'aa rejä né paawä, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ää tah'yib ne'ÿÿm. Ti hyb n'aa bë ää maher'oot ta ky n'aa hanäm doo, hajök bë panang buuj ää rahyb n'aa wareem né paawä. ³ Sahõnh hë sa hä ää ky padäg hë Jesus hã rah'yy ka'eeh hyb

n'aa, dooh daap hē āā menā bā. Ji es'ōōs do nado tii. J'ooj madāk do nado ti āā wén her'oot P'op Hagä Do ky n'aa. Āā karēn do jawén nado. Dooh bē āā wad'i bā. ⁴ Āā P'op Hagä Do metyy paah, ti āā hā tah'yyb dāng ta panyyg hanām do āā baher'oot hyb n'aa sahōnh hē sa hā. Ti hyb n'aa ta panyyg āā baher'oot bā, dooh ta wób gen'aak do ky n'aa āā her'ood bā. P'op Hagä Do gen'aak do ti āā her'oot doo. Ti né hē ti āā h'yyb metyy doo. ⁵ Dooh noo gó āā h'yyb manep'ēēh péh. Bē hapāh né hē, dooh tii da āā adoo bā. Dooh noo gó āā ky ken'yym sa ma hyb n'aa, Jesus ky n'aa āā baher'oot bā. Āā ehuh né hē āā her'oot do P'op Hagä Do hapāh. ⁶ Dooh āā bē j'aa etsē do jawén āā aboo bā. Dooh āā ta wób raj'aa etsē do jawén āā aboo bā.

⁷ Kristo mejūū do āā bahadoo do hyb n'aa, āā karēn bā paawā, āā haja né paawā bē hā āā mejō bā. Ti hadoo né hē, dooh tii d' āā karēn bā. Bē mahang āā babok noo gó baad āā ky enyym bē hā. Ji yŷn ji takamahān do hadoo, ⁸ bē āā kamahān tak'ēp. Bē āā panāk paa P'op Hagä Do panyyg hanām doo. Baad āā h'yyb bē āā masa hyb n'aa. Tii da āā wén d'oo tak'ēp āā kamahān do hyb n'aa bēēh. ⁹ Āā wakāān, bē hapāh nā tak'ēp āā moo bok āā ma, āā waa sām hā, bē mahang āā habok noo gó. Adēb bā, at-sēm āā moo bok āā waa sām hā. Tii da āā wén d'oo, bē hā āā ganada hyb n'aa āā waa, āā h'ēēd, P'op Hagä Do panyyg hanām do āā her'ood nuuj jé bē hā. ¹⁰ Bē hapāh, P'op Hagä Do hapāh na-āāj hē hahŷh: Baad ub né hē, P'op Hagä Do karēn doo da āā babok paa bē mahang, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang. Dooh hyb n'aa āā hā raky kes'ēēm péh. ¹¹⁻¹² Bē hapāh na-āāj hē, bā mahang āā babok noo gó bē āā h'yyb enāw had'yyt hē, bē āā mejūū tak'ēp péj sēt ken'yyh, ji yb ji hā tabad'oo do hadoo, P'op Hagä Do karēn doo da bē babok hyb n'aa. Tii da āā

karēn bē babok, bē P'op Hagä Do atsyid wāt do hyb n'aa tabag'āās do karapee bē bahadoo hyb n'aa, ta sii, hŷ pong jé ta bag hetsooh do gabarēēh do mahang bē babok hyb n'aa.

¹³ P'op Hagä Do ky n'aa bē hā āā baher'oot noo gó, āā kyyh nado ti bē hā. P'op Hagä Do kyyh bē hā, bē wén ky daheeh. Te hub né hē tii. P'op Hagä Do kyyh né hē ti bē maa newēē doo, āā her'oot doo. Ta kyy me né hē P'op Hagä Do bē tah'yyb h'ŷt, bēēh, ta hā h'yy kasadā doo. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hā āā tsebee had'yyt hē. ¹⁴ Āā wakāān, Jesus ky n'aa bē ky daheeh āā wén hapāh, Judah hā n'aa bā habong do Jesus hā h'yy ka'eeh do hado dāk do hyb n'aa bēēh. Jesus hyb n'aa bē wakāān bē rarahejāā, sa hā sa wakāān rarahejāā do hadoo Jesus hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, Kristo Jesus hā h'yy ka'eeh doo, Judah hā n'aa bā habong do rahoop sa wakāān mooh, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hŷ ká bē ahoop né hē bē wakāān Jesus hā h'yy kana'eeh do sa mooh, P'op Hagä Do panyyg bē ky daheeh do hyb n'aa. ¹⁵ Nanāng Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do kyy gó né hē radaj'ēēp Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo. Tii d' né paa sa wahē makū rabad'oo P'op Hagä Do ky n'aa rod wób sa hā. Radej'ēēp né paah. Tii d' né hē āā hā hŷ ká. Āā kejēn bong ran'oo bā hajōng panang bā. Dooh P'op Hagä Do gen'aak do ramoo boo bā. Sahōnh hē badāk hahŷ hā habong do majī dāg. ¹⁶ Judah buuj nadoo do hā P'op Hagä Do panyyg hanām do āā baher'oot bā, P'op Hagä Do bed'ēēp hyb n'aa sa h'yyb tym, ta wē rababok hyb n'aa, āā rameduuk Judah buuj Jesus hā h'yy kana'eeh do hā. Tii d' had'yyt rawén d'oo do hyb n'aa ta bahānh dāg sa hā hanāng do nesaa doo. Ti hyb n'aa edaa dāk ta sām baj sa hā P'op Hagä Do banoo doo.

**Tak'ëp Paw-Ro rakarën rabaheg'ääs
Tesaronika buuj ky n'aa hahÿh**

¹⁷ Ää wakään, banadawëd ää bah'üüm ran'oo bä bë mahänh, tak'ëp ää h'yy ketón bong, ji t'aah dajëp do ji h'yy katón do hyb n'aa hadoo. Dooh né paawä bë mahang ää aboo boo bä, bë ää hyb n'aa esee. Tak'ëp ää karën bë ää baheg'ääs. ¹⁸ Ää h'yyb gó ää karën paawä bë ää bahehëen. Hajōō nuu me hëp ÿÿ ÿ karën paawä ÿ bahōm bë wë. Ää wén nahōm, Nesaa Do Yb ää tah'yyb panas'ëeh do hyb n'aa. ¹⁹ Tak'ëp ää wén karën bë ää baheg'ääs, bë hyb n'aa né hë ää j'aa etsë, bë hyb n'aa né hë ää tsebë. Baad P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh nä Jesus matëeh noo gó ää gahëen. Baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa ää tsebë da, ää j'aa etsë da Jesus Kristo, ër wahë n'aa, p'aa hënh tabahyng noo gó ji mo haj'aa tabaheg'ääs bä. ²⁰ Te hub né hë, bë hyb n'aa né hë ää kasab'ee, bë hyb n'aa né hë ää tsebë. Ti hyb n'aa ää karën bë ää baheg'ääs.

3 ¹⁻² Ti hyb n'aa, tak'ëp ää h'yy katón bä bë hyb n'aa, ää hyb n'aa newëë Tsimoot ää mejüü bë wë. Ti nuuj jé Atën häd nang do panang bä ÿ baym Siras daheeh. Ää hÿÿj hadoo né hë ti Tsimoot. Ää moo hadoo né tii, P'op Hagä Do karën do moo wät doo. Kristo ky n'aa taher'oot. Ää mejō hōm bë tah'yyb tsebë hyb n'aa, baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa, ³ bë h'yy ganejë hōm hyb n'aa, baad nadoo do bë ahoop do hyb n'aa. Bë hapäh né hë, Jesus Kristo hä ji h'yy kae bä, ji rarahejää. Ti né hë P'op Hagä Do h'yyb däng ji hä, baad ji h'yyb tawapëen hyb n'aa. ⁴ Bë mahang ää babok noo gó, hajōō nuu me bë ää maher'oot ji da rarejää Jesus hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ää her'oot do paa ta ti bë hä, ta ti né kä. ⁵ Bë h'yy gejë hōm ÿ ed'oo bë rarahejää do hyb n'aa. Nejaa wäd hëp ÿÿ ÿ gamada me bë ky n'aa. Ti hyb n'aa ÿ

mejüü Tsimoot bë wë, bë taheg'ääs Jesus hä bë h'yy kae nä bä. ÿ h'yyb eÿÿm Nesaa Do Yb, ji h'yyb tahet'uuk doo, bë tah'yyb tatug bä bë hyb n'aa eréd hōm bä Jesus. ÿ h'yyb eÿÿm Satanas bë tah'yyb met'ëëg hōm bä. Daap paawä tii bä ää ma met'ëëg bong Jesus ky n'aa bë hä.

⁶ Hÿÿ kä, nag'aap hë Tsimoot kaja nä bë wë hana doo. Baad bë ky n'aa tabaheh'oot. Baad Jesus hä bë h'yy ka'eeh tanoooh, baad ta wób bë kamahän tanoooh. Bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë m' ääh, tanoooh. Tak'ëp mä bë karën bë wë ää baheg'ääs, tanoooh. Tii d' né ää karën né hë. ⁷ Ti hyb n'aa, ää wakään, tak'ëp ää rarahejā né paawä ää tsebee kän bë ky n'aa hanām do hyb n'aa. Jesus hä bë h'yy ka'eeh nä do hyb n'aa ää wén tsebë. ⁸ Hÿÿ kä dooh ää h'yy ketón boo bä. Ää tseb'ee hÿÿ kä, baad Jesus hä bë h'yy kae had'yyt do hyb n'aa. ⁹ “Taw'ääts hë òm ee. Baad mah'yyb mahüüm sa h'yyb tym. Ää mah'yyb tym tseb'ee sa hyb n'aa”, näk ää P'op Hagä Do hä. Tak'ëp P'op Hagä Do ää j'aa etsë bë hyb n'aa. ¹⁰ Hajōō nuu me tak'ëp P'op Hagä Do hä ää betseë, p'aa hënh bë ää baheg'ääs tan'oo bä, bë ää ma metëëk hyb n'aa bë nahapäh nä doo, baad had'yyt hë Jesus hä bë h'yy ka'eeh hyb n'aa kä.

¹¹ P'op Hagä Do ër Yb hä, Jesus ër Wahë N'aa hä na-ääj hë ää ky n'aa etsëë, rabado hōm hyb n'aa sahōnh hë ää tahewaat doo, tabahajaa hyb n'aa bë wë ää bah'üüm. ¹² Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hä ää ky n'aa etsëë, sahōnh hë bë da hadoo do tak'ëp bë kamahän magyys hë hyb n'aa, tak'ëp bë ää kamahän doo da. ¹³ Ää ky n'aa etsëë bë h'yyb tym tabehej'oonh hyb n'aa, ta karapee sii hë Jesus ër Wahë N'aa kajaa bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hä raky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do ër Yb matym gó, baad ub, tsyt hë ta wë bë babok do hyb n'aa.

P'op Hagä Do karēn doo da ji bawäd had'yyt hē do ky n'aa hahȳȳh

4 H̄ȳȳ k̄ä ää wakāän, ta see ky n'aa bē h̄ä ää ma erih. Jesus kyy gó tak'ēp ää betseē paa bē h̄ä, P'op Hagä Do karēn doo da bē baboo had'yyt hē, bē ää ma metēek do paa hadoo da. Tii d' né hē bē babok ää hapäh. H̄ȳȳ k̄ä, ta bahānh ää karēn bē an'oo bā. ²Tii d' ȳ wén etsēē bē h̄ä, bē hapäh do hyb n'aa Jesus ky gabuuj gó bē h̄ä ää mejüü do paah.

³P'op Hagä Do karēn sahōnh hē baad nadoo do bē eréd hōm, baad hadoo do bē gadoo, baad had'yyt hē bē babok hyb n'aa k̄ä. Dooh P'op Hagä Do karēn bā bē ää bā bē ȳym, bē patug nadoo do sii. ⁴Takarēn bē sahōnh hē bē h'y'y keb'aah bē ȳym nadoo do h̄ä, bē patug nadoo do h̄ä. P'op Hagä Do karēn baad ub, tsyt hē, ta wē bē baboo had'yyt hē, P'op Hagä Do h̄ä, ta wób h̄ä na-ääj hē weh'ēēh doo da. ⁵P'op Hagä Do sa h'y'yb gó nahapäh do bē hado manäh. Nesaa do sa h'y'yb tii. Rah'y'y karēn pé sii rabahe'ȳȳh. ⁶Dooh ta tii da ji wad'ii ji da hadoo doo. Ta da hadoo wadii péh, ta da hadoo do ȳym sii hahȳȳh péh, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do rajää da, baad ää maher'oot do paa né hē bē h̄ä. ⁷Er P'op Hagä Do atsyd wät, baad had'yyt hē er babok hyb n'aa ta wē. Dooh er tatsyid bā nesaa doo gó er babok hyb n'aa. ⁸Ti hyb n'aa jé hahȳȳ ää ma metēek do taky nadahé bā, aj'y'y kyyh had'yyt hē nado taky nadaheeh, P'op Hagä Do kyyh ti taky nadaheeh doo! P'op Hagä Doo, ta Sahee baad had'op do bē h̄ä hanoo do ti taky nadaheeh!

⁹Dooh hyb n'aa bē ää ma erih pé ji da hadoo do ji kamahān do ky n'aa, P'op Hagä Do ma met'ēeg wät do hyb n'aa bēēh, bē kamahān hyb n'aa bē da hadoo doo. ¹⁰Ää hapäh, sahōnh hē Jesus h̄ä h'y'y ka'eeh do Masedonija h̄ä j n'aa bā habong do bē kamahān. Ti hado né paawä, ää wakāän, tak'ēp ää betseē bē

h̄ä ta bahānh bē kamahān hyb n'aa bē da hadoo doo. ¹¹Ta äh h̄ä had'yyt hē bē hyb n'aa newē nyy da bē bad'oo, tak'ēp baad ub bē babok hyb n'aa bē da hadoo do wē, bē du nen'aa hyb n'aa bē tah. Taw'ääts hē bē ma h̄ä bē moo bok, bē waa enäh hyb n'aa, bē h'ēed enäh hyb n'aa, bē ää ma metēek do paa da né hē ää habok noo gó bē mahang. Taw'ääts hē ta tii h̄ä bē h'y'yb padäg had'yyt hē. ¹²Tii da bē ää wén mejüü, ta äh h̄ä had'yyt hē baad bē babok Jesus h̄ä h'y'y kana'eeh do rahegää bā k̄ä, baad bē raweh'ēēh hyb n'aa, ta wób h̄ä bē daab yb mahānh n'aa na-ääj hē.

Jesus matēēh do ky n'aa hahȳȳh

¹³Ää wakāän, ää karēn baad bē bahapäh Jesus h̄ä h'y'y ka'eeh do dejēp do sa ky n'aa. Dooh ää karēn bē h'y'y ketón bā dejēp do h̄ä, ta wób, Jesus h̄ä h'y'y kana'eeh do rah'y'y katón doo da. Tak'ēp rawén h'y'y ketón tii, rapanyyg kanadaheeh do hyb n'aa ji ganä wät do ky n'aa. Ji dajēp jawén paa bā, dooh baad hadoo do ragahēen péh. ¹⁴Jesus dajēp, tii bā taganä wät p'aa hēnh ää hapäh. Ti hyb n'aa er hapäh hahȳȳh: Jesus h̄ä h'y'y ka'eeh do paa dejēp doo, genä bong da p'aa hēnh sa kamag paa P'op Hagä Do an'oo bā. H̄ȳ pong jé Jesus masāk ta sii P'op Hagä Do an'oo bā. ¹⁵Bē ää maher'oot Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ää tama metēek doo: Eēr, babā hedēp nā do Jesus p'aa hēnh tamatēēh bā, dooh da er mamuun ta h̄ä, ta h̄ä h'y'y ka'eeh do dejēp do sa pooj jé. ¹⁶Ta daaj hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do bahyng da wawēē hē h̄ȳ pong jé naa. Ti noo gó da ji maa napäh da ta hejój Jesus mejüü doo. Tak'ēp da ta kyyh. Ti noo gó né da ji maa napäh ääs sa wahē n'aa kyyh. Ti noo gó né da torōm-bet hād nāng doo, P'op Hagä Do ma, gamehȳȳh do ji maa napäh da. Tii bā k̄ä, Kristo h̄ä h'y'y ka'eeh do dejēp do paa k̄ä genä hōm k̄än sa kamag

paah. ¹⁷Tii bā nadejēp nā doo, as'ēēg kǎn sa sii wē puh mahang P'op Hagā Do an'oo bā, wē hā, Jesus ēr wahē n'aa, ēr gadoo hyb n'aa. Tii bā kǎ, h̄y pong jé ta sii had'yyt ēr baboo kǎn. ¹⁸Ti hyb n'aa bē da hadoo do hā bē h'yyb tsebee ji ganā wāt do ky n'aa hā.

5 Dooh hyb n'aa ny noo gó Jesus bahyng do ky n'aa āā berih péh, āā wakāān. ²Baad bē bahapēē dǎk ta ti ky n'aa. Bē hapāh, nyyw hē da Jesus kajaa. Ji ganada bā takajaa. Hets'ēēk do atsēm kajaa do ji ganada do hadoo tii. ³Ta wób, Jesus hā h'yy kana'eeh do rah'yy kanap'eed gó raky hadoo bā: “Taw'āāts hē, h'yyb nyyw dǎk badāk hah̄ȳ hā habong doo. Dooh ēr hēȳm péh”, rabanāng bā, tii bā kǎ da, nyyw hē P'op Hagā Do mo haj'aa adāng sa hā tak'ēp nesaa doo. Nyyw hē da tii. Ȳynh wog mah̄ȳnh nyyw hē ganā dǎk do hadoo da. Nyyw hē da P'op Hagā Do mo haj'aa adāng sa hā tak'ēp nesaa doo. Dooh da rahaja bā rakejēn bā ta ti mahānh.

⁴Jesus hā h'yy kana'eeh doo, badagyp do hadoo doo gó habok doo, Jesus kajaa do ganah'ēēn do nahado bēēh. Ti hyb n'aa dooh bē h'yy gabadoo bā Jesus kajaa do hā, hets'ēēk do hā ji h'yy gabadoh do hadoo. ⁵Ta bag hadoo doo gó habok do bēēh, P'op Hagā Do panyyg hanām do hā bē h'yy kadaw'uuh do hyb n'aa. Ti hyb n'aa dooh bē h'yy gabadoo bā Jesus kajaa bā. Atsēm habong doo, P'op Hagā Do panyyg hanām do hā h'yy kanadew'uuh do hyb n'aa badagyp do hadoo doo gó habong do nahado ēēr. ⁶Ti hyb n'aa taw'āāts hē dooh ji h'yy kanap'eed bā Jesus kajaa do hā ta wób rabad'oo doo da. Āȳh do hadoo tii. Taw'āāts hē ēr hyb n'aa matakēē. Taw'āāts hē ēr h'yyb ēr mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karēn do jawén ēr nabok hyb n'aa. ⁷Hāȳh doo, atsēm ti rabāȳh. Jarakē hedoo do

he'ēēk doo, atsēm ti rakanahapēē bong ta mah̄ȳj hyb n'aa. Atsēm buuj hadoo né tii, badagyp do hadoo doo gó habok doo. ⁸Ēēr, dooh tii da ēr hado bā. Adēb bā buuj hadoo ēēr, baad hadoo do P'op Hagā Do karēn do hapāh doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ēr h'yyb ēr mesoo, baad nadoo do ji h'yyb karēn do jawén ēr nabok hyb n'aa. Taw'āāts hē baad ēr kan'yyh, sa h'yy gatsapoog me, sa nu gasu me na-āāj hē warahén rakan'yyh doo da hadoo. Hah̄ȳ d' ȳ hanāng pé tii: Taw'āāts hē baad ēr h'yy kae had'yyt hē P'op Hagā Do hā. Taw'āāts hē ta wób ēr kamahān had'yyt hē. Taw'āāts hē Jesus ēr ted'ēēp sahōnh hē P'op Hagā Do rejāā do mahānh ēr gahēēn had'yyt hē.[†]

⁹Ta ti ȳ wén her'oot, ēr P'op Hagā Do asēēw hōm ēr tarejāā hyb n'aa nado. Ēr tasēēw hōm ēr tabed'ēēp hyb n'aa ta wób tarejāā noo gó, ēr hyb n'aa Jesus Kristo ēr Wahē N'aa, dajēp do hyb n'aa. ¹⁰Ēr hyb n'aa Jesus wén dajēp, ta sii ēr babok hyb n'aa. Jesus matēēh bā ēr edēb nā bā, ēr dejēb bā na-āāj hē, ta sii né da ēr babok. ¹¹Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do ēr ted'ēēp do hyb n'aa, bē da hadoo do hā bē h'yyb tsebee. Bē da hadoo do hā bē h'yyb masaa. Tii da bē bad'oo doo da né h̄ȳ kǎ.

¹²Āā wakāān, tak'ēp āā betseē bē hā, bē wehēē bē mahang tak'ēp moo bok doo, bē da h'yyb hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do bē ma met'ēēk doo, bē h'yyb mah'ūūm doo. ¹³Bē wehēē, bē kamahān, tak'ēp ramoo bok do hyb n'aa bē ramasa hyb n'aa. H'yyb nām doo gó bē aboo bē da hadoo do wē.

¹⁴Āā wakāān, tak'ēp āā betseē bē hā, tak'ēp peej bē maher'ood Jesus hā h'yy ka'eeh do moo nehōnh do ramoo bok hyb n'aa sa ma sām hā, sa waa sām hā. Bē h'yyb tsebee jé h'yyb nahed'oo doo. Bē masaa kanahēn doo nā Jesus hā h'yy

[†]5:8 Tii d' ji adoo bā, dooh da nesaa do ji moo wād bā.

ka'eeh doo. Bë hyb n'aa ejäḡ manäh bë da hadoo do hä. ¹⁵Bë abaaḡ manä nesaa do bë wë moo wät do hä. Taw'ääts hë bë ky enyym bë da hadoo wë, ta wób, Jesus hä h'yy kana'eeh do sa wë na-ääḡ né hë.

¹⁶Taw'ääts hë bë h'yyb tsebee had'yyt hë. ¹⁷Taw'ääts hë bë ky n'aa ets'ëë had'yyt hë. ¹⁸Taw'ääts hë P'op Hagä Do wë bë tsebee had'yyt hë, baad tabadoo bä bë hä, baad tanado bä bë hä na-ääḡ hë. Tii d' né hë P'op Hagä Do karën bë hä, Kristo Jesus karapee, Jesus ky dah'eeh do bë bahadoo do hyb n'aa.

¹⁹Bë medug manä P'op Hagä Do Sahee. ²⁰Bë ty n'aa gesyyg manä bë ramaher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee metëeh do rahanäng doo. ²¹Ti hadoo né hë, bë mety sahõnh hë raher'oot doo, P'op Hagä Do Sahee hanaa né hë tado bä bë bahapäh hyb n'aa. Tii bä bë gadoo te hub hadoo doo. ²²Taw'ääts hë nadoo doo, P'op Hagä Do kyy kerih do hä baad kanejäk doo, bë gado manäh. P'op Hagä Do Sahee kyy gó nado tii bä.

²³P'op Hagä Do hä, ta karapee tah'yyb n'yyim doo, ỹ ky n'aa etsëë tsyt hë baad

had'yyt hë, takarën doo da bë babok tan'oo bä. Ỹ ky n'aa etsëë, tabanoo hyb n'aa bëeh, bë h'yyb tym sii hë, baad tabahadoo hyb n'aa Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëeh bä kä, ji naw'yyt hyb n'aa bë hä raky n'aa tapaa do ky n'aa. ²⁴P'op Hagä Do bë tanaëenh doo, dooh tah'yy gajëë hõm bä ji hä. Tahajaa né hë ta hä ji h'yy kasadëë bä. Ti hyb n'aa ỹ hapäh baad ub, tamoo wät né hë ta hä ỹ etsëë doo.

Paw-Ro rakedëë bong do ky n'aa hahỹh

²⁵Ää wakään hedoo doo, bë ky n'aa ets'ëë P'op Hagä Do hä ääh. ²⁶Ää karën baad bë edëë ää kyy gó sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh doo. ²⁷Jesus ky gabuuj gó ỹ betsëë bë hä, bë ner'oot hyb n'aa hahỹ ää ma erih do sahõnh hë Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. ²⁸Tagadëëg ub ää karën, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa ky enyym bë hä. Jääm hë kä.

2 Tesaronika

*Jesus hã h'yy ka'eeh do panang
Tesaronika häd näng doo bä
habong do hã ta jawén Paw-Ro
rama erih do hahÿÿh.*

1 ÿ Paw-Ro, Siras, Tsimoot daheeh, ää edëng bëëh, Tesaronika panang bä habong doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hã h'yy kata däk doo, P'op Hagä Do ër Yb hã h'yy kata däk doo.

² Ää karën P'op Hagä Do ër Yb, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë ky en'ymm bë hã. Ää karën baad bë rah'yyb en'ymm.

P'op Hagä Do wë Paw-Ro ratsebë do ky n'aa hahÿÿh

³ Ää wakään, hajöo nuu me P'op Hagä Do wë ää tsebë bë hyb n'aa. Baad né tii d' ää bad'oo. “Taw'ääts hë òm. Ky en'ymm òm sa hã”, näk ää kyyh P'op Hagä Do hã. Ää tsebë ta hã, Jesus hã bë h'yy kae magyys hë do hyb n'aa, bë da hadoo do bë kamahän magyys hë do hyb n'aa na-ääj né hë. ⁴ Tii hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh do wób sa hã ää her'ood bä bë ky n'aa, ää j'aa etsë bëëh. Ää her'oot sa hã, h'yyb jawyg gó bë babok, dooh bë h'yy gejë hóm bä Jesus hã bë h'yy ka'eeh do hã, bë ta wób rarahejã né paawä, kanahën né paawä bë hã hajöo nuu me.

⁵ Baad ub da P'op Hagä Do ky n'aa etyy sahönh hë, ji bahapäh ta tii hã. Baad ub sahönh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy do hyb n'aa, bë hã P'op Hagä Do anoo da hÿ pong jé, tabag'ääs doo bä, ta sii bë baboo had'yyt hë hyb n'aa. Tabag'ääs do karapee bë bahadoo do hyb n'aa, da hë bë ahoop baad nadoo doo. ⁶ Baad ub P'op Hagä Do anoo da sahönh hë sa hã ta sãm. Baad ub P'op Hagä Doo. Dooh tesöôts hóm bä. Tarahejãä da bë hã rejãä doo. ⁷ Bë hã kä, da hë

baad nadoo do hah'oop doo, baad bë babok da tan'oo bä. Tii hadoo tabanoo da ää hã na-ääj hë. Tii d' tabad'oo da Jesus, ër Wahë N'aa bahyng noo gó ta ääs tak'ëp haj'ap do sii hë hÿ pong jé naa tëëg hōō mahang. ⁸ Tii bä kä, P'op Hagä Do nahapäh doo, Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa hanäm do ky nadah'eeh do P'op Hagä Do rejã kän da. ⁹ Sa hã ta sãm tabaaj kän da. Tarejã had'yyt hë kä. Rahob had'yyt hë kä tamo haj'aa. Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mahänh, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hejój mahänh, ta bag hetsooh do gabarëëh do mahänh P'op Hagä Do ah'eed h'üüm da tii. ¹⁰ Tii d' tabad'oo, p'aa hënh Jesus bahyng noo gó kä, sahönh hë ta karapee, ta hã h'yy ka'eeh doo, ta hã raweh'ëëh hyb n'aa, ta hã rakasab'ee hyb n'aa. Tii noo gó ta hã j'aa etsë do wób né da bëëh, ta ky n'aa bë hã ää her'oot do bë ky dahé däk do hyb n'aa.

¹¹ Tii hyb n'aa, P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do hã hajöo nuu me ää ky n'aa etsëë bëëh. Ää ky n'aa etsëë, bë hã tabanoo hyb n'aa baad, ta karapee rababok doo da bë babok hyb n'aa, bë tawén tsyyd bong. Ää ky n'aa etsëë na-ääj hë, ta hejój me tabanoo bë hã sahönh hë baad hadoo do ta hã bë h'yy ka'eeh do hyb n'aa bë moo bok bë karën do bë bahajaa hyb n'aa. Ää ky n'aa etsëë, baad hadoo bë hyb n'aa newëë do bë bahajaa hyb n'aa.

¹² Tii d' ää wén ky n'aa etsëë, bë hyb n'aa Jesus ër Wahë N'aa kawehëë däk hyb n'aa, bë na-ääj hë bë kawehëë däk hyb n'aa ta hyb n'aa. P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, Jesus Kristo Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do na-ääj hë, ji wë raky en'ymm nes'aa né paawä ji. Tii hyb n'aa tii d' tawén hadoo.

Aj'yy h'yy kawareem do yb ky n'aa hahÿÿh

2 ¹⁻² Hÿÿ kä ää wakään hedoo doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa p'aa hënh

tabahyng do ky n'aa kã, ta wë ër ma-muun do ky n'aa kã, ãã karën dooh nanyw hë bë h'yyb manepëë boo bã Jesus ewäd hyng p'aa hënh ranoo bã, daap ramenä bã. P'op Hagä Do Sahee ti ta ti metëëh do sa hã ranoo bã paawä, ãã maher'oot ranoo bã, sa hã ãã ma erih ta ti ranoo bã paawä, bë ky dahé manäh! Daap ramenyyh. ³Bë h'yyb manepëë manä rahe'oot do hã.

Jesus matëëh do pooj jé, hajök badäk hahÿ haw'ääts hë habong do P'op Hagä Do hã rah'yy kawareem da. Aj'yy, h'yy kawareem do yb, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kasee da pooj jé. Jesus gawats'iik da tii. ⁴P'op Hagä Do maji yb da tii. P'op Hagä Do hã tah'yy kawareem da. Sahõnh hë rah'yy kaha'eeh do bahãnh takarën tanu gadäk. Ta daaj hë, ta hã hë tah'yy ka'eeh da. P'op Hagä Do tób n'aa yt hã da tabajëë suun. Tii bã da tabasoo, takarën da sahõnh hë tabag'ääs hyb n'aa. “ÿ né hë P'op Hagä Doo”, näng da, daap tamenyyh bã sahõnh hã.

⁵Dooch bë hyb n'aa es'ee boo bã, hajöö nuu me ti ky n'aa paa ÿ bahe'oot bë hã bë mahang ÿ hawäd wät noo gó?

⁶Bë hapäh, da hë ti anäng nä ta ti aj'yy h'yy kawareem do yb hewaat doo, jããm né hë takasee hyb n'aa P'op Hagä Do h'yyb däng bã. ⁷Badäk hahÿ bã habong do rah'yy ganenä né paawä, da hë Nesaa Do Yb du do däk tah'yyb metëëk sa hã, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do hã rah'yy kawareem hyb n'aa. Tii d' tahado né paawä, h'yy kawareem do yb tahe-waat do tamasoo nä tii, takanasee hyb n'aa nä. Ta ti tameso had'yyt hë, P'op Hagä Do bado hõm bã kã ta ti h'yy kawareem do yb tamasoo doo. ⁸Tii bã da h'yy kawareem do yb, sahõnh hë P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do wë h'yy kawareem doo, kas'ee kãn da badäk hahÿ bã. Ti hadoo né hë Jesus gawats'iik da ti ta kyy me. Ta bag tak'ëp gabarëëh do mahang

Jesus matëëh do hyb n'aa, Jesus bado hõm da sahõnh hë nanäng hejój.

⁹H'yy kawareem do yb kasee bã da, Nesaa Do Yb anoo da ta hã tak'ëp ta hejój. Tapehuunh da. Meuj n'aa näng da tamo haj'aa. Baad kahed'oo tapehuunh doo. ¹⁰Hajõng baad nadoo doo me tawedii da tabanesaa doo hënh hah'üum doo. Tabanesaa hënh rawén hõm, P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky nadaheeh, raganen'aak do hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa hanäm do raky dahé bã paawä, P'op Hagä Do ed'ëep paawä ta wë. ¹¹P'op Hagä Do raky nadaheeh do hyb n'aa, rah'yyb manepëë bong P'op Hagä Do an'oo bã. Ti hyb n'aa, rah'yyb manepäh do hyb n'aa, raky daheeh da h'yy kawareem do yb kyy kã. ¹²Tii d' tawén hadoo, sahõnh hë panyyg hanäm do ky nadah'eeh doo, baad nadoo doo gó rababok gen'aak doo, tabanesaa hënh P'op Hagä Do ky n'aa etyy hyb n'aa kã.

Dooch baad hadoo do hã ji h'yy gajëë hõm bã do ky n'aa hahÿh

¹³Ãã wakään hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do kamahãnh doo, hajöö nuu me P'op Hagä Do wë ãã tsebé bë hyb n'aa. Sahõnh hë tadu dahäng do noo gó bë tasëew hõm, bë h'yyb tym tabed'ëep hyb n'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wë ãã wén tsebé. Bë h'yyb tym tabed'ëep, tsyt hë baad had'op bë babok ta Sahee an'oo bã do hyb n'aa, panyyg heh'äat ub do bë ky daheeh do hyb n'aa na-ääj hë. ¹⁴P'op Hagä Do bë tatsyyd bong Jesus ky n'aa hanäm do bë hã ãã maher'oot doo me. Bë tatsyyd bong, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hejój gó, ta bag gabarëëh doo gó Jesus sii bë babok hyb n'aa. ¹⁵Ti hyb n'aa, wakän haa, bë h'yy gejë hõm manäh. Bë eréd manä baad bë ky daheeh do sahõnh hë bë hã ãã metëëk doo, ãã ma erih doo me, ãã her'oot doo me na-ääj hë.

¹⁶⁻¹⁷Jesus Kristo, ër Wahë N'aa hã, P'op Hagä Do ër Yb hã na-ääj hë ãã ky

n'aa etsēē bēēh, bē rah'yib en'ym hyb n'aa, bē rah'yib hej'oonh hyb n'aa baad hadoo do bē moo boo had'yyt hē hyb n'aa, baad hadoo do bē her'ood had'yyt hē hyb n'aa na-āāj hē. P'op Hagā Do ēr Yb, ti né ti ēr takamahān doo. Ēr wē taky en'ym do hyb n'aa, ēr h'yib en'yyw dāg had'yyt hē tan'oo bā, baad hadoo do ēr hā taky dāng do ēr gahēēn tan'oo bā.

**Paw-Ro karēn sa hyb n'aa raky
n'aa etsēē do ky n'aa hahȳh**

3 Āā wakāān, ta see ky n'aa āā erih hȳy kǎ. Bē ky n'aa ets'ēē āāh, nayyw hē jé pad'yyt hē sahōnh hē rapanyyg enā hōm hyb n'aa Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa jé pad'yyt hē baad ta ky n'aa ragadoo hyb n'aa bē gado dāk doo da. ²Bē ky n'aa ets'ēē na-āāj hē āāh, āā Jesus bed'ēēp hyb n'aa ajyy ky nesaa do sa moo mahānh. Tii d' ŷ wén etsēē, dooh sahōnh hē Jesus hā rah'y y kae bā do hyb n'aa.

³Doooh Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do h'y y gajēē hōm bā ji hā. Tamoo wāt né hē ji hā taky dāng doo. Bē da tah'yib hej'oonh bē nerét hyb n'aa ta hā bē h'y y ka'eeh doo. Bē da tamo n'aa jesuu Nesaa Do Yb mahānh. ⁴Bē āā ky daheeh Jesus an'oo bā. Āā hapāh, bē moo boo had'yyt né hē bē hā āā mejūū doo. ⁵Jesus hā āā ky n'aa etsēē, bē tah'yib mahūūm hyb n'aa, bē P'op Hagā Do kamahān baad ub bē bahapāh hyb n'aa, Kristo h'y y gana-jēng doo da baad nadoo do tabahoop noo gó, bē h'y y ganejē hyb n'aa na-āāj hē.

**Jesus hā h'y y ka'eeh do moo
nehōnh do ky n'aa hahȳh**

⁶Āā wakāān, Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó bē āā mejūū, bē kamanekuunh hyb n'aa Jesus hā h'y y

ka'eeh do moo nehōnh do sa mahang, āā ma metēēk doo da nabok doo. ⁷Tii da āā wén mejūū, bē hapāh né hē taw'āāts hē āā babok doo da bē babok. Doooh āā moo nehōj bā bē mahang āā babok noo gó. ⁸Doooh āā awa bā bē waa bag hēnh. Tak'ēp āā moo bok āā waa sām hā adēb bā, atsēm na-āāj né hē, bē āā daap yb mahānh. ⁹Āā karēn bā paawā, taw'āāts hē né hē paawā bē hanaa āā gadoo. Taw'āāts hē paawā tii da, dooh tii da āā karēn āā adoo bā. Āā daaj hē āā waa sām, āā ma sām hā āā wén moo bok, āā hā bē bahapāh hyb n'aa nyy da baad ub ji bawāt. ¹⁰Bē mahang āā babok noo gó hahȳh da bē āā maher'oot: “Bē an'oo manā moo nawāt pé ta tā, ta waa”, nāk āāh. ¹¹Tii da āā wén mejūū, āā ky n'aa napāh do hyb n'aa raher'oot doo. Ti abong mā ta wób moo nabok do bē mahang, sa nooh. Boo kahah'ūūnh né hē tii. Sa da hadoo do rah'yib panas'ēēh. ¹²Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó āā mejūū ta ti hedoo doo, tii da ranabok hyb n'aa. Taw'āāts hē dooh sa da hadoo do rah'yib panasā bā. Taw'āāts hē sa waa sām hā ramoo bok. ¹³Bēē kǎ, āā wakāān baad habong doo, bē h'y y gejē hōm manā baad hadoo do bē moo bok do hā.

¹⁴Bē wakāān hedoo do Jesus hā h'y y ka'eeh do see ky nadahé bā hahȳ āā ma erih doo gó āā mejūū doo, taw'āāts hē bē metāh sahōnh hē sa matym gó. Bē aboo manā ta sii, tanu mebyng hyb n'aa.[‡] ¹⁵Sahōnh hē sa matym gó bē metā né paawā, bē ty n'aa gesyng manā ta hā. Doooh bē majī tado bā. Bē wakāān had'yyt hē. Taw'āāts hē bē maher'ood ji wakāān ji kamahān do ji maher'oot doo da.

[‡]3:14 Ta ti hadoo do sii ji wén nawāt, tanu mebyng hyb n'aa. Tanu mebyy bā, ta h'y yb tawareem kǎn baad ub tabawāt hyb n'aa kǎ.

**Sa hã Paw-Ro kedëë
hõm do ky n'aa hahỹỹh**

¹⁶ P'op Hagä Do hã äã ky n'aa etsëë,
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji h'yyb nyww
hanoo do bë tah'yyb näw had'yyt hë. Äã
ky n'aa etsëë, bë mahang Tak'ëp Hyb
N'aa Jawyk Do bawäd had'yyt hyb n'aa.

¹⁷ Ỹ Paw-Ro, bë ỹ hyb n'aa esee.
Tagadëëg ub, moh ỹỹ me né hë ỹ berii
kän ỹ bahed'oo doo da. Tii d' bë bahapäh
mo haja ỹỹ. Hahỹ hadoo né hë ỹ erih do
mo haja ỹỹ.

¹⁸ Äã karën Jesus Kristo, ër Wahë N'aa,
ky enyyw had'yyt hë sahõnh hë bë hã.
Jääm hë kä.

1 Tsimoot

*Pooj jé Tsimoot hã Paw-Ro
ma erih do hahÿÿh*

1 ¹⁻² ÿ Paw-Ro, Kristo Jesus mejũũ do seeh, ÿ edëng òm Tsimoot, hëp ÿ n'aa Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado dāk doo. Kristo mejũũ do see ÿ wén hado dāk, P'op Hagä Doo, èr h'yyb tym dëëb, Kristo Jesus, ta hã èr h'yy kasadä do ÿ ramejũũ do hyb n'aa.

ÿ karën P'op Hagä Do èr Yb, Kristo Jesus èr Wahë N'aa na-ääj hë ky en'ym a hã. ÿ karën òm rat'yyd mehĩĩn, baad òm rah'yyb n'ym.

Ma matëg oow ky n'aa hahÿÿh

³ Masedonija häd näng do häj n'aa hënh ÿ bahôm noo gó tak'ëp ÿ bet-sëe doo da a hã Epeso häd näng do panang bä mabaym hyb n'aa, tii da p'aa hënh ÿ bet-sëe a hã, t'ĩĩ hënh mabaym hyb n'aa, mameduuk hyb n'aa ajyy ta see hadoo Jesus ky n'aa ma met'ëëk doo. ⁴ Maher'ood sa hã raberéd hõm hyb n'aa panyyg heh'äät ub nadoo doo, noo kanesa doo. Maher'ood sa hã na-ääj hë, sa wahë makũ sa häd ketsén do nahãnh do raberéd hõm hyb n'aa. Ky kedak do du n'aa do tii. Dooch tamasa ba P'op Hagä Do karën do hã. Jääm né hë P'op Hagä Do hã ji h'yy kae bä, takarën do ji bahapäh. ⁵ Tii da ÿ karën mamejũũ sa hã, sahõnh hë Jesus hã h'yy ka'eeh do t'ĩĩ hënh habong do rakamahãn hyb n'aa sa da hadoo doo. ÿ karën sa da hadoo do rakamahãn, baad hado dāk do hyb n'aa sa h'yyb tym, t'öp madāk doo me rah'yy ka'eeh do hyb n'aa na-ääj hë. ⁶ Dooch tii da raboo boo bä nanäng ma matëg oow, daap hadoo do rawén her'ood kãn. ⁷ Mosees ky n'aa jaw'yyk do ma mehetëk do rakarën rabahado paawä, sa daaj hë na-ääj hë dooh rah'yyb

mepëe bä rahe'oot do hã. Baad raba-hapäh ji ed'oo rahe'oot doo. Ti hado né hë paawä, dooh rah'yyb mepëe bä rahe'oot do hã.

⁸ Baad ub né hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do èr hapäh, baad ub, P'op Hagä Do karën doo da ji mahũũm bä ti ji h'yyb tym gó. ⁹ Dooch P'op Hagä Do an'oo bä ta ky n'aa jaw'yyk do takarën doo da habong do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do anoo ta ky n'aa jaw'yyk do hahÿ sa hyb n'aa: Ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do sa hyb n'aa, ta hã h'yy kawereem do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh do sa hyb n'aa, nesaa do moo bok do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do waneh'ëeh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do raky n'aa rejää do sa hyb n'aa, sa yb sa ÿÿn ta wób na-ääj hë dahej'ëep do sa hyb n'aa, ¹⁰ sa ÿÿm, sa patug nadoo do sii he'ÿÿh do sa hyb n'aa, ajyy ajyy sii he'ÿÿh do sa hyb n'aa, ta wób ramesoo rabesëem h'ũũm do hyb n'aa sa hyb n'aa, daap men'yyh do sa hyb n'aa, P'op Hagä Do häd gó daap raky kajäk do sa hyb n'aa. P'op Hagä Do banoo ta ky n'aa jaw'yyk doo, baad hadoo do ky n'aa hã baad kanejäk do hyb n'aa na-ääj hë. ¹¹ Baad hadoo do ky n'aa ÿ hanäng doo, baad tabadäng P'op Hagä Do ky n'aa hanãm do hã. Ti né hë ta T'aah ky n'aa hanãm do P'op Hagä Do anoo hã ÿÿ, ÿ metëëk hyb n'aa ta wób sa hã. P'op Hagä Doo, baad had'op doo, èr weh'ëeh do ky n'aa né tii.

Paw-Ro P'op Hagä Do t'yyd mehĩĩn do ky n'aa hahÿÿh

¹² ÿ tsebë Kristo Jesus èr wahë n'aa wë, ÿ tah'yyb hejooñh doo. Ta hã pé baad had'yyt hë ÿ moo wät ÿ tamejũũ doo, ti hyb n'aa hã ÿ tah'yyb däng ta ky n'aa ÿ baher'ood hõm hyb n'aa. ¹³ P'ooj ub ta hã ÿ ky n'aa rejä né paawä, ta karapee ÿ no n'aa maso né paawä, ÿ rejä né paawä sa hã, Jesus Kristo ÿ tat'yyd mehĩĩn, dooh ta hã ÿ h'yy kae nä bä do hyb n'aa, dooh ÿ

h'yy ganyy nä bä P'op Hagä Do t'aah tado bä do hyb n'aa. ¹⁴Tak'ëp né hē ēr Wahē N'aa ky enyym hā yŷ, nes'aa né paawä yŷ. Hā y tabanoo baad y h'yy ka'eeh hyb n'aa ta hā. Hā y tabanoo na-āāj hē, baad ta wób y kamahān hyb n'aa. Séd hā ji h'yy kata dāg bä Kristo Jesus hā, tii d' né hē tabanoo ji hā.

¹⁵Te hub né hē hahŷyŷ, taw'āāts hē ji ky daheeh: Kristo Jesus ewād hyng ēr mahang, nesaa do moo bok do tabed'ëep hyb n'aa nesaa do mahānh. Ta ti nesaa do moo heb'ook do sa bahānh baad nadoo do paa yŷh. ¹⁶Ti hadoo né hē, y tat'yid mehiin, y sa bahānh nesaa do moo wāt do paah. Y tawén t'yid mehiin, ta wób rahegāā bä, rahapāh hyb n'aa dooh Jesus Kristo ty n'aa gesyng bä ji. Baad ub Kristo. Hā y tabad'oo do hā rabahapāh hŷy kā, dooh h'yy kejŷyk pé ta hā. Y tat'yid mehiin bä, ta wób ta hā h'yy ka'eeh do na-āāj da tat'yid mehiin, edēb had'yyt do ta pa ragadoo hyb n'aa.

¹⁷P'op Hagä Do né hē sahōnh hē bag'āās doo. Ti né hē hawād had'yyt doo, nadajēp doo, ji nahapāh doo. Sét ub né tii. Dooh ta see péh. Taw'āāts hē ji wehēē had'yyt hē. Taw'āāts hē ta hā ji j'aa etsēē had'yyt hē. Yŷ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

¹⁸⁻¹⁹Tsimoot, tah y hadoo doo, ōm y mejūū hahŷyŷ, baad mamoo wād, baad mama met'ëēg, baad awād, baad mame-duug ta s'ee hēnh ma metēēk do na-āāj hē. Taw'āāts hē Jesus hā mah'yy kae had'yyt hē. Baad awād, a h'yyb tym ōm taky n'aa natapaa hyb n'aa. Ōm y mejūū do baad tanu kejāk P'op Hagä Do kyyh hā p'ooj ub a hā ta rod n'aa rahe'oot doo. Ta wób dooh raky dahé bä sa h'yyb tym sa hā metēēk doo. Ti hyb n'aa gawatsig jēng Jesus hā rah'yy ka'eeh do paah. ²⁰Ti hedoo do mahang ti abong ajyy Imenēw Aresān hād enāh doo. Y ah'eed h'ūūm, Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ranabok hyb n'aa. Nesaa Do Yb moo gó y bahaēēj dāk. Tii d' y wén d'oo sa hā, rabahapāh

hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do ji ky n'aa rejā bä.

P'op Hagä Do hā ji ky n'aa etsēē do ky n'aa hahŷyŷ

2 Pooj jé tak'ëp péj y betseē a hā, P'op Hagä Do hā ji ky n'aa etsēē, P'op Hagä Do sii ji ber'oot hyb n'aa sahōnh hē sa hyb n'aa. Taw'āāts hē na-āāj hē P'op Hagä Do ji j'aa etsēē sahōnh hē sa hyb n'aa. ²Taw'āāts hē ji hāj n'aa wahē n'aa ji ky n'aa etsēē P'op Hagä Do hā. Ta wób wahē n'aa hedoo do ji ky n'aa etsēē né tii d' ēnh. Taw'āāts hē ji ky n'aa etsēē né tii, baad ub, h'yyb nyyw gó, P'op Hagä Do karēn doo da, tsyt hē ta wē ēr bahajaa ēr babok hyb n'aa. ³P'op Hagä Do ji h'yyb tym dēēb gen'aak ta hā ji ky n'aa etsēē doo. Baad ti ta hā. ⁴Takarēn sahōnh hē badāk hahŷyŷ hā habong do tabed'ëep nesaa do mahānh. Takarēn baad hadoo do ky n'aa rabahapāh hyb n'aa. ⁵Jāām né hē sét hē P'op Hagä Doo. Jāām né hē sét hē sahōnh hē badāk hahŷyŷ hā habong do rod n'aa P'op Hagä Do wē, P'op Hagä Do wē ji mahūūm doo. Kristo Jesus, aj'yy gó kesok do né hē tii. ⁶Ta daaj hē ti takan'oo dāk dajēb hā, sahōnh hē badāk hahŷyŷ hā habong do tabed'ëep hyb n'aa. Ta daaj hē takan'oo dāk dajēb hā ēr ted'ëep do sām. Ti né hē ta T'aah ky n'aa, tah'yyb dāng noo gó badāk hahŷyŷ hā habong do sa hā P'op Hagä Do metēēh doo. ⁷Ta ti ky n'aa y baher'oot hyb n'aa y P'op Hagä Do wén sēēw hōm, ta ky n'aa rod, ta mejūū do y bahadoo hyb n'aa, Judah buuj nadoo do sa hā y ma metēēk hyb n'aa Jesus hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa kā. Y tasēēw hōm panyng baad hadoo do y ma metēēk hyb n'aa sa hā. Dooh daap y menā bä. Né hup y né hē tii.

⁸Ti hyb n'aa y karēn jé pad'yyt hē rakahet'aa bä P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, baad ub ajyy raky n'aa etsēē. P'op Hagä Do wē sa moo ragadabēēh bä p'op raky n'aa etsēē bä,

taw'ääts hē baad ub sa h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Taw'ääts hē ky n'aa ets'ēē doo, dooh rakawaj'ään bā ta wób sa wē, dooh raky kedag bā ta wób sa hā. ⁹Rakahet'aa bā P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa, ŷ karēn ŷŷj dooh rakametā bā sa saroor hyb n'aa. Taw'ääts hē dooh rapadedäg bā nu meby n'aa näng doo. Taw'ääts hē taw'ääts hadoo do rapadedēēk. Taw'ääts hē dooh rakametā bā ta see mo n'aa hado dāk do sa sēēn ramahetsooh doo me. Taw'ääts hē dooh rakametā bā k'ääts tēg gabarēēh do s'ēēb me, perora hād näng doo me, saroor tak'ēp ky n'aa gebah doo me na-āāj hē. ¹⁰Taw'ääts hē ŷŷj P'op Hagä Do hā raky daheeh rahanäng do ta wób ramasa. Ti né sa hetsó sa hā. ¹¹Taw'ääts hē bag hēnh, rakanasab'ee doo gó rama kametēēk P'op Hagä Do ky n'aa. ¹²Dooh ŷ an'oo bā ŷŷj rama met'ēēg bā ajyy. Dooh ŷ an'oo bā ŷŷj ramejō bā ajyy. Bag hēnh ŷ karēn ŷŷj rabab'ēēh, ramaa newēē, Jesus hā h'yy ka'eeh do rakahet'aa bā. ¹³Tii d' ŷ wén edoo, pooj jé P'op Hagä Do pahuuj wāt Adāw, ta jawén Ewa. ¹⁴Dooh aj'yy tado bā Nesaa Do Yb wadii doo. Ewa né paa ti tawadii. Ewa né paa P'op Hagä Do mejūū do ky nadaheeh doo. ¹⁵Ti hadoo né hē rahet'aah do hyb n'aa P'op Hagä Do ed'ēēp da nesaa do mahānh, Kristo hā rah'yy kae had'yyt bā, ta wób rakamahān had'yyt bā, rakanasabé bā, P'op Hagä Do karēn doo da rabok bā.

Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ji asēēw hōm do ky n'aa hahŷŷh

3 Te hub né hē hahŷŷh: Jé karēn pé ta h'yyb gó Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa, sa hagā n'aa tabahadoo hyb n'aa, baad ub né tii. ²Ti hyb n'aa,

taw'ääts hē baad ub tabawāt Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hagā n'aa tabahadoo karēn doo. Taw'ääts hē dooh baad nadoo do rahapāh pé ta hā. Taw'ääts hē sét ub ta ŷŷm. Taw'ääts hē dooh ta ŷŷm tawad'ii bā ŷŷnh see sii. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē ta h'yyb tamahūūm. Taw'ääts hē tah'yy keb'aah nesaa do hā. Taw'ääts hē ta wób hā baad ta h'yyb, ta hā raweh'ēēh hyb n'aa. Taw'ääts hē baad tagadoo ta wób ta tób yt hā. Taw'ääts hē tahajaa ta wób tama metēēk P'op Hagä Do panyyg hā. ³Taw'ääts hē dooh jarakē hedoo do heēēk do tado bā. Taw'ääts hē da dooh kahep'uuk do tado bā. Taw'ääts hē ta wób baad taky n'aa en'yyim, dooh tamebaaj bā. Taw'ääts hē dooh dajēēr tahyb n'aa hūūm bā. ⁴Taw'ääts hē baad tah'yyb mahūūm ta panaa. Taw'ääts hē ta taah tametēēk raky daheeh hyb n'aa sa yb, baad raweh'ēēh hyb n'aa sa yb. ⁵Ta panaa baad h'yyb manahūūm doo, dooh tahaja bā Jesus hā h'yy ka'eeh do tah'yyb mahūūm bā. ⁶Dooh taw'ääts hē tado bā papuuj Jesus hā h'yy kae dāk do sa wahē n'aa. Papuuj Jesus hā h'yy kae dāk do tado bā paawā, nepāh ta daaj hē, ta hā hē tah'yy kasabé bā. Tah'yy kasabé bā, P'op Hagä Do ky n'aa etyy da, Dijab^s taky n'aa etyy do paa hadoo. ⁷Taw'ääts hē Jesus hā h'yy ka'eeh sa wahē n'aa pan'aa baad rabaher'oot sa ky n'aa, ta wób sa hā, Jesus hā h'yy kana'eeh do sa hā na-āāj né hē. Dooh hyb n'aa raky n'aa rejāā pé tii bā. Tii bā dooh Dijab haja bā sa hā.

Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa sa masa n'aa sa ky n'aa hahŷŷh

⁸Ti hadoo Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa sa hā. Taw'ääts hē ta wób weh'ēēh do tii. Taw'ääts hē ky kaneh'ŷŷt doo. Taw'ääts hē dooh jarakē

†2:9 Tii da Paw-Ro wén mejūū, ŷŷj wē ta wób raty gapanad'ēēk hyb n'aa, ta s'ee hēnh sa h'yyb nawāt hyb n'aa.

§3:6 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

hedoo do heëek do tado bä. Taw'ääts hē dooh tawad'ii bä dajēer tagadoo hyb n'aa. ⁹Taw'ääts hē baad rababoo had'yyt hē, sa h'yyb tym ky n'aa natapaa hyb n'aa sa hā. Taw'ääts hē sa h'yyb gó rabenyyw had'yyt hē baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do metēeh doo, ēr ky daheeh doo. ¹⁰Taw'ääts hē pooj jé ji metyy ta ti ajyy. Tii bä, baad ramoo boo bä, baad raboo bä, ji anoo Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang ramasa hyb n'aa. ¹¹Ti hadoo na-āāj hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa masa n'aa sa ŷym. Taw'ääts hē ta wób weh'ēeh do tii. Taw'ääts hē dooh ta wób ranu mer'ood. Taw'ääts hē kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahūūm, baad rababok hyb n'aa. Taw'ääts hē sahōnh hē ramoo bok do hā baad né hē ramoo bok.

¹²Taw'ääts hē sét ub ta ŷym, Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa hā. Taw'ääts hē baad tah'yyb mahūūm ta taah, ta tób yt haj'eenh do na-āāj hē. ¹³Baad ub Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa masa n'aa ramoo boo bä, ta wób raweh'ēeh da, ta wób raky daheeh da sa hā. H'yyb neŷym doo me rahajaa tii bä raheer'ood bä nyy da Kristo Jesus hā ji h'yy ka'eeh doo.

Ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metēeh do hahŷŷh

¹⁴Nayyw hē ŷ karēn a wē ŷ bahōm. Ti hadoo né hē ōm ŷ ma erih hahŷŷh, ¹⁵ŷ tahewad bä mabahapäh hyb n'aa ŷ erih do hā, nyy da P'op Hagä Do karēn ta karapee rababok. P'op Hagä Do hedēb had'yyt do karapee né tii, panyyg hanām do ta wób hā metēeh doo, panyyg hanām do mo n'aa jesuu doo. ¹⁶Tak'ēp tabahetsooh né hē ta T'aah ky n'aa ēr hā P'op Hagä Do metēeh doo:
 “Aj'yy gó Kristo kas'ee wät.
 Baad had'op do né hē Kristo P'op Hagä Do Sahee metēeh.
 Aās rahapäh.

Ta ky n'aa raheer'ood hōm badäk hahŷ häj n'aa babuuj sa hā.
 Badäk hahŷ haw'ääts hē habong do wób rah'yy kae däk ta hā.
 Hŷ pong jé ta wē tabasēek P'op Hagä Do an'oo bä.”

Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do sa ky n'aa hahŷŷh

4 Baad ub P'op Hagä Do Sahee metēeh hahŷŷh: Hŷ jawén ta wób raberéd hōm da ēr ky daheeh do Jesus ky n'aa. Raky daheeh da noo kanesa do sahee, Nesaa Do Yb karapee metēek doo. ²Ajyy j'ooj madäk doo me wedii do né hē metēek ta tii. Nes'aa däg sa h'yyb rawén hyb n'aa nap'eed wät taw'ääts hē hadoo do hā. ³Ramejūū ji kanatēē. Ramejūū ji nawa ji nawēh ta nawē wób. Dooh taw'ääts hē tado bä ta ti rametēek doo. P'op Hagä Do pahuuj wät ta ti ji waa, ji tä, baad hadoo do ky n'aa hapäh do ky dah'eeh do ratsebē doo me ragadoo hyb n'aa. ⁴Baad né hē sahōnh hē P'op Hagä Do pahuunh doo. Ti hyb n'aa dooh ji jesyk péh. Taw'ääts hē sahōnh hē ēr gadoo P'op Hagä Do hā ēr h'yyb tsebē doo me ji waa, ji tä hyb n'aa. ⁵Sahōnh hē baad däg ta ti ji waa, ji tä, P'op Hagä Do tii da taky hadoo do hyb n'aa, ji waa ji tä ji ky n'aa etsēē do hyb n'aa na-āāj hē ta hā.

Nyy da Kristo Jesus karom baad hadoo do ji bahadoo do ky n'aa hahŷŷh

⁶Ta ti ŷ mejūū doo, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā mama met'ēeg bä, Kristo Jesus karom baad hadoo do hado däk da ōm. A h'yyb hejój n'aa Jesus ky n'aa ēr ky daheeh doo. A h'yyb hejój n'aa baad hadoo do ky n'aa maky daheeh doo. ⁷Mah'yyb ehód manä P'op Hagä Do nahapäh do sa panyyg hā, h'yy gatemah do sa panyyg hā. Mah'yyb ehód had'yyt hē P'op Hagä Do karēn do hā, baad

takah'ūum hyb n'aa a h'yyb tym gó P'op Hagä Do karën doo. ⁸Taw'ääts hē ji hub ji metēēk ji karajan hyb n'aa. Taw'ääts hē ta bahānh ji ma kametēēk P'op Hagä Do karën do hā. Baad ub ti ji hā wawēē hē ji bawät nä bā, h̄y pong jé ji awäd bā na-āāj hē. ⁹Te hub né hē ta tii. Taw'ääts hē sahōnh hē ky daheeh. ¹⁰Baad ub P'op Hagä Do karën do ēr ma kametēēk do hyb n'aa tak'ēp ēr moo bok, tak'ēp ēr ma metēēk, baad ēr baher'oot ta ky n'aa. Doo ēr h'yy gejë bā ta hā. P'op Hagä Do hedēb had'yyt do hā ēr h'yy kasadā. Sahōnh hē sa h'yyb tym dēēb tii. Jesus hā h'yy ka'eeh do ti ted'ēēp. ¹¹Mama met'ēēg, mamejō na-āāj hē sa hā sahōnh hē ōm ỹ ma erih doo.

¹²Man'oo ōm raty n'aa gesyyg manā pahēēw nä mabahadoo do hyb n'aa. Baad awäd, baad hadoo do maher'ood, baad ub ta wób makamahān, baad ub Jesus hā mah'yy kae, baad menytyw a h'yyb tym, a hā Jesus hā h'yy ka'eeh do rabahapāh hyb n'aa nyy da ji bad'oo, nyy da ji bawät. ¹³Ỹ kanajaa nä bā, ỹ karën maner'ood had'yyt hē P'op Hagä Do kyy kerih do Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. Maher'ood sa hā ta ky n'aa. Mama met'ēēg sa hā. ¹⁴Baad mahyb n'aa matakā P'op Hagä Do Sahee anoo do a hā mamoo wät hyb n'aa. A hā tabanoo tii, P'op Hagä Do ky n'aa rod a hā raheer'oot noo gó a hā tah'yyb dāng do mamoo wät do pan'aa, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa a nuu gó sa moo rada-toonh** noo gó. ¹⁵Baad mamoo wäd ta ti ōm ỹ mejüü doo. Ta hā had'yyt hē h'yyb dāg. Tii bā da, Jesus karën do hā a h'yyb kahūum magyys hē tii b' sahōnh hē rabahapāh.

¹⁶Baad kanā a daaj hē. Baad manā ti mametēēk doo, baad had'yyt hē mametēēk hyb n'aa. Tii d' had'yyt hē madoo bā, P'op Hagä Do ed'ēēp da ōm.

Mametēēk do ky dah'eeh do na-āāj hē ted'ēēp da nesaa do mahānh.

5 Manabuu j gedo manā ajyy wehēh hedoo doo. Kaja hē denaa hē mama-her'ood sa hā. A yb hadoo man'oo bā sa hā. Ajyy wanehēh nā doo, hanām gó er'ood sa hā. A h̄y j ky n'aa hadoo man'oo bā. ²Ỹ j wehēh hedo padēēk doo, baad er'ood sa hā, a ỹ n hā maber'oot doo da. Ỹ j wanehēh nā doo, baad er'ood sa hā. A ānh ky n'aa hadoo man'oo bā. Baad had'op doo da mabad'oo sa hā.

Patug tema bong do sa ky n'aa hah̄ȳh

³Mamasaa ỹ j patug tema bok do sa mab hē haj'eenh doo, wakāān temah doo. ⁴Ỹ n h patug tamah do ta taah nyy bā, ta tataah nyy bā, taw'ääts hē ti né hē mas'aa ta hā. Taw'ääts hē ti né hē mas'aa sa wakāān, tii da P'op Hagä Do karën do hyb n'aa ji hā. Taw'ääts hē sa yb, sa ỹ n, sa oow, sa hoonh ramasa. Raned'ēēd is noo gó ramasa do paa rame-baanh do tii. P'op Hagä Do gen'aak tii d' ji adoo bā. ⁵Ỹ n h patug tamah do wakāān tamah doo, kamanasa doo, P'op Hagä Do hā tadaab yyp. P'op Hagä Do hā taky n'aa etsēē adēb bā, atsēm na-āāj hē tamasa hyb n'aa ta hā. ⁶Ỹ n h patug tamah do ajyy hā had'yyt h'yyb dāk doo, edēb né paawā, dājēp do hadoo ta h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. ⁷Mama-her'ood patug temah doo, raky daheeh hyb n'aa ỹ mejüü doo, ta wób raky n'aa natapaa hyb n'aa sa hā. ⁸Jé wakāān nāng péh, tamanasa do ta wakāān, ta yb, ta ỹ n nahag'āās doo, teréd hōm Jesus ky n'aa ēr h'yy kaha'eeh doo. Jesus hā h'yy kana'eeh do bahānh dāg sa h'yyb nesaa do hā.

⁹Ji erih ỹ n h patug tamah do hād ji masa do pan'aa sa hād kerih do heen n'aa hā, 60 ta baab bahānh tabahado dāk bā,

**4:14 Tsimoot P'op Hagä Do asēēw hōm do heen n'aa tii.

ta patug makū wanadii do paah, ¹⁰taky n'aa etsä bä baad hadoo do tamoo wät do hä, baad ub ta taah tawä bä, baad ta wób tagado bä ta tób bä, Jesus hä h'yy ka'eeh do tamasaa bä, tat'yyd mehiin bä kas'uut doo, baad hadoo doo me ta wób tamasaa bä. Tii d' tado bä ji erih ta häd ji masa do pan'aa heen n'aa hä.

¹¹Taw'ääts hē dooh ji erii bä patug tema bong do wanehēh nā do sa häd ji masa do pan'aa heen n'aa hä. Aj'yy hä rah'yy kejäg bä sa häd ji erii dāk do jawén paa bä paawä, reréd hōm da Kristo ma had'yyt ramoo bok do paah, raketēē hyb n'aa p'aa hēnh. ¹²Ti tahado bä sa daaj hē raky n'aa katakyyk baad nadoo doo me, pooj jé Kristo hä raky kajäk do raky keh'yyt do hyb n'aa. ¹³Moo nehōj padäg da patug temah do wób rawanehēh nā bä ji masaa bä. Boo kahah'üünh da ta wób sa tób hēnh. Ta wób da ranu mer'oot, ta wób da rahe'oot. Ta wób kyy hä da ranu toonh. Rahe'oot da ji nahe'oot doo. ¹⁴Ti hyb n'aa hä ȳy pé taw'ääts hē patug tema bong doo, wanehēh nā doo, p'aa hēnh raketēē. Na metaah. Taw'ääts hē baad rabahag'ääs sa tób yt haj'eenh doo. Taw'ääts baad had'yyt hē rababok, dooh ēr maji ky n'aa rejāā pé do hyb n'aa ēēr. ¹⁵Ta ti ȳ wén her'oot, ȳy patug tema bong do wób raberéd hōm do hyb n'aa Jesus hä rah'yy ka'eeh do paah. Nesaa Do Yb raky dahé dāk.

¹⁶Ȳynh Jesus hä h'yy ka'eeh doo, patug tamah do tanyy bä ta wakāān mahang, taw'ääts hē ti tahag'ääs, tamasa. Dooh taw'ääts hē tado bä tadaab yb bä Jesus hä h'yy ka'eeh do wób sa wē. Jesus hä h'yy ka'eeh do wób ramasa ȳy patug tema bong doo, wakāān temah doo. Ta wakāān nyb bä, ti né hē hag'ääs.

Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ky n'aa hah'ȳh

¹⁷⁻¹⁸Hah'ȳy da P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih doo gó: “Taw'ääts hē ji anoo tiriig uuh tabawa booj yb hä, tiriig tahes'ooj hōm do ta moo me. Dooh ji noo maw'yyd däg bä tanawa hyb n'aa”,^{††} näng mä P'op Hagä Do kyyh. “Taw'ääts hē moo bok do sa hä ramoo bok do sām ji banoo”,^{‡‡} näng mä na-āāj hē ta kyy kerih do hä. Ti hyb n'aa na-āāj ji weh'ēēh, baad ji banoo Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa baad moo bok do sām, jé tak'ēp Jesus ky n'aa her'oot doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do ma met'ēēk doo.

¹⁹Mamaa newē manä Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa see raky n'aa tapa bä. Pawóp hē, tamawoob hē tado bä ti ky n'aa tapaa doo, ti mahyb n'aa matakä sa kyyh. ²⁰Nesaa do Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa see moo wäd bä, ji nabuuj gedoo sahōnh hē sa matym gó, ta wób raje'ȳm hyb n'aa, nesaa do ramoo nabok hyb n'aa. ²¹P'op Hagä Doo, Kristo Jesus, āās P'op Hagä Do pa hab'ēēh do na-āāj sa matym gó ōm ȳ mejüü baad maky daheeh hyb n'aa sahōnh hē a hä ȳ mejüü doo. Taw'ääts hē baad ub a h'yyb sahōnh hē sa hä. Séd demuun maher'ood, séd demuun magado sahōnh hē a najiis rado bä, a najiis ranado bä na-āāj hē.

²²Mahyb n'aa jōh manä a moo mada-toonh do ta see nuu gó, Jesus hä h'yy ka'eeh do wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Mahyb n'aa jōh bä, nepäh ōm ta h'yyb hata hado dāk nesaa do tamoo wät do paa hä. Taw'ääts hē baad makan'yyh, baad had'yyt hē mabawät hyb n'aa. ²³Meēg had'yyt manä naēng. A nahēē hyb n'aa taw'ääts hē mahād eēēk na-āāj uwa bēēh hejoonh doo,

^{††}5:17-18 Dew-Teronom 25.4

^{‡‡}5:17-18 Rukas 10.7

mah'yy gamahÿÿnh do hyb n'aa, mah'yy gamahÿÿnh do badoo wät hyb n'aa.

²⁴Wyt ta maab hē nesaa do ta wób moo bok doo. Ji metyy do pooj jé, baad raboo bā ji bahapäh hyb n'aa, wyt ta maab hē nesaa do ramoo bok doo. Kejēn nā nesaa do ta wób moo bok doo. Ta jawén ká ji bahapäh. ²⁵Ti hadoo né hē baad hadoo do hā. Wyt ta maab hē baad hadoo do ta wób ramoo bok doo. Ta wób baad hadoo do sa mo haj'aa, ta jawén ji bahapäh. ¶

Karom kanep'aak do Jesus hā h'yy ka'eeh do ky n'aa hahÿÿh

6 Taw'ääts hē sa karom kanep'aak do baad sa kariw n'aa rawehēē had'yyt hē, P'op Hagä Do ta wób raky n'aa narejää hyb n'aa, er metēēk do raky n'aa narejää hyb n'aa na-ääj hē. ²Dooch taw'ääts hē tado bā sa kariw n'aa raty n'aa gesygy bā séd demuun Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Taw'ääts hē ta bahānh ramoo bok sa kariw n'aa wē, sa wakāan rabahadoo do hyb n'aa, Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, sa hā rakamahān do hyb n'aa na-ääj né hē.

Mama met'ēēg ta ti a hā ÿ metēēk doo. Mamaher'ood sahōnh hē sa hā raky daheeh hyb n'aa.

Taw'ääts hē ji h'yy gadajang ji wē hanāng do hā ky n'aa hahÿÿh

³Jé te hub nadoo do ma metēēk péh, Jesus Kristo er Wahē N'aa ky n'aa ky nadaheeh péh, P'op Hagä Do ky n'aa er mahetēk do ky nadaheeh péh, ⁴ta daaj hē ta hā hē tah'yy kasab'ee tii. Dooch tahapäh pé ta tii. Tak'ep ta ti hedoo do ragen'aak kyy p'ää raky kedag bā. Nahēē hado dāk ta ti sa hā. Ta ti han'aa hyb n'aa jewēs doo, kep'uuk doo, ky n'aa re-jää doo, daap tah'yy ganāng do ta wób

hā. ⁵Ta ti hedoo do raky kedag had'yyt hē. H'yy gatema bok. Ta see hado dāk sa h'yyb. Dooch sa h'yyb tym gó baad hadoo do awäd wäd bā. P'op Hagä Do hā rawén h'yyb dāk, dajēēr hyb n'aa red'oo.

⁶P'op Hagä Do karēn doo da ji aboo bā, tak'ep baad hadoo do tanoo né ji hā, ji h'yy gadajaa bā ji wē hanāng do hā, dooh ji hyb n'aa hüüm bā ti bahānh. ⁷Dooch ji manaa pé ji henāng noo gó. Dooch né hē ji mahüüm pé ji dajēp noo gó. ⁸Ti hyb n'aa, taw'ääts hē baad ji tsebē ji waa nyy bā, ji saroor enā bā. ⁹Ta wób, tak'ep ma nāng do karēn do raky daheeh da Nesaa Do Yb sa hā h'yyb tatuk doo. Kadēē bēēh hadoo da sa h'yyb tym h'yy gatamah doo gó rakarēn do hā. Rah'yy karēn do nes'aa d' sa hā, kasuud bong da, dooh d' rahyb n'aa jawyg wäd bā sa hā, sa daaj hē rakawatsik da. ¹⁰Dajēēr ji kamahān doo, hajōng nesaa do du n'aa do tii. Ta wób, dajēēr rakamahān do hyb n'aa, reréd hōm Jesus hā rah'yy ka'eeh doo, sa daaj hē rabahoop rakare-hejää doo, tak'ep dajēēr rakarēn do hyb n'aa.

Taw'ääts hē P'op Hagä Do karēn do hā ji h'yyb dāk do ky n'aa hahÿÿh

¹¹Ōm Tsimoot, P'op Hagä Do sii hawät doo, tii d' madoo manāh. Baad hadoo do hā h'yyb däg. P'op Hagä Do karēn do hā mah'yyb däg. P'op Hagä Do hā h'yy kae had'yyt hē. Ta wób makamahān had'yyt hē. H'yy gajēē hōm manā P'op Hagä Do karēn doo da mabawät do hā. Kaja hē denaa hē had'yyt hē er'ood ta wób sa hā. ¹²Jé tsyym kas'ÿÿ doo, tak'ep né hē rawaj'aah raj'aa ketsē do sām ragadoo hyb n'aa. Ti hadoo ÿ karēn tak'ep mah'yyb däg Kristo karapee heh'äät do mabahadoo hyb n'aa, edēb had'yyt do magadoo hyb n'aa, hÿ pong jé Jesus sii

¶5:25 Nayyw hē ji nahapäh do hyb n'aa ta see pé noo gó ta wób sa h'yyb, dooh Paw-Ro karēn bā Tsimoot hyb n'aa jōh bā Jesus hā h'yy ka'eeh do wahē n'aa pan'aa tabasēm bā.

had'yyt hē mabawät hyb n'aa kä. Ta ti hyb n'aa om P'op Hagä Do bats'yyt paa hajök do ramaa newëë bä, baad ub mabaher'oot noo gó Jesus hä mah'yy ka'eeh doo.

¹³P'op Hagä Doo, sahõnh hē badäk hahy̆y̆ hä hanäng do tabed'ëëp. Kristo Jesus ky kaneh'y̆yt baad hadoo do hä Pon-Sijo Pirato sii taber'oot noo gó. Ti hyb n'aa kä, P'op Hagä Doo, Kristo Jesus da-heeh sa matym gó om y̆ mejüü hahy̆yh: ¹⁴Baad mamoo wäd om y̆ mejüü do hä, om raky n'aa natapaa hyb n'aa mamoo wät do hä Jesus Kristo ër Wahë N'aa matëeh bä kä. ¹⁵Jesus Kristo matëeh da P'op Hagä Do an'oo bä, tah'yyb däng noo gó. Ti né hē P'op Hagä Doo, sahõnh hē weh'ëeh doo. Jääm né hē ti sahõnh hē bag'ääs doo. Sahõnh hē badäk hahy̆ wahë n'aa sa wahë n'aa. Hyb n'aa jewyk do sa wahë n'aa. ¹⁶Sét né hē ti nada-jëp doo. Ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang tabawät. Ti hyb n'aa dooh ji haja bä p'eets hē ta hä ji kaja bä. Dooh hapäh péh, tabad'op hē da ji ty gepëeh. Taw'ääts hē sahõnh hē raweh'ëeh tii. Taw'ääts hē né hē tak'ëp tahaj'ap doo me tabagää had'yyt hē. Y̆y̆. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

¹⁷Mamejō badäk hahy̆y̆ bä tak'ëp wekâp do sa hä, rah'yy kanasab'ee hyb n'aa. Maher'ood sa hä rah'yy kanasadä hyb n'aa sa ma hä. Nayyw hē tagawatsik tii. Ti hyb n'aa dooh ta hä ji h'yy kasadëë bä. Taw'ääts hē P'op Hagä Do hä rah'yy kasadä. Ti né hē tak'ëp hanoo do ji hä sahõnh hē ji karën do ji h'yyb tsebë n'aa. ¹⁸Mamejō wekâp do sa hä, baad hadoo doo, masa doo, sa wë hanäng doo me ramoo bong hyb n'aa. Taw'ääts hē hajōng do sa mo haj'aa taw'ääts hē hadoo doo. Taw'ääts hē wë bedoh do ramasa. ¹⁹Tii d' radoo bä da, ti anäng da ta sām heh'äät do nahänh do ragadoo do pan'aa h̄y pong jé P'op Hagä Do wë. Edëb had'yyt do ragadoo tii bä.

²⁰Tsimoot, baad manä a hä P'op Hagä Do anoo doo. Baad kanä P'op Hagä Do panyyg nadoo do daap kaher'oot do mahänh. Maky gado manä karën do a hä ky kedak doo, “h'yy ganäng do ky n'aa” daap ramaneëenh do hä. ²¹Ta wób raky dahé däk ta ti ky n'aa, ti raberéd hōm Jesus hä rah'yy ka'eeh do paah.

Y̆ karën P'op Hagä Do ky ennyym bē hä. Jääm hē kä.

2 Tsimoot

*Ta jawén Tsimoot hã
Paw-Ro ma erih do hahỹh*

1 Paw-Ro ỹ ti hỹh, P'op Hagã Do karên do hyb n'aa Kristo Jesus mejũũ do see ỹ bahado dāk doo. Ỹ tamejũũ ỹ baher'oot hyb n'aa ta wób sa hã, Kristo Jesus hã ji h'yy kae bã, hỹ pong jé ta pa had'yyt hẽ ji bawät da. Ti né hẽ ti ji hã taky n'aa enooh doo. ²Ôm ỹ edëng Tsimoot, tah ỹ hadoo doo, ỹ kamahã doo.

Ỹ karên P'op Hagã Do ër Yb, Jesus Kristo ër Wahë N'aa na-ãj hẽ ky en'yyim a hã. Ỹ karên ôm rat'yyd mehiin, baad ôm rah'yyb n'yyim.

Taw'ääts hẽ h'yy ganajëng doo me ji gadoo ji ahoop do ky n'aa hahỹh

³P'op Hagã Do wẽ ỹ h'yy gadajang a hyb n'aa. P'op Hagã Do wẽ ỹ moo wät hẽp ỹ hanãm doo me, wahẽh ỹ makũ rabahed'oo do paa da. Ỹ hyb n'aa es'ee had'yyt hẽ ôm ỹ ky n'aa etsẽ bã, adẽb bã ỹ ky n'aa etsẽ bã, atsẽm ỹ ky n'aa etsẽ bã. ⁴Tak'ëp ỹ karên ôm ỹ bahegã paawä, tak'ëp ỹ tsebẽ hyb n'aa paawä. Hyb n'aa manabaan hã ỹ mabaoot do ër ketyn hõm bã. ⁵Baad ỹ hyb n'aa esee nyy da t'öp madäk doo me mah'yy ka'eeh Jesus hã. Ỹ hapäh, a hoonh Roots häd näng do hadoo, a ỹn Ew-Nis häd näng do hadoo né hẽ mah'yy kae dāk. ⁶Ti hyb n'aa, taw'ääts hẽ p'aa hẽnh mah'yy kadaw'uuh, baad mamoo wät hyb n'aa P'op Hagã Do Sahee anoo do paa a hã, a nuu gó moh ỹ ỹ dasooh noo gó. ⁷Ta ti ỹ wén näng, P'op Hagã Do Sahee dooh ji eỹm bã tan'oo bã. Ji h'yyb tym tahej'oonh, ta karên do ji bahajaa hyb n'aa. Tanoo ji kamahã doo. Tanoo ji hã ji bahajaa hyb n'aa ji h'yy keb'aah nesaa do hã. ⁸Ky hebyy manä Jesus ër Wahë N'aa ky n'aa ma-

her'oot do hã. Nu mebyy manä hẽp ỹ n'aa, Kristo hyb n'aa ỹ radawäts gëet do hyb n'aa. Taw'ääts hẽ P'op Hagã Do hejój me mabahoop nemon ỹ ër rarejã bã pannyg hanãm do hyb n'aa. ⁹P'op Hagã Do né hẽ ti ër hed'ëep do paa banesaa do mahãnh. Ẽr tasëew hõm tsyt hẽ ta wẽ, takarên doo da ër babok hyb n'aa. Ji mo haj'aa jawén nado ji tabasëew hõm. Ji tawén sëew hõm, sahõnh hẽ tadu dahäng do pooj jé tii da takarên do hyb n'aa. Kristo Jesus hyb n'aa taky enyyim ër hã, ër takamahã, nes'aa né paawä ẽer. ¹⁰Hỹh kã, Kristo Jesus, ji h'yyb tym dëeb bahyng do hã ër hã taky enyyim, ër takamahã, ër hã tametëeh. Kristo ahäj jëng dajëb hejój paah. Ẽr da genyyh. Ta ky n'aa hanãm do hã tametëeh ër hã ji edëb had'yyt hẽ do tyw n'aa. ¹¹P'op Hagã Do ỹ tasëew hõm, ta ti ky n'aa rod, Jesus mejũũ do na-ãj hẽ ỹ bahadoo hyb n'aa, ỹ ma metëek hyb n'aa ta ky n'aa. ¹²Ti hyb n'aa ỹ bahoop ỹ radawäts gëet doo. Ti hado né paawä ỹh, dooh ỹ hebyy bã ta ti hyb n'aa. Ỹ hapäh ta ti hã ỹ h'yy ka'eeh doo, Kristo. Baad ỹ bahapäh ta ti tahajaa baad tabahag'ääs ta ky n'aa hã ỹ tanoo doo, tamatëeh bã kã.

¹³Menyyw had'yyt hẽ a h'yyb gó a hã ỹ ma met'ëeg wät doo. Taw'ääts hẽ hadoo do ky n'aa né tii. Taw'ääts hẽ Jesus hã mah'yy kae had'yyt hẽ. Taw'ääts hẽ sahõnh hẽ makamahã had'yyt hẽ. Ẽr hajaa Jesus hã ër h'yy ka'eeh, ta wób ër kamahã, séd ër h'yyb hedoo do hyb n'aa Kristo Jesus hã. ¹⁴P'op Hagã Do Sahee ër h'yyb gó hawät do hejój me baad manä a hã P'op Hagã Do anoo do paah, ta ky n'aa, ta see hadoo tanadoo hyb n'aa da.

¹⁵Mahapäh né hẽ, sahõnh hẽ Jesus hã h'yy ka'eeh do Asija häd näng do hãj n'aa bã hena do ỹ raberéd wät. Pigeer, Emok häd enäh doo, ti na-ãj né hẽ ỹ reréd wät.

¹⁶Ỹ karên Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do t'yyd mehiin Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ãj né hẽ, hajõo nuu me ỹ h'yy

gadajang tan'oo bā do hyb n'aa. Dooh tanu mebyy bā hēp ŷ n'aa, ŷ radawäts gëët do hā. ¹⁷Roma bā takajaa noo gó, baad ŷ tabesoos jé pad'yyt hē, ŷ tawyyd kán. ¹⁸ŷ karēn Jesus Kristo, ēr wahē n'aa, t'yyd mehiin Onesip hā, sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó. Baad mabahapāh né hē tak'ēp ŷ Onesip masa paa Epeso hād nāng do panang bā.

2 Ōm kà tah ŷ hadoo doo, tak'ēp h'yy kahejój Jesus hā mah'yy ka'eeh do hā. Ōm da Kristo Jesus h'yyb hej'oonh, ky enyym do hyb n'aa a hā. ²Ta ti mamaa napāh do ŷ metēek doo, hajōk her'oot doo, ŷ karēn matab'ēes ajyy baad hadoo do sa hā, ta wób rama metēek hajaa doo kà.

³Warahén baad habok do raky daheeh sa wahē n'aa kyyh, ragadoo na-āāj hē rahoop doo. Ti hadoo taw'āāts hē nemon ŷŷ magado Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ky n'aa rarejāā do na-āāj né hē. ⁴Warahén baad habok doo, dooh rah'yy kawapēen bā warahén nadoo do ramoo bok do hā. Tii d' rawén d'oo, sa wahē n'aa rah'yyb en'yyim do hyb n'aa. Ōm na-āāj hē, Jesus Kristo warahén n'aa hadoo mabahadoo do hyb n'aa, h'yy kawapēen manā Jesus ēr wahē n'aa manejiū do hā. ⁵Jé tsyym kas'ŷŷ doo, wajaah doo, dooh tagado bā j'aa ketsē do sām, kas'ŷŷ do ky n'aa jaw'yyk do taky nadahé bā. Ti hyb n'aa taw'āāts hē kas'ŷŷ doo, waj'aah do hadoo mabad'oo. Taw'āāts hē baad maky daheeh Jesus ōm tamejiū doo. ⁶Taw'āāts hē jé gēew gó tak'ēp moo wāt doo, pooj jé tagadoo ta joom s'ēēb. Taw'āāts hē tii d' mabahadoo. Tak'ēp baad ub mama met'ēeg, mamaher'ood Jesus ky n'aa, ta sām magadoo hyb n'aa. ⁷Mahyb n'aa newē ta ti a hā ŷ her'oot doo. Tii d' madoo bā, ōm P'op Hagā Do h'yy gan'yyh

sahōnh hē mabahapāh hyb n'aa takarēn doo.

⁸Jesus Kristo mahyb n'aa es'ee, ganā wāt do dajēp do paa P'op Hagā Do an'oo bā, Dawi makū panaa paah. Ti ky n'aa hanām do rod n'aa ŷŷh. ⁹Ti ky n'aa hyb n'aa ŷ rarahejāā, ŷ rawén moo maw'yyd dāk haak sapuuw hadoo doo me. Mo haj'aa dahej'ēēp do hadoo ŷ ran'oo bā. Tii d' né paawā ŷ rabad'oo, P'op Hagā Do kyyh dooh takamaw'yyd bā. Dooh mesoo péh. Ta ti awād had'yyt hē badāk hahŷ haw'āāts hē. ¹⁰Ti hyb n'aa ŷ gadoo né hē ŷ ahoop do sa mo haj'aa. ŷ wén gadoo tii, P'op Hagā Do asēew hōm do sa hyb n'aa, ramaa napāh hyb n'aa ta ky n'aa, sa h'yyb Kristo Jesus bed'ēēp hyb n'aa, banām doo hēnh ta sii ta bag tak'ēp gabarēēh do mahang rababoo had'yyt hē hyb n'aa.^{§§ 11} Te hub né hē hahŷŷh:

Kristo hyb n'aa ji dajēb bā,
ta sii ji baboo dāk da.

¹²Ji gado bā had'yyt hē ji ahoop do
Kristo hyb n'aa,
ji bag'āāts da ta sii.
Kristo ji ky n'aa jejēn bā,
ji na-āāj hē ta ky n'aa jejēn da P'op Hagā Do hā.

¹³Dooh né paawā baad ji awād bā
had'yyt hē Kristo sii,
ji tahagāā had'yyt hē,
ji takamahān had'yyt hē.
Dooh tahaja ta daaj hē taky kehŷŷd bā.

Taw'āāts hē ji moo wāt P'op Hagā Do gen'aak do ky n'aa hahŷŷh

¹⁴Mamaher'ood ta wób sa hā a hā ŷ her'oot doo. P'op Hagā Do matym gó mamejō sa hā raky kaned'aak hyb n'aa kyy p'āā. Dooh baad tado bā ji ky kedak doo. Taw'āāts hē nado ti maa new'ēē do sa hā. Tarejāā maa new'ēē doo.

¹⁵Taw'āāts hē baad mama met'ēeg P'op

§§2:10 Paw-Ro ky dawuh bā paawā tanahoop hyb n'aa, dooh paawā raky n'aa napēē bā Jesus ky n'aa. Dooh redēb bā tii bā P'op Hagā Do wē. Ti hyb n'aa Paw-Ro gadoo tahoop doo.

Hagä Do ky n'aa, P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa mamoo wät doo. Taw'ääts baad hadoo do moo wëed mabahadoo. Baad y wén karén mamoo wät, manu manebing hyb n'aa mamoo wät do hä, baad ub mama metëek hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa.

¹⁶ Mamaa newë manäh, P'op Hagä Do nahapäh do her'oot doo da her'oot doo, daap hadoo do ky n'aa her'oot doo. Er'ood manä sa sii. Dewë hä magyys hë ta ti hedoo do rababoo däk P'op Hagä Do mahänh. ¹⁷ Kah'üüm rama metëek doo, nahëe saraa ji hä ket'ëe hóm do hadoo. Ti hyb n'aa, awäd manä sa mahang. Imenëw, Piret häd enäh do ta ti hed'oo do sa wób. ¹⁸ Reréd hóm baad hadoo do ky n'aa. Èr ganä wät paah, sa nooh. Dooh ji ganä wäd bä ta jawén, sa nooh. Daap ta tii d' rama metëek. Ti hyb n'aa sa kyyh maa new'ëe do wób dooh baad raky dahé boo P'op Hagä Do panyyg. ¹⁹ Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh. Te hub né hë tii. Tahajaa ta kyy hä ji h'yy kasadëe bä. Dooh taky kahÿÿd bä. Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih doo: "Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hapäh ta hä h'yy ka'eeh doo." Hahÿÿ da ji tamejüü: "Taw'ääts hë nesaa do mahänh dawëe rakan'yhyh Jesus sa wahë n'aa ramaneëenh doo."

²⁰ Tak'ëp ma näng do tób bä ti anäng waa hood k'ääts tég gabarëeh do s'ëeb ta wób, k'ääts tég hawak do s'ëeb ta wób. B'aa s'ëeb, tsäng s'ëeb hedoo do ta wób. Ky n'aa gebah do s'ëeb, hanäm do hood tii. Ky n'aa ganabah do s'ëeb, hanäm do hood nado tii. ²¹ Ti hadoo Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä. Ji daaj hë baad ji kanä bä nesaa do mahänh, hanäm do hood hadoo ji. Hanäm do ji moo wät hyb n'aa, ji P'op Hagä Do asëew hóm tsyt hë. P'op Hagä Doo, èr Kariw N'aa ma hä èr ha-jaa èr moo boo bä tii bä, tsyt hë èr

tabasëew hóm do hyb n'aa. ²² Ti hyb n'aa baad kanä pahëew h'yyb hadoo do nesaa do hä mahänh. Taw'ääts hë baad hadoo do hä mah'yyb däg. Mahüüm had'yyt hë Jesus hä mah'yy ka'eeh doo. Mahüüm had'yyt hë P'op Hagä Do makamahän doo, a da hadoo do makamahän do na-ääj né hë. Mahüüm had'yyt hë a h'yyb hanäm do sa hä. Tii da y karén mabad'oo ta wób sa sii, h'yyb näm doo gó Jesus hä raber'oot do sa sii.

²³ Mamaa newë manä daap ke'aanh doo, daap kaher'oot doo. Mahapäh ti né hë du n'aa kawajään doo gó raky kedak doo. ²⁴ P'op Hagä Do sii moo heb'ook doo, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa, taw'ääts hë dooh ky ked'aak do rado bä. Taw'ääts hë kaja hë denaa hë sa h'yyb ramahüüm sahönh hë sa wë. Taw'ääts hë da baad rama metëek. Taw'ääts hë dooh rennyw bä h'yy gaëenh doo. ²⁵ Taw'ääts hë kaja hë denaa hë rama metëek sa hä ganen'aak doo. Nepäh P'op Hagä Do h'yyb wareem bä, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh, raky daheeh hyb n'aa. ²⁶ Ta tii kä baad däg p'aa hënh sa h'yyb tym hanäm do hä kä. Baad rakanä däk tii bä sa hä Di-jab* wadii do mahänh, tamesoo do paa mahänh. Ta ti hedoo do Dijab mesoo do paa hadoo, takarén do ramoo bok hyb n'aa.

Sahönh hë gawatsig hóm do pooj jé panyyg n'aa hahÿÿh

3 Mahyb n'aa es'ee ti hahÿÿh: Sahönh hë gawatsig hóm do pooj jé, tak'ëp da tanesaa ji hä. ² Sa hä hë had'yyt hë rahyb n'aa newëe da ti noo gó. Rahyb n'aa hüüm magyys hë da sa ma. Sa daaj hë raj'aa etsë da. Sa hä hë rah'yy kasab'ee da. P'op Hagä Doo, ta wób na-ääj hë raky n'aa rejää da. Sa yb, sa yÿn, dooh d' raky

*2:26 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. "Ji taky n'aa tapa had'yyt doo", tahanäng pé ti Dijab.

dahé bä. Dooh d' taw'ääts hē tado sa hā ragadoo doo. Dooh da P'op Hagä Do rawehēē bä. ³ Dooh da rakamahān pēh. Maneban sa da hadoo do sa mo haj'aa. Ta wób da ranu mer'oot, raky n'aa rejāā da. Dooh da sa h'yyb ramedug bä nesaa do hā. Dooh d' rat'yyd mehiin pēh. Sahōnh hē da rarejāā rakarēn doo da. Dooh d' ragenaağ bä baad hadoo doo. ⁴ Baad raky kenāw né paawä, ta wób da raky n'aa her'oot sa maji hā. Daap hē ragado nyh sa h'yyb tym. Sa daaj hē sa hā rabahajaa, sa hā. Rah'yy karēn do rakamahān da. Dooh da P'op Hagä Do hā rakamahān bä. ⁵ P'op Hagä Do karēn do ramoo bok ji edoo né paawä, j'ooj madāk doo me tii d' rabad'oo. P'op Hagä Do hejój raty n'aa ges'yyk. Dawēē kanä da ta ti hedoo do sa mahānh. ⁶ Ta ti rah'yyb wedii ragadoo hyb n'aa sa tób bä. Tii bä rahajaa rawedii yjy wób h'yy gatamah doo, ta ti yjy raky süüt hyb n'aa rahe'oot doo. Ta ti hedoo do yjy hajōng sa hā nesaa doo, nesaa do jawēn sa h'yyb tym bawät do hyb n'aa. ⁷ Ta ti hedoo do yjy ta tii d' had'yyt rakarēn rama kameteēk, dooh paawä rahaja bä rah'yy kadawuung bä baad hadoo do ky n'aa hā. ⁸ Ta ti hedoo doo ma matēg oow, baad hadoo do ky n'aa maji tii. Janes, Jām häd enäh do hadoo tii, Mosees hā rah'yy kawapēen do paah. Baad nado wäd ta ti sa h'yyb tym. Dooh P'op Hagä Do karēn wäd ta tii, heh'äat ub nadoo do hyb n'aa ta hā rah'yy ka'eeh doo. ⁹ Sahōnh hē rah'yy genäh da sa hā. Ti hyb n'aa dooh da rahūūm bä ta bahānh. P'ooj ub habok do paa hadoo da, Janes, Jām häd enäh do paah.

**Taw'ääts hē ji ky dahé had'yyt
hē P'op Hagä Do panyyg ji
hā rama metēk doo**

¹⁰ Mahapäh né ti y ma metēk doo, nyy da y bawät do baad ub, h'ēed hyb n'aa y bawät. Mahapäh né ti nyy da y

h'yy ka'eeh P'op Hagä Do hā, nyy da h'yyb jawyk doo gó y bawäd wät, nyy da sahōnh hē y kamahān, nyy da h'yy ganajēē hōm doo me y bawät y rarejā né paawä. ¹¹ Mahapäh né hē nyy da y rarejāā, nyy da y bahoop do sa mooh. Mahapäh né hē ti nyy da y rano n'aa masoo panang Ān-Tijoka, Ikonijo, Ris häd enäh doo bä. Sahōnh hē ta ti y ahoop do mahānh, y rarejāā do mahānh y P'op Hagä Do ed'ēep. ¹² Sahōnh hē P'op Hagä Do karēn doo da hawät do karēn doo, Kristo Jesus karapee rabahadoo do hyb n'aa, rarejāā né da. ¹³ Nanäng ky nesaa doo, j'ooj madāk doo me ky ken'yym doo, ti bahānh däg da sa hā nesaa doo. Rawedii da ta wób, ta ti rawedii na-āāj né da sa hā. ¹⁴ Ōm kā, baad maky dahé had'yyt hē y karēn, a hā rama metēk do paa hā. Mahapäh né ti baad a hā mama kameteēk do paah, baad mabahapäh hyb n'aa ōm ma metēk do paah. ¹⁵ Ōm karapee noo gó ōm rama met'ēeg wät tak'ēp hanām do P'op Hagä Do kyy kerih doo. Ta ti ōm tah'yy gan'yyh, mabahapäh hyb n'aa nyy da ōm P'op Hagä Do bed'ēep Kristo Jesus hā mah'yy ka'eeh do hyb n'aa. ¹⁶ Sahōnh hē P'op Hagä Do kyy kerih doo, P'op Hagä Do né hē ti hanoo. P'op Hagä Do né hē ti h'yy gan'yyh raberih hyb n'aa. Ta tii hā baad ub panyyg hanām do ji metēk. Ta tii hā ji metēh ta wób sa hā resōōts hōm doo. Ta tii hā ji ma metēk ny hadoo do ji eréd hōm doo. Ta tii hā ji metēh nyy da P'op Hagä Do karēn doo da ji bawät. ¹⁷ Ti hyb n'aa kā, ramaa newē bä, raky dahé bä, baad né hē P'op Hagä Do karapee rabahajaa ramoo boo bä sahōnh hē baad hadoo do P'op Hagä Do karēn doo.

4 Kristo Jesus matēh bä kā taky n'aa etyy da sahōnh hē badāk hahy hā habong doo, hedēp doo, dejēp do na-āāj hē. Ti awät do hyb n'aa, tadu doo do hyb n'aa tabag'āas doo, P'op Hagä Do matym gó, Kristo Jesus matym gó na-

āāj hē ōm ŷ mejūū hahŷŷh: ² Maher'ood panyyg hanām do sahōnh hē sa hā. Maher'ood sa hā rakarēn bā ramaa newē bā, rakanarēn bā na-āāj né hē. Maky geām sa hā baad ranaboo bā. Manabuu gedo baad nadoo do moo bok doo. Mah'yyb tsebē sa hā, baad hadoo do ramoo bok hyb n'aa. Taw'āats hē h'yyb jawyg gó mama met'ēeg sa hā. ³ Tii d' ŷ wén karēn mabad'oo, ti awāt do hyb n'aa ti noo gó dooh rakarēn bā ramaa newē bā panyyg heh'āat ub do hā ma kamahetēk doo. Resoos da sa ma matēg n'aa, ragen'aak do rama metēek hyb n'aa sa hā. Tii da rawén d'oo, rah'yy karēn doo da rababok do hyb n'aa. ⁴ Raty n'aa ges'yyk da baad hadoo do ky n'aa. Ramaa newē dāg kán da panyyg daap menyhy doo. ⁵ Ōm kā, baad menyhy had'yyt hē a h'yyb tym kā. Magado Jesus hyb n'aa ji ahoop do sa mo haj'aa, ji ahoop do ji raky n'aa rejāā doo. Maher'ood Jesus ky n'aa hanām do ta wób sa hā. Baad mamoo wād. Magawatsiig hōm sahōnh hē, a hā P'op Hagā Do anoo do mamoo wāt do pan'aa. ⁶ Tii d' ŷ wén karēn mabad'oo, edaa dāk do hyb n'aa ŷ radaj'ēep. P'op Hagā Do hā ŷ kan'oo dāk ŷ dajēp bā. ⁷ Tak'ēp wajaah doo, tsyym kas'ŷŷ doo hadoo paa ŷŷh. Tak'ēp ŷ moo wād wāt Jesus ky n'aa ŷ her'oot do hā. ŷ haja dāk hā ŷ P'op Hagā Do karēn doo. Tsyym kas'ŷŷ doo, wajaah do kajaa do hadoo ŷŷh. Doo paa hēp ŷ ŷ eréd bā Jesus hā ŷ h'yy ka'eeh doo. ⁸ Hŷ jawén, p'aa hēnh Jesus bahyng bā, ŷ gadoo da ŷ moo wāt do sām, P'op Hagā Do karēn doo da ŷ moo wād wāt do sām. Jesus Kristo, baad had'op doo, nes'ōos doo me sahōnh hē sa hā ky n'aa etyy doo, anoo da hā ŷ tii. Hā ŷ had'yyt nado tabanoo. Tanoo né da ta hā baad gad'aa do sa hā na-āāj né hē.

Tsimoot hā Paw-Ro maher'oot nyy d' rabad'oo ta hā ky n'aa hahŷŷh

⁹ ŷ karēn paawā nyyw hē mabana wē ŷŷ, ¹⁰ Demas ŷ teréd wāt do hyb n'aa. Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do rah'yyb padēek do hā tah'yyb dāg dāk, takamahān kán, ŷ tawén eréd hōm. Tesaronika hēnh tabahōm. Ēr hŷŷ hadoo do Keresēn hād nāng do ahōm Garata hād nāng do hā n'aa hēnh. Tiit ahōm Dar-Masija hēnh. ¹¹ Jāām né Rukas haym hata ŷŷ. Mabana bā da, ŷ karēn mamana a sii Maah-Ko. ŷ karēn ŷ tamoo masa. ¹² Tikiko ŷ mejō hōm Epeso panang hēnh tabahōm hyb n'aa, t'ī hēnh tamasa hyb n'aa. ¹³ Mabana bā da mamana a sii saror ŷ hebaan doo, aj'yy Kar-Pos hād nāng do wē ŷ eréd dāk doo, panang Torowas hād nāng doo bā. Mamana na-āāj hē ma kahé bāh kerih doo, kap'ōōj dāk doo. Mamana na-āāj hē ta byyh s'ēeb ta hā kerih do na-āāj né hē. Ta ti né tak'ēp ŷ karēn up doo.

¹⁴ Aresān, sapaar s'ēeb moo hew'ēet doo, hajōng nesaa do tamoo wāt hā ŷŷ. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa etyy da tii. ¹⁵ Baad mamatakā ōm Aresān narejāā hyb n'aa. Tak'ēp né hē tahyb n'aa wareem Jesus ky n'aa Ēr her'oot do hā. Ēr her'oot do majī né tii.

¹⁶ Jāām né hē pooj jé hā ŷ rakamajī do ky n'aa ŷ her'oot noo gó, tabad'op hē ŷ rahadaa hōm ŷ raky masa hyb n'aa paawā. ŷ karēn P'op Hagā Do mabaan hōm ti ŷ ramanasa doo. ¹⁷ ŷ né paawā neheda sa hā, P'op Hagā Do ti ŷ tahada, ŷ tah'yyb hej'oonh. Ti hyb n'aa, sahōnh hē Jesus ky n'aa ŷ hajaa ŷ her'oot sahōnh hē Judah buuj nadoo do sa hā. ŷ P'op Hagā Do ed'ēep ŷ radaj'ēeb mahānh. ¹⁸ Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ŷ ted'ēep da sahōnh hē nesaa do mahānh. H'yyb nyyw gó ŷ tamahūūm da hŷ pong jé tabag'āas bā. Taw'āats hē P'op Hagā Do ji j'aa etsēē had'yyt hē. ŷŷ. Tii d' né hē. Taw'āats hē.

¹⁹ Mamaher'ood Pisiir, ta patug Akira daheeh, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Mamaher'ood na-ããj hẽ Onesip, ta tób yt haj'eenh do na-ããj né hẽ, ỹ hyb n'aa esee sa hã. ²⁰ Eras baym Korĩn bã. Toropimo ỹ eréd sooh panang Mirét hãd nãng doo bã, nahẽẽ nãng do hyb n'aa. ²¹ Ỹ karẽn mahyb n'aa bawaad tabahahẽẽm do pooj jé makajaa hyb n'aa babã. Ajyy Ew-buh,

Pudẽn, Rĩn hãd enãh doo, ỹỹnh Karaw-Dija hãd nãng doo, hajók ta wób Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ããj hẽ, òm mã rahyb n'aa esee. ²² Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Do hã ỹ ky n'aa etsẽẽ a h'yyb tym gó tabawäd had'yyt hẽ hyb n'aa. Ỹ karẽn P'op Hagã Do ky enyym sahõnh hẽ bã hã. Jããm hẽ kã.

Tiit

Tiit hã Paw-Ro ma erih do hahÿÿh

1 ÿ Paw-Ro, P'op Hagä Do karom seeh, Jesus Kristo mejüü do see ÿ ti hÿÿh. ÿ Jesus mejüü ÿ masa P'op Hagä Do asëew bong doo, baad ta hã rah'yy ka'eeh hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa P'op Hagä Do karën doo da ji bawät hanoo doo, rabahapäh hyb n'aa. ²Ta hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, baad hadoo do ky n'aa rabahapäh do hyb n'aa, P'op Hagä Do wë sa h'yyb tym nadajëp do ragada. Sahõnh hë tadu dahäng do pooj jé P'op Hagä Doo, wanadii doo, taky n'aa eno däk paa ji h'yyb tym hawäd had'yyt do ta wë. ³Hÿÿ kä, tah'yyb däng do noo gó, ÿ ber'oot do hã P'op Hagä Do metëeh nanäng taky däng do paah. P'op Hagä Doo, ër h'yyb tym dëeb h'yyb däng hã ÿÿ, ÿ tamejüü, ta ky däng do ÿ baher'oot hyb n'aa, ÿ wén metëek ta wób sa hã.

⁴ÿ ky n'aa edëng òm Tiit, nemon ÿÿ Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa tah ÿ hado däk doo. ÿ karën P'op Hagä Do ër Yb, Kristo Jesus ër h'yyb tym dëeb na-ääj hë ky en'yyim a hã. ÿ karën baad òm rah'yyb n'yyim.

Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa ji asëew hõm do ky n'aa hahÿÿh

⁵Òm ÿ eréd gëët tsyt dëeg hã Keret häd näng doo bä, baad nadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh do mahang hanäng do mabenäm hyb n'aa, tsyt dëeg bä hanäng do panang bä Jesus hã h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa mabasëew hõm hyb n'aa òm ÿ mejüü do paa hadoo da. ⁶Jääm hë masëew baad tawäd bä. Taw'ääts hë dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ääts hë sét ub ta ÿÿm Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa hã. Taw'ääts hë dooh ta ÿÿm tawad'ii bä ÿÿnh see sii. Ta taah kä, taw'ääts hë Jesus hã

rah'yy ka'eeh. Taw'ääts hë dooh ta taah raky n'aa etsä bä nu meby n'aa näng do hã. Taw'ääts hë Jesus hã h'yy ka'eeh do wahë n'aa taah ky dah'eeh do sa yb hã. ⁷P'op Hagä Do wë Jesus hã h'yy ka'eeh do sa hagä n'aa moo wät do hyb n'aa, taw'ääts hë baad ub had'yyt hë tabawät, dooh rahapäh pé ta hã baad nadoo doo. Taw'ääts hë dooh h'yy kasab'ee do tado bä tii. Taw'ääts hë dooh kawaj'ään yb tado bä. Taw'ääts hë dooh jarakë he-doo do heëk do tado bä. Taw'ääts hë dooh kahep'uuk do tado bä. Taw'ääts hë dooh dajëer jawén hawät do tado bä. ⁸Taw'ääts hë baad tagadoo ta wób ta tób bä. Taw'ääts hë baad hadoo do kamahän do tii. Taw'ääts hë kaja hë de-naa hë ta h'yyb tamahüüm tabawät do hã. Taw'ääts hë baad hawät do ti ta wób sa wë. Taw'ääts hë tsyt hë P'op Hagä Do wë tabawäd had'yyt hë. Taw'ääts hë tah'yy keb'aah nesaa do hã. ⁹Taw'ääts hë Jesus ky n'aa ër ma metëek do baad taky daheeh, tabahajaa hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa tama metëek ta wób sa hã, tabahajaa hyb n'aa tah'yyb en'yyim sa hã, raky daheeh hyb n'aa ky n'aa heh'äät ub do ky n'aa, tabahajaa hyb n'aa ky n'aa heh'äät do maji hã tametëeh res'òos doo.

¹⁰Tii da ÿ wén erih, hajök rah'yy kaw-ereem däk do hyb n'aa heh'äät ub do ky n'aa hã. Daap hadoo do rama met'ëeg kân, ta wób rawedii. Ta ti hedoo do sa mahang hajök ji hã ramejüü Judah buuj ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da ji bawät. ¹¹Taw'ääts hë ji ky meduuk ta ti hedoo doo. Ji wén meduuk, Jesus hã h'yy ka'eeh do wób, sa panaa hë, raky dahé kân do hyb n'aa nanäng ma matëg oow panyyg, baad rawén ky nadahé wät baad hadoo do ky n'aa hã. Dajëer ragahëen do hyb n'aa né hë ta ti rama metëek, nu meby n'aa nyy né paawä da-jëer ji gahëen bä ta hyb n'aa. ¹²Hahÿÿ da tsyt dëeg hã Keret häd näng do buuj

seeh, noo ese do her'oot paa Keret buuj sa ky n'aa: "Noo kanesa had'yyt hē Keret buuj", nāng mäh. "Tabanes'aa hedoo. Moo nehōj, tsyym nehōj, h'yyb nehōj. Ta bahānh haw'aa doo", nāng mā ta kyyh. ¹³Te hub né hē Keret buuj sa ky n'aa taher'oot do paah. Ti hyb n'aa manabuuju gedo Keret buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do daap hadoo do ky dah'eeh doo, baad raky daheeh hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa, ¹⁴raberéd hōm hyb n'aa Judah buuj panyyg ub hadoo doo, noo kanesa doo. Mamejō reréd hōm hyb n'aa ajyy baad hadoo do ky n'aa ty n'aa ges'yyk do sa hā mejūū doo. ¹⁵Baad tado bā ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó, baad däg sahōnh hē ji hā. H'yyb tym nasaa do hanāng do hā, Kristo Jesus hā h'yy kana'eeh do hā, sahōnh hē nesaa däg ta hā. Baad nado wäd ti sa h'yyb. Nesaa do rahyb n'aa newē had'yyt hē. Dooh rah'yy kamedug wäd bā nesaa do hā, baad nado wäd do hyb n'aa sa h'yyb tym. ¹⁶P'op Hagä Do rahapēē né paawā m', sa nooh, ramoo bok do hā daap ramenyyh ji bahapäh. Tak'ep nesaa do ta ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak. Dooh raky dahé bā P'op Hagä Do kyyh. Tabad'op hē baad hadoo do rahajaa pé ramoo boo bā.

Baad hadoo do ky n'aa ji tama metëek doo da ji bawät do ky n'aa hahÿÿh

2 Ōm kā, taw'ääts hē baad hadoo do ky n'aa hana do mama met'ëëg Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā. ²Ajyy wehēh hedo padëek do sa hā mama met'ëëg, kaja hē denaa hē sa h'yyb ramahūūm hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hā, baad rababok hyb n'aa, sa hā ta wób raweh'ëeh hyb n'aa. Mama met'ëëg sa hā, rah'yy keb'aah hyb n'aa nesaa do hā. Mamaher'ood sa hā, baad ub P'op Hagä Do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ky n'aa hanām do baad ub raky daheeh hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, ta wób rakamahān hyb n'aa baad

ub. Mamaher'ood sa hā, rah'yy ganejë hōm hyb n'aa P'op Hagä Do karēn doo da ji bawät do hā. ³Ti hadoo ÿÿj wehēh hedo padëek do sa hā kā. Mamaher'ood, P'op Hagä Do karēn up doo da rababok hyb n'aa, P'op Hagä Do hā had'yyt hē rah'yyb padëek hyb n'aa na-āāj né hē. Mamaher'ood sa hā, ta wób ranu maner'oot hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, jarakē hedoo do noo ranahadoo hyb n'aa. Taw'ääts hē baad hadoo do ti rametëek. ⁴Tii bā kā rahajaa rama met'ëëg bā kā ÿÿj wanehēh nā doo kā, sa patug, sa taah rakamahān hyb n'aa, ⁵sa h'yyb ramesoo hyb n'aa baad nadoo do ji h'yyb karēn do jawén ranabok hyb n'aa, baad rakan'yyh baad hadoo do hā rababok hyb n'aa, baad ramoo bok hyb n'aa sa tób bā, raky en'yyim hyb n'aa, sa patug raky daheeh hyb n'aa na-āāj né hē. Taw'ääts hē tii da ÿÿj wanehēh nā do rabad'oo, sa hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa ta wób raky n'aa narejāā hyb n'aa. ⁶Hÿÿ kā, ajyy wanehēh nā do hā kā. Tak'ep péj mamaher'ood sa hā, sa h'yyb ramesoo hyb n'aa ji h'yyb karēn do jawén ranabok hyb n'aa. ⁷Ōm kā tii, taw'ääts hē baad hadoo do mamoo wäd had'yyt hē, a hā ta wób rahegāā bā, mabawät doo da rakarēn rababok hyb n'aa. Mama met'ëëg P'op Hagä Do ky n'aa t'öp madāk doo me, j'ooj madāk doo me nado. Maky n'aa manesuj manā P'op Hagä Do ky n'aa mamet'ëëg bā. ⁸Baad mama met'ëëg baad hadoo do ky n'aa, raky nasēm hyb n'aa ōm, a majiī hedoo do ranu mebyng hyb n'aa ranaw'yyt do hyb n'aa baad nadoo do er ky n'aa. ⁹Mamaher'ood sa karom kanep'aak do sa hā, sa kariw n'aa raky dahé had'yyt hē hyb n'aa sahōnh hā. Mamaher'ood sa hā, sa kariw n'aa rah'yyb en'yyim hyb n'aa. Mamaher'ood sa hā, raky ganadoo hyb n'aa sa kariw n'aa. ¹⁰Mamaher'ood sa hā ranets'ëek hyb n'aa sa kariw n'aa ma. Taw'ääts hē baad ub rababoo had'yyt hē,

sa kariw n'aa rah'yy ganenäh hyb n'aa sa hä. Tii bä, sahõnh hē baad ramoo bok do hyb n'aa, baad ub ta wób rabaher'oot da P'op Hagä Doo, er h'yyb tym dēeb ky n'aa hä.

¹¹Ta ti y wén erih, tak'ep P'op Hagä Do ky ennym ji hä tametēeh, nes'aa né hē paawä ji. Ti hyb n'aa, sahõnh hē badäk hahȳy bä habong do ta hä h'yy ka'eeh do tabed'ēep nesaa do mahānh, hȳ pong jé ta pa rababok hyb n'aa. ¹²Ji hä tak'ep P'op Hagä Do ky ennym do hä, ji tametēek ji moo nawäd wät hyb n'aa P'op Hagä Do ganen'aak doo. Ji tametēek badäk hahȳy hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb karēn do ji beréd hõm hyb n'aa. Ji tametēek ji h'yyb ji mesoo ji h'yyb karēn do jawén ji nawät hyb n'aa, baad hadoo do ji moo wät hyb n'aa, P'op Hagä Do karēn do hä ji h'yyb däk hyb n'aa na-āāj né hē badäk hahȳy hä ji bawät nä bä. ¹³Tii da er babok, baad er gada do hyb n'aa Jesus Kristo ta bag tak'ep gabarēeh do mahang p'aa hēnh takasee doo. P'op Hagä Do Sahõnh Hē Haj'ap Doo, ji h'yyb tym dēeb né tii. ¹⁴Ta daaj hē takan'oo däk dajēb hä er hyb n'aa, sahõnh hē nesaa do mahānh er tabed'ēep hyb n'aa, nesaa do er h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm hyb n'aa, ta karapee baad hadoo do moo bok do karēn do er bahado däk hyb n'aa.

¹⁵Taw'ääts hē ky n'aa jawyk doo me mama met'ēeg ta ti õm y ma erih doo. Tak'ep péj mamaher'ood sa hä raky daheeh hyb n'aa mama metēek doo. Man-abuuj gedo nabuj keh'üüm doo. Man'oo õm raty n'aa gesygy manäh!

Baad hadoo do ji moo wät do ky n'aa hahȳy

3 Maher'ood Jesus hä h'yy ka'eeh do sa hä, raweh'ēeh hyb n'aa sa häj n'aa wahē n'aa, ta wób hagä n'aa hedoo do na-āāj né hē. Maher'ood sa hä, raky

daheeh hyb n'aa ramejüü doo. Mamaher'ood sa hä, moo hahüünh doo gó ramoo boo had'yyt hē hyb n'aa baad hadoo doo. ²Maheer'ood sa hä, sa da hadoo do raky n'aa narejää hyb n'aa. Maher'ood sa hä, rakawanejān hyb n'aa ta wób sa wē. Taw'ääts hē raky ennym ta wób sa wē. Taw'ääts hē baad raky n'aa ennym ta wób sahõnh hē rah'yy kanasab'ee doo gó.

³P'ooj ub, Jesus er nahapäh nä noo gó, er na-āāj hē dooh paa er h'yy genä bä. Dooh paa er ky daheeh péh. Er paa ta wób rawedii. Dooh paa er haja bä er eréd bä nesaa do ji h'yy karēn doo, taw'ääts hē er ed'oo do paa er hä. Nesaa do had'yyt paa er ehat. Ta wób paa er hyb n'aa jewēs. Er hyb n'aa ge'ēēnh paa ta wób. Tii d' paa rabad'oo ēnh er hä. ⁴Tii bä kä, ji takamahān doo, ji wē taky ennym do na-āāj hē P'op Hagä Do er h'yyb tym dēeb metēeh bä kä, ⁵er tabedēeb wät nesaa do mahānh. Baad hadoo do er moo bok do jawén nado er tabedēeb wät. Er tat'yyd mehiin do hyb n'aa er tabedēeb wät. Hahȳy da er tabedēeb wät: Nesaa do er h'yyb tym gó hanäng do tabawug hõm. P'aa hēnh er henäng do hadoo tan'oo bä er h'yyb tym. Papuuj hado däk er babok tan'oo bä. Ta Sahee hejój me tii d' tabad'oo er hä. ⁶Ky n'aa etsēeh P'op Hagä Doo. Baad tabanoo ta Sahee er h'yyb tym gó, Jesus Kristo er h'yyb tym dēeb hyb n'aa. ⁷Baad er bahado däk ta matym gó P'op Hagä Do an'oo bä, taky ennym do hyb n'aa er wē, nes'aa né paawä ēer. Ta Sahee tabanoo er hä, ta taah er bahadoo hyb n'aa kä. Edēb had'yyt do er gadoo da hȳy kä, baad er bahapäh. ⁸Te hub né hē ta ti y her'oot doo. Ti hyb n'aa, y karēn baad had'yyt hē mamet'ēeg ta ti y her'oot doo, baad hadoo do P'op Hagä Do hä h'yy ka'eeh do ramoo boo had'yyt hyb n'aa. Baad né hē ta ti kametēek do ky

n'aa sahõnh hẽ badäk hahỹỹ hã habong do sa hã.

**Ta s'ee hẽnh ma met'ëek
do sa ky n'aa hahỹỹh**

⁹ Õm kã tii, maaaa newẽ manã daap kaher'oot do Judah buuj wahẽ makũ sa hãd ketsén do hã. Awäd manã Mosees ky n'aa jaw'yyk do p'ää ky ked'aak do sa mahang, kawaj'ään gó ky ked'aak do sa mahang. Daap ti ta tii. Ji hã masa do nado tii. Ti hyb n'aa, maaaa newẽ manäh, awäd manã sa mahang, ỹ wén nãng. ¹⁰ Taw'ääts hẽ pawóp nuu me da maky meduuk jé daap rama met'ëek doo me séd h'yyb nehedo boo ran'oo bã Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Õm raky nadahé nã bã, dawëë kanã da sa mahãnh. ^{† 11} Ta ti hedoo do rah'yy kawereem kãn baad hadoo do ky n'aa hã. Mahapäh né hẽ tii. Nesaa do had'yyt hẽ sa hã. Sa daaj hẽ raky n'aa ketyy nesaa do hã. Dooh baad rado bã P'op Hagä Do matym gó.

**Tiit hã Paw-Ro kedëë
hõm do ky n'aa hahỹỹh**

¹² Ỹ mejũũ da Aretemas hãd nãng do a wẽ. Aretemas ỹ manejo bã, ỹ mejũũ da

Tikiko. A wẽ takajaa bã, ỹ karën, tahaja bã, nayyw hẽ mabana wẽ ỹỹ, Nikoporis hãd nãng doo bã. T'ii hẽnh ỹ h'yyb däng ỹ bahôm, tabahahëem do noo gó ỹ tabës hyb n'aa tii bã. ¹³ Senas hãd nãng do hã kã, ky n'aa jaw'yyk do baad hapäh doo, Aporos daheeh ratsyym kasog bã tii b' naa, ỹ karën baad mamasaa sa hã mahajaa doo me. Man'oo sa hã rabatsëk do waa n'aa hedoo doo. ¹⁴ Õm had'yyt hẽ nado masa. Taw'ääts hẽ ër wakään, Jesus hã h'yy ka'eeh do na-ääj hẽ rama kamet'ëek baad hadoo do ramoo bok rama hyb n'aa bedoh do sa wẽ. Taw'ääts hẽ tii d' ji bad'oo daap ji aboo mahãnh.

¹⁵ Sahõnh hẽ pa ỹ habok do õm mã rahyb n'aa esee. Mamaher'ood sahõnh hẽ kamahã do äã hã, ër wakään Jesus hã h'yy ka'eeh doo, ỹ hyb n'aa esee sa hã. Ỹ karën P'op Hagä Do ky ennyym sahõnh hẽ bë hã. Jääm hẽ kã.

^{† 3:10} Ta ti hedoo doo, dooh ji an'oo bã ta wób rama met'ëëg bã. Dawëë ji kan'yyh sa mahãnh.

Piremon

Piremon hã Paw-Ro ma erih do hahỹh

1 Ỹ Paw-Ro, Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, ər hỹj hadoo do Tsimoot häd näng do daheeh ım ăă edëng Piremon, ăă najiis, ăă nemuun Jesus sii moo wät doo. ² ăă edëng na-ăăj hē Jesus hã h'yy ka'eeh do a tób bā kahet'aa doo,³ ər ănh hadoo do Apija häd näng do na-ăăj hē, aj'yy Akipa häd näng do na-ăăj hē baad ăă nemuun Jesus wē moo wät doo. ³ Ỹ karēn P'op Hagä Do ər Yb, Jesus Kristo Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do na-ăăj hē ky en'yym bē hã. Ỹ karēn baad bē rah'yib en'yym.

⁴ Piremon, ım ỹ ky n'aa etsēē bā, ỹ tsebee had'yyt hē P'op Hagä Do ỹ h'yy kaha'eeh do wē. ⁵ Ỹ tsebē, P'op Hagä Do karapee makamahān ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa, Jesus ər wahē n'aa hã mah'yy kae had'yyt hē ỹ ky n'aa napäh do hyb n'aa na-ăăj hē. ⁶ Ỹ ky n'aa etsēē ım, Jesus hã mah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad mabetsēh had'yyt hyb n'aa sa hã, baad mabahapäh do hyb n'aa sahōnh hē baad hadoo do Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do ər hã tanoo doo.⁷ Tak'ep ỹ h'yy gadajaa kăn, tak'ep ỹ h'yib tsebee kăn wakān ỹỹ, P'op Hagä Do karapee mah'yib tseb'ee do hyb n'aa.

⁸ Ti hyb n'aa ỹ eanh a hã mamoo wät hyb n'aa hahỹ a hã ỹ ky n'aa etsēē doo. Ỹ karēn bā paawā, ỹ mejũũ paawā ım, Kristo mejũũ do ỹ bahadoo do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh ỹ karēn bā ım ỹ mejō bā. ⁹ ım ỹ kamahān do hyb n'aa ỹ eaaj ub a hã. Ỹ Paw-Ro, ỹ wah'ēē däg kă,

Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, ¹⁰ ỹ etsēē a hã, baad magado Onesim p'aa hēnh a wē takajaa bā.⁸ Tah ỹ hado dāk tii, Jesus hã tah'yy kae dāk do hyb n'aa, Jesus ky n'aa ỹ baher'oot do hyb n'aa ta hã ỹ radawēēs doo gó. ¹¹ P'ooj ub dooh baad ub Onesim moo wäd bā a wē. Hỹj kă baad tamoo wät da a wē. Baad tamoo wät wē ỹ na-ăăj né hē.

¹² Ỹ mejō nã a wē p'aa hēnh. Tak'ep ỹ kamahān tii, hã ỹỹ ỹ kamahān doo da. ¹³ Taw'ăäts hē paawā tabaym pa ỹỹ, a jawén buuj ỹ tamasa paawā babā, Jesus hyb n'aa ragadahew'ēēs doo gó ỹ ag'ēēd nuuj jé. ¹⁴ Dooh ỹ karēn bā pa ỹ a karom tayyw bā makanarēn bā. Ỹ karēn doo da nado. Makarēn bā ti ỹ mamasa. ¹⁵ Nepäh P'op Hagä Do an'oo bā Onesim ahōm dó a mahānh, a pa had'yyt hē hỹj kă tabawät hyb n'aa. ¹⁶ A karom had'yyt hē nado wäd ta tii. A hỹj hado dāk hỹj kă Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ɛr wakān, ər kamahān do hado dāk hỹj kă ti Onesim. Tak'ep ỹ kamahān né paawā, ım ta bahānh da makamahān. A karom makamahān do had'yyt hē nado. A wak'ān däg hỹj kă Jesus hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

¹⁷ A h'yib hata hadoo ỹ bahadoo bā a hã, tii bā ỹ karēn paawā ỹ magadoo doo da né hē magado Onesim. ¹⁸ Baad nadoo do a hã Onesim an'oo bā paah, ta kũūt nyy bā a wē, ỹ d' hep'aak. ¹⁹ Daj ỹ né hē ỹ berih hahỹ moh ỹỹ me, mabahapäh hyb n'aa ỹ erih do hã, ỹ ep'aak né da tii. Ỹ ep'aak né da, mahapäh né hē ti anäng a kũūt hadoo wē ỹỹ, Jesus hã mah'yy kae dāk do hyb n'aa hēp ỹ n'aa. ²⁰ Ti hyb n'aa kă, Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do hyb n'aa ỹ karēn paawā baad mag-

^{1:2} Ta tób bā rawén kahet'aa, Jesus rahyb n'aa esee do hyb n'aa.

^{1:6} Hahỹ da na-ăăj hē ji hajaa ji erii bā tęg nad'ēēd is do 6: “Ỹ ky n'aa etsēē ım, ta wób hã mamaher'oot hyb n'aa Jesus hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa, baad mabahapäh hyb n'aa sahōnh hē baad hadoo do Kristo hyb n'aa ər hã P'op Hagä Do an'oo dāk doo.”

^{1:10} Piremon karom ti Onesim, kejēn hōm do ta mahānh.

ado Onesīm. Mah'yyb tsebé ỹỹh, hãj ỹ mabahadoo do hyb n'aa Kristo hã ẽr h'yy ka'eeh do hyb n'aa. ²¹ Hahỹ ỹ wén erih, hã ỹỹ pé mamoo wät né hẽ da a hã ỹ etsẽẽ doo. Ỹ etsẽẽ do bahãnh né da man'oo bã ỹ hapäh. ²² Sét hẽ ỹ etsẽẽ nã a hã: Ỹ karẽn paawä mabenäm a tób gawakõ see ỹ gagä péh. Ỹ gada da ỹ ran'oo bã ỹ bahõm ỹ radawäts gëët doo gó naa, P'op Hagä Do hã bë ky n'aa etsẽẽ do hyb n'aa.

P'op Hagä Do maa napäh bë ky n'aa etsẽẽ doo.

²³ Epaparas, pa ỹ Kristo Jesus hyb n'aa radawäts gëët doo, õm tahyb n'aa esee mäh. ²⁴ Maah-Ko, Aris-Tako, Demas, Rukas nemon ỹỹ Jesus ky n'aa her'oot doo, õm rahyb n'aa esee mäh. ²⁵ Ỹ karẽn Jesus Kristo, Tak'ẽp Hyb N'aa Jawyk Do ky ennym bë hã. Jääm hẽ kä.

Eberew

Eber buuj hã kerih do hahÿÿh

Ãäs sa bahãnh P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hahÿÿh

1 P'ooj ub, hajōō nuu me ër wahë makūūh** hã P'op Hagä Do maher'oot ta ky n'aa rod rahe'oot do hã. Ta see hadoo tamaher'oot paah, ta see hadoo tamaher'oot ta see pé noo gó. ²Hÿÿ kã, da hë kã, ta T'aah hã ër tamaher'ood kã. Ta T'aah mo haj'aa hã P'op Hagä Do pahuuj wät paa badäk hahÿÿh, wë, sagōōh, papÿÿj, kamarab na-ãäj hë. Sahōnh hë ta wë hanäng do ta T'aah gadoo da P'op Hagä Do ky däng. ³Ta T'aah hã P'op Hagä Do kabaj'aa do kametëeh. Ta Yb, P'op Hagä Do hadoo né hë tii. Ta kyyh tak'ëp hejoonh doo me sahōnh hë tapahuuj wät do tamatakëë, baad tabahado had'yyt hë hyb n'aa, baad tanado mahãnh. Nesaa do ër h'yyb gó hanäng do tado hōm do jawén paa bã, hÿ pong jé, P'op Hagä Do hub hënh, takaweh'ëeh doo bã tabaso kã, P'op Hagä Do bag'ãas doo bã. ⁴Ãäs sa bahãnh ti tanu gadäg kã, tak'ëp tahyb n'aa jawyg däk do hyb n'aa ãas sa bahãnh P'op Hagä Do an'oo däk do hyb n'aa. ⁵Ãäs sa bahãnh tawén hadoo, dooh “Tah ÿ òm. A yb ÿ hado däk naga hë”,†† P'op Hagä Do anoo bã ãas sa hã. Dooh na-ãäj hë ãas hã “ÿ né da a Yb, òm kã Tah ÿÿ”,‡‡ tanoo bã. Ta T'aah hã ti tabaher'oot. ⁶Ta kyy kerih do bód see hã hahÿÿ da P'op

Hagä Do kyyh badäk hahÿÿ hã ta T'aah wah'ëeh hadoo do tamejūū noo gó: “ÿ karën sahōnh hë ãas raweh'ëeh.”¶¶

⁷Ãäs ky n'aa hã kã hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh:

“Ãäs karom ÿÿ, tabahēm do hadoo raba-hadoo ÿ an'oo bã.

Tëeg hōō hadoo ÿ an'oo bã na-ãäj hë karom ÿÿ hã”, näng ta kyyh. §§

⁸Ta T'aah ky n'aa hã kã hahÿÿ da P'op Hagä Do kyyh:

“Ôm da tabagã n'aa had'yyt hë, P'op Hagä Doo.

Mabag'ãas do hã baad mamoo wät.

⁹Baad hadoo do ti makamahãnh doo.

Tak'ëp maganen'aak taw'ãäts hë nadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, mah'yy kaha'eeh doo,

òm tasëew hōm,

tak'ëp mah'yy gadajang tan'oo bã a hata mahãnh.”*¹⁰

Hahÿÿ da na-ãäj hë P'op Hagä Do kyyh ta T'aah ky n'aa hã:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo,

òm né ti sahōnh hë tadu dahäng noo gó badäk hahÿÿh,

wë, papÿÿj, kamarab, sagōōh na-ãäj hë pahuuj wät doo.

¹¹Ta ti sahōnh hë gawatsik da.

Tii d' nado òm. Ôm da awäd had'yyt hë.

Ji saroor ahãnh do hadoo badäk hahÿÿh, wë, papÿÿj, kamarab, sagōōh na-ãäj hë.

¹²Ji hatsë ji apōōs doo da mabad'oo da sa hã.

Mawareem da, ji saroor ji wareem doo da.

Tii d' nado òm.

P'ooj ub mabawät doo da,

**1:1 Eber buuj sa wahë makū tii. Ta wakãän tama erih do hyb n'aa, ër wahë makūūh tawén näng. Eber buuj sa uuh ti Judah buuj.

††1:5 Saaw-Mo 2.7

‡‡1:5 2 Samuéw 7.14

¶¶1:6 Dew-Teronom 32.43. Saaw-Mo 97.7

§§1:7 Saaw-Mo 104.4

*1:9 Saaw-Mo 45.6-7

tii da mabawäd had'yyt hē da.

Doo makawareem bä.

Om da awäd had'yyt hē.”†

¹³ Doo noo gó ääs sa hä P'op Hagä Do her'ood bä:

“Aso hup ȳy hēnh, si ȳ mabag'ääs hyb n'aa a maji ȳ nes'ëem bä kä.”‡

¹⁴ Ääs kä, sahee hedoo doo, P'op Hagä Do mejüü do moo bok do tii. P'op Hagä Do mejüü ramasa hyb n'aa ta jawén ta wē hedēp doo.

2 Ti hyb n'aa kä, ääs sa bahānh Jesus bahadoo do hyb n'aa, taw'ääts hē ta bahānh baad ub ēr hyb n'aa matakēē ta ky n'aa hanām do ēr maa napāh do hā, ta s'ee hēnh, dawēē ta mahānh ēr h'yyb nawāt hyb n'aa. ² Ky n'aa jaw'yyk né hē P'op Hagä Do kyyh p'ooj ub ääs Mosees sa hā ratab'ëes doo. ⁴ Sahōnh hē ta ti ky nadah'eeh doo, ty n'aa ges'yyk doo, raky nadaheeh do pénh né hē ragadoo paa baad nadoo do ta sām. ³ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, dooh da ēr kedēēb bä P'op Hagä Do ji tarejāā do mahānh, tak'ēp baad hadoo do ēr ted'ēēp do ky n'aa hā ēr hyb n'aa manatakä bä, ta hā ēr hyb n'aa nap'eed bä. Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do né hē ti pooj jé sa hā tama-her'oot do ta ti ji ted'ēēp do ky n'aa. Ta jawén, Jesus kyyh maa napāh doo, te hub né hē tii, rametä kán ēr hā kä. ⁴ Ēr hā ramaher'oot noo gó, ta metēē n'aa me, meuj n'aa nāng doo me, tapehuunh doo me na-āāj hē P'op Hagä Do metä kán te hub né hē tii. Ta Sahee hā hana do ji ha-jaa doo, tah'yyb dāng doo da ji hā tanoo doo, ta tii me na-āāj hē tametēēh ta tii.

Ēēr, ta wakāān bahadoo Jesus hadoo dāk do ky n'aa hahȳȳh

⁵ Bē ȳ maher'oot hahȳȳh: Doo ääs sa hā tado bä P'op Hagä Do an'oo dāk rabag'ääs hyb n'aa ta ti papuuj hedoo do ta karapee rababok doo bä, ta jawén hawāt doo, ta ky n'aa babä bē ȳ ma erih doo. ⁶ Doo ääs hā tan'oo bä ta ti rabag'ääs. Ti anāng P'op Hagä Do kyy kerih doo gó hahȳȳ da taheer'oot doo:

“Dooh its ti ajyy.

Ti hadoo né hē sa hā mahyb n'aa esee, P'op Hagä Doo.

Dooh its badāk hahȳȳ hā habong doo.

Ti hadoo né hē mahag'ääs sa hā.

⁷ Ääs hyb n'aa jewyk do yd jé kanahēn d'os hē ajyy rahyb n'aa jewyk man'oo bä.⁸

Ti hadoo né hē, tak'ēp rahyb n'aa jew'yyk, tak'ēp rakawehēē dāk man'oo bä.

⁸ Sahōnh hā rabag'ääs man'oo bä”,** nāng mā ta kyyh.

Sahōnh hā rabag'ääs P'op Hagä Do an'oo bä kä, dooh mad'aak pé rabanag'ääs péh. Tii d' tahado né paawä, da hē dooh ēr hapēē nā bä sahōnh hā rabag'ääs. ⁹ Ta ti nepä né paawä ēr hā, ēr hapāh Jesus, ta hā ta ti kerii dāk do paa kaja dāk doo. Ääs hyb n'aa jewyk do yd jé Jesus bahadoo dó P'op Hagä Do an'oo bä paah, ji wē P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa sahōnh hē sa hyb n'aa tadajēp hyb n'aa. Hȳȳ kä, tahob wāt do hyb n'aa paa dajēb, tak'ēp Jesus hyb n'aa jawyg dāk, tak'ēp takawehēē dāk.

¹⁰ Taw'ääts hē né hē P'op Hagä Doo, sahōnh hē tahana doo, ta hyb n'aa

†1:12 Saaw-Mo 102.25-27

‡1:13 Saaw-Mo 110.1 hā takerii dāk tii. Ta T'aah hā tabaher'oot ta tii.

*2:2 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do tii, pä gatsebak do hā kerih do paah.

§2:7 Hahȳȳ da na-āāj hē tahajaa ji erii bä: “Banadawēēt do noo gó, ääs hyb n'aa jewyk do yd jé man'oo bä ajyy rahyb n'aa jewyk.”

**2:8 Saaw-Mo 8.4-6

sahõnh hē hawāt doo, Jesus hā tabad'oo doo: Jesus ahoop do hyb n'aa baad had'op Jesus wén hado kán tan'oo bá, hajök badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do taah hedoo doo, ta sii ta bag tak'öp gabarëeh do mahang rababoo padëek hyb n'aa kä. Jesus sa h'yyb tym dëeb P'op Hagä Do wë. ¹¹ P'op Hagä Do hanaa né hē Jesus, tsyt hē P'op Hagä Do wë ji bawäd däk hanoo doo. Ti hanaa na-ääj hē ji, tsyt hē P'op Hagä Do wë haboo däk doo. Sét hanaa né hē ëër. Ti hyb n'aa dooh Jesus nu mebyy bá “wakän haa” tanoo bá ër hā, ¹² hahÿÿ da ta Yb hā taba-her'oot noo gó:

“ÿ maher'oot da a ky n'aa wakän haa sa hā.

Öm ÿ ma ejäm da sa hõö gó, a hyb n'aa rakahet'aa doo bá.”^{††}

¹³ Hahÿÿ da na-ääj hē ta kyyh: “Ta hā da ÿ h'yy kasadä”,^{‡‡} näng mäh. Tii bá ahõm ná ta kyyh: “Gëët hahÿ ÿÿ, karapé haa sa sii, hā ÿ P'op Hagä Do anoo doo”,^{¶¶} näng mäh.

¹⁴ Ta karapee ramajyyw enäh do hyb n'aa, radab enäh do hyb n'aa, sa da hadoo Jesus bahado däk. Tii d' tawén d'oo tadajëp doo me tagawatsiig hõm hyb n'aa Dijab,^{§§} dajëb hejój wë näng doo, ¹⁵ ër tabed'ëep hyb n'aa kä ji dajëp ji jeÿÿm do mahãnh. Dajëb ji jeÿÿm do hyb n'aa, sa karom he'ÿÿm doo gó habok do hadoo paa ër p'ooj ub. Jesus ër tabedëeb wät hÿÿ kä, baad ub, neÿÿm doo gó ër babok hyb n'aa kä. ¹⁶ Wyt ta maab hē: Aj'y'y Jesus wén hado däk, Abaraãm panaa hedoo do tamasa hyb

n'aa. Dooh ääs tamasa do hyb n'aa tado bá tii. ¹⁷ Ta wakään hed'op tawén hado däk, sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät tabahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do wë, sa hā t'yyd mehiin doo, P'op Hagä Do wë baad had'yyt hē moo wät doo. Sa da hadoo tabahado däk paah, tadajëp doo me nesaa do ër moo bok do tabado hõm hyb n'aa. ¹⁸ Jesus ahob wät do hyb n'aa ta hā Dijab h'yyb tatuk noo gó, Jesus hajaa tamasaa bá ji, da hē Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo. Tahapäh nyy da ji tamasa.

**Mosees hyb n'aa jawyk do
bahãnh Jesus hyb n'aa
jawyk do ky n'aa hahÿÿh**

3 Ti hyb n'aa wakän haa hedoo doo, tsyt hē P'op Hagä Do wë kasëew bong doo, ta jawén, hÿ pong jé ta pa bë babok hyb n'aa, taw'ääts hē Jesus hā bë hyb n'aa matakä. P'op Hagä Do ky n'aa rod ër wë tamejüü do tii. Èr ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wë. Ti né hē ër h'yy kaha'eeh doo. ² Sahõnh hē ta hā P'op Hagä Do mejüü do Jesus moo wäd wäd had'yyt hē, p'ooj ub Mosees moo wäd wät doo da sahõnh hē P'op Hagä Do tób n'aa yt hā.* ³ Mosees hyb n'aa jawyk do bahãnh Jesus hyb n'aa jawyk. Panyyg ky n'aa gó bë ÿ maher'oot: Tób ky n'aa etsëeh do bahãnh tób tama do ky n'aa etsëeh. ⁴ Anyy né paawä sahõnh hē tób tahem'aa doo, ti bahãnh ti P'op Hagä Doo, sahõnh hē mo haj'aa näng doo. ⁵ Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahõnh

^{††}2:12 Saaw-Mo 22.22

^{‡‡}2:13 Isajas 8.17

^{¶¶}2:13 Isajas 8.18

^{§§}2:14 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

*3:2 Tób P'op Hagä Do yd kahesé do pan'aa P'op Hagä Do ky gabuuj gó Mosees tamaa sooh do apäh ti *P'op Hagä Do tób n'aa*. Ta see pé noo gó P'op Hagä Do karapee na-ääj hē ramaneëenh *P'op Hagä Do tób n'aa*. Ti hyb n'aa, “baad ub Mosees moo wäd wät P'op Hagä Do karapee sa mahang”, tahanäng pé tii.

hē P'op Hagä Do mejũũ doo, tób ta yd kahesé do hã. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.[†] ⁶Kristo hã kä, P'op Hagä Do T'aah, baad tamoo wät P'op Hagä Do tób n'aa hadoo do hã kä. Èër, Kristo hã h'yy ka'eëh do ti ta tób hadoo doo, neỹm doo me èr gadaa bã had'yyt hē èr hã taky däng doo. Èr h'yy ganejë hõm bã èr pooj jé èr gada do hã, èr kasab'ee do hã.

Taw'ääts hē dooh ji aba bã ji h'yyb ky n'aa hahỹh

⁷Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do kyy kerih do hã ta Sahee her'oot doo da:

“Da hē, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bã,

⁸bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da, banawäng doo bã P'op Hagä Do rametyy noo gó.

⁹Ta tii bã bë wahë makũ y ramehet'yy, 40 ta baab noo gó rahapëë né paawä kabaj'aa do y moo wäd wät do sa mahang.

¹⁰Ti hyb n'aa y kawajään paa nanäng sa wë.

Hahỹ d' paa y her'oot sa ky n'aa, ‘Ta s'ee hēnh had'yyt hē sa h'yyb bawät.

Dooh rakarēn bã rabok bã y karēn doo da', näng paa kēh yỹ.

¹¹Ti hyb n'aa y kawajään doo me, ky kaneh'ỹt doo me, y ky däng hahỹh:

‘Dooh da y an'oo bã y benäm doo bã rajëë pä bã. Dooh da y an'oo bã rakamehääg y ky däng doo bã’’,[‡] näng P'op Hagä Do kyyh.

¹²Wakān haa hedoo doo, bë hyb n'aa matakä nesaa bë h'yyb nahadoo hyb n'aa. Bë hyb n'aa matakä bë h'yy kanae

mahānh, P'op Hagä Do hawäd had'yyt do bë neréd mahānh. ¹³Taw'ääts hē bë sahōnh hē bë h'yyb enāw bë da hadoo doo, da hē ji P'op Hagä Do bats'yyt nã bã, bë see ta h'yyb baa mahānh nesaa do tamoo wät do ta hã wadii do hyb n'aa. ¹⁴“Bë hyb n'aa matakä P'op Hagä Do bë neréd mahānh”, y wén mejũũ bë hã, Kristo h'yyb hataa èr bahado dāk do hyb n'aa. Kristo h'yyb hataa né hē èër, baad had'yyt hē èr h'yy kasadëë bã ta hã, pooj jé èr du doo noo gó baad èr h'yy kasadä doo da. ¹⁵Hahỹ tabaher'oot bã, “Da hē, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bã, bë aba manä bë h'yyb, P'op Hagä Do wë rah'yy kawereem do paa da”,[†] ¹⁶jaa ti P'op Hagä Do kyyh maa napäh doo, ta wë h'yy kawereem doo? Sahōnh hē Esit häj n'aa bã naa Mosees manyyh do né hē tii. ¹⁷Jaa wë P'op Hagä Do kawajään 40 ta baab noo gó? Nesaa do moo bok do wë takawajään. Banawäng doo bã daap sa kamag baboo hõm. ¹⁸Jaa hã ta ky kaneh'ỹt doo me P'op Hagä Do ky hadoo: “Dooh y an'oo bã da y benäm doo bã rajëë pä bã. Dooh da y an'oo bã rakamehääg bã pa yỹ”? Ky nadah'eeh do hã ta ky däng tii. ¹⁹Rah'yy kana'eëh do hyb n'aa né hē rawén nahajaa rajëë pä bã P'op Hagä Do benäm doo bã, èr hapäh.

4 Ti hyb n'aa, tanahānh nã do hyb n'aa ji P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, tabenäm doo bã ji h'yyb tym kameh'ääk doo, taw'ääts hē h'yyb eỹm doo me baad èr hyb n'aa matakëë, bë see nes'õõs hyb n'aa tii. ²Ta tii d' bë y wén maher'oot, banawäng doo bã sa hã ramaher'oot do paa da, èr hã na-ääj hē ramaher'oot P'op Hagä Do panyyg hanäm doo. Nanäng dooh ragado bã P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo, raky nadaheeh do

[†]3:5 Hahỹ da na-ääj hē tahajaa ji erii bã tii: “Mosees kä, P'op Hagä Do karom, baad tamoo wät paa sahōnh hē P'op Hagä do mejũũ do P'op Hagä Do karapee tabahag'ääs bã. Mosees moo wät do paa ta metëë n'aa P'op Hagä Do T'aah ky n'aa hã.”

[‡]3:11 Saaw-Mo 95.7-11.

[†]3:15 Saaw-Mo 95.7-8

hyb n'aa sa wób ky dah'eeh doo da.^{§ 3} Ëër kã, P'op Hagä Do panyyg hanäm do ky dah'eeh doo, ër gadoo da P'op Hagä Do hanaa ji h'yyb tym kameh'ääk doo. Ky nadah'eeh do sa ky n'aa kã hahÿÿ d' paa P'op Hagä Do beher'oot:

“Ti hyb n'aa ÿ kawajãän doo me ky kaneh'ÿÿt doo me ÿ ky däng hahÿÿh: ‘Doo ÿ an'oo bã da ÿ benäm doo bã rajëë pä bã.

Doo da ÿ an'oo bã rakamehãäg ÿ benyyw hõm doo bã.”^{***}

Raky nadaheeh do hyb n'aa né hë rawén ganadoo sa h'yyb tym kameh'ääk doo. P'ooj ub paah, badäk hahÿ tadu dahäng noo gó P'op Hagä Do benyyw däk paa tii.

⁴ P'op Hagä Do benyyw däk paa ta ti ër wén hapäh, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó ta her'oot do hyb n'aa setsi däg kã ta ã ky n'aa hã, tapehuunh do jawén paa bã: “Setsi m' ta ã kã tamoo gawatsik. Setsi kã m' ta ã kã, P'op Hagä Do kameh'ääk tapehuunh do hyb n'aa.”^{†† 5} Ta ti ky n'aa né hë na-ãäj hë ta her'oot hahÿÿ da taba-her'oot bã: “Doo ÿ an'oo bã da ÿ benäm doo bã rajëë pä bã. Doo da ÿ an'oo bã rakamehãäg ÿ benyyw hõm doo bã.”

⁶ P'op Hagä Do benyyw däk né hë ji baym do hood, ji h'yyb tym kameh'ääk doo bã. Pooj jé P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ky n'aa hanäm do maa nap'ëeh doo, dooh raky dahé bã, ti hyb n'aa dooh ragado bã tii. Ti hadoo né hë, ti abok nã ta wób sa pooj jé P'op Hagä Do benyyw däk rabajëng hyb n'aa ta gó. ⁷ Ti hyb n'aa p'aa hënh P'op Hagä Do anoo ta tyw n'aa ji hã. Da hë ti tabanoo ta tyw n'aa ji hã.

Hajõng ta baab jawén paa bã, raky nadaheeh do jawén paa bã, P'op Hagä Do ky däng paa ta tii, Dawi her'oot do hã, pooj jé ÿ erii wät doo.^{‡‡} Hahÿÿ d' ta kyyh:

“Da hë, P'op Hagä Do kyyh bë maa napäh bã,

bë aba manä bë h'yyb”,^{¶¶} näng mäh.

⁸ Josuwéh tado bã paawä ti hanoo do rakameh'ääk doo, hëej sa hã taky n'aa enooh do tado bã paawä rakameh'ääk doo bã, dooh ta jawén P'op Hagä Do her'ood bã paawä ta see pé ky n'aa ji kameh'ääk doo.^{§§ 9} Ti hyb n'aa kã, ti anyy däk tsyt hë kasëew däk do ji h'yyb tym kameh'ääk doo, ta karapee hyb n'aa P'op Hagä Do benyyw däk doo. ¹⁰ Ta ti ji h'yyb tym kameh'ääk do gad'oo doo, rakameh'ääk da ramoo bok do jawén paa bã sa hã P'op Hagä Do karën doo, P'op Hagä Do kameh'ääk doo da né hë tapehuunh do tabahajaa do jawén paa bã.

¹¹ Ti hyb n'aa kã, taw'ääts hë tak'ëp ër hyb n'aa tam'aah ji h'yyb tym kameh'ääk do P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ër gadoo hyb n'aa, nabuj keh'üüm doo, ky nadah'eeh doo, p'ooj ub habong doo da ër nabok hyb n'aa.

¹² Ta ti ÿ wén her'oot, awät do hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh. Tahajaa tabad'oo P'op Hagä Do karën doo. Sën-jeer séd demuun tahãw padëek do bahãnh P'op Hagä Do kyyh hehãm do hadoo. Sën-jeer t'öp tabajëng doo da ji k'yy gahüün gó, t'öp P'op Hagä Do kyyh bajëng ji h'yyb tym gó. Sahõnh hë ji h'yyb gó hanäng do tametty, sahõnh hë ji hyb n'aa newëë do tametty. ¹³ Sahõnh hë P'op Hagä Do pahuunh do mahang dooh kejën pé P'op

^{§4:2} Pawóp hë ky dah'eeh paah, Kareb, Josuwéh häd enäh doo. Ta wób dooh raky dahé bã, rawén ganadoo P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

^{**4:3} Saaw-Mo 95.11

^{††4:4} Genesis 2.2

^{‡‡4:7} Pooj jé ÿ erii wät doo tawén näng, tég eh do 3 hã pawóp nuu me ta ti taberii wät do hyb n'aa.

^{¶¶4:7} Saaw-Mo 95.7-8

^{§§4:8} Josuwéh ti Kanaäh häj n'aa hënh Isaraéw buuj mahüüm do paah.

Hagä Do mahānh. Sahōnh hē P'op Hagä Do bahapäh. Sahōnh hē wyt ta maab hē ta matym gó. Ta matym gó ər kametä dāk da ər metēeh hyb n'aa ta hā nyy da ər baboo bok paah.

Jesus ər ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē ky n'aa hahŷŷh

¹⁴Ti hyb n'aa kā, ti anäng do hyb n'aa Jesus, P'op Hagä Do T'aah, ər ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wē, hŷ pong jé P'op Hagä Do wē hajēē suun doo, taw'äats hē dooh ər h'yy keréd bá Jesus ky n'aa ər gado dāk do paa hā. ¹⁵Taw'äats hē ta tii hā ər h'yy kanerét ŷ wén näng, ər ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wē tabahapäh do hyb n'aa né hē ər h'yyb nahejooj. Tahapäh ər hā kametēeh doo, ti na-āāj hē Nesaa Do Yb h'yyb tatuk do paa hyb n'aa sahōnh hā, ər Nesaa Do Yb h'yyb tatuk doo da né hē. Nesaa Do Yb h'yyb tatug né paawä ta hā, dooh nesaa do Jesus hā. ¹⁶Ti hyb n'aa taw'äats hē h'yy kasadä doo me P'op Hagä Do ky enyym do wē ər bahōm,* ər tat'yyd mehiin hyb n'aa, taky enyym doo gó ər tamasa hyb n'aa baad tanadoo noo gó ər hā.

5 Sahōnh hē sa ky n'aa rod wahē n'aa P'op Hagä Do wē takasēew hōm sa wakāān mahang, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahadoo hyb n'aa, P'op Hagä Do matym n'aa ta wē tamanaa hyb n'aa, sa masāāh wób P'op Hagä Do hā tama ejuu hyb n'aa na-āāj hē, nesaa do ramoo bok do kado hōm hyb n'aa. ²Sa da hadoo sa ky n'aa rod tabahadoo do hyb n'aa, sa nemuun h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, tahajaa kaja hē ta h'yyb tamahūūm bá h'yy gatamah do hyb n'aa hes'ōōs do

sa wē. ³Sa da ta h'yyb nahejooonh do hyb n'aa, ta wakāān hyb n'aa had'yyt nado tama ejuu P'op Hagä Do wē. Ta hyb n'aa na-āāj hē ky n'aa jaw'yyk do mejūū P'op Hagä Do hā tama ejuu, nesaa do tamoo wād wāt do kado hōm hyb n'aa.

⁴Dooh hajaa pé ta daaj hē takasēew bá sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do ti hasēm tii, Arāw tasēew hōm do paa hadoo.

⁵Ti hadoo Kristo hā. Dooh ta daaj hē takasēew bá, dooh ta daaj hē takawehēē bá sa ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa. P'op Hagä Do né hē tii, “Tah ŷ ōm, hana ŷ ōm”† hanäng do ta hā. ⁶Hahŷŷ da na-āāj hē Kristo hā P'op Hagä Do baher'oot ta kyy kerih do bód see hā:

“Sa ky n'aa rod wē ŷ had'yyt hē ōm, Merekisedek,‡ sa ky n'aa rod wē ŷ hadoo péh”,§ näng mā ta hā.

⁷Badāk hahŷŷ bá Jesus bawāt noo gó tak'ep taky n'aa etsēē P'op Hagä Do hā. Tak'ep ta kyyh taky n'aa etsēē bá, haoot doo me na-āāj hē taky n'aa etsēē P'op Hagä Do hā, dajēb mahānh ji hed'ēēp do hā. P'op Hagä Do ky daheeh taky n'aa etsēē doo, Jesus ky dahé had'yyt hē do hyb n'aa ta Yb karēn doo. ⁸P'op Hagä Do T'aah né hē paawä, nesaa do tahoop do hā tahapēē dāk nyy d' tahanäng pé P'op Hagä Do hā ji ky daheeh doo. ⁹Sahōnh hē ta Yb karēn do ta hā kaja dāk bá kā, sahōnh hē ta hā ky dah'eeh do sa h'yyb tym dēēb tabahado däg kán. P'op Hagä Do pa had'yyt hē da rababok tan'oo bá kā. ¹⁰Sa ky n'aa rod wahē n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē, Merekisedek hadoo do Jesus bahado dāk P'op Hagä Do an'oo bá.

*4:16 Ji h'yy kasadä doo me ji ky n'aa etsēē, tahanäng pé ta wē ji bahōm doo.

†5:5 Saaw-Mo 2.7

‡5:6 Genesis 14.17-20 hā takerii dāk ta ti Merekisedek panyyg.

§5:6 Saaw-Mo 110.4

**Ji h'yy ganajëë hõm
do Jesus hã ky n'aa hahỹh**

¹¹ Hajõng ti anyy dāk paawā ta ti ky n'aa bē ỹ maher'oot hyb n'aa. Ti hadoo né hē, hejoonh ji maher'ood bā ta ky n'aa, nanyw hē bē h'yy ganahoot do hyb n'aa ta hã. ¹² Bāp peej dāg bē h'yy kae dāk do hyb n'aa Jesus hã, ta wób paawā bē ma metëëk da hē ta ky n'aa. Ti hadoo né hē, dooh tagah'ood nā bā bē hã. Bē karēn p'aa hēnh ji ma metëëk bē hã. Jāām hē pooj jé P'op Hagā Do ky n'aa bē rama metëëk do paa ji ab'aanh bē karēn. Kara-pee t'aah ta ỹn bii gamyyj karēn doo, ta tā nawēh nā do hadoo bēeh. ¹³ Bii karēn nā doo, karapee t'aah hadoo nāh, ji hã P'op Hagā Do karēn do hã h'yy ganahoot nā doo. ¹⁴ Ta dab ti wahēh hedoo do sa tā. Hahỹ d' ỹ hanāng pé tii: H'yy gah'ood dāk do ramaa napāh sahõnh hē P'op Hagā Do kyyh. Sa h'yyb gó rahyb n'aa newē had'yyt hē do hyb n'aa, rahapëë dāk ny hadoo do baad ub, ny hadoo do baad nadoo doo.

6 Ti hyb n'aa, taw'āats hē ër hyb n'aa matakëë baad tagahoot hyb n'aa ër hã sahõnh hē ër hã Kristo metëëh doo, baad ër bahaja dāk hyb n'aa. Taw'āats hē dooh ër abaj had'yyt hē jāām hē pooj jé Kristo ky n'aa ër rama metëëk doo. Taw'āats hē dooh p'aa hēnh ër abaj jāām hē pooj jé ër ma kamet'ëëg wāt doo, daap hadoo do ji moo wāt do ji eréd hõm do ky n'aa hedoo doo, P'op Hagā Do hã ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hedoo doo, ² ji nu kemuun do ky n'aa hedoo doo, sa wahē n'aa sa moo radatoonh do sa nu gad'oo bā ky n'aa hedoo doo, dejëp do ragenā bong do ky n'aa hedoo doo, h'yy kana'eeh do P'op Hagā Do ky n'aa ety had'yyt hē do ky n'aa hedoo do na-āāj hē. ër hapëë dāk né hē sahõnh hē ta tii. ³ Ti

hyb n'aa, P'op Hagā Do an'oo bā, ër ma kametëëk ër nahapāh nā doo, ër hapāh do takah'ūum hyb n'aa, baad ër bahaja dāk hyb n'aa kã.

⁴⁻⁶ Ta ti ỹ wén her'oot, dooh tahaja bā kã p'aa hēnh P'op Hagā Do wē rah'yy kawereem bā Kristo tyw n'aa reréd bā, P'op Hagā Do panyyg hã rah'yy gah'ood dāk do paah, P'op Hagā Do hanaa ramepëë dāk do paah, P'op Hagā Do Sahee ragado dāk do paah, P'op Hagā Do kyyh hanām do ramepëë dāk do paah, Kristo hejój ta jawén tabag'āas noo gó tametëëh do rahapëë dāk do paa na-āāj né hē. Kristo heréd hõm doo, dooh tahaja wād bā p'aa hēnh rah'yy kawereem P'op Hagā Do wē, p'aa hēnh P'op Hagā Do T'aah b'aa kajatsëk do hã rabepëëm hadoo do hyb n'aa, sahõnh hē rabahapāh bā P'op Hagā Do T'aah ta wób raky n'aa rejāā ran'oo bā ta tii hã. ⁷ P'op Hagā Do ky n'aa edëng gëew naëng tōs gado had'yyt doo, ta danāh joom baad hawäng hanoo doo. ⁸ Tii d' nado gëew naëng hadoos do gado had'yyt né paawā jāām hē hawäng jawii hedoo doo, sasëng hedoo doo. Dooh gëew baad hadoo do tado bā. Edaa dāk P'op Hagā Do ky n'aa wasee tii. Tagadëëg ub tagawats'iik tii.[§]

⁹ Tii d' né ỹ baher'ood paawā najis haa, dooh h'yy gejë hõm do wób bē do bā hã ỹy. Baad hadoo do hã, ji h'yyb tym hedëp hanoo do hã bē h'yy kajāk, hã ỹy. ¹⁰ Ta ti ỹ wén hapāh bē hã, taw'āats hē hadoo do hyb n'aa P'op Hagā Do bad'oo ji hã. Dooh da tamabaan bā bē moo bok do paah. Dooh da tamabaan bā ta hã bē kamahān do hyb n'aa ta karapee tsyt hē ta wē kasëew bong do bē masa do paah, da hē bē masa do na-āāj né hē. ¹¹ Ti hadoo né hē, ỹ karēn paawā tsebë doo me, tak'ëp bē h'yyb hedoo doo me had'yyt hē bē bad'oo ta ti bē dajëb bā

^{§6:8} Gereg kyy me tabaher'oot, "Tagadëëg ub tagatang." Tagadëëg ub tagawats'iik tahanāng pé tii, Gereg kyy me. Gëew ky n'aa gó ji tamaher'oot Jesus hã h'yy ganeyë hõm do sa ky n'aa, h'yy gejë hõm do sa ky n'aa na-āāj hē.

kä, baad bë gadoo hyb n'aa h̄y pong jé bë gahëen doo. ¹² Doo h̄y karën bã bë nehōj padäg bã. Taw'ääts hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh do bë pooj jé gado dāk do rababok doo da bë babok. Baad rah'y y ka'eeh do hyb n'aa, h'y ganajëng doo me rababok do hyb n'aa, ti ragado däg kăn P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo kä.

P'op Hagä Do moo wät né hē ji hā taky n'aa enooh do ky n'aa hahȳh

¹³ P'ooj ub, Abaraām hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh noo gó, ta daaj hē, ta häd gó taky däng, dooh taky kahȳd bã Abaraām bahapäh hyb n'aa. Doo h̄y P'op Hagä Do bahānh péh, ti hyb n'aa ta häd gó né taky däng. ¹⁴ Hahȳ da Abaraām hā taky n'aa enooh: “Ōm ȳ ky n'aa edëng né da. Tak'ëp da takanekan a panaa”,** näng mã ta kyyh. ¹⁵ Tii bã h'y ganajëng doo me Abaraām gada do jawén paa bã, tagado däg kăn ta hā P'op Hagä Do ky n'aa eno dāk do paah. ¹⁶ Baad ji karën bã ji ky dëe bã, ji bahānh hyb n'aa jawyk do hā ji ky däng, te hub né hē ji her'oot do ta wób rabahapäh hyb n'aa. Tii d' ji adoo bã, dooh ji raky sēew wäd bã. ¹⁷ Tii d' paa P'op Hagä Do bad'oo. Ky kaneh'ȳt doo me ta häd gó taky däng, sa hā taky n'aa enooh noo gó. Tii d' tawén d'oo, ta jawén taky n'aa enooh do gadoo doo, dooh sa hā P'op Hagä Do ky kahȳd bã baad rabahapäh hyb n'aa. ¹⁸ Doo h̄y P'op Hagä Do ah̄ȳd bã ta kyyh. Doo h̄y P'op Hagä Do noo kanesa bã. Pawóp hadoo do P'op Hagä Do wén her'oot èr hā, èer, ta wē kedëeb wät doo, èr h'y kahe-jój dāk hyb n'aa, èr pooj jé èr gada do èr nerét hyb n'aa. ¹⁹ Baad èr gahëen ta wē né da èr babok ta jawén. Baad èr gahëen do èr h'y yb tahej'oonh èr h'y y geje hōm mahānh. Marakate ta jawyyg

n'aa mesoo do hadoo bah'ood ahēm hōm mahānh hadoo ti èr h'y y kahej'oonh doo. Ta ti èr kahej'oonh doo, P'op Hagä Do hā takahej'oonh. ²⁰ Ta tii bã, P'op Hagä Do matym gó Jesus bajëe suun èr hyb n'aa, ta majyyw me tabado hōm hyb n'aa ne-saa do èr moo boo bok doo. Sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do tób n'aa gawakō t'öp gadāk doo gó sa masāah majyyw tamahej'ëeh do hadoo né tii. Tii d' Jesus bad'oo do hyb n'aa èr ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē tabahado däg had'y yt hē kä, sa ky n'aa rod Merekisedek hadoo péh.

Merekisedek ky n'aa hahȳh

7 Panang Sarēm häd näng do wahë n'aa paa ta ti Merekisedek. P'op Hagä Doo, Ta Bahānh Hadoo Do wē sa ky n'aa rod. Abaraām Merekisedek mamun paa Abaraām babaaj nā bã ta wób sa wahë n'aa sa warahén sii hē taj'aa ketsë jawén paa bã. Tii bã m' Abaraām Merekisedek ky n'aa edëe geët. ² Ti m' Abaraām bets'ëe hōm ta hā ta maji hā tado hōm do uuh. Ji moo sahōnh hē ken'y yh do sét hē ken'y yh tets'ëe dāk mã Merekisedek hā. “Sa wahë n'aa, baad had'op do moo hew'ëet doo”, tahanäng pé ti Merekisedek. Sarēm bã wahë n'aa m'. Sarēm bã wahë n'aa, “Sa wahë n'aa rakamanajë bong hanoo doo, rah'y yb enyyw padëek hanoo doo”, tahanäng pé tii. ³ Doo h̄y ji ky n'aa napëe bã ta yb, ta ȳyn. Doo h̄y ji ky n'aa napëe bã ta wahë makū tahana doo. Doo h̄y na-āaj hē ji ky n'aa napëe bã tabenäng do ky n'aa, tada-jëp do ky n'aa. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod had'y yt hē P'op Hagä Do wē,^{††} P'op Hagä Do T'aah sa ky n'aa rod had'y yt hē tabahadoo doo da.

**6:14 Genesis 22.17

††7:3 Ji ky n'aa nanapäh do hyb n'aa tabenäng doo, tadajëp doo, awäd had'y yt hē hadoo, dajëb né paawä tii.

⁴Bē hyb n'aa newē, tak'ēp tahyb n'aa jawyk Merekisedek. Abaraām, ēr wahē makūūh, hyb n'aa jawyg né paawā, tets'ēē hōm ta majī hā tado hōm do uuh Merekisedek hā. Ji moo sahōnh hē ken'yyh do sét hē ken'yyh tets'ēē dāk mā ta hā. ⁵Rewi panaa wób, sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē hadoo doo, ti rahajaa ragahēēn bā sa wakāān wē hanäng do uuh, Abaraām panaa had'yyt né paawā. Tii d' tawén hadoo, tii da Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū do hyb n'aa. ⁶Merekisedek, Rewi panaa nado né paawā, tagado dāk Abaraām wē hanäng do uuh. Ti m' Merekisedek ky n'aa edēē gēēt Abaraām, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do gado dāk do paah. ⁷Hỹ kā, wyt ta maab hē hahỹh: Ta bahānh hyb n'aa jawyk do tii, ta yd jé hyb n'aa jawyk do taky n'aa edēng doo.^{††} ⁸Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē, sa wakāān wē hanäng do uuh gah'ēēn doo, ajyy ub tii. Rawehēh padēēk bā radejēp. Merekisedek kā, Abaraām wē hanäng do uuh gadoo doo, edēb had'yyt hē P'op Hagä Do kyy kerih do metēēh. Ti hyb n'aa sa ky n'aa rod Rewi panaa sa bahānh tii. ⁹Hahỹ hyb n'aa na-āāj hē Rewi panaa sa bahānh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji wén hapäh: Rewi panaa, sa wakāān wē hanäng do uuh gah'ēēn doo, ti na-āāj hē repaag hōm hadoo Merekisedek hā sa wē hanäng do uuh, dooh nā né paawā Rewi ti noo gó. Merekisedek hā Abaraām ep'aak do hā rabepaag hōm. Hahỹ hyb n'aa tahajaa ji her'oot tii: ¹⁰Abaraām Merekisedek mamuun noo gó, Abaraām hā nā ta panaa see Rewi.

¹¹Takaja däg bā paawā sahōnh hē P'op Hagä Do karēn do Isaraéw buuj sa ky n'aa rod Rewi hana do ramoo bok do hā, dooh hyb n'aa pé P'op Hagä Do asēm

sa ky n'aa rod see Merekisedek hadoo péh, Arāw hadoo pé nadoo doo. Rewi panaa, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod he-doo do radu doo noo gó ramoo bok doo, P'op Hagä Do an'oo dāk Isaraéw buuj sa hā ta ky n'aa jaw'yyk doo. Ta ky n'aa jaw'yyk do mahang tamaher'oot nyy da Rewi panaa ramoo bok ta wē. ¹²Ti hyb n'aa, ta see pé sa ky n'aa rod takahỹyd bā, ta nemuun né hē ky n'aa jaw'yyk do kah'ỹt. ¹³Ky n'aa jaw'yyk do kah'ỹd däg kán ēr wén hapēē kán, Jesus ēr Wahē N'aa, ta ky n'aa P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do paah, dooh Rewi panaa tado bā. Jakóh t'aah see panaa tii. Ta ti sa mahang dooh noo gó taganā bā sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē. ¹⁴Ta ti ỹ wén her'oot, wyt ta maab hē do hyb n'aa, Judah häd näng do hanaa Jesus ēr wahē n'aa. Sa ky n'aa rod ky n'aa Mosees her'oot noo gó, dooh Judah panaa hā taky dēē bā sa ky n'aa rod rabahadoo hyb n'aa. ¹⁵Wyt ta maab hē, takahỹyd kán ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē, Rewi panaa nado wäd. Ti hyb n'aa takahỹyd däg kán na-āāj hē ky n'aa jaw'yyk doo, ji ky n'aa rod seeh, Merekisedek hadoo pé kaja dāk do hyb n'aa kā. ¹⁶Ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē ti tawén bahado dāk, Rewi panaa hyb n'aa nado, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejūū doo da. Ji ky n'aa rod Jesus wén hado dāk P'op Hagä Do wē, takabaj'aa do hyb n'aa, tawäd had'yyt do hyb n'aa. ¹⁷Tii d' tawén hadoo, hahỹ da P'op Hagä Do ky hadoo do hyb n'aa paa ta hā:

“Sa ky n'aa rod had'yyt hē da wē ỹ ȳm, Merekisedek, sa ky n'aa rod wē ỹ ȳm hadoo péh.”^{¶¶}

¹⁸Ti hyb n'aa kā, ta ky n'aa jaw'yyk do pooj jé kan'oo dāk do kado hōm kán hỹ kā nahejoonh do hyb n'aa. Dooh tahajaa péh. ¹⁹Dooh noo gó Mosees ky n'aa

^{††}7:7 Abaraām bahānh Merekisedek hyb n'aa jawyk ji bahapäh ta tii hā.

^{¶¶}7:17 Saaw-Mo 110.4

jaw'yyk do haja bā baad had'op ji ba-hadoo, P'op Hagä Do wē ji bahōm hyb n'aa. Ti bahānh baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do an'oo dāk hỹ kã. Ta ti ta tyw n'aa me ər hajaa ər kaja bā P'op Hagä Do wē.

²⁰ Ta ky kaneh'ỹyt doo me ta häd gó P'op Hagä Do ky däng paa ta ti papuuj hadoo do taban'oo dāk noo gó. Rewi panaa sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē rabahado padëek noo gó, dooh ta häd gó P'op Hagä Do ky dëe bā tanah'ỹyt sa hā tanoo do ramoo bok doo. ²¹ Jesus kã ji ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahado dāk bā, ta ky kaneh'ỹyt doo me P'op Hagä Do ky dëe kã tanah'ỹyt doo. Hahỹ da ta kyyh ta hā:

“Baad ỹ ky däng hahỹh,
dooh ỹ h'yy kahỹd bā:

‘Sa ky n'aa rod had'yyt hē òm wē ỹ.’”^{§§}

²² Ky kaneh'ỹyt doo me Jesus hā P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, pooj jé Mosees hā taky n'aa enooh do bahānh baad ub hỹ kã ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē ji tamahũm doo, ji hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo. Jesus hyb n'aa takaja dāk né hē ji hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo.

²³ Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do hā kã, ta see dajëb bā paah, takah'ỹyt paa ta seeh. Sa wahë n'aa gó radejëp do hyb n'aa, dooh sét ub haja bā P'op Hagä Do wē tamoo wäd had'yyt bā. ²⁴ Tii d' nado Jesus. Jesus awäd had'yyt hē do hyb n'aa, ji ky n'aa rod had'yyt hē P'op Hagä Do wē. ²⁵ Ti hyb n'aa, baad tabahajaa tedëeb bā ta hyb n'aa P'op Hagä Do wē hah'ũm doo. Awäd had'yyt hē, sa hyb n'aa taky n'aa etsëe hyb n'aa.

²⁶ Ti hadoo pé né hē ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do ji karën. Baad taba-

hajaa ər tamasaa bā sahōnh hā. Baad ub ti P'op Hagä Do matym gó. Dooh baad nadoo do tamoo wäd bā. Dooh nesaa pé ta hā. Nesaa do moo bok do h'yyb nahado. Hỹ pong jé sahōnh hē sa bahānh tabahadoo P'op Hagä Do an'oo bā. ²⁷ Dooh hyb n'aa pé sa ky n'aa rod wahë n'aa wób rabahed'oo doo da tamoo wäd bā. Ta āh hā had'yyt hē P'op Hagä Do hā rama ejuu paa tii. Pooj jé, sa daaj hē nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama hej'uu, tii bā sa wakān, Isaraéw buuj nesaa do ramoo bok do hyb n'aa rama eju kã. Tii d' nado Jesus. Sét nuu me ub nesaa do ta wób ramoo bok do sām tan'oo dāk P'op Hagä Do hā, ta daaj hē takan'oo dāk noo gó sa hyb n'aa tadajëp hyb n'aa.*

²⁸ Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejũ do hā, ajyy sa da hadoo do nemuun h'yyb nahej'oonh do rakasëew dāk sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät P'op Hagä Do wē rabahadoo hyb n'aa. Tii d' nado P'op Hagä Do ky kaneh'ỹyt doo me taky däng do hā, Mosees ky n'aa jaw'yyk do jawén kan'oo dāk doo. Ta T'aah tasëew dāk ji ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do tabahadoo hyb n'aa kã. Baad had'op had'yyt hē ta T'aah bahadoo P'op Hagä Do an'oo bā.

Jesus ər ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät do P'op Hagä Do wē ky n'aa hahỹh

8 Hahỹ ti bē ỹ maher'oot do mahang tak'ëp baad hadoo doo: Ti anyy dāk né hē ər ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Hỹ pong jé, P'op Hagä Doo, Sahōnh Ta Bahānh Hadoo Do hub hēnh, takaweh'ëeh doo bā tabaso dāk. ² P'op Hagä Do matym gó, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do mo haj'aa bā ər ky n'aa rod moo wät, badāk hahỹ bā sa hā P'op

§§7:21 Saaw-Mo 110.4

*7:27 Dooh hyb n'aa pé hajõ nuu me tii d' tabad'oo.

Hagä Do kahesé do tób n'aa ajyy rata-maa sooh doo bã nado.[†]

³Sahõnh hē ji ky n'aa rod wahē n'aa heh'ää́t do[‡] rasēm P'op Hagä Do matym n'aa P'op Hagä Do wē tamanaa hyb n'aa, sa masāāh wób P'op Hagä Do hā tama ejuu hyb n'aa na-āāj hē. Ti hyb n'aa taw'āāts hē Jesus Kristo na-āāj hē manaa P'op Hagä Do matym n'aa. ⁴Badāk hahỹỹ bã Jesus awäd nä bã paawä, dooh sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tado bã paawä, anyy dāk do hyb n'aa Rewi panaa P'op Hagä Do hā rama ejuu doo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü doo da. ⁵Sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa, hỹ pong jé hanäng do häd hadoo do kata-maa sooh do yt hā ti ramoo heb'ook. Dooh P'op Hagä Do bawät do heh'ää́t do tado bã ta ti tób ta yt hā ramoo bok do ër wén hapäh, hahỹỹ da Mosees P'op Hagä Do maher'oot do paa hyb n'aa: “Mamoo wäd ta tii, hahỹ waëë hā a hā ỹ metëëh do hadoo da, mahapäh do hadoo né hē.”[¶] Heh'ää́t doo, hỹ pong jé tii. ⁶Baad ub né paawä sa ky n'aa rod Rewi häd näng do panaa ramoo bok doo, tak'ëp baad ub ti bahānh Jesus ër ky n'aa rod moo wät doo. Tii d' tawén hadoo, ta tyw n'aa papuuj ta hyb n'aa P'op Hagä Do wē ër kajaa Jesus anoo doo, p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'oot do bahānh do hyb n'aa.[§] Tak'ëp baad ub ti bahānh na-āāj hē ër hā taky n'aa enooh doo.

⁷Pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do an'oo bã paawä, baad ub sahõnh hē tabahadoo hyb n'aa, tii d' tado bã paawä, dooh hyb n'aa pé paawä

ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh péh. ⁸Tii bã, P'op Hagä Do bahapäh bã, dooh né hē raky dahé bã Mosees sa sii takaner'ood wät doo, hahỹỹ da ta kyyh:

“Ti awät bë pooj jé papuuj Isaraéw buuj sii ỹ kaner'oot doo,

Judah buuj sa sii na-āāj hē.

Ta tyw n'aa papuuj ỹ anoo da sa hā.

⁹Sa wahē makü sa sii ỹ her'ood wät do paa nahado da tii,

ỹ man'yyh noo gó Esit bã naa.

Raky nadaheeh do hyb n'aa paa sa sii ỹ ber'ood wät doo,

ỹ eréd hõm paa sa wahē maküüh”, näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹⁰“Hahỹỹ da ta tyw n'aa papuuj ta jawén Isaraéw buuj sa hā ỹ metëëh doo:

Sa h'yyb gó da ỹ banoo ỹ ky n'aa jaw'yyk doo.

Sa h'yyb tym gó da ỹ berih hadoo da ta tii.

Ỹ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii.

¹¹Ti noo gó da, dooh hyb n'aa da rama met'ëëg wät sa da hadoo do këh ỹ n'aa hā.

Dooh hyb n'aa da sa wakāān rama met'ëëg wät pé ỹ rabahapäh hyb n'aa.

Sahõnh hē da ỹ rabahapäh.

Hyb n'aa sakog is doo, hyb n'aa jewyk do sii hē ỹ da rahapäh.

¹²Tii d' tawén hadoo, ỹ mabaan hõm da baad nadoo do ramoo bok do paah.

[†]8:2 Esodo bód, tég eh do 26 hā takerii dāk ta ti sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa. Ta ti yt hā nado Jesus moo wät.

[‡]8:3 Isaraéw buuj hā rama erih do hahỹỹh. Sa ky n'aa rod, Rewi panaa hedoo do sa ky n'aa taher'oot tég nad'ëëd is do 3 hā.

[¶]8:5 Esodo 25.40

[§]8:6 Hahỹỹ d' tahanäng pé ti rakaner'oot do ky n'aa: Sinaih waëë hā P'op Hagä Do anoo paa sa hā ta ky n'aa jaw'yyk doo. Isaraéw buuj raky dahé bã, P'op Hagä Do ky n'aa edëng sa hā, taky däng paah. Tii bã ta kyyh ragadoo. “Aā ky daheeh da”, nāk sa kyyh P'op Hagä Do hā.

Dooh da ỹ hyb n'aa es'ee wäd bä nesaa do ramoo bok do paa.”** Näng mä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo.

¹³Sa sii takaner'oot do papuuj P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tado hõm pooj jé sa sii takaner'ood wät do paah. Ta säg däg tii. Edah tagawatsik. Ta tyw n'aa papuuj tan'oo däk.

Badäk hahÿÿ hä P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

9 Ti anäng paa pooj jé Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wät do paa ky n'aa jaw'yyk doo, ji hä metëëh do nyy da P'op Hagä Do wë ji kajaa, ta hä ji hyb n'aa jaw'yyk hyb n'aa. Ti anäng paa na-ääj hë badäk hahÿÿ bä P'op Hagä Do raj'aa etsë do tób n'aa, P'op Hagä Do sa hä kahesé do tób n'aa ramaneëënh doo. ²Sa hä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa katamaa sooh do yt hä, ta gawakō tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew däk do ramaneëënh doo gó tagadahäng ta bag tyng, pāw tyng n'aa, P'op Hagä Do matym gó kametëëh do pāw n'aa na-ääj hë. ³Ta baa besuu n'aa bahānh tagadāk ta gawakō tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëew dāk do heh'äät doo. ⁴Tii bä tabahäng k'ääts tęg gabarëëh do s'ëëb buu benyym do rabahej'uu do tyng n'aa. Tii bä tabahäng ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa na-ääj hë. K'ääts tęg gabarëëh do ta hä. Tii gó rabat'oonh hahÿÿh: Manah häd näng do hood k'ääts gabarëëh do s'ëëb, Manah ta gó, Arāw tatu n'aa ta ts'oooh genā hõm doo, pā gatsebak do na-ääj hë ta hä Jawéh ky n'aa jaw'yyk do kaherih doo. ⁵Ta hood P'op Hagä Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do

hood n'aa jó rabab'ëëh kabaj'aa do kęg enäh do heen n'aa kerubīm ramaneëënh doo. Ta ti ganahaang gó P'op Hagä Do hejój kametëëh. P'op kerubīm kęg ragad-abëëh, p'op naa sa kęg me rajasuu hyb n'aa ta ty gatsë. Ta tii bä, ta ty gatsë jó, P'op Hagä Do awug hõm nesaa do Isaraéw buuj ramoo bong doo.^{††} Hÿÿ kã, babä ỹ erih do hä, dooh né paawä tahaja bä sahõnh hë ta ti hedoo do ky n'aa hë ỹ maher'ood bä, ⁶tii da né hë sahõnh hë ta ti ragadebëëh sa hä P'op Hagä Do kah-esé do tób n'aa yt hä. Ta gawakō pooj jé gadäk doo gó sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wë rabahej'ëëh ta tii bä P'op Hagä Do wë ramoo heb'oooh do ramoo bok hyb n'aa. ⁷Ta gawakō t'öp gadäk doo gó jãām hë hajëë suun sa ky n'aa rod wahë n'aa heh'äät doo. Sét ta baab ken'yyh sét nuu me tabajëng ta tii bä. Tabajëë suun bä, tamajë had'yyt hë sa mas'ää booj yb aj'yy majjyyw P'op Hagä Do kahesé doo bä, h'yy gatamah doo gó nesaa do tamoo wät doo, ta wób moo bok do na-ääj hë kawug hõm hyb n'aa. Majjyyw tamanajë bä, dooh né hë tahaja bä tajëë bä tii bä.

⁸Ta tii hä P'op Hagä Do Sahee metëëh hahÿÿh: P'ooj ub, sa hä P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa ky n'aa jaw'yyk do yt hä rababok nä bä, dooh sa hä tagasëëts nä bä ta tyw n'aa hadoo ta gawakō tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëew dāk doo hënh. Dooh tagasëëts nä bä sa wë ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë tahanäng pé tii. ⁹Da hë Kristo hä kaja dāk do metëë n'aa ub sahõnh hë ta tii. Dooh P'op Hagä Do matym n'aa ramehen'aa doo, dooh sa mas'ääh majjyyw ta wë ramahen'aa do na-ääj hë tahaja bä baad tabahado dāk tan'oo bä P'op Hagä Do hyb n'aa jew'yyk

**8:12 Jeremijj 31.31-34

^{††}9:5 Ta noo gatsë pong jé P'op Hagä Do kahesé sa hä. Ta ti tabasoooh bä Isaraéw buuj sa rod n'aa P'op Hagä Do wë wahë n'aa rabana nesaa do ramoo bong do P'op Hagä Do bawug hõm hyb n'aa, takajesu dāk hyb n'aa. Ti hyb n'aa ta noo gatsë na-ääj hë ramaneëënh **“kajesu n'aa noo gatsë n'aa”**, kajesu dāk do hadoo do hyb n'aa nesaa do sa h'yyb gó hanäng do paah.

do sa h'yyb. ¹⁰ Jāām hē ji awēh, ji awa, ji eēēk do ky n'aa ub tii. Jāām hē naēng me sa hā renām do ky n'aa tii. Papuuj kajaa do pooj jé ky n'aa jawyyg n'aa tii. Dooh t'öp ji h'yyb tenyyw bā.

Jesus majyyw ky n'aa hahȳh

¹¹ Kristo kā, baad hadoo do ta tyw n'aa papuuj kaja dāk do hā ji ky n'aa rod wahē n'aa heh'āāt P'op Hagä Do wē tabahadoo noo gó, dooh tajēē suun bā P'op Hagä Do tób n'aa gó badāk hahȳh bā ajyy tamaa sooh doo gó, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Kristo bajēē suun tak'ēp baad tabahadoo bā. H̄y pong jé, P'op Hagä Do matym gó né hē tabajēē suun. ¹² Kabara majyyw, booj yb taah majyyw nado ti t'ī hēnh tamajē sun doo, sa ky n'aa rod wób rabahed'oo doo da. Ta majyyw né ti tamajē sun doo, tan'oo dāk doo. Sét nuu me tii d' tabad'oo, P'op Hagä Do wē ēr tabedēēb had'yyt hē hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hēnh tabab'aanh péh. ¹³ Kabara majyyw, booj yb aj'yy majyyw, booj yb taah ȳynh raju dāk do paa ooj naēng mahang kamekuuj dāk do na-āāj hē, ta wób sa hā sa ky n'aa rod ratsawyh bā, baad rabahado padēēk p'aa hēnh. J'ooj hē né paawā rabenyww bong ratsawyh wāt do an'oo bā,^{††} p'aa hēnh rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hēnh rabahōm. ¹⁴ Tii d' tahadoo do hyb n'aa, tak'ēp ta bahānh Kristo majyyw ēr h'yyb tabenām nesaa do ji moo wāt do dajēb hanoo do mahānh, P'op Hagä Do hedēb had'yyt do wē ēr moo bok hyb n'aa kā. P'op Hagä Do Sahee hawād had'yyt do hejój gó ta daaj hē Kristo kan'oo dāk P'op

Hagä Do hā tadajēp noo gó. Dooh nesaa pé ta hā.

¹⁵ Ta ti hyb n'aa kā, Kristo né hē ti ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wē gasēēts hōm doo, P'op Hagä Do asēēw hōm do ragadoo hyb n'aa nahānh doo, P'op Hagä Do ky n'aa enooh do sa hā. Tadajēp do me tabedēēb kán tii, Mosees ky n'aa jaw'yyk do sa hā mejūū do noo gó nesaa do ramoo bok do paa mahānh.

¹⁶⁻¹⁷ Ky n'aa jaw'yyk do ta see erii bā tametēēh hyb n'aa ta me jaa wē tabaym ta ma paa tadajēp jawén paa bā, jāām hē wē ym do gadoo ta ma paah, ta hā ky n'aa kenoooh do paa dajēp bā kā. Dajēp né hē sahōnh hē rabahapāh bā, tii bā kerih do paa ky n'aa jawyyg dāg kán. Kerih do mo haj'aa nāng do edēb nā bā, dooh kerih do ky n'aa kajawyyg nā bā.

¹⁸ Tii da p'ooj ub Mosees sa sii P'op Hagä Do kaner'ood wāt do hā. Jāām hē tahyb n'aa jawyg dāk sa mas'āā see radaj'ēēp do jawén paa bā. Ta majyyw hyb n'aa taky n'aa jawyg dāk P'op Hagä Do ky dāng doo. Hahȳ d' paa tii: ¹⁹ Sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do Mosees maher'ood wāt do jawén paa bā m' Isaraéw buuj sa hā, tado dāk mā jawii isop hād nāng do mooh, b'éé wii hahiin do sii hē m', ti m' tadatu booj yb taah wób majyyw naēng mahang kamekuuj dāk doo gó. Ti m' P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó tatsawyyh, ti m' Isaraéw buuj sa hā tatsawyh hōm mā na-āāj hē. ²⁰ Ti m' Mosees ky hadoo sa hā: “Jawéh kaner'ood wāt do bē sii metēē n'aa hahȳ majyyw. Ta kyyh bē gado dāk, bē kyyh Jawéh gado dāk na-āāj hē hahȳ majyyw metēēh”,^{¶¶} nāng mäh. ²¹ P'op Hagä Do

^{††}9:13 Mosees ky n'aa jaw'yyk do hyb n'aa, dooh rahaja bā P'op Hagä Do tób n'aa hēnh rahōm bā tób kamag nāng do yt hā hewād nā doo, kamag hā, dajēp do paa k'yy hā na-āāj hē moo dāng doo. Rabenyww bong hyb n'aa, p'aa hēnh P'op Hagä Do tób n'aa hēnh rabahajaa rabahōm hyb n'aa, ratsawyyh sa hā booj yb taah ȳynh hahiin do raju dāk do paa ooj naēng mahang kamekuuj dāk doo. Ta ti ky n'aa ti babā tahe'oot doo.

^{¶¶}9:20 Esodo 24.8

ky n'aa jaw'yyk do kerih do jó majyyw tatsawyh hõm doo da, tatsawyh wät na-
 āāj hē P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa
 hā, sahõnh hē ta nahëë jó, sahõnh hē
 ta gó hanäng do jó na-āāj hē. ²²P'eets
 hē paawä sahõnh hē takenyyw dāk P'op
 Hagä Do wē sa masāāh majyyw hyb
 n'aa, Mosees ky n'aa jaw'yyk doo gó tak-
 erih. Majyyw takanan'oo däg bā, dooh
 takawug hõm bā nesaa do ji moo wät
 doo. Tii da né hē Mosees ky n'aa jaw'yyk
 do baher'oot.

²³Tii da né hē nag'aap hē ỹ etsén
 wät do renäm paa P'op Hagä Do mejüü,
 jāām hē hỹ pong jé hanäng do heen
 n'aa hado né paawä ta tii. Tii d' tahadoo
 do hyb n'aa, hỹ pong jé hanäng doo,
 heh'äät doo, jāām hē takenyyw dāk
 tak'ëp baad hadoo doo me, ji masāāh
 majyyw bahänh baad hadoo doo me.
²⁴Ti hyb n'aa, dooh Kristo ajëë suun bā
 P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa gawakō
 tak'ëp ta wē kasëëw dāk do ajyy ratamaa
 sooh doo gó. Hỹ pong jé hanäng do heen
 n'aa ub ta tii. Hỹ pong jé né hē taheh'äät
 bā kã Kristo bajëë suun, tanu dëë kãn,
 t'ĩ hēnh P'op Hagä Do matym gó ër taky
 n'aa etsëë hyb n'aa. ²⁵Dooh hajōō nuu
 me hỹ pong jé P'op Hagä Do matym gó
 Kristo ajëë suun bā ta daaj hē takan'oo
 dāk hyb n'aa, sa ky n'aa rod wahë n'aa
 Rewi panaa rabahed'oo doo da. Sét ta
 baab kenäh had'yyt hē sa mas'āā majyyw
 me rabahej'ëeh tii, P'op Hagä Do kahesé
 do tób n'aa gawakō tak'ëp ta wē kasëëw
 dāk doo gó. ²⁶Hajōō nuu me ta daaj hē
 Kristo kan'oo däg bā paawä, hajōō nuu
 me Kristo bahob wät paawä badāk hahỹ
 P'op Hagä Do pahuunh noo gó naa. Dooh
 tii da Kristo adoo bā. Sét nuu me ub,
 tabedaa dāk bā kã badāk hahỹ hā ji
 hawät do gawatsig hõm noo gó, Kristo
 kaja dāk ta daaj hē takan'oo dāk doo
 me, tadajëp doo me nesaa do tabawug
 hõm hyb n'aa. Dooh hyb n'aa p'aa hēnh
 tabab'aanh péh. ²⁷Sahõnh hē ji, sét nuu

me né hē ji dajëp. Ji dajëp jawén paa bā
 kã P'op Hagä Do ky däng da nyy da ji
 tabad'oo, baad tado bā, baad tanado bā.
²⁸Ti hadoo, sét nuu me Kristo, P'op Hagä
 Do H'yyb Däng Doo, ta daaj hē takan'oo
 dāk dajëb hā, ta dajëp doo me, ta ma-
 jyyw me, nesaa do hajök do ramoo bok
 do tabawug hõm hyb n'aa. P'aa hēnh da
 Kristo kaja. Nesaa do ji moo wät do hyb
 n'aa nado tii kã. P'aa hēnh tawén kaja
 kãn da, ta hā gad'aa do tamahüüm hyb
 n'aa P'op Hagä Do wē kã, ta tii bā raboo
 had'yyt hē hyb n'aa kã.

**Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa
 papuuj P'op Hagä Do wē
 tagasëëts hõm do ky n'aa hahỹh**

10 P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do
 Isaraëw buuj hā kan'oo dāk do
 paah, baad hadoo do P'op Hagä Do ky
 däng do ta jawén kaja do maëts ub
 tii. Dooh heh'äät do hỹ pong jé hanäng
 do tado bā. Ti hyb n'aa dooh Mosees
 ky n'aa jaw'yyk do haja bā baad had'op
 rabahadoo tan'oo bā. Dooh baad had'op
 rabahadoo tan'oo bā sét ta baab kenäh
 had'yyt hē sa mas'āā see P'op Hagä Do
 matym n'aa ranaheb'oooh doo. Ti hado
 had'yyt né hē ran'oo bā. ²Ta ky n'aa
 jaw'yyk do haja bā paawä baad had'op
 rabahadoo tan'oo bā P'op Hagä Do wē
 han'aa do ta hā rahyb n'aa jew'yyk hyb
 n'aa, dooh hyb n'aa wäd pé paawä sa
 masāāh wób raneboh bëeh, P'op Hagä
 Do bawug hõm hyb n'aa nesaa do sa hā
 hanäng doo. Sa h'yyb gó hanäng do paa
 kawug hõm bā paawä, dooh rahyb n'aa
 es'ee wäd bā paawä nesaa do ramoo bok
 do paah. ³Ta tii hā dooh né hē baad ji
 hado däg P'op Hagä Do matym gó. P'op
 Hagä Do matym n'aa ta baab had'yyt hē
 ramehen'aa doo, nesaa do awät nā sa
 h'yyb gó rahyb n'aa esee tan'oo bā. ⁴Tii
 d' tawén hadoo, dooh né hē booj yb aj'yy
 majyyw haja bā, dooh kabara majyyw

haja bā nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tado hōm bā.

⁵Ti hyb n'aa badāk hahŷŷ bā Kristo kajaa noo gó kã P'op Hagä Do hã taky hadoo:

“Sa masāāh majjyw a wē ramahen'aa doo, ti nado ti makarēn doo.

A matym n'aa a wē ramahen'aa doo, ti nado ti makarēn doo.

Ti hyb n'aa ŷ dab näng ŷ majjyw näng man'oo bā majjyw ŷŷ ŷ banoo hyb n'aa ta sām”, näng paa ta kyyh.

⁶“Dooh magado bā ōm rama heju doo.

Dooh magado bā a matym n'aa a wē ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do mabawug hōm hyb n'aa paawä”, näng mäh.

⁷“Tii bā hahŷŷ da kēh ŷŷh:

‘Mahegāā P'op Hagä Doo. ŷ kaja dāk, a kyy kerih doo gó kēh ŷ n'aa takerih doo da,

makarēn do ŷ moo wāt hyb n'aa.”§§

⁸Dooh m' sa masāāh majjyw, dooh m' P'op Hagä Do matym n'aa ta wē ramehen'aa doo, dooh m' ta wē rama ejuu doo P'op Hagä Do karēn bā. Dooh m' na-āāj hē takarēn bā ta matym n'aa ta wē ramehen'aa doo, nesaa do sa h'yyb gó hanäng do tabawug hōm hyb n'aa paawä. Dooh m' ta ti tagado bā, näng mǎ Kristo kyyh pooj jé. Ti taky hadoo, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejō né paawä ta tii d' rabahed'oo. ⁹Ta jawén hahŷŷ d' mǎ Kristo kyy kã: “Mahegāā P'op Hagä Doo”, näng mäh, “ŷ kaja dāk, makarēn do ŷ moo wāt hyb n'aa kã”, näng mäh. Gawatsig hōm pooj jé sa hã kamejūū do rabahed'oo do paah, ta ti taher'oot do hã ji bahapäh. P'op Hagä Do gasēets hōm hŷŷ kã ta tyw n'aa papuuj. ¹⁰P'op Hagä Do karēn do Kristo bad'oo do hyb n'aa, ta daaj hē Jesus Kristo kan'oo dāk do hyb n'aa ēr hyb

n'aa tadajēp hyb n'aa, kado hōm nesaa do ēr h'yyb tym gó hanäng do paah. Tsyt hē P'op Hagä Do wē ēr tabasēew däg kã. Sét nuu me dajēb hã takan'oo dāk. Jāām né tii.

¹¹Ta āh hã had'yyt hē sa ky n'aa rod Arāw panaa hedoo do ramoo bok ramoo heb'oooh do P'op Hagä Do tób n'aa yt hã. Ta āh hã had'yyt hē rama ejuu rama ejuu do paa péh, dooh né paawä ta ti haja bā nesaa do ji h'yyb gó hanäng do tawug hōm bā. ¹²Tii d' nado Jesus Kristo bad'oo hŷŷ kã. Sét nuu me ub takan'oo dāk nesaa do ēr moo bok do hyb n'aa tadajēp hyb n'aa. Jāām né tii kã. Tii d' tabad'oo do jawén paa bā hŷ pong jé, P'op Hagä Do hub hēnh, ta hã P'op Hagä Do weh'ēeh doo bā tabaso däg kã. ¹³Ti noo gó kã tagada ta majīī P'op Hagä Do nes'ēēm, Kristo raky daheeh P'op Hagä Do an'oo bā kã. ¹⁴P'op Hagä Do hub hēnh tawén so däg kã, sét nuu me ēr hyb n'aa tadajēp doo me baad had'op rabahado padēek tan'oo bā tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēew bong doo.

¹⁵P'op Hagä Do Sahee na-āāj hē ēr tamaher'oot ta ti ky n'aa. Hahŷŷ da ta kyyh:

¹⁶“Hahŷŷ da papuuj Isaraéw buuj sii ta jawén ŷ kaner'oot doo:

Sa h'yyb gó da ŷ banoo kēh ŷ n'aa jaw'yyk doo.

Sa h'yyb tym gó da ŷ berih hadoo da tii”,* näng mäh.

¹⁷Ti m' ahōm nǎ ta kyyh:

“ŷ mabaan hōm da baad nadoo do ramoo bok do paah.

ŷ mabaan hōm da ŷ mejūū do raky nadaheeh doo”,† näng mäh.

¹⁸Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do mabaan hōm do hyb n'aa baad nadoo do ji moo wāt do paa kã, dooh hyb n'aa wāt

§§10:7 Saaw-Mo 40.6-8 hã takerii dāk tii. Kristo kyyh ta Yb hã tii.

*10:16 Jeremij 31.33

†10:17 Jeremij 31.34

pé ramoo heb'oooh do paa sa ky n'aa rod ramoo boo bá nesaa do kado hōm hyb n'aa paawä.

¹⁹ Hÿÿ kã wakã haa hedoo doo, Jesus majyyw hyb n'aa neÿÿm doo gó ër hajaa ër ajëë p'ëë hadoo ta gawakō tak'ëp P'op Hagä Do wë kasëëw dāk do hadoo doo gó. P'op Hagä Do matym gó ër hajaa ër ahōm bá had'yyt hë ÿ hanäng péh. ²⁰ Jesus dajëp doo me ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëëts hōm. Ta baa besuu n'aa tatab'ëës tii.[‡] Edëb had'yyt hë da jé ta ti tyw n'aa gó P'op Hagä Do wë hahōm doo. ²¹ Ti anäng ër ky n'aa rod P'op Hagä Do wë tak'ëp hyb n'aa jawyk doo, hÿ pong jé P'op Hagä Do bawät doo bá bag'ääs doo. ²² Ta ti hyb n'aa, taw'ääts hë ër h'yyb ehub doo me, baad ër h'yy ka'eeh doo me na-ääj hë ër kah'üüm P'op Hagä Do wë. Dooh ër h'yyb ër taky n'aa tapa wäd bá Kristo an'oo bá. Baad ër bahado dāk na-ääj hë P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahōm bá.[¶] ²³ Taw'ääts hë h'yy ganajëng doo me had'yyt hë ër gada baad hadoo do ër hã taky däng doo, ër gada ër hanäng doo. Ẽr hã ky däng doo, moo wäd had'yyt hë taky däng doo. ²⁴ Taw'ääts hë ër tyw n'aa esoos nyy d' ër bad'oo ër h'yyb mahüüm ër da hadoo doo, rah'yyb hadoo hyb n'aa, kamahän heh'äät do ër mahang takah'üüm hyb n'aa, baad hadoo do ta wób wë ji moo wät do takah'üüm hyb n'aa na-ääj hë. ²⁵ Taw'ääts hë dooh ër eréd bá P'op Hagä Do hyb n'aa ër kahet'aa doo, ta wób,

h'yy gejë hōm do rabahed'oo doo da. Taw'ääts hë ta wób ër h'yyb en'yyim rah'yy gajëë hōm mahänh. Taw'ääts hë baad ta bahänh tii d' ër bad'oo, tabedaa dāk Jesus matëëh do bë bahapäh do hyb n'aa.

²⁶ Bë h'yy gejë hōm manä ÿ wén näng bë hã, ji h'yyb haj'aa hë Jesus ji mak'yyts bá, nesaa do ji moo wäd nã bá had'yyt hë, ji hapëë däg né paawä baad hadoo do ky n'aa hã, hÿ jawén dooh tanyy wäd bá kã P'op Hagä Do hã ji anoo do pan'aa nesaa do ji moo wät do kawug hōm do sãm. ²⁷ Jääm né hë ti awät heÿÿm doo gó ji gada P'op Hagä Do ji taky n'aa etyy do baad nadoo do wë. Jääm né da tëëg hōō tak'ëp haju do P'op Hagä Do maji gawats'iik do ti awät da ta ti wë. ²⁸ P'ooj ub, Mosees ky n'aa jaw'yyk noo gó, radej'ëëp paa sahōnh hë Mosees ky n'aa jaw'yyk do mak'yyts doo. Tanyy bá pawóp hë, tamawoob hë ta ti hapäh doo, dooh né rat'yyd mehiin bá ta ky n'aa jaw'yyk do mak'yyts doo. ²⁹ Nyy da bë hã? Dooh g'eeh ti bahänh P'op Hagä Do rejä da P'op Hagä Do T'aah makyys doo, Jesus majyyw ty n'aa ges'yyk doo, P'op Hagä Do Sahee ji tat'yyd mehiin do ky n'aa rejää doo? Jesus majyyw né ti ta hyb n'aa ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë gasëëts hōm doo. Ta hyb n'aa né hë P'op Hagä Do wë rakasëëw dāk paah. ³⁰ Ẽr hapäh né hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hahÿ her'ood wät doo: “ÿ né ti sa sãm habaanh doo. ÿ né tii.”[§] “Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do

[‡]10:20 P'ooj ub, P'op Hagä Do tób n'aa yt hã ti anäng ta baa besuu n'aa pään hebaan do s'ëëb. P'op Hagä Do kahesé doo bá noo gatsé n'aa tii. Dooh ji haja bá ta tii bá ji tabëëj bá. Hÿÿ kã, Kristo hyb n'aa ër hajaa P'op Hagä Do wë ër ahōm bá.

[¶]10:22 P'ooj ub Isaraéw buuj rabahed'oo do ky n'aa gó tabeh'üüm. P'ooj ub, ranahaja bá P'op Hagä Do tób n'aa hënh rahōm bá baad sa h'yyb nadoo do hyb n'aa, ratsawyyh sa hã booj yb taah ÿÿnh raju dāk do paa ooj naëng mahang kamekuuj dāk doo. Setsi ta äh tabahado dāk bá, Mosees ky n'aa jaw'yyk do mejüü rabe hop. Tii bá kã, baad rabahado padëëk p'aa hënh. Tii bá rahajaa P'op Hagä Do tób n'aa hënh rabahōm. Ti ky n'aa gó tabeh'üüm.

[§]10:30 Dew-Teronom 32.35.

ky n'aa etyy da ta karapee", ** näng na-
 āāj mäh. ³¹ Tak'ëp ta āām n'aa näng P'op
 Hagä Doo, hedëb had'yyt do moo gó ji
 tarejā däg bā!

³² Taw'āāts hē bē hyb n'aa es'ee nyy da
 baad bē babok p'ooj ub, panyyg hanām
 do hā bē h'yy kadaw'uuh jawén paa bā.
 Tabad'op hē bē h'yy gejë hōm ti noo gó,
 baad nadoo do bē ahob né paawā. ³³ Bē
 hyb n'aa es'ee nyy da ta see pé noo gó
 bē raky n'aa rejāā paah, nyy da paa bē
 rarejāā. Bē nado paa tii, ti noo gó rarejāā
 doo, bē hyb n'aa esee paah, bē masa paa
 ta ti hah'oop doo. ³⁴ Ti noo gó bē t'yyd
 mehīn paa bē da hadoo do radewāts
 b'ëëh doo, bē masa paa sa hā. Tsebee
 gó bē gadoo ti noo gó bē ma rado hōm
 doo, ti bahānh baad hadoo do nahānh do
 ti awāt bē pooj jé h̄y pong jé bē hapāh
 do hyb n'aa. ³⁵ Ti hyb n'aa bē h'yy gejë
 hōm manāh. Baad had'yyt hē Jesus hā
 bē h'yy kae bā, tak'ëp baad hadoo do bē
 gadoo da. ³⁶ Taw'āāts hē h'yyb jawyg gó,
 h'yy ganajëng doo me bē gadoo bē ahoop
 doo, P'op Hagä Do karēn do bē bahaja
 dāk bā kā, bē gadoo hyb n'aa bē hā taky
 däng doo. ³⁷ Hah̄ȳy da P'op Hagä Do kyy
 kerih do ta ti ky n'aa:

“Edaa dāk da ti hawāt do kajaa.

Dooh da tatabëej bā taky däng do noo
 gó.

³⁸ Karapé haa, matym ȳy gó baad hedo
 padëëk doo,

rah'yy ka'eeh do hyb n'aa da rababoo
 had'yyt hē.

Dooh da ȳ tsebee bā h'yy gajëë hōm do
 wē”, näng mäh.††

³⁹ Eër kā, dooh ta tyw n'aa heréd hōm
 do ër ado bā, ragawatsig hōm doo hēnh
 hahōm doo gó haboo dāk doo. H'yy

ka'eeh do ëër, nesaa do mahānh hedëp
 doo.

Ji h'yy ka'eeh do ky n'aa hah̄ȳy

11 Hah̄ȳy d' tahananäng pé ti ji h'yy
 ka'eeh doo: Baad ji bahapāh do
 ti ji h'yyb gó, ji gadoo né da ji pooj jé ji
 gada doo. Te hub né hē, ti awāt né da
 ji nahapāh doo, baad ji bahapāh ji h'yyb
 gó. ² Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä
 Do wén gadoo ër wahë makūūh.††

³ P'op Hagä Do hā ër h'yy ka'eeh do
 hyb n'aa, ër hapāh hah̄ȳy: Sahōnh hē
 badāk hah̄ȳy, wē, kamarab, pap̄ȳy, j,
 sagōōh na-āāj hē, ta ky gabuuj né hē P'op
 Hagä Do pehuuj wāt. Ji nahapāh doo me
 tapehuuj wāt da hē ji hapāh doo.

⁴ Baad ub Abéw makū h'yy ka'eeh do
 hyb n'aa baad hadoo do tama ejuu paah,
 ta h̄ȳy Kaīh ma ejuu do nahado. Ti hyb
 n'aa baad né hē m' Abéw P'op Hagä Do
 hā. Baad mā P'op Hagä Do hā Abéw ma
 ejuu doo. Badāk hah̄ȳy bā Abéw nawād
 wād né paawā, da hē nā tah'yy ka'eeh do
 paa ër hā tametëeh nyy da ji h'yy ka'eeh.

⁵ Aj'yy Enók hād näng do P'op Hagä
 Do masäg kán ta wē ta hā tah'yy ka'eeh
 do hyb n'aa paah. Dooh paa Enók dajëb
 bā. Dawuh up mäh. Dooh rawyyd wād
 bā P'op Hagä Do mahūūm do hyb n'aa.
 P'op Hagä Do Enók h'yyb enāw had'yyt
 hē tabawāt do hā, ta wē P'op Hagä Do
 mahūūm do pooj jé.

⁶ Ji h'yy kanae bā, dooh ji haja bā P'op
 Hagä Do ji h'yyb enāw bā. Jé karēn do
 P'op Hagä Do wē tahōm bā, jāām né hē
 tahajaa, P'op Hagä Do awāt né hē taky
 dahé bā, baad hadoo do P'op Hagä Do
 anoo ta hā hesoos do hā taky dahé bā.

⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa Nowéh
 tatamaa jat marakate, ta ȳym, ta taah, ta

** 10:30 Dew-Teronom 32.36, Saaw-Mo 135.14

†† 10:38 Habakuk 2.3-4.

†† 11:2 *Èr wahë makūūh* tawén erii wāt, ta wakāān, Isaraéw buuj Jesus hā h'yy ka'eeh
 do tama erih do hyb n'aa. Isaraéw buuj sa wahë makū ti sa ky n'aa tamaher'oot doo.

taah āj raked'ēēp do hood n'aa. Marakate tatamaa jat Nowéh P'op Hagä Do maher'oot jawén paa bā sa pooj jé hana do ranahapäh nā doo. Nowéh h'yy ka'eeh doo, ta metēē n'aa ta wób sa hā. Nesaa do hā ta wób raky n'aa kety dāk, Nowéh h'yy ka'eeh doo da rah'yy kana'eeh do hyb n'aa. Ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa né hē baad ji bahado dāk P'op Hagä Do matym gó. Ti hyb n'aa, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad Nowéh wén hado dāk ta matym gó.

⁸ Abaraām h'yy ka'eeh do hyb n'aa tawén ky dahé wät P'op Hagä Do maher'oot noo gó hēēj s'ee hēnh tabahōm hyb n'aa, hēēj ta hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo hēnh. Abaraām ky dahé wät, tatsyym kadoo, dooh né paawā tahapēē bā n'yy hēnh ta ti hēēj badāk. ⁹ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa hēēj ta hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh doo bā tabawäd wät ta s'ee hēnh naa hadoo doo da. Ta tii bā jé pad'yyt hē takeh'yyt. Sa masāāh byyh s'ēēb sa tób rah'yyt doo. Tii d' né paa Isak, Jakóh rabad'oo. Sa hā na-āāj hē P'op Hagä Do ky n'aa enooh paa hēēj Abaraām hā taky n'aa enooh do paah. ¹⁰ Ta tii d' paa Abaraām rawén bok panang P'op Hagä Do mo haj'aa hā, nahānh doo, h̄y pong jé badāk do ragada do hyb n'aa.

¹¹ Abaraām h'yy ka'eeh do hyb n'aa, neta né paawā ta ŷym Sarah, tabēēj dāg né paawā ta baab n'aa ta ŷym sii tabetaah hyb n'aa, Abaraām panaa nyy dāk, P'op Hagä Do moo wät né hē ta hā taky dāng do taky daheeh do hyb n'aa. ¹² Ti hyb n'aa kā, edaa dāg né paawā tadajēp do ta t'aah benāng noo gó, sagōōh hawób dāk, hood tēg hawób dāg ta panaa ta jawén kā.

¹³ Abaraām, Isak, Jakóh na-āāj hē radejēp sa hā P'op Hagä Do ky n'aa eno dāk do paa ragadoo do pooj jé. Ti hadoo né hē, rah'yy kae had'yyt hē rade-

jēp bā kā. Ti hyb n'aa, dawēē naa rahapäh hadoo sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. Tsebee gó ragahēēn ti sa h'yyb gó. Dooh m' badāk hah̄y tado bā sa panang heh'āāt, sa nooh. Ta s'ee hēnh naa, ta wób sa hā n'aa bā habok do hadoo mäh, sa nooh. ¹⁴ Sa hā n'aa pan'aa hes'oos do tii, ta ti hedoo do her'oot doo. ¹⁵ Dooh hēēj reréd hōm do paa tado bā rah'yyb padēēk doo. Tii d' tado bā paawā, rahaja paawā rababaaj nā p'aa hēnh t'īī hēnh. ¹⁶ Panang h̄y pong jé badāk doo, hēēj reréd hōm do bahānh baad hadoo do resoos. Ti hyb n'aa, dooh P'op Hagä Do nu mebyy bā, “ŷ ti rah'yy kaha'eeh doo”, taher'ood bā. Tenyyw hōm sa panang pan'aa h̄y pong jé.

¹⁷⁻¹⁸ Abaraām P'op Hagä Do metyy noo gó, taju paawā ta t'aah Isak P'op Hagä Do wē. Tii d' tawén doo paawā, baad P'op Hagä Do hā tah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Isak, sét had'os do ta t'aah Abaraām aju paawā, hah̄y da paawā P'op Hagä Do ky hadoo paa ta hā: “Isak hanaa da a panaa heh'āāt.”^{¶¶} ¹⁹ Abaraām hā, P'op Hagä Do hajaa dejēp do ragenā boo bā tan'oo bā. Ti hyb n'aa, dooh né paawā Isak tadajēēb bā, ta t'aah tagadoo p'aa hēnh, dajēp do mahang taganā wät hadoo.

²⁰ P'op Hagä Do hā Isak h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky n'aa edēng Jakóh, Esauh daheeh, sa pooj jé hawät do hā.

²¹ P'op Hagä Do hā Jakóh h'yy ka'eeh do hyb n'aa tadajēb pooj jé taky n'aa edēē wät mā pawóp hadoo do Joséh taah, tii bā m' ta tatu hā tanu h̄y hāng bā m', P'op Hagä Do taj'aa etsēē kán.

²² Joséh h'yy ka'eeh do hyb n'aa, tabe-daa dāk bā tadajēp doo, taky dāng mā Esit bā naa Isaraéw buuj raban'yyh da ta jawén. P'op Hagä Do hā tah'yy ka'eeh do

hyb n'aa tamejũũ sa hã nyy d' rabad'oo ta k'yy paa hã.

²³ P'op Hagä Do hã Mosees yb, Mosees yŷn rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Mosees benäng do jawén paa bã, tamawoob hẽ kamarab noo gó rajejẽn mã Mosees. Anãm mã sa hã sa t'aah. Dooh m' rajejỹm bã hãj n'aa wahẽ n'aa mejũũ doo.

²⁴ P'op Hagä Do hã Mosees h'yy ka'eeh do hyb n'aa, dooh takarẽn bã Paraõh toog t'aah ramaneẽenh karapee tanado wät bã kã. ²⁵ Dooh takarẽn bã nesaa do moo heb'ooh do sa da tah'yyb hado bã. Dooh takarẽn bã sa sii tatsebee bã. Ji wad'iits ti ta tii, ta hã. P'op Hagä Do karapee, Isaraéw buuj, sa sii rarejãã do takarẽn tagadoo. ²⁶ Tak'ëp baad ub ta hã Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Däng Do ka-jaa do tagada do hyb n'aa ta hã raky n'aa rejãã doo. Tak'ëp ky n'aa gebah do Esit hãj n'aa bã hanäng do bahãnh ti ta hã. Raky n'aa rejãã do tawén gadoo, baad hadoo do ta sãm tagada do hyb n'aa ta pooj jé. ²⁷ Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa né hẽ tawén eréd hõm Esit hãj n'aa. Dooh Esit hãj n'aa wahẽ n'aa kawajãan do tajejỹm do hyb n'aa tado bã. Dooh tah'yy gajëẽ hõm bã, P'op Hagä Do ji nahapäh do tahapëẽ däk do hyb n'aa. ²⁸ P'op Hagä Do hã tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ Pas-kowa heen n'aa Isaraéw buuj ratab'ëes. Tah'yy ka'eeh do hyb n'aa tamejũũ b'ée majyyw repeets hõm sa tób noo bã, dajëb manaa do sa taah wah'ëeh hedoo do tanadej'ëep hyb n'aa.

²⁹ Isaraéw buuj rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rabatsëg hõm akajar Hahiin Do häd näng doo me, bawoonh do ji mahõm do hadoo. Esit buuj kã rakarẽn bã paawä rabatsëg hõm Isaraéw buuj sa jawén, pehãs mã naëng me.

³⁰ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa Jerikó häd näng do panang hadë pä s'ëeb ka-jäg bëeh, setsi ta äh noo gó Isaraéw buuj ranu haw'ööd bong jawén paa bã.

³¹ Yŷnh Rahab häd näng doo, hajök do sii he'yŷh do paah, tah'yy ka'eeh do hyb n'aa dooh tadjëb bã ta wób sa sii, panang babuuj P'op Hagä Do ky nadah'eeh do sa sii. Baad mã Rahab gadoo paa pawóp hadoo do Isaraéw buuj panang begä n'aa. Tamo n'aa jesuu, tajejẽn.

³² Badawëët paawä Gidejõn, Barak, Sãn-Sãw, Jepeté, Dawi, Samuéw häd enäh doo, P'op Hagä Do ky n'aa rod na-ãäj hẽ sa ky n'aa ji maher'ood bã.

³³ Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa ta ti sa wób rado hõm sa majĩ hãj n'aa. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa baad P'op Hagä Do karẽn doo da ti sa wób rabag'ääs. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do ky n'aa enooh do ragadoo. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa P'op Hagä Do noo mesoo awad. ³⁴ P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tëeg hõo tak'ëp haju do mahãnh sa wób raked'ëep. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa sën-jeer mahãnh raked'ëep sa wób. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa, nahej'oonh do paa hejooj padëek. Rah'yy ka'eeh do hyb n'aa rakarejan sa majĩ sii rakaneb'ooh noo gó, sa majĩ ranes'ëem. ³⁵ Yŷj wób p'aa hẽnh ragadoo sa taah dejëp do mahang genä bong doo.^{§§}

Sahõnh hẽ ta ti hedoo do ta wób rahapëẽ né paawä, h'yy ka'eeh do wób rahoop sa hã rarejãã doo. Rahob had'yyt hẽ, dejëp. Dooh P'op Hagä Do raky n'aa jejẽn bã raked'ëep hyb n'aa paawä. Tak'ëp baad ji bawäd had'yyt do hŷ pong jé, ragenä bong bã kã, ti ragahëen. ³⁶ H'yy ka'eeh do wób raky n'aa rejãã, rahewyyh. H'yy ka'eeh do wób ramoo mewyyt, ratsyym mewyyt haak sapuuw

§§ 11:35 P'op Hagä Do ky n'aa rod sa hã masa do P'op Hagä Do hã rah'yy ka'eeh do hyb n'aa tii.

hadoo doo me, ragadahew'ëës doo gó radewäts b'ëëh. ³⁷ Pá me ramakut h'yy ka'eeh do wób radejëp hyb n'aa. H'yy ka'eeh do wób rabaa gehög hóm seer me. H'yy ka'eeh do wób sën-jeer me radej'ëëp. Jé pad'yyt hē h'yy ka'eeh do wób raked'ëëp sa majī mahānh. Jāām hē b'ée byyh kabara byyh h'yy ka'eeh do wób sa saroor. Dooh sa wē hanyys péh. Kasuud is paah. Rano n'aa masoo, rara-hejāā. ³⁸ Banawāng doo bā, waëë mahang, pā yb gabaho doo gó, k'āāts yt hā gabaho doo gó na-āāj hē rababok paah. Dooh rahyb n'aa p'eed bā badāk hahȳy bā hanāng doo. Baad had'op ta tii. Badāk hahȳy bā habong do wób, P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh do sa bahānh ta tii, baad hadoo doo. ³⁹ Baad ub ta ti sahōnh hē P'op Hagā Do hā, ta hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh paa ragado bā sa hā P'op Hagā Do ky n'aa eno dāk do paah. ⁴⁰ Rawén ganadoo paa ta tii, baad hadoo doo, pooj jé taky n'aa enooh do bahānh, P'op Hagā Do h'yyb dāng do hyb n'aa sa hā ēr hā na-āāj hē, séd demuun baad had'op ēr bahadoo hyb n'aa kā.

Dooh ji h'yy gajëë hóm bā baad nadoo do ji ahob né paawā ky n'aa hahȳy

12 Ti hyb n'aa kā, hajōk h'yy ka'eeh do paah, p'ooj ub habong do paa ēr rahapāh do hyb n'aa, taw'āāts hē ēr eréd hóm sahōnh hē ji tahewaat doo, baad nadoo do ji tamasoo do na-āāj hē. Taw'āāts hē h'yy ganajëng doo me P'op Hagā Do karēn doo da ēr aboo had'yyt hē h̄y jawén, tsyym kas'ȳy do h'yy ganajëng doo me rawaj'aah doo da rakajaa bā kā. ² Taw'āāts hē Jesus hā ēr h'yyb padëëk. Ẽr h'yy ka'eeh do du na do tii, ēr h'yy ka'eeh do kah'ūūm hanoo do tii.

Tak'ëp tsebé do ta pooj jé tagadoo tagada do hyb n'aa tagadoo paa b'aa kajatsëk do hā tadajëp doo. Dooh hyb n'aa Jesus nu mebyng pé ta tii d' tadajëp do hā. * Tii bā kā, P'op Hagā Do sahōnh hē bag'āās do hub hēnh tabaso kān, takaweh'ëëh doo bā. ³ Bē hyb n'aa newē nyy da dooh Jesus h'yy gajëë hóm bā, tak'ëp ajyy nesaa do moo heb'oooh do ta hā rakamajë né paawā. Bē hyb n'aa newē Jesus, bē h'yy gejë hóm mahānh. ⁴ Bēëh, dooh dajëb bē ahob nā bā nesaa do hā bē h'yy keb'aah do hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē bē h'yy keb'aah né hē, bē h'yy gejë hóm manāh. ⁵ Bē mabaan hóm P'op Hagā Do kyyh bē tah'yyb en'yyim do hyb n'aa bē tamaher'oot doo. Bēëh, ta taah hā tabaher'oot tii. Hahȳy da ta kyyh ta kyy kerih doo gó:

“Tah ȳy, mamak'yyts manā mahȳyñh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do òm tametëëk doo.

H'yy gajëë hóm manā tak'ëp hadoo doo me òm tamaher'ood bā, òm tah'yy geām bā.

⁶ Mahȳyñh do hadoo doo me Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do metëëk takamahān do hā.

Sahōnh Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do gadoo doo, ta taah hedoo doo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do hewyyh hadoo ta see pé noo gó tametëëk hyb n'aa”,[†] nāng ta kyyh.

⁷ Baad nadoo do bē ahoop doo, bē tametëëk do pan'aa tii. Ta taah bē bahado dāk do hyb n'aa, ta t'aah hā tabad'oo doo da bē hā tabad'oo ta ti metëëh. Sahōnh hē né hē sa taah hedoo do mahȳyñh hadoo doo me sa yb metëëk. ⁸ Mahȳyñh do hadoo doo me P'op Hagā Do bē tama net'ëëg bā paawā, sahōnh hē ta taah tametëëk doo da, tii

*12:2 Judah buuj sa hā, b'aa hā ji dajëb bā tak'ëp ji nu mebyng. Sa hā P'op Hagā Do ky n'aa was'ee dāk do tii d' dajëp doo. Ti hadoo né hē, dooh Jesus nu mebyy bā, baad hadoo do ta pooj jé tagada do hyb n'aa.

†12:6 Proweh-Bijos 3.11-12

bä dooh paawä ta taah heh'äät bë do bä. Ȳnh daap hetaah do taah hadoo paawä bë tii bä. ⁹Ër karepé noo gó, ër yb badäk hahȳy bä hanäng doo, mahȳnh do hadoo doo me ër rametëëk, ër wén weh'ëeh ër yb. Ti hyb n'aa taw'äats hë ti bahānh ër Yb h̄y pong jé hawät do ër ky daheeh, ta pa had'yyt hë ër babok hyb n'aa. ¹⁰Pawóp its ta baab noo gó ji yb ji rametëëk baad hadoo doo me sa hā, ër rabaw'ëeh hyb n'aa. P'op Hagä Doo kä ër tametëëk baad tabahadoo hyb n'aa ër hā, baad had'op, tsyt hë nesaa do mahānh ër babok hyb n'aa kä, tsyt hë nesaa do mahānh tabawät doo da. ¹¹Ji hā rametëëk doo, ji rahewyyh doo, dooh né hë ji genaag bä ta tii d' ji hā rabad'oo do ti noo gó. Hejoonh ji hā, datés ji hā. Ti hado né paawä, ta jawén kä, P'op Hagä Do mo haj'aa ji ahob wät do hyb n'aa ji h'yy ganny dāk bä kä, tak'ëp h'yyb nyw gó baad had'op doo gó ji bawät tan'oo bä kä.

¹²Ti hyb n'aa kä, bëeh, h'yyb nahejooj padëëk doo, bëeh, h'yyb nahedo padëëk doo, taw'äats hë bë h'yy kahej'oonh, bë h'yyb hedo p'aa hēnh. ¹³Taw'äats hë tyw n'aa dajang doo me bë babok, h'yyb nahed'oo do rah'yy ganejē hōm hyb n'aa, p'aa hēnh baad had'yyt hë Jesus tyw n'aa gó rababok hyb n'aa kä.

Dooh ji mak'yyts bä ji P'op Hagä Do maher'oot do ky n'aa hahȳy

¹⁴H'yyb nyw gó bë aboo sahōnh hë sa wë. Tsynt hë, nesaa do mahānh, P'op Hagä Do wë bë aboo had'yyt hë. Tsynt hë nesaa do mahānh ji naboo bä, dooh da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hapëë bä da. ¹⁵Baad bë masaa bë da hadoo doo, dooh bë mahang makyys pé ji hā

P'op Hagä Do ky ennyim doo. Ji hā P'op Hagä Do ky ennyim do makyys doo, ta hā h'yy gajëë hōm doo, baad nadoo do tadu n'aa, ta wób tah'yyb tatuk ta nemuun dawëë P'op Hagä Do mahānh rababok hyb n'aa. ¹⁶Bë hyb n'aa matakä bë mahang tana'ȳh hyb n'aa ta ȳym nadoo do sii, ta patug nadoo do sii. Bë hyb n'aa matakä bë mahang tananäng hyb n'aa P'op Hagä Do waneh'ëeh do Esauh makū bad'oo doo da. Sét ta waa hyb n'aa tesëem hōm, tan'oo dāk ta wah'ëë hadoo do paa ta h̄yji hā. ¹⁷Bë hapäh né hë, ta jawén, ta yb ky n'aa edëng takarēn bä, dooh ta yb gado wäd bä. Aód né paawä dooh tahaja wäd bä tahȳyd bä tabad'oo do paah.

¹⁸Ti hyb n'aa, taw'äats hë h'yy gana-jëng doo me baad had'yyt hë ër h'yy ka'eeh. Baad ub né hë ta tyw n'aa papuuj, p'ooj ub Mosees hā kametä dāk do bahānh tii. Dooh bë kaja däg ji hapäh do waëë bahōō dāk doo bä, tak'ëp tabadagyp doo bä, bah'ood darung do bawät doo bä, ër wahë makū rabad'oo do paa hadoo.[‡] ¹⁹Dooh bë maa napëë bä b'ée s'āan gamehȳy do ky ka'eeh doo. Dooh bë maa napëë bä P'op Hagä Do kyyh ām n'aa näng doo, ta ti ramaa napäh do paa hadoo. Ramaa napäh bä m' rabetsëë P'op Hagä Do ky ym hyb n'aa sa hā taher'oot doo. ²⁰Tak'ëp raje'ȳm do hyb n'aa, dooh m' rahaja bä ragado bä P'op Hagä Do mejūū doo: “Dajëp né da waëë hā moo däng doo, bë masāah see na-āāj hë dajëp né hë da. Ji akut pä me tadajëp hyb n'aa”,[¶] näng paa ta kyyh. ²¹Tak'ëp mä ta ām n'aa näng Mosees hapäh doo. Ti hyb n'aa m' taky hadoo: “Tak'ëp ȳ kajajān ta ām n'aa hā”,[§] näng mäh. Ti hadoo paa sa hā.

[‡]12:18 Ër wahë makūūh tawén her'oot, ta wakāan Isaraéw buuj tama erih do hyb n'aa hahȳy.

[¶]12:20 Esodo 19.12-13

[§]12:21 Dew-Teronom 9.19

²² Ër hā kā ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do wë tagasëets hōm. Pooj jé sa hā kametä dāk do nahado tii. Waëë hadoo ji matym me ji nahapäh do wë, Sijōn häd näng do wë bë kaja dāk. Jerusarēnh hÿ pong jé badāk doo hēnh, P'op Hagä Do hedëb had'yyt do panang wë bë kaja kän. Tak'ëp hajök do ääs tseb'ee doo gó hÿ pong jé rakata padëëk doo bã bë kaja kän. ²³ P'op Hagä Do taah wah'ëeh he-doo do sa wë bë kaja däg kän. Hÿ pong jé sa häd kerii dāk. Sa wób bë bahado dāk. P'op Hagä Do wë bë kaja kän, sahōnh hē badāk hahÿy bã habong do ky n'aa etyy doo. Baad habok do paa hÿy kã baad had'op do hado dāk do sa wë bë kaja kän do hadoo. ^{**} ²⁴ Ta tyw n'aa papuuj P'op Hagä Do ky n'aa enooh do Jesus gasëets hōm do wë bë kaja kän. Baad ta majyyw ër h'yyb tym tabenyyw dāk. Abéw majyyw nahado, k'ääts gó naa P'op Hagä Do hā tabetsëe P'op Hagä Do babaanh hyb n'aa ta sām. ^{††} Jesus majyyw etsëe hadoo P'op Hagä Do hā tamabaan hōm hyb n'aa sahōnh hē nesaa do ër moo bok do paah. ²⁵ Ti hyb n'aa bë mak'yyts manä Jesus ër tamaher'oot doo. P'ooj ub, P'op Hagä Do kyyh badāk hahÿy bã Mosees sa hā tamaher'oot do mak'yys doo, nesaa do hā raky n'aa kety dāk tii. Ti bahānh ji P'op Hagä Do rejāa do ër ahoop da hÿ pong jé naa ër tamaher'oot do ër mak'yyts bã. Dooh ër haja bã ër kejēn bã ta ti mahānh. ²⁶ P'ooj ub waëë Sinaih häd näng doo bã sa sii P'op Hagä Do baher'oot noo gó, tak'ëp badāk hahÿ katajus wät ta ky haj'aa. Da hē kã hahÿy da P'op Hagä Do ky däng: “Sét nuu me ti awät nä badāk hahÿ had'yyt nado katajuus ÿ an'oo bã. Wë na-ääj hē katajuus da ÿ an'oo bã”, näng ta kyyh. ²⁷ “Sét nuu me ti awät nä” taher'ood bã, gawatsig da tapehuunh do

paa hahānh doo, naym doo, tahanäng pé tii. Jāām né hē haym nahānh doo. ²⁸ Ti hyb n'aa, panang banahānh do ër gadoo da do hyb n'aa hÿ pong jé P'op Hagä Do bag'ääs doo bã, taw'ääts hē dooh ër eréd bã P'op Hagä Do ky enyym do ji hā. Taw'ääts hē takarēn doo da, ër j'aa etsë ta hā. Taw'ääts hē P'op Hagä Do ër hyb n'aa jew'yyk ër hyb n'aa meuunh doo me. Taw'ääts hē ta wë ër kadadu doo me ër j'aa etsë ta hā. ²⁹ Taw'ääts hē tii d' ër bad'oo, tēeg hōō sahōnh hē tagawats'iik do hadoo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahÿy

13 Taw'ääts hē bë kamahān had'yyt hē bë da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh doo. ² Taw'ääts hē baad bë gadoo bë tób bã ta s'ee hēnh naa hena doo. Tii d' ta wób rabad'oo do hyb n'aa paah, ääs né ti ragadoo, dooh né paawä rahapëe bã ääs rado bã. ³ Taw'ääts hē ragadahew'ëes doo gó radewäts b'ëeh do bë hyb n'aa esee, bë masaa. Bë hyb n'aa newë nyy d' bë karēn paawä bë hā ta wób rado bã, bë tado bã paawä ënh radewäts b'ëeh doo. Bë hyb n'aa newë na-ääj hē rarahe-jāa doo, bë hā pé hado né paawä ta tii.

⁴ Taw'ääts hē bë sahōnh hē bë hyb n'aa jew'yyk ji katëe doo. Masuuj nado tii. Taw'ääts hē ÿynh patug dooh ta ÿym tawad'ii bã ÿynh see wë. Taw'ääts hē ÿynh na-ääj hē dooh tawad'ii bã ta patug. Tii d' ÿ wén her'oot, baad nadoo do hā P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sa ÿym nadoo do sii, sa patug nadoo do sii ha'ÿy doo.

⁵ Bë kamahān manä dajëer. Taw'ääts hē bë h'yy gadeja bë wë hanäng do hā. Tii d' bë ÿ wén maher'oot, hahÿy da P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa: “Dooh òm

^{**} **12:23** Jesus hā ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa hÿ pong jé babuj n'aa ji bahado dāk, dooh né paawä t'ii hēnh ji awäd nä bã. Ti hyb n'aa né hē sahōnh hē tetsén do wë ji kaja dāk tanooh.

^{††} **12:24** Genesis 4.10

ÿ eréd bã. A pa had'yyt hē ÿ bawät",^{††} nāng mäh. ⁶Ti hyb n'aa, hejooñh do ər hā takametä bã, dooh ər hyb n'aa tón bã. P'op Hagä Do hā ər h'yy kasadä do hyb n'aa hahÿÿ da ər hajaa ər ky hadoo:

"Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do masa ÿ n'aa.

Dooh da ÿ eÿÿm bã.

Dooh hajaa pé hā ÿ ramoo bok péh."^{¶¶}

⁷Bē hyb n'aa es'ee bē wahē n'aa bē h'yyb mah'üüm do paah, P'op Hagä Do panyyg bē ramaher'oot do paah. Bē hyb n'aa newē nyy da rababok paa radejöp bã kä. Taw'ääts hē rah'yy ka'eeh do paa da bē h'yy ka'eeh.

⁸Jesus Kristo dooh takahÿÿd bã. P'ooj ub tabawät doo da, da hē na-ääj hē tabawät, hÿ jawén na-ääj hē tabawäd had'yyt da. ⁹Ti hyb n'aa bē an'oo manä ta s'ee hēñh bē rah'yyb mah'üüm hajöñg hedoo do ta see ky n'aa me rama metēēk doo me. Taw'ääts hē ji wē P'op Hagä Do ky ennyym do bē tah'yyb hej'oonh, baad bē h'yy kae had'yyt hē hyb n'aa. Sa waa, sa tä ratayy do hā bē hyb n'aa matakä manäh. Dooh ta ti masaa bã tayy do sa hā. ¹⁰⁻¹¹Ər wē ti anyy däg kăn nesaa do ər moo bok do hado hōm doo, Jesus, ər hyb n'aa dajöp doo. Sa masāäh wób majyyw Judah buuj sa ky n'aa rod wahē n'aa tamah'üüm P'op Hagä Do tób n'aa gawakō t'öp gadäk doo gó P'op Hagä Do matym gó, nesaa do ramoo bok do paa kado hōm hyb n'aa. Sa hā P'op Hagä Do kahesé do tób n'aa yt hā moo heb'ooh doo, dooh rahaja bã rawēē bã ta ti booj yb, kabara dab. Panang bahāñh rabaju hōm tii. Ta tii pé né hē, P'op Hagä Do matym gó nesaa do hado hōm do ti Jesus. ¹²Ta hā kaja dāk sahōñh hē sa ky n'aa rod rabad'oo do paah. Ti hyb n'aa, Jesus na-ääj hē ahob wät panang bahāñh, ta majyyw hyb n'aa tsyt hē P'op Hagä Do

wē tabasēew hōm hyb n'aa ta karapee. ¹³Ti hyb n'aa kä, panang bahāñh Jesus ramah'üüm doo da, ta hā rarejāā do tabahoop hyb n'aa, taw'ääts hē ər na-ääj hē ər eréd hōm Jesus ganadoo do rabad'oo doo. Taw'ääts hē ər gadoo Jesus hyb n'aa ər raky n'aa rejā bã, Jesus gado dāk do paa hadoo ta hā raky n'aa rejāā doo. ¹⁴Ta ti ÿ wén her'oot, dooh babä ər panang heh'ääñ nahāñh do tado bã. Hÿ pong jé ər panang heh'ääñ do ti ər gada doo. ¹⁵Jesus ər ky n'aa rod P'op Hagä Do wē tabahadoo do hyb n'aa, taw'ääts hē Jesus wē ər bahōm ər j'aa etsēē had'yyt hē hyb n'aa P'op Hagä Doo. Da hē ər j'aa etsē doo, P'op Hagä Do matym n'aa hadoo né hē tii, P'op Hagä Do ji hyb n'aa jew'yyk do né hē tii. ¹⁶Bē moo boo had'yyt hē baad hadoo do bē da hadoo do wē. Bē mabaan manä tii. Bē masaa had'yyt hē ta wób bē wē hanāng doo me. Bē mabaan manä tii. P'op Hagä Do matym n'aa hadoo tii. P'op Hagä Do h'yy gadajang ta tii hā. ¹⁷Taw'ääts hē bē ky dahé, bē hyb n'aa jewyyg Jesus hā h'yy ka'eeh do hyb n'aa bē wahē n'aa hedoo doo. Bē rahagāā had'yyt hē, rahapäh do hyb n'aa P'op Hagä Do wē rakametēēh hyb n'aa ta jawén kä nyy da paa bē rahag'ääs. Bē an'oo manä bē rahyb n'aa tón, baad nadoo do hyb n'aa ta ti bē hā. Ti hyb n'aa taw'ääts hē bē ky dahé né hē, tsebee gó bē rabahag'ääs hyb n'aa.

¹⁸Bē ky n'aa ets'ēē āā hyb n'aa P'op Hagä Do hā. Āā hapäh, baad ub āā h'yyb. Baad ub āā baboo had'yyt hē āā karēñ. ¹⁹Tak'öp bē ky n'aa ets'ēē P'op Hagä Do banoo hyb n'aa nyyw hē ÿ matēēh hyb n'aa bē wē.

Ky n'aa kedēng do ky n'aa hahÿÿh

²⁰⁻²¹ÿ karēñ P'op Hagä Doo, h'yyb nyyw ji hā hanoo doo, bē hā tabanoo

^{††}13:5 Dēw-Teronom 31.6

^{¶¶}13:6 Saaw-Mo 118.6-7

sahōnh hē baad hadoo doo, takarēn do bē bahajaa bē moo bok hyb n'aa. Ỳ karēn Jesus Kristo hyb n'aa tamoo wāt ēr h'yyb gó tagen'aak doo. Ta tyw n'aa papuuj nahānh do P'op Hagā Do ky n'aa enooh do paa Jesus majyyw gasēēts hōm do hyb n'aa, p'aa hēnh Jesus ēr Wahē N'aa ganā wāt dejēp do mahang P'op Hagā Do an'oo bā. B'éé hagā n'aa wahē n'aa heh'āāt do ti Jesus.^{§§} Taw'āāts hē Jesus Kristo ēr j'aa etsēē had'yyt hē. Ỳ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

²² Wakān haa hedoo doo, baad bē gado hahy bē Ỳ ma erih doo gó bē Ỳ ma-

her'oot doo. Dooh tadawēd bā Ỳ ma erih doo.

²³ Bē Ỳ maher'oot, dooh ēr h'yyj hadoo do Tsimoot ragadahew'ēēs doo gó tag'ēēd wād bā. Rado nyh. Nayyw hē takaja bā babā, Ỳ mahūūm da si Ỳ, bē wē Ỳ beg'āās bā.

²⁴ Bē maher'ood āā hyb n'aa esee bē wahē n'aa hedoo doo, sahōnh hē P'op Hagā Do karapee na-āāj hē. Itarija hāj n'aa buuj Jesus hā h'yy ka'eeh do bē m' rahyb n'aa esee. ²⁵ Ỳ karēn P'op Hagā Do ky enyym bē wē. Jāām hē kā.

^{§§}13:20-21 Ēr hagā n'aa heh'āāt tahanāng pé tii.

Tsijaag

*Jesus hā h'yy ka'eeh do hā Tsijaag,
Jesus wak'āān ma erih do hah'ỹh*

1 Tsijaag ỹ ti h'ỹh, P'op Hagä Doo, Jesus Kristo Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do sa karom. 12 hedoo do Isaraéw taah panaa mahang Jesus hā h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē ketyn hōm do ỹ edēng.

Ji hā kametty do ky n'aa hah'ỹh

²Wakān haa,* taw'āāts hē baad bē tse-bee hajōng hedoo pé ji hā kametty do bē wē tana bā. ³Baad P'op Hagä Do hā ji h'yy ka'eeh do kametty doo, ji h'yy kahejój had'yyt hē tan'oo bā. Ta ti bē bahapāh do hyb n'aa “taw'āāts hē baad bē tsebee kametty do hā” ỹ wén nāng. ⁴Taw'āāts hē bē h'yy kahejój had'yyt hē baad tabahado dāk hyb n'aa bē h'yyb tym, sahōnh hē ji hā P'op Hagä Do karēn do tabanāng hyb n'aa bē h'yyb tym gó, bē wē tabadoo mahānh. ⁵Ti hadoo né hē, P'op Hagä Do karēn do bē see nahapēē bā, taw'āāts hē tabetsēē P'op Hagä Do hā. Tii bā P'op Hagä Do banoo ta hā tah'yy ganāng hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do banoo ji hā kā. Tak'öp P'op Hagä Do bet-sēēh sahōnh hē sa hā. Dooh ji tahajēēw bā ji ky n'aa ets'ēē bā. ⁶Taw'āāts hē het-sēē doo, h'yy ka'eeh doo me taky n'aa et-sēē. Taw'āāts hē dooh taky sēēw bā P'op Hagä Doo. Maadaka bah'ood ty gahēm hēnh tamahūūm do hadoo jé ky sēm doo. ⁷Ta ti hadoo do dooh tagadoo pé Tak'öp Hyb N'aa Jawyk Do hanaa. ⁸Pawóp hē hadoo ta ti hedoo pé sa h'yyb. H'yy ke-h'ỹd had'yyt hē ragabok.

⁹Taw'āāts hē Jesus hā h'yy ka'eeh do kes'uut doo, ky n'aa nets'ēēh doo,

rah'yy kasab'ee, P'op Hagä Do matym gó raky n'aa etsä dāk tanoo do hyb n'aa. ¹⁰Taw'āāts hē tak'öp ma enāh do rah'yy kasab'ee rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo wāt do hyb n'aa sa hā. Jawii ts'ooh ahēēj jēng do hadoo da.† ¹¹Pap'ỹj nu ganā dāk bā, tak'öp tabajuu bā, tsawyy jēng jawii. Tūū ta ts'ooh kajāg jēng. Ahēēj jēng tii bā hanām do ta hā. Ti hadoo né hē tak'öp ma enāh do sa hā. Sa ma hā ramoo boo nuuj jé né hē ragawatsig jēng.

¹²Ky n'aa kedēng ji, ji h'yy kaneréd bā kametty do ji wē tana bā. Kametty do hā ji j'aa ketsēē dāk bā kā ji gadoo ji hedēb heh'āāt do ta sām hadoo, ta hā kamahān do hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah.

¹³Kametty do ji wē tana bā, ji tah'yyb tatug bā nesaa do ji moo wāt hyb n'aa, taw'āāts hē dooh “P'op Hagä Do ỹ tah'yyb tatuk” ji noo bā. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tah'yyb tatug bā nesaa do hā. P'op Hagä Do na-āāj hē dooh ji tah'yyb tatug bā nesaa do hā. ¹⁴Nesaa do ēr h'yyb karēn do ti ēr tah'yyb tatuk nesaa do wē. Ēr tawedii, tii bā ēr tah'yyb maso dāk nesaa do hā. ¹⁵Nesaa do ji moo wāt do ganyyh tii bā, nesaa do ēr h'yy karēn do haj'aa. Nesaa do aee dāg bā, nesaa do kah'ūūm bā kā, tamana kān ji h'yyb tym dajēp doo.

¹⁶Bē daaj hē bē kawad'ii manā wakān haa ỹ kamahān doo. ¹⁷Sahōnh hē taw'āāts hē hadoo doo, baad had'op do na-āāj hē, p'op naa né hē tabana. P'op Hagä Doo, wē hā hanāng do bag pahuunh do hanaa né hē. Badāk hah'ỹ bag kawereem né hē paawā, P'op Hagä Do dooh tah'yy kah'ỹd bā, dooh ta hā hewaat pé na-āāj hē. ¹⁸P'op Hagä Do h'yyb dāng ēr h'yyb tym tabed'ēēp hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa me, ta kara-

*1:2 Wakān haa Tsijaag wén erii wāt, ta nemuun Jesus hā rah'yy ka'eeh do hyb n'aa.

†1:10 Rakadad'uu P'op Hagä Do an'oo bā, sa ma hā rah'yyb naeh hyb n'aa, P'op Hagä Do hā naa sahōnh hē sa wē hanāng do rabahapāh hyb n'aa.

pee tsyt hē tasēew dāk do ər bahadoo hyb n'aa ta wē, sahōnh hē tapehuunh do mahang, pooj jé joom ag P'op Hagä Do wē kasēew hōm do hadoo ər bahadoo hyb n'aa.

Ji maa new'ep do nado P'op Hagä Do kyyh ky n'aa hahȳȳh

¹⁹Wakān haa ȳ kamahān doo, bē hyb n'aa matakä hahȳȳ hā: Taw'āats hē sahōnh hē ji, ji nayyw hē ji maa newēē. Taw'āats hē dooh nayyw hē ji er'ood. Taw'āats hē dooh nayyw hē ji kawaj'āan bā. ²⁰Kawaj'āan doo, dooh baad ji hawāt do P'op Hagä Do ji hā gahēen do an'oo bā. ²¹Ti hyb n'aa taw'āats hē bē eréd hōm hesus hadoo do bē h'yyb tym gó hanäng doo. Bē eréd hōm na-āāj hē nesaa do hedoo do jé pad'yyt hē hanäng doo. H'yy kadadu doo me bē gado P'op Hagä Do kyyh bē h'yyb gó kan'oo dāk doo. Ta ti né hē hajaa bē h'yyb tym tabed'ēep, P'op Hagä Do wē bē nu kajäk hyb n'aa.

²²Ji maa new'ep do nado P'op Hagä Do kyyh. Taw'āats hē ji moo wāt né hē taheer'oot doo. Ta ti maa new'ep doo, panyyg ky nadaheeh doo, ta daaj hē takawadii. ²³Hahȳȳ hadoo P'op Hagä Do kyyh maa new'ep doo, tamejūū do moo nawāt doo: Aj'yy japow me kameg'āas do hadoo tii. ²⁴Kameg'āas, ti tabahōm, ti nayyw hē tamabaan hōm takamegāā wāt doo. ²⁵Ta tii d' nado baad matakēē do P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do baad had'op doo, nesaa do mahānh ji ted'ēep doo. Baad tamatakä had'yyt bā, tamanabaan bā, taky dahé bā, sahōnh hē tamoo wāt do hā P'op Hagä Do ky n'aa edēng ta hā.

²⁶P'op Hagä Do karēn doo da hawāt do ted'oo doo, ta kyy tamanedug bā, ta hā hē takawadii tii. Daap ti ta ti P'op Hagä Do wē tamoo wāt do ted'oo doo. ²⁷Hahȳȳ ti baad hadoo do heh'āāt do P'op Hagä Do ər Yb gadoo do ər hā: Kabarii,

ȳynh patug tamaa wād is do na-āāj hē ji t'yyd mehūūn doo, baad tanado bā sa hā. Hahȳȳ na-āāj hē P'op Hagä Do gadoo do ər hā: Ji matakēē ji hā badäk hahȳȳ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do h'yyb karēn do mahānh.

Dooh ji asēew bā ji gadoo do sa mahang ky n'aa hahȳȳh

2Wakān haa, Jesus Kristo Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do hā, tak'ep ji weh'ēeh do hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa, bē asēew manā bē gadoo do sa mahang. ²⁻³Hahȳȳ d' ȳ hanäng pé tii: Aj'yy ta moo heen n'aa k'āats tég gabarēeh do moo dāk doo, saroor ky n'aa gebah do dadäk do bē kahet'aa bā takajaa bā, baad bē gado bā, banām doo bā bē atsyd bā tabasooh hyb n'aa, tii bā aj'yy kasuud is doo, saroor säg dadäk do bē kahet'aa bā tajēē suun bā na-āāj né hē, ti ta hā bē ky hado bā: “Nanäng bā ag'ēed däg, tūū tsym ȳ pa mabahyy häng”, bē noo bā, ⁴dooh séd demuun bē gado bā bē wē heg'āas doo. Tii d' bē adoo bā, bē asēew dāk bē gadoo do mahang. Baad nado tii. Hyb n'aa jewyk doo, baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa ky nesaa do hado dāk bē tii bā.

⁵Wakān haa ȳ kamahān doo, bē maa newē hahȳȳ ȳ her'oot doo: P'op Hagä Do asēew hōm badäk hahȳȳ hā habong do sa hā kas'uut doo, baad ub Jesus Kristo hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa, P'op Hagä Do bag'āas do karapee rabahadoo hyb n'aa, ta hā kamahān do sa hā P'op Hagä Do ky n'aa enooh do paah. ⁶Bēē kā, bē mak'yyts kän kas'uut doo. Tak'ep ma enäh do nado g'eeh ti bē hā rejāā doo? Ti nado g'eeh ti bē ramahūūm do hyb n'aa jewyk do sa wē, bē raky n'aa tapaa hyb n'aa sa hā? ⁷Tak'ep ma näng do né tii, Jesus bē wahē n'aa ky n'aa etsēeh do ky n'aa rahejāā doo.

⁸Baad né hē ti bē hā, hahȳȳ ər Wahē N'aa ky n'aa jaw'yyk do baad bē ky dahé

bä: “Makamahän a da hadoo doo, a hä makamahän doo da.”[‡] Ta tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih doo. ⁹Ti hyb n'aa, ta see baad bē gado bä ta wób sa mahänh, nesaa do bē moo boo däk. P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do bē taky n'aa ety däk tii bä, ta ky n'aa jaw'yyk do bē ky nadaheeh do hyb n'aa. ¹⁰Hahy hyb n'aa y wén erih ta tii: Sahönh hē né hē paawä P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh doo, sét ub taky nadahé bä, sahönh hē P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do tabahado däk tii. ¹¹“Aän manä ta seeh yym sii”[¶] mejüü doo, “Madajëeb manä a da hadoo doo”[§] ti na-ääj hē tamejüü. Ti hyb n'aa, a da hadoo do madajëeb bä, a yym, a patug nadoo do sii naä né hē paawä öm, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadaheeh do mabahado däk né hē öm. ¹²Ta jawén bē hä da P'op Hagä Do ky däng nyy d' tabad'oo bē hä, bē ky dahé bä, bē ky nadahé bä ta ky n'aa hanäm do P'op Hagä Do wē ji ted'ëep doo. Ti hyb n'aa, ji bawät do hä P'op Hagä Do matakëe do hyb n'aa, bē hyb n'aa matakä bē her'oot do hä, bē babok do hä. ¹³Hahy hyb n'aa y wén erih ta tii: Ta wób t'yyd manehiïn doo, dooh P'op Hagä Do t'yyd mehiïn bä. Ji t'yyd mehiïn bä ta wób, dooh tii bä P'op Hagä Do ji taky n'aa ety bä. Ji tat'yyd mehiïn da.

**Ji h'yy ka'eeh do metëe
n'aa ky n'aa hahyÿh**

¹⁴Wakän haa, “Jesus hä y h'yy ka'eeh” ji noo bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä ji h'yy ka'eeh do metëe n'aa, daap ti ta ti ji her'oot doo. Ta ti hedoo do ji h'yy ka'eeh doo, dooh tahaja bä ji tedëeb bä P'op Hagä Do wē. ¹⁵Tanyy bä paawä ji hyÿj hedoo doo, ji änh hedoo do hahëem

doo, saroor hebaan do tema bok do hyb n'aa, has'aah do na-ääj hē, ¹⁶tii bä bē see ky hadoo bä paawä sa hä: “Ahöm kä baad ub, kahatäh, mawog nyy däg da!”, taky hadoo bä, dooh tanoo pé sa wē bedoh do sa hä, daap hē ta tii d' ta kyyh. ¹⁷Ti hadoo né hē, jääm ub Jesus hä ji h'yy kae bä, baad hadoo do ji moo nawäd bä paawä ji h'yy ka'eeh do metëe n'aa, daap hē ti ta ti ji h'yy ka'eeh do ji hanäng doo. Dajëp do hadoo ti ta ti ji h'yy ka'eeh doo.

¹⁸Bē see apäh ky hadoo hä yÿ: “Ta see Jesus hä tah'yy ka'eeh, ta see baad hadoo do moo hew'ëet doo”, näng apäh. Ta ti hä hahyÿ d' kēh yÿ: Mametä hä yÿ mahaja bä paawä Jesus hä mah'yy kaha'eeh doo, baad hadoo do mamoo nawäd do hä. Tii bä da baad hadoo do y moo wät do hä y metëeh a hä Jesus hä y h'yy ka'eeh doo. ¹⁹Jääm hē sét ub né hē P'op Hagä Doo, maky daheeh, mahanäng? Taw'ääts hē né paawä ta tii, karap'aar h'yyb nesaa do na-ääj né hē rahapäh tii. Ti hadoo né hē, kajajän bong P'op Hagä Do rajeÿym do hyb n'aa. ²⁰H'yy gatamah do öm! Makarën y metëeh a hä daap hē ta tii da ji h'yy kae bä, baad hadoo do ji h'yy ka'eeh do metëe n'aa ji moo nawäd bä? ²¹Bē hyb n'aa newë ér wahë makü Abaraäm. P'op Hagä Do mejüü do taky daheeh do hyb n'aa né hē Abaraäm baad tabahado däk paa P'op Hagä Do matym gó, ta t'aah Isak taban'oo däk noo gó P'op Hagä Do hä tabajuu hyb n'aa paawä. ²²Mahyb n'aa newë, baad P'op Hagä Do hä Abaraäm h'yy ka'eeh do hyb n'aa taky daheeh na-ääj hē P'op Hagä Do mejüü doo. P'op Hagä Do mejüü do tamoo wät do hyb n'aa, heh'äät däg tah'yy ka'eeh doo. ²³Hahyÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do paa hä: “Abaraäm ky dahé

[‡]2:8 Rewitikos 19.18

[¶]2:11 Esodo 20.14, Dew-Teronom 5.18

[§]2:11 Esodo 20.13, Dew-Teronom 5.17

kän Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo. Taky daheeh do hyb n'aa né kä m', baad tawén hado dāk P'op Hagä Do matym gó.”** Abaraām moo wät do hä, taky daheeh do hä, te hub né hē ta ti kerih do kametä dāk. P'op Hagä Do najiis ramaneëëj kän Abaraām.

²⁴ Wyt ta maab hē: P'op Hagä Do karēn do ji moo wät do hyb n'aa na-āāj hē baad dāg ji h'yyb tym P'op Hagä Do matym gó. Jāām hē ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa had'yyt nado.^{††} ²⁵ Ti hadoo Rahab hād nāng do hä, yñh pooj jé hajök do sii he'yñh doo. Tamoo wät do hyb n'aa baad tawén hado dāk P'op Hagä Do matym gó, sa panang beg'āās do ta tób bā tagadoo do hyb n'aa, ta tyw n'aa see tametēeh hyb n'aa kä kejēn doo gó rabahōm hyb n'aa.

²⁶ Ji h'yyb tym tamaa wād bā ji da-jēp. Ti hadoo ji h'yy ka'eeh do hä. Baad hadoo do ji moo wät do badoo bā ji hä, dajēp do hadoo tii bā ji h'yy ka'eeh doo.

Ji nooh, ji nag'aad ky n'aa hahyñh

3 Wakān haa, bē hapāh hahyñh: Ta wób bahānh P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ky n'aa ma mehetēk do sa hä.^{‡‡} Ti bahānh taky n'aa etyy do hyb n'aa ta kyyh ma mehetēk do sa hä, taw'āāts hē dooh hajök bē mahang karēn do ta ky n'aa ma mehetēk rabahadoo hyb n'aa. ² Sahōnh hē ēēr, ēr bes'ōōs hajōng. Hyñh kā, aj'yy taher'oot do hä nes'ōōs doo, baad had'op do tii. Tahajaa sahōnh hē nesaa do mahānh baad takanā bā. ³ Ta meduug n'aa ji dadāg bā kawaaro noo hä ji raky daheeh do heen n'aa,

ji hajaa ji medug bā ta hä sahōnh hē. ⁴ Marakate na-āāj né hē. Aee né paawā, tak'ëp tabahēm do mahūūm né paawā, ta poo wōj n'aa mahūūm rakarēn hēnh ta du wōd n'aa me, nad'ēēd its né paawā ta tii. ⁵ Ti hadoo ji nag'aad hä. Nad'ēēd its né paawā ji nag'aad, kasab'ee hajōng tahajaa. Bē hyb n'aa newē hahyñh: Hēēj baeh do ahōng, nad'ēēd its né paawā ta hōō du n'aa doo. ⁶ Tēēg hōō hadoo ji nooh, ji nag'aad. Séd dó nesaa do ta hanaa. Ji nag'aad ji mer'oot do hanaa né hē hesus do hadoo sahōnh hē ji hä, ji her'oot do hyb n'aa. Nesaa do ji nag'aad her'oot do hanaa, ji karehejāā do sahōnh hē. Tii d' had'yyt hē ji gawāt. Ji madajēp né hē ta tii da. Tēēg hōō tabanesaa do hanāng doo hēnh naa tagahōō do hadoo ji nag'aad. ⁷ Sahōnh badāk hahyñh babo n'aa hēēj hä habong doo, tame habong doo, taw'ēēd sii hē ji hajaa ji met'ēēg bā. Pooj jé rahaja dāk tii, da hē na-āāj né hē. ⁸ Ta ti ji haja né hē paawā, ji nag'aad, ji mer'oot doo me, dooh hajaa pé tamet'ēēg bā, dooh hajaa pé tamedug bā. Nesaa do ta ti ji nag'aad. Dooh ji haja bā ta hä. Tawād had'yyt hē. P'yym mahyñh do hadoo ji dahej'ēēp do hadoo ta hanaa. ⁹ Ta tii me ji j'aa etsē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ēr Yb. Ta tii me na-āāj hē ji ky n'aa wasee ji da hadoo do P'op Hagä Do pahuunh do ta da hadoo doo. ¹⁰ Sét né hē ji noo me naa ti tamanyyh ji j'aa etsē do ky n'aa, ji ky n'aa wasee do ky n'aa na-āāj hē. Dooh taw'āāts hē tado bā ta ti wakān haa. ¹¹ K'āāts gó naa naēng ganyyh doo, dooh séd demuun naēng ganā bā ty ganām doo, naēng ty gasus do

**2:23 Genesis 15.6

††2:24 Dooh Tsijaag ma met'ēēg bā jāām hē baad hadoo do ji moo wät do hyb n'aa baad ji hado dāk P'op Hagä Do matym gó. Hahyñh ti Tsijaag hanāng péh: Heh'āāt tado bā ji h'yy ka'eeh doo, tii bā baad hadoo do P'op Hagä Do karēn do ji moo wät. Jé P'op Hagä Do ji hä karēn do ky nadaheeh doo, dooh tah'yy kae bā heh'āāt. 2.26 hä Tsijaag ji tamaher'oot nyy d' tahananāng péh.

‡‡3:1 Ta wób bahānh P'op Hagä Do wén gahēen ta ky n'aa ma mehetēk hedoo do sa hä, baad ta kyyh rabahapāh do hyb n'aa.

na-āāj hē. ¹²Wakān haa, joom dooh ta ag kawereem bā. Dooh wiigo hād nāng do joom eag bā oriib hād nāng do ag. Dooh uwa tyd hā taganā bā wiigo hād nāng do ag. Dooh na-āāj hē naēng ty ganām doo bā naa ty gasus do taganā bā.^{¶¶}

Ji hajaa do heh'āāt do ky n'aa hahȳȳh

¹³Bē mahang P'op Hagā Do ji hā karēn do tahapāh ted'oo doo, ta tii hā tah'ȳy ganāng ted'oo doo, taw'āāts hē baad tabawāt do hā tametēēh ta tii. Taw'āāts hē kanasab'ee doo gó baad hadoo do ta-moo wāt. P'op Hagā Do karēn do hapāh doo, dooh takasabé bā. ¹⁴Hȳy ká, tak'ēp bē h'ȳy kajewēēts bā, ta wób sa bahānh had'yyt bā bē karēn bā bē h'ȳy kajāg bā, bē h'ȳy kasabé manā bē hajaa bē ed'oo do hā. Ta tii d' bē adoo bā, dooh baad hadoo do bē ky dahé wād bā. ¹⁵Ta ti hedoo pé ji hajaa doo, dooh h̄y pong jé naa tado bā. Badāk hahȳy bā naa tii. Nesaa Do Yb hanaa. ¹⁶Ji hyb n'aa jewēs do bawāt bā, ji karēn do sa bahānh ji bawāt do bawāt bā, ta tii bā ky ked'aak doo, ta tii bā kaj'ōōk do bawāt. Ta tii bā sahōnh hē nesaa do moo kahew'ēēt do ji baw'yyt. ¹⁷Ji hajaa do h̄y pong jé hana doo, ta ti anoo ji hā baad had'op do ji h'ȳyb tym. H'ȳyb nyw gó ji bawāt sahōnh hē sa wē tan'oo bā tii. Dooh h'ȳy gaēēj me ta wób ji gado tan'oo bā. Ta wób her'oot do baad ji maa newēē ta ti an'oo bā. Ta wób ji t'yyd mehīn had'yyt hē, baad hadoo do ji moo wād had'yyt hē ta wób hā tan'oo bā. Séd gó ji gadoo ta wób tan'oo bā. Dooh ji h'ȳyb ji jejēn bā tan'oo bā na-āāj né hē. ¹⁸H'ȳyb nyw gó ta wób sa da hadoo do wē rababok hanoo doo, h'ȳyb nyw gó tabejoom do hadoo baad hadoo do sa h'ȳyb tym gó.

P'op Hagā Do gen'aak doo da rababok tii ká.

Badāk hahȳy kamahān doo, P'op Hagā Do majīi hado dāk tii, ky n'aa hahȳȳh

4 N'ȳy hēnh naa ti bē mahang bē kamaj'īi doo, bē kaj'ōōk doo? Baad nadoo do bē h'ȳyb karēn do naa né tii. Baad nadoo do bē h'ȳyb karēn do bē hā hē takamaj'īi. ²Ti anāng tak'ēp bē h'ȳyb karēn doo. Dooh bē gado bā. Bē ganadoo do hyb n'aa, bē daj'ēēp bē da hadoo doo.^{§§} Bē h'ȳy kajew'ēēs ta wób ma hā. Dooh bē haja bā bē gado bā, ti hyb n'aa bē kaj'ōōk, bē kamaj'īi. Bē wén ganadoo bē karēn doo, bē netsēē do hyb n'aa P'op Hagā Do hā. ³P'op Hagā Do hā bē betsēē bā, P'op Hagā Do nanoo bē hā baad hyb n'aa nado bē etsēē do hyb n'aa. Bē hā hē had'yyt hē bē karēn bē ahānh bē etsēē doo. ⁴Ȳynh ta patug wadii doo, h'ȳyb rejāā do hadoo bēēh! P'op Hagā Do heréd hōm do bēēh. Dooh bē hapēē bā g'eeh, badāk hahȳy hā hanāng do kamahān doo, P'op Hagā Do majīi hado dāk tii? Jé karēn pé takamahān bā badāk hahȳy hā habong do P'op Hagā Do hā h'ȳy kana'eeh do rakamahān doo, P'op Hagā Do majīi tabahado dāk. ⁵Daap hē bē ed'oo g'eeh hahȳy P'op Hagā Do kyy kerih doo? "P'op Hagā Do kamahān, tahyb n'aa jewēs ēr h'ȳyb tym ēr hā tanoo doo. Takarēn ta hā ub had'yyt ji h'ȳyb dāk." ⁶Tii d' tado né paawā, ta bahānh P'op Hagā Do ēr tamasa ēr tat'yyd mehīn do hyb n'aa. Ti hyb n'aa hahȳy da tak-erih ta kyy kerih doo gó: "P'op Hagā Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hā. P'op Hagā Do t'yyd mehīn kadad'uu doo, P'op Hagā Do ky ennym sa hā",* nāng kerih do hā. ⁷Ti hyb n'aa taw'āāts hē P'op

^{¶¶}3:12 Ti hadoo ji nag'aad hā. Taw'āāts hē jāām hē baad hadoo do ji er'oot!

^{§§}4:2 Hahȳy da 1 Jowāw 3.15 hā takerii dāk: "Ta wakāān wē h'ȳy gaēēnh doo, dahej'ēēp do hadoo ti P'op Hagā Do matym gó." Ji h'ȳyb gó ti tii.

*4:6 Proweh-Bijos 3.34

Hagä Do mejüü do bë ky dahé had'yyt hē. Taw'ääts hē bë kahejó Dijab† wē, tii bā da wajaah bë mahānh. ⁸Taw'ääts hē P'op Hagä Do wē bë h'yy katahā, tii bā da bë wē takatahŷŷ na-āāj né hē. Bēēh, nesaa do moo heb'ooh doo, bë eréd nesaa doo. Bēēh, h'yy kes'eenh doo, bë ennyw bë h'yyb tym P'op Hagä Do wē. ⁹Taw'ääts hē bë t'yyd kamehiin, bë h'yy gabedo booh, bë aód ta see hā bë h'yyb padēek do hyb n'aa. Bē kawewaw manāh! Taw'ääts hē bë h'yy ketón bë mo haj'aa hā. Bē tsebee manāh! Taw'ääts hē bë hyb n'aa tón. ¹⁰Taw'ääts hē bë kadad'uu P'op Hagä Do wē, tii bā da bë taweh'ēeh.

¹¹Wakān haa, bë ky n'aa rejā manā ta wób. Ta da hadoo do ky n'aa rejā doo, ta da hadoo do ky n'aa etyy doo, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa rejā tii, P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do taky n'aa etyy tii. [¶]P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do maky n'aa ety bā, ta ky n'aa jaw'yyk do ky daheeh do nado ōm tii bā. Hyb n'aa jawyk do baad hadoo doo, baad nadoo do rod n'aa a daaj hē tii bā mabanoo a hā. ¹²Jāām hē sét ub ti ta ky n'aa jaw'yyk do hanoo doo, baad hadoo doo, baad nadoo do ky n'aa rod. Ti né ti hajaa ji ted'ēep, ti né ti hajaa ji tarejāā. Ōm nado. Jaa ōm a hā pé a da hadoo do maky n'aa ety bā?

Dooh ji hā hē ji h'yy kasabē bā do ky n'aa hahŷŷh

¹³Bë maa newē hahŷŷ da her'oot doo: “Āā d' ah'üüm, jati āā bahōm panang hēnh. Sét ta baab āā tab'ēēs t'īi hēnh āā es'ēēm āā dajēer enāh hyb n'aa.” ¹⁴Ta tii da bë h'yyb, ta tii d' bë baher'oot, dooh bë hapēē bā h'ēēd hado jat'iip hadoo. Ny hadoo bēēh, badāk hahŷŷ hā bë babok bā? Wanakud hadoo bēēh. Kanahēn d'os hē taganyyh, ti tadawuh. ¹⁵Ti hyb n'aa taw'ääts hē hahŷŷ da paawā bë kyyh: “Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do karēn bā āā babok nā, āā hyb n'aa newēē do āā moo bok tii bā.” ¹⁶Tii d' nado paawā bë h'yyb da hē. Bë bad'oo do hā bë h'yy kasab'ee. Nas'aa ta ti ji h'yy kasab'ee doo! ¹⁷Ti hyb n'aa, hajaa do baad hadoo do moo wāt doo, tamoo nawād bā, nesaa do tamoo wād dāk P'op Hagä Do matym gó.

Tak'ēp ma näng do tamaher'oot do ky n'aa hahŷŷh

5 Bë maa newē, tak'ēp ma näng doo! Bë aód, bë awaaw nesaa do ta jawén bë wē takajäk do hyb n'aa da. ²Karejā dāk bë ma. Kamera rejā dāk bë saroor. ³Hetōd dāk bë wē hanäng do k'ääts tēg gabarēeh doo, k'ääts tēg hawak doo. Ta ti hetōt do bë da taky n'aa tapaa hadoo P'op Hagä Do matym gó. [§]Hetōt do bë da taju toonh, tēēg hōō hado dāk. Bë bata dāk bë ma, edaa däg né hē paawā badāk hahŷŷ gawatsik doo. ⁴Dooh paa bë

†4:7 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

*4:8 Rawén h'yy kes'eenh, séd demuun rakarēn do hyb n'aa paawā rakamahān badāk hahŷŷ bā hanäng doo, P'op Hagä Do na-āāj hē.

¶4:11 Hahŷŷ da P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji da hadoo do ky n'aa hā: “Makamahān a da hadoo doo, a hā makamahān do hadoo”, näng. Ji da hadoo do ji ky n'aa ety bā, dooh ji da hadoo do ji kamahān bā. Ti hyb n'aa ta tii da Tsijaag wén erii wāt.

§5:3 Rabaa esūh do hyb n'aa sa ma, jāām hē sa hā hē rakarēn rabah'ēēnh do hyb n'aa sa ma karejā dāk. Ta tii me ramasa paawā bedoh do sa hā. Sa hā hē rah'ēēnh do hyb n'aa sa hā P'op Hagä Do an'oo dāk doo, baad nadoo do P'op Hagä Do ky n'aa ety da sa hā.

epaag hõm bā moo bok do bē joom hā. Bē maa newē da! Ta sām bē nepaag hõm do eēēj had'yyt hē hadoo bē hā ky n'aa tapaa do ky n'aa P'op Hagä Do matym gó. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, Sahõnh hē Haj'ap Doo, maa napēē wāt bē wē moo bok do sa kyyh. ⁵Sahõnh hē hanām do jawén, ky n'aa gebah do jawén bē baboo bong badāk hahȳy hā bē baboo bong noo gó. Sahõnh hē bē h'yyb karēn do jawén bē baboo bok. Boo j yb hepuh do ji tā ji daj'ēēp do hado dāk bēēh. Tak'ēp da P'op Hagä Do rejāā da bē h̄ȳy k̄ā. ⁶Baad habok do wób bē ky n'aa ety dāk nesaa doo me, bē neboh bēēh, dooh né paawā rahejooj bā bē wē.

Ji h'yy ganajēng do ky n'aa hahȳy

⁷Bēēh, wakān haa, taw'āāts hē bē h'yy geje hõm manā Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do p'aa hēnh tabahyng do bē gada do hā. Bē hyb n'aa newē nyy da joom hejóm do tagada ta joom ag baad hadoo doo. H'yy ganajēng doo gó tagada naēng hedoos do ta joom heduu n'aa. ⁸Taw'āāts hē bē na-āāj hē tii da bē bad'oo. Taw'āāts hē h'yyb jawyg gó bē gadoo baad nadoo do bē ahoop doo. Taw'āāts hē bē h'yy geje hõm manāh, edaa dāk do hyb n'aa Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo.

⁹Wakān haa, bē ky n'aa hajēēw manā bē da hadoo doo, bē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ky n'aa netyy hyb n'aa. Edaa dāk takajaa ji ky n'aa etyy n'aa. ¹⁰Wakān haa, bē hyb n'aa newē P'op Hagä Do ky n'aa rod p'ooj ub habong doo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó her'oot do paah. Bē hyb n'aa newē nyy da h'yyb jawyk doo me rababok rarahejā né hē paawā sa hā. Taw'āāts hē rababok doo da bē babok. ¹¹Bē maa newē! Āā hā pé P'op

Hagä Do ky n'aa edēng ta hā h'yy kanerét doo, rahob né paawā baad nadoo doo. Bē ky n'aa napāh Jóh h'yy kanerét doo, nesaa né hē paawā ta hā adāng. Bē ky n'aa napāh né k̄ā nyy da P'op Hagä Do bad'oo ta hā tagadēēg ub k̄ā. ^{**}Tak'ēp P'op Hagä Do ky ennym. Baad ji tat'yyd mehiin.

¹²Sahõnh hē bahānh hahȳy bē y ma-her'oot wakān haa: Bē ky dēē manā P'op Hagä Do hād gó. Bē ky dēē manā badāk hahȳy hā hanāng do sa hād gó, ta see hād gó na-āāj hē. “Ȳy” bē noo bā, “ȳy” né hē bē h'yyb gó. “Dooh” bē noo bā, “dooh” né bē h'yyb gó. Jāām ti ji kyyh. Dooh hyb n'aa ji ky dāng péh. Taw'āāts hē tii d' had'yyt né hē bē kyyh, bē P'op Hagä Do ky n'aa ety mahānh.

¹³Baad nadoo do awād bā bē see wē, taw'āāts hē taky n'aa etsēē P'op Hagä Do hā. Bē mahang tsebē péh, taw'āāts hē P'op Hagä Do tama ejām taj'aa etsē do ky n'aa. ¹⁴Bē see nahēē nyy bā, taw'āāts hē Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa tats'yyt ta wē, raky n'aa etsēē hyb n'aa ta hā, ta syyj me rahawuuk hyb n'aa ta hā Jesus Kristo, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kyy gó. ¹⁵Ahub dāk da nahēē nāng do paa k̄ā, ji h'yy ka'eeh doo me ji ky n'aa etsēē do an'oo bā. Baad tabawāt da p'aa hēnh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bā ta hā. Nesaa do nahēē nāng do paa moo wād wād bā paah, P'op Hagä Do mabaan hõm da ti ta hā. ¹⁶Ti hyb n'aa, bē kawoow ta wób sa hā nesaa do bē moo boo bok doo, bē ky n'aa ets'ēē bē da hadoo doo, tii bā bē bahub dāg k̄ān. Tak'ēp tabahejooonh P'op Hagä Do karēn doo da hawāt do etsēē doo, tak'ēp tabahajaa. ¹⁷Bē hyb n'aa newē Eriij hād nāng doo. Ēr hadoo né paa tii. Tak'ēp taky n'aa etsēē paa nāng nadoos hyb n'aa.

^{**}5:11 Sahõnh hē Jóh taah dejēp, sahõnh hē ta ma paa dooh wād, Nesaa Do Yb mo haj'aa tametty hyb n'aa, P'op Hagä Do hā tah'yy keréd hõm hyb n'aa paawā. Dooh Jóh hyb n'aa eréd bā P'op Hagä Doo, hajōng nesaa do tahob né paawā. Tii bā k̄ā, tametty do bahēēj jēng bā k̄ā, P'op Hagä Do banoo ta hā ta taah jawén buuj. Ta bahānh P'op Hagä Do banoo ta hā ta ma.

Ti m' tamawoob hē ta baab sét ta bód
tanadots wāt taky n'aa etsēē do haj'aa.

¹⁸ P'aa hēnh taky n'aa etsēē tabadoos hyb
n'aa kā, ti m' naēng badots kǎn p'aa hēnh,
sa joom ganyyh p'aa hēnh, tabeag kǎn.

¹⁹ Wakān haa, baad hadoo do ky n'aa
bē see eréd hōm bǎ, ta see mana bǎ

p'aa hēnh baad hadoo do wē, ²⁰ hahỹ ỹ
karēn ta ti hadoo do hapäh: Nesaa do
moo hew'ēēt do h'yy kawapēēn hanoo
doo, tabed'ēēp ta ti h'yyb, banesaa hēnh
tanahōm hyb n'aa. Hajōng nesaa do ta ti
moo wād wāt do kamabaan hōm tan'oo
bǎ. Jāām hē kā.

1 Peed

*Jesus hā h'yy ka'eeh do hā pooj
jé Peed ma erih do hahȳȳh*

Kedəng do ky n'aa hahȳȳh

1 Peed, Jesus Kristo mejūū do see ȳ ti h̄ȳh. Bēeh, P'op Hagā Do asēew hōm doo, badāk hahȳ bē panang heh'āāt nado bahapāh do ȳ edəng, hēēj Pōn-Tus, Garata, Kapados, Asija, Bitinija hād enāh doo bā habong doo. ²Bē P'op Hagā Do ər Yb asēew hōm, p'ooj ub tii d' bē hā tah'yyb dāng do hyb n'aa. Ta Sahee bē tah'yyb wareem baad had'op, P'op Hagā Do karēn doo da bē baboo magyys hē hyb n'aa, Jesus Kristo bē ky daheeh hyb n'aa kā, ta majyyw hyb n'aa bē h'yyb enyyw dāk hyb n'aa had'yyt hē kā. Ȳ karēn tak'ēp P'op Hagā Do ky ennym bē wē, ȳ karēn baad had'yyt hē bē tah'yyb en'nym.

H̄y pong jé ər hyb n'aa P'op Hagā Do enyyw hōm do ky n'aa hahȳȳh

³Taw'āāts hē ji j'aa etsē P'op Hagā Doo, ər Wahē N'aa Jesus Kristo h'yy kaha'eeh doo, ta Yb. Tak'ēp ər tat'yyd mehīn do hyb n'aa, p'aa hēnh tabenāng do hadoo tan'oo bā ər h'yyb tym. Papuuj hado dāk ji bawāt tan'oo bā, baad hadoo doo, awād had'yyt do ta jawén bē gadoo bē gada hyb n'aa. Dejēp do mahang Jesus Kristo ganā wāt do hyb n'aa baad ər gada ta tii. ⁴Papuuj hado dāk ji bawāt P'op Hagā Do an'oo bā, h̄y pong jé ər hyb n'aa tenyyw hōm do ər gadoo hyb n'aa. Ta ti ər hyb n'aa tenyyw hōm doo, dooh tahēēj bā, dooh takarejā bā, dooh tatsawyy bā. ⁵Ta hā bē h'yy ka'eeh do hyb n'aa, ta hejój me bē tamo n'aa jesuu

baad bē tabed'ēep bā kā Kristo matēeh bā kā p'aa hēnh.

⁶Papuuj hado dāk ji bawāt bē hā tan'oo dāk do hyb n'aa, bē pooj jé tenyyw dāk do bē gadoo bē bahapāh do hyb n'aa na-āāj hē, bē h'yy gadajang, da hē, pawóp its ta baab noo gó hajōng hedoo pé baad nadoo do bē ahob né paawā. ⁷Ta ti bē wén hoop, bē h'yy kae heh'āāt né hē kametā dāk hyb n'aa. K'āāts tēg gabarēeh do tēg hōō me ji ajuu do ji ty ganāw dāk do hadoo ji ahoop doo.†† Ti hadoo né hē, k'āāts tēg gabarēeh do ky n'aa gebah do bahānh baad ub bē h'yy ka'eeh doo. (K'āāts tēg gabarēeh do gawatsik da tēg hōō me ji ty genāw né paawā.) Ti hyb n'aa kā, heh'āāt tado bā bē h'yy ka'eeh doo, bē hā P'op Hagā Do j'aa etsē da, ta bag tak'ēp gabarēeh doo gó bē babok tan'oo bā da, bē da taweh'ēeh na-āāj hē Jesus Kristo kajaa noo gó kā.

⁸Dooh né paawā bē hapēē bā paa Jesus Kristo bē matym me, bē kamahān ta hā. Da hē na-āāj hē, nepā né paawā bē hā, ta hā bē ky daheeh, ta hā bē h'yy kasadā, tak'ēp bē wén h'yy gadajang. Tak'ēp né hē bē h'yy gadajang. Dooh bē kyy pé tak'ēp bē h'yy gadajang do hyb n'aa. ⁹Bē h'yy gadajang, bē gadoo do hyb n'aa ta hyb n'aa bē h'yy ka'eeh doo. Bē gadoo bē h'yyb tym ted'ēep do P'op Hagā Do wē.

¹⁰Baad ub P'op Hagā Do ky n'aa rod p'ooj ub habong do rahyb n'aa newēē, rama kametēek ta ti ji ted'ēep do ky n'aa hā. Ramaher'oot paa ta ti bē hā P'op Hagā Do anoo do ky n'aa hā. ¹¹Hajōng baad nadoo do Kristo, P'op Hagā Do H'yyb Dāng Do ahoop da, tak'ēp da tak-abaj'aa tahoop do jawén paa bā Kristo Sahee metēeh paa P'op Hagā Do ky n'aa rod p'ooj ub, Kristo kajaa do pooj jé habong do sa hā. Ti hyb n'aa baad rahyb

††1:7 K'āāts tēg gabarēeh do ji aju bā, ji bahapāh heh'āāt tado bā. Hesus do anyyh tii bā. Haym k'āāts tēg gabarēeh do heh'āāt. Ti hadoo ji hā ji ahoop doo.

n'aa matakëë, baad rahyb n'aa newëë rabahapäh hyb n'aa paawä jaa hä sa hä Kristo Sahee metä wät do takajaa. Baad rahyb n'aa newëë rabahapäh hyb n'aa paawä ny noo gó da sa hä P'op Hagä Do metä wät do bawät. ¹²Tii bä P'op Hagä Do metëeh sa hä, dooh sa daaj hë rah'yyb en'yyim do hyb n'aa tado bä ta ti P'op Hagä Do kyy gó raher'oot doo. Bë hyb n'aa né hë tii, sa jawén paa bä habong do hyb n'aa, P'op Hagä Do metëeh sa hä. P'op Hagä Do kyy gó ta ky n'aa rod raher'oot do paah, panyyg hanäm do ky n'aa né tii, hÿÿ kä P'op Hagä Do Sahee hejój gó, hÿ pong jé naa P'op Hagä Do mejüü doo, bë ramaher'ood wät doo. Tak'ëp baad tabahadoo do hyb n'aa ta ti ky n'aa, ääs na-ääj né paawä rakarën rabahapäh ta tii.

¹³Ti hyb n'aa, taw'ääts hë bë hyb n'aa matakä had'yyt hë, baad bë hyb n'aa newë had'yyt hë. Taw'ääts hë bë h'yyb bë meso bë h'yyb karën do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ääts hë baad had'yyt hë bë gada baad hadoo do Jesus Kristo matëeh noo gó bë gadoo doo. ¹⁴Taw'ääts hë sa taah sa yb raky daheeh do hadoo bë babok P'op Hagä Do wë. Bë ky dahé manä nesaa do bë h'yyb säg karën doo, pooj jé Jesus ky n'aa bë nahapäh nä noo gó bë bahed'oo do paah. ¹⁵Taw'ääts hë P'op Hagä Do bë tanaëej wät doo da né hë bë babok sahönh hë wë, baad had'op, tsyt hë nesaa do mahänh. ¹⁶Tii d' ÿ wén her'oot bë hä, hahÿÿ da ta kyy kerih doo gó P'op Hagä Do her'oot do hyb n'aa: "Taw'ääts hë baad had'op doo da bë baboo had'yyt hë, baad had'op do ÿ bawät do hyb n'aa",^{††} näng P'op Hagä Do kyyh.

¹⁷Bë ky n'aa etsëë noo gó, "Ee" bë maneëenh do hyb n'aa P'op Hagä Doo, ji moo wät do hyb n'aa séd gó sahönh

hë taky n'aa etyy doo,^{¶¶} taw'ääts hë P'op Hagä Do bë hyb n'aa jew'yyk bë ÿÿm gó badäk hahÿÿ bä bë babok nä bä. Bë hapäh, badäk hahÿÿ dooh bë panang heh'äät do tado bä. ¹⁸Tii da ÿ karën bë babok, bë hapäh do hyb n'aa ny hadoo doo me bë P'op Hagä Do bedëeb wät bë wahë makü hanaa bë gadoo do daap ji bawät do mahänh. Ta sãm hahänh doo me, k'ääts tég gabarëeh doo me, k'ääts tég hawak doo me nado bë tabedëeb wät. ¹⁹Bë tabedëeb wät Kristo majyyw me. Tak'ëp baad hadoo Kristo majyyw P'op Hagä Do matym gó. B'éé t'aah anyyw is do baad had'op doo, nesaa do kawug hõm hyb n'aa Judah buuj radahej'ëep do hadoo ti Kristo. ²⁰Sahönh hë badäk hahÿ P'op Hagä Do pahuunh do pooj jé P'op Hagä Do ky däng paa ji hyb n'aa da Kristo dajëp. Hÿÿ kä, tabe-daa däg bä kä badäk hahÿÿ bä ji hawät do gawatsig hõm noo gó Kristo kaja däk bë tabed'ëep hyb n'aa, ²¹bëeh, ta hyb n'aa P'op Hagä Do hä h'yy kasadä doo. Ti né hë tii, dejëp do mahang Kristo ganä wät hanoo doo. Ti né hë tii, tak'ëp Kristo kawehëë däk hanoo doo. Ti hyb n'aa bë hajaa P'op Hagä Do hä bë h'yy ka'eeh. Bë hajaa ta hanaa baad bë gada ji hä taky däng doo.

²²Hÿÿ kä, Kristo ky n'aa hanäm do bë ky daheeh do hyb n'aa, baad tabenyyw däk bë h'yyb tym, dooh nesaa do bë h'yyb gó tawäd wäd bä. Ti hyb n'aa bë hajaa bë kamahän heh'äät bë da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh doo. Ti hyb n'aa ÿ etsëë bë hä, bë h'yyb gó naa baad bë kamahän bë da hadoo doo. ²³P'aa hënh bë benäng do hadoo. Papuuj gó bë baboo däg kân ÿ hanäng péh. Ji yb sa wahëh gó dejëp do hanaa nado ta tii. Nadajëp do hanaa ta tii, P'op Hagä Do kyyh awäd

^{††}1:16 Rewitikos 11.44-45, 19.2, 20.7

^{¶¶}1:17 Dooh P'op Hagä Do asëew bä ji mahang. Baad hadoo do moo bok doo, baad hadoo do hä taky n'aa etyy. Baad nadoo do moo bok doo, baad nadoo do hä taky n'aa etyy.

had'yyt do nahänh do hanaa. ²⁴ Hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do ta ti ky n'aa hä:

“Jawii hadoo sahönh hē badäk hahÿÿ hä habong doo.

Jawii ts'ooh hahänh do hadoo sa hetsóh, sa hejój.

Jawii tsawyy jëng. Tüü ta ts'ooh kajäk.

²⁵ Tii d' nado P'op Hagä Do kyyh.

P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt hē”,^{§§} näng kerih doo.

Jesus ky n'aa hanäm do bē ää maher'ood wät do né hē ti P'op Hagä Do kyyh awäd had'yyt doo.

2 Ti hyb n'aa kä, taw'ääts hē bē eréd hóm sahönh hē ji moo nesaa doo, ta wób ji wedii doo, j'ooj madäk doo me ji ky ken'yyim doo, ta wób ma ji hyb n'aa jewës doo, ta see ji nu mer'oot doo, ji ky n'aa rejää do na-ääj hē. ² Taw'ääts hē karapee t'aah bii tak'ëp takarën doo da tak'ëp bē h'yyb padäg P'op Hagä Do kyyh hä. Taw'ääts hē P'op Hagä Do kyyh panyyg kamanekuunh do hä had'yyt hē bē h'yyb padäg, papuuj bē babong do kah'üüm hyb n'aa had'yyt hē, tagadëëg ub, hÿ pong jé ta wē bē tabed'ëëp hyb n'aa kä. ³ Bē hapëë däk né hē, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ky enyyim né hē ji wē.

⁴ Taw'ääts hē bē ana had'yyt hē Kristo wē. Awäd had'yyt né tii. Pā nahänh do hadoo tii. Badäk hahÿÿ bā habong do raty n'aa gesyyg né paawä, P'op Hagä Do asëëw hóm do tii. P'op Hagä Do kamahän do tii. ⁵ Ta wē bē ana had'yyt hē do hyb n'aa, pā nahänh do tób pan'aa hadoo bē hä na-ääj hē. P'op Hagä Do Sahee tób hadoo bē bahado däk P'op Hagä Do an'oo bā, ër mahang ta Sahee bawät do hyb n'aa. Tii d' tawén hadoo bē hä,

Isaraéw buuj sa ky n'aa rod tsyt hē P'op Hagä Do wē kasëëw bong do hadoo bē bahadoo hyb n'aa, ta Sahee hejój me P'op Hagä Do bē j'aa etsë hyb n'aa, ta hä bē hyb n'aa jew'yyk hyb n'aa kä. P'op Hagä Do gadoo da ta hä bē j'aa etsë doo, Jesus Kristo kyy gó bē bana do hyb n'aa. ⁶ Tii da né hē P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot ta ti ky n'aa hä. Hahÿÿ da takerii däk:

“Bē hyb n'aa matakä. Sijôn* bā ÿ daj'aat da pā.

Pā tób ba n'aa, tób mesoo n'aa kasëëw däk doo, tak'ëp ji kamahän do tii.

Ta tii hä h'yy kasadä doo, dooh da tanu mebyy bā”, näng kerih doo.[†]

⁷ Bëëh, P'op Hagä Do her'oot do ky dah'eeh doo, bē kamahän ta ti pā hadoo doo, bē kamahän Kristo ÿ hanäng péh. Tii d' nado panyyg ky nadah'eeh do sa hä. Sa hä kaja däk hahÿ P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot doo:

“Pā tób n'aa tahem'aa do ty n'aa ges'yyk doo,

hÿÿ kä pā ta ba n'aa, mesoo n'aa däg.”[‡]

⁸ Hahÿÿ da na-ääj hē takerii däk:

“Ta ti pā hadoo do hä ratsyyim poo heo da.

Tüü rakajäk da ta ti pā yb an'oo bā.”[¶]

Rawén tsyyim poo heo do hadoo, P'op Hagä Do panyyg hanäm do raky nadaheeh do hyb n'aa. Tii da né hē P'op Hagä Do h'yyb däng sa hä.

⁹ Bëë kä, P'op Hagä Do karapee tsyt hē, nesaa do mahänh P'op Hagä Do wē kasëëw bong do bëëh. P'op Hagä Doo, sahönh bag'ääs do karën do bē moo bok, Isaraéw buuj sa ky n'aa rod P'op Hagä Do wē moo bok do hadoo. P'op Hagä Do ma né hē bëëh. Bē P'op Hagä Do asëëw

§§1:25 Isajas 40.6-8

*2:6 Jerusarënh panang ti *Sijôn* . Isaraéw buuj na-ääj hē ramaneëënh *Sijôn* .

†2:6 Isajas 28.16.

‡2:7 Saaw-Mo 118.22

¶2:8 Isajas 8.14

hôm, tak'ëp baad hadoo do tamoo wät do ta wób hā bē metēeh hyb n'aa. Ti né hē ti bē tanaēēj wät doo, ta bag tak'ëp hetsooh do mahang bē babok hyb n'aa, bēeh, gadagyp do hadoo doo gó habok do paah. ¹⁰ P'op Hagä Do karapee nado bē p'ooj ub. Ta karapee däg bē hÿy kä. P'ooj ub dooh bē tat'yyd mehiin nä bā. Bē tat'yyd mehiin kân hÿy kä.

Nyy da ji bawät do ky n'aa hahÿyh

¹¹ Najis haa, badäk hahÿ nadoo do hyb n'aa bē panang heh'äät doo, tak'ëp ÿ bet-sē bē hā, bē ky dahé manā nesaa do ji h'yyb säg karēn doo. Ji h'yyb tym maji ta ti ji h'yyb säg karēn doo. ¹² Taw'ääts hē baad ub bē babok P'op Hagä Do sa h'yyb gó nahapäh do sa mahang. Tii bā, bē raky n'aa tapa né paawā, nesaa do bē moo bok rahe'ood né paawā, P'op Hagä Do hā raj'aa etsē da sahōnh hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó kä, baad hadoo do bē moo bok do rabahapäh do hyb n'aa.

¹³ Kristo, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, ēr babok do hā takawehēē dāk do hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky daheeh sahōnh hē hyb n'aa jewyk do ji rabag'ääs doo. Bē ky dahé Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub doo.[§] ¹⁴ Bē ky dahé na-āāj hē ta karapee ta kyy gó bag'ääs doo. Sa wahē n'aa heh'äät do mejüü ta tii, baad nadoo do moo b'ook do rarejāā hyb n'aa, baad habok do raweh'ēeh hyb n'aa. ¹⁵ P'op Hagä Do karēn baad hadoo do bē moo bong, bē ky meduuk hyb n'aa ta me h'yy ganehot doo, P'op Hagä Do hā h'yy gatamah doo.

¹⁶ Dooh bē hā mejō wät péh. Bē daaj hē bē bahajaa bē hyb n'aa newē bā nyy da bē babok, ny hadoo do bē moo bok. Ti hadoo né hē, nesaa do bē moo bok do

hyb n'aa nado tii. P'op Hagä Do karom bēeh. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē takarēn doo da bē babok. ¹⁷ Taw'ääts hē sahōnh hē bē weh'ēeh ta wób. Taw'ääts hē bē kamahān bē da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē P'op Hagä Do tak'ëp bē hyb n'aa jew'yyk. Taw'ääts hē bē weh'ēeh Roma buuj sa wahē n'aa heh'äät ub doo.

Sa karom Jesus hā h'yy ka'eeh do Peed maher'oot do ky n'aa hahÿyh

¹⁸ Bēeh, sa karom, h'yyb eÿym doo me P'op Hagä Do bē hyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa, taw'ääts hē bē ky dahé bē kariw n'aa. Taw'ääts hē bē kariw n'aa ky en'yyim do had'yyt nado bē ky daheeh. Taw'ääts hē ky nes'aa do na-āāj hē bē ky dahé. ¹⁹ Ta tii d' ÿ wén her'oot, P'op Hagä Do tsebē do hyb n'aa ji wē, ta hyb n'aa ji gado bā daap ji hā rarejāā doo. ²⁰ Hÿy kä, bē h'yyb haj'aa hē tado bā bē hā rarejāā doo, dooh bē hā raj'aa etsē pé h'yyb jawyg gó bē gado bā tii. Hÿy kä, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa tado bā bē hā rarejāā doo, h'yyb jawyg gó bē gado bā, tii bā P'op Hagä Do tsebē da bē wē, bē da taky n'aa edēng. ²¹ Bē P'op Hagä Do naēēj wät h'yyb jawyk doo gó bē gadoo hyb n'aa bē rarejāā doo, baad hadoo do bē moo bok do hyb n'aa. Bē hyb n'aa newē hahÿyh: Kristo na-āāj hē ahob wät. Bē hyb n'aa né hē tabahob wät. Tabawäd wät do hā bē hā tametēeh nyy da bē babok. Tabawäd wät doo da takarēn bē babok. ²² Dooh Kristo hā nesaa péh. Dooh tanoo kanesa bā.^{**} ²³ Ta hā raky n'aa rejāā bā, dooh tamebaaj bā. Rarejāā noo gó, dooh teām bā ta maji. P'op Hagä Do moo gó takan'oo dāk. Ti né hē ta jawén sahōnh hē baad ky n'aa etyy doo, Jesus hapäh. ²⁴ B'aa kajatsëk

§2:13 Sesa ramaneēēnh ti noo gó Roma buuj sa wahē heh'äät doo, hajōng hāj n'aa bā bag'ääs doo.

**2:22 Isajas 53.9

do hã Kristo bahob wät nesaa do ër moo bok do paah, ër dejëp hyb n'aa hadoo nesaa do hã, ër ky nadahé wät hyb n'aa nesaa doo, ý hanäng pé tii, baad hadoo ër babok hyb n'aa kã. Tahob wät ta rog bë bahub padëëk hyb n'aa. ²⁵B'éé nepä bong do hadoo bë p'ooj ub. Hÿÿ kã bë P'op Hagä Do mana kãn p'aa hënh b'éé hagä n'aa heh'äät do wë. Kristo, bë hagä n'aa wë bë tamana kãn.

Ajyy, ýÿj sa ky n'aa hahÿÿh

3 Ýÿj, bë na-ääj hë. Taw'ääts hë bë ky dahé bë patug. Tii bä, tanyy bä sa mahang P'op Hagä Do kyyh ganadoo nä doo, ta jawén tahyb n'aa pé Kristo hã rah'yy ka'eeh rabahapäh bä kã nyy da baad sa äj rababok. Dooh hyb n'aa sa ýÿm ky n'aa h'üüm pé sa patug rah'yy ka'eeh hyb n'aa, ²ta ti rahapäh do hyb n'aa da nyy da baad had'op bë babok P'op Hagä Do bë weh'ëëh do hyb n'aa. ³Taw'ääts hë dooh j'ooj hë ji padedëëk do bë hetsóh. Hahÿÿ d' ý hanäng pé tii: Taw'ääts hë dooh ta see mo n'aa hadoo pé ji sëen bë ramahetsóh do tii. Taw'ääts hë dooh k'ääts tég gabarëëh do s'ëëb, saroor tak'ëp ky n'aa gebah do na-ääj hë bë hetsóh. ⁴Taw'ääts hë bë h'yyb gó hanäng doo me bë kahets'oo. Kaja hë bë h'yyb bë mahüüm do ta wób sa wë, h'yyb jawyg gó bë babok do na-ääj hë, ti né hë bë hetsó nahänh doo. Ti né hë tak'ëp baad hadoo P'op Hagä Do matym gó. ⁵Tii da né p'ooj ub ýÿnh baad P'op Hagä Do karën doo da habong doo, ta hã h'yy kasadä do rabahed'oo paah. Baad rababok doo, ti sa hetsóh. Sa patug paa raky daheeh. ⁶Tii d' paa m' Sarah bad'oo. Ta patug, Abaraãm paa m' taky daheeh. “Wahëh ý n'aa”, ta patug tamaneëënh. Sarah hadoo bëëh, baad hadoo do bë moo boo bä, dooh hyb n'aa bë jeÿÿm pé

P'op Hagä Do hã bë h'yy kasadä do hyb n'aa.

⁷Bëë kã, ýÿm näng doo, taw'ääts hë baad ub bë babok bë ýÿm wë. Bë hapäh, dooh denaa hë rahejooj bä bë mahänh. Taw'ääts hë bë weh'ëëh bë ýÿm bë nemuun ragadoo do hyb n'aa ji edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa, taky ennym doo gó ji P'op Hagä Do anoo doo. Taw'ääts hë tii da bë aboo bë ýÿm wë, bë ky n'aa etsëë do P'op Hagä Do gadoo hyb n'aa.^{††}

Sahõnh hë tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh

⁸Bë sahõnh hë ý maher'ood kãn hÿÿ kã. Ý karën séd bë h'yyb hedo had'yyt hë. Ý karën bë h'yyb en'yyim bë da hadoo doo, baad tanado bä sa hã. Ý karën bë kamahänh bë da hadoo do Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë bë t'yyd mehiin bë da hadoo doo. Taw'ääts hë bë kadad'uu bë da hadoo do sa wë. ⁹Nesaa do ramoo boo bä bë hã, bë abaaj manä nesaa doo me. Bë raky n'aa rejä bä, bë abaaj manä ky n'aa rejää doo me. Taw'ääts hë bë abaaj bë ky n'aa edëng doo me. Ta tii da baad ub bë babok hyb n'aa né hë bë P'op Hagä Do wén naëëj wät. Ta tii da baad bë aboo bä, bë da P'op Hagä Do ky n'aa edëng. ¹⁰Tii d' ý wén her'oot, ti né hë ti Saaw-Mo hã ji hã taky däng doo:

“Jé karën do tsebee gó hawät doo,
jé karën do baad tawäd bä,
taw'ääts hë dooh ta wób taky n'aa rejä
bä.

Taw'ääts hë dooh tawad'ii bä.

¹¹Tii d' karën doo, taw'ääts hë teréd hõm nesaa doo.

Taw'ääts hë baad hadoo do tamoo wäd kãn.

^{††}**3:7** Ji rejä bä ji ýÿm, ji ky n'aa rejä bä, ji hajëew bä, dooh P'op Hagä Do gado bä ta hã ji ky n'aa etsëë doo.

Taw'ääts hē h'yyb nyyw gó had'yyt hē tabawät ta wób sa wē.

¹²Tii d' tawén hadoo,
baad had'yyt hē Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk
Do bahag'ääs baad habok doo.
Tagadoo ta hā raky n'aa etsēē doo.
Tii d' nado nesaa do moo b'ook do sa hā.
Tanoo baad ranabok hyb n'aa", näng
kerih doo.††

¹³Baad hadoo do bē karēn bā bē moo
boo bā, dooh bē hā baad nadoo do ramoo
bok péh. ¹⁴Ti hado né paawā, baad
hadoo do bē moo bok do hyb n'aa bē
ahoop ran'oo bā, bē da P'op Hagä Do
ky n'aa edēng. Bē eŷŷm manā sa hā.
Bē hyb n'aa tón manā bē hā ramoo bok
doo. ¹⁵Taw'ääts hē Kristo bē hyb n'aa
jew'yyk bē h'yyb gó. Ti né hē Tak'ëp
Hyb N'aa Jawyk Do sahōnh hē hag'ääs
doo. Taw'ääts hē bē maher'ood had'yyt
hē sahōnh hē sa hā, h'ëēd hyb n'aa Kristo
hā bē h'yy kasadā, reaaj bā bē hā. ¹⁶Sa
hā bē maher'oot bā, taw'ääts hē kaja hē
bē h'yyb bē mahūūm sa wē. Taw'ääts
hē bē weh'ëēh he'aanh doo. Taw'ääts hē
baad bē aboo had'yyt hē bē h'yyb bē
hā hē taky n'aa tapa mahānh. Tii bā nu
mebyk da nesaa doo me her'oot do baad
bē babok do ky n'aa hā. Kristo hā h'yy
kata dāk do hyb n'aa baad bē babok do
hyb n'aa bē ky n'aa rejāā do nu mebyk
da.

¹⁷Taw'ääts hē né hē ji ahoop nesaa do
ji moo wät do sām. Ti hadoo né hē, ta
bahānh baad ub baad hadoo do ji moo
wät do hyb n'aa ji ahob bā, tii d' P'op
Hagä Do karēn bā ji hā. ¹⁸Ta tii d' ŷ wén
her'oot, sét nuu me Kristo bahoop da-
jēb. Kristo, baad had'op doo, baad nadoo
do habok do sa hyb n'aa tabahoop da-
jēb, P'op Hagä Do wē bē tamanaa hyb
n'aa. Ta hub radajēēb wät paah. Tii bā

taganā wät p'aa hēnh P'op Hagä Do Sa-
hee an'oo bā. ¹⁹⁻²⁰Ta Sahee gó, Kristo
maher'oot paa panyyg ky nadah'eeh do
Nowéh hawät noo gó habong do sa
hā, h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do gada
noo gó marakate kajaa bā kă.†† Raky
nadaheeh do hyb n'aa paah, tabanesaa
hēnh sa h'yyb tym P'op Hagä Do dewäts
hōm. Tahag'yyp noo gó, marakate gó
pawóp its, 8 hedoo doo, raked'ëēp naēng
hag'yyp do mahānh. ²¹Naēng mahānh
Nowéh raked'ëēp do paah, ji nu kemuun
do heen n'aa hadoo tii, da hē nesaa do
mahānh ji tamed'ëēp doo. Ji ehop do ha-
sus do mahānh nado ti ji nu kemuun doo.
Ji wén nu kemuun, ji h'yyb tym baad
hado dāk do ji betsēē hyb n'aa P'op Hagä
Do hā. Jesus Kristo ganā wät do hyb n'aa
ër edēb bong nesaa do hā ji P'op Hagä Do
ky n'aa ety mahānh. ²²Hŷ pong jé Jesus
Kristo basēēk, P'op Hagä Do hub hadāk
hēnh, tabag'ääs doo bā tabawäd däg kăn.
Ääs, sahōnh hē kabaj'aa do hejój enāh do
hā na-āāj hē tamejō däg kăn.

P'op Hagä Do hyb n'aa ji bawät do ky n'aa hahŷŷh

4 Ti hyb n'aa kă, Kristo ahob wät do
hyb n'aa badāk hahŷŷ bā tabawät
noo gó, taw'ääts hē Kristo h'yyb hado
dāk bē h'yyb. Taw'ääts hē bē gadoo bē
ahoop doo. Jé hahob wät doo, dooh ne-
saa do hā tah'yyb däg wäd bā had'yyt
hē. ²Dooh nesaa do ji h'yyb karēn do
jawén tawäd wäd bā badāk hahŷŷ bā
tabawät nā bā, P'op Hagä Do karēn do
hā tah'yyb däg kăn. ³Jāām hē dó p'ooj
ub bē moo bok do paah, P'op Hagä Do sa
h'yyb gó nahapäh do rabad'oo doo da. Tii
d' bē moo boo manā wäd. Sa ŷŷm nadoo
do sii, sa patug nadoo do sii rabahe'ŷŷh
tii. Sa h'yyb karēn do jawén ta ti he-

††3:12 Saaw-Mo 34.13-17

††3:19-20 Dooh baad ji hapēē bā nyy da Peed hanäng péh. Hahŷŷ da apäh tahanäng
pé tii: Panyyg ky nadah'eeh do Nowéh maher'oot paa rat'yyd kamehiin hyb n'aa
paawā. Nowéh her'oot do hā Kristo Sahee her'oot paah.

doo do rababok. Jarakē hedoo do hā rabaoom. Ta bahānh rabawēh, rabeēēk. Jām ramoo bok rah'y'y karēn doo da rabeēēk hyb n'aa. Sa kabarii raweh'ēēh hyb n'aa tak'ēp taw'āāts hē nadoo do ramoo bok. ⁴Hỹy kā, rahapāh do hyb n'aa dooh ta tii da sa sii bē aboo boo bā, bē rahyb n'aa meuunh, bē raky n'aa rejāā. ⁵Da hē bē raky n'aa rejā né hē paawā, ti awāt da ti noo gó P'op Hagā Do matym gó rabab'ēēh bā rakaher'oot hyb n'aa ta hā kā. P'op Hagā Do hedēp nā doo, dejēp do paa sii hē ky n'aa etyy do wē kā rakaher'ood kām. Baad nadoo do ta sām ragadoo da. ⁶Sahōnh hē raky n'aa kety dāk hyb n'aa da P'op Hagā Do matym gó, Kristo hā h'y'y ka'eeh do paa dejēb bong do hā na-āāj hē takaher'ood dāk paa rababok nā noo gó Kristo ky n'aa hanām doo. Ta ky n'aa hanām do takaher'ood dāk paa sa hā, dajēb hā sa hub ky n'aa ety dāg né hē paawā sahōnh hē badāk hahỹy bā habong doo da, sa h'y'yb tym bedēp hyb n'aa P'op Hagā Do pa, takarēn doo da.

⁷Edaa dāg kām sahōnh hē tagawat-sik doo. Ti hyb n'aa, taw'āāts hē baad bē hyb n'aa newē, baad bē hyb n'aa matakā. Taw'āāts hē bē h'y'yb bē mesoo ji h'y'yb karēn do jawén bē nabok hyb n'aa, baad ub bē bahajaa hyb n'aa bē ky n'aa etsēē. ⁸Hahỹ ti tak'ēp ȳ betsēē bē hā: Ȳ karēn tak'ēp bē kamahān bē da hadoo doo. Jé kamahān doo, hajōng baad nadoo do tahyb n'aa mabaan ta da hadoo do hā. ⁹Taw'āāts hē tsebee gó bē gadoo bē tób yt hā bē da hadoo do Jesus hā h'y'y ka'eeh doo. Bē ky n'aa jōg manā ta ti p'āā. ¹⁰Taw'āāts hē sahōnh hē bēēh, bē masaa ta wób P'op Hagā Do Sahee hanaa bē gado dāk doo me. Hajōng tanoo ēr hā ēr moo mabok hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'āāts hē baad bē bad'oo bē gadoo doo me, sa kaser n'aa baad moo bok doo da sa kariw n'aa hanoo doo me hadoo. ¹¹Bē kahet'aa bā, P'op Hagā Do

ky n'aa ta wób maher'oot doo, taw'āāts hē hahỹy da tahyb n'aa newēē: "P'op Hagā Do kyyh né hē ti ȳ her'oot doo", nāng da ta h'y'yb gó. Dooh taky gabuuj tado bā. Bē mahang ta wób masa doo, taw'āāts hē P'op Hagā Do hejój me ta hā tanoo doo me tamasa. Taw'āāts hē tii da né hē bē bad'oo tii, Jesus Kristo bē tamasa do hyb n'aa P'op Hagā Do j'aa ketsēē dāk hyb n'aa. Ȳ karēn Jesus Kristo kawehēē dāg had'y'yt hē. Ȳ karēn sahōnh hē sa bahānh tabahejoonh, takabaj'aa. Ȳy. Tii d' né hē. Taw'āāts hē.

¹²Najis haa, bē h'y'y gabedo manā bē wē kametyy do bawāt do hyb n'aa, bē hā rakamajē bā, bē rarejā bā. Ji ahoop né hē. ¹³Taw'āāts hē bē tsebee Kristo ahoop do hā sēd bē h'y'yb hēdo dāg bā kā. Tii bā kā, Kristo matēēh bā kā, ta kabaj'aa do kametēēh bā kā, tak'ēp da bē tsebé da. ¹⁴Kristo hyb n'aa bē raky n'aa rejā bā, bē P'op Hagā Do ky n'aa edēng da, ta Sahee tak'ēp kabaj'aa do bē hā tabawād had'y'yt hē do hyb n'aa. ¹⁵Nesaa do bē ahob bā, taw'āāts hē dooh ta see bē daj'ēēp do hyb n'aa tado bā bē ahoop doo, dooh bē ets'ēēk do hyb n'aa tado bā, dooh nesaa do bē moo bok do hyb n'aa tado bā, dooh na-āāj hē ta wób hā bē nu so bā do hyb n'aa. ¹⁶Hỹy kā, Kristo hā bē h'y'y ka'eeh do hyb n'aa tado bā nesaa do bē ahoop doo, tii bā taw'āāts hē dooh bē nu mebyy bā. Taw'āāts hē P'op Hagā Do hā bē j'aa etsē Kristo hā h'y'y ka'eeh do bē bahadoo do hyb n'aa. ¹⁷Sahōnh hē P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó, pooj jé ta karapee taky n'aa etyy da. Kaja dāk hỹy kā ēēr, ta karapee, taky n'aa etyy doo. Pooj jé ta karapee taky n'aa ety bā, tii bā ta wób, P'op Hagā Do panyyg hanām do ky nadah'eeh doo, dooh da rakedēēb bā. ¹⁸Baad P'op Hagā Do matym gó habok do rakedēēb né paawā, hejoonh né tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagā Do hā h'y'y kana'eeh doo, nesaa do moo b'ook doo, dooh né da rakedēēb bā. ¹⁹Ti hyb n'aa kā, P'op Hagā

Do karên doo da hah'oop doo, taw'ääts hê baad hadoo do had'yyt hê ramoo bok. Taw'ääts hê P'op Hagä Doo, ji pahuuj wät do hä rah'yy kasadëe had'yyt hê. Ti dooh ji taky n'aa ehÿÿd bä. Tamoo wät né da ji hä taky däng doo.

**Jesus hä h'yy ka'eeh do sa
wahë n'aa, ta wób na-ääj hê
tamaher'oot do ky n'aa hahÿÿh**

5 Bê nemuun Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa see ÿ bahadoo do hyb n'aa, Kristo ahob wät do ÿ hapäh do hyb n'aa paah, Kristo sii ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó ta pa ta jawén ÿ bawät do hyb n'aa, ÿ maher'oot bëeh, Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa. ²Baad bë hagäa P'op Hagä Do karapee bë hä P'op Hagä Do anoo do bë bahag'ääs hyb n'aa. P'op Hagä Do masääh b'éé hadoo tii.^{ss} H'yyb hedoo doo me, P'op Hagä Do karên doo da bë hagäa sa hä. Taw'ääts hê dooh bë hä kamejüü do hyb n'aa tado bä. Ta säm jawén hyb n'aa nado tii. Bë hagäa sa hä baad bë h'yyb gó. ³Bë hyb n'aa newë hahÿÿh: Sa danäh sa hä tak'ëp mejüü do nado bëeh. P'op Hagä Do karapee ti bë hag'ääs doo. Taw'ääts hê baad bë babok, bë hä rabahapäh hyb n'aa nyy da baad ji bawät. ⁴Tii bä kä, Kristo, b'éé hagä n'aa sa wahë n'aa kajaa bä kä, Kristo matëeh bä kä, bë kawehëe däk sahõnh hê sa matym gó tan'oo bä. Ta ti bë hä tanoo doo, dooh tahëej bä. ⁵Bëe kä, papuuj hedoo doo, taw'ääts hê bë ky dahé Jesus hä h'yy ka'eeh do sa wahë n'aa hedoo doo.

Bë sahõnh hê, pahëew hedoo doo, maruus hedoo doo, wahëh hedoo do na-

ääj hê, taw'ääts hê bë kadad'uu séd demuun bë da hadoo do wë. Sa bahãnh bë edoo manä bëeh, hahÿÿ da P'op Hagä Do kyy kerih do her'oot do hyb n'aa:

“P'op Hagä Do hyb n'aa wareem kasab'ee do hä.

P'op Hagä Do t'yyd mehïin kadad'uu doo, P'op Hagä Do ky enyym sa hä.”*

⁶Ti hyb n'aa, taw'ääts hê bë kadad'uu P'op Hagä Do tak'ëp hejoonh do wë, bë taweh'ëeh hyb n'aa tah'yyb däng do noo gó kajaa bä kä. ⁷Baad ub bë P'op Hagä Do bahag'ääs. Ti hyb n'aa taw'ääts hê bë kadad'uu ta wë, bë an'oo ta wë sahõnh hê bë hyb n'aa newëe doo, bë hyb n'aa natón hyb n'aa.

⁸Taw'ääts hê baad bë hyb n'aa newë, taw'ääts hê bë hyb n'aa matakä. Awad kawajään do reaw häd näng do hadoo, jé pad'yyt hê hawät do ta tä hesoos do tabawëh hyb n'aa hadoo bë majiï Dijab.[†] Tesoos jé tarejää hyb n'aa. ⁹Taw'ääts hê bë kahejój ta wë. Bë an'oo manä bë tah'yyb wareem. Baad bë h'yy kae had'yyt hê Jesus Kristo hä. Bë hapäh, jé pad'yyt hê badäk hahÿÿ hä bë wakään hedoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do rahoop bë ahoop doo da. Jé pad'yyt hê bë wakään hedoo do rarejää. ¹⁰Banadawëet bë ahob wät do jawén paa bä, p'aa hënh da baad tabahado däk sahõnh hê bë hä P'op Hagä Do an'oo bä da. Baad ub bë h'yy kae had'yyt hê tan'oo bä. Bë da tah'yyb hejoonh. Dooh da bë h'yy gejë hõm bä tan'oo bä. P'op Hagä Doo, tak'ëp ji wë taky enyym doo, bë tanaëej wät ta pa ta bag tak'ëp gabarëeh do mahang bë babok hyb n'aa, Jesus Kristo hä bë h'yy kata däk do hyb

^{ss}**5:2** Ji masääh b'éé ji nahagäa bä, jé pad'yyt hê rababoo däk sa waa jawén. Rakanapëe boo tii bä. Dooh rahapëe wät sa tyw n'aa. Ti hyb n'aa ta hagä n'aa hagäa had'yyt hê. Ti hadoo Jesus hä h'yy ka'eeh do hä. Ti hyb n'aa b'éé ky n'aa gó tabeh'üum.

***5:5** Proweh-Bijos 3.34

[†]**5:8** Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

n'aa. ¹¹ Taw'ääts hē sahōnh hē P'op Hagä Do bagää had'yyt hē. Ỹỹ. Tii d' né hē. Taw'ääts hē.

**Sa hã Peed kedëë hõm
do ky n'aa hahỹh**

¹² Siras ỹ tamasaa wät hahỹ bë ỹ ma erih do hã. Hã ỹ hadoo do h'yy kaneh'ỹt do tii, hã ỹỹ. Ganapog is doo me bë ỹ ma erii wät bë ỹ h'yyb en'yy hyb n'aa. P'op Hagä Do ky ennyw had'yyt hē bë hã ỹ erii wät do hã bë ỹ metëh.

Taw'ääts hē taky ennyw doo gó bë aboo had'yyt hē. Bë h'yy gejë hõm manäh.

¹³ Jesus hã h'yy ka'eeh do Babirõn[‡] panang bă habong doo, bë nemuun P'op Hagä Do wë kasëw bong doo, bë m' rahyb n'aa esee. Maah-Ko, tah ỹ hadoo do bë m' tahyb n'aa esee na-ääj hē. ¹⁴ Taw'ääts hē baad bë edëë bë da hadoo doo.

Ỹ karën bëeh, Kristo hã h'yy kata padëek doo, h'yyb nyyw gó bë babok.

Jääm hē kã.

[‡]5:13 Roma panang né tii. Ta see pé noo gó Roma ramaneënh **Babirõn** .

2 Peed

*Ta jawén Jesus hã h'yy ka'eeh do
hã Peed ma erih do hahÿÿh*

1 Simaw Peed, Jesus Kristo karom, ta mejũũ do see ÿ ti hÿÿh. ÿ edëng bëëh, ää nemuun Jesus Kristo hyb n'aa P'op Hagä Do hã h'yy ka'eeh doo. Baad had'op ti Jesus Kristo P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh doo, ër h'yyb tym dëëb. Baad had'op tabahadoo do hyb n'aa ër hã tabanoo P'op Hagä Do hã ër h'yy ka'eeh hyb n'aa. Tak'ëp baad ub ta ti ër h'yy ka'eeh do ër hã tanoo doo. ²P'op Hagä Doo, Jesus ër Wahë N'aa na-ääj hë bë bahapäh do hyb n'aa bë h'yyb gó, ÿ karën tak'ëp P'op Hagä Do ky ennyim bë wë, ÿ karën baad had'yyt hë bë tah'yyb ennyim.

**Tak'ëp ji hyb n'aa tam'aah
baad had'yyt hë ji bawät hyb
n'aa ky n'aa hahÿÿh**

³Ta hejój me P'op Hagä Do an'oo däk ër hã sahõnh hë baad hadoo doo, ji bahajaa hyb n'aa papuuj gó, takarën doo da ji bawät hyb n'aa. Ta ti tawén n'oo däk ër hã, Kristo, ër tanaëej wät do ër hapëë däg kän do hyb n'aa ër h'yyb gó. Ta kabaj'aa doo me, tak'ëp taky ennyim doo me ër tanaëej wät ta karapee ër bahadoo hyb n'aa. ⁴Ta kabaj'aa do hyb n'aa, tak'ëp taky ennyim do hyb n'aa na-ääj hë, tak'ëp baad hadoo doo, tak'ëp ji kamahän do taky däng paa ër hã. Ta ti ër hã taky däng do an'oo bä, baad P'op Hagä Do bawät doo da ër babok hyb n'aa. Ër hã taky däng do tan'oo bä na-ääj hë ër bedëp hyb n'aa, Jesus hã h'yy kana'eeh do sa h'yyb karejää do mahänh. Nesaa do ji h'yyb säg karën do jawén rababok do hyb n'aa sa h'yyb karejää tii.

⁵Ta ti hyb n'aa né hë, taw'ääts hë tak'ëp bë hyb n'aa tam'aah takah'ũũ hyb n'aa bë h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë baad had'yyt hë bë babok. Taw'ääts hë bë hyb n'aa tam'aah bë h'yy ganäng hyb n'aa P'op Hagä Do karën do hã. ⁶Taw'ääts hë bë h'yyb bë mesoo, bë h'yyb karën do jawén bë nabok hyb n'aa. Taw'ääts hë h'yy ganajëng doo me bë baboo had'yyt hë. Taw'ääts hë P'op Hagä Do karën doo da bë babok. ⁷Taw'ääts hë bë kamahän bë wakään hedoo doo, bë nemuun Jesus hã h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hë bë kamahän sahõnh hë ta wób. ⁸Sahõnh hë ta ti takahũũm bä had'yyt hë bë h'yyb gó, dooh daap hë tado da tii bä Jesus Kristo, ër Wahë N'aa bë hapäh doo. Baad hadoo ta hanaa tii. ⁹Tii d' nado ÿ etsén wät doo da nabok do hã. Baad rabanahapäh do hadoo tii. Ty temah do hadoo. ¹⁰Ramabaan nesaa do sa hã hanäng do paa kawug hõm doo. ¹⁰Ti hyb n'aa, wakän haa hedoo doo, taw'ääts hë ta bahänh bë hyb n'aa tam'aah, P'op Hagä Do naëej wät do wób né bëëh, bë metëëh hyb n'aa, P'op Hagä Do asëëw hõm do wób né bëëh, bë metëëh hyb n'aa. Sahõnh hë ta ti bë hã ÿ ets'ëë wät do bë moo boo bä, dooh né da bë h'yy keréd hõm bä P'op Hagä Do hã. ¹¹Tii bä, baad bë P'op Hagä Do gadoo da Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb tabagää had'yyt doo bä.

**Te hub né hë Jesus mejũũ do rama
metëëk do ky n'aa hahÿÿh**

¹²Bë hapëë däg né paawä bë ÿ ma erii wät do ky n'aa, baad bë gado däg né paawä bë h'yyb gó baad hadoo do ky n'aa bë rama met'ëëg wät doo, ÿ karën bë hyb n'aa es'ee had'yyt hë ta tii. Dooh ÿ h'yy gajëë hõm bä bë ÿ maher'oot doo, bë manabaan hyb n'aa. ¹³Hã ÿÿ, taw'ääts hë tii da bë ÿ maher'ood had'yyt hë badäk

¹1:9 Dooh rah'yy gah'ood bä P'op Hagä Do karën do hã, tahanäng pé tii.

hahÿÿ bā ÿ bawāt nā bā, ¹⁴ edaa dāk ÿ bahapāh do hyb n'aa badāk hahÿÿ bā ÿ bawāt do gawatsik. Ēr Wahē N'aa, Jesus Kristo metā wāt ta ti hā ÿÿ. ¹⁵ Edaa dāk ÿ dajēp doo. Ti hyb n'aa ÿ karēn sahōnh hē ÿ moo wāt ÿ hajaa doo, badāk hahÿÿ bā ÿ bawāt nā bā, ÿ dajēp jawén paa bā na-āāj hē bē hyb n'aa es'ee had'yyt hē hyb n'aa ta ti bē ÿ maher'ood wāt doo.

¹⁶ Ēr Wahē N'aa Jesus Kristo hejój ky n'aa bē āā maher'oot noo gó, p'aa hēnh da tamatēeh bē āā maher'oot bā, dooh sa panyyg ub h'yy ganyy gó sa daaj hē rahyb n'aa newēē do āā ky s'ūūd bā. Āā daaj hē né hē āā matym me āā bahapāh tak'ēp ta kabaj'aa doo, ¹⁷⁻¹⁸ waēē P'op Hagā Do wē kasēew hōm do jó. Ta tii bā P'op Hagā Doo, ta Yb, weh'ēeh ta hā, ta bag tak'ēp gabarēeh doo gó tabawāt tabanoo na-āāj hē. Hahÿÿ da P'op Hagā Do kyyh ta hā: “Hahÿ tah ÿÿ, tak'ēp ÿ kamahān up doo. Baad ÿ h'yy gadajang ta wē”,[§] nāng mäh. Āā daaj hē āā maa napāh ta kyyh, Jesus sii ta tii bā āā bab'ēeh bā.

¹⁹ Ta ti āā bahapāh, ta ti āā maa napāh do hyb n'aa na-āāj hē, ta bahānh baad āā bahapāh te hub né hē Kristo matēeh do ky n'aa hā P'op Hagā Do ky n'aa rod rerih do paah. Ti hyb n'aa ÿ karēn paawā baad bē hyb n'aa matakā Kristo ky n'aa rerih do paa hā. Ta bag atsēm ta tyw n'aa ji hā tametēeh do hadoo rerih do paah. P'op Hagā Do ky n'aa rod rerih do hā bē hyb n'aa matakā bā bē da hapāh ny hadoo do ji ky daheeh, ny hadoo do noo kanesa doo. Taw'āāts hē rerih do bē ky dahé had'yyt hē Kristo matēeh bā kā. Tii bā kā, baad Kristo bē da tah'yy gan'yyh P'op Hagā Do hā. Watom tapaj'ēē bā hana do hadoo bē hā Kristo. ²⁰ Hahÿ ti baad ÿ karēn bē hyb n'aa newēē: Dooh sa hanaa tado bā P'op Hagā Do kyy kerih doo gó ta ky n'aa rod rerii bong do paah. ²¹ Dooh

sa hanaa tado bā ta jawén hawāt do ky n'aa rahe'oot do paah. P'op Hagā Do Sa-hee h'yyb mahūūm paa tii, P'op Hagā Do kyyh ramaher'oot hyb n'aa.

Ma matēg oow ky n'aa hahÿÿh

2 Isaraéw buuj mahang P'op Hagā Do ky n'aa rod oow, noo kanesa doo, rababong do paa hadoo, bē mahang na-āāj hē ti anāng da ma matēg oow. Ky kamep'ēeh doo me rama metēek da te hub nadoo doo. Kristo, sa kariw n'aa, sa danāh, tadajēp doo me tedēeb wāt do sa hā, ramakyyys da. Jé sa kyyh maa newēē do reréd hōm da Jesus hā rah'yy ka'eeh do paah. Ti hedoo do ma matēg oow nayyw hē sa daaj hē sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hā. Gawatsig hōm da. ² Hajōk da ky s'ūūt ma matēg oow. Nu meby n'aa nāng do ma matēg oow ramoo bok do ramoo bok da na-āāj hē. Sa hyb n'aa Jesus hā h'yy kana'eeh do baad nadoo doo me rahe'oot da ta tyw n'aa heh'āāt doo. ³ Tak'ēp ta sām hā rah'yy kajāk do hyb n'aa, sa panyyg sa daaj hē rahyb n'aa newēē doo me ma matēg oow bē da rawedii, bē wē hanāng do bē anoo hyb n'aa sa hā. P'ooj dāg P'op Hagā Do h'yyb dēē dāk nesaa do hā taky n'aa etyy ta tii. P'op Hagā Do rejāā né da tii. Dooh da rakedēeb bā. ⁴ Dooh P'op Hagā Do t'yyd mehīin bā āās wób p'ooj ub nesaa do moo bok doo. Tabanesaa hēnh tadewāts bēeh tii, t'ōp gadagyp doo gó. Ta tii bā ragada P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó sa hā. ⁵ Dooh na-āāj hē P'op Hagā Do t'yyd mehīin bā ta hā waneh'ēeh do p'ooj ub habok doo, hag'yyp do tamejūū noo gó sa wē. Jāām hē Nowéh tabed'ēep nāēng hag'yyp do mahānh, setsi ta sii habok do sii hē. Nowéh tii, ta wób tamaher'ood had'yyt hē P'op Hagā Do karēn doo da rababok hyb n'aa paawā. ⁶ P'op Hagā Do

[§]1:17-18 Matew 17.5, Maah-Ko 9.7, Rukas 9.35

ky n'aa etyy paa panang Sodoma, Gomoha häd enäh do ta babuj n'aa sii hē tēeg hōō me, sahōnh hē tagawatsig hōm hyb n'aa. Jāām hē ta ooj mad'aak paah, tak'ēp hadoo do tamo haj'aa haj'aa. Sa hā tabad'oo do hā tametēeh nyy da tamoo wāt da P'op Hagä Do waneh'ēeh do sa hā. ⁷Jāām hē panang buuj mahang tabed'ēep Róh, baad ub, P'op Hagä Do karēn doo da hawät doo. Tak'ēp Róh h'yy katón paa tak'ēp baad nadoo do nanäng P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yik do ky nadah'eeh do ramoo bong do hyb n'aa sa hā hanäng doo me. ⁸Sa mahang Róh bawät paah. Ta äh hā had'yyt hē Róh, P'op Hagä Do karēn doo da hawät do ahoop paa ta h'yyb gó, tahapäh do hyb n'aa, tamaa napäh do hyb n'aa na-ääj hē nesaa do panang buuj ramoo bok doo. ⁹Hÿÿ kä, ta tii da P'op Hagä Do t'yyd manehiün do hyb n'aa paa nesaa do moo heb'ooh doo, tii da tabed'ēep do hyb n'aa paa baad habok doo, ji hapäh hahÿÿh: P'op Hagä Do hajaa né hē takarēn doo da habok do tabed'ēep hejoonh do sa hā kametyy do mahānh. P'op Hagä Do hajaa na-ääj hē tarejä had'yyt hē nesaa do moo heb'ooh doo, sahōnh hē taky n'aa etyy noo gó kajaa bä kä.** ¹⁰Tarejäa do mahang tak'ēp sa bahānh tarejäa da nesaa do sa h'yyb säg karēn do jawén habok do hyb n'aa nu meby n'aa näng do sa hā hanäng doo me moo bok doo, baad nahado bong do hajaa do P'op Hagä Do matym gó. Sa bahānh P'op Hagä Do rejää da tamejüü do mak'yys doo.

Sa hā hē ma matēg oow rah'yy kasab'ee. Rah'yy karēn doo da ramoo bok. Dooh raky daheeh péh. Dooh rajeyÿm pé ta tii. Ti hyb n'aa, dooh rajeyÿm bä kabaj'aa do nes'aa padēek do raky n'aa rejä bä. ¹¹Ääs kä, ma matēg oow sa bahānh hejooj né paawä, sa

bahānh rahyb n'aa jewyg né paawä, dooh raky n'aa rejää doo me Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do matym gó raky n'aa tapa bä kabaj'aa do nes'aa padēek doo. ¹²Har'ēeng hadoo ti ma matēg oow. Dooh har'ēeng rah'yy genä bä. Ti abong har'ēeng ji masoo hyb n'aa, ji nabooch hyb n'aa. Har'ēeng h'yy ganenäh do hadoo ma matēg oow ÿ wén näng, tak'ēp baad nadoo doo me rabaher'oot ranahapäh do hā. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii, har'ēeng ji nabooch do hadoo. ¹³P'op Hagä Do rejää da ta tii, ta wób rarahejäa do mabaj. Baad ub sa hā pé adēb bä sii hē rah'yy karēn doo da rababok, baad nado né paawä, nu meby n'aa nyy né paawä ti rah'yy karēn doo. Séd hā bē bawēh noo gó ragen'aak baad nadoo do sa h'yyb säg karēn do ramoo bok bē sii rawēē bä. Baad nado ta wób raher'oot da bē ky n'aa tii d' bē mahang rababok do hyb n'aa. Tak'ēp bē nu mebyk ran'oo bä. ¹⁴ÿÿj sa patug wad'ii do hā rah'yyb padēek had'yyt hē sa wē rababok hyb n'aa. Dooh reréd nesaa doo. Rah'yyb tatuk sa da rah'yyb hedoo hyb n'aa P'op Hagä Do kyyh baad nahapäh do hyb n'aa nayyw hē h'yy keh'ÿÿt doo. Sa h'yyb ramet'ēeg däk, sa h'yyb karēn do rahyb n'aa h'üüm hyb n'aa. P'op Hagä Do ky n'aa was'ee padēek do tii! ¹⁵Reréd hōm ta tyw n'aa baad hadoo doo. Ti hyb n'aa baad nadoo do jawén rababoo däk. Barām, Beor t'aah, p'ooj ub hawät do mo n'aa me rabad'oo. Tak'ēp Barām h'yyb däk paa ta sām hā, Isaraéw buuj maji ta hā raky kajäk doo, Isaraéw buuj taky n'aa wasee hyb n'aa paawä. ¹⁶Ta sām, ta hā raky kajäk do jawén tabahōm bä, ta tyw n'aa baa bä, P'op Hagä Do nabuuj gedoo mä ta hā. Hahÿÿ d' paa tii: Jumeto, ta mas'ää tajawät doo, aj'yy kyy me tamaher'oot paah, dooh né paawä

**2:9 Jesus matēeh noo gó P'op Hagä Do ky n'aa etyy da sahōnh hē badäk hahÿÿ hā habok do paah, ääs sii hē. Nesaa do moo heb'ooh do taky n'aa etyy da banesaa hēnh rahob had'yyt hē hyb n'aa. Nahēej tii bä rahoop doo.

jumeto rahaja bä rahe'ood bä. Jumeto meduuk P'op Hagä Do ky n'aa rod Baräm häd näng doo, tamoo nawät hyb n'aa tak'öp baad nadoo doo.

¹⁷Naëng k'ääts gó naa ganyyh do ma-wooj däk do hadoo ta ti ma matëg oow. Naëng poo mahauk do tabës do hadoo. Ji wad'ii do tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do enyyw däk sa hyb n'aa tak'öp badagyp doo, tadewäts bëëh hyb n'aa gadagyp doo gó. ¹⁸Daap hadoo do ti rahe'oot doo. Ti hadoo né hë, kyyh tak'öp hetsooh do rakamasab'ee do ji ramaher'oot, ta tii me rah'yyb tatuk hyb n'aa nag'aap hë baad nadoo do habok do mahänh kedëëb bong doo, nag'aap hë Jesus hä h'yy kae padëëk doo, baad P'op Hagä Do kyyh hä h'yy ganenäh nä doo. Tahajaa, näk mä sa kyyh, ji aä bä ji yym, ji patug nadoo do sii ji h'yyb säg karën doo da né hë. Ta tii da rah'yyb tatuk sa hä. ¹⁹Hahỹ da raky kajäk sa kyyh maa newëë do sa hä: “Ää ma metëëk do bë gado bä, baad ub da bë babok tii bä. Dooh mejö wät pé bë hä”, näk sa kyyh. Tii d' né paawä ta wób hä raky kajäk, nesaa do sa h'yyb karën do karom ti ma matëg oow. Nesaa do mejö had'yyt hë sa hä. Bë hyb n'aa newë hahỹh: Ji hä j'aa ketsë doo, ti né hë ji hä mejüü doo. Nesaa do sa h'yyb karën do j'aa ketsëë däk sa hä. Ta ti sa hä mejüü do ti ramoo boo had'yyt hë. ²⁰Hahỹ hyb n'aa y wén her'oot ta tii da sa ky n'aa hä: Pooj jé ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb, Jesus Kristo rabahapäh do hyb n'aa sa h'yyb gó, reréd hõm dó nesaa do badäk hahỹ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do rabahed'oo doo, baad nado wäd ji bahadoo hanoo doo. P'aa hënh kä ta ti nesaa do j'aa ketsëë bä sa hä, p'aa hënh nesaa do ramoo bok

do hyb n'aa, tak'öp baad nado boo hỹy kä, p'ooj ub baad nadoo do rababok do bahänh kä. ²¹Taw'ääts hë paawä rana-hapäh baad hadoo do ta tyw n'aa P'op Hagä Do wë ji tamahüüm doo. Dooh né paawä baad tado bä ji nahapëë bä ta tyw n'aa baad hadoo doo, sa hä paawä taw'ääts hë tii. Hahỹ hyb n'aa y her'oot ta tii: Rahapëë däg né paawä baad hadoo do ta tyw n'aa, p'aa hënh raberéd hõm tak'öp hanäm do P'op Hagä Do mejüü doo. Ti hyb n'aa ta tyw n'aa nahapäh do bahänh P'op Hagä Do rejää da hỹy kä sa hä. ²²Sa hä kametä däk hahỹ pawóp hadoo do ji ky hetëg doo: “Awaar ad'ëëb jëng tehëen wät do paah.”^{††} “Too yb hasus do mahänh hehob wät doo, p'aa hënh da tsapab gó takahep'uut.”^{‡‡}

Jesus matëëh noo gó ky n'aa hahỹh

3 Najis haa, pawóp däg bë y ma erih do hahỹh. Pooj jé bë y ma erii wät doo, hahỹ na-ääj hë bë y wén ma erih, bë hyb n'aa esee hyb n'aa pooj jé kaher'oot do paah, baad ub bë hyb n'aa newëë hyb n'aa. ²Y karën bë hyb n'aa esee p'ooj ub P'op Hagä Do ky n'aa rod tsyt hë ta wë kasëëw bong do rahe'oot do paah. Y karën bë hyb n'aa esee na-ääj hë Jesus, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dëëb mejüü do paah, ajyy Kristo mejüü do bë wë heboo nä do bë hä ma met'ëëg wät doo. ³Taw'ääts hë baad bë bahapäh hahỹh: Jesus matëëh do pooj jé ti abok da nesaa do sa h'yyb karën do jawén habok doo, Jesus matëëh do ky n'aa rawaje-hëët doo. ⁴Hahỹ da d' sa kyyh: “Matëëh mäh, taky däng paah. Te hub tado bä, ny tawät? Bë hegää”, näk, “ër wahë n'aa ër pooj jé habong do dejëb kän. Ti hadoo né hë, paa hado had'yyt hë. Dooh takaja

^{††}2:22 Pooj jé reréd hõm nesaa do ramoo bok doo, ta jawén p'aa hënh ramoo bok, tahanäng pé tii.

^{‡‡}2:22 Pooj jé rakarën Jesus awug hõm nesaa do sa h'yyb gó hanäng doo, ta jawén p'aa hënh ramoo bok nesaa doo, tahanäng pé tii.

bä tamatëeh do pooj jé metëe n'aa.^{¶¶} Paa hado had'yyt hē badāk hahȳ kapahuuj wät noo gó naa”, nāk da sa kyyh.⁵ Dooh rakarēn bā rah'yy kadawuung bā, P'op Hagä Do ky haj'aa p'ooj ub wē kapahuuj wät doo. Dooh rakarēn bā rah'yy kadawuung bā naēng bā naa k'āats bawooj dāk do ganyyh doo, ta ky haj'aa. Naēng tetyn hōm, bawooj dāk do banyy dāk hyb n'aa.⁶ Dooh rakarēn bā rahyb n'aa es'ee bā naēng hag'yyp doo me P'op Hagä Do gawats'iik paa badāk hahȳ tapahuunh do paah, ta hā habong do sii hē. P'op Hagä Do ky haj'aa tii.⁷ Wē, pap'yj, kamarab, sagōōh, badāk hahȳ da hē ji hapäh do P'op Hagä Do enyyw dāk, tii d' P'op Hagä Do ky däng do hyb n'aa, tēeg hōō me ragawatsik hyb n'aa. P'op Hagä Do enäm nā ta tii. Tagawats'iik noo gó kā, sahōnh hē ta hā waneh'ēeh do tagawatsiig kän.⁸ Bē mabaan manā hahȳ najis haa: P'op Hagä Do hā sēt pénh né hē sēt ta baab, miw ta baab.⁹ Dooh P'op Hagä Do hyb n'aa p'eed bā taky däng do tamoo wät hyb n'aa, ta wób red'oo. Tii d' nado. P'op Hagä Do ky däng do tawén kanajaa nā, bē tahyb n'aa b'aah do hyb n'aa. Dooh né takarēn bā gawatsik péh. Takarēn sahōnh hē rah'yy kawereem, ta hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa paawä.¹⁰ Ti hadoo né hē, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa né da. Rah'yy kanapeet bā, raganadaa bā takajaa da. Ji ganada do hadoo hets'ēek do kajaa. Ti hadoo Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do kajaa doo. Nayyw hē wē gawatsik da, hawyp do hadoo.

Sahōnh hē adēē bēeh da tak'ēp haju do haj'aa. Tii bā dewuh da. Badāk hahȳh, sahōnh hē ta hā hanäng do na-āāj hē P'op Hagä Do ky n'aa etyy da tagawatsik hyb n'aa.^{§§}

¹¹ Tii da sahōnh hē P'op Hagä Do gawats'iik do hyb n'aa da, taw'āats hē tsyt hē nesaa do mahānh baad bē babok P'op Hagä Do wē. Taw'āats hē P'op Hagä Do karēn doo da bē babok,¹² baad bē gadaa nuuj jé Kristo kajaa doo, P'op Hagä Do ky däng do paah. Taw'āats hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bā.* Ta ti noo gó kajaa bā kā, wē aooj jäng da. Sahōnh hē adēē bēeh da tak'ēp haju do haj'aa.¹³ Sahōnh hē ta ti awäd né paawä, ēer, Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ēr gada wē papuuj, badāk hahȳ papuuj P'op Hagä Do ky däng doo da. Jāām hē baad hadoo doo, P'op Hagä Do karēn doo da habok do sa panang tii.

¹⁴ Ti hyb n'aa najis haa, ta ti bē gahēen do hyb n'aa, taw'āats hē tak'ēp bē hyb n'aa tam'aah tak'ēp baad ub bē babok hyb n'aa, tak'ēp baad ub bē bahadoo hyb n'aa P'op Hagä Do hā. Tak'ēp bē hyb n'aa tamah, h'yyb nyyw gó bē baboo had'yyt hē hyb n'aa ta wē, P'op Hagä Do bahapäh hyb n'aa.¹⁵ Bē hyb n'aa newē hahȳh: H'yyb jawyg gó Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do gada nā, nayyw hē takanajaa, ji kedēeb wät hyb n'aa banesaa hēnh ji taky n'aa etyy do mahānh. Tii da na-āāj hē Paw-Ro, ēr h'yj hadoo do ēr kamahān do bē tama erii wät. Bē tama erii wät P'op Hagä Do h'yy gan'yyp doo da ta hā.

^{¶¶}3:4 Matew tēg eh do 24 hā takerii dāk Jesus her'oot do takajaa do pooj jé metëe n'aa. Dooh ta ti kaja däg sa nooh, ta ti rawén wajehēet Jesus matëeh do ky n'aa. Nayyw hē Jesus matëeh, ta hā h'yy ka'eeh do wób red'oo. Nayyw hē takanaja bā kā, ta wób raky sēm Jesus ky däng do paah.

^{§§}3:10 Tahajaa na-āāj hē ji erii bā: “Badāk hahȳh, sahōnh hē ta hā kapahuuj wät do na-āāj hē aooj jäng da.”

^{*}3:12 Ji ky n'aa etsēē, nayyw hē takajaa hyb n'aa. Ji h'yy kawareem P'op Hagä Do wē, takarēn doo da had'yyt ji bawät hyb n'aa. Ji h'yy kahas'āap Kristo ky n'aa ji mahūūm do hā, sahōnh hē badāk hahȳh bā habong do raky n'aa napäh hyb n'aa na-āāj hē, Peed hanäng pé tahyb n'aa péh, *taw'āats hē nayyw hē ta ti kajaa bē an'oo bā*, taher'ood bā.

¹⁶Ti ky n'aa né hē tama erii wāt sahōnh hē tama erih do hā. Tama erih do mahang ti anäng hād hejooñh doo, tak'ēp ji hyb n'aa manatakä bä, dooh ji maa napēē bä tahanäng péh. H'yy gatemah doo, h'yy keh'ÿýt doo, rawareem Paw-Ro erii wāt doo. Ta see hadoo ta ky n'aa ran'oo bä. Tii da na-ääj hē rawareem P'op Hagä Do kyy kerih do wób. Sa daaj hē sa ky n'aa katakyyk baad nadoo do hā.

¹⁷Ta ti bē hapēē dāk do hyb n'aa, najis haa, taw'ääts hē bē hyb n'aa matakä, ta s'ee hēnh P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ky nadah'eeh do bē rah'yyb mahūüm

mahānh te hub nadoo do rama metēēk doo me. H'yy kanehÿÿd né paawä bē da hē, sa kyyh bē maa newē bä, bē da h'yy kah'ÿýt. Ta tyw n'aa baad hadoo do bē erét da sa kyyh bē maa newē bä.

¹⁸Taw'ääts hē P'op Hagä Do kyyh hā bē hyb n'aa matakä had'yyt hē, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër h'yyb tym dēēb bē wē taky enyym do takahūüm had'yyt hē hyb n'aa, baad Kristo bē bahapäh hyb n'aa na-ääj hē bē h'yyb gó. Taw'ääts hē ti né hē ji j'aa etsēē had'yyt hē! ÿÿ. Tii d' né hē. Taw'ääts hē. Jāām hē kä.

1 Jowāw

*Jesus hā h'yy ka'eeh do hā pooj jé
Jowāw ma erih do hahỹh*

Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa hahỹh

1 Bě āā ma erih hahỹh hā, sahōnh hē tadu dahäng do pooj jé hawät do ky n'aa, P'op Hagä Do Kyyh häd näng do ky n'aa.[†] Äā maa napäh ta kyyh, āā hapäh na-āāj hē. Baad āā bahapäh āā matym me. Ta hā āā moo däng. Ji h'yyb tym hed'ëep do ky n'aa né hē tii. ²Ji h'yyb tym hed'ëep do ana kän āā mahang.[‡] Baad āā bahapäh né hē. Ti hyb n'aa ta ky n'aa āā wén her'oot baad ub. Hedëb had'yyt do ky n'aa bë āā maher'oot. P'op Hagä Doo, ta Yb sii tabawäd wät. Ti ana kän āā mahang P'op Hagä Do an'oo bä. ³Bě āā maher'oot āā hapäh do ky n'aa, āā maa napäh do ky n'aa, séd bë h'yyb hedoo hyb n'aa da āā sii. Séd āā h'yyb hedoo ta Yb hỹ pong jé hawät do hā. Séd āā h'yyb hedoo na-āāj hē ta T'aah hā, Jesus Kristo hā. ⁴Bě āā wén ma erih hahỹh hā Jesus ky n'aa, tak'ëp ër tsebë hyb n'aa da.

Taw'ääts hē ta bag hadoo doo gó ji bawät do ky n'aa hahỹh

⁵Bě āā maher'oot āā hā Kristo metëek doo. Hahỹh da tametëek āäh: Ta bag hadoo P'op Hagä Doo. Baad ub had'yyt hē P'op Hagä Doo, tahanäng pé tii. Dooh badagyp pé ta hā. Tabad'op hē nesaa do ta hā, tahanäng pé tii. ⁶Ti hyb n'aa, séd hā ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hā ji her'ood bä, nesaa doo gó, badagyp do hadoo doo gó ji awäd had'yyt bä, daap ji menyyh tii bä ji her'oot do hā. Dooh

baad hadoo do ky n'aa metëek doo da ji awäd bä tii d' ji edo bä. ⁷Baad ji aboo bä, P'op Hagä Do baad tabawäd had'yyt doo da ta bag hadoo doo gó, séd ji h'yyb hedoo ta hā. Tii bä P'op Hagä Do awug hōm da sahōnh hē nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng doo, Jesus, P'op Hagä Do T'aah majyyw me.

⁸“Tabad'op hē nesaa do hā yỹ”, ji noo bä, nesaa do ji jejën bä, ji daaj hē ji kawadii. Dooh tanyy bä ji h'yyb tym gó baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo. ⁹Nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do ji najejën bä, P'op Hagä Do hā ji kawoow bä, tawug hōm da tii. Tamabaan hōm da sahōnh hē baad nadoo do ër moo bok do paah. P'op Hagä Do anoo né hē taky däng doo. Dooh tahỹd bä ta kyyh. Baad had'op do tii. ¹⁰“Dooh nesaa do yỹ moo wäd bä” ji ky hado bä, P'op Hagä Do noo kanesa, ji hanäng pé tii. Dooh tii bä ji h'yyb tym gó ta kyyh awäd bä.

2 Tah haa hedoo do bëeh. Bě y ma erii wät tii, nesaa do bë moo nabok hyb n'aa, nesaa do bë hyb n'aa nanewëë hyb n'aa. Ti hado né paawä, nesaa do bë see moo wäd bä, nesaa do tahyb n'aa newë bä, ti anäng Jesus Kristo, P'op Hagä Do karën doo da hawäd up doo, ji ky n'aa rod n'aa P'op Hagä Do ër Yb wë. Ji tamo n'aa jesuu. ²Jesus dajëp ër hyb n'aa. Nesaa do ër moo bok do sām tadajëp, P'op Hagä Do awug hōm hyb n'aa nesaa do ër hā hanäng doo. Dooh ër hyb n'aa had'yyt tado bä tadajëp. Sahōnh hē badäk hahỹh hā habong do sa hyb n'aa na-āāj né hē tadajëp.

³P'op Hagä Do ky n'aa jaw'yyk do ji ky daheeh do hā ji bahapäh P'op Hagä Do ji hapëë däg bä ji h'yyb tym gó. ⁴“Y hapäh P'op Hagä Do hëp yỹ gó” hanäng péh, dooh ta ky n'aa jaw'yyk do taky dahé bä, daap hē ti tamenyyh taher'oot do

[†]1:1 Jesus Kristo ky n'aa né tii.

[‡]1:2 Jesus né hē tii.

hā. Dooh ta h'yyb tym gó tanyy bā baad hadoo do P'op Hagä Do metëeh doo. ⁵P'op Hagä Do ji ky dahé bā, ta her'oot doo da ji awäd bā, baad tabadäng tii bā ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kän tii bā. Hahÿÿ hā ji bahapäh séd ji h'yyb hedo bā P'op Hagä Do hā: ⁶“Séd ÿ h'yyb hedoo P'op Hagä Do hā”, ji ky hado bā, taw'äats hē Jesus bawäd wät doo da ji bawät.

⁷Najis haa, dooh papuuj ky n'aa jawyk do bë ÿ ma erii bā. Ta paa né hē bë ÿ ma erih, Jesus hā bë h'yy ka'eeh bë du do noo gó bë gadoo doo, bë hā rama metëek do paa né hē tii. Bë maa napëe wät do né hē ta ti bë ÿ ma erih doo. ⁸Ta paa né hē paawä, papuuj hado dāk hahÿ ky n'aa jawyk do bë ÿ ma erih doo. Papuuj däg ji hapäh Kristo bawät doo kă, bë babok doo kă na-ääj né hē. Bë eréd hōm nesaa doo. Bë du do dāk baad bë babok doo kă. Nesaa doo, ji h'yy gatamah do na-ääj hē badoo wät hÿÿ kă. Baad hadoo do ganä dāk er h'yyb gó.

⁹“Ta bag gó ÿ bawät”, hanäng péh, ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do wē tahÿÿ gaëëj bā, badagyp do hadoo doo gó tabawät nā tii. ¹⁰Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do kamahän doo, ta bag hadoo doo gó tabawät. Dooh ta hā hanäng péh baad nadoo do hā ta hā h'yyb tatuk doo. ¹¹Ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do wē h'yy gaëënh doo, badagyp do hadoo doo gó ta h'yyb bawät. Badagyp do hyb n'aa, nesaa do hyb n'aa, dooh tahapëe bā tahahōm hēnh. Ty tamah do hado dāk.

¹²Tah haa hedoo doo, bë ÿ wén ma erih nesaa do bë h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do awug hōm do hyb n'aa, Kristo er hyb n'aa dajëp do hyb n'aa. ¹³Bë mahang bāp peej dāk Kristo hā h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëek bëeh. Bë ÿ wén ma erih, hedëb hadÿÿt do bë hapëe däg kän do hyb n'aa bë h'yyb

tym gó. Bë mahang papuuj nā Jesus hā h'yy kae dāk doo, wanehëh nā do hadoo bëeh. Bë ÿ wén ma erih, Nesaa do Yb hā bë j'aa et'ëek do hyb n'aa. Bë ÿ ma erih, tah haa hyb n'aa hedoo doo. Bë ÿ wén ma erih er Yb hÿ pong jé hawät do bë hapëe däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. ¹⁴Bë mahang bāp peej dāk Kristo hā h'yy ka'eeh doo, wahëh hedo padëek doo, bë ÿ wén ma erii wät hedëb hadÿÿt do bë hapëe däg kän do hyb n'aa bë h'yyb tym gó. Bë mahang papuuj nā Jesus hā bë h'yy kae dāk doo, wanehëh nā do hadoo, bë ÿ ma erii wät, bë h'yyb hej'oonh do hyb n'aa, P'op Hagä Do kyyh bë tahÿÿb mahūum do hyb n'aa, Nesaa Do Yb hā bë j'aa ketsë do hyb n'aa.

Dooh ji kamahän bā badäk hahÿÿ hā hanäng do ky n'aa hahÿÿh

¹⁵Bë kamahän manä badäk hahÿÿ hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do rakamahän doo. Bë kamahän manä badäk hahÿÿ hā hanäng doo. Jé badäk hahÿ kamahän doo, dooh P'op Hagä Do takamahän bā. ¹⁶Sahōnh hē badäk hahÿÿ hā hanäng do nesaa doo, tak'ëp ji h'yyb säg karën do hedoo doo, ji matym me ji heg'äas doo, tak'ëp ji karën do hedoo doo, ji ma hā, ji moo wät do hā ji kasab'ee do hedoo doo, ti sahōnh hē dooh P'op Hagä Do er Yb hanaa tado bā. Badäk hahÿÿ hā tabana tii. ¹⁷Badäk hahÿ gawatsik da. Ta hā hanäng do nesaa do hadoo do ji h'yyb karën do gawatsik né tii da ênh. P'op Hagä Do karën do ky dah'eeh doo, dooh ragawatsig bā. Aboo hadÿÿt hē da.

H'yy kawareem do yb ky n'aa hahÿÿh

¹⁸Tah haa, edah ti noo gó sahōnh hē tagawatsik. Bë ky n'aa napäh, ti pooj jé Kristo maji, Kristo hā h'yy kawareem do yb kasee. Da hē hajök Kristo hā h'yy kawareem do raka'see kän. Ti hyb n'aa ji hapäh, edah sahōnh hē gawatsik

doo. ¹⁹Ēr mahang né paawā rababok do paah, dooh né hē ēr wób rado bā. Ēr wób rado bā paawā, dooh paawā ēr reréd bā ēr mahang rababok doo. Ēr mahānh rabahōm. Ti hyb n'aa, dooh ēr wób rado bā ji hapāh.

²⁰Bē hā Jesus Kristo anoo P'op Hagā Do Sahee bē tah'yyb mahūūm hyb n'aa. Ti hyb n'aa sahōnh hē bē bahapāh panyyg heh'āat doo, P'op Hagā Do metēēh doo. ²¹Doo bē ŷ wén ma erii bā bē nahapāh do hyb n'aa baad hadoo do ky n'aa. Bē ŷ wén ma erih, baad bē bahapēē dāk do hyb n'aa né hē baad hadoo do ky n'aa. Baad hadoo do ky n'aa bā naa nado noo kanesa doo. Bē hapāh né hē tii. Ti hyb n'aa né hē bē ŷ wén ma erih. ²²Baad bē ŷ maher'oot. “Jesus, P'op Hagā Do H'yyb Däng Do nado”, hanäng péh, daap menyyh do yb tii. Ti né hē nanäng bē ky n'aa napēē dāk doo, Kristo hā h'yy kawareem doo. P'op Hagā Do T'aah, ta Yb na-āāj hē h'yy kawareem do yb ty n'aa ges'yyk. ²³Ta T'aah ty n'aa ges'yyk doo, dooh P'op Hagā Doo, Jesus Yb tahapēē bā. Ta T'aah gadoo péh, Jesus Kristo Yb na-āāj hē tagadoo.

²⁴Ti hyb n'aa, taw'āats hē bē ky dahé had'yyt hē panyyg heh'āat doo, p'ooj ub, bē du doo noo gó Jesus hā bē h'yy ka'eeh do bē maa napāh doo. Taw'āats hē bē h'yyb gó tabaym panyyg heh'āat doo. Panyyg heh'āat doo, p'ooj ub bē maa napāh doo, bē h'yyb gó tayyw bā, baad bē ennyw bā, séd bē h'yyb hedo had'yyt da tii bā Jesus hā, Jesus Yb hā. ²⁵Hahŷ ti ēr hā Kristo ky n'aa enooh doo: Ēr tah'yyb edēēb had'yyt hē, hŷ pong jé ēr baboo had'yyt hyb n'aa ta pa.

²⁶Ta ti bē ŷ ma erii wāt, bē ŷ maher'oot hyb n'aa bē hā karēn wad'ii do sa ky n'aa hā. ²⁷P'op Hagā Do Sahee bē hā Kristo anoo doo, baym bē h'yyb tym gó. Ti hyb n'aa dooh hyb n'aa ta see bē ma metēēk péh. P'op Hagā Do Sahee ti bē tama metēēk sahōnh hā. Baad bē tama

metēēk. Doo daap tado bā. Ti hyb n'aa, taw'āats hē bē ky dahé had'yyt hē bē tama metēēk doo. Taw'āats hē Kristo hā bē h'yy kata däg had'yyt hē.

²⁸Hŷŷ kā, tah haa hedoo doo, ŷ ab'aanh bē hā: Kristo sii bē aboo had'yyt hē, tamatēēh bā kā, h'yyb neŷŷm gó ta matym gó ēr bab'ēēh hyb n'aa, ēr nu manebyng hyb n'aa ta matym gó ēr bab'ēēh bā. ²⁹Bē hapāh do hyb n'aa baad had'op do ti Kristo, bē hapāh na-āāj hē P'op Hagā Do taah né hē sahōnh hē baad hadoo do moo bok doo.

P'op Hagā Do taah ēēr ky n'aa hahŷŷh

3 Bē hegāā nny da tak'ēp ēr Yb hŷ pong jé hawāt do ēr takamahān. Tak'ēp ēr takamahān do hyb n'aa P'op Hagā Do taah ēr tamaneēēnh. Ti né hē ēēr! Badāk hahŷŷ hā habong do P'op Hagā Do hā h'yy kana'eeh doo, dooh ēr rahapēē bā P'op Hagā Do taah ēēr, ranahapāh do hyb n'aa P'op Hagā Doo. ²P'op Hagā Do taah né hē ēr da hē, najis haa. Doo né paawā ēr P'op Hagā Do metā nā bā nny d' tabad'oo da ēr hā, ēr hapāh Jesus Kristo hado dāk da ēēr, tamatēēh bā, baad ub tii kā Jesus ēr bahapāh do hyb n'aa ti noo gó. ³Sahōnh hē Jesus Kristo hadoo rabahadoo do sa h'yyb gó ragahēēn doo, sa daaj hē rakan'yyh nesaa do mahānh, Jesus baad had'op do hadoo rabahadoo hyb n'aa kā.

⁴Nesaa do moo heb'ooh doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do wē rah'yy kawereem. Sahōnh hē nesaa do ji moo wāt doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do wē h'yy kawareem do tii. ⁵Bē hapāh né hē, Jesus bahyng wawēē hē nesaa do ji moo wāt do tabado hōm hyb n'aa. Doo nesaa do ta hā. ⁶Ti hyb n'aa Jesus sii hawāt doo, dooh nesaa do tamoo hewēēd bā. Nesaa do moo heb'ooh doo, dooh Kristo tahapēē bā ta h'yyb gó. ⁷Ti hyb n'aa, tah haa hedoo doo, bē hyb n'aa matakā bē ranawadii hyb n'aa.

Baad hadoo do moo heb'ooh doo, baad had'op do né hē tii, Kristo baad had'op do hadoo. ⁸Nesaa do moo heb'ooh doo, Dijab[¶] karapee tii. Tii d' ji wén hapäh sahōnh hē tadu dahäng noo gó Dijab moo hew'ëët né hē ta ti nesaa doo. P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng wawēē hē tagawatsiig hōm hyb n'aa Dijab moo wät doo.

⁹P'op Hagä Do taah dooh nesaa do ramoo hebo bä, P'op Hagä Do Sahee mahūūm do hyb n'aa sa h'yyb. Dooh rahaja bä nesaa do ramoo hebo bä, P'op Hagä Do taah rabahadoo do hyb n'aa. ¹⁰Hahȳy hā ji hapäh P'op Hagä Do taah, ji hapäh na-āāj né hē Dijab karapee: Baad hadoo do moo nawät doo, ta da hadoo do Jesus hā h'yy ka'eeh do kamahān doo, dooh P'op Hagä Do t'aah tado bä.

Ji da hadoo do ji kamahān do ky n'aa hahȳy

¹¹Hahȳ ti bē maa napäh do pooj jé bē du do noo gó Jesus hā bē h'yy ka'eeh doo: Taw'ääts hē ji kamahān ji da hadoo doo. ¹²P'ooj ub hawät do Kaih makū bad'oo doo da, bē adoo manäh. Nesaa Do Yb karapee né hē tii. Ta hȳy tanabooh. Ta hȳy Kaih wén nabooh, nesaa do Kaih moo hew'ëët do hyb n'aa. Ta hȳy ti baad hadoo do tamoo hew'ëët. ¹³Ti hyb n'aa, wakān haa, bē h'yy gabedo manä badāk hahȳy hā habong do P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do bē wē rakawaj'āan bä baad bē babok do hyb n'aa.[§] ¹⁴Ëër, dooh èr h'yyb tym dajëp do tahado wäd bä. Ëër h'yyb tym edëb kân P'op Hagä Do wē. Baad ta ti èr bahapäh, èr wakān Jesus hā h'yy ka'eeh do èr kamahān do hyb n'aa. Ta wakān Jesus hā h'yy ka'eeh do wē h'yy gaënh doo, dajëp do hadoo nä

ta h'yyb tym. ¹⁵Ta da hadoo do wē h'yy gaënh doo, dahej'ëëp do hadoo ti P'op Hagä Do matym gó. Sa da hadoo do dahej'ëëp do sa wē, dooh edëb had'yyt do awäd bä. Dooh P'op Hagä Do wē ras'ëëg bä. Bē hapäh né hē tii.

¹⁶Hahȳy hā èr bahapäh kamahān heh'äät doo: Ta daaj hē Jesus Kristo kan'oo dāk dajëb hā èr hyb n'aa. Ti hyb n'aa taw'ääts hē èr na-āāj èr kan'oo dāk èr da hadoo sa hyb n'aa. ¹⁷Ji ma nyy bä, ji da hadoo do ta wē badoh do ji t'yyd manehiin bä, dooh P'op Hagä Do hā ji kamahān. ¹⁸Tah haa, ji kyy me had'yyt nado ji kamahān. Taw'ääts hē ji masa doo me ji kamahān ji wakān Jesus hā h'yy ka'eeh doo. Taw'ääts hē ji kamahān heh'äät, j'ooj madāk doo me nado.

¹⁹Baad ji wakān ji kamahān do hā, baad ji hapäh, baad hadoo do ky n'aa ky daheeh do ji. Baad ji wakān ji kamahān bä, dooh ji h'yyb eȳym bä P'op Hagä Do ji hyb n'aa es'ee bä. ²⁰Dooh ji eȳym bä ji h'yyb ji taky n'aa tapa bä paawä. Tii d' tawén hadoo, ji h'yyb tym bahānh P'op Hagä Doo. Sahōnh ji h'yyb tym gó hanäng do P'op Hagä Do hapäh. ²¹Najis haa, ji h'yyb ji taky n'aa natapa bä, dooh ji h'yyb eȳym bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. ²²Ta hā ji ky n'aa etsëë do ji gadoo ji hapäh tii bä, tamejüü do ji ky daheeh do hyb n'aa, tagen'aak do ji moo wät do hyb n'aa. ²³Hahȳ pawóp hē P'op Hagä Do ji tamejüü: Ta T'aah Jesus Kristo hā ji h'yy ka'eeh, ji da hadoo do ji kamahān ji tamejüü doo da. ²⁴Tamejüü do ky dah'eeh doo, séd hā rah'yyb hedoo P'op Hagä Do hā. Sa h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bä. Ta Sahee èr hā tanoo do hyb n'aa èr hapäh, èr h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

[¶]3:8 Gereg kyy me ramaneëenh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanäng pé ti Dijab.

[§]3:13 Ji wē rakawaj'āan, Kaih moo ti ragahōm do hyb n'aa.

Ji metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bã rahe'oot do ky n'aa hahÿÿh

4 Najis haa, bë ky dahé manä “P'op Hagä Do Sahee kyy gó ÿ baher'oot”, hanäk doo. Taw'ääts hē bë mety ta tii, bë bahapäh hyb n'aa P'op Hagä Do Sahee tado bã sa h'yyb tym gó hanäng doo, P'op Hagä Do Sahee tanado bã. Hajök badäk hahÿÿ hä ketyn h'üüm P'op Hagä Do ky n'aa rod oow daap menyih doo. ²Hahÿÿ hä da bë metyy P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bã rahe'oot doo: Aj'yy gó né hē Jesus Kristo P'op Hagä Do T'aah kesok se hub né hē hanäng doo, ky daheeh doo, P'op Hagä Do Sahee kyy gó né hē ti tabahe'oot. ³Aj'yy gó Jesus kesok do ky sēm doo, ky nadaheeh doo, dooh P'op Hagä Do Sahee kyy gó tado bã ti tabahe'oot. Kristo hä h'yy kawareem do yb sahee ti hedoo do h'yyb tym gó tabawät. Bë ky n'aa napäh, ti awät h'yy kawareem do yb. Ti awäd däg kän badäk hahÿÿ bã. ⁴Bë tah haa, P'op Hagä Do karapee né hē bëeh. Ta Sahee bë tah'yyb mahüüm doo, P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb gó hanäng do bahänh, Dijab bahänh. Ti hyb n'aa, bë h'yy ganyy däg nanäng ma matëg oow sa hä, bë wén ky nadaheeh rahe'oot doo. Bë j'aa etëëg wät sa hä. ⁵Badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do wób tii. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do ramaa napäh, raky daheeh rahe'oot doo. ⁶Dooh sa wób ër do bã. P'op Hagä Do karapee ër ti hÿÿh. P'op Hagä Do hapäh do maa napäh, ky daheeh, ër metëëk doo. P'op Hagä Do karapee nadoo doo, dooh ji tamaa newë bã. Ër her'oot do maa new'ëë doo, Sahee baad hadoo do h'yyb mahüüm. Ër her'oot do maa nanew'ëë doo, daap menyih do yb sahee ta h'yyb gó tabawät.

Kamahän do ky n'aa hahÿÿh

⁷Najis haa, P'op Hagä Do banoo ër hä ji kamahän doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ji da hadoo do ji kamahän né hē. Ta da hadoo do kamahän doo, P'op Hagä Do karapee né hē tii. Baad P'op Hagä Do tabahapäh ta h'yyb gó. ⁸P'op Hagä Do kamahän had'yyt hē. Ti hyb n'aa ta da hadoo do kamanahän doo, dooh P'op Hagä Do tahapëë bã. ⁹Hahÿÿ da P'op Hagä Do metëeh ji hä ji takamahän: Ta T'aah sét had'op do tamejüü ër mahang, hÿ pong jé ji awäd had'yyt hyb n'aa ta hyb n'aa. ¹⁰Hahÿ heh'äät kamahän doo: Dooh ji tado bã P'op Hagä Do ji kamahän doo. P'op Hagä Do ti ji takamahän. Ta T'aah tamejüü wawëë hē tadajëp hyb n'aa ji hyb n'aa, nesaa do ër moo bok do sām, nesaa do ji h'yyb tym gó hanäng do tabawug hōm hyb n'aa ta T'aah majyyw me.

¹¹Najis haa, ta ti hadoo né hē P'op Hagä Do tak'ëp ji takamahän. Ti hyb n'aa, taw'ääts hē ji kamahän ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh doo. ¹²Dooh noo gó P'op Hagä Do ji ty gepäh péh. Ti hado né hē paawä, ji wakään Jesus hä h'yy ka'eeh do ji kamahän bã, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät tii bã. Baad tabadëë däk tii bã ji h'yyb gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ji kamahän kän tii bã. Ji h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät. ¹³Séd ji h'yyb hedoo P'op Hagä Do hä, ji h'yyb gó P'op Hagä Do bawät ji wén hapäh, ta Sahee ji hä tanoo do hyb n'aa. ¹⁴Ta T'aah P'op Hagä Do mejüü wawëë hē, sahōnh hē badäk hahÿÿ hä habong do sa h'yyb tym dëëb tabahadoo hyb n'aa. Ti né hē ää hapäh ää matym me. Baad ta ky n'aa ää bahe'oot. ¹⁵Ti hyb n'aa, “P'op Hagä Do T'aah né hē Jesus Kristo” hanäng péh, ky daheeh péh, ta h'yyb tym gó P'op Hagä Do bawät, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hä. ¹⁶Baad ër bahapäh P'op

Hagä Do ər takamahän. Ɛr daab yyp P'op Hagä Do ər takamahän do hä. P'op Hagä Do kamahän had'yyt hē. Ti hyb n'aa, jé P'op Hagä Doo, ta wakään na-ääj hē kamahän had'yyt doo, séd tah'yyb hadoo P'op Hagä Do hä. Ta h'yyb gó P'op Hagä Do bawät.

¹⁷ Jesus Kristo bawät doo da ər babok badäk hahÿÿ hä. Ti hyb n'aa baad tabadëë däk ər h'yyb gó P'op Hagä Do kamahän doo. P'op Hagä Do kamahän doo da ər kamahän kán P'op Hagä Do an'oo bä. Ti hyb n'aa, dooh ər eÿÿm bä Jesus ji taky n'aa etyy noo gó. ¹⁸ P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ji eÿÿm bä. Ji eÿÿm mabaj näng do hä. Ti hyb n'aa, baad had'op P'op Hagä Do ji kamahän bä, dooh ÿÿm ji hä. Ji eÿÿm bä, dooh baad tadëë nä bä P'op Hagä Do kamahän do ji h'yyb gó. ¹⁹ P'op Hagä Doo, ta wób na-ääj ər wén kamahän, pooj jé P'op Hagä Do ər takamahän do hyb n'aa. ²⁰ “P'op Hagä Do ÿ kamahän” ji ky hado bä, ji da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do wé ji h'yy gaëej bä, daap hē ji menyyh tii bä. Ji wakään ji hapäh do ji kamahän bä, ny daa ji kamahän P'op Hagä Do ji nahapäh doo. ²¹ Hahÿÿ da Jesus Kristo mejüü do paa ji: P'op Hagä Do takamahän doo, taw'ääts hē ta da hadoo do Jesus hä h'yy ka'eeh do takamahän na-ääj hē.

P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh do ky n'aa hahÿÿh

5 Sahönh hē “Jesus né hē ti P'op Hagä Do H'yyb Däng Doo” hanäk doo, ky dah'eeh doo, P'op Hagä Do taah né hē tii. Ta yb kamahän doo, ta yb taah takamahän na-ääj hē. ² Hahÿÿ hä ji bahapäh P'op Hagä Do taah, Jesus hä h'yy ka'eeh do ji kamahän bä: P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky dahé bä na-ääj hē. ³ P'op Hagä Do ji kamahän bä, tamejüü do ji ky daheeh. Nahejooj, ji nahajaa do nado P'op Hagä Do mejüü doo.

⁴ Sahönh hē P'op Hagä Do taah rahajaa raj'aa etëëg bä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do sa hä h'yyb tatuk doo. Jesus hä ji h'yy ka'eeh do hyb n'aa ji j'aa et'ëëk badäk hahÿÿ hä hanäng do nesaa do ji h'yyb tat'uuk doo. ⁵ Jesus P'op Hagä Do T'aah né hē ky dah'eeh doo, jääm né hē ti rahajaa raj'aa etëëg bä nesaa do hä badäk hahÿÿ hä habong do P'op Hagä Do hä h'yy kana'eeh do h'yyb karën doo.

⁶ Jesus Kristo né hē ti wawëë hē hahyng doo, naëng me nu kemuun wät doo, ta majyyw tan'oo däk do ji hyb n'aa tadajëp noo gó. Nu kemuun wät do had'yyt nado tame. Dajëp na-ääj né hē. Tan'oo däk ta majyyw ji hyb n'aa. Baad P'op Hagä Do Sahee metëëh ji hä ta ti ky n'aa. Te hub né hē had'yyt hē P'op Hagä Do Sahee. ⁷ Tamawoob hē ta metëë n'aa, te hub né hē Jesus ky n'aa metëëh doo: ⁸ P'op Hagä Do Sahee, tanu kemuun do naëng me, Jesus majyyw tan'oo däk do tadajëp noo gó. Séd gó rametëëh. ⁹ Aj'yy hapäh do ky n'aa taheer'ood bä, ji ky daheeh taheer'oot doo. Ti bahänh ti P'op Hagä Do her'oot doo. Aj'yy her'oot do nado tii. Ti hyb n'aa, baad ji ky daheeh ta T'aah ky n'aa taheer'oot doo. ¹⁰ P'op Hagä Do T'aah hä ky daheeh doo, tenäm ta h'yyb gó Jesus ky n'aa P'op Hagä Do metëëh doo. P'op Hagä Do her'oot do ky nadaheeh doo, P'op Hagä Do noo kanesa, tahanäng pé tii, ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do her'oot do taky nadaheeh do hyb n'aa. ¹¹ Hahÿÿ da ta T'aah ky n'aa P'op Hagä Do metëëh ji hä: Ta T'aah hyb n'aa ji h'yyb tym tabed'ëëp, hÿ pong jé ta sii ji awäd had'yyt hē hyb n'aa. ¹² P'op Hagä Do T'aah gadoo do ta h'yyb tym gó, hÿ pong jé had'yyt hē tabawäd däk da P'op Hagä Do sii. Ta T'aah ganadoo doo, dooh né hē tagado bä edëb had'yyt do P'op Hagä Do pa.

¹³ ÿ wén ma erii wät hahÿ bë hä, P'op Hagä Do T'aah hä h'yy ka'eeh doo, edëb

had'yyt do bë gado dāk né hē, baad bë bahapäh hyb n'aa. ¹⁴P'op Hagä Do anoo ji hā ji etsēē doo, P'op Hagä Do gen'aak do hā ji h'yyb däg bä ji ky n'aa etsēē bä. Ti hyb n'aa dooh ji h'yyb eỹm bä P'op Hagä Do sii ji er'ood bä. ¹⁵Ji tamaa napäh ër hapäh. Ti hyb n'aa sahōnh hē ta hā ji etsēē do ji gado dāk do hadoo. ¹⁶Ti anäng nasaa do p'ää näng doo, dawëë ji bawäd hōm P'op Hagä Do mahānh tanoo doo. Nasaa do ji wakāan moo wäd bä ji hapëë bä, p'ää näng do tanado bä, taw'ääts hē ji ky n'aa etsēē tii. Tii bä P'op Hagä Do anoo ta hā edëb had'yyt doo. Nesaa do p'ää näng doo, dawëë ji bawäd hōm P'op Hagä Do mahānh tanoo do hyb n'aa nado bë ky n'aa etsēē, ỹ hanäng tii. ¹⁷Sahōnh hē nesaa do ji moo wät doo, ji hyb n'aa newëë doo, baad nado né hē ti P'op Hagä Do matym gó. Ti hadoo né hē ti anäng nesaa do ji h'yyb gó tanyy bä,

dooh tan'oo bä dawëë ji nu gadäk P'op Hagä Do mahānh.

¹⁸Ër hapäh, dooh P'op Hagä Do taah ramoo hebo bä nesaa doo, Jesus mo n'aa jesuu do hyb n'aa sa hā. Dooh Nesaa do Yb haja bä tarejā bä sa hā. ¹⁹P'op Hagä Do karapee ëër, ër hapäh. Nesaa Do Yb mejüü sahōnh hē badäk hahỹ hā habong do hā, P'op Hagä Do hā h'yy kana'eeh do sa hā, ër hapäh. ²⁰Ër hapäh na-ääj hē P'op Hagä Do T'aah ewäd hyng, ji tah'yy ganā dāk, P'op Hagä Do heh'äät do ji bahapäh hyb n'aa. Séd ër h'yyb he-doo P'op Hagä Do heh'äät do hā. Séd ër h'yyb hedoo ta T'aah Jesus Kristo hā. Ti ti P'op Hagä Do heh'äät doo. Ti né hē tanoo ji hā ta wë ji h'yyb tym edëb had'yyt doo.

²¹Ti hyb n'aa tah haa, bë h'yy kae manä ta wób rah'yy kaha'eeh do hā. Jääm hē kä.

2 Jowāw

Ta jawén Jowāw ma erih do hahỹh

1 Ỹ, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ỹ ramaneēēnh doo, ỹ edēng sahōnh hē Jesus hā h'yy ka'eeh do bē panang bā habong do P'op Hagā Do asēēw hōm doo. Baad bē ỹ kamahān. Ỹ had'yyt nado bē kamahān doo. Sahōnh hē baad hadoo do ky n'aa hapāh do bē rakamahān na-āāj hē. ²Baad hadoo do ky n'aa āā h'yyb tym gó tabawāt. Āā h'yyb gó tabawād had'yyt hē. Ti hyb n'aa bē āā kamahān. ³Hahỹ da bē ỹ ky n'aa edēng: Ỹ karēn paawā P'op Hagā Do ēr Yb, Jesus Kristo ēr Yb T'aah ēr hā raky en'ym, ēr rat'yyd mehiin, h'yyb nām do ranoo ēr hā. Tii d' né hē tabad'oo da ēr hā, baad hadoo do ky n'aa ēr bahapāh, ēr ky daheeh do hyb n'aa, ēr da hadoo do ēr kamahān do hyb n'aa.

⁴Tak'ēp ỹ tsebee wāt baad bē wób rababok ỹ ky n'aa napāh do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metēēk doo da rababok, P'op Hagā Do ēr Yb mejūū doo da rababok, ỹ ky n'aa napāh.

⁵Hỹ kā wakān haa Jesus hā h'yy ka'eeh doo, ỹ etsēē bē hā ēr kamahān had'yyt hyb n'aa ēr da hadoo doo. Dooh papuuj ky n'aa jawyk do tado bā tii. Ta paa né hē tii, Jesus hā bē h'yy ka'eeh bē du doo noo gó bē ky n'aa napāh do né hē. ⁶Hahỹ kamahān do heh'āāt: P'op Hagā Do mejūū doo da ji bawāt. Ji tame-

jūū kamahān gó ji bawāt, pooj jé bē maa napāh doo da né hē.

⁷Hajōk ma matēg ji wad'ii do raketyn hōm badāk hahỹ haw'āāts hē. Sa hā dooh Jesus Kristo, P'op Hagā Do T'aah, ewād hyb bā babā aj'yy gó. Kristo hā h'yy kawareem do yb, ji wadii do yb né hē ti tii d' ma metēēk doo. ⁸Ti hyb n'aa, baad bē hyb n'aa matakā bē rawanadii hyb n'aa rametēēk do hā. Rametēēk do bē ky dahé bā bē hasōg hōm da P'op Hagā Do wē bē moo bok do paa sām. Bē hyb n'aa matakā bē moo bok do sām bē gadoo hyb n'aa sahōnh hē. ⁹Kristo ma metēēk do herét doo, ta see dāg metēēk doo, dooh ta ti hadoo do h'yyb tym gó P'op Hagā Do awād bā. Kristo metēēk do baad ta h'yyb gó tenām doo, ta h'yyb tym gó P'op Hagā Do awāt, ta h'yyb tym gó P'op Hagā Do T'aah bawāt na-āāj hē. ¹⁰Bē wē ma matēg see kaja bā, Kristo metēēk do tama net'ēēg bā, bē gado manā bē tób bā. Bē edēē manā ji wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do ji edēng doo da. ¹¹Ta ti hedēng pé ji wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do ji edēng doo da, ta h'yyb hata hado dāk tii, nesaa do tametēēk do hā.

¹²Ti anāng nā hajōng nā bē ỹ maher'oot do pan'aa. Ti hadoo né hē, dooh ỹ karēn bā ỹ erih doo gó bē ỹ maher'ood bā. Ỹ karēn bē ỹ bahehēēn ỹ ber'oot hyb n'aa bē sii, tak'ēp ēr tsebé hyb n'aa.

¹³P'op Hagā Do asēēw hōm do babā habong doo, bē wakāān hedoo do bē m' rahyb n'aa esee. Jāām hē kā.

3 Jowāw

Gajo hā Jowāw ma erih do hahȳh

1 Ȳ, Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa ȳ ramaneēēn doo, ȳ edēng ōm Gajo. Baad ōm ȳ kamahān.

² Ȳ karēn paawā baad a h'yyb P'op Hagā Do wē, najis ȳy. Ȳ karēn paawā dooh manahēē nyy bā. ³ Tak'ēp ȳ tsebee wād kām ȳ ky n'aa napāh do hyb n'aa a ky n'aa ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do wób rahe'oot doo. Baad had'yyt mā mabawāt baad hadoo do ky n'aa metēēh doo da, sa nooh. Dooh m' mah'yy gajēē hōm bā ta hā, sa nooh. ⁴ Tak'ēp né hē ȳ tsebé, baad hadoo do ky n'aa metēēk doo da tah haa hedoo do rababok ȳ ky n'aa napāh bā. Dooh hahȳ hadoo pé tak'ēp ȳ tsebé péh.

⁵ Najis ȳy, baad had'yyt hē mamasaa wāt ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do baheh'ēēn doo, ma metēēk doo, mahēp'ēēh do nado né paawā. ⁶ Ta ti rahe'oot babā Jesus hā h'yy ka'eeh do sa hā nyy da makamahān wāt sa hā. Taw'āāts hē P'op Hagā Do gen'aak doo da mamasaa ta ti ēr wakāān ramahōm me ramahūūm péh. ⁷ Ta ti rabahōm jé pad'yyt hē Jesus Kristo ky n'aa rabahe'ood hōm hyb n'aa. Dooh ragado bā dajēēr hadoo doo, sa waa hadoo do P'op Hagā Do sa h'yyb gó nahapāh do sa hanaa. ⁸ Ti hyb n'aa, taw'āāts hē ēr gadoo ta ti hedoo do ēr tób yt hā, taw'āāts hē ēr masa sa hā. Tii da ēr adoo bā, ēr masa baad hadoo do ky n'aa ramaher'ood hōm do hā.

⁹ Jesus hā h'yy ka'eeh do bē panang bā habong do ȳ ma erii wāt. Ti hadoo né hē, ta ti Dijoteréh, sa bahānh karēn do nu gadāk doo, dooh ȳ taky dahé bā. ¹⁰ Ti hyb n'aa, bē ȳ bahehēēn bā ȳ naēēnh da ȳ nabuuj gedoo hyb n'aa nesaa do tamoo wāt do hyb n'aa, āā tanu mer'oot do hyb n'aa, āā taky n'aa rejāā do hyb n'aa. Hajōng baad nadoo do tamoo wāt doo. Dooh tagado bā ēr wakāān Jesus hā h'yy ka'eeh do heh'ēēn doo. Ta wób rakarēn paawā ragadoo, tame-duuk raganadoo hyb n'aa. Jé gadoo do tah'eed h'ūūm Jesus hā h'yy ka'eeh do sa mahānh.

¹¹ Najis ȳy, taw'āāts hē hanām do mamoo wāt. Mamoo wād manā nesaa doo. Baad hadoo do moo wāt doo, P'op Hagā Do karapee né hē tii. Nesaa do moo wāt doo, dooh P'op Hagā Do tahapēē bā ta h'yyb gó. ¹² Taw'āāts hē mamasaa De-meet. Jé pad'yyt hē raj'aa etsē ta hā, baad tabawāt do hyb n'aa. Baad hadoo do ky n'aa metēēk doo da tabawāt. Baad ub tabawāt ta ti tametēēh. Āā hā na-āāj né hē, baad āā hā tabawāt. Mahapāh né hē, āā ehuh né hē āā her'oot doo. Ti hyb n'aa taw'āāts hē mamasaa.

¹³ Ti anāng nā hajōng nā ōm ȳ maher'oot do pan'aa. Dooh ȳ karēn bā ȳ erih doo gó ōm ȳ maher'ood bā. ¹⁴ Ȳ karēn paawā nayyw hē ōm ȳ bahehēēn. Tii bā ēr ber'oot.

¹⁵ Ȳ karēn h'yyb nyyw gó baad mabawāt. Ēr najiis babā habong do ōm rahyb n'aa esee mäh. Sét ken'yyh mamaher'ood ȳ kedēng najis haa tīī hēnh habong do hā. Jāām hē kā.

Judas

*Jesus hã h'yy ka'eeh do hã
Judas ma erii wät do hahÿÿh*

1 Judas, Tsijaag hÿÿj, Jesus Kristo wë moo wät do see ÿ ti hÿÿh. ÿ edëng bëëh, P'op Hagä Do naëëj wät doo, P'op Hagä Do ër Yb kamahän doo, Jesus Kristo mo n'aa jesuu doo. ²ÿ karën ji wë P'op Hagä Do ky enyym doo, ji tah'yyb n'yyim doo, ji takamahän do na-ääj hë baad bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë.

Ma matëg oow P'op Hagä Do waneh'ëëh do sa ky n'aa hahÿÿh

³⁻⁴ Najis haa, tak'ëp paa ÿ karën paawä bë ÿ ma erih ër P'op Hagä Do edëëb wät do ky n'aa hã. Tii bä kä, h'yy kamep'ëëh doo me ajyy P'op Hagä Do waneh'ëëh do bë mahang rababoo däg kän ÿ ky n'aa napäh bä kä, nayyw hë ÿ h'yy kahÿÿd däk ÿ erih do hã. Bë ÿ ma erih hÿÿ kä tak'ëp ÿ betseë hyb n'aa bë hã, baad bë ban'yyh hyb n'aa panyyg hanäm do ër ky daheeh doo, ta karapee, tsyt hë ta wë kasëëw bong do sa hã P'op Hagä Do an'oo däk doo. Bë an'oo manä ta wób rahÿÿd. Nanäng ajyy rah'ÿÿt ji wë P'op Hagä Do ky enyym do ky n'aa. Ji wë P'op Hagä Do ky enyym do hyb n'aa, taha-jaa, sa nooh, jé rakarën pé sii raba'ÿÿh. Ramakyys Jesus Kristo, sét hadoo do ër kariw n'aa, ër danäh, ër Wahë N'aa. P'ooj ub P'op Hagä Do kyy kerih doo gó takerii däk nyy da nesaa do hã P'op Hagä Do ky n'aa etyy da ta ti hedoo doo.

⁵ Bë hapëë däg né paawä nyy da takerii däk, ÿ karën bë hyb n'aa esee hahÿÿh: Esit häj n'aa bä naa ta karapee Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do manyyh jawén paa bä, tagawatsiig jëng sa mahang ky sëm do paah, ky nadah'eeh do paah. ⁶ Bë hyb n'aa es'ee na-ääj hë nyy da Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do bad'oo ääs wób sa hã. Ta ti ääs wób dooh paa rah'yy gadeja bä sa hã P'op Hagä Do anoo do hã rabag'ääs do hã, raty n'aa ges'yyk rababong do paa rawén beréd hóm tii. T'öp gadagyp doo gó baad rakamaw'yyd däg had'yyt hë Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do an'oo bä, ta tii bä ragada hyb n'aa sahönh hë P'op Hagä Do ky n'aa etyy noo gó sa hã taky n'aa etyy doo. ⁷ Ti hadoo panang Sodoma, Gomoha häd enäh do babuuj hã, panang nedaa bä haj'eenh do hã na-ääj hë. Sa hã P'op Hagä Do rejää do hã takametä däk nyy da P'op Hagä Do bad'oo da tii d' habok do sa hã. Panang buuj rahob had'yyt hë tëëg hōō nadëëk doo gó. Tii d' rawén hoop, nanäng ääs rabad'oo doo da rabad'oo paah. Tak'ëp baad nadoo do panang buuj ramoo heb'ooh paa sa hã hanäng doo me. ÿÿj nadoo do sii hë rabahe'ÿÿh paah.

⁸ Ta ti hedoo nanäng ajyy P'op Hagä Do waneh'ëëh do bë mahang haboo däk do rabad'oo. Sa s'ëë gó rahapäh do jawén rababok. Sa hub rarejää tak'ëp baad nadoo doo me. Dooh ragado bä Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ji hã tamejüü doo. Raky n'aa rejää kabaj'aa doo. ^{**} ⁹ Mikëw kä, ääs sa wahë n'aa né paawä, dooh taky n'aa rejää doo me Dijab^{††} taky n'aa tapa bä, Mosees kamag n'aa p'ää Nesaa do

^{**} **1:8** Kabej'aa doo, ääs P'op Hagä Do karapee. Kabej'aa do na-ääj hë ääs wób nesaa do moo bok do paah, Nesaa Do Yb karom.

^{††} **1:9** Gereg kyy me ramaneëënh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahananäng pé ti Dijab.

Yb daheeh taky kedak noo gó.^{††} Jāām hē hahȳy da Mikéw kyyh Nesaa Do Yb hā: “Ōm da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do nabuuj gedoo.”¹⁰ Mikéw bad'oo doo da nado nanäng ajyy bē mahang kamekuuj dāk do rabad'oo. Tak'ēp baad nadoo doo me raky n'aa rejāā ranahapäh do hā. Har'ëeng h'yy ganenäh do hadoo tii. Jāām hē rahapäh rah'yy karēn doo. Jāām hē ti jawén rababok. Rah'yy karēn do jawén rababok doo, ti né ti sa hā rejāā doo.¹¹ Tak'ēp baad nado da sa hā! Kaih bawäd wät doo da paa rababok. Dajēēr hā tak'ēp rah'yyb padëek do hyb n'aa, Barām, p'ooj ub hawät do baad nadoo do moo wät do paa bad'oo doo da rabad'oo. Aj'yy, Korah maküüth, Mosees Arāw sa wē h'yy kawareem do paa hadoo ta ti rah'yy kawereem Jesus hā h'yy ka'eeh do sa wahē n'aa wē. Ti hyb n'aa P'op Hagä Do gawats'iik da tii.¹² Séd hā bē bawēh bā, bē sii rabawēh bā, dooh ranu mebyy bā, tak'ēp baad nadoo do ramoo boo né paawä. Pā ji nahapäh do tame hanäng do marakate gah'ood jëng do tahaj'aa hadoo do hedoo ta ti ajyy bē mahang.^{¶¶} B'éé hagä n'aa jāām hē sa hā hē hyb n'aa newëë do hadoo tii. Naëng poo mahauk do tabës doo, ji tawadii do hadoo tii. Joom beaak noo gó neaak do hadoo tii. Joom tsawyy jëng doo, nedëb wät doo, ji tagoo hōm do hadoo tii.¹³ Maadaka hewëëh do akajar me bah'ood mahüüm doo, ta puh ty gasus do akajar nabyy me rerët do hadoo nanäng ajyy. Ta puh ty

gasus do hadoo nu meby n'aa näng do ramoo bok doo. Sagōōh daap ty gehüüm do hadoo ti ajyy.^{§§} Tak'ēp gadagyp do P'op Hagä Do enyyw hōm sa pooj jé. T'ii hēnh raboo had'yyt da.

¹⁴ Hahȳy da aj'yy Enók häd näng doo, setsi däg do Adāw bā naa ji etsén bā, tamaher'oot paa ta jawén hawät do hahȳy ajyy nesaa do sa ky n'aa: “Bē hegāā”, näng mäh, “ti awät da Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, tak'ēp hajök do ta āas tak'ēp baad hedoo do sa daheeh,¹⁵ sahōnh hē taky n'aa etyy hyb n'aa. Nesaa doo hēnh taky n'aa etyy da sahōnh hē, ta matym gó baad nadoo do moo bok doo, ta hā waneh'ëeh do hyb n'aa baad nadoo do moo bok doo. Nesaa doo hēnh taky n'aa etyy da sahōnh hē, nesaa do moo heb'oooh do rabahadoo do hyb n'aa baad nadoo do P'op Hagä Do hā raheer'oot do hyb n'aa”, näng paa Enók.¹⁶ Sahōnh hē hā raky n'aa hajëew had'yyt hē. Raheer'ood had'yyt hē ti sa hā dooh baad tado bā ti ta wób ramoo bok doo. Nesaa do sa h'yyb karēn do jawén rababoo had'yyt hē. Sa hā hē rah'yy kasab'ee sa ky n'aa hā. J'ooj madäk doo me ta wób hā raj'aa etsë ky ken'yym doo me, sa daaj hē rakarēn do ragadoo hyb n'aa.

Ji h'yy ganajëë hōm do ky n'aa hahȳy

¹⁷ Najis haa, bē hyb n'aa es'ee Jesus Kristo ër Wahē N'aa mejüü doo, 12 hedoo do bē ramaher'oot do paah.

^{††}1:9 Hahȳy da Judah buuj panyyg see hā takerii dāk ta ti ky n'aa: Mosees dajëp noo gó m' P'op Hagä Do mejüü mā āas sa wahē n'aa Mikéw, Mosees kamag n'aa tadakä jëng hyb n'aa. Tadakä paawä m', Nesaa Do Yb ana ta wē. Nesaa Do Yb karēn mā Mosees kamag n'aa paah. Esit buuj see Mosees naboh jat do paa hyb n'aa m' Mosees mā ta karom, näng mā Nesaa Do Yb kyyh. Tii d' né paawä Nesaa Do Yb karēn paawä, dooh m' Mikéw an'oo bā ta hā Mosees kamag n'aa paah.

^{¶¶}1:12 Marakate pä rejāā doo da, Jesus hā h'yy ka'eeh do wób rarejāā, tahanäng pé tii.

^{§§}1:13 P'ooj ub akajar me habong do raheg'āas sagōōh rabahapäh hyb n'aa ny ne-muun rabahōm. Dooh tahaja bā ramatakä bā *sagōōh daap ty gehüüm* do hā. Ti hadoo, dooh ji haja bā ji ky dahé bā nanäng ma matëg oow. Ta s'ee hēnh ji rah'yyb mahüüm. Tii d' tahanäng pé tii.

¹⁸Hahÿÿ d' paa sa kyyh bë hä: “Jesus matëeh do pooj jé, ti abok da nesaa do sa h'yyb karën do jawén habok doo, bë raky n'aa wajahëët doo”, näk paa sa kyyh.

¹⁹Séd bë h'yyb nahedo bong ran'oo bã ta tii. Bë ketyn h'üüm ran'oo bã. Sa h'yyb säg karën do jawén rababok. Dooh P'op Hagä Do Sahee awäd bã sa h'yyb gó.

²⁰Bëeh, najis haa, taw'ääts hë baad had'yyt hë bë h'yyb padäg panyyg hanäm do hä Jesus mejüü do ër hä rama met'ëëg wät doo, P'op Hagä Do hä hana doo. Ta tii hä bë h'yyb padäg, bë h'yy kahejóy magyys hë hyb n'aa. Bë ky n'aa ets'ëë bë hä P'op Hagä Do Sahee h'yyb mahüüm doo da. ²¹Taw'ääts hë bë an'oo P'op Hagä Do kamahän do bë h'yyb gó tabawäd had'yyt hë. Taw'ääts hë edëb had'yyt do bë gada, ër tat'yyd mehiin do hyb n'aa, Jesus Kristo, ër Wahë N'aa, ër hä tanoo doo.

²²Taw'ääts hë bë t'yyd mehiin jé häd ky sëm doo. ²³Nayyw hë bë maher'ood ta s'ee hënh sa h'yyb baboo däk doo, tëëg

hõo nadëëk do mahänh ta ti bë bed'ëëp hyb n'aa. Bë t'yyd mehiin ta wób tak'ëp baad nadoo do moo bok doo. Sa hä bë t'yyd mehiin bã, taw'ääts hë h'yyb eÿÿm doo gó baad bë hyb n'aa matakä, nesaa do ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahänh. Taw'ääts hë baad né hë bë kanä tak'ëp nesaa do ramoo bok do mahänh, ramoo bok do bë tah'yyb tatug mahänh.*

²⁴⁻²⁵Sét ub hadoo do P'op Hagä Doo, Jesus Kristo ër Wahë N'aa hyb n'aa ër tedëëb wät do hajaa bë tamo n'aa jesuu nesaa do bë moo boo mahänh. Taha-jaa ta bag tak'ëp gabarëeh doo gó bë tamanaa, tsebee gó ta matym gó bë bab'ëëh hyb n'aa tak'ëp baad hado däk do hyb n'aa bë h'yyb tym. Taw'ääts hë ti né hë ji j'aa etsëë had'yyt hë. Ti né hë had'yyt hë tak'ëp hyb n'aa jawyk do sahõnh hë bag'ääs doo. Ti né hë had'yyt hë kabaj'aa doo, hejooj had'yyt doo. Ti né hë sahõnh hä mejõ had'yyt doo. ÿÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë. Jääm hë kä.

*1:23 Hahÿÿ d' Gereg kyy me takerii däk: “Taw'ääts hë sa saroor sii hë bë ty n'aa ges'yyk, nas'aa däk do hyb n'aa tii, nesaa do sa hub me ramoo bok do haj'aa.” Baad ji kan'yyh, sahõnh hë nesaa do ramoo bok do ji tah'yyb tatug mahänh, tahanäng pé tii.

Apokarip

*Ta jawén hawät do Jesus metä
wät do ky n'aa hahÿh*

1 Jesus Kristo metëeh do hahÿ kerih doo, ta hä P'op Hagä Do anoo doo, ta hä h'yy ka'eeh doo, ta karom hedoo do sa hä tametëeh hyb n'aa nayyw hë hawät do pan'aa. Jesus Kristo mejō wät ääs ta mejüü do seeh, wë yÿ, y ta karom Jowāw, ër pooj jé hawät do ky n'aa ër hä tapanäk hyb n'aa. ²Baad y berii wät sahōnh hë hä y tametëeh doo, y hapäh doo. Hahÿ né hë P'op Hagä Do ër tama-her'oot doo, baad hadoo do Jesus Kristo metëeh do na-ääj hë. ³P'op Hagä Do ky n'aa edëng da jé hahÿ ta jawén hawät do ky n'aa ner'oot doo. Ky n'aa kedëng na-ääj hë jé hahÿ maa newëë doo, ky da-heeh doo, edaa däk do hyb n'aa takajaa doo.

⁴⁻⁵Y Jowāw, y edëng Jesus hä h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bä, Asija häd näng do häj n'aa bä habong doo. Y karën P'op Hagä Do awäd had'yyt doo, setsi hedoo do ta Sahee[†] tabag'ääs do tyng n'aa pa hab'ëeh do na-ääj hë, Jesus Kristo na-ääj hë raky en'yym bë hä, y karën bë rah'yyb en'yym. Jesus Kristo né hë ti baad hadoo do her'oot doo. Tahajaa ji ky dahé bä taher'oot doo. Ti né hë jääm hë pooj jé dejëp do mahang ganä wät doo.^{*} Sahōnh hë badäk hahÿy bä habong do sa wahë n'aa wahë n'aa né hë tii.

Tak'ëp y j'aa etsë, y weh'ëeh Jesus ër hä kamahän doo, tadajëp do hyb n'aa nesaa do ër moo bok do hejój mahänh ër tabedëeb wät doo. ⁶Tak'ëp y j'aa etsë, y wehëë had'yyt hë Jesus, ta kara-pee tabag'ääs do ëër, ër hä tanoo doo. P'op Hagä Do ta Yb wë moo bok doo, ta hä hyb n'aa jew'yyk do ëër, tan'oo bä. Taw'ääts hë takabajaa had'yyt hë. Taw'ääts hë sahōnh hë tabagää had'yyt hë. Yÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

⁷Bë hyb n'aa matakä da!

Ti awät da Kristo wë puh gabarëeh do mahang.

Sahōnh hë rabahapäh da.

Baa ej'oooh do sii hë rabahapäh da.

Tii bä, sahōnh hë badäk hahÿy hä habong do a'oot da ta hyb n'aa.

Yÿ. Tii d' né hë. Taw'ääts hë.

⁸“Y né hë Aw-Pah, y né hë Omekah. Y né hë jääm hë pooj jé hawät doo, y né hë tagadëeg ub hawät doo”,[†] näng Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahōnh Hë Haj'ap Doo. “Y né hë da hë hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hy jawén awäd had'yyt doo”, näng mäh.

Aj'yy hadoo do Jowāw bahapäh do ky n'aa hahÿh

⁹Y Jowāw, bë hÿy hadoo doo, bë nemuun h'yyb jawyg gó y gadoo ër hä rarahejää doo. Bë nemuun Jesus bag'ääs do karapee hadoo do yÿh. Tsyt dëeg hä Pat-Mos häd näng doo hënh majë yÿ y rataj'oo gëet, y maher'ood hōm do hyb n'aa paa P'op Hagä Do ër tamaher'oot doo, baad hadoo do Jesus metëeh do na-

[†]1:4-5 P'op Hagä Do Sahee né hë tii. **Setsi** hedoo do P'op Hagä Do kyy kerih do hä takerii däg bä, baad had'op tahanäng pé tii. Ti hyb n'aa, P'op Hagä Do Sahee baad had'op doo, tahanäng pé ti **setsi ta Sahee**.

^{*}1:4-5 Jesus ganä wät do pooj jé ta wób ragenä boo né paawä, p'aa hënh radejëp. Jääm pooj jé Kristo dejëp do mahang ganä wät do nadajëb wät doo.

[†]1:8 Tii d' né hë Gereg kyy me: *Y né hë Aw-Pah y né hë Omekah*. Gereg kyy me **Aw-Pah** m' pooj jé hawät do rerih do retsén bä. Tagadëeg ub hadoo do retsén do ti **Omekah**. Ti hyb n'aa jääm hë pooj jé hawät doo, tagadëeg ub hawät doo, tahanäng pé tii.

āāj hē. ¹⁰Ta tii bā y bawāt bā, met'uuh hā, Jesus Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do ēr hyb n'aa esee noo gó, P'op Hagā Do Sa-hee y tah'yyb mahūūm. Tii bā, y jó dāk hēnh y maa napāh tak'ēp hadoo do kyyh, torōm-bet ky hadoo do ¹¹hahȳy da ky hadoo doo: “Ma kahé bāh kapōōs do hā merii da mahapāh doo. Tii bā mamejō hā y h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang Asija hād nāng do hāy n'aa bā habong do sa wē. Mamejō Epeso, Es-Mirina, Peh-Gamo, Tijatira, Sar-Des, Piradepija, Raw-Diseej hād enāh do panang hēnh”, nāng ta kyyh.

¹²Tii bā, jawén y p'aa hēnh y begāā wāt y bahapāh hyb n'aa jaa hā y her'oot doo. Tii b' y hapāh setsi ta bag tyng k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb. ¹³Ta bag tyng mahang y bahapāh aj'yy hadoo doo. Dawēēt ta saroor, ta tsyym hā tagadāk. K'āāts tēg gabarēēh do ta h'yyb mawyd. ¹⁴Nu hōng. Hawak ta sēēn, kawad puw hawak do hadoo. Tak'ēp tabawak. Gabarēēh ta matym, tēēg hōō hadoo. ¹⁵K'āāts tēg hahiin do hadēē jat do hadoo ta tsyym gabar'ēēng. Gawakaa do p'op hana do ky hadoo ta kyyh. ¹⁶Ta moo hub me setsi sagōōh rapadēēk. Ta noo gó naa sēn-jeer sēd demuun hāw padēēk do ganyyh. Papyjy wasyk tak'ēp tagabarēēh do hadoo ta mamets gabarēēh.

¹⁷Aj'yy y bahapāh bā, tūū y badēē jat tii bā ta tsyym pa dajēp do hajad hōm do hadoo. Tii bā ta moo hub tadasooh hā ȳy, ti taky hadoo: “Eȳym manāh. Ȳ né hē jāām hē pooj jé hawāt doo, ȳ né hē tagadēēg ub hawāt doo. ¹⁸Ȳ né hē Hedēb Had'yyt Doo. Ȳ dajēb né paawā, ȳ awād had'yyt hē h̄ȳy kā. Ȳ né hē dejēp do rababong bā, Ades hād nāng do tēg wē dāk doo”,⁸ nāng ta kyyh. ¹⁹“Ti hyb n'aa merii mahapāh doo”, nāng ta kyyh hā ȳy. “Merii mahapēē dāk doo, mahapāh

doo, ta jawén hana do pan'aa na-āāj hē”, nāng ta kyyh. ²⁰“Ōm y maher'oot h̄ȳy kā nyy d' tahanāng pé ta ti setsi hedoo do sagōōh moh ȳy gó mahapēē wāt doo, setsi ta bag tyng daheeh”, nāng mäh. “Setsi hedoo do sagōōh, setsi āās hā ȳ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bā habong do hag'āās doo. Setsi ta bag tyng, hā ȳ h'yy ka'eeh do setsi hedoo do panang bā habong doo”, nāng ta kyyh.

**Ta hā h'yy ka'eeh do Epeso
panang bā habong do hā
Jesus maher'oot do hahȳy**

2 Ti taky hadoo:
—Hahȳy da merii karom ȳy hā, hā ȳ h'yy ka'eeh do Epeso panang bā habong do hag'āās do hā:

“Hahȳy setsi hedoo do sagōōh ta moo hub me padēēk doo, setsi hedoo do ta bag tyng k'āāts tēg gabarēēh do mahang hawāt do kyyh: ²Ȳ hapāh sahōnh hē bē moo bok doo. Tak'ēp P'op Hagā Do wē bē moo bok ȳ hapāh. H'yy ganajēng doo me bē gadoo bē ahoop do ȳ hapāh. Dooh bē gado bā bē mahang nesaa do moo heb'ooh do ȳ hapāh. Bē metā wāt, ȳ hapāh, nanāng ajyy daap men'yyh doo, 'Kristo mejūū do āā', hanāk doo. Daap ti ramenyyh bē hapēē dāg kām. ³H'yyb jawyg gó bē gado had'yyt hē baad nadoo do hēp ȳ n'aa bē ahoop doo. Ȳ hapāh, ti dooh bē h'yy gejē hōm bā. ⁴Ti hadoo né hē, sēt hē ti ȳ ganen'aak bē hā: Dooh ȳ bē kamahān wād bā, pooj jé ȳ bē kamahān wāt doo da. ⁵Ti hyb n'aa taw'āāts hē bē hyb n'aa newē ta ti tak'ēp bē es'ōōs doo, ȳ bē kamahān wāt doo. Taw'āāts hē bē t'yyd kamehūūn. P'aa hēnh bē moo boo baad hadoo do pooj jé bē moo

§1:18 Hahȳy d' Jesus hanāng péh tii: “Ȳ né hē ti dejēp do hā mejūū doo. Ȳ né hē ti her'oot do nyy da ȳ bad'oo **Ades** hād nāng doo bā, dejēp do rababong bā habong do sa hā.”

bok do paah. Bě t'yyd kamanehīn bā, ỹ da ana bě wě, ỹ ado hōm da bě bag tyng tabasoo doo bā naa. ⁶Ti hadoo né hē, ti anāng na-āāj hē hahỹ baad bě bad'oo doo: Tak'ēp bě gannen'aak Nikoraw ma metēēk do ky s'ūūt doo. ^{**} Ỹ na-āāj hē tak'ēp ỹ gannen'aak tii.

⁷“Bě sahōnh hē, bě maa newě hā ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā ỹ anoo da joom ji hed'ēēp do ag tabepóh hyb n'aa, P'op Hagā Do panang bā hahāng doo.”^{††}

**Ta hā h'yy ka'eeh do Es-Mirina
panang bā habong do hā
Jesus maher'oot do hahỹh**

⁸Ti taky hadoo:

—Hahỹh da merii karom ỹh hā, hā ỹ h'yy ka'eeh do Es-Mirina panang bā habong do hag'āās do hā:

“Hahỹh da jāām hē pooj jé hawāt doo, tagadēēg ub hawāt doo, da-jēp do paah, p'aa hēnh ganā wāt do kyyh: ⁹ Ỹ hapāh bě hā rarahejāā doo. Ỹ hapāh bě kas'uut. Bě kasuud né paawā, bě h'yyb gó ti anāng hājōng baad hadoo doo. Ỹ hapāh Judah buuj wób bě raky n'aa rejāā doo,

nesaa do bě ky n'aa ranoo doo. Judah buuj sa noo né paawā, dooh karapé haa heh'āāt rado bā tii. Nesaa Do Yb karom né tii. ¹⁰Bě eỹm manā bě ahoop do pan'aa. Bě wób radewāts b'ēēh da Dijab^{‡‡} an'oo bā da, bě tametyy hyb n'aa, bě h'yy gejē hōm hyb n'aa paawā. Da hē had'yyt ub da ta āh, ji moo sahōnh hē ta āh bě da rano n'aa masoo doo. Taw'āāts hē bě h'yy gejē hōm manā hā ỹh, bě radejēēb bā na-āāj hē. Tii bā ỹ anoo da bě hā ji edēb heh'āāt do ta sām.

¹¹“Bě sahōnh hē, bě maa newě hā ỹ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hā j'aa ketsē doo, dooh da tahob bā banesaa hēnh, pawóp nuu me dāg radejēp do kamaneēēnh doo.”^{¶¶}

**Jesus hā h'yy ka'eeh do Peh-Gamo
panang bā habong do hā
Jesus maher'oot do hahỹh**

¹²Ti taky hadoo:

—Hahỹh da merii karom ỹh hā, hā ỹ h'yy ka'eeh do Peh-Gamo panang bā habong do hag'āās do hā:

“Hahỹh da sēn-jeer sēd demuun hāw padēēk do hanāng do kyyh: ¹³ Ỹ hapāh, Nesaa Do Yb mejūū doo bā

^{**}2:6 Dooh ji hapēē wād bā jaa ti Nikoraw. Jāām hē ji hapāh ta ky s'ūūt do ma met'ēēk doo. Tahajaa mäh, sa nooh, ji awēē bā ta wób sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tā n'aa. Tahajaa mā na-āāj hē ji h'yy karēn do sii ji bahe'ỹh. Jesus hā h'yy ka'eeh do mahang rakarēn rakamekuunh.

^{††}2:7 Genesis 2.9

^{‡‡}2:10 Gereg kyy me ramaneēēnh Nesaa Do Yb, Dijab. “Ji taky n'aa tapa had'yyt doo”, tahanāng pé ti Dijab.

^{¶¶}2:11 Jesus hā ji h'yy kanae bā, ji hub dajēb bā, ji h'yyb tym dajēp hadoo na-āāj hē ta jawén, tēēg hōō hēnh ji P'op Hagā Do ky n'aa etyy noo gó. Ji h'yyb tym dajēp doo, dooh tagawatsig bā. Ji ahob had'yyt hē da. Ti hyb n'aa *“pawóp nuu me dāg radejēp doo”* ta ti kamaneēēnh.

bě panang badäk.^{§§} Ỗ hapäh ta ti hejooñh bẽ hã. Ti hadoo né hẽ, dooh hã Ỗ bẽ h'yy geje hõm bã. Dooh noo gó bẽ eréd wäd hã Ỗ bẽ h'yy ka'eeh doo. Bẽ seeh, aj'yy Ân-Tipas häd näng doo, baad had'yyt hẽ kẽh Ỗ n'aa her'oot do paa bẽ panang bã, Nesaa Do Yb bawät bã radaj'ëep noo gó na-ääj hẽ dooh bẽ eréd wäd hã Ỗ bẽ h'yy ka'eeh doo.

¹⁴“Ti hadoo né hẽ, ti anäng ta mahang Ỗ ganen'aak doo: Ti anäng bẽ mahang Barãm, p'ooj ub hawäd wät do metëek doo da habok doo. Isaraéw buuj majĩ sa wahẽ n'aa Barak häd näng do hã Barãm metëeh paa nyy da tah'yyb tatuk Isaraéw buuj, nesaa do ramoo bok hyb n'aa. Tametëeh ta hã nyy d' tabad'oo kabarii tä n'aa Isaraéw buuj rabawëh hyb n'aa, nyy d' tabad'oo sa Ỗm nadoo do sii raba'Ỗh hyb n'aa, tak'ëp baad nado né paawä ta ti P'op Hagä Do matym gó. ¹⁵Ti anäng na-ääj hẽ bẽ mahang Nikoraw häd näng do karapee ma met'ëek do ky s'ũüt doo. ¹⁶Taw'ääts hẽ bẽ t'yyd kamehĩn, bẽ eréd ta ti nesaa doo, bẽ gado manä ta ti hadoo do bẽ mahang. Bẽ t'yyd kamanehĩn bã, nayyw hẽ Ỗ ana da bẽ wẽ. Sën-jeer noh Ỗ gó naa ganyyh doo me Ỗ gawats'iik da bẽ mahang nesaa do moo bok doo.*

¹⁷“Bẽ sahõnh hẽ, bẽ maa newẽ hã Ỗ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hẽ ka-

het'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo. Jé nesaa do hã j'aa ketsẽ do hã, Ỗ anoo da Manah häd näng do kejẽ hõm doo.[†] Jé nesaa do hã j'aa ketsẽ do hã Ỗ anoo da na-ääj hẽ pã hawak doo. Pã hã takerii däk da ta häd papuuj, jãam hẽ pã gadoo do hapäh doo.”[‡]

Jesus hã h'yy ka'eeh do Tijatira panang bã habong do hã Jesus maher'oot do hahỖh

¹⁸Ti taky hadoo:

—HahỖh da merii karom Ỗ hã, hã Ỗ h'yy ka'eeh do Tijatira panang bã habong do hag'ääs do hã:

“HahỖh da P'op Hagä Do T'aah kyyh, ta matym gabarëeh do tëeg hõh hadoo, k'ääts tẽg hahiin do hadẽ jat do tak'ëp tagabarëeh do hadoo tsyym näng do kyyh: ¹⁹Ỗ hapäh sahõnh hẽ bẽ moo bok doo. Ỗ hapäh nyy da Ỗh, ta wób na-ääj hẽ bẽ kamahãn. Ỗ hapäh nyy da hã Ỗ bẽ h'yy ka'eeh. Ỗ hapäh bẽ da hadoo do bẽ masa. Ỗ hapäh na-ääj hẽ h'yy ganajẽng doo me bẽ gadoo baad nadoo do bẽ ahoop doo. Pooj jé bẽ moo bok do bahãnh baad bẽ moo bok hỖ kã wẽ Ỗ, Ỗ hapäh na-ääj hẽ.

²⁰“Ti hadoo né hẽ, ti anäng hahỖ bẽ hã Ỗ ganen'aak doo: Baad bẽ gadoo nanäng Ỗnh nesaa doo, Jesabéw p'ooj ub hawät do tak'ëp

^{§§}**2:13** *Ta tii bã Nesaa Do Yb mejũũ tawén näng, Roma buuj sa wahẽ n'aa **Sesa** ramaneëenh do tak'ëp panang buuj rahyb n'aa jew'yyk do hyb n'aa. Ta tii bã Jesus hã h'yy kana'eeh do tak'ëp rahyb n'aa jew'yyk na-ääj hẽ sa kabarii wób, sa hã pé kabaj'aa doo. Sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk panang buuj redoo né paawä, Nesaa Do Yb ti rahyb n'aa jew'yyk doo. Tak'ëp rarejã paa tii bã Jesus hã h'yy ka'eeh doo.*

^{*}**2:16** Ta kyyh tak'ëp hejooñh doo, ta ti *sën-jeer* .

[†]**2:17** Tabanawäng doo bã Isaraéw buuj rababok noo gó P'op Hagä Do an'oo had'yyt hẽ sa waa **Manah** ramaneëenh doo. Sa waa P'op Hagä Do anoo do ky n'aa gó Jesus beh'ũum hỖ pong jé ji awäd had'yyt hẽ hanoo do ji hã.

[‡]**2:17** P'ooj ub ranoo pã hawak do jé rats'yyt do sa hã, ti hyb n'aa hỖ pong jé Jesus bag'ääs bã, ta jãm n'aa hẽnh ji tagadoo tahanäng pé ti tahyb n'aa péh.

nesaa do moo wät do hadoo doo. Kêh ÿ n'aa rod ta daaj hê takamaneënh. Ta ma metëek doo me ta s'ee hênh tah'yyb mahûum karapé haa. Sa ÿym, sa patug nadoo do sii rabahe'ÿÿh tan'oo bâ. Hâ ÿ h'yy kana'eeh do sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk do tâ n'aa rawêh tan'oo bâ na-âaj hê. ²¹ ÿ gamedaa wät ta ti ÿÿnh t'yyd kamehiin hyb n'aa paawä. Ti hadoo né hê, dooh tat'yyd kamehiin bâ. Dooh takarên bâ teréd hóm bâ ta patug nadoo do sa sii tabahe'ÿÿh doo. ²² Ti hyb n'aa nahêe näng da ÿ an'oo bâ. Tak'êp rabahoop ÿ an'oo bâ da ajyy ta sii ha'ÿÿh pé rat'yyd kamanehiin bâ ÿÿnh sii rabad'oo do hâ. ²³ ÿ dej'ëep da ÿÿnh hadoo do karapee, tii bâ sahôn hê hâ ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hê habong do rahapäh da, ÿ né hê ti t'öp sahôn hê sa h'yyb gó hanäng do hapäh doo, rahyb n'aa newëe do na-âaj hê hapäh doo. Rabad'oo do pénh ÿ anoo da ta sãm sahôn hê sa hâ.

²⁴ “ÿ maher'oot hÿÿ kâ bëeh, Ti-jatira panang bâ habong do hâ ÿ h'yy ka'eeh do wób, ÿÿnh hadoo do ma metëek do ky nas'üüt doo, ‘Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo’[†] ramaneënh do ma kamanetëek doo. Baad bë baboo däk do hyb n'aa, dooh ÿ mejüü pé bë hâ. ²⁵ Jääm hê hahÿ ÿ karên bë hâ: Taw'ääts hê baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hê ÿ matëeh bâ kâ.

²⁶ “Jé nesaa do hâ j'aa ketsë do hâ, ÿ matëeh bâ kâ ÿ karên do had'yyt moo wät do hâ, ÿ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa,[§] sahôn hê badäk hahÿÿ hâ habong do tabag'ääs hyb n'aa, ^{27–28} Ee hâ ÿ tan'oo däk doo da ÿ hyb n'aa jawyk doo. Tak'êp da j'aa ketsë do mejüü da sa hâ, dooh rat'yyd mehiin da ky nadah'eeh doo. Rarejää da sa hâ manajuu ji ganebëeh doo da tatu me sapaar s'ëeb, rabag'ääs do heen n'aa. Nesaa do hâ j'aa ketsë do hâ, ÿ matëeh bâ kâ ÿ karên do had'yyt hê moo wät do hâ, ÿ anoo da na-âaj hê watom.^{**}

²⁹ “Bë sahôn hê, bë maa newë hâ ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hê kahet'aa do hâ P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo” —näng mä Jesus.

Jesus hâ h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bâ habong do hâ Jesus maher'oot do hahÿÿh

3 Ti taky hadoo:
—Hahÿÿ da merii karom ÿÿ hâ, hâ ÿ h'yy ka'eeh do Sar-Des panang bâ habong do hag'ääs do hâ:

“Hahÿÿ da setsi hedoo do P'op Hagä Do Sahee hâ mejüü do kyyh, setsi hedoo do sagööh hâ mejüü do kyyh: ÿ hapäh sahôn hê bë moo bok doo. Baad bë babok ta wób redoo né paawä, dajëp do hadoo bë h'yyb tym P'op Hagä Do hâ, ÿ hapäh. ² Taw'ääts hê bë h'yy kadawuung baad bë h'yy kana'eeh

[†]**2:24** Ti noo gó ti abong ma matëg oow Jesus ky n'aa heréd hóm doo. Rahapäh mäh, sa nooh, *Nesaa Do Yb ky n'aa ta wób nahapäh doo*. Ta ti ky n'aa rama metëek jé sa hâ ky s'üüt doo.

[§]**2:26** Tahajaa na-âaj hê ji erii bâ: “Jé nesaa do hâ j'aa ketsë do hâ, ÿ karên do moo wät do tadajëp bâ kâ, ÿ anoo da tahyb n'aa jawyk hyb n'aa.”

^{**}**2:27–28** Dooh baad ji hapëe bâ nyy d' Jesus hanäng pé ÿ anoo da watom ta her'ood bâ. Apokarip 22.16 hâ Jesus ta daaj hê takamaneënh “watom tak'êp gabarëeh doo”. Ti hyb n'aa, raj'aa etsë do hyb n'aa, ta bag tak'êp gabarëeh do Jesus anoo da sa hâ, tahanäng pé tahyb n'aa péh.

do hā! Kanahēn d'os hē madaag is nā baad hadoo do bē mahang, edaa dāk ta ti na-āāj hē gawatsik. Taw'āats hē bē h'yy kahasaāb, ta ti bē mahang mad'aak do takahejój dāk hyb n'aa, tanahānh hyb n'aa. Ȳ hapēē dāg kǎn hȳ kǎ, bē moo bok do dooh baad had'op do tado bā P'op Hagā Do ȳ h'yy kaha'eēh do matym gó. ³Ti hyb n'aa, bē hyb n'aa es'ee bē gadoo do paah, baad hadoo do bē rama metēēk doo. Bē hyb n'aa es'ee bē maa napāh do paah. Bē ky dahé tii. Bē t'yyd kamehīin! Bē h'yy kanadawuung bā, ȳ ana da bē wē bē h'yy kanapeet bā, hets'ēēk do ji ganada bā takajaa doo da. Dooh bē hapēē bā ny noo gó ȳ kajaa da bē wē.

⁴“Ti hadoo né hē, pawóp its bē mahang, Sar-Des panang bā habong doo, dooh rahasuuts padāg bā sa saroor. Dooh nesaa do ramoo boo hajōk bē wób rabahed'oo doo da, ȳ hanāng pé tii. Si ȳȳ rababok da tii. Hawak da sa saroor, baad rababoo dāk do sām.†† ⁵Jé nesaa do hā j'aa ketsē do hā sa nemuun ȳ anoo da sa saroor hawak do rapadedēēk hyb n'aa. Dooh da ȳ awug hōm bā sa hād edēb had'yyt do gadoo do sa hād kerih do heen n'aa hā naa. Ee matym gó, āās ta karom sa matym gó na-āāj hē hahȳȳ da ȳ her'oot sa ky n'aa hā, 'Hahȳ karapé haa tak'ēp ȳ kamahān doo', nāng da kēh ȳȳ.

⁶“Bē sahōnh hē, bē maa newē hā ȳ h'yy ka'eēh do jé pad'yyt hē kahet'aa do hā P'op Hagā Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hā h'yy ka'eēh do Piradepija panang bā habong do hā Jesus maher'oot do hahȳȳh

⁷Ti taky hadoo:

—Hahȳȳ da merii karom ȳȳ hā, hā ȳ h'yy ka'eēh do Piradepija panang bā habong do hag'āās do hā:

“Hahȳȳ da baad had'op doo, tsyt hē nesaa do mahānh hawāt doo,‡‡ P'op Hagā Do heh'āāt do kyyh. Hahȳȳ da sa wahē n'aa tak'ēp hyb n'aa jawyk do makū Dawi hād nāng do panang noo tēg danāh¶¶ kyyh. Dooh hajaa pé noo gatsē pé ta ti noo gasēēts hōm doo. Dooh hajaa pé noo gas'ēēs pé ta ti noo gatsēē dāk doo. Hahȳȳ da ta kyyh: ⁸Ȳ hapāh sahōnh hē bē moo bok doo. Bē hegāā, ȳ noo gasēēts dāk bē pooj jé ta noo hadoo doo. Dooh hajaa pé ta ti ranoo gatsēē bā.‡‡ Nahejooj its né paawā bēēh,* ȳ bē ky dahé had'yyt hē, dooh ȳ bē eréd bā. ⁹Nesaa Do Yb karom hā kǎ, Judah buuj wób noo kanesa doo, Judah buuj sa daaj hē rakamaneēēj né paawā karapé haa heh'āāt nadoo do ȳ anoo da bē pooj jé rabehty b'ēēh tūū bē raweh'ēēh hyb n'aa, bē ȳ kamahān né hē rabahapāh hyb n'aa. ¹⁰H'yy ganajēng doo me had'yyt hē bē baboo dāk do hyb n'aa bē ȳ mejūū

††3:4 Hawak, baad had'op do ji bawāt do ky n'aa, j'aa ketsē do ky n'aa na-āāj hē.

‡‡3:7 P'op Hagā Do Judah buuj ramaneēēnh, “Baad Had'op Doo, Tsynt Hē Nesaa Do Mahānh Hawāt Doo”.

¶¶3:7 Hahȳȳ d' tahanāng pé tii: Jāām hē Jesus tii, panang Jerusarēnh papuuj bā ji ajēē suun hanoo doo, Dawi panaa heh'āāt do P'op Hagā Do ky dāng do paa tabahadoo do hyb n'aa.

‡‡3:8 Hahȳȳ d' tahanāng pé tii: Jesus an'oo dāk sa hā ta tyw n'aa, baad P'op Hagā Do wē ramoo bok hyb n'aa. Dooh hajaa pé hewaāt péh.

*3:8 Dooh rahyb n'aa jewyg bā ta wób sa matym gó, tahanāng pé tii. Dooh rahajōō bā na-āāj hē.

do paa hadoo, bë ý mo n'aa jesuu da tak'ëp hejooñh do mahãñh, sahõñh hẽ badäk hahýý hã habong do sa wẽ kajaa do mahãñh. Ta ti tawén kajaa da sa wẽ, ý metyy hyb n'aa sa hã.

¹¹ “Edaa däk ý kajaa doo. Taw'ääts hẽ baad bë baboo däk doo da bë aboo had'yyt hẽ, ranado hõm hyb n'aa bë hã ta sãm bë hã ý ky däng doo. ¹² Jẽ nesaa do hã j'aa ketsẽ do hã ý anoo da P'op Hagä Do ý h'yy kaha'eeh do tób n'aa ta tu n'aa hadoo tabahadoo hyb n'aa.[†] Dooh takado hõm bã. Ý anoo da ta tii bã tabayyw had'yyt hẽ. Ta hã ý erih da P'op Hagä Do ý h'yy kaha'eeh do häd. Ta hã ý erih da na-ääj hẽ P'op Hagä Do ý h'yy kaha'eeh do panang, Jerusarẽnh papuuj hadoo do häd, hý pong jẽ P'op Hagä Do wẽ naa hahyng doo. Ta hã ý erih da na-ääj hẽ hät ý papuuj.

¹³ “Bẽ sahõñh hẽ, bë maa newẽ hã ý h'yy ka'eeh do jẽ pad'yyt hẽ kahet'aa do hã P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo.”

Jesus hã h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bã habong do hã Jesus maher'oot do hahýýh

¹⁴ Ti taky hadoo:

—Hahýý da merii karom ýý hã, hã ý h'yy ka'eeh do Raw-Diseej panang bã habong do hag'ääs do hã:

“Hahýý da Amen^{*} häd näng do kyyh. Hahýý da baad hadoo do had'yyt hẽ her'oot do kyyh. Hahýý da sahõñh hẽ tadu na do kyyh:

¹⁵ Ý hapäh sahõñh hẽ bë moo bok

doo. Dooh ý bë ty n'aa gesyyg bã, dooh na-ääj hẽ tak'ëp ý bë kamahãñ bã. H'yy kanap'eed gó had'yyt hẽ bë babok wẽ ýý. Jããm hẽ naëng häd ju do hadoo bëëh. Taw'ääts hẽ paawä naëng dagäp do hadoo bëëh. Tii d' tanado bã, taw'ääts hẽ paawä naëng aju do hadoo bëëh. ¹⁶ Ti nahado bëëh. Jããm hẽ naëng häd ju do hadoo bëëh! Ti hyb n'aa edaa däk bë ý makyys da, naëng häd ju do ji ka-aaw nyyh doo da.[¶] ¹⁷ Hahýý da bë kyyh, ‘Äã ma enäh. Sahõñh hẽ ti anäng äã wẽ, äã karẽn doo. Dooh hyb n'aa ta see äã karẽn péh', nãk bë kyyh. Tii d' né paawä bë h'yyb, dooh bë h'yy kadawuung bã tak'ëp baad nado né bëëh, tak'ëp kasuud is do ji t'yyd mehññ do hadoo bëëh. Dooh bë h'yy kadawuung bã, bë ty temah do hadoo. Nu meby n'aa näng bë babok doo, saroor tamah do ta si n'aa hẽ hawät do hadoo bëëh! ¹⁸ Ti hyb n'aa bë ý maher'oot hahýý da: Taw'ääts hẽ hã ý bë ets'ëẽ k'ääts tẽg gabarẽh do tẽeg hõo me ty nãw däk doo, bë h'yyb tym gó bë ma enäh heh'äät hyb n'aa P'op Hagä Do matym gó. Taw'ääts hẽ hã ý bë ets'ëẽ hawak do bë saroor bë padedẽk hyb n'aa, bë nu manebyng hyb n'aa ta si n'aa hẽ bë babok do hadoo do paa hyb n'aa. Taw'ääts hẽ hã ý bë ets'ëẽ ta biin ji matym gó ji hawuuk doo, bë bahapäh heh'äät hyb n'aa.

¹⁹ “Ý nabuuj gedoo ý kamahãñ doo. Mahýýñh do hadoo doo me ý metẽk ý kamahãñ doo. Ti hyb n'aa, taw'ääts hẽ tak'ëp bë hyb n'aa

[†]3:12 P'op Hagä Do matym gó had'yyt hẽ j'aa kets'ëẽ do rababok da, tahanäng pé ti tahyb n'aa péh.

[¶]3:14 “Ýý. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ”, tahanäng pé ti *amen* .

^{*}3:16 P'op Hagä Do hã h'yy kana'eeh doo, naëng dagäp do hadoo. Tak'ëp P'op Hagä Do hã kamahãñ doo, naëng haju do hadoo. H'yy kanap'eed gó P'op Hagä Do wẽ hawät doo, naëng jããm hẽ häd ju do hadoo. Tak'ëp da Jesus makyys ta ti hedoo doo. Rahapẽẽ né paawä ta ky n'aa, dooh rahyb n'aa p'eed bã.

tam'aah bë h'yy kawareem hyb n'aa P'op Hagä Do wë, bë erët hyb n'aa j'ooj madäk doo me bë h'yy ka'eeh doo. ²⁰ Bë hyb n'aa matakä da! Tób noo^s bä ÿ bagëët, ÿ naëënh. Jé këh ÿ maa newëë doo, tanoo gasëëts bä, tii bä ÿ d' ajëë suun ta sii ÿ bawëh hyb n'aa.

²¹ “Jé nesaa do hä j'aa ketsë do hä ÿ anoo da pa ÿÿ, ÿ bag'ääs do tyng n'aa jó tabasoo hyb n'aa da, ÿ j'aa ketsëë däk doo da, Ee bag'ääs do tyng n'aa jó ÿ baso däk doo da.

²² “Bë sahõnh hë, bë maa newë hä ÿ h'yy ka'eeh do jé pad'yyt hë kahet'aa do hä P'op Hagä Do Sahee maher'oot doo” —näng mä Jesus kyyh.

**Hÿ pong jé P'op Hagä Do
bag'ääs do tyng n'aa Jowāw
hapäh do ky n'aa hahÿÿh**

4 Ta ti jawén ÿ hegä wät, ti hÿ pong jé nooh, noo gasëëts hõm do ÿ bahapäh. Tii bä, pooj jé ÿ maa napäh do kyyh, tak'ëp hadoo do torõm-bet ky hadoo doo, ky hadoo hä ÿÿ: “B'ëëp. As'ëëg wawëë hë, tii bä hÿ jawén hawät do ÿ metëëh da a hä.” ² Nayyw hë P'op Hagä Do Sahee ÿ tah'yyb mahüüm kân tii bä. Tii bä ta bagä tyng n'aa ÿ hapäh hÿ pong jé. ÿ hapäh ta jó hasooh doo. ³ Tak'ëp tagabarëëh ta jó hasooh doo, pä gabarëëh do hapëëh do jas-peh häd näng do hadoo, pä ty gahiin do gabarëëh do kor-narina häd näng do hadoo na-ääj hë. Ta tyng w'oo hä ti akëë sarahõd, pä tak'ëp gabarëëh do emerad häd näng do gabarëëh doo da. ⁴ Ta bagä tyng n'aa w'oo hä ti atoonh 24 bagä n'aa tyng n'aa wób. 24 sa wahë n'aa ti at'oonh ta jó. Hewak sa saroor. K'ääts tég gabarëëh do s'ëëb sa soog. ⁵ Ta hoo gad'oo bä ha-

sooh do ta bagä tyng n'aa hanaa awyby had'yyt hë, tak'ëp tadarung, et'oom. Ta tyng pooj jé ti abëëh setsi ta bag hahõng doo. Setsi P'op Hagä Do Sahee hedoo do tii.** ⁶ Ta tyng pooj jé ti majat akajar paras-ko s'ëëb hadoo, tak'ëp taty ganäm pä tég hawak do hadoo.

Ta hoo gad'oo bä, ta bagä tyng n'aa w'oo hä ji meheet pé kabaj'aa do ab'ëëh. Séd dó sa hä sa matym, sa mamets hä sa jó hä na-ääj hë ramatym enäh. ⁷ Awad reäw häd näng do hadoo ta see mamets, booj yb hadoo ta see mamets, aj'yy hadoo ta see mamets, wawii kapuuh do hadoo ta see mamets. ⁸ Këg enäh kabaj'aa doo. Ji ma poo oow see pé ken'yyh sa këg. Matym enäh sa këg hä, ta jó ta matym wób, ta yt hä ta matym wób. Adëb bä, atsëm na-ääj hë P'op Hagä Do raj'aa etsëë had'yyt hë. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Tak'ëp baad had'op, tsyt hë nesaa do mahänh hawät do
Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo,
p'ooj ub hawät doo, da hë hawät doo, hÿ jawén hawäd had'yyt doo”, näk sa kyyh.

⁹ Ta tii da tabagä tyng n'aa jó hasooh do hawäd had'yyt do kabaj'aa do raj'aa etsë bä, ta hä raweh'ëëh bä, ta hä ratsebé bä, ¹⁰ 24 hedoo do sa wahë n'aa rabehtyy bë had'yyt hë tabagä tyng n'aa jó hasooh do pooj jé, hedëb had'yyt do raj'aa etsë hyb n'aa. Rabag'ääs do heen n'aa sa soog radatoonh tabagä tyng n'aa jó hasooh do pooj jé. Tii bä hahÿÿ da raj'aa etsë P'op Hagä Doo:

¹¹ “Õm né ti sahõnh hë pahuuj wät doo. Makarën do hyb n'aa mapahuuj wät sahõnh hë.

§3:20 Ji h'yyb tym ky n'aa tii.

** ⁴ Sét ub P'op Hagä Do Sahee. Setsi tawén hapäh, numero setsi tak'ëp baad had'op tahanäng pé do hyb n'aa. Taw'ääts hë tég eh do 1, tég nad'ëëd is do 4-5 ji ner'oot, ta ky n'aa ta tii bä hanäng do sii hë.

Ti hyb n'aa rawén bok, ti hyb n'aa rawén ganyyh.

Ti hyb n'aa taw'ääts hē ōm ji j'aa etsē, ji weh'ēeh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagä Do ēr h'yy kaha'eeh doo.

Taw'ääts hē ōm né hē ti

sahōnh hē bagāa had'yyt doo", nāk sa kyyh.

Kerih do kapōōs do ky n'aa, B'éé T'aah ky n'aa daheeh hahȳy

5 Tii bā, tabagā tyng n'aa jó hasooh do moo gó hub hēnh ȳ bahapāh kerih do kapōōs doo, ta jó, ta gó na-āāj hē kerih doo. Setsi kets'aa dāk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa kapōōs do poo gad'oo hēnh.^{††} ²Tii bā, āās seeh tak'ēp kabaj'aa doo, ta kyyh tak'ēp hadoo do me tabeaanh: “Jaa pé tak'ēp hyb n'aa jawyk péh, hahȳ ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa kets'aa dāk do hado hōm péh, kerih do kapōōs do tabapyn hōm hyb n'aa?”, nāng ta kyyh. ³Dooh ky gadoo péh. H̄y pong jé, badāk hahȳy bā, t'ōp dejēp do rababong bā na-āāj hē, dooh tak'ēp baad hadoo do kaw'yyt pé hajaa do kerih do kapōōs do tapyn bā taner'oot hyb n'aa ta hā kerih doo. ⁴Tii bā tak'ēp ȳ baoot kanaw'yyt do hyb n'aa tak'ēp baad hadoo do kapōōs do hapyn péh, kerih do ner'oot péh. ⁵Tii bā 24 hedoo do sa wahē n'aa see ky hadoo hā ȳy: “Aód manāh. Mahegāā, awad Reāw hadoo doo, Judah buuj sa seeh, Dawi panaa heh'āāt doo, ti né hē j'aa ketsē doo. Ti né hē hajaa kerih do kap'ōōj dāk do tapyn hōm bā. Ti né hē hajaa setsi hedoo do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hā kets'aa dāk do tado hōm bā”, nāng ta kyyh hā ȳy.

⁶Tii bā, P'op Hagä Do bagā tyng n'aa mahang, ji meheet pé kabaj'aa do mahang, 24 hedoo do sa wahē n'aa hoo gad'oo bā ti agēēt ȳ hapāh B'éé T'aah. Wyt ta maab hē ta rog tyw n'aa paa radaj'ēep noo gó. Setsi ta s'āān, setsi na-āāj hē ta matym. Setsi hedoo do P'op Hagä Do Sahee tii,^{‡‡} badāk hahȳ haw'ääts hē kamejūū doo. ⁷Tii bā B'éé T'aah ana kán ta tyng jó hasooh do wē kā, tii bā tado dāk kerih do kapōōs do ta tyng jó hasooh do moo gó hub hēnh hadāk doo. ⁸Tabado dāk bā, ji meheet pé kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahē n'aa na-āāj hē rabehty b'ēeh tūū. Sét ken'yyh rapatsā kán ji metēn doo, buu benyym do hood k'āāts tēg gabarēeh do s'ēēb na-āāj hē. Bui benyym do in-sijēēn hād nāng do ta gó. P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wē kasēew bong do ta hā raky n'aa etsēē do heen n'aa ta ti buu benyym doo. ⁹⁻¹⁰Tii bā kā, papuuj ky n'aa kā rejām kán, B'éé T'aah hā rama ejām doo. Hahȳy da sa kyyh: “Ōm né ti radaj'ēep do paah.

A majyyw me ta sām mets'ēē hōm P'op Hagä Do wē,

ajyy, ȳy sahōnh hē panaa uuh,

ajyy, ȳy sahōnh hē sa kyyh her'oot do uuh,

sahōnh hē hāj n'aa babuj uuh,

sahōnh hē né hē badāk hahȳy bā habong do uuh.

A karapee mabag'āās do rabahado padēek man'oo bā,

P'op Hagä Do ēr h'yy kaha'eeh do wē ramoo bok,

ta hā rahy n'aa jew'yyk man'oo bā.

Badāk hahȳy bā rabag'āās da man'oo bā.

^{††}5:1 Sét hē ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa p'ooj ub rabats'aa dāk hyb n'aa jewyk do rerih do hā, jāām hē ta danāh tabapyn hyb n'aa. Hahȳ Jowāw hapāh doo, setsi ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hā tabets'aa padēek P'op Hagä Do an'oo bā, jāām hē sahōnh hē sa bahānh hyb n'aa jawyk do bapyn hyb n'aa.

^{‡‡}5:6 Taw'ääts hē ji ner'oot tēg eh do 1, tēg nad'ēēd is do 4, ta ky n'aa ta tii bā takerih do sii hē. Sahōnh hē tahapāh doo, tahananāng pé ti *setsi hedoo do ta matym*. Sahōnh hē tahajaa, sahōnh hā tabag'āās, tahananāng pé ti *setsi ta s'āān*.

Ti hyb n'aa, òm né ti tak'ëp hyb n'aa jawyg dāk doo,
kapōōs do hā kerih do magado dāk hyb n'aa,
ta ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ta hā ket-saa do mabado hōm hyb n'aa", nāk sa kyyh.

¹¹Tii bā ŷ hegāā wāt, ŷ maa napēē dāk tak'ëp hajōk do āas sa kyyh. Tak'ëp né hē rakanekan āas. Dooch ji haja bā ji et-sén bā. P'op Hagā Do bag'āas do tyng, kabaj'aa doo, 24 hedoo do sa wahē n'aa na-āāj hē ranu hawōōt. ¹²Tak'ëp hadoo do sa kyy me ramejām. Hahȳy da rejām doo:

"B'éé T'aah radaj'ëep do paah,
taw'āats hē jāām ub tii, sēt hē, sahōnh hē bagāā had'yyt doo.

Taw'āats hē ti né hē sahōnh hē danāh!
Taw'āats hē tak'ëp tahaj'ap do ta h'yyb gó tabawāt!

Taw'āats hē tak'ëp tabahejooonh!
Taw'āats hē ji weh'ëeh, ji hyb n'aa jaw'yyk!
Taw'āats hē ta ti ji j'aa etsē!", nāk sa kyyh.

¹³Tii bā ŷ maa napāh sahōnh hē kapahuuj wāt doo, h̄y pong jé habong doo, badāk hahȳy bā habong doo, t'öp dejëp do rababong bā, t'öp tamii yt hā habong do na-āāj hē rejām doo:

"Tabagā tyng n'aa jó hasooh do hā, B'éé T'aah hā na-āāj hē,
ër j'aa etsē, èr weh'ëeh, èr hyb n'aa jawyyg had'yyt hē!

Ti né hē tak'ëp rabahejooj had'yyt hē", nāk sa kyyh.

¹⁴Tii bā ji meheet pé kabaj'aa do raky gadoo: "Ŷy. Tii d' né hē. Taw'āats hē", nāk sa kyyh. Tii bā 24 wahē n'aa hedoo do rabehyy b'ëeh tūū P'op Hagā Doo,

B'éé T'aah hadoo do rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

Kets'aa dāk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa ky n'aa hahȳy

6 Ŷ hapāh jāām hē pooj jé kets'aa dāk do ky n'aa jaw'yyk do heen n'aa B'éé T'aah bado hōm doo. Tii bā ŷ maa napāh ji meheet pé kabaj'aa do see kyyh. Tak'ëp ta kyyh, darung do ky hadoo. "B'ëep ana!", näng. ²Ŷ hegāā kân, tii bā kawaaro hawak do ti ahäng pój ŷy jé, tanaëenh doo. Karaba ta jó hasooh do atón ta moo gó. Ta jó hasooh do hā takan'oo dāk ta soog. ⁴Ti tabahōm kân sahōnh hē ta majiī taj'aa et'ëek hyb n'aa, sa hāj n'aa hā tamejūū hyb n'aa kâ.

³Kets'aa dāk do see B'éé T'aah bado hōm bā kâ, ŷ maa napēē dāk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëep ana!", näng. ⁴Tii bā anā kân kawaaro seeh. Hahiin tii. Ta jó hasooh do hā takan'oo dāk ta hejój, badāk hahȳy hā habong do rakamaj'ī hyb n'aa, sa da hadoo do radej'ëep hyb n'aa. Sēn-jeer tég gaeh do kan'oo dāk kawaaro jó hasooh do hā.

⁵Ketsaa do see hā kâ B'éé T'aah bado hōm bā kâ, ŷ maa napēē dāk kabaj'aa do see kyyh. "B'ëep ana!", näng. Ŷ hegāā kân, tii bā kawaaro hasus do ŷ hapēē däg kân. Ji nu metyy do nahëē ta jó hasooh do moo gó. ⁶Tii bā kâ, ji meheet pé kabaj'aa do sa mahang ky ganyyh ji kyyh hād hadoo do hahȳy da her'oot doo: "Sét adëb bā ramoo bok do sām, jāām hē da sēt its kiw tiriig s'ëeb ta sām. Sét adëb bā ramoo bok do sām, jāām hē da tama-woob its kiw sewada hād näng do s'ëeb ta sām. ⁸Ti hadoo né hē, marejā manā joom oriib, joom uwa." Näng ta ti kyyh.

⁷Kets'aa dāk do see B'éé T'aah bado hōm bā kâ, ŷ maa napēē dāk kabaj'aa

[¶]6:2 Hyb n'aa jawyk do heen n'aa, j'aa ketsē do heen n'aa na-āāj hē ta ti soog.

^{§§}6:6 Tak'ëp da badāk hahȳy bā habong do rabas'aah da, tahanäng pé tii. Tak'ëp ta bahānh taky n'aa gebah ji waa ti noo gó, rejoom do karejā dāk do hyb n'aa.

do see kyyh. “B'ëep ana!”, näng. ⁸ÿ hegää kân, tii bā kawaaro saw'aak do ÿ hapëë kân. Ta jó hasooh do häd Dajëb. Ta jawén tabawät panang Ades häd näng doo, dejëp do rababong doo bā. Sa hā takan'oo dāk rabahej'oonh hyb n'aa, sét hē sa see dajëb had'yyt hē ran'oo bā ji meheet pé ken'yyh badāk hahȳy bā habong do uuh. Kaneb'ooh doo me, sah mahȳy, nahëë mahȳy, har'ëeng ji hawëh doo me radej'ëep da.

⁹Kets'aa dāk do see B'éé T'aah bado hōm bā kâ, rama ejuu do tyng hỹ pong jé hahäng do yt hā ÿ hapäh P'op Hagä Do kyyh ramaher'oot do hyb n'aa, Jesus Kristo ma met'ëeg wät do ranerét do hyb n'aa sa maji radej'ëeb bong do sa h'yyb tym. ¹⁰Hahȳy da raky hadoo tak'ëp hadoo doo me sa kyyh: “Ää kariw n'aa sahōnh hē mabag'ääs doo, baad had'op doo, tsyt hē nesaa do mahānh hawät doo, P'op Hagä Do heh'äät doo, ny noo gó da maky n'aa etyy hāj n'aa haw'ääts hē habong do sa hā? Ny noo gó da ta sām mababānh, ää radej'ëep do hyb n'aa? H'ëed pénh g'ee da?”, nāk sa kyyh. ¹¹Tii bā kâ ran'oo dāk sa hā saroor hawak doo, rapadedëek hyb n'aa. Tii bā takaher'ood dāk sa hā, kanahën d'os hē ragada nā hyb n'aa, sahōnh hē sa hataa, sa wakāän hedoo do sa maji radej'ëep do pan'aa radejëp bā kâ sa hā rabad'oo do paa hadoo.

¹²ÿ hapäh kets'aa dāk do see B'éé T'aah bado hōm bā kâ. Tak'ëp k'ääts katajus wät. Tak'ëp papȳy ty gamaug dāk, pāän hasus do hadoo. Kamarab ty hahiin dāk, majyyw ty gahiin doo da. ¹³Sagōöh rakajäk tūū badāk hahȳy bā, wiigo häd näng do ag hapëëh do tūū kejäk doo da bah'ood an'oo bā. ¹⁴Wë badoo wäd kân, ma kahé bäh ji apōös doo da. Sahōnh hē waëë, sahōnh hē tsyt

dëeg na-ääj hē rakahȳy d kân P'op Hagä Do an'oo bā. ¹⁵Tii bā sahōnh hē badāk hahȳy bā habong do hāj n'aa sa wahë n'aa, hyb n'aa jewyk do sii hē, warahén sa wahë n'aa sii hē, ma näng do sii hē, ta wób mejūū do sii hē, sahōnh hē sa karom, sahōnh hē kariw n'aa temah do sii hē rakejën hōm pā gabeho doo gó sa wób, waëë bā, pā yb mahang sa wób. ¹⁶Hahȳy da rabetsëë waëë hā, pā yb hā na-ääj hē: “Bë kajäg ää jó! Ää bë ejën tabagä tyng n'aa jó hasooh do mahānh! Ää bë jejën B'éé T'aah ää wë takawajāän do mahānh. ¹⁷Takaja dāk do hyb n'aa ta sām baj tak'ëp äm n'aa näng doo, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh ranoo doo. Dooch hajaa pé ked'ëep péh”, nāk da sa kyyh.

144 miw kasëew bok do sa ky n'aa hahȳy

7 Ta ti jawén ÿ hapëë dāk ji meheet pé ääs. Papȳy hana hēnh ta see bagëët, papȳy hahyng hēnh ta seeh, ta karawaa me ta seeh, ta karawaa see me ta see bagëët. Ji meheet pé tabahëm do rameso padëek, hëej hā, akajar hā, b'aa hā rabanahëm hyb n'aa. ²Tii bā ÿ hapëë dāk ääs seeh, papȳy hana hēnh naa hasëek doo. Moo heen n'aa ta hā kerih do ji met-saa doo* P'op Hagä Do hedëb had'yyt do ma tatón ta moo gó. Tii bā ji meheet pé ääs hedoo doo, sa hā takan'oo dāk do hëej hā akajar na-ääj hē rarejāä hyb n'aa, tamaher'oot tak'ëp hadoo doo me ta kyyh. Hahȳy da ta kyyh sa hā: ³“Bë rejā manā nā hëej, akajar, joom. Pooj jé dó ää ets'aa dāk da ta heen n'aa P'op Hagä Do ër h'yy kaha'eeh do karom sa maboore hā”, näng ta kyyh. ⁴Tii b' ÿ maa napëë dāk nyy hē tii, ta heen n'aa sa maboore hā kets'aa dāk doo. 144 miw mäh, sahōnh

*7:2 P'ooj ub sa moo heen n'aa hā takerii dāk sa häd heen n'aa. Ta me rabats'aa dāk sa h'ëed hedoo doo. Ta me na-ääj hē rabats'aa dāk kerih do hā taky n'aa jawyg dāk hyb n'aa.

hē 12 hedoo do Isaraéw† taah sa panaa mahang.

⁵ Judah panaa mahang 12 miw,

Rubēn panaa mahang 12 miw,

Gad panaa mahang 12 miw,

⁶ Aseer panaa mahang 12 miw,

Napatawi panaa mahang 12 miw,

Manaséh panaa mahang 12 miw,

⁷ Simijāw panaa mahang 12 miw,

Rewi panaa mahang 12 miw,

Isakah panaa mahang 12 miw,

⁸ Seburūn panaa mahang 12 miw,

Joséh panaa mahang 12 miw,

Bēn-Jamih panaa mahang 12 miw na-āāj hē.

Tak'ēp hajōk do Jowāw hapāh do ky n'aa hahȳȳh

⁹ Ta ti jawén ȳ hegāā wāt, tii bā tak'ēp hajōk do ȳ hapāh. Dooh ji haja bā ji etsén bā tak'ēp rabahajōk do hyb n'aa. Sahōnh hē hāj n'aa buuj uuh, sahōnh hē panaa uuh, sahōnh hē né hē badāk hahȳȳ hā habong do uuh, sahōnh hē sa kyyh her'oot do uuh tii. P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa pooj jé, B'éé T'aah pooj jé rabab'ēēh. Hawak sa saroor. Sa moo gó rapatsēē madyk g'aad hadoo, ratsebé do heen n'aa. ¹⁰ Tak'ēp rageēēh hahȳȳ da:

“P'op Hagā Do ēr h'yy kaha'eēh do tabagā tyng n'aa jó hasooh doo, B'éé T'aah na-āāj hē ti ēr hed'ēēp doo!”, nāk sa kyyh.

¹¹ Sahōnh hē āās rabab'ēēh P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa w'oo hā, 24 hedoo do wahē n'aa w'oo hā, ji meheet pé kabaj'aa do w'oo hā. Tii bā rabehy b'ēēh tūū, tūū ramaboor ehyy bēēh, tii bā P'op Hagā Do hā raj'aa etsēē kán. ¹² Hahȳȳ da sa kyyh:

“Ȳȳ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē!

Ōm, P'op Hagā Doo, āā h'yy kaha'eēh doo,

ōm āā j'aa etsēē had'yyt hē,

ōm āā hyb n'aa jewyyg had'yyt hē.

Tak'ēp mahajaa do a h'yyb gó tabawād had'yyt hē.

A wē āā tsebee had'yyt hē sahōnh hē āā hā mabanoo do hyb n'aa.

Ōm āā wehēē had'yyt hē.

Sahōnh hē bagāā had'yyt do ōm.

Tak'ēp mabahejooj had'yyt hē!

Ȳȳ. Tii d' né hē. Taw'āāts hē!”, nāk sa kyyh.

¹³ Tii bā 24 hedoo do wahē n'aa see ȳ teanh: “Jaa ti saroor hewak doo gó hab'ēēh doo? N'yy hēnh rahana?”, nāng.

¹⁴ Ti ȳ ky gadoo: “Dooh ȳ hapēē bā. Ōm ti hapāh, hyb n'aa jawyk doo”, nāng ȳ ta hā.

Ti hā ȳ taky hadoo: “Ti ti nanāng tak'ēp rabahoop noo gó hahob bong do paah. Sa saroor rahetsyyd bong, hewak sa saroor ran'oo bā B'éé T'aah majyyw hyb n'aa”,[†] nāng. ¹⁵ “Ti hyb n'aa”, nāng, “P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa pooj jé rabab'ēēh. Ta hā ji hyb n'aa jaw'yyk do tób n'aa yt hā ta hā rahyb n'aa jew'yyk, ta wē ramoo bok adēb bā, atsēm na-āāj hē. P'op Hagā Doo, tabag'āās do tyng n'aa jó hasooh do tabawāt da sa mahang, sa hā tamo n'aa jesuu da. ¹⁶ Dooh rasa boo bā, dooh rahoo kaaj boo bā. Dooh papȳȳj bag tak'ēp baju do rahob boo bā, dooh na-āāj hē tak'ēp batāng do rahob boo bā. ¹⁷ Tii d' tawén hadoo, B'éé T'aah, P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa hoo gad'oo bā hagēēt do hag'āās da sa hā, b'éé hagā n'aa ta masāāh baad tabahag'āās doo da. Tamahūūm da ta tii, naēng ji hedēb had'yyt hē hanoo doo hēnh. P'op Hagā Do awug hōm da sa ty nabēēh, ta tii bā

[†]7:4 Jakóh né ti *Isaraéw* .

[†]7:14 Jesus sa hyb n'aa dajēp do hyb n'aa kawug hōm sahōnh hē nesaa do sa h'yyb gó hanāng do paah. Tii d' né hē tahanāng pé tii.

dooh ji aód wäd bä do hyb n'aa", näng
24 hedoo do wahë n'aa see kyyh.

**Setsi däg do hadoo do kets'aa
däk do ky n'aa hahÿÿh**

8 Setsi däg kets'aa däk do ta ky n'aa
jaw'yyk do heen n'aa B'éé bado hõm
bä kä, badatih däk hÿ pong jé 30 minut
tahyb n'aa péh.

²Tii bä setsi hedoo do ääs P'op Hagä
Do matym gó hab'ëeh do ÿ hapëë kân.
Tii bä takan'oo däk sa hä setsi gamehÿÿh
do nahëeh, torõm-bet häd näng doo.

³Tii bä kä, ääs see ana kân, rama ejuu
do tyng pa tabag'ëed däk. Buu benyym
do ji ejuu do nahëe k'ääts tæg gabarëeh
do s'ëeb ta moo gó tatón. Tii bä hajõng
buu benyym do in-sijëen häd näng do
takan'oo däk ta hä, buu benyym do rama
ejuu do tyng k'ääts tæg gabarëeh do s'ëeb
jó tama ejuu hyb n'aa, P'op Hagä Do
karapee ta hä ky n'aa ets'ëe do daheeh
P'op Hagä do hä takan'oo däk hyb n'aa.

⁴Tii bä ääs moo gó naa in-sijëen tsyg
as'ëeg kân P'op Hagä Do wë. Atsyg as'ëeg
kân ta wë, ta karapee ky n'aa ets'ëe do sa
kyyh sii hë. ⁵Tii bä ääs bado däk buu
benyym do nahëeh, rama ejuu do sêh
me tah'aa däk, tii bä kä sahõnh hë hëej
haw'ääts hë wë tadawäts hyy kân. Tii bä
tetoow kân, daruu däk, awyb kân, k'ääts
katajus kân.

**Setsi gamehÿÿh do nahëe torõm-bet
häd näng do ky n'aa hahÿÿh**

⁶Tii bä kä, setsi hedoo do ääs
gameh'ÿÿh do nahëe pats'ëe do ramatakä
däk ragamehÿÿh hyb n'aa.

⁷Tii bä pooj jé hadoo do ääs gamehã
kân ta gamehÿÿh do nahëeh. Tii bä kä,
naëng tak'ëp dagäp do pä hado däk doo,
tëeg hõo majyyw mahang kamekuuj däk
do na-ääj hë kepyyj hyy kân hëej hënh.
Tamawoob hë hadoo do see aooj jëe

kân hëej bód. Tamawoob hë hadoo do
haj n'aa bä hanäng do uuh aooj jëe kân
b'aah. Sahõnh hë jawii aooj jëe kân.

⁸Tii bä ääs see gamehã kân ta game-
hÿÿh do nahëeh. Tii bä kä, waëe hadoo
tak'ëp p'op nu däk do kadaw'uuh do
kadawäts tu akajar me. Akajar bód ma-
jyyw hado däk. ⁹Tamawoob hë ta me
habong do uuh dejëp. Tamawoob hë
akajar me habong do marakate uuh
karejã bong.

¹⁰Tii bä ääs see gamehã kân ta game-
hÿÿh do nahëeh. Tii bä sagõõh tak'ëp
haeh doo, ta bag tak'ëp hõo eh do hadoo,
p'op naa tabadëe hyng. Tamii wób
me, naëng k'ääts gó hana do wób me
tabadëe kân. ¹¹"Datsäng Doo", sagõõh
häd. Naëng uuh datsëe kân ta ti haj'aa.
Hajök badäk hahÿÿ hä habong do rade-
jëp ta ti naëng datsäng do an'oo bä.

¹²Tii bä, ääs see gamehã kân ta game-
hÿÿh do nahëeh. Tii bä sét hë papÿÿj
bäh, sét hë kamarab bäh karejã kân.
Pawóp hë papÿÿj bäh, pawóp hë kama-
rab bäh mad'aak doo, dooh takarejã bä.
Tamawoob nuu me ji etyn bä sagõõh,
tamawoob hë hadoo do see karejã wät.
Rababong do paa badagyb däk. Sét adëb
bä bód, sét hë atsëm bód dooh bag
näng péh. ¹³Tii bä, ÿ baheg'ääs bä, ÿ
maa napäh wawii p'op wë hä kapuuh do
kyyh. Hahÿÿ da ta kyyh: "Tak'ëp baad
nado da, tak'ëp baad nado da badäk
hahÿÿ bä habong do sa hä, tamawoob
hë ääs mad'aak do ragamehÿÿh do nahëe
ragamehã bä kä. Tak'ëp baad nado né da
sa hä ta ti an'oo bä!", näng wawii kyyh.

9 Tii bä ji moo séd me hadoo do
ääs kä gamehã kân ta gamehÿÿh do
nahëeh. Tii bä kä, ÿ hapäh sagõõh tũu,
hëej hä hadäng doo. ¹Ta hä takan'oo däk
tak'ëp t'õp gadarong do tabanesaa hënh
noo tæg. ²T'õp gadarong do banesaa do
tanoo gas'ëes bä, ganyyh tæg tsyg tak'ëp

⁹9:1 Ääs see tahyb n'aa pé ti *sagõõh* .

hadoo doo, p'op hasëek doo, tēeg hōō tsyg nāng do hadoo. Papŷŷj, wē na-āāj hē ta tsyg ty gatsëe dāk. ³Ta tsyg mahang ragenyyh sabakar. Jé pad'yyt hē, hēēj haw'āāts hē sabakar baboo kăn. Sa hā takan'oo dāk sēēj betuuk doo da rabetuuk hyb n'aa. ⁴Kamejō dāk sa hā jawii, b'aah, joom na-āāj hē ranarejāā hyb n'aa. Kamejō dāk sa hā jāām hē hēēj haw'āāts hē habong do P'op Hagä Do ma heen n'aa sa maboos nanāng do rabetuuk hyb n'aa. ⁵Dooch takan'oo bā sa hā ta ti radej'ēep hyb n'aa, jāām hē takan'oo dāk ji moo sēd me kamarab noo gó rarahejāā hyb n'aa hēēj haw'āāts hē habong doo. Datés do rahoop, sēēj ji tetuuk do ji ahoop doo da. ⁶Ta ti bawāt noo gó hēēj haw'āāts hē habong do ratyw n'aa esoos da radejēp hyb n'aa paawā, tak'ēp rabahoop do hyb n'aa. Ti hadoo né hē, dooh da rawyyd bā. Rakarēn da radejēb paawā, ti hadoo né hē, dooh rahaja bā radejēb bā.

⁷Rakaneb'ooh noo gó ji enyyw hōm do kawaaro kaneb'ooh do pan'aa hadoo sabakar. Soog hadoo k'āāts tēg gabarēeh do s'ēēb sa nuu gó hatoonh doo. Ajyy ŷŷj hād hadoo sa mamets. ⁸ŷŷj sēen hadoo sa sēen. Awad reāw hād nāng do hadoo sa tēg. ⁹Sa h'yyb gatsapoog n'aa, h'yy kasep'ook sapaar s'ēēb hadoo. Tak'ēp maa nesaa do sa kēg kyyh, hajōng do kawaaro, kawaaro ratakyk do na-āāj hē kaneb'ooh doo hēnh waj'aah do ky hadoo. ¹⁰Dōm enāh. Sēēj hadoo sa w'ooh. Sa w'oo hā hana doo me ta mahŷŷj me hēēj haw'āāts hē habong do rabahoop ran'oo bā ji moo sēd me kamarab noo gó. ¹¹Āās nesaa do t'ōp gadarong doo gó tabanesaa hēnh naa hanyyh doo, sa wahē n'aa. Eberew kyy

me ta hād Abadōn. Gereg kyy me ta hād Aporijōn.⁸

¹²Pooj jé tak'ēp nesaa do s'ēēh hadoo doo gó ŷ hapāh do tabēēj hōm kăn. Pawóp hē rahoop do pan'aa ti abong nā.^{**}

¹³Ji ma poo oow see pé hadoo do āās gamehā kăn tii bā ta gamehŷŷh do nahēeh. Tii bā, P'op Hagä Do pa hahāng do in-sijēen rama ejuu do tyng k'āāts tēg gabarēeh do s'ēēb, ta sasu me habēeh do poo gesōm doo bā naa ŷ maa napāh ky ganyyh doo. ¹⁴Hahŷŷ da ta ti kyyh ji ma poo oow see pé hadoo do āās hā: “Masood hōm ji meheet pé hedoo do āās tamii maeh do Éw-Parat hād nāng doo bā kamaw'yyd dāk doo”, nāng poo gesōm doo bā naa ganyyh do kyyh. ¹⁵Tii bā tasood hōm ji meheet pé hadoo do āās, tamawoob hē hadoo do uuh badāk hahŷŷ hā habong do radej'ēep hyb n'aa. Ta ti noo gó bē no n'aa dāg né hē, ta ti radej'ēep hyb n'aa ji meheet pé hedoo do āās P'op Hagä Do enyyw dāk. ¹⁶ŷ maa napāh nyy hē sa warahén kawaaro jó hah'ūūm doo: 200 milhōes.

¹⁷Hahŷŷ da säh ŷ hadoo doo gó ŷ hapāh kawaaro, ta jó hah'ūūm doo: Ty gahiin, tēeg hōō ty hahiin do hadoo, jabaruut, saw'aak do na-āāj hē sa h'yy gatsapoog n'aa. Kawaaro sa nuuh, awad reāw nuu hād hadoo. Sa noo gó naa ganyyh tēeg hōō, tēeg tsyg, saw'aak do na-āāj hē. ¹⁸Tamawoob hē hadoo do uuh badāk hahŷŷ hā habong do dejēp, tēeg hōō, tēeg tsyg, saw'aak do mahŷŷj. ¹⁹Sa hejój banā kăn sa noo gó naa, sa dōm hā naa. Aw'yy hadoo sa dōm. Sa dōm poo gad'oo hā nu enāh. Tii me rarejāā badāk hahŷŷ hā habong doo.

²⁰Hēēj haw'āāts hē habong do wób, nadejēp doo, sahōnh hē ta ti raba-

§9:11 “Rejāā doo,” tahanāng pé ta hād.

**9:12 Tamawoob hē hadoo do rahoop do pan'aa see 8.13 hā wawii her'oot do paa né tii.

hapëë né paawä, dooh rat'yyd kamehiiñ bā baad nadoo do ramoo bok do hā. Dooh reréd bā karap'aar h'yyb ne-saa do rahyb n'aa jew'yyk doo. Dooh reréd bā sa kabarii rahyb n'aa jew'yyk doo. K'āats tēg gabarēēh do s'ēēb, k'āats tēg hawak do s'ēēb, k'āats tēg hahiin do s'ēēb, pā s'ēēb, b'aa s'ēēb ta ti sa kabarii. Dooh rahapēē bā, dooh ramaa napēē bā, dooh raboo bā. ²¹Dooh badāk hahȳy bā habong do rat'yyd kamehiiñ bā ta wób radej'ēep do hā, ramehēm do hā, sa ȳym nadoo do sii, sa patug nadoo do sii rabej'ēh do hā, ta wób sa ma rets'ēēk do hā.

Kerih do kapōōs do ky n'aa hahȳy

10 Tii bā āas tak'ēp kabaj'aa do see ȳ bahapāh h̄y pong jé naa hahyng doo.^{††} Wē puh mahang tabahyng. Sarahōd ta nu pong jé tabakēē. Pap̄ȳj gabarēēh do hadoo ta mamets. Tēēg hōō hadoo ta tsym. ²Kerih do kapōōs do paa kapyn hōm do ta moo gó. Ta tsym hub akajar jó tabahāng. Hēēj hā ta tsym s'ȳy bahāng. ³Tak'ēp ta kyyh, awad reāw hād nāng do hahih wāt do hadoo, ām n'aa nāng doo. Taky ganyyh bā, setsi hedoo do darung do raky gadoo. ⁴Ȳ berih bā paawä setsi hedoo do darung do sa kyyh, ȳ maa napāh kyyh hā ȳy, h̄y pong jé naa hahȳy da ky hadoo doo: “Merii manā setsi hedoo do darung do rahe'oot doo. Maher'ood manā da”, nāng h̄y pong jé naa ky ganyyh do kyyh hā ȳy.

⁵Tii bā, āas akajar jó, hēēj hā na-āāj hē hageēt do ȳ hapēē wāt doo, p'op ta moo hub tagadahēē kán wē hā. ⁶Tii bā k̄ā, hedēb had'yyt do hād gó, ky kaneh'ȳy doo me taky dāng. Wē, pap̄ȳj, kamarab, sagōōh, badāk hahȳy, sahōnh hē ta hā hanāng do sii hē, akajar ta me habong do

sii hē pahuuj wāt do hād gó né hē taky dāng. Hahȳy da ta kyyh: “Dooh da P'op Hagā Do gadaa wād bā. ⁷Ta gamehȳy do nahēē setsi hadoo do āas k̄ā gameh̄ā bā k̄ā, kaja dāg kán da P'op Hagā Do h'yyb dāng do ji nahapāh nā doo. Ta ky n'aa rod sa hā tametēēh do paa hadoo doo da né da”, nāng āas kyyh.

⁸Tii bā k̄ā, h̄y pong jé naa ky ganyyh do kyyh, pooj jé ȳ maa napāh doo, p'aa hēnh taky hadoo hā ȳy. “Magado kerih do kapyn dāk doo, āas akajar jó, hēēj hā tsym hāng do moo gó naa”, nāng ta kyyh hā ȳy. ⁹Tii bā ta wē ȳ bahōm, ȳ bet-sēē kerih do tabanoo hyb n'aa hā ȳy. Ti taky hadoo hā ȳy: “Mado dāg. Makarēēb jēēh. Egēēh da a noo gó, mabaa bēēh hadoo. A wog gó da matsing”, nāng ta kyyh. ¹⁰Tii bā kerih do ȳ bado dāk ta moo gó naa, ȳ awa jēng. Egēēh né hē noh ȳy gó, mabaa bēēh hadoo. Ȳ karēēb jēng jawén paa bā, matsii kán wok ȳy gó. ¹¹Tii bā rē tanyy ky hadoo hā ȳ hahȳy da: “Kamejō dāk a hā, p'aa hēnh mama-her'oot hyb n'aa ta jawén hana do ky n'aa P'op Hagā Do metēēh do hajōk do hēēj haw'āats hē habong do sa ky n'aa hā, hajōng hāj n'aa babuuj sa ky n'aa hā, hajōk hedoo do badāk hahȳy bā sa kyyh her'oot do sa ky n'aa hā”, nāng hā ȳ her'oot doo.

Pawóp hadoo do P'op Hagā Do ky n'aa rod sa ky n'aa hahȳy

11 Tii bā takan'oo dāk hā ȳy ji metyy n'aa nahēē ji tatu hadoo doo. Ti rē tanyy ky hadoo hā ȳy: “Ahōm, mety P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa ta madawēēt doo, ta gagod, h'ēēd pénh tanu dāk. Mamety na-āāj hē P'op Hagā Do hā rama ejuu do tyng. Metsén ta tii bā P'op Hagā Do hyb n'aa jew'yyk doo, nyy hē. ²Mety manā P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa wa-

^{††}10:1 Badāk hahȳy bā naa Jowāw bahapāh tii.

hoo. Ta ti takan'oo dāk P'op Hagä Do karapee nadoo do sa hä. 42 ta kamarab n'aa rababep panang Jerusarēnh. Ti hyb n'aa mety manäh.^{††} 3 Ȳ mejūū da pawóp hadoo do kēh ȳ n'aa herot doo. Kēh ȳ n'aa ramaher'oot da ta wób sa hä ta ti 1,260 ta ä noo gó.^{¶¶} Saroor hebaan do hejooh do ji h'yy katón do heen n'aa rapadedēek da", näng ta kyyh. 4 Pawóp hadoo do ta ky n'aa rod, pawóp hadoo do joom oriib, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hē bag'āas do pooj jé habēeh do tii.^{§§} Pawóp hadoo do ta bag tyng, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, sahōnh hē bag'āas do pooj jé habēeh do ti na-āāj hē.* 5 Sa majīī rakarēn bā rarahejā bā paawā sa hä, tēeg hōō ganyyh sa noo gó naa sa majīī ragawats'iik hyb n'aa. Tii da radej'ēep sahōnh hē sa hä rarejāā karēn do paawā. 6 P'op Hagä Do an'oo dāk sa hä 42 kamarab noo gó naēng nadots wäd ran'oo bā, P'op Hagä Do ky n'aa rahe'ood nuuj jé. P'op Hagä Do an'oo dāk majyyw hado dāk ran'oo bā naēng. Tan'oo dāk na-āāj hē sahōnh hē hedoo pé baad nadoo doo me badāk hahȳ rarejāā. Rakarēn do pénh tii d' rabad'oo P'op Hagä Do anoo sa hä.

7 Rabahajaa bā kǎ P'op Hagä Do ky n'aa ramaher'oot doo, 42 kamarab bahēej jēng bā kǎ, tabanas'aa, tak'ēp t'ōp gadarong doo gó naa, tabanesaa hēnh naa hanyyh do kamajīī da sa wē, taj'aa et'ēek da sa hä, tadej'ēep da. 8 Panang ky n'aa etsēeh do tyw n'aa bā abē hōm da sa kamag n'aa. Panang Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do repēem dāk do paa ti panang ky n'aa etsēeh doo. Sodoma, Esit na-āāj hē ramaneēēnh ta ti panang häd

wób.[†] 9 Sahōnh hē né hē badāk hahȳ bā habong doo, ajyy, ȳy, sahōnh hē panaa uuh, sahōnh hē sa kyyh her'oot do sa uuh, sahōnh hē hāj n'aa babuj uuh na-āāj hē, tamawoob hē ta āh, sét hē ta bód ta jó noo gó raheg'āas da sa kamag n'aa paah. Doo da ran'oo bā sa kamag n'aa radakā jēē bā. 10 Sahōnh hē badāk hahȳ hā habong do ratsebē da pawóp hadoo do dejēp do paa sa hyb n'aa. Tak'ēp ratsebē do hyb n'aa kǎ, sa matym n'aa ramejūū da sa da hadoo do wē. Tii d' rawén d'oo tak'ēp rabahoop do hyb n'aa paa pawóp hadoo do ta ky n'aa rod sa moo gó.

11 Ti hado né paawā, tamawoob hē ta āh, sét ta bód ta jó jawén paa bā, ta pahuunh do ji edēb hanoo do P'op Hagä Do hä hana do edēeb bong sa kamag n'aa paah. Edēb bē kǎn. Tak'ēp rabejȳm bong sahōnh hē ta ti hapäh doo. 12 Tii bā pawóp hadoo do ramaa napēē wät kyyh tak'ēp hadoo do h̄y pong jé naa. "Bē as'ēeg wawēē hē", näng ta ti kyyh sa hä. Tii bā wē puh mahang rabas'ēeg kǎn h̄y pong jé sa majīī matym gó.

13 Ti noo gó né hē tak'ēp k'āats katajus wät. Tób panang bā hatoonh do ji moo sahōnh hē ken'yyh sét hē kag'ēed bēeh. 7 miw panang buuj dejēp k'āats katajuus do haj'aa. Ta wób kǎ, kedēeb bong do raj'aa etsēē wäd kǎn tii bā P'op Hagä Do h̄y pong jé hawät doo.

14 Tabēej hōm kǎn pawóp däg kǎ tak'ēp nesaa do s'ēeh hadoo doo gó ȳ hapäh doo. Tamawoob hē hadoo doo kǎ ti awät nā.

^{††}11:2 Rawén bep da, raty n'aa ges'yyk do hyb n'aa P'op Hagä Do tób n'aa wahoo. Rakarēn rarejāā tii. Doo rahyb n'aa jewyyg bā da, tahanäng pé tii.

^{¶¶}11:3 1,260 ta äh hedoo doo, 42 kamarab né tii, tēg nad'ēed is do 2 hä takerii dāk doo.

^{§§}11:4 P'op Hagä Do ky n'aa rod Sakarija häd näng do hapäh do paa ti ta tii.

*11:4 Joom oriib, ta bag tyng pawóp hadoo doo, ta ky n'aa rod sa metēē n'aa tii.

[†]11:8 Jerusarēnh panang hā rapes'āap tii.

Setsi däg do gamehÿÿh do nahëë ky n'aa hahÿÿh

¹⁵Tii bā setsi hedoo do āās kā gamehÿÿh kǎn ta gamehÿÿh do nahëëh. Tii bā hajōng kyyh tak'ëp ky hedoo do ky ganā kǎn hÿ pong jé. Hahÿÿ da sa kyyh:

“Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy kaha'eeh doo,

Kristo tah'yyb dāng do na-āāj hē tii kǎ hÿÿ kǎ sahōnh hē badāk hahÿ bag'āās doo.

Tabagāā had'yyt da”, nāk sa kyyh.

¹⁶Tii bā 24 hedoo do wahë n'aa, sa bagā tyng n'aa jó hat'oonh do rabehyy b'ëeh P'op Hagā Do matym gó. Tūū sa maboore me rabehyy bëeh, P'op Hagā Do raj'aa etsëë kǎn. ¹⁷Hahÿÿ da sa kyyh:

“A wē āā tseb'ee, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagā Do Sahōnh Hē Haj'ap Doo.

Ōm né ti da hē hawät doo, p'ooj ub hawät doo, hÿ jawén hawäd had'yyt doo.

A wē āā wén tseb'ee, tak'ëp hadoo do a hejój mametä dāk do hyb n'aa, sahōnh hē mabagāā däg kǎn do hyb n'aa.

¹⁸Tak'ëp sahōnh hē hāj n'aa babuuj rakawajāān paa a wē.

Kaja däg kǎn hÿÿ kǎ makawajāān doo gó ta sām mabaanh doo.

Kaja dāk dejëp do paa nesaa doo hēnh maky n'aa etyy doo.

Kaja dāk na-āāj hē ta sām baad hadoo do manoo do a ky n'aa rod sa hā,

tstyt hē a wē kasëew bong doo, ōm weh'ëeh do sa wē na-āāj hē.

Tii d' mabad'oo ky n'aa nets'ās do sa hā, ky n'aa etsëeh do sa wē na-āāj hē.

Ōm rejāā da badāk hahÿ rejāā doo”, nāk sa kyyh.

¹⁹Tii bā noo kasëets däg kǎn P'op Hagā Do rahyb n'aa jew'yyk do tób n'aa hÿ pong jé hasooh doo. Ta hood P'op Hagā Do ky n'aa enooh do rahyb n'aa esee do hood n'aa ji hapëë kǎn tii bā ta gó hahäng doo. Tak'ëp tabawyp tii bā, tak'ëp tadarung, et'oom, naëng tak'ëp dagāp do pā hado dāk do kajäg kǎn.

ÿÿnh, tabanas'aa daheeh Jowāw hapäh do ky n'aa hahÿÿh

12 Tii bā kǎ, tak'ëp meuj n'aa nāng do heen n'aa ganyyh wē hā. ÿÿnh ganyyh. Papÿÿj gabarëeh doo da ta saroore tagana doo. Kamarab jó tabagëët. 12 sagōōh ta nuu gó hasooh do hā.[‡] ²Etaah ÿÿnh hadoo doo. Tak'ëp tabawaam ajān mahÿÿj ganyyh do hyb n'aa.

³Tii bā tak'ëp meuj n'aa nāng do heen n'aa see ganyyh wē hā. Tabanas'aa hahiin do tak'ëp haeh do ganyyh. Setsi ta nuuh. Setsi ta soog. Ji moo sahōnh hē ta s'āān, dōm nāng.[¶] ⁴Tamawoob hē hadoo do uuh sagōōh tadewäts hyng tūū hëej hā ta dōm me. ÿÿnh hedoo do ajān benāng do pan'aa pooj jé tabanas'aa bag'ëed dāk, ajān benyy dāk bā kǎ nayyw hē tabawëh hyb n'aa paawā.

⁵Tii bā ta t'aah aj'yy enyy däg kǎn. Dooh tabanas'aa haja bā ÿÿnh hadoo do t'aah tawëë jëë bā, nayyw hē P'op Hagā Do masäg kǎn do hyb n'aa ta wē, tabagā tyng n'aa wē kǎ. Sahōnh hē hāj n'aa buuj ÿÿnh hadoo do t'aah bag'āās da. Tagawats'iik da ta hā ky nadah'eeh doo.[§]

⁶Tii bā ÿÿnh hadoo do kejën hōm ta-

[‡]12:1 Isaraéw buuj P'op Hagā Do karēn do moo bok do heen n'aa tahyb n'aa pé ta ti ÿÿnh.

[¶]12:3 Nesaa Do Yb né hē ti tabanas'aa.

[§]12:5 Gereg kyy me hahÿÿ da takerii dāk: “Sapaar s'ëeb tabagā n'aa heen n'aa da.” Sa moo gó bagā n'aa ratón rabag'āās do heen n'aa. Sapaar s'ëeb tabag'āās do heen n'aa, tagamawats'iik do ta majiī, ta hā ky nadah'eeh doo, tahanāng pé tii. Jesus ky n'aa né ti hahÿÿh.

banawäng hēnh, ta pooj jé P'op Hagä Do benyyw dāk doo hēnh. Ta tii bā yǎnh rabahagāā kǎn 1,260 ta āā noo gó. **

⁷Tii bā rakaneb'oooh hǎy pong jé. Mikéw kǎ, āās sa wahē n'aa, āās ta sii habong do rakaneboh kǎn tabanas'aa sa sii, āās nes'aa padēēk do tabanas'aa karapee sa sii. ⁸Tabanas'aa rakamajē boo né paawā Mikéw sa wē, dooh tahaja bā Mikéw. Ti hyb n'aa dooh takan'oo wād bā hǎy pong jé raboo boo bā, tabanas'aa hā, ta karapee sa hā. ⁹Tabanas'aa yb paa radawäts hyng tūū. Ti né hē ti aw'yy hadoo do p'ooj ub hawät do Dijab ramaneēēnh doo, Nesaa Do Yb. Ti né hē ti ta s'ee hēnh, dawēē P'op Hagä Do mahānh sahōnh hē badāk hahǎy hā habong do h'yyb mahūūm do paah. Badāk hahǎy hēnh radawäts hyng, āās nesaa do ta karapee hedoo do daheeh.

¹⁰Tii bā y maa napäh tak'ēp hǎy pong jé her'oot doo. Hahǎy da ta kyyh:

“Kaja dǎg kǎn hǎy kǎ P'op Hagä Do ji ted'ēēp do Nesaa Do Yb hejój mahānh.

Kaja dǎg kǎn na-āāj hē ta hejój me sahōnh hē tabag'āās doo.

Kristo, P'op Hagä Do H'yyb Dǎng Do hyb n'aa jawyg dāk hǎy kǎ sahōnh hē sa bahānh.

Tii d' tawén hadoo, P'op Hagä Do dawäts hyng do hyb n'aa ēr hǎy hedoo do ky n'aa tapa had'yyt hē do P'op Hagä Do matym gó.

¹¹B'ée T'aah majyyw hyb n'aa, ta ky n'aa ramaher'oot do hyb n'aa, raky daheeh do hyb n'aa na-āāj hē ta ti raj'aa et'ēēk ta ti sa majī, Nesaa Do Yb.

Dooh ta bahānh rakamahān bā badāk hahǎy hā ji hawät doo.

Ti hyb n'aa, dooh reŷŷm bā dajēb hā.

¹²Ti hyb n'aa, bē tsebee hǎy pong jé.

Sahōnh hē bē hǎy pong jé habong do bē tsebee!

Bēē kǎ, badāk hahǎy bā habong doo, akajar me habong do na-āāj hē, tak'ēp nesaa da bē hā bē wē Dijab bahyng do hyb n'aa.

Tak'ēp né hē takawajāān, tahapēē dāk do hyb n'aa edaa dāk radawäts gēēt doo”, nǎng hǎy pong jé her'oot do kyyh.

¹³Tabanas'aa bahapäh bā kǎ ti tūū, badāk hahǎy hēnh radawäts hyng doo, ta no n'aa masoo yǎnh t'aah henāng doo.

¹⁴Dooh tabanas'aa haja bā, yǎnh hadoo do hā takan'oo dāk do hyb n'aa wawii tak'ēp haeh do kēg, tabanawäng hēnh ta hā tabenyyw dāk doo hēnh takapuh hōm hyb n'aa, takejēn hyb n'aa. Ta tii bā rabahag'āās ta hā tamawoob hē ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó. Dooh aw'yy hadoo do haja bā ta t'īi hēnh tahōm bā. ¹⁵Tii bā aw'yy hadoo do etsós wāt naēng. Tamii hado dāk. Takarēn paawā wān n'aa hejoonh do bahēm hyng yǎnh. ¹⁶Dooh tahaja bā. Yǎnh hadoo do k'āāts masaa kǎn. K'āāts karēēb jēng tamii tabanas'aa noo gó ganyyh doo. ¹⁷Ti hyb n'aa tak'ēp tabanas'aa kawaj'āān kǎn yǎnh wē, ti hyb n'aa ahōm kǎn yǎnh hadoo do panaa wób sa wē takamaj'īi hyb n'aa. P'op Hagä Do mejūū do ky dah'eēh do ti ta panaa wób,^{††} Jesus ky n'aa nerét doo. ¹⁸Tii bā akajar nabyy me tabanas'aa bag'ēēd dāk.

Tabanas'aa see akajar me naa hanyyh do ky n'aa hahǎy

13 Tii bā y hapäh tabanas'aa see akajar me naa hanyyh doo. Setsi ta nuuh. Ji moo sahōnh hē ta s'āān. Ta s'āān hā ti atoonh ta soog. Sét ken'yyh ta nuu

**12:6 42 kamarab tii. Tamawoob hē ta baab, ji ma poo oow see pé kamarab ta jó tii.

††12:17 Jesus hā h'yy ka'eēh do tii.

hã takerii dāk ta häd wób P'op Hagä Do tah'yyb rejää doo. ²Awad rewopaad häd näng do häd hadoo ta ti tabanas'aa y hapäh doo. Awad see péh, uus häd näng do hadoo ta tsyym, ta mooh. Awad reaw häd näng do noo hadoo ta nooh. Tabanas'aa seeh, döm näng doo,^{††} pooj jé y hapäh doo, an'oo dāk ta hejój, tabag'aas doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hã. Tan'oo dāk na-ääj hē ta hã tak'ēp tahyb n'aa jawyg dāk hyb n'aa. ³Akajar me hanyyh do tabanas'aa nuu see hã ta rog noo eh do paa tyw n'aa. Dajēp ji edoo né paawä ta rog mahyīj, dooh tadajēb bā. Mah'uu dāk ta rog. Ti hyb n'aa, sahōnh hē badāk hahyī bā habong do rahyb n'aa meuunh, rawén ky sūūt tabanas'aa tame hanyyh doo. ⁴Tii bā badāk hahyī bā habong do rahyb n'aa jewyyg däg kăn tabanas'aa döm näng doo, tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jawyg dāk tan'oo dāk do hyb n'aa. Tabanas'aa akajar me hanyyh do na-ääj hē rahyb n'aa jew'yyk. Hahyī da sa kyyh: “Dooh hahy tabanas'aa akajar me naa hanyyh do hadoo péh. Dooh haa jaa pé ta hã j'aa ketsē péh”, nāk sa kyyh.

⁵Tii bā tabanas'aa akajar me hanyyh do hã takan'oo dāk ta hã hē taj'aa etsē ta ky n'aa hã. Takan'oo dāk ta hã tahe'oot doo me P'op Hagä Do tah'yyb rejää doo. Takan'oo dāk ta hã 42 kamarab noo gó h'yyb jawyg gó tamejüü hyb n'aa. ⁶Tii bā tahe'ood kăn nesaa do P'op Hagä Do tah'yyb rejää doo. Tahe'ood kăn P'op Hagä Do häd rejää doo. Taky n'aa rejää P'op Hagä Do karapee, P'op Hagä Do panang, hī pong jé habong do na-ääj hē. ⁷Takan'oo däg kăn ta hã P'op Hagä Do karapee, tsyt hē ta wē kasēw bong do wē takamajīī hyb n'aa. Takan'oo

dāk sa hã taj'aa et'ēek hyb n'aa. Tii bā takan'oo dāk ta hã, sahōnh hã tamejüü hyb n'aa. Sahōnh hē badāk hahyī hã habong do hã, ajyy, yīy sahōnh hē sa panaa hã, sahōnh hē sa kyyh her'oot do hã, sahōnh hē hāj n'aa babuuj hã tamejō kăn. ⁸Sahōnh hē badāk hahyī bā habong doo, sa häd kanerii dāk do edēb had'yyt hē gadoo do heen n'aa hã raj'aa etsē da tabanas'aa. B'éé T'aah, badāk hahyī bā tadu dahäng noo gó naa P'op Hagä Do h'yyb däng do tadajēp hyb n'aa, ta ti ti ji edēb had'yyt do heen n'aa danäh.^{¶¶}

⁹Taw'ääts hē sahōnh hē maa nap'ēeh do ramaa newēē hahyīh:

¹⁰“Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sa majīī rameso padēek hyb n'aa, sa majīī moo gó rakameso dāk né da. Jé sa hã P'op Hagä Do h'yyb däng do sēn-jeer me radej'ēep hyb n'aa, sēn-jeer me radejēp né da.”

Ti hyb n'aa taw'ääts hē h'yyb jawyg gó P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wē kasēw bong do ragadoo ta tii. Taw'ääts hē dooh rah'y y gejē bā Jesus hã rah'y y ka'eeh do hã.

Tabanas'aa see k'ääts gó naa hanyyh do ky n'aa hahyīh

¹¹Tii bā tabanas'aa see k'ääts gó naa hana doo kã y bahapēē kăn. Pawóp hē ta s'ään. B'éé t'aah s'ään hadoo ta s'ään. Tabanas'aa döm näng do hadoo ta kyyh.^{§§}

¹²Tabanas'aa akajar me hanyyh do paa hejój gó, sahōnh hē ta ti hyb n'aa jawyg doo gó tabanas'aa k'ääts gó hana do bawät. Tabanas'aa pooj jé hanyyh do ky gabuuj gó tamoo wät sahōnh hē tamoo wät doo. K'ääts gó hana do anoo sahōnh hē badāk hahyī bā habong do

^{††}13:2 Nesaa Do Yb tii.

^{¶¶}13:8 Ta tii hã sa häd kerih doo, dooh raj'aa etsēē bā tabanas'aa.

^{§§}13:11 Kaja hē tah'yyb mahūūm sahōnh hē sa wē ji edoo né paawä, tak'ēp ji tawadii Nesaa Do Yb bad'oo doo da, tahanäng pé tii.

rahyb n'aa jew'yyk tabanas'aa ta nuu see rog mah'uu dāk do paah. ¹³Tak'ēp meuj n'aa nāng do heen n'aa tabanas'aa k'āāts gó hanyyh do moo wāt. Tēēg hōō sii hē adēē hyng tūū h̄y pong jé naa tan'oo bā badāk hah̄ȳy bā habong do sa matym gó. ¹⁴Meuj n'aa nāng do heen n'aa tabanas'aa tame hanyyh do paa ky gabuuj gó tamoo wāt do hyb n'aa, tawad'iī kǎn badāk hah̄ȳy hā habong doo. Tamejūū sa hā, kabarii tabanas'aa rog nāng do paa heen n'aa ratama hyb n'aa, ta tii hā raweh'ēēh hyb n'aa. Tabanas'aa rog nāng do paa né paawā, sēn-jeer haj'aa, edēp nā. ¹⁵Tii bā tabanas'aa k'āāts gó naa hanyyh do hā takan'oo dāk, kabarii tabanas'aa rog nāng do paa heen n'aa tabedēb gēēt hyb n'aa kǎ. Kabarii hedēb wāt do hyb n'aa, er'ood kǎn. Tamejūū radej'ēēp hyb n'aa sahōnh hē kabarii ta heen n'aa hā hyb n'aa najew'yyk doo. ¹⁶Tamejūū na-āāj hē, sahōnh hē badāk hah̄ȳy bā habong do sa moo hub hā tanado bā sa maboora hā radadāk ta heen n'aa. Ky n'aa nets'ās do hā, ky n'aa et-sēēh do hā, ma nāng do hā, kas'uut do hā, kariw n'aa tamah do hā, sahōnh hē sa karom hā na-āāj hē radadāk da ta ti heen n'aa. ¹⁷Ta ti heen n'aa nanāng doo, dooh da tahaja bā tets'ēē bā takarēn doo, dooh na-āāj hē tahaja bā ta wē hanāng do tesēēm bā. Tabanas'aa tame naa hanyyh do paa hād né ti ta heen n'aa. Ta hād numero n'aa tii. ¹⁸Taw'āāts hē tak'ēp ji h'yy ganāng hah̄ȳy hā. Taw'āāts hē jé h'yy ganāng do tahyb n'aa newēē nyy d' tahanāng pé tabanas'aa numero n'aa. 666 ta numero n'aa. Aj'yy hād né tii.

**B'éé T'aah 144 miw ta wē
kasēēw bong do ta sii
habong do ky n'aa hah̄ȳy**

14 Tii bā ȳ hegāā wāt. Pój ȳy jé ȳ ba-hapāh B'éé T'aah waēē Sijōn hād nāng do jó hageēt doo.* Ta sii rababok 144 miw ta karapee wób. Sa maboora hā takerii dāk B'éé T'aah hād, B'éé T'aah Yb hād daheeh. ²Tii bā ȳ maa napāh h̄y pong jé hana do maa ena doo, gawakaa p'op hana do maa ena do hadoo, darung do tak'ēp maa ena do ky hadoo. Etēn do nahēē hajōng tyd nāng do retēn do hadoo ȳ maa napāh doo. ³P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa pooj jé, ji meheet pé kabaj'aa do pooj jé, 24 wahē n'aa sa pooj jé 144 miw hedoo do papuuj ky n'aa kǎ rejām kǎn. Dooh hajaa pé ta ti kejām do ma kametēēk péh. Jāām hē hajaa rama kamet'ēēg bā 144 miw hedoo doo, badāk hah̄ȳy hā habong do mahang P'op Hagā Do wē kedēēb bong doo. ⁴Ta ti hedoo doo, dooh noo gó rababok pé ȳy sa wē. Ti hyb n'aa baad had'yyt hē sa h'yyb P'op Hagā Do wē.† B'éé T'aah rahadaa had'yyt hē tahahōm hēnh. Jesus dajēp doo me ta sām, rakets'ēē hōm badāk hah̄ȳy bā habong do sa mahang naa, tsyt hē P'op Hagā Do wē, B'éé T'aah wē na-āāj hē ramoo bok hyb n'aa, pooj jé joom ag P'op Hagā Do wē kasēēw hōm do hadoo rabahadoo hyb n'aa. ⁵Dooh noo gó ranoo kanesa bā. Baad had'yyt hē rababok.

**Tamawoob hē hedoo
do āās sa ky n'aa hah̄ȳy**

⁶Tii bā ȳ hapāh āās seeh, p'op wē hā kapuuh doo. Jé pad'yyt hē badāk hah̄ȳy hā habong do hā tapanāk baad hadoo

*14:1 Waēē *Sijōn* hād nāng do jó P'op Hagā Do tób n'aa basooch ti noo gó. Ta tii bā Jerusarēnh panang basooch na-āāj hē.

†14:4 P'op Hagā Do hā had'yyt hē rah'yyb padēēk. Dooh ta wób rah'yy kaha'eeh do hā rah'yy kae bā. Dooh kabarii hā rah'yy kae bā, dooh P'op Hagā Do rawad'iī bā, tahanāng pé ti dooh ȳy sa wē rabok péh.

do nahänh do ky n'aa. Sahönh hē hāj n'aa buuj sa hā, sahönh hē panaa sa hā, sahönh hē sa kyyh her'oot do sa hā, sahönh hē né hē badāk hahỹỹ hā habong do sa hā tapanāk. ⁷ Tak'ēp ta kyyh hahỹỹ da tapanāk bā: “Kaja dāk sahönh hā P'op Hagä Do ky n'aa etyy doo. Ti hyb n'aa taw'äats hē bē h'yyb eỹm P'op Hagä Do hā, taw'äats hē tak'ēp bē weh'ēeh, bē j'aa etsēē ta hā. Bē hyb n'aa jewyyg, wē, hēēj haw'äats hē, akajar, naēng k'äats gó naa ganyyh do mo haj'aa nāng doo”, nāng ta kyyh.

⁸ Tii bā āās seeh, pooj jé hahōm do jawén tabana. Hahỹỹ da ta kyyh: “Gawatsig kán, gawatsig kán panang tak'ēp ky n'aa etsēēh do Babirōn häd nāng doo! Ỹynh hajōk do sii heỹỹh do hadoo Babirōn panang. Tan'oo dāk naēng oow mahỹỹnh do sahönh hē badāk hahỹỹ bā habong do sa hā, tak'ēp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, P'op Hagä Do kawajään tan'oo bā sa wē.”⁹ Tii bā āās see ana kán, āās pooj jé hah'ūūm do sa jawén. Tak'ēp ta kyyh. Hahỹỹ da taky hadoo: “Jé tabanas'aa akajar me hanyyh do hyb n'aa jew'yyk doo, kabarii ti tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do na-āāj hē, jé gadoo do tabanas'aa heen n'aa ta maboore hā, ta moo hā radadāk hyb n'aa, ¹⁰ ta ti hedoo do P'op Hagä Do rejää da sa hā tak'ēp takawajään doo gó. Tak'ēp sa hā tare-jää do rahoop da. Dooh da P'op Hagä Do t'yyd mehīin bā sa hā.”¹¹ Ta ti hedoo do rahoop da pä hadoo saw'aak do hahōng do tak'ēp mahỹỹnh doo. Āās P'op Hagä Do wē kasēew bong do sa matym gó, B'éé T'aah matym gó na-āāj hē rahoop da

tii. ¹¹ Rahoop do tsyg as'ēēg had'yyt hē da. Dooh tahēēj bā tii. Dooh da takan'oo bā rakameh'āāk pé rahoop do hyb n'aa. Tabanas'aa, kabarii tabanas'aa heen n'aa na-āāj hē hyb n'aa jew'yyk doo, ta häd heen n'aa gad'oo do rahob had'yyt né da”, nāng āās kyyh.

¹² Ta ti hana nā do hyb n'aa, taw'äats hē h'yyb jawyk doo gó rababoo had'yyt hē P'op Hagä Do karapee tsyt hē ta wē kasēew bong doo, tamejūū do ky dah'eeh doo, Jesus hā h'yy ganajēng doo.

¹³ Tii bā ỹ maa napäh kyyh hỹ pong jé hana do hā ỹ ky hadoo doo. Hahỹỹ da ta kyyh: “Merii hahỹỹ da: Ky n'aa kedēng da hỹ jawén dejēp doo, h'yy ganajēng doo me Jesus, Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Do hā h'yy kata dāk doo”, nāng.

“Te hub né hē tii”, nāng P'op Hagä Do Sahee. “Ta ti hedoo do rakameh'āāk da hejoonh do rahoop do mahänh. Hỹ pong jé ragadoo né da baad hadoo do ramoo bok do sām”, nāng P'op Hagä Do Sahee.

Badāk hahỹỹ bā habong do ta hā h'yy kana'eeh do Jesus rejää do ky n'aa hahỹỹh

¹⁴ Tii bā ỹ hegää wät, wē puh hawak do ỹ hapäh pój ỹỹ jé. Wē puh pong jó ti asooh aj'yy hadoo doo. K'äats tēg gabarēeh do ta soog ta nuu gó hasooh doo. Ta moo gó tatón joom ji nu gekää do nahēē tak'ēp hehām doo. ¹⁵ Tii bā āās see bana kán. P'op Hagä Do tób n'aa, hỹ pong jé hasooh doo bā naa tabanyyh. Tak'ēp hadoo doo me ta kyyh taky hadoo wē puh pong jó hasooh do hā. Hahỹỹ da ta kyyh: “Mata däg badāk hahỹỹ hā habong doo, raky n'aa kety hōm hyb

⁷14:8 Ỹynh hajōk do sii heỹỹh doo, sa sii naēng oow mahỹỹj ha'oom do ky n'aa gó tabeh'ūūm. P'op Hagä Do mak'yyys doo, ta wób h'yyb tatuk do sa nemuun P'op Hagä Do ramakyyys hyb n'aa ky n'aa ti ta tii.

⁹14:10 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ūūm ta ti ky n'aa Gereg kyy me. Hahỹỹ da tak-erii wät: “Tak'ēp mahỹỹnh doo, ta hood gó tagedu dāk do tan'oo bā reēēk. Tak'ēp mahỹỹnh do tii. Dooh takamekuuj bā tanahejoonh hyb n'aa. P'op Hagä Do kawajään tii.”

n'aa, joom ta nahëë me ji gekāā doo da, ji bataa doo da. Kaja dāk nesaa do hā raky n'aa kety hōm do hyb n'aa, joom ahōō dāk do ji ata hōm do kajaa doo da”, nāng āās kyyh wē puh pong jó hasooh do hā. ¹⁶Tii bā kā, ta nahëë me wē puh pong jó hasooh do tanu gak'āā hōm hadoo badāk hahỹỹ hā habong doo. Sahōnh hē tabata hōm.[§]

¹⁷Tii bā P'op Hagā Do tób n'aa, hỹ pong jó hasooh doo bā naa tabanā kán āās seeh. Ti na-āāj hē tatón joom nahëë tak'ēp hehām doo. Uwa ag ji gamakāā do nahëë tii. ¹⁸Tii bā āās seeh, tēeg hōō hagā n'aa, buu benyym do P'op Hagā Do hā rama ejuu do tyng bahāng bā naa tabana kán. Tak'ēp ta kyyh āās joom nahëë hehām do hatón do hā tamaher'oot bā. Hahỹỹ da taky hadoo ta hā: “Mado dāg joom nahëëh, mata dāg badāk hahỹỹ bā joom uwa ta tyd hā padēek doo. Wah'ēē padāg kā ta ag.” ¹⁹Tii bā āās gak'āā hōm kán uwa ag badāk hahỹỹ bā hanāng doo. Tata hōm ta ag, tadewāts hōm kán ji gatsi do hood gó. Takawa-jāān doo gó tak'ēp da P'op Hagā Do rejāā da badāk hahỹỹ bā ta hā h'yy kana'eeh do tahanāng pé tii. ²⁰Tii bā sa tsyym me ragetsii kán uwa ag, ji getsi do hood panang w'oo hā hasooh doo gó. Majyyw ganyyh tagetsi do hood gó naa. Mae dāk majyyw ganyyh doo. Kawaaro ewōd n'aa hā takajāk, p'op péj takajāk. Dawēē né hē takajāk, 300 kirōōm tahyb n'aa péh.^{**}

Setsi āās setsi tagadēeg ub nesaa do man'aa do ky n'aa hahỹỹh

15 Tii bā kā, tak'ēp meuj n'aa nāng do heen n'aa see y hapāh hỹ pong jó. Setsi āās y hapāh, tagadēeg ub setsi nesaa do man'aa doo. Tagadēeg ub

tawén hadoo, ta ti tabēs bā, gawatsig hōm do hyb n'aa P'op Hagā Do kawajāān doo. ²Tii bā akajar paras-ko s'ēēb hadoo, tēeg hōō hadoo doo me kamekuuj dāk do y hapāh. Ta ti akajar hadoo do jó y hapāh sahōnh hē j'aa kets'ēē doo, tabanas'aa akajar see me naa hanyyh do paa hā, kabarii ta heen n'aa hā na-āāj hē j'aa kets'ēē doo, ta hād numero n'aa ganad'oo do paah. Sa moo gó rapatsēē retēn do nahëëh, sa hā P'op Hagā Do an'oo dāk doo. ³Tii bā rejām kán Mosees, P'op Hagā Do karom paa ejām wāt do paah. Rejām na-āāj hē B'éé T'aah h'yyb n'aa jaw'yyk do jām n'aa. Hahỹỹ da sa kyyh rejām doo:

“Tak'ēp meuj n'aa nāng do sahōnh hē mamoo wāt doo

Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagā Do Sahōnh Hē Haj'ap Doo.

Baad had'op, heh'āāt, sahōnh hē mamoo wāt doo,

ōm, sahōnh hē had'yyt bag'āās doo.

⁴Jāām hē ōm ti baad had'op doo, tsyt hē nesaa do mahānh hawāt doo.

Sahōnh hē hāj n'aa babuuj rabana da a wē,

ōm rahyb n'aa jew'yyk hyb n'aa.

Tii d' rabad'oo da, baad had'op do mamoo wāt do kametā dāg kán do hyb n'aa.

Ti hyb n'aa kā, sahōnh hē a hyb n'aa da rah'yyb e'yỹm.

Tak'ēp da ōm raweh'ēēh Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo.

Sahōnh hē ōm da raj'aa etsē”, nāk sa kyyh rejām doo gó.

⁵Ta ti jawén y hegāā wāt, tii bā y hapāh tanoo kasēēts hōm P'op Hagā Do tób n'aa hỹ pong jó hanāng doo, P'op Hagā Do ky n'aa jaw'yyk do hood tób n'aa. ⁶P'op Hagā Do tób n'aa gó naa ra-

[§]14:16 Panyyg ky n'aa gó tabeh'ūūm badāk hahỹỹ bā habong do taky n'aa etyy do ky n'aa.

^{**}14:20 Uwa ag nado ti rataa do ragetsi doo. Badāk hahỹỹ bā habong do P'op Hagā Do wē kamaj'i do āās radej'ēēp do ky n'aa tii.

banä kân setsi ääs, setsi baad nadoo do badäk hahÿÿ bā habong do rahoop do man'aa doo. Pāān papuuj rino hād nāng do s'ēēb hawak do gabarēēh do sa saroor. Sa h'yyb mawyd k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb. ⁷Tii bā, ji meheet pé kabaj'aa do see an'oo dāk sa hā setsi ta hood k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb. Ta hood gó tagedu dāk P'op Hagä Do hawäd had'yyt do kawajāān do metēē n'aa, badäk hahÿÿ bā habong do sa jó rahah'ook hadoo hyb n'aa. ⁸Tii bā kâ, ta tsyg P'op Hagä Do bag tak'ēp gabarēēh doo gó hana doo, ta hejój gó naa hana doo, jé pad'yyt däg P'op Hagä Do tób n'aa gó. Dooh hajaa pé P'op Hagä Do tób n'aa gó hajēē suun péh, ta ti setsi baad nadoo do badäk hahÿÿ bā habong do rahoop do man'aa do kajaa bā kâ.

Setsi ta hood P'op Hagä Do kawajāān do metēē n'aa ky n'aa hahÿÿh

16 Tii bā, ÿ maa napäh kyyh tak'ēp hadoo do P'op Hagä Do tób n'aa bā naa hana doo. Hahÿÿ da taky hadoo setsi hedoo do ääs sa hā: “Bē ahōm, bē ahoog hy badäk hahÿÿ hēnh setsi hedoo do ta hood gó hanāng doo, P'op Hagä Do kawajāān do metēē n'aa”, nāng ta kyyh. ²Tii bā pooj jé hadoo do ääs ahoog kân ta hood gó hanāng do hēēj jó. Tii bā, sahōnh hē tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa heen n'aa sa mabooh hā, sa moo hā gado dāk do hā, sahōnh hē kabarii ta heen n'aa hyb n'aa jew'yyk do hā na-āāj hē genyyh sa rog manahuuh doo, nesaa doo, datés doo.

³Tii bā äās see akajar me tahoog kân ta hood gó hanāng doo. Majyyw hado dāk sahōnh hē naēng, kamag majyyw hadoo. Sahōnh hē akajar me habong do hedēp do paa dejēb kân.

⁴Äās see ahoog kân ta hood gó hanāng do sahōnh hē tamii me, naēng k'āāts gó ganyyh doo me na-āāj hē. Majyyw hado dāk sahōnh hē naēng. ⁵Tii bā ÿ maa

napäh äās naēng hagä n'aa, hahÿÿ da P'op Hagä Do hā her'oot doo:

“Baad had'op ōm.

P'op Hagä Doo, tsyt hē nesaa do mahānh hawät doo,

da hē hawät doo, p'ooj ub hawät doo.

Baad hadoo do ti mamoo wät doo,

ta tii da sa hā maky n'aa etyy do hā,

⁶Baad ub né ti sa hā mamoo wät doo,

a karapee tsyt hē a wē kasēēw bong doo,

a ky n'aa rod na-āāj hē radej'ēēp do hyb n'aa paah.

Sa majyyw gatsēk ran'oo bā radej'ēēp noo gó.

Ti hyb n'aa man'oo dāk majyyw né hē rabeēēk hyb n'aa.

Sa h'yyb haj'aa hē tii”, nāng äās naēng hagä n'aa kyyh.

⁷Tii bā ÿ maa napäh kyyh P'op Hagä Do rama ejuu do tyng n'aa hā naa äās her'oot do ky gadoo doo. Hahÿÿ da ti kyyh P'op Hagä Do hā:

“ÿÿ, te hub né hē Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo,

P'op Hagä Do Sahōnh Hē Haj'ap Doo.

Baad had'op, heh'āāt, sahōnh hē sa hā maky n'aa etyy doo”, nāng ti kyyh.

⁸Tii bā äās see papÿÿj hā kâ tahoog kân ta hood gó hanāng doo. Tii bā kâ, papÿÿj hā takan'oo dāk badäk hahÿÿ bā habong do tarejāā hyb n'aa tak'ēp baju doo me. ⁹Tii bā byyh hetä padēēk tak'ēp baju do haj'aa. Ti hyb n'aa P'op Hagä Doo, sahōnh hē rahoop do mo haj'aa nāng do raky n'aa was'ee kân. Tak'ēp rahob né paawä, dooh rat'yyd kamehīin bā, dooh reréd bā nesaa doo. Dooh rakarēn bā P'op Hagä Do rahyb n'aa jew'yyg bā.

¹⁰Tii bā äās see ahoog kân ta hood gó hanāng do tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa bagä tyng n'aa jó. Tak'ēp tabadagyb dāk jé pad'yyt hē tabanas'aa bag'āās doo bā. Badäk hahÿÿ bā habong do nag'aad kegēs, tak'ēp datés do rahoop do hyb n'aa. ¹¹P'op Hagä Do hÿ pong jé

bag'āās do raky n'aa was'ee kǎn tak'ēp datés do hyb n'aa, sa rog hyb n'aa na-āāj hē. Rahob né paawā, dooh rat'yyd kame-hiīn bā baad nadoo do ramoo bok do hā. Dooh reréd bā baad nadoo doo. ¹²Tii bā ji ma poo oow see pé āās kǎ ahoog kǎn ta hood gó hanāng do tamii maeh do Éw-Parat hād nāng doo me. Tamii Éw-Parat mawooj dāk, sa wahē n'aa papŷŷj hana hēnh naa hena do sa warahén sii hē mawooj dāk doo me rabatség hōm hyb n'aa kaneb'ooh doo hēnh.

¹³Tii bā ŷ hapāh tamawoob hē karap'aar h'yyb nesaa doo. Tabanas'aa dōm nāng do noo gó naa ta see ganyyh, tabanas'aa akajar me naa hanyyh do paa noo gó naa ta see ganyyh, sa ky n'aa rod noo kanesa do noo gó naa ta see ganyyh.^{††} Maj'ee hedoo karap'aar h'yyb nesaa doo. ¹⁴Karap'aar h'yyb nesaa do né hē tii. Tak'ēp meuj n'aa nāng do heen n'aa ramoo bok. Jé pad'yyt hē badāk hahŷŷ bā hāj n'aa wahē n'aa wē rabahōm, hāj n'aa wahē n'aa sa warahén sii hē rabats'yyt hyb n'aa kaneb'ooh doo hēnh. P'op Hagā Do wē, ta karapee wē na-āāj hē rakaneboh paawā. P'op Hagā Do Sahōnh Hē Haj'ap Do h'yyb dāng do noo gó da ta ti kaneb'ooh do bawāt.

¹⁵Hahŷŷ da Jesus kyyh:

“Bē hyb n'aa matakā. ŷ ana da rah'yy kanapeet bā, hets'ēēk do ji ganada bā takajaa doo da. Ky n'aa kedēng da jé hyb n'aa matakēē doo. Ta ti hadoo do hā dooh takado hōm bā ta saroor. Dooh da tanu mebyy bā, dooh ta si n'aa hē tawād ŷ an'oo bā do hyb n'aa”, nāng Jesus.^{‡‡}

¹⁶Tii bā tamawoob hē hadoo do karap'aar h'yyb nesaa do ran'oo bā hēēj

sa wahē n'aa rakataa hyb n'aa Eberew kyy me Ar-Magedōn ramaneēēnh doo bā.

¹⁷Tii bā setsi dāg do āās kǎ ahoog hyy kǎn ta hood gó hanāng do wē hā. Tii bā ŷ maa napāh kyyh tak'ēp hadoo doo, maa eh do P'op Hagā Do tób n'aa hŷ pong jé hasooh doo bā naa, P'op Hagā Do bag'āās do tyng n'aa bā naa. Hahŷŷ da ta kyyh: “Gawatsig hōm kǎn sahōnh hē!”, nāng. ¹⁸Tii bā kǎ, tak'ēp tabawyb kǎn, tak'ēp tadarung, et'oom. Tak'ēp né hē k'āāts katajus kǎn, k'āāts ganabēēh. Badāk hahŷŷ bā ajyy radu doo noo gó naa rababok doo, dooh noo gó ta ti hedoo pé tak'ēp k'āāts katajuus do bawāt. Tak'ēp né hē badāk hahŷ hēēj hā katajuus jé pad'yyt hē. ¹⁹K'āāts nanāng panang tak'ēp ky n'aa etsēēh do yt hē hanāng do ganabēēh tak'ēp katajuus do haj'aa. Ganabēēh do haj'aa ketyn padāg kǎn panang paa tan'oo bā. Tamawoob dāg panang tahaj'aa ketyn bong doo. Sahōnh hē badāk hahŷŷ bā hanāng do sa panang bā hanāng do tób kag'ēēd bēēh katajuus do haj'aa. Dooh P'op Hagā Do mabaan bā nesaa do panang ky n'aa etsēēh do Babirōn hād nāng do babuuj ramoo bok do paah. P'op Hagā Do mejūū rabeēēk hyb n'aa ta hood gó hanāng do mahŷŷnh doo, tan'oo dāk tak'ēp raba-hoop takawajāān doo gó sa hā tare-jāā doo, tahananāng pé tii. ²⁰Sahōnh hē tsyt dēēg akajar me hanāng doo, sahōnh hē waēē na-āāj hē bedo bong. ²¹Naēng tak'ēp dagāp do pā hado dāk do kajāg hyy kǎn badāk hahŷŷ bā habong do sa jó. 40 kiw bahānh pā hadoo kejāk doo. Tii bā P'op Hagā Do raky n'aa was'ee kǎn

^{††}16:13 Tabanas'aa k'āāts gó naa hanyyh do né tii. 13.11-15 hā takerii dāk ta ky n'aa.

^{‡‡}16:15 P'ooj ub, Jerusarēnh bā hasooh do P'op Hagā Do tób n'aa hagā n'aa sa wahē n'aa awāt kawōōt doo da atsēm. Tii d' tawén d'oo tahag'āās hyb n'aa tób hagā n'aa ramatakā bā. Tawyyd bā tób hagā n'aa see hāŷŷh doo, rado hōm ta saroor, raju hōm, tii bā ramejūū bag hēnh tababaaj hōm hyb n'aa ta tób hēnh. Ti ky n'aa gó Jesus beh'ūūm tamatēēh do baad ji gada do ky n'aa hā.

tak'ëp rabahoop pä hadoo kajäk do an'oo
bä do hyb n'aa.

**ÿñh ky n'aa tabanas'aa ky
n'aa daheeh hahÿh**

17 Tii bä setsi hedoo do ääs, ta hood
sa moo gó patsëë do paa sa see
ana kän wë ÿÿ, tii b' taky hadoo hä
ÿÿ: “B'ëëp, ÿ metëëh da a hä nyy da
P'op Hagä Do rejää da ÿñh hajök do
sii heÿh do yb, hajông tamii takëen hä
hasooh doo.”[¶] ²Sahôn timer hë häj n'aa sa
wahë n'aa rabahe'ÿh hadoo ta ti ÿñh
hadoo do sii. Badäk hahÿh hä habong
do rabaoom kän do hadoo uwa s'ëëb
mahÿñh do hä, ÿñh hadoo do sa hä
taheno do hä. Baad nadoo do ÿñh
hadoo do moo wät do h'yyb mahüüm
kän”,^{§§} nang ääs kyyh hä ÿÿ.

³Tii bä s'ëëh hadoo ÿ hapäh P'op Hagä
Do Sahee an'oo bä. Säh ÿ hadoo doo
gó ääs ÿ tamahüüm kän tabanawäng
hënh. Ta tii bä ÿ hapäh ÿñh tabanas'aa
häd hahiin pé do jó hasooh doo. Ta-
banas'aa hä takerii däk séd dó ta häd
wób P'op Hagä Do h'yyb rejää doo.
Setsi tabanas'aa nuuh. Ji moo sahôn timer
hë ta s'ään. ⁴Jabaruut péh, häd hahiin
pé ta mahang ÿñh saroor. K'ääts tég
gabarëëh do s'ëëb, pä gabarëëh do ky
n'aa gebah doo, nu gabarëëh do perora
häd nang do na-ääj hë ta hetsó tapad-
edëëk doo. Ji eëëk do hood n'aa k'ääts
tég gabarëëh do s'ëëb ta moo gó. Séd
dó nesaa péh, hesus hadoo do ta gó ta
wób sii tabahe'ÿh do hyb n'aa. ⁵Hahÿh

da takerii däk ta maboos hä: “Babirôn,
panang tak'ëp ky n'aa etsëëh do ÿÿh. ÿÿj
hajök do sii he'ÿh do sa ÿñ. Sahôn timer
tak'ëp nesaa do badäk hahÿh bä hanäng
do du n'aa doo.” Tii d' né takerii däk ta
maboos hä, tahanäng pé baad ji nahapäh
doo. ⁶Aoom ÿñh hadoo doo. Tawén
oom, P'op Hagä Do karapee tsyt hë ta wë
kasëëw bong do sa majyyw, Jesus ky n'aa
nerét do sa majyyw tadej'ëëp do teëg wät
do hyb n'aa.

Tak'ëp ÿ hyb n'aa meuuj wät ÿñh
hadoo do ÿ bahapäh bä. ⁷Tii bä ääs
ky hadoo hä ÿÿ: “Hëd n'aa mahyb n'aa
meuunh? Õm ÿ maher'oot da ÿñh ky
n'aa, nyy d' tahanäng péh. Õm ÿ ma-
her'oot da na-ääj hë tabanas'aa setsi
nuu nang doo, ji moo sahôn timer hë s'ään
nang do ÿñh jó jasoo do ky n'aa, nyy
d' tahanäng péh. ⁸Tabanas'aa mahapäh
doo, pooj jé tabawäd wät paah. Da hë
dooh tawäd bä. Ti hadoo né hë tak'ëp
t'öp gadarong doo gó naa, tabanesaa
hënh naa taganyyh da tagawatsig hóm
hyb n'aa kä. Badäk hahÿh bä habong
doo, sa häd badäk hahÿ kapahuuj däk
noo gó naa kanerih do edëb had'yyt do
gadoo do heen n'aa hä, rahyb n'aa meu-
unh da tabanas'aa rabahapäh bä. Pooj jé
tabawäd wät paah, da hë dooh tawäd bä.
Ti awät né da hÿ jawén p'aa hënh kä”,
nang ääs kyyh.

⁹Ti taky hadoo ënh: “Taw'ääts hë
tak'ëp ji h'yy ganäng ta tii hä, ji bahapäh
hyb n'aa nyy d' tahanäng péh. Setsi he-
doo do ta nuuh, setsi waëë ÿñh jó ja-

[¶]**17:1** Panang Babirôn ramaneëënh do ky n'aa ti ÿñh hajök do sii heÿh do Jowāw
hapäh doo. Panang babuuj P'op Hagä Do mak'yys doo, ta see hedoo do hyb n'aa
jew'yyk do ky n'aa tii. Hajông do tamii, hajông badäk hahÿ hëëj babuuj, panang
buuj ky s'üüt doo.

^{§§}**17:2** Sahôn timer hë häj n'aa sa wahë n'aa raky dahé däk, ramoo boo däk nesaa do ta
ti panang buuj sa hä metëëh doo. Séd rah'yyb hëdo däk nesaa do hä, tahanäng pé
tii.

sooh doo. * Setsi ta nuuh, setsi bagā n'aa heen n'aa na-āāj hē. ¹⁰ Setsi hedoo do paa kā, ji moo sēd me dooh booh. Setsi hedoo do sa see tabag'āās da hē. Ta seeh, tagadēeg ub hadoo doo, dooh tana nā bā. Takajaa bā kā, tabag'āās da kanahēn d'os hē ub. ¹¹ Tabanas'aa pooj jé hawāt do paah, da hē nawāt nā doo, oito hado dāk do bagā n'aa da tii, t'ōp gadarong doo gō naa tabanyyh bā kā. Setsi bag'āās do hadoo pé tii. Tagadēeg ub da P'op Hagā Do gawats'iik da tii", nāng ta kyyh.

¹² Tii bā ahōm nā ta kyyh: "Ji moo sahōnh hē hedoo do ta s'āan mahapāh doo, ji moo sahōnh hē hāj n'aa wahē n'aa. Dooh radu do nā bā rabag'āās doo. Ti hadoo né hē, kanahēn d'os hē ub rabag'āās da tabanas'aa sii. ¹³ Sēd rah'yyb hedoo da ji moo sahōnh hē hedoo doo. Ragadoo da tabanas'aa sa wahē n'aa tabahadoo hyb n'aa. Sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do ranoo da tabanas'aa hā. ¹⁴ B'éé T'aah wē da rakamaj'īi. Tii d' né paawā rabad'oo da, B'éé T'aah j'aa et'ēek da sa hā, sa wahē n'aa heh'āāt doo, hyb n'aa jewyk do sa wahē n'aa B'éé T'aah tabahadoo do hyb n'aa. Ta sii had'yyt hē da rababok ta wē tanaēēj bong doo, ta wē tatsyyd bong doo, ta hā h'yy kanerēt doo", nāng mā āās kyyh.

¹⁵ Tii bā āās ky hadoo ēnh hā ŷy: "Ha-jōng tamii mahapāh do ta takēēn hā ŷyñh hajōk do sii heŷyñh do hasooh doo, hajōk do badāk hahŷy hā habong do tii. Sahōnh hē hāj n'aa buuj, sahōnh hē sa kyyh her'oot do tii. ¹⁶ Tak'ēp da tabanas'aa, ji moo sahōnh hē hedoo do ta s'āan, ji moo sahōnh hē hēēj sa wahē n'aa, rakawajāan da ŷyñh hajōk do sii

heŷyñh do wē. Ramakyyys da. Rado hōm da sahōnh hē ta wē hanāng doo. Rakabo nyh da ta saroor, ta si n'aa hē tabawāt hyb n'aa. Rawēh da ta dab, raju jēng da tēeg hōō me. ¹⁷ Tii d' rawén d'oo da P'op Hagā Do an'oo dāk do hyb n'aa sa h'yyb gó, takarēn do ramoo bok hyb n'aa. Ti hyb n'aa né hē sēd rah'yyb hedo padēek, sa hejój, rahyb n'aa jew'yyk do rawén noo tabanas'aa hā. Tii d' rabad'oo da P'op Hagā Do ky dāng do paa takaja dāk bā kā. ¹⁸ ŷyñh pan'aa paa mahapāh doo, panang ky n'aa etsēeh do tii, badāk hahŷy bā hanāng do hēēj wahē n'aa hā mejūū doo", nāng āās kyyh.

Panang Babirōn hād nāng do gawatsig hōm do ky n'aa hahŷyñh

18 Ta ti jawén ŷ hapāh āās see hŷ pong jé naa hahyng doo. Tak'ēp tahyb n'aa jawyk. Tak'ēp tagabarēeh do hyb n'aa badāk hahŷy bā haw'āāts hē ta bag dāk. ² Tak'ēp hadoo doo me taky hadoo:

"Gawatsig kăn, gawatsig kăn panang tak'ēp ky n'aa etsēeh do paa Babirōn hād nāng doo!

Karap'aar h'yyb nesaa do panang dāg tii. Ta tii bā sahōnh hē hedoo pé taw'ēēd nesaa do ramoo boo dāk sa maag.†

³ Babirōn wén gawatsig hōm, ŷyñh hajōk do sii heŷyñh do hadoo, naēng oow mahŷyñh do sahōnh hē badāk hahŷy hā habong do sa hā tan'oo dāk do hyb n'aa, tak'ēp baad nadoo do ramoo bok hyb n'aa ta sii, tak'ēp sa wē P'op Hagā Do kawajāan hanoo doo.

*17:9 Ta wób sa hā, setsi bagā n'aa hajōng hāj n'aa bag'āās do ta ti *setsi waēē*. Ta wób sa hā Roma panang ky n'aa tii, setsi waēē hād tūū nu dāk do jó Roma panang katamaa dāk do hyb n'aa. Ta wób sa hā Jerusarēnh ky n'aa.

†18:2 Judah buuj sa hā ti anāng taw'ēēd nesaa doo. Ji nawēh do tii.

Sahōnh hē hāj n'aa sa wahē n'aa
rabahe'yyh hadoo ta ti yyh hadoo
do sii.[‡]

Tak'ep rama enä dāk ajyy hes'eēm doo,
sahōnh hē sa h'yyb karēn do panang buuj
rabetsēē do hyb n'aa sa hā", nāng.

⁴ Tii bā y maa napāh kyyh see h̄y pong
jé hana do hah̄y da ky hadoo doo:

"Karapé haa, bē beréd dāg ta ti panang.
Bē beréd dāg, nesaa do ramoo bok do sa
h'yyb hataa bē nahadoo hyb n'aa,
sa hā y rejāā do mahānh bē kedēēb bong
hyb n'aa.

⁵ Tak'ep tabahajōō dāk nesaa do ramoo
bok doo.

P'op ji at'ēg sēēk do hadoo, wē hā kaja
dāk do hadoo tii.

Dooh P'op Hagā Do mabaan bā nesaa do
ramoo bok doo.

⁶ Baad nadoo do ta wób hā ramoo bok do
bē[¶] moo boo Babirōn panang buuj
hā.

Nesaa do panang buuj ramoo bok do
bahānh da bē an'oo bā ta hā baad
nadoo doo.

Tak'ep bē mekuuj reēēk do pan'aa,
panang buuj ta wób sa hā ran'oo dāk
do bahānh.

⁷ Sa hā hē rah'yy kasab'ee do paa pénh,
sa hā hē hajōng dajēēr rah'ēēnh do paa
pénh

bē an'oo bā ká rahoop hyb n'aa, rah'yy
katón hyb n'aa.

Hah̄y da h'yy kasab'ee doo gó Babirōn
panang buuj raky hadoo sa h'yyb gó:

'Sa wahē n'aa yyh bag'āās do tyng n'aa
jó hasooh do ēr panang.

Yyh patug tamaa wāt do nado ēr
panang. Dooh ēr h'yy ketón da',
nāng panang buuj sa kyyh.

⁸ Tii d' rah'yy kasab'ee do hyb n'aa,
séd noo gó né da baad nadoo do kajaa
da sa wē:

Dajēb kajaa da sa wē, h'yy ketón da,
as'aah da.

Tēēg hōō gó da panang baooj jēng.

Tii da tawén hadoo, tak'ep tabahejoonh,
tak'ep takabaj'aa do hyb n'aa P'op Hagā
Doo,

Tak'ep Hyb N'aa Jawyk Do panang buuj
ky n'aa etyy doo", nāng mā h̄y pong
jé hana do kyyh.

⁹ Badāk hah̄y bā hāj n'aa sa wahē n'aa
ta sii rabahe'yyh do hadoo do paah, ta
sii hajōng dajēēr rah'yy karēn do jawén
rah'ēēnh do paa a'oot da panang haooj
jēng do tsyg rabahapāh bā. A'oot da,
rah'yy ketón da ta hyb n'aa. ¹⁰ Dawē hā
rababē hōm da, panang buuj rahoop do
raje'yy do hyb n'aa rahob bā. Hah̄y da
sa kyyh:

"Baad nado né hē a wē kajaa do panang
ky n'aa etsēēh doo,
baad nado né hē a wē kajaa do Babirōn,
panang hejoonh doo,

séd noo gó ōm P'op Hagā Do rejāā do
kaja dāk do hyb n'aa!", nāk da hāj
n'aa wahē n'aa sa kyyh.

¹¹ Ajyy hes'eēm do a'oot da, rah'yy
ketón da panang hyb n'aa, dooh hets'ēē
wāt pé do hyb n'aa sa wak'āāb marakate
yb gó ramena doo. ¹² Dooh hets'ēē wāt
pé k'āāts tēg gabarēēh doo, k'āāts tēg
hawak doo, gabarēēh do perora hād
nāng doo. Dooh hets'ēē wāt pé rino
hād nāng do s'ēēb pāān tak'ep baad
hadoo doo, pāān jabaruut péh, pāān hād
hahiin doo, pāān sawasaab is do seda
hād nāng do s'ēēb, sahōnh hē hedoo pé
b'aa buu benyym doo, sahōnh hē he-

[‡]18:3 Hah̄y d' tahanāng pé ti ta sii raba'yyh hadoo: Panang buuj rah'yyb mahūūm
sahōnh hē hāj n'aa wahē n'aa, sa karapee sii hē, baad nadoo do P'op Hagā Do ga-
nen'aak do ramoo bok hyb n'aa. Dawēē P'op Hagā Do mahānh rababok ran'oo bā.

[¶]18:6 Dooh baad ji hapēē bā jaa hā ta ti takamejūū. Āās panang rejāā do hā apāh
takamejūū. Ji moo sahōnh hē hāj n'aa wahē n'aa sa ky n'aa 17.16 hā takerii dāk do
hā apāh takamejūū na-āāj hē.

doo pé ta hood erepāāt[§] tēg s'ēēb ramoo bok doo, b'aa ky n'aa gebah do s'ēēb, k'āāts tēg hahiin do s'ēēb, sapaar s'ēēb, pā mar-more hād nāng do s'ēēb na-āāj hē. ¹³ Doo hets'ēē wāt pé sa hā b'aa kan-era hād nāng do syj, ji waa ty gam-abuuj, buu benyym do ji hawuuk doo, buu benyym do in-sijēēn hād nāng doo, b'aa tīg buu benyym do s'ēēb miir hād nāng doo, buu benyym do see pé na-āāj hē. Doo hets'ēē wāt pé sa hā uwa s'ēēb mahȳnh doo, joom ag oriib syj, tiriig ag, tiriig s'ēēb, booj yb, b'éé, kawaaro, ta hood kawaaro takyyk doo. Doo na-āāj hē hets'ēē wāt pé ajyy ȳj sa karom pan'aa, ajyy kaneb'oooh noo gó rameso padēēk do na-āāj hē sa karom pan'aa.

¹⁴ Tii bā hahȳ da da sa kyyh panang hā:

“Doo wād a wē tak'ēp magen'aak do paah.

Doo wād tak'ēp ky n'aa gebah do a wē hanāng do paah.

Doo wād gabarēēh do a wē hanāng do paah.

Doo takawyyd wād bā ta tii”, nāk da sa kyyh.

¹⁵ Ajyy wekāp do ta ti hedoo do panang babuuj hā hes'ēēm do paah, tak'ēp ma enā padēēk doo, dawē hā rababē hōm da, panang buuj rahoop do tak'ēp rajēym do hyb n'aa rahob bā. A'oot da, h'yy ket'oon da. ¹⁶ Hahȳ da da sa kyyh:

“Baad nado né hē a wē kajaa do panang ky n'aa etsēēh doo.

Pāān, rino hād nāng do s'ēēb tak'ēp baad hadoo doo,

pāān jabaruut péh, hād hahiin pé panang babuuj rapadedēēk do paah.

K'āāts tēg gabarēēh doo, pā gabarēēh do ky n'aa gebah doo,

gabarēēh do perora hād nāng do na-āāj hē sa hetsó paah.

¹⁷ H'yy katón n'aa nāng né hē panang hā kajaa doo,

séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ēp hadoo do ta ma paah”, nāk hes'ēēm do sa kyyh.

Dawē hā rababē hōm da marakate yb gó moo bok do sa wahē n'aa, ta gó habok doo, marakate yb gó moo bok doo, marakate yb gó men'aa do paa hā ta sām gad'oo doo. ¹⁸ Hahȳ da da sa kyyh panang haoj jēng do tsyg rabahapāh bā: “Doo hahȳ hadoo pé panang tak'ēp ky n'aa etsēēh pé”, nāk da. ¹⁹ K'āāts ooj re-haa da sa nuu hā. ** A'oot da, h'yy ket'oon da. Hahȳ da da sa kyyh:

“Baad nado né hē a wē kajaa do panang ky n'aa etsēēh doo.

Tak'ēp panang buuj rama enāh do hā marakate yb danāh rama enā padēēk.

H'yy katón n'aa nāng né hē panang hā kajaa doo,

séd noo gó gawatsig hōm do hyb n'aa tak'ēp hadoo do ta ma paah”, nāk sa kyyh.

²⁰ Taw'āāts hē bēē kā, h̄y pong jé habong do bē h'yy gadejah. Bēēh, tsyt hē P'op Hagā Do wē kasēēw bong doo, 12 hedoo do Jesus mejūū doo, Jesus ky n'aa rod hedoo do na-āāj hē, taw'āāts hē bē h'yy gadejah, nesaa do hā P'op Hagā Do ky n'aa ety dāk do hyb n'aa panang buuj, nesaa do bē hā ramoo bok do paa hyb n'aa.

²¹ Tii bā āās tak'ēp kabaj'aa do see tado dāk pā tak'ēp haeh doo, ti tadawāts kām tame akajar me. Pā tadawēēs bā taky hadoo:

“Tii bā né kā, tak'ēp baad nadoo doo me tagawatsig kām da panang ky n'aa etsēēh doo, Babirōn.

[§]18:12 Mās kyy me *elefante* .

**18:19 Rah'yy ketón do heen n'aa tii.

Dooh da rahapëë wäd bä hahÿ panang”,
näng ääs kyyh.

²²Tii bä panang gawatsig hōm do hā
ääs ky hadoo:

“Hÿ jawén dooh ji maa napäh pé a ma-
hang retén do nahëéh,
ji gamehÿÿh do nahëéh,
jäm hejäm do sa kyyh.

Hÿ jawén dooh ji awyyd wät pé da a ma-
hang ramoo bok do hā moo bok doo.

Hÿ jawén dooh kawyyd wät pé a mahang
tiriig ag kamawōos doo,
tiriig s'ëéh moo bok doo.

²³Hÿ jawén dooh ragataas pé ta bag
hahÿ panang bä.

Hÿ jawén dooh ji maa napëë wäd bä
aj'yy katëë do pan'aa,

ÿÿnh katëë do pan'aa sa kyyh a mahang.
Tii d' tawén hadoo, ky n'aa ets'ëéh do
hyb n'aa paah,

hyb n'aa jewyk do hyb n'aa paa badäk
hahÿÿ bä a panang bä hes'ëëm do
paah.

Ramehēm doo me a babuuj rawedii,
ta s'ee hēnh rah'yyb mahūūm do hyb n'aa
sahōnh hē badäk hahÿ hēëj babuuj.

²⁴Babirōn panang bä radej'ëëp paa P'op
Hagä Do ky n'aa rod,

P'op Hagä Do wē kasëew bong do na-āāj
hē.

Babirōn panang hyb n'aa badäk hahÿ
haw'ääts hē radej'ëëp paa sa da
hadoo doo.

Ti hyb n'aa P'op Hagä Do wén gawats'iik
ta tii”, näng mä ääs kyyh.

P'op Hagä Do raj'aa etsë do ky n'aa hahÿÿh

19

Ta ti jawén ÿ maa napäh tak'ëp
kanekan do hÿ pong jé habong do
sa kyyh. Hahÿÿ da tak'ëp sa kyyh:

“Ër j'aa etsë P'op Hagä Doo!

Ti né hē ti ji hed'ëëp doo.

Taw'ääts hē P'op Hagä Do ër h'yy
kaha'eeh do takabaj'aa.

Taw'ääts hē sahōnh hē tabag'ääs.

²Baad had'op, heh'äät sahōnh hē sa hā
taky n'aa etyy doo.

Ti hyb n'aa taw'ääts hē ji j'aa etsë P'op
Hagä Doo.

Babirōn buuj, ÿÿnh hajök do sii heÿÿh
do hadoo do ky n'aa etsëéh do

P'op Hagä Do ky n'aa ety däk nesaa doo
hēnh.

Baad nado boo sahōnh hē badäk hahÿÿ
bä habong do panang buuj ran'oo
bä.

ÿÿnh hajök do sii heÿÿh do hadoo
tii, aj'yy tah'yyb tatuk do ta ÿÿm
tawadii hyb n'aa.

Sa h'yyb gó P'op Hagä Do reréd hōm
ran'oo bä,

daap hadoo do hā rah'yy ka'eeh hyb n'aa.
Ta karapee radej'ëëp do majjyw sām
P'op Hagä Do abaaj kän panang buuj
sa hā”, nāk sa kyyh.

³Tii bä p'aa hēnh raky hadoo:

“Ää j'aa etsë P'op Hagä Doo!

As'ëëg had'yyt hē panang haooj jëng do
tsyg.

Dooh tahëëj bä rahoop doo”, nāk sa
kyyh.

⁴Tii bä 24 wahë n'aa hedoo doo, ji
meheet pé kabaj'aa do na-āāj hē rabehty
b'ëéh P'op Hagä Do pooj jé, tabag'ääs do
tyng n'aa jó hasooh doo. Tii b' raj'aa etsë
ta hā. Hahÿÿ da sa kyyh: “ÿÿ, tii d' né
hē. Taw'ääts hē hajök do rahe'oot doo.
P'op Hagä Do ër j'aa etsë!”, nāk sa kyyh.

⁵Tii bä, P'op Hagä Do bag'ääs do tyng
n'aa bä naa rē tanyy ky hadoo:

“Bëéh, sahōnh hē ta karapee tak'ëp ta hā
weh'ëéh doo,

ky n'aa nets'äs doo, ky n'aa etsëéh doo,
bē j'aa etsëë P'op Hagä Doo”, näng
her'oot do kyyh.

⁶Tii bä ÿ maa napäh tak'ëp kanekan do
sa kyyh. Gawakaa p'op hana do ky hadoo
sa kyyh, et'oom do ky hadoo. Hahÿÿ da
sa kyyh:

“P'op Hagä Do Sahōnh Hē Haj'ap Doo,

Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Do ër h'yy
kaha'eeh do sahõnh hã tabag'ãas.

Ti hyb n'aa ër j'aa etsë ta hã!

⁷Taw'ãats hë ër tsebë, ër h'yy gadejah,
taw'ãats hë ër j'aa etsë ta hã,
kaja dāk do hyb n'aa B'éé T'aah katëë doo
kã.

Ta ÿym pan'aa gadaa däg kãn ta patug
kajaa raketëë hyb n'aa.^{††}

⁸Ta ÿym pan'aa hã takan'oo dāk ta sa-
roor pãan papuuj rino häd näng do
tak'ëp baad hadoo do s'ëëb.

Baad hadoo do tsyt hë P'op Hagä Do wë
kasëew bong do ramoo bok doo,
baad hadoo do rababok doo, tahanäng
pé ti pãan rino häd näng do s'ëëb
tak'ëp baad hadoo doo", nāk sa
kyyh.

⁹Tii bã ãas ky hadoo hã ÿÿ: "Merii
hahÿÿh, 'Ky n'aa kedëng da B'éé T'aah
katëë do jām n'aa hēnh katsyyd bong
doo.'" Tii b' ãas ky hadoo nã: "Ti né hë
P'op Hagä Do kyyh heh'äät doo", näng
ãas kyyh.

¹⁰Tüü ÿ badëë jat tii bã ãas tsyym pa,
ta hã ÿ j'aa etsë hyb n'aa paawã. Tii b'
taky hadoo hã ÿÿ: "Dooh. Tii d' madoo
manäh. P'op Hagä Do karom né ÿÿh,
ta karom mabahadoo doo da né hë, a
wakãan hedoo do Jesus metëeh do hã
h'yy kanerët do ta karom rabahadoo doo
da na-ãäj hë. Taw'ãats hë P'op Hagä Do
ti maj'aa etsëë. P'op Hagä Do karom ÿÿh
bë nemuun ÿ wén näng, jãam hë Jesus
metëeh do tii, ër ta ky n'aa rod hedoo
doo, ta wób hã maher'oot doo", näng ãas
kyyh.

Kawaaro hawak do jó hasooh do ky n'aa hahÿÿh

¹¹Tii bã ÿ hapäh hÿ pong jé noo
kasëëts hõm doo. Pój ÿÿ jé ÿ hapäh
kawaaro hawak doo. Taher'oot Do Ji Ky

Daheeh Doo, Heh'äät Do na-ãäj hë ta
jó hasooh do häd. Baad ub taky n'aa
etyy taky n'aa etyy doo. Dooh tesõõts
hõm bã. Baad ub ti ta majÿi wë taka-
majÿi doo, dooh daap hë sa wë taka-
majë bã. ¹²Gabarëeh ta matym, tëëg hõõ
hadoo. Hajõng ta nuu hã hatoonh do
ta soog, tabag'ãas do heen n'aa. Ta hã
takerii dāk ta häd. Dooh hapäh pé ta ti
ta häd. Jãam hë ta daaj hë tabahapäh.
¹³Majyyw ta saroor hã. P'op Hagä Do
Kyyh ta häd seeh. ¹⁴Hÿ pong jé warahén
n'aa kawaaro hewak do jat'oonh do ta
jawén rabana. Pãan rino häd näng do
s'ëëb tak'ëp baad hadoo doo, papuuj, sa
saroor. ¹⁵Ta noo gó naa sën-jeer hehãm
do ganyyh. Ta me taj'aa et'ëëk sahõnh
hë badāk hahÿÿ bã hanäng do hãj n'aa
babuuj. Tak'ëp tamejüü da sa hã, dooh
tat'yyd mehiin da ky nadah'eeh doo.
Tatu me sapaar s'ëëb, tabag'ãas do heen
n'aa me tabag'ãas da sa hã. Uwa ag ta
hood gó ji getsi doo da ji tsyym me,
P'op Hagä Do Sahõnh hë Haj'ap Do tak'ëp
takawajãan doo gó kawaaro jó hasooh
do rejãa da nesaa do moo bok doo. ¹⁶Ta
hatsë hã, ta hã hadāk doo, ta kóm hã
na-ãäj hë takerii dāk hahÿ ta häd seeh:
"Sa Wahë N'aa Heh'äät Doo, Hyb N'aa
Jew'yyk Do Sa Wahë N'aa."

¹⁷⁻¹⁸Tii b' ÿ bahapäh ãas see papÿÿj
jó hagëët doo. Tak'ëp hadoo doo me ta
kyyh tanaëënh sahõnh hë taw'ëëd dab
hawëh doo, wë hã habong doo. Hahÿÿ
da ta kyyh sa hã: "B'ëëp dana bë bawëh
hyb n'aa bë hã P'op Hagä Do anoo doo.
Hãj n'aa sa wahë n'aa sa dab, warahén
sa wahë n'aa sa dab, karejan do sa dab,
kawaaro sa dab, kawaaro jó hat'oonh do
paa sa dab bë tä da. Sahõnh hë badāk
hahÿÿ bã habong do sa dab, kariw n'aa
temah do sa dab, sa karom sa dab, ky
n'aa etsëëh do sa dab, ky n'aa nets'äs

^{††}19:7 Ket'ëë do ky n'aa gó rabeh'üüm Jesus hã h'yy ka'eeh do séd rah'yyb hedo dāk
do ta hã ky n'aa. **Ta ÿym pan'aa**, ta hã h'yy ka'eeh doo.

do sa dab na-āāj hē da bē tā”, nāng āās papŷŷj jó hagēēt do kyyh taw'ēēd sa tā hawēh do hā.

¹⁹Tii bā kā, ŷ hapāh tabanas'aa aka-jar me hanyyh do paah, hēēj sa wahē n'aa sa warahén sii hē séd hā rakata padēēk, kawaaro jó hasooh do wē, ta warahén daheeh sa wē rakaneb'ooh hyb n'aa paawā. ²⁰Tii d' rakarēn né paawā, tabanas'aa kamaso dāk. Ta ky n'aa rod noo kanesa doo, meuj n'aa nāng do moo wāt do paa na-āāj hē takamaso dāk, tii bā, rabadēp nā bā, karaj'aa hadoo doo gó, tēēg hōō gó, saw'aak do hahōng doo gó radewāts bēēj kán. Meuj n'aa nāng doo me ta ky n'aa rod noo kanesa do wedii paa tabanas'aa heen n'aa gad'oo doo, kabariih, tabanas'aa heen n'aa hyb n'aa jew'yik doo. ²¹Sahōnh hē sa kyyh has'ūūt do paah, kawaaro jó hasooh do neboh bēēh ta sēn-jeer me, ta noo gó naa ganyyh doo me. Sahōnh hē taw'ēēd sa dab hawēh do noo nehōj padāg tak'ēp kanekan do hyb n'aa sa tā.

Miw hedoo do ta baab ky n'aa hahŷŷh

20 Tii b' ŷ hapāh āās see hŷ pong jé naa hahyng doo. Tak'ēp t'ōp gadarong do tabanesaa do noo tēg ta moo gó. Haak sapuww hadoo haeh do tatón ta moo gó. ²⁻³Tii b' tamaso dāk tabanas'aa dōm nāng doo, aw'yy hadoo do pooj hawāt do Dijab ramaneēēnh doo, Nesaa Do Yb. Tamaw'yyd dāk haak sapuww hadoo doo me, tii b' tak'ēp t'ōp gadarong doo gó tadawāts hyy kán. Miw ta baab tabagēēt. Tii b' āās noo gatsēē dāk, tanoo garib dāk t'ōp gadarong do tabanesaa do nooh, badāk hahŷ hāj n'aa babuuj tawad'ii mahānh miw hedoo do

ta baab noo gó. Miw hedoo do ta baab jawén paa bā, takado nyyh dó da.

⁴Tii bā ŷ hapāh rabag'āās do tyng n'aa. Ta jó rabat'oonh tii, sa hā P'op Hagā Do an'oo dāk do ta wób raky n'aa etyy hyb n'aa.^{‡‡} ŷ hapāh na-āāj hē baad hadoo do Jesus metēēh do ranerét do hyb n'aa, P'op Hagā Do kyyh ranerét do hyb n'aa ranu gehōg bong do sa h'yyb tym. Ta ti dooh paa rahyb n'aa jewyyg bā tabanas'aa. Dooh paa rahyb n'aa jewyyg bā kabarii tabanas'aa heen n'aa. Dooh paa ragado bā tabanas'aa heen n'aa sa ma-boor hā, sa moo hā. Ta ti ragenā boo kán, tii b' Kristo sii rabagāā kán miw ta baab noo gó. ⁵Jāām pooj jé ji ganyyh do tii. Dejēp do wób dooh ragenā boo bā miw hedoo do ta baab noo gó. ⁶Ky n'aa kedēng, tsyt hē P'op Hagā Do wē kasēēw bong tii, jāām hē pooj jé ji ganyyh do noo gó gen'yih doo. Ta ti hedoo doo, dooh da rahob bā banesaa hēnh, pawóp nuu me dāg radejēp do kamaneēēnh doo.^{¶¶} P'op Hagā Do wē, Kristo wē na-āāj hē ramoo bok da, sa hā rahyb n'aa jew'yik da. Kristo sii rabag'āās da miw ta baab noo gó.

⁷Miw hedoo do ta baab tabēēj hōm jawén paa bā, Nesaa Do Yb kado nyyh dó tabagēēt doo gó naa. ⁸Ahōm da tii bā badāk hahŷŷ bā haw'āāts hē, sahōnh hē hāj n'aa babuuj tawedii hyb n'aa. Séd hā da rakata padēēk tan'oo bā, Gog, Magog ramaneēēnh doo,^{§§} rakaneb'ooh hyb n'aa. Tak'ēp rakanekan da. K'āāts tēg akajar nabyy me hanāng do hawób né da. ⁹Jé pad'yit hē badāk hahŷŷ bā naa rabena da. P'op Hagā Do karapee panang, panang P'op Hagā Do kamahān do ranu haw'ōōd dāk da, sa wē rakamaj'īi hyb n'aa paawā. Tii bā hŷ pong jé naa

^{‡‡}20:4 Tahajaa na-āāj hē ji erii bā: “Ta wób rabag'āās hyb n'aa.”

^{¶¶}20:6 Taw'āāts hē 2.11 hā ji ner'oot ta ti ky n'aa.

^{§§}20:8 Ta ti **Gog, Magog** ramaneēēnh doo, Nesaa Do Yb karapee P'op Hagā Do wē h'yy kawereem do sa h'yyb mahūūm n'aa tii, P'op Hagā Do karapee wē kaneb'ooh doo.

tëeg hõõ adëë hyng da sa jó. Sahõnh hë ragawatsig hõm da, aooj jëng da. ¹⁰Tii bā, Dijab, hëëj babuuj wedii do paah, radawäts tu tame karaj'aa hadoo doo gó, saw'aak do* hahõng doo gó, tabanas'aa, ta ky n'aa rod noo kanesa do radewäts bëënh do paa me. Ta tii bā rahob had'yyt hë. Dooh da tahëëj bā rahoop doo.

Dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa etyy do ky n'aa hahÿÿh

¹¹Tii bā ÿ hapäh tabag'ääs do tyng n'aa haeh doo, hawak doo, ta jó hasooh do na-ääj hë. Ta jasooh do matym gó hanäng do paa badäk hahÿÿh, wë na-ääj hë bedo bong. ¹²Tii bā sahõnh hë dejëp do paah, ky n'aa ets'ëëh do paah, ky n'aa nets'äs do paa na-ääj hë P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa pooj jé rababë kân ÿ hapäh. Tii bā ma kahé bäh hā kasëëts däg kân ta hā ramoo bok do kerih doo. Ma kahé bäh, edëb had'yyt do gadoo do sa häd kerih do heen n'aa tagasëëts hõm na-ääj hë. Tii b' dejëp do paa P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ma kahé bäh hā tak-erii däk ramoo bok do paah. Ramoo bok do pénh raky n'aa kety däk. ¹³Dejëp do paa akajar me pehäs do paah, dejëp doo, dejëp do rababong bā habong do na-ääj hë P'op Hagä Do ky n'aa ety däk. Ramoo bok do pénh né hë sahõnh hë raky n'aa kety däk. ¹⁴Tii bā dajëb gawatsig hõm. Ades häd näng doo, dejëp do rababong do gawatsig hõm na-ääj hë. P'op Hagä Do dawäts hõm ti ta me, karaj'aa hadoo doo gó, tëeg hõõ hahõng doo gó. Akajar hahõng doo, pawóp nuu me däg dajëp do tii. ¹⁵Ta tii bā radewäts bëënh sahõnh hë sa häd kanerih do edëb had'yyt do gadoo do heen n'aa hā.

Jerusarënh papuuj ky n'aa hahÿÿh

21 Tii bā wë papuuj, hëëj papuuj ÿ bahapëë kân. Badäk hahÿ pooj jé hanäng do paah, wë pooj jé hanäng do paa bedo bong. Dooh boo akajar. ²Tii bā panang Jerusarënh papuuj,[†] tsyt hë P'op Hagä Do wë kasëëw däk do ÿ bahapäh hÿ pong jé nāa hahyng doo, P'op Hagä Do bawät doo bā nāa. Tak'ëp tabanām, maruus katëë do pan'aa saroor tak'ëp hanām do dadäk doo da, ta patug pan'aa tagadoo hyb n'aa hadoo. ³Tii bā P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā nāa rë tanyy ky hadoo: “Hÿÿ kâ, ajyy, ÿÿj rababok doo bā P'op Hagä Do panang. Sa mahang P'op Hagä Do bawät da. Ta karapee da tii. Sa sii né da P'op Hagä Do bawät. Ti né hë ti rah'yy kaha'eëh doo. ⁴P'op Hagä Do awug hõm da sa ty nabëëh. Dooh wäd dajëb. Dooh dajëp do hyb n'aa h'yy katón wät péh, dooh wäd do hyb n'aa dajëb. Dooh ji aód wäd bā. Dooh ji ahob wäd bā. Tii d' tawén hadoo da, badoo wät do hyb n'aa pooj jé hanäng doo”, näng P'op Hagä Do bag'ääs do tyng n'aa bā nāa ganyyh do kyyh. ⁵Tii b' tabagā tyng n'aa jó hasooh do ky hadoo: “Sahõnh hë papuuj däk ÿ an'oo bā”, näng. Ti taky hadoo hā ÿÿ: “Merii sahõnh hë hahÿ òm ÿ maher'ood wät doo. Te hub né hë hahÿ ÿ her'oot doo, tahajaa ji ky dahé bā”, näng. ⁶Tii b' taky hadoo ënh: “Sahõnh hë kaja däk. ÿ né hë Aw-Pah, ÿ né hë Omekah. ÿ né hë jāām hë pooj jé hawät doo, ÿ né hë tagadëëg ub hawät doo. Hoo kaanh do hadoo do hā ÿ anoo da tabeëëk hyb n'aa naëng ji edëb had'yyt hë hanoo doo. Bag hënh ÿ banoo da ta tii. Dooh ta sām ÿ gahëëh bā. ⁷Jé nesaa do hā j'aa ketsë do paa hā ÿ anoo da sahõnh hë hahÿ papuuj ÿ pe-

*20:10 Mäs kyy me ta ti saw'aak do ramaneëënh *enxofre* . Tak'ëp mahÿÿnh do ta tsyg ji poo gó tajëë bā. Tak'ëp tabahõng, tak'ëp ta buu banesaa.

†21:2 P'op Hagä Do karapee sa panang tii.

huuj wät doo. Ȳ da P'op Hagä Do rah'yy kaha'eeh doo. Karapé haa d' tii. ⁸Tii d' nado hēp ȳ n'aa rahoop do je'ȳm do hyb n'aa ȳ rahyb n'aa eréd hōm do sa hā, Jesus hā h'yy kanae bong do sa hā, ne-saa do sa h'yyb gó hanäng do sa hā, sa da hadoo do dahej'ēēp do sa hā, sa ȳm sa patug nadoo do sii he'ȳh do sa hā, mehēm do sa hā, kabarii hā h'yy ka'eeh do sa hā, daap men'yyh do sa hā na-āā hē. Karaj'aa hadoo doo gó, tēēg hōo hadoo doo gó, saw'aak do hahōng doo gó radewäts bēēnh da tii. Pawóp nuu me däg dajēp do tii", näng hā ȳȳ P'op Hagä Doo.

⁹Tii bā setsi hedoo do āās, setsi baad nadoo do badāk hahȳȳ bā habong do ahoop do man'aa do paa see ana kǎn wē ȳȳ, ti hā ȳ taky hadoo: "B'ēēp. Maruus hadoo doo, B'éé T'aah ȳm pan'aa hadoo do ȳ metēēh da a hā", näng ta kyyh. ¹⁰Tii bā s'ēēh hadoo ȳ bahapäh P'op Hagä Do Sahee an'oo bā. Säh ȳ hadoo doo gó āās ȳ tamahūūm kǎn waēē aeh do p'op nu dāk doo hēnh. Ta tii bā Jerusarēnh papuuj, tsyt hē P'op Hagä Do wē kasēēw dāk do panang, hȳ pong jé, P'op Hagä Do bawāt bā naa hahyng do tametēēh hā ȳȳ. ¹¹Panang gabar'ēēng dāk P'op Hagä Do bag tak'ēp gabarēēh do an'oo bā. Pā tak'ēp ky n'aa gebah do gabarēēh do hadoo tagabar'ēēng. Pā gabarēēh do jas-peh häd näng do ty gahiin do hadoo, hapees do hadoo. Tak'ēp ty ganām pā tēg hawak do hadoo. ¹²Panang w'oo hā ta hadē tak'ēp p'op nu dāk doo. 12 ta nooh. Sét ta noo ken'yyh do hā āās see bagēēt. Sét ken'yyh ta noo hā takerii dāk 12 he-

doo do Isaraéw taah sa panaa du n'aa do sa häd. ¹³Papȳȳȳ hana hēnh tama-woob hē ta nooh. Papȳȳȳ hahyng hēnh tamawoob hē. Ta karawaa me tama-woob hē, ta karawaa see me tamawoob hē ta nooh. ¹⁴12 pā ta hadē hejój n'aa. Sét ken'yyh do hā takerii dāk 12 he-doo do B'éé T'aah mejūū do sa häd. Sét ken'yyh pā hā takerih sét hē häd.

¹⁵Āās si ȳ her'oot do atón ji metyy do nahēē k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb ji tatu hadoo doo. Ta me tametyy panang ta madawēēt doo, ta gagod, panang nooh, panang hadē. ¹⁶Séd pénh panang ta madawēēt doo, ta gagod. Tii b' ji metyy do nahēē me panang āās etyn hōm. 2,200 kirōōm ta madawēēt doo. Ti pénh ta gagod, ti pénh tanu dāk doo. ¹⁷Tii bā āās ety hōm ta hadē n'aa. Ta hadē hebaan doo, 65 meet. Ji metyy do pénh né hē ti āās metyy doo. ¹⁸Pā gabarēēh do jas-peh häd näng do s'ēēb panang hadē. Tak'ēp baad hadoo do k'āāts tēg gabarēēh do s'ēēb me panang katamaa dāk. Ty ganām, paras-ko hadoo. ¹⁹12 hedoo do pā, ta hadē mejój n'aa hā sahōnh hē hedoo pé pā gabarēēh do ky n'aa gebah doo. Pā gabarēēh do jas-peh häd näng do pā ta hadē hejój n'aa see hā.[‡] Pā gabarēēh do sapiro häd näng do ta see hā.[¶] Pā gabarēēh do agata häd näng do ta see hā.[§] Pā gabarēēh do emerad häd näng do ta see hā.^{**} ²⁰Pā gabarēēh do onis häd näng do pā ta hadē hejój n'aa see hā.^{††} Pā gabarēēh do rubi häd näng do ta see hā.^{‡‡} Pā gabarēēh do kirisorit häd näng do ta see hā.^{¶¶} Pā gabarēēh do beriwo häd näng do ta see

[‡]21:19 Häd pēēh ty gadoo ta ti *jas-peh* .

[¶]21:19 Häd ty gabajaruut ti *sapiro* .

[§]21:19 Hahiin, rii näng ti *agata* .

^{**}21:19 Hapēēh ty gadoo ta ti *emerad* .

^{††}21:20 Häd hasēnh ty gadoo ta ti *onis* .

^{‡‡}21:20 Häd hahiin ta ti *rubi* .

^{¶¶}21:20 Hapees ty gadoo ta ti *kirisorit* .

hã. §§ Pã gabarëeh do topasijo häd näng do ta see hã. * Pã gabarëeh do kirisop häd näng do ta see hã. † Pã gabarëeh do jasīn-to häd näng do ta see hã. ‡ Pã gabarëeh do ametis häd näng do tagadëeg ub pã ta hadë hejój n'aa hã. ¶ 21 Gabarëeh do perora häd näng do s'ëeb 12 hadoo do panang hadë noo hã ji bejäng doo bã. Sét hë perora ken'yyh sét ta noo pan'aa. § K'ääts tęg tak'ëp baad hadoo do s'ëeb ta tyw n'aa panang hoo gad'oo bã tabës doo. Ty ganäm paras-ko hadoo.

22 Ta ti panang bã dooh y hapëe bã tób P'op Hagä Do rahyb n'aa esee do tób n'aa. Dooh hyb n'aa péh, P'op Hagä Do Sahõnh Hë Haj'ap Doo, B'éé T'aah na-ãäj hë panang bã né hë rababok do hyb n'aa. 23 Ta ti panang bã, dooh hyb n'aa pé papÿÿj bag, kamarab bag, tabawag had'yyt hë do hyb n'aa P'op Hagä Do bag tak'ëp gabarëeh do an'oo bã. B'éé T'aah na-ãäj hë panang bag hadoo. 24 Panang bag gó sahõnh hë hëej babuuj** rababok da. Sahõnh hë hëej sa wahë n'aa, Jesus hã h'yy kae däk doo, panang hënh rame-naa da rakaweh'ëeh doo, ta tii bã raba-jëe p'ëe bã, P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rakawehëe däk hyb n'aa kã. 25 Dooh da ranoo gatsëe bã panang. Dooh hyb n'aa péh. Adëb bã had'yyt hë ta tii bã. Dooh wäd atsëm. 26 Sahõnh hë hëej babuuj rabajëe p'ëe da panang hënh P'op Hagä Do raj'aa etsë hyb n'aa, ta hã raweh'ëeh hyb n'aa. †† 27 Dooh nesaa pé t'ii hënh ha-

jëe pëe péh. Dooh da rajëe pã bã ta tii bã kabarii hã h'yy ka'eeh do paah, P'op Hagä Do wad'ii do paah. Jääm hë hajëe p'ëe da ta tii bã B'éé T'aah wë hanäng do edëb had'yyt do gadoo do sa häd heen n'aa hã sa häd kerih doo.

Tamii edëb had'yyt hë hanoo do ky n'aa hahÿÿh

22 Tii bã kã, tamii awäd had'yyt hë do naëng hanoo do ääs metä wäd kãn hã yÿ. Paras-ko s'ëeb hadoo, tak'ëp ty ganäm pã tęg hawak do hadoo tamii. P'op Hagä Doo, B'éé T'aah daheeh sa bagä tyng n'aa bã naa taganyyh. 2 Ta tyw n'aa panang hõo bã tabës do hoo gad'oo bã tamii mahyng. Ta nabyy me, ta nabyy see me na-ãäj hë tabahäng joom ji hed'ëep doo. Kamarab hë had'yyt hë ti rabeaak. 12 nuu me sét ta baab ken'yyh rabeaak. Dooh hëej haw'ääts hë babuj n'aa rahob wäd bã nahëeh, baad had'yyt hë rababok tan'oo bã ta ti joom g'aad. 3 Ta tii bã dooh ky n'aa kawasee do tanyy wäd bã. Tii d' tawén hadoo da, panang bã né hë P'op Hagä Doo, B'éé T'aah rabag'ääs do tyng n'aa batooj kãn do hyb n'aa. P'op Hagä Do karapee, panang buuj, rahyb n'aa jew'yyk da ta hã. 4 Rahapäh da P'op Hagä Do mamets. Sa maboore hã takerii däk da ta häd. 5 Dooh wäd da atsëm. Dooh hyb n'aa wät pé sa bag, dooh hyb n'aa wät pé papÿÿj bag. P'op Hagä Do ti sa bag. Ta kara-

§§21:20 Hapees ty gadoo ta ti *beriwo* .

*21:20 Kata ty gadoo ta ti *topasijo* .

†21:20 Jawaraah tyb ty gadoo ta ti *kirisop* .

‡21:20 Kata häd hiin do hadoo ta ti *jasīn-to* .

¶21:20 Säänh tyb hadoo ta ti *amētis* .

§21:21 Nu nad'ëed its *perora* häd näng do badäk hahÿÿ bã ji aw'yyt doo. Tak'ëp tanu eh hahÿ perora.

**21:24 Jesus hã h'yy kae däk do ti ta tii. Jesus hã h'yy kana'eeh do paa p'ooj ub radewäts bëenh akajar hahõng doo me.

††21:26 Tahajaa na-ãäj hë ji erii bã hahÿÿ da: “Panang hënh ramajëeh da badäk hahÿ hëej babuuj sa ma ky n'aa gebah doo, rakaweh'ëeh hanoo doo, P'op Hagä Do hã takan'oo däk hyb n'aa kã, P'op Hagä Do kawehëe däk hyb n'aa kã.”

pee rabagāā had'yyt da. ⁶Tii bā āas ky hadoo hā ŷy: “Te hub né hē sahōnh hē mahapāh doo, maaa napāh doo, taha-jaa ji ky dahé bā. Tak'ēp Hyb N'aa Jawyk Doo, P'op Hagā Doo, ta ky n'aa rod h'yyb mahūūm do tamejō wāt ta āas, nayyw hē hawāt do ta karom sa hā tametēēh hyb n'aa”, nāng āas kyyh hā ŷy.

⁷Tii bā Jesus ky hadoo: “Bē hyb n'aa matakā da! Nayyw hē da ŷ matēēh. Ky n'aa kedēng da, ta jawén hawāt do ky n'aa hahŷy hā kerih do ky daheeh doo”, nāng.

⁸ŷ Jowāw, ŷ né hē ti sahōnh hē hahŷ maa napāh doo. ŷ né hē ti sahōnh hē hahŷ hapāh doo. Sahōnh hē ta ti ŷ maa napāh jawén paa bā, ŷ bahapāh do jawén paa bā, ŷ badēē jat tūū āas sahōnh hē ta ti hā ŷ metēēh do tsyym pa, ta hā ŷ j'aa etsē hyb n'aa paawā. ⁹Tii b' taky hadoo: “Dooh. Tii d' madoo manāh. P'op Hagā Do karom né ŷy, ta karom mabahadoo doo da né hē, a wakāān hedoo do Jesus ky n'aa rod ta karom rabahadoo doo da, sahōnh hē hahŷ kerih do ky dah'eeh do ta karom rabahadoo doo da na-āāj hē. P'op Hagā Do ti maj'aa etsēē!”, nāng ta kyyh.

¹⁰Tii bā taky hadoo ēnh hā ŷy: “Ma-jejēn manā ta jawén hawāt do ky n'aa hahŷy hā ma kahé bāh hā kerii dāk doo, edaa dāk do hyb n'aa kerii dāk do kajaa. ¹¹Edaa dāk do hyb n'aa ta ti kajaa doo, na mabok nesaa doo gó nesaa do moo heb'ook doo, rakanarēn bā rah'yy kawanareem bā. Na ji h'yyb hasuts dāk do hadoo hanoo doo gó rababok nā hŷ jawén sa h'yyb hasus do hadoo do hā rakanarēn bā rah'yy kawanareem bā. Tii d' nado baad hadoo do moo bok doo.

Taw'āāts hē baad hadoo do ramoo boo had'yyt hē. Ti hadoo ēnh tsyt hē P'op Hagā Do wē habok doo. Taw'āāts hē tii da né hē rababoo had'yyt hē”, nāng āas kyyh.

¹²Ti Jesus ky hadoo: “Bē hyb n'aa matakā da! Nayyw hē da ŷ kajaa. ŷ kajaa bā kā ŷ manaa da sahōnh hē ta sām. Ramoo bok do pénh da ŷ banoo sahōnh hē sa hā ta sām. ¹³ŷ né hē Aw-Pah, ŷ né hē Omekah. ŷ né hē jāām hē pooj jé hawāt doo, ŷ né hē tagadēēg ub hawāt doo. ŷ né hē sahōnh hē du doo doo, ŷ né hē sahōnh hē gawats'iik doo. ¹⁴Ky n'aa kedēng da sa saroor rahetsyyd wāt doo.†† Sa hā takan'oo dāk panang Jerusarēnh papuuj gó rabajēē p'ēē hyb n'aa. Sa hā takan'oo dāk joom ji hed'ēēp do ag rabepóh hyb n'aa. ¹⁵Ajyy ŷy j awaar nesaa do hedo padēēk doo, mehēm doo, sa ŷy m sa patug nadoo do sii ha'ŷy h doo, sa da hadoo do dahej'ēēp doo, kabarii hā h'yy ka'eeh doo, te hub nadoo do gen'aak do na-āāj hē, dooh rahaja bā rajēē pā bā ta tii bā.”¶¶

¹⁶“ŷ Jesus, ŷ mejō dāk āas karom ŷ seeh, hā ŷ h'yy ka'eeh do hā sahōnh hē hahŷ tamaher'oot hyb n'aa. ŷ né hē ta ti Dawi panaa Dawi hā P'op Hagā Do ky dāng do paah. Watom tak'ēp gabarēēh do hadoo ŷy h”,§§ nāng Jesus kyyh.

¹⁷P'op Hagā Do Sahee, B'éé T'aah ŷy m pan'aa* na-āāj hē ky hadoo Jesus hā: “B'ēēp ahyyh!”, nāk sa kyyh. Taw'āāts hē hahŷ maa new'ēē do ti na-āāj hē raky hadoo: “B'ēēp ahyyh!” Jé hoo kaanh do hadoo doo, jé karēn doo, taw'āāts hē tabana Jesus wē, tagadoo hyb n'aa naēng ji edēb had'yyt hē hanoo doo, bag hēnh kan'oo dāk doo.

††22:14 Ji saroor ji hetsyyd wāt do ky n'aa gó tabeh'ūūm ji h'yyb tym ky n'aa. Baad hado dāk ji h'yyb, Jesus ji hyb n'aa dajēp do hyb n'aa.

¶¶22:15 Tabanesaa hēnh, akajar hahōng doo bā radewāts bēēnh tii.

§§22:16 Watom tapaj'ēē bā bawag dāk do heen n'aa hadoo Jesus, papuuj P'op Hagā Do moo wāt do kajaa do tametēēh do hyb n'aa.

*22:17 Ta hā h'yy ka'eeh do tii.

¹⁸Tak'ëp péj ý maher'oot ta jawén hawät do ky n'aa hahý ma kahé bãh hã kerih do maa napäh do hã. Hahýý da bë ý maher'oot: Hahý kerii däk do bahãnh herih pé ta hã, ta ti hedoo do hã P'op Hagä Do anoo da baad nadoo do ta ky n'aa hahý ma kahé bãh hã kerii däk doo, ta bahãnh ji erii bã. ¹⁹Ta jawén hawät do ky n'aa, hahý ma kahé bãh hã kerih do ta ky n'aa wób hado hõm péh, ta ti hadoo do hã dooh P'op Hagä Do an'oo wäd bã panang tsyt hẽ kasëew däk doo hẽnh tajëë suun bã, ta ky n'aa hahýý hã

kerih doo. Dooh tan'oo wäd bã joom ji hedëp do ag tepoo bã, ta ky n'aa hahý ma kahé bãh hã kerih doo.

²⁰Hahýý da Jesus, hahýý hã bë tamaher'oot do kyyh: "Nayyw hẽ da ý bahyng ý matëëh doo. Né hup ý né hẽ", nãng.

"Ýý. Tii d' né hẽ. Taw'ääts hẽ. B'ëëp ahyy Jesus, Tak'ëp Hyb N'aa Jawyk Doo", nãng ý ta hã.

²¹Ý karën Jesus Hyb N'aa Jawyk Do ky enyym P'op Hagä Do karapee sa wë. Tii d' né hẽ taw'ääts hẽ. Jääm hẽ kã.